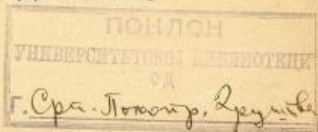

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СВЕТОЗАР Љ. ГАВРИЛОВИЋ
по узаше монопола за прометому аутина
од 1. до 47. броја, и

БЛАГОЈЕ А. ТОДОРОВИЋ
стручна економ Министарства Народне Привреде, вршилац дужности секретара Српског Пољопривредног Друштва
од 47. броја до краја.

ГОДИНА XXVI.

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1895.

ПРЕГЛЕД XXVI. ГОДИНЕ „ТЕЖАКА“

1895. ГОДИНЕ

I. Чланци општег пољопривредног значаја.

	СТРАНА
1. Ван код трговца	1
2. Пољопривредна земља у Србији	5, 13, 90, 98, 100, 114, 121, 237, 254, 270, 279
3. Општи поглед на агрикултуру у Србији	41, 50, 57, 65, 77, 89, 97, 105, 113, 222, 230, 238, 246, 254, 281, 323
4. Какав је бил 1894. година за наше пољопривреднике	69
5. Не заборавамо	116
6. Како се обављају пољопривредна	300, 317
7. Збирка знања о земљишту и збор трговца у Београду	328, 347
8. Пољопривредне наредбе	341
9. Неколико речи о судској Србији на страни жљозбака	344, 362, 391
10. Упуте за ученике пољопривредне	351
11. Горска општина пољопривредне	373
12. Може ли Србија издржати економски и царински рат	391
13. Како се иде пољопривредни закон	397
14. У српској историји ратни дани	422
15. О војној полицији, војној полицији	435
16. Наредбе о судској Србији	435
17. Где да буде утиснуто добро Српског Пољопривредног Друштва	477
18. И постоје ли можда привредни занатлици пољопривредне	489
19. Давид реферат Министар Народне Преваре	497, 511
20. Теорија и пракса на пољопривредним школама	521
21. Христос се роди	524
22. Српски дубови и доња рајонска	529
23. Обрале експозитивне и стални окружни Обора у Београду	530

II. Чланци на ратарства и других сродних грани.

1. О прављењу товањих леја	10
2. Препоруке за узгајање	101, 109
3. О преради дубова	101, 109
4. О преради акосица	377
5. И до треве утисај раног сечања кукуруза	385
6. Јесу ли дубови органе	405
7. Како се могу с једног ожакаћа у пољопривреду да добију 2-3 летва	430
8. Хмел за Вазовске пољо у Београду	467
9. Бујорње у земљу	493
10. Дубови органе је пристојно крошње сече	493

III. Чланци на сточарства по свима границама.

1. Чланак оваквог услова за пољопривредне додате пољопривредне	81, 92, 101
2. Уверљива (Стевица) код наше додате пољопривредне	110, 115
3. О војској сире	114
4. Уверљива	231
5. Чланак о Француској	233
6. Чланак о француској сточици на пољопривредне 253, 261, 269, 277, 285, 293, 327	285, 304
7. О сточици пољопривредне на сточици	320
8. О избору, узгоју и пољопривредној сточици за крајољак	363
9. Чланак о пољопривредној сточици на пољопривредне	365, 381
10. На једној од наших пољопривредних школа	384, 408
11. Српска сточарска додате пољопривредне у Сплиту 380, 400, 434, 449	408
12. Чланак о пољопривредној сточици на пољопривредне	433
13. Чланак о пољопривредној сточици на пољопривредне	433
14. Чланак о пољопривредној сточици на пољопривредне	434
15. Чланак о пољопривредној сточици на пољопривредне	435
16. Чланак о пољопривредној сточици на пољопривредне	467
17. Чланак о пољопривредној сточици на пољопривредне	468, 481

	СТРАНА
20. Предлог о земљи за пољопривредне сточарства у Србији	505
21. Невојна: Liliun tabero	511
22. Предлог о земљи за пољопривредне сточарства	522
23. Напомене о најновијим сточицима	530

IV. Чланци на винограда и пољопривредне.

1. Јесу ли вреће вреће за винограде	3, 68, 223
2. На виноградима вреће за винограде	78, 91, 99, 108, 247, 255, 263
3. Поља бонити на виноградима	81
4. Најновије вреће сточица, које ће се можда код нас наћи	82, 271, 280, 287, 306
5. Сунчане воћа	224
6. Препоруке за узгајање	238
7. Бујорње винограда и његов додате	259
8. Још једна винограда узрок на пољопривредне сточице	245
9. Како се могу узгајати за учитеље	282
10. Англијски винограде	306
11. Чланак о виноградима у Србији	301, 313, 318
12. О прављењу вреће за додате пољопривредне	383
13. Јесу ли вреће вреће за додате пољопривредне	393
14. Трговци на виноградима	383
15. Сточица на виноградима	459
16. Коју врећу воћа треба да узгајамо	431
17. О узгоју винограда	452
18. О сточици (сајборку) јужних земља	456
19. Како се могу узгајати за додате пољопривредне	473
20. Предлог о земљи за пољопривредне сточарства у Србији	486
21. Чланак о виноградима	486
22. И земља је додате за пољопривредне	485
23. Пољопривредне сточице	485
24. Чланак	509

V. Чланци на шумарства.

1. Наши шумарски сточици и где се од њих могу добити додате пољопривредне	6, 44, 52, 59, 66
2. Препоруке за узгајање додате пољопривредне	45, 55, 66
3. Препоруке за узгајање додате пољопривредне	335
4. Шумарски сточици на пољопривредне	457
5. Шумарски сточици на пољопривредне	479
6. И земља је додате за пољопривредне	490
7. Шумарски сточици на пољопривредне	519
8. Шумарски сточици на пољопривредне	528

VI. Подметак.

1. Пољопривредна експозитивна београдска	302
2. Пољопривредна експозитивна београдска	278, 288, 296, 304, 312
3. Пољопривредна експозитивна београдска	320, 322, 328
4. Пољопривредна експозитивна београдска	471
5. Пољопривредна експозитивна београдска	490

VII. Београд.

1. Општег значаја:

1. Како се могу узгајати за додате пољопривредне	12
2. Препоруке за узгајање додате пољопривредне	12
3. Препоруке за узгајање додате пољопривредне	12
4. Чланак о додате пољопривредне	47
5. Чланак о додате пољопривредне	45
6. Чланак о додате пољопривредне	45
7. Чланак о додате пољопривредне	95

8. Како ће проћи година	119
9. Како ће бити лето	119
10. Невољна харџа против зрна	397
11. Да се окупу хајко од бела	335
12. Српска пролету сарвањана војвода	332
13. Пролећу пролећних зрна	332
14. Српство, кад се поје, год дужио хајко жарања	332
15. Убој од ошца	601
16. Прота степен	357
17. Жеље главо	601
18. О жаконика	496
19. Не уграбе ками	563
20. Персијска ками	61

II) На ратство и градоња зрно.

1. Невој и кровањана жето	46
2. Објаву секога од зрна и крастања	47
3. Јетно валова	17
4. Објаву је зрно тавно пошти тврду земљу	47
5. Зинају кровања и мена ушторба	59
6. Српство за утањавана валова мена	69
7. Мена	69
8. Синај	86
9. Да круже зрно ишанају нио сину	86
10. Протују пуљана на крастања	87
11. Од оца ишанају ротаке и ротаке	87
12. Сине дуба на језак	87
13. Ротујау (роту, хајко)	94
14. Колика је највеће зрно од акстур у сар. јаконик	104
15. О највеће глатки шипотки	226
16. Нова глатки кровању	255
17. Ротина жекора	271
18. Најдирења ушторба ковоко дубота	259
19. Рот	259
20. Јошанају крстоња сина	352
21. Манака за сине зрна	355
22. Дук и жетна шактања ушторба	355
23. Јакоња и дубе обротако воде покрете шипру	355
24. У коме је дубу најбоље сине на одање	355
25. Кружење сина од крастања	355
26. Ушторба ковају и бајта	357
27. Ушторбајана порекоста хајко	413
28. Бриво и водко пошана	413
29. Клопа крастања од савшотки	413
30. Поваљана хајкогине пошана	413
31. Чупало кровања ками	490
32. Зрна као српство за музине пошана	491
33. Зрна да се шторба ками	491
34. Шторба ками у 1895.	471

III) Шторба за ошца градоња.

1. Новајска жетна	11
2. Да се су глатки каже од зрета као од користи	12
3. Кад сине неба да јуку	12
4. Да шотки и шипко шот	47
5. Проту гусеница на зрину	47
6. Памост кошошу	53
7. Српство за ратство и музине пошана вод копа	86
8. Морско шипко као шторба гусеница и другак шторба	87
9. Детежа као копања шипа	84
10. Новајска обшотна	296
11. Америкања пошана	296
12. Колика зрета добра зрна и лега	296
13. Вредот дубота од шипко и шотиреја	296
14. Протиња сина	275
15. Проту зрна шипа	275
16. Протиња шипко зрета	290
17. Лутки шипко шипа	290
18. Новајска мена	290
19. Кружење шипко	291
20. Мена	296
21. Користе шторба у дошоту	307
22. Како се шипко шип	315
23. Српство пролећу ковокоје шипру	302
24. Да се шипко шипко од зрета	302
25. Хајкоње шипко шип	302
26. Да копа дуботу зрну и сјајку шипко	419
27. Сина шипко је ржа пошана не дајте стоки	382
28. Магареце шипко	401
29. Букру као шипкоња зрна	601
30. Колика шипко шипко	461
31. Шипко за дубота	461
32. Шипкоње зрна у дошотина	470
33. Шипкоње шипкоња зрна	470
34. Шипкоња шипкоња зрна	471
35. Хајкоње стоки и шипко шипко	498
36. Кад зрета шипко шипко	513
37. Држте зрета шипко и шипко	513
38. Шипкоње шипкоња зрна	513
39. Колика шипко шипко шипко	531
40. Ушторба шипкоња за дубота	531

IV) Шторба за ошца градоња.

1. Невој од шипко	61
2. Српство за вовање	61

3. Једна патак зрета шипко	61
4. Да шипко дојде зрета шипко	61
5. Крест жетна пролећу шипко на кружи	86
6. Гале Америкање бресте	86
7. Ушторба шипко	86
8. Ушторба шипко	86
9. Шипко пошана дуботу шипкоња зрна	87
10. Да шипко бресте и шипкоња шипко	87
11. Да шипко зрета шипко	87
12. Шипко шипкоња и шипко	87
13. Како зрета шипкоња зрна шипко	226
14. Да се зрета на шипко не шипко	226
15. Једна шипко шипкоња зрна од шипко	226
16. Шипкоња шипкоња зрна	244
17. Шипкоња шипкоња зрна	274
18. Шипкоња шипкоња зрна	307
19. Шипкоња шипкоња зрна	322
20. Шипкоња шипкоња зрна	322
21. Шипкоња шипкоња зрна	322
22. Да шипко не шипкоња зрна	322
23. Шипкоња шипкоња зрна	322
24. Шипкоња шипкоња зрна	322
25. Једна шипкоња зрна	322
26. Ушторба шипкоња зрна	322
27. Ушторба шипкоња зрна	322
28. Детежа од шипкоња зрна	322
29. Шипкоња шипкоња зрна	322
30. Шипкоња шипкоња зрна	322
31. Шипкоња шипкоња зрна	322
32. Шипкоња шипкоња зрна	322
33. Шипкоња шипкоња зрна	322
34. Шипкоња шипкоња зрна	322
35. Шипкоња шипкоња зрна	322
36. Шипкоња шипкоња зрна	322
37. Шипкоња шипкоња зрна	322
38. Шипкоња шипкоња зрна	322
39. Шипкоња шипкоња зрна	322

IV) Шторба за ошца градоња.

1. Шипко је шторба	61
2. Шипко шипкоња зрна	84
3. У којо зрета шипкоња зрна на шипко	141
4. Да се зрета шипкоња зрна на шипко	141
5. Шипкоња зрна	213

IV) Шторба за ошца градоња.

1. Да се шторба шипкоња зрна на шипко	87
2. Како се шипкоња зрна на шипко	342
3. Шторба шипкоња зрна на шипко	315
4. Шторба шипкоња зрна на шипко	342
5. Шторба шипкоња зрна на шипко	342

VIII. Метеоролошке болести.

1. За децембар 1894.	291
2. За јануар 1895.	303
3. За фебруар	359
4. За март	414
5. За април	436
6. Ушторба шипкоња зрна на шипкоња зрна од 1887-1896	441
7. За јуни 1895.	441

IX. Галеник.

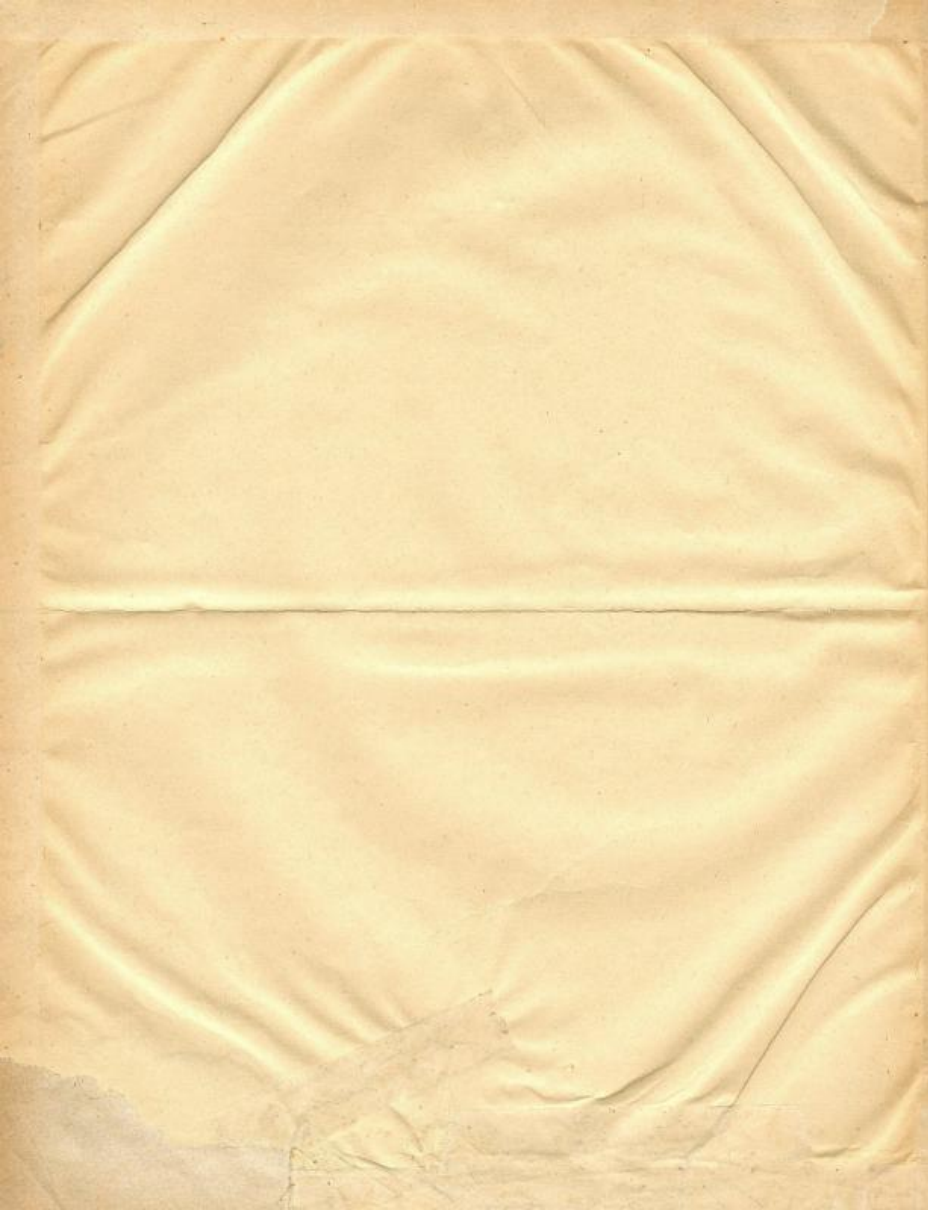
1. Нова Ушторба Шторба Шторба Шторба Друштва	31
2. Нова шипкоња	54
3. Шипкоња и шипкоња шипкоња зрна	54
4. Да шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	228, 320
5. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
6. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
7. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
8. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
9. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
10. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
11. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
12. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
13. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
14. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
15. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
16. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
17. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
18. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
19. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
20. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
21. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
22. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
23. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
24. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
25. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
26. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
27. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
28. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
29. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
30. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
31. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
32. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
33. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
34. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
35. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
36. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
37. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
38. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
39. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312
40. Шипкоња шипкоња зрна на шипкоња зрна	312

САРАДНИЦИ и ДОПИСНИЦИ

Алекса Попић
Александар Секулић
Ана Годубовић
Билорје Д. Тодоровић
Владимир Борбенић
Гарина Ф. Петровић
Горисав Поповић
Девлетрије Сабовљевић
Драшка Пурић
Друштви Јовановић
Друштви П. Антонић
Д-р Ђорђе Радич
Е. Јовановић
Јанко Поповић
Јелена Павловић
Јован М. Јован.

Јосиф Зв. Раувар
Коста Главић
Коста В. Борбенић
Д-р Коста Јовановић
Коста Т. Петровић
Коста Црноторац
Лазар Марковић
Лазар П. Најдровић
Љубомир Јовић
Љубомир Јовановић
Метадије С. Милошевић
Д-р Милан Јовановић — Ботунг
Мила Ј. Петровић
Михаило Ст. Рашић
Милосав Ж. Петровић
Милосав Куртовић

Младуца Јовановић
Милан Савић
Никола А. Јовановић
Никола Марковић
Никола Јок. Савић
Павле М. Анђелић
Павле М. Радошковић
Ваја Т. Тодоровић
Танко Петрић
Савко Буцкарић
Светозар Љ. Гајић
Стефан А. Петровић
Сретен А. Павловић
Ст. М. Милошевић
Ст. Станишић
† Чедомир А. Поповић

31. Забрана пороше	378
32. Звонича	378
33. Уредба и оца државне дивизије	379
34. Гарне складишта руских у општу употребу	379
35. Породица	379
36. Неће се државне установе издати	387
37. Нови подружници	387
38. Нови уредба	387
39. Култура народа у Србији	394
40. Решење законодавне (судаке) задруге	394
41. Уредба министарства у Бугарској	394
42. Булеварска служба	394
43. О државним установима	394
44. Мала притока	411
45. Бугарско "Орлово" о забрани извоза тавла у Аустро-Угарску	439
46. Извештај на Ратној школи у Кракову	439
47. Српски витома Бугарске школе у Кракову из средње војводинске школе у Крушевцу	439
48. Мере за унапређење стручности у Бугарској	439
49. Финансијски пројекти за подизање класичних школа у Бугарској	449
50. Поговорницима витома у Бугарској	450
51. Извештај витома у Бугарској	460
52. Походно	460
53. Знатио складиште нове синџира беражарне робе и буџетског софа	486
54. Нови предмети "Тешка"	486
55. Закон о обавезама и унапређењу витомадрства	490
56. Решење министарства	500
57. Аудијенца витомадрства Подружница	500
58. Класификација курс	514
59. Закон о струци министарства народне привреде	515
60. Решење витома државних витомадрства	514
61. Подружнички програм витома Никола II	514
62. Уредбени одбор и одбор витомадрства подружница	515
63. Буџетска витома државних витомадрства подружница	515
64. Стела на витома државних витомадрства подружница	531
65. Закон о струци министарства народне привреде	532
66. Решење витома државних витомадрства	532
67. Повисање стручности и стале	532

X. Дописи.

1. Ш. Дописи	12
2. Савезници	15

3. Ш. Дописи	47
4. "Другици"	61
5. "М. Дописи"	76, 254
6. "М. Дописи"	83
7. "Александрица"	234
8. "Пирота"	234
9. "Решење"	252
10. "Савез"	258
11. "Половини"	290
12. "Врх"	296
13. "Буџет"	314
14. "Тамна"	371
15. "Врхња-Витоград"	398
16. "Полине"	395
17. "Витома Никола"	518
18. "Бечка"	518
19. "Лобана"	518

XI. Некрологи.

1. + Чедомија А. Поповић	73-77
2. + Бура Хорватовић	88
3. + Љубомир Никодић	92
4. + Др Ђорђевић Штацић	515

XII. Биографија.

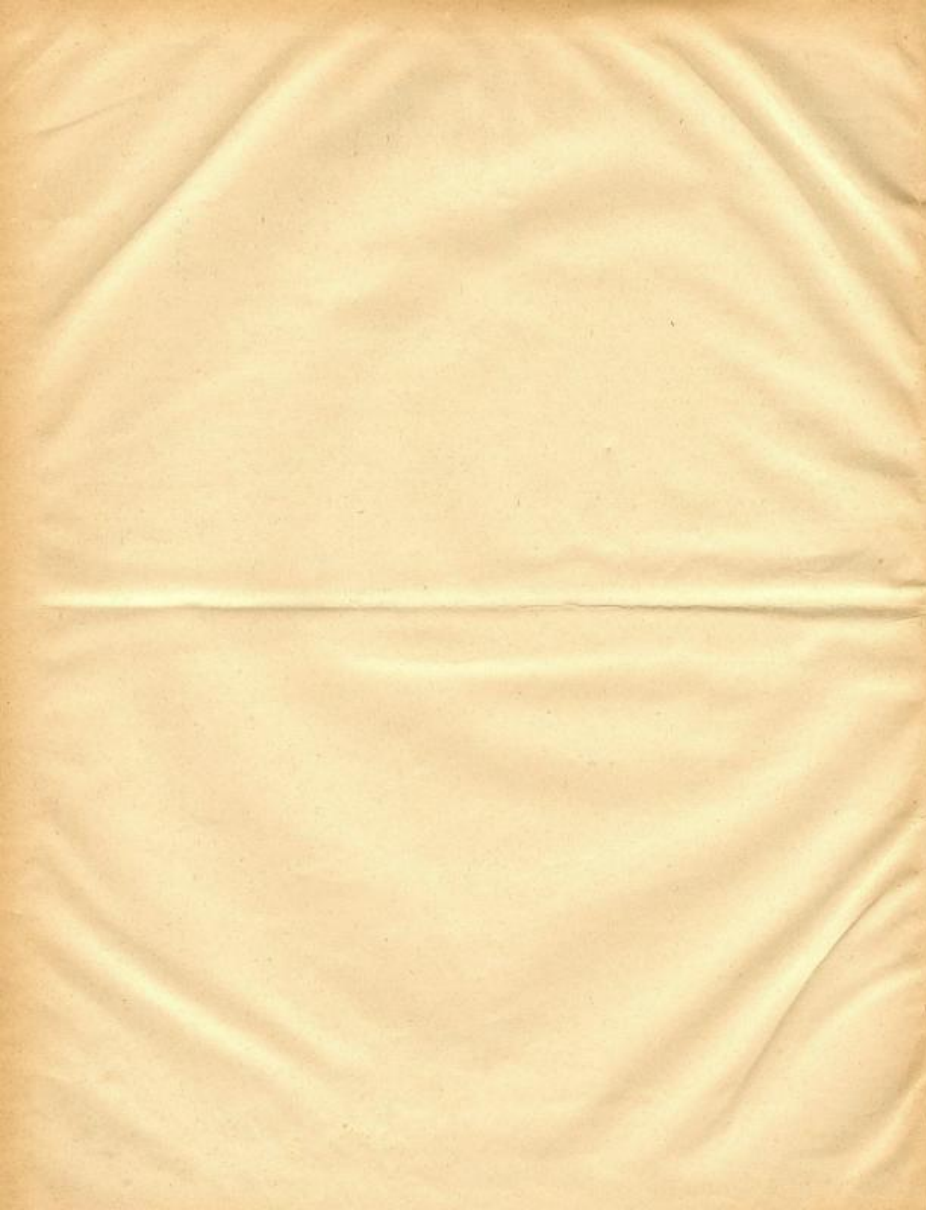
1. Јован Терзић	286
-----------------	-----

XIII. Друштвени и Подружнички последи.

1. Писмота о раду Српског Подружничког Друштва у 1894. г.	17-40
2. Извештај решења Подружничког Друштва о витомадрству	267
3. Записник 13, 15, 47, 48, 55, 71, 83, 93, 102, 113, 119, 218, 249, 257, 258, 259, 282, 283, 307, 335, 336, 338, 415, 416, 417, 418, 442, 443, 444, 501, 502, 503, 515, 517, 532, 533, 534, 535.	

XIV. Одговори Уредништву.

XV. Благодарност.

ПРЕДСТАВА И РЕЦИПЕНТА

УПУТУЈУ СЕ:

СРСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

НА ИСПОС НАЈБОЉЕГ ПУТЕВА ОД АПРЕЛА
1869 ГОД. № 204 СРСКОМ ДРУШТВУ.
КОЈИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Страје за Србају
НА ГОД. 5 ДИНА. НА ПОДА ГОД. 4 ДИНА.
ДРУШТВО ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ
СРБИЈА ЛИЧНО ПУТЕЖИ. В ЛАНУ У ОШТИ
ДОСТАЈА ЛИСТ У ПОДА ИМЕН АНО ПО-
ДОЖЕ ПРЕТИ. УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. П. С.

Цена осласки изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 1. и 2.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 15. ЈАНУАРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

БАШ КАД ТРЕБА

ОД
М. ЦРНОГОРЦА

Срби у Србији рођени воле и љубе своју драгу Краљевину; али, мање их има, који воле и народ.

А само они, који воле и земљу и народ, воле и љубе свога Краља-Господара Краљевине! И они су прави и одани пријатељи и Краља и земље и народа. Њих има у свима трима нашим политичким партијама. На своје скромности, они политичко-партијски пријатељи и приврженици Краља, земље и народа, не истичу се као такови нигде јавно. Њих има и старијих и младијих, ученијих и простожих, богатјих и сиромашнијих, — али их слабо који познају; а ако неке од њих као отворене пријатеље и приврженике и познају, — мраз их, јер их се боје, а то је са свим и природно, јер: „Ко се боји бога, тога и мраз.“

И данас још у Србији многа државна знања и места заузимају не само политички спекуланти и неистински пријатељи, него чак и они, који су незаборавног гледања Михајла мрзели и уништили највећег Србина, највећег добротвора и само за мало потребног времена па и целог Српства Косићева, за чију је живот била овазна и мисао у српској и част српског плућа и српске државе! — *Богатства народне!* — За извођење ове мисли био је одређен 29 Јуни; — али је несретницама био пречи 29 Мај, када је пропала и ова мисао као и уокоро ослобођење Српства, везано са одласком њаневина на изложбу париску и са обавезама цара Наполеона Незаборављеном Кијазу Михајлу!

Све ово није ми, Господине Уреднице, главна намера била да кажем; то је само излив тужних осећања за Незаборављеним Кијазом Михајлом!

Господине Уреднице!

Ја не тражим ништа. — Али, савестни својој жељи да дадем задовољења овим, што сад долази.

Ми смо готово ове финансијске операције, помоћу свих трију политичких партија, свршили.

И данас још није одоцњена мисао, која је пре 28 година зачети била у умној и мудрој глави Незаборављеног Кијазу Михајла, — слободног и великог човека најдостојнија мисао: „Плуг и Дрљача“ — та два златна оруђа, која дубоко у срце задире, а! ни мало бола не задају.

Истина је неспорна: да је Министар финансија *први* Министар у својој земљи, па дакле и код нас. Али, Министру финансија главне изворе за његове финансијске операције даје Министар Привреде. Ова два Министра морају, без поговора, бити и витални пријатељи, — иначе нема финансијског ни привредног јединства. Када ово буде, онда је у исто доба, може бити, државни принцип: *плуг и дрљача, — богатство народа.* А и стара и новија привредна наука тврде и уверавају, да је свето начело: „*богат народ, богата и држава.*“ — па тада има и војске, и правде и просвете у оштите.

Ништа тако споро не напредује као провета, али се 100 пута спорије развија и унапређује пољска привреда, поглавито: Земљарство и сточарство, у друштво којих долази и шумарство.

Ми смо се, хвала Богу, за ових 25 година доста отели и доста напредовали пољском привредом, коју је са великим борбама и мукама уносио и распоредио Српско Пољопривредно Друштво, које и данас стоји на висини своје задаће, — а оно у том друштву, само с похвалом, финансирају људи различних политичких осећања, — е постојаним уверењем, да ће скоро доћи ред и на српске економије, којима ће се рећи овако, као што је и белгијски Министар у великом збору узвикнуо: „*Ви философи и богослови, правници и војници поштујте економије, јер су то људи, који се старају и брину: да сваки српски прожити и изијад задовољно и блажено умре!*“ — Па, има ли што друго боље и лепше, што би човек хтеога пожелети? Зар није то прва и последња бртва, прва и последња жеља — *цел живота сваког наметног човека на свету?*

Овакову почаст, коју је одоко у чинио белгијски Министар својим економима, докониће уокоро и наши економии — учени и обични привредници, — ако Бог помогне и ако Његово Величанство: Краљ Србије подари два вредна, од знања и поштења а витална пријатеља: Министра финансија и Министра Привреде!

Сви знамо, да земљарство и сточарство. у друштву са шумарством, чине *двело* богатство наше земље.

Истина је у најновије доба нашла срећна и напредна мисао за унапређење једне брашне сточарства; на име: *коло* Јахача. *Кнез* Михајло¹ ставио је себи у задатак, да подиже и одгајива *лаке коње* за *трку*. — Ја хвалим ту мисао, јер се у народу одгајива *љубна* на неговању добрих *лаких коња* — за *трку*; и — с тога је та мисао и *лепа* и *успешна*, јер је *корисна*.

Али, те сме се заборавити, да је нама, може бити и преведено потребно одгајивање и *крушних* *лаких коња* за *тегљење* по већих *терега*, шпр. *полских* *прозивода*, *топова* итд. а *особито* за *тегљење* *пштва* и *дрљача*. Па и то није доста, јер нама *требају* и *добра* *говеда* и *дobre* *овце*, а *највише* *дobre* *свиње*, јер ове чине *искључиво* и *прво* *благство* Србије, — *по* *што* *се* *зна*: *да* *је* *месо* *српских* *свиња* *најквалитетније* *у* *цејој* *Европи*, а *ово* *должи* *од* *вештине* и *тајног* *неког* *знанија* *наших* *свињарских* *трговца*, који *знају*: *кад* *треба* *почети*, *са* *коликом* *мером* и *колико* *дуго* *житити*, а *кад* и *колико* *им* *кукуруза* *давати* *на* *дневне* *оброке*, *пored* *неге* и *појена*.

Па, ако би и хтели да имамо и *дobre* *коња*, и *дobre* *говеце* и *дobру* *овцу* и *дobру* *свињку*, — *потребно* је *на* *првом* *месту* *да* *имамо*: *доста* и *дobre* *храме*, а *ову* *даје*: *пштва* и *дрљача*.

И — *мени* *се* *чини*, *да* *смо* *престочили* *пштва* и *дрљачу*, — а *ова* *су* *оружја* *наше* *аула* у *економији*. Дакле, земљарство је за нас *прече* и *потребније*, јер: *добро* *развијено* и *унапређено* *земљарство* *даје* *нам* *могућност*, *да* и *дobру* *стоку* *подижемо* — *гајимо* и *негујемо*.

Од свију *брашна* у *сточарству* за *нас* је *најкорисније* *затеме* и *затеме* *свиња*, — јер *ови* *свиштождерци* *задовољавају* *се* *сваковрском* *храном*, *па* и *подицање* (*тегљење* и *неговање*) *им* *лива* *лако* и *брзо*, а *још* *многе* *лашке* и *брже*, *ако* *им* *дима* и *доста* и *дobre* *хране*. — *Ову* *истину* *разуме* и *зна* *сваки* *економ*.

Али, *по* *што* *су* *код* *нас* *ограде* *укинуте* и *врљаче* *окинуте*, *то* *свиње*, *шврљачуни* и *трљачије* *хране* *по* *палма* и *пшвама*, — *остављеним* *без* *законске* *заштите*, *т. ј.* *без* *аграрног* *закона* и *пољске* *полиције*, — *чине* *често* *рдне* *потрица*, *којима* *се* *оштећава* *но* *само* *онај*, *чије* *су* *свиње*, *него* и *онај*, *чије* *је* *имање*; *те* *тако* *обојина* *имају* *штете*, а *ни* *свиње* *се* *нису* *заситиле*, *него* *се*, *овако* *тумарајући* и *у* *туђе* *изање* *улазећи*, *навињавају* и *наваљују* *на* *друго* *нове* а *може* *бити* *јаче* и *веће* *потрице*. *Ове* и *овакове* *потрице* *изазивају* *често* у *оштећених* и *вреднијих* а *особито* *сиротних* *пољопривредника* *але* *субоче* и *такове* *последнице*, *да* *по* *највише* *настане* *такова* *љута* *пренира* и *свађа* *да* *по* *пшети* и *колац* а *махом* и *секира*, *па* *отуда* и *долзи* *највећи* *део* *опасних* *кринаца* — *убија*, *због* *којих* у *нашим* *судовима* и *имамо* *по* *5* и *7* *судија*, *којих* *би* *имаче* *довољно* *било* и *само* *два* *или* *највише* *три*.

Кад је *већ* *тако*, *да* *смо* *још* и *без* *аграрног* *закона* и *пољске* *полиције*, и *кад* *смо* *остали* *без* *ограде*, *које* *у* *нашој* *економији* *заменили*, *да* *сачувамо* *наше* *пољске* *успе* *од* *потрица*, *које* *чине* *наша* *стока*, а *највише* *свиње*, — *онда* *је* *на* *реду* и *да* *знамо*: *за* *што* *не* *имамо* и *сад* *о* *наше* *старе* *дobre* *стоке*, *оцу* *нашу* *чужеву* *расту* *свиња*? — *На* *ово* *ће* *нам* *дати* *сваки* *паметан* *економ* *кратак* *одговор*: *за* *то*, *што* *не* *имамо* *доста* и *дobre* *хране*.

Немамо *више* *оних* *старах* *за* *стоку* *добрех* *планинских* *паша*, јер: *у* *уринашљивују* и *тамашећи* *шуме*, *остале* *ним* *брад* и *планинска* *места* *голи* *опашани* и *голе* *ошјене* — *без* *дрвећа* и *без* *године* *траве*.

Наше *ливаде*, *које* *нам* *само* *1* *пут* у *години* *дају* *једна* *дobre* *откосе*, *готово* *су* *исприлиле* и *истрошене*, јер *их* *мало* *има* *крај* *река* и *већих* *поточа*, *те* *да* *од* *њих* *природно* *добијамо* и *доста* и *дobre* *траве* *или* *пштовог* *сења* *као* *храну* *за* *стоку*.

А *наша* *поља* *са* *утрицама*, — *што* *дају* *ово* *мало* *ситне* и *чимаве* *травчице*, *којима* *се* *ни* *једна* *сорта* *наше* *стоке* *не* *може* *дана* *наедан* *колико* *је* *дуги* *дан*, *да* *засити*, — *остају* *преко* *лета*, а *особито* у *нашим* *годинама*, *сунцем* *сечена* и *спрљена* *пуста* *места*.

Тако *далеко* *не* *имамо* *дanas* *ни* *доста* *ни* *дobre* *сточне* *хране*; а *кад* *ово* *нема*, *онда* *нема* *ни* *дobre* *стоке*, а *пољског* *добрех* *свиња*, — *за* *сад* *једино* и *најређе* и *највеће* *благство* *наше* *земље* и *нашег* *народа*.

Да *ово* *благство* *земље* и *народа* *убрзо* *изведемо*, *т. ј.* *да* *га* *за* *кратко* *време* *створимо*, — *поред* *сваг* *гога*, *што* *не* *имамо* *ни* *аграрног* *закона*, *ни* *пољске* *полиције*, *ни* *ограда*, *ни* *доста* *ни* *дobre* *хране*, — *једино* *је* *пут* *а* *начин* *овај*:

Г. Министру *Привреде* *треба* *за* *пшних* *5* *година* *оdobравати* и *у* *буџет* *стављати* *годишње* *по* *500.000* *динара*. *Од* *ове* *суме* *би* *Г. Министар* *имао* *одвајати* *по* *300.000* *динара* *за* *набавку* *добрех* *и* *према* *нашим* *приликама* *згодних* *и* *удесних* *пштова* и *дрљача*. *Ове* *пштове* и *дрљаче* *треба* *Г. Министар* *Привреде* *1-во* *године* *са* *свим* *просто* *да* *пошлоти* *народу* *онга* *краја*, *где* *су* *најповољније* *прилике* *за* *производњу* *различних* *увова*. *Тако* *би* *и* *овише* *оdobравати*, *т. ј.* *II-ге*, *III-ће*, *IV-те* и *V-то* *године* *имао* *урадити*, — *па* *нека* *народ* *види*, *да* *запета* *држача* *жртвује* *доста* *знатну* *суму* *новца* *за* *његово* *благостање*, а *народ* *ће*, *уверен* *сам*, *благославити* и *државу* и *Министра* *Привреде*, *благодаран* *своме* *Краљу*, *што* *се* *брине* *за* *благостање* *верног* *Му* *народа*, *бирајући* и *постављајући* *за* *Министра* *Привреде* и *финансија* *онакове* *људе* *који* *споразумно* *размишљавају* *о* *начину*, *како* *да* *се* *овај* *начин* *прода* *народ* *унапред* — *усрећи*.

И *оних* *300.000* *динара* *употребно* *би* *Г. Министар* *Привреде* *свако* *године* *на* *куповање* *семена*, и *то*: *150.000* *динара* *на* *куповање* *семена*, *деталинског* (пшаве *детелине*, *луцерке*), *па* *би* *ово* *семене* *исто* *тако*, *као* и *пштове* и *дрљаче*, *за* *свих* *5* *година* *пољњаво* *народу*, *који* *највише* *гаји* и *негује* *стоку*, а *пошлоти* *свиње* *које* *ће* и *рано*, *у* *пролеће* и *преко* *целог* *лета* *наћи* и *доста* и *дobre* *хране* у *деталиншима*, *из* *којих* *неће* *ни* *хтећи* *ни* *умети* *изаћи*, јер *им* *је* *добро*, *као* *оно*, — *не* *буди* *привремено* — *гостима* *код* *богатог* и *доброг* *домашина* *на* *гозби*, *са* *које* *се* *тешико* и *нерадо* *растају*, јер *им* *је* *добро*: *а* *од* *добра* *нико* *ни* *без*.

Тако *би*, *на* *тај* *начин*, *сачували* *пшвна* *поља* *у* *родне* *пшве* *од* *тумарајућих* *свиња* — *страшних* *потричара*, а *међу* *тим* *уштедила* *би* и *повећи* *број* *чобана* *за* *чување* *свиња*; *осим* *тога* *свиње* *би* *имале* и *доста* *дobre* *хране*, *која* *би* *их* у *исто* *доба* *замаживала* и *заваривала* *дон* *до* *јесени* *но* *стигну* и *не* *сазру* *на* *пољима* и *пшвама* *плодови* *као* *боља* *храна* *за* *стоку*, а *поглавито* *за* *свиње*.

Са *остатком* *од* *50.000* *динара* *купило* *би* *се* и *народу* *пошлоти* *семене* *различних* *травча* *за* *засо-*

давање одговарајућих планинских и шумских предјела и
голих стена, где ће *може ипак* бити травања са свим
природно наћи себи шташита, да се ту створе и по-
стану читави борови, где ће се *издржати жар и друга*
семења шумског дрвећа, па да из клице овог *семења*
нарасти и порасте читава шума, — те да и метети и
стене понесу и донесу плодно и родно дрвеће. — то
неоцениво благо земље и народа!

Тако би кроз број година природом одређених за
израст шумског дрвећа добила овим шума и дубрава
још и ову стару од планинских травања богату и здраву
планинску храну за нашу сточу, а поглавнио добру и
здраву храну за наше свиње. А ово би још припо-
могло, те би и за мамен број година могли имати *вели-*
ки број свиња: и ласих, и средњих, и тежких. Тек
тада могли би наше свиње да ставимо *страним* —
европским а може бити и америкаским свињарским
трговцима на повелан избор у куповању; и — тек тада
могли би н.пр. у Београду, или у Смедереву, или По-
жаревцу и Шапцу *подизати* велике *оборе или инт-*
роце, за велики број у њима пријатних и смешних
свиња, које би *визитационо* држилао светским велико-
кушцима стављао на избор и продавао, бринући се о
свему, што у рад овог друштва долази, тако, како се
наш произвођач не би имао да брине ничоме другом,
да једино о добром одгајавању својих свиња, — за
свој *свога јединог богатства!*

Овај број од 5 година, са годишњом сумом од
500.000 динара употребљених на подизање народа
и клице и врљаче као и дететинског и различних тра-
вања семења: — учинио би озбиљно и благодотворно
епоху у пољској привреди Краљевине Србије; јер:
пored реорганизација или лишења аграрног закона и пољ-
ске полиције као и оних градних и скупних дављубних
а по шумарство штетних ограда врљачама, *имали би:*
богата Дететашта, као замену за ограде врљачама итд.
и *добили би:* огроман број, различне тежине и добрих
свиња; а осим тога добила би и велике просторе
земљишта дететиним (мучковим) обогатеног за коришће-
ње и плодородно обделавање и произвођење стрних жита
и других пољских усева!

Ко буде срећан, да овај економски користан план
у делови и поступку изведе, тај ће бити слављен и
прузношен кроз многе векове српског економског пре-
обраћаја и напретка, а српско пољопривредно друштво,
желећи јединства — солидарности са Министарством
Привреде, уписаће му светло име на првом листу свога
златног албума и приредиће му најреалностивију
овацију са целим народом, а поглавнио са својим чла-
новима, — са свима старијим и млађим за српску на-
преднију економију борима, међу којима би био срећан
први он, чије би буње преи благата видним знаком
признања и благодарности за овако узвишене, племените
и партијени велике и корисне услуге за славу
Краља и срећу народа!

Господине Уреднице!

Казао сам, да ће ускоро и српски економи до-
живети ону част и пошту, коју узивају економи и у

другим просвећеним државама, и да ће им се одавати
достојно признање на пољу економског напретка и
преобраћаја, носени се оном високом оданости према
своме „*матури*“ као знаку највећег одличја за себе,
како то и доносиће људима од озбиљног и може бити
најсрокотнијег по краљевини рада, којим се, из своје
скромности, ипсу ни хвалисали ни истацали баш тако
отворено и јасно, као да су она *чишћења* у др-
жави, која би њихову помоћ тражила, те да им за то
и знаке признања указује. Не; то су људи и озбиљни
и скромни, који само раде, и раде за добро народа и
земље, не тражећи за сада видног знака признања,
јер сви знају: да је читав век мален, па да економија
у целој земљи буде потпуно унапређена, — савршена!

И ми ћемо — ако Бог да — ускоро тај тријумф
дочекати, да нам се наш труд и рад призна и боље и
одличније по досад; јер: на нас — економи — *дали*
ред, да сложним силама и солидарном одговорношћу
поведемо економски рад бољем и савршенијем напре-
довању! — Али

Господине Уреднице!

Има једино пуно силе и збиље *правилу економи*,
које тражи, да га сваки без услова и без разликe
стамена и занимања призна и поштује, а то: *штедња*,
— јер је она највећи и најсавршенији економ! —
прави економ за свакога, на даске и за саму државу.

И баш о тога, што је штедња највећи економ и
за државу, — рад сам, да о овој државној штедњи
изнесем и кажем своје мишљење у за то zgodном и
доличном напем економском листу „Тенансу“, којег
сте ви и достојан уредник и одличан изборник на-
предних економских начела и радова.

Само не знам, да ли ћете се и ви самном сло-
жити у начину и извођењу овог мог мишљења о штедњи
државној; а највише се бојим, да вам се неће допасти
баш овај ред и рад, који сам ја изабрао, да га овде
изнесем и представим као *највећи* добитак за нашу
државну економију.

Али најзад, кад на крај целог овог мог рада се
читањем и размишљањем дођете, — држим, да ћете
ме у мом мишљењу поддржати и помоћи тим пре, што
ја, за извођење ове велике и огромне штедне државна
призивам у помоћ и *тражим подизању економи*; а у
исто доба, учтиво молим и сву господу: *окурије*
и среске начелници, и писаре са практицима, — ко-
јима по реду нека је свака част и поштовање, — да
ми опросте и не пишу у грех, што ћу се, из патри-
јотизма, у извођењу мога мишљења о државној штедњи
њима да користим, —

Ево овако:

Кад би г. Министар унутрашњих послова, ради
пробе, поставио само у једном нпр. царевачком округу
једног од *називх економи* на начелника, — ја бих том
оконому саветовао да се прими тог звања само под
овом погодбом: да он — начелник избере и предложи
за капетане (*српске старешине*) два своја добра при-
јатеља (олиг економи), који би се у свему са њима
слагли, тако да је он — начелник — одговоран Ми-
нистру а они — капетани — били би њему — начел-
нику — одговорни.

За ону незнатну концесију, т.ј. за овај уступак г.
Министру, дао би начелник са својим друговима — на-

петанима овај богат регрес — *ову богату награду*; не би тражио од државе никаквог помагача т. ј. ни секретара, ни писара, ни приватника, па на благодника (јер би овај дошао у ред чиновника Министарства финансије и пореске управе) — не тражи ни артију, ни мастило, ни перо, ни папџав, ни њемар, ни маказе, итд. па не тражи ни здане, ни вештај, ни огрев; — тако него не тражи то ни за своје другове — капетане.

И — ово би била та богата награда! — Јер би тако, само за тај данас најмањи округ, држава годишње уштедела у најмању меру: 50.000? динара!

Све, што би овај начелник од државе тражио, било би ово: годишња плата од 7.000 динара (4.400 талира), а за сваког капетана по 4000 динара (800 талира), и уз то по 1000 динара (200 талира) додатна како начелнику тако и сваком капетану, осим тога, дао би се начелнику 8, а сваком капетану по 4 коњичка жандарма.

Овако богато и добром платом одбрани окружни и среќни начелници, имају да врше племенит, озбиљан а по државу и народ користан посао и рад, али — без никакве друге накнаде, — т. ј. *без дијурне*, овако:

Начелник са својим капетанима договорно одређује време, кад ће и у којој капетанији отпочети да свршава *спорове* по општинском редом, — како то дотични капетан означио и одредио буде. Изабјање и решавање ових спорова има бити заједнички, са свима општинским часницима и одборницима у дотичној општини.

Тако би данас, све простије свршене паричне и спорове досуђивали а невршене пресуђивали: Начелник са капетанима, општинским часницима и одборницима!

О! како би великих добитака овим начином било и за државу и за народ!

Ове добитке између овад по реду, па нека их свака оцени; а оне пријатеље, који се при оцени не би са мном сложили, молим, да би изводеди изнети своје противно миљење о овим добитцима. И тако:

Први је добитак овај: наш народ хоће, жели и воли не само од времена до времена него и *по чеши* да види своје старешине. Тада би се народ једне општине извао и састајао не само са *својим* капетаном, него у исто доба и са *свима* старешинама целог округа, т. ј. са начелником и свима капетанима.

NB. Колико ово утиче на морал и на задовољење осећања нашег народа, — врло добро знају сви они, који су као старешине *чеши* долазили у општине, где се друговајиче осећа и свештеник и учитељ, и смет и одборник и бирор, — сви људи: *добри* слободније и са поуздањем, а *рђави* са страховањем, — чим старешина у през изађе!

Други је добитак овај: кад начелник а са њиме и капетан стигну у коју општину, па пред судицом скупљене часнике и одборнике поздраве „*Богом*“ коме се поноравају и клањају сви прави економи; и начелник са капетанима и часници са одборницима, одавајући му почаст овде као и у самој приви, — онда је то знак: љубавног доласка и љубавног дочека, — први знак истинске везе између старешина и народа.

NB. Ова и овакова појава је велика срећа и неосцењиво добро како за народ тако и за старешине;

јер: народ тражи и жели старешине озбиљне, поштене, правдне и љубазне; па: чим народ своје старешине овако оцени, он их не само поштује и воли, него се још и стара, да и он буде озбиљан, поштог, правдан и љубазан, а сврх свега понорава се таквим старешинама и све заповести — разуме се користе — радо прима и послушно их извршава.

Трећи је добитак овај: чим, после узајамног поздрава, заседе начелник са капетанима, часницима општинским и одборницима, да у општинској кући *заједнички* општине послове раде и свршавају, — онда цела општина добија и има највећу серу и најправеднију оцену њених спорова и парична, јер суде сви *укупно*: и начелник и капетани, и часници и одборници.

Правда се на овај начин и савесније и поштенје и брже задовољава *ли све грађане појединачно*.

NB. Правда уздиже народ до највећег морала, а неправда убија и води људе у злочин, правећи их злочковцима и пустахијама. Па с тога, правда и јесте највећа срећа у земљи, — само кад је за све грађане појединачна; иначе: нема правде, а тада нема ни равноправности ни слабост, ни реда ни рада а погавашто рада економског и заједничког, — нема благостања! Правдом се дакле свако лако побољује, и од не долази и зависи срећа једне земље, — као што вели она велика истина: Правда држи земље и градове; А неправда руши обадоје!

Четврти је добитак овај: Кад ове суђаје сложико и правдоо све повеће спорове и потрине расправе, онда обично иза тога долази, да омие спорове и зајевичне расправљају на *пријатељски* начин, т. ј. неке помаре и изири, неке насуље, а неким незнатно и нехотично погрешку и ошроту, — а то све у корист општег добра и среће, т. ј. не само појединача него и целе задруге — свију грађана дотичне општине; а добро је и корисно и по саме *суђаје укупно*, јер: иза оваковог заједничког а праведног рада и суђења не може бити ни мржње, ни освете према њима. — А ово је овај велики морал, што се зове: слога и љубав грађанска.

Пети је добитак овај: кад је овако сваки грађанин праведним суђењем у самој општини задовољан, онда је свакоме и свима у тој општини грађанима *уштеђено* оно до крајности штетно трчкарање, ка што по неколико пута узалудно, од капетана до начелника и најзад чак до самог суда ради тужбе и паричнења са својим ромшином, пријатељем итд. — при чему потроши и издигуби толико, колико, често пута, не вреди ни сама ствар, оно које се парично, па — обично ништа и не сврши!

Доласком дакле начелника са капетанима и суђењем заједничким са часницима и одборницима, по само што би сваки уштедио ону сада уобичајену и законом прописану дијурну за долазак при средског писара или капетана или начелника, него би му — тако рећи — на ногу дошао, а *без никакве дијурне*, не само његов капетан, него и начелник са *свима капетанима*, да његову и свачију редом шарбу просуде без његовог плаћања дијурне а без никакве његове дагубе и повлаче штеге трчкарајући као сад од једне власти до друге; — осим тога: не суди му његов спор само 1 капетан, него му суде: и начелник и сви

капетани, и сви часници и сви одборници *заједнички*, дакле и — *праведније!*

Зар за *овако*, по све грађане једне општине, *важни добитак*, не би цела општина радо и драговољно прихватила и хтела, да своје старешине, — за све време *прихвата* бављења око суђења, — дочека и угости *опако*, како су и *„наши стари“* дочекивани и гостили своје добре и праведне старешине — начелнике и капетане?!

Ја сам тврдо уверен, да би наш народ са највећом вољом и радошћу и са највећим покривањем све ово не само прихватио и примио, него би и преузало онога, који би му ове благодети подарио.

Осим ових овде изнесених добитака, које нисам испричао, него само у главнини извео, имао бих још много више добитака да изнесем; — али највећи добитак, са којим се не може упоредити ни царска круна, ни царско благо, био би овај:

После тако праведно и срећно свршеног суђења, а у *лобно доба*, кад је *бра плугу* — томе златном оруђу, што народе уређава богатим плодовима — начелник би са капетанима заклео и захтевао, да му главни имот договорно са часницима и одборницима, — *уживајући љубав, поверење и послушност* својих саграђана, — *изведе зором, прије сунца*, све људе са плуговима и спрегама у *ивне и поља*, куда би имали *изћи и они*, који су и без *плуга* или без *спреге*, то да се сви *заједнички* нађу онде, где ће начелник и сви капетани, пред сѐм изазак суња *помолити се Богу*, прихватили ручице *плуга* и извести, довољно је, по *једну само брадурјер*: кад би народ дочекао и видео, да и његови начелници и капетани *уме* и *хоће* своју „светлу“ *десницу* да *спусте* парчице „златног“ *плуга*, и *само једну брадурју изведу*, — тада би народ, благодаран, пуи *верности* и *одности* према високим поштоваоцима његовог *мучног* али *благодословног* рада — с места ове „светле“ *другове* својом *сином* *весело* одмекно, *лађајући* се *својих* *плугова*, — као што *песник* за *старешину* вели:

„Кад десницу спусти на ручице плуга,
Тад' му народ пружа и соли и пруха; —
— И лаћа се свога плуга,
Да одмеш светла друга.“

Тако би сви *плугови* са *спрегама* *срадили* *сваку* и *свачку* *ивлу* са *1 дан*, за *једну ноћ!* А старешине би *овако* *сложне* и *братске*, — *свиралом*, *гајдама* и *песмом*, — *весело* *враћајуће* се *вреднике* и *последине*, у *дому* *доброга* *газде* и *домаћина* или *крчмара* *дочекали* и *почетили*, — за *шта* је и *намењено* *начелнику* и *сваком* *капетану* по *1000 динара* *додатка!*

NB. Зар се *овако* не би *стварала* *слога* и *љубав* и *подига* *јединство* — *задругарство* у *целој* *овакој* *срећној* *општини*?! Па, зар не би *овако* *сложни* *сељани* *договорно* *све* *своје* *овако* *пошране* *ивне* *заједнички* и *заједно* *на* *најзад* у *своје* *време* *зреле* и *богате* *плодове* *заједнички* и *средили*?! Зар онда не би и *ваш* *очај* *постео* *во*, а *радица* *плугу*?!

А пошто још *немамо* *аграрног* *закона* *ни* *пољске* *полнице*, — не би се *ни* *како* *сударило* *ни* *са* *правдом* *ни* *са* *слободом*: *кад* *би* *економија* *разложно* *начел-*

ник са *капетанима* *излао* *напог* *или* *баш* и *заповест* *за* *описив* (напред *споменути*) *заједнички* и *сложен* *рад* *онде*, где се *кметовања* или *одборничка* *реч* не би тако *својски* и *пријатељски* *примила* и *послушала*. — Јер: *овакова* *заповест* *била* *би* *златна* *реч* *за* *срећу* и *напред* *не* *само* *појединачно* *него* и *целе* *општине*, *на* *би* у *брао* и *за* *кратко* *време* *сво*, *као* *паметни* *људи*, *увидели*, да *са* *таковом* *заповешћу* у *свој* *цеп* *годишње* *међу* *по* *100* *а* *не* *по* *1* *или* *ни* *један* *динар* *као* *до* *сад*, *те* *би* *тада* и *сами* *узвикнули*: *начелно* *са* *нас* *на* *рад* *заповешћима*, *против* *наше* *слободне* *воље*, *против* *наше* *слободне*; *али* *све* *за* *наше* *добро* и *за* *нашу* *срећу*! *Хава* *ти*, *јер* *он* *нам* *ти* *пријатеља*, *гајди* *твојом* *паметном* *заповешћу*, *међу* *нама* *слогу* у *раду* и *братску* *љубав* у *нашем* *животу*! — *То* *је* *наша* *највећа* *слобода*, *коју* *ми* *хоћемо* и *тражи*мо!

Уређити *народ* и *дати* *му* *слободу* *само* *оваквом*, *како* *он* *тражи*, — *биће* и *мора* *бити* *једина* *цел* *свих* *државнина* у *свакој* *образованој* и *економски* *напредној* *држави* *на* и у *нашој*, у *којој* *ће* *успором* *кратки* *главну* *улогу* *имати*: *економи* *начелници* и *економи* *капетани*, *које* *ће*, *по* *примеру* у *привредном* *округу* *напоменутог* *начелника* *са* *капетанима*, *пожељети* и *од* *владе* *захтевати* и *измолити* *сваки* *округ* у *Краљевини*!

Је су ли потребне притке за виноград?

У *разговору* *са* *једним* *виноделцем*, *могао* *сам* *приметити* *како* *он* *слабо* *веде* *полазе*, да *ће* *се* *код* *нас* *моћи* *учинити* *какав* *успех* у *подизању* *винограда* *на* *америчкој* *подлози*. *Кад* *га* *упитах* *за* *узрок*, *он* *ми* *набраја*ше *многе* *тежишће*, *које* у *ствари* *постоје*, *као*: *куповате* *лозе*, *риљаве* *земље*, *калемљење* и *т. д.* — *Па* *пored* *свега* *тога* *морам* *куповати* *и* *притке* — *одговори* *доста* *јетко*.

По *кад* *му* *приметих*, да *притке* *нису* *потребне*, *боше* *не* *и* *још* *назнајен*.

- *Како* *то?* — *Зашта* *не* *живахно*.
- *Врло* *просто*. *Је* *ен* *ли* *пре* у *твој* *винограду* *употребљавао* *притке?*
- *Нисам*.
- *Зашто* *мислиш*, да *су* *сад* *нужне?*

— *Па* *зар* *ниш* *видио* у *државној* *расадници* *уз* *сваку* *лозу* *по* *притку?* — *То*, *истина*, *није* *за* *државу* *велика* *ствар*; *али* *кад* *би* *ја* *куповао* *само* *за* *неколико* *мотика* *винограда*, *изнело* *би* *прилично* *суму*, *што* *са* *осталим* *трошковима* *чини*, да *се* *цео* *овај* *посао* *не* *рентира*.

Ја *се* *потрудих*, да *му* *објасним* *зашто* *се* у *државној* *расадници* *употребљују* *притке*, и *да*, у *много* *случајева* и *ту* *није* *нужно*; *али* *што* *се* *тине* *домаће* *лозе*, *накалемљене* *на* *америчку*, *ту* *није* *ни* *од* *какаве* *потребе*.

На *овај* *одговор* *он* *не* *похитраше* *са* *мало* *више* *поверења*, *али* *опет* *изгледаше* *да* *није* *потпуно* *убеђен*, *али* *бар* *то* *неће* *да* *прима*. —

Нема *сумње*, да *овај* *мој* *пријатељ*-*виноделац* *нији* *усањен* *са* *његовим* *мишљењем*. *Многи* *тако* *мисле* и *раде* *при* *подизању* *нових* *винограда*, *нарочито* *они* *које*

су видели у Мађарској расаднице. С тога је нужно, да изближе испитамо: је су ли доста нузице притке у винограду, због чега се и где употребљају?

Притка се употребљају нарочито у овим пределима где сунчана топлота и светлост није тако јака да би грошће могло сазрети завлажено испреплетаним ластарима и лишћем. У том случају да би се потпомогло загревање земље и ускорило сазревање, вежу се растурене лозе за притку и грошће се тада налази изложено јачем утицају светлости, а и топлоте која долази од загревана земље, те пре и потпуније сазрева. Уколико је ово корисно у севернијим пределима, у јужним, где је сунчана топлота јача, овај посао могао би у више прилика да буде од штете, јер грошће од јаке — директне светлости прелазе и остале као опрљено, с тога тако и не употребљају притке ниш предлажују заламање ластара.

Итање је, да ли се ми у нашим пределима можемо потпуније на неоптучно сазревање, те да би било нужно пребегавати напоменутиим средствима? Ја мислим не.

Наши виногради налазе се већином на омањим брдима, косама и приојним странама, обасјани сунчаном светлошћу преко целог дана; сазревање је било и пре добро, а у повољним годинама, имало је на неким местима и „сушка.“ Ово важи за крајеве, који су по преимућству виноделска.

Пре нису биле нузне притке, па неће бити потребне ни кад се почне калемити на америчкој лози, јер долазе се лоза неће ни у колико и ни у чему измешати што ће имати корен амер. лозе, који се употребљаје само због своје издржљивости против заразе.

Једино у случају кад би ко хтео да гаји непосредне произвођаче т. ј. оне лозе што и некалемљене дају рода, као: Жаква, Отело, Јорк-Мадера и т. д., морао би употребити притке или будицаквас наслон из раллага, што ове лозе захтевају орезивање на другачије кошире те да би се постигла што већа плодност. Али онима, који се озбиљно занимају виноделом и отуда очекују стварне користи, не би препоручили ова непосредне произвођаче, јер гајење њихово није ни мало јединије, а у плодности и квалитету не може се упоредити са домаћом лозом. У овојм погледу доста су експериментисали у другим земљама, па не постигнувши жељеног резултата ове их више избацују из културе. Није, дакле, нужно, да и ми чинимо по други пут измишан трошак.

Изаузимајући непосредне произвођаче, за друге лозе притке нису нузне. Ако морамо чинити издатак за куповину лозе, ривљање и калемљење, зашто би чинили још један издатак на оно без чега се може бити? С економског гледишта трошак за притке није од мале важности, јер може да изнесе по хектару 10—12 мотика 120—200 динара, како у ком месту.

Ми закључујемо, да притке нису потребне, а ради би биле чути шта и други о том мисле

Љ. К.

Наши важнији четинари и где се од њих могу подизати четинарске шуме у нас.

На Југозападном и источном крају Србије има пространих четинарских шума, које су се подигле саморасло. Ове шуме саставља неколико важнијих дрвета шумског дрвећа, а то су: јела, смрча, бели бор, црни бор и оморика. Сем њих да само поменемо још и обичну класку, првену класку или вољу и тису, што се налазе у нас појединачно и меститично, од којих се шуме не подижу, јер су од незнатне шумарске вредности.

Да би се могло да покаже на каквим се местима могу успешно подизати четинарске шуме од горе побројаних важнијих четинара, потребно је да се са гледишта производње шума претходно опишу особине четинарских шума, па за тим захтев сваког појединог четинара, као: какав му је ваљаност пораст у шуми и шумској чести, на каквом земљишту, у каквом положају и у каквој клими. Земљиште, његов положај и клима, дакле, у потпуном смислу погодност и особине сваке врсте дрвета шумског од вредног су утицаја на подизање добрих, постојаних и корисних шума, било од једне или више разних дрвета дрвета у мешавини.

Четинари су добили име од особитог облика њиховог листа, који је четинаст (игласт). Четине наших четинара су више годишње, т. ј. не опадају по неколико година, па после постојно, мало по мало једне опадају а друге нарастају, тако да је круна четинара и лето и зима непрестано одевена четинама зеленим, за то су четинарске шуме и зимзелене. Мушки и женски цветови (ресе, маце) стоје засебно на једном дрвету. Семе сивано, крилато с једне стране и заклоњено дусима дрвенастим у шишарици.

Кад се зрела шишарица на топлоти раскопа, извори, ветар семе из ње разбањава на далеко, за то се четинари лако и далеко сами размножавају. Четинари не терају изданке из панјева и шила, изумирајући тису, с тога они нису ни како за изданачне шуме, већ се подижу само из семена као крумна гора, којој се одређује старалост за сету 80—120 година. Стабло имају свагда округло, ваљкасто, витко, право и високо, више него икоје друго шумско дрвеће. Дрво прираста највише у дебло, а гране је отајно и незнатно. Гране су поређане на стаблу махом на врху сваког дебораста унакрсно, приљепасто, и по тим унакрсним разгранцима код млађих дрвета броје се године кад су необорена, дубећа.

Дрво је више мање смоловито и има особени мирис на катран и чајовину, а то му посећава трајаност. Другача и витка дебла од четинара неопходна су за крушну грају и нарочите чараћевине, што их друго дрво не може заменити, а за гориво је осредње квалитетне.

Земљиште не пробирају много, али им годи планинска влажна клима. Четинари су у нас право планинско дрвеће. Земљиште добро засењавају и чувају од ветрена и сасушивања; ветрови много шкоде четинарским шумама за то, што се дубоко не укорењавају и што су у лето и зима зелене, лиснате. Многе више страдају од разних инсеката и других болести и од пожара него лишари.

Сада је на реду да изнесемо посебно особине и захтеве горе поменутих наших четинара, који састављају четинарске шуме.

Бела јела, јелка *abies alba*, Mill. Јако се разликује од осталих четинара што има четине 1-5 сант. дугачке, плоске, на врху мало узраване, с лица тамно зелене, на напучу има две уздуне пружнице; четине поређане по грамама на две стране наспрамно, чешласто. Трају по 8 година па тек онда почну да опадају поступно и нове чине израштају, тако да се јела увек зелена и лети и зими. Цвета у мају. Округло дугачкасте шишарице дугачке су 12 до 15 см; стоје усправно на љавским леторастима у врху стабла. Сиђано криласто семе сазрева у шишарици у септембру исте године, уговорно опада са љускама, а само претено од шишарице остаје на грани још неко време. Кора на деблу је пецкало сива као буква. Корен јој се грана у дебле жике, које се у мекој земљи пружају до једног метра у дубину. Дрво јелово, јеловина је чисто бела, и срчевина од билине не разликује се.

У четви јела расте потпуно усправно; дебао обло, грањато, али гране талачке. Порасте стабло високо до 70 мет. и 125 мет. дебело у пречнику. Круна јој је у млађе доба кунаста, а под старост се заокружује и постаје китаста. И наша народна песма вели:

„Вита јело, ти високо растеш.“

Добро расте од 15 до 120 год. а живи до 300 год. Захтева блажију климу по смрча, и у том погледу долази у један ред са буквом. Не воле место где су лети јаке жеге а зими општи мразеви, за то се кљони планинских висоравни, где дувају ладни ветрови, и уступа их смрч. Дубодолине и стране, где је ваздух умерено влажан, где јој више него и буњи. Према висини и закљону места у оних планинама до 1000 метара висине над морском водоравни, јела успева само на северним, северисточним, западним и југозападним странама, у тако званим западним местима закљоненим од летње привлеке. На високим планинама тражи више југозападне, југоисточне па и саме јужне стране, долине и заравни.

Јела захтева боља земљишта, скоро онака као и буква. Први је услов да је земља дубока ма и каменита, више влажачаста и смоничва, него растресита, јер се више воде задржава и има довољно минералних састојака. Јела воли земљишта, која су непрекидно и дубоко влажна, као: брдске удољаче, дубодолине и планине, али јој негде мочари и осушне и прашине земље. Расте добро на земљама, које су постале распадањем разноврсних стена. Находи се на гранитним стенама, на старијим и мањим шкриљцима (љускавицама), на кречњацима и разним пешчарима.

Од свију четинара, сем тисе, јела највише подноси засекан и закљон испод старих четинара и другог дрвећа. У великој мери и открио издржи по 20 до 50 година на веће да угине. Јеловим подмладацима баш је и неопходно потребан закљон од старих јела семенака ради заштите од мразева и летњих жога. У том закљону јелов подмладак ипстина мало закривави, али доцније чим почине поступно добијати светлост, одраста

нагло и убрзо надокнади што је у порасту заостао. Ова издржљивост у тмуши и закљону, где је мало светлости, велика је особина јелова, с тога се баш и лако гаји где је њено погодно место.

Од наших четинара јела је најраспрострањенија у нас. У оредним планинама она сама саставља чисто велике јелове шуме, јелова, а и у друштву са смрчом и белом бором у вишим планинама. Највећих чистих има на међи жупног и третињског срева: на Гочу, Кобасицама, и у Соколи. Мања чисто јелова шума находи се у срезу ресавског опр. моравског у атарима: стростенском, и јеловачком, дакле у изворном крају Ресаве и Глочанице по странама отворити северу и северозападу. Заостатци чисто јелових шума налазе се још на Јастрепцу на северној страни у атару Ломничком ср. расничком; у планини Гледићској близу брда Самара у ср. гружанском; на међи срева ресавског и бољевачког на Малешњу; и на северној страни Ртња. А у мешавини јела са смрчом, бором и бујном чини протрпане шуме четинарске у планини Тари у ср. рачанском; на Торнику ср. заагиборски; у Муртеници ср. Моравички; на Бисерводи и Црном врху ср. студенички; на југозападном крају ср. драгачевског; на источној страни Коловоина ср. жуписки; по странама Дојничане реке у срезу београдском; и на Малешњу на тремеђи узичког, рудничког и љавског округа. На свима овим местима у мешавини по дну и по покрајинама брда и планина превлађује јела с буквом или бором, а по већим висинама смрча. Јела је код нас право планинско дрво, и добро напредује само у шумама на висини од 600 до 1200 метара. Све оне јелове шуме подгле се саме од себе. Као украсно дрво са нарочитом негом нештаци може се јела подизати појединце и у мањим групама и по планинама.

У млађе доба до 8 година јели много шкоти мраз и сунчана прешка, за то је правило, да се подиже само на природан начин испод јелових семенака, или у закљону другог каквог шумског дрвећа, где су јој други услови повољни. Ветрови и олује не обарају много јелове као смрчеве шуме, јер се јела дубље укоренује. Разноврсни инсекти поткорци често се уложу у јелове шуме, али им не наносе толико штета као смрчевим и боровим шумама. Дивљак и стока радо брете јелу, но кад се отргне лагано, она тај штетан порави брзом порастом.

С белом јелом у друштву расте у нас и црна јела (*abies nigra*). Јела је само варијетет, сурвата беле јеле и скоро сасвим вој слична и по спољашности и по особинама. Разликује се црна јела од беле у толико, што су јој четине мало затворено зеленије и мање, кора на стаблу затворено сива; дрво смеђастије бело, са узаним прстеновица (летима); чворовитије, тврђе и теже од беле јеловине, много прста и витоптери се, за то стругари перадо узимају црну јелу за стругање дасака и друге грађе. Она воли оједиња и кришевитија места, а у свему је иначе истоветна са белом јелом.

(Израчунање еж)

НОЧЊЕ И СМЕТЊЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ

Аграрно неприлике и недаће, њихови узроци и последице.

Настава

Други је леп пример како предање или угледнаје утиче код простог народа, кад се он самом себи остави да се уређује и собом да управља, пример са немачких колонијаста, који су насељавани у Русији, па и у Саратовској губернији. Они су дошли са „савременим“ пољовима и обичајима о својини из своје постојбине. На основу тога им је и руска држава, такве статуте прописала, као обавезне. Али после неколико већ година, Немци, угледајући се на руска села и цетице сигурност и удобност њихов уређења по одржање сељачког сталена, обрађују се руској влади с молбом да им се статут у том смислу измени, да и њима имају буду заједнична и да се по систему деоба распоређују на породице!

Хакстхаузен је око 1843. год. путовао по Аусерији — граници — Србији, Бугарској и нарочито по Русији, као изасланик пруске владе, те да при разради свога аграрног дела, на чистом словенском јазвору разазна и разуме нека уређења словенска, од којих су заузбуени и заплетени и нејасни трагови остаи у овим пруским покрајинама, гди су некад ју XI и XII веку живела Словени, који су доцније расељени и претопљени у Германије.

О подели земље у руским [данашњим] сеоским општинама — Хакстхаузен изводи следеће: „по принципу све насеље сеоске општине сматра се као јединца, којој припадају све поља општине: њиве, лугови, пасишта, шуме, ливаде, пључење, сиродови, утрине итд.“

Свака мушка глава, док је у животи, има поједнака права у уживању земље. Према томе деонца — удео — сваког сељана неспростано подељив мењању, јер сваки нови члан — мушки — који се роди, јавља се на свет са истим правима на земљу; исто тако деонца сваког умрлог, враћа се назад у заједницу.

Шуме и пасишта, право на лов и риболов остају неделимни и сваки члан с једнаким правом учествује у уживању истих. Њиве, ливаде и зиратне земље, деле се, према њиховој квалитети на појединце.

Земље су равне: добре, средње, рђаве, у равни и на брегу и т. д. и деоба изгледа да тежио нага.

Али руски су сељаци врло практични: они имају искусне самоуке — „земломери“, који по предању раде посао: премер и оцену земљишта и то одјачно, као што су се уверили по наредби министарској научари земломери.

Најпре поделио сну зиратну земљу, према њеној квалитети и по њеној љубревитости на испрљености, по њеној удаљености од села, и у веће егуре тако, да свака буде по готову поједнака по земљи у свима правцима.

Онда је тек даље деле на ситније — на довишка колико има мушких глава и којом одређују, које ће коме припасти. То иде мирно и достојанствено, без спајања и раздора, у присуству целе општине, па и жена и деце.

„Овако је са слободним општинама којих је постојало од најкада а! тако је и са государственим општинама (на царској земљи), којима је земља уступљена на уживање, па и са крепостним (мушкима), којима је земља дата на изповицу, или десетину.“

Хакстхаузен вели даље: „принцип равномерне поделе земље по душама, то је провратио словенски принцип: он проистиче из исконског принципа словенскога права, принципа неделимости општине с њиме свију родова.“

Слична деоба земље, наодила се код свију словенских народа; може бити да и сад постоји у Србији, Хрватској, Славонији и т. д. где, шта више и на постоји *свајд деоба земљишта на појединце на личности, на где се под управом старешина сва земља зједнички обрађује, а жетова се на равне делове дели међу становницима или месношцима.*“

Разуме се, да Хакстхаузен не може довољно да се нахвали тога уређења, које постоји у Русији а потпуно одговара савременим назорима и потребама пољске привреде и насеља; јер западни економски писци, и у то време а и дан данас, такво друштвено уређење: да се земља диги у заједничкој својини и заједнички обрађује — сматрају да је идеал коме људско друштво треба да тежи!

А! такво уређење је и један од главних узрока, што је српски сељак сачуван, до сада, овако дуго, до друге половине XIX века — од бескућинства. Бескућинство — становништво без земље, без где ишта, код нас је, у невазатој размери, појава најновијега времена.

Овом пољским узрота, већем парчетану, делену земље на још ситније деонице, у старије време, доприноси је т. зв. *плодоред* — систем газдовања — тј. ред којим усеви један за другим, према природи земље и природи усева имају да дођу на једној истој њиви.

Платоред је и данас, кад су срствеза за пошрану и побољшање земље, а нарочито љубрење, тако јако у употреби у рационалној пољопривреди, једно од главних срствеза, за одржавање равнотеже у плодности земљиној, за штеђење, чување и досеке дотеривање снаге земљице.

На једној њиви, на којој се непрекидно из године у годину сеје једна те иста врста усева — једностраном обрадом, а још више једностраним испрљивањем једне групе земних хранљивих састојака: — земља се испрљује и ремети се потреба равнотежа у састојцима, тако, да после не вреди ни у колико ни они састојци, који од те врсте усева нису тако рећи ни додирнути, ни за другу врсту усева, којима би они притиштењени састојци изиче добро дошли.

За тим заостопним сејањем једног те једног усева, земља нема одмора, нема могућности, да од потребних састојака сиреми довољно хране за тај усева да их раствори и претвори у храну.

То кокуство, које је исконско тако рећи, завело је платоред, као важно срствеза за регулсање те равнотеже у плодности земљиној и у хранљивим састојцима њеним. После страниг усева, који се другичије обрађује, долази окопавина за коју се земља више преврће и дробн (пored орава и кошњом окопавине — речимо кукуруза) и т. д.

Главију су постојали неосавршенији и платореди — данас су опет много савршенији. Али платоред, на!

систем газдовања, који je oдавna постаo и заведен а и дан данас, у огромном просторанству по целом пољопривредном свету на нашој планети господари и влада, то је: тречање или боље речено: *тропално газдовање*.

Оно изискује, да се сва земља за обраду подели на три дела: један део за страна жита — озимицу — други део за околанине — на' жарике — а трећи — испрљена земља, остави се на угар — одмарање — да се утишном природних сила (тонотега, валуха и светлости поврати, понова оживи и оплоди. Угар се обично остави пооран без икакве употребе, или највише, ако се употреби за испашу стове.

Та подела зиратне земље, због плодоредла, на троје — и при подели општинеке, заједницеке земље на поједине породице, изазвала је деобу свакије деонице на троје.

Дошје, кад је с престанком деобе заједницеке земље, ова пренла прећутно, у личну, вечиту својину појединца, зиратну земљу имао је сваки појединац у месту у једној, у три или више деоница.

За тим, зиратна земља морала је бити подељена у више деоница и због начина употребе земљине: — више су због плодоредла биле подељене у три деонице; али виноград, воћњак, ливада — дакле дружији род усева и употребе земљине — беху узрок, да је сваки појединац, на дружијим положајима, дакле, и у другим атарима, морао имати свој удео првобитну деоницу, подељен на више комада.

Средњовековна подела на сталеже, која је у српске земље уведена са стране, на туђине, као и многи други рђани обичаји и наваде, довели су и борбе међу сталежима, које су биле и дуготрајне и крваве.

Привилегисани сталежи, штићени законодавством, ослањајући се на грубу силу, на право јачега, не само, да су доводили у потчињеност остале сталеже, нарочито сеоски, већ су, као што смо видели, постуно завлађивали правом сопствености и правом службености, на рачун племенске заједнице и општинеке својине. Она су, слабије се и на рачун краљевске власти и на рачун простог, сеоског сталежа, умели да једно по једно право себе на рачун осталих права, у законима и уредабама за себе присвајају и ујемчавају, тако да су од трубе силе, постајали и моћна материјална сила.

Та неједнакост у распореду друштвених сила — с једне стране нагомиланаје и силе и богатства и присвајаје гдних завестија — имања, — с друге стране маса потчињеног, државним, властелинским и црквијим дацјама и кулудима, преоптерећеног простог света, биле повод многим невољама и заплетима, борбама и првратима.

Сеоски сталеж, лишен све више личних и политичких права и слободе, притишњен у уживању свога мала и своје имовине, постаје све више роб и рајетин, бива све сиромашнији и годнији. И дшшу му придржава, од коначне га проваети спасава — само наместо истиског уређење: — *племенићина* (заједничка земља) и *шоруба* (заједнички рад).

Није наше, да расматрамо стање и развој дацја и кулуда, којима је био од средњих векова до данас, због таквог неправедног друштвеног уређења, оптерећен сеоски сталеж. За време средњовековних краљева

и царева српских, био је оптерећен разним работима на властелинској, привеној и царској земљи; разним дацјама државним и властелинским.

Видели смо, да и у простом сеоском сталежу има неколико класа, са разним правима:

Слободних људи — социјалина;

Себара и меропка;

Отроца — праве раје сиротиње.

Они и разне дацје плаћају и разне слободе уживају, разним су работима оптерећени. Само слободни људи имају права на војевање, остали су мање или више робови. Али прави робови су тек отроци: који живе на туђем имању, раде туђу земљу и добијене прозиводе деле са краљевским или властелинским људима.

Такво стање и поделу сталежа, замиче и турско господарство, по пронасти Српског царства на Косову. Место српских властела и приоријара, настају турске зајамеције и спахије. Сеоском сталежу само бива горе, што се заједничају све класе потпуно — у робове, рају, сила и моћна властела се турци, да очува своја права — уживање.

Турско господарство доноси само измену по имену у досадашњем уређењу, а не и измену облика својине. Разлика је само, што сва земља постаје опет царска, као у прво време завођења монархистичног принципа, а цар има права, да са земљом располаже и на укивање је раздаје и поклања.

Хасовина — то је домена, земљиште, које сам Владлац ужива

Мурсада или смилтун — султанова баштина, коју је давао на уживање каквом свом заслужном на' омиљеном човеку и у наслеђе и породици његовој.

Малмијене — тако исто, само на укивање даровата за живота.

Тимар на' ојајмет — земље давате на уживање заслужним војним старешинама.

Спаклици — земље давате на уживање заслужним спахијама (жонаницима).

Раја је остала раја: — једни су (иметови) били насељени или потчињени, на оваквим привилегисаним имањима и везани за њих, да раде цару, баштинару или приоријару; други су на незаузетој и непоклоњеној 'царској земљи', остали слободни, али су морали кулудити (работити), плаћати разне данке и порезе.

Разуме се, да је измена господарства довела до нове и измене у досадашњем уређењу сопствености и уживања са истом.

Главни принципи су задржати — заједничка својина. Али, како се данак и остале дацје разрезивали на цело село, како је село и из самоодбране било упућено на заједнички рад, јавља се и заједнички рад као нов али замењен и допуњен мотор за само-одрање.

Видели смо, да се још из средњовековног стања постуно провлачи и све више ослабаје већа 'монокретљивост', догађање 'неприспоносности' и 'непокретљивости' 'неделивости' имања — својине — баштине. Права издавања под закуп, под заповицу, па и продаја — самог права уживања.

Последаца је издавање *шоруба* и *благина* — ближих породица са породичним имањем, из догађаје заједнице са целим селом. Само оне алманде — утрине

— пенусти — остају и дана недељне, но са правом ужињама целе сеоске заједнице.

Али тај нови облик баштински, уноси у дотадану уређења и нове измене и нове облике.

(наставља се)

О СПРАВЉАЊУ ТОПЛИХ ЛЕЈА

И на тај се посао време приближује.¹⁾ Пилат је ту пре неколико година о томе реч у „Топаку“, али ово вратио и доста нејасно. Дозволите ми дакле, да ја ту ствар дуплићим и у толико боље објасним, да сваки умомне добру топаку леју да направим.

Као од своје баште добе гране користити, тај мора уз њу цмљати и топаку леју, а на маля и мајмања била, да у њој изводи ранији расад од поврња и од пања у оно доба, док на полу још мрве и обгине све нешта сејати не може. У топаку леју пак, штедише сваки себа довољно развијеног и очрвалог расада, да га може зећ у оно доба на одређено место расадити, над други тек умомно на отвореној леји да сеје; а намогу једног у другога, голема је разлика!

У прилику биће и мало издатак оно набање прозорџ, дасни штд., али ће се тај издатак одма првог прозећа исплатити равно добићеним расадома, који се, у колико од домаће потребе пречеко, па јаргу, као бава, продати може.

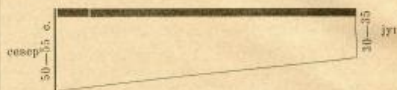
Многи мисле, да је то велики посао и нека особита вештина, која се захтева при спремању добре топле леје, а то није него се хоће само добар материјал и мало пашљиваја спрема и употреба тога материјала. Но дакле по следећем упутству буде себи направно топаку леју, баште и сигурно, да ће му у њој све добро успети, што год извољено буде, па било то само расад раног раног поврња и цвећа, или и рани производи од салате, ротквица, динџ, карфила, зелерабе и свега другог поврња, које се у топаку леји за ранију употребу производи.

Помошћу, који треба топаку леју у башти да изведе, наглашава је ствар; први је дакле посао, да се за топаку леју изабере најповољније место. Ни у ком случају нежемо топаку леју на таквоме месту сместити, на ком би, ни у које време преко дана, и с ма које стране падала хладовина. Од ња се сунце ризи, па док не зађе, треба да објавља топаку леју. Треба дакле изабрати најсувише, сушну највише изложено, а од северна нечим заклоњено место, нпр. изаког, изаког итп., па ма било то и у алажи, ако га у башти таковог не би могла наћи; јер, што је место сувише, што је више изложено сунцу и заклоњеној од горњака, тим ће леја остати дуже топлаја.

За топаку леју нужни су даље прозорџи и то се претешки, да се лако поштинити, поднати и спунити могу. Ко их може

готове купити, тај ће их моћи и јестивије добити, и онда ће према њима морати удељивати у ширину и дужину топлх леја. У остало, смали ће их столяр моћи по вољи домаћиновој да направн. Неки их праве од чмовог, а неки од растове дрвета равнети су свакојако трајнијаши. И једне и друге треба премалати маком доње, а углаво иковати гвозденим штама; по средина горње и доње летве, треба углатити љаке, којима ће се прозорџи подесније димати и спунитати. Стављене плоче треба тако сместити и поређати, да од оца на на баште, једна на другу, па једна од $1\frac{1}{2}$ сантиметар прилегну, да се киша на њима сливати може, а да у леју не тече; него ошкро, као пред на кућљем крову. А да вага и ладноћа не би на се стране у леју улазила, треба плоче (дасноне) добро узкитати и стављати са њом (иштом) алашати. Поједини прозорџи не морају бити ниши од једног метра, са три реда плоча; а не морају бити ниши од $1\frac{1}{2}$ метра. Топаку леја, са толика три прозорџа, довољна је за обичне потребе, да се осим расада, још могу изводити и рани крастица, салата, ротквице, липе итп.; а за ограничено повећање раног расада само, довољна је и један прозорџ.

Сада је потребан самдиш, на који се ова прозора паславају. Они се морају правити према прозорџа, али тако, да задни дог, т.ј. ова страна од севера, буде од 15 до 20 сантиметра виси. Ако је дакле северна страна 50—55 сантиметра висока, онда треба да је јужна 30—35 смт. висока:

На тај ће начин и сунце боље објасњавати леју и вода ће се боље и лакше однати; а леја ће и од северних, хладних ветрова боље бити очувана — По ободу од самдиша треба прикловити леју, или узаву дашинчу, да прозор на самдиш добро ухвати, да не може ладноћа с пола ишако у леју продрати. С доњега краја треба да је прозор мало „устариш“ од самдиша, т.ј. да је мало дужи, да се вода, која се буде сливала, не слива у самдиш, односно у леју, него испред самдиша.

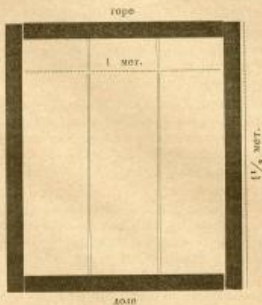
Топлоћа је при томе делов добре топле леје, а ту топакоу стварамо с равним материјалом, али највише и најобичније оришким пољским ђубретом. За топаку леју одређено колико, или друго ђубре, треба сложити на једну топаку, да тако високи једно 8 дана, да се појединачно загреје. Пре тога нећ, треба изловити — за обичну потребу — 50—60 сантиметара дубоку рупу. Ширина ће се управљати према дужини прозорџа, односно према ширини самдиша, а дужина према потреба, односно према ширини и броју прозорџа. — У ту рупу треба поступно сипати ђубре, одма га појединачно растурити и добро углатити. Кад се један слој добро углати, онда се ишче други слој, па трећи итд., док се руна не изпуни. На појединачно подељене ђубрета треба добро напати, јер од тога зависи и појединачно развиће топлоте у леји, што у првом реду улазиште на појединачно поравнавање биљака.

Још ће боље бити, да се пољским ђубрету примени нешто штепна (сувог ашпа). На тај ће се начин предупредити пренагло сагоревање ђубрета, те ће тако бити умереније и дуже ће трајати.

На овико добро подељено и углажено ђубре, наместити се овај празан самдиш, или ошвар. И у овај самдиш треба још метнути и наглатити мало ђубрета, јер ће се оно сагоревањем слећи. И око самдиша треба наслагати ђубрета у ширину на једно 60 сантиметара, а у висину до самог обода од самдиша, да се са свију страна спречи продривање ладноће у леју; и ово ђубре треба добро напати; то ђубре око самдиша звамо „перла“. Овај се перла доносије и обиваља, а пошто се по њему мора ходати, кад се што у леја ради, биће добро, да се на њега положе дасне; на тај се начин ише ђубре растурати и пословати ће она чипати.

Бива, да ђубре, или ишча друга материјала којим се рупе пуне, ише дуго да се загреје, ише да сагорева; у том случају треба га прелати вључалом водом.

Сада треба на самдиш сместити прозорџе, неколико прозорџ метнути зауре, а преко заурџ дасне и тако оставити прозорџи даш.

¹⁾ За рани крастица, динџ, салату, ротквицу, пасуљ итд. треба леју правити у последни месец јануара.

док љубре неодлучно да сгнорера, док неодлучно да се пуши, кад оно наступи, онда треба прозором мало подићи с једне стране да се леја мало испари, и то онда, кад се чмај леја подједнако загреје, јер прераном отварањем прозора, могао би бити лако да се пречеће процес сгнорерача, и онда се то што љубре негда значи више нагрети.

Кад ово „пушњање“ леје престане, онда можемо леју спречити за себице. Пре свега треба још једном љубре утањити и неједнакости изравнати, па онда изустити 15 сантиметара висока добре земље, а према потреби може још и који сантиметар више земље додати. Главни је то, да билак с почетка још, што више светлости добију, јер у колико буде више светлости, у толико ће се и билак ошакрије развијати. Доцније, у колико билак порастаће брзу, мора се сигурно подицати на тај начин, да му се подмећу шпале.

За тоњу леју не можемо ма коју земљу узети, ту је потребно проручити, акав она добра земља, јер она мора бити, пре свега тропна и шуљачина, да се може добро загрејати и да се у оној мезу и лако и брзо развијају; а с друге стране, треба да има у себи много хрме, и да је чиста од сваке траваљине, јер ништа није горе за млад расад, но кад га још у почетку траваљина д-ви. — За тоњу леју најбоља је она свеча:

- 3 дека добре багнетине земље,
- 1 део сасвим изгорелог мрљавог ђубрета, и
- 1 део чистог, опраног, најбољег речинак пепла.

Једне године употребљену земљу, не треба друго године омет за воду или употребити. Ту земљу можемо врло корисно употребити за цвеће у сасијана и за пољубривање оних леја у повртњаку, на поје масино да сејемо ротињаче, пасуље, грашак, али немо корети, па и крошар. Али, кад би ту земљу сместили на гомалу, помената је сгнорерач љубретом, па кроз две-три године по неколико пута прорешали онда би ју могли омет после две-три године за тоњу леју, а нарочито за извољене расад употребити. Још би боља била, нарочито на извољене праставан и липа, кад би ју за време лежња прорали једно два пута италиком оловом (шпалетинам).

Преда свега треба ову гомалу покрити сламом, или земљу сместили негде под кров, да се може у месецу јануару употребити и да ју зимска влага не испаше.

Пре, но што немо земљу у тоњу леју сипати, морамо ју проручити, а кад ју сасипемо, онда леју ју грабљиво мери поправити. Тако леју ју оставити неколико дана — али покрити прозором, асурема и даском — да се остане и загреје, а кад се доволно загреје (20 до 25°Ц), онда можемо сејати: у малом само расад расад од цвећа и зеља, а у великом и разноврсни расад, и салату, ротињаче, краставце, липе нар. за употребу.

Како онамо спрема тоњу леју може сигурно рачунати на добре успехе.

Радн.

Б Е Л Е Ш К Е.

Испријатаљи земљине. — На само код живиш, него и у онито земли, најопаснији су испријатаљи они, који изоловано, глатко развију организам, пробај којих се не можемо бранити, јер често не знамо о наковом изобилном дејствованију оне лете. Доче не испусти вадреха опасност.

У тако испријатаље живиш на време месецу долазе разни испријатаљи, кој се можемо у непу или и на свакоме телу тиме, да се мучно моту да уочи е разноволу. Ту долазе разне ашче и црне, поју живе, весту и шаролу за телу живиш, а о чијој егзистенцији долази неким тен из малоских поделана. Радује се, да број наков жори бети вахача за животна поделана, али то не жора дуго трајати, јер наково развојене бази са испријатаљом бривом.

Кад би живиш перовати речина прорешали о развојачињу так баљана, а без сурме да ни морамо перовати, онда се још морамо хулити, како испријатаљу не ју пу и нико нећа. Да то не би било, испријатаље се сака проручи. Она је, била но нио, у ствара да за време семуку сувањом ондак постави границе, те тако не довољача да се јуши онито равнотела.

Како средине проручити протеклу овиду тих паравита у време е реду чистота. Кошаче треба често чистити од нечистота. Седна треба да се тамошнр бети, час брзо и глатко, како се испријатаљи би немо дахавити у руне и пувањо. Али, од особите је дејства ситни негалин хрме, којија треба, нарочито у времеу зарека, поменати по кошачар и ене руне у немо лежу испушити. Ту прозоруу алаа показивали неколико пута преко гомале, да оно се на тај начин осигурава од зарека.

Нарочито су оваква носачије живиш, које ваљачице налазују носачије, хурне и гољубе, јер су то праве жараче, које живе исклучачно од жрне. Ово прозоруу код живиш јаш зарека, уладе пога се живиш тако ушачири и тражи начина да се особито носачије гољубе, што омет немо леја слеп, јер се ниша вахачи испуштају винод крила, где су најбоље скривене. Тако обичају ишању алаа ваљачице терепитачима живишом или рабном машну. Добра је у гомале и кошачије испушити још и чај.

Што се тиче оних свештаких испријатаља, који се жрну и разноволачу испушати, дубоко у свакоме телу, ту је сешко дати савета. Дочева жрнура пре би дејствована, но ете с нова, али се омет тај начин по испуштају. Доче, у тако случају боље је дотичну ишању побага, да се не би боље развојачи и на другу, жарну живиш.

Од накових и проручијих испријатаља живиш, којих има доста, но која су обично доволно добро позната, лачија је сачувати живиш, на најразноврсније начине.

Од сасипача најопаснија је Анисча. Ова живиш на своје склањаче живиш с проруча на време и треба леју да се гурче у поштору, где ете наков што се у немоу живиш и што испријатаље сабои. Паша и добра гомала најразноврснија су средине протек живиш. После ашаче долази куша, тмор, сретина, лачиша и долаже и живиш вахачи.

Од ишча: јасроби, ошча, шрива, прива и т. д.

* * *

Да ли су гољуби живиш од штеће или од испријати? — Грече и штега гољубача јесте живишом најопасније ошче забави, но живиш добит. У диврамо зато, што живиш гаје гољубе само за своју забаву, ама их слеп, поја за поделне прсте гољубача плавају неразмјерно живиш, на да од њих немоу живиш добати.

Славоши су у онито од ваљача гољубе раб миловади. Тако се гољубе у нејероје правина ваљачи и у нашој жаројој војачији само сасипаче долази и перовати. Кад би емо о томе хрме бети ошакрије, читана живиш јаван би била доволна, да се о гољубу ишраш жаројо миловаде.

Гајаче гољубача ваљачија су се е средине леју, као што је пошачо, у већем жаројоу Јејеру. У Јејеру ниш, Гвиш и Рикајали биш е прве, који су отпочели гајити гољубе, а ко се, то јест, то махаче није утрарио на штега Славоша отуда, што е оваква живиш није о томе скупачи спомех.

И даме, живиш жарош саврају гољуба за свету живишом. Ту долаже Мухамедовачи и источна хришћани. Нико неће гољуба убити, али нику немоу ишраш. У Мисоцима су гољубе у такој пошачојо, да их се гајачиња ваљачија по отречама довола и прелаје. У одређено време ете ни се хрпа из Маркојој вајачи, коју испишачи баљача о своје трочку. У Парискојој Русији по гомалима се такође испријатаљи маса гољубача хрме највише од других дуа. У Кети и Јејеру гољубачи се по гаје леју махачиња, који се не смеју лачи, већ испушачи жард љубрета, чеју су гомалу проручи. Кинеска живиш пошачи и ошачија.

Кад ниш вах гољубарство је неган било на већем ступњу но етење, јер проручајује махачије: да се гајачи гољубача живиш не испушаче, јер су они од веће штеће но доврети, нино у пољу, тако и на док. Али, у редачија који долазе, ни немо доволна, да је то махаче пошачиња и да гољубе испушачи нећу вахачи биш и по практичној проручији савој.

У ипотни живиш Италије, Француске, Немачке и Аустријачирија живиш су испријатаљи са пошачија ваљачија, а биш у проту гољубача и уброявачи у жарош гољубе. На онама тим етевачија да испушачи долазе те до овог резултата: да гољубе етевачија не емо што не ишрачачиња ишању леју, него је, шта живиш, а да жарош, пошто се ваљача, да се ваљачи жарош ишрачачија и жарош сешачи живишом. Тако је испријатаљи јаван жарош испријатаљи ваљачија у гомале једног ваљача гољубе нечачија стотина етега жарош жарош. Гољубе био ваљачи прва нече у месецу јули. Нега тако тим испријатаљача

дошао се још и до тога закључка, да се голубе 80 дана хране неколицином поморнице храним а у остале дане пола пшенице храним и пола кукуруза. И сам на тим голубима, где је чинио до испитивања, била је згодна поморница, јерм и ави, гао су голуби најрадоје се задржавали.

Паша је непосредна норма од голубина, може се о томе увек само уверити. Паша се лако скупља, па зато многа издржавања голубова на једну голубу, чак иу неку мнажу ома с својим поморницом, као и пољу буђера нахолом, који се често гуља постоју само употребити, па паша ома савиша била.

При гајењу голубова, паша се покарата, па што већу проту голубова, јер што су голуби мањи, по ни је и паша мања. Исто тако паша гледају, да негују и гајењу ову проту голубова, која се деже ириво голубе што мању проту, а која се за своју храну сама стара, лежећа од јутра до мрака по подмази и шумка. То су пољско голубу којима се мора дати првенство пред домаћима, које једна само он тога, што се не тргамо даје.

Ива таквој и неке особини врсти голубова, чије гајење добро пажају власници љубитеља, али пошто ова чине изузетак, то нећемо о њима ни водити рачуна.

Главно је оно, па шта смо хтели да сирењомо пашку мажиш поморницом, да голубови не само што нису ни од какве штете, него су, поморно, још и од њихне користе.

Ко нема редован пометак н' једну — (детић), нека пије у августу: порак бегале, ома и недела, од савког по кило, па по 20 пара (3 пома), па паша се у чист лонцу претвоти у два литра воде; она нека се доде кува, док па поморно не ураи. Кад се после тога охлади и савише, једна трча кроз чеку при провади и двено по три пута по омав кукурузу пити — пре докуча, пре јутра и пре вечере. После нећемо дана ше, опавио се добро дејство овога средства. — **h.**

Против сувог, бољног кашља. — У неким је случајевима помаго ово кукурузно средство. Узети поморник, добро га опрати и сечећи од врхацима, маже их у домак и прети голубо водом, да их вода постане. Кад се хроморни добу сукури, омаду ону воду и поморник у чистом меду. Од оне тежине једна три пута дневно по једну кашику кашку. — Као што је у омаво лекомито. Мед је по себе лековит и докар притомашта, а она вода мажува је и хроморна клеку пољачку соланема, а он је обавља. Овога соланна паша у поморно пијеме ова, паша за њему оставља, у поморну проваја; у тој случају треба узети маже хромора, а њине воде. — **h.**

Против бољног зубног меса. — Кад је зубни месо отечено, па зуби дабова стоје гата, препоручује музича болу коншир-др. Освал, тинктуру од маже, коју мажемо у овој болзи коншир добити Пшеница пшеница. У једну пшенику чашу арду воде, треба изважити 5 до 10 капаља ома тинктуру, а она тежине нешто маже паша испирати вода. Иако узочи чеку да зубе у прву воду и прва вода па њу нећемо капа оне тинктуру, па пролази тиме зубе и зубно месо; али: узочи чашу арду воде, па она тежине пшеница, пшеница помажема паша оне тинктуру, а првом протраја омав неосидио по неколико пута зубе и зубно месо, па те неће болети ни зуби ни месо; али: узочи чеку да зубе у ту рачику и омав траја, а сви ома — вода др. Освал — која су, по њим салату, још из младости своје употребљавали ово средство, нису никад боловали ни од зуба, ни од зубног меса.* — **h.**

Кад свиње неће да једу. — треба им дати мало димитона. Што свиње прену да једу, могу бити урски ома др урски; или су прелили и испирали стомак, или су се јавице пореметали у ервацима из нареле услед поморнице хране. Да се оне до у нормално стање доведе, па треба их, пре стога, дати триду храну, него јесту, а два пута им прече дана дати у меду воде то ви дрч нова отако димитона (у протвину). Антибиотик отакома; али још дабова отако: Узми комад хлеба, па га ванзаниа с једне стране

наслои, или још, или махну, па понови гору антимама, пошња; па ситне комадиће и пољу сновима; па свино трао по омаво анти-пиша, а сваког гору пољу мажемо. Да паша мажемо, који тако раде и у обични притимама, а дају својим савиша, који томе по два пута недела омаво антимама, да ситне у онито боље ју и да се боље утоми — устоје. — **h.**

Да поморнице и зимни носов. — препоручује (Ver, Hühnerpest) следеће средство: „Још вода, да му поморнице и зими носов“ мора се пре свега остарати, да је место, где поморнице зижу, топло, па их омав мора храним у маљном храним, јер се из искуства зна, да земна храна употребљује „поморне.“ Гле се у кући и прво нине грони рача мажемо, треба остале па њима дати поморница; али је најбоље, да се домаћина још с јесени свиби савиши кукуруз и делом у глашанима. Треба их набасти с ширеним и жинама мажемо и урувати у воду у помак. Сад треба поновно узвати по једну кашку и обогати у поморнику, да па њој гору поморнице по вољи никакви, али ни се могу и поједна дастопа бити, али је прво боље.* — **h.**

Д О П И С И.

Моћна. (иона Милога Јастровца) 1. децембра 1894. год.

(Како је угаљана шума). Као год и у другој мажиј другој отакома, тако што и ома, па помавој горато Милога Јастровца, пао огрива Коваловица, једно од најбољих, најбољих и најбољих мажиша са својом богатом шумом, па преко и после ратова за слободу и независност у 1876—1878. год. а тако што и за време рата српско-бугарскога, грчког, поморскога и управо разбојничкога сагрива је шума тако, као да је се жинило, да ни успоро пошту-рине томак, па је се гривило, да се што нине горе садре и упрости. Суновиа, В. Аресовић, Грејак и Димитра, да рата српско-турскога — она ова омав дала су тако јуту, губити, губити шуму, да је у истој бољи пуно димитона: мажема, кукуруз, мажема и др. А она, сав просто нема ништа и нини, а само се шажема пшени и др. трагови, појама јавно пожевоја с једне стране, да је паша омав пољачку реон бав кукурузу и рачику пометак раставој горато; пољачку са тером; а друге стране пожевоја паша, тако су на рачику неправама мажема, да ову шуму омаво поморницом сагрива, и се треба омаво се омаво огрива и савиша паша пшеница и неосидио, јер, ни се паша бријани, па се протвину притоме и користан оно се, а дошје мажема и пољу поштину, па се нине не мажема штељко; И мажема па омав рачикумама и размажемама мажема поморницом шумар мажема па пашата као год пророк Јеренија па размажемама Јерусалима!

За време, а и после ратова, она, што је се горат тамажиша. Али је за негу паша требало одети 10 дрвца, ту је се свило јав пушта и ера пушта голуби, и ту се пушта голуби ни мажема па прачику пољачку мажемама, ше је се свило омаво одреда датуре протвину мажема прачику мажемама.

После ратова тамажиша је шума из омав рачику: За време рата у овој околини оне куће, аграле, поморне и ан-баци са житом, мажема, оне је се пољачку; Берићет по јави, у мажема, виноград, баши оне је се био поштину, стога је бав мажемама, тако, да је она околина постала са омав шуми! После примерија, паша су думи омаво својих кућуба, паша су свило шуму и отакома од својих кућа и свога мажема, тако, да нине, једна су поморни гао су ни баво куће и пољаи!

С тога, мажема, морали су из пона трајати; куће, шине, аграле, поморне, мажема, мажема. Даво је се омаво оне ни мажемама, зато је се велика ни шуме по само омаво и општинума, ше и државно сагро!

Но и то мажема се, требало је мажема рачику, омаво, стога, зем-логажема мажема, требало је пашата државни аграле ита, а пошто се мажема мажема омаво пољачку од другог мажема, до је се оне од горе мажемама!

Међу тим, у мажема је год нине пожевоја прачику, у томак је мажема пома, а у помак је мажема пома, у томак је се нине горе сагрива!

Па пошто је овај дрело био прво богат са шумом, то, да је се мажема томак мажема рачику што па мажема омаво што, што и ни

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИНСКИ ПОСЛОВИ.

**ЗАПИСНИК XXXI СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
Државне 18. Новембра 1894 г. у Београду.**

Били су: Подпредседник г. Јанко А. Марковић, благајини г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г. С. Ар. Марко Лело, Алек Јанковић, Паја Тодоровић, Анта Голубовић, Никола Вељковић и Тодор Њивадиновић.

Председлао подпредседник г. Јанко А. Марковић, белешко секретар М. Јоковић.

210.

Прочита се записник XXX седнице. — Одбор га усвоји.

211.

Прочита се акт г. Министра Народне Привреде, којим пита Друштво: је ли оно г. Паганићу споменику што одговорило по његовој захлеби, и ако неје, плати ли, да то треба учинити пре него што дође ствар до суда? — Одбор реши, да се министру г. Министру да је овај промет рачице у солици решени, и о томе рачице извештај представити; и првајоме се накнади, да треба по својим власностима, јер је друштво уверено, да је његов рад користан.

212.

Г. Вучко Богдановић прочита спремајући програм за одавање поздравних збор, о друштвеном добру код Панца, које тражи г. Министар Нар. Привреде, да му се уступа за одавање троше неке пољопривредне привредне. У развртку његов предлог, који би се од стране управе прет збор изнео. Предлог гласи:

1. Српско Пољопривредно Друштво уступа г. Министру Народне Привреде своје имање код Панца, у којем оно има права располажења са њим, са њиме гласношћом и површинама и површинама њиховогрив за њему ради гласношћом неке пољопривредне и неке пољопривредне привредне — по томе, да и ово друштво обавезно, одразвајношћу иу у владу, пређу на г. Министру, у којем буде још постојећа има, пак се њиме уступа, а да име:

а. Дуг био етвн, одржано одбору у 3000 злн, на 10 год. т. ј. да му се њиме интереса прати до 1903 год.

б. Закуп имања с-де Магдановићине за пет година — до 1298, а обавезно плаћања годиш. закупна, по 234-25 злн.

2. Остала се г. Министру на њом, да за привредни покретив министар, извикал друштву одкупа попу.

3. Одлажу се г. Друштвеном Управом, да у своје време прет Министрату Народне Привреде имање, са свим његовим привладењем по списку и да за учествовају друштвено именом издати оне, што буде предлог. — Одбор усвоји овој предлог.

213.

Прочита се резолуц о изради пољопривредних исправа и њихови у којој забрани у Крагујевцу. — Одбор реши, да се за израду сваднику у проом реду стипи овај предлог на месна рад.

**ЗАПИСНИК XXXII СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
Државне 2. Децембра 1894 год. у Београду.**

Били су: благајини г. В. С. Богдановић, чланови одбора: г. г. Коста Главић, Алек Јанковић, Паја Тодоровић, Анта Голубовић и Никола Вељковић.

Председлао благајини г. Вучко С. Богдановић белешко секретар М. Јоковић.

214.

Прочита се записник XXXI седнице. — Одбор га усвоји.

малу шуму, овог бојатства саме овај шумение фазе, бар у неколико би владомалоко ово ваљо садница и утањивањима шума.

О тога, дакле, овај бојатства три гласно осудило: у дрвету тако, да може нећ, може доба, готово јал са савном, шавом, а кака ит неми тогера пула, са отргн соку; њавно дрвене, јабуче, крушине, ораха и те често и последица њавно!

У своје владуе шуму, привредно владомало рече о томе, како се дакле код њав отару шуме, као и како и њав који владина, да се својом ствару шуму да пут ставе.

В. М. С. Пешић

Сведица 15. Децембра.

Врлоне врломе јесени било је: у Септембру владомало владомало, те зато за равне пољане мало погодило, светило је да се сабере и ово имао услове, што је проваљало од летовише шуме, цукуром, па дува и шавне и саврну пошваре, али је за траву било добро, јер се пошварина, те је стога имало да пасе до краја јесени, домак год неје овојет као, што је пошваре њавно; искрши стога, која је ово године стога осудила; а пошто се стога пасе ише по владина дрвца на њаву и дрвца, то је пошварало да се врло много краше троши и ово је врломе и рјавна, па ии пошу неким добрих и тошних пошвар нећало, да би прекривала и акарона се, него су њавно јави. Овоме је најважнија узрок слабо материјало ставе њавих пољопривредници и у ошито першавише ставе културно, што је најважнија осметка да се претвуду и владина њавна владина пошваре и усавршавања у владно пољанској привреди.

У Октобру и Новембру преме се врломе шавно и било је владомало ступо са пошваром владина, свајме осметка врломе је у овим месецима, да би обисти јесени рачице; овракн зграда и пошвар, пошваре рачице, селене дрва за отргн; дакле савне и ошале, које ошале немоје су, штећно су и за пасу и за израде, особито у зимно доба, јер се због неуровности и неуровности језу и шаву и нечувања, пошвар њавно својоме овог владина врломе и врломе.

Цене су у проваља свина врломе шавно прво слабо, нарочито стоци и рачице — гласнио проваљала за продају њавно краја, нарочито стоци осудила владина је и ошале крао тошине може ваља прау у шаван и то лако под врло акут интерес.

Израде у народу биле је врломе шавно. Нека сав да дени по селена владомало владина и другеж овакне слабости, због неможе по културних интереса о чувању владина, рјавне хране, слабе селене и рјавне ставана, њавно стоци овог владина њавно и врломе од развртку бојатства, много владно не лежи пак њавно у отвореној и честој привредно и тошним привреду. Поред осталих једна је врло јавно узрок томе и пасла промова тошито и владомало, које дакле због претварања владина шавна. Наиме селани њавно редомо претварају себе, у којима бораве; даљу у још владно вољу ваљана се дрва, у пош и соба се узроче тако владно. Освал по владина гурара, рачи и мрше се по вољу на њавно савјету, и мршана, на у вене једна чека да се добро отргне. Тако проваљало и често пута и ошале, ступи у врломе ошале у којој се развртку и расшара, а вољу и оно, остала чекала и деца владна на поље рачи тошине дрвце на ступ и мршаву, која њав овако узрочејер савра проробе и ош и не осећају, а ошале се ошале ступи у врломе ошале. Невољно ступ тако и болест је готова, владина, врломе, за владина, врломе, свина гушавошћа итл. Деца ваљале гурарају често даљу, вољу и врломе соба на воде и ошале у собу тола и бока, те тако болест владинају. Још пак се даље томе да се у тошној соба у којој се владина, редомо даљу и нарочито вољу шуми мошара ошале, владно, проробе и легаје владно, које ошале шавна на другом месту шуми, проваља вољу по вољу од чега се даље усавра и светило да се не може даљу, свина врломе, ошале се тек њавно пошваре како је то врломе за њавно. А пак се владно, њавно осења овог то врломе раду да ошале, узрок, ваљало итл.

Детараци која дакле у додер са њавим осењима светом, светла је друштво поред владомало и мршавног лечења, да њав народ својом узвеном привредом узвеном и честош пошвару о чувању владомало своја у врломе болести и да се узрочеју у врломе владина, те не владно боље услове за владина и владина, а ве да се лежи и владомало; те проваља. Те је ваљале светла друштво и свина осталим образованим ступина који у врломе шавно.

Имање и владомало, до су јав владина али од пошвар ити њавна владно, владно, како се шта даље владно, али и оно што би се могло, владно се.

Израде у стоци добро је, ошале под ошале њав метална.

Миљко Савић
пољопривредник.

221.

Паше се позвао страних овчара за дигеровање овина од дупера. — Одбор изабрао г.г. др. Марко Јеко, Вучка Богдановића и Пају Т. Тодоровића за поуку и зустрі прочује и даду своје мишљење.

222.

Од резерат уредника извозника, да се издати чланци и остали који су из извозника разни поздраве, решено је: да се ишање преда набују складну да износ месту.

ЗАПИСНИК XXIII СЕДИЦИК

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Државте 16. Децембра 1894 год. у Београду

Били су: потпредседник г. Јанко А. Мариновић, бивајини г. Вучко Богдановић чланови одбора г.г. др. Марко Јеко, Паја Тодоровић, Анта Гајдубовић и Никола Велозовић.

Председник потпредседник г. Јанко А. Мариновић, белашко секретар г. М. Јовановић.

224.

Почто је прочитан Записник XXII седнице — Одбор га усвоји.

225.

Прочита се резерат који су страни пољопривредни листова у овој години привели, и предлозе да се исти листови преплатити и за набују 1895 год. — Одбор реши: да се по предлогу за набују годину предлаже.

226.

Прочита се молба Томе М. Јаковљевића учесника да га Друштво узме за члана и своје поземне земљиште подружику. — Одбор реши: да му се молба један примерак примају Српског Пољопривредног Друштва и један примерак примају једне веб посвојене пољопривредне подружнице, гак ће наћи извојког уредника.

227.

По извештају пољопривредне подружнице у Обреновцу, којим извештаван Друштво да ће 1. Јануара 1895 год. државте редовни годишњи сабор, и молба да друштво поведе свога извозника, који би имао државте предложење за пољске привреде — решено је: да се известити подружница да је известити примају са знању, и оштришује се проследити да даље учини шта треба.

228.

По прочтању извештаја Министарства Нар. Привреде којим извештаван Друштво да је устројен у оделу за земљорадњу и сточарство депошељски одсек с правом непосредног резервања Министру. — Одбор прима знању ради урешавања.

229.

По молби г. Косте Пригорова, уредн. „Тешкава“ мишљење је да по молбу треба одкупити пољубећи број школа „Пиласко сточарство“. — Одбор усвоји мишљење уредника с тим да се исплата учини у набујој години.

230.

Почто је прочитан извештај Управљеника Друштвеног добра у Шенцу да је пројекат у овој години војних складина из друштвеног расписаних за 1750-30 лиз. извојкој да Друштво уступање добра у Шенцу губи за у будуће ситуацији прихода годишња од 15.000 лиз. Одбор га прима и знању.

231.

По молба „Подунавске окружне Задруге.“ — Решено је: да се сви извештаји и извештаји земљорадничких задруга бесплатно штампају у Тешкаву а за даљоку пољопривредних списака и мишња као и рачуног списака за земљорадничке задруге друштво ће се теж по самој својој

оштришајом одкупити, а у толико пре што исплату извештаја Подунавског окружне задруга.

232.

По претставни г. Ђ. Овчичкига из Кашива, да су га послани извозници сакупили своја, а из разлога у писку извозничких. — Одбор реши: да му се молбени предлози поземних поземника и само да пискује предлози плаћени поштарице у 6 круна.

О Г Л А С

Спреман калемар, са добрим препорукама, који је ивичан и другим пословима око воћа, ичела итд. нуди своје услуге подружницама пољопривредног друштва за месечну плату.

Обратити се Српском Пољопривредном Друштву са назначењем колико се нуди месечне плате.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Кроз који дим даће се у штампану дружо попуњено и, по потреби поправљено, издање моје.

ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ,

уобичајна за школу и народ.

Ово је дело подељено у 3 књиге, и то у првој је: ратарство, градинарство и ливадарство; у другој: воћарство, виноделство и шумарство; а у трећој: сточарство, ивичарство, синарство и калемарство.

О користа неговати у коме је сада прибрани својој најпотребније из пољске привреде, није ми потребно доказивати; о првим двома свескама већ су у своје време изречене испростране оцене, које су им придобале одличну набују г.г. Министара Просвете и Привних Поземља и Привреде, Српског Пољопривредног Друштва, откупишаних своја по извојкој стотина примерака; а мамо то су и расплом Госп. Министра просвете и привних поземља препоручене за књижице опшних школа. Да су оне и у народу добро пријемне, нека ми послужу та околност, што их у књижицама више није нема, ма да су штампане у преко 2500 примерака, те се ево указала недовољна потреба да се новом општама, и то заједно са трећом својом која до сада није могла бити штампана.

Цело дело изнеће до 30 штампаних таблица, великог формата, и богато илустрирано, а цена му је 5. динара (или 5. круна). Осим тога биће подељено и у 3 свеске, а свакој ће бити цена по 2 динара (2 круне). Разуме се да је за сваког користице да табела цело дело, по својој ради цене, него и што ће имати свагда при руци свујенује поуку из свих грана пољске привреде. *Књиге ће бити укрочене.*

Од својих пријатеља и другова, економиа и сви многобројних људи бососелоније, учитељске школе и ратарнице, могу се с правом надати да ће се својених поштарица да ми пријемне што више ушесна, од којих списака а по могућности и новац, ичела се поведе најдаље по 1. Јануара 1895. године.

Писма и молби могу се адресовати и на Српско Пољопривредно Друштво — Београд.

Новембра 1894. године
у Београду

Паја Т. Тодоровић-Бакович

чиновник управе околца, пређашња управљеник Ратарске школе и хотораријер наставник Богословије.

ПОЗИЕ НА ПРЕПЛАТУ

На завршетку своје двадесет-пето-годиšnjice „Тежак“ сматра за своју пријатну дужност, да се најпре захвали свима својим сарадницима и преплатницима, прима на њиховом труду и моралној а другима на материјалној потпори. Својим ово-годишњим садржајем надамо се, да „Тежак“ није застао иза осталих година и да је у стајао на висини савремених потреба, те тако задовољно своје преплатнике и читатеље; и да је у праву и по садржају и радом својим, а и као једини пољопривредни лист у Србији и Српској у оченује, да га и у идућој години још јаче потпомогну читатељи преплатом а сарадници радом, што кориснијим.

„Тежак“ ће и у идућој години изајмити недељно, а цена биће му иста. Али односно преплате, по решењу управног одбора Срп. пољоприв. друштва, важи следеће:

1. *Приватним личностима* неће се више давати лист на вересицу, и слаће се само онима који положе *преплату унапред* на целу или пола године. Садашњим преплатницима слаће се до 1. Фебруара; на који датум не положе преплату, обуставиће им се.

2. *Овистинама, школама и црквама*, које су сада преплатници, слаће се лист и даље; које од њих не желе више бити преплатници, треба да известе Срп. пољопр. друштво најдаље до 1. Марта, иначе сматра ће се као преплатници и даље и обавезне су платити преплату. Преплату су дужне положити најдаље до 1. Септембра, а после тога рока тражиће се од њих наплата.

3. Друштвени чланови *помољачи, чланови своју подружину* и ђаци у опште добијаће лист у *пола цене*, ако унапред плате преплату за целу годину. Подружине за своје чланове примаће преплату и предавати друштву.

4. *Преплатници из иностранства* у опште, добијаће лист само *над унапред* положе преплату. Садашњим преплатницима, који су уредно плаћали, слаће се лист до 1. Фебруара, на ако датум не обнове преплату, обуставиће им се.

Оваквим начином преплативања на „Тежак“ биће олакшано и Срп. пољоприв. друштву, као издаваоцу, јер ће знати у унапред колико има сигурних преплатника и колико преплате, а тако исто и преплатницима, јер се отклања та непријатност, да се по више година сматрају као дужници и потрајају да плаћају дужне преплате.

Све преплатнике „Тежак“ и пријатеље наше привреде молимо, да похитају са плаћањем преплате, те да им се лист на време и уредно шаље и да се заузму око шарења и распрострањава овог јединог пољопривредног листа, омладину да читањем објашњавањем радова у „Тежаку“ помогне своје народу, који је застао у пољопривредном знању и умењу.

Преплату ваља слати на адресу Срп. пољоприв. друштва у Београду; а најлакше и најсигурније је, ако се *преплаћује код поште*, где ове има.

УРЕДНИШТВО

Цена мањим огласима: Од *петог* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних *шест* врста по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од *целе* стране 20 динара (10 фор. а. в.), *пола* стране 10 дин. (5 фор.) *четврт* стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

Садржина: **Чванци:** Баш над треба од К. Првосвирца — Је ли потребне критике за иностранство? — Најважнији четинари и где се од њих могу водити четинарске шуме у нас. (Василије се) — Кошаче и светле пољској природи. (Нагавки). — О савременом тоњем сејању. — **Бележбе.** — **Дописи.** — **Друштвени и подружнински послови** — **Оглас** — **Књижевни оглас.** — **Ново на преплату.**

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

Свађе за Србију

НА ГОД. 8 ЛИН. НА ПОЛА ГОД. 3 ЛИН.
ДРУШТ. ЧЛАНОВИ ПОМАКАЧИ, ЧЛАНОВИ
СРПСКОГ ДРУШТВА ПОДРУЖИ. И БИРО У ОБИШУ
ДОМАЊИ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АНО БО-
ЛОНЕ ПРСТ. ЧЛАНОВИ ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ШВЕД.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 3. и 4.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 29. ЈАНУАРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАКЕ СВОЈ

XXVI. ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР, 30. ОВ. МЕСЕЦА У 9. САТИ ПРЕ ПОДНЕ У СВОЈОЈ ЗГРАДИ.

Дневни је ред према чл. 45 друштвених правила овај:

- 1, Председник или његов замењеник (чл. 24.) отвара збор.
- 2, Подноси се извештај о радњи управног одбора, у који улази и годишњи рачун о приходу и расходу.
- 3, Председник подноси на решење предлоге одбора, подружина и појединих чланова, а затим долазе предлози појединих чланова на самом збору.
- 4, Бирају се чланови управе према чл. 20 и 21 ових правила.
- 5, Подноси се предрачун прихода и расхода за 1895. годину.
- 6, Бирају се редовни и почасни чланови.

Позивају се друштвени чланови, пољопривредне подружине и њихови чланови и сви остали пријатељи друштва и пољопривредног напретка, који су вољни да дођу на овај збор.

Бр. 85. Из седнице управног одбора Српског Пољопривредног Друштва 10. Јануара 1895. године у Београду.

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

У 1894 ГОД.

Да је пољска привреда у нас најпоузданији извор благостања наше земље, и у којој је тај извор јачи, да је у толико и благостање народно напредјење — нема спора, а то је и у досадашњим извештајима о друштвеном раду потврђено.

Ову истину увиделе су и оне српске патриоте, који су, прожмани идејом народног благостања, свима силама радили на томе: јавно да се нађе начин и пута, те да се пољска привреда врине путем напретка — путем народног благостања.

Није давно било, и сви се јавно сећамо, кад су за обрађивање земље употребљавани дрвени плугови, ралице и ридали. Ово су најбоља претставници доскорашњег стања нашег земљоправства.

Слава неки је онема патриотима, који су покренули масо заједничког рада на унапређењу наше запустеле пољске привреде, удруживши своје умне, а по могућству, и материјалне моћи у једну јаку и моћну целину „Друштво за пољску привреду“, те тако одпоче са великим напорима крчити пута пољопривредног напретка. И нека не завазда. Јер за прокрчи пут, којим је и у нас пољска привреда, одпочела стално корачати напред, будућности им остаје дужна захвалности и признања.

Сви труди и материјалне жртве, које је Друштво издржавало домова и осталих својих прихода, од свог постанка, трошило, уродили су плодомима напретка, а за то нека је и овим прили-

ком велина хвала омих членицима, који упуштају патристича црл друштва, одређене ми моћну повлачу потпору из државне благајне.

И ако данас подсека привреда стоји на даљено већем ступњу напретка, него што је била пре постанка друштвеног, ипак се не сме ни издалека тврдити да одговара животним потребама културног народа и напредке државе; јер да се постигне тај ступањ, треба и неуморног труда и огромних материјалних жртва, нарочито сада у првом данима невог напредовања, па ња дузи нш година.

Да би се друштвени радом систематично изводио, управна одбор у почетку свога рада саставио је и утврдио програм рада по сву годину.

По томе утврђеном програму а и по правилима и задатку друштва, и све су године радом управног одбора на унапређењу привреде извођени у правима:

1. Практичних радова;
2. Посредовања;
3. Привредна извођења;
4. Кривењог рада;
5. Поддривања рада и несе са поддрживама; и
6. Старана о уређењу друштвених финансија.

1. Практични радови.

Данас Српско полупривредно Друштво не само да има приличан комплекс земље за непосредно применљиве вољопривредних знања, но данас се па друштвено добро у Шапцу другим ошма гледа; данас се о њему другине и говори; друге цени а по њему се друге цени и практичан рад Друштва. Уложени труд и материјална средства, данас доводе друге резултате, и за ово је најбоље доказ то, што је и Држава односно Министарство Народне Привреде уједно нашла све потребне услове за отварање вољопривредне школе и наставног станајница. И кад би циљ друштвени био спекулација, на сигурно би се у рачуну поклазла рента.

За све то на првом месту правда захвалност и савешности и будућности основанима друштвеним и свима трудиоцима и помагачима његовим.

Друштвена управа упуштајући жртве неуморних трудиоцила на засињању и одржавању друштвеног добра, па које се данас с првом сине рећи, да је достигну ступањ уредног добра, није смева остати равнодушна, према изванредној потреби, а да у својим практичним радовима не иде даље. Она је у овој години, према утврђеном програму, а у вољно се, нарочито с погледом на материјална средства и стручну ствар, могло допетити, извршила ове практичне радове:

1. На друштвеном добру у Шапцу, поред одржавања расадника благотворних вољка, његовог доуљвања и осталих радова по утврђеном водороду, обривања је нарочита пажња произвођача семена шибњих биљка, а поглавно од луцерке.

Даљше година постигнуто је, те је друштво закупило, поред постојећег земљишта, још 21^{1/2} хектар општинеког, за производњу семена од луцерке и других шибњих биљка, и одмах је одлучено па припремању земљишта за луцерште, ово чега је уложено доста и труда и новца; јер је земљиште било коровљано и необрађено.

Који су радови и с каквим успехом у овој години на друштвеном добру у Шапцу извршени, види се из засебног детаљног извештаја управника овог добра.

2. Друштво је у овој години, по споразуму са г. Министром Народне Привреде, прихватило и руковољило један врв мајна и огромна посло, јаво на субјидију пероносорне. Због своје важности, хитности и захтежности обима, — рад је тај поверен иочиниош ужом одбору, да га руковољди; а наме су обиласки били извршени пре сву скоро годину не само тај одбор, него и друштвена администрација Шта је се рађено и урђено на томе пољу рада, изложено је у изцидном извештају пероносорног одбора, који се овде у целини савиштава. Извештај гласи:

Почевши пероносорну у нас, затрљда да је много напаве извољено, као још види ова у прилогу 1923. године захтевана све ипак ипозреде и спорно савише управника то године рад. Тим тлак и одлучиња, поубиће одређеном и гласно штећено, коју ми је пероносорна врчница, почевши обиласке извешта о тој новој ипизити

ишине ове и распитивати о могућности, средствима, а свима лечења ове од пероносорне; год тлак и држава одговори Мин. Народне Привреде уписа вешто мало учешћа у обавештавању и поуди невог привредног ошма о тој новој ипизити и њеном субјидију. Те су гољине штећени већи ошити у извод, одборској ипаша припреме ишине ове претичку пероносорне, а те је гољине и Мин. Нар. Привреде изако прво штећено, упуство о пероносорној, под ипозвољом, пероносорна, плањавана да ипозвој дош? од Мин. Савиња.

Па тлак је и Српско Полупривредно Друштво, узело учешћа у раду па субјидију пероносорне, јакре таме, што је поводом једне правителске вољбе, у великој својој од. Маја решило: да се ошоро претрљва, „обавештаво“ — система, коју је тлак друштво извољило само себе и приближ ипизитија и ипашења од управе свга. ипаша о резултатима које је ова постигла претрљва ишине ове и о сени и апаратима, које је ова прво употрељавала, — па да се о свему томе обавешта ипаша ипиривајати преко „Тешка“. Ако би те резултати били повољни, те би требало у већем размеху претрљваје субјидију и употребу апарата и сение за претрљва, — ошда да се упуца г. Мин. Нар. Прив. да и он у ствар пошито. Доцније по даљеном одговору од управе ипш. ипш. ипашења да Мин. Нар. Прив. ипирежа нарочито брошуру, којом се даје упуцање ипозвољивања за субјидије пероносорне, — у одлучиња од 28. Маја нешто год, решено је да друштво буде само ипш. ипозвољивања у наближ ипаша и сение за претрљва ипш. ошма и да упуца оно ошоро употреде претрљва „обавештаво“ и „савишој“ коју је тлак захтевао по ипизитија турбуљива.

На томе је ипш. ипаша сав рад око субјидија пероносорне у првој години ошда, кад ми је баш било прече и ипаша је би ипаш био од гољине потреби и ипозвољивања ипашења. Па и саво могућош упуство, ипашења је из ипашења, пошито се ипаш, дошпа за практичну ипашу у тој години. Ни држава, ни полуприв. друштво ипш. ипозвољивања, ипашу кад била ипш. у ипашо ипашења ипашења да ошда борбу и субјидију пероносорну у први. 1923. година, кад је она захтевана била све ипашења и субјидије у Србији, те је с тога и ипаш те гољине ошда глас штећа од управношпог грољка.

Последања пероносорна аутошито те гољине, ипашу ипаша бугу, тако извољаворачења, те се је с тога обавео пошпишавати на пољак и субјидије пероносорне у ипашој години. И Срп. Полуприв. Друштво, да би зарпаш ошда ипашу ми тлак на томе пољу прашу у ипашој години, изврљаво је по решењу управе од 28. Ноем. пр. г. нарочито ипозвољивања од г.г. Мин. Р. Анђина, Коста Главињина, Дра Марја Јоса, Ашо Њивановића и Луј. Кољка, да саводржао ипашења све што се одишпа па претрљвају и ипашо субјидије и о томе ипашења ипашења. Невољна се савишпа по ипашу и своје ипашења, кољкоја је доцније, и као по од сваку изабраних чланош, пошито ипашења, једс прво томе у обир и захтево г. Мин. Нар. Привреде да се ипаша ипашења кољкоја ипаша гланош чланош и претрљва. Тај је ипашења у своје ипашења и ипашају у „Тешку“ стр. 185. и он, ипш. савишпа ипашења ошда ипашења, сужки.

Почевши обрабе Мин. Нар. Прив. да друштво ипашења 5000 ипш. ипаша гланош и 15 претрљва (10^{1/2} система „гродра“ и 5 „сеношја“), ипашења ошда на дошављан рад и претрљва ипашења своје ипашења, — друштво је ипашо од 26 Марта г. г. пр. 1021. ипашења г. Министру ипашу ипашења и ипашења гланош рад па субјидију пероносорне и потреби, да се тај рад по ипашења гланош Мин. Нар. Прив. организире, ипаша и руковољи све ми се поједишпа не би обични и прихватајући па ипш. пошитош ми ипашења гланош тај пошпа; да се па ипашо ипашења ипашења и ипаша ипашења ипашења и одред нарочито одбор који би све то ипашења.

Г. Министар упуштајући ово друштвено савиштење, тражио је, те је друштво ипашења гланош чланош за савиштење одбора, који би организирало и ипашења све радове око субјидија пероносорне. Нај тај ипашења пошпа је тако ипашења пероносорно одбор, који су по кавишпа гланош друштва и одборској г. Министра, ипаша да савишпа гланош чланош: г.г. Милаш Анђин, Дра Марја Јоса, Коста Главињин, Јанко Шнорал, Ашо Њивановића и Луј. Кољка. Ошда ипашења гланош и савишпа одбор ипашења се је да ипашења гланош и одмах одлучено пошпа, који је тако ипашења био. Али и као је тако ипашења и ипаша пошпа, и као се хтешо да ошмаш ипашења ипашења био одбор савишпа не ипашења и ипашења ипашења гланош субјидија по овој ошдаш, ипашења ипашења не би одбор конституирало ипашења, ипашења је дајире решено, ипаша да ошма ипашења гланош чланош учешћу у раду овог одбора. И стога ипашења је савишпа све рад за све ипашења гланош па пошпају у почетку ипашења гланош чланош, ипашења г.г. Коста Главињина, Дра Марја Јоса и Ашо Њивановића. Због чега је доцније по претрљва одбор а у савишпа управног одбора ипашења за чаша и друштвено благајније г. Вучко Богдановић. Штећа по сву ствар, што се од ипашења чланош једна

koji mogao bi primiti te dajnosti, zbog snog službene posta i položaja, drugi su u toku rada napustio a treći, zbog udaljenosti iz službenog mesta nije mogao doći na mesto. Da toga nije bilo i da su sada imali članovi bila su o tome postalo, po ovoj novom izveštaju, — verovatno da bi ovoličinski rad na suzbijanju peronosporne bolesti potpuno i obustavio, a ne bi se sada prijavila, da se presuda i izjava u javnosti pre nego što je zakriven i pre nego što se imaju rezultat od toga rada.

Priznajući se posta i kao što u drugoj godini Anrija peronosporne je odbor, uz brzo i neprekidno novom drugom uzrastu, pribavio najviše potrebne podatke o prerasilama i materijalu za presilanje, pa su u pogledu kvaliteta i upotrebljivosti tako i odnosa platne vode i česta omlaza i omlaza kako za se nabavio. Uopšte se član društva je u vreme, te je g. Ministar Nar. Priznaje, pokušao i sam vrlo mnogo na omlazu i izjavio rada za suzbijaju peronosporne, odabrao i stavio drugom 20.000 dinara državnih novaca na taj način, omlazujujuć uz pomoć peronosporne odbor i drugom, da samostalno rešavaju tom sučinom.

Zanimajući g. Ministar na tako velikoj omlazi i potpuno odbora i drugom u ovom postu, a naročito na tako omlazu i potpuno omlazu, — odbor je bio u stavu da bi sada imali sve potrebne materijale za presilanje omlaza, te da se u narednih omlazu godina ima u vreme predložiti prvo presilanje.

Pre nego što bi se pristupilo ovom presilanju, odbor je uzeo u obzir i presilanje:

1. Mesta u kojima treba taj posao izvršiti;
2. Vreme za koje će trajati,
3. Ljudstvo koje će biti potrebno za presilanje,
4. Predložiti potrebne materijale i utrošne materijale.

O pogledu na prošlogodišnju pojavu peronosporne, odbor je bio upozorjen u potrebu, da one godine treba odmaheti borbu protivu same u savim važnim vinogradima krajnjima. Ali kako je ovo početna godina rada i kako su ograničena i materijalna sredstva i stručna snaga za veću rukovođenju, — kao izvor savim radu i kako ekonomiju stvar, a u ovom slučaju, — kao godišnjem radu na suzbijaju peronosporne i nije bila glavno upražnjena ih, to se peronosporne sučinu je u savim vinogradima utroš, što je upotrebljeno i veću sučinu; — omlazu rukovođenju tako malo razvijeno i napredovalo u izlivenim vinima vinolice, naročito, u vinima vinolice na omlazu od peronosporne i potpuno ih i ubavi o mogućnosti, da se ona suzbija u velikom i srednjim, kojima se to postojalo, — to se je sve taj rad, kao ikinjska omlaza, ikinjska ograničena na kinjska samo vinolice, krajeve, izdati samo do kinjske mere materijalnih sredstava i trajati za kinjsko ograničeno vreme.

Tako sklanjajući potrebu i mogućnost rada na suzbijaju peronosporne, — odbor je sastavio raspored, preko kojeg je, a po savlasaju sa g. Ministrom, prvo presilanje, vršeno omlazu i u omlazu mestima:

1. U vinogradima okr. krajnjim, pod rukovođenjem g. Vinograda Trojonožnja rukovođa okr. raslanica u Vozovu, za 10 dana;
2. U vinogradima timočnom kraja, g. Čirnoke i timočnom okruga, pod rukovođenjem g. Lode Mirnošnja nastavnika ratarstva 10 dana;
3. U vinogradima okoline Lesocoma Vlasotica i Vraća pod rukov. g. Dimitrija Burveličnja omlaza 15 dana;
4. U vinogradima Nima i okoline pod rukov. g. Laska Jeličina činov. min. priv. 3 dana;
5. U muškim vinogradima pod rukov. g. Petra Stojanovičnja rukov. okr. raslanica 10 dana;
6. U vinogradima maraške doline — od Ljubine, Buzirje, Tešića do Stavlja pod rukov. g. Svet. Petroviča uprav. drugom, od 10 dana;
7. U vinogradima maraške doline od Stavlja do Suvoca, pod rukovođenjem g. Nikole Velčkovičina činov. Min. Priznaje 10 dana;
8. U vinogradima Jeličina Lektorija okr. rukovođenjem pod rukovođenjem g. Vasilja Tolorovičina nastavnika i Milana V. Petrovičina učitelja 3 dana;
9. U vinogradima starog smelerenskog okruga pod upravljanje g. Pavla Mišića rukovođa okr. raslanica, a pod rukov. Anrija Križkovičina 3 dana;
10. U vinogradima Krajujeva i okoline pod rukov. g. Drag. Mišićovičina nastavnika, ratara, 10 dana;
11. U vinogradima Parota i okoline pod rukov. okr. načelnika,

Za rad u omlazu omlaza krajevima i mestima, oko Krajujeva i Parota, gde je suzbijaju materijalno radu nabavio za to od strane bin. ograničenih odbora, — stavljeno je rukovođenjem na raspored ukinju:

18	prerasilaka omlaza.
45	omlaza Austrija.
16	omlaza Kijevičnja.

2500 kgr. platne omlaza i potrebna suma novaca za troškove.

Ovom tako, izjavio da su omlaza određenih rukovođa i omlaza godišnjem rukovođenju u rukovođenju sa omlaza i savim upotrebi smes, odbor se je stvorio, koliko mu je bilo moguće, da ih potpuno obuci i uputi u tome; na da omlazu pribavi namere i omlazu, da one rukovođe omlazu omlazu u Buzirju rada te obuci, nije moglo potpuno izvršiti, jer se rukovođa velikim zbog svojih službenih poslova nisu mogli stati i omlazu omlazu omlaza. A da bi u radu omlazu bilo, koliko moglo jednakoobrazno, kao i radi pribavi rukovođa poslatka i omlazu peronosporne i omlazu omlaza suzbijaju. Odbor ih je savlasno izjavio upravljanje i tabellarim pregledom, da omlazu kao i omlazu peronosporne i omlazu izjavio, potpuno sa prerasilama i savim upotrebi smes, presilanjem je rukovođenjem drugom za suzbijaju peronosporne od K. A. G., što jednako omlazu istinjano i izjavio za tu upotrebu, na da se rukovođa tako još nije bio saglasno, da primi tu upotrebu kao potpuno napravo u omlazu omlaza omlaza.

Prvo presilanje omlazno je u drugoj godini meseca Maja i izvršeno po položaju Nima. Kao što i za nas dotle skoro savim presilanje posao, vršeno je izjavio omlazu i primaju omlazu mestima i nenavodim. I kao su posledice prošlogodišnje peronosporne drugom sučinu savim i savim vinima vinolice i kao je presilanje izvršeno samo omlazu drugom, nima bilo je presilanje, da su vinolice tako malo predpreparativnosti vinolice, da bar uspešno izjavio svoje vinolice, da se presilanje. Kad se je to vreme omlazu u obzir jelo i omlazu, kojih je pri ovom radu bilo, nego nije moglo više, a tako isto i savim sučinu savim ograničeno vreme rada, — omlazu je omlazu, da se je i omlazu moglo postojalo tim presilanjem, nego što je je izjavio i omlazu. Koliko je smes prostora u omlazu mestima presilanje i koliko je utrošeno materijala i omlaza sredstava, izjavio se omlazu.

I kao se i za omlazu vinolice omlazu omlazu presilanje i u omlazu izjavio, da je omlazu peronosporne u Maju i Juzu ovo godišnje samo omlazu i ograničeno, — omlazu odbor je izjavio da postoje potreba, da se nared prvoga, drugi presilanje izjavio, omlazu, što je nekad omlazu moglo za se omlazu jelo omlazu u Juzu i Juzu u Avgustu. A izjavio je za to omlazu državnih novaca od 20.000 din. materijalnu mogućnost za se izjavio i drugo presilanje, odbor je odlučio, te je, po savlasaju g. Ministra, omlazu izvršeno u omlazu omlazu gde i prvo. Ovo je omlazu u prvoj godini i izvršeno do kraja meseca Jula. A rukovođa su ta i trajalo je to:

1. U vinogradima okr. krajnjim, g. Vinograda Trojonožnja 20 dana.
2. U vinogradima timoč. i okr. okruga g. Dimitrija Mišić omlaza 30 dana.
3. U vinogradima okoline Lesocoma, Vlasotica — Vraća g. Dem. Burvelič 30 dana.
4. U vinogr. Nima i okoline omlaza područnja 10 dana.
5. U vinogradima Žuje i Krup. okruga krupim, područnja 20 dana.
6. U vinogr. maraške doline maraška područnja 15 dana.
7. U vinograd. Jeličina g. Nikole Pavič 10 dana.
8. U vinogr. smeler. okruga Nima Stojanovičina 16 dana.
9. U vinogr. Krajujeva i okoline Vasilja Tolorovičina rukovođa raslanica 10 dana.
10. U vinogr. Parota i okoline omlazu omlazu omlazu omlazu da rukovođa, po ne izjavio, da se je izvršeno i koliko dana.
11. U vinogr. Lesocoma Kuzirja Timoč primila je savim vinima područnja rukovođenjem, ali ga nije ni izvršila. Za ovo drugo presilanje upotrebljen je u glavnoj omlazu vinolice i omlazu, koji se je već naplato tako, a dodatno je jelo:

5	omlaza
3	omlaza
2	omlaza
600	kgr. plat. omlaza.

Treće presilanje nije ni izvršeno, omlazu se izjavio, da je omlazu peronosporne u omlazu godini u omlazu omlaza.

ako se u njemu radi, i savim dobro i ona rasporena smesu. Košta neštoliku srebro ispod volanske vrednosti izdvojene svetlosti.

3. **Живљена је пресадна и најпростија и најједнолика, али и најделовија у раду, у срезању са прелим прелимама; те по томе и најје за препоруку.**

То исто вреди и за гаровну рад. С погледом на овогодинаш рај на сузијању пероноспоре и резултат показале и добијене отула, и с погледом на напрег влакне своје позале и висоре у опште о пероноспору и борби противу ње, а верујем да ће се пероноспора и у будуће јављати код нас.— одбор је мишљења: да оточени рад на сузијању пероноспоре треба издржати и у будуће, а ипко и у којешкој разлици, јачине од тога, до би у будуће јуноделно тај рад. Напомињемо међутим као ипко и жуко, о чему још сада треба јошмади објавити брату, ово:

1. Да се не може и не треба још ослањати на саму живљену и старане наших пресадница и шпаловца, да ће моћи и хтећи на случај појаве пероноспоре сами употребити средства противу ње; и што је јачине, да би она у том моменту имали приправна и сами средства за то.

2. Да због тога треба да остане живљеница за то и даље на Манастиру нар. првк. односно другде, која би још сада препоручили све што треба за борбу противу пероноспору у јуној години.

3. Да је потребно, и то хитно потребно, да се још сада поручи ипколик количина потребних пресадница, најјаче изважених, као најбоље и доста јевине, те да се јерно јави издати и на време додати. Напомамо, као употреба и преко ове позале, која је пресадна, нај је лакше набавити.

На извршност овога количина одбор не пропустити, да и овде јавити, да г. Манастиру нар. првкере прилика на првок месту јавити хтећи и саобраћују, што је тако моћи и сам приказати потребу рад на сузијању пероноспоре и што је потребно и обавити познатишотпор и предузетљаност и бржи одговор на све предлоге и прелазне напомене ку у том циљу од стране одбора и другде. Дале с њоме пожеља ревносно задржавање и старање јунока, подоправе, напомиње за сузијање пероноспоре, која је за ипколик моћи у ипко и материјалу од стране другдег сјава и о оном трошку ипкошала парочито жуко — пресадне — те су по целоку јунока, округу пресадни шпаловца.

Исто тако и одбор и другде жуколик изваженица ипкошала; ипкошот, материјалу и технијској у тако исто и овим јунокашима рад на сузијању пероноспоре. Међу живљеница нас прилика особита изваженица г. Манастиру Тројиноју јунокашима ипкошала расадника како да ревносно јунокашима рад у првом и другом преклију, тако и на ипкошоту и овом ипкошоту о живљеница ревноција; а г. Манастиру П. Пономљу ипкошоту јунокашима, што је у ипкошоту крај прихваћено и јавити јунокашима сак рад на сузијању пероноспоре и то сав о оном трошку. Не мало жуколик ово ипкошот г. Др. Реслеру профессору и директору ипкошоту, школе у Каоцетербургу јавити готовности, којим се одлично јунокашима чини одбором стручним одговором и ипкошоту и ипкошоту о ипкошоту и употреби своје противу пероноспору.

31. Децембра 1894 г.

Београд

Пресадни:

Перонош, одбора
Коста Д. Главињих.

Чланови:

В. С. Богдановић
Др. Лено
Аца М. Живановић.

Српском Подопливредном Друштву.

Почасновца ипкошоту Српском Подопливредном Друштву и пероноспору одбора, да извршан ревноцијој делова противу пероноспоре заразе, ја сам се оного посла јавити оа јунокашима и ипкошоту га се онококо ипкошоту и објавити, колико овакаш новошоту захтета, и о ипкошоту ревноцијој чат ипкошоту подвести овом свој изваженица.

Пре то што пређем на изваженица одбора рад, изваженица за поучебно да ипкошоту ипкошоту сам задати себи ставити, те да овој још новошоту жељеног резултата дође. Задати су ми били ово:

Да се окупа на јунокашима узурин да ли је био у овој години пероноспору зарази и у којој мери.

Да одици резултат постигнут овогодинаш прелимама ипкошоту доје противу пероноспоре.

Да се на ипкошотуна разбојних ипкошотуна, по опису јавити пероноспору, узурин да ли је свакта и прелазне године и у којој мери пероноспору залажа.

Да одицим заинтересоване ипкошотуна и припадника за овој рад. Да изваженица ипкошоту и прво разбојних ипкошотуна да ли се ипкошоту гле год још овакошоту болест на ипкошоту доја јунокашима Ојудам и у којој мери?

Да напомињемо, који су још кривошоту болести раширене на ипкошоту доја и у којој мери.

Да напомињемо, који су још раширени и у којој мери филосерија зарази. Да напомињемо, који се још жукошоту ипкошотуна како ипкошотуна и поједелима местима јављају.

I. Округ крајински.

Прво шпаловца ипкошотуна у округу крајинском шпаловца је у првој половини Јуна на ипкошотуна од 121.000 чошота а у овим: Брусници, Тамшани, и Смедлоу, у срезу крајинском где су још изважени зарази ипкошотуна не заражени ипкошотуна, и ипкошотуна изважени пероноспору зарази још се не беше појавила.

Друго шпаловца ипкошотуна у округу крајинском шпаловца је у првој половини Августу и то:

1.	у општини Бурашачној ср. крајинског	52.000 чошота
2.	„ „ Ташичкој „ „	15.000 „
3.	„ „ Рајчиној „ „	21.000 „
4.	„ „ Смедловој „ „	28.000 „
5.	„ „ Бр. Павлаиној „ „	4.000 „
6.	„ „ Грбовиној ср. крајинске	6.000 „
7.	„ „ Корбосиној „ „	10.000 „

Свега изваженица у др. шпаловца 127.000 чошота

У цином овом округу ипкошотуна првог и другог шпаловца појављени се зарази пероноспору зарази али се ово јавити (како ипкошотуна ипкошотуна ревноцијој, те се да то за шпаловца ипкошотуна овакошотуна ипкошотуна ипкошотуна од ових ипкошотуна које ипкошотуна шпаловца).

У првој години у цином овом округу залажа је у изваженица степену пероноспору зарази, тако, да је у овој години у овим местима где има још зарази не заражени ипкошотуна од ипкошотуна, врло мало још било.

Изваженица ипкошотуна у овом округу не овоме послу да ипкошотуна је јер су ипкошотуна познатишоту још зарази просторима ипкошотунаским ипкошотуна шпаловца своје ипкошотуна не само с прибором који је друштво ипкошотуна ипкошотуна узимају шпаловца од узурин ипкошотуна, школе, и од крајинске ипкошотуна, издргу, те су овакаш с овим материјалу ипкошотуна прелазне. Ово су ипкошотуна ипкошотуна које ипкошотуна ипкошотуна од ипкошотуна доје.

Како сам ипкошотуна ипкошотуна у овом округу ја јунокашима, те сам јавити ипкошотуна да ли где има болести Ојудам, али ни сак а ни на ипкошотуна разбојних ипкошотуна ипкошотуна ипкошотуна болест ипкошотуна.

Осам пероноспору, у ипкошотуна се мери појавила у овој години болест Антриновца. Појављеница је ипкошотуна у форми, Антриновца Филовога Јавити А. Богдановић. Али ипкошотуна не ипкошотуна ипкошотуна јер се јунокашима преневајом само да ипкошотуна ипкошотуна ипкошотуна, а ни јавити јавити се где ипкошотуна трагови могу јавити.

Филосерија зарази раширена је у цином овом округу и ипкошотуна положаја у коме треба било и зарази. Осим филосерија појављеница се да текшица ипкошотуна „Маклар“, а ни ипкошотуна ипкошотуна Јавити Лопшала ипкошотуна и Ериновца од ипкошотуна Рубинова ипкошотуна. Овошотуна ипкошотуна ипкошотуна се јавља у овом округу на ипкошотуна грошотуна и ипкошотуна га ни на ипкошотуна ипкошотуна грошотуна.

Прво шпаловца ипкошотуна у овом округу ипкошотуна је сак оном 2% ипкошотуна камена а друго сак долом 1% ипкошотуна ипкошотуна.

II. Округ црногорски.

Прво шпаловца ипкошотуна у овом ипкошотуна округу прво је г. Јоца Марковић напкошотуна ипкошотуна, школе а друго г. Дикитерија Мишић ипкошотуна ипкошотуна. Шпаловца је ипкошотуна о овим општинама:

1. У општини Зајечарској II.	ширињом 13.000 чок.	а П. 21.000 чок.
2. „ „ Грешњој II.	„ „ 26.000 чокота	
3. „ „ Грешњој III.	„ „ 40.000 „	
4. „ „ Вратаричкој II.	„ „ 1.000 „	

Укупно ширњакме у целом округу 103.000 чокота

У првину између првог и другог ширњака није се још била у јаној мери појавила периферора, што се ипак не може да су ширњаци виноград остали са овим не повреним да је, али у доба моје ревиције периферора је била у јаној мери развијена у целој округу у највише у општини Зајечарској где се између ширњака и не ширњака виноград јавио великом развијеном, тако да су и најугроженији привредници остали убеђени да се ширњаком ова болест може излечити.

Посетиоцима о периферорним знацима Милују Милетићу уследило изволања из Зајечара, Јожа Милаћа кмета из Градња, Јована Милетића odbornика из Грешња и г. Милана Поповића савештовика из Вратаричкој, сви су ова лица искрено упућивали да су и прошле године исте земље периферорне зарале трезовинама, који се ипак и у овој години на још мање, те је према томе не сумњиво утврђено да је и прошле године у целом овом округу периферора у најјачој мери изазла.

Ушњана иста лица о томе да их ипак претмајни изазе Одлука или брешњаник повезане са обе стране листа и на јастарима, изазидна семеница из врста најчисти су да такве земље на још не само у великом по да у малом изглед претмајни вису, из чега се види да Одлука тамо није била, ипак је траговне ове болести потпуно немога наћи претмајни овом вршном кроз поменути виноград.

У сеоским општинама а нарочито у општини Грешњој изволања су јавно заинтересовани овим радом била да ће и у будуће свадат своје ширњаке од перифероре чувати, али у општини Зајечарској осим чега разборити у углавном трговца остали грађани изјавио са најчистом општинском управом познати су крајин немар према овоме послу да је овако његово поштовање за јавну осуду. Међутим како се у виноградима зајечарској ушњана, мери развила периферора и ове године, те су пример претмајни виноград са својим општинским изазидна се да ће и општинама јавно да и остали изволања ове вршине степе убеђени да се за иста са успехом протину перифероре одржава могу виноград ширњаком.

У свима овим општинама где је извршено ширњаке противу перифероре текм ниде најважно економској крају на путу кроз виноград, али ина осоване сумње да би се другим грађанима могла мање, јер је већ има у северно-источном делу овог округа изазидна из Крајини.

Осим економској и овим се јавља Ерипила и то само на бољина а протину. Других виселата штетница није била.

III. Округ тимочкој.

Ширњаке виноград у овом округу вршан су осни ризиоци поје су гај посао ризиоцима и у округу протреним. Ширњаке је првину у овим општинама :

1. У општини Кивањској, ширњаке је у области ширњака 198.000 чок
2. „ „ Прибачкој „ „ „ „ „ 80.000 „
3. „ „ Крва. Селској „ „ „ „ „ 30.000 „
4. „ „ Јевинчиној „ „ „ „ „ 45.000 „

Свега ширњака у овом округу 413.000 чок.

После извршени друге ширњака појавила се овде не у јаној мери периферора у појединим виноградским пољима, а у њеним пољима није изазидна било. Отуда је разлика између ширњака и виноградских виноград. Овај јаво маја а да што ипак не и нема где се зараде ни мало није јавила. Но углавно изволања овог округу који још теже везан да окупљу што дуго земље виноград веће онај посао ванушати на изазидна година и ако слава познати отаџиног примера о доброту а пораста од овста радн ису није да ина.

Интересованост изволања овога краја за онај посао била је јаво маже, да им може на мажу а чист служити, јер ипо што се из горње прегледа маже у целом Тимочкој крајини највеће је миса виноград у овом округу ширњака.

Да би се уверио да ли је и у овом округу у прошлој години периферора изазидна испитио сам о маже маже Мату Грековића углавног трговца виноград из Кивањској. Крогу Тодана кмета

из Ерипила, и Николу Пујића земљопца из Краљевог села, који су периферорне знаке јавно познати, а они изјавише да је још и у прошлој години са овим знацима била изазидна, те је према томе не сумњиво да је и у прошлој години овде само периферора у јаној мери изазидна. Ипак њима објавио ово знаке болести одлука и ушњана и да их ипак и те земље гај тој вршном, изјавише да такве земље у овој години ипак претмајни вису. Само су за крајину која се овде нестимом јавила и протину и поје година на виноград вршине земља држали да је то ипак посао болест, не-изјавији јој ружике се ни име ни узрок постанка.

Осим перифероре у овде се нашла ипак у јаној мери развијена болест Антракноза и то само на листу. На јастарима њених трагова изазидна нема, те је према томе и осим болестима.

Фитоспорне зараде у овом округу још нема, а од виселата штетница има фитоспора на протину у овим виноградима који ипак изазидна. Других виселата није била.

И прво и друго ширњаке у овом округу првину је такво по ушњана другима.

IV. Округ тодичкој.

Ширњаке виноград у овом ширњака овог округа ризиоцима је вршан економској подружја (Банка). Ширњаке је извршено у овим општинама :

1. У општини Миловој у оба ширњака 345.000 чокота.
2. „ „ Г. Матејској „ „ „ 50.000 „
3. „ „ Кавчиној „ „ „ 60.000 „
4. „ „ Сављачкој „ „ „ 75.000 „
5. Манастир Свеном „ „ „ 4.000 „

Свега ширњака у ср. ширњом 734.000 чокота

И овде се појавила периферора у овој години између првог и другог ширњака, не у јаној мери, али ипак зато њим изазидна разлике између ширњака и виноградских виноград. Се овај пример маже добра ушњана и по осни само у овој години ширњака. Ова разлика је код ових виноград који су и прво и друго ширњаке добила.

Најинтересније од сопственица виноград који су ове године своје виноград ширњака у велику протрениош болести на виновој листи, сви су потпуно изазидна да је болест нашла са осни овим знацима који се и сада већују, но овде само у овој години мери, те према томе утврђују да је и у прошлој години изазидна и овде периферора изазидна.

Заинтересованост изволања овога краја за летовне ове болести готово је пошњана, јер је своје јавно грешњаке горе ошљаче поршине ширњака са ширњакама поје су претмајни адул а осим трешку најчисти и са њиховим материјалима. У овом послу извршено пример дају својој општини браћа Раковиновића изволања из села Свеном чије се енергија на претреним извршено мора олати велика земља.

Осим траговне перифероре у овај виноградима и посетитицима поједине привредници ошљача Одлука, ипак сам само изазидна на његове траговне на посао путу том, ипак су сви привредници претмајни примери. Осим перифероре и овде се овде само у јаној мери болест Антракноза, а осни же на протину у ширњаке који на вршном маже јаво ерипила. Других болести ипак штетница није била.

Фитоспорне је развијена на свима виноградима пољима изазидна изазидна из Матејској и Кавчиној и у тим местима опустошала је своје јавно грешњаке виноград.

V. Округ хрватичкој.

Заинтересовани подружја Крушевачкој и Моравској, у овом је округу највеће миса виноград ширњака. Крушевачка подружја обучања је вршине адул онемо послу, на ипак је сви привредници и извршено јавила поједине округу те су, осни уз ширњаке I. маже од маже чокота ширњака претмајни виноград.

Тако у овом округу ширњака је :

1. У селу Жуљској „ „ „ 233.500 чокота
2. „ „ Равањској „ „ „ 18.500 „
3. „ „ Трстеничкој „ „ „ 31.000 „
4. „ „ Александриној „ „ „ 62.500 „
5. „ „ Моравској „ „ „ 72.500 „

Укупно у овом округу 418.000 чокота

Осим Жуне где се једна могућност налази у развоју од пероноспори у овој години, у свима осталим срединама овога округа зараза се или и ове године по у мањој мери појавила те су прима толико и разлике између ширивања и пошаривања винограда због јаче и слабе доде овега или убојности пример у овој области. Само у Жуну где се услед пошаривања суше врло често још она болест истражила јавља, ту само комо ипак може разлику између ширивања и пошаривања винограда јер је једна од оснивача остало потпуно здрава, те је овог оцај рад наметак пошто и остале у мањој години, и само ова лица која су претходно ове године примају сва бешчујна рана томе да и у будуће свакда своја винограда преживу.

У овим рапоритим истраживањима са којима сам у додир долазио изгледалах су ми да су у прошлој години са истих земаља изашли болест у својим виноградима, да је дакле вирак виноградној само у мањој мери омакла, а те основици огањарицају су да неговно даше не у мањој мери пражетан до оваг месеца.

Споро у свима срединама овога краја ипак се још налази јаку занитересованост за чување својих виноградних од пероноспори заразе, и највише доди ставорни су са обим убојности да и у будуће користи своје винограде ширивања од ове болести чувају.

Филосорска зараза омакла је у оснивач срединама овога округа а то највише у сред земаља, чак су виноградима показале споро једна одредина употребљена.

Осим пероноспори која се овак по врло неважној мери Антронцов, а од највишега осниваче болест Ерикова. Она се највише у врло мањој мери јавља у Жуну као ни у једном другој виноградској месту, те ми је то тако повод да их прегледају делова болести поново суморног прашка.

VI Округ Јаравског.

Ширивање виноградна у ср. тонашњом овог округа руководио је његовопривредно подручје ср. тонашњог и ширивања је само врло ширивања да пошаривања од 175.000 чокова. (Ако је Милуша Милошевић из Бачина свој виноград крајем прошале те су два жезла и највишега знаци од ширивања.)

Или у доба мора долазила у ср. тонашњом делово само у ширивању виноградима у мањој мери развијеној пероноспориј зарази са свима мањим експресионарима знацима. И пре тога доба она те била јошвише во у мањој мери а овом врлином доприноси је да се између ширивања и пошаривања виноградна грана разлика појавила те тиме створила врло добри онгајдан пример да пористи своју привредна дашега ширивања.

И она су привредника потврдила да су у прошлој години имали нису болест на доди са истим карактеристичним знацима. За Омањум изгледалах су да те неговно потврди нису.

Овим пероноспори омаке се оснивач у мањој мери Антронцова но бив највишега истраживања.

Филосорска зараза ширивања је по свима виноградима овога среза а сам не тек на прекошчу доди јачао развијени болест Ерикова по у мањој мери од Жуне. За овогодинашња ширивања виноград привредници овога среза нису показивали мањку занитересованост, али како су сада добила онгајдан пример да се ширивања знацима омакла пероноспори болест, те је они у будуће врло онгајдан радити на одлањању ове болести.

VII Округ Сремског

У овом округу руководио је ширивањем виноградна Ј. Веселић Ђокић руководиој аграрскојединице одаказана, ширивања је пошаривања са 30.000 чокова и те само једном. Онак сабоко одмажу она е. Ђокић привреду да зароб до што су виноградска поливалајна врло осудила са толико те су он привредника које се ризику да ширивања осиме јуре изаша да диспонирање потребе когајне воше, те је ова тонашња причинила да се остали трему и пошару од овога пово.

И она се пероноспори јавља у мањој мери у овој години, те доприноси да те, те није суморно јошвише штега знацима доди, али је створила јак јак онгајдан пример јак привредних виноградна те је оно у будуће и да остале привреднике бољо уштежи.

Сва пероноспори знаци се по у мањој мери и Антронцова махом на белом кортама јоже. Привредно такође ни врло мало.

Трагајући за знацима онгајдану не само га јуре доди ни само а ни разлику не повлаку углавном и раборитица знацима.

Филосорска зараза омакла је око $\frac{1}{4}$ ширивања и и оно што је остало још јакриво привредници су напустили и осталима врло употребљена, због тога што виноградна род новона нису.

Занитересованост виноградних од овог повола зна се да је била маля али се ни из да те и она јак и убудуће пример о добром и користе од овога повола повремену ипаквише да у будуће своје винограде привредници чувају од ове болести.

И она се у доба мора баштега напоно појавила пероноспориј зарази са свима мањим експресионар знацима само не у врло јак мери.

Из овој наред изстраживања омакла и неважнога могу се издати ова закључки.

1. У наред пошаривању округима и срединама куда је потврдила по доди му узетку додишну истражи ширивања је у облади ширивања 7.375.000 чокова по овај број само би и остала да су онгајдне власти могае своја тако повремену обим ширивања пошариву, теб су на мањим местима мање пошару виноградни остали не приводељени.

2. Упозн ашаривања био је највише а најоригиналнији код оних виноградних који су баштега мироздан, иако се слабији упозн штега код оних који су једнако и те врло ширивања ширивања, а највише упозн знаци се код оних виноградних који су само једнака ширивања у доба другог ширивања.

3. Занитересованост привредника из овог повола пошаривања је највишега од виноградних омакаше онгајдне власти а гле што и од уштежених руководио овога повола. И јакју су занитересованост пошаривања привредници овег, тимотом, сред ширивања, округа гравитацио и пружањем а највише у ош. привредници и аграрскојединици. Али убудуће примери који су створени јакко појавом пероноспорије заразе у ова два округа привреднике да се и привредници ових округа сами пошару јакк занитересују.

4. Осмајкавши која је само потврдила у прошлу врло виноград пошаривању година и округа изгледа је да је пероноспориј зарази и у овој години омакла мањку у ош. привредници и аграрскојединици а слабије у осталим окрузима. Своје повола је није било у ср. мањом крај су се једна трема од ове болести могаи знаци.

Савима повола пероноспориј заразног знања, који се привредно овога занитересују ширивања су из наред пошаривања овак округу да потврди овога знања.

У свима оснивач округима и срединама виноградска пероноспорија баштега својом је гле ни додишну само у Жуну а гле на стоти два среда виноградска баштега услед променакоше јакк јакк пероноспорије заразе, те је оснив а и изгледала наред пошаривања привредника употребља да је прошале године пероноспориј зарази у врло јаккој мери омакла.

5. На осмајкавши која је на оснивачу чакко потврдила и на некако врло раборитих и највишега виноградних употребља је да, до сада код нас мањку и мање које била болести оснивања на томо доди.

6. Осим пероноспориј знања је и те највише у Крајини развијена болест Антронцова у свим три места омаке: А. Веселић, А. Пилић и А. Берковић, али да сада изгледа да још није остали толико, и би се и пројину не требало делово да прегледају. Занитересованост да ону болест привредници је јак 30% гавитацио гавитацио у суморно знацима да омаклово чокова.

7. Само у округу Тимотом мањкима се јакко болест класира ни врлошину, што доди га те од највишега знацима а гле што суштежених времашито се само разгледати времом.

8. Филосорска зараза ширивања је по виноградима ових пошаривања округа и средина, а сам сва своја зна и Ерикова, но она у Жуну нису у мањој мери да је потврдила морао занитересованост виноградних привредници прегледају делова ове болести са суморног пражетом.

Према овога овогодинашња привредних виноградних се само да је изгледала од болести пероноспорије знања пероноспориј знања и мањку него је јак у мањој мери доди га, што су привредници ових виноградних привредници обично у раду на оснивач повола и убојности ових користе од овога рада, те је у будуће и сам чувају виноградне од болести која ни је додишним род овога омака, а што оног другину како повремену овога повола и на чак и на пошару могае пошаривања.

Друштву овакга на разуми

Редовни члан

—Милорад Тростјанковић
руководио додишном резултата.

3. Прошло godišnjim radom sa žetelnicom, Kontinentala, Друштво je pobudilo naše poljoprivrednike, te su prvo neta nabavljene tri žetelice istog sistema. Jedna za Nibu Radovanova društvenog člana iz Vodina srezu Jasenovcu; druga za Nadeždu Kandića iz Travnja srezu tamjanovcu, i treća za Trivunca Tomića iz Belanja srezu pozorekcu, a osim toga i jedna vrsnjava sa vitlom za dve sipege za Nikolu Todorovića ekonomu iz Vodina.

Po ovom izbor, što su ove mašine nabavljene preko Друштва, upravni odbor mislio je za nužnu, da kupne istih treba upoznati sa sklađivanjem, употребом и руковањем istih mašina, и с тога су изаслали нарочита лица, која су мотивирали, а и практично предавали о раду и руковању са њима, извршила.

По иницијатива изасланика маšине су, нарочито жетелице, нашо својим лакоћом, тако и својим брзином и чистим радом, као и лаким руковањем, изазвале подуну задовољство у присутних и тиме је још јаче проширен пут употребе савршенијих справ и машина, а Друштво је отекло још већег поверења.

4. Практична предавања о употреби пута прашач-огртача које је Друштво у овој години, по програму, имало да држи у околини Лесковца и у Алексиндровцу, није могло непосредно извршити, јер је у то доба оскудевало у стручним људима, која су на друго практичне радове употребљена била, него је тај посао другачења управа извршила преко подружнице у Алексиндровцу, у ком јој је икако послат путу прашач-окопач на поклон.

5. Пешитни покушаји чишћења у башти овде, нису дали повољне резултате, услед јаве летовише земље. Због тога, што је ова башта, које због ниског нивоа уаца, које због по све породне земљишта претрпала често промене, употребено је прилично новца те се једва успело, да се може подићи зем пољачић, у коме ће се огадати сви пашини одгајивања воћа и наменљене зимне дозе, узмуне се у машинирају. Да се овај план на пролеће изведе припремљено је све што треба.

Перед башто, брижљиво је обрађана паљна *живинарски* и *стеченику*, која у главне службе само као углед постојанство, који се интересују а желе да виде ране системе кошица и начин руковања са њима.

Овим ових побољраних радова, који су у програм практичних радова унети и у овој години извршени, пројектовани су још и они практична радова, који нису могли бити извршени:

1. Практично предавање о прометном капацитету на добру у Шапцу.* Овај рад није извршен за то што се, са оскуде радне снаге, није досегао на време са припрема за његово извршење.

2. Практично предавање о употреби муљаче у Нишу и Кладовцу*, — није извршено за то, што је и у овој години берба грожда у овим местима била хрљива, и што је Друштво, изгле, било изложено великим трошковима окс изложбе гоеда у Обреновцу.

3. Предавање са друштвеном жетелицом Kontinentala у околини Лесковца и Дољем Добричу*, — није се могло извршити једно за то, што није било потребног одлика од овановних привредника, а друго што је у време тога рада била потребна управа добра у Шапцу, за живење друштвених стручних људи.

4. Предавање са парном вртацицом ако негу наводи које пригодно лице у кругу Моравске подружнице окр. Крушевачког*, — није држано за то, што није једно пригодно лице у кругу ове подружнице није могло бити нађавити.

Сви ови радови имали би се по могућству извршити у току 1895 године.

II. Посредовање.

1. Друштво се и ове као и дојављених година бавило набављањем и растурањем обрађивачих справ и семена, а нарочито семена од луцерне. Овај је посао растурањем вољено, да је једва савлађивао, јер је велик за доба у коме се мора свршити. Најбо ширење овога посеба, из година у години, јасни је доша, да се народ, напун потребама, почео напашкати на савршенији начин дојављивања, а то га принуђавало да се напашка и руковањем машини дојављивања, а то га принуђавало да се напашка и руковањем савршенијим земљорадничким оруђима, у чему се огледа и то: да се свест за савршенијим радом креће упоредо са потребама.

У неколико и ниша цена справ и семена, што се од Друштва набављају, побрђује приправити да се са трањима об-

раћају Друштву; али пре ће бити то, што су уверена већ, да оно преворучује и изабавља само оно, што је за њихо прилике уопште, а за месне прилике посебне, препоручујемо и добро. Да се сачува оно поверење управа Друштвена трудна се и у овој години, да што више за наше прилике одговарајућих справ и семена од народ растури, а нарочито се трудима, да се лакоће потхрањивања, па макар Друштво остварило и изнесу јертав пољачу прегриво, поглавно за то, да купци неби од трговца по јединицу цену куповали семе, које може и да не буде у овомом одувају чисто и добро. Тако је у овој години управни одбор решио: да се семе од луцерне даје по 2 ден. више, и ако је апштаво више од 2. ден., да више да се стави на терет партије за потпомагање пољске привреде.

Како је у овој години набављено семена и справна види се из ових прегледа:

Преглед набављеног и растуреног семена у 1894 год.

Семења од луцерне	8000	кв.
» » мухара	3000	»
» » граорце	100	»
» » равних трава	285	»
» » сточне репе	100	»
» » разни кукуруза	565	»
» » јечма, Енга. Шпалце*	100	»
» » овса „Трајуме“	25	»
» » багрене	100	»
» » гладичица	280	»
» » лана	20	»
» » еде	100	»
» » разног поврћа	37	»
Равије	200	»

Преглед набављених и растуриених справ и лана у 1894. година.

Пршаљце са витлом	1
Жетелице „Kontinentala“	3
Машина за прешавање детел. семена	1
Пејачица баверовог система	1
» простих	2
Тријера	7
Крувача	15
Прекрупаца	6
Путова за обраду равних	42
» винград, за ривање	4
» Прашач-окопача кошица	10
Драљце дијагоналне	1
Сечана	10
Муљача	2
Калана за печење равине	5
Разних воћарених посева	72
» макала за воће и дозу	26
» тестерица	24
Кутња воћарених справ	1
Трошара	4
Посви прстенова за бикове	12
Истресачица за мед	8
Прешарених нап	20
» новека	25
» дувалин	20
Стаљка за мед	30
Сива вештачког килогр.	20
Кошица — двојна ческа	1
Прешачица „Савенија“	80
» „Аустрија“	101
» „Нашањска“	21
» „Бенарова“	1
Шпирала за „Савенија“	71
Плзлог камена винограма	11.362

Са своје практичности и употребљивости ирочити живљу као новине, које су у овој години успеле, заслужују: машина за чишћење детеленог семена, жетелице и виноградице луцерне за ривање, јер је и оно један дозак више о труду, који

је друштво уложило, да и на овај начин крчи пута савршеностију култури.

II. У овој години је друштво својени и вредна материјална средства обилно помагало у раду на унапређењу конарства и њима вредна (Кола Јакша Крен Микша).² Ово је и у овој години издало свакоме колу по 100 динара на потрагама, а приликом свечаности осебнега изставе своју Кола у Шању, преко својих изданица, поклонило је, поред свог поштомате, и 200 динара у злату за образовање фонда, јер у овим установама гледа јаке чиниоце за унапређење конарства, који му олакшавају труд на унапређење донаће приредбе.

3. По самом вођству друштва овог, оно је свагдашњом својом готовишћу предузетало сваку пријаву, која је помагала остваривању друштвеног циља, и одликала се свакоме потражљивошћу г. Министра Народне Привреде, подрушња на и сваког приватног лица. Рад друштва у томе правцу није тако видан али је велики, и кад би све све то овде појединачно изнело би се да Друштво кроз целу годину има да се бави и тим пословима, и јији потреба и времена и труда. Многа од тих послова су сваког обичаја пањава и обавештавања, али је било питања и предлога, који су због своје важности захтевали и особиту пажњу, па и дедиљенију расправу.

Тако предлогу друштвеног члана г. Љуб. Којећа изоставиња земљопедолошко-вољарне школе у Букову, о мерама, које би требало предузети, те да се нашим виноградима олакша набавка лозе са стране, ради подизања нових виноградних. — Друштво је управа поклована најобилнијом пажњу, јер је предлог и свавремен и од великог значаја за наше виноградарство, које болује тежком болест од пре 14 година, и за које би се сад готово смео рећи да је на умору.

Увађајући, да су све мере, до сада предузимане за обнављање пропавших виноградних, недовољне; да су резултати по све недовољни и да потреба за обнављањем из године у годину све јаче тражи помоћи, друштвеним управом тражили је мишљење и осталих стручњака, на који би начин и друштво могло узети што хиљаде учешћа у овом веома важном послу.

Од којих је замашног значаја по земљопедолошку привреду ова граница наше полупривреде, већ је свакоме познато, а да у то буде и убеђен, довољно ће бити да се овде изнесе непоминан суд цвара изведених на дата предлагачевих, какво је било стање и продукција пре 5 година.

Према попису од 1889 год. имали смо у целој Србији 43304 хектара под виноградом, чија је производња престалаала вредност од 19.143.780 динара годишње. По значајним извештајима, од тога времена познато је од виносере пролазило до краја 1892 године 9.959 хектара, 11.259 хектара заравњено, а остало државно 22.085 хектара. Давно, после 2 године, може се сигурно рачунати, да је половина винограда утамањена, а трећа четвртина заравњена. Док је у 1889 год. изведено вина у вредности 1.417.196 дин. а увеличено за 84.459 дин.; док је у пролазило 1893 год. изведено само за 41.715, а увеличено за 18.188,840 динара.

Ова статистичка појазница, сваког обилног патриоту биће ће у бригу; како да се овоме помогне кад су се ова дојакоинија средства показала као недовољна?

Нема сумње да ћемо се сви сложити у томе; а да се наше виногледе подизају у веома хранивом стању и да треба тражити и штења и срствала да се овоме златно стању што пре помогне; јер допадљив радом у овоме правцу није ни издалека постигнута могућност, да се нашим виноградима и привредницима узлаже пушка помоћ.

6. да будућност и нашега виноградарства зависи од подизања неговог на издржљивој американој лози — пољозни, и да се због тога мора сав труд са обилатим материјалим пре стварања уздети на стварању могућности да се наша виноградна и привредника задовоље потребном количином те лозе и обуче подизању и одгајавању винограда на подлози од исте.

7. да друштво не сме и даље остати не активно у раду на подизању нашега виногледа, остављајући као до сада, да само Министарство ради све што се у томе правцу има радити.

На како је све ово зависно од обилатих материјалних средстава, којима друштво нема на располагању, то се оно неможе само упутисти у овај огроман посао без особите помоћи, а још и због тога, што је Држава односно Министарство Народне

Привреде ове послове узело у своје руке, већ само у споразуму са њим.

Сквтајући овако свој положај и своју дужност у овоме важном питању, друштва је управа, овађајући и мишљење дотичне секције, 18. Септембра 1894 год. учинила предлог г. Министру народна привреде — пошто је предходно обрадожила потребу предузимања наједначних мера:

а, да се првенствено прошири и убрза, у колико је год могуће, проваљана америчке лозе у садашњим државним расадницима.

б, док не буде довољно америчке лозе у државним расадницима, да друштво, уз државну материјалну помоћ, набавља потребну количину са стране, и да се та набавка за благовере месо сађење чина у почетку оне 1895 год.

в, да сепа америчке лозе за државних расадница, па и оне са стране набављене буде што чинија; а да се лоза даје чак и у пола цене немине, који се обвезе да подигне најмање хиљаду (1000) чошта на једном месту, а сем тога да се бесплатно врши експлоатација и даје бесплатно пренос железничком до најближе железничке станице.

г, да се претходно одреди и утврди: које врсте америчке лозе треба подизати у појединим виноградним пријелима, па те оне препоручити и давати, а тога ради да се одмах изваљу спремни људи, који ће прикупити потребне податке и прибрати земље за анализу, те да се што тачније изврши оцена земљишта за поједану врсту лозе.

д, да се систематично и умножа рад на обуци у земљопедолошку америчке лозе. Тога ради да се у згодно време редовно дрије о томе, уз друге радне ово засађивања и негована лозе, практични курсеве, на свима државним расадницима америчке лозе и код своје полупривредних школа, а сем тога, да се тебише изваљују спремни калемари у појединим виноградима места да и онамо бесплатно дају поште о томе.

ђ, да се што пре сприне и одштапајују кратва ушества са свимама о подизању винограда америчком лозом, и о подизању исте, па да се бесплатно дају свакоме, ко се тога посла прихвати.

е, Напоследку, да би коришћено било, као би се рупносни наших расадница изашмала на и у обилне стране расаднице који су прихвати као залања и са добрим резултатима, те да их претлапају и сами се поше.

На завршетку овога свог предлога, друштва је управа изјавила да би друштво одмах приступило набавци америчке лозе са стране како би поручио, којих је било доста за изулу годину подизања, разуме се, ако би се г. Министар извољено сагласити на овакву сарадњу друштва, а тако исто приступило би и допаљењу осталих радова појединачно у горалим тачкама.

На ово предласту друштво је добило одговор од г. министра, да му је лозина мала, само друштво важином, који је горе описан, подомогне рад Министарства, која она од дужег времена у штом правцу радова.

Али у погледау тражене новине лозина, да му није могуће стављати друштву потребна новчана средства на располагање ради извршавања радова која су изложено, јер је дотични кредит ангажиран за исплату поручне америчке лозе.

Ради друштвеног оријентисања г. Министар је извољено извести друштво; да је ушине све што је у предласту изложено и предузете све мере, које су могуће према закону и докозурју министарства, као и према средствима с којима оно располаже.

8. Осим овога, важно је овде изнети и тражене г. Министра народне привреде, да друштво ступи у споразум са узараном војеном фабриком у Крагујевцу ради увођења израдо полупривредних справа, и да јој својим обавештењима у томе помогне.

Овоме траженом друштво је се са предузетљивошћу одговорило тим пре, што је оно још у 1883 год. својим иницијативом поднело предлог г. министру војном за остварење овога, а пре 5—6 година и изнесе справе само као мзетуру, по којој је фабрика одлучена израђивати их.

Овом предлогом, друштвеним управа изјавила је своје мишљење и г. Министру народне привреде и поједној фабрици, да нема смисла наше бавати се само овлашним покупцима, већ треба изабрати, да која фабрика, најпре одлучно прихвати и ову грану

svrhu zabricke radnje i otvori i uradi narocito odelenje za javnu poljoprivrednih sprava i mašina, a društvo će rado primiti na se, da pomogne sve, čime i koliko može, da se u vojnoj fabrici uvede stalno izrađivanje starih, davajući joj u početku sva potrebna obaveštenja i upute za izradu tih sprava kod fabrici na odnošne rad u velikom obimu, a tada će se sumnje, i sama uvideti da joj je nužno narocito stručno lice, da ima na rukovođenje tih poslova.

Od odgovora, koji društvo iznenada od uprave vojne fabricne zavisa: hoće li se moći pristupiti ostvarenju i one velike društvene.

4. Isto tako društvena uprava oduvala se i predlasko volaženskoj zadruzi u Parvanju, koja je tražila upućenja u svoje predviđaju: kako će i na koji način uraditi ugodan pčelarni i volni posadi. U tome cilju, društvena uprava je, uz obilnu moralnu pomoć, dva puta zavišavala svoje vlasništvo, koji su, kao stručnjaci, dali zadruzi nužna upućenja, pošto su na licu mesta proučili sve prilike i sredstva, a kojima zadruza raspolaže.

5. Osim ovih posrednih radova društvenih, ono je uticalo još i vanjskim pripremkama za narednije radnje, davićem poznatih nagrada. Od nagrada, koje su ranije raspisane, u ovoj godini dobijali su:

a, Za pravilno zasejano i odmeravano detekante na površini nešto vešoj od jednog hektara — g. Nikola Ivanovitch, ekonom iz Kraljeva, i na njegov захват у месту војног одата му је једна прескања „Сивоција“ са шумом и 30 км. швајг намета у вредн. 96 дивара.

б. За рационално уређен пчелњак са 36 кошница са покретним сањем — г. Михаило Ступаревич учитељ у Велјама. Кољко је изпредње гајене пчела у окр. воласком већ узхватило пореза, види се из овог извештаја општинског суда о предлажним пчеларцима.

I. У срећу пословном округу воласком предлажним су пчеларцима:

1. Милош Марковић свештеник из Обренова који пчелари од 1890 године и на дан прегледа имао је 41. кошница са покретним сањем и 22 кошница са непокретним сањем (аршар).
2. Наје С. Ђуковић земљопосед из Зетце који пчелари од 1888 године, и на дан прегледа имао је 22. кошница са покретним сањем и 28 кошница са непокретним сањем (аршар).

II. У окршћу Воласку предлажним су пчеларцима:

1. Јивота Милошевић свештеник, који пчелари од 1889 године и на дан прегледа имао је 80 кошница са покретним сањем.
2. Алексо Ненадовић поресник, који пчелари од 1889 године, и на дан прегледа имао је 20 кошница са покретним сањем.
3. Валаско подручар Срп. Полжпривредног друштва, који пчелари од 1891. године и на дан прегледа имао је 20 кошница са покретним сањем.
4. Милоша Поповића трговца, који пчелари од 1890 године, и на дан прегледа имао је 28 кошница са покретним сањем; и
5. Врње Атанасковића трговца који пчелари од 1892 године, и на дан прегледа имао су 11 кошница са покретним сањем и 9 кошница са непокретним (аршар).

III. У срећу подворном округу воласком предлажним су пчеларцима:

1. Милош Ступаревич учитеља из Велја, који пчелари од 1890 године, и на дан прегледа имао је 26. кошница са покретним сањем.
2. Стеван Поповић из Драгачица који пчелари од 1892 године, и на дан прегледа имао је 22. кошница са покретним сањем.
3. Ђоко К. Хаџић из Воласке, који пчелари у селу Врјачићу од 1891 године и на дан прегледа имао је 20. кошница са покретним сањем.
4. Стеван Теодосић из Воласке, који пчелари у селу Градцу од 1891. године, и на дан прегледа имао је 20. кошница са покретним сањем.
5. Михајло Витковић свештеник из Петинае, који пчелари од 1890 године, и на дан прегледа имао је 39. кошница са покретним сањем; и

б. Радомира Поповића из Попучаца који пчелари од 1891. године, и на дан прегледа имао је 26. кошница са покретним сањем.

IV. У срећу клубарском округу воласком предлажним су пчеларцима:

1. Милош Поповић свештеник из Бабајина, који пчелари од 1901 године, и на дан прегледа имао је 48. кошница са покретним сањем и 13 кошница са непокретним сањем (аршар); и

2. Милутина Ђуковића свештеника из Врчанеца, који пчелари од 1889 године, и на дан прегледа имао је 25 кошница са покретним сањем и 19. кошница са непокретним сањем (аршар).

V. У срећу клубарском округу подворном предлажним су пчеларцима:

1. Милош Степановић из Сирљавице, који пчелари од 1890 године и на дан прегледа имао је 70 кошница са покретним сањем.

По извршеном прегледу сви пчелари, општински суд ишло; да је пчелници Милоша Ступаревича учитеља Велјајског изабрао уређен и њему досудио друштвено награду одређену за такмичење у овој години у суми од 250 дивара.

Но са обзиром на то да поред пчеларица Ступаревича својим уређеним пчеларку особито имао и пчелари: 1. Јивота Милошевић свештеник из Воласке; 2. Наје Поповић свештеник из Бабајина; 3. Алексо Ненадовић поресник из Воласке; 4. Радомир Поповић свештеник из Попучаца; 5. Михајло Витковић свештеник из Петинае; 6. Подручар Срп. Полжпривредног друштва у Воласку; 7. Милоша Поповића из Воласке; 8. Ђоко Хаџић из Воласке; 9. Милош Степановић из Сирљавице; 10. Милутина Ђуковића свештеника из Врчанеца; 11. Стеван Поповић свештеник из Драгачица и 12. Милош П. Марковић свештеник из Обренова, општински суд предложио је управном одбору да изабра изабра и рениш:

1. Да се Јивота Милошевић свештеник из Воласке као покретач и општар рационалног пчеларства у округу Воласком одликује друштвеним похвалницом.

2. Да се за добро уређење својих пчеларица одликује друштвеним похвалницима: Милош Поповић из Бабајина; Алексо Ненадовић поресник из Воласке; Радомир Поповић свештеник из Попучаца; Михајло Витковић из Петинае и Милутина Ђуковић из Врчанеца; и

3. Да се за зајоничку труд око уређења својих пчеларица награде са по колонијално пчеларски справ: Подручару у Воласку; Милошу Поповић и Ђоко Хаџић из Воласке; Милоше Степановић из Сирљавице; Стеван Поповић из Драгачица; и Милош П. Марковић свештеник из Обренова.

На свега до сада изложеног јасно се види да је рационално пчеларство у окр. воласком узгајано јавног интереса, збога да првом месту припада заслуга Јивота Милошевић свештенику из Воласке, а из другом, Српском полжпривредног друштву, што је створило могућност такмичења пчелари у округу воласком, те тиме са некимлима сумња назвало такмичење пчеларе на обилнији рад, а у њихово околине побујало привредне да поци рационално пчеларство по до сада, о чему неоспорно јасно и многобројно докази у многим власним воласком округа, и од којих са обилним доживљањем и оживљањем да земљопосед Марко Теодосић из Слуде свршеног њихове велике школе, који је носач практичног рада око пчеларства у школи уз овог учитеља Ступаревича, по свршетку школе отпочео рационално пчеларство на свом имању, као узгајалач пчелар у својој околини, збога га је општински суд предложио да га Српско полжпривредног друштво одликује наградом, са једном истреланицом, и тиме показе да оно с обилним привредним или радом, а великом друштвено да узгајачу, који треба да му, те да се одужи и школи и свом учитељу Ступаревичу.

На закљетку овог извештаја констатирају, да је Српско полжпривредног друштво у свом раду око такмичења пчелари у окр. воласком велику труд и потпу успех постигло, друштво и у будуће треба да постоји строгог рачуна о радној отпочетку рационално пчеларство у округу воласком и да сваки сваког настаје да се оно постојано развија, а све смеће да се отпљивају.

По овоме предлогу, друштвена управа наградила је и остале, који су показали и вољу и труд, оно узвишено пчеларство, и тиме дава јавног допоза, да обилно воли радници с свима, који се труде, да својим напреднијим радом у привреду предају својим суграђанима.

Одавном трубањеница на узвишено пољско привреду г. Михајло Ступаревича, друштвена је управа решила помоћи у

подизanju uglednog voljmeta i detaljniji kod škole hevaljske, gdi he svojim praktičnim radom obučavati svoje učesnike na predijem odgajanju volja, te da po primeru svojih učitelja u svojim mestima budu pomagali poloprivrednog napretka.

6. Od različitih nagrada za naprednije radove, kojima je ror one godine istekao, a do koga se nije niako javilo; ihu izdatе nagrade za ove radove:

a. Za stalno proizvođene dobrog sira u velem razmeru, koji bi bio maslaci i ukusniji no što je sadašnja gurla sir, i koji he pored toga biti trajajši i pogodan za prenos, i za proizvodnju dobrog sira kashavala.

6. Za stalnu upotrebu vretane sejanice za strmine na površini od najviše 4 hektara, koja može biti i u više komada; i

v. Za pravilno podignut voljmet od jedne ili više vrsta volmeta, s obzirom na izbor vrsti i sorata volmeta, vršim rafinovanja i legu, i na površini najviše od ¼ hektara.

III. Izložba goveda domaeg soja.

Od pre nekoliko godina Srpsko Poloprivredno Društvo odučevalo je da potikalne na i samo priređuje specijalne izložbe na pojedinih grana domaeg privreda. Ono je redovno pomagalo naša udruženja — Kola jalacha, u privrednom delu vakovoga rada, koji se ogledao u izložbama kova, a ove godine u Zajedru pored one, još je po rešenju biv. stalnog okr. odbora priređena 21 maja ove god. i mala izložba prihatka goveda dobivenog ukrštamem naših domaeg goveda, i Društvo je svoju važnu poklonilo u toj izložbi i pomoglo je sa 100 dinara nagrade, koja je izdata jednom sprovodnom selaku iz Surkavici za izloženo najbolje muško grol, koje je ten u drugoj godini.

U 1891 god. društvo je zajednici sa svojom podružnim privredno u Krupevnu izložbu volja uz poloprivrednu zanatku izložbu okr. prihatkog; prošle godine pomoglo je svoju podružnu u Pomeju u priređuju poloprivredne zanatke izložbe okr. ujahinog, a one godine je Društvo uz vrilnoje svoje podružnice u Obrovnu i opštine obrovnačke privredno priređilo prihatku izložbu goveda domaeg soja.

Da se dovoljno osmotre, uporede i ocene čuvajnici sojejn goveda u nas, i da se nagradama odličnijih volja pobude naši privrednici na bolje negovanje i usavršavanje tih sojeva, — u toj dvojako namiru uprasa je našla, da je potrebno što pre prirediti izložbe tih sojeva. Po što su u nas najčuvajnici sojevi: Koluabarski, Gecolanski i Jasevinski, to gde i kano da se prva izložba goveda prireda, beme prva i najvažnija briga upravnog odbora. Nu iz obzara, što koluabarski soj ima najveći rezone rešeno je da izložba bude u mestu Koluabarskog soja goveda, a iz obzara na odakšnije oko priprema i uređivanja izložbe, kao i na lanki dolazak posetilaca na izložku, izabrano je mesto Obrovac. Pravo uzešma na izložbu dato je i dalje opolniti u kolnko se držalo, da je tako najviše i najbolje zastupljen i očuvan čnet koluabarski soj, te tako su mogli učestvovati čto okr. valjevski srezovci; poceranski podriniski; pomsanski i koluabarski poduzavskog okruga.

Samoje Društvo bilo je dosta negodno da se brine o svima sprovodima oko priprema i uređivanja izložbe, s toga je prihvatljivo i osakolno se do penle na pomoć, koju su mu u tome druge volde ponudile podružnici i opštine obrovnačke, a ona poslednja još i ponudila pomoć za nagrade u 600 dinara, za šta joj i ovom pravilnom treba izjaviti zahvalnost, ostavljeni im da one same iz svoje sredine izaberu i narociti priređavački odbor, koji je u sporazumu i po uštevstima društvene uprave, vršno predložio pripreme poslove. A da se sve to što bolje i sigurnije uvede Društvo im je ispravilo u pomoć i 2 člana iz svoje uprave na nekoliko dana pred izložbu.

I ako je držanje ove izložbe na vreme objavljeno, ne samo u novinama nego i narocitim objavama i proglašima po svima opštinama i selima, preko sresnih i opštinskih vlasta, upravni je odbor našao za preko potrebno, da pošalje izvornita lična u izvesna krajeva i mesta, te su lično obavestavali privrednike o izložbi i najbolje ličnoj koristi otuda, te je se na taj način i uspešno ne samo da se privrednici obaveste i privole za izložbu, nego da se suzbudu i izvesna pogrešna mišljenja, na čia

u plašnje i podmetnja, bez kojih se nije moglo proći ni u ovako jasnoj i često stvari.

Kolnko je svetlo činio raznim izmišljotinama i pogrešnim tužalicem izložbenog odbora, najbolje se vidi iz ovoga.

Po utvrđenom programu dan za izložbu određen je 28 avgust, od 7 juza, kao dana oglasa, pa do 15 avgusta jelva je prijavljeno bilo 94 grol, i kada su određena liča propuhtala izvesna mesta i prosvetno neistinite glasove suzbini, objašnjenja privrednicima čia, i koristi od izložbe, do 21 prijavljeno je bilo preko 300 grol, a do dana izložbe prijavljeno je i na izložbu dovedeno:

85	krava s teladima
199	junada do 2 godine
53	junaca i junica preko 2 godine
133	grol polova i ostale gozime stoke
32	grol izmencak razne starosti
Svega je bilo 502 grol a izložbeni 263 i to:	
183	iz sresa posavskog
57	„ „ tamnabesnog
11	„ „ poceranskog
8	„ „ koluabarskog
4	„ „ podgorinskog

Daše potužno je opravdano što je upravni odbor uvideo potrebu da se izalaju narocita liča u čijoj objašnjenja izložbenog programa, jer je samo na taj način postignuto zadovoljavajuće učesnje privrednika s pogledom na broj. A da su se one smetne moge predvideti, i da su od strane Društva izvesna liča na mesec dana ranije, nema sumnje da bi bilo neher uspeha i u pogledu važnobe izložbene stoke.

I ako je među prijavljenim grama bila dobra trešina, koja nije bila za izložbu, ipak su sta grol bila smenena u dotična odsečna s toga, što se xezelo ovom prikazom da vidi, ne samo sve ono što je dobro i odabrano, već i ono što je sa nedovoljno hrane i njege zakrpalilo, kano bi se prema tome imala praviti sama našeg govedarstva u onome kraju, a što je, nema sumnje, vrlo poučno uticalo i na same izložbe.

Ovutno je tako istaknute na i vršnih stručnjaka na ovoj izložbi bilo je štalo sjačeno, da iz dubine duše valja želiti, da sno ostane za svaгда prvo i poslednje!

Ma da je iscrpno proučavanje i ocenu izložbene stoke trebalo mnogo više vremena nego ono nekoliko sati, ipak se može čestitati ocenjalnom sudu, što je dobro i pravilno dosudno nagrade po ovom reju:

U prvom odeljenju za krave s teladima:

I-ju nagradu opštine obrovnačke od 200 dinara u novcu Jaganju Tušovu iz Tabanovca.

II-ju društvnu — u vrednosti za konjku zapregu u vred. 134 din. Jovanu Obrnju iz Grabovca.

III-ju društvnu — senu i amerianski nož za seno u vred. 97 50 din. Milovanu Tušovu iz Tabanovca.

IV-ju društvnu — kruvac u vrednosti 71 din. Pavlu Mašoševiću iz Beog vola.

V-ju društvnu — žarkovacki plut u vrednosti 50 din. Jovanu Buriću iz Lazarevca.

VI-ju društv. — ošecna opolack u vrednosti 40 din. Novaku Pantelaju iz Jabučja.

VII-ju društv. — bučkalica u vrednosti 40 din. Dragutinu Mašoševiću iz Komatina i

VIII-ju američ. — nož u vred. 12 50 din. i u novcu 10 din. Sastoyaru Zdrankoviću iz Obrovca.

U trećem odeljenju za junak preko 2 godine:

I-ju Društvo. u 250 din u novcu Petronju Jankoviću iz Zvečno za junca godišnjaka.

II-ju opšt. obrovnačk. — perodetov-trijer u vred. 158 50 din. Jovanu Buriću iz Lazarevca za junca godišnjaka.

III-ju Društvo. — višanovc preruclac u vred. 114 din. Milaju Jkušiću iz Klaniče za junca.

IV-ту друштв. — крувач у вред. 88 дин. Милану Полацу из Брбове за јуна од 1 $\frac{1}{2}$ год. и

V-ту друштв. — ларовачки плут у вред. 50 дин. Младену Бајићу из Јабучја за јуна од 1 $\frac{1}{2}$ год.

У другом одељењу за јуна од 2 године:

Напредна награда друштв. од 300 дин. у новцу досуђена је за најбоље врло добро изшкољаног — бина Живојну Нешићу из Селе, а уз то и похваљеница.

I-на награда општ. обрновачке у готову 150 дин. Радивоју Стојковићу из Црпене Јабучке.

II-та друштв. — Сечка у вред. 130 дин. Рајну Стојковићу из Црпене Јабучке.

III-на општинска прекрпачу у вред. 122 дин. Лубиславу Благодановићу из Веа. Монтанеце.

IV-то крувач у вред. 88 дин. Раду Томашићу из Беољана.

V-ту буљавица у вред. 62 дин. Милоју Станковићу из Дражева.

VI-ту брски крувач у вред. 42 50 дин. Пантелији Павловићу из Брбове.

VII-му ручни крувач и прекрпач у вред. 40 дин. Кости Ришћу из Ушћа.

VIII-му Американи, ном у вред. 12 50 и у готову 10 дин. Петру Петровићу из Копацка.

У четвртм одељењу за волоне и осталу гољану стоку.

I-ву у новцу 120 дин. Јеленује Радич из Мал. Борка.

II-ту Сковн плут у вреди. 100 дин. Светозару Јеремич из Стубљана.

III-ву Крувач у вреди. 84 дин. Јанку Ашковићу из Балана.

IV-ту Сечка и макале у вреди. 64 дин. Луку Павловићу из Копацка.

V-ту Плут шабачки у вреди. 50 дин. Драгију Махановићу из Мал. Борка.

VI-ту Крувач и прекрпач у вред. 40 дин. Живку Ашковићу из Мал. Борка.

VII-му Крувач и прекрпач у вред. 35 дин. Гају Бабићу из Копацка.

VIII-му американски ном и у готову 10 дин. Ненеду Госпашићу из Брбове.

Похваљеницама награђени су одгајивачи:

Луба Даварешић из Шопиња.

Јеврем Милосављевић из Сувог Села.

Луба Крстоновић из Соваља.

Јанковић Петрић из Зечева и

Радоје Димитријевић из Барича.

Овом награда које су досуђене, раздавани су свима излагачима погодно у поучним излагања о сточарству и ситним одгајивачким приборима. Укупна вредност досуђених награда и поклана износи на 3730 дин, 65 пар. дин.

Из оволиког броја награда и ваљитице изложбе види се да друштво није жалело материјалних жртва, да се, не само изазвају привредницима да учествује, него да се уведе колико се много волоне на добро гајење и неговане говеда.

Друштво је овом изложбом у Обреновцу ствало, поред искусства, како треба у будуће у припреману изложба, ове врсте, радити, још и уверење, да наш полубрски сој, има све особито добрих говеда. али да су његови наши представници сас ређи, јер је, поред недовољне хране и неге, испокриве мешавином са страним и домаћим мелевацима. Ово је било тако видљиво, да је на први поглед, а нарочито према једном пару волова чисто козубарског саја добро однегованих, јаво падало у очи, како сви мелеваци изгледају и сувише жалосни. Ова појава тек показује колико губитно што наша полубрсна говеда заузитома и остављамо их на милост и немилост неуваженима и одгајивању, и нетрајним начини да се овоме лут доскочи.

IV. Книжевни рад.

Стани излагачи рад друштва огледа се у његовом органу „Тешка“ и „Полоспривредног календару“. У колико овај рад друштвени одговара својој циљу на читавалима је да иштрику

суд, а друштвени управа може само овде изјавити, да је ову циљу обратила на уређивање овах органа и није пропустила да се уверава о свима сметалима, које су сметале уредном излагачу.

Нагомилани послови у Државној штампарњи а поред тога познат „страја“ њених штампаријских радника, који је трајао читавих месец и по дана, сметали су те је „Тешка“ при крају године морао небаговремено изастати и још не може, да редовним током пође до краја, можда, овог месеца.

„Тешка“ је као и до сада издана недељно а штампана је у 1500 примерака.

„Полоспривредни календар“ за 1895 год. штампана је у 5000 примерака и све је растурено и распродао.

У овој години Друштво је одлучило ова дела:

а, „Календарне лозе као средство противу чиловерса“ од Петра Стојковића;

б, „Полска привреда“, од Паје Т. Тодоровића; и

в, „Полоспривредне бесеље“ од Драг. Лавчевића.

Осим страних новина, које се обично примају, Друштво је у овој години повећало своју издацију са неколико страних дела новог издања; и у будуће стараће се, да сада уређују излашкију сваке године доукупа, јер више не може бити спора да и пољска привреда почима на научним испитивањима, да је даље наука, и да и код ње има прао важилих проналазака и новина.

V. Друштвени финансији.

За оцену друштвених финансија најбоље ће послужити „преглед“ стања прихода и расхода у 1894 год. и с тога се, по уобичајеној пракиси, и сада овде излажу. [Види приход и расход на стр. 30].

Ови прегледи и сами довољно јасно казују, како су се крећали приходи а како расходи. Разгледани приходи по партијама, не могу да нас задонесе; него напротив потврђују и ошет сами собом, како су несигурни и како према томе ни друштвени финансији још немају своја чврста а стални ослона. Не узимају у обзир партије: распродаје семена и справа, које имају у неколико трговински карактер, све остале партије друштвеног прихода и неизвесне су и несигурне; јер осем незначитог износа на једној једној партији, све остале показују малне, у сравнењу са буџетом предајних сумана.

Па и ошет Друштво и у овој години није штетљиво издата на партијама: потпомогана пољоспривредна и друштвеног добра у Шанцу. Приређене изложбе говеда и потпомогана подужина, а тако исто разлагања и уопштљиве привреде на друштвеном добру у Шанцу, изазвали су потребу, да се утроше не само суме буџетом предајних него и знатно више прено тога. Али користи рада у тим правцима дају довољно правдана за такве и толике издатке.

Један под рад, који је Друштво ове године вршило, рад на сузбијању перосепоре, показује је и у друштвеним финансијама ламашне суме прихода и расхода.

Осем својих прихода, буџетом предајних, друштво је у току ове године добило и вичорити државну помоћ од 20 000 дин. на сузбијање перосепоре, а тако исто и помоћ од општинске обрновачице у 600 дин. за награде изложбеној стоци на изложби у Обреновцу. Нека је и на овом месту то поменуто с хваљом и благодарношћу!

Вишка утрошана по појединим партијама било је и све године, јер су то изисиване неодољиве потребе. Те вишкове уградња је одбрала у смилу друштвених правана, па сада очекује да то и збор прила. Више је утрошено по овим партијама:

1. На потпомогане пољосне привреде	1431 75
2. Ују суму узала а помоћ обрновачке општине	600—
3. На Друштвено добро у Шанцу	605 05
3. На друштвени арт	36 65
4. На плаћање дугова	532—

Исплаћујући дуг прош. године, који је износио преко 10000 дин, а немајући изобила прихода, није било могуће исплатити све рачуне набавке семена и справа у овој години, те с тога и ошет премају у набују годину као друштвени дуг.

Сума тога дуга износи око 11400 дина, а супрот тој суми дуготана стоје друштвена потраживања од раних година саврша и осмоста у суми око 15000 динара. Велики део тих друштвених потраживања датира се из ранијих година, а она из ове године износе око 3800 дина. Са најпачет иде врло споро и не зна се шта је горе: тражити непосредно од дужних лица или преко власти. И с тога друштво престоје да што скорје заузме друштво по досада и одлучио гледашће у погледу данашња саврша, семених и осталих пољопривредних потреба, не само јединицим привредницима, већ и својим подружњанима и другим удруженима, да и онда пад то чини преко државних и општинских власти, преко пошта и железнице.

1. ПРЕГЛЕД ПРИХОДА

Српског Пољопривредног Друштва у 1894 години.

Година прот.	ПРИХОДИ			
	Сума буџетом приходе	Суме приходе	Мало приходе	Високи приходе
	динара	динара	динара	динара
1. Година из 1893. год.	2.810 15	2.907 75	1 46	—
2. Приход од протеклог "Гласника" у 1894 год.	1.500 —	1.239 50	200 70	—
3. Приход од чланских улога у 1894 год.	800 —	370 —	430 —	—
4. Приход од протеклог излагања и награда	1.500 —	1.032 93	—	467 15
5. Приход од друштвених доприносних у Шапцу	10.200 —	8.473 60	1724 40	—
6. Приход од наше дуге и то: а) од дужника протеклог "Гласника" и чланства	2.240 —	1.918 —	354 —	—
б) од дужника за саврша, семе и остале	4.000 —	3.070 73	1.929 75	—
7. Приход по партији разурнавања семених	15.000 —	17.139 33	—	2.139 33
8. Приход по партији разурнавања саврша	15.000 —	1.092 10	1.075 90	—
9. Приход по партији субзидања и пропона	—	37.418 93	—	37.418 93
10. Државна помоћ	20.000 —	20.000 —	—	—
11. Вреднаста приход	700 —	650 15	—	450 15
Укупно	73.510 15	94.007 60	8917 15	20.989 84

VI. Рад с подружњанима.

Да се рад подружња што јаче у напреду време и постоје у могућности да што више у својим општинама раде на унапређењу привреде, друштвеним управа их је и ове године материјално знатно потпомогла, а нарочито оне подружнице, које су показале више воље да се иницијативним радом баве и на тај начин кроз пута напреднијем газдовању у својим местима и околини. Помоћ, која је у овој години поружњанима у новцу, савршима и семенима укључава, износе вредност од 1287 60 динара.

Шта су и колико издацие подружњу у овој години радиле и уградиле, виде се из вешташта изложених, који се у целој овом штампалу, у колони су додана подпописи.

У овој су години образоване нове подружнице у Магутаовцу и Кучеву, и тако сада има 19 подружња.

После извештаја о друштвеном раду у наредозначеним правима, управни је час извештај збор, да је поводом тога, што се 1894 год. направило 25 година друштвеног рада, у почетку објавило прихватајући мисао о прослави двадесетогодишњице друштва, да настане да друштвени рад кроз 25 год. треба у овој години прославити, изабрала је нарочити одбор да поравнамо о начину прославе.

Да би се извршио право слика целокупног рада друштвеног за сних 15 година, а јасно преставило како је стале пољске привреде било пре 25 год, а какво је данас, и премо томе како је успеше својим радом на унапређењу привреде за то време постигао, чиме би се уредило дала најбољих одговора на ова питања, на која је г. Јоо. Пешић, друштвени члан, изолоје сирпци ишау проследогодишњег живота и на која је у главнио и овим а и промисловцима извештајима одговорено, — одбор је предложио и управа усвојила:

У овој години билоје прихода 94.802 60
а расхода 90.709 —
Укупан новчани обрт 185.511 60

II. ПРЕГЛЕД РАСХОДА

Српског Пољопривредног Друштва у 1894 години

Година прот.	РАСХОДИ			
	Сума буџетом приходе	Суме издата	Мало издата	Високи издата
	динара	динара	динара	динара
1. На неопштење чланова и осталих потреба	1.200 —	719 53	481 53	—
2. На потпомогла пољопривреде и окупина	5.000 —	9.131 75	—	1.321 75
3. На друштв. добру у Шапцу	1924 75	1.129 20	—	605 95
4. На друштвени при, савршања и награде	500 —	330 45	—	30 45
5. На набавку земља, копка и дрвореза	300 —	230 —	45 —	—
6. На набавке материјала за индустријски послови	250 —	181 —	89 —	52 —
7. На потпомогла чланова	500 —	351 80	154 80	—
8. На изврше савршанима Гласника, награда и др.	3.500 —	3.114 15	385 15	—
9. На набавке дугота за саврша, саврша и др.	1.800 —	1.074 —	—	726 —
10. На плату друштв. секретара	250 —	230 —	140 —	—
11. На плату друштв. писара	1.418 —	1.200 —	80 —	—
12. На плату друштв. библиотекар	1.200 —	1.200 —	—	—
13. На плату уред. "Гласника"	960 —	960 —	—	—
14. На плату друштв. одржавања	1050 —	1.073 15	6 15	—
15. На индустријско потреба	1.200 —	1.192 00	7 10	—
16. Најчисти по партији разурнавања семених	15.000 —	1.201 95	1.920 05	—
17. Најчисти по партији разурнавања саврша	15.000 —	1.095 40	1.211 80	—
18. Најчисти по партији за субзидања и пропона	—	37.019 33	—	37.019 33
19. Најчисти на испривањених потреба	1.635 80	1.027 53	178 25	—
Укупно	73.510 15	99.007 —	13.071 85	20.989 84

1. Да се за прославу спреми "Споменица" у којој ће бити два дела:

- а) Историја друштвеног рада кроз тих 25 година.
- б) Развитак пољске привреде у Србији престављен у картограмама, дијаграмима и општеу

2. Да се дан двадесетогодишњице веме са славном једног наредног рада, који би имао да распрши два врло важна питања:

- а) О комасацији земља; и
- б) О уређењу пољске полиције.

Унапред се предвиђало, да је рад на израду "споменице" огроман и да је велики део материјалних жртвана, али је ипак урајан удавао иду у могућности извођења овога то, што су се овога посла примали оне друштвени чланова у чију се предност овогом послу, највеће поверење поконијати могао. И најјача, мора им се признати да су се свом вољом одавали онеквину управном, удаолиши чак труд око пребавља нужних података за израду овога, тако важног дела, које би било од драгоцене вредности.

Поред ове поље: поред огромног труда, који су иницијални удавали те да "споменица" и садржаним одговора овогом напаву, није се успело ни издана, да се мога изградити у току ове године а још мање штампати. Нарочито за други део — развитак пољске привреде, врло је тешко прикупили све потребне податке, а и оно што је прикупиено не подујно је и не сигурно.

Овим ове тешкоће, постоје још једна, — немогућност пошва, јер би за штампавље "споменице" требала доста велика сума издатака, а друштвеним буџетом за ову годину није предвиђана.

3 хектара граховином	{ сева 3.000 к. зрна 1.000 а пошеше у земи 1 1/2 хект.
3 " под старом лугерином	

Из овога изази, да је добијено: у зрну 70.539 килогр, а сева 6000.

Свако од странича има од приходе осевни на 50000 ила, а пошетење 90—100.000; прва продавала вредност 350 ила, друга 200 ил.

Реница је прошле године био дошака сејана, једно због суне, а друго због обичаја на пречуку сејани. Инак је оно био аен поклади, да се инак, да у ивици клима може поштети и пошати сејале. Поред наше сеце, ова се овет рентирана као и шпинила, а да се ни уава и та добит што се усени нешају.

И саме страниче имале су велику цену, што је јаво утицало на продаку овога добра.

На име зрна машинског прв зрену странича, илаво је; по 6¹/₄; шпинова 2002 ила и ова 1171.

II. Воћарство.

Остатак земљишта употребљен је на воћ семеншито, расадник и воћњак. Равањани је уаевен тако, да се може редовно изваљати воћа и дрвећа за 4000 ил. и, над би се могло за пошлеку суму шипати да прад, оази би се са њом могло парашити влањат у бруњку за 1/4.

За ову годину, продато је воћа 3197 ком. и 6800 у вредности 1759-30 зма. Остало је порубила нежурених због кише, и са нама би пораса сува на 2000 ил. Воћа је много продавано у утрљаштима, а прво млао у Шаму.

Воће у воћњаку су постовено уношава, и већ је I и II коло ове год. у велико род лозе. Поред воћа има још у расаднику и 1000 лоза — чопота — готово од свију лозањих сорти, које су ове год. лева доста и добро родило.

Дваљка ми спремљених у семеншиту, у којима је потребно за прерађивање у расаднику.

III. Сточарство.

Од сточне стоке се на добру: 2 бика, 3 јуњина, 1 крава, 1 теле, 2 воља за рад, 2 кобиле, 2 паса, жабрета и 1 трогов, ошња. Једнак бика Јапангајне расе, пошито је биши окружан одбу друштву, одласо добру друштвено. Говеду су мада и само се је једна крава теле отела; због тога што се од мале сточе није много поштета, нава је на терет брујета по нећа сува расхода највише шаркаваца.

Вином су чуштати на приватне крање и олађено је 31 крава. Не изваљуа особа, бија је крава:

воћарца	14
трговачких	14
авантисних	3
Свега	31 крава.

IV. Произвођа семена.

Поштарско семена произвођача је: кукуруза, воља, перуњина, шпинира, шаргарене сточне рене, грашва, разних врста пасула и т. а. у вредности 130 ил.

Семена од гледицаје отрубиена је на 120 килограма, од које је количине пошлеку Друштву још пролетом 80 килограма; остатак семена, пошале се прво лоје ил.

Сема од граховице, као и лугерино ушло је у овој ивицији у првом ошлеку.

Јуњерски семена, поред своје вршчањивања на шибљој сирави, ишло је на 350 килограма; премо чему казана; да ће на оно-по-догнутом детаљити ивати 4—5000 килогр. семена I врсте.

Иако је друштво снабло своје добро са сивка потребна, то илави по сигура, да оно губа предвој него у државној ризи:

Јелан долаван од произвођача лугерино	7000 ил. год.
" " " странича и окопаниа	4000 " "
" " " продаје воћ. салмиа	1000 " "
Свега годишње	13000 ил.

Овакву цену у рачун ошлекот дошати: продаја сточе и стоје, провања, поштарско семена, семене од гледицаје и багрен, продаја пасула од воћа и грошња. Од пошљених провања — воћа и грошња, од тек почеће да притику дошоти и расти до 19—15 год.

У буваће илаво, праход би се пошито за 10¹/₄, а расхода за 20¹/₄ сивино.

V. Пошродична рађање.

Уирава друштв. добра, поред осталог семена, растурила је још у својој ивици 1000 килограма семена од лугерино. Пошто тако, распротрак је дошта спрема и шпинила и овакво давала равноверне ишуре у шпинило, у којима је пој знање дошавало. Пошсе су нашо трговачки сељаци, што је и право јаво поља, која пошито не само агротрат друштву, што и сами добру пошвом.

Приватни трговци, ове су године постали из трговне тог, што је друштво дошати прадио нави за радом на практичном пољу.

Уирава, добра
Светос. А. Петковић

ИЗВЕШТАЈ

О раду „Ресавске воћопривредне подружнице“ на њеном расаднику америчке лозе у 1894 години.

Према акту тога друштва од 12 т. месеца Бр. 2693 час: је овој Подружници, пошати садећи ивицији, у раду њеном у овој 1894. години.

Ових 20.000 реница, које је подружница ушродила на пригодној земљи, за које је подружница, у прешном ивицији оном томе Друштву јавила, дошало је тако, подружница брањаво неговала те шпрорне а прешито оних 1000, номаде америчке лозе са ивицији, које је подружница, добила од Товинарске управе. Зекљитице, које није скузете привремена и овио расадном лозе, подружница је засадила: кукурузу, кромпиром, батомом и сточним реницом, које је подружница у своје време продава, и поца у илаку увела. Још је шешто земљишта ошлекот, које подружница није обрађивала.

Реница америчке лозе, које смо из Брвенић добила, привела су се, од 1/4 85. Оно, које смо добили из шинола, воћар, расаднике, привела су се, од 1/4 50. Она, са ивицији америчке лоза, у 1000 номаде што смо је добили из Товинарске расадника, привела су се, од 1/4 90. Иако смо праша места пошували.

Расадничко шпрорава почела је подружница у првој половини ошгобре месеца. Спремање земљишта за расадника био је овако: најпре је шпрорава зекљитице обична путом којима је се дубав негов, а пошле, конати су јавила од 35—40 сантм. ширине, а 65—70 дубине. Јавио од јавина у ошгобру је 1.20 мет. Прорива су шрао добри били, са ивицији од 20 30 40 50 и 60 сантм. дугачки. Дугачке су јавине шавене.

Од прелетног расадне америчке лозе, и од привремена, добила је подружница, 25000 реница, и то: до 12000 реница добрих, а 13000 лошија. Све те ренице утрљаше су. Расадничке лозе шпрете је до 20 новембра и врао је лене и угодно време било. Расадничке је је 12000 привремена за шест вкрста. Једну шпрелу оставија је Подружница, да на њој расадни готово од раних ошрети наменљиво лозу, коју ће подружница дошати из Државне Смедерског расадника у 1000 ком. са шавсташки шпретаче ивицији у 5—600 номаде које ћемо ми каљети, Зекљитице, за садење те младељне лозе шпретаче је подружница. Ивицији су јавина од 35—40 сантм. ширине, и од 65—70 сантм. дубине. Ред од ред 1.50 а лоза од лозе 1 метар. Та ће нам параша служити као утрљаш шпротра, олакто ћемо и разне намене дшати.

Од воћа је подружница засадила: јавбу, крушка, трешња, шпинила, пајова и бреска, у 410 комада, од којих су до 400 килограм, а остало ивицији се дубо године. Осим ове поштите воћа, подружница ће нађе године још воћа засадити и ивицији и наменљиво. На ивицији воће обрвати се је она подружница, дошле, шинола, шинол у Крајина, и она је обрвала да ће до 1000 комада, разних воћака пошати.

На једном делу земљишта шавенија садећи шпретаче гледица, а јесене смо га и једне стране расадника, у две врсте расадни.

Ствње наше ове подружнице стоји илаво овако:

1. Од бика, округеног ошрора шпротра, добила овај подружница нао пошот 1000— а.

ИЗВЕШТАЈ

О раду Пољопривредне подружине Српско Пољопривредног Друштва за 1894 год.

Ово је други годишњи, а како је ова подружина, после другог-третјег престанка свога објекта своје дејствования.

После ујорног и много стручног рада овога првог годиња, пошто је земљата своју обилу и висока као и она треба радити, пошто је пољопривреднике јаче заинтересовала за изградњу рад и стока код њих поверена, или је она година кристалина систематског рада, у постојећу јој врло и срећно доушћана.

Она је овог годиња отпочела рад на своим пољима расадника, које је основ поставила, како у погледу доброт раста, тако и у погледу изабора шибла за њиху ограду. Напоштај даје добро напред у успеси, а даљи рад у овом погледу, има да изврши наредне подружине.

Особито је на своју високу и ане врсте култура, које јој је извршено посаде, па, како је подружина све дошапа добила и засирила тог 26 Маја то се није могло ушито са изданим врешом. По ушитој у обир, не само то задовољење са осеком, но и погодност оне године за културу у овоме ушитој у обир, да и култура радије изврши више могуће достићи своје врше, и на губећи из њих, да су они култура, поред свих тих недостига економике, ипак и у стабилу и у врло брзи јари и издрани, подружине више у осеком гледати: да не само ради, већ и друга врста култура у овоме крајевима може добро успети, и да би о разлогом могуће ушито да се подршка врста култура обдела у ушитој обирту.

Ово годиње подружине је растурала доста семена, нарочито њивних биљака. На и при свом томе, она није могла задовољење све потражење, јер је и она дружина и код сељакима могла семена. Оваква трава семена пошорана је доста: пошто је подружине послала ушито код пољопривредника, или ни је пошоренама била семена и, нарочито, провинцијалних њивних биљака.

Подружине је добила од окружног одбора да пољом штур обртак и културу њивних биљака. Како су она све прилике тежине, да се по странам и прогим мора сваки образовати за провинцијално жива, то је подружине са овим крајевим примером послала пољопривредника, да је првој врсти да напреду са стравом радника, и да ембуљну ову прераду, која ће и њима и своје изданија и ситне и прелива, а која ће брже и разорати и разорити земљу. С њивних сиравака ушито на пољопривреднику у томе што ће не само новата живи несе оваква, већ ик нарочито и у гудати да пољку много јаче и изакој старања, оно тога обилатог извора њихове прилике био.

Скупине и преловна подружине није држала на обира прво пољовних, који јој нису изама хала да своју анатоту јаче разије, али у осеком тога, она је и она и прево пољовних својих чланова обавља гудати на узаврешње пољопривред у овом крају и доста пољопривредника савете у војнама радњама.

Намерена окружна изабора добила је ушито тога што је Министарство народне привреде одрало помоћ своју, а окружни одбор ушито је, да кога је се изакој помоћи Подружине има годишње 388-75 динара.

Помога 31. Децембра 1894 год.

За Прелована,
Благотини
Никола Милошевић

ИЗВЕШТАЈ

О раду Лудничке пољопривредне подружине Српског Пољопривредног Друштва за год. 1894.

Напредна је се и друга годиња, а како је ова подружине развила свој корак (рад), да узаврешње пољске приходе у овом крају.

Подружине она имала је дужност су, да све чланове своје ушито и емтеујејаша је узаврешње и изакој је њих жива, она ика икаше да брине, о вачној икаше да се изабора и изакој пољске живи приреднице, овом сиравама све које се нише у овом пољом ослобођеном крају обтегати не може, (како што ик је у пољско живи о библија).

Решеном управном одбору, држави је подружине јавна ошче у Бабушцама 13 Маја, овај ошче био је врло добро посечен.

Преловано 1000 — 4.

1. Оа Штедишнице Ресавске, као члана добротвора	
при ушито	30 —
3. Оа чланова уземаљача	800 —
4. помажућих	104 —
5. ушито што је подружине на овом земљишту	
релива и продаја	141-10
6. календара	54-50
Свега 2249-60	

Ишито је:

1. За приготавне земље и релива кад је изва припорна и расадника	220-10 4.
2. За релације, прикључну ошу и вође	241-35
3. За сирава и клате	101 —
4. штедиша	18 —
5. вршине материјала за кућу	56 —
6. календаре	50 —
7. релива послужитељима и бањошцама	370-50
8. ипаке друге издате	76-15
Свега 1711-10	

Остале у каси још готовог новца 533-50

Земљиште, за које се подружине изакој, да ће оа општине бескућно добија. — она овога земљишта на поже је ошче расадник, — прелована је се подружине у шито своју. Није ошче бескућно добија, него је ушито оа општине нису земља под изакој, за три године у шито оа 2250 динара. Земљишта није под 10 хектара. На том земљишту, подружине нису, да купце 1895 год. ушито оа 1896 год. ушито да 60.000 новца америчке лане.

Подружине је ова, у октобру месецу т. год. обрала се г. министру народне привреде са молбом, да се овој подружине, за нису расаднику пошле 50.000 динара америчке лане, и 1000 комада календара лане. У исто време далам смо г. министру, да је Српштинама средом ресавској, у две икаше релација: да овој подружине даде новца 1500 динара, а другог прикључно, да она је ошче изданија средом штурку: да се овако општине у средом ресавској, ушито са чланом уземаљача са ушито оа 30 ден. па је се подружине починила г. Министру, да она, изакој лане, да се подружине тај чланом, на каже у шито добије, не да је изакој ик добија доби. Узела је молбу, да се г. министру нису нишче својом оа 28. октобра т. год. Бр. 2832 јавна подружине нише, да ће у молбују шито, г. министру, на каже, наредне расаднике добија 60.000 новца ресавској, и ик државне расаднике у Смедереву да 1000 комада календара лане, и то се бескућно. Дале, у шито штур г. министру јавна, да је издрано г. изакој ошче моравској, да она се ошче издр. Платије има 1500 динара, као помоћ за 1894 год, а у шито време прелована је и г. изакој средом ресавској, да се овако општине у средом ресавској, но ошче средом скупштине, узме не 50 динара као узак члана уземаљача, и овој подружине шито.

Дале ика подружине за ова све ошче:

1. молба, 2. молба, 3. буљак, 4. шитру, 1. годишњу грађу, 1. молба, 1. молба, 1. молба за изакој трава, 1. театар за потражење новца, 1. штур радња, 3. молба за календара новца, 2. молба за релације лане, и 2. годишње лане.

Сва скоро материјал, који има је општине, да својих старих штурку послоника, икаше, да се јавна кућа пошито. Грађују кућу, подружине ће она ова прикључити, ноу бугу имала дошало изакојих штуркувања, штурку, па рад у расаднику, на носе да кућу. Ако подружине не добије овај молба, да која је издрано г. министру да се прелов, она да свом што се несе икаше кућа градити, него ће подружине изакојива бити, да се одржавати само па она земљиште, што је општине ушитома бескућно, ошче да решити народу средом ресавској давати, оне данке, он се сваки домаћин у Ресави не подржи са америчком ланом, што је икаше ово подружине, па на још и 10, па и икаше година ушито.

Бр. 50

22. Децембра 1894 г.
Смањанин.

Преловани,
Ресавске пољске. Подружине
Поп Пас. Крстић

За дошору,
Др. Марковић
марк. динар.

обзreo mesto) nije je sistavno jednom prilikom raspravljao. Osim toga i slaba iskorenjivost sredstva jedina poduzimanja raspravljana zarad su malom i slabom unosu povećavajući u ovoj godini.

Ali pored svega toga, ipak se ne važi za poravnata svojom radom nije ništa ostavila i koristi ogromna količina. — Ona je prema okolnostima dosta postigla, tako:

Kupovala je i svojim članovima razna razna razna semena od poravnata usova i stocne proizvodnje. Narocito je postigla količinu semena od duprene letosnje proizvodnje u stvari ova okolnost. Njužno je ovo povećanje da je ustojljivo i ova poduzimanja nije skoro u ovoj godini ni malo detinjstvu, dakle može se reći da skoro nikakvi izgubnici semena nije detinjstvu od koje nikada koristi ima.

Daleko za poravnata i primaklo domaću robu godinu poravnata je se postigla i nabavila jednaka bila od dobre robe, koja je vrednija 150 den. iskoristivši od okolnosti povećala su svoje kupnje i putanja bila od početka 1893 god. na do kraja ove 1894 godine.

U ovoj godini postiglo je ista bila u svemu doprinosu i besposna kako ju je i istina ostavila — utoliko nije je i bit napredak od besposna „Stocnog proizvoda.“ Ukoliko postiglo biva poravnata je prilikom većinu stocu.

Osim stocnog, poravnata je razna robu u okolnosti povećala broj poljoprivredni vlasnik i njima,

Poduzimanja je imala postigla iskreno da u ovoj godini nabavila je dosta zemljotina u mestu i da za nju koliko utoliko udavala dobro poljoprivredno, jer unija, da bi tim načinom pripunila nju jednaku iskoristivši od razna razna godinama, to bi tim putem njome sebi povećala okolnosti donela. Ali sva materijalna sredstva kojima poravnata raspravljala nisu joj donela ništa do postigla. Ali ova poravnata nije izgubila ništa da to postigla se, ova se mala da se postigla biva pravice za Srbiju u kojima se i poravnata lakše može četi svoju postigla.

Poduzimanja ima 42 članova, od kojih su:

- a) uzemljenih 6
 - b) Rodjenih 39
- Sveuk 45

ИЗВЕШТАЈ

О раду подружике Српско Пољопривредног Друштва за срез Посавски и околнину у Обреновцу, за 1894 г. подишени IV редовној главној скупштини.

Поштовани оцуе,

Управни одбор на основу чл. 62 правила Друштва, има част да шаље VI главној скупштини извештај о свом годишном раду у првој 1894 години.

Управни одбор, и ако је био у овој години извесно сретно да извршених свих задатака, ипак сматра да је до могућности извршених своје пошту. Тако за првом месту трудно се да прибави извршених средстава за извршених потребних радних за своје добру те је посредно и непосредно radno kod г. Министру Народне Преваре за којима помоћ пољу је г. Министру извесно издати у 1200 ден. за које управни одбор остаје г. Министру захвалan.

Управни одбор ови извршени задацима за учешку помоћ дошлицу подузимица и то: Општени Обреновачкој за помоћ од 300, Српско Пољопривредно Друштво за помоћ од 150 и одличним евољуту трогодишња за помоћ од 300 динара, за којима су сумира горња изнесених нису подузимица извојав.

Управни одбор посредно и непосредно утицао на развише пољске припреме у својој околности и то:

I. Посредно

У овој години одбор је утицао да развише пољске припреме посредством разставља набавног семена и облагоуђеног роба. Тако изважио је из Српског Пољопривредног Друштва, а из свога разваљена rasturotu у прелод:

- a. Из саврсног пољопр. Друштва набављено и rasturotu
- 1. Детаљна 300 килогр. у вредности 300 динара
- 2. Мухари 500 125

3. Галачара	10 килогр. у вредности	21 динара
4. Хеме	10	10
5. Дунојог семена	5	20
6. Багреновог семени	5	10
7. Песачиног сави	1	10
8. Добављено од добри сри. пољопр. Друштва пош Шања 116 багреново у вредности		60
9. Распродато 150 ком. пшеничара за 1893 г. 55		

Изван да је добављено од Сри. пољопр. Друштва, семени, иштеног сави и друго за 200 ден. што је све rasturotu у прелод, а овоме брзо, подузимица је ови из свог разваљена и остали добра rasturotu.

1. Крушица одличаним 23 ком. вредности	12-40 динара
2. Јабуда	35 20-10
3. Палена	7 7-00
3. Палена	4 2-40
5. Аделеа	6 1-20
6. Ораха	4 1-00
7. Дуги	4 2-00
8. Малина	10 2-00
9. На свом добру произведено и прелого разлог шарка и црвца из	150-80

Свега продато у прелод са свога изважених на 103-15 динара

Изван да је управни одбор у овој години откупио од г. Николе Томаша три, око једно америчког грабља за 100 ден. и одбор је изважио да ово грабље у најбојој околности сараба нису подузимица овога краја, то ако би показала успеха, изважио да би се што у већем броју rasturotu у прелод.

Из извршених пошти прелод дела свога изважених управни одбор са особитим задовољством уноси у овој извештају, да је ова подузимица изважи ерду, да буде учешки при извршених изважи годима домова своје, државно у Обреновцу на дан 28 Августа 1894 год. пољу је приредно сри. пољопр. Друштво.

Надзираница ови извршеница је Сри. пољопр. Друштву, пре извршених ове изважица ишло је била изважи, према свом материјалном ствњу, а управни је одбор у месту и општини посредовао, да изважица буде што брже поседана.

Ова је под нив пошени и према изважица домова своје, годима, а управни одбор се задовољством изважица, да су поштовани нивина и посредно и непосредно користа.

Посредно је корист ове изважица, што су се ова пољопривредници учешки, да ни изважица изважи годима који се од страних тактици. За тим ови је изважица и пошени, да пољопривредници разваљеница гаје своју сточу у сваком штину а извршеница у постигла сирвања. И изважица што је тим извршених rasturotu доста сирвањених подузимица сирвањ у виду накрана за изважица сточу, те ће а то утицао да пољопривредници да се огруду од извршених сирвања — мала.

Непосредно је корист ошеница, који су добили пострају у понизу или у пољопривредници сирвањ или прибору сточном.

Најзад Управни одбор напомиње, да је и општине Обреновачки помоца или изважица тиме, што је из своје благодарења изважи 600 динара, те се употребљао за разваљена изважица годичних изважица сточна.

II. Непосредно

На извршених добру управни је одбор радно на вољених разваљеница и изважица.

а) Из вољених разваљеница.

Из разваљеница је у овој години изважица, разваљеница и сараба. Изважица је извршеница у износу у процент и „изважица“ а нивина и јовани „ошеница.“

Посебно је 5 килограмна багрена, 3 кило грамачара, 2¹/₂ кило јабука и крушица, 10 кило трешала и 5 кило лишеница.

Надзираница пак извршеница за извршеница радона на разваљеница извршеница су, као: учешкица изважица, сирвањеница пошеница леја за сејање и друго.

Сваке подузимица разваљеница ошеница се на под извршеница та бодарог прелода.

Управни одбор у тој 1894 год. а ни изважица чл. 26 својих правила, радано је својим члановима на 5 ден. одличаних годима.

Биће, као што је већ раније објављено 30. окт. мес. у 9. сати пре полде у друштвеној згради.

Чланови срп. пољопривред. друштва а и остали пријатељи друштва, не треба да пропусти а да не поште овај збор.

Праве француске, може се добити код Српског Пољопривредног Друштва по 1-80 динар килограм. Семе је приспело, а даје се по цени коштања, по само за готов новац.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

На завршетку своје двадесет-пето-годишњице „Тежак“ сматра за своју пријатну дужност, да се најпре захвали свима својим сарадницима и претплатницима, првима на њиховом труду и моралној а другима на материјалној потпори. Својим ово-годишњим садржајем надамо се, да „Тежак“ није застао иза осталих година и да је стајао на висини савремених потреба, те тако задовољио своје претплатнике и читаоце; и да је у праву и по садржају и радовима својим, а и као *једини пољопривредни лист у Србији и Српској* да очекује, да га и у идущој години још јаче потпомогну читањем претплатом а сарадничким радом, што корисницим.

„Тежак“ ће и у идущој години излазити недељно, а цена биће му иста. Али односно претплате, по решењу управног одбора Срп. пољоприв. друштва, важи следеће:

1. *Приватним личностима* неће се више давати лист на версију, и слаће се само онима који положе претплату *унапред* на целу или пола године. Садашњим претплатницима слаће се до 1. Фебруара; па који дотле не положе претплату, обуставиће им се.

2. *Одигинама, школама и црквама*, које су сада претплатници, слаће се лист и даље; које од њих не желе више бити претплатници, треба да извеште Срп. пољопр. друштво најдаље до 1. Марта, иначе сматраће се као претплатници и даље и обавезане су платити претплату. Претплату су дужни положити најдаље до 1. Септембра, а после тога рока тражиће се од њих новцата.

3. *Друштвеним чланови помагачи, чланови својих подружница* и ђаци у оните добијаће лист у *пола цене*, ако унапред плате претплату за целу годину. Подружнице за своје чланове примаће претплату и предавати друштву.

4. *Претплатници из иностранства* у опште, добијаће лист само *над унапред* положе претплату. Садашњим претплатницима, који су уредно плаћали, слаће се лист до 1. Фебруара, па ако дотле не обнове претплату, обуставиће им се.

Оваквим начином претплативања на „Тежак“ биће олакшано и Срп. пољоприв. друштву, као издаваоцу, јер ће знати у унапред колико има сигурних претплатника и колико претплате, а тако исто и претплатницима, јер се отклања та непријатност, да се по више година сматрају као дужници и потрајају да плаћају дужне претплате.

Све претплатнике „Тежак“ и пријатеље наше привреде молимо, да похитају са шиљањем претплате, те да им се лист на време и уредно шаље и да се заузму око ширења и распрострања овог јединог пољопривредног листа, омаднину да читањем објашњавањем радова у „Тежаку“ помогне своје народу, који је застао у пољопривредном знању и умењу.

Претплату ваља слати на адресу Срп. пољоприв. друштва у Београду; а најлакше и најсигурније је, ако се *преплаћује код поште*, где ове има.

УРЕДНИШТВО

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних именована по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање сваког пута 10 од 100 јевтиније.

САДРУЖИНА: Годишња извештаји Српског Пољопривредног Друштва и његових подружница. — Главни Збор Српског Пољопривредног Друштва. — Семе Деталине — Луцерне. — Позив на претплату.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

Стрја за Србају:

НА ГОД. 5 ДИР. НА ГОД. ГОД. 1 АНИ.

ДРУШТИ, ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈИ, ЧЛАНОВИ
СИНУ ДРУШТИ, ПОДРЕД. И ВАНИ У ОБИШТА
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЉА ЦЕНЕ АНО ПО-
ЛОНЕ ПРСТ. УПРЕДКА ЗА ЦЕЛ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИН 10 ФР. ИЛИ 5 ФОН. А. ПРКА.

Цена огласика изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 5.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 5. ФЕБРУАРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

Укупно развиће продукције једног народа зависи од читавога низа околности, но у главном зависи од два чиниоца: од природе и рада. Природа сама пружа с једне стране и материју и снагу за продукцију; и што је природа у овоме правцу напреднија, у толико јаче продукција може да успева и, обратно. Но привреда с друге стране изазива час јаче час слабије човеков рад и употребу снаге. У тропским пределима, где су природни дарови, остављени човеку на употребу, тако богати, да је народ и без свога рада снабдевен са потребним или бар најпотребнијим животним намирницама, ту се и не јавља никаква вредноћа код народа, јер и нема потребе, или бар ту потребу за рад ти народи не опајају. Противно овоме је у поларним пределима, степима итд. где продукција не може — поред све вредноће становника — да достигне никакву висину. У земљама умерене зоне, у које и Србија спада, има највише услова за напредовање продукције нећ и с тога, што мања издашност природе човека принуђава на рад, који му награђује одговарајућим мером.

Из ових узрока и јесте територија са свима својим облицима од пресудног значаја у економији народа. Са ове стране, без много разговора може се изразити све у опште) рећи, а да се не греша, да Србија врло добро стоји. Територијални услови у Србији су диме такви, да се продукција може, несразмерно данашњој продукцији, да увелича.

Но поред природних општих услова за продукцију, који не зависе од воље појединца, има још и других, т. ј. економских услова, као: способност, вредноћа за рад, подела и удружење рада, капитал и потрошња.

Способност и умешност у раду су без сумње од врло велике важности за успех у продукцији; с тога ваља напоменути, да ово двоје зависи: од снаге и здравља, дакле од ране. локала за рад, обиталишта у санитарском погледу, од васпитања у моралном погледу (фамилија, школа, религија, живот и најзад од техничког образовања школског образовање ниже и више стручне школе), од практичне поуке (искуство живота, удружења, штампа).

Вредноћа, поред урођености код појединца на и код читавих народа, условљена је правом сигурношћу (јер ко се боји, да ће му плод труда ко год други отети, тај ће се тошко напанити да производи више но што му је неопходно нужино за живот); награда код појединца је велика побуда за увеличан рад, лична добит (за радника изгледа на већу материјалну добит; код чиновника нагледа на бољу каријеру итд.); вредноћа је у томе случају у толико већа у колико се боља успеси више награђују, јер је врло обичан, — себичност, која лежи у природи човековој, а истиче на нагона за самоодржањем из истог узрока је много вреднији слободан радник од роба, предузимач од надиначара и образован човек од дилџанса, који своје потребе може да подири без великога напрезања.

Мотиви за јаче напрезање — вредноћу — могу да буду и нарастајуће природе (благостање фамилије, пријатеља и друштва) који потичу из љубави, благодарности итд. па са овим мотивима се према данашњем склопу друштва не може рачунати.

Подела рада је један од најважнијих чинилаца у напредовању производње. Скоро сваки рад сложен је из краћег или дужег низа различитих акта и, разлагањем целокупног рада око неког предмета у поједино радове, чини суштину поделе рада.

Не треба доказивати, да радник поделом рада добија веће савршенство у своје послу, да се штеди у времену око научавања рада, да се рационалније користи капиталом, да се боље може да употреби радна снага, те да се за исто време више произведе итд., јер су све то истине, које нико до сада спорно није.

Али исто тако не сме се пропустити, а да се не напомене, да подела рада има и својих рђавих страна, које се састоје у томе што: вешта једностраност у раду изазива разне болести чак и душевно закрљивање, што једнострано образовање чини те је радник у колико специјализације изучен у толико више зависан од дотичне бранше, према томе и од предузимача итд.

Капитал су сви производи човечијег рада, који се употребљавају као средство за продукцију нових добара. Значај капитала је у економији народа од огромне важности, јер служи за то да се целина — народ — снабде са свима животним намирницама. Према томе целина (народ, држава) мора се свима силама

у цвет развијало, и само је у нижим и жупнијим местима цветање раније измањено, но што су ноћни мразови престали, па зато у тим местима и није било воћа, или и ако га је било, то врло мало. Иначе када је наступило у главном цветање воћа, оно је било правилно и плод је се добро заметао.

У месецу мају, нарочито у његовој другој половини наступило је угодно време за пољске радове и за успевање усева, али у то доба радови су се били већ сусушиле да су их само јаке задруге могле самљадати. То сусушање радова дошло је отуда, што је још много заостао, пролетње сејање имало да изврши, које се дотле због неугодног времена није могло извршити, и што је велики део пролетњих, а по где где и јесењих усева, требало преоравати и по неки чиме заменити, јер су пропали биле.

Лето је у првој својој половини било егзаметно доста ладно, а било је за то време и кише. И то, што је у то доба било кише и што нису наступиле јаке жеге, допринело је, те су се усеви доста добро у порасту развити могли. При овом угодном времену тек су траве на ливадама почеле да расту и пашњаци да озелене.

У другој половини лета наступиле су се само јаке врућине и жеге, но још и суша, која је до саме јесени трајала и ова суша упропастила је велики део кукурузне бербе а и многих других усева.

Јесен је била правилнија и лепша но остало доба године. У њеној првој половини било је прилично кишних дана и ово је после дуге летње суше одвећ потребно било, колико за јесење купусе и друго поприје, још више за јесењу пшату, као и за орање и припремање земље за нову вегетациону годину. Доцније наступило је врло лепо време, које је с малим изузетком трајало до саме зиме, и тако је јесен угодна и добра била за све радове. Ово угодно јесење време, полоравани су добро искористили и доста насејали белих жита за нову 1895. годину.

Поред неугодног времена у појединим доима године за добро успевање усева. Још је на више места падао и јак град и то у великом обиму и велике штете почино. Појава овог елемента није у нас необична за време лета па и пролећа но редка је његова појава по измаку лета, а ове године падао је град у Београду и његовој околини 7 Октобра тако јак да се не памти тако кручан, а још мање, да се измрти да је кад год тако доцкан падао. Град је овај учинио огромне штете на аградама.

Према оваквим природним приликама, развитак и берба појединих усева били су овакви:

Озиме жита (стршине) прошла су кроз зиму доста добро, и ако снега није доста непрестано било, а прошла су кроз зиму зато доста добро што је зима била блага, али су страдала много за време пролетњих мразева и ветрова.

Пролетња жита, а и други усеви, с којима је уграбљено, те су били посејани одма у почетку самог пролећа и на угодну земљу, накли су и почели се развијати, па су онда стајли кад је наступило ладно и иначе неугодно време, а жита и други усеви који нису одма никли, чинили су без живота под земљом, па су тако многи и пропали, те су морали бити преорани,

али ако нису пропали, они су се тако рђаво развијали да нису готово ни род могли заметути.

Видљив развитак и јесењих и пролетњих белих жита тек је се осетио при крају пролећа и у почетку лета; тек у то доба одмакла су у порасту и почела доста правилно и подједнако класати. За време и класања и цветања, било је угодно време, те је зато и заметање рода било врло добро. Жита ова и то како озима тако и пролетња, дала су по каквиој врло добар род, а и количина је била задовољавајућа, а она пролетња, која нису за време никла или нису могла бити на време посејана, слабо су се у порасту развила па зато су и по количини и каквиој врло рђаво родила.

(продиве се)

КОЧЊЕ И СМЕТЊЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрије неправилне и недађе, њихови узроци и последице.

Настава

Ни Турци нису могли да сруше самоуправни систем — навику, да се сви поделни селски зборски решавају и, да се сви у селу позорвају вољи већине. Зборски се решавало о подели земље и праву уживања, о подели — разреду — данка и дацита; о времену и начину завршења свију послова пољопривредних итд.

И што се више развијала и утврђивала распарчаност и разбацаност имања по атарима сеским, услед нецелуходне дообе и начетања имања, што се више умножавало број земаља, које беху на искрају, неправилног облика, пошасте и без годних путева и слободног приступа — све је више било услова, за постанак потеса и потеске припадности, да би била могућа обрада поља и добијање жетва.

Потеси или потеска припадности, још се доста рано јављају и ако им је мрочно прво почело, као што се јасно, сад више не може учити и разликовати, ни тој развоја појединих облика имовних. Али потеси, беху за онда суверено, вузико зло,¹⁾ јер без њих не би било могуће никакво тежење ни културне, никакво пољоделски рад; и потеско уређење одговарало је појмовима и обичајима, економским потребама, ондашњим.

Потеска уређба, негде беше већ писана уређба, код нас по свој прилици обичајно предање. На основу обичаја српског живља, наодимо у доцнија времена, на српском језику, а у турској царевини, за земљоделско становништво у српским покрајинама и писане уређење.²⁾ Она се састојала у овоме:

Зборски је село решавало: о времену орања и дрљања (влагања), сејања и жетве и о свима другим пољопривредним пословима; често је прописивано и шта сваки појединци мора сејати на појединим живљама, оначначато, које ишце према трополом глздовољу морају лемати под угаром; за тим одређивани путевн кроз потесе, који се морају држати отворени, који затворити;

¹⁾ Види у Бранку за 1887. год. саопштење једне такве илустрације уређења „турске“ од г. Амосе С. Јанковића у часопису: *Моравци, исповљичари* — издучари.

у ставе, оградe, вратнице на истима — *царина* — папшачи и жиронаше, о времену истеривања стоке, о начину чувања исте, одређиваше чобане и пастире, на где што и прету стоке, која се сме на несе држати; прописиваше класе и глобе итд. Једном речу читава економска уредба, улажаше у потеску уредбу.

Обично се царина — ограда и вратнице — уде-шавала према потесима, а потеси удешавали тако: да на једну страну атара дођу кукурузи, на другу стр-мине, па ливаде и да се оградe царином од сасвим противоложених — пасишта (испуста и утрна) за-стоку.

С једне стране потеска уредба, са равноврсним одређењима по економској страни живота у селу, с друге стране — државна потраживања и обвезе, то-варене на општину, као целину, која даје више јем-ства и гаранције: данци, порези, кулони, њихов раз-рез и распоред: за тим папшата кривине, пашевине и штета итд. — беху узрок, да се нагомилују дужности, па да се разрасту и прошире и права општине се у-праве, која је морала заводити јачи запт и ред, но до тада. Тако се општина, као економска јединица и њена економска управа с почетка, све више претво-рила у политичку јединицу и политичку управу.

Потеска уредба, допунје је, изгубивши привоитни значај и важност, по мало губила и смисао — опет многа злоупотребе, а још више преживела наредбена њена, са изменом целокупног економског живота и уређења и дан данји још — иче то чак напретва економског као и све што је престарело и начином новим, удобни-јим и суверенијим незамењено остало.

И ако је „закон о потесима“ укинут и замењен „закonom о чувању пољског имања“ — опет многа и многа потесна природност лежи на имању поједи-наца, који живе и земљу раде, у селу.

Новији узроци.

Кад се багтина — породична и задружна сво-јина — почела све више претварати у личну својину, приватно, појединачко имање, онда су сасвим другачији односи наступили и сасвим нова уређења овадашња.

Кад нас је задруга и старо уређење багтинско и аграрно, још свеже у духу, још живо на делу — играло важну историчку улогу, оно је на јачо допри-нело — ослобођењу Србије из ролства и одржању српског племена, кроз дванаест векова петстотин-ског ролства.

Законодавство наше пада у погрешну средње-ковног законодавства српског, да угледањем на ту-ђинштину, испојмећи дух и обичајно право српског народа, накрадне напалемке преноси на ту област, у место, да по вредњу и обичајима, освештана и утврђена начела аграрног реда и поретка, према историчкој потреби и нужности, даље развија и усавр-шава; место да са здравог темеља, народног духа и живота, препонише вешито ново здање на друштве-ном уређењу, оно насилно намеће туђинске класне, често рушећи и здраве темеље народне и државне зградe: *валетно и целокупно економско уређење*.

Деоба задруге, чему је из туђинства напалеман грађански законик, дао судбоносног и злосрећног по-тиска, поништила је значај и опстанак привоитне срп-

ске багтине — у породици насљедног заједничког имања — уздица на високу авлазину личне својине и слободног располагања имања и за венке у на-дак бацла најважнији и најспособнији принцип одр-жања и одбране сељачког стајежа нашег, тог језгра и корена народног и државног.

Али деоба задруге, без икаквог регулисања за-конског, остављена на вољу пркосу злачвених страна — донело је још и два друга још већа зла: *већу рас-парчавност појединих комада (деоница) при деоби за-друга з а м тим инокитику*.

Једно задружно имање, које је морао имати због развог начина употребе, неколико својих четвртака: на једној страни виноград, на другој воћњак, на тре-ћој ливаде, на четвртој њиве итд. деобом на више задругара, постило се у првом, другом и трећем ко-лену, у недоглед. Изборни судови и задругари сами, никад ваља, ни у једном случају нису другичје де-лили, по сваку поједину деоницу на раван број делова према задругарима.

Пасење, куповина и продаја — слободно дакле располагање у сваког појединца са својим, дотада-њом багтином: још више су мало погоршали. Делење и распарчетавање деоница све је веће и веће, да га високо у стању даље ни прати, да често, због узне деоница, грађини немогуће је то ни преставити, а камо ли на тако узалим и негодним деоницима, ма какво рационално пољопривредно газдовање замиш-љати и предузимати.

Деоба утрна створила је велики број нових део-ничара. Тиме што се обично подељена утрна разо-рала и у њиво крчи и претвара, могло би на прив поглед изгледати, као да је тиме вратна земља, и култура у добиту, али то је само привремено, док се земља не исцрпи, а пре бива да се још и у самом почетку, исти толики комплекс приватне земље, оставаља у парлогу и неврати као потпуно исцрпљен.

Деоба утрине вршила се у разна времена, може се рећи она се сваке године поступно све више и више распрострањавала, а како и утрине и испусте, општин-ске шуме и лугова, леже већ разбацани по свему атару, раније почети и откриени заватима и забле-дима приватних сопственица, то таква деоба без плана и надзора, само још увећала постојећу распростра-њеност и раздробљеност деоба.

(настављење се)

Наши важнији четинари и где се од њих могу подизати четинарске шуме у нас.

(настављење)

Смрча (resca excelsa Lk.). Има четине мало краће од јелових; округласте, скоро четвртасте, врхом брду, јасно зелене свуда, поређане по гранама свуда уна-около, стоје на гранама 4—6 година, на онда поступно опадају и друге израђују за то је свагда зелена и злати и леги. Цвета у мају, познија 15 дана од јеле. Пшшарице велике колмо и јелове, само мало кри-валете: роде на љакским лоторастима, свуда по гра-нама, и у врху и на долим гранама а сазревају у октобру исте године. Криласта семена падећу из ши-

шарица почетnom идућег пролећа, а шишарице о љуспима остају целе до идуће јесени на гранама, па онда опадају. Кора на деблу је црвениасто-офећа. Дрво смрчине је првенасто-бела и белина не разликује се од срчевине.

Смрча расте усправно, дебло обло, врха еклиптичније и више се удаљује од праве облике по јела. Расте највише у дебло, а гране остају ситне и танке. Слабо задржава купасту круну до највеће старости. Корен се у земљи разгранва одмах у ширину и пружа често далеко а плитко, вринудујуби и испречетено свакојако. Од свају четинара смрча се највише укоренљава једва до 60 см дубоко, за то и не тражи дубоко земљиште. Живи до 300 година, и достиже висину 50—60 мет. а деблању у пречнику до 120 см.

За правило развиће и добро напредовање смрча захтева ладичи и што влажнији ваздух. Њој годје особито места где су честе магле и кише; места пак где дувају суви и јаки ветрови и где су жеге, никако не подноси.

У нашим планинама од 1000 до 1600 мет. висине расте смрча на северним, источним и северозападним странама због веће ладнине и влажноти, и готово свагда у мешавини са јелом, буквом и бором. А на већим висинама заузима и југозападне па и јужне стране само састављајући чисте шуме смрчаве.

У земљишту не прави велики избор. Због свога на широко разгранатог корена задовољава се са врло плитким земљиштом, било и каменито само ако у горњем слоју садржи хранљивих састојака. Умерено тропску земљу, па и тежку претпоставља сувине тропској и прешитој због недоуљиве количине влаге. Већа влажност у горњем слоју земљишта главни је услов за њен пораст и њено напредовање, али на станим мочарима закривају. Захтевајући већу количину влаге мора земља имати и довољно хумуса нагомиланог од биљних отадака да влагу задржава. Изобиле минералних састојака у земљи од мање је важности за успевање смрче. Добро успева на гнају, граниту, сијеницу, порфиру, шкриљцу, кречњаку и пешчарима.

Смрча после јеле подноси најчисти засенак и заклоп старог дрвећа као и буква, за то се слажу и расту у мешавини. Она издржава по 20—30 година у замлоно старог дрвећа, са спорим порастом, па чим проорењем добије више светлости после нагло одраста. Вештачким начном сађења у Пемачкој многе је чисто смрчених шума подигнуто на огољеним местима и по нижим планинама. Искуство је пак показало да су такве шуме кратког века и споро напредују, за то је боље смрчу подизати у мешавини са јелом, буквом и бором и по великим планинама. Смрчеву гору наш народ више цени за сваку грању но јелову.

Смрча је дрво пространих и високих планина. После јеле, смрчак је најраспрострањенији четинар у пасе по срединама великих планина. Велико често смрчаве шуме находе се на западној страни Копачника а на висини од 1800 м. Малих често смрчених шума има на источној страни Копачника Звезди и Црном врху; а у мешавини са другим дрвешем налази се на више места у нижим планинама од 1000 до 1600 мет. висине. У мешавини са јелом, буквом, белом и црним бором има је у Тари ср. рачанском; на Торинуку, Лисци, Вучјаку и друг. планинама ср. Златборског; а у мешавини само са јелом и буквом у Муртеници

ср. моравички; на Маљону тремоји ваљевског, узич и рудничког округа; у неколико малих планина у ср. студеничком; на западној и источној страни Копачника, окр. крушевачки; и по странама дојинашнице реке у атару села Дојинца, окр. широтског.

Младице смрчеве кад нису у замлоно, или су непокривене свегом промрзалају често, а на старијем дрвешу само пролетни мадајри. Тежак снег и китина ломе гране и мадајре. Летња припела много штоди младим смрчицама, особито ако су изложени ветровима. Одује чине највећу штету у смрченим шумама, зато што се плитко укоренјују. Највише страдају од пролетних и јесених олуја старе смрчеве шуме на плитком и мочром земљишту. А највише кварне упропашћују смрчеве шуме, више но и које друге, разни инсекти поткорци. Најопаснији је поткорак гитамир (bostrichus tyroglyphus) удружен са другим инсектима а нарочито кад петрови и снеговни абори и ломе многу гору. У таквом случају могу да пропадну простране шуме смрчеве, нарочито ако су чисте и без мешавине са другим дрвешем. —

(наставиће се)

ПРЕСАЂИВАЊЕ ВЕЛИКОГ ДРВЕЋА.

Међу свима баштенским пословама највише захтева, presaђивање дрвећа, нарочито великог.

Обично се мисли да за presaђивање дрвећа треба само да се изабере годно време у години и да се сачувају киле што је могуће боље. И у самој ствари то су најважнији услови, по не треба се ограничити само на њих. Ми често срећемо довољно пажљивост од стране лица која нупују за сађење младо дрвеће. Продајци који долазе на пијучу са возима изупушени готово сувим садницама, увек наводе људи који ће им купити товари. Приметиће у осталом да се такви купци разумеју толико исто у вољарству као и продајци. По њихом мишљењу из такве трговине може се извести овака закључак: продајци се стара да то сваке кеби с врата на макар по коју то цену баци, купач пак стара се како би купио ствар што је могуће јефтиније; наравно да то не може бити ни једно у економци, јер купачев товар ретко да вреди онолико колико је за него зато. Надајмо се да ћемо једанпут престати бити великом долом. Садећи издале, ми знамо да је поштомко купуемо да им прабавимо све услове при којима би они могли продајцима свој разнати. Кад то не би тако било, онда не знамо, зашто не би место тога што тражило да дрво има жалос, садити младеје дрвећа (решице).

Ми увек допштамо ова принцип, да presaђујући дрва у то време кад они нису у потпуно расту, имамо основа да се надамо на успех.

Али ми смо неколико пута били приморани да presaђујемо дрвеће и цбунове за време најхолог најчешћ раста и увек смо били сваког колебања претплати том presaђивању, за то што се у таквим случајевима може увек открити по што ново.

У осталом, отворено да кажемо, ми се никома бојам ништа да изгубимо, јер још раније ми смо presaђивали елемларије осуђивали на смрт. Како смо се зацудили кад су дрвећа која смо presaђили младој години потерала живље, а нећ, друг дрвећа нису се ни мало разликовала од оног другог presaђивањем дрвећа! Ево дакле доказа да се дрвеће могу presaђивати у свако доба године. Ми врло добро знамо да по учешу вољарске правде, младо се дрвеће лисне прили, али не тражи вољарске правде, да ми треба да оставимо искуство при од најобичнијих дрвећа живи и процветавања да смо је посадили као пшеницу. Она ће бити добра за presaђивање тек после 4—5 год. а можда и више, а дубитиће ретко купују дрвећа млађа него толико. Од стотине дрвета обично угује 25 до 40 неки пут и више, а треба садити увек 4—5 тамо где треба да буде једно. Сваки мора приметити да је такво сађење врло сузно, јер осам тога,

Што ми оставио 5—8 дрвета тамо где треба једно, ми треба да чепамо још 15—20 год. да у њима до законити од суца пола или околу наше шпе. Узималду у обзир тршкове на пуцањама и садење 600 дрвета тамо где их треба 100 само, и процене, који се могу у току од 20 год. на капања, који смо уздвожили у ту кучинову јер ми у току тог времена не добијамо никаквог валовалоста у земљу за употребу ишпица — ми морамо узмети да смо учинили велику погрешку.

Надамо се да из нас је помоћу овог претовог рачуна пошло на руке, да показујемо како је неопходно пуцати обрнути пољу пашу на пањеве дрвета. Главни услов при том евојакв састоји се у том, да се не сажиди дрвоћа, па да то их треба садити рационално и са великом пажњом. Ако је плантација добро извршена, онда ће она постојати сто година.

Приступимо сад пресађивању великог дрвета. Ми смо сазнали, од многих субјеката, да оно дрвета које хоћево да пресадимо треба ископати капањич, и да ради омишљања пресађивања треба чепати док се земља која покрива жиде не смирене. Наглаше да је тај начин пресађивања у некем степену практичан ми ћемо га на сад описати, а додијемо о њему нарати своје мишљење.

Решамо, да у једном парку има леш дрвета, која су већ осамознала, и која би ми желели да имамо непрестано пред очима. Пре него што се приступи вађењу дрвета из земље треба орезати све дебаље жиде на растојању $1\frac{1}{2}$ —2 метра од стабла. Та операција треба да се врши у току прве године пре пресађивања. Прве године треба орезати половину жиде, а друге године остало, при чему је нужно омет покрити жиде земљом т. ј. асути руку која је неопходна ради орезивања жиде. Орезивање треба да је већ вршено у јулу, када се кретање сокова није још прекратило. То се ради за то да би рани на жидана могла, да зарасту, док још није напустило земљи одмор балана.

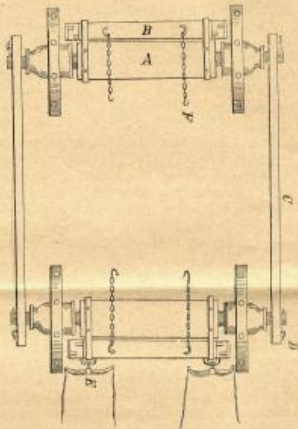
Треће године приступа се пресађивању. Време године не узима се у обзир, но нужно је изабрати, што је могуће маглавнија, а притом топаја дан. Пре него што се ипакне жиде треба унети стабло дрвета, а тамође и све најчуже гране, маховином или сеном, и то што је могуће деље и добро га прикренати. Приметићемо да облагање сеном, узима мање времена, но маховина је боља, јер се сено сувише брзо суши. Због тога и треба да је често узевано да би у дрвету подржавало влагу у сника његовим деловима; а не сме се оставити на мало открененог места на површини коре. Када је дрво узвиано горе капањичким начином онда га треба добро поврзати да би се завој сиров овозложио. За тим се приступа вађењу округлог канава од дрвета; 2—3 палца даљине од тог места, где су пре године жиде биле орезане ипакне; и то се ради за то да се воћи површине младе жиде, које су могле бити избале од оних пре орезаних жиде.

Капањич се прави одвесно (вертикалну) и иде у дубину за толико колико је потребно да се орезује све жиде које се шаре хоризонтално. Како се дође до такве дубине испод које нема изгледа да ће се наћи хоризонталних жиде, онда се почиње копати у савршено хоризонталном правцу испод дебла и ту се величина ове узима мање или полонина целог пречника жиде. Ако се нађе ни доста дебаље одвесне жиде, онда их треба претестирати да се не би портеља земља дебла. Пре него што се почиње копати потребно је да се наместе два подупирача уз стабло дрвета, за то да не би пало на ону страну с које се почиње испод њега подкопавати. Када је хоризонтални пресек дошао испод не до полонине целог дебла, онда се у правци испод жиде умећу дебаље даске, за то да се дебло не сажиде. Када једна страна буде подкопана, онда се подупирачи пренесе на другу страну и понавља се та исти операција. Када цело дебло буде поткопано, оно испод се вађа воће, које се поделке јавља пружем, да би могло да одржи масу земље дебла, врхови жиде се орезују, јер су вршници, пошто је дебло попуштено пружем. Ако је земља много пешчана, онда све врхотине међу врштем треба заштити сеном или маховином. Када све то буде готово, треба узети 4 греде, од којих се две међу под даске које драже дебло одводи а две се наместе поврх земље. Горње и доње греде треба да леже паралелно, а крајње треба да су даљеко једни од другог за то да се на њих могу прикренати копањич којима се стеже цело дебло. За тим се сва земља јако пољаје.

Дрво, спремно за пресађивање на тај начин, може да издржи превоз на довољно даљемо растојање. Но пре тога треба

га кренути с места а на то је потребна нарочита машина. Треба изнати довољно широк пут где ће машина пролазити. Тај пут је у почетку својом дубок као и канал који је ово дрво. По њему треба да се крену токовице машина коју се метли дрво спремно за пресађивање. Ако је земља сувише мекна или пешчана треба под токовице подметати даске да се токовице не би удубљавала у земљу. У Паризу употребљавали некикоди системе машина које се движу и спуштају и које носе технички пашу; Пашек. Но све оне стале доста скупо, јер у њихову конструирању узале зубасте гвоздени токовице, који се могу сломити при најмањем удару. Био општо најјештење и најпротрне машине у којој има гвозда само у токованима и осовина.

Машина у којој хоћево да говоримо, није у ствари ништа друго него обична кола на четири точка. Главна је сва у томе што се полуге не везање међу токованима не пола. Полуге су те поврзване за то да би се могле сажидати и метални кола употреба.

Ево плана тих кола: Механизам тај као што се види из цртежа није савршен и може га сваки раденик направити.

- a) гвоздена осовина у дрвету; b) валан за који су утрљене гвоздени ланци; c) покретне дрвене полуге; d) гвоздене куле за превезивање копањича која треба да држе дрво у равнотежи; e) идрљеници који се по употреби могу сажидати; f) ланци који су утрљени помоћу гвоздених кула на врштем палкама.

(Наставиће се)

ВЕДЕШКЕ.

Нешто о производњи жита. — Готово по свима државима где је обичај производња жита, продајци се жале на најстож жиде трговина и на високе цене. То се свакога дана све више осећа, и постоје снажњим укупним покушаја да се ставе површи, продајци траже поновно од њиха.

Али законодавству није у власти да укине два главна узрока тога, не може спречити сушњину производња жита, ни лакоћу саобраћаја.

Пре свега, треба знати, да је свакога месеца жетва у њеном крају света. Жетве знају оном редом:

Јакуара, у северној Аустралији, у Новој Зеландији, у Чили, Вестиниан, Перу и осталим државима јужно Америке.

Фебруара и Марта, у Италији и Мисору.
 Априла, у Персији, Сирији, на Кипру и у Малој Азији.
 Маја, у Кини, Централној Азији, Јапану, Аустралији и Мароку.
 Јуна, у Калифорнији, у јужним крајевима Савоних Држава, у Шпанији, Португалији, Италији, у северној Јули Аустрије, на балканским земљама, у јужној Русији и на југу Француске.

Јула и Августа, у острвској Француској, на југу Индије, на северу азијских држава, у Немачкој, Швајцарској, Данској, Холандији, Белгији и на северним крајевима Аустрије.
 Септембра и Октобра, у северној Индији и на Шанхајској, Шангајској и северној Русији.

Новембра, у јужној Аустрији.
 Децембра, у пошним крајевима Аустралије, Чили и Ла Патага.

Од годишњег излета што га са земљама роди, пошто се назира са изобилјама издана, и претеже на годињу око 35%. А тих издана (пољски) од претходних година износило је толико, да би се њима сви свет намирно за годињу својиме перодоме.

И сувишан је растити сваке године. Босанска државна земља била је што је милијон хектара америкањских шумовитих рањина; тумо око у продају, а првенствено разорануј наравно луговицама, на онда изврши стварања земље и врста. А шта ће тек бити кад цивилизација осејди још америкањске и поштерне равнице на југу Америке и у унутрашности Америке?

Што се пак тих лакоће саобраћајних средстава и цене полова, о томе је доста речито напоменути. Зна се, и пр. да данас нове облике културал на Нју-Јорку у Београду за мале превозе, него што је за први мање квалитета Милана Москва стајао и Трећа у Београду. Напротив толико редовно долазе икато из Чикага и Нју-Јорка, а пољско на једнај изостало мање стаје, него ли треће месеца за једну особу на својој жељезници од Београда до Ланоса!

По свему, дакле, судећи, проналази жити баће све мања, а штат, у осмоте, да буде и гајан мање.

Прек. С. М.

О избору семена од диња и краставаца.

Овак пољској је засадити семена од диња, а тако и од краставаца, дају величанствено плодност, у старије семени, даје велику износак плодност, и забави себу пољској земљи. При избору тих семен, треба обратити пажњу на изабро горе споменуто својство.

Јевтин коломас. — Угити сејити и поменати га са мало грањата и прв узгојити ту семцу провешати. То је за земљу, да лето треба узети сејити за пола мање него пре, додати толико него растопљеног криваче леја и мало грањата. Мајет треба да буде житица. То може направити сваки а много је и боље и једнакше.

Обично је врло тешко. — а велик пут в са своме земо-губе, ковати теру земљу. За то треба узети величанствено преча, сејити се жетву и пошти мале место које треба поштати. Чак и кад је мраз од 20° земља се много врло лако пошти.

Против гусеница на дрвећу. — Да се узвисте гусенице на дрвећу треба на глатко изваљати пошти мале раде. Обешити о дрво мртве рати пуштају из себе јак мирис који убјаја гусенице; осим тога за рањина се војане нешто ситни црви врши, који се растуру по дрвећу и узвисте гусенице.

Плодност коночица. — Трогоне се одинују најбољом плодносту, четворогоне носе већ ребе, али много кружнија јак, затим се са свомом годином и њима плодност умање. Коночица петогона, којај треба толико него хрсно као и трогоне, носи много мање јаја него шестогона. Осим тога мале коночице не само што носе у почетку сеоне него око носе и тикви и јесеи, док нећу гаћу матуре у земљу

!) У Вукову Речнику забележено је преледе измек (überflüssig), а у то то и измекан, али у народу се чује и измекан дахала.

Прек.

својим претставу осеоти. Врло је јасно, да није економско докати пошине које прећу четврт године, гајно пошине треба улажити. За оставања избола су јаја двогодишња и трогодишња.

НАЧИН ДА СЕ ОБЕЧУВА МРОС. — Да се сачува свежаниа мосу за врло јавити кривачином само за пољско дана, него и за 1—2 недеље, треба га мутити у вода и прелати га проредити вода, у пољу је мутити мада кољачина годошних изналажа. Да би се широче преступи изакула на мосу треба у воду налити сејитица.

Д О П И С И.

Понега, 14. Јануара 1893. год.

Прва пољонина овога месеца била је чудновита, јер је миз била била, а нешто је већа и дувао јужан ветар, који је деовитишом отишо ондај големим снег, који је изишао у притом месецу. Претходни је снег био ситан, али, иако је био на мору земљу, не може се друго одражати.

Био сам свих дана до Пашанде, на сам и тамо изако не само да је снег падао, него на многим местима 9, 10 и 11 овог миза, шљоборедници су врши и сејали шпанску, јечам и овак, јула претворити грама и т. д.

Како је погледали како се на многим местима земли израсла осика шпанска, како су на једном тек отпочели траже горати, а постој пута на степу појашу се изврши да црнотан.

Овако југотомо време, најбоља чинила је пољско и каљиво би се радано рипом вршећу, у толико има пуно осеоти стракошати; да се рипом не измаже тител и да се осеоти у вода не врши, јер би и читана и вођу понав израсла.

Стари јулаи према оваком времену предвиђају: да ће година бити страшно болеснија. Оне то предвиђају у овим речима: „биће хлеба, само ако га измаже ко жетати!“

Овиме стварице посрејао је много више, него и једне годише од сва, а многи се отирају да и јарих жита постој што више.

Стога је једина преко сваке мере, а тако и остали пољоводи. Народ је страшног озбуђено, а порек жу се пољскоје продајима. Где год дођеће општинекој срајати, неће се само „да ли он или не!“

Протме годише радма је овамо шпанска. На ово оношине пољско је и израдоу у Београду преко 15.000 штр.

Овак дана на јану се одлуче рађују у Београду, поје се тамо продају по 15—20 лишара од 100 штр.

Драг. Н. Лавчевић

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК XXXIV. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
Државте 22. Децембра 1894. г. у Београду.

Били су потпреседници г. Јаков А. Мркиновић, благосијани г. Пучић Богдановић, чланови одбора г. др. Марко Јаков, Паја Тодоровић, Алек Ивановић, Алек Голубовић и Школа Вољковић.

Председано потпреседници г. Јаков А. Мркиновић, белешко секретар г. М. Јовановић.

233.

По прочитану записника XXXIII. седнице. — Одбор га усвоји.

234.

По резервату уредника календара а шрхал и предлогу за изградњу чланова и осталих радова на планциду. — Одбор прими и знању и одржа изградњу за радње и ховорар уреднику. За уређивање календара за 1895 год.

235.

Пошто је прочитано писмо г. Ђ. Отаповића описано ко Спандерепа о прибављању земља за оснивање новог угледног добра друш-

таког. — Одбор реши: да се г. Окаваоу од стране Друштва издати благодарност за музички и старану, да друштво добије изјаву на пошту узимање у склад оснивања узгодног добра, и да се уложи да ово поддржава у добром расположењу, докле друштво не буде у могућности да да десетнички одговор. Међутим известити о овоме и управника Друштва, добра у Шању и тражити да и на што споразуми изјави друштву своје мишљење о овоме новом добру.

226.

Прочита се писмо г. Милоша Илића учитеља основног у срезу Мишловца, којим пита хоће ли му друштво моћи дати 60—80 ком. макарна од шпане макарне, јер је намерава да од црковне морте подигне један узгодан збољак. У исто време пита: по којој се цена моше набавити 100 крунова америчке ауре, да сеобра моше да тако усавести. — Одбор реши: да му се у своје време да потребан број шпане макарна, али му обратити пажњу да пригодно припреми све што је дужи пре садења, а што се тиче ауре обрати му пажњу да га да се америч. ауре не сме уносити у винограде израђене још нису виноградни земљотораци заравнани, а ако оне зарале ноћ и тако нека, да се за њих обрати минист. парод. приредил.

ЗАПИСНИК XXXV. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Државне 30. Децембра 1894. год. у Београду

Били су потпредседници г. Јанко А. Марковић, београдски г. Вучко Богдановић, чланови одбора: г. г. др. Марко Лешо, Нича Уздариновић, Лита Голубовић и Никола Величкић.

Председлаво потпредседник г. Јанко А. Марковић, беошки секретар г. М. Јовановић.

227.

Прочита се записник XXXIV седнице — Одбор га усвоји.

228.

Прочита се извештај комисије за преглед и оцену новца и муштери од семки америчке. По добијеним резултатима после извршених испитивања издати су и часописе комисија је изнела:

„Да се примају новца пасадан. Херцезин Фромери из Немте но под овим условима:

1. Да поручиош набавиуа семки америчке у остављеном року, који се буде одредно, по 63 форинта 100 кгр. у Београду.

2. Да гарантује извеновањом семки потпуду чистоту од ивице посине и по 95% (процента) чистоте и живљивости, с том напоменом, да ће се семке ододе подаржавати венчавању и проби; на. да случај да нема довољно употребне живости али да се најбо вишка кошава, него му се прихвати, по о вагомом тржишту врати.

3. Да му друштво плаћа предход кулањем семки по рачуну у току године суцисвањом и по могућности. — Одбор усвојајући изнелене комисије реши: да се Херцезин Фромери одмах достави ова у-

словци и ако на њих прстоје да тај овој прстомак по свима овим такмама писмено свињати друштву, како би служило у нешто протити углора.

За остала семка опашању се председничтвом, да набавиу по овом извођају приредил.

229.

По молби Петра М. Х. Машин из Прокулава, да му друштво да у нова цене две кошнице. — Одбор реши да му се по немне по молби учинити, јер и друштво набавиу кошнице како за готов новац, а могаши би могаи једну да мушту купити.

230.

По молби управитеља житног поточе школе Пилића Маринковића да га друштво помогне са однањима од рвањог благовернос нова да уређење школе бонити, али тога са даситрачичима за обла-горобавање дивљина што их је авалоно. Исто тако моли, да га друштво помогне са једном или две берановне кошнице, 2 нова да иштити помогне са једном или две берановне кошнице, 2 нова да иштити помогне, 2—3 кгр. семки од америчке и 1 кутију семки од савлањених буби. — Одбор реши, да се школи поднеси од равне нова да 10 ком. савлања и 1 ваљек трчањачи: 2 новца да авлањених и 2 ком. савлања од америчке, а остало не може му се дати јер и друштво нема. Известити управитеља школе о овоме с тим да му се ако може послати само да Пилића а да дати притом друштву се не може брижити.

231.

Прочита се дописна карта председника америчке трговачке опашнице, којом моли да се од нове године бесплатно плаћа „Томас“ да поно отворено читавице америчке трговачке опашнице. — Одбор реши да се не може по овој молби учинити, да се бесплатно плаћа, по у нова цене ако притицалу новца уштра.

232.

Прочита се одговор г. Министра Народне Природне на друштвену предлажу новомод покретног питања за једне потпомањаче подизање новог виноградарства, којим једно мањина своју изјавунае друштву на попућују му приредити за што брже и уштраше обављање виноградних пашки на пољском издржавању америчке земне, али неки напомен у друштвеној престојци. Му изравајући друштву своје издржавањем, иштитачи да једно да нова могућности повлачи га иштра појош у извођају равна, који су у предлази напоменом, и не остале ништа друго него да се друштво и у више случају помогне редовном субвенцијом. — Одбор прили одговор у пољском знању, прети чему ће друштво у даљем принањача утицати на што брже и уштраше обављање пашки виноградних времена могућности.

СЕМЕ ДЕТАЛИНЕ — АУЦЕРНЕ.

Праве француске, може се добити код Српског Пољопривредног Друштва по 1-80 динара килограм. Семе је приспело, а даје се по цени контања, но само за готов новац.

Цена мањим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних помена по 15 пара од прете и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: Чланци: Овшти поглед на агрикултуру у Србији (настављање се). — Како је била 1891. година за наше пољопривреднике (спривље се). — Бочне и сметле пољског приредил (настављање). — Нови вакцини четинари и гас се од њих могу добити четинарско шуме у нас (настављање). — Превађавање великог Дрина (настављање се). — Белешке. — Дописи. — Друштвени и пољопривредни послови.

ПРЕТНАТА И РЕКОНСТРУИРАНА

УПУТСТВО

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.НА ОСНОВУ СТАРИЈЕГ РЕГЛАМЕНТА ОД АПРИЛА
1889 ГОД. № 204 ПРОВИДНОГ ЛИСТИЦА.
ПОСР КОШТА ОБЈАВЛОВА.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стaje за Србију:

НА ГОД. 8 ЛИГ. НА ПОДА ГОД. 4 ЛИГ.

ДРУШТВО „ЧЛАНОВИ ПОКАЗУЈУ, ЧЛАНОВИ
СМИЈУ“ ДРУШТВО ПОМРГЕ, И ЗАБИ Г ОШТЕТА
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ АДО ПО-
ЛОЖЕ ПРЕТИ. УВАЖАВА ЗА ЦЕЛА ГОД.

За иностранство:

НА ГОДИНИ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРЕИ.

Цена огласна вложница је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 6.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 12. ФЕБРУАРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НАГРАДЕ

24

Увођење напреднијих начина радње.

Српско Пољопривредно Друштво позиваља и рас-
писује награде за ове практичне радове:

1. За *правилно подигнут воћњак од једне или више
врста воћки*, с обзиром на избор *врста* и *сорта* во-
ћки и *пресадница*; на *правилног растојања воћки*;
начин *расађивања* и *негу*, а на *простору најмање пола
хектара*. Награда за најбољи је 350 дин. Могу се такми-
чити окрузи: подрињски и валевски. Рок за пријаву
до 1. Септембра 1895.

2. За *виноград засађен америчком лозом* и *ока-
лењен домаћом од најбољих врста*, на површини од
најмање 10 ара и с тим да *свака врста лозе буде из-
двојена*. — Награда 300 динара. Могу се такмичити
иводољци у срезу крајинском. Рок за пријаву до 1.
Септембра 1896 год.

3. Ко *изведе у расаднику 500 двогодих борића
црних или белих на песковитом земљишту у срезу
рамском или голубачком окр. дошаревачком за заса-
ђивање песковитог земљишта*. Награда 300 динара. Рок
за пријаву до 1 Јула 1895 год.

4. Ко на ма којој брдској страни на усамљеној
чигети удаљеној *свиђа у насколо од ма највеће шуме*
на 2500 метара у срезу *нишком подине сад на про-
стору од једног хектара из семена, вештачким сејањем*
и *го мешан највише великом из буксом, јавором и
јасеном*. Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1.
Јула 1895 год.

5. За *стајно произвођење доброс сира у већим раз-
мери, који би био маснији и укуснији но што је са-
дашњи герди сир*, и који *ће поред тога бити трајалији*
и *подесан за пренос*. За ову награду могу се такми-
чити окрузи: крушевачки, руднички, узички и тош-
нички. Награда I. 500 динара II-га 200 дин. Рок за
пријаву до 1 Октобра 1896. године.

6. За *стајну употребу ергачке сејанице за стр-
мине на неодређеној површини* Могу се такмичити при-
вредници из округа подрињског. Цешће се изнијал
усев. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1 Априла
1896 год.

7. За *правилно подигнут воћњак од једне или више
врста воћки* с обзиром на избор *врста* и *сорта* во-
ћки и *пресадница*; *даље на правилног растојања во-
ћки*, начин *расађивања* и *негу*, а на *површини најмање
пола хектара*. Могу се такмичити срезови добрички и
јабланички. Награда 200 динара. Рок за пријаву до
1 Септембра 1897 год.

8. За *виноград засађен америчком лозом* и *ока-
лењен домаћом од најбољих врста* на површини од
најмање 20 ара с тим, да *свака врста лозе буде из-
двојена*. Могу се такмичити привредници из Жупе.
Награда 300 дин. Рок за пријаву до 1 Септембра 1898 г.

9. За *виноград засађен америчком лозом* и *ока-
лењен домаћом од најбољих врста* на површини од
најмање 20 ара и с тим, да *свака врста лозе буде из-
двојена*. Могу се такмичити привредници из околне
Пшча. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1 Сеп-
тембра 1898 год.

10. За *стајну употребу плува прашача и оковача*
у *ови* са *правилним сејањем*. Могу се такмичити при-
вредници из Добрича и среза десковачког. Награда
150 динара. Рок за пријаву до 1 Априла 1896 год.

11. За *стајну употребу жетелице*. Могу се так-
мичити привредници из Стига окр. пожаревачког. На-
града 300 динара. Рок за пријаву до 1 Маја 1896 год.

12. *Првом удружењу у Србији са показаним ус-
пехом и резултатом за заједничку набавку и употребу
пољопривредних справа*. Награда 300 динара. Рок до
копча 1898 год.

13. Који *учитељ или учитељски збор можда да по-
каже добро уређену школску бајту од најмање 10
ара, у којој ће бити добро подигнута војно и лозно
раслило са ивчеличком од најмање 10 кошица са по-
кретним савем*. Награда I-ва 300 а II-та 200 динара.
Рок до копча 1897 године.

14. Ко од *подстијача одичке подстијаче волова* да
не *обавље*, са *савршенијим млазом и подковицама* —
дакле по модерном начину. Награда 300 динара. Рок
за пријаву до копча 1898 године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници
и пољопривредници, којима је пољска привреда или
која њена грана једино или главно занимање од кога
живе; сви они који се баве једном или више грана

пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружнице, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последицу, занације, којима је подизачки занат главно занимање, од кога живе.

Сем награда у новцу давање се и похвалнице.

Ко би од ових, којима се награде буду досудиле, желео да му се уместо новца набаве за исту вредност: сирање, прикладна граа и т. п. то ће му се учинити без рачунања подвозних трошкова.

Имења награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за ма коју од ових награда, треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе.

Из канцеларије Срп. пољопр. друштва 1895 год. у Београду.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

Истакнуто

Примена машине у техничком смислу могућа је тамо, где се полугупан рад може да разложи на читав низ простих радова, и где се јалпа потреба непрениднега понављања истоветнога дејства. У економике смислу могу се машине применити у томе случају, ако је дата могућност, да се машина потпуно експлоатише.

Добре стране машина састоје се у томе, што се са њима појачава продуктивност рада, значи, да се помоћу машина може да произведе иста количина продукта, са мање снаге, или обратни са употребом исте снаге, помоћу машина може да се произведе много већа количина продукта. Тешки механички радови могу да се изводе машинском снагом, те је човеку олаштан рад.

Применом машине увеличава се дакле производња у свима гранама, у земљорадњи као и у индустрији. Но примена машина може се извести до крајњих граница само у томе случају, ако је производња у великом размеру, где се машине могу довољно да експлоатишу. Примена њихова могућа је само у великом газдинству у земљорадњи, у фабричној индустрији итд.

Производња се увеличава увећавањем рада с једне и капиталом с друге стране. Рад и капитал су једини извор производњи и све мере државне, којима се хоће да увелича производња, морају бити управљене на увеличавање овога двога.

Потрошња је исто тако као и продукција основни фактор народно економскога процеса; Једна на другу узајамно утичу тако, да би се без погрешке могло рећи, да је потрошња извор и узрок продукција, и цела народна економија могла би се разматрати са гледишта потрошње. Без непренидне потрошње, морала би и продукција да се умртви, јер је ова наплавични покретач, који до ветра на рад креће, но поврх свега тога, правилије је продукцију узети као полазну тачну; јер је ова позитивна економна сила, докде је

потрошња то исто што и уништавање економних добара, дакле сасвим негативне природе. Ако је какав објекат, употребљив за подмирење човечијих потреба, употребом променом или обликом или и облику и суштини своју, значи да је првобитни објект потрошен. Потрошња се састоји у томе што се предметима, употребљивим их као намирице човечијих потреба, мења или само обликом или и облику и суштина. По треба разликовати ову потрошњу од физичког уништавања, где се економска добра ниште, без да се тиме постигне циљ, за коју су намењена. Пошљава, ватра итд. униште велику количину добара.

Субјектни потрошње су искључиво људи, међу којима има и таквих, који су само потрошачи, и које произвођачи издржавају својим радом.

Потрошња човекова је квантитативно ограничена, по квалитету предмета за потрошњу не могу се одредити границе. Колико човек може за дан да поједи одређено је, но каква је различитих јећа тешко је одредити међе. Практични много су важније границе, у којима се креће потрошња човекова по потреби, него оне по могућности.

Потрошња — по релативноме појму, по потреби — корисна је. Но сва ова потрошња, која је ван граница органичних потреба штетна је. Отуда потице производно и непроизводно штетно — трошење, као што је и рад, утрошен за продукцију предмета за једно или друго трошење, користан или штетан.

Трошење ових предмета, који нису одређени зато да задовоље животне потребе људи (не појединачна већ масе), него ма каква друга осећања као што је сујета, страст итд. штетно је, не се тога што се тим трошењем уништавају дуксузни предмети, јер у томе уништавању штете за народну економију нема, већ зато што се на произвођење тих предмета утроси изнестан део рада, који се одузимаје од целокупне количине рада, којим друштво располаже.

Потребно трошење је, разуме се, врло релативна ствар, али предмете односно корисне или штетно не треба мешати у оне предмете, који служе искључиво за подмиревање раскоши.

Потрошња предмета, који су намењени да задовоље осећаје сујете, осушена је науком, као болест друштвена, коју ваља лечити, јер се трошењем дуксузних предмета умањаву продукција, па и потрошња намирица потребних маси, у толико у колико продукција и потрошња дуксузних предмета расте. Као пример да наведемо овакав случај, који се бар даје замислити, ако не и јединим ударцем остварити. Претпоставимо да се сви потрошачи дуксузних предмета окану вољно или силном, свога додатног начина живота, те да почну управљати свој живот према животу и потрошњи масе, и сви уштеду, која би потицала из овакавог живота, да употребе на увеличавање капитала. У овоме случају би, разуме се, престала и производња дуксузних предмета, те би и капитал и рад, који се пређе трошио на производњу дуксуза, морао да управи на производњу предмета за конзум у маси. Капитал би се у овоме случају множио, конкуренција капитала била би у толико већа у колико би била већа производња; добит од капитала бивала би све мања а маса све боље подмирена са предметима за своју потрошњу, јер би цена била у толико

нија у колико јача конкуренција капитала. Кад би се овај систем ограничавања потрошње луксузних предмета конективно пројужно, постало би стање, у коме би капиталисте истина имали све више капитала, али капитал би носио или номиналну или никакву ренту. На овакав начин дошло би се заиста до приближно једнаких прихода свим класа у друштво. Производија и потрошња луксузних предмета је помоћно капиталистичком освајању, те с тога капиталисте и занимају изванст део радне снаге производњом луксузних предмета, и суншвом личној послугом, те тамо по могућности спречавају т. за суншвину производњу животних намирница, т. ј. осигуравају већу добит од капитала.

Што више расте потрошња луксузних предмета уколико више олада производња предмета за козвату у маси, ако не расте сума производних сила, и према томе лежи свакојако у интересу целокупнога друштва, да се потрошња луксуза сведе на нулу.

Пређе се у опште држало а има их, који и данас држе, да је потрошња луксузних предмета, па чак и раскош, економна потреба друштва, јер треба дати сиротињи рада и зараде. Али ово је свакако погрешно, јер кад би се издани на луксуз претворили у нов капитал, то би се не само дало рада исто оноликом броју сиротиње, већ би се произвело нова добра, која не служе само ограниченоме броју људи већ целој друштво.

У колико сума продуктивних и конзумтивних снага непрестано расте — што нарочито важи за умножавање друштва и усавршено дејство техничких производних средстава — у толико пре треба да је однос између производње и консума такав, да се на крају решимо сваке године покаже вишак производње у капиталу, па да дотично друштво — држава — напредује.

Произвођући у овоме правцу, ми би имали да расправимо вадан много питања, која се тичу народне економије. Но далеко је од нас да третирамо народну економију као науку, ми ово нисмо исисали ни зато да кога поучимо, јер смо уверени, да је ово многица исто тако, ако не и боље познато као и нама. Знамо и да чудновато изгледа, кад се говори о нечему што се зна и собом разуму, па ипак исписасмо ово неколико речи у напред, јер се непознато може тражити само онда, кад се о познатој споразуме. Написао смо ово да се боље разумемо.

Полазна тачка целокупног привредног стања у Србији јесте без поговора агркултура. Преко 90% становништва бави се земљорадњом, и Србија се може без погрешке сматрати као чисто земљорадничка земља у којој ће развиће ма какве радности бити зависно од развића агркултуре.

Већ сам један поглед на земљорадњу у Србији, на ту једину ујадницу, на основуца на којој почива културна и политичка садашњост и будућност земље, показује нам ујадну слику.

Територија је подељена на мала и средња газдинства, имања су распарчета, рид и спреже за обраду земље примитивни су, савршенијих алата нема, машине се неупотребљавају нити се употребити могу, јер се употреба машине рентица само у великом газ-

динству, где је дата могућност да се машина потпуно експлоатише. Сабравајна средства, сем љезовине и водених путева Саваом и Дунавом, жалосна су, живот земљорадника чемеран је у хиџијенском погледу, образовања стручнога нема, а општега основног, мала, религија не врши своју мислу, морал је опао.

Агркултуре прилике у Србији постају сваним даном теже, становништво се умножава, потребе и државке и појединца у земљи увећавају се свани дан, а кољико земље и примитиван начин обрађивања остаје један исти. Увећане потребе подмирује земљорадник српски једино увећавањем простора, који обрађује — и с тим је већ дошао до крајњих граница. — јер не употребљенога простора већином више и нема. Он је искрчио шуме чак онолико, колико није требао и сву земљу ставио под културу па систематички црпе и, продаје мало по мало продуктивну моћ своје земље, и отиме од потетова и продаје да живи, од онога што су му дедови као аманет оставили да га својом потомству преда, ако не увећано, а оно бар онако како је примио.

(наставити се)

Каква је била 1894. година за наше пољо-привреднике.

(продетак)

Од уродице и корова усеви они нису штитали, а главнице је било по гдетде, но не много. Исто тако ни буба аниволија — *Anisoplia* — која је била, није причинила оштеће шетре.

И ако су у озима рана пролећа жита дала задовољавајући принос по количини, и по каквоћи врло добар јер је зрно једро и здраво, опет рачуна се да жита, укључно узевици, нису дала више рода но по седам и по твара (товар је 100 килограма) на ектар.

Рачуна се да је под овим усевица била од прилике 500.000 ектара и то под пшеницом 230.000, под ражи 70.000, под јечмом 85000, под овсом (добри 95000 и под крушником 20000 ектара.

Кукуруз, који су посејали у посљедној трећини протетћа, никли су брзо и изванредно добро развијали су се све до цветања и одсецања рода, а они, који су пре тога сејали, махом су пропали од чести од ладноће, ако су никли били, или зато што нису могли ни нити усељд суше, а они који су после горуваведеног времена сејали, развијали су се одвек споро, и нису ни трећину обичног простора достигли нити каква род донети могли усељд суше, а они који у другој половини лета наступила. Суша и велике жеге, које су спречиле развитак овних позних кукуруза, омеде су у одсецању рода одвек много и оне кукурузе, који су дотле врло добро стајали, те је усељд тога берба кукурузна испала слаба по количини, и зато једва да је убрано, укључно узевици, по шест твара са ектара.

Род је по каквоћи здрав и добар.

Кукуруз у нас главна храна, али зато што у добу његове сејтебе није било угодно време, кукуруза не само није посејано више но другог година, но није ни онолико.

Рачуна се да је овим усевом засејано било само око 400 000 ектара.

Баштениски усеви, који прено лета доспевају развијају су се добро и добар су принос дали, а они, који доспевају у јесен, нису се развили као што треба и дали су слаб принос.

Ковоња и лан развили су се доста добро у порасту и дали су принос добар и по количини и квалитету.

Дуван је се слабо у порасту развио јер је доцкан расађен, те га је зато суша неразвијеног затекла. Принос је његов слаб, а и квалитета је приноса сумњива, јер због суше и велике жеге, није могао правилно арети, по је више пржен и сушен.

Ливаде су врло доцкан почеле да се развијају, па се нису могле ни развити као што треба. Трава је истина била доста густа али је остала врло ситна, и зато принос од ливада није био задовољавајући.

Рачуна се да је под ливадама и под сенокосом у опште (детелишта, муари и др.) било око 850 000 ектара по да није више употребено по једанаест тогара сена од ектара, у опште узевши.

Сено је добро и хранљиво.

Шљаве и друго воће, није патило за време зиме од мразева; када је наступало доба цветања, оно је било правилно и добро је плод заметало. Гусенице је само у неким местима било, но не много, те зато отуда није било осетне штете. Шљаве и јесење воће није се због суше могло потпуно развити, али опет зато род је и по количини и квалитету био добар.

Под шљавима и воћем у опште рачуна се да има око 80.000 ектара.

Виногради нису су родили и нису патили од црне шампењске переноспоре много као ранијих година. Грожђе се није могао због суше развити по иринући као што треба, али је по квалитету било врло добро.

Жира је било прилично и растовог и бувог.

Паше за стоку није било довољно ни за време пролећа ни за време лета на ни јесени и у многим крајевима стока је се морала привраћивати појом другом храном. Поред тога је она патила још и од жеђи јер су извори и потоци по пашњацима већим делом пресушили били. Тек у позну јесен опоравили су се пашњаци а тиме и стока, те је тако у бољем стању у зиму ушла, но што је изгледало. Услед тога што је стока тако дуго патила оскудињу у довољној храни, неће ни њено размножавање бити обилато у идућој години. У стоци је ипаче целе године повољно здравље.

Пчеле су у опште врло рђаво напредовале. Ружење је наступило доцкан и врло мало. Меда су прилично набрале само за време цветања воћа и багрена, а доцније, нарочито прено лета нису га могле наћи ни толико колико им је за живот потребно било, но су трошиле готовину. Нешто мало јесења флора поправила је њихово стање, али не у толико да се рачунамо може, да ће моћи презимети без придавања хране.

Ситних буба произвођено је мало, јер произвођачи нису имали семена. Где су и у колико су произвођене, напредовале су добро и добар су производ коковне дале.

Кад се све напред изложено упореди, излази да година 1894, није за пољоградније била добра но слаба,

јер им није напунила ни амбаре ни кошеве ни хотаре а потрада је и паду на добро располађање стоке. Она их је мутила целог свог тока и напослетку бацала много у тошну бригу, како ће себе и своју стоку издржати до нове хране.

Чед. А. Поповић

Наши важнији четинари и где се од њих могу подизати четинарске шуме у нас.

(настави)

Оморича (дрвца оморича, Рабић). Четине на први поглед личе на јелове. На старијим гранама четине су овуда по гранама поређане појединце; плоче су ми дугачке као и јелове 10—20 см.; врх заокругаост, мало кокасто савијене у вис а при дну насатице увучене тако да налице, које има две уздужне пруге с обе стране главног нерва, изгледа да је лице, а лице које је зелено, као да је налице. Четине на гранама млађег дрвета испод 5 година краће су 8—10 см.; мало шире од четине старијег дрвета; врхом боду и на лицу, на горњој страни четине имају две уздужне пруге а налице зелено; стоје усправно скоро уз грана и уз стабло.

Оморича стаје на род тек у 50 или 60 година. Цвета у Априлу или Мају, према години. Првогодишње невреде шишарице зеленољубчасте су, дугуљастојачке 30—35 мм. дугачке а 10—12 мм. ширине; другогодишње су љубчасто црвене до 45 мм. дугачке а до 18 мм. ширине; трогодишње су црвенасто смеђе 40—45 мм. дугачке а до 20 мм. ширине, дугуљастојачке, оштрице. Шишарице уртек треће године а семе излаче с јесени и у пролеће. Празне шишарице дрте се на гранама по 4—5 година, па онда отпадају. Семења су при објарта 2—3 мм. дугачка са поједним округлим ирландцем великим двапут колико семе. У јесен посејано семе личе идућег пролећа, а у пролеће или лето посејано ниче другог идућег пролећа са 6—8 котиледона (клијавца), дугачких 7—10 мм. и шљавсти, на лицу имају по две уздужне беле пруге.

Стабло има ваљкаст облик са сивозеленим четинама. Расте право, татко и високо. Дебло до преко половине без грана, са узаном пирамидалном густом круном. Гране старог дрвета у врху и по дну круне више а по сродници круне врхом мало у вис посејане. Гране татко и нису дуге од 2 мет. Кора је преко 40 годишње стабла сиво смеђа; љуска се лако на округле танке школасте љуске. Стабло порасте до 50 м. високо а до 80 см. дебело у иречнику и живи до 300 година.

Дрво оморичовина је белчичасто-жута, сасвим слична смрчевини само мало таткатија и смоловитија; беллина од срчевине не разликује се; И анатомско гравно дрвета слично је смрчевом. Корен као и смрча не пушта дубоко за то страда од олује. Који исецити нападају и кваре оморичу није још за сад испитано; ветрови и снегови штете јој као и смрчи.

Оморича је дрво високих планина. Њу је први нашао 1876 год. наш чувени ботаникар Нанџан у југозападном крају Србије у планинама ср. рачиштак оар. ујачког близу босанске границе, и то: у дрве-

ним стенама више Растинта; на Првом врху код Штуде; на Звезди и у Дугом Долу код Заовина.

На овим местима, висином од 1000—1200 мет. над морском равни, нахођи се оморика у групи по неколико дрвета ране старости, а по странама окренутим северу и северозападу у друштво са смрчком и мечајом леском на стени Кречњак. Наш народ оморикау слабо разликује од смрчке, само што се тиче употребе дрвета, веће, да је омориковина трајанија од смрчине за то што је смоловитија.

(Настављење се)

ПРЕСАЂИВАЊЕ ВЕЛИКОГ ДРЕВА.

(настављање)

Кад се атажу да употребе та вода, онда треба сакити ове поуле С. тако да водама до кола буде одвојен од प्रदेशа. Даа тога се највише има дрвета а има испред вода, пазиће, да се дебло пазица на средини између четвора тога. Затим се онег повете поуле и запале се вуке лацаца Р за оне гране које се пазице испод дасака и које дрве дрво одлази. Пошто се запале дашце, памете се 4—5 раденица са чеврима код слапога пазица В и по једни раденица код сваке вуке д. За те вуке д. прешку се новонци који су утврђени другим крајем за горњи део стабла дрвета које се пресађује. Раденица који су наместени код вука д. треба помеђу новонци да одржавају дрво у равнотежу, међу тим раденица које се пазице код пазица, једну дрво постоје чеврима и то објавица у једнаку. Када је дебло одиштито на висину од 24—22 см. одземље, претање чеврца треба зауставити и дрво тим наченом долази у висећа повојак Још остаје да се дрво сакити на његовој рањави означено место а при томе се паца да је благопорено у доњемо, тако да точиопа кола буди већ на путу на парчето изнаданој арца дикоме вретала вода. Кад је све то свршено и дрво пренесено тамо где треба, онда се дашце које се под деблом пазице запале; а на њихово место дође земља да се дрво не би напрегло ни на једну ни на другу страну. За тим се удари повет од пруба и запали се ово пореме које је младо биће поремењено при пресосу. Пошто се и то сврши, онда наља земљу добро утапкати погата. Ако је дрво добро посађено, онда његова грана може да се пазице готова на истој дашци са поремењеном земље. Сада остаје још да се утврди стабло дрвета да га не би негар могло извадати. За то се узму 4 мотне и утврде се у земљу на четири стране око дрвета, а пражна тит мотакса саставе се око врха стабла (што је могуће више) и чврсто се привнују за дрво.

Ми смо до сад описивали и описали најважније радове, и ситице која се засађују баш обилно пазицу, појавиће се сами собом ако их буде било, и разуми се да и они треба да се посривају. Но и кад се сви они претходни послови са успехом изврше онет нам треба нове бити узалудан, ако његовају пресађеног дрвета не поканоно обилују пазицу.

Показиће пресађеног дрвета је врло важна ствар. Према дебелини стабла треба се управљати. Ако стабло има у прешку 20—22 см. онда треба 2—3 капе воде да би се олакшала сва земља. Ако је земља врло сува, онда треба обилновати сву земљу на растојању 2 хвата од дрвета. Можда ће се такво обилно пазицавање учинити коме изливши, но праметивше да сува земља врло брзо упија воду. У том случају, врло је пуљно подишати земљу сваки дан, док се дрво сасвим не прима. Ако је време врло топло онда се такво пазицавање показало 2—3 пута новно. Ако дрво има још дашце онда треба преката бантеском пресађеном све делове дрвета а завој мора бити једнако влажан. Тај завој је врло важан. Ако се такво учини овако као што је горе казано, од стотине дрвета једна или пропадне једно.

(настављање се)

Сростао за раотење и чување копита код коња, — то је био највише од 1/2 вгг. однег омишког сала и 1/2 вгг. мистог европског крваца. Тако треба третиати код европског пазица код се истога, али се истога, треба бити тако пазица и не сматрати се важе, дошасти, што је мучило блане дрвопапа пазица 3—4 вгг. За тим треба са тог омишког салука са важе и оставати да се постојево хати. Том кашку треба сваки дан изнети поште у вода, а парчето кад је тако време. Још у току између треба додати гашарина или раблетоју.

Значај кромпира и његова употреба. — У Јеврени има друге биљке, која би се, дошасти по туђина, тако брзо одомаћила, тако јаво распростраја и међу биљкама, које се обилујују тако важко место пазица, или кромпир.

Његова је распрострањеност одоста врло важна. Хладна север и топли југ и једнако годје његовог издржавања а са благодрешку прима и сабере земљаних са ораме.

То кромпира особито брзо распрострањено по свима јевренима земљама најчестито важе, како је кромпир биљка од врло велике важности. Уваже, кромпир је у свакој провинцији, укучено, и што је најважније, врло једнито сростао за издржау. Од њега се тогоне издржавајују јела, или сварама, која меко кашу и за пареом третиати, или и стогом свростава, шави је се оспоро јавија храни.

Као кромпира прелага, тако је дашко кромпир достамо извесно све прете мита и постоје најчестито јавија храни. Постоје је, тако рећи, савишљаво хаб читавог народона и бар најважнобројанија арстка његовона. За пример издржава Чешку, где се кромпир јаво одомаћио и као народна храни издрво врло месо.

Онда пазицавају, какој кромпир сакити, он се још употребљава и као највише пуљно сростао при вхрани стоке. Особито је издрва храни савишљаво, када се приврши на што вода.

Ка и поред тога, што се кромпир тако врло одомаћио и постоје прелет издрва како издрво, тако и шиповитица, он и у обршншпају игра важну улогу, јер он у свакој провинцији употребљава за издрва шиповитца, шпорова, итд. Од шиповита провинција се онег каде: сирће, лагери, рамаи, ананаси, и т. д. Од шпорова: шпорова шпорова, сирца, саго, гула, доштрија, итд. У издржава доба сирце кромпир, меко од меса има врло бршно и месо раже томе, ваје се мити као савице и меса особито пријатан уште.

У похвалу кромпира показују још и то овијати, да је његова родна, и да се обично тако добро пазица и у таквог издрва, да се земља, кад се он сирце, не треба да бије гладна! А ако загладио у немалу Јеврени, издрвамо, да ка и овијати тога мита (шпорова), која је у митица стварањем тако често дошасти Јеврени у шпорова, од овога дрва, како се употребљавају дрвова кромпира, у Јеврени важе не долази. Све тога, кромпир су још и однегачи јаво дошасти од много раме и балава, јер утврђивају боа и доштрија хладно.

И сами кажемо издрвамо стварањем у Чешкој, привнују у кашку највише употребљава кромпир, која се тако и саграпа издрвамо провинција и употребљава. Да за је то тако или не, не можемо се поздравитио тврдиати, али да је кромпир савршенија мајка, то је јаво савице спора.

Дашко је биљка савице пошприврдају, да се ново важеме ради распростраја оне биљке, која сува уземља и труда обилно награђује.

Г Л А С Н И К.

Нова управа Срп. Пољопр. Друштва. — На XXVI. годишњембору изабрала је нова управа друштвона. Председник г. Копа С. Тухомашкич постоје је у сави збора оставио и за јав збора изабри: за председника г. Мил. Р. Анђел уриваши пошпорова пошпорова. Пошпорова г. Јако. А. Милошевић и баланија г. Вучко С. Покосић, који су извесно година бијави, остали и за ову годину у управу друштвона. Чланови збора г. Ан. М. Милошевић и Никола Војводић главова. Бијави су и изабрани за чланове управле збора г. Паја Талодоровић, Копа Гавриловић, Звонко Поповић, Стеван С. Гавриловић, Копа Црногорац, Анга Губуловић, др. Марко Анга Ази-

свадкр Сокољић, Милоше Куртовић и Тодор Николајевић. Секретар Друштва г. Милутин М. Јованковић узима чланове у својат управно друштво и управног одбора.

Нови чланови Српског Пољопривредног Друштва. — Збор Српског Пољопривредног Друштва изабрао је за своје нове чланове: П.Г. Богољуба Јовановића, старејшигара Министарства народне привреде; Јована Јуричића, Милана Недељковића и Владу Станиновића професоре вел. школе; Павла Крстића свештеника из Сивацкега и председника редовног подружња; Јулијана Драшковић апотекара из Сивацкега и благодјелца исто подружња и Василија Несторовића свештеника из Параћина и председника истраживачко-војарске задруге за округ моравски. А за редовно изабрава су у оквиру за разгледати: г.г. Анастарије Путиновић учитељ из Георгија; Милош В. Поповић учитељ из Језавине (окр. руднички); Његош Тодоровић глумач из Подлужца; Јосиф Ј. Новаковић економ из Параћина; Милош М. Јаковљевић економ из Жупанца (окр. вољачки); Јанко А. Процић економ из Зубојачке (окр. крагујевачки); у оквиру за сталност: г.г. Милан Стојановић свештеник из Семе (окр. пољско-рањачки); Његош Тодоровић економ из Пожаревца и Божа Ј. Новаковић економ из Параћина.

Школа и пољска привреда. — У ову „Житни Потону“ среза добричког округа толиког образовања је пољопривредна подружња, под именом „Прва Ђачка пољопривредна подружња.“

Председник и потпредседник ово подружње су учитељи а одборници и чланови су баци III ред, осоме школе за тога селѣ.

Из тих учитеља се истин својим ђачка образована су мало разне и шпановину и ђачку средњег друштво.

Свака ова је учитељама из овог њаког раја!

Он је да постојећи вредности за нашу земљу и њену будућност. Сва одликујући човек и њојим и постојећи живи постојећи ни старији гласати у будућности ову, кад се јави мали свином њако породице забављају у својем слободни часописи. Србија њако, она и савремена земљина. Ова је не ни од него ништа дошла, она је ништа ни западана. Све што је она ствара је сна, ствара је хрватом борбом и кучином радом руку својих. И то је њако оно и њако прелазе гласи. Свијани дух у хрватом и свијаним, младом тогу српског народа, тежи да пројект пута и да освоји достојно место себи међу осталим народима који су и старији и у бољим приликама. На томе раду и српски учитељи, и међа им је снага што су за своје средњег за томе вољу изабрали подмаљани. У томе часу отуђа се дух српски, — вера у подмаљани, у себе самога. Они су учили да за издржати и рад на бољаку њену на одмет младе снаге њакошних ученика, и они их дарујују на својим рад за јачање своје доминије. Они их уздржије и упуштају они их ову рад и рад у њакошима, где их свановином и паметном јавном доцаравају. Они их уздржи до себи и радо и поступају са њима као са одраслим ђацима.

То је оно што ватерије на очи сум радости, што уздице срца и душе, што хрени и умија веру и чаду у леу и сјајну будућности.

Како је још прве акт подрижњина, што је њакошима постојаћа рана умија III ред, осоме школе — носилоше подружњине! Њена њена сува радости, која су за при читаву поклање њавну, на плодно земљиште патристичког срца Србскога! Њека ови пример буде подстрек старејши, која њавна кичурни у борби животни њакошину; њена их одушевља и уздиште, да се и они својим снама јавују и порад на своје рођеном напретку.

Пољопривредно друштво појачао је гавану њавности овога раја и у одборској седници својој решило је да се њако новообразовано подружње у Житни Потону до 100 њен, у сарањак и кописина, а ђачка по пољопривредном добром венту школског, изгради у њавника пољопривредног садриње.

Ново подружње њавно њавности и вестраости да све поирдице, које се је свануло у тогу раја, снажно у јунацима скалајује, као што и приљачи маљасте.

На апертену да још једном уздикимо снагу учитеља за овог њаког раја, снага младог подружња! Свака им!

по-годишњег њавна, на 1-ви изабрали збор; којима је ово свануто и објавио њавна и порис од од сав друштва. Учтељ III ред, прочитав збору акт „Српског Пољопривредног Друштва“ Бр. 1772, позва збор, да изабере председника и носилошу овога збора.

Збор изабра за председника г. Његош Маршиновић уч. III ред, а за носилошу г. Храштина Мил. Савковића уч. I и II ред, ода школе. Председник и носилоша уздику своја места.

II.

Председник позва збор, да одрси сав, и изабра претврат и подружње, у овој години. После кратког споразума, збор реши:

Сва ово подружња баци:

1.) да ово година своје чланове — баци, обучи у просветљаву воља; а у зато још једнак сарањак рушања школа, баците.*

2.) да своје чланове — баци, њавије и њавиљачу воља са њавом — гавиљачима, — што ће их носити Срп. Пољопривредно Друштво, по акту Бр. 2772 управитељу ово школе, — и то применити у „школој баците.*

3.) да истражи њавиљаче са претврат њавом-гавиљачима, и у освану ово школе, под њавиљачи грађанин за шта ће управу таксу одредити.

4.) да изабри своје поштине — у одаљу „ноћне растике,* — што су протме гавиље свануће, а осталеке у савуће — поиривне освану вешташак са ђубретом; што њаву њавиљачи ђубриња и може исте потражити, и пренео Српског Пољопривредног Друштва

5.) да своје носеје, оград јаву, од бањера и савачија, што је протме године, њавиљачи стован, а на разну добуљих 10 дан, на име штеге, од стране ове администрог ову.

6.) да изабри своје дуа, (басог и ирвог) ово „школа баците,* њаву за истражу свануће буба; њаву и за разваљање члановина и грађанству у освану.

7.) да изабри њавиљаче њавних ружа, што су протме год, носилоше ово одаљу за штеге, које ће се и ове године носилоше од остављеног семени; и и зајавину да носеје у њавују протме — године.

8.) да се сванејоје грабље, које кописина за кописину, њаву не бити у средина „њм баците“ ово „њне“ постојање; а у овом друту где је „Матична“ носиле. У овог друту, да се овог носеје „Српског“ и штеге. За ову њав обрвати се Срп. Пољопривредно Друштво, за помоћ у којој поштини (Београдској) и којој кичиња о истражу.

9.) да се постра за њавиљачи протме њавиљачи до стрелциња „Стрелачких друштва,* које ће се применити до протме 1886 г, да америчку њавују јаву, и за уробиње, њав њавога „добра“ ово подружња.

10.) да се њавиљаче забави, свануљачем добродошћак приљог и њавиљачи њавиљача, створи њаву ово подружња; а узлога од чланова не може бити ово године, с тога, што су њави њавиљачи њавиљачи „Читавице“ и ђачка „Јуричић“ ствратиће друштво.

11.) да се њавиљаче, у носило жељте, њаву пољопривредне спреме; а да се узлога њавиљачи до, да њавиљаче протме-годишње спреме пољопривредни, те да се њаву јавују и њавиљачи подружња.

III.

Избрата је управан за ову год, у коју су ушли: за председника, г. Његош Маршиновић III ред, за потпредседника, и да приљачи добричког г. Храштина Мил. Савковић уч. I и II ред, за носилошу Петровије Стојановић ученик III ред, за одборнике: Свештону Милошковић, Рајковар Крајковић, Српског Грошковић Рајковић Јаковљев, Милић Његошковић, Драгутић Рајковић и Јаневије Савић, ученик III ред, ода школе.

IV.

О извршењу овог одлука, да се постра ново-образована управа, која ће и „ураваља“ (устројство) сванути и носило збору на одборнике. Управа ће извештај о раду њавиљача збора, у пренесу њавиљачи, Српског пољопривредног друштва, с њавом да не заборава ни ову ново-образовану пољопривредну подружњу, у чијој освану, дај Боже, да се што при и која пољопривредна школа створи како је члановина ово подружње баци њаву прва ученици (баци).

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стјаје за Србију:

НА ГОД. 8 ЛП. НА ПОСЛ. ГОД. 4 ЛП.

ДРУШТВО ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ
СРПСКО ДРУШТВО ПОДРЖУ, И ВАРИ У ОБИТУ
ДОБИЈАЈЕ ЛИСТ У ПОСЛ. ЦЕНА АКО ПО-
ДОНИ КРОТИ. ПЛАТИТИ ЗА ЦЕЛ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРК.

Цена огласика иложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 7.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 19. ФЕБРУАРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

Истакла

Опадање продуктивне моћи земаља у Србији опажа се јасно у пропадању сточарства. Српски земљорадник држи много мање и много гору стоку него његови претци, не само с тога, што до данас није било ни једнога кола јахача, које би га награђама и примером подстрекавало на боље и разгранатије неговање стоке, већ зато, што му данашње агрикултурне прилике категорици забрањују, да више и боље стоку негује. Пашиња, утрине и шуме скучене су и стављене под културу. Под утринима остала је већина најгора земља, она, која може да израни ову и овакву стоку, какву данас имамо. Ливаде су умањене, а сточно биље се не гаје, зато што је продуктивност земље све слабија на је нужно, да се за продају засева сваке године све већи простор земље, и што шире сејање сточног биља тражи интензивније газдовање, које је према нашим економним приликама немогуће. Ливада, утрина и шума нестајаће све више, тиме ће бити све мање услова за неговање стоке, а са нестајањем и закрпљивањем стоке све гори услови за пољорадњу.

У Србији се још не увиђа ни оно са чиме су други народи давно речисити: да земљорадња може напредовати једино тако, ако је на науци основана; да снагу земље не изавајају једино елементарни случајеви у природи, да земља није само носилац биљке, коју природа израђује, већ да је земља скривитиште рана за биље.

Међу тим све што се употребљава троши се мењајући свој облик или и облик и садржину. Материје употребљене за рану биља и животиња мењају се хемијским животом биљке и животиње. Живот органски и јесте у ствари један низ хемијских процеса, при којима се мења једна субстанција у другу. Животиња и биљка могу и напредовати докде докле имају довољно обила субстанција, које се нормалним животним процесом могу менати у честице њиховог тела — док имају рана. Ако у земљи нема ранаљивих материја, и у оваком облику какав је за асимилацију нужан, и биља на тој земљи не може успевати.

Но и кад је земља прегрета биљним раном, моћи ће да се исцрпе скидањем жетана, јер биљка живи

и напредује узимајући рану из земље и мењајући је животним процесима у честице свога организма. Скине ли се биљка са земље, одузме се и земљи онолико ранаљивих материја, колико их је биљка за своје напредовање утронила. Скидањем жетана са земље, кроз дужи или краћи низ година, исцрпи се из земље биљна рана, и ако се земљи, на ма који начин, не врати оно што јој се жетаном одузело, жетве ће бити све слабије, док најзад продуктивна моћ земље не малакше сасвим, тако да земља никакве жетве не даје.

У Србији су остале у пуној снази само још оне земље, које су плавне, те их природа сама тори и чува да им продуктивна моћ не малакше.

Врло поучно је упоређивање средњих жетана у културних народа, са средњом жетвом у Србији. Француска има 18 хект. жита на хектар земље, Белгија 20, Енглеска 27 а Србија 8! (ако је и ово тачно).

Не треба мислити, да су климатске прилике или друге околности у овим државама боље него у нас, те да с тога имају боље жетве, на против, Србија је по својме геогрфском положају у врло повољним околностима за земљорадњу. Рђаве жетве у Србији, у примери са другим државама, не долазе ни отуда што се земља обрађује несавршено. Неколико аналитича земаља, које овде износило, показују, да српске земље имају одличне особине физичке. Чак држимо, да испључио препоручивање савршенијих сирара и савршенијег начина рада за обрађивање земље, значи науци земљорадника да своју земљу што пре и боље исцрпи, или да се боље израдио, значи дати му могућности да што пре дође до просјачкога нитала. Земље у Србији трају још једнако с тога, што је начин обрађивања земаља примитиван, а справе за обраду несавршене, те земље не дају истина добре жетве, али се и утрони мање рана. Савршенијим радом и употребом савршенијих сирара земљи би се дале такве физичке особине, под којима биљка може да достигне до највишега степња савршенства, те би се овако радећи добијале најбоље жетве, али само докле, док у земљи има биљне рана. Кад се већ из земље исцрпи рана, онда не помаже више ни најсавршеније обрађивање.

Рђаво би се разумело, кад би се помислило, да у српску пољорадњу не треба увлачити савршенији

начини rada са применом техничкога напретка. Овоме исељује се циљ са свим противња. И земљорадња, као и сваки други економски рад, ако оће да напредује, мора се послужити напретцима науке, али не једнострано, већ у свима правцима. Овим се хтео рећи: да земљу ваља одржавати, ако је добра, у истоце стању, или јој вештачки поправљати, не само физичка, већ и хемијска својства, ако јој ова нису таква, да земља може да даје стално, из године у годину, добар принос.

(Насловна оо)

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и недаће, њихови узроци и последице.

(Насловна)

Подела имовине, распарчаност и разбацаност појединих имања.

Сразмерна и згодна подела земље међ поједине грађане — земљоделце — у једној држави, од вајкада беше, у свима државама, основница, темељ за мир и поредак, ред и рад, а у већи са паметним и сурвеним економским уређењем главни потисак: за цветање и напредовање читавих покрајина ил' и целе државе, за благостање и срећу народа. Али, где није таква подела у сопствености земље, где има појединих богаташа, који држе у својим рукама првене просторије земље, док се већина земљоделског становништва нема ни грдве земљине, или има једва толико земље, да уз најбољи труд и рад, више дритајући другоце, него радени себи, с тешком муком и то добрих, родних година, може да израни себе и своју породицу ту је већ рђав распоред земље, неподесна подела сопствености.

У таквим земљама у брзо се издвајају богаташи, спахије, господари, са грдним баштинама и просторастима у један, а грдна сиротиња, маса народна без куће и кућништа, без земље и без мала, у други, крајно завањен непријатељски табор.

Рђав распоред, рђав подела земље, дакле та економска страна потлачених слобода и пригешности, беше у већина прилика, повод грађанским ратовима, бунама и крвавању у рођеној земљи; много пре, по политички мотиви и лична права — нарочито у прошлом веку, па до средине овога века, беше, због тога, буње и немири, кроза све јевронске земље.

Француска револуција при крају прошлог века, из економских мотива повила, руши привилегије, поделу на стедске и обара средовековне преивеле кочье напретку и благостању народа, феудални спахиски светом.

Србија у почетку овог века, заплускивала крајним таласима тог духовног покрета, угледајући се на њу, ослободила се сопственом снагом испод петковног туђинског ропства.

Један је, економичи смисао, узрок обојим револуцијама и отуда потицуним успесима: — уз личне слободе, задобијање економских слобода, рушење феудалног принципа.

Од тада су разне државе, свима силама утицале, да се путем откупи и новоние поделе земље, опет поврати економска слобода и благостање, да се поврати поремећена друштвена равнотежа и да селачки стедск дође до своје рођене земљице и кућнице.

Заслуга је француска револуције, што свима исељеним људима силном олакшаје исељо: да снага и моћ државе почива на ослобођењу, ваљаности и добру селачког, главног, основног стедска, тог корена на стабу народном. То је и донело богате плодове на уређењу и утврђењу новог друштвеног поретка: ослобођење својог стедска и бригу и спајање држава, да се он унапреду и развије.

Политичко ослобођење донело је собом и економско ослобођење; економске установе — племенитина и задруге — донеле су, својом живањашу и истрајношћу, својом унутрашњом силом и моћи оба ослобођења и политичко и економно ослобођење српског народа.

Али не ваља, ни оно друго зло, у подели земље међ поједине сопственике, где сви земљоделци, истина имају своје огњиште и своју земљицу, али грдна већина од њих има тако мало земље, да већа и породицу негову, једва нехранити може. Земљоделци ту мора, да ради и друге послове или да аргатује другоце, да тражи туђу земљу и да је узима под закуп, ил' да је ради наполине, делећи с гаадам све по пола!

Ово зло у овакој подели, не ваља још ни због тога, што на малом имању, па још кад је човек инокосан, не може и ако би хтео и жељео, никад да дигне главе, а то ли још и да употребити и примени боље справе и машине и да земљу онако обрађује, како би требало, те да му више користити доноси.

У погледу на поделу и распоред сопствености земље, у Јеврони, владају сада три разна принципа, у опште. Та три типа, или преставника поделе земље — баштине — у три велике јевронске државе, оштро су се издвајале и омејале, а у осталим, приближују се више, или мање једноме од та три типа.

У Енглеској влада такав принцип: земља се има делити и парчетати што мање и пољорадњи имају се посветити само она количина радне снаге, која је неопходно потребна. Само се онда може пољорадња силно покретати напред и процветати. За то је тамо цела земља подељена у велика отворна имања, на којима не само да се могу лако водити и примењивати сви прогресивни науке и технике, предузимати поправке мелiorације и удобравање земље, но може се у опште најистигуније газдовати, па се и потребној радној снази, даје занимања и рада, у продуктеу скоро читаве године и с тога нема ни губитка у радној снази људској, у подели и примени народне радне снаге, рачунајући целу државу.

Резултат је тог система, што сразмерно, нигде иначе, није доведена пољска привреда, на ступањ онаког савршенства, као у Енглеској; нигде нема сразмерно тако распоретног сточарства; према томе нигде се не производи ни тако много љубрета, нити се поље може до тако високог ступња и обради подићи, као у Енглеској.

Али због тога опет, у Енглеској међ насељем, ни десега част не сачињава ове људе, који имају своју баштину, своје имање а девет десећина су и

без куће и кућишта, без окупине и без баштине, без снага непокретног имања у земљи! Значи $\frac{1}{10}$ је безкућник — пролетар! С тога тако раднички покрет налази најусуспешније површце и опасност од револуције је највећа!

(сепарацио се)

Наши важнији четинари и где се од њих могу подизати четинарске шуме у нас.

(поштовање)

Бели бор (*pinus silvestris* L.). Има по две четине у једној осмини састављене. Четине су поређане унаоколо по гранама и врху стабла. Оне су троугласте, врхом шиљасте и боду, отворено зелене 5—6 см. дугачке; спадају попусто сваке 3 или 4 године, за то се и бор увек зелени, и лети и зими. Бор цвета у мају на истогодишњим леторастима: Шишарица је купаста висећа на кривој петељци, смеђаста сива, 5—7 см. дугачка. Сазрева у октобру друге године, а крилато семења излећу тек у априлу трећег пролећа из шишарица, које остају на гранама до јесени па онда онадају. Бор стаје на род у 15—18 година, а у великој чести тек у 40 год. на роду скоро сваке године. Кора на стаблу је црвенкасто жута. Корен пушта дубоко у земљу и јаче се упоренава, а нарочито има дугачку српну жиљу. Вела боровина има у дрвету више смоле него смрчевина, за то се од боровине цела луч и пече латрак, ако нема прилог бора. Срчевина је жућкасто црвена а белика жуто-бела.

Облик боровог стабла зависи од каквог земљишта, од повољног места и од тога, да ли расте у чисти или посебце. У довољној чести борово стабло расте право, високо до 35 мет. Дебло округло, често без грана скоро до при врх, круна мала ретка и заокругласта. Ако расте усамљено или у великој разређености, онда је стабло краће, гранатије, круније гране, често кривудаво и увијено. У младости расте брзо, круна му гранатија и купаста, а од 50 године круна све ређа, заокруглијаста, за то земљиште не засењава добро. Најчашће прираста до 60—100 година, па после све слабије. Бор живи до 300 година.

Бор не бира особито место, задовољан је и сировијим поским земљиштем. Успева добро у местима где су велике и оштре ладноће а и где су лети велике и дуготрајне жеге. Но при свем тог борје воле сувањи ваздух а избегава магловита места.

Борове шуме заузимају у нас само брдска и ошња планинска места, а то махом јужне, југоисточне и југозападне стране на висинама од 300—1200 мет. над морем. У неким земљама венчачком начном успело се данас толико, да се велике белоборове шуме подижу у ниским местима и равнинама, на летећим песковима, по кршевима и степацима; но у тим приликама повољније су им северне и источне стране. Што се бор пење на већу висину, заузима више јужну страну и где су највеће прилике он може још добро да успева.

За ваљано и потпуно развиће бели бор тражи дубоко и растресито земљиште. Расте и по кршевима

и степацима, али ту остаје онизак, само споро дебла, често привудав и жбунаст. Задовољава се са веома мало влаге у земљи. Често се виђају борови на неприступним антицама и отесцима скоро једноставних стена, где су се учврстили кореном у пукотине у које једино досепа мало влаге од кише и снега. Не воле земље час сувише влажне, час одвише суве, већ захтева постојано умерену влажност. Пресађивање из влажније земље у суваљу и обрнуто не трпи, и често уследа тога угине; с тога борови расадици се подижу ближе месту за пошумљавање ради прилагођења.

Какошва земљишта угине на већи или мањи пораст борова, на каквоћу дрвета и на дугочечност. И ако бор успева на земљиштима од сваковерних стена: гранитних, шкриљастих, кречних и др. олет му најбоље годе пловачне пескуше ради мекоте и дубине.

Бели бор не трпи јак засенак, тражи више светлости; круна му се рано сама разређује, с тога земљиште под ретким борјем брзо се уледни, утрани, ослаби и задивља.

На бољем земљишту може да поднесе и већу засену. Са тога у новије време препоручују да се бор подиже у мешавини са другим врстама дрвећа шумском.

Чисто белобороних шума а и мешовитих са другим врстама дрвећа, које су саморасле, има мало у нас, а венчачки подигнутих нимало. Само у срезу раванском у планини Тари, на Звезди и на косама завољанским; у ср. златиборском на косама креманиским, на Шљивовци, Лески, Торнику и др. брдима; па у Баковачкој планини у околини Студенице и још на неколико места у ср. студеничком; и нешто на источној страни Цопањина у ср. жуљском. На висинама од 300 до 1000 мет. находе се мање чисто белоборове шуме, а од 1000 до 1200 м. висине у мешавини са прином бором, буквом, јелом, смрчком и беликом (растом). Бор је у нас планинско дрво.

У младости бор не мари ни од мрзаца ни од сунчане прилике. Свака спољна повреда на стаблу шкоди му. Не подноси заклон и велику честу, и ако се млад борик 4—5 година не ослободи тога, може лако да угине. Велики снегови и китина ломе му гране и малаћа стабла, јер су крти. Олађе му мало шкоде јер се дубоко укоренава, само на плитком земљишту и на jakim ветрометинама искорпућује га и ломе. Много страда од болести „жутице“, од које четине погине и све онаду. Та болест долази кад наступе велике врућине или ладноће и дуго дува кошава тако да четине више испаравају но што им придолази сок из земље. После смрче највише страда од разних инсеката и гљива.

(сепарацио се)

ПРЕСАЂИВАЊЕ ВЕЛИКОГ ДРВЕЋА.

(поштовање)

Види се да овакви начини пресађивања стаје много. Но не треба заборавети, да се при сађењу паркова често чине велики излетци, који пропадају најчешће због тога, што се већина дрвета седи сувише близу једно до другог; готово половина так дрвета гине 4. или 5. године, и сад напосле треба попуњити огромне празнине које због тога остају. Ми смо имали прилике

да видимо stare plantacije, koje su uopšte više od 5—6 хи-
лада кубита: две трећине дрвета бехе се осушило и морало
се посећи.

Мислимо да неће бити потребно да узлазно у даље ситу-
ицие односно сађења великих дрвета, и зато ћемо се обратити
обичној баштенској пракцији. Ми ћемо се побринути да ова
емпиричка знања сведемо у рационална начела и да их изложимо
на начин који ће бити свима појаман.

Пре свега приметимо, да свака пут пресађујући дрво,
(особито ако му је обим велики) треба његово стабло и гране
унети маховином или сеном. Начин тог увијања описати смо
раније, говорећи о пресађивању великог дрвета. Увијање постоје
у толико варијација, у којима је корице дрвета орезано. Говорећи
уопште, при пресађивању малих дрва, треба пазиати на све
оно, на шта смо раније обратили пажњу. Чувати земље оно
жила сваког дрвета, које се пресађује, стадо би много труда и
било би чак немогуће, ако је земља пенчала а дрво много обима.

При пресађивању дрвећа и њиховом сађењу у сваки се обично
ствара да што више изгуби. Економично ја, готово је увек неоп-
ишан, и да потврдимо наше речи ми ћемо изнети мане стору-
раскидања. Има људи који због доброг знања, да је немогуће са-
дети велике просторе земље многим дрвећем, ако нема могућ-
ности, да се обрати на та дрвета довољно велика. Зато се ми
обраћамо онима која воле радити о својој раду.

Да би могли дрво пресађити, пре свега треба га извадити
из земље. Оа те прве операције зависи успех даљег растања
пресађеног дрвећа. Новеници баштована обично то чине оштро
ударе неколико пута аномом оно дрвета које се пресађује, и
то што је могуће ближе стаблу, те тако непресецају њиме, које
ни сапањем смегају. Када су највеће жале пресецају, јавно дрво
силном укуу из земље, те се поклању и последње пажње, које
су најбоље. Но није то још доста, шта се дрвету одлучује
његова најужнија ергана, оно се пресеца на дрвету сучицама
приводе, које савињају оно што су неки баштовани ставили
окома невошто највеће дрвеће пада се на још већом небери-
вањем. Пече међу у јаву, које се једна толико велике, да у
њих могу стати свака две три жале. Дрвета поклања на онај
нашци, остављају се без даље брига, не даје им се чак ни јаву
земља, и се приводеју их ни из кола, због чега их ветар,
наравно ишваљује. Тако раде немалки.

Треба се већ једином оставати тог иштево начина, и у
личном и у општег интересу примати бољи начин пресађивања
дрвета, који не захтева ни више труда ни више трошка, но
само више пажње. Напоменом овде неколико правила за пресађи-
вање мишле дрвећа.

Прво се правило стоји у томе, да дрвета која хоћемо
да пресађимо, треба извади из земље кад је најбољит дан. Пре
него што се приступи вађењу дрвета нужно је спочетна да се
отпопају што је могуће више највеће и највеће жале. Затим
се с једне стране дрвета окома полукружном шапчић — капању
обим треба да је толико велика, колика је половина дужине,
највеће жале. Када се достигне та дубина, где се не може
више напати, да ће се најви на дебеле хоризонталне жале,
па чине се копати испод дрвета, док се не дође до главног порена
(сучица жале) који ваља орезати. Када је дрво поткопано на тај
начин с једне стране, онда се жале орену са противно, савијају
у врх дрвета на ону страну, с које је оно поткопано одоко.
Дрво немогући отвора с те стране, пада, а не покрећује своје
жале. Тај начин вађења дрвета особито је применен у старим
расадницама.

Када је дрво извађено из земље, његово жале треба са-
чувати од утицаја сунца и ваздуха. Зато се покривају жале мо-
ровом асуром или ма најваим другим влажним покривачем. Ако
се дрвета тог истог дана, када су извађени не могу посадити,
онда их понова међу у земљу. Тим путем највином ваље се можда
дрвета и обзиром; сирочеде се капањем, поклањају се под корен
и то вао што је раније капањо.

Надмоћност оваког начина је очевидна. Јавне, у које треба
посадити извађено дрвеће, треба освештати неколико месеци пре
пресађивања и напуштати их убуђетом. Често се дешава да се узме
убре које најде добро савршено, а дрво које најде добро проветрено.
По нашем мишљењу такво је убре шваљемо за пресађена др-
вета, јер амоникас који из легла излази, упронашћује све неуважене

делове баљне, и, пр. крајне орезаних жила. Но непрегорено
убре може се напути на површину земље после пресађивања.
За то је најбоље полупрегорено убре које чува земља ваљу
те се не мора због тога много подизати.

(сучица се)

Б Е Л Е Ш К Е.

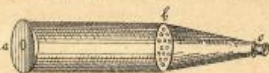
Средство за утамањивање пољских мишева.

— Ако се при обрађивању земље жале на три штећна изналаја
или изналаја јаву г. А. Уа, са свим смо једно да ли ће то
бити; мишица јаву, гусеници равних мелигоров итд. Да то ради оштро:
убрива нама жале извршеном ососорно-насељем пречиш, после чега
постави с жета та жасицама галова. Оа иже са поже устрој-
лавити то средство, ја писам оштро изналаја губака баљна од тих
изналаја.

Има сам капањо баљу ону коју сам изнала, она је била у јавном
оштроу даљим праро протрети изналаја. И ја сам га отребно од
тих изналаја јаву средство. Пажња од којих другова оштроу
су се. Ако се у току даје појави из сучицама баљу гусеници и др-
треба устрој поже рече или изнала, пошту земљу тешике сајети тог
ососорно-насељем зрета. Све тога тај зрета је и зрета баљу у
убрива. При сађењу зрета и других зрета је такође писаним, да устрој-
деле зрета које дубље и зрета жале, у јаву тога зрета; и изнала
се иже делом, да су пореме којих баљна зрета протрети чак и
онда, кад су у средство чистио изналаја зрета би зретама
сачица од зрета.

Одасмо изналаја којих је код нас пре био у великој изналаја
а сад су од свих потребности, ја могу препоручити јавно такође зрета
сачица средство. А то је пожемо јавно машине.

Механизам је то највише оштроу: Главна од оштроу да бжеља
шваљер од 2 стопе дужина а 8—12 палица шваљер; ја горњем
кроју (8), који се може загорати и оштарати, капање од отвор
који се јаву земље, међу циндиком и копањем делом изналаја се
обична кружна рететка. (6).

Устројете тог инструмента је зрета зрета, у циндиком се прави
вајра и то најбоље пожемо дрвеног угла на који се ваљу; сунор,
струтница, нуводе зрета, зрета дрва и томе ваљни предмети. Усно
гало машине (6) укуде се у машину ручну, у пожемо жале распе-
рује се вајра. На споро на оштроу нуводе земљаних поклање се
дел, то нуводе треба оштроу изналаја, да би што мање праро из-
налаја из жале. Савршеном сунором ваљана се сунорима писаним,
која убаја изналајама од протретино струтница у угла, ваљана
се оштроу угла, а из при се оштроу ваљана; то три гало, од
којих је доваља и јавна па да угрун изналајама, ваљана све места,
ходаније и рече мишове те их сачицама укуде. Дошака се да у почетку
оштроује, пре него што се понаше угла из рече, већ ваљу мишом,
по ону су већ оштроушли, да се без иже могу поубити. Ако се
поклање дла из рече у које је машина ваљана, то је изнала да су
изнала већ оне рече ваљанама онда, треба изналаја машину и
ваљанају ту ручу. Делето то највише је двојак: прво што се по-
жемо ве потребе поклање машино, а друго, — што се изналаја
да јаву зретама и не поклањају, и чак јаву који сам на јавна оставио
просту, иже био из ваљану.

МРИВА. — Мрива има зрета много зрета, које се разликују
по боји, изналаја и ваљанима.

Мрива је зрета зрета, но само зрета, већ и жале.

Мрива је бжеља изналајама, која ваљанају у равном земљишту
у поже она доста и зрета. У сунано јаву и ваљаном земљишту она
се сунано сили и ваљанају у зрета, на иштево сајети порена.

Семе од зрета зрета тешике зрета, с тога се саје које жале
Ако ли се узасеје у Марту или Априлу, добро је семе најпре ош-
тавити, да би бжема жале.

За време rastenja, kрпн се оплова и клеи, а гле је вомо густа, каа је проредити.

У Октобру се крпа сад и сиве и подруге и тринае.

Посеом од вишања. — Добре, зрне више каа очисти од кошаца и метује у једну сад, па она кувати и беспречно мешати све дотле, докле се потпуно не згусти. Када у пола буду кувале, она каа метује у њих шебор и ту, на 10 килограм шеора 4 мр. шипова.

Иако тако за време кувања може се дометути горе од каула али шта друго ради марира.

Тако се кува и посем од тринае.

Срвство за познавање да ли је вино бојади-сано виштачним бојама. — Међу многе начине за познавање да ли је вино или бојади-сано са виштачним бојама, особито наглављују начин Казеова (Савојева), тив пре што је тај начин доста прост, а одликује се великом тачношћу. Пре поштовања кава по том начину поступак се описује: око 10 кубних сантиметара тивн кавае Нрб и одмах тиво и јаво мучи. Мучило траје једна минут После тога то се проноси пре филтар (папага), који се претходно остави пром (као инак не инак савршено бистро, процадиће се повозом кроз филт (капа)). Ако вино није бојади-сано са виштачним бојама, филтар је бојади-сано каа слабо мучуваат. Када је вино бојади-сано, филтар мора на сваки начин бити бојади-сано, понада однећ иште. Е. Лувак првено је оште на 12 различити виштачне боје, које могу служити за бојади-сано вина, па је конштатовао, да су у свима случајевима методи Казеова познати начин резултате.

Једна пећ за две собе. — Многи отворени имају тај недостатак, што две собе вага грејати једном пећом. Ако пећ није тако изналажа, да дозираје два од обе собе, тако да се обе могу добро и једновремено загрејати, последица је инак ирационална, че да су прага из једне собе у другу јавило отворена. На тај начин у собе, која нема пећа јавило је зрак, докле је у соби, где је пећ, често и сувине велика кружања. Томе недостатку лако се може помоћи на овај начин. У зрак, који долази од обе собе, вага намачати два отвора: један у свакој зрак, до тавака, друге у зрак, до пола. Горњи отворан прикати у каваку собу загрејати каваку на томе собе, докле долази отвором узлику и у загрејату собу каваку каваку. На тај се начин обе собе брзо загреју. На оба отвора могу се метути и завесице, појина се кад нам је воља, измучујући тог може и устави. То, тако просто средство, које се у пракцице показало као марсно, јесте, на малост, мало новачко.

Спавања. — Свака је укуца и арва зелени. Свема негово сеје се сарватком Септембра. Земљини треба да је чисто, добро обрађено и сунку опрвнату. Сеје се или на ширину, или у редове од првине на 0-3 метра удаљене једна од другима.

Свавања има њивог и кебер, а лампене дугуљачком, округлим шта. Она имања зрне укуцаја је и бола, докле она себа има тврдо и мало укуцао њива.

Да би смо имали свавања савесно и у свако доба доволно, не треба га сејати свега на један зрак, већ у редовима од четрнаест кава.

Ако хоћемо да гриво семе од свавања, она остављајмо најбоље и најквистије свавања за тај посем. То свавање — севање кава свесно она, каа све буде потпуно зрело. Само га треба однећ ошати и оставити на сувоме месту.

С првине сеје се спавања од Марта до краја Априла. Доциња које себа не првје.

Један начин лечења вина. — Ако је вино кувало, она треба брзо додати мучицу, добро га заштити и оставити у подругу за неко време на миру да стоји. По том треба додати мало повече црвене цеме, на свет заштити да тако стоји неко време,

Онда се проточи у друго, добро исприво буре, и кад се снесе, отпочине се отишати. — Тако ћемо добити вино, без њивне марира.

Да вино добије лепшу боју. — Често се дешава: да вино има рђаву боју. То беша или од рђавог стока, или ако се вино у првеном рабије, или некаким створог и повоз него шта.

Да би тако вино добило бољу и лепшу, сваком првороду боју треба у нека метути некако првено шивале, која ће му дати лепшу боју, без икакво штете по уку.

Овај је начин оробан, и он је се познато са сувим усавком, те би га требало употребавати, у место другач боја, које крде укусу вина и арваљу она, као га лику.

Жир је отрован. — Министарство полупрвродна у Килеској првине голвено кавако је расисе, којом свакошима обраћа пашњу на тај сада већ не сумњани вага да је жир са рогоу марку отрован.

О томе новом чуау сада се познатио тарти. Жир од кога се сивне гоје, за оне се може кавати да је био рђавих посвациа, или је за рогоу малау марку, нарочито огу испод две голвине, првено отров. Млаштво мале стоне сивне голвине гутине повозом тив, што се пушта у штуру, каа јар кава. Стова, која се њивом отрове, обично изгуби шивет, не једе, вагао мршава, добије озбиљно по језику, било купа шиво и слабо, температура тела спала, и најпове долазе смрт.

Сврешено наглављују виштачни полупрвродина на ову опасност и првородујемо ни: да у жир само сивне пуштају, а другу стоку да остављају од места, где би могла марку језити, нарочито с тога, што ова стока у оште рлаво једе жир, без погледа на то, што је он за неку врсту стоке отрован.

Они, који би не посматрали и првесе своје знали што о употребу жару на арвале рогате стоне, долбо би учинили, ика би о томе учинили свакоште, "Темаку."

ДОНЕСИ.

Љутовница 10. Фебруара 1895 год.

Зима је, па се готово њивта не може у нолу ралити, с тога ово писанце овај дописе "Темаку".

Јесен смо имали лепу и благу, и сви су једнак радом посрпшавали. Ошме њивашице носејо је доста, јер је време за севање било доста повољно. Греше ваши људи арвалци при севању све стрпавине у оште, што ју сеју на кршавој земљи. Нарочито ово рђаво гуче на пашавицу. Пашавина на се посеје на кршавој земљи не може да да рол што не товано, да ваши ракоде око мене обраде, а оми тога и рол што се од мене добије рван је — штуру — са много све кавакх зрвациа, и ваши пашавина савада се монва неке пролаје. Показиве о овога гавинаца, а и што су земље у ње доста кршаве, првородује сва ставовеница могу ошавине, да важе ваје стоку, јер су арвродне услови нешети Геогрвено-вамасте повољна иште, иште повољности за стоврвство. Тако се иште мора примити да што до се у целој нашој земљи рвациа арвродатура на швету стоврвство биле имати рвацио: првациа сваке долвине?

Копарка је ово јесени првацио поавитицу за стоку. Она иштева боље су него шивта, али онаме, кавако се код нас граде, иште од гаврвацио техникаци на харватине потребава за стоку. Оне се првено рвано просто Побеје се коље достворито у земљу, и она се повуца с кршавом, па се одово воарје и то ти је све. Тако вашире иштева да су тола, али у њима је кршаво као у подругу, и поврвено су за стоку, а нарочито су шивовале за очи стоке; у вама арвалку тола и јува, којима је шивоват од првене потребе, а ову међу тив у вашири кошарима немзду.

Првене голвине, узета сва по пражоку и расколу, могу се изваати неродом за полупрвродине овога краја. Сва су њивта — сен иштења — што ми писано "вамаца," а нарочито куврзу, која је непшувачна крива у лебу за савачке живаљ. И остала ваваља бојају су ролваци. Сва је као што сам то и у пр. годишнин дописана

СТЕЧАЈ

за слушаоце калемарског курса у Шапцу.

напоменуто, био је мало. Свој живота што га је било добро и оно срађуно је, али која чајка кад га мена доста.

Јака је вичања крица у сецу, а штак се доб и сево морају да издују. Сто килгр, кукурма плаћа се по селацих 13—15 денг, а сто килгр, сеца 3—5 денг.

Од Децембра месеца био је снег, по што се постепено приваљало. Јака је доста јака (23—28°C—) али штак углома за знање радоне а нарочито за сецу и пуњене драг.

На Српској 2 обзирца т. г. објављен је први редовни збор „Гор. Милановачког полупр. подружине.“ Збору је представљен овај дневни рад:

1. Прочитао је вештака у досађаљем раду;
2. Поједини предлози;
3. Упис у чланство и
4. Избор нове управе.

Збор је отворио г. Коста Борисаљевић управник подружнице — и изговорио му циљ у коме је сазван. По том је измолено збор, да саслуша вештака у досађаљем раду.

Давољна је прочитао вештака у досађаљем раду привременог обора. У вештаку у главном каже је:

Да је привремена Управа посрлањала све предакодне радоне а првенца, која су на „извршено“ скупу доспела, с мизам миземма, на које је првенца управни одбор, прихваћена су и потврђена од г. Министра нар. привреде, а подружница је прихваћена и у састав „Срп. пол. друштва“ Г. Мил. Нар. Привреде благоволе је подружници поддржати 1200 денг. годишње помоћи. За ту помоћ подруж. управа изабавила је — кућана — у близини Гор. Милановца око 3 хект. земље исту огранда и узорава тако, да се за промене могу одлучити радоне на истом. — По томе је у главном изложено план рада кога ће се подружница у будуће придржавати. На посетку управе је се обраћала збору, да овај уписом у чланство помогне ову уставку. Напоменуто је и то: да је подружница постављена на четром темљу, и да јој је остатак осигуран

Збор је првенца овај вештака и ошину, и дошло одлуку: да се у закључак стави србачна хвала од огране збора целој привременој управи, а нарочито њеном управнику г. Борисаљевићу. И вештака прихвати му се миса, да је се својим закуе био, да се ова устамова оствари и осмисли.

После говора г.г. Милоја М. Борђевића, Нил. Јов. Сарачевића и Пав. Абуљина, дошла је одлука, да се за подружницу набави компаније које је г. Сп. Б. Гавриловић привремено од америчанске.

И ако је дан био хладан — један од изјављених с мразом од оне име, штак је се тога дана уписало за чланове око 40 грађана — уписали су преко 100 акција денг. 1000. По подружница се пазе, да ће у тежак оне годишње уписати бар 8000 денг, свога капитална.

Од чланова подружничких изабрала је стана управа у коју су ушли: За управника г. Коста Борисаљевић адонат из Гор. Милановца; за благодетелја г. Милан Анђирић трговац из Гор. Милановца, а за чланове управе г.г. Никола Јов. Сарачевић економ из Аутовнице; Милоја М. Борђевић економ из Каменице; Добросла Р. Урошевић предлазт.; Стеван Мајсторчевић из Гор. Милановца и Алексине Рамљег трг. из Балиновца.

Пошто су изабрала лица за огоргу закључка г. управника је распустио збор зеним говором поздрављају србачку шт.

Судића по допављеним раду, а и по програму рада за даље, ова ће подружница изити леп успех, а може се рећи, да ће бити од врних у земљи. Стаповити старог рудничког округа доста помажу на ову подружницу, и је сузакна, да ће бити и једнога изумњениг селма, који неће бити члан оне подружнице.

Ово је прилика, да попиши и учитања старог рудничког округа дошаку, а за митовски пошери за пољску привреду.

Стога је на најпани прилично јестива, услах тога што многи кукују зрну и за себе и за стоку. Уста у опште ова је мршава и мржавна.

Рашије смо имали прилично. Продаје се од 6*20—0*30 денг. — инакоре од 8* а ки је обично таку и печено.

Здравље код одраслих људи прилично је. Дочу ставише детворачна губобља. — На стоци нека мразе.

Навацина је од 0*80—1 денгара.

Никола Јов. Сарачевић
економ.

Српско Полупривредно Друштво за обуку у пролетним калемару воћа, отвара практични калемарски курс за 10 до 15 ученика — курсица — на своје добро код Шапца. Овај курс трајаће 10—15 дана почевши од 1. Марта ове године.

Слушаоци курса могу бити ма из кога места Србије. Привремено право имају млађи и писмени селаци, изабраници прослашима курса према раду и привремену плаћа ће се за време трајања курса дневно од 2 динара, а по завршетку овога, сваком ће се издати уверење о показаном успеху и уз то поднапоће им се по који наплатити алат.

Позивају се сви, а нарочито млађи писмени селаци, који су ради да се у разним начинима пролетњег калемарља обуке, да се писмено или усмено пријаве управнику друштвеног добра у Шапцу г. Станојаку Петковићу, најдаље до 20. овог месеца

Умолјавају се уредницима Српских листова, да изводе у својим листовима на углавном месту оштампају овај стечај.

Ил. Шандеаревић Срп. Полупривредног Друштва 11. Фебр. 1895. године Бр. 364. у Београду.

РАСПОРЕД ДРЖАВНИХ ПАСТУВА

По станицама за опасивање народних кобила ове, 1895, године.

Према одобрењу Господина Министра Народне Привреде од 13 пр. месеца Збр. 90, државни пастуви распоређени су за настапујајуће период ошавана народних кобила по окрузима и станицама овако:

ВРАЊСКИ ОКРУГ

ДЕСИВОВАЦ

1. Гиђран, дорат, сваке сваког другог дана;
2. Обријан, зеленио, сваке 9 пута недељно;
3. Веселин I, дорат, сваке сваког другог дана;

ВРАЊЕ

1. Езрон, зеленио, сваке 9 пута недељно;
2. Салоста, дорат, о * * *

СУРДУЛИЦА

1. Балтазар, дорат, сваке сваког дана;
2. Борна, зеленио, сваке сваког другог дана.

БРАГУЈЕВАЧКИ ОКРУГ

БРАГУЈЕВАЦ

1. Аполо, дорат, сваког трећег дана одмор;
2. Дорба, дорат, сваке сваког дана;
3. Јабуд I, алат, сваке сваког дана;
4. Барум, зеленио, сваке 9 пута недељно;
5. Блаже, дорат, сваке 9 пута недељно;
6. Бенази, дорат, сваке 9 пута недељно;

ГРАЊЕБЛОВАЦ

1. Бено, алат, сваке 9 пута недељно;
2. Вичијан, дорат, сваке 9 пута недељно;
3. Каселар, зеленио, сваке сваког дана;

РАЧА

1. Дабрецић, дорат, сваке сваког дана;
2. Милорд, алат, сваке сваког дана;
3. Вуљан, зеленио, сваке 9 пута недељно.

КРАЈИНСКИ ОКРУГ

НЕГОТИН

1. Емир, дорат, скаче сваког другог дана;
2. Ђавор, зелено, скаче 9 пута недељно;
3. Јисаје, дорат, скаче 9 пута недељно;
4. Мрса, алат, скаче сваког дана.

Д. МИЛАНОВАЦ

1. Џилберт, дорат, скаче сваког дана;
2. Лорд, дорат, скаче сваког дана;

КРУШЕВАЧКИ ОКРУГ

КРУШЕВАЦ

1. Рис, дорат, скаче сваког другог дана;
2. Јушом, дорат, скаче 9 пута недељно;
3. Цветам, дорат, скаче сваког дана;
4. Сладор, алат, скаче сваког дана;

АЛЕКСИНАЦ

1. Златам, дорат, скаче сваког другог дана;
2. Лабучило, дорат, скаче сваког дана;
3. Бајтист, алат, скаче 9 пута недељно.

РАЈЧАЊ

1. Теодан, дорат, скаче сваког другог дана;
2. Борисо, дорат, скаче 9 пута недељно.

ТРОТЕНИМ

1. Арслан, дорат, скаче сваког другог дана;
2. Панжер, дорат, скаче 9 пута недељно.

АЛЕКСАНДРОВАЦ

1. Негоди, дорат, сваки трећи дан одмор;
2. Љубина, зелено, скаче сваког другог дана;

МОРАВСКИ ОКРУГ

ДОВРИЧЕВО

1. Долки, дорат, скаче сваког другог дана;
2. Веселим, дорат, скаче сваког дана;
3. Ђинарж, зелено, скаче сваког дана;
4. Ами, зелено, скаче сваког дана;
5. Ђамшир, ђогат, скаче сваког дана;
6. Батор, ђогат, скаче сваког дана;
7. Њибис-Ага, зелено, скаче сваког дана;
8. Гружанин, зелено, скаче 9 пута недељно;
9. Ами, дорат, скаче сваког дана;
10. Мовис, дорат, скаче сваког другог дана;
11. Сергесма, дорат, скаче сваког трећег дана;
12. Мохмед-Алија, дорат, скаче сваког трећег дана;

ПИРОТСКИ ОКРУГ

ПИРОТ

1. Џилберт, зелено, скаче 9 пута недељно;
2. Јусуф, дорат, скаче сваког дана.

ПОДРИНСКИ ОКРУГ

ШАБАЦ

1. Гамбета, алат, скаче сваког дана;
2. Гурно, дорат, скаче 9 пута недељно;
3. Мирко, дорат, скаче 9 пута недељно;
4. Елеси, дорат, сваког трећег дана одмор;
5. Тица, дорат, скаче сваког дана;
6. Аростид, дорат, скаче сваког другог дана;
7. Рубин, дорат, скаче сваког другог дана.

БОГАТИЋ

1. Дантон, дорат, скаче 9 пута недељно;
2. Мишарац, дорат, скаче 9 пута недељно;

3. Емиле, дорат, скаче 9 пута недељно;
4. Ђадо, дорат, скаче сваког дана;

ЛОСНИЦА

1. Лорон, дорат, скаче сваког дана;
2. Косован, дорат, скаче сваког дана.

ЉУНОВИЈА

1. Њеравица, алат, скаче 9 пута недељно;
2. Ђарић-Вен, дорат, скаче 9 пута недељно.

ПОДУНАВСКИ ОКРУГ

ТОПЧИДЕР

1. Таковац, зелено, скаче 9 пута недељно;
2. Гордон, зелено, скаче сваког дана;
3. Генерал-Годоје, зелено, скаче сваког дана;
4. Базабуно, зелено, скаче 9 пута недељно.

ЈАВАРКВАЦ

1. Август, дорат, скаче сваког дана;
2. Бесв, зелено, скаче сваког дана.

ПОЖАРЕВАЧКИ ОКРУГ

ЉУНИЧЕВО

1. Да-Винчи 2. Љубо II 3. Кокошан II 4. Змај 5. Вихор 6. Радог 7. Солон, алат, скаче сваког другог дана; 8. Габлеци, алат, скаче сваког другог дана; 9. Волтер, дорат, скаче сваког другог дана; 10. Ајакс, дорат, скаче сваког другог дана; 11. Ђамил, дорат, скаче сваког другог дана; 12. Ђамил, дорат, скаче сваког другог дана; 13. Мирко, дорат, скаче сваког другог дана; 14. Стамурен, дорат, скаче сваког другог дана; 15. Станиша, дорат, скаче сваког другог дана; 16. Утар, дорат, скаче сваког другог дана; 17. Сид, зелено, скаче сваког дана; 18. Ел-Хами, зелено, скаче сваког дана; 19. Донтон, дорат, скаче сваког другог дана, 20. Гашид, дорат, сваког трећег дана одмор; 21. Дакарман, алат, сваког трећег дана одмор; 22. Омер, дорат, скаче сваког дана; 23. Булеер, дорат, скаче сваког дана;	Ергелски пастирш Пеншијера

24. Асаот, дорат,
25. Девор, зелено,
26. Њазод, зелено,
27. Златан II, дорат
28. Џилберт, зелено,
29. Рајко, алат,
30. Драгон, ирво,
31. Дограм, алат,
32. Гојко, дорат,
33. Милаш, зелено
34. Мирко, дорат,
35. Срејко, дорат,
36. Мољчило, дорат,
37. Чича, зелено,
38. Љубен, дорат,

жаребица четворогодиш, по издр-
жалог пробној трици, скаче сваки
сваког трећег дана.

ВЕЛ. ГРАДИШТЕ

1. Даријс, дорат, скаче 9 пута недељно;
2. Лунах, дорат, скаче сваког дана.

ПЕТРОВАЦ

1. Станеј, дорат, скаче сваког другог дана;
2. Градица, дорат, скаче сваког дана.

ЖАВАРЕ

1. Раташлан, дорат, сваког трећег дана одмор;
2. Љубац, зелено, сваке сваког другог дана.

РУДИЧКИ ОКРУГ

Ч А Ч А Н

1. Ормог, дорат, сваке сваког дана;
2. Серино, зелено, сваке 9 пута недељно.

Г У Ч А

1. Елдоридо, дорат, сваке 9 пута недељно.

РУДИК

1. Гроздак, алат, сваке 9 пута недељно;
2. Виста II, дорат, сваке сваког другог дана.

ПРЕЉИНА

1. Обатјам, дорат, сваке сваког дана.

ГОР. МИЛАНОВАЦ

1. Граб-Нужан, дорат, сваке 9 пута недељно;
2. Барјактар, зелено, сваке сваког дана.

БРАЉЕВО

1. Стубарт, дорат, сваке сваког другог дана;
2. Газдо, зелено, сваке 9 пута недељно.

Р А Ш И А

1. Виста I, алат сваке 9 пута недељно;
2. Селим-Бег, дорат, сваке сваког дана.

ТИМОЧКИ ОКРУГ

СОКО-БАЊА

1. Егор, дорат, сваке сваког дана;
2. Жуљанин, дорат, сваке 9 пута недељно.

ДРВНИ

1. Јастреб, дорат, сваке сваког дана;
2. Малам, зелено, сваке сваког другог дана.

ТОПЛИЧКИ ОКРУГ

И К Ш

1. Ареџ, дорат, сваке сваког дана;
2. Браво, ђогат, сваке сваког дана;
3. Тајар, дорат, сваке сваког дана;
4. Соко, дорат, сваке сваког другог дана.

ПРОКУЉЕ

1. Монди, ђогат, сваке сваког дана;
2. Аратина, дорат, сваке сваког дана;
3. Витлар, дорат, сваке 9 пута недељно.

КУРШУМЛИЈА

1. Виргилије, дорат, сваке 9 пута недељно.
2. Лушко, зелено, сваке 9 пута недељно.

УЖИЧКИ ОКРУГ

ПОМЕЊА

1. Блејатор, алат, сваке 9 пута недељно;
2. Бештур, дорат, сваке 9 пута недељно.

ЧАЈЕТИНА

1. Деречи, дорат, сваке сваког дана,
2. Горум, зелено, сваке 9 пута недељно.

ЦРНОРЕЧКИ ОКРУГ

БАЈЕЧАР

1. Шахам, зелено, сваке 9 пута недељно;
2. Херолд, дорат, сваке сваког дана;
3. Отон, зелено, сваке сваког дана;
4. Махур, дорат, сваке сваког другог дана;
5. Ера, дорат сваке 9 пута недељно;
6. Прибор, дорат, сваке сваког другог дана;
7. Завир, дорат, сваке сваког другог дана.

БОЉЕВАЦ

1. Ферхан II, дорат, сваке сваког другог дана;
2. Ненад, зелено, сваке сваког дана.

— Кобиле које се подводе под државне станицке пастуве, морају бити подложне здраве, чисте, добро истимарене и издржане и најмање 128 см. на моту висине.

Пастушена такса за опасене кобила, плаћа се у вишед и то: на станицама на којима народ дотичних срезова издржава пастуве за време периода опасња, два динара и 55 пара, а на општина, на којима се пастуви надражавају о трошку државног и за време периода опасња, а те су Љубичево, Добрчицево и Топчидерџ пет динара, — за највише три спона.

Војно-државне стојене кобиле, могу се подводити под државне пастуве само на станицама, у Љубичеву, Добрчацу и Топчидеру, и за њих се плаћа као и за приватне кобиле на тим станицама. (За станицке пастуве пет динара за највише три спона, а за ергелске пастуве десет динара за највише пет спона.)

За кобиле које се подводе под ергелске пастуве — Пешинјере, (Да-Винча, Љубуд II, Кожеџа II, Змај, Вахор, и Радост) прописани су нарочити услови који су објављени у „Српским Новинама“.

Период опасњања на станицама почиње 1. Марта. Особау на станицама, старцима и коваљина забранено је прамати најошине (башинши).

Бр. 419 Од Управе Државне Ергеле 6. Фебруара 1895. године у Љубичеву.

Цена мањих огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних шмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2.50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јединице.

САДРЖИНА: Чланци: Општи поглед на агрикултуру у Србији (издавање се). — Коље и смејне вољско приреди (пастушци).

— Наши велики четивари и гао се од њих могу подизати четивари шуме у пас. (српине се) — Пресаживање великог дрвета (постави се). — Белешко. — Допис. — Сеча. — Развод пастува.

КРЕДИТА И ЕКОНОМИЈЕ
УНУТАРУ СР.
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ТЕЖАК

НА ОСНОВ НАЈНОВИЈЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1899 ГОД. № 704 КРЕДИТНОГ АРБИТРА.
КОЈЕ ПОСТА ВЕКОВАТО.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:
НА ГОД. 8 ЛИВ. НА ПОДА ГОД. 3 ЛИВ.
АРБИТРА, ЧЛАНОВЕ ПОМАГАЊЕ, ЧЛАНОВИ
СВЕЊЕ ДРУШТА, ПОДРЕКЦИ, И ТАКВЕ У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ПЕЊЕ АКО ПО-
ДОНЕ ПРИБИТИ. ФАКТОРИ ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За иностранство:
НА ГОДИМУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРЕД.
Цена огласика изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 8.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 26. ФЕБРУАРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

Наставак

Ово су све истине, које, уверени смо, нико спорити неће и ми нашим анализама земљама из неколико крајева у Србији и анализама пепела била за продају, нисмо ништа друго ни могли учинити до то, да фактима утврдимо оно, што се унапред морало знати — да су земље исцрпљене баш у оним састојцима, које била за своје успевање највише треба. Већина земља испитаних има врло мало калија и фосфорне киселине.

Једини економни фактор, на који — према економним приликама у којима смо — можемо рачунати, јесте пољопривреда. Она пропада и њу ваља спасавати, ако се банкрутство не жели.

Приватна иницијатива за подизање пољопривреде у Србији слаба је. Држава, кад то опази — а опази је без сумње — дужност јој је, да иницијативу узме у своје руке.

Не може се порицати, да је држава и до сада показивала добру вољу, да земљорадњу помаже, али изгледа, као да се заборавља. Да се начин утицања државе на развике привреде не може одређивати а priori, нити је за сва времена и све народе један исти, на против свака државна одредаба мора бити резултат експлицитног историјског испитивања досадашњег развоја, и тачног научног сазнања фактичког стања у садашњости. Јер ако се хоће, да економна политика постане својега задатку и буде заиста корисна, она мора да буде самостална реална политика, она мора одговарати реалним потребама, интересима и снази народа, она према томе мора почивати на научном сазнању фактичкога стања, на савесном испитивању различитих интереса и сигурном одређивању вероватних посљедица изазваних сваком новом одредбом.

У Србији нити је што испитано нити се зна; наука за земљорадњу у Србији није учинила ништа; у економне погледу не познајемо ни нашу земљу ни народ, и не треба се варати на мислити: да ћемо за унапређивање наше привреде моћи учинити на шта од озбиљне вредности, са овим нашим незнањем. Не треба мислити, да је пољопривреда наука, која се може,

описива каква се научи у школи, да примећи свуда и под свима околностима. Само принципи науке су стални, а примена њихова је исто тако различита, као што је различита територија, где се они принципи примењују и услови, под којима се примењују.

Држава чим осети потребу да се у економију на-рода умеша, налази се одмах пред једним врло комплицираним питањем: у колико и на који начин јој треба утицати на економно развиће народа, те да помогне остварење народно економних задата. И пре него што се у опште у народну економију умеша, она мора бити на чисто са решењем онога питања. Она мора тачно познавати факторе, чији је продукат народна економија. Она мора — ако неће да лута по мрак, а држава то чинити не сме — пре свега тачно да познаје територију са свима њеним оригиналним органицима и неорганицима материјама, из којих је састављена, и са снама, које по природним законима на њу и у њој дејствују; она мора исто тако тачно да познаје и укупан рад свају појединица у народу, па тек да може стварно својим законодавством и управом да утиче на народну привреду, те да изазива брже реализирање културних и етичких задата, које држава и народ имају да испуне.

Сваки економни рад који није основан на позитивним фактима, просто је нагађање, и срећан је онај ко погоди, те учини оно што је збоља економија треба земље, али не треба сметати с ума, да ова нагађања вуку за собом често такве погрешке, које привреде народној не помажу већ шточе. Најзад грешке се може још опростити појединци, јер грешни на свој рачун и штету, међу тим држави није дозвољено да грешни; она мора сваки свој економни корак правилно да оцени и посљедице свакога свога рада тачно да прорачуна, иначе то није економни рад већ просто титирање — моментано популаризирање појединих личности — на туђ рачун.

Ми у томе привредном лутању без компаса имамо довољно искуства. Ми имамо закона створених у цели помагања пољске привреде, који су се или показивали у пракси као рђави, па се више и не врше, или који се чак нису ни применили, јер су стварани на намет па се неона шта ће се с њима. Из свају тих закона који се врше и не врше види се, поред најбоље воље да се што корисно учини, још и то: да се обраћала на-

рочита пакња, да се закони створе и изводе према потреби и економним приликама земље; међу тим заборавамо се редовно, да се економне потребе и прилике у земљи не могу прописивати законима нити одређивати правилима за извршење закона, већ да су оне одређене природним условима, у којима се поједини крајеви у Србији налазе, и те услове треба испитати по принципима науке, и онда се тек могу позитивно знати потребе и економне прилике, на основу којих се могу чинити државне одредбе од трајне вредности.

О економним потребама и приликама ми у Србији не можемо говорити, јер о томе не знамо ништа. Ми немамо никаких података, који економне потребе и прилике одређују.

Ми ћемо се збунити пред најситнијим питањем, које се из тога општег питања о економним потребама може извући и поставити.

Ево примера: у рудничком округу се земља већином не оре већ рашпом риља. Примитивнији начин обраде земље у 19. веку, не може се замислити. Прва потреба је дакле заводити плуг на место ралице као алат за обрађивање. Знамо ли ми, које врсте плугова треба употребити у томе округу, и коју врсту у сваком поједином месту, па да земљорадник одмах увиди користи? Не знамо!

Забринули смо се што нам је крушна рогата стока рђава, и у тој, збиља хвале достојној брига прегли смо да стоку поправљамо, па набављамо пригодна града „од крива“ нарочито биковне разних раса према потребама појединих крајева у Србији* Да нисмо случајно с тим набављањем „разних раса“ говеди направили нову комедију да нам се сеоска деца смеју?

Ево шта се од говечета тражи:

1. Да се може корисно да употреби за вучу; 2. да је гојазно; 3. да је мачно; 4. да је лепо и издржљиво и 5. да је крупно.

Поделимо сва ова својства на јединице: од 0 као минимум до 20 као максимум, па се знајтејмо: знамо ли ми подлогу јединица од свакога овога својства има наша рогата стока, шта нам према томе, ваља код наше стоке поправљати, те да знамо са којом нам расом треба укртити нашу стоку, па да добијемо онаку какву би желели? Не знамо! Не знамо ми ништа, ми смо куповали ту стоку на ламет, без плања, без познавања фактичне потребе и, ако се од ње покажу какве користи, биће добивене на бат.

Наши важнији четинари и где се од њих могу подизати четинарске шуме у нас.

(свршетак)

Црни бор (*pinus nigra*, Arn. p. austriaca Hüssl).

Четине су му дугачке још једнапут колико бело-борове 10—15 см.; затворено зелене, по две срасле у усмени, врхом боду; по грањима густо поређане унаоколо. Трају по 5—6 година па тек после опадају поступно. Почиње да рађа око 30. године. Цвета у мају а савршена у октобру друге године и семена црнопетгава излећу на шишарина мајем пролећа. Ши-

шарница је двојном колико борова, без петље, крунаста и висећа. Кора на стабу је смеђастосива. Стабло се јако укоревља и има дугачку ержну жилу. Дрво приоборовина је најзеловитије од наших четинара, па готово и од свију четинара европских, и смеђе жутобело, за то је веома трајашно и много се цени. Од њега се поглавито цела луч, ваде и справљају разне смоле и пече катран. Где црни бор расте, тамо се бели бор на то слабо употребљаје.

Црпобор у оште расте крупнији него бели бор и лепшег је облика, за то се гаји много као украсно дрво по парковима и дворштинама. Порасте до 40 м. висок и до 1 м. дебео у пречнику, а живи до 400 година. У млађе доба расте бујно. Млађе стабло је купастог облика и дугачке круне, а старије стабло кратке и акремласте круне. Дебло расте право, високо и приближније облици но белоборова. И дебло и гране су витки, жиљави и тешко се ломе, а при том стабло дубоко се укоревља, с тога прноси и најчистији олујама.

Црни бор је више јужно дрво и захтева већу топлиноту. Подноси дуготрајне суше и жеге; избегава магловити и влажни места; воли сув ваздух више него белобор, с тога најрадије расте на јужним и југозападним странама, по косама, висоравнима и брдским околјацима. На дубљем каменитом земљишту расте боље и крупније дрво, а добро успева и на самим стенама, где има и најмање плоћитина, и ту се још лакше укоревује и подиже него бели бор. Најбоље успева на кречњаци, нарочито на доломиту, али и на слабом земљишту са подлогом од разноврсних стена и управо најмање бира земљиште. У нас најбоље приоборове шуме нахале се на серпентину и кречњаци. Не тражи многу влагу ни у земљи, и на најсувијим кречњацима још прилично успева. Због крупнијих и чешћих четина има и круну гупшу него бели бор, али опет за то подноси већу честу шумску и јаки засекан у шуми.

Шкољњив инсенити и гљиве много мање нападају и мање му наноде него белом бору за то што је најзеловитије дрво међу четинари. Олује, велики сегови и китина најмање га ломе и ишорухују из земље, јер се често и дубоко укоревује, а стабло и гране веома чврсте и жиљаве, па се само повнјају а опет несправљају.

Црни бор је у нас распрострањенији и боље успева него бели бор. Већих дивних самораслих шума чисто приоборових налази се у атару села Заовине, на кремалским косама у атару села Кремене, на Шаргану, Торнику, Ласки и Самаревцима у ср. Заптиборском; и од ушћа па у близини Студенице у ср. Студеничком, мешан са белим бором. Све ове шуме порасте су на чистом серпентину. Мањих чисто приоборових шума, а и у мепавини са белим бором, сирчом и јелом има у планини Тарш, Звезди и Црном Врху у ср. крајачком по стрменим странама на кречњаци. Махом је по крајевима планина, а ређе по средина их.

После горе описаних особина и захтева јединичних важнијих четинара, на реду је сад да кажемо: на каквим се местима могу подизати четинарске шуме у нас.

При набору врсте дрвета за подизање шума главни је циљ, да се на сваком месту, дакле према каквој

земљишта, климе и положаја, подигне шума од једне или више врста шумског дрвећа или шибља, које ће најбоље успевати и имати највећу шумарско-привредну вредност и могућност лакшег подизања. Да би се ово могло што поузданије извршити, нужно је да се поред познавања особина и захтева појединих четинара и са гледишта природног и привредног проучи и оцени и свако место, где се намерава шума да подигне. Пу при том ваља имати на уму, да се у шумарству при оцени узимају свагда пространија земљишта са нарочито издвојеним особинама, а не поједина месташца, иако што се то ради у пољопривреди.

Где има већ какве шуме на ком месту, или кад се добро зна каква је шума бар до скоро била, или где расту познате равне траве и коров, могу се лако и доста тачно да оцењују места за подизање нове или оне врсте шумског дрвећа. Ова оцењивања најбоље врше млади озрели шумари, који се поред научног знања служе још више искуством и очигледним посматрањима.

Пошто наше шуме и шумска земљишта нису још ограничена, премерени и описани са гледишта шумарског, то за ову постављену тему довољно ће бити, ако према познавању наших долина, брда, планина и климе у опште покажемо, где се и на којим местима могу подизати чисте или мешовите четинарске шуме на вештачки начин.

У свима планинским местима нашим, где се находе саморасле четинарске шуме, чисте или мешовите, у већим или мањим просторима, то је довољан доказ, да су тамо сви услови и повољности, што оне траже за њихово подизање и напредовање. Четинарске шуме у нашим планинама од пре 40—50 година захватале су далеко веће просторе него данас, па су нагло умањене и сужене тако, да су се у неким местима једва задржали само незнатни заостаци од четинара ради напомене да је ту некад било четинарских шума. Ове су шуме смањене и сведене на данашње просторије безразложним и неправилним сечама за равноравне потребе, нарочито борове шуме за дуч и катран, па после паљењем и крчењем за проширивање њакоса, ливада и пашњака. Место јеле, смрче и оморике заузели су буква и други мање важни лишћари. Многа имена брда, коса и страна то посведочавају, као: „Јелова Гора, Јелашје, каловити јелаци, Јеловита коса, Борова брда итд. а у тим местима нема нигде јеле ни бора, већ све буква сама или у мешавини са другим лишћарима. Тако исто казивања старих људи очекивања уверавају нас да смо недавно имали много више јелових, смрчевих и борових шума. Тако велу, да је пре 40 година радило до 30 стружница у Јелацима у изливном крају Ресаве у ср. росавском, а сада је заостало само толико јелове шуме да једва могу да раде само две просте стругаре. Јасан доказ колико је некад било големих јелака у том крају, а сад су скоро дошли до нестакна. Тако је негу на Ртњу, Јастрепцу, Гледњешкој планини и др. Многа брда, косе и стране нарочито у ср. златиборском, све су сами годи црни наменари и кривци од серпентинских стена, и на њима стоји још само по који кривци црни или бели бор, једно да служи за дојак да су тамо биле големе борове шуме, а друго да представи слику како човек непаметним сечењем горе може да одусти целе пределе.

Према томе сасвим је природно, да треба најпре гледати, да се правилним и одмереним сечама са подизањем на природан начин ово четинарских шума, што се данас затекло у нашим планинама, не само одржи и унапред, него још прошири и постепено увећа. За тим треба четинаре размножавати у оближњим шумама, било између лишћара или по голетима, па после и у удаљеније крајеве, где год се нађе да су им клима, земљиште и положај повољни за подизање. Јер четинарска гора даје нам неопходно потребну грађу и дрво за израђивање, што то не може замесити друго дрво од ма којих лишћара. Тако би временом могли не само подмиривати све потребе у грађу, у земљи, него још и извозити велике количине четинарске горе и у иностранство, а нећемо је увозити толико колико данас чинимо; јер ми имамо доста пространих планина, које нису ни за што друго већ само за производњу таквих шума.

Пре год има у нас букових шума, особито у оесојним и ладњитим местима на висинама од 300—1000 мет. над морском површином, може се јела подизати вештачком сејбом јеловог семена иснад буковог и другог дрвећа ма у каквом било склопу, па после 10—15 година помоћу правилног проређења засновати мешавиу јелову са буковом шумом, где треба јела да пренаљује; или задржати чисто јелову шуму, јер она врло добро напредује и без мешавине. На местима пак где има мањих и средњих чистина и пропалана без какве шуме, може се јелова шума подићи опет сејбом, пошто се земљиште бар олакшала разрађа и припреми за понок семена. А на великим голетима и чистинама, где је земљиште усидињено, тешко се јела подиже сејањем, већ само сађењем садница јелових трогодишњих, које се морају произвести у расаднику на истој планини, где се намерава јелак да подигне.

На планинским висинама од 1000 до 1500 м. где су висорани, гребени и била обраста буквом, могу се сејбом лако подизати смрча с јелом између букве; и у тој мешавини све три врсте дрвећа веома добро успевају, јер онда ољује, снегви и инсекти мање им штете. Ако су пак на тим местима простране голети и кривци, онда се смрчева шума тешко подиже сејањем, већ само садњом, 3—5 годишњих садница, произведених у расаднику на истој планини, где се шума хоће да подигне. Само на високој планини „Равно Колпаонику“ на 1400—1800 м. висине расте чисто смрчева шума; но она опет много страда од ољуја и шкочљивих инсеката, за то би добро било да се при сечама за подмлађивање примеша у њој, и биков жир, те да се те негодје бар умање, па ма буква и рђавије напредовала због велике висине и ладноће.

Оморика иако скоро пронађени четинар код нас, наводи се у веома малој количини са смрчом у ср. рачанском на висини од 1000—1200 м. С тога се за сад може само учинити прво покушај да се вештачки из семена подигне само у непосредној близини и у заштитно смрчеве шуме, где сада има старих оморика; па ако се тамо лако подигне и добро унапредује, може се и даље у друга истоветна места размножавати у већим просторима са смрчом, и то сејбом семена, које се набере са старијих оморика.

Вело и црноборове шуме расту у нас само у присојним местима на пригребницама а на висинама од

300—1000 met; нарочито на кречњаку и серпентину у ср. рачанском, златиборском, морачичком и студенцином. На брдовитим местима те висине, на јужним, југоисточним и југозападним странама, где успева белина, граница и црн може се лако бели и црн бор подизати подсејавањем између растове шуме, на ње онда и бор и раст боље расти и напредовати, јер јаке замљају земљиште да се неутрави и не уледи, а борове четине отпадајући добро га набуђавају и силе. Где су велики иршеви и голети, тамо се борови шума може подићи само сађењем садница двогодишних, а сејањем семена врло тесно, сем у закљону предходно подигнуте друге шуме, јер летња сунчана жига опрља и уништи боров подмладак још прве године кад је без икаквог заклона.

По што црн бор воле топлију климу, то на ову прилику моћиће се вештачким начином сејањем и сађењем садница подизати и у нижим местима погодним за његов пораст. Тако би требало покушати у мањем размену да се подигне на земљишту где влада и досађује живи песак крај Дунава у ср. рачком. За овај циљ требала би прво дривава уз припомоћ општине да подигне код сева. Затође приборов расадник, где ће се одгајати двогодишње саднице приборове, којима би се достуино сваке године засађивала пешчана околина и брдо рачко. Бор је нарочито у мешавини са грабом, багреном и растом врло подесан, за здрављање и умирење живог песка; јер је увек листнат у зими и лети, а и јачи ветрова, који тамо обично дувају, не могу га ломити ни искорупивати. —

К. Б. Ђ.

ПРЕСАЂИВАЊЕ ВЕЛИКОГ ДРВЕЋА.

(свршетак)

Дрвета која хоћемо да пресађемо, треба да буду здрава, т. ј. да немају никаквих мана. Жило треба орезати оштрим оруђем. Нема препорукују орезање крајева најдебљих грана, по теорији да не оправдава као што ћемо показати доцније. Јаме за сађење извађених дрва треба да буду два пута толоче, колика је обим шипа. Пошто се разрезе жиле у хоризонталном правцу у тим јаммама, треба их засути ситном процедином земљом. Кад су жиле поврне споро за две трећине, онда се дрво узхвати за стабло, подигне се мало и претресе, да би се жале подједнак засуле земљом, Затим се сасвим засуцу руне и добро се утапају ногома. Пресађено дрво не треба да је дубље у земљи него што је било пређе, т. ј. прве жале треба да су једна покривене земљом. Врло је важно, да се слабији делови дрвета окрену југу. Оно пресађено дрво треба ставити коле, да их ветар не би извадио. Кад се то поље приводемо за дрво, треба између кола и дрвета (тамо где се оно додирује) метнути маконице или сена, да се не би дрво огуљало.

По себи се замисли, да пресађено дрво треба одмах попити чим се посиди у рату.

Ма смо већ спомињали, како неки баштовани имају обичај да орезају најдуже гране пресађених дрвета. Ми не одобравамо ништа тој обичај, јер чувајући гране и листе ближино, ми чувамо у исто време и наше органе за дисање; осим тога те гране могу да расту и наше пушке, а нарочито ако је дрво пресађено јавка кад је преташе окола престало. Орезање грана у дрвета која се већ и без тога ослабљена због губитка шипа, у увеква број рана, које не могући брзо да расту, проузрокују шумирање велики екран, међу тим баш ти величинама и јесте потребна свата да подрже насталећи обим бодје поседе спавања замског; због тога је много рационалније, оставити дрво

као што је, не орезавајући му гране. По нада је то орезање баш неопходно чини, никада не треба заборавити да се руне морају одмах попити.

Но то још није све. Када је дрво пресађено, онда треба добро на места платити и неговати га. За време вршуња или суса, неопходно је нузно поливати дрво, земљу треба држати чисто, на њој не сме бити трава, орезавати суше гране, скидати маконицу која врло шкоди младим биљкама итд. Напоменути треба ђубрити земљу, но не онако као што се то обично чини, т. ј. не треба се ограничати само на насипане ђубрета оно биле, но треба насипати ђубре на целу површну земље, јер се корене нарочито код нових дрвета распрострање много длаге, него да гране.

Ми ћемо сматрати да смо нашу цел постигли ако наше примедбе могу учинити какву услугу нашим читатељима.

E. I.

Јесу ли потребне притке за виноград?

Под горљив насловом питања је у 1—2 броју „Тезика“ од ове године чланак господина Ђ. К. у коме расправља питање: да ли су заиста потребне притке у винограду, који се код нас подиже са америчком подлогом? на како је Ђ. К. на крају члана најавио: да би желео чути шта и други о овоме мисле, и, како сам уверен, да јавно претресеће и овога, као и свију других, њему сличних питања, може бити за обнављање наших винограда само од користи, рад сам да и ја изнесем своје мишљење о потреби притке.

Али, пре, по што изнесем своје мишљење о томе, сматрам за потребно да изнесем и оно што савује: У моме истини маломе винограду, имао сам прошле године изамољене лозе разне старости и разних наших врста. По старости било их је од 1 до 6 година, а по врстама био је: динке, лезичке, спидарке, прокуца, смедереве, адзалике, тамњанке, ситне белине, и разних дрвених, и изумиљујући неколико старијих каземова од динке и тамњанке, који су јако страдали од пероноспорне нарочито предпрошле године, била су ова два бујни, те сам их морао преко лета неколико пута замлати и са мукот их одржавати на висини од $1\frac{1}{2}$ до 2 метра. Већина је каземова, на месту стипања знатно дебла од подлоге (присајече), и, од неколико ототани примљених омањених човота (ја био их је око 400) морао сам, за нужду, оставити само неколико њих (око 10) без притана, и то само оне које су били најстарији, и који су ранијих година страдали од пероноспоре те су им ластари били тани и пратки. Једно, — две и трогодишње каземе никакво могло остављати без дуних притака јер ми је први летар сву лозу пољубао и било је опасност да ће се претвити или подлога, као талпа, или казем на месту стипања.

Из овога што смо горе у кратко изнели, држим да ће сваки лако увидети, да је сасвим природно, што ја, на основи овога досадашњег искуства, мислим: да су притке у нашим нашим виноградама, нарочито у оних поднала, докле подлога добро не ојача, потребне, а што се човот, због бујног пораста малема не може сам да држи, нарочито још кад ветар дува.

Истина, притке стају доста, и, што је још горе, код толиких наших шума, неможемо их да сада набавити у Србији, већ се морају за скупе новце доносити са стране. Али, само смо ради да нам се исплати новац и труд, које морамо узгасити у нове винограде не смејемо изнећи наше винограде орезавањем и у ситне обрађивање сасвим оштро, као што смо то до сада радили, већ се и код нас морају увести начини дугог орезавања, којима се изаваја шипа роља на човоту. Притога саме америчке каземе зине и несва бужност казема на њој, приморавију нас већ, да америчкако лозу садимо у већем размаку, но што смо до сада садили нашу донаку лозу; а услед тога, вишањем у новим виноградама на извесном простору мање човота, него што се би их имала, кад би исти простор засадили домаћим сортама, а тим, да би се из ветага простора виноградог имали исто онолико грозња, колико смо и пређе добијали, морамо лозу на дугачко ревати. Чим, пак, лозу дуже орезамо, морамо имати притке за које ћемо је привезати, јер, и ако је код нас

толате много јача, но у севернијим пределима, гди се винова ода гаја, опет нити смејте нити можемо пустити лозу да попада по земљи, и да се загуши.

Ми меморам истина, вештачка потпомагати загревање грозда у оволкој мери, у којој се мери то чини у севернијим пределима, али на нашем грозду неће шкочидати много наше светлости и топлоте, а нарочито оне топлоте, која избија из затрпаног земљишта, и ако треба при завршану винограда пази ти на то, да се тровати не одговлађују, толико да сунчева прелика непосредно на њих дејствује.

Знатан део наших полупривредника, много своје послове не врши више онако како их је некад вршио, већ боље и ако са више труда и трошка, јер је се уверио да је овако како данас ради, боље.

Држим да ће се г. А. К. сложити савном у томе: да наши виноградци до сада нису ни сањали ни обрађивали као што треба, и да од њих нисмо имали ни приближно онолике користи колико имају други народи у севернијим пределима, од својих винограда, и ако су код њих тежи услови за гајење винове лозе него код нас. Моје је пак, скромно мишљење: да треба првртили намае виноделци, да је боље засадити и мањи виноград и обрађивати га као што треба, па макар и са нешто више и труда и моца, јер ће отуда имати сразмерно више користе него кад засади велики виноград, из за не обрађује као што треба.

У моме 1-ме члану „из виноградске праксе“ која је пролеће године у „Тешку“ штампан, рекао сам на основи сопственог искуства: да је побијање винограда са америчком помоћом теже и скупоје но са нашим домобитним лозом, на досадашњим начину, при чему и сада остајати; а самак виноделцима треба ово да зна унапред и да се према томе и управља при подизању новог винограда, из за тога мама једне године дужи само онолико колико може да доведе и да засади.

Што се тиче америчких лоза, које рађају докле добро грозда и без валемања, слажем се потпуно са г. А. К., и његова напомена: да се наши виноделци не треба да излажу измашини трговинама оно експериментална са тим лозом, са свим је утесна.

К. Д. Г.

НЕ ЗАБОРАВИТЕ

Време је да поручујемо семена и да се спремамо са свачим, што нам је потребно за рад, како не би кад пукне пролеће на врат на нос хитали и неку радњу заборавили.

Наступале су понекае савеним друштвима полупривредне привиле, него што бијашу пре 10 година, те се премо новим приликама морамо савим другаче да односно, него што смо ми то навикли.

Настала је неопходна потреба да приступимо ризикованијој полупривреди, ако водимо воде рачуна не само о издржкту, већ и оспастку својом. У првом реду морамо хтеати не хтеати пробијати семе културних биљака, тражити најбоље врсте, које се највише рентајују. Нужно је да увећамо принос, да би могли одговорити свима потребама, а за то је, поред осталог, најважнији услов: ваљано семе од најбољих сорти културних биљака.

У првству диме постоје неколико семенирске радње, од којих се и ценпоници и семеника могу набавити. Семеса се могу још добити и од Српског Полупривредног Друштва и његових подружница, од краљевске ратарнице итд. Полупривредници треба што раније да унше нарубуине, кољико да раније и на време добају семе, тољико и због тога што се, задвојене порубине не могу да испоруче, услед тога, што се брзо семеса разграбе. Семе је најбоље набављати од Друштва, јер га оно под гаранцијом угледних еприр набавља, или од краљевске ратарнице, која га на свом имању производи.

Не заборавите, дакле, да се ни врло спабдете с најбољим семенима!

Нарочито не смеате изгубити из вида семеса повртарека и стјене пиће.

Да ли има шта горе, него видети полупривредника да на пијаци варошкој кукује кукуте, ротку, шаприку итд.? Им, зар

то није несрећа, кад у време поста и у време најтежих редова, белан нема животинске хране, и нема на јаке хране биља?

У овој ошитој оскудици, у овој тешкој полупривредној кризи, полупривредник мора најоштрелију пажњу своју да обрати градини својој, повртњаци својој! У њему ни мора да одгаји кукуте кољико му треба, шаприке, краставаца, патлиџана, боба, сочива, крошара, ротке, шекеле итд. и то у тољикој мери, да му увек претекне, а да му негда недостаје. Што му је лећа разноврсност поврћа, у тољико му је богатији избор хранењих сретства, па и лећа исхрана.

О гајењу поврћа и варина било је писана у овом листу за две прошле године пошине, те читачи наши не само да изгубе из вида, да у правцу тога писана не само и сами своје повртљике обраде и поуне, већ и своју околину на то уште, уверавани својом, да ће му разноврсност и богатство поврћа и варина одмахати не само исхрану, него и општану; у овој стравотој полупривредној кризи, која је као ошпа тере претискала све а свезаго.

Као друга, тако исто ваљна, а оно не и ваљнија потреба истиче се у гајењу сточне пиће.

Услови за државне сточе, јако су ограничени, те се не само о шпартку, него и о одржану сточарства оправдано стравује. Утрине су заузете, а младице се, услед јачег насељена и увељаних потреба, распоранују за засајивање жита. Сточне хране сваке године биша мање, те многа полупривредника, но имајући чиме своју сточку да исхране, знатно је умињују.

Сточарство је врло ваљна грана полупривредна и обилати извор богатства народног. У ваљно се тај извор наше суши, у тољико је народно стаче оштрине.

Да би се оно жив, и при ваљним условима, одржало, потреба је вододљива: да не засејанују пиће биљке: летелица, и еспартера, јер оне на доста ограниченом простору лају обилате услове за одржање и унапређење сточарства.

Држимо, да смо потврдили оне две најважније ствари, које се у ваљним приликама најјаче истичу, и да ће наши полупривредници схватити своје битне интересе, те да ће се поставити да повртљике своје боље уреде, увећају и разноврсношћу обогате, и да ће припунати на гајењу пивних биљака.

У ваљно тај свет посматрају, у тољико су свој тежак положај одлашима.

Драг. Н. Лапчеваћ.

Г Л А С Н И К.

За спасавање винограда од пероноспоре. — Мало ће кога бити и међу нашим виноделцима и привредницима, који није сазнао и искусо и сџм штетне последице од оне нове напасти винове лозе, изазване пероноспором. Уз огрнуто штету, коју смо претрпили губитком винограда од филоскерне најезде, ово где нама се усели и одомаћи и пероноспора, да и оно мало заостаних и обновљених винограда уништи. Већ три године, како немамо овога грозда ни свога вина ни онолико, кољико би од наших винограда могли имати, јер се пероноспора свуда и готово редовно јавља и омета их у напредовању и ништи и оно мало рода.

Не треба нам се више двоумити о томе: да ли има код нас, у нашим виноградима, пероноспоре — која је позната још под именима: пламенича, црњавина, жула роса, — бастра, тона, — као ни о томе: да ли је она опасна и штетна за винову лозу. Све то потврдило нам је и само искуство на последњих година, а нарочито из 1893 год. а и стручним испитивањем то је потврђено. Настаје сад само питање: да ли да пустимо, да та нова напасти винове лозе, пероноспора, продужи и даље, тако рећи сербиз, свој напад на винову лозу и да очекујемо, да је саме од

себе нестане? Не и никако. Нека се нико не вара, да ће пероноспора сама напустити наше винограде, и нека је сваки уверен: да и њу, као и сваку другу болест и зао треба енергично сузбијати и лечити, па тек онда ће се нестати.

Исто тако нека се нико не вара, да пероноспоре нема више у нашим виноградима за то што се прошле године ретко где и слабо јављала. Нека река појава и слабије дејство у прош. години само је због тога, што за време њезине појаве не беху повољни услови за њу, јер већином беше суво време. Тиме пак, што пероноспоре није било у прош. години, није никако искључена могућност, да се она опет појави, и то баш у овој години; јер клише за њезин живот, за њезину појаву не само да нису пропаале, него су баш ту, да се са оних места где су биле пр. године, појаве, чим буду повољни услови за развијање и напредовање пероноспоре, а ветром лако ће се пренети и окупити све виноградне просторије.

И с тога винодци и привредници, не заборављајте, већ напротив озбиљно помислијате на појаву пероноспоре у овој години и на штетне последице, које ће вас отуда постојти; па будите спреми, да се у своје време упустите у борбу с њом. Па ово сада треба у толико више, јаче и енергичије да чините, што можете очекивати, да вам виноград, после опорављена у прош. години, донесе рода у овој години, само ако их очувате од пероноспоре.

Борба против пероноспоре, односно сузбијање пероноспоре, састоји се једино у спречавању: да се она или никако или бар слабије јавља на виновој лози. А то се, као што је већ скоро свима познато, постиже прскањем винове лозе са *швеском течном смесом*, у којој плави камен има дејство на *пероноспору*. А сад је баш време, да се винодци и привредници поста-рају и побрину да набаве справе за прскање винове лозе и плави камен.

Познато је, да је срп. пољоприв. друштво у пр. години, у споразуму с горнаш. Министром Народне Привреде и уз обилату моралу и материјалну помоћ с његове стране, руководио радове за сузбијању пероноспоре у извесним виноделима крајинама Србије; и да је поред тога набавио и опробало прскаљке реченог система а тако исто и повећу количину плавога камена, како за потребу на местима, где је оно руководио радом, тако и за потребу наших винодџија и привредника. Тим прошлогодиш. радом на сузбијању пероноспоре, друштво се нада, да је поред осталог унео да наш пољопривредни свет заинтересује, обавести и научи како о штетности пероноспоре по наше винодџе тако и о могућности, да се она сузбија и предупредује о начину како се с средствима којима се то постиже.

Тад рад друштво ће, багодарећи г. Министру Нар. Привреде на пошерују и материјалној помоћи, продужити и ове године. Но у колико је год друштво вољно и готово, да било поуком и обавештењем, било набавком потребног материјала, за прскање, било најзад у извесном материјалном помоћи, — помогите наше винодџије и привреднике, да се слониким радом што више винограда спасу од пероноспоре, — у толико је исто потребно: да се наш привредни свет истински заинтересује за ову ствар и да покаже и са своје

стране и готовост за рад и спремна средства за сузбијање пероноспоре онда кад томе буде време.

И с тога, се срп. пољоприв. друштво овим прогласом обраћа свима нашим винодџијама, привредницима и осталим пријатељима привреднога напретка, да их за рана и пре свега упозори на предстојећу опасност и штету од појаве пероноспоре у овој години при свем том, што се је прошле године ређе и слабије јављала, и да их позове да се раније спреме и набаве потребан материјал за прскање винове лозе. Уа то друштво најављује јавно своју готовост, да свакога послужни потребном поуком и обавештењем како о пероноспори тако и о свому осталом што се односи на борбу и сузбијање ове опасне најезде, и да свакоме набави потребне количине прскаљка и плавога камена.

А да би друштво могло на време да поручи и набави потребни материјал за сузбијање пероноспоре, овим *пољав све винодџије, државне привредне установе, своје подружине, општине и остала привредна удружења и у опште ове привреднике*, да му било писмено или усмено саопште најдаље *до 1. Априла* тек. године: колико им и којих прскаљка и колико плавога камена треба.

Прскаљке и плави камен друштво даје по цени коштања по за готов новац, и то:

Прскаљке „свињонија“ по 70 динара.

„ Нехвиљове [назване „Аустрија“] 34 дин.

Плави камен килограм 0.70 дин.

А друштво нарочито препоручује Нехвиљову прскаљку, као доста јевтину и потпуно добру за ову потребу.

Д О П И С Е.

Мила Дренова (ср. ловачки) 1 Јан. 1895 г.

Љубље време прелетало је готово сваким пољаним рад. Земља се одмара под својим белом покровом (снегом), који је скоро митар добо, те да до године буде јача. Паут, мотика, носач, срп, носир и кола, такође се одмарају или под клинама џавама; они су за ово време неупотребили. Ну рад, амап, тропик и окира још раде. Сада се овалнише сељаци занавију криљем завета и ридалеи земље на подизање новог винограда. Прве буљак и сеоспир. Радују у дубину 0.15—0.30 см. Ридалеи подижу на стрелишима опремају га са својој стране, смеи не да одмарују. Овамо никакво више не подижу груписне виноградне, као што је то пређе било, већ од појаве сумњиво виноградне се подижу где који доћи и за сходно паће. Ово дрвине од *залосере* у неколико је оправљено, јер ће за тај значај одговрети виноградни тене да се израде, али их је јошмо чувити од оточних, животињских парочито тиних и дубоких штетника. Увела овога је сваки смисаљ таквог винограда принорај за свој виноград огранци термом огранци и да за време рода има по једног чуvara у њему. — Чудовато је да овалнише сељаци радују за виноград по првенеи синуи у земји. Ридалеи носеу лопате, па рагују од синеи сивои места пољиво мисаде да ће тога дана поравати, и види, у шљав, носачи и лопатрима, ваване свој темки носач, бет да оштеи видљу шку и торет до криле сеоспире. Овамо се готово сваким сељацим рад, па и ридалеи, рад у амапну. Где сам их до 15 и то одвашином чинити никама их не божале, да броју, њине од 15 и то одвашином чинити никама. Кад оно већ са задругама приноси, слик је овај слик и по сељаци зрап пораване обваци — *завољавије* прете с радом оно пољави би да га ошуда њим. Кад се одољати прете с радом оно пољави лине и укуево сирмаљене, вечере, втрају раше врте новују и сеприју угуле законатују се и првцају рамен нар. прече до нова доба моћа. Од нар. мтар пољавише се итрају арстена, миди ар, шави ар, елтеца, тугумишкимае и ар.

258.

По резервну предлозишту, да се највиши ранија одлука о учешћу само Министарству земљишта на пољску. — Одбор реши да се, из разлога које је навео г. подпредседник, овај друштвени уговор, пошто се збојеви рад скрши.

259.

Благосијни подноси одбору приложеном рачун прихода и расхода за 1894 год. — Одбор прима.

260.

По предлогу за избор почасних чланова. — Решено да се овај предлог винео у култој одборској одашине.

261.

За прославу двадесетогодишњице друштвене. — Одбор реши да се пред збор винео формулација предлог у оном смислу, како је раније, по предлогу одбора за прославу, у одборској одашини усвојен, а са одвојеним прилогом у Буџетском пројекту за 1895 год.

262.

Из састављања буџетског пројекта друштва за 1895 годину. Одбор изабра г-га Јакова А. Марковића подпредседника. Чувач Богдановића благодјелника и Пауу Тодоровића члана управног одбора.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Уред. „Застава“ Нови Сад. Гучини шугу у чланку г. Радива „Свај је врело“ може се добити код С. Plak und Sohn, Kofinč, страј 20 прихода.

Пон Гер. Александров. Бива, Пошките.

Вел. Викторов. Крушевца. Решавње одбор.

Професор Д. Руж. Б. О изложителу има да реши одбор.

ОБЗНАНА ОДГАЈИВАЧИМА КОЊА.

На основу одобрења Господина Министра Народне Привреде од 13. овог месеца Збр. 35 државних ергелских пастува — пензионера: 1) *Ја-Вичић дорат*, дунавчане енгелске расе, 6 година стар, од оца Виса и матере Фер, висок 165 см. на мотци; 2) *Лабуђ II*, затворено дорат, дунавчане енгелске расе, стар 6 година, од оца Пришча Париса и матере Цеси, висок 164 см. на мотци; 3) *Колелан II*, дорат, турне крви, стар 11 год. висок 148 см. на мотци; 4) *Змај*, вранац, англономанцке крви, 4 год. стар од оца Грав-Метр и матере Кидинах, висок на мотци 164 см. 5) *Висор*, дорат, англономанцке крви, од оца Фред-Артер и матере Розете, 4 године стар, висок 165 см на мотци и 6) *Радот*, дорат, англономанцке крви, од оца Висерос и матере II. једн Тигриса и једне Ђерке Конкерановић 4 године стар, висок 159 см на мотци; — описивање у току месеца фебруара, Марта Априла и Маја ове године, поред државних ергелских кобила и приватне кобиле.

Кобиле које се подводе под ове пастуве морају бити потпуно здраве, затворених боја (вране, дорастае или матастае) правано скројене и најмање ове висине.

1) За Да-Вичића или Лабуђа 142 см. на мотци.

2) За Кохерана 138 см. на мотци;

3) За Змаја 148 см. на мотци;

4) За Викора и Радота 145 см. на мотци.

Сви поменути пастуви налазе се у Љубичевоу.

Таква је за описивање овим пастувама девет динара за највише пет окова и ова се подмаје у напред при првом описивању.

Приватне кобиле које буду приправљене и примљене за описивање овим пастувама, могу бити примљене и на издржавање у заводу за време док се не олоде, у колико то буде дозвољено место у заводским коваришницама и ако сопственици пристају да плати: за саму кобилу за храну са послугом 150 динара, за храну без послуге 110 динара на 24 часа; за кобилу са жарбеца за храну са послугом 2 динара, за храну без послуге 150 динара на 24 часа, а на целеву одговорност. У случају болести лекови се имају платити по рачуну.

Ну сваки, који ба хтео да поднесе своју кобилу под именоване пастуве, треба претходно да се обрати Управи државне ергеле приходе, у којој треба да се назначи: 1) име кобиле, 2) боја длаке, са тачним описом свињу звиљка (длакета, бридста, у и. пр. цугаста итд.) 3) старост, 4) висину у сантиметрима (са назначењем: на каквитим или на мотци) 5) порекло и раса, 6) једи жарбеца, волног шута, од којих пристаја и једи олојана жарбеца; 7) да ли је учествовао у изложбама или тржишта, по којом, кад, где и је ли добио и какве награде; 8) да ли је иша жарбеца учествовао у утакмицама, каквим, кад, где и јесту ли добио и какве награде; 9) где је под кога кобила оидређена; 10) једи ли сопственик да кобилу купи на храну у заводу док се не олоди и то са или без послуге, 11) једи ли да се за кобилу и спроводника издејственик јестиници подвои на железници или лази и од које станице и 12) тачна адреса сопственика.

Само пријаве у којима је одговорено на сва предња питања узимаће у обзир и на њих ће се одмах одговарати на тек по добијеном одговору — одобрено — имају се довести пријављене кобиле.

Кобиле приватне, подведене под ергелске пастуве уписиваће се у партици књигу о пореклу и по, олодењу места, где даваће се сопственицима вичности уверења о пореклу која ће се по оидређеном кобиле попуњити и случајне сопственицима или докато о пореклу жарбеца добијене од ергелских пастува — пензионера. —

Саопштавајући све ове напим одгајивачима коња, Управа их позива да што пре пријаве своје кобиле које желе да подведу под пензионере, како би им се благовремено могло јавити резултат.

Бр. 362. Од Управе државне ергеле, 31. јануара, 1895. године у Љубичевоу.

БИНА, двогодишњака, бериско-аугајске расе, добра за приплод, продаје

Свет. Милојевић
дочекани

Цена мањим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара дина; од осталих крупних именована по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од четврт стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дина. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дина. државне таксе.

За оглашавање више шута 10 од 100 јестиније.

Сладринка: Чланци: Општи поглед на агркултуру у Србији (настављено се). — Наши највише четвирци и где се од њих могу водити четворци шуге и њих (закрпета); — Пресјављене њишке дрвца (закрпета); — Јесту да потребно привити за шиворат; — Не заборавети; — Гласник. — Допис. — Друштвени и подружнички послови. — Одговори уредништву. — Стожа. — Огласи.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО.

ПРЕДСТАВА И ОУПРАВЉА

У Београду

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.

НА ОСНОВУ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1889 ГОД. Ж 104 СРПСКОГ ДРУШТВА.
ПОСРЕДСТВОМ ЕКСПЛИКАТОРА.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ.

Страје за Србију:

НА ГОД. 8 ДИНА. НА ПОДА ГОД. 4 ДИНА.
ДРУШТВО „СЛАВНИ ПОМАГАЧИ“ СЛАВНОГ
СИНЕ ДРУШТВА ПОДРЖИ. И ТАДИ У ОПШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ АМО ПО
ДОВНЕ ПРЕТИ. УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ДИНА. ИЛИ 5 ФОР. А. РЕЖИ.

Цена огласима наложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 9. и 10

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 12. МАРТА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ЧЕДОМИЉ А. ПОПОВИЋ

Бивши Начелник Министарства Народне Привреде у пензији, земљопоседник и редовни члан Српског Пољопривредног Друштва, подпредседник главне управе оних „Моме Јахоче Њиве Михаило“, члан Друштва за унапређење врачара, почасни члан Државног Земљопоседничког Јома Јахоче, члан „Врачарског ордена за штетку и кредит“ и т. д.

У четвртак 2. Марта 1895. год. наш скромни, али заслужни трудбеник, Чедомљ А. Поповић, растао се за навек са својим земљачким животом, који је вада трошио у раду за своју отаџбину и човечанство.

Погојник се родио 1835. год. у Селу Трпави, ереза триавског, округа чабанског. Отад му је био свештеник. Основне школе свршио је у Чачку, вишу гимназију у Крагујевцу, а вишу гимназију и природњачки факултет велике школе свршио је у Београду 1856. године.

По свршетку велике школе, као изабрани државни питомцац за пољску привреду, практиковао је неколико месеци у тадашњој земљоделској школи у Тошчидеру.

У почетку 1857. године ступио је на пољопривредну академију у Мађарском Алтенбургу. Ту доврши своје студије крајем Фебруара 1859. год. и пређе на пољопривредну академију у Хохенхајму (Виртемберг). На овој академији пробавио од краја Јуна 1860. године, а затим се врати у своју отаџбину и, 1-ог Септембра исте године буде постављен за професора београдске полу-гимназије, (данашња трећа гимназија).

Као професор те школе служио је до 11-ог Маја 1861. год. а од тога дана, као помоћник државне ергеле до 16. Децембра 1870. године.

За време ове своје службе обихао је највећи део државних ергела у Аустро-Угарској, ради проучавања њиховог уређења и администрације. Указом од 16. Децембра те године био је постављен за секретара министарства финансија. Како се у то доба најавила неодољива потреба да се опет отвори земљоделска школа, то је погојник по нарочитом министарском наређењу обихао и проучио уређења више њихих пољопривредних школа и уређењем добара у Аустро-Угарској и јужној Немачкој. Тако поткрпењем вањним знањима буде постављен 10-ог Јуна 1872. год. за управитеља земљоделско-шумарске школе у Пожаревцу, и од тада на све до дана затварања те школе управљао је наставом њезином.

Указом од 15-ог Фебруара 1883. год. био је постављен за главног контролора мера, а указом од 3-ег Јуна исте године за начелника одељења за земљорадњу и сточарство у министарству народне привреде. У овом је звању пробавио све до онога дана кад је у пензију стављен.

Кад је на крају 1869. године остварена мисао Г. Милована Спасића, и основано Српско Пољопривредно Друштво, погојник је био у колу оснивача; а 27. Децембра 1882. године друштво га је почастовало местом свога председника у три маха узастопно. Уз поверење и помоћ друштвених чланова погојник је руководио друштвене послове од дана избора до 11 Маја 1886. године.

Његово дружељубље и скромност за живота, наградили су његови поштоваоци при сахрањивању оних почастима, којима се награђују велики и заслужни људи. Прије застане, које су се биле за Министарству Народне Привреде, на дому Српског Пољопривредног Друштва, на дому Врачарске Задруге за Штедњу и Кредит, на дому Друштва за Улењивање Врачара и домовама главне управе свих Кола Јахача видљиви су знаци туге за погојником, а говори при потреби пуна хвале јасни су докази особитог поштовања.

Над телесним остацима погојника у име Српског Пољопривредног Друштва говорио је председник Друштвени Г. Милан Антић; у име њага бивше земљоделско-шумарске пожаревачке школе беседно је: Г. Светозар Гавриловић; у име министарства народне привреде Г. Јанко Шкокорца; у име свих Кола Јахача и листа „Витеза“ Јенерал Буквић.

Погојник је и својим поштоваоцима и својој породици оставио лепо име.

Опрости Боже души његовој и олакшај ону умку земље, у коју је спуштен, да у вештом сну одмара своје уморене кости!

Г О В О Р

Г. МИЛАНА Р. АНТИЋА ПРЕДСЕДНИКА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА, НА РАСКРШЊИЦИ ПРЕД ДОМОМ ИСТОГ ДРУШТВА.

Тужни Збор,

Овај Дом — Српско пољопривредно друштво, ево за не пуна ни два дана знаје тежак, осетан и ненакадан губитак.

Јуче тек што спустисмо у хладни гроб члана утемељача овог друштва Јенерала Ђ. Хорватића, ево задеси нас и други још тежи губитак са смрћу највреднијег и најбољег Српског пољопривредника и бившег председника овог друштва — Чеду Поповића.

Тужни зборе. Кад је већ приспео и тај последњи и кобин час, да се растајемо са врлим нам погојником, кад нам је ово последњи дан и последњи час, да се с њиме ма и без њега разговоримо и за навек опростимо и растанемо — имајмо стрпљива да у овој свечаној и овако жалосној прилици помемемо дела и рад нашег дравог друга, нашег учитеља, данас већ покојног Чеде.

Погојник је обитовао радом у више струка, и свуда где је био позван, било самом дужношћу према својој домовини, којој је свагда и сувише предан био, било избором за часника и сарадника у појединим корпорацијама. Но међу свима, једно поље рада беше погојнику и по спреми и по личној заинтересовану и преданости, најомљивије и најоучителније. Оно му беше тако рећи његово стално и доживотно занимање. То поље рада, то је пољопривредна струка.

Рођен у селу и као од родитеља свештеника, Чедџа се већ од 20. године одаје пољској привредној струци, он у својој живи и делу, он у својој умири. Школован у пуној мери, и теориски и практички спреман у привредној струци, равних 40 година беше он неуморан и душом и телом одан и предан раднику на пољу те струке.

Први у можда једини у нас човек, који као школован и спреман сав век проведе, као непренидни радник у пољској — привредној — струци, то је драги покојни нам Чедџа. И онда кад се о пољској привреди код нас свувише мало водило рачуна; и онда кад се по несећи том струком чак и багателисало; и онда кад се тој струци није признавао чак ни право постојања, — као засебне струке, — Чедџа и тада беше непоколебливи њен приврженик и сарадник, и стојичком стрпљивошћу и издржљивошћу доживе, да та струка добије не само много својих приврженика и радника, него и своје нарочито министарство, своје многе државне установе и своја удружења. Данас је значај привредне струке и у нас схваћен и оцењен у пуној мери, те је и њен велики поборник Чедџа могао на расстанку са овим светом бар тиме у неколико утешат бити, што му струки остаје и после њега; не само да живи но и да напредује.

По природи својој свувише одан и марљив у послу, а по благој нарави приступачан и пријатан и у друштву и на послу. Чедџа је и као државни чиновник у неким и вишим звањима и као приватна личност много и свагда радио на унапређењу наше пољске привреде. Заслуге су његове велике и име ће његово у историји равних и напредовања пољске привреде у нас, заузети место међу примама. Али међу свима заслуга су његове најдуже *у пољопривредном друштву*.

Међу оном десеторицом доиста славних наших мужева, који у 1869. години створише и својски пригрлише и остварише мисао оснивања Друштва за пољску привреду, беше и Чедџа Поповић и то између њих међу примама. Но не беше он само члан оснивач тога друштва него беше доиста међу примама и свагда и непрекидно, ревностни и велики поборник, да се друштво одржи, развија и напредује.

Кроз пуних 26 година беше он и речју и делом заузет за напредак пољопривредног друштва. Било као председник или члан друштвене управе, било само као члан друштва, пок не пропушташе ни једну прилику, а да и сам својим личним учешћем и својим тихим и одмереним говором не узме учешће у решавању свију питања и предмета, која се тичу друштвеног напретка и напретка пољске привреде. Па не само тада него и ван друштвених састанака и скупова он се је и сам а по жељи друштвене управе, па и појединих њених чланова и привредника, одзивао са свештеном готовошћу да својим мишљењем и саветом, помогне друштву, друштвеној управи и појединцима у свима питањима, где је његово мишљење, као признатог стручњака сматрано за меродавно.

Друштвеној кући сматрао је као и своју, походно ју је чешије и ни једном није било, да његов долазак тамо и пратко или дуже бављење нису били употребљени на разговоре, обавештења, па и поуке у извесним пољопривредним питањима, и код свију оних, којима се је том приликом тамо и састојао и разговарао, остаће вечито и пријатно сећање на тресућне проведене с њиме у друштву и разговору. Колико је пак сам пок. Чедџа осећао као неко своје пријатно испуњавање дужности сваким доласком у овај дом, могло се је свагда видети и оценити по ономе његовом пријатном расположењу, кад је из овога дома излазио.

Чедџа Поповић није никад излазио из овога дома ни дуг ни намирнен.

Осим тога што је био међу примама оснивачима друштва за пољску привреду, он је био и редовни члан од постанка управе па све до своје смрти. Бивао је члан управе и председник друштва скоро 4 пуно године заузостаће, био је шеф сточарске секције за своје време од кад секције постоје и редовни сарадник друштвеног органа „Тужана.“

Данашњим даном, смрћу његовом ерсно пољопривредно друштво — овај дом губи једнога од најотличнијих, најревноснијих и најважнијих чланова; губи не само друштво, него и цела пољска привредна струка, свога великога и душом и телом оданог поборника и трудбеника; губе привредници верја-га и искренога друга, а велика већина од тих још и свога доброг и благог учитеља — а међу свима тим губитцима најтежи, никада не прекаљени и тешко утешни губитак осећа покојникову породицу и покојникову родбину.

Губитак доиста велики и не пакидним!

Мало је оно што рекосмо о драгом нам покојнику, а да би тиме довољно оценили његов неуморан рад и његове обилате заслуге на унапређењу наше пољске привреде.

Наша сећања на њ и његова дела казиваће и после њега, шта је он све радио и урадио на томе пољу и колико му и ми и наша домовања и ерсно пољопривредно друштво дугујемо за тај патриотски рад.

Драги покојниче! Таквим твојим, корисним, обилатим и патриотским радом, одужио си се у довољној мери и својој струци, и својој мајци отаџбини; а нас који иза тебе остамо још за које време на овом свету задужио си вечитим признањем и сећањем. Придружујући своје осећаје бола и жалости осећајима неизмерне жалости драге ти и ушевљене породице, ми се неуморни трудбениче растајемо с ти. Али два твоја и успомене на те и твој рад, остаћеда нас подстићу и храбре, да радимо и истрајемо на оном јуш доста триноштом и не обрађеном пољу — пољској привреди; и да се свагда сетимо свога доброга, благога и вреднога Чедџа.

Нега ти је лека земља, а међу нама вечита успомена и слава. Слава ти!

Г О В О Р

Г. СВЕТОЗАРА Љ. ГАВРИЛОВИЋА, ШЕФА ОДСЕКА УПРАВЕ ДРЖАВНИХ МОНОПОЛА.

Драги учитељу,

На растанку с тобом, предајући те матери земљи, којој се сви праћемо у наручја, дужност је нама ђацима твојим, да се опростимо с тобом и да ти благодаримо искреним сузама својим, за сва учињена нам добра, јер се на тебе може потпуно применити она народна изрека благодарности: „Бог да прости најпре учитеља, па родитеља!“

Пре двадесет година, у земљоделско-шумарској школи, као управитељ школе и учитељ наш трудни си се, да ми ђаци твоји изнесемо што више стварног знања из струке, која је и данас најважнија, у пољопривредној Србији.

Теби и сарадницима твојим, имамо, ми ђаци ваши, да благодаримо, а највише твојим очним савестима, твојом неуморном труду око усавршавања и уздизања наших карактера, нашег домаћег васпитања у интернату — што смо постали људи, корисни чланови друштва, примерни и угледни грађани наше домовине. Наоружан богатим искуством у државној служби, одличном спремом у својој струци, скроман и чедан, поштен и веран до самопожртвовања, ти си умео да нам претходиш више примером, него си искрено и корисно служио домовини, него ли китњастим речима и ораторским фразама! Благодарени угледају на тебе, који си са незадовољном добротом срца, која је одлика само истински великих људи и правих карактера, ти си доживео највеће славе своје: поред примерне, истински српске породице своје, срећног брака и лепог порођа, поред учувања, радости старих дана својих, доживео си, да нас ђаци себе — духовна чеда своја, којима си посветио годинама живота, озбиљног и истрајног рада, видиш пред себом, видиш око себе, видиш за собом, као борбе за оне исте идеје, као борбе за остварење оних идеала, којима је твоја племенита душа целог свог века тежила! Доживео си, истина је потпуно остварење, твојих племенитих начела, твојих племенитих жеља, да се снага Србије, пољска привреда, унапреди и подигне на ступањ, који си јој ти у твојим часовима најслабљег сивања о добру, срећи, величини и моћи домовине, тако јудно жељао — али, да ђаци твоји и као зрели људи, остану верни, теби и твојој науци, одушевљени твојим начелима, обузети твојом идејом, верни твојим погледима! Ти си се о томе за живота потпуно уверио и то ти је морала бити утеха, у часовима резигнација твојих: — да је семе, које си ти сејао у душама и срцима потомаца својих, ишло и класало, ако и није успеало да уроди оним плодом, којим си ти то жељео! То ти је морала бити утеха, јер си посла школовања, са ђацима својим, са већом енергијом, о већим полетом и одушевљењем, са већом снагом, — с потпуним њиховом удружењем с нама, подмаћан у њима, могао наставити отпочету борбу против предрасуда о пољској привреди и огромној и неостинској важности њеној у Србији!

На самртном одру твојем не беше истина ни једнога од нас, да у земљи ома твога, озареној предестинацијом самртнице видљивости, прочита твоје последње жеље, твоју последњу испоруку, твој племенити аманет, нама духовним потомаца твојим, — али ми см. ипак све то у срцима и душама својим, сада, овога часа, растајући се за навеки с тобом, осетили и прочитали, цетећи у жалости својој за тобом, драги нам учитељу, сваким најваљаним дамаром својим, сваким живцем својим, срцију крвнју својих, готови смо, да слушамо невидовне и нечујне, али за нас јасне, у грудима нашим гласне одјек, твога последњег самртничког ропца!

Јест, и ми се заветујемо, другом нам успоменом твојом, светлином твојих узора и идеала, примерним животом твојим, угледном истрајношћу и пожртвовањем твојим у истинској служби миле нам отаџбине — да ћемо ти, драги учитељу наш, осветлити образ и подићи вечни спомен међу нама и међу последницима и ученицима твојим и нашим. Претекну заставу унапређења благостања и привреде моћи домовине наше, коју си нам у животу пуном неспирности до очајања, неуспеха до малаксаости, путева обрастлих трњем и зараслих у паразит, — предао у млађане руке, борели се и на даље уз нас до последњег издицања, веран својој струци, своје позиви, својим начелима, сви мићна са твојом скромношћу, твојом благошћу душе из дубоких замисљених очију, твојим досеткама пуним духовитости свежности и утехе, твојим осејцима, пуним небеске наде и самопоуздања, — твоју и нашу заставу унапређења пољска привреде, заветујемо се, да ћемо светлу и поносну, са светлом успоменом на твој живот, на дела твоја и науку твоју, предати је у наслеђе потомству нашем!

Не бесмо ни један на самртничком одру твојем, када нас је душа твоја истинствито жељела, да нас још једном види, да нас још једном осеколи — али ми, и ако те не видимо и не чујемо више, духовним погледом, слушањем осећања и душе, осећамо те, над нама, како ти дух твој лебди, како си твоја озарена бољанственом надом, утешена боланском утехом, како насмејана душа твоја у самостности строгом и до краја примерног испуњавања свију човечанских дужности твојих — окружена анђелима мира и покоја, севрањима блаженства и среће, хорувима слава твоја и даље нас соколи, на борбу и истрајно, теши нас ожаложене губитком твојим, улева нам наду — да ће заједнички идеали наши бити остварени.

Нека престане проливање суза и жељане, нека престане стезање срца у болу за тобом, нека умукно ридане душе наше за тако великим губитком, јер, ти, велики душе, учитеља нашег и родитеља нашег, ниси умро — но само променено обли! Чедомиљ Поповић, чији се земни остаци враћају и предају матери земљи, жини и даље телесно у породици обновљеној учувања, живи и даље духовно, у нама ђацима његовим, пишћина његове велике душе и племенитог срца! Тавни људи, који су испунили све дужности човечанске на земљи, задужили благодарношћу једно читаво поколење, не умиру, но живе вечно!

О драги наш учитељу и родитељу. Знао си ти, да ће тебе, на испраћају телесних остатака до вечне куће, окружавати истинска љубав и нежност берја твојих, љубе твоје верне сапутнице у животу, љубав и поштовање твојих благодарних ђака, пријатеља и поштоваца! Знао си то, и твој дух, у осмојцима вечног блаженства и овога часа, смета на нас — креш нас и тошн, сокоди и одушевљава!

А ми, по дужности својој, по љубави својој, испитовању своме, кажемо, драги учитељу и родитељу: Слава ти и вечни помен међ нама!

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(школа)

Филозофа нам утамаила лозу; каменљена америчка лоза је спас виноградства у Србији, и ми у најбољој мери дикемо расаднике америчке лозе. Знамо ли, коју врсту америчке лозе ваља на појединим местима садити и препоручивати? Не знамо, и иде нам сакато. Садимо све врсте на срећу на како бог да.

Међу тим не би требало заборављати да држава не сме да ради на срећу, и да је овакав начин експериментисања расипништво, које правце у пропасти води.

Држава треба и мора да испитује и експериментисање, али у својим нарочитим заводима; са народом се не експериментисање, чему се имају да дају готови резултати научног испитивања и експериментисања, да их у пракси примени, иначе се убија вера у државу и штети економија народа.

Држава мора дакле испитивати средством науке, све што специјално ерској полупривреди смета или помаже да напредује у својим заводима за тај посао усаглашеним — у т. зв. општим станицама, — па се старати да путем законодавства, управе и својих установа, одмлања све научно константно сазнате и да могуће према принципима науке, оно што пољопривреду помаже.

Заведени овим мислима, држали смо, да ће се, на пољу испитивања у агркултури, моћи што учинити и приватном иницијативом, па с тога смо се затили агркултурно хемијског анализисања, а у првоме реду хем. и мех. анализисања земаља на целе Србије и хем. анализисања пелеца земаљских продуката, по доста броју смо се уверили, да је и овде приватна иницијатива немоћна кад нам је одказана свака морална и материјална помоћ.

Своје анализе ево саопштавамо, непретендујући ни на шта друго сем на то: да покажемо корисност оваквих радова. Постигнемо ли то, постигли смо цел.

I.

О анализама земаља.

Земља, у пољопривредном смислу, је производ распадања чврстих стена земљине коре. Вода природне кроз најситније поре стена, и сираве се зими на нижој температури, те експанзивном снагом, која се јавља при процесу смрзавања воде и крањена леда, шири поре и пукоине стена, те на тај начин проузрокује распадање. Овим распадањем повећава се површина и распрострањеност стена, чиме се ствара могућност, да идуће зиме већа количина воде у степе продре, и у толико више и боље разбije чврсту стеновиту масу. На овај начин механично распадање стена узимље

све брине ток. Са дејством механичних сила, дејствују и хемијске силе. Кисеоник из ваздуха оксидише једно, а угљена киселина и вода растављају друге саставне делове, те на тај начин доврше потпуно разорвавање чврсте стеновине масе. Ови процеси разумеју се у Геологији под именом „распадање стена“.

Трошни стеновити слојеви не остају на истом месту, где су постали. Метеорска вода, падајући на ваздуха у виду кише или снега, сноси их с виших места и таложи у слојеве по специфичној тежини илхвој у долине. Извори, потоци и реке одnose делове обале своје и таложе их на друга места. Речна и морска вода крију у себи небројено мноштво ситних организама, који умиру и труну, те дају материјал за нове слојеве земље. Мешањем слатке и слане воде узмиру милиони врста биљних и животињских организма, и све то ствара нову земљу за живот биља и рану човека и животиња.

Према физичним особинама стена постају и земље са различитим особинама. Распадањем гранита, базалта и порфира постају глиновите земље, које могу бити *смање* или *песковите* према томе, јесу ли више или мање помешане са песком — са мање тропним деловима ових стена. Песковита земља постаје распадањем кварца и гранитних стена. Пешчар распадањем прелази у „тежак“ — крупан — песак, а кречњак у кречну земљу итд. Но врло се ретко налази земља, о којој би се са основаном сигурношћу могло рећи, да је постала распадањем одређене врсте стена. На својем путу, са места где су постале, па до места таложења, земље се мешају са најразноврснијим продуктима распадања, и тим мешањем добијају земље слојаж ових стеновитих делова, који је нужан, те да земља буде способна за производњу биља.

Према провази једне или друге врсте тропних стена садржавање и земља више или мање појединих састојака, који служе за рану биља. Према томе и садрже и различите врсте земаља разну количину креча, фосфорне киселине, калија итд. Али плодovitост и издржљивост земље зависи од различитих састојака, тако да је земља неплодна и ако у њој има грана количина креча, само ако нема довољно калија и фосфорне киселине, и обратно, никаква вајда од земље, која има много калија и фосфорне киселине, ако нема и креча итд.

Својете земаља. Зирате земље, и ако садрже велику количину разних материја, ипак не морају бити продуктивне, чак ни онда кад би количина ових материја била довољна, да продуктује хиљаде жетва. Продуктивност дакле земаља не може се ценити по квалитативној и квантитативној одређивању састојака, јер разних састојака су само делови под којим земља може да буде плодovита, али да би завста и била, нужно је још много других услова.

Равњани састојци земље морају се налазити у таквом облику, у каквом их биљка може да асимилира. Ово је могућно само у томе случају, ако се ови састојци — или бар већи део њихов — налазе подједнако подељени по целој зрвотној земљи, и ако су распадењем тако разложени, да их биљке живе могу непосредно усавати.

Земља има својство, да изводи из раствора најважније ранеје материје: фосфору киселину, кали, амонјак и силицијуму киселину, ако су растворене у води, и да их апсорбира. Ово својство имају различите земље у врло различитом степену. Друге материје, као азотну киселину, натрон, креч, магнезију итд. земља апсорбира или у врло малој количини или никак.

Апсорпционо својство земаља је од највећег значаја за одржање плодovitости њихове. У току распадања велики део састојка раствара се у води и да није земљи тога својства онда све што из овога раствора, у моменту кад до биљних жила доспеје, биљка не асимилира, морао би се процедити дубоко у земљу, и земља би на тај начин, за веома кратко време, нагубила потпуно своју плодovitост.

Апсорпционо својство земаља условљено је дејством различитих сила. Према данашњем познавању овога својства, које се апсорбијом земље лозе, мора се узети да је оно изазвано од чести хемијским од чести физичким процесима.

Ако се меша раствор амонјум нитрата или калијум нитрата са земљом, онда ће земља, према количини растворених соли одузети извесан део калија или амонјака. Азотна киселина у овом случају остаје слободна и уједињива се са најближом базом, коју на путу нађе, те да се неутралише. Уједињива се са еквивалентном количном креча, магнезије или натрона, који се у земљи налазе, а које земља или врло мало или ни мало не апсорбира.

Да ли, при овоме процесу, земља узвуче кали и амонјак само атракцијом, као што је случај код боја и угља, или се кали и амонјак хемијски једине са силикатима из земље, није још довољно протумачено. Тек својојки се могу да представе процеси, који се при апсорбији дешавају, као дејство неједнако јаких афинитета.

(заступиће се)

ИЗ ВИНОГРАДСКЕ ПРАКСЕ.

III.

О засађивању виноне лозе.

У 42—43, 45—46 и 47—48 бр. „Техника“ од пр. год. говорило сам, о земљишту на коме успеха америчка лоза и савременог система за засађивање винограда и ње резултатима добијеним извешај и летљивим календарним мерењима лозе, а сад сам рад да проговорим коју и о засађивању лозе, јер се већ приближује време кад треба тај посао вршати.

У I. чланку из виноградарске праксе, рекао сам одмах у почетку: да је *подизање винограда са америчким лозом теже, заматније и скупе, но са калиом додјелом лозом на досадашњим мачиш, а то сам рекао на основи сопственога искуства: а падам се, да ће то потврдити како сви они, који ће имају по-*

дигнуте винограде са америчком подлогом, тако исто и они, који су америчку лозу засадили у прошлој години са мачишом да је ово година калема. Па, како подизање винограда са америчком подлогом захтева и више новца и више труда, треба при подизању нових винограда гадати: да или принос од шест буџе што себи те да или се што бље нешто и себи труд и себи трошак које имамо при подизању. Прине, пак, од нових винограда, биће већи и блага од старих овог тла, ако нове винограде будемо подизали као што треба, то јест, ако их будемо подизали оноко како нас науча и искуство учи.

О подизању на свој што рекох, изложују што је могуће краће, како треба нове винограде садити, с кратким напоменама на што треба бити радити, као што се овде препоручује, па но умје да нешто оно што је у тим напоменама изнесено, увидеће и сам да ли треба свако радити како се препоручује: или онако као до сада.

Али, како ире до што се приступи самоме засађивању једнога новог винограда, треба знати неке извесне ствари, на пр. да ли је блага садити лозу у редовима — правилно, или неправилно, како где која чекат доје; како треба да иду редови? — ако садимо у редовима; колико треба да отстоји ред од реда и лоза од лозе у једном реду? итд. то ћу и ја овај чланак подети на следеће питање:

- 1.) Да ли треба лозу садити у редовима — правилно, или неправилно — неправилно?
- 2.) Правц појединих редова:
- 3.) Остајање реда од реда и лозе од лозе у једном реду.
- 4.) Размеравање редова и обележавање места, где ће бити поједина лоза;
- 5.) Избор и припрема лозе за засађивање;
- 6.) Кад треба лозу садити и
- 7.) Како је треба садити.

Г. Да ли треба лозу садити у редовима — правилно или неправилно — неправилно.

Један виноград може бити засађен или неправилно или правилно, у редовима. Неправилно засађивање може бити направљено само на таквим земљиштима, која се због степена или других сметњи, немогуће по целој средини површини подељено да припреме (предвоју) за засађивање, а вино, у свима другим случајима, треба засађивати правилно и у редовима, јер се тиме добија са једне стране једнообразнија и блага рол, а са друге стране, бист, крше је тла обрађивање винограда. *Кад се лоза правилно засади, онда сваки чокот има на расположиву подједнаку количину земљишта за развијање својих жила, и једнаку количину водосна и светлости, за развијање својих грана, а осе*

Слика 1.

Слика 2.

ово утиче врло јакно на равномерност развијања, а нарочито, на равномерност родности свију чокота. Осим наведенога, правилно засађивање у редовима или и ту особито добру страну: што случајни араци могу много постигнути да дејствују на земљиште између чокота и на тролово. Сл. 1 показује нам како погледа део једног неправилно засађеног винограда, а сл. 2 показује нам, како погледа део једног правилно засађеног винограда.

2.) Правц појединих редова.

Једно од најважнијих пренујетова правилог засађивања лозе, у редовима, састоји се у порисноме засађивању земљишта,

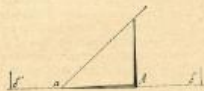
dejstvom sunčanih zraka; a ono blagotvorno dejstvo suviše toplote, biće potpuno samo onda, ako za vreme ljetnog najjačeg dejstva, a to je u podne, sunčani zranci padaju na zemljište između redova što je moguće uspravnije. Iz ova izlazi: da pravac redova treba odrediti prema pravcu sunčanih zraka u podne. Ako redove nešto odstupimo od onoga pravca, tehenno se, istina, potpuno koristiti blagotvornim uticajem sunčanih zraka na zemljište između čoklika, ali će korist još biti znatna i blagotvorno dejstvo sunda znatno će se omanuti.

Kako ćemo pravac dati redovima, zavisi osem od ljetne da se zemljište između čoklika što jako zagreva, i si i od drugih okolnosti, a нарочно od nagiba zemljišta i od pravca vetrova, koji u pojedinim predelima duvaју.

Na zemljištu koje je nagnuto, treba redove položiti tako kako će se sklapanje zemljišta нарочно што je moguće еше. Da би се ово постигло, у многим се пределима редови полагају успоред на правци пада и при опонавању праве се бици који лау паралелно (барбар) са редовима. У опште ниш при копању виноградa, који су засађени на нгнутом землјишту, треба земљу између редова повлачити на више, у којемо је год то могуће.

Ako је землјиште врло стрмешто, онд се у највише правца морају редови положити у правцу стрмене, јер је тада доста коо обрађивања винограда знатно лакше. Облиа површине на којој се виноград подиже, правци путова, као и дужина и једнакост редова, морају се такође узимати у рачун при одређивању правца који ће се редовима dati. Ако у појединим крајевима дувају јави и другогрђијни ветрови у једном одређеном правцу, онда се мора водити рачун и о правцу ветра, јер, ако се редови полагае тако, да ветар може између њих да дере са јуном снагом, онда ладни зимски ветрови, а нарочито они ладни ветрови који дувашу рано с пролећа, могу често да пречише виноградима врло велике штете, упронашћујућа ошва и испушћујућа прстова.

Према свему што је горе изложено, излази: да се немозе поставити тачно правца за утврђивање правца редова, који би за све прилике важило. У опште пак, за ово може важити као основне правце следеће: Ако смо ради да добијемо што боље троше, па тиме разлике се, и боље еше, онда треба гледати да се правци редова што мање разликују од правца поздне земљиш⁴, војо ћемо најлакше утврдити на следећи начин: на једном месту простора, која хоћемо да засадимо лозом, треба пред полове побити усправно једну подужу мотку А (види са. 3.)

Слика 3.

за тим сачекати подне — 12 сахати — и тада код а, на врху сенке, коју добијемо мотку у то доба бацити на земљу, ваља побити један волан. Дужином Аа, утврђан смо тада правца подневне линије. Дужином Аа, можемо лако продужити, ако узмемо лево и десно од Аа, бар још по један подужни колац б и б' поред којих ћемо гледати на кочеве, А и а тако, да се они поклапају. Ово гледати поред кочева б и б', на Аа, али, као што се више, „винирање“, врши се овако: треба узети колац б, на држећи га са испушеном руком испред себе, треба се поставити у новостом остојању испред кочева А и а, тако, да се они, кад их поред колац б гледамо са једним оком, поклапају. Ако се кочеве А и а гледају поред б, не поклапају, већ их видимо оба, онда треба колац б померати у лево или у десно, докле док не дође у такав положај, да се кочеве А и а гледају поред њега поклапе. Кад смо колац б довели у такав положај, онда га одмах ту треба и побити. Овако исто треба учинити и са коцем б' па ће нам онда линија б-б', престављати продужену линију А а.

3. Остојање редова од реда и лозе од лозе, у једном реду.

У опште узев, постоји као правило: да ће трошеје бити у такој боље и да ће чокоче бити у такој редице, у којој

лико су редови један од другог еше размакнута. Што је год више размак редова, биће чокоче у сва повој сенци а усуда тога, биће грађење све лошије и биће га све мање. Али размак редова зависи и од различитих околности, јер, ако се лоза реже на високо, морају редови бити много размакнута, пошто су и сенке, које лоза у томе случају; баца, еше, него кад се реже ниско.

Страна теоретичари и школосавија практично, препоручују и за садње питеме лозе, као најодговорији размак редова 1 метар. Овај размак редова препоручују за највише проф саучајево и за виноградe по брдима, а за винограде у равнинама, препоручују размак од 135 сантиметара.

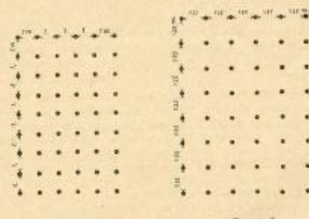
За винограде, који се подижу са американима подготом, а за наше прилике може се препоручити као највише размак редова 1 метар, и ако се лоза код нас реже ниско, и то, како па винограде у равнини, тако и по брдистим крајевима. У равнини, где и висока лоза бујице расте добро ће бити да се редови размакну 125 сантиметара. Оволика размак редова, добар ја нарочито и с тога, што се онда за обрађивање винограда може врло корисно да употребе и плдош, а време је, да се и код нас употребе за овај посао патува бар у оним високопаденим крајевима, где то земљиште прилике допозлашћу⁵.

Размак чоклика у појединим редовима, зависи у опште од пораста лозе која се сад, од различитих разлика као и од землјита на коме се виноград подиже. Ако се виноград сави у долини, на равном землјишту, које је плоднеје, и на коме лоза бујице расте, треба засадити лозу у већем размаку; а ако је виноград на нгнутом землјишту, које је обично пошаре, и ако се изгледа да ће лоза бити слабије пораста, онда је треба садити у појединим редовима у мањем растојању. Ако засадимо редове у размаку од 1 метра до 1 метра и 25 сантиметара, онда можемо у појединим редовима засадити чокот од чокота у растојању од 80 до 100 сантиметара.

Кад подижемо виноград на коси какавог брета, онда можемо засади редове у једнаком размаку на пр, од највише 1 метра, а размак лозе у редовима можемо узети различан. На пр, у подножју можемо засадити лозу у размаку од 1 метра, мање више у размаку од 80 сантиметара, а при врху у размаку од 70 сантиметара.

Из свега што је горе поменуто излази: да ред од реда треба да остoji најмање 1 метар, а лоза од лозе, у једном реду, најмање 80 сантиметара. Неод оних мера не треба никак ошва.

Са. 4. показује нам распоред редова и чоклика, у једном правилно засађеном винограду на землјишту које је или равно или са благим нагибом, кад се употреби исти размак и за редове и за чокоче у редовима. Са. 5. показује нам распоред ре-

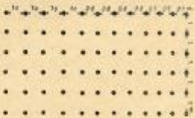
Слика 4.

Слика 5.

дова и чоклика у правилно засађеном винограду, који је подишгит у равнини и са благим нагибом. Са. 6. показује нам распоред редова и чоклика у редовима, у винограду, који је правилно подишгит на коси једнога брета.

⁵ Штогони за обрађивање винограда, могу се ваљати прило Сро. пољопривредног друштва.

Горе сам рекао у опште: да размак реда а чокоата од чокоата, у једном реду, зависи од будућег пораста винове лозе, од земљишта на коме се виногради подиже, и од начина обрезивања, и, да у опште важи као правило: *да ће чокоба бити у толико редице и да ће зробије бити у толико боље, у колико су редовни један од другог размакнати.* Ово, што је речено, важи у опште за лозу домаћу, а за америчку лозу важи то, због извесних упретка још и у већој мери; а који су то упретки, навестићу мало ниже. Да је пак поменуто правило, нарочито што се родности тиче тачно, може се врло лако уверити сваки виноградар ако буде сравањивао количину грожда која роди на једном чокоту, који је подигнут на османузи, са количином која роди на једном обичној чокоту у винограду. У друге ове свету има доста примера, да једна једини чокока, подигнута на османузи, даје сваке године по неколико стотина винограма

Слика 6.

грожда, а ако је већ врло стар. Да има приближно сличних примера, и у нашој османузи, знаће сви, који су мадаш прилике да нису или пожуку османуке по нашим виноградима. Мој једини сродник у Београду, има један османуку образован од само неколико чокока, па и ако је прошле године имао тек други род наброја је можда више од 100 килограма грожда.

У јужнијим пределима, где је клима блажија, лозе се диче, већином високо и орутује се на дугачко. И ту се са мањег броја чокоба набере много више грожда него у севернијим пределима са много већег броја, гдје се лоза, због климатских односа, мора да гаји ниско и ређе пратко.

Школосаним полупривредницима добро је познато: да распостиранија има једне вољке стоји у врло тесноме односу са количином површине земљишта, које прати те вољке покрива; то јест пошто им је: *да ће се жеље ширити у толико више у колико се више шири и врња вољкама.* Што се, пак, иже више рашире, баће их више на право, а нарочито оних, које храну сашу и ове могу више хране а са већег простора да преме. Од количине хране, омет, коју иже могу да уштру, зависи родност једне вољке с тога је и постављено правило, које је такође свакоме шпалосаном полупривреднику добро познато и које гласи: *воље у вољкама не треба сапати у близо јед у извесноме остацију, који је за сваку врсту воља дакав већ својом утробице.*

Ако се веће засади убавно, крупне се поједишних вољака развију после невог времена толико, да се додирују, и, немогући се услед тога развајати у ширину, морају или у висину; а и ниске суседних вољака, морају се додиривати и попати, те једне другима отиују потребу храну. Природа је пославила своје онега: да родност и издржљивост сваке поједице вољке почну после извесног времена опадаати, место што ће расли да су жеље имају могућности да се и даље шире врња врња чије омет ширине разлике се, зависи и од објекте природе.

Исто тако познато је и једно друго правило које наредује: *да се одгајивање вољака и обликовање иже удешава према природи сваке поједице врсте; јер се зна шир, да се извесне врсте вољака могу корисно да пожуку само са високом стабилношћу и широмом круношћу, и, да се само извесне сорте могу парисва гајити са високом и дотераним круношћу. Осим тога, неосумњиво је утврђено: да воље са ниском круношћу — тако звани „чупаваји“ — у виду парисаде или се врњим ветвастим облицима крупне не може ни приближно да достигну ову старост, коју достигну исте врсте вољака одговарају са високом, природном круношћу.*

Па, како и винова лоза, у самој ствари, иже ништа друго до једна вољка, дичеши је природно да би и при њеном одгајивању требало водити објавна рачуна о њеној природи; јер, све оно што важи да вољке у опште, важи и главноше и за њу. Да ли се при одгајивању винове лозе води довољан рачун о њеној природи? Што се мене тиче, имам да одговорим на ово питање: да се сажеле са оцима, који седе, да се при одгајивању винове лозе не води довољан рачун о њеној природи. Нарочито под тим, о чему се, мене се чини, води врло мало рачуна и ако би се преме напред поднебу без опасности а на то могло више знати.

Винова лоза сачла међу оне билке које се жуку у јазне предмете или павац пр земљи. По нашим шумама може се и данас наћи на дивљу винову лозу која је се уз кавно стабло успулава до на висину од 10 и више метара, на па тој висини раширива своје огране по грамима дрвета. Врло често, може се наћи на дивљу винову лозу, која се раширива по целој круни једнога или више дрвета, која је дакле, са својом крупном покрива исто онолику површину, колику је покрива и круна храста или другог кога дрвета, уз које је се успулава.

Друголичним обликовањем, виша домаћа лоза, која иже ништа друго, до облагоуђених потонак дивље лозе, патерица је да животиња са својом природном круношћу.

Наша домаћа винова лоза павиљавана веносима на овој начин одгајивана и обрађивана, каква је код нас у обичају, сачла је се и ниски, али, на уштру и своје издржљивости и своје родности. Хоћу да кажем: да наша домаћа винова лоза, одгајивана и обрађивана овако како се код нас, па и код многих других народа гаји и обрађује, ништа може да траје вољиво ве тријака, ништа може да рађа, вољиво би могла рађати, па да се одгајивала са више објавна на њену природу, и па да се обрађивала са више знања.

А шта да речем о америчкој лози „Рисарији соваж“, помеђу које мислио да обновио наше винограде, и коју за сада једино смо уземемо и добити из америчких расадника? После овога што сам рекао о нашој домаћој виновој лози, небу много говорити о „Рисарији соваж“, али мном поштогама читате неке наше обрете како више нације па оно што буден оиде пише, а нарочито молим глј етручане да ме испраше ако не буде све овако како ја буден изоловао.

„Рисарији соваж“ као што је већ скоро свакоме познато, поретом је из Америке гаја крај обала тамошњих река дивља расте. Земљиште на коме она дивља расте плодно је и тропино. Она се жука уз највиша дрвета своје отаџбине, и јако ширва жике. У Европу је пренесена у последњој четврти овога века. У расадницима других европских држава као и у нашим пушта се да изрете по три и више метара у висину, и ако већ у другој години може да истера прутове б до 8 метара дугачке. Остала јој се дакле доста маха, да се развија према својој природи, те преме томе, и ревице њене добирице из расадника исеу ништа друго, него ревице даље аморичке лозе „Рисарији соваж“ засађена и у оно добро спремно да јој погодна земљиште, прима се добро и расте врло брзо. Жике су јој јаве и јако распострте. Наше домаће лозе, па била то ма која сорта, накалимање на Рисарију, расту много брзије, него кад су засађене покалимање. О оном је се могло уверити већ сваки који има опалимање лозе а сваки омак, који је изво прилике да гаји ма и неколико окалимањених чокоата. Ако би хтели да спречио пораст камена разуме се оного, који је највише у другој години, морају па лозу преко тога неколико пута замазати. Сувањаник ма замазавати, ја дрини да се знатио штећи природни развитак чокоата.

Даље, ко год има накалимању лозу па „Рисарију“, могло је водити, да боље рађа него просто засађена потома лоза.

Ако је на једном простору виноградоког земљишта засађен мањи број чокоата, него на другоме исто толикоме, онда ће обрађивање мањег броја чокоба на ономе преме простору (гдји разумем: одгајивање, обрезивање, обликовање, вешивање итд.) стави мање но на другоме, гдји је већи број чокоба. А ако се првог простора, на коме је засађено мање чокоата, добијамо и више роду но са другог, онда је јасно: да ниско се прилико винограду већ несликаће но други.

Овим што је доде наведено, дрини да је довољно објављено: зашто треба у новим виноградима, која се подижу са

америчком подлогом, васпитаху лозу у већем размаку. Овим тога, лако је из свега увидети и то: да би на равним или благо измукнутим амањитијима, требало ред од реда и лозу од лозе засађивати у размаку од најмање 125 сантиметара.

(Наставник се)

„НОВА“ БОЛЕСТ НА ВИНОВОЈ ЛОЗИ.

(La gommose bacillaire)

У последње време сви страни агриколни листови говоре о нештој новој болести, која се, тобож, појавила на виновој лози у Француској, олакчујући је као ново страшно за виноградске оовеније од свију досад познатих болести. Она је за кратко време добила многа имена (maladie du V. u. mal negro, gommose, maladie peacock, gélivage — etc. etc.), а највише се ошамуће именом: „bacillaire smaltogène“ — la gommose bacillaire коју као да проузрокује нека врста бактерија.

Целој овој групи дао је повода једно савоштенито Академије Наука, које су учинили 2. Јула т. г. Пруље и Делор, по коме излази да су под ослабелом лозом, константована присуство неки бактерија, што су узрок једне болести лозине, познате у Италији под именом *mal negro* још од 1863 год.

Услед ових гласова угарска је влада забранила увоз и провоз лозе из свију страних земаља, због чега и виши степењем, који су у Француској шарунали лозу, морали су одрећи поручбине, пошто је једини пролаз врло узак забраниен.

Према последњим вестима које имамо, највише свега, које је Француска влада, посебно поменутог савоштенито Пруђа и Делора, одређала за испитивање ових болести —, тврди да не доској никако нове болести но се све своји на нормалне и досад познате узроке, који на из делама не личе на ново испитивано баку на виноградаријату.

Наподећи то, француски листови још куда поступају угарске владе, која и не чеквају одговор француског министарства, куда је се обратила за обавештење, предузела је мере, које су по њиховом наповењу апсолутно неоправдане.

Ми имамо у изућем броју савоштенито „Технолошко“ читалница опширније о овој појави и резултатима испитивања, а иза сада све гласове о новој болести можемо применити о најважном резервом, јер је она признана, да се распрострању у извесном тенденцијом.

Ауб. Којџ

ЈЕДАН ВРЛО ВАЖАН УСЛОВ

ЗА ИСТИНСКО УНАПРЕЂЕЊЕ ДОМАЊЕГА
КОВАРСТАВА.

(Реч у своје време од једног члана секције за сточарство)

Министарство народне привреде има у дужности прена признавати напни, да води бригу и о унапређењу државнога и о унапређењу домаћегата дакле о унапређењу целокупнога земалскога коварства.

Министарство народне привреде не сме бити стручних и обзирних раденика на томе пољу остати ни за једни једини тренутак, једно зато, што је коварство у земљи опало, а друго, што у земљи најбоје нема добрих приватних стручних и мислених одгајивача са угледним примерцима, који би својим утицајем и својим радом државу у пољови одмањивали.

Терени, климатске и остале прилике у нашој земљи тако су, да Србија може да има доста добрих поље не само за пахварене домаћих привредних и одбрамбених потреба, него да их има и за извоз. А позитаче правичне, у којима се Србија издваја некиновано нину, да Србија у себи самој има увек за сваку свенугодност издржљивих јахачких и телећих кола за испуњење своје народне идеје.

Србија дакле, и може а и мора унапређивању коварства већ због многога тога, већу пажњу да понавља, него која друга којај величаном подобно земља, на пример Швајцарска.

Свака, коме су више познате тегабе, које је наша војска морала да носе зато што је и у коњичи и у коњичи и у артиљерији имала рђаве коње, тај ће слаби без одговарајућа усвојења то гледати да Србија мора увеку важну екретати на унапређење коварства, па ма је пољово то стадо, јер сви ти издаше нитастази су и времена једној изубљеној батни а још нитастазија према једном несрећном рату.

И са гледишта тога, што је наша отаџбина земља пољо-привредна а не фабричка и индустријска, лежи министарству народне привреде у дужности, да се у толико пре на унапређење коварства брине.

А како наш брига о унапређењу земалскога коварства и по важности и по огромности рада, тако и по самој природи послова, не може никако да се одједињава са пословима које унапређења осталих врста стоке, него захтева сасвим извесне услове за своје усвојење, то онда како с обзиром на ово, тако и на све напред поменуто, мора у министарству да буде и извесно стручно лице које би се заплоло тога важнога посла у овима просторностима некимом и које би било врло целокупно централије администрације и старана на пољу унапређења коварства.

То лице имало би назив инспектора и референта. Оно не би дошло у састав ни једног одељења, већ би референтно посредно г. министру и имало засебни деловодни протокол, зашта би му се имао дати на службу један стручан помоћник и један напар и један сталан практикант (не јан).

Овај овако угледни а у овлашћеном самостални пољској тога лица, које се о унапређењу коварства има да брине, потребан је и зато да би се како оно, што дође на томе положају одржати и запословати могло тако и да би се младићи и кандидати за коњичку струку придобити могли, јер извесно је да се нико неће одвајати на испитивање изувалаче познатијих послова, кад узме у рачун, да је његово садржавање и врло трудни, и без углада, и без будућности. Као специјалиста у струци коварства он никако не може изустити положај начелника у министарству, зашта се тражи прена спрема, а да се запослови само се изгледом да буде старешина напетуког стањивања или у министарству навише пре с писарским правима, на то нико пристао не би, те би струка коварства увек остала без истинских стручњака.

Дакле и сама та околност, да би се што будији и што свеснији и на што више воље за рад, људи, могли запословити на крхине на пољу унапређења коварства у државној служби, неопходно је нушко, да овај положај у министарству, који би сии својом способношћу и својом истрајношћу на пољу, имала да иде и да временом заслужа, треба да буде што адекватнији за њих.

Из следећег пак деловодног рачна његовог, видно се јасно да је свакога по сам пласо и усвоје оволика лица, који сам напред предвиди, нема потребе. Шта више чак смеде оцем да тврди да би и тај број лица био недовољан ако се оде да учени истински успех. Оно пак што би сва та лица од државе, било на име плате, било на име једних добљања, отворито би они земљи то својим услугама надовиђавали.

*

Деловодни рада тога целокупног тела на унапређењу коварства, био би овај:

Председнице државних установа, које слажу унапређењау домаћег коварства, било посредно или непосредно, као што су: државне струге, поштурска станица, школа за коварство и школа за поштурска станица, и уверава се, да ли се у овима тим установама врши служба, у овима просторносту и у овима појединостима некимом опано, као што треба, а тако и какав је успех од тих установа постигну.

Приступује овима комисијама одређеним за набавку граа за ергеле и поштурска станица, како у земљи, тако и на страни као и издеи — купљених или из ергеле добиених — поштурса по поштурским станицама.

Приступује седницама природнога савета при свима иштацима, која се учу коварства.

Царабује буџет за издржавање и пошту државнога коварства, а тако и буџет потребних средстава за поштурска унапређења земалскога коварства.

Чини господину министру потребне предлоге, који се тичу било државног било земљополног козарства.

Присуствује свима утакмицама кола јачања.

Присуствује свима седницама главне управе свих Кола Јахана.

Присуствује свима прегледима и оценама приватних пастува, које се прве сваке године пред сезону описивања.

За време описивања обилази кола државне пастуве станице, тако и приватне пастуве, који су оцењени као добри за прилози и субвенционисана.

Први све издржане мисије у земљи и на страни које му господин министар поверио буде.

Предлаже чиновнике запосада за унапређење и оцењује старешине востих.

Присуствује главнијим тржиштима а тако и својимма копанцима резервиста као и јачањих трупа народне војске, те се у тим приликама уверава о производљењу и неговању кола у земљи.

Путује у стране земље те тамо осматра : ергеле пастувена станица, станица за јахрџац амакобе и ашпоре а по могућству присуствује и војним свазима те да и тамо види какав ремонт тамошња војска из своје земље може да добије, како их набавља по коју цену итд.

Стара се да се увек има у стручним школама потребан број симонија из којих ће се попуњавати стручна места на пољу козарства у државној служби.

Брине се о мерама за уношење у народ :

1. Потребних знања за рационално одгојивање и неговање кова.

2. Потребних хигијенских и хистотехничких поука.

3. Поука о обучавању кола и употребу востих с обзиром на штетна конске снаге.

4. Потребних поука из ветеринарства, поткивања и неге кошта.

Потребних поука о давању поука народу за сортирање семена за неитачке ливаде и пашњака и за подизање и неговање овнџ ; тако исто стара се и за давање поука у погледу доброг одгајивања остале сточне животиње а и брине се да олакша народу прибављање потребнога семена за то.

Брине се и о мерама да народ подиже добре стаје за копања гња и раснежује у томе погледу како награде конкурсе за израду панелона и предачура за угледне коварнице (од оног материјала који се у том крају једино имају може) а расписује и подобне конкурсе за оне одгајиваче који такове коварнице подижу.

Брине се и утиче одговарајућим мерама да се у земљу међ приватне одгајиваче унесе млада женена прикладна граа телегера соја.

Брине се и утиче да се установљавају најјединички испитивања за јахрџац у пределима где је то потребно.

(настављење се)

Најважније врсте странаго воћа које би се могле код нас одомаћити.

За мало кога је тајна, да је број воћних врста огроман и да и данас расте све више и више. И по иша где ће се зауставити, али тако продужи.

Тај огроман број дакле, узрок је, што нам на овом месту не може бити задатак, да упозналимо пошпоривајуће са свима врстама воћа, него само са оним, које су се до данас својом ваздашњом одликовале. Све сорте воћа које ћемо овде поборити и описати, крстите су и немачким ишима, а ово је већина од њих порекла : белгачког, француског, енглеског и других земаља.

То прво, које су Немци себи присвојили без ичије дозволе и разне воћне врсте, употребљавамо и ми угледујући се на

њих. Крстите смо дакле, али не произвољно, без основа, но смо пазили при томе, да ново име дотичне воће одговара или некој вешиној особини која је на њој најјачијашња, или начину његовог постања, или месту, на коме најбоље успева, или изгледа чему другоме, што би њезино ново име објашњавало или потврђивало.

Страна ишима употребљавамо и уградил, једно ради оријентисања овних, који би немачки ише од њих да набаве, а друго да се још и по томе иша, који је баш то врста овних или онако покривена.

Свакеће врсте јабука одабрасте су из иша најбољаш и ербене су овде према добу саврењаша почешаш од најранијаш.

А. Врсте јабука.

1.) Јамјаном (Early red Margaret, Rother Margarethenapfel) зема нама, пругаста јабука, при концем Јула, добра је за јело и због своје лепоте, и зато, што је рава, веома је ошљана.

Дрво не расте баш тако велико, и рађа много.

2.) Рускијом (Tobley Russian Apple, Sommergewürzapfel), једна од најважнијаш летних јабука, жута, при почетком Августаш, траје три до четири недеље. Дрво не расте велико, али је родно, успева свуда, па чак и на висинама планинских.

3.) Преображенској (Virginisber Rosen Apfel), отмена, средње величине, жуто, најши јабука, при почетком Августаш, дрво ашпоко расте, али ишак брзо почи рађати.

4.) Астрганској (Nalivaja jablko, Weisser Astrakan), при у Августу, бела жути је, ружичастог пругаста, иад је зрела прозири се, једном речу угледна јабука, укуса врло пријатног, јер мирисна на јагоде. Дрво брзо расте, брзо почи рађати и рађа снаге године, употребљива је за ише положе.

5.) Цамелета (La Canelle, Edler Rosenstrolch), лепо пругаста јабука, средње величине, при у Септембру, ватка, мирисна на шмет, изредна је како за јело, тако и за друго употребе. Дрво добро расте, али не може добро де успева тде је лавна клима.

6.) Орштанској (Pflaß Sommer — Calvill, велика, ошључина, бела жути јабука, севернога лема цепенга, при у Септембру а траје месец дана. Дрво врло велико расте, има густу круну. Најишше се може препоручити за горње пределе.

7.) Руменијом (Gruvensteiner), угледна, румено пругаста јабука, при у Августу, изврсног укуса. Дрво брзо расте, врло је родно, али ишодим му ошља, но ишак у згоднијаш овалностима може се употребити и за планинске пределе.

8.) Пеменијом (Margariter Sommerpflaß), сива јабука из Холандско, знатно велика, покривена леим црвеним петима, пругаста и мрежаста, при концем Септембра и почетком Октобра а може да се сакупа и преко целе зиме. Дрво успева и на висинама, које ишак нишак зашљачене, а иад је добро однеговано и одрава, врло је родно.

9.) Превелијом (Schlachtröthe Reamtschacrot Reamtsin), изврсна је за јело, и другу употребу, крупна, црвена, енглеска јабука, при такође крадем Септембра и почетком Октобра, но не може дуго да се очува. Дрво не пробера земљу, брзо расте и богато рађа.

10.) Клобарској (Trompeterapfel Prinzapfel), величашта, велика, жути, а црвеним пружинама. Она јабука при у другој половини Септембра или у другој половини Октобра, укуса је изврсног, ишак мало у себи сасмелаша, а семеније у њој клобарској. Дрво и на мање погодним местима добро расте и врло је родно ; може да поднесе и за планинске пределе, али земља треба да буде плодна.

11.) Селзацијом (Reinette d'été blanche, Weisse Waebareinette), средње величине, округла, бела жути, светла јабука, укуса, изврсна за јело и јабуковачу, при од Септембра до Новембра.

Као дрво, дошак цвеша и издрљаша је, може се употребити за планинске пределе, а тако ишак и за друшме, јер велика расте.

(Настављење се)

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПОСЛОВОИ.

ЗАПИСНИК XXXIX. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, Државне 28. Јануара 1895. год. у Београду.

Били су: подпредседник г. Јован А. Марковић, благодели г. Вучко С. Богдановић, чланове одбора: г. г. др. Марио Јово, Коста Главић, Анта Голубовић, Паја Тодоровић, и Никола Волковић. Председлавао подпредседник г. Јован А. Марковић, бесечно секретар г. М. Јовановић.

263.

Прочитана записник XXXVIII седнице. — Одбор усвоји.

264.

Прочита се пројект буџета друштва за 1895 год. — Одбор га прихвати.

265.

На осаме чл. 17 друштвених правила решено: да се за почасне чланове овога друштва предлаже: убој: г. г. Богољуб Јовановић статистичар, Павле Кривић свештеник из Синђарића и председника регионалне подружнице; Јулијан Драшковић аматер из Синђарића и благодели подружнице ресенке; Василије Несторовић свештеник из Параћина председник исларско-војарске задруге за округ моравски; Јован Жујовић, Милаш Недељковић и Никола Станковић професор Беошке Школе.

ЗАПИСНИК I. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва Државне 3. Фебруара 1895. г. у Београду.

Били су: председник г. Милаш Р. Антић, потпредседник г. Јован А. Марковић, благодели г. Вучко С. Богдановић, чланове одбора: г. г. Анта Главић, Никола Волковић, Паја Тодоровић, др. Зарда Поповић, Свет. др. Тавријановић, Анта Голубовић, Александар Секулић Коста Црногорац, Милош Куртовић и Тодор Николајевић, као гост г. Марио Милошевић помоћ. упр. државне управе.

Председлавао г. Милаш Р. Антић председник, бесечно М. Јовановић секретар.

1.

По споразуму о нареднајавској осмобли и административној раду у 1895 год. — Одбор реши: да осталу ову везу, која су и у прошлој години била са платана, која су бубрени одобрена, и да им се рачунају од 1 Јануара о. г. Рачи број отпиралања послова, да се уложи г. Председник, да рад међу овима распореди, како би се лакше што је чини дужност; а раднице оне изабеле и осељенице семени да одмах издуже г. Волковић Никола.

2.

За распореда практичних радова у овој години. — Одбор реши, да се избере ужи одбор, који ће израдити напред практичних радова. У омај одбор изабра г. г. Јована А. Марковића, потпредседника, Вучка С. Богдановића благоделика, и Косту Црногораца члана одбора.

3.

Прочита се одговор управе војно-техничких завода у Крагујевцу о могућности извршавања пољопривредних справа и машина од савремене материјала, по конструктивним цртањима и по моленима, како то јој се узеше помоћ морала и материјала од стране министарства нар. привр. и Друштва. — После полудне дебате одбор реши: да се овај одговор ваљано узети овај истој узети одбор, који је раније по овим подацима свој резултат, јавно изјави ваљано, повесе се својим мишљењем.

4.

Прочита се акт суда општег осмелариског од 19 пр. мес. Вр. 358 којим констатира друштво, да је одбор општег у седници

овој од 17 пр. мес. решени: да се Срп. вој. друштву понуди општег осмелариског на „Везној Чарши“ од 90—100 хектара за подмињајући угледни одбор. — Пошто је друштвени одбор ову понуду у начелу прихвати, одбор реши:

1. Да се при, што би се општег осмелариског одговором, изради конкисија, која ће осту други да прочу свестрано и изради напред свога што је могуће за омај понуду.

2. У понуди изабра г. г. Милаш Антића председника, Вучка С. Богдановића благоделика, Косту А. Главића и Св. др. Главићева. чланове одбора и Светозла Петковића управника друштвеног одбора у Шању.

5.

Прочита се пројект управног друштвеног одбора, да се овог пројекта држи практична журе на председлавао Владимира. — Решени, да се упути одбору за извршење практичних радова у овој години.

6.

Прочита се акт г. Министра нар. Привреде, којим констатира друштво, да је решено, да се за продужење радова ога субјерина и уштедљива пероноспорје етапи друштву по распореда свима од десет хаљавица динара, да га употреби на понети или омај, како за најбоље време. — Одбор прихвати за најбоље захвалношћу реши: да се уложи г. Млаш Антић председник, да се пероноспорје одбору придржи, који ће рад на субјерину пероноспорје у овој години руководиоци самостално.

7.

Прочита се писмо председника жрне бачке пољопривредне подружнице у Житков Поточку, којим савештава рад 1-ог одбора бачке Шрвар основне дитно-потоцке школе, на коме су са својим учесницима Николаш Марковићем и Христијаном М. Главићем објавили пољопривредну наредњу у пислу главићеве писме припреде и изврше пољопривр. школа. — Молба, да их друштво потпомогне. — Одбор прихвати овај пислић и пислу с радом и реши: да се ова угледна писменик с писаним исправама наредњу у вредности до 100 динара, да јој се шаље „Томашу“ бесплатно, а о писменик, да се предати и добрих њихова писменик известити број одбор. писли.

8.

Прочита се писмо подружнице друштвене, којом тражи, да је друштво у циљу изабелења и објекторификација зоба у општинским срећинама средном путујућих калжара помоћу бесплатно велики бројем изабеле-треница од радни благородна зоба за пројекта изабелења; материјалима са 150—200 ден. ради шаљана путујућих калжара; а бесплатно штампањем отечаја за калжаре у „Томашу“ — Одбор реши: да јој се узеше помоћ по могућству у потреби јој писан — граничаник, писачко до 120 дина, а отечаја да се бесплатно отпаша у „Томашу“.

9.

Прочита се писмо ноте подружнице, којом тражи, да јој друштво да сја, писмо у износу 300 итр. семени од дугерне, на кал овог зрелог и повис писмо, да јој се отет писмо писмо устројим. — Одбор реши: да јој се тражења количина семени писмо не с тив, да ноти од провала семени ни на шта друго не употребава, но одмах шаље Друштву.

ЗАПИСНИК II. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, Државне 10. Фебруара 1895. год. у Београду.

Били су: председник г. Милаш Антић, потпредседник г. Јован А. Марковић, благодели г. Вучко С. Богдановић, чланове одбора г. г. Анта Главић, Никола Волковић, Паја Т. Тодоровић, Коста Главић, др. Зарда Поповић, Анта Голубовић, др. Марио Јово, Александар Секулић и Милош Куртовић.

Председлавао г. Милаш Антић председник, бесечно секретар М. Јовановић.

10.

Прочита се записник 1-ог седнице. — Одбор прихвати.

11.

Прочита се резолут одбора за израду програма практичних друштвених радова у овој години. Пројектовани практични радови:

1. Да се практични радови на друштвеном добру у Шанцу, који су већ у току и змочити, продуже и ирше све доде, док се добро дефинитивно не преда Министарству Вар. Приреде. А како ће се то добро извести и вероватно још у овој години извршити, то да се изшта ново ве предложе, шта да се ирше најбоље налик постојећих машина и алати, припадне стопе, постојећих салница и семена.

Док се тако на садашњем друштвеном добру одржава само оно и постоје, што је у постојећем виду до постојећег зема, кад ће оно престати бити друштвено, — доде наља обрвати нају и са свим објектима напреду на припадљивој колоси, па коме би друштво могло да изврши своје практичне радове и оште, које би наике губитио добра у Шанцу, морао превинути или оствори извршити.

На основу добијеног извешаја одложеног од прошлог друштвеног добра, треба позвати оште, омањених потребом земљата поштати и иршевати и, брзо поштати, да се ам то земљата у Салдериу или ако се то већи дојало, друго колос дојати и омак, још у овој години приступи припрема за рад макар у наредној години.

2. Да се иршеди и држи класификација курса на друшт. добру у Шанцу, у вом се практични предавања о класификацији, а и у оште о војарству, — као што је то у прошле године пројектовано. Курс да се држи за време практичног класификација и да траје 10—15 дана у пролеће: од 70-ог овог до 10-ог наредног месеца.

Курсова да буде 10—15; да изиду приредно мађи и писменим саопшти, да им се према раду и припадљиво мађа лично до 2 лни.; за време таквог курса; и по саршеску курса, да им се нала уверење о пошавном успеху и да им се напомиње по који класификација алат. По наредству курса, да се држи практично предавање једног приредног дана. И слушаоцима предат, припадљиво напоказати по који класификација накт.

Садашња курса могу бити на иза него места Србије; а за практично предавање поштати пошавно из позирног и класификација округа.

Предавање и обуку курсиста, а тако исто и практично предавање пошавно г. Стојковику урешити урешити добра, а тако исто имену и саопштати старане о избору и приредњу курсиста и избор за време курса.

Практичном предавању да присуствују и нарочити извешавник друштвеног управе.

Како за курс, тако и за предавање, припадати омак путике извешавне и оште војарске алати и сирава, и омак објавити курс и предавање — јер време пролази.

3. Да се изради рад на сузбијању нервноспоре, за који је добијена нарочита поштати пошавно г. Министра Вар. Приреде и бужети предавања потребна сума — и за која је већ изабран и нарочити одбор.

4. Да се дејствује за што јаче и енергичније обучавање наших приредника у класификацији ирешити колос домаћом. Тога ради, пошавно молети г. Министра Вар. Приреде да наредити, да се у свима државним салницама иршево доде и у свима доба класификација, држе таква предавања. Друштво, пак, да иршеди о свом трошку вол својих приредника у Салдериу и Крушевцу — Јури по једно такво предавање за време класификација на језико.

5. Да се иршеди држи класификација додема ово године у Ресави Кад и где биш да буде, одређени дојати, док се у тог году доде поштате споразум са опшавном подружњом и опшавном извешавном приредницима.

6. Да се по могућству поткомалу, морално и материјално изложба кома, што их иршеди урешити колос јачах. Умолити главно управу наља јачах да иршеди друштво: где ће се и кад држати те изложбе; па према томе и одређити, како ће се и са којом поштати.

7. Да се држи практично предавање изједно са радом машини жетарнице у „Стину“.

8. Да се змочити уређење и засађивање друштвеног пута продаји и без одлагања дојати. Овак тога да се код државног поштати приреде једно практично предавање: о уређењу поштати и оште извешавном уређаја — а да буде за време јојати.

9. Да се приредно извешавно саршеских извешавних, нарочито жетарница и припадних, а за крајње где су оне поштати, извешавно друшт-

вених извешавних, да их монтира и нушти у рад, и том приредно држи практично пошту о иршеди тих машина и поштате поштати, која оне ирше.

10. Да се морало и материјално и што јаче поткомалу оне дрштвене дојати, поје се бави извешавним практичним радовима и који ради гога изиду већ уређење зема, али их гога иршеди и уређењу. За пошту поју на друштво чини оште и дојати прирети контролу над извешавном пошту.

11. Да се тако исто, по у пошто друштвеном саршеску дојати, пошту умолети дојати, па и поштати умолети који се иршеди свога школског поштати, бави извешавним практичним подоприредним радом.

12. На пошту, као оне године бузи припадљиво Срба грошца, да се држи, припадљиво година пројектовано, предавање о иршеди дрштвеном у Шанцу и оште и у Класификацији. — Одбор умолети у тим, да се у такви 4-тој дола: да се умолети г. Министар Вар. Приреде, да у оште извешавном дојати, где поштати дрштвеном класификацији, извешавно прирети припадљиво, да држи практично пошту о класификацији поје, и да друштво о свом трошку, оште предавање у иршеди дојати класификацији, прирети предавање у своје време и о класификацији зрело оште.

Старале о иршеди овога програма, да се оште у друштвеном саршеску прирети, а одбор који је програм прирети, да контролише: је ли и у којима програм иршеди.

12.

По резолути г. Вучица С. Богдановића о правилима пошо обрва, зовани „подоприредне подружнице за језик и оштеву.“ — Одбор усвоји мишљење: да се ова подружница не иршеди прирети у састав друштви, дола: 76, 27, и 28 својих прирети не доде у извешавном са одбором чл. 60 иршеди прирети подоприредно друштви.

13.

Прочита се мишљење урешити „Томаса“ да би требало откупити поштати 60 лни. извешавно „Полска прирети и основна школа“ од Петра М. Стојковића умолети по 30 пр. лни. — Одбор реши из разлога: што су оне класификације поштате класификацији класификацији саву Друштво класификацији, да се пошту да оште прирети.

14.

Прочита се молба умолети дојати за Ваљеву и оштеву, да друштво иршеди иршеди: да се „иштење извешавно подоприредне подружнице“ код само по иште поштати, а у оште не, усвоје пошто одбор умолети дојати дојати на рурешити иште дојати: да да поштати извешавно управља и оштевоште иште удружениште умолети. Са иште дојати дојати дојати да прирети удружениште, а оштење брзо дојати дојати да бузи дрштвено предавање пошто подоприредно подружници иште се оште образује. — Одбор реши: о поштати на члв 60 друштви, иршеди молби поште не може се дати извешавно па предавање иште, но само тако, ако поште, да се подоприредно подружница обшавно на ма и на члвине и члвине подоприредно такоштење умолети дојати.

15.

Прочита се акт подоприредне подружнице за срет поштати и оштеву, који мол, да друштво иршеди иште умолети на г. Министра Вар. Приреде за пошту поштати, и са своје стране иршеди подружници као извешавно дрштвено поштати. — Одбор реши, да се поште оне средне подружнице умолети.

16.

По молби Радичара В. Милојевића умолети на Радобуде да му друштво поштати једна америчка брзота иште обрвати, јер му се иштење класификацији, поје је од дрштвеном дрштвеном школи као иштеву дојати. Одбор реши, да му се поштати оште дојати дојати, што му се иштење. Иштење тражити од подружнице поштате, а преко ње и поштате оште иштење.

17.

Прочита се молба Милојевића умолети иште, иштење дрштвено поште на Друштву, па га друштво поштење са извешавно иште дрштвено саршеску. — Одбор реши: да му се поштати од оштење саршеску: 1 молх из класификацији (дрштвено); 1 извешавно школа; 1 молх за оштевање саршеску и 1 стручак за члвине дојати.

Стока је у опште пражљана. Министар је задовољан само са две кова! За стоку нових добрих врста. Они у опште пражљани по вољу, али од како се удављено број стока, а пражња уштеда, многи су почили правити негодне ствари са стоковима, те тако, кад стокови нису поплаћани, пражња ће их натерати да и за стоку пражња стокају. Стока је здрава.

У реди Витошевић има крупних вастрава и риба, али и мања, да трзну рибу негашеним кречком. Редка ствар са 2 сата кроз мањегашерино шкљаво, и многе се с успонком и на ребароту поравнати.

Маршал је у пароку у опште добро. Метехини појаклажу се редко заветраја.

Куркури је било мало, а сена још мање. Парок се храни куркурицама брашном, за то је цела куркура 12—14 литара. Мршава великих није било и за то се парок лако снабдевао брашном. Министар има понашњу на изворној нога, која се на врши, те за ову омазку и нема тежиња у мизу.

Стока је храни сакула, сави шавне куркурице продаје се 20 п. а. Многи продају стоку због оскудице и скупоће у храни.

Стоку режу нико не сеје.

Јер. Методије С. Миловоновић
ред. члан срп. школ. друштва

Б Е Д Е Ш К Е.

Креч негашен против бранда на круци — Обилотрешна крушка, а порочниот страва благородне сорте разболелају се од разних болести само ако небу испуњени сви услови пољског на њен опстанак. У пољској и мочварној земљишту и услед рђавог трезова да макарма добија крушка брада. То је при и својој орданој врло уредно износи дрвета из градина и стабла. Ако је брада длава због погодност земљишта понаје се по томе, што мора обављати изградњах грава још и длаше и плодови врше неге. Тако дрво брзо старе и угине. Овома ју повољно негашен преч, који треба у шарку досети околно дрво, са толиком простору колану граде од круке захтевају, јер толики простор захтевају и живи под земљом. Тако постоји земља, треба да се преводи на не креч савише дубоко у земљу и покушао сувешну ваљу, која чини да мале малене тртву.

Креч се распада у вршани кад се мете на топиљаци и поврије доломом, али кад се у нашој порин подрици у води једна мизу, а после распороти на вакуу простору или поређање авске, да се за њима у вршани распале. Најма мале се у порин омакени преч, распороти одма под дотичном вољном на току земљу, да се под њом претвори у вршани и онда само поравнати и прераба.

Ране американоне брескве. — Ни једна башта, била неба ни мања, не треба да буде без омак брескве, а сави се стојења, која их у велико препоручују:

1. Не омаку тако лако, као ико најдротраје наше домаће „инпрограма“ брескве. Док су с јесени оне домаће још у шуму мизу дотле је у американских већ у пољско мизу омак, што је инак да дрво раније спрема и сугрије у мизу савише, па му иа јачи кречке не могу да нашоде. И у мизу су издржљивије американоне брескве од савише остале.

2. Успешно и вазрздују у омак повољно без разлике, и савише им земља углава, ако само није подолова.

3. Ранију савише година и брзо старејући на ред. Проме година у месецу Марту изваљаво и укаше американе брескве, оне су годноне биле преродиле длавома, доста крушка плодница, која су већ у пловома месеца Јули биле повољно зреле. Још су вајдари биле зелене, а оне брескве повољно зреле!

Плодови су од првога ако кри пречепа, врло сочни, слатки и вакирдно жерисни.

Морена комоније као сатирачки гуоеница и других ситних штеточина. — Морена комоније, не само да су добре „новца“, него су и врло добри сатирачки гуоеница и других ситних штеточина у поврталку; у томе вакирзиду сав остале

сорта комонија. Морена комонија раније се храни гуоеницама и осталих ситних животињинама, него на којом другом храном. За дубав једне брескве, пречепа и најдешне повољно. То треба само из длавома поскарпати, како оне копоше редовно и као шигре по поврталку турину и „лово“ трава; прено лига оне комоније и не треба храни дрвом, оне се у вољу и поврталку вајду гуоеница и бува и доду дома на маљко сито и пречепа. Поред остале комоније, треба савише домаћи да држи и по вољу вајду повољно.

Да крупни црвени паткицини (парадајси) пре саву. — Крупни вршани паткицини, нарочито они, који се дошаје под јесни раније, због длавома нове не могу да саву-вају тешко и миче скарпору, с тога их морамо силом вајдати да саву. То ћемо учинити вајдано, ако мало ишпе савих плодова изредом дршпе, тешко, да оне уздуку попуњају. Они ће плодови вајду много пре саврети, и чини издуку, можемо их омак убити и да савуку изважати да савише пошрени. Ако би вајдано мизу прене, а може бити и миза, а на њим би било још доста земних плодова, онда треба бити сугрије са вилмама вајду повољно и несај их обесити, да још има плодова саву, јер би их било грехота бити, ако их миче не би употребан за сирће — турину.

Против бубица на врстаницима. — Ово година било је савише ситних бубица на врстаницима, који су длаше са савише протретила, и врстанице не можемо због тога добро да вазрздују. Они се уздуку нових година наје су јуни, али их у овој мизоници ишпе још инак вајду. Против њих је вајдано средство које се с успонком употребљује — комоније вајду. Уми 1/2 вајду-грама тога бубица, на сва саку и 3 литара воде и остави тако да постоје једно 24 сати. Том водом прече — проз ренотку — а вајдере врстанице, па ће се бубице мало разбећи, или ће пошрети.

Борна киселина и вино. — После мизања миза са гласом, а савором миза, онда саву проваљати вајду да га мизају и да борном киселином.

Борна киселина има ту двојаку особину да савуку миза и да му да боја, у употребљава се у вајдери од 2 шр. за 1000 литара.

Ворстаницама комонија улаваши још много јаче, с тога је мизони у ово повољно време препоручују, да би се дала вају много длава боја и оштрајани његово грамање.

Употреба комоније. — Комонија која преставља 10 од 15 шр. од савих 100 шр. вајду комоније вајду може се користи употребити као вајду. Она савише 1,7 од 1,8% вајду.

Врло често с њом се различито постова било да се добије мало шилера, било да се длашевати, да се из ње вајду и повољно длавома длавома који она савише. Неочепа, па тај вајду савише вајду вајду, али и оно што остаје довољно је да се комонија може користи употребити на омакнавање земљишта.

Prunus Simoni. — Од пр неколико година длавома је ова особена сорта шилера из Италија, и још је мало распоротила. Комако је миза повољно, у Београду је миза савише 3 п. Петровић, директор предважког вајду, у овојој баштини. То је чудноста, али врло добра шилера, која, и по роу и по дрвету длачи вајду брескве им баљем, него шилера.

Урме и орарици расту уштраво, као у баљем, а мизе је длавома, опалома, уздуку, длавома, комасто и омакљу јасно па оно да баљем.

Ако је врло чудноста, која она Гософиња-де вајду; крупни као миза брескве, са стране савишевати, срцади, миза је вајду по длава, са врло вршани петљавом, прече. Миза је вајду, вакирдно жерисно.

Ову сорту треба изложити само на андаш, т.ј. на коштине из-
редом обичну шпанку, најбоље на шпорцину — црвену.

Свама дубљавима много воћа, препоручујемо ову шпанку.

— А.

* * *

Од чега црвљају ротквице и ротквице — Ротквице
и ротквице могу да црвљају са наше земље. И поштога ореме
може много тоне да принесе, да ротквице и ротквице црвљају, а жетва-
нин долази то да преможе и постојећег црвљају. На овој ротквице
и ротквице, као и друге бљаже бољују, кад се при уземењу андаш
и земља, још и преко тога црвљају, нарочито андаш, кад после црв-
љавља настале латно црвље. Онда ће знати да црвљују, била ће у
порезу да црвље, имаће поше да побелеће и она се у њу узеле
приме и друге разне штетнице. И сиромаше — вршило — црвбе
никош долази, да ротквице и ротквице црвљају, с тога ову зем-
љу, на коју ћемо сејати то воће, не треба ништа црвљети са италијан-
ским црвљем, који још није одмасти са андаш, на андаш не треба црвљети,
као је још долазио црвља.

* * *

**Да се предупреди снадање пуњавана под
златојовине.** — Злато се андаш, да ни црвљаје златојовина (златојер,
опајаву). То се урме поплавама све. Пре свега морамо црвљети
одржавати у шпорциној земљи и земљи на сунцу. Треба само црвљети
да црвљети у свом огледалу, у једној Карони, расте само на
калцији настала у крај мори и река; у глам узмењу још у обзир
у једну пшеницу, она неће никад црвљети, кад црвљети по
андаш прене на сунцу, и кад у црвљети андашима. Још ће бо-
љати црвљети, јак јој неће суз с водом подметнемо, као што што
пој савезе поплавама црвљети. За време одмора, од месеца октобра
до Марта, треба их држати у суности и на ланом месту, да неби
прерано потерали у земљи водени црвљети, што би било да шету
према пуњавана. Са тако црвљети андашима, неће ни андаш одмасти
црвља.

— А.

* * *

Рђаве последице предупреди усаењених воћака.
— Да би воћака била не само говором, но и делом поплава
последице, кад се ореме предупреди одмаш, ја сам узео за омет б
младих воћака. Све оне од њих узеле само да црвљу: две 5 центи-
метара ореме грама. Прве две напредовале су, да се може бити боље,
а оне четврти пунале су прве две године и зрле су намош порашива-
ње. После две године, изгинуо сам на оне две воћнице 30 центи-
метара високо воће, а са друге четврти одрадио сам је до андаш;
саду су оне прве две тргае у порезу натраг и почеле да бољују, а
оне четврти су ошавале, почеле да андаш зараде маљаре, да црвљају
и да рађају. То је лако доказ, да воће дубље од грама не треба
усањати.

— А.

* * *

Детељина над коњска храна. — Коње не треба
хранити детељном детељом, која још није црвела, или која је мори,
клетва, узела, а још каде омет, која је, на голми дељени, преша
у преме. Од такон детељне врло лако црвљети воћна, а често и
смет. Дува врењена детељном детељом црвљети попла одмаше у цр-
вном оном оргинаку у том ступцу, да силни ошоа с ланом нећам
напредовале врме, но кад их хране сувом храном, а оне тога црвљу
често и црвљава, црвљу втн. — Ништа не пошине, ван би зрле
мало помогло, ван би се поше за Антонија и ошме вољам; јер де-
тељина, као црвљавата и лако старана храна, проузрокује црвље,
које и поплава ошме врме, нецарано ошми.

Све бољати, које се воћно лако унлају, за време, док се они
детелном храном, много су ошмејени, него кад се хране сувом храном.
Сваку болест трма лако предупреди, кад се хране сувом оргина-
ку најпримљивом храном чистином ошме, добрим ошме и сламом.
Али је омет јако потребно, да се и поплава од врења на врме
лије детељна биле, нарочито она су црвљети, или ако бољују од
златојер густурара, или од андаш — ошме; у том случају треба им
шпорц детељне, лати и добре андашне траве, или их пустију на
шпанку.

— Р.

* * *

Свење црвље на јечам. — Јелам руски аргинички епо-
нок из јарославске губерније ошавана или тамошњи црвљети
црвље црвље на коју ће ошмејати јечам. Тако: ошм илеме ошме,

још црвљети црвље на андаш баш ошм, кад ће је орети на јечам.
за тим црвљу, ошмеју и шпорцу.

Тако црвљети андаш и са тако свењем црвљети црвље; те је-
чам не само облато и с крупним зрном ролн, већ раније а дис-
пена, и што је најважније, после јечма земља има остале долази
нацрвља, да на воће може облато успелати сваки ошме.

Како кад нас узел има, андаш црвљети црвље, које црв-
ља, добро би било да и наши црвљети црвље према сејаву јечма
тако црвље на андаш андаш.

* * *

Да коштине брине и сигурније велијају. — Кош
нас се поплава јача црвље, а црвљети не се још и андаш, да је-
чам и крупне црвљети из коштине, на да на њих одмасти одма-
сти црвљети.

Но, многи се муте са ошмејем коштине, јер не знају како ће
и у које време; а многи, који баш и знају то, не пошту тако
добро. С тога сам ја научио црвљети јелам црвљети резултатима
препоручи ошм.

Ево у чему је цела ствар.
Јелам црвље, црвљети доста јачина и крупних, црвље их и
отрва у андаш, с црвљем, да нече ракију. Црвља (кошм) је црвља,
али оп није долази? црвље нине да настале андаш. Коштине од цр-
вљине и јачина црвље по врху, и у фебруару месецу већ црвље андаш.
У то андаш баш кад црвљети андаш одмасти црвље по селу, доње и
у кулу тога црвље, на му оти ошм и на ошм андаш. Када андаш, кад се
коштине црвљети, андаш селале да му их ошме са ошме црвље
(црвље, кошм, црвље). Андаш, да да није, кад да му пошме, јер
је сејаче црвље коштине, на су га андаш. Сетом му да; он их са
ошме црвље андаш црвље, и црвље му црвље, те са ња андаш
доста селале да рањивани и црвљети.

Са андаш црвље коштине и не ошме, него црвље крупне и ја-
чине, метне у јачам су те се од њих андаш црвље, андаш тако да
преме. Доње коштине у црвље црвље, на андаш ошме.

— И.

* * *

Да воћака одржи род. — Андаш се да не андаш воћака
ошме црвље црвље, а црвље да може да одради род, и андаш
отра. Тоше нине бити доње црвље.

1. Ако је из воћника андаш андаш доста андаш, андаш на те
андаш андаш андаш црвље, те не долази да одради андаш и напред-
наше ролн.

2. Ако су црвље на андаш (ја нин је воћака црвљена) тако
да воћака црвље црвље, андаш је и та црвљина црвље црвље,
те андаш, по црвље, ошме.

Ако је при случају црвље, треба се андаш црвље, која су
црвље из воћника андаш, те ће се она црвље, која се црвље на те
андаш, црвље на одради ролн.

Ако је други случај црвље, она треба да неколико грива, по-
ближе андаш, по јелам обмотати металну андаш, или коштине, по до-
бро отегнути. Јелам, или коштине, на тогу црвље црвље црвље,
рањати је, те ће се да тим местима створити рана на воћака која
је умалак црвље црвље, — и воћака ће андаш црвље црвље од-
ради ролн (0 ошме сам се црвље на јелам црвљети црвље).

Н. А. Ј.

* * *

Скупљање пуњавана. — Ми смо при пет година у „То-
жаку“ говорили о скупљању пуњавана, која се узе црвље црвље
продати јер се на њих шпорцу црвље црвље попла у том поплаву.
Сада нине саопштити јелам црвљети црвље андаш црвље.
Ако је црвље сам црвљети црвље црвље црвље црвље црвље,
у Шенјерској, црвље је 130.000 црвље, које је нин црвље ошме
у Пуњи на црвље. Он је црвље црвље, да ће му тај број
црвље, док су црвље били црвље, црвље црвље или црвље
црвље ошме, црвље и црвље.

Црвље је андаш у црвље 0-60—0-70 андаш од црвље, те се
рачуна, да ће оно 9.000 црвље андаш да ошме црвље црвље.

Веома је црвље био, док је се црвље број црвље црвље
црвље, али то је црвље и долаз. Шта се с црвљети и црвље
црвље црвље црвље црвље...

ЂУРА ХОРВАТОВИЋ

Високи инжењерски пославник, приватни министар Њ. В. Краља при царском руском Двору, министар војни, генерал у пензији, члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва итд.

Напрасно је преминуо ван свога стана, 28. Фебруара 1895 године око 11 сахати пре подне. Глас, да је умро Ђура Хорватовић, изнео је све београдско становништво, јер никоме није могло одмах пасти на ум, да се за минут може да угаси и живот онога човека, који је на бојним пољима, њаусковима куришмова пркосно својим животом. Али нешта закони природе, по којима је смрт последица живота, нису се обиграли на друштвеног војојинику. Истргли су Ђуру из наше средине и упутили кружном отаџом печитог кретања материје у природи, по којој се на свет и долази.

Као заслужан српски војсковођа, Ђура Хорватовић, сахрањен је са почастима које су одговарале његовим војничким врлинама. Сви српски листови у некролозима исцрпели су војничку величину Ђуре Хорватовића, а ми српски пољопривредници придружујући се осталима, уписали смо и њега у жалосну читуљу својих покојника, чија ће имена и заслуге, честим спомињањем потпетицати и нас и наш подмладак на озбиљан и користан рад, у интересу земље и народа.

Покојник је и раније и као министар војни, учини праву важност пољске привреде по наш народ, па је сваком приликом обрађао своју важну економним питањима. Имао је своје знање у Медошевцу код Ниша, виноград на топчадерском брду, на којима је многе новине опробао и попушао практични извести, помажући се саветима стручњака. Од како је пензионисан, као члан утемељач српског пољопривредног друштва, учествовао је са збиљом и особито пажњом у свима важнијим саветовањима пољопривредног друштва, коме је до смрти остао велики пријатељ.

На бојном пољу прославио је себе и српско оружје, у мирно доба посветио све своје силе унапређењу најважније гране народног благостања — пољске привреде — те основнице политичке самосталности, економске независности и државне моћи Србије.

И у том погледу био је један од ретких наших великих људи и за то заслужује, да му и пољопривредно друштво и „Тежак“ пожеље искрено:

Бог да му душу прости!

ПРИКАЗИ

Од Јануара ове године, почели су излазити:

„Орало“ орган Бугарског земљорадничког друштва год. II, изаци 1. и 15. сваког мес. цена за Бугарску 10 а за остале земље 12 динара годишње; Соваја; под уредништвом Саве Ж. Давова.

Земљорадничка Задруга (La cooperazione terrena) орган пољопривредних удружења на основи — земљорадничких задруга и земљорадничких спашањата, Изаци 15. сваког месеца, у септембру од 2 таблица 8^а; уређује Мил. Аврамовић. Складено 1895. год. 1. Цена листу за чланови земљорадничких задруга и подузване опр. задруге 3 дин. на годину; за печатство 5 динара.

СЕМЕ ДЕТЕЛИНЕ — ЛУЦЕРНЕ.

Праве француске, може се добити код Српског Пољопривредног Друштва по 1-80 динара килограм. Семе је присило, а даје се по цени поштања, но само за готов новац.

БИНА, двогодишњака, бернско-алгајске расе, добра за приплод, продаје

Свет. Милојевић
пчелар

Цена мањих огласима: Од *ветог* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих круних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већих огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2⁵⁰ фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРУЖИНА: Неуролог + Чедомила А. Поповића. — Говор г. Милана Антића. — Говор г. Свет. А. Гавриловића. — **Чланци:** Општи поглед на агркултуру у Србији (наставља се). — Из виноградарске праксе. — Нова болест на језику јези. — Једна врста звика услед из истинско узаређење ломаћег поварства. — Најважније врсте стравог ноћа, које би се могло под нас одомаћити. — **Друштвени и подружнички послови.** — **Дописи.** — **Белешке.** — Неуролог + Ђуре Хорватовића. — **Прикази.** — **Остале.**

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 11.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 19. МАРТА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(СТАВЉА)

Јачина апсорбиционог својства земље условљена је количином силиката у земљи, и то оних силиката, који се раздвајају дејством киселина. Земља, која има апсорбиционо својство развијено у великој мери, ако јој се дејством киселина и испирањем одузму силикати изгубиће ово својство сасвим.

Раствори ранијех материја, које земља апсорбира, не могу циркуирати у земљи. Раније материје су према томе локализоване и могу их биљке асимилирати само тамо, где се управо налазе. Замислимо парче фосфорита у земљи, овај ће дејством воде и угљене киселине почети да се раствара, и у моменту кад се прва количина раствора и дође у додир са земљом, разложити се; најближи делови земље апсорбираће фосфорну киселину и ово разлагање и апсорбирање трајаће дотле, док се најближи делови земље не засити.

Овако засићени делови земље неће имати даљега утицаја на растор, овај ће ићи непомењен даље док не наиђе на нове — незасићене — честице земље, које ће се на исти начин заситити фосфорном киселином. Овај процес иде дотле, док се сав фосфорит не раствори.

Али ако су жале билне, за време овога растворања, продрле до засићених партија земље и асимилирале фосфорну киселину из тих засићених делова земље, земља ће се на ново повратити апсорбициона моћ, и фосфорна киселина неће ићи даље, већ ће из раствора бити издвојена у првом додиру са оних честица земље, из којих је била утрпосила фосфорну киселину, и ту ће фосфорна киселина остати везана и непокретна све дотле, догод се засићено стање земље буди каквим узроком не промени.

Слично апсорбиционом има земља својство да усине воду у гасовитом стању — водену пару из ваздуха. Земља кад је сува хигроскопна је. Сушних година била би вегетација па и најпироманија немогућа, кад земља не би привлачила водену пару из ваздуха, да је биле из земље усине кондензовану као воду. Ово својство приметно је и експериментом донаша Шилбер; а Бабо тврди да сува земља усине воду са истом енергијом као и сумпорна киселина или хлоркалцијум.

Својста земље, која су условљена провекствено биљним особинама. Лака и топла земља зове се сна, чије су честе тако сложене да чине порозну масу, у којој се жале билне могу лако да расту и у којој може да продире атмосферски ваздух. Тешка и ладна земља је она, чије су честе јако сабишене те жилама биљним чине велики отпор и преце продире ваздуха. У онеће је песковита земља лака и топла, а глиновита тешка и ладна. Ну у овоме својству земље има врло много ступњева, тако да ће, песковита земља, која је постала распадењем пепчара бити много тежа и ладнија него пескуша из алмувијаног мараца. Извесне земље састављене су из скоро чистог тако ситног и збишеног песка, да на први поглед изгледају као глиновите земље и те су земље и ако песковите ипак теже и топлије од оних пескуша где је песак растресит; вода, ако се налази директно испод пескуше, чини је ладном и тешком, с друге стране опет извесне глиновите земље могу, обрађивањем и залагањем утицају ваздуха а нарочито мрава, да постану сасвим растресите.

Према томе механички сложај и спољни услови су узрци овом својству земље а ни у колико хемијски сложај њен. Са овим стоје у урочној вези и друга својства, која су од врло великог значаја за плодност земала, а то су:

1. *Моћ утицаја и задржавања воде.* Без обзира на количину хумуса, који упија врло много воде, биле земља у стању да механички упије и задржи у толико више воде, у колико су честе земље ситније и порозније. 100 дел. чистог песка — по Шилберу — задржава само 25 гр. а 100 дел. сиве плаваче 70 гр. воде. Према томе земља, која задржава више усунуће се теже него она, која задржава мање воде. Прва врста страда од суше јаче, друга слабије и обротно.

2. *Конзистенција и здиваја.* Оба ова својства су зависна од механичке подељености саставних делова у земљи. Ова су својства за практичну прераду земље важна с тога што је земља за обрађивање тежа у толико, у колико су ова својства више развијена, те је често пута земља са најповољнијим хемијским сложајем скоро без вредности ако је тако конзистентна, да ваздух не може у њу доволно да продире.

3. *Својство земље, да толоту апсорбира и задржи, зависн од боје њене.* Тамније земље апсорбирају и

задржавају више топлоте него блате. Но ово својство зависи је још и од природе саставних делова земље. Једни саставни делови могу имати велику а други опет малу специфичну топлоту. Минерални састојци имају мању а хумус већи топлотни капацитет. Земља, која има много хумуса апсорбира и много топлоте, с тога што је црна и има у толико већи топлотни капацитет у колико има више хумуса. Хумус се сразмерно полако загрева, али и једном већ апсорбујући топлоту полако одушта, тако да је, са тога свога својства, хумусна земља најгоднија за биље над глија, јер их најбоље чува од јаких промена температуре, што биљу у клијању увек шкоди.

Рањива биља. Од како постоји земљорадња звало се, да се земља трони ако се са ње непрестано скидају жетве, и мислио да се истрошена — ослабљена земља прелогом поправља. Ово су били појмови, који су се и код напреднијих народа сачували чак до првих деценија овога века. Ово су појмови, који у Србији још и данас владају, јер изгледа, као да српски народ наслеђује начин обраде земље од својих предака и остаје на истој ступњу.

У половини прошлог столећа променењо је остављена земља на прелог у толико што се на ослабљену земљу сејада детелина. Кисељад дошао на ту мисао да детелина повраћа плодovitост земље, заео је гајење детелине на земљи, која би имала ишче да се остави на прелог. Овим је Кисељад заиста учинио корисним врло велики ареал, који би стојао неупотребљен. Тиме је била дата земљораднику могућност да држи већи број стоке и без сумње учинио је велики напредак.

Опакање, да после детелине, биљке, у већини случајева озими увеси, успевају исто тако добро, ако не и боље — као и после утарења, учинио је те се мисли да је детелина биљка, која увећава плодovitост земље.

(Наставиће се)

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и недаће, њихови узроци и последице.

(ИСТАСКА)

Представник другог принципа је Француска. Он се развио овде тек услед огромних напора и крви, пролине у великој револуцији. Основно је правило овде: земљодеље, као и сва друга занимања, неограничено, слободно због тога и све земље могу бити подложне бесконачном дробљењу, делењу и парцелату; сваки може земљу куповати и продавати. Земља је, другим речима еспап, роба, као и свака друга. Она као свита монета може прелазити из руке у руке: „чија није била, чија неће бити!“

Услед тога земља се раздробила у безброј ситних бањина. Рачунајући, да у Енглеској има 400.000 пољских имања, у Француској, сразмерно према величини, требало би да има око 1,400.000 пољских имања, али још 1813. било их је тамо — 10,604.121!

Земљодеље, раздробљено на одвећ малена имања, не даје радној снази преко целе године довољно занимања и због тога знатан део те радне снаге лежи бесплодан — без употребе; сваки има своје имање које ради, кад је ора радовима, а после тога нема коме, ни шта да ради. Одвећ на ситно раздробљена пољска имовина, не може да буде ни у погледу убодрвања ни у погледу поправке, ни у погледу примене савршенијих проналазака науке и технике, — никада на вишем ступњу развитка. Стоке може врло мало да се држи, па се мало и ђубрета производи. Само се добра земља обрађује, зирати, а рњава лежи пушта и необрађена. И ма да Француска уопште има од природе много плоднију земљу од Енглеске, опет се не може с њоме равнати у погледу развитка пољске привреде.

По савршенству пољске привреде Енглеска стоји далеко више од Француске, а! Француска има далеко мање банџуника — пролетера.

Германија стоји у средини међ Енглеском и Француском. У њој не постоји ни систем савршене непокретности и недељивости пољске имовине, као у Енглеској, ни систем потпуне слободе и неограниченог располагања и дробљења земље, као у Француској.

На основу закона, или обичајних права — има великог посала (великих имовина): богатског и сељачког (Фиде — комиса) који води порекло од давине; и има ситних, малих имања — раздробљених, као у Француској.

Представник је трећег принципа Русија. Француска је усвојила принцип, да се земља може делити и ситнити, парцетати; Русија иде још даље — она беспрекорно дроб и дели земљу. Француска је завела принцип неограничене утакме; земља је роба, коју свако лице може за уште стићи и присвојити, Русија, сваком свом детету даје право уживања, даје удела у користовању са земљом и сва деца њена имају у томе појединачно право. У Француској је земља просто својина појединца. У Русији пак земља је сопственост нације и општине; појединац има само право уживања, као и сви остали чланови те заједнице. — Општине. У Русији земља није ничија, или у Русији је земља свајачија: она није роба, за размену и продају, она не може прелазити у личну својину (изузав поједине случајеве, где је плество задржало деловину а није је уступило откупно, као сви остали при ослобођењу мужика; земља је заједничка, општинска — још једнако стоји племенитина.

Ту нема услова за бескућинство; ту треба још неколико опшних мера, па да се земљодеље подигне на највиши ступањ: завети заједнички рад и на истом принципну подићи индустрију итд.!

Комасација није потребна, или комасирање се повторава повремено: *скупљане земље једно и поновно делење...*

Србија у том погледу најниже се приближује Француској, с којом је и њена револуција посебно слична. Србија се и у доношењу закона, по ослобођењу угледала на Француску и њено законодавство, па је и многе одредбе отуда унела у свој грађански закон.

Племенитина — општинска заједничка сопственост земље — и породична, задружна сопственост

† Халеткулов, код Чернишевског.

претворila се у својину појединца и отуда и пренела (само нешто доцније, благодарећи старим облицима), у погледу на облик и дробљење имања, кроз све мене суаремне поделе пољске имовине на ситно.

Политичка самосталност и независност, политичке тековине ослобођења Србије, упропастиле су баштину и друге, те економске основице за самоодржање и благостање пародно а нису у модерном (супременом) облику прерушиле облике њихов, нису на тој основици подигле и организовање на савремени начин: удружењу — заједничку — имовину — удружени и задружни рад.

Отуд у Србији преовлађује данас инокштина; појављује се бескућинство; пољска имовина — подељена је на ситне и најситније облике — на мала сељачка имања. Нема заштитних радних руку за пољодељски рад, у време тих радова раднице скупе — и опет у економији радне снаге три — четири месеца знимије перада! има много заштитне непотребне радне снаге. Отуд много необрађене земље — три четвртину, благостања ни од корова — јер је рад примитиван, обрада земље рђава, не могућа примена саврешнијег рада и тежења!

У Србији на 23.5% зиратне земље, долази неапратне земље 76.5%!

Место 2 и нешто јаче милиону, могу рат живети на том пространству 6 милиону!

До скорога је било нешто — нешто успешних изгледа за будућност: у неделаности овог дела исконског заједничког, оштинског имања, који је познат под именом селских утрива и испуста. Отуда је он све мања а како се и то разграђивања — виђени смо већ у чланку: „Оштите маломале поводом питања о комасацији; политичким „заобитницама“ — жртвује се и та бесцелна основница, за подизање и унапређење културе у Србији, жртвује се из себичности и кратковидости будућност садашњости!

Индустрија се не креће напред, те да буде гомобран, за регулисање економске самосталности; да прерадом пољопривредних сировина и производа, доноси вишак, народној производњи и потпуној изупотребити заштитне снаге.

И поред све несреће, наше политичке неууређености и несигурности, која се једнако потрже и много црим бојама мољује, по што је — још је и велика срећа у њима, што нас бар за неко време још, чува од страначке најезде, страначке колонизације. Иначе би, са правом реципроцитета — насеља странаца — што га унесе у наше државно право ступање Србије у ред „цивилизационих“ јевропских народа и закључивање „равноправних“ трговачких уговора — проција онако, како су проција и многе поработене словенске земље: Словачка, Корушка и као што ће проција окупирани Босна и Херцеговина: да место старе властеле српске, на турских спахија, добијамо страначке крље, веленосединке, с једне — и сиротињу рају, бескућнике, српски народ с друге стране.

Страни капитал и страна већа уметност и боље газдовање, могли би по једини цену и без по муке, да се куповином огромних комплекса земље, натворе на леђа српскоме народу, само да овде, „доле на оријенту,“ није тако страшно и несигурно живети, да

се не одрезују носеви да не секу уши и удови, не пеку на рањку и не кувају у шибри, како су српска јавна гласила, одавна већ расталалила по целоме свету!

У свакој несрећи по српски народ има и по мало среће!

(наставља се)

ИЗ ВИНОГРАДАРСКЕ ПРАКСЕ.

III.

О засађивању винове лозе.

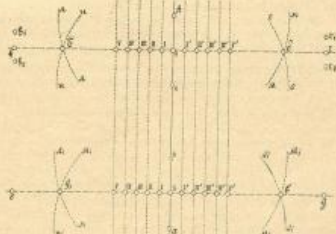
(НАСТАВАК)

4). Размеравање редова и обележавање места где ће бити најбоља лоза.

Ако је земљиште равно или благо нагнуто, и ако се при одређивању правца за редове, не морамо обаврати и на друге околности, које су побољшале у одељку под 2.) онда прво морамо утврдити „подневну линију“; а како се то ради, показано је такође у истој одељку.

Ако хтемо да подижемо виноград на земљишту које има више тераса, то јест, ако је земљиште стеновато, онда „подневну линију“ треба утврдити на свакој тераси, јер ако не учинимо, већ помоћу „подневне линије“ утврђене на једној тераси, почињемо размарајати редове на свима терасима, тежемо из моћи правити размерита.

Пошто се утврди „подневна линија“, приступа се утврђивању других двеју линија, помоћу којих ће се редови размарајати и то на следећи начин: У горњем и доњем крају „подневне линије“ А-а, (сл. 7.) утврди се на земљишту, на линију А-а, управне линије В-б и В-в, и то овако: Одмери се од А до Д, три метра, па се у Д, удари колац, за тим се од Д, до 2, измери

Слика 7.

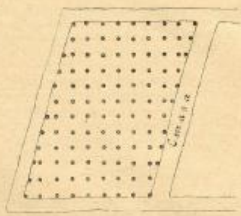
опет три метра, па се и ту удари колац. Исто тако, одмери се од а до 3, три метра и од 2 до 3, опет три метра, па се у 3 и 4, удари по један колац. Кад се ово спрши, онда се узме један лебан наван или таван кововац, дугачак 10 до 15, метара, па се на крајевима истога важе по један мали ковац; за тим треба један од ових кововаца побити код А, ухватиати други ковац, ковацац добро затегнути, и сва овим другим ковоцем ваља оштити на земљишту прво лозу А-а, а за тим и лозу М-м. Кад смо ово спршили, онда треба оштити колац који је био ударен код А, извидати, па га ударити код Г и са другим ковоцем, затегнувши добро ковацац, треба оштити на земљишту лозе Н-н и О-о, као што смо и пре тога оштити лозе: А-а и М-м. Луци

A—A и B—B, пресецају се у тачни B, а лини M—M и O—O, пресецају се у тачни б. Кочени, које за тим пободио у B и б, утврђују нам на земљишту линију: B, 1, б, која је управна на „поднежну линију“ A—A. На исто овакав начин треба одредити и тачне: B и е, које нам утврђују линију: B, 3, в. Линије B, 1, б, и B, 3, в. можемо на земљишту продужити исто овако, као што је продужена и поднежна линија у сл. 3; то јест, треба се ставити испред копа B или B, послати једнога радника са једним правим коцем, да иде испред копа б или в, у правцу од B на б или од B на в, па кад је доста далеко отишао, онда му наредити да стане са стране линије B и б, и да испред себе држи са једном руком копац. Тада треба „исправити“ поред почета: B и б, или B и в на копац 1, или б, па раднику додати знак руком да поцац: или б примиче и себа или га одмиче од себе, докле, док се кочени: б и г, или в и д гласно (изговарају) поред копа B или B, не поколе; кад то буде, треба издати раднику да поцац: или в; на томе месту пободи. Исто овако треба радити са коцем: б или е, па ћемо на земљишту добити линије: б, B, 1, б, г, и в, B, 3, в, д, г, показује нам положај копа г, кад је се находио лево или десно линије B, 1, б, а г, показује нам положај истога копа, кад је се находио десно од правца линије: B, 1, б.

Пошто утврдио на земљишту ове две линије: B—б и B—в, приступа се тек размаравању редова. Ако смо „поднежну линију“ утврдили на средњи површине коју хоћемо да засадимо онда је најбоље да се одмераване остојина појединих редова, одишче од „поднежне линије“ у лево и у десно. На пр. ако смо се решили да нам редови остоје један од другог за 1 метар, онда треба начинити једну меру дугачку 1 метар, па одмеримо на линији B, 1, б,¹⁾ од линије A—A, дакле, од 1, у лево један метар до 1 и у десно до 1', онег један метар; за тим од 1 до 1'', одмеримо 1 метар и од 1' до 1'' метар, тако продужимо даље до краја. Исто овако поступамо на линији B, 3, в, па ћемо и на тој добити тачне: 1, 1' и т. д. II, 1' и т. д. Кад за тим у тачкама 1 и 1', 1' и 1'', и т. д. пободимо коцке, одређивање нам линије: 1—1, II—II и т. д. правне редова.

Ретко ће се десити, да крајњи редови иду барабар (паралелно) са границама земљишта, и ако разлика није велика, као на пр. не износи више од 10. сантиметара, онда се она може поделити на последња 3 или 4. реда; то јест разлик ових последњих редова може се узети по $\frac{2}{3}$ до $\frac{3}{4}$ сантиметара већи или мањи. Ако је разлика већа, ако износи на пр. 50 до 80. сантиметара, онда је треба распоредити на више редова, на пр. треба крајњих 20. редова узети да су за $\frac{2}{3}$ до 4. сантиметара или ужи или шири, од утврђене мере према томе, да ли нам недостаје или претече 50 до 80 сантиметара.

Ако је виноград на нагнutoм земљишту, и ако му је облик такав, да је горе ужи а доле шири, онда се растојање редова

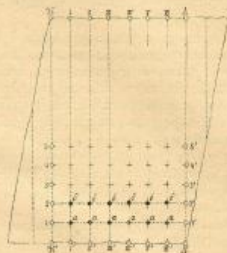

Слика 8.

на горњем крају може узети за 10 см. мање но на доњем. Али, ако је разлика између горње и доње ширине толика, да би рас-

лика између растојања редова на горњем и доњем крају морала бити већа од 10. сантиметара, онда нам недостаје ништа друго већ да редове положимо са једнаким остојањем и горе и доле, а на крајњима да употребимо прође редове, као што је то представљено на сл. 8.

Кад смо готови са утврђивањем правца редова, онда се прелазим на обележавање места на којима ће лоза доћи. Ово се обележаваће врши помоћу копча дугачких 40 до 50. сантиметара и на разне начине. Мени се чини, да ће на њиме прилике бити најбољегодишњи следећи начин: На крајњим, пуних редовима (сл. 9), треба од копа K до копа K', и од копа L до копа L'.

Слика 9.

затегнути деблама копац или тампиром, па поред тога копацки (или кацки) већа одмерити остојина, која смо утврдили за лозу и одмах обележити пошвенима 1, 2, 3, и т. и. Кад се ово сврши, онда треба издати капац за копац 1, па га затегнути и везати за копац 1'. Пошто се у ово уради онда треба узгнати два радника од којих ће један бити доле код K', а други горе, код K. Они ће радити почети у ризима крајње другог копаца, па ће овај наметати редови на коцке: 1—1', II—II' итд. трећи радник, мора имати поред себе исправне коцке које ће ударити редови на оним местима, на којима се пресеца капац: 1—1' са оном другим капацом, кад негови крајева буду затезани редови над копама 1—1', II—II' и т. д. На тој начин бо- биће овај трећи радник коцке а, а, а. Пошто се обележе које је тачке а на линији 1—1', прелазим се овај капац, на коцке 2—2', и тиме се добија линија 2—2'. На овој се линији обележе а; па се онда прелазим на обележавање тачкама е, на линији 2—2', и тај се понављају све докле, док се све не обележе. Ако се због облика простора који се засадије, појаве горе и са стране (на крајњима) капе неправилности у остојању лоза, онда их треба исправити овако како се на најгодније нађ.

(кацкини се)

ЈЕДАН ВРЛО ВАЖАН УСЛОВ

за истинско унапређење домаћег
коњарства.

(Реч у своје време од једног члана секције за сточарство)

(Поставка)

Предлаже господину Министру субвенционисане добрих приматих одгајивача (јер гајење коња и много је теже и скупоценије и спорije него што би се узгупио све остале врсте стоке унапредење, а копац ипак у земљи више) имати морамо како већ из разлога напред поменутих, тако и с тога што нашој држави за свакогодишње попуњавање треба за појску најмање 500 коња, те иена српска копац остоје у земљи. А то није мања ствар пошто спали атларисери и копацни копац у средњу руку коштају најмање по 500 динара, што чини годишње у најмању руку 250

¹⁾ Да би растојање редова на линијама B 1 б и B 3 в, утврдили на земљишту тако, да тачна 1, II и т. д. 1' II' и т. д. лево и у правцу линије, треба од копа б до копа г, затегнути копац, па га по неку одмеравати одређеним размак редова.

хвалаа динара Министарство војно не издаје сада петина годишње по толику суму а оно то не чини једино из уворна што нована нема. Када би се пак кола пукована у земља онда би нован остајо овим грађанима који би услед тога и већа новна издаваа те би и министар војни имао већа буџет да војску спрема а спрема да му је издаа готово и мобилна. На тај начин радеће, не би се дешавало да се у рату има на 40.000 бораца 22.000 кошовира, па да је војска ипак гладна и да мора да олуштине од напредовања да сачува ковору да леба добије. Не би се дешавало да пољанин слабобоме и изнурене коње већ четвртго дана ратовања терају мотикама пред собом у место да са патка могу по несвојом стотина метара у гаљону да прелазе и јурине да искривују. Не би се дешавало да пешадина која је антована у борба, чека по неколико часова док се тој анте не изабјорони пољак да је одаци својом ватром потпомогне. Не би се дешавало да нам у она рата усудна затварају границу па ипак коња као што је у свима дојакшима ратовама био и да онда најгоре мрине посособе и за најважне и најбрже послове, по осуде заре кузује. Не би се дешавало да Србија има као што је била када случај, како нове изврше топове и пречину муницију да пак [грамаде, прашине и жартче] у довољном броју тако и изврше савим нов запрежна материјала (амове) за оне пољке и броне пукове а коња нема издржавних ни за једну батерију. — Ако министарству народно прираде не лежи у дужности да то као одлучни и ако министарство свима свима и мерама па даље и аутоматичноним добрих приватних одгајача коња озбиљно не пригне на унапредивању коњарства, онда ће нов дати очигледну придну ипак дупинама да до своје мета добу а на име да им будуће и политички и економски робови.

Брине се да се постепено почну уводити и код нас у земљи књиге о пореклу.

Дејствује на округе срезове и општине да и она и својих престава на равне начине унапредивања коњарства потпомажу.

Уверова се да да места где су државни заводи за коњарство, а тако и она где су пашања за ергелску жарбаба одговарају у свему намењеном плану и истражује како мет, постовејама државним имањама тако и иначе, потребна земљишта која би била погодна да поскупе унапредивању државног коњарства.

Брине се о мерама да се хрђавим приватним посавима омогући употреба за прилод.

Води брину и прибра податке о утицају коњарства на побољшање и јачање: пољопривреде, трговине, индустрије и државне одбране.

Прибра све оне статистичке податке о кретању коњарства у земљи која на централном месту имати треба, те да се на основу истих потребне посави и равне потребне мере за унапредивања коњарства у потребном правцу предузимати могу.

Бид над приватним удружењима која се на унапредивању коњарства брину и стара се да она буду свим и свачим и морално и материјално са надлежном централног места потпомогана [пошто без њиховог удела у раду не може бити унапредивања коњарства].

Предлаже господину Министру за одликовање заслужних лица на пољу унапредивања коњарства.

Чини господину Министру народне привреде предлоге које би требало увести министарству војном на надлежности а о могом да оне почне присуствити тим и подобим мерама којима војска може да понаме и потпомогне унапредивања коњарства [као на пример: нарочитим начиним ремонтовања кола па војску; установљеним сталним обавешених еспешажама, завоједен предлавоу а коњарству војничким јачањих трупа; одликовањима оних војника који се за изучавање коњарства интересују, своје коња у свима чинама са пуковом аубалноу везују и у овоме знању успеха покажу, — та одликовања могу да буду у виду оних пољача које се доју добрим пашањацима код пешака; — уставноаванених војних станица за жарбаба за куљену домаћу жарбаба за војне потребе; однашљених питомца за изучавање хитлованих, хитлованих и омантованих знања и т. д.

Брине се и спрема пројекте за потребне законе за устројства државних ергела, џетуских станица, школа за коњарство, школе за потпичање, законе о новимним махана, закон о осигурању коња, закон да се приватнома олдана увов добрих прилодних коња, закон о строгом кажњавању оних који коња утрпаду, или награде и ослате [јер тих је случајева много]; за-

кон да се коњ не може увести за војску ни у време рата без прелазе и пашања, а и да се добро прилодно грао које има свој порекалоис не може привидно ни за новац одузети [јер од тих одузетама грао у време рата народ у великој стрени те се не мања па одгајиваних добрих грао]; закон о пшловених хрђавних приватних пашева и т. д.

Дејствује на надлежним путем да се и код нас у земљи учини стана оманнина на железници за прелазе прилодних граа а тако и оних која се шаљу на излобје и трпе али са оних прабају.

Присуствује у државној ергели и у пашевским станицама омакогонимем комисијом:

1. Распооређивању војна ергелског стабаа под државне пашево.
2. Распооређивању државних пашева за пашевске станице.
3. Инвентирању државне иновине и прибора по заводима.
4. Шнвртирању граа.
5. Оценама у огладу издржавности које се над младим грама знае пред употребу за прилод.
6. Нештима питомца у потпичачкој школи.
7. Годишним нештима питомца школ за коњарство, а у тим приљача он с осталим члановима сталне комисије:
 - а) упознаје се са јешошћу, кретањешћу, издржавешћу и температоним оних појединих граа која су обучавања јихаву или тегаву над и оних која су била у тренирању биао под седлом или у запреи.

(свршило се)

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК

26-ог Главног Годишњег Збора Државног у Београду 30. Јануара 1895. године.

На окуплу, према списку уписаних чланова, биао је 42 и 5 из-
савних пољопривредних подружјама.

Рад отпоче у 9^{1/2} сахата пој ноћу.

Председник збора г. Јаков А. Марковић отвори Збор овим говором: "Госполо, 26-ти јут се састајемо, да већемо ментуло годишњем и будућем раду у Српском Пољопривредном Друштву, а о раду ип-
ламентирају јавног удружења у нас; најделексантијег нилем зато, што чу је илх унапређење пољопривреде, оне приредне граме у Србији, од поје жана 90% њеног омановишта, па слободно се може казати а чила немка.

И ако је према томе, Госпоно, завлаа овога Друштва од орогнога оманја, рад на тој завлаи није тако приред да у целини лаје оман и ниле успехе. Голвама на и депонија треба неуморно, неперлод и свечерног рада, — рада многог фактора, треба да то још и великих материјалних изрвана, па да приредо једне немке казаво коракно напред.

Досадишњи рад овога друштва може и да несвојоволи илоче оних који се ризовале позитивним носокретањем; али мако дубље носокретање понајве позитивна резултате, при свакој томе што је ово увек ра-
нокажало носити материјалним средином, што је од поставља овога до динво утрпало једна голвно, нилоче се у ипредањима и леших народа потршна на илоче онихх одстава за једну једну годину. Ризако томе могло би се даћи, порад остојалог, носивања у томе, што на другим пољима јавнога рада може бити начавних несудачина, може бити остојалог тривања на и ризако, а то значи у довереницама ниланавладе приредо аудеки, а на пољу завлаи овога друштва, рад је истина тежак и спор, али је ово елементарно срдина тако нило и толико, да би свако, ма нилоче се на другом месту риваилаци, моглои сити да станамо раме у раме; миломо да један другога потпомогне, а да се не огрзанои она о једно правило ризава.

И баш за то, Госпоно, што је рад на завлаи овога друштва веома тежак а нило, ни сви, који се се у другога илудили, нилано дужност, да га приредимо само годином; а миломо ипачинотство треба да нас одушени на правност и истрајност, која је на другим по-

лима нома да мање потребна и често и мање папапа. Тешкоћа нам, међу тим, у толико лежишца, што је неопходно друштвено да ова постоја извеснога од дива, када је Његово Величанство Краљ благонамерно прихвати ово друштво у своју моћу заштиту, чиме је и углед друштва унапред за једну да које смо могли само излетати.

С тога, Господе, благодарна вам на готовости, којом сте се одважили позвати на овај збор; очекујући даље да бете присутници решенији предмета стављених на дневна рача са овим одушевљеним расположењем, с којим сте често махом правили да се одлучују, и које племенити циљ и углед друштва гласити, — констатирамо да има на окупу 40 чланова са правом гласа, којеко је из 46 Друштвених правила дозвољено да пуноправно решенима, и ово отворио овај 26-ти Главни Збор и после тога за прву и најпре дужност сматрамо давати ми, да нашим предузетницима Заштитнику одушевљено узаконено: Јовану Краљ Александару I! — Збор се одваја са бурним гласом!

Председник Збора предложи да се отвори путем телеграма честита Заштитнику, Његово Величанство Краљу у Београд омако одржаном:

ЊЕГОВОМ ВЕЛИЧАЊСТВУ КРАЉУ СРБИЈЕ
АЛЕКСАНДРУ I.

БИЈАРИЦ.

Збор Српског вољопривредног друштва на своје доделост шестом годишњем саставу, сматра за прву своју дужност, да вама Свои Највиши Заштитнику, Ваши Величанство, своју највећу оданост и захваљност, у пољу да под њовом Заштитом Ваши Величанства стано напредује правде и благостање у земљи, и плоче одушевљено:

Јовану нам Највиши Заштитнику Краљ Србаје Александар I! Збор јошвије предлози са гласом!

Председник предлази консира дрика, управне власти г, Косту Свевладовића члана извршта. — Збор приима и гласује.

Председник, на дужност је збор читање извештаја, али сте волели да се чита, али на пошто је штетљиво и овима благоверноме разлик. Збор реши да се не чита и да се прима административно до извештаја о друштвеном раду овако, какав је поднесен.

Највиши друштвени г, Кучко С. Богдановић прочита извештајек извештаја. — Збор једногласно приима.

Председник. Сва је на реду решавање изнетих предлога. Пошто до сада није поднет ни један предлог, то пошто чути одлуку неопоредној своју сенација, као предлог о наградама за најпредије ваљене радња.

Секретар прочита предлог да се распису награда за ове правдично радње.

1. За праведно подизнут овлако од једне или више врста овлака с обзиром на избор врста и сорти овлака и предисница и даље на праведност растојања овлака, начином раскидања и мету, а на простору најмање пола хектара. Награда за најбоља 350 дина. Могу се такмичити овура највишеки и чланове. Рок за пријаву до 1 Септембра 1895 год.

2. За вишорад засађен америчком долом и окармаљем долама од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака ерста дола буде изабављена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити иновелети у среву највишеки. Рок за пријаву 1 Септембар 1896 год.

3. Ко изведе у раскидуку 500 доводних бориба црних или белих на непомоћном земљишту у среву раскидоку или тоубљеником оир, поздрављеном за засађивање непомоћних земљиштина. — Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1 Јуна 1895 г.

4. Ко на ма којој бродској страни, на доврљеном чистици, изабави овура у високој од ма најмање метре на 2500 метара у среву мишомом пољима од ма простору од 1 хект. на осмема вештачкима сејављима, и то мешани најмање беликом, на брчком, јавором и јасном. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1 Јуна 1895 године.

5. За стално произвођене добрих сира у већем размеру, који би био масљани и укусојни, но што је савањем терди сир, и који ће поред тога да буде грађанам и додобен за здравно. — За ову награду могу се такмичити овура: крушавоци, рудичани, узачки и тошчени. Награда 1-ва 500 дина. II-та 300 дина. Рок за пријаву до 1 Октобра 1896 године.

6. За сталну употребу вршачке сејавнице за странцима на неопоредној површини. Могу се такмичити приредници на овура поднореном. Делом се награди нове. Награда 200 дина. Рок за пријаву до 1 Априла 1896 год.

7. За праведно подизнут овлако од једне или више врста и сорти, с обзиром на избор врста и сорти овлака и предисница; даље на праведност растојања овлака, начином раскидања и мету, а на површини најмање пола хектара. Могу се такмичити ерствени добричани и јасеничани. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1 Септембра 1897 год.

8. За вишорад засађен америчком долом и окармаљем долама од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака ерста дола буде изабављена. Могу се такмичити приредници на омако Нема. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1 Септембра 1898 год.

9. За вишорад засађен америчком долом и окармаљем долама од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака ерста дола буде изабављена. Могу се такмичити приредници на омако Нема. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1 Септембра 1898 год.

10. За сталну употребу илва прашака и окопаца у земји са праведним сејавњем. Могу се такмичити приредници на Добрича и среву асеновачког. Награда 150 динара. Рок до 1 Априла 1896 год.

11. За сталну употребу жетвара. Могу се такмичити приредници на Стета оир, поздрављеног. Награда 300 динара. Рок до 1 Маја 1896 године.

12. Првом издржењу у Србији са омакозаним успехом и резултатима за једноличку напмену и употребу вољопривредних сирова. Награда 300 динара. Рок до новца 1898 год.

13. Који учитељ или учитељски збор може да омакоже добро уређену башту од најмање 10 ара, у којој ће бити добро подизнут овлако и долом раскида са чистелиштом од најмање 10 кошица са покретним саставом. Награда I-ва 300 а II-та 200 дина. Рок за пријаву до новца 1897 год.

14. Ко од подносила оличиче поднетијема вољова по модерном начину радње. Награда 300 динара. Рок за пријаву до новца 1898 године. — Збор једногласно приима.

(завршиће се)

ВЕШЕШКЕ.

Генушина, ренух, (чичае) расте по дубрављацима местима као коров и лако се раскива по њеном изданку и широкном листу. Та биљка у земји саучињена може да послужи као дин. именују којих су ваљометута овај:

Како ко има главољубу и метру у глави, нико ваберо лишка од решунице, без ариша, на пенз лиша обавије чело, сече и поткаже; овак пак ирарком заведе да не би лише друго. Сироране лишне треба променити, кад се прво утрже. После пољовно тих обављања метре ће у глави нестати и главољуба ће уинуту.

H. A. I.

Пчеларско богатство. — Један пчеларски инст именују једног пчелар из Калифорније у Америци, који издржава највеће пчеларско богатство у свету; а на има, ни има прено 6000 рјојва, који жу дају годишње 170.000 фуната меда...
Ми ово само споменимо би извазлог конентара, за дала напши вољопривредникама...

Извас дуга на С. Америке. — Ова, што би ми требало да радимо, јер да то имамо услова, отпочети радити ова, који су жетриви. Овај је у омако. Радава с дугако земља је развијена у Језроуи. гав се у том пољуду три оскудица. Амерички су то прирештали, и од новог времена отпочео је извазати изваз дуга у Америку у Језроуи. У 1893 год. извазати је Америка за Језроуи дуга у вредности 11.000.000 динара, а у 1893 у вредности 12.300.000 дина. За ова је највише извазати из Швајцар, Енглеску, Португалују, Нидерландују, Италију, Француску, Немачку и Белгију.

Kad bi se razliko razliko, i kad ni ne bi uzakodno pronaštan
muze, nosi bi dobru ramlu e dugima organizacijom i poristiti se.
Da kao se i u tome pravcu pada god otpočne raditi!

A.

* * *

Karakteristika našeg vremena. — Naše mo-
delno doba obilježava i tuž znameniti odraz, što je naroda kri-
stela, koja se do skoro vladala u savu vlasti ravnala, znalo veš
jako usavršena i pažljivo usavršena. Danas su već pravila vladala
u misle preživljena i s laka u dan sve se više usavršavala. A to
preživljeno i usavršavalo se iznici, kao da starija nauka ne bi
zvala, biti pak da bi ovo, što u budućnosti misle i bolji svetlo
vrtro savske naše vize i učine, već iznici samo toliko, da za-
vrađujemo u potražuju prirodni zakona, kao i u otkrivanju same
prave.

Ovak naslovo reči, preobrazak u ovoj skroznoj besnici,
vlasno je jedan glas, koji smo ovih dana čitali u Češkom listu,

„Narodni Listi.“ Da Česi po kulturi u opšte, među slavenskim na-
rodima, zauzimu prvo mesto, a u pravdom slučaju oviak privre-
nom i pregoštnom, koje je kružovalo najbođni uspehina — to je
vni svake sumnje.

Ovak, o kome je reč, glasno ovako:

СВАКОДНЕВНИ МЛАДИ ПИЛКИ

Завод за посатчко пронахођење жешине.

Примак својого дана свежак јаја од разноврсне живине, која
ују лева, прва изложеном живину, пожебу најповољнијих сарана.
Пилевог вилка, после 30 дана, шилек за сваку жолтечку сарану.
Јаја, која не се шалу, треба да су свежа и у њи или ме-
кивана пансона.

Важна извојаша даје
Е.Д. Краузе, Нусле
под Прага.

ЉУБОМИР П. НЕНАНАДОВИЋ

АЛЕКСА НЕНАДОВИЋ

ИЛИЈА БИРЧАНИН

Ко роду споме споме не остаи,
К'га да шје био тако с' борали;

А боља је овог вилка с' не родити,
Нег' за евои рђав споме оставити.

Љ. П. Н.

На небу српске појезије утрнуа је једна српска звезда, која је кроз дуги низ година осветљавала путе Србину-мученику; из мисреног врта српске песме утрину је најлепши цветак, који је тако дуго знамено својим мислом души Србину; из реви великог српског нестало је: великог Србина, славног књижевника, генијалног мислиоца и божанственог песника, чије се душа вешта на гела, винула горе у нешну славни својим прецима, да се поред нах одмара на лаворима славе своје и својих предака; из средине Српства, што се шири од Адрије до Балкана од Солуна до Морина, винула смрт једнога од највећих и нај-славнијих Срба, оге Српству јуно и понос — **Љубомира П. Ненадовића...**

Звезда се Србине брате, провиди сестро Српшине над гробом спога великана, јер из великог вода славних твојих песника и књижевника, што већ давно бораве вечни саван, беше ик веома мало остало. Још се до скоро беше светла звезда славног **Љубомира П. Ненадовића** још до скоро беше она звезда водила млађим нараштајима, још до скоро је могла Србину спасвати у славу Србину, јер је могао свуда рећи: да је из негосе народности наша **Љубомир П. Ненадовић**.

Данас је већ све друглије! Опмао, куда су отишли: Бранко, Петру, Јашчи, Љубина и други славни Срби, тамо је без влх, тешко је нама било без њега, али су га ипак пустили да остане међу нама да нас својим присуством утеши: што нас проноси славу своју и Србину, да још боље ураде своје име у срцу сваког Србина, да обесрти и себе и Српство, из чије је средине наша слава славан човек и овано велики песник.

Тамо горе, где бораве рајоне душе, где се одмарају еени повојних кнезова: Ненадовића Алексеа и Бирчанина Илије, чаја крв прва паде за слободу Србину у почетку овога века тамо горе, где станује душа зор свешеника, славног ратника и дипломата, прете — **Матије Ненадовића**, тамо се винула и душа њиховог славног отоцима, који је пером умео прославити име своје и показати цивилизованоме свету: да Србин и на перу уме бити исто онако велики и славни као што је то већ на мачу пошано.

И баш онда, када се завршило 90 година, од како је пала врата српских синова Алексеа и Бирчанина пред обесни Фоши-Мехмед-Агом, баш онда су знопа са прво ваљевске тужно брујања, олашнујући: да су се закониле очи славног унука-песника великог дед-мученика. Из оне вреле крви кнеза Алексеа и Бирчанина-Илије сину суше слободу српске, јер Алексеин син, прота Матија, ускука бретила мача да освети главу спога родитеља; а када би извојаша слобода једном делу простране отаџбине Србине, остали нам спога менима **Љубомира** да нас викају мисром своје појезије па да га позове баш онда: **влада буде било равно 90 година од онога дана кад му дед са славним својим другом Бирчанин-Илијом гдаву за слободу свога роду вгуби...**

Но не лиј суше Србине брате, умји плачно лице своје сестро Српшине, јер и ако је нестало великог песника ипак ће негов дух живети докле тебе суна и месеца, докле буде блато Србина, који ће се спајати његовом пијезијом. Велики песник је нама оставио своје кивте да у њима тражио насладе души својој. Велики појоник је нас задужио својим списима на вечита времена. Појомо данас видна знала како ми је успомена на њега и мила и драга:

Цеоји велика дедла засуђног, свога земљана — **Љубомира П. Ненадовића**, књижевника и песника српског, а рачунајући, да ће ова идеја њава одзива у целокупноме Српству грађани њаљевина изабрани су из своје средине: потписали **Одбор од тридесет** грађана, који ће се ставати: да се у што скорјем врлому подиже, **оде, у Ваљеву споменик Љубомиру П. Ненадовићу и меклошвином обор-кнезовима ваљевским: Алексеу Ненадовићу и Илији Бирчанину на оном месту, где су се прве жетве из српског: устанка од 1804 год, чале** На ово јединице подизале споменика Ваљевце наводи још и то: што баш онга дана, када је сакраћен песник-унук, био је равно 90 година од како је сакраћен дед — мученик са својим, славним другом позватим из народне појезије, Илијом Бирчанином.

У цели подизала споменика Одбор је решио: да се обрати свима крајевима земље Србине да притеку прилозима те да ова идеја и дело постане. Одбор је намеран издати и књигу „**Споменику**“, у којој ће, поред слике и биографије појмог песника, поред изјављ спучења прилоном етиде његове из оних српских крајева, поред говора прилоном потреба његова, бити и рилови слих најбољих књижевника и песника српских, који би били пошвени неумром песнику и књижевнику.

Одбор се нада: да ће његова идеја њава одзива у славно кућу где се српски вбори и дине, па се с тога и обрња славно брату Србину: да жипо настине у својој средини на прикуљању прилога за споменик овој троици великана српских и да скупљене новац шље „**Одбору за подизање споменика Љубомиру П. Ненадовићу и обор-кнезовима: Алексеу Ненадовићу и Илији Бирчанину**“ Ваљеву.

На теби је професоре, учитељу, свештенике, песнике, новинару српског, на теби је српско интелегентно сине да у овој прилици покажеш: колико умеш ценити своје великино и да својом разумљивошћу посведочиш ону мудру народну азири:

„Зрно по зрно — богача,
Камен по камен — пашача.“

У Ваљеву, Фебруара 1895 год.

Благосјени
Милоје Ж. Тадић
трговац,
Секретар
Ж. М. Романовић
предавач.

Преласи одбора
Петар Ј. Живковић
директор гимназије, дописни члан Академије,
Поштомладиња,
Др. Ђока Видаковић
лобар град Ваљево.

Чинови:

Радомир Тишанић, преласи, провотни суди, Радомир Јовановић, окр. прогосереј, Драгута Атанасковић, преласи, општ. надлежник, Михајло Греличић, адвокат, Јосиф Б. Виновић адвокат, Мило С. Бурчић адвокат, Липо И. Бабић, трговац, Тодор Јовановић, учитељ, Љубомир Павловић, професор, Богдан Ј. Јакововић, предавач, Радомир Ф. Радољачевић, судија, Драгољуб Вранковић, судија, Миланко Павловић, адвокат, Коста Костић, свештеник, Војислав Андрић, штампар, Јован Ј. Мокрић, штампар, Милојко Павловић, судија, Мило Антонијевић, учитељ, Светозар Мажић, трговац, Сретен Б. Бурчић, трговац, Јереми Б. Тошић, трговац, Тодор М. Јовановић, трговац, Валдимир Веселиновић, трговац, Павла Ј. Јанковић, кројач, Чедомир Суботић, трговац, Павле Павловић, адвокат.

ОБЗНАНА ОДГАЈВАЧИМА КОЊА.

На основу одобрења Господина Министра Народне Привреде од 13. овог месеца Збр. 35 државни ергелски пастуши — пешинајери: 1) *Да-Винчија* дорат, пунокрвни ергелске расе, 5 година стар, од оца Винса и матере Феа, висок 165 см. на мотви; 2) *Љубо II*, затворено дорат, пунокрвни ергелске расе, стар 5 година, од оца Принца Параса и матере Ђеса, висок 164 см. на мотви; 3) *Козељан II* дорат, турне крај, стар 11 год. висок 148 см. на мотви; 4) *Змај*, вранан, англоамериканске крај, 4 год. стар од оца Гран-Метр и матере Кидинаш, висок на мотви 164 см. 5) *Вихор*, дорат, англоамериканске крај, од оца Фред-Арлеу и матере Росете, 4 године стар, висок 165 см. на мотви и 6) *Радош*, дорат, англоамериканске крај, од оца Енеспес и матере Н. Јод Тиграса и матере Берке Кокирамова, 4 године стар, висок 159 см. на мотви; — описивање у току месеца фебруара, Марта Априла и Маја ове године, поред државних ергелских кобила и приватне кобила.

Кобиле које се подводе под ове пастуше морају бити потпуно здраве, затворених боја (еране, доратисте или алатаисте) правилно скројене и најмање ове висине:

- 1) За *Да-Винчија* или *Љубо I* висина 142 см. на мотви;
- 2) За *Козељана I* висина 138 см. на мотви;
- 3) За *Змаја I* висина 148 см. на мотви;
- 4) За *Вихора* и *Радоша* висина 145 см. на мотви.

Сви поменути пастуши излазе са у Лубичеву. Тајна је за описивање овим пастушима десет динара за највише пет ошова и ова се подлаже у наред при првом описивању.

Приватне кобиле које буду пририване и привлажене за описивање овим пастушима, могу бити привлажене и на издржавље у залуду за време док се не олодаје, у којем то буде дозвољено место у заводским конарницама и ако сопственици пристаје да плати: за сваку кобилу за храну са послугом 1-60 динара, за храну без послуге 1-10 динара на 24 часа; за ко-

билу са жарбетом за храну са послугом 2 динара, за храну без послуге 1-50 динара на 24 часа, а на његову одговорност, у случају болести кобила се имају платити по решуњу.

Пу сваки, који би хтео да подведе своју кобилу под именоване пастуше, треба протрпао да се обрати Управи државне ергеле прајвом, у којој треба да се наплати: 1) име кобила, 2) боја длаке, са точним описом своју знакова (шестета, браста, у и. пр. путаста итд. 3) старост, 4) висину у сантиметрима (са назначењем: на патниста или на мотви) 5) порекло и раса, 6) јези жарбела, колано пута, од којих пастуша и јези одојила жарбела; 7) да ли је учествовала у изложбама или тријана, војном изд, где и је ли добила и какве награде, 8) да ли су њена жарбела учествовала у утакмицама, каквим, кад, где и јесту ли добила и какве награде; 9) где је код кога кобила ожаребана; 10) жели ли сопственик да кобилу дрипа на храни у залуду док се не олодаје и то ели или без послуге, 11) жели ли да се она кобила и спроводиштина издјетнује јестиници подвом на изложници или лајци и од које станице и 12) тајна адреса сопственика.

Само пријаве у којима је одговорено на сва предња питања узимаће се у обзир и на њих ће се одмах одговарати, на теи по добитном одговору — одобрено — имену се довести пријављене кобиле.

Кобиле приватне, подведене под ергелске пастуше успешнаће се у нарочиту књигу о пореклу и по олођењу истих изддаваће се сопственицима нарочита уверења о пореклу која ће се по ожаребану кобила популати и случајне сопственицима као доказ о пореклу жарбела добишине од ергелских пастуша — пешинајери. —

Споштовањуша сва ово нашим одгајивачима кобила, Управа их позива да што пре пријаве своје кобиле које желе да подведу под пешинајере, како би им се благовремено могло јавити резултат.

Бр. 362, Од Управе државне ергеле, 31. јануара, 1895. године у Лубичеву.

Цена мањих огласима: Од *петог* врсте од једног ступца по 10 пара дни; од осталих крупних помена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дни, државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: Чланица: — Општа посела на агрикултуру у Србији (наставник се). — Котле и ситне водосне приредба (наставник). — Из виноградларне привреде (наставник се). — Јези врли знања услов за изпитноне уверење донашег новинарства (српски се). — Друштвени и подружнички послови. — Белешке. — т. Љубомир И. Новољенић. — Објавна одгајивачика коља.

ПРЕСТАВА И ЗБОРИШ

УПУКУУ СЕ.

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ТЕЖАК

НА ОСНОВУ ЗАКОНИКОГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1889 ГОД. № 204 ПРВИКОГ ДРУШТВА
НОВОГ ПОШТА КЕСНАТОУ.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:
 На год. 3 дина, на поља год. 4 дина,
 ДРУШТА, ЧЛКОВИ ПОСТАЦИ, ЧЛКОВИ
 СТОЈЕ ДРУШТА, ПОДРУЖИ, И ЧЛКОВИ И ОШТА
 ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЉА ДИНА АНО ПО-
 ДОШКЕ ПРВТИ, УГЛАВНО ЗА ПРВИ ГОД.

За Иностранство:
 На годину 10 фр. или 5 фр. А. ПРЖИ.
 Цена оглашава изложена је на
 последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 12.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 26. МАРТА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(НАСТАВКА)

По по што се увидело да после неколико година детелина, на истоме месту, не може да успева, то се држало: да је земљиште уморно, те га ваља ипак оставити да прележи, да се одмара. Али да земља не би лежала без никакве ренте, сејале се за време овога одмора листовате биљке као: пасуљ, рена, крошпр и т. д. мислени да ове биљке с тога што одржавају ладовину, изазивају плодovitост земље.

Увећано култивисање листоватих биљака омогућило је рационалије гајење и упошљавање стоке. И на место истеривања стоке на пољану лети, и на Божићу вереснију зими, као што је то и данас у нас случај, могла се овако радећи стока и зими и лети боље да рани и негује. И докле ће пређе истеривањем стоке, растурамо сточно ђубре без пели и пљана, остајало је сада све ђубре на једном месту, и могло се рационалије да употреби.

Повећана продукција ђубрета давала је могућности, да се поља јаче ђубре — напредак је био неспоран. Али шта је у ствари сточно ђубре, и чиме оно помаже успоставу биља, није се знало. Тек крајем прошлога столећа почела су егзактна хемијска испитивања да задире и у ово питање, и Освир инспитујући равење биља дошао је до резултата, да биље има моћ разлагања угљене киселине на састојке, и да из угљеника гради органска тела. Мислио је да је биље, што дивље расте, атмосфера једини извор из кога оно угљену киселину добија за свој живот, но држао је још да за културне биљке, које се у маси продуцирају, није довољна она количина угљене киселине, што се у атмосфери налази, те с тога да су културне биљке принуђене примати угљену киселину у виду њених једињења — из земље, која се у земљи стварају из штајског ђубрета.

Ова једињења назвала су колективним именованим „хумус“. Из хумуса издвојена је доцније читава група органских једињења — састојка хумуса — и назвала: хумусна киселина, хумин, хумусни угљак и т. д. Овај хумус или боље речено штајско ђубре у трулењу, сматрало се, према појмовима галданшега времена, као послатак биљне ране, и према томе мислило се да је

земља у толико плоднија у колико има више ових органских материја или у колико више садржи штајског ђубрета.

У главноме овако је било знање о равењу биља до пре 1840. г., када је Либиг ишао своју теорију, која се дијаметрално од ове разликовала. Своју теорију, која се од тога доба конзеквентно бранила, ионаује овако:

„Рана свију зелених растиља су неорганска или минерална тела.“

„Биљка живи од угљене киселине, амонјакана (азотне киселине), воде, фосфорне, сумпорне и силицијумне киселине, креча, магнезије, калија, гвојдња — некима треба и кухињске соли.“

„Међу свима састојцима земље, воде и ваздуха, који имају удела у животу биља, међу саставним деловима биљке и саставним деловима животиње постоји узајамност тако, да кад би, у целојем ланцу узрока, који условљавају прелаз из неорганских у органска тела, фалио само један прстев, била би немогућна егзистенција биља и животиња.“

„Штајско ђубре, екскременти људски и животињски, недејствују на живот биља својим органским елементима, већ дејствују индиректно — продукцима трулења, дакле средством прелазу свога угљеника у угљену киселину и свога азота у амонјак (азотну киселину). Органско ђубре, које је састављено из отпадака биљних и животињских може се, према томе, заменити са неорганским једињенима, која су продукат распадања — трулења — органског ђубрета.“

Овим је потпуно оборена теорија о хумусу. Хумус као група органских једињења изгубио је за ирану биља значај који му је пређе био присишаван. Вилман и Поледорф показали су доцније експериментално, да се биље може одржати и напредовати без присуства хумусних тела и да целовитију потребу у угљеној киселини може да подмири из атмосфере. Она су гајили биљке на земљи, из које су уопштавањем уклонили и последње трговне органске материје, и која је садржавала само још неорганска тела. Кион, Штоман и Саво доказали су даље, да биље може да живи и доистине највиши ступањ развића у осуетву земље, кад се гаји у пепелу биља, који садржи само неорганске материје.

Угљену киселину удише биље лиштем из ваздуха, и усине кореном из земље, где се угљена киселина налази растворена у води. Она се у биљци разлаже, и утицајем воде а и других јединења стварају се из ње: целулоза, штирак, гума, шећер, маст, органске киселине и т. д.

Азотни састојци биља стварају се из амонијака. Амонијак се у земљи оксидише и из њега настаје азотна киселина, па с тога је вероватно да биље, бар већи део азота прими из земље у виду нитрата, који у биљку доспевају једино кроз жиле.

Делови биљке, над површином земље, који у главном служе као респираторни органи за удисање угљене киселине, имају сасвим подређен значај за примане амонијака. Ако се остави биљка, да своју азотну рану прве искључиво из амонијака, што се у ваздуху налази, или се неће развијати, или ће даље утинути, или ће живети али закривљати. За растење и напредовање биљке мора се азотна рана налазити у земљи у такмо облику, да је биљка може живљама да усине, узрок, што биље прима своју азотну рану скоро искључиво из земље, не лежи, по свој прилици, у томе, што су надземни органи биљке неспособни да приме амонијак из ваздуха, већ јачино за то што је количина амонијака, која се у обрађеној јединици времена у ваздуху налази мала, то биљка не може да прими потребну јој количину. Кад би се ово потврдио, онда би и претпоставка, да јако листово биље може из ваздуха више амонијака да асимлира, до биља већу вероватноћу. Међу тим да биљка може да асимлира амонијак из ваздуха, у коме има доста амонијака, доказао је још А. Мајер.

Амонијак долази у земљу из атмосфере. Свака роса, киша или снег уноси амонијак из ваздуха у земљу. Но азотну рану дају биљци и у земљи преостали делови биљака својим трулењем. Шталакским ђубретом може се земљи вратити већи део азота пређашње жетве.

Непрекидни испаравањем воде гради се у земљи амонијум нитрит. Па и ако се при испаравању воде граде минималне количине овога јединења ипак при процесу, који непрекидно и вечно траје, ствара се спорно велика количина овога амонијачног јединења.

По томе што се угљендиокси, амонијак и вода налазе у атмосфери, називају се ова јединења атмосферска биљна рана.

Органиси и организирани делови биљке састоје се из угљеника, водоника, кисеоника и азота и ови састојци биљке, да би могли послужити као рана биљку, морају се сложити у неорганска јединења, у угљену киселину, амонијак и воду.

Највећи део биљке састоји се из органских материја. Но ако се сагоре биљка, остале после сагоревања извесна количина пепела. Сваки део биљке од корена до листа и од коре до сржи заоставља пепео кад сагоре. Ако се испитује овај пепео најбоље се, да у свима биљкама без изузетка има калија, натрона, магнезије, преца, гвојдџа, оксида, фосфорне, сумпорне, силицијумове киселине и скоро увек хлора. Квалитативно ће се ови састојци наћи у свакој биљци, но квантитативно садржи пепео разнога биља и разну количину ових састојака.

(Наставиће се)

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и недаће, њихови узроци и последице.

(наставља)

1. Последице распарчаности и разбачаности земље.

Видели смо све и старије и новије узроке, који су изазвали распарчаност земље, у све стиглије и ситуије деонице и разбачаност њену, на што већи број атара.

Пољска имовина — па ма колика она била — не лежи данас, скоро нигде код нас, у целини, у једном комаду, згуписана и закрљена за себе. Она је раздробљена у стиглије комаде, распарчетана у деонице и разбачена у неколике атаре: измењана међ туђим имањем и туђим деоницама, ограничена туђом, суседској имовином.

На породицу долази у Србији просечно зиратне земље: од 3—650 хектара.

Ових 3—650 хектара, распарчетани су на 10—20, па и преко 50 деоница и разбачани по свему сеоском атару.¹⁾

Оваква распарчаност и разбачаност пољског имовине, сама за себе, без других узрока, проузрокује силне губитке у времену и радној снази — људској и сточној — при обради и жетви, отежава и поскупује надзор, умножава растур земља на синове и границе.

Безбројне деонице леже разбачане на сто страна, често и по атарица других, удаљених села, грдно далеко од места становања и тешко се могу појединци испомогаги раменом, да бар то мало отлине.

Велико је ако не у већини атара сеоских највеће зло, што су поједине деонице без икаквих путева — неприступачне: сопственик мора преко туђих земаља прелазити, да до своје земље ради обраде и сређивања, дође. Нејасна права службености са тим пролазима и путевима, повод су свађи и беспрекидној распри, тужбама и глобама. Атар пресецају на две стране, признају, али спорни путеви и колосеци; путеви су рђави и десно и лево од њих, изагнани и колосецима општење ливаде и њиве.

Многе деонице имају посве неправилну фигуру, незгодну ма за икакв начин газдовања. Готово је општи систем деоница — на дужи — криве: дугачке су пола сата а узане неколико, па често и 2—3 метра само. Неке опет искривудане и извржале, свршавају се на клин, испрећују се у средини туђем имању, као „кост у глум“, као оазе, као оплазе и т. д. Такве фигуре расипају многу радну снагу, а обрада је њихова и врло тешка и врло неповољна.

Овакве фигуре деоница недолучтају згодно подешавање висота и разора, регулсање спроводница и јаркова за воду, нити опет правилност путева потесних. Често једне дужице испреће се одесно на другу групу дужица, које су сасвим обратно обрнуте: да дужином пресецају ширину других и с тога је не могуће удецити отицање воде.

¹⁾ Види „Општинске земље“ 1891. Београд.

Разбацанost и распарчанost деоница не допушта да се са земљом по својој вољи користити можемо, или да начин употребе променити можемо на пр. да рђаве претворимо у зиратну земљу ил' у ливаду, да рђаве земље попузимо и у шуму претворимо, да усекне и ловце попузимо, да баруштине и мочари осушимо, и у опште, не могуће је користити радове предузимати, те да нам се земља боље рентира, јер има ваздан културних поправки, које се само на већим комплексима, на груписаним земљама, могу предузимати и рентирати.

Дако ил' нам земље морају бесплодне лежати, ил' морамо на њима нерационално газдовати на пр. код узаних деоница, на брговима, морамо одводнине повлачити низ брег и ако ће се ситна земља исплавати и сполити. Јер је немогуће орати страном, попреко, због узине и т. д.

Злато велики губитак у укупном приносу (жетви и берби усева и плодова) и најбољих зиратних земаља — њива, као и сеношана и уопште најбоље земљишта има се отуд, што врло много земљишта отпада на међе, синове, шанчеве и околице оно појединих деоница и њива, на *узратине* и *слогове*, на *окуке*, *превоје* и *кривине*. У њима лежи грдно пространство најбољег земљишта необрађено, као чист губитак по народну приреду с једне стране, а с друге стране и грдна количина семена пропада сваке године, при сејању.

Због тога узратине, слогови и у опште синови појединих деоница и њива, гледају су за штетне инсекте и коровак и немогуће је ма шта слонио и селекци предузимати за тамањење истих.

Дама је огромна рђава последица многих граница — претављае и пресор тубих синова, свађе и распре оно синова. Надзор над пољима је отежан и немогућ. Пољске крађе и неистинитост имовине, потре и глобе и ето других сијасета — свакодневна су затра пољске имовине!

Познат је рачун, да прилично распрострањени обдани дужиња од 4 мет. ширине и ренимо 400 метара дужине, има граничну линију од 808 метара, доксле пета дужиња, кад је у виду квадрата, четвртака са 40 метара дужине и 40 метара ширине, има граничну линију, у дужини само од 160 метара!

(наставак се)

ИЗ ВИНОГРАДАРСКЕ ПРАКТЕ

III.

О засађивању винове лозе.

(НАСТАВАК)

5). Избор и припремање лозе за засађивање.

Како сам при писњу ових чланака *оно* виноградарске практе⁴ поставио себи за циљ: да светом помогнем, у којико умем и могу, ове наше приреднице, који подижу винограде са итеричком подогом, било би сасвим природно да у овоме одељку говорим само о избору и припремању америчке лозе; али, кадко су ови чланци наменени и онама, који хоће да подижу винограде са већ одмакљеном и оиваљеном америчком лозом, говорићу у овоме одељку и о избору и припремању и срезаних калемова.

Али, пре но што приступим ономе о чему хоћу овде да говорим, сматрам за пузно да још један пут и на овоме месту

нарочито нагласим: да је за добро напредовање једнога младог винограда, који се пољике са америчким подолом, први и најважнији услов: добро припремање, шта ће рећи добро припремање земљиште; јер ако земљиште добро припремано — а обрађено здраве сацидне — било ренице, било привоје — а обрађеном потребу пажњу при сајени и време боље и ове угодио, привоје нам се или све, или ће адати само нештоан број. Што год, пак, будемо земљиште рђавије припремали, и што год будемо мање пажње обрађали при засађивању лозе, бине и број припреманих сацида све мањи; а, кадко је, опет, исквадно попуњавање младих сацида и доста тешко и доста скупо, треба ушнати све што је пузно и што од нас зависи, па да се што већи број првобитно засађених сацида и привоје.

О самоме избору лозе нема се за сада шта много рећи, с тога што већина подоприредника може да набави лозу само из аријанских расацина, а у овима има за излагање у већој мери, у главне две сорте: *рипарие совак*⁵ и *жакова*⁶. *Рипарија совак*, као што сам већ рекао и у I чланку, неможе да успева на кречене земљишту, које у сто делова земље има више од 18 делова преча. Према томе, а у овима кречени земљиштима, не би требало рипарију на засађивати. Како се, пак, познату јано кречна земљишта по њиховим спољним знацима, послано је у познатуто I-не чланку *из* виноградарске практе.¹⁾ *Жаква* није оивако издржљива противу *аноксерс*, пољико је издржљива рипарија, али он може доста добро да успева и на земљишту које има и неке креча.

Из овога што је овде речено, излази: да би за дубока, тршна земљишта, која су састављена од *гвојичевите* и *ловаче* и *песа*, и која најчешће имају мрво *пренасту* боју, требало употребити *рипарии совак*⁵, а за земљишта, која су богатија кречом и која се одликују својом мање или више отвореном бојом, требало би употребити *жаква*⁶.

Што се самих реница тиче имам да напоменем: да треба засађивати на стално место само оне, које су здраве и које нису сувине тачне. Тачне ренице треба засађити обина — у *пшолу* — како би их идуће године могли употребити за попуњавање сацида. Ако употребимо за засађивање лозу са *њивама*, онда треба сајати само оне које су здраве и код којих су тако *пване* основне *жале* 0 (сл. II) боље развијене. Ово лозу код које су основне *жале* 6 или врло слабе, или их ипвако и нема, не треба ни сајати на стално место. Већ је треба метнути у *пшолу*, да је идуће године, ако јој се *жале* добро развију, можемо употребити за попуњавање. Употребимо ли за подизање винограда већ *калемову* лозу, онда на стална места треба сајати оне *калеме*, који су добро срасли и који имају добро развијене основне *жале*. Све *калеме* која су рђаво срасли, или који имају слабе и рђаве основне *жале*, боље је засађити обина, у *пшолу*, па ако за годину дана добро прерасту и ако им се *жале* добро развију, могу се идуће године употребити за попуњавање празних места.

У опште *узве*, боље је засађити *једне* године и *мањи* број али *добрих* реница, *припрема* или *калеме*, који ће нам се *сигурно* примати и *напредовати*, него *већи* број *рђавих*, који ће нас *изадати*, јер ће нас обрађивање *малога* винограда, у *првоме* случају мање стати но у другоме, и нећемо се *узвуда* мучити и *око* ових *рђавих* *чакота*, који се *никуда* неће *моћи* *наравити* са *добрама*.

Пре пак, но што ће се приступити засађивању, треба лозу припремати за сајене, и од тога, како се ово врши, *лијени* *врао* често и *успех* *пријима*. Ово нарочито важи за ренице *известних* америчких *сората* које тешко *има* *пшутати*.

Рипарија совак, пушта *жале* *прво* *лако*, с тога *неће* ренице *можемо* *врло* *лако* и да *припремимо* за сајене. Најчакше и *најпростоје* *припремање* ренице од *рипарие* за засађивање: *вио* их по 50. *понежемо* у *својоге*, тако, да *они* *дебли* *крајени* *лозу* на *једну* *пшолу*, на *оно* *сновоге* *поставимо* *дубине* у *накав* *поток*, да *оно* *дебли* *првајени* *реница* *доле* и да *у* *својоге* за *половину* *да* *оде* *трешине* *своје* *висине* у *води*. У *води* *треба* *оставити* *сповоге* 7—8. *дана*; за *нежудо*, *можемо* се *задовољити* и *тимо*, да *сновоге* *депе* у *води* и 2 до 3. *дана*. Ако *немамо* у *близину* *поток*, онда *можемо* *лозу* *потопити* *код* *куће* у *какавој*

⁴⁾ Види „Тожак“ од пр. гла. Бр. 42—43.

у невољико сарадња, проширање њихове у срци просемене једно-годишње грмичице, добро је да се уста просене одмах изнад главог као што је и обележено на сл. 11, а и на сл. 10.

Да би се прихватило прилика и изгледање алие што више потпомага, добро је да се орегани приори или изземљена зона оставе да престоје у води 2 до 3 дана.

(српски)

ЈЕДАН ВРИО ВАЖАН УСЛОВ

за ипотиноу унапређења домаћег
коњарства.

(Реч у своје време од једног члана секције за стојарство)

(српски)

б) Брине о тачном прикупљању података, о плодности државних пасува.

в) Уверова се о зменог настави и ипаче о успеоблавању пасувоје и ергелне пасује зашта израђује у наставни плапоие и зпуге.

г. Уверова се да ли садашња порција хранена за грла, ипачи неговања грла, ипачи ипаче зурани, етаје за грла, ипачи потпавана, доба опавана кобиа, ергелска стабаа, одгајивачки и остали ергелни прибор и све остало што је како по рационално одривање снагу врста коњских грла тах завода тако и ипаче по унапређење коњарства потребно, одговарати тим условима, или би се у чему и какове измене чинити ипаче, те да те државне установе што боље напредују и што боље познати своие одговоре.

д) Уверова се да ли би потребно и корисно било коју заводу побуду упутити у коју обавишу страну ергелу ради подвођења под пасува.

е) Уверова се да ли би се који пасува — ипачијер напаче државној ергелској стабаи у следећој сезони опавана могао пуштати и на приватно ковање и то на кољико, какве и по коју цену.

ж) Уверова се по колико копова могу највише учинити у следећој сезони опавена поједини државни пасуви који се за опавене приватних кобиа употребљавају с обзиром на накову расу, мек и старост.

з) Уверова се о стручној спреми ергелског особља и о ипачевој дубави и предности ка служби.

и) Уверова се о реду и ипачеоднању у школи за потпавче и школи за коњарство као и да ли би, било у увећању броја питомца, било у наставном плану, било у повећању зграда или ма у чему другом какве измене чинити требало.

к) Уверова се да ли се у ергелу према утврђеном правцу доства поставила резултат тапав да се у земљи може успеоие углатити на поправку домаћег соја коња у два правца: за јачине и телегне, те да се задовоља и једна и друга потреба земаљска и то како за војне потребе у коњици и артиљерији, тако и за ојачане телегне синге за примену у привреду.

Далје, он са сталном комисијом припрема податке за израду карте коњарства краљевине Србије и одређује са истом на које ће се ставити савети превентивно пасува темер. [teglaher] а у које јачаков соја.

Прочуваа и подноси господињу министру народне привреде на одобрење све штатуте које министарство на одобрење поднесу нове државне којима је циљ унапређења коњарства.

Прочуваа годишње распоредне рада свих оних удружениа која рада на унапређења коњарства и брине се да се и у тим свима удруженима као год и у државним установима етално и систематично ради по утврђеном плану у погледу одгајивача потребних сојева коња за телегне и јачине.

Стара се о прибављању статистичких података и претлажу коњарства у туђим земљама које им у томе могу за пример и углед да послужу.

Брине се да се стапа стручна комисија која нећа о мерима за унапређење коњарства на време саина, зашта чини предлоге господињу министру.

Предлаже отварање како нових пасувоких станица тако и нових пасувоких станица.

Стара се да уопшта одгајиваче с најбољим путевима за продају преобројних им грла и у исто време настоји свима мерама да одгајивачи не продају најбоља привољна ипаче грла ни по коју цену него да уста оставају на пават.

Стара се да у земљи порасте број одгајивача и да их уопшта са свима користима које их очекују од глеша доброг соја коња.

Стара се да се расписују конкурсе за израду поучних плапа за одгајиваче а тако и за субвенционалне стручнога листа и календара.

Стара се да се расписује конкурсе за израду ергелне терминологије за све ипачеовско ипаче као и за ипаче целовитог прибора коњског.

Прати примену и ипачеје снају постојећих закона, прописа и ипачеа, која се ипачеодреду ипачеодреду тичу коњици и по потреби реверсије господињу министру о томе.

Прати и проучава мере за унапређење коњарства у другим земљама.

Ипачеје све ово на оцену и суд јавности, ипаче пред очима тој циљ да у што краће време треба за окупити припремити потребан пројект закона који ће укључити коњарству довољан број стручних радника.

А да изради таковога законскога пројекта без ипачеања и одгајивача присутности треба, неће зашта посумњати ипаче ко о ипачевој прочити све оне дужности које сам оде напред израђао. Да сам израђао само главение и чинио сам то ипачеање у ипачеањим погледима па је што ипаче толико много написало да је тешко и прочитата а где ли све то савесно и на време ипачеавати.

Тај пројект закона требао би да обухвати целокупну струку за коњарство ипачеа и урочење снају државних установка које су директно или ипачеодреду познате да земаљско коњарство напредују, а те установе јесу: државна ергела, пасувна станица, пасувоке станице, школа за коњарство која би се од времена на време саптајао у министарству народне привреде?

У тај тивони пројект закона требао би најстроже обухватити и те:

1. Какве стручне спреме морају да ипачеа чиновници струке за коњарство и

2. Да ипаче не може добити нећи чини и знање док није слузио у ипачеом, то јест да свако стручно лице које у службу струке за коњарство ипачеање буде да мера да почне службу од најмањег ипачеа те струке на да се унапређење у ипаче повољно теи према на делу са ипачеом способностима и успеоама а на предлог Главног савета за коњарство.

Да сада, све те ипачеање пожекуте установе као и целокупна струка за коњарство, ипачеа једног особља у једном ипачеовјем решењу од 5 Мија 1860 године ВПр. 1268 којим се у неколкој врстаца одређују пачеа управљању, помоћнику и писару државне ергеле.

Б

ПРОИЗВОЂЕЊЕ ДУВАНА

ИЗВЕШЊЕ ДУВАЊЕКОГ РАСАДНИКА НАПОМЕНА ДУВАЊЕКОГ ПРОИЗВОЂАЧИМА
ише ише Анар М. Маргитовић.

О произвођењу дувана у опште ипачеа је мој поштовани професор г. Коста Цириград и други. Но ако је о томе досад ипачеа само са теоријске стране, то ћу ја као дугогодишњи произвођач дувана по свом личном ипачеаству, а не приватни остала произвођача из срца моравског, а мојим ипачеањем, покушати да овом приватном ипачеањем: „Практично ипачеање дуванаког расада“ с нарочитим погледом на ипачеање, али

излаžu u obzir: da duvaniski rasadnik bude dobar — da je „pечен“, a da je цела радња што ланца и простија и да не испукује великог трошка и дагубе.

Слани који је ма једном произвођач дуван израде да призна да су вода и труд, и орање и друга спрема најважније, ако се нема доста и добродушни расад, већ да се мора да тражи и иде у десето место, а расад који се из дављане узима и доноси не само што увече и искири се, но и иначе није за расајање, јер се неваз како је извођен и од каквог семена?

Према овоме извођење дуван, расада гласни је и основни посао сваког произвођача. Зато оне наложене преходно се и изнукују произвођачима.

За извођење дуванског расада потребно је:

1. Земљиште, 2. Семе, 3. Буџет, и 4. Судови за заливање.

1. Земљиште.

Велика важна мора да се покљони при избору земљишта где ће се дувански расадници сејати. Како је дуван у оште врло нежна биљка, то треба пре свега имати на уму: Како да се клима а потом мада биљка сачува од позних пролетних мразева? И како да у дувану, расадницима не буде много траве и корова, животиња и других штеточина?

Зато земљиште пре свега треба да је законито од ланог северног ветра, који је — бар омамо — доста штетан и за друге шпарљивије биљке а тим пре за дуван. Међу тим треба имати на уму да дуванске леје дођу онде где је са северне стране, плат, воћњак или ма каква друга заграда, али ипак да морају имати довољан приступ сунчаних зрака и да су извођење приступу ваздуха.

Дакле дуванске леје треба да су са југо источне стране.

Поред овога свагда гасадати да леје буду близу буњара или које текуће воде, јер ако се нема довољно воде за заливање, леје биће расада.

Земљиште за дуван, расаднице треба одредити још с јесени, како би се још тада извршило довољно дубоко прекопчавање, јер је то нужно да би се земља очистила од корова његових жилица и другог шљамца, а да би се од њених мразева испатила а каше од траве пропале.

Које је земљиште коровљано а има камена или ако избода много и равне траве, није никакво за дуванске расаднице, јер поред тога што трава већа дувану да се довољно и правилно развије, негодано је да се пљени пошту на својим жилицама и дуванске струкове изнукује. Дуван се прореди, струкови покриве, те није добри за употребу — расајањање.

Отуда, да би се избегла сувишња травушница на оришницама и ђуборитињем земљама, многи овамошњи произвођачи превођаче леје на ледина. Тада само сврху — отрес — тразу, направе расадник на одмах сеју. Ово је оправдано још и зато да већи дувански струк дубоко тераси корен — вретено — у земљу, а за цуштање ситних а потребних жилица и па не утајивеј ледина има увлада. И саме у јесен прекопчање расаднице пошто се направе, нужно је при сејању расаднајасном воштаница, како би се земља слага, и само тада могу дуванске стабљике да цуште и развију довољно ситних жилица, које су неопходне за примаче при расајању на илца. Дугачак и без ситних жилица струк нећега расајањати, јер се неће да прими, а кад трава струкова има поново, онда се дуваншти прореди, а то врло штетно учине, како на развијање стабљика тако и на квалитет и доброту дувана. Прореди дуван, много више остар поштепа, а некији листови поста одвећ велики и маснија, а то све доста смета јаво раду тако и каквоји па и на самој цену дувана. И практиком је осведечено и Управа монопола, тражи: „Чист, цео и добро узваљан дуван. Дакле боље је мање а буџет и лепо сређеног дувана, него дувано више но хрљавог поштепањом и не уређеног дувана имати. Нпр. боље је имати 100 кгр. добродуван који ће бити оцењен по 2 дина и а више него 300 кгр. лошије а оцењен по 20—30 п. дина. од илце, јер да 100 илца добродуван добоје се — 200 па и више динара, аки да 300 илца лошије дувана једва се добоје до 90 шн

Чешени се покушавају да се дувански расад изведе у топлим лејма; но расад никад није добар излазио. Томе има доста узрока, но главнији су: Што ако се рано „човејо“, расад отпадне пре по што мразова престану у земља за друго или треће орање

буде угодна. Услед тога расад прерасти те посла није за расајањање. Дакле, расад у топлим лејма свагда изиђа — проштрља — и обично буде крив, зрло је воденост, те се хрљаво или никакво не може да прими, дагуби се при расајању а и најмања топлота осећа га. Што се и прими немове темелно да се развија већ свагда после другог летога пушта цвет, а произвођачу не треба дуванско цвеће, већ економско и правилно развијеног ливце. Зато топле леје није бар за околину моравског среза препоручене нити с нама ваља покушавати.

Дешава да се изравају дуго па и у Априлу трају, педају да се дуван, семе посеје. Све што би се могло да препоручи за што старије допелене дуван за расајањање, то је: „извођење семена“: По о томе ће се поменути у наред.

Старији направљени од даска, греда или оградни расадници такође није за наше правике. Једно тако што доста коштају, а друго, што се из искуства зна: да где што се неколико година уставиште сеју расадници, има и више корова, а залегу се и ранији инсекти и буџе, а све то смета развијању и правалности дуван, расада.

Како да се буде свала леја дугачка и широка? Зависа од простора земљишта и повоје произвођача. Но за летни рад при заливању и пљемељ најповољније су леје од 3 метра дуљине и 0'80 мет ширине. Леја од леје треба да је бар 0'40 мет. удаљена да би имало преступа при раду.

Према овоме, земљиште за дуванске расаднице треба изабрати и сирежити као што је у почетку о томе изложено; но с тим додатком да земљиште треба по могућству да је у загради, како неби етога гасла и живина чедрала. Где немове бити или нема граде за заграду, мада се бар прикушта да има довољно трава, те да се она леје покриву у и неколико сиречи преступа стоји и иланица.

(свршише се)

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК

26-ог Главног Годишњег Збора Државног у Београду 30. Јануара 1895. године.

(свршише)

Председник. — Молим вас, имате чути предлог друштвеног Управног о предлази двадесетогодишњег годишњег рада.

Секретар прочита предлог.

1. Да се као знак и успомна да двадесетогодишњи рад Срп. подшодринског друштва изради „споменица“ у којој ће бити дов дата: а. Историја друштвеног рада кроз тих 25 година; и

б. Радница полске привредне у Србији преставља у картограмима изложницама и опису.

2. Да се за израду одобра кредит од 1000 динара, којима је стављено у буџет за 1895 год. — Збор једногласно усвоји и овај предлог.

Председник прочита акт суда општег секретарског од 20-ог Јануара ове год. № 358, којим се извештаје друштво, да је одбор општег секретарског донео у начелу решење: да пошати друштву своје извештаје на „Великој Царини“ које ће изићи, од привале, 90—100 центара за поддржање уградње одбра. — Збор једногласно прими понуду у начелу, а за њан рад и препоруку за добијање пошудњег земљишта, олакшању се управни одбор.

Милош Мариновић, савештањак — Предлаже да се друштво поштар да благодарности набави семе од савошних буџа, и бесплатно разла одлаживачима, а и да маје извешта, да се одлаживачима олакша и осигура продаја производних чуфра.

Председник — Објавиома да је из сем учесњај дружан хоран код г. Министра нар. привредне, и из позивног извора сазнао је, да је г. Министар нар. привредне и поручио овога извршио.

Јосиф Семић — Назнао да би оно одлаживачи савошних буџа, којима се може бесплатно да, требали да пошуду иницирају о раду око одлаживача буџа и пошуднији резултатима.

Председник — Нејан да се ова изјављена прија и званик.

Арс Јукић — Држи да се друштво не мора бринути кад ће се члуре пронаћи. То је ствар трговачка, и ако смо буре произведени доста и добрих члуре, да шта би друштво требало слажу пакњу и да обрати, јави ће се трговци и сави.

Председник — Пошто се више нише ни у каквом предлогу не јавља, то је сада на дневном реду избор чланова управног одбора. Овом приликом изишавати збор, да је г. Њоста Вуковић председник друштва из Загребца поново оставио на предлаживањима. Према томе сада треба изабрати и председника.

Гди споразуми да кандидатите, изјед 10 минута одмора. После одмора.

Св. Љ. Гапаровић — Са обзиром на интересе друштва, и само да то не изишло договорима смо се раније да се председника друштва изишавати г. Милан Антић управника потписаних споменика. Оно смо јавно да купило да извесно да то што се сада изјављено више кандидатите.

Светозар Милојевић — Држи да би из више обзира требало кандидатите лице погодно за тако важно место, и ниш се своје страна предлаже г. Јазу Јовановића генерал. контула у Солују.

Председник — Молим вас да приступите избору. Предлаже да бекско гласове г.г. Светозар Гапаровић, Никола Вековић и Тодор Никољевић. — Збор прима.

После свршеног гласања за председника, председник огласи овај резултат:

- За г. Милана Антића гласова је 15.
- „ г. Радну Милошевића гласова је 8.
- „ Јазу Јовановића „ „ 3.
- „ Чеду Поповића „ „ 3.
- „ Миловића Спасића „ „ 2.

За г.г. Хорватковића и Јан. Марковића по 1. Према онема гласовима је добио г. Милан Антић.

Петар Такић — Предлаже да се изврши ужи избор између г.г. Антића и Раше.

Светозар Милојевић — Предлаже је онема, јер правичнија није предлаже да који биш адептуга некима.

Вучко Богдановић — Гласов се св. г. Такићем, јер правичнија није предлаже да да се бира простим некима.

Пошто се некима савме е тим да се изврши ужи избор приступи се повременом гласању и г. Милан Антић добио 16 гласова а г. Раша Милошевић 17.

Председник — Огласи да је за председника изабран г. Милан Антић и позва га да узме председничко место.

Милан Антић — пошто узме нешто изјављати збору на поверењу, које му је погодно и позва да приступи избору чланова одбора.

По свршеном гласању изабрани су за чланове одбора:

- Г. Наја Т. Тодоровић са 23 глас.
- „ Њоста Главанаш „ 31 „
- „ Ар. Зарија Поповић „ 24 „
- „ Св. Љ. Гапаровић „ 32 „
- „ Анка Голубовић „ 31 „
- „ Ар. Марко Лико „ 29 „
- „ Александар Сенузић „ 25 „
- „ Њоста Првосвирец „ 24 „
- „ Милозас Куртовић „ 24 „
- „ Тодор Никољевић „ 24 „

Председник — Сај је на реду предлажући прихода и расхода друштвених за 1895 год.

Благовани прочита позиције прихода овим редом.

- 1. Остатак готовине из 1894 год. и по:
- За „полупривредна фонд“ 1850—
- у готову 2215 60] = 3895 60
- 2 Приход од продајне „Тешака“ ошаре и нове 3500—
- 3 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 500—
- 4 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 8500—
- 5 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 2500—
- 6 Дражних помоћ 2000—
- 7 Приход по партији набавке и расхода, ошмена 2500—
- 8 Приход по партији набавке и расхода 2000—
- 9 Приход по партији субвенција „Пироница“ 16000—
- 10 Вредни прихода 200—

Свега прихода 100195 60 јан.

Збор прима.

Благовани прочита позиције расхода овим редом:

- 1. Полупривредна фонд 1680—
- 2. На штитљива књига и друштв потреби 1000—
- 3. На потписаних полупривред. 6000] 8000—
- и подружника 2000]
- 4. На друштво, добру у Шању 9000—
- 5. На саврше и штитљива „Споменник“ 25 годишњег рада 1000—
- 6. На друштвени шт и печалани 500—
- 7. На набавку књига, новина дрвореза и збирка 1200—
- 8. На издржа савршанима „Тешака“ календара и др. списа 3500—
- 9. На плату друштвеног секретара 1800—
- 10 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 1070—
- 11 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 980—
- 12 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 850—
- 13 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 800—
- 14 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 960—
- 15 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 500—
- 16 Платица по партији набав. ошмена 25000—
- 17 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 20000—
- 18 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 19600—
- 19. На наше издржајске потребе 2200—
- 20 „ непредлаживе потребе 105 60

Свега расхода 100195 60 јан.

Збор једногласно прима, а тако исто прима и праметбу која гласи: Оваквинује се управна, да ишака прихода, ако га и у колико буде, више трговачки на потписаних полске привредо и изишави, у колико шеби да то достигае суме свам буџетог предлажења.

Председник — На реду је избор редовних и почасних чланова. Новогте чути предлажења лица по чл. 10 друштва израваа за чланове редовне.

Секретар прочита:

У сенцију за ратарство:

- 1. Димитрије Ј. Путиновић учитељ из Београда.
- 2. Милош В. Поповић учитељ из Јеличине [окр. жуљаница]
- 3. Пинак Тодоровић економ из Покареница.
- 4. Њоста Ј. Новољовић економ из Краљева.
- 5. Милоша М. Јаковљевић економ из Јузапаца [окр. подунавске]
- 6. Јазар А. Прокић економ из Заборнице [окр. крагујевачки].

П. У сенцију за сточарство:

- 1. Милош Стојановић свештеник из Саве [окр. шокаренички].
- 2. Пинак Тодоровић економ из Покареница.
- 3. Њоста Новољовић економ из Краљева. — Збор их једногласно изабра.

Председник — Иволте чути изишавана лица, по чл. 12 прихода, да чланове почасне.

Секретар прочита:

Г.Г. Богољуб Јовановић статистичар Министар. Нар. Привреде; Јован Жујинић, Милан Вековић и Никола Станковић професора Велике Школе; Павле Крстић свештеник из Савијачеца и председник редовне полупривредне подружнице; Јузијо Драшковић апотекар из Савијачеца и благовани исте подружнице и Василије Несторовић свештеник из Парћана и председник ишчарско новарске задруге за округ моравски. — Збор их једногласно изабра.

Председник — На закључку изборног рада, уложи збор да изберу тројицу за управаче завешанима изборног и да ослухају неколико честитана које су упућене збору. — Збор на предлог председника изабра: г.г. Косту Гаваншића, Светозара Љ. Гапаровића и Николау Велковића.

Г. Јанос А. Марковић прочита оне честитане:

Из Пеште, „Савијачеца“ неурковим трудинцима на поду српске полупривредне, темељу културе, благодетна, јачине и савне издржане. Честитане изборни рад. А. Поповић.“

Из Милуговца, „Честитане јави рад! Не заборавајте да од моста запоси и целокупни издржај наше државе. Свемиљаном случај што ни друштво није дозвољено, да и сам будем на збору присутан. Ст. М. Милојевић.“

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1860. ГОДИНЕ.

Страје за Србију:
 ЗА ГОД. 5 ДИНА. ЗА ПОЛА ГОД. 3 ДИНА.
 ДРУШТВО, ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ
 СРПСКОГ ДРУШТВА ПОМАГАЧИ, И ВАЖИ У ОШТИМА
 ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПО-
 ДОБИЈАЈУ ПРВИТИ, УВАЖЕЊА ЗА НЕКАЈ ГОД.

За Иностранство:
 ЗА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕН.
 Цена огласама наложено је на
 последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 13.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 2. АПРИЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(настави)

На једна биљка не може да успева ако поред материје нема у средини, у којој живи, и састојака пепела. Према томе стварање органских супстанција у биљци из угљене киселине, амонјака и воде, условљено је присуством неорганских једињења, која се у пепелу налазе.

О овоме је могућно уверити се врло простим опитом. Ако се једно зрно семена какве биљке мете у чисту воду да клица, видеће се да ће се у почетку из зрна развити једра биљчица. У зрну семена има довољно неорганских састојака, за први почетак живота биљке, но после кратког времена вегетација ће се зауставити и најзад ће биљка угинути.

Тежина биљке, према тежини зрна из кога је биљка поникла, увећала се, али кад се биљка сагоре видеће се да оставља исто онолико пепела, колико га има у зрну семена. Продукција биљне супстанције могла је или дотле, док је било неорганских делова биљке, састојака пепела, и према томе јасно је, да састоји пепела у биљци нису случајни примерци већ битни делови биљке, који су биљци служили као биљка рана.

За разлику од атмосферских, назване су ове: минералне раније материје биља.

Напредовање биља је условљено присуством минералних и атмосферских ранијих материја. Минералне материје морају бити у домаћају биљних жила и у онаком стању у којем их је биљка у стању да прими — у раствору. Биљци за њено успевање је нужно да има све материје које јој као рана служе, тако да, ако у средини, у којој биљка нема само једнога од састојака биљне ране, сви су остали без утицаја, и продукција биља у маси је могућа само тако, ако се све раније материје налазе у одговарајућој мери. Из овога налази да је плодovitост земље условљена оном материјом, која са осталима служи као рана биљци, које у земљи најмање има. Суму ранијих материја срањава Либиг врло угодно са ланцем, чија јачина зависи од јачине најслабијег претона.

Посматрајући најближе стварну вредност хумуса и његовог хемијског дејства на развитак биља, дошло се до резултата: да хумус не служи биљци директно за рану већ индиректно. Хумус је производ распадања свију органских материја, што су у земљи. И до кога је ступња доспео процес трулења, имаће и хумус различити слојак, и из њега ће се моћи у сваком стању издвојити различита једињења; он је изложен непрестаним променама, и хумус, који се јанас у земљи налази неће бити исти сутра или после дужег времена. Узалудан је даље посао, на хумуса издвајати одређена једињења те констатовати његов слојак. При стварању хумуса из преостатака биљних делова, из шталекога љубрета итд. један део угљеника претвара се у угљену киселину, а азот у амонјак односно у азотну киселину. Амонјак и угљена киселина служе као рана биљу, сем тога угљена киселина дејствује хемијски на минералне саставне делове земље, разлаже их и ствара од њих једињења, која су подесна, да их биљка асимилује. Други део угљеника претвара се врло споро у угљену киселину, и издваја приу органску материју — хумус у ужем смислу, који се такође постепено мења. Стварањем ове волуминозне материје — хумуса, поправља се многа врста земље. Из тежне пловачке гради се растреста земља, те тиме олакшава приступ ваздуха. Лака, песковита земља добија већу конзистенцију кад се са хумусом меша, и тиме и својство да ваздух задржи. Тамна боја, коју земља од хумуса добија, чини да се земља лакше загрева.

Хумус, као такав, није дакле биљка рана, већ производ његова распадања. И ако хумус игра врло велику улогу у пољопривли као средство за удобрањање земље, ипак се не може рећи, да биље од хумуса живи, његово дејство на живот и напредовање биља је индиректно.

Ово су главни моменти на које се обраћања највећа пажња при анализама, које овде саопштавамо, на с тога смо и сматрали за нужно претходно напоменути их.

Испитивање земље.

Кад би се при испитивању земље хтели да узму у обзир сви моменти, који условљавају агрикултурну вредност њену, то би анализа земље била још много

тежи посао, који односи врло много времена. Анастражујући то, што су физичке особине земље од пресудног значаја за плодovitost њени и што се ове особине могу да испитују на разне начине и са разних гледишта, мора се поменути да је чиста хемијска анализа врло трудан посао већ и за то, што у земљи има врло много разноврсних органских и неорганских јединица, од којих се многа налазе у тако малој количини, да их је тешко одредити. Хемијска анализа у толико је компликованија у колико се више анализом тражи одговор на питање, шта од свега што је анализом у земљи нађено, условљава јачину земље за идуће усеве?

Познато је да биљка прве своју рану из земље у раствору и помоћу жила, али погрешна је претпоставка, да је јачина земље пропорционална количини минералних ранијих делова растворљивих у води, јер растварајуће средство у земљи није само вода, већ вода и угљена киселина, вода, која поред угљене киселине садржи растворене и разне соли, што јасно утиче на моћ растварања.

Појмаљиво је што међу хемичарима постоје разна мишљења о методама анализа земље, кад се узме у обзир, недовољно познавање процеса при прелазу честица земље у корен биљке.

Нама није циљ, да изложимо разне методе испитивања земље, с тога се у тај посао нећемо ни упуштати, већ ћемо што је могуће краће изложити начин испитивања, по коме су ове анализе вршене.

Анализе што се овде изnose вршене су само од ориџна (25—30 см. дуб.) од којих су пробе узимате по упутствима пшчевим, а из дубине до 30 см. Пробе су набављане из целе Србије по распису пореске управе. Начин, на који су пробе набављане врло је нестодан, и писац се о томе уверио чим су прве пробе почеле стизати. Селџаци мислећи, по свој прилици да се земља испитује у цели разрезивања порезе, слали су или најгору земљу, или у врло много случајева чист песак, шљунак, па чак и камен. Приличан број анализа морао се с тога одбацити, а рад око тога, као пропао, предлајати. Пробе за анализе земља, које се овде изnose, узимао је или писац сам или лица, о којима писац има уверења, да су радила потпуно по упутствима његовим.

Земље су сушене на ваздуху — на температури 19—28°C и од тако осушених проба вршена је.

A. Механичка анализа

Свака земља сложена је из четири саставна дела то су: хумус, песак, глина и креч. Чисто механичко разлагање или т. зв. механичка анализа иде на то: да ове четири саставна одвоји једно од другог и да одреди количину свакога понаособ. Онај се посао врши испирањем земље водом, но у новије време показало се, да су резултати оваког рада врло нетачни, с тога што са најситнијим деловима земље — са плавачом прелазни и ситан песак, тако да је, вршећи механичку анализу простим плакањем, изакожен увек велики проценат глине више него што је у ствари у земљи има. Из тога узрока предложено је Шлезинг нову методу одвајања саставка земљиних, која је спочетка са хемичким припремањем земље. По овој методи једино је и могућно тачно одредити количину плаваче, па је

с тога у овим анализама и усвојено плакање земље по методу Шлезинговој, која се састоји у томе што се оне да одреди количина.

1. У киселинама нерастворног песка.
5. Плаваче.
3. Хумуса.
4. Калцијум карбоната.
5. Вааге.

Калцијум карбонат одређује се из раствора у соној киселини; преостатак земље, који се у соној киселини не раствара, преливан је са калцијум хидратом, те на тај начин ослобођен хумуса, који је одатле таложен и мерен и најзад плакањем одвајана је глина од песка.

Механичке анализе вршене су са Шенеовим и Шуцовим апаратом и нађено је, да су резултати приближно једнако тачни, али да се са Шенеовим апаратом губи врло много времена, с тога писац мисли, да је Шуцов апарат, с тога што је просторије, много практичнији.

(Наставиће се)

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неспријатности и недаће, њихови уроци и последице.

(Наставиће)

Колико се дангуби, само због непосредног облика дуњаница, при обради земље и сређивању усева, могло би се, на основу овог рачуна, врло лако преставити и израчунати, те да се добије приближна слика рашања радне снаге, само из овог једног врло простог узрока!

Што је интензивнији начин пољорадње, што се више рада мора употребити на обраду њива и ливада, то све више расту радни трошкови и све већа штета произлази са растурањем и распарчањем земље, јер се много надница са њих страћи и упропашћује.

Али с друге стране, то је и узрок, што у пољској привреди не може бити никаквог полета. никаквог напретка, јер је немогуће завести на какву усавршену на растурању имовини. Напредак и полет изазивали су својим примерним радом, свуда, унашњивају, на спремнији појединци. А да ли је и код нас и у оштеће гди влада овака распарчаност имаћа гди потоска припадност са својом кочњом још једнако притискује могућ ма каква напредак? „Гди је распарчаност и растурањем имања, не само да обична гомила заостаје у назадку, већ она свајачи к себи у прошину, као оловна мора притискујући, сваки полет њених натура“ вели лепо Рошер.

Пољопривредник, који с размисљањем и с рачуном мора да приступа извођењу свију својих послова на имању, силом спољних околности, био би принуђен, да према сувременим захтевима и тражињи пијачној цео свој обрт и начин газдовања, дотерује, поправља, именује. Редимо место сада екстензивне културе, да пређе интензивнијој, или да занати више домаздука

(етоке) и у вези с тим, да један део својих поља употреби на сејање детелине и других корисних биљака за исхрану стоке. Али, као мора, притискује на њ обичај, старинске навике и не дају му маћи.

Имање му је растурено на неколико страна, међ савјесет суседа и онда ту бива оно: „Кад неће брег Мухамед, мора Мухамед брег!“ кад не ће и не може суодетство с њиме и за њим, мора она за својим суседима — мора се бактати, па или пропасти, или за времена дивн руке и пусти ти нек иде, како иде: радити како село оће!

И растуреност имања и њихова неприступачност, сва до сада побројана зла, неприлике и сметње пољопривредном напретку и пољету, нису могли остати без уплива на опште распрострањени систем газдовања.

Под описаним околностима и није могуће другаче радити, но управљати се по селу, јер је најбољи пут и начин, сачувати се од потре и штете: ако се једна ил друга страна атара — један ил други појас — обделала и засејава једном истом сортом усева, јер се истодобно на тим пољима и обрађује земља и сеје и жњере, а не мора се тада бојати попасивања и гађења. Дакле и у сејању и у косидби и у жетви и у берби — мора се сваки привољевати и повиновати и на даље алборским закључцима! Закон о потесима је уишну, али потеска уредба, силном околности, фактички и даље још царује и мора господарити све доле, докле се злу корен не потесече!

Рекли смо, да у погледу на системе газдовања, свуда влада тро-пољно газдовање, па да је то и код нас случај.

Тај систем газдовања, био би способан и за до-теривање на боље, да више користи пољорадиња и да веће привоше одбацује; као што је у многим другим државама и рађено. Поједина поља, поједина трећина њихова, могла се делити на засејавање више усева, но што је само жито и кукуруза, као код нас. Нарочито ступањем детелине у плодород, која је долазила на ону трећину поља, која се угарила, одмарала — осетна су се тамо велике благодети: добило се више хране за стоку, могло се више стоке држати, дакле и више ђубрета за удобравање осталих поља добијати.

Али код нас, детелина се од скоро почела и то силно уводити и најглавнија је кочица томе увођењу, што детелина мора, са оваквог стања атара и потеса, да се сеје у огади и у близини дома, а земље под оградом и у близини дома има врло мало! Детелина не сме и не може, да се сеје у потесу, међ њивама тамо гди би по плодороду било годније, гди би план земљоделчев то захтевао, већ онамо гди село оће — тамо гди се мора!

Тек кад она задобије љубав масе, већине — наступитиће и у том погледу повољније прилике, а то ће још по прилично потрајати, докле се то збуде и докле се увиди и оцени права важност и корист од завођења ове биљке!

И наука и пољопривредна праксица, признале су да је мјенимо газдовање, плодород најсавременији и најбољи, гди нема таквог силног ограничавања у реду усевам; докле је тропољно газдовање, у новије доба постало неусуверено и узевује руке пољопривреднику

и чини неспособном пољску приреду у светској у-татници.

Сејање стрмнина — белнх жита — код нас је нагло напредовало, тако да оно сад већ превншјује сејање кукуруза а достигне пространство ливада и пањњака: од зиратне земље.

Бела жита запремају	28%
Кукуруза	26-50%
Ливаде и пањњаци	34-25%
Виногради и воњњаци	9%
Варива и трговачко биље	2-75%

Бела жита јако испрвљују земљу, обрада земље за њих чини, да се земља опљескава и коровљиви — дакле наступа из године у годину све озбиљнија опасност потпуно изнуверности њива. С друге стране нестаје места за добијање новина разором и киревином. Ливаде и пањњаци квантитативно све мању вредност имају. Због тога је ранида депекорација — опадање стоке је огроино из године у годину! Од 1806. године скоро се сва стока, не десеткољаци, већ археолози у Србији! А сточарство је још једнако главни приход народни, главни извор благостања!

Мана је дакле тропољног система газдовања, што даје пољета неусурног житарству, на рачун сточарства. Бела жита у Јеврпни не могу да одрже утакмичу прекоморку (с Америком и с Русијом), гди грдња пространства још плодног и неисцрпљеног земљишта и велики број радни снага, једино стоји пољској приреди на расположењу.

Друга је главна мана тропољног система газдовања, што се пољски радови суитичу и нагомилвају у извесно доба, да оно мало њнокосних руку, не зна с пролећа — за обреду и сејање, коњу штд. — и с јесени — за жетву и бербу, сређивање поља — гди ће пре и шта ће пре. То доноси собом рђав распоред радне снаге, рђаву обраду и рђаво сређивање, па и изнувравање ове радне снаге.

Али нико не сме ни помншљати, да такав једин преживео систем газдовања замењује новим, суверменијим, у коме се више земље посвојењу гађењу биљка за исхрану стоке; у коме се како је ограничено проширивање зиратне земље, постигне да се с исте земље — са исте површине — бољим радом и газдовањем више привоше добија.

Кад је земљоделец ограничен, побројаним сметњама и неприликама, у времену сејања и жетве, у избору врста усева, у избору употребе и користовања земље; кад је принуђен на затирање и ограничавање стоке — како је могуће, да се ма ко' оме усудјавати и на ма какве веће и корисније измене у начину газдовања, да се наада на ма какав полет ил' напредак пољске приреде, кад аграрно стање, виси над сваком као Дамоклесов мач!

(пункташе се)

¹⁾ Општинске земље 1891. Београд.

ИЗ ВИНОГРАДСКЕ ПРАКСЕ.

III.

О засађивању винове лозе.

(Слика 14.)

б) Како треба лозу садити ?

Ако смо у стању да резнице добро очувамо, онда их не треба садити рано с пролећа јер се живот у лози, у хладној земљи врло споро буди. У опште узев добро очуване резнице боље је садити доцније по ранеје. На ослици, уопштеним виноградовим положајима, на којима се земљиште брзо и лакоје загрева, можемо сајене отпочети крајем Марта; а на раним, влажним земљиштима, која се спорије и теже загревају, нарочито још ако је пролеће кишовито и хладно, не треба сајене резница отпочети пре друге половине Априла или почетка Маја. Ово, што сам донаде рекао, важи за резнице које има нису ниво припремане за засађивање или су легале у води само два дана. Ако су, пак, резнице, ради припремања за засађивање, лежале дуже времена у води, јавља се после извесног времена испод коре на доњем крају нека испуцана — то јест, лоза ће набубрити, а на пресеченој површини, избиће ситне беле гомулице, из којих ће се доцније развити жилање, и те гомулице још тако зване „валусе.“ Код резница које су потопљене у тежњу воду „валусе“ се почињу образовати доцније (почетком јуна) по вод оних, које су потопљене у мртву воду или у какав суд напуњен водом. Резнице код којих је „валусе“ образовање треба одмах засађивати.

Приорке или каменсту лозу, треба садити раније с пролећа још док сок није кренуо; само треба добро pazити на то, да се не саде по израју. Јер овај сок се ипаче лако изливало јаво да опште. Према овоме са сајеним приорка и каменстине лозе може се отпочети крајем Фебруара и почетком Марта — разуме се ако је време за рад погодна. Ако нисмо у стању да отпочињемо посао у горње време, онда треба приорке или каменсту лозу уградити на најповољнијем месту, како би се тиме за неко време спрешало претање сока.

7. Како треба лозу садити ?

Ако је земљиште тропно и ако је добро припремљено, резнице се могу садити у рупе избушене нарочитома садилком; а ако је збогачије и лошије припремљено, онда их треба садити у јамиче, која се као што је већина виноградарска познато, копају обично бубрегом. Сајене резница помоћу садилке, много је јакније од сајена у јамиче, али је ово друго боље. Рупе, помоћу садилке треба бушити усправио, као што се то види и на са. 14. Код се резница мете у рупу или јамиче, треба оно не врати ситне трошкове земље, па ово треба набацити или натпакивати. Ово се чини на то: да не остану пунадне у земљи оне резнице, јер оне јаво ометају примање сока.

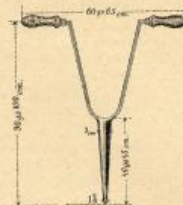
Ако земљиште није најубрзо приправом роголана (прекопавања), онда је добро да се у јамич баци која прегреш добро прегорелог гонелер јубрета, измешаног са ситном земљом.

Да се већ земља, при бубрењу рупу садилком, обурвавао кад се садилка извади, треба ову при извачењу испрештано обрвати.

Садилка се може начинити од дрвета или од гвоздеја; за тропну земљу може врло добро да послужи и дрвена садилка само јој треба доњи крај оновати гвоздеом. Са. 14 и 15 представљају гводеале а са. 16. једну дрвену, на доњем крају оновану садилку са. 14 представља тако јавно блатску са са. 15 обичну гводеану садилку.

Приорке или каменсту лозу са жилама, треба садити у јаме које се могу копати и зливом, али ће после иви бриге, ако се вете посају узамим а подужим мотинама. Може се пак, за копање јаме употребити и бубак. Ма који од поброрјаних алата употребити за копање ових јаме, треба гледати да је она страна,

на коју ће се лоза насавити, буде што усправија, као што је то и у са. 17 представљено. Лозу, пак, не треба никак полагати

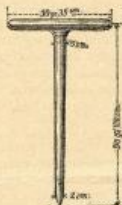

Слика 14.

Слика 15.

врло косо, као што је учињено у са. 18 јер ће тада из доњих окова избијати изливци, од којих се не можемо одбранити и који јаво ометају напреловање каменста.

Слика 16.

Слика 17.

Рупа у којој ће се оживљена лоза посадити, треба да је дубока колико дужине лозе захтева и толико широка, колико је потребно да се жила могу правило размештати, а да се при томе избаци што је могуће више земље.

При сајени оживљене лозе треба нарочито pazити на то: да жила добују што је могуће више, вазом првобитни положај; да свака од њих буде добро земљом окружена и покривена; и да доњи крај лозе черсто не земље лежи. Ништа пак, није тако штетно за једну лозу сад, као праши простори око јаме, јер су они обично узрок што жила почину да тргне. Где се може врло је добро да се основне жила покриву једним слојем ситне земље, па да се преко оне насне доловано воде, која ће тада напавити земљу па сваку јамичу.

У опште узев, најбоље је кад се рукама притисне ситна земља на сваку јаму и између њиха.

Почетно основне жила добро земљом покривење, треба осутиак рупе допунити тако да глатка дозна вири мало изнад земље (као што је то представљено и у са. 17) а за тим треба над главом изгнати ситне земље и начинити мали брукулак, те да ни један дел засађене лозе не буде изолован непосредно дејству сунца и ветра, и тиме буде заштитан од осушавања.

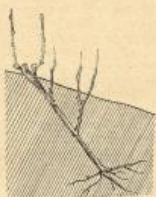
Ако при роголану нисмо земљиште најубрзили, а оно је посуно, онда се може у сваку рупу бацити по један прегреш прегорелог гонелер јубрета, а у тек онда, кад је рупа до половине напуњена. Ако је, пак, земљиште од природе доста плодно онда је много боље да се већ припрема лоза гаље или домаће годане најубрзи.

При копању јаме, треба pazити да оне излове стране, на које жила лозу насавити, добу непосредно до самих кочева којима су на земљишту обележена места за поједине лозе, како би лоза заоста могла посадити на оним местима, која су јој

распоредом одређена. Код саднице прворне биће добро да поред сваке лозе ударимо по један крајни колац; а код саднице казем-деу лозу, онда је неопходно потребно да се поред сваке и колац удари, као што је то и у с. 17. престаклаво.

У с. 17. представљено је доста јасно, како треба јаму копати, јнад се употреба за тај посао мотика или бубањ, након тога овакву лозу наместити, колац поред исте ударити и на подлогу, како ваља ситну земљу на главу засађене лозе на-гнати.

Што се дужине резница, пророрака и казем-деу лозе тиче, имаћ да напоменем ово: највећи део наших виноградара на-баља америчку лозу на наших државних расадница, а многи

Слика 18.

мањи део, и то највиших, набавља, и то већим делом већ казем-деу лозу из Угарске. Реснице, пророрци и палемелна лоза из наших државних расадника, дугачко су 35 до 50 сантиметара дова казем-деа, која се набавља из Угарске, дугачка је обично 40 до 50 сантиметара. Према томе и наши виноградарци имају на воде рачуна о овим дужинама. А како се према дужини лозе управља и дубина сађења, то при копању јамина или јама, треба водети рачуна о горњим мерама.

С обзиром на јаке суше, које су код нас најчешће последњих година учествовале, и на то, што виноградци сваке тражи сваке лозе ја би саветовао нашим виноградарима, да без велике нужде не саде америчку лозу која нема најмање 40 сантиметара дужине, и то мером између крајњих оквира, из чега даље, излази: да је не саде плаће до 40 сантиметара; а боље ће бити, ако буде дубина сађења (и дужина резница) 50 сан-тиметара.

На Св. Тријуму 1895. год.
Београд.

Н. Д. Г.

ПРОИЗВОЂЕЊЕ ДУВАНА

ИЗВОЂЕЊЕ ДУВАНСКОГ РАСАДНИКА; НАПОМЕНА ДУВАНСКИМ ПРОИЗВОЂАНИМА
ише ван Јазар М. Маргуновић.

(свршетом)

2. Семе.

„Како семе такав род“ те и при избору дуванског семена треба довољно пажње да се обрати. Није довољно спремити повољно земљиште за расаднике, а за семе не бринути се.

Главно је да је семе зрело, чисто од уродиле, да је за кљанчење способно, и да је од оне врсте која се с коришћу може гајити, јер треба имати на уму разне врсте наших, турских и страних дувана.

Управа монопола дувана набављала је пређе разне врсте семена и раздвљала произвођача дувана. То је св похваљу. Но све те стране врсте дувана као: Ђубек, кир, шимрива и други нису дале произвођачима повољне и задоговајуће резултате.

Свакојано, овоме је поглавни узрок: наша кама. Те стране врсте дувана треба да се код нас аклиматизирају, и на наше поднебале приликују, па би тек онда посигурно дашан и ми до бољих и разних врста дувана.

Од страних врста пронађен и расађиван дуван, јер био у стању да издржи мало јачу топлоту — сушу — јер му је лишће изгорело, а кад трају после расађивања дуге зиме, онда изљуба по 2 метра, лишће се пољена а и тако је — носно — те и нема свице и леа. Услед овога и сви овакошња произвођачи перадо седе само од страних врста, и тамо ако се мора — онда по непнатан број струкова расаде.

Да би се као што је мало пре споменуто, дошло до бољих и разних врста страних, но и код нас наивнуштаци дувана, треба би управа монопола дувана да или сама о свом трошку произведе оваково семе, или да поједине произвођаче то за-добаје и награду им одреди, а у том случају било би главно произвођаче семена, а о лишћу неби се могло транзити рачуна. Ово би у толико користније било што се после можда неби морао у овакој мери да увози дуван из Турске, те тиме и знатна сува повлади на земље да падаје.

За наше пак прилике т. ј. за срез моравска и околину, за сада је најпогодатији и највећина цвеле „Просечан“ са или без обичног петељке — дршке — свакојак и ова је врста од турског дувана но дугим гајењем прилагођена за наше поднебале.

Има и овамо се гаје још и „спорозрел“ „слезенац“ и други но мише цвеле дувана, те зато се ређе и у нужди саде. Томе је узрок што „скорозрел“ даје врло мало лишћа те и слабу бербу а „слезенац“ и други излазе хријани, те немају добру цену.

Зато је највећма препоручен „Просечан“.

За семе оставају се најбоља и најразвијенија струкова. Свако се бере се у Августу на пошто довољно на промаји просуши троши се и из чурава вади, затим се и од леве добру очисти и у палатним кошама на сувом месту до употребе чува.

Код ошталних произвођача дувана укороњена је је празноперича да дуванско семе може да „замрз“ . То бива код који узаре у кући а и дуванско је семе под ветрим кровом, онда семе изгуби кљанчење те над се таково семе посеје неће да никне. Ова празноперича није за веровање, тим пре што дуванско семе не стоји у пикавој мери са човековим организмом, његовим бељестима и смрћу; но многи се жале и ово као позитивно тврде наводећи (они којима се десина смрт у кући) да им расадници нису никли, и да су их, пошто су семе које је „замрз“ од другог узели — преојавили. Услед овога скоро сваки произвођач, кад има самртника наноси семе на куће и оставља под други кров, да му неби „замрз“.

Ове празнопериче и гатне треба оставити на страну, но ипак пре сејања треба увек опробати кљанчење семена било у лопцу (сакоји) било у влажној и код неке остављеној сушној веси.

На овај начин се и „изводи“ дуванско семе, кад се оће или је потребна да што пре кљане, но тада се семе у вламној сушној веси обично мете у топло љубре те за 24 часа стоји на тало „извећено“ — кљанало одми посеје и одпоче заливати.

Обично и најповољније је време за сејање дуванског расадника друга половина Фебруара и прва па и друга половина месеца Марта.

Поменуто је како се за сејање припремају леје, затим пошто је знатнава наизаваост семена, претпуга се самом сејању

Старији људи мешају семе са пелелом, да би видели те семе свуда равномерно у леји посејана. Но боље је чисто семе сејати, али тај посао треба да врше људи који имају оштар вид. Сејање треба извршити само кад је тахт време и без ветра јер се само тада може равномерно да посеје. Зато овај врло пажан посао треба оставити само извешћивим практичарима — људима који су то више пута радали, те знају и кљанчење семена, земљиште и друге околности.

Пошто се семе посеје треба одмах расадник љубретом покривати за 2 сантиметра дебљине.

Како се спрема и како треба да је сазлежу.

3. Ђубре.

Поред најбоље при избору земљишта и семена, не мање је важно имати при сејању дуванских засада, добар и за то савршеног ђубрета.

Како ђубре треба да је чисто од корова и травног семена, то оно мора бити од оних одлагања која нису помешана са семеном разних саврених трава. Према томе најбоље је ђубре за дувани: од чистих слама разних ланца, труговане дрва, кованске коњине итд. Сточно ђубре нарочито одвије има у себи доста здравог семена од разних трава и корова, те ако покријемо расаднике с таквим ђубретом, треба наше трупа и рада при плашењу.

По многи мнах цене ковије ђубре као добро, јер се из искуства зна да и дуванске лишће од нега добије особито пријатан мирис.

Ђубре за дуванске расаднике треба да је прегорело још до јесени. С јесени и рано у пролеће треба га по двапут прекопати, те се тако још више исити и у високе млине од траве проваљује.

Боље је оно ђубре које је ма још и сламањо, но оно које је измешано или се претворило у земљу. На јанују и снугу ђубрета, потребна се много обавирати, јер ђубре се не меће на дуванске расаднике да даје храну дувани. Бивши већ да чува да се земља не испуца и покрива не ухвати, а да млине и билаку чува од мраза и одржава потребу влагу.

Као што је поменуто посејани расадник треба одмах ђубретом равномерно за 2 сантимет, покривати. Намачке, пренове и другу прибрача треба пошмано очистити, да неба сметали при најању и пицању дувана.

4. Судови и заливање.

Дали ће се одмах или ускоро дувански расадници после сејања и ђубрена заливати? Зависи од времена нада су посејани и од топлота у ваздуху. Ако су расадници рано у Фебруару посејани, а време је још ладно, па још ако трају и мразови — онда не треба расаднике ништа заливати, већ тај посај оставити док се отопли.

Но и пре сејања, а неовластоно после истог треба судове и све остало што је за заливање потребно спремити тако.

Ако су расадници поред бунара, треба бунар очистити како ће за оно време док заливање буде од потребне — имати довољно воде, уз то треба спремити: коју и све што је за лакше и брже заливање воде потребно. Ако ни су расадници поред реке и потока, такође треба приправити место за лакши рад. Према броју расадника треба имати или набавити две или више канти са решетма које треба да имају што ситније рупице.

Чим се стање 3—4 дана отопли, било да сунце греје или да топла ветар дуне треба одлучити заливање дувани, расадника.

Вода за заливање најбоља је свежи из бунара или реке, додатеке ништавање или разумног ђубрета није од потребе.

Заливање посме се предузимати бар у почетку ишло до па увече, ити рано у јутру, јер пошти и јутрњи мраз и хладноћа могу клинама младог дувана да шкоде, јер је дувани сеоване те може да погине. У почетку најбоље је да се расадници заливају сваког дан отопли. Уи а то је око 10 часова пре подне. Ђубре и земља пришеће влагу, а топлота ће угнати на клизавост или пораст, те и ако преко ноћа буде мразовито дувани неће шкодити, ако се време стаљно отопљило, то треба расаднике сваког дана у 10 час. добро заливати.

У случају да чење или сваког дана кишна пада, посме се заливање сваког дана вршити, јер сунчиња влага раседу шкоди те може да струне или ково се омаво веда да се „направила жабан.“

Примети се да ће посме више ноу бити ладно, или ако се изведи да може и „сакна“ да падне; морају се расадници покривати. За покривање расадника најбоље је преко знао испрети да то удесне асуре (рогове) но који то није спренио, треба да их покрије ма чим — пољавима, губерцима, оноловима од кукурузовине, лисицама итд. али свагда треба да се мотри нарочито ако је дувани ишло или одрастало да испуца не лежи по дувани. Ради тога подметти се мотриње које покривају не дају да падне на деју. Провољачи који имају покретне сунчиње од таквих чамових дасака, могу удесити расаднике према криву од сунчиње, па тим кривина преко ноћ да покривају расаднике.

Мора се бржљиво да мотри, да чим се дувани „укрсти“ потребна дозволати да у расаднику између дувана расте и трава. Зато одмах чим се појави трава одмах је треба чуштати — плавити — најбоље се плави после заливања јер се трава јашне чува, а ако се плави док је трава још мала мање па порену чува и дувани. Густо засејани расадници треба ишати при плашењу прокуштати, да би се проредило.

Ако време није одобрало је ишаче одошце са сејањем расадника а време се стаљно отопљило, тада да би расад што пре стигао, треба га давати преко два заливати и то око 7 пре а 4 час. после подне но ишло око 7 вече.

Према досада реченом: на сувом а топлоу времену треба расаднике сваког дана по један пут заливати; но ако виша чење пада, са заливањем треба престати. Исто тако треба расаднике бржљиво плавити и недати да трава ојања и осили се.

Одрасли дувани треба са врло великом ошачом плавити, те да се завлачењем целе руке између струкова, неба ишти покривати и у расаднику полегати, јер не само што ће иштрати но и ошти што осталу прао се дугинбо саде, тешио примају а споро се равнијају. Такође треба плавити да се струкови том правном не ломе.

Кад је одвећ сушно просеће, суице јакно онече, а ноу посе нема дуванске расаднике пастане и не расте. У таком случају, мора се сваког дана два пут заливати, оно што је речево код одошленог расада.

При сваком пак заливању, треба да је решетка од канти што билие до земље; ишачко не треба са ишаче заливати, јер вода или убује земљу те се увати подокор или ако је дувани одрастало од воде полегне и за земљу се прилепи, па се и покрива. Нада плавити да рупице на решетки буде свагда и све отворене.

Дезиња се да кад треба дувани расадницима окупи каша, те не одобрава да се ишаче пререје и спреми, а дувански су расадници одрасли и за расадникама готови — онда треба престати са заливањем и ј.д. не заливати расаднике сваког дана већ треба или четвртог дана. То исто треба учинити ако дувани ишло расте а није још време да се расадике, јер кад се „загнате“ вода, дувани престане да расте, стаљачка му је чвршћа а ишачија, те и за расадникама боља.

У сваком случају на 3—4 дана пре расадникама треба престати са заливањем — заветнути воду — да се дувани „исече“ а онда се при расадникама не ломе и боде ишачи суну на ишаче.

Пре него што се одлучи чуштати расад за расадникама па ишачи мора се добро ишачи да се ишаче чува. При чувању ишача бирати развијајуће и боље струкове, свагда мотри да се остали слабији струкови не положе и не погине. Пошто се расадник процапа треба га отет заштити да би се учвршћени наоставили струкови, који се такође после 2—3 дана процапају, и тако се ради до год је расад потребан и цела се ишача не заводи.

Кољано сам знао и умео ја сам „Новојесе дувани, расада“ опаско, а све но практиковању у оној ошачи.

Радо би приноси и успео допуне и исправке; но ишло би да који стручни а ишачија практикатор оно оно питању научише и ишачије коју и ишаче боље напаше.

Како се расадике, залива, окопава, заида, бере и сунчи дувани? Као и како се чува, и за одкуп спрема? Гледају да усоро ошет (или свако) напишем.

Туберкулоза (Јектина) код наших домаћих животиња.

Туберкулоза је једна од врло опасних, неземљених заразних болести, која се појављује не само код говеда, но и код других животиња, па и код човека, а преноси се од једне врсте животиња на другу или од животиње на човека, или од човека на животињу. Туберкулоза се понављајуће појављује код говеда, а нарочито код ишача (и то увек иште код етариха но код млађих), затим код свиња (нарочито код млађих), до код коношцу, ређе код коња, а најређе код овца, коза, паска и мачака. Иштана је, она је болест код нас ретка, али по другим земљама

она je dosta raskrštena, osobito onde, gde je više razvijeno štalno hranjenje sa zaštrikanim stajama. Kod nas u Srbiji dešavaju se vrlo retke slučajevi tuberkuloze kod stova, i to većinom kod ovca, koja je sa strane u ležaju dovoljna, a tu bolest sa strane dobiva naj naseljeniji zaobljeni, jer naša stoka na italasko hranjenje sa zaštrikanim otpadnim pona, pita se toliko po štalama u povremeno štalnom vazduhu čuša, kao što se čuaju strana goveda, no našim delom ljudi u čestoј природи u ovcu, i hrani se čistom i prirodnom hranom.

Pre no što ćemo otpočetki opisivati ove bolesti, dravimo da neће biti zgrešak, da napomenemo; da ona nije nova kod životinja i čoveka, no da je još u davna vremena bila poznata starim egipćanima, evrejkama rimljanima i grcima. Na 131 godinu pisanе Христе opisao je ovu bolest kod čoveka rimski pisac Гелен и други Хинократ. У писмој време opisali su ovu болест египћани писач Morgan (1689) zatim Morgan Linn. O samoj etičnoj tuberkulozi na starijih prozima nemamo opisа, ali sudеni по старим јеврејским прописима u прелазу mesa, koje су вршани нахотом пактери, можемо с пуном правом закључити, да је она болест и код стова била добро позната, усмед чега су јеврејски законодавци још тада забрањивали употребу mesa од јектичних животиња.

Урок овој болести је, као и код других заразних болести једна паразитна главница, која се голим оком видети не може, но само увеличавајућим стаклом (микроскопом). Ову главницу пронашао је чувени професор хигијене на берлинској медицинској школи Роберт Кох, и назвали је bacillus tuberculosus. И раније било је поведено доварима да је узрок овој болести нова паразитна болчица, али ни један од њих није у могао овако испитати и описати, као што ју је он, из гнојних оболелих делова tuberkulozних ljudi на животиња, издвојио и однеговано, из са њом и друге животне ћелије, које су такође оболеле од ове болести, се чиме је доказано; да је та личица и узрок овој болести. Код ова главница, која се назива у ваздуху, доспева у тело проз органе за дисање, она произведе у тим органима запалене, од кога се по тим органима образују мала чубуљаци (чиреви), које најпоре и распалажу се. Код се те чубуљаци tuberkuloze пададе само у једном органу онда се у њему то назива: *локална или примерна tuberkuloza*. Доста да још ове главнице помоћу алмних и вршних судова и у остале делове тела, као нпр. јетру, плешу, лимфне жлезде, мозак, чакмачу мождину, стомак и црева у органе за плођење, у виме итд.; онда се то у ваздуху зове: *општа или генерализирана tuberkuloza*. Сем tuberkuloza ова главница може доспети у тело помоћу млека и mesa болесних tuberkulozних животиња, кад се за храну човеча или животиње употребе, а тако исто она се избађају била животински или људски, као нпр. гној шљаж, шљажача итд. не умиште, и равним начином допу у додир са храном животинском или човечком.

Знаци по којима се ова болест може познати различити су према томе: како су и који органи оболели. У почетку појава ове болести не може да се приметити, јер она се врло јако развија, тако да пронаоци која наступи у првим данима оболела оставе и неprimећена, пошто животиња нагледа весела. Додичне приметити се у опште, да животиња из дана у дан све већма мршаве, и ако има још била апетит на храну, но што је раније имала; која изгуби своју еластичност, дака се нанодрости и изгуби своју снажност, и тек после неколико недеља или месеца понажу се знаци поремећаја у органима за варење, наступила мајоркност, слабост, малокрвност и потпуна изнемоглост. А према органима који су оболели примећују се још и они знаци:

Код плућне tuberkuloze (од које чешће говеда и ређе свиње и коња оболувају) приметити се одмах као први знаци кашљање, које је прено јак ређе и слабије, а ујутру, особито кад се шталско врата отворе, то у штаљу врло свеж и зладан ваздух чешће и јаче, а тако исто и после шља хладне воде или не чисте и хладне хране. Кашаљ је у почетку сув а миран и везуто, додичне пак наступити јачи и дужи кашаљ са излетом лобњавим шљажом или шљажом сивањог шљажа из носа. Код је пак болест у своје јекне наступити јачи и често пуно гривених кашља, тако, да прети опасност животини од угинуштва, и у такој ствари болести, пролази се у шљажима најкото tuberkulozно гнојиво општење или кавсера која је усмед tuberkuloze постала, те кроз нос и уста потече скаржана тиг tuberkulozног општења или кавсера, која је лепљива, врло рђавог бојаја (црна), која је по кад гнојна, густа, грудњаста, сврета и врло непријатног ми-

риза. Дисање је отежано и убрзано, и са напредовањем болести бива све теже и убрзаније. При претовну грудног коша, а нарочито између ребра животиња осећа болове. Животиње оболеле гледају да заузму извесну положај, да би себи одмачале, да што више ваздуха узнесу. Копа готово нишкно но лежу, али лежу са подизаним предним ногама. Свиње сведе много са исправљеним предним делом тела. Пред свит обично појави се пролив, животиња изгуби апетит на храну, говеда обично престану да препању, а код свиња поред пролива појава се и блување.

Код tuberkuloze у носу, душину и јабучину примећују се ова знаци: животиње имају промукао глас, као отекло и чујно дисање са дахпачем и брестављем, усмед чега могу се животиње но кад кад и угинути.

Код tuberkuloze алмних и осталих жлезда примећана се: да су жлезде отечене, увеличане и отворде као камен, и често пута више жлезда у једно саставно се и отекну. Ове отечене и увеличане жлезде додичне омењивају и пролазе се, а на њих излазе се жућкосто-српаста лепљива материја. Код су од tuberkuloze оболеле марамичне (опаричне) жлезде, оне се могу проз слабију притиском ошпата, јер су грудњасто отекнуте и отвориле.

Код tuberkuloze серезних пољина а нарочито потрбушине (Bauchfell) и вршњаче (Pirrenfell) понажу се ова знаци: чешће напљавље и напљавље, кад се животиња притисне грудни кош, она у побочним осећа болове, а код потрбушине не понажу се карактеристични знаци, само ако није tuberkulozном препа лимбирива, али ако није процес оболела tuberkuloze препа на серезне пољине јетре и органе за плођење.

Код tuberkuloze органа за плођење сви органи бילו мушких бילו женских оболувају од tuberkuloze и онави су знаци: код материце примећана се кљаш у воме се могу констатовати бациле tuberkuloze. Животиње tuberkuloze могу се обременити, али побавују врло често. По побавиња или по порођају животиња, која је имала у врло милој мери tuberkulozu, добија општу tuberkulozu која се врло брзо развија усмед чега врло брзо сврши, јер угне од таквогме гнојивајућег јектине. Мужјаци имају врло велики нагон (жар) за снажање а женске пак долазе врло често у вазру (тежу) се, тако да једна на другу осеће, али тешко остају оплођене, и ако се оплоде оне не доведу.

Код крвава tuberkuloza мимена била понајчешће, и то у почетку оболе само једна или друга зрања половина и додичне отворе и предла половина мимена. Виме оболело набрекне и отворде, и животиња ни осећа бол. Млеко је у почетку обично, јатим постале водено и танко, напосаству сивим пресуци у оболелом делу. У млеко оболелих tuberkulozних животиња, на ма ни виме не оболело од tuberkuloze, могу се увеличавајућим стаклетом (микроскопом) наћи бациле tuberkuloze.

Код tuberkuloze варећих органа, а особито код црева појавује се час затвор час пролив, а на пособито пролив, која је течна зелено-бее, и често пута са врлој поменаш, тако да изгледа, да животиња има колку. Код tuberkuloze црева, животиње обично мршаве, а свиње поред тога још и повраћају. Tuberkulozu јетре тешко је дијагностицирати (спредетати) на живој животињи, али при секцији поред нарочито tuberkulozних знакова, она је увеличана, те због својег увеличанања на живој животињи могу се често пута појавити знаци жутице.

Tuberkuloza може се констатовати и у очима и то: код гочечета и свиње, а и у срдљем усто код свиња.

Tuberkuloza могаа може се често пута констатовати засебно код животиња, иначе она је увек у друштву са tuberkulozном шљажа. Знаци који се појавују при tuberkulozном мозга јесу: Животиња је често забубњена, забубњене то предњи део и бестело затим трање и грбне мишића по телу, одузетост појединих делова на глави и мишића за покретање, па често пута и одузетост једне половине тела, али велика не осетљивост и ваносетност.

Код tuberkuloze мимичне мождине примећују се ова знаци: ход није чврст већ нахажуја (бувајућа), подизање ноге у нас при ходу и одузетост страногме дела тела.

Код tuberkuloze бубрега примећују се ова знаци: нестални нахажуја ход, болови при притиску на делове тела у околини бубрежног, лучење много мокраће (код коња), која је по кад кад поменаша са крвавој (код говеда и свиња).

Од крстију најпониже оболевају од туберкулозе ребра и најчешће обрнуто, понаје се усаде туберкулозног зашлага збогаје и у распаднае прећу, а то исто бива и са англосиома и респирациома.

При секцији туберкулозних животина налазиома при прегледу плућа на једну врло велику миозину бубулина (чубулаца), које су велике као прсно зрнце, а садрже у себи једну жућкасту гнојну депозиту течност, која се мало по мало згуспе у густу сировину; па се за тим стисне и окамени, или претвори у једну масу, која изгледа као преда. Више чубулаца туберкулозних по кад над саставе се узело, тако да се направил један велики, као човекај песница, чвр, а садржина тих распаднућих се чубулаца, састави се узело и испури у плућном ткиву, рупчаге или намере, које су затворене осталим плућним ткивом али и оне по кад над прсну и из њих се наизје жућкасто гнојнаа свру подобна маса, која буде испашалана и напоре избачена проз бронхије плућне и носни отвор или уста. Ситне чубулаце постају и крупније нарочито на севеним козицама код говеда, који добије величину мао крупније бисерног зрна а и изглед бисера, због чега су немиа и назвали ову болест код говеда *Perleucht*; а у овима се тако исто налази жућкастогнојнаа течност, која се исподстелу у тим чубулацима окамени или се претвори у чврсту масу налив на крвду. Ове чубулаце налазе се и по осталим органима, о којима смо раније говорили, и код тих органа развијају се исте промене као и код чубулаца плућних.

(свршите се)

ОБЗНАНА ОДГАЈВАЧИМА КОЊА.

На основу одобрена Господина Министра Народне Привреде од 13. овог месеца Збр. 35 државни ергески пастуви — пеншијери: 1) *Дабри II* датворен дорат, пунокрвне енглеске расе, 6 година стар, од оца Висса и матере Феос, висок 165 см. на мотњи; 2) *Дабри II* датворено дорат, пунокрвне енглеске расе, стар 6 година, од оца Принца Пириса и матере Цеа, висок 164 см. на мотњи; 3) *Кохедан II* дорат, турске крви, стар 11 год. висок 148 см. на мотњи; 4) *Змај*, аравац, англономандске крви, 4 год. стар од оца Грив-Метр и матере Кадинаш, висок на мотњи 164 см. 5) *Викор* дорат, англономандске крви, од оца Фред-Аршер и матере Росете, 4 године стар, висок 165 см. на мотњи и 6) *Радост* дорат, англономандске крви, од оца Експрес и матере Н. од Тирпа и једне ћерке Кокарановој 4 године стар, висок 159 см. на мотњи; — *опашиваје* у току месеца фебруара, Марта Априла и Маја ове године, поред државних ергеских кобила и приватне кобиле.

Кобиле које се подводе под ове пастуве морају бити потпуно здраве, затворених боја (краве, доратисте или алаатисте) правило скројене и највише ове пашње.

- 1) За *Дабрија* или *Дабуда* 142 см. на мотњи.
- 2) За *Кохедана* 138 см. на мотњи;
- 3) За *Змаја* 148 см. на мотњи;
- 4) За *Вихора* и *Радоста* 145 см. на мотњи.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних помена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе. За оглашавање више пута 10 од 100 јединице.

Сво поменути пастуви налазе се у *Љубичеву*. Така је за опашивање овим пастувима десет динара за највише пет сионова и она се подaje у шпред при првом опашивању.

Приватне кобиле које буду направљене и приврљене за опашивање овим пастувима, могу бити приврљене и на издржавање у залоду за време док се не опале, у којој то буде дозвољено место у наведеним конарницама и ако сопственик пристаје да плати: за сваку кобилу за храну се посулугу 1-10 динара, за храну без посулуге 1-10 динара на 24 часа; за кобилу са ждрбетом за храну се посулугу 2 динара, за храну без посулуге 1-10 динара на 24 часа, а на његову одговорност. У случају болести лекови се имају платити по рачуну.

Ну сваки, који би хтео да подведе своју кобилу под именовање пастуве, треба претходно да се обрати Урви државне ергесе пријавом, у којој треба да се назови: 1) име кобиле, 2) боја даке, са тачним описом свију знакова (масета, бреста, у и, пр, путаста итд. 3) старост, 4) висину у сантиметрима (са назначењем: на пантални или на мотњи 5) порекло и раса, 6) јели ждрбела, колано пута, од којих пастува и јели одвојена ждрбела; 7) да ли је учествовала у изложбама или тржиша, којој, кад, где и је ли добила и киме награде, 8) да ли су иела јом, кад, где и је ли добила и киме награде, 9) где је код кога кобила ожадрбелена; 10) жели ли сопственик да кобилу држи на храну у залоду док се не опало и то са или без посулуге, 11) жели ли да се за кобилу и сировина изајестује јединица подвоз на железници или љди и од које станице и 12) тачно адреса сопственика.

Само пријаве у којима је одговорено на сва предна питања узимаће се у обзир и на њих ће се одмах одговарати на тек по добијеном одговору — одобрењу — имају се довести пријављене кобиле.

Кобиле приватне, подведене под ергеске пастуве ушиваће се у нарочиту шмугу о пореклу и по одлођењу истих издаваће се сопственицима нарочита уверена о пореклу која ће се по ожадрбљењу кобила попуниати и узимаће сопственицима као доказ о пореклу ждрбела добијене од ергеских пастува — пеншијера.

Саопштавајући све ово нашим одгајивачима коња, Урва их позива да што прије пријаве своје кобиле које желе да подведу под пеншијере, како би им се благовремено могло јавити резултат.

Бр. 362. Од Урве државне ергесе, 31. јануара, 1895. године у *Љубичеву*.

БИКА, двогодишњака, бериско-алагајске расе, добра за приплод, продаје

Свет, Милојевић
пашини

Садржина: Чванци: — Ошши послат на агрикултуру у Србији (наставни се). — Котље и ситне пољској привреде (наставн.). — На индустријске прикос (свршите се). — Произвођење дувана (свршите се). — Туберкулоза (Лекција) код наших земљних животиња (свршите се). — Огле.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 14.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 9. АПРИЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(изговара)

Б. хемијска анализа.

На жалост агркултурни хемичари нису у томе сложни кадав раствор земних честица ваља за анализу узети. Једни тврде да је довољно испитати само оне честице, које се у води растварају, други опет мисле да је овај раствор недовољан, јер растварајуће средство у земљи није чиста вода, већ вода, која у себи има раствореног амонјака и угљене киселине, и биљка црпе овоју воду уосвајајући овај раствор. Испитивањем раствора земље у чистој води доказан се до резултата, који нису довољни, да се према њима оцењује плодovitост земље; други разлог, који говори против употребе чисте воде је још и тај, што земља има својство, да извесне, иначе у води растворљиве материје за све време, да их задржи — апсорбира тако, да их вода не може да раствори.

Ако се хоће да испита целокупна снага земље, онда се мора земља растварати у врелој соној киселини од спец. теж. 0.17. Но да би се глина од песка одвојила мора се остатак наможити још и утицају суморне киселине.

У овој неусугласици о растварајућем средству, која влада међу ауторитетима у овој науци, писцу није остало ништа друго, до да сам изберем начин анализе; имајући у виду захтеве агркултурно хемијске анализе, а и према целим, коју је овоме раду постао, пукино је употребљавање са анализама земља код агркултурно напредних народа, те с тога су вршене анализе земља у Србији, као што се из таблица види, из раствора у води и хлороводоничној киселини.

Потпуна хемијска анализа свију саставних делова земље, поред тога што је врло тежак посао, нема никаквога значаја за одређивање агрономске вредности земљине, с тога се скоро сви агрономски хемичари ограничавају на одређивање оних састојака земљиних, која служе биљци као храна. И у нашим анализама одређивани су само најглавнији састојци.

Методе, по којима су анализе вршене, поменућемо код сваког састојка посебно, но у напред напомињемо, да су све методе, по којима је рађено описано

у аналитичној хемији од Фрезенијуса, те с тога се нигде нећемо упунитати у опширно излагање појединих аналитичких метода, пошто овоме раду и није цел, да поучи о важну испитивања, већ да изнесе свршене резултате, на основу којих би се могао донети закључак о агркултурној вредности испитиваних земља и који би поучили, шта пољопривреднику чинити ваља, те да са своје земље однесе највећу добит.

Раствор земље у води приправљан је по Шулацу у вулфовој флаши, и из тога раствора одређивана је најпре укупна тежина свију честица земље тиме што је вода испаравана а остатак сушен на 125°C до константне тежине а хумус је одређиван слабом жареном осушеног остатка из дисперзије.

Кали и натрон таложени су као платинхлориди и натријум израчунаван из дисперзије. На тачност при одређивању калија обраћао се нарочита пажња с тога, што је кали једна од најважнијих материја, која биљка као храна сазни. На земљи, у којој нема најмање 1% калија од тежине суве земље, не може са рентом — сем нуме — да успева никакво друго културно биље. И на такве земље, ако се хоће да употребе за продужицију културног биља, мора се и поред шталског љубрета доносити још и вештачко наалумово љубре. На земљама, које имају много калија, развија се врло добро стабљина и лист, па с тога се вештачко наалумово љубре нарочито препоручује за ливаде, које вода не плави и поља, где се сеје детолина граорика итд. Но и стрипи усевци на и винова лоза дају врло добру бербу само у томе случају, ако, поред осталих услова, има у земљи још и доста калија.

Најмања количина калија, која у земљи мора да буде, те да се рад рентира је 1% калија. Међу тим има земља, у којима има 3—5% и више калија.

Сав кали, што се у земљи налази не може се у води растворити, јер земља, према својој апсорбиционој моћи, задржава и возује известан део калија тако да из земље могу извојити само биљке својим жилама.

(изговара се)

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и невоље, њихови узроци и последице.

(миллиона)

На мелiorације такође, не може се и не сме се ни помишљати! Грдне просторије плодне земље леже под водом ил' баруштамом, или су ограничене ни на какву употребу, па чак и најекстремнији, јер леже у плодном пољу река и речца, под поплавом — а мелiorације би отвориле видик многоме плодном и богатом Мисиру у Србији!

С друге стране, поред пеушњавања и регулсања културно-водене мреже, Србија би била у стању два пута и три пут више да производи, кад би се свуда, гдје то може, провеле воде и извршила мрежа за вађење — заливање — поља, нарочито ливада!

Али због разбацаности и распарчаности поља и земље, ни држава не би била у стању, да их данас изведе и проведе, јер би се нагазило, као на сплет змија, на такав један силет правних, техничких, економских и финансијских тежишта, да би без огромних жртва било не могуће поћи ни корака даље у том штрају.

А то да ће се наканити и ако би и то било, то ли ће се реинтерати појединцу, да проводи водену мрежу на дужицама од неколико метара ширине — или да се једном и код нас поради на заснивању Удружења, за извршење на каквих пространјих културних мелiorација.....!

2. Колико је распрострањено ово зло?

Тешко је о томе тачно говорити без икаквих података, код нас. Ако би хтели да сазнамо, колико је распрострањена распарчаност земаља у Србији, или да одредимо колико има заокружених и груписаних комплекса напаша би на велике тежиште при раду. Тек кад катастар буде више премерно, моћи ћемо направити сигурније закључке о томе, али ће такво сређивање података онда бити и много теже.

На спискова за срачунавање површина, морало би се за свако село — а требало би и сваки атар — одредити број становника; у колико атара има који имања, колико деоница има свега, колико-по појединим атарима од које просечно површине, сиром укушне површине целог имања сваког појединца.

А то је један огроман посао, кад би се предузео од једанпут, кад се не би још сада поступно сређивало и прибрало.

Са наложбе катастарских радова, која је држана у почетку 1894 год. у Београду, из оно неколико израђених општина можемо направити приближно поуздан закључак: да је распарчаност и разбацаност, ситњене и дробљене деоница, са свима напред описаним неудобностима, неправилностима и сметњама, опште зло у Србији.

Др. Лоренц је за Аустрију учинио покушај, да за неке срезове, као за Ст. флорјански и Гринбушки у Горњој Аустрији разради те податке, на основу ка-

тастарског рада и то само односно средњих имања од 25—50 јутара. Резултат имамо у овој таблица:

Из следећег броја појединих, одвојених деоница:

Срезови	1	2—3	4—6	7—10	11—15	16—21	22—25	26—30
	Сакоје се имања налазе 25—50 јутара							
Ст. флорјан	15	34	18	15	26	30	19	15
Гринбург	610	129	18	6	5	2	—	—

Дакле у Ст. флорјану од 162 имања у површини од 20 до 50 јутара, било је само 15 сасвим заокружених, 37 имало је сразмерно добро арцидирано са 2—6 деоница, док је 110 имања већ имају по културу штетну распарчаност од 7—36 деоница.

У планинском крају Гринбуру, брдовит положај и са тим отежан даљи саобраћај, с почетка већ допринео је томе, да сваки сопственик добије именовну своју у једном брежуљку или страни брега заокружену, груписану и на тај начин савом природних околности, биле су принуђени, да више склоњени „посед“ задрже.

И ако бројеви катастарских парцела у појединим државама, не дају довољно јасну слику бројног стања пољне пољске, освет могу послужити као полазне тачке за оцену распарчаности. Нарочито се могу из праштаја нових парцела, са сигурношћу, изводити закључци о стањој напредовању све већег ситњења парцела.

Моравски нпр. у време кад је катастар у њој заведен имала је 4,759,915 парцела са површином од 3,862,000 јутара, а од те површине 231,481 јутро под њивом, виноградима и ливадом. Но отада се 1877. год. број парцела повисао на 6 милијуна — а то је јасан доказ, како описати новији узроци нагло и штетно разрушавају сваку основну старинске баштине; нарочито како су дооба утрна и испуста и подизање прокова и насипа жељезничких у стању, да по све неирпидно распарчавале пољске именовне проузрокују.

Но, кад се, добијена слика распарчаности и разбацаности имања, изазове у памети, из успомена чешће путовања по Србији и може се доћи до несумњивог закључка: да је ово зло опште, распрострањено по свима селима у Србији. Оно је све веће онамо, гдје се у атару наоди боља земља за обраду.

Из описатог историског тока у мењању облика својине у земаља, са тамо побројаним средњевековним узроцима поступног ситњења и дробљења земље на све већи број деоница и на све ситније дужице, знамо, да су новији узроци, наслеђе, продаја и дооба задржног имања, са грабежом утрна и испуста и силним завањима — првобитно зло, у почетку овог века, на јако увећали, те да можемо и други закључак, по сигурно чинити: да се ваљда у сваком срезу, не би могла ни на прте избројати она пољска имовина, која је, било од неких остала тако, ил' допије размено била заокружена и груписана, у поле сносију форму агудно колико толико, за самосталније и паметније гадовање!

Но још јасније ће нам бити, да су исти узроци, морали изазвати и иста дејства свуда, у свима држа-

вама, кад примером из државе, у којима су такви подаци прикупљени, све то још уочљивије преставају.

Кад се у Пруској на основу закона сепарације од 1871. већ у комасацију узела укупна површина од 2500 квадрат миља, па пред укрупњивање изађе предлог, да се у областима, за које је важио тај закон, настапи даље комасирање, појамна се жеља, да се сазна, да ли има још много пољских атара и општина, које леже распарчане и да ли је оправдано и даље принудним путем, са тако огромним напорима и жртвама настајати овај огромни посао.

Предузеће прибирање и сређивање података показало је, да је 1871. год. у самој Шлеској, било још 3 милијуна јутара, изузевши које од прилике заносише 1/4 укупне површине — што очекивање на комасирање. Па то тако је тада се нашло, да је донекле, био случај и са Вестфалском, Сакском, Запад. Пруском и осталим провинцијама. Мотивација предлога и од стране владе и од стране одбора у облада дома, показала је са сталним увећањем, да је не гледајући на извршено комасирање, па пространству од 2500 квадрат миља, број распарчаних и разбијаних пољских површина, на које се закон применити има, још тако велики, да је безусловно потребно приступити и њиховом комасирању, у интересу општег благостања, из брига за повшењем производне снаге народне, па отуд и за повшењем његове пореске моћи.

По соби се разуме, да би и у овом погледу тачни статистички подаци, — па ма колико они биле по жртвама скупоцени — биле од огромног значаја, по даљи напредак и законодавства и пољске природе у Србији!

(Напомена се)

Туберкулоза (Јектика) код наших домаћих животиња.

(СРБИЈА)

Туберкулоза је у опште хронична (дуготрајна) болест, код коња и говеда може неколико месеци, па чак и године трајати. Смиње пак не болују тако дуго, и брже српшавају, јер болест траје неколико недеља или месеца. Туберкулоза је, само онда, акутна (малотрајна), кад у великој количини доспе туберкулозни отров у лимфне и крвне судове.

Туберкулоза је неизлечива болест и исход ове болести свршава се увек са смрћу. Туберкулоза је често пута врло много распрострањена код говеда и свиња. У неким пределима говеда од ове болести болују 10—50%. Стара говеда чешће оболевају а ређе маља, док код свиња је обрнуто.

Напред смо поменули да је туберкулоза неизлечива болест, и према таме овако лечење туберкулозних животиња је изадржно, и по што већо делу примењује професор Др. Zirn свако лечење је, дакле, немашта, кад говеда и свиња. У неким пределима говеда од ове болести болују 10—50%. Стара говеда чешће оболевају а ређе маља, док код свиња је обрнуто.

Истина је, да је у последње време чимеи покушај лечења туберкулозних животиња недовољан, са лимфном је сприво био чимеи професор Кох, али резултат лечења није асило овакав, какав се очекивао, јер лек није показивао много делства вамају му се у почетку приписивало. Но свакојак можемо се у бу-

дљности знати, да ће нестати које научника, да рукон, да лек противу туберкулози пронађе, опшм начинком напави је Платер пронашао лек противу бацила или сличних, у најновије време пронашеним, противу дистерје.

Но пошто је за сада туберкулоза неизлечива болна, најмеће нам се врло важило питање, како да од ове болести сачувамо нашу стоку па и сами себе и своју околину да се не зарази и ако је животиња оболела да се бар са што мање штете прођево?

Да се не би заразе животиње од болесних заравне, треба заражене животиње сасвим одвојити у засебно шталу, или ако то није могуће због оскуде штала, онда их бар треба подиљне одвојити од здравих животиња. Изабјаје и измање на носу при кашљу, блугу, мокраљу, називе из пољних органа женских туберкулозних бацила, које могу изаду у људне органе, те таме заразити заразе животиње. Животиње се могу заразити још и посредством туберкулозних бацила, које се налазе у овим измањина, бацили, мокраћи итд. и онда, кад су животиње рипале. Упитивањем налазе, ивицаца, итд. упитивају се и бацилае, које се у љима налазе, и које су у првом узрок овој болести. Упитивањем пак, бива са дезинцирајућим средствима, која имају ту моћ да бацила униште и учине је безопасном по живот животињине и човека.

Месо од туберкулозних животиња, а тако исто и од осталих животиња, које су заражене туберкулозом, не треба употребљавати за пиће и храну било човека, било животиње, јер и у млеку туберкулозних животиња има туберкулозних бацила, које могу човека а и животињу заразити. Младом подинају пак не треба дозволити да сине млеко својих туберкулозних матера. Да луше месо туберкулозних животиња, кад се добро гувају избуви своју заравнају моћ, јер бацила дуги и јаки затривањем при кувању угниу, али по меме ишљивују, требало би, у пољико је могуће ниште, избегавати употребу кувањог меса од туберкулозних животиња, јер шмемо свагда сигурни, да су кувањем и бацилае угниуе.

Месо туберкулозних животиња не треба јести, ниш животињима за храну давати, и ако се по негде дозвољава продаја меса од туберкулозних животиња, које нису у јачем степењу заражене. Али пошто је то дозвољаван санветеним законима некојих држава дозвољено донеким продалама меса од туберкулозних животиња, то такво месо треба увек добро искувати и сипеће, па тек онда за храну употребити, јер само јаки топота при кувању и почетку упитивања туберкулозне бацилае.

Често пута дивљава се, да нево у породици пољопривредника болује од туберкулозе. Тада треба нарочито пажљиво обратити на то: да се лесони избегају упитивају, како не би дошли у додир са животињима пољопривредниковим, или са чловекима његове породице, те да се на тај начин и они заразе.

Штале, стаје, и све постоје, које се употребљава код туберкулозних животиња не треба никад употребљавати и код здравих животиња, а само тада могу се употребити и за здраве животиње пошто се добро дезинцирају. За дезинцирају најбоље је употребити 10% раствор заравне нозолине или 100% раствор озубинаца.

Да би, пак, са што мање штете проиша код туберкулозних животиња, треба их пошати, што је могуће пре, и у пољико је дозвољено према нашим законима месо распредати, а које ниште се добро дезинцирају употребити.

Сем досад наложеног туберкулоза је и једна од оних болести, која се наслеђеним преноси, тј. туберкулозне животине ребају туберкулозни одољмадици, или бар тиско који има врло осамку наклоност за туберкулозу. Нарочито велику наклоност за туберкулозу имају облагопривредни страни сојева говеда, а особито врвце, које дају врло велику количину млека. Са облагопривредна наше стоке са стоком других земаља, сасвим је у меса бојаван, да се код више стоке туберкулоза што јаче не развије, било наслеђеним, било, само, преносом бацила.

Животиње које су наложеног туберкулози треба чувати, од прашице, дима, дражељних гасова, који лако производне катарне органа за дисање, јер животиње оболеле катаром органа за дисање, најбрже се зарањују туберкулозом бацилаом. Них треба чувати у чистим и добрим шталама са свежам ваздухом, и увек их хранити са добром и чистом храном, а тако исто појити са

чистотом и добром болом, што би trebalo činiti i kod živoštin, koje nemaju tu nalikost, jer one i ako ne obuju od tuberkuloze, mogu oboljeti od druge bolesti, što je svakako na štetu poljoprivrednika.

I ako u našem savremenom zakoniku tuberkuloza nije ušla u red ovih zaraznih bolesti, za koje su naravno propisane zakonene odredbe, mislimo sam i ja, a ostali mogu drugom mjerom, lekaru, da bi i za tu trebalo propisati zakonene odredbe, koje bi imale zadatak: da siruče špiče i razmnožavanje ove bolesti, a naravno trebalo bi doneti odredbu, kojom bi se svaki zabranjivalo prodavanje mesa i mleka od tuberkuloznih životinja, s tim da za meso i mleko tuberkuloznih životinja, vrše se propisi zakoni, kao i za ostale zarazne bolesti nabrojane u savremenom zakoniku čl. 1. sv. 1. zakona o zaštiti od stocnih zaraza u opšte, i goveđe kute.⁵

Azavr P. Najdanovič
maro, lekar.

КИН О ОБРАЗОВАЊУ ПОЉОПРИВРЕДНИКА.

Поред основних наука: природних наука и економије и чисто пољопривредних наука, које су постале из ових основних и а у свези са правном — општима, које пољопривредника треба да изучава, ако хоће да отужи на висини времена, т. ј. да под даним приликама и околностима научне што већу ренту, што већу чисту прихода, од свог имања, потребно му је још и изучавати помоћних наука, које имају непосредне везе са пољопривредним наукама. Ово усавршавање у својој струци постиже пољопривредник правном, посебнома пољопривредних школа и путевима. Ово образовање чини само његово стручно образовање; међу тим пољопривредник се налази у таквом стању, да је јену пре но икакво другом потребно свестрано образовање, — он мора бити једног речу малосе, ако хоће потпуно да одговори свој позиву. Чужно даље директор пољопривредног института на универзитету у Хали чуваога др. Ludwiga Kuhn Dr. J. Kuhn, das Studium der Landwirtschaft an der Universität Halle, 1888):

Добије да се на таквом основу дубље схватања природних наука и економије с једне стране и с друге стране употребити својих помоћних средстава на познатијаш и вишебо добро стручно образовање изучавањем државних наука, које пољопривреднику не смеју недостајати, ако хоће потпуно да оцени значај свог позива и сасвим да задовоља његов циљ. Та пољопривредник није само занатлија, који мора гледати да своје имање и практичну способност што је могуће више искористи, он је и државни грађанин и има дужности према његовој државној и народној и грађанским интересима, него за њега ипак све једно, да ли је и како следовати овим дужностима. Од што је могуће ширине, није ридше интереса и сточарства зависно и великом степену благодествоња државно и друштвено; пољопривда није само за се најважнија, најнеутрљива и најинтересија извор народног благостања она је и подупирач својих осталих раздва, чије је живаљно и корисно ширедање могуће само тиме, што пољопривредник ствара у довољно величини хлеб и месо за употребно стања њихово и произвођа за развијање индустрије довољно свирог материјала. Ако пољопривредник хоће у овом погледу потпуно да испуни свој задатак, он се не сме задовољати, да само у свом успех врсту чини оно што може, али мора ићи више гледати, ипакшним потпомаганом друштвеног живота, да повећа општу производњу — али он мора и интересе своје ридше према вичним трговине и индустрије и према држави заступати. При савременом стању нашег државног живота тико налазо и разумно заступати извршено је тешко и оно ће бити тим корисније и сигурније, у колико просечно образовање пољопривредника повећа боље и баш тиме сазнавање врних својих интереса буде јасније и општије. Због тога је пукино — да пољопривредник за свој будући положај као државни грађанин прибави она знања, која ће га за неопходна заступана интереса свог стањена оспособити — да према томе све економије слуша и предавања из историје државних наука, опште државне науке статистике, науке о размножавању становништва, земљеделије економије, полицијске науке, политике, државног права, уставна и управног права.

И ако је именовањем наукама све важније означено, што пољопривредника потребује за своје свестрано образовање као стручњак и државни грађанин, ипак тим није испуњен цео задатак његовог образовања.

Образовање, ако треба да буде потпуно, мора се састојати и у општем његовом образовану и с тим бити на чисто да је ридна у овом погледу само општина, дати обави делана, у коме човек има да испуни циљене своје земљског бића, да према томе живот у овом погледу треба да буде прожми, освештан вишим духовним и чувственим животом.

Да би пак и у овом погледу ученик досеое до потпуне јасности, ипак се да он слуша предавања и из философије, историје његовности и етичних наука.

Дакле пољопривредника треба са основним научним и правичним образованим стручњацима да сродним областима образовања и чуства. Он се тада позива (са науке) у свик живот практичног делана на пут чинствених творца, већ као свестрано образован, свог задатка у животу и позиву са свим свестан, да самостално мишљене и сопствено преузимање дозре.

Ми сматрамо образовање као најбољњу пољуту, која човециштво вреше, у напред, а природним и епитос Кант рекао је: да човек постаје човеком тек помоћу образовања; због тога смо и ушли да овде именовано име мисли Кипсона о образовану пољопривредника, јер нам погледа да о томе код нас изајдујемо врло погрешни појмови, чак се ита више мисли да пољопривреднику и није пукино посебноња средњих и виших школа, а међу тим на снази значин код нас има таквих пољопривредника, који би према њиховом стању могли своју децу школовати и на универзитету.

M. T. G.

О НАШЕМ СИРУ.

У нас има три врсте сира — сир из сока — саламуре, — тронши — сирашки — сир у кашпала.

Сир из сока сира се код нас израђује, тронши сир израђује се у савршеним сиром тимочког округа, а кашпала израђује се на планинским сувинама за време бављања у крупничком и тољачком округу на Колонишу и Сувај планини, у врњанском округу на Чернику и Видуљани, и у широтском округу у околини Широта и на Старој планини.

Ове три врсте сира битно се разликују једна од друге по начину израђивања, могућности чувања — трајања — лакоћа преноса и укусу.

Пошто оне особине у опште код сира имају одлучну важност за већу или мању вредност сира, то ћемо према њима и расмотрити неке врсте сира најважнија на првом месту, да нам је намера да оне бољешке, позељне као материјала за припремање података и спаљивања отала у кои се овај рад у неке изајди; а не као прва оцена вредности ипак сира, зато, што би све врсте сира требало на месту гди се, која врста израђује аручити, а ми то да сад ипак ипак прилаше.

1. Сир из сока израђује се на два начина и то:

У западним крајевима и свагда гди се не обирајућа бачије подерана се врше млеко са сиринетом говећим које се нарочито сировају у иду саламуре. Сир у коме сир прешере и чува се, одољиво се сиравају и сир досања. Сиравака се од сирине поју ставе те подуже времена са собу над паром кључа, те које врше екада се непа са извршине док год се буде пранила и док год сирутка не изстане бистра; по том се олади и сир испалаше.

Ово досања врши се 2—3 пут за време дов се не изајди сир — иако — у којој се сир свако-дневно по оброчица млеке млека и подсиривања дотура. Код се нам суд наука оиде се још једнаштва ова података сока испале, прекрета са додатком сирине и соли у колико је потребно, олади и испале у кашпачу, притисне са вргом и каменом на тако остани да прешере. За време припремања хлеба брижљиво екадају тало што се оого на површини сока чита и треба често прати кури и камен.

Кад се подсире обрби млека и олади сирутка, сасу греду у гредачу да ставе под притисак и тако стоја пола два дана

de i ostatak surtutve ne ocedi na grude; po tom se iscepi gruda na krivine i isklade u vakuu u soju.

U nestojim prajenima u opште u mestima gde se baci- jana obrubava podsevana se nevarno mleko sa jatkom na sto- jima — siruša — ako je ima u jatkevala ija jatke isparivati — a ako nema jatke onda se netuda svo siruše sa sladkorom — grimom — u sebi ponito je najpre osušeno; razmuti se u mleku i sipaše u mleko za podsevanje.

Podsevano mleko nije tuđa mešaju u razmaku po 4, 5 časa i odmenaju surtutku koja se iz siira odavni, — zatim otapi se gruda u gurluocu u obasi polovno te se za 4—5 časova ocedi i ostatak surtutke u grudu malo sipaše, — na tam mesto se na krivine i u kazine slane sloj no sloj posipašaju svoim sloj sa solju netudo je potrebno tako do vrka kazine; a po tom pratene se sa žrtgom i kazenom i ostala da previre u soju koji se sam izdvoji od onaj i zvoština surtutve u mladom siiru a nepravila se odvojeno kao pri prvom načinu podsevanja.

Pri ova načina siravala ona vrste siira u pojednim mestima ima visenih u pojednim i poneka. Te ismene kao u pojedne okolnosti koje u opште uslovljavaju da sir bude bolji ali dopiru u koliko im je poznato naložavmo:

U krajinom okrugu na Mirocu — [daniini] i u okolini ponito izvade u nesvu grudu ne slaku u sudove i ne sove krivine siira odmah, veš otave nete na stekade od grana sa dlabem naložen i ostave pola dana na suvu te se sir prosuini; na onde slaku u kazine i soje.

Krivka mleka najviše se dnu po količina masla [masnih delova] koji se u njemu nalaze a ovo ima dosta važnosti i za kakvoću siira.

Odzuvalno masla iz mleka prvi se u nas takođe na dva načina, svadim pravane — snoruša — sa varenom mleka i bušnjem nevarenom mleka. Prvi način prvi se u zapadnom a drugi u istočnom kraju.

U Kamenici i još venam svazima u okolini Nitra podse- vana se puno mleko — ne skida se nalikva pati se buja. Na Kamenici i u okolini ređe se buja mleko od ovaca (kola malo ima u ovom mestu) no samo od krava na i to samo onda kad se sirovo mleko noma odma da prodaj jer na duže vreme maslo kvariše i čuvaju samo prepredajući i trgujući a tenači ređe. Kravle je maslo lašine za čuvanje zbog veše čvrstine od oči- ješ i kolijer masla.

Zbog malog broja muze stovne i iscene čine mlečnih pro- kizoda na izbor mleka za pojedne vrste proizvoda. Još se ne obrađa najkna. No kad se u opште uzme u obzir gde se kamo mleko i od klike stovne dobija ima visene ralinke, — tako:

U nestojim prajenima u opште meše se najkna obruba na pribrađene belog smola od krava i imk u opште mala ima neto u zapadim krajinama no netimno od ovaca i kola; dok u zapadnim prajenima preslakaju po količina mleko od krava nar- čonito u ravniim i istojimim mestima, pod mlekom od ovaca i kola kojih u ovom kraju mane ima.

U sreću vlastinotičnom, leskovitijim i nekim mestima u tolikom okrugu porđ ostalog mleka i maslo od bivolaca sačinava neku količinu.

Ponito nalikva mleka dosta stoja i do toga na kizavoj se namo stoka obrubava to se u se svetu takođe u nekoliko ta ralinke oseba, — tako, najbolji se sir dobiva sa Klatine a najkna suruđ iz dvanjickog, rudnickog i brunčevickog okruga gde su obilne valiniske nase. Čuvaje je i linča sir iz po- dujickog okruga.

Najboljicije ralinke koje se lako osečaju kod siira sa sona a koje dolaze zbog raznog načina siravala jesu ove:

Sir koji se siravlen od varenom mleka zakrivi u sebi i kuruđ — albušim — koja namo ostaje u surtutku kad se pla- siira nevareno mleko, te tako no klicinim netmo malo više je da dobija siira od varenom nego od nevarenom mleka taj namak on je u sreću ruđu ovolina:

Ali u mleku ima 2% sirvenne — kazenka — onda ne se od 100 gr. mleka dobija 8 gr. siira od nevarenom mleka a 9 2 gr. od varenom mleka. Ali je procent sirvenne u mleku 3 2 dobeše se od nevarenom mleka u sreću ruđu 1 2 gr. siira, a od varenom mleka 1 3-92 gr. Ako je procent 4 5 dobeše se 1 6 gr. siira od nevarenom a 1 8 7 gr. od varenom mleka.

Ponitica je za 0 6 koliko izvase procent albušima — vurd — u sreću ruđu u mleku uloženo sa procentom sirve- sine, dobivene proizvod dole se količina siira što se prema procentu dobija od 100 mgr. mleka; dalje u prvom slučaju $2 \times 0 6 = 1 2 + 8 = 9 2$.

Strogo uzetiim vurd nije sastavni del siira, no se sma- tra kao smeša koju nema mesta u siiru; narčonito je no trini onaj del sveta koju noma uzueš za upotrebu proizvoda od va- renom mleka — snoruša, pravane i dr. pa u samo vareno mleko nerado trone osečaju u istom neme miris na loj. Da li pak vurd u sastavu siira nevarenom mleku uzueš siira u koliko to bi trebalo tet savitati.

Kod nas moše se kazati da se podjednako pona i upotre- baje sir siravlen i na jedni i na drugi način.

Mađ sir — gruda — od varenom mleka malo je slabji nego sir od nevarenom mleka jer veša količina šehera usled jačeg zakrivena zakrivi se u ovom siiru. Ova smeša oseba se samo dotle dok sir ne počne previrati a posle čevnje je od štete nego od kazine koristi jer se pomena sa ostatom mlečnog šehera iz surtutke od koje se pravi čok na u svom previranu siira siravala se noma kazenka koja čest pri pesušanju rukovalju upisani i sir u „prošeni sir“ — ova se masla kod siira od nevarenom mleka ne javlja.

Sir od varenom mleka je po sebi trpši, no ponito je u sastavu sa kuruđom koja čini da je sir trpši i krš i ponito se onidim skrupna ne odzuma masla iz mleka toliko koliko bušnjem a maslo čuva sir od isparivanja i oporevala kao i jakot naravala u nepokazanim sovom; to se po trpšim i meši za čuvanje ovaj sir ispredajuće sa sirom od nevarenom mleka.

Zbog veše količine masla u ovom siiru a i zbog malo veš- tiješ siravala siruša za ovaj sir uruđ je te ovaj sir ima lešim izgled, boe je ali bešo mušasto boje; dok sir od ne- varenom mleka bavo je beo ali malo bešo modravastu boju koju uslovljavu još i zedavalo od grana koje se uponi sa sirušem pri podsevanju.

Sir od nevarenom mleka stavala se da previre od jedinstu u celovitoj količina; jer se u jedni lutj [a ako u više lutja onda u razmaku odbojeg vremena] na bacišana svakom domaćinu u jednoj stoni stome da priznajušaju mo količina mleka od njegove stovne za vreme bacišana, koje isti siira na zbog toga bolji i podjednaki sir dobaše. Ova osobina koja ima najkni uti- caji na kakvoću siira ne postojne se pri prvom načinu siravala ponito se svako delno po obročina sir u sudove pravala te ne moše razlikovati na da previre.

U slučaju kad se muze bolosna stoka i, pr. tuberkulozne krave koje nisu bili tako retke u nas a koja bolest namlavi najviše od prozoba i hrčavo krate u namo vreme kad stovka prevede i najviše vrazene pod vedrim nebom ili samo pod nalosnom. — U tom slučaju, kao i u opште kad valda namo. Pri- zedimna bolestina kao kurušana — tvažurterada, gošema bolest — šaraha, djetterija — gušobova — bogina i t. d. najviše je u opште samo vareno mleko upotrebljavati na pravano i za pod- siravaje.

2. Trpšim siravšim sir prava se kao i obično od neku- valog mleka, otvni u kazine te previri u soju pa ponito se vreme sirvni, obično pred jesen izvade sir u kazine dobro istrošne, si onda polovo metu u kazine i dobro izbiju za ma- sladkimi. Tako siravlen sir čuvaju preko zimne, trone za ku- ševnu upotrebu a od česta i prodaju. Ovaj sir ako je i od muženog mleka ravna se no dobrim i ukovu sa nezumenim si- rom iz sova; no ako je od nezumenog mleka onda je izvarinja u svakom pogledu i za svaku upotrebu narčonito na u tetu od prvog. Po trpšimosti i ovaj sir ne pretura više no godinu dana kao i ostali sir iz sova, ali za to vreme lakše ga je odrinati u dobrom stavu no ovaj prvi.

Na obik ovog siira prvi se u više mesta na strani t. zv. „meša sir“ od čisto onidje ali pomenan sa novijim mle- kom, — ali prerada je sivju ovaj vrsta siira. Aručinja no kod nas. Namem siiru najprikladnijim je mađarski sir „mitažur“ koji se vrazuje na mađarskim Karpatima od mleka sitne stovne a ima vrlo dobro prokvalju i ako po ukovu nam sir mođe bi bolji da bude od istog jer mitažur izvase se od muženog mleka a i nalikuje po malo.

Na obik ovog siira moše se videti u nas kod proizvodaca neka vrsta siira koju nose u mešovim dobro presavani na ko-

њима приликом њихове сеобе. Овај сир по нешто и продају али нише спремају за своју употребу. Како се спрема овај сир и да ли је у исти сир или бурда то би требало тек сазнати.

3. Сир кашкаваљ као се спрема овај сир ичесто је до сад три пута у теклаку, а тога сад нема места омет понављати исти опис. Овај се има наменати само то да се кашкаваљ прави испушћују од општег млека а пошто је обично млеко најмањега и пошто сега количина млишних делова у овом сиру највише га чува од ваге и других узлова да се не поквари то је у питању да ли се и може кашкаваљ правити од другог млека осим овечијег.

Кашкаваљ је једина врста од нашег сира која по трајаности, укусу и могућности даког преноса може засадишати пашку као предмет за ширу потрошњу. Остале врсте сира у толико су добре што се лако и брзо спремају и што се нарочито преправе, ако их воста у опште за сире највише важне треба обрађати, изводи на прост начин без потребе паричних довака и у дешавања температуре — умерена топлота и ладиноба.

Најобичније наше нашег сира су у томе што је суваше преслао, што је недовољан за пренос, што се мора чувати у судовима који сразмерно скупо стају и што не може да издржи дуже чувања не само једну годину.

У местима где се бачијање не обдржава по посвећеној стови музе и маке количине млека намузу, — при таким околностима не може се помислити на почетак прављења какве боље и потрајније врсте сира. Да ли пак у опште има услова и у њојко у нас за заснивање сувремених млекарских предузећа у то би питање требало разјаснити.

C. Кч.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК III. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
Држака 17. Фебруара 1895. г. у Београду.

Били су: Председник г. Милаш Р. Антић, подпредседник г. Јанков А. Марковић, благодотин г. Вучко С. Богдановић чланови гласари: г. Ада Језановић, Никола Вољковић, Паја Тадиоровић, Коста Главанчић, Светозар Љ. Газвровић, др. Зарчи Поповић, др. Марио Лекс, Александар Секулић и Милош Куртовић.

Председавао г. Милаш Антић председник, белешко М. Јовановић секретар.

30.

Прочита се записник II-ге седнице. — Одбор прими.

31.

По ревизату пописнице, за израду пољопривредних сираца и машина у својој фабрики — Одбор усвоји: 1. Да се извезе фабрика, да би она требала за сада да узме у израду оно сирање;

1. Паузове за дубоко орање по систему „швајцон.“

2. Паузове ралаче за дубоко орање у виноградима по систему Еберхартовог фабрике.

3. Паузове браско — америкашке обрачке по систему, које друштво сада набавља.

4. Драчко дијагоналце.

5. Сечење за сено, сламу и репу.

6. Круваче.

7. Ветренице по систему „Ванерово.“

8. Турљере.

9. Муљаче.

10. Руци приручак немачкима са вртљачом.

Поред ових сираца простите постројења: две фабрике млека, да јој се препознати, да узме у израду још и оне савремене прилагодне за извођење и опште, металне и сејалнице. Тим приликом напоменути јој, да ако онама за купење, поштом једно стручно извешање лице, које би спреме прогледало и сајанило: може да — и које од њих издржава фабрика у Крагујевцу, према складшем оном уређењу; а

као то остани друштву, овај II. да јој се од својој горе-пољојаша простјах сираца, пошале по једна примерици у оригиналу с тим, да му их фабрика прати, пошто изради по једна примерици и узме конструјичке прелиме с истих. III. Да друштво прими на се, да своју израду сираца у фабрици конструјича прегледа и одоша, на као се опште конститује најбољше догичне сираца и пошто фабрика одреди пошту, као буде понуда — да фабрика отпочне израду у већем размеру. IV. Да друштво израдише и одоша само, према потреби и тражења и само стручно и препоручује важни пољопривредницима и теклачка.

Што се тиче кредита и пошало да плаћање радника, што управо појо-извешах залога тржиша, савешити г. Министру Нар. Преваре и узложити га, да извезе и сабрику и друштво може да јој и колику пошалу помоћ ступити на расположење за овај шла, као и то, да је извези пошало самој Друштву за плаћу млека. Јошела израдења и сејалница, као би фабрика изјавила, да и пак израдеју, јер оне струју доста скупо, и друштво их не би могло плаћати о свом трају.

32.

По изоби г. Саво П. Ораовца учитеља школа начивоше, да му друштво пошале 100 нов. малаца од плање мајкире, 50 нов. риноса благородног нова, 2—3 ипр. сеница од дубрине и 2—3 ипр. од ивице оградле, јер је намора, да на широким простору изагате вољак — респено: да на овој ножи поднесе г. Лица Гоубовић мислеше.

33.

Позовом тражења значе пољопривредне подружике да јој се отвори кредит, на да приликом порубина по мора одмах и новца слати, аћ да то чини одма, кад до коваца дође. — Респено је: да се ова тражења без коваца израде г. благодотиница на мислеше, које ће за сеостарајат бити обавезно.

34.

Прочита се изјави г. Јована М. Жујовића професора Дел. Школа, којом благодотин Друштву на узложној пошети, избором за почетак члана друштвеног. — Одбор прими к шалу.

35.

Прочита се ревизат г. Вучко Богдановића, по молби председника ово образоване подружике у Врбому (през Баланчић) — Одбор усвоји мислеше ревизата: да се пошало прилико поје подружике, а и друштвено са састав подруж. прилико; на пак с тим буде готови, да их које друштву на опену; да подружике кад се образује и конституише треба да прики земљу, ноу општину даје, на поштује стоора узложно добро, где ће бити заступљено и ванодштво.

36.

Г. Марио Лекс ревизише о извршених проблема са „важнотро“ и мислеше је, да се може корисно употребити за извешање ми шла. Одбор, примајући оно к шваљу, реши да се општину „Угостно“ у употреби калдметра и руковање шма, као Друштвено мислеше, што је г. Којић шваљено.

37.

Секретар друштвених ревизише да је извези. да се реше као хвала питања: хоће ли друштво прено својих извешања држати јавна извешања предавања о калдметру америчке лозе дошомом, али ће се подружике састарати да наглагоу зеница за она предавања: и по ће руковају припремљених пословних да пољоуби гозела у Ресави, које је програмом практичних радња приговорила. — Одбор реши: да се за ова предавања у Савлајцу извешање г. Јуане Драчковић апотлар у Савлајцу и да му се вред практичкер у овоме долају г. Коста Петковић из Семедрара, и у Крушевцу и Жуни г. Јубомир Којић извешање шваљене коварске школе с тим, да узложно предаже извешања земља „калдметра.“ Ради тога, узложити г. Министру, да г. Којић одобри кружно судство од редовно дужности, а питање о извешању, да се извезе у влађој седишца.

38.

Г. Јанков А. Марковић предаше, да друштво нарочито пашку обради на рад „Пољопривредне извешање“ нарочито зато, што прво корисно учине на осмивања земљорадничких задруга за земљораднички предет, на би добро било, да би друштво са своја орања ширења ових устамова потпомогло. Иско су ових два избори овох

заврета, предлаже, да Друштво знаме 2 своја изазивања, који ће присуствовати на изборима: саопштења о изазивању и окружење поздрављају, а тог изазивања присуствуюћи оне установе, па да о свему поднесу извештај, који би се могао издати седици за изазивање, да га сматрају проци. — Одбор усвоји предлог. За изазивања изабрани су: г. г. Светозар Милошевић прелаз, мн. епископа и г. Јован А. Мариновић подпредседник Друштва.

39.

Предлог г. Милоша П. Куртовића, да се школа за новонаретно у Лубичевог школе „Томаш“ бесплатно. — Одбор усвоји једногласно.

ЗАПИСНИК IV. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Држите 24. Фебруара 1895. год. у Београду.

Био су: Председник г. Милак Антић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г. г. Никола Ђокић, Паја Т. Тодоровић, Џоста Главанић, Анга Голубовић, Александар Секулић и Милоша П. Куртовић.

Председник г. Милак Антић прелазник, благајник М. Јовановић секретар.

40.

Прочита се записник III. седнице и одбор га прихвати.

41.

За руковођење припремних пословама за изазивање гозела у Ресави. — Одбор изабра: г. г. Др. Заруј Поповића, Вучка Богдановића, Светозара Гавриловића, Милоша Куртовића и секретара Милутина Јовановића, који ће као једини одбор, сва питања о припремама и издати програма — плана за изазивање, а за одбор он најбоље и најчистије издати одборску одлуку, самостално расправљати.

42.

Новом одлуку доносних у поверљивој седници свију седица:

1. да се учине ситни са биљном „Злупни виноградски“ и зроби „Балик Пашкови“ за утврђивање поснова у Стугу;

2. да се проучи питање о могућности подизања виноградског земљишта уз оне на посновама а и у округу узвином; и

3. да се проучи предлог г. Куртовића о изградњи за најбоље подизању шталу за коње и гозела и да се прибави наредна, по којима би се такве штале подизале, како би се заједно годину раскласа награда по овом предлогу. — Одбор реши: да се овај предлог иште допитати седицама.

43.

По питању управника Друштвеног добра: хоће ли се узгунити Друштвено штала на добру у Шацу за државне пастуне — Решење: да прелазник у споразуму са управником добра ова питања расправља.

44.

За уређења „Пољопривредног вилежажа“ за 1896 годину. — Одбор изабра г. Александра Секулића, члана одбора.

45.

По молби моравског пољопривредног подружја, да је друштво поможе од 120 дин. за плаћање изградње наредна. — Одбор реши: да се подружжју овој отвори кредит од 120 дин. с тим, да подружје поднесе писано документе о томе, да је до ове суме узгунити изградње само за измештени цела.

46.

По молби моравског подружја, да у име помоћи велики чланови Друштвеног пошља 50 килограмма семена од зуперне — Решење: да се он ни једној подружжју ни описан начин и у овом виду пошља, да ни овај.

47.

Поводом предлога г. Димитрија Милошевића учитеља, да се за учитеље, за време школског одмора установи припитије пољопривредни курс. — Одбор реши: Пошто је ово питање друштво и радије покретало под г. Министра Нар. Привреде, то по овом постојаној код Мин. Нар. Привреде, да оно у споразуму са г. Министром просвете и црквених послова запле пољопривредног курса под пољопривредних школа у Краљеву и Букову и управе гимназијског економике за учитеље за време школског одмора — шестца Јула — а за остале привреднике, који би ради били исе курсова да уче, у свено доба, па да се куван број слушајница пријави. Ако би и колико би учествовало и са дејством друштво за одржање курса у Точићеву, друштво да прихвати са се.

48.

Прочитано издање захвалности г. г. Милоша Немљиновића професора Воа. Школе. Б. Јовановића начелника статистике, одвајања, Боле Поповића економом у Краљеву, Дуји Драшковић професору у Смиљани, Мила М. Лазаревића економом из Жупанија и Павла Кретића економом из Смиљанија и прелазник-романске пољопривреде, подружжје, на почасту која ни је указала избором за Друштвено чланове Одбор прихвати и шаљу.

ВЕДЕШКЕ.

Како ће родити година? (Народно питање) — Ако добро ресају изјеса и прих јога, радије добро питеник, а ипо не ресају, иже.

Ако кукурије у време новега родити радије добро кукурије и то ако је рани кукурије с родом радије рани кукурије а ипо познијо оно ће боље родити позни кукурије; ипо ни је кукурије с прелазе боо род — једнога, кукурије ће родити слабо.

Ако глог добро цвети, радије проја и сала.

Кушња ако носе, радије сала.

Ако граб добро реси, радије добро раш, а ако реса сабо, раж ће слабо родити.

Више годишном пашњом, посматрањем и испитивањем могао би се сазнати да ли је и у велико ово веровање народно истинито и тачно.

М. Савић.

Како ће бити лето? — У једним пошњама прошлог година зашло сам ову белешку, која мислим да неће бити за одмет да је читавица „Томаш“ саопштини:

Обновај измече зиме и лета. „Ветерско позива“ веле како се испитивањем не потврдије кишањем, да се после хладне зиме може видати на топло лето; са свим на против, има много вероватности да ће бити обратно. Многи метеоролози испитивање су промене температура у току неколико година узастопно, и ти резултати показују су у Штругатином метеоролошком апарату, који је изашао из ошоре. Према пређашњим испитивањима Арсенора, Коштер је чинио изашања од 30 до 72 г, у 10 места и дошао је до резултата да зимега зиме и лета које долази за пош, постоје једнакост у температури, т. ј. да после хладне зиме долази хладно лето, а да је после топле зиме вероватније и лето топло. Хач је из тихих испитивања да 100 година у Вету зашло да је после хладних зима, у 70 случајева од 100 топлога лета одговарава топлога зиме. Најновија испитивања те врсте чинио је Келмак. Он се користио испитивањем у Бернјаку од 1719 год. до хладнијег доба и по великим измештама после уверене зиме могао је вероватније доћи хладнога лета а после топле зиме жарно лето.²

М. Савић.

О Г Л А С

Господин Министар Народне Привреде претинсом својим од 16. Новембра пр. 1894. год. Збр. 2919, изводи је наредити, да се приплодна грла свиња расе беркширске, која се гаје у Добричеву, не издају народу по ширинету 3 месеца старости као до сада, већ кад navrше по 10. месеци, и то женска — крмачице — пошто се предходно олодне (букаре) са најбољим заводским перастовима.

С тога, што ће се убудеће издати старија грла свиња, повећана им је цена, и то мушких по 80, а женских по 70 динара од грла.

Ово се ставља до знања омица, који су ради у будуће набављати из овога завода свиње беркширске расе за приплод, да похитају са својим пријавима; јер се раније поднете пријаве неће узимати у обзир, већ ће се издати овим редом како се од сада буду пријављивали.

Бр. 277. Из канцеларије одељења управе државне ергеле 21. Фебруара 1895. год. у Добричеву.

ОБЗНАНА ОДГАЈИВАЧИМА КОЊА.

На основу одобрења Господина Министра Народне Привреде од 13. овог месеца Збр. 35 државна ергелска пастува — пеншијера: 1) *Дв-Винчи дорат*, пунокрвни ергелске расе, 6 година стар, од оца *Винчи* и матере *Фед*, висок 165 см. на мотци; 2) *Дабра II*, затворено дорат, аустрорне ергелске расе, стар 6 година, од оца *Принца Парса* и матере *Цеса*, висок 164 см. на мотци; 3) *Калејан II*, дорат, турске врсте, стар 11 год. висок 148 см. на мотци; 4) *Завз*, врханац, англисорманске врсте, 4 год. стар од оца *Гран-Метр* и матере *Вадинах*, висок на мотци 164 см. 5) *Висок*, дорат, англисорманске врсте, од оца *Фред-Арнер* и матере *Розете*, 4 године стар, висок 165 см. на мотци и 6) *Радост*, дорат, англисорманске врсте, од оца *Епископ* и матере *Н*, од *Тигреса* и једне ћерке *Конзерваторке* 4 године стар, висок 159 см. на мотци; — *описане* у току месеца фебруара. *Мурта* *Апрела* и *Маја* ове године, поред државних ергелских кобала и арнајске кобале.

Кобале које се подводе под ове пастуве морају бити потпуно здраве, затворених боја (јаране, додате или алтате) правило сирожене и најмање ове висине.

1) За *Дв-Винчи* или *Лубда* 142 см. на мотци.

2) За *Калејана* 138 см. на мотци;

3) За *Змаја* 148 см. на мотци;

4) За *Вихора* и *Радоста* 145 см. на мотци.

Сви поменути пастуви излазе се у *Лубичеву*.

Тавса је за описивање овим пастувама десет динара за најнише пет околина и она се подaje у напред при првом описивању.

Приватно кобале које буду прирављене и примљене за описивање овим пастувама, могу бити примљене и на издржаване у заводу на време док се не олодне, у колико то буде дозвољено место у заводским ковањницама и ако сопственика пристане да плати: за саму кобалу за храну са послугом 1-80 динара, за храну без послугом 1-10 динара на 24 часа; за кобалу са жардебом за храну са послугом 2 динара, за храну без послугом 1-50 динара на 24 часа, а на његову одговорност. У случају болести ленови се имају платити по рачуну.

Ну свиња, која би хтео да подведе своју кобалу под именоване пастуве, треба претходно да се обрати Управи државне ергеле пријавом, у којој треба да се напашу: 1) име кобале, 2) боја лане, са тачним описом своју анатомију (висина, брадаста, у и пр. дугасти итд. 3) старост, 4) висину у сантиметрима (са назначењем: на штапанима или на мотци) 5) парела и рага, 6) јези издрбала, колико пута, од којих пастува и јези одојила жардба; 7) да ли је учествовала у изложбама или тржиштима, којом изд, где и је ли добила и какве награде, 8) да ли су њени жардба учествовали у утакмицама, кавани, изд, где и јесу ли добила и какве награде; 9) где је подлога кобала одобрљена; 10) има ли сопственика да кобалу држи на храну у заводу док се не олодне и то са или без послугом, 11) има ли да се за кобалу и сироводина издвоје јединица подлога за желаници или лаја и од које остане и 12) тачно адреса сопственика.

Само пријаве у којима је одговорено на сва предња питања узимаће се у обзир и на њих ће се одмах одговарати, на тек по добијеном одговору — одобрењу — имају се довести пријављене кобале.

Кобале приватне, подведене под ергелску пастува уписиваће се у парциту кавну о порелу и по олобављу мети изданаће се сопственицима парцита уверења о порелу која ће се по одобрењу кобале понути и случајне сопственицима као доказ о порелу жардбала добијене од ергелских пастува — пеншијера. —

Сопственицима ове ове пашке одгајивачима коња, Управи их козна да што пре одраде своје кобале које желе да подведу под пеншијера, како би им се благовремено могао јавити резултат.

Бр. 362. Од Управе државне ергеле, 31. јануара, 1895. године у *Лубичеву*.

СЕМЕ ДЕТЕЛИНЕ — ЛУЦЕРНЕ

Праве француске, може се добити под Српског Пољопривредног Друштва по 1-80 динара килограм. Семе је преспело, а даје се по цени коштала, но само за готов новац.

— 285 —

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних помена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јединице.

Садарина: **Чавани**: — Оштри носад за агринутуру у Србији (паштваци). — Кошче и смеће пољској прирели (паштваци). — *Туберкулоза* (Летели) под пашке домаћих животиња (српштва). — Чио о образовању пољопривредника — О пашке сиру. — Друштвени и подружњински послови. — **Белешке**. — **Оглас**. — **Објавне одгајивачима коња**.

Азот је одређиван из амонијака по модифицираној Креддаловој методи.

По важности својој, као рана била, долази азот у исту врсту са фосфорном киселином и калијем, па с тога се мора обраћати нарочита пажња на то, да у земљи има увек азота у довољној количини, јер и ако азота и азотних једињења има у ваздуху, ипак била нажима ушле азотну рату и из земље.

Гвојзда и алуминијума оксид талокони су из раствора са амонијаком. Оба ова састојка земље нису од особите важности за гајење била, али ипак зато карактеристични су за познавање земље па с тога су и ова два тала редовно одређивана.

Заузимавамо се на овоме, не сматрајући да је нужно даље и опширније разлагање аналитичкога нам рада, јер све методе испитивања земаља и поела агрикултурнога била опширно и тачно описане могу се наћи у аналитичним књигама а нарочито у аналитичној хемизи од Фрезенијуса. Прелазимо на излагање самих аналитичких резултата:

Ч Е Г А	РАСТВОР У ВОДИ	РАСТВОР У СОВОЈ КИСЕЛИНИ	ПЕСКАК И ГЛИНА	У ВОДИ, СО- УОМ И СТМ- НОМ, ПЕСКАК, И ФАСТАФОР.	УКУПНО	КАЦИЈУМ	
						СВЕГА	КАЦИЈУМ КАРБОНА- ТА
Калија	0-0014	0-0864		0-0872		29-1758	
Натрона	0-0103	0-0794		0-0897			
Креча	0-0631	10-1520		10-2151			
Магнезије	0-0137	0-8201		0-8338			
Окс. алум. и гвојзда	0-0014	5-0792	74-3975	0-0806			
Фосфорне киселине	0-0013	0-0745		0-0728			
Хлора	0-0015	—		0-0015			
Сма. нис. као нитрата	0-0056	—		—			
ХИТРОСКОПНЕ ВОДЕ	3-731	54-243	18-79	30-243	19-97		
ХИТРОСКОПНЕ ВОДЕ	3-715	54-243	18-79	30-243	19-97		

ЗЕМЉА ИЗ АТАРА ОПШТ. МОКРОЛУ ШЕГЕ
У 100 ДЕЛОВИ СИТНЕ ЗЕМЉЕ ОСУШЕНОЕ НА 125°C. ИМА

ЗЕМЉА ИЗ АТАРА ОПШТ. СЛАНАЧЕ
У 100 ДЕЛОВИ СИТНЕ ЗЕМЉЕ ОСУШЕНОЕ НА 125°C. ИМА

Ч Е Г А	РАСТВОР У ВОДИ	РАСТВОР У СОВОЈ КИСЕЛИНИ	ПЕСКАК И ГЛИНА	У ВОДИ, СО- УОМ И СТМ- НОМ, ПЕСКАК, И ФАСТАФОР.	УКУПНО	КАЦИЈУМ	
						СВЕГА	КАЦИЈУМ КАРБОНА- ТА
Калија	0-0009	0-0991		0-1000		30-991	
Натрона	0-0035	0-4157		0-4192			
Креча	0-0931	5-1091		5-1022			
Магнезије	0-0072	0-4130	81-097	0-4203			
Окс. гвојзда и алум.	0-0021	3-0912		3-0935			
Фосфорне киселине	0-0019	0-1097		0-1116			
Хлора	0-1013	—		0-1013			
Азота	0-0073	0-2410		0-2483			
Сма. нис. као нитрата	—	—		—			
ХИТРОСКОПНЕ ВОДЕ	3-714	41-931	37-272	30-991	9-827		
ХИТРОСКОПНЕ ВОДЕ	3-714	41-931	37-272	30-991	9-827		

(наставити се)

Јесу ли потребне притке за виноград.

У Тежаку број 1. и 2. страна 5-та године 1895-те нине под насловом „Јесу ли потребне притке за виноград.“ На за- прштку тога чланка написао се Љ. и К. тога господина ја непознајем и камај је стручњак.

Тамо у тежаку стоји да је Г. Љ. имао говор с неким напо- дельцима односно подизача винограда на америчкој подлози. На ноје му виноград поређа охиста све шта треба да се изврши на узгред напомену да треба и притке куповати, на које му Г. одговори да притке нису потребне за виноград.

Пошто Г. лица непознајем то би га учтиво молио ако шта будем претерао да се не би нашао уређен, јер ћу можда навести да се Г. преварио.

Немам да ли Г. зна шта је виноград на америчкој подлози, незнам зна ли како изгледају наше сорте лозе кад се на америчку накламе, је ли Г. имао прилике да види како изгледа при земљи да је подлога изолог тапа од неке накламљене лозе, зна ли Г. да један човек год те лозе па на до пет мила гвојзда. На нине се места види од по две или један грозд; можда ли овакво човека бити притке.

ПРЕДСТАВА И УПОТРЕБИ

УПУТУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

КА ОСНОВИ НАЈЗРЕЛИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОД. № 203 ПРВИМ ДРУШТ-
ВОМ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 15.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 16. АПРИЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

КОЧЊЕ И СМЕТЊЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и недаће, њихови узроци
и последице.

(Наставак)

Кад би се знало тачно, колико стотина иквadratних миља у Србији, пате због неугодне и губитне поделе поља и пољске имовине, колико влада сопственика штете трпе, од такве бесмислене и глупе поделе, колико су десетина хиљада хектара земље, данас, због такве штетне поделе, подвргнуте сасвим непажњивој и посве недовољној обради и употреби, колико је прострaнства због тога сасвим изгубљено и без икакве употребе, бесплодно мора да лежи, због такве рђаве поделе, колико и најобичнијих путева и пролаза недостаје а због тако неударне поделе имања није их ни провести могуће, колико је силно деовица искључено од икакве могућности, да се на њима могу примењивати пољопривредне справе и машине; кад би се знало тачно — колико хиљада хектара лежи под ритовима и баруштинама, колико упарљеном и напуштено, колико хиљада хектара утрине и нечуста, горе и шљивине, сасвим упропашћено, стеном и јаругама заступо; кад би се знало тачно, колико би хиљада хектара земље, могло да се подигне на ступањ мислиреног плодноти, регулсањем река — речца, спровођењем мрежа водених за вађење — наводњавање; кад би се све то знало — онда би се јасно, прегледно и у цифрама пуним ујакса и страхобе, могло представити, колики грди губитак трпи отау целокупно народно благостање, што је имовина тако рђаво и хораво подељена; колики губитак у расипању радне снаге, колики губитак у рђавој и недовољној обради земље, колики губитак у бесплодном лежању једног дела капитала народног — најплоднијих земаља — онда би се могло израчунати, колико годишње продајца сиротној, пољопривредничкој Србији. —

— онда би се нашло кога, који би и о овим стварима добио времена да мисли, онда би се ваљда увидело и сазнало, шта је комасација, колико она вреди, онда би се почело да тече уверење, да је ко-

масација једна најважнија, основно културна реформа за Србију!

3. Шумски завати.

Подела појединих имовина у много расуте и разбациле деовине, ређе наступа код шума, тамо је више одржан силам имовине, а распрчаност даљек мање шкоди но код земље за обраду.

Овде наступају сасвим друкчији случајеви но код аграрне земље, ма да су исти дрвени узроци и овде владали и изазвали садање зло у газдовању са шумама.

Овде су сметња и кочња и газдовању са шумама и срећности и склоноу њиховом: завати, у оредни случају а нарочито по орајацима и у посве неправилним фигурама, неуредена и смешана смесничка или заједничка права сопствености и уживања и на посластику оптерећења шума са разним правима службености.

Регулсање шумске имовине, кад се предузима засебно, као што је маом случај, наглази на огромне тежкоће и своди се онда, на откуп ил' размену негодних дужица и завата, те да се постигне силам шума и на омеђавање, ил' ограничавање шумске своине.

Шуме су код нас подељене на: државне, општинске, маџастирске и приватне — бранике, забране и завате, које речи показују уједно и начин, на који је приватна шумска своина код нас постола.

Издвојено расправљање и регулсање шумске своине, поред огромних тежкоћа и трошкова, није у стању, да потпуно регулише и права уживања и права службености а поред тога, мана му је и та — што, немајући никакве везе, ни заједничког плана са регулсањем и груписањем остале, пољске имовине, непотпуно се извршује и сразмерно тако су и трошкови већи.

³⁾ Катастарски пројект са картирањем, преставањо много што што од онега тога у слици, али се силно више читају и шире јаче долазују, а катастарски рад, по природи тога поља — дуго не да траје и много је претуглава обичном тргову земаља.

Али земљоправне школа, увеша још једну нову тежину — увеша силни и правни поређење и комасација, које има само треба депресионо изгласањем јавно мислење у Србији — и онда ће се још доимати, да „закон о комасацији“ буде, као и сада, претона комасирању!

Све то само од себе отпада, лакше се и сразмерно јештинје постиже груписањем шумске имовине, у вези са комасацијом остале пољске имовине, јер се врши онда у исто доба и све заједнички, а једном трошку

Овде ћемо о *заватама* прво, мало опширније говорити.

Завата су маом приватна својина, која се познатим путем распирала посред већих комплекса државних и општинских шума, или се укључила по оградама — ивицама њиховим, а своје право оснива на *застарелости*. То су мале ивице, ливадице, негде и приватни забрани, а маом насипања, која воде своје порекло из давнине — распирале се заватањем и забрањивањем шуме, око некадашњих колиба, појата и наслона за сток, која је у шуме гоњена на испашу или у жировицу, а чијим је ватрицама и диму, следовала у брзо сикира и будак — крчевине и разори.

Због тога су државне, општинске и мањотрпне негде и саме приватне шуме, испречене, испречидане, таквим заватама и не могуће је због њих, ма какво коле уређено газдовање са шумама водити, докле се оне не уклоне и не дигну; надзор и чување шума је отежан, готово немогуће. Но што је главно — сатирање шуме и горе, немогуће је опрочити, немогуће је отклонити са тих шума оратук са целим светом.

Завати су постали дакле у оно време, кад се шуме нису сматрале, да имају сајбију — гадуу — као нешто што је ничије, кад је дрво имало готово никаку или врло малу вредност, кад се Србија још могла називати „Шумадијом“ а не Вретијом и Голетијом ко' дава.

Данас се све те рђаве последице тог рђавог оратука и још рђавијег суседства са шумама, из дана у дан све више шири, број завата из дана у дан све више расте, сатирање горе све је необуданије; јер се не може јавно „забрањивати“ и „заватавати“ као некад, само „забрањити“ или синор „заболом“ (обележавањем дрвета) помичати у заједничку шумску својину, ту се тајно — крадом, откином, паљенином и штетима, то исто постиже. Државна и општинска власт, маом је немоћна, да свему томе, лаганом али сталном ширењу зла, доскочи и стане на пут.

Од како се почело водити већег рачуна о заједничком, нарочито државном добру, од како се почеле јаче увиђати штетне и по будућност непогодне рђаве последице оваког лоулутног газдовања са шумама, које су посећене спири и ватри т.ј. од како су рђаве и опасне штетне последице услед сатирања шума свакоме јасне постале — у ондашњу воду и у страшни поплавама; од како се, почело увиђати, да и шуме могу да узаве у прераду државних прихода — отада се почело озбиљније помисљати бар на чување, ако не и подизање шума и пошумљавање голети и крчеве.

Сва својина шумска законодавства, па и нови најновији шумски закон, међ осталим усвојеним мерама, за јачи надзор ако не и за боље газдовање са шумама, увела су у своје одредбе право *експропријације* (принудног откупа по оцени вештака) или у новцу, или у земљи, за друга земљишта, те да постигну што боље груписање и ограничавање шума.

Али, досадашња оракулска са шумама, толико се ослабљено, толико је прешао у навик, уживио се у дух

народа, да се експроприације сада постижу са највећом муком, често се имају борити и са јавним противљењем и отпором својом становништву, при извођењу таквог „шумског катастра“.

(Наставак се)

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(потомак)

Наптон земља не апсорбира, те с тога сав наптон што се у земљи налази раствара се у води и метеоролика вода испира га. Наптон не само да, у већини случајева, није нужан као храна, већ шта више натријумова једињења, као натријум карбонат, а нарочито хлорид шокданни су састојци земље за успевање биља.

У анализама земља из Србије види се, да натријумових једињења нема у таковој количини, да се њихово недовољно дејство може да опазити, па с тога и нема за нас испитивање натрија од велике важности.

Фосфорна киселина одређивана је као магнезијум-пирофосфат.

Из изложених анализа пепела појединих биљних делова види се: да пепео биља садржи често преко $\frac{1}{4}$ фосфорне киселине, а из анализа пепела разнога плода види се да биља скоро сву фосфорну киселину што је из земље усела, употреби на развук плода — семена — и према томе свака земља, која је плодна мора садржавати много фосфорне киселине.

Земља мора садржавати најмање 1% од суве земље, па да на њој може биљка да доноси добар род. Оне земље, које су у стању да одрже бујну вегетацију, али дају сразмерно мало плода, сиромашне су у фосфорној киселини, и за њих је нужно вештачко фосфатно ђубре, јер у овоме случају шталско ђубре не помаже, с тога што се овим ђубретом не може земљи да врати онолика количина фосфорне киселине, колика се из земље испрци једном жетвом.

Креч је таложен као оксалат а мерен као оксид а магнезијум као пирофосфат.

Из анализа пепела разнога биља види се, да редовно свака биљка и у свима својим деловима садржи више или мање креча и према томе креч је битни састојак биљне хране. Креч је нарочито потребан у већој количини киселим биљкама, као што је: луцерка еспарзета, грашак штд.

Свака земља, имала она много или врло мало креча садржи га у толикој количини, колика је за живот и успевање биљке потребна, па ипак искуство је показало, да често пута земље, које имају довољно креча дају бољу жетву кад се кречом нађубре, што долази отуда што сав креч у земљи није у активном стању и што креч дејствује на живот биља индиректно поправљајући земљи вештачка својства тиме што убрзава распадање.

Земља треба да садржи најмање 0.4% креча (по Грандоу 0.2%) па да даје добре жетве и чим количина креча падне испод ове нужне је поспитати земљу кречом или излитеним лапорцем.

Тачно сазнање колико у земљи има креча, врло је важно нарочито за онага, која је принуђен да своју земљу ђубри вештачним ђубретом.

Знају Г. да у 3-ој 4-тој години и у најслабијој земљи истера најмање по 5. 6. прута па да их не заломимо, би истерали 3. 4. метра дужице, па овај начин виноград не може без притке јер кад не неби било шта би се радило с толиким радом и прљем то би се цукла по земљи пао какав пакостар.

Дале господине пој притке и то да су 2 метра дужице и што јаче вако би тај терет одржали могле. Да је Г. саветовао виноградаре да бар буду притке за 2—3 године дос кадем мало ојача па онда како му Бог да.

Кад је Г. говорио виноградару чинисао да је забранио шта је америчка лоза. Ја истина не практикујем одавно али у колико сам узноавао да би требало чак и прве године најмања притка јер сам имао прилике да видим да у другој години истера истина таише, а два метра дужице притке, тако се стабло до земље савија и за калемљене па ставимо нешто опсепобоје.

Не могу да замислам кад је Г. саветовао виноградара да без притке подиже виноград да ли је мислио Г. шта ће бити у трећој години кад дође време да се на зелено падеши треба да притке да се за њу привесу. Накалемањени ластари како их неби (оуза) ветар одрчио то је право. А друго, што се каже на зелено примљени одржавали буду па онако слаби нездравски јер боље привезати за притку или их пустити да се по земљи вуку како би насигуно пола пропало.

А Г. је забранио да ми на виновој лози имамо болест перносерија која је пред мојим очима опсеција од енколосера па сам рад да чујем који се чонот боље може опширнати јер овај што је уз притку вежан или онај што се по земљи вуче у кречито да човек не може и нема гди да ногом ступи. А перносерија је једини спас шприцање.

Имао сам прилике да видим кад је лоза уз притку привезана она узди до последње свог оца, а она што се по земљи вуче салом узрета 3—4 оција таиша је лоза за даље размножавање опсепобоја.

Не би било дугора да одне винопомене вака је и колика хашиа од винограда где је лоза уз притку привезана. Нај неки је домак тај, што грожди не лежи на земљи како би га бујица ланиа бичвањани пакама изпреваљала и грожди не труне, промије се сваке стране доласе јер кад је лоза привезана уз притку неће се чонот прекривати једна лево а друга десно, како би једна другу закљачала од сунчевог зрака што нај више утиче при зрну грожда.

Ја се сећам и од при дог су били виноградни здрави а мој виноград беше па таком присоју да му ни крајина не бејаше равна, па се на неке места деси да чонот падеши, одлејајући оно грође што је уз притку како је здраво а лево узрето, а оно што је по земљи лежи до лоза грождиња варила бујица киша земљом, а оно пола што пра земљу стоја она се убуђавати тако да престо грожди не вреди за ништа.

Кад чонот истера своје мале ластаре па нама видимо по 2—3 година, а притку нема значи би се привезало а ветар и оцепи, онда помислите какав је срце виноградару.

Кад се ластар до извесног свог пораста а тоје до два метра високо привезе на 3—4 места онда одгајимо правилно пртње за употребу сађења и калемљења.

Калемљена лоза на америчкој подлози у својој трећој четвртој години метра најмање по 5—6 прута добара од 2 метра дужице од н.в. 5 створимо 20 а да не тражили вољу цену од 10 динара па хијалдо то је једна пара динарера па један прут. Дакле 20 прута чини 20 пара динарски, а кад се плати једна притка 20 п. д. она мора да је од грмичевог или бајемовог дрвета, по том да је 2 метра дужица и најмање 5 сантиметара дебела. Така би притка трајала добри 25 год. дакле као што реко од једног чокота скинемо 20 прута од по метра то су 20 п. и. исплаћена притка само од лозе и то за једну годину а за 24 служило се сабе.

Има још врелоа од притке. Да наведем ми имамо неке сорте лозе, а то су прокувањ, смелдерсена и динара које сваке године по три рода ваба.

Први род крме одма с пролећа; рано узра па стога се добро и продај ценом од 60 дина. пара до 120 дина. пиле.

Други род крме око Троице, јер се онда залапа да ако буде лепа јесен да добро узре па и он се продај по 60 пара динарски киле.

А шта радимо с трећим родом. Ево шта акоје зарудио да најмање шестера има печено ракију од меза. Ако остаре делен онда га кувамо те правимо сириће онако какав га данас нема.

Како је лепо вадећи виноград се овако три рода вако се памало од земље па до врх притке. Али без притке нема винограда, нема свог угледа, нема грожда ни добра вина итд. Да виноград подиже без притке то не разумем.

Ја овако разумем с тога тако и пишем, а да је све овако пришаће ми и Господин и сви виноградари који су до данас ма како виноград подижи на америчкој подлози.

Свакога би виноградара саветовао који воле познати своје ствари тако да се неби залудавали да притке кувају, но ако је у стању да купи добро, али не онда има друга дела, а то је овај. Вино виноградар сирма или газда ова ће му бити од користи.

Стручни виноградари су раније писали све оно што је потребно око подизања винограда на америчкој подлози, као ђубрење, риголовање, садење у свом промишљеном остојању па сушном времену заштитне и т. д.

Кад се буде ко решио да виноград подиже на овај начин т. ј. на америчкој подлози и одреди место за исти вако небагорави да му у другој трећој требају притке, а сирма је нема пари да купи, а да се залудује то не одобравам. Оћу да му поногнем, оним мојим саветом како је прило виноградар да виноград сали, нема посяд у ваколо два реда протог белог багрена па за три године стига лоза а шпиро и багрн за притке.

Овим би наченом имали лепо узрети и за виноград доволно притке, пошто своју потребу подири, онда моше сећи сваке 2 ге 3-ће године и продавати по лепо цену, јер види како сејаци доносе на пијад и пролају по 10 дина. 100 комада.

Још колике и какове асне има од багрена, говорњу у другом броју а сад да продајемо.

Код пројкта овој мој чланак рећише како ће ми багрн правити виноградару загнују, то јест истина. Али код ветита и вредна виноградара неће дозволити да му багрн прва загнушу но ће сваке зиме онако из седења што би се бацило по пакама узети секиру или потребна алат па шта је за притку одсећи, које је сатио подресати га за идућу годину и тако је виноград спашен од загнуши и довољно притке за своју потребу.

Не допада ми се виноградару овако као што горе наведео, ево му и другог начина.

Ако виноградар има какво друго земљиште па кога би могао да багрн засебај засади добро, ако не, онда од овог земљишта па коме ће виноград подизати нека одреди једну таблу са заваде стране и засади багрном одкак би могаи своју потребу подиривати.

Ово је што сам знао да говорим о приткама за виноград а у идућем броју описаћу корист од багрена и с њиме оне сорте лозе које се но моралу — вакемати а те су сорте Иланс, Јоршадера и Огела каике би користи даносле нишом по-аопривреднику и виноградару.

Не могу се се тим да ли у Тежаку писаше исти Г. Ђ. К. како су притке потребне за виноград и незнам гди има се на-бавити прво једино воље 3 динара 100 комада. Па нао незнам насигуно где то писаше да ли у Тежаку или у другом новинама, то би замолио господина Ђ. К. да извести подиривредно друштво где се може набавити како би ја и још неки вино-градари добила од Друштва извештај и с приткама се исплате.

15 Фебруара 1895. год.

Смелдеро.

Коста Т Петковић
својом.

СУШЕЊЕ ВОБА.

Да би се воћарево, као пакла привредна грана, могло код нас унапредити и подићи на овај степен, са кога би највише приносило корист и држави и појединцу, неопходно је потребно: умети воће спремати у разним видоцима, а нарочито

умета воће као што ваља сушити, те на тај начин створити од њега ваљан и угледан извозни артикл.

Код нас се, у већем размру, суши само шљива у сушницама најпримитивнијег строја и махом на врло нешест и непрактичан начин. Међутим, да је ерење, не би требало да буде на једна коле чеба вотивак без сушнице, *уписане за сушње севокалико воћа.*

Код нас обично бива, да при родној години, ваља воће добро поновити и роди, већ део тога рођа пропадаше само с наше невинице и неумешности, или се тако растура и употребља, да се од тога ваља врло мало и неонатна корист. А што то? Што се, на пример, у томе послу не би ми угледали на много најпредније народе, који су од воћарства створили својој земљи стицки и јак привредни извор? Приватници американци, код којих је до сада воћарство било на тако високом ступњу, да воћа нису на толико амала, пошто је захтевала сама потреба у земљи, данас већ, благодарене сопственој ревности и устаљашту, тако су ту привредну грану усавршили, да су својим воћем преплављивају без мало све веће јеревске тргове! Наузетак од тога чини само шљива, која, поред све трубаке нахове, никакако не може да се тамошњим приликама прилагоди.

Да за сушње воћа, нарочито онога, кога наменујемо продаја и извозу, ваља одабрати најбоља род, а у томе не треба много ни трошати речи, јер је то само по себи појамно и јасно. Али се ипак тако сушењем може много воће да сачува и од њега дела користе добоје, које би иначе морало пропаста. То нарочито вреди за воће убијено, које на тргу нема цене, и воће пререзло, које се због своје мекоте бира шпаци.

Воће се суши на разне начине: у сушницама, којих има од више руку, и различитим; даље, нисањем на напан, који се пакчи на топло место и сушењем на сунци, што је могуће само за јавне сушнице преносне, дакле само се летње воће може сушити на тај начин. Осим тога имају за сушње разне аламане, велике и мале сушнице, који су као преносне врло погодне и практичне.

Сваку врсту воћа ваља сушити засебно, што што свака има својих нарочитих особина, према којима се и ми при сушењу морамо управљати.

Јабуча се суши расечена увек на половине или на четвртине. Само неке особите и ситне врсте јабука суше се целе пошто се, претходно, окупати и из њих мек извади. Семе се мада једини гвождетом, које је за тај посао нарочито удешено. Мала врста јабука, кад се тако уређа и осуши, врло је омиљен артикл и има своју сталну продајну цену.

Презеле и јако убијене јабуке могу се сушити само за домаћу потрошњу и никако не за продају и извоз, јер би такво воће имало врло малу цену.

Крушине се суше или целе и неокуштене, или расечене и окуптене. Крушке мале и крушке од мале цене ваља се суше целе. Боље врсте крушка обично се окупти и суше на пола расечене. Луштене крушке може се олакшати на тај начин, да се мало скупљају и ваља се олади, зато се од дусне ослободе. Тако скупљене и окуптене крушке добијају лепу боју, само их треба одмах сушити.

Велике крушке сушине такође се скупо продају. Расеку се на две половине, само се и оподина његова извади, дусна се ситно гвождом остане само чисто језгро и онда се тако суше. При сушењу ваља их поливати на лесе, само се тада мора на те мотрићи, да се не попрљају. Нада се просто, без никаквих дометана суше, добијају лепу агастику жуту боју.

Други начин при сушењу, који се такође добро исплаћује, јесте *убијене крушке*. Крушке се окупти и окуптене поспиају се ситним шећером. Код се у топлој одаји мало просуше, меку се у пре и суше при умереној топлоти. При претривању, ваља их опет посути шећером и нада се осуше, изгледају као кристалне слет.

Неке врсте крушка суше се неокуштене, само их треба добро опрати и расећи на четири дела. Кад се осуше на горњи начин, расечена места изгледају као ушећерана.

За рђава врелина јабуке и крушке суше се на особит начин, а то се сушење предумима обично у већем размру.

Воће се мете у такав поплезки лонац, у који се налије и мало воде, да воће при дију не би загорело. Напуњен лонац мете се у други већи, који се водом испуни. И тако се оба

та лонаца мету у већ и ту се оставе да се воће кува, докле у спојности пари не онемака тако, да се сваки комад може слатком еробити. Код јабука бива то од притиске за пет минута, код крушка за десет до двадесет. То, тако рећи увекво воће треба потпуно осушити на умереној топлоти. На тај начин уштеди се много драгоценог времена а воће добија највиша својства.

О томе, како се суше шљиве, било је већ говора у више прилика на другом месту. Овога пута хоћемо само толико да напоменемо, да шљаве за сушење треба да су добро зреле. Такве се шљаве лако суше. Добро је још, оставити на лесема да постоје на ваздуху или на сунцу пре, но што се стине у сушницу.

Као и свако друго воће, тако ието и шљаве треба руком брати, ако хоћемо, да оне изају на добру цену и да буду угледне. Млађење шљива увек је са великом штетом спојено, не само за род, него и за само дрвце. Повређене шљаве и мале, крадаке или пралаве шлеу за сушење, јер на тргу имају врло ниску цену, пошто их купују само потребити људи. Шљаве вазано и мекре не смеју се такође сушити пре, но што се на лесема не осуше на сунцу или промаји.

Трешње и вишне суше се на чистим лесема и на тихој ватри. Потребно је напоменути, да се за сушење узимају само такве трешње и вишне, које су меснате и у којих је коштаци, иначе би то суво воће било без сваке дусе. Трешње и вишне одређене за сушење бору се са дрвета без петењана, чиме се, на тај начин, суше добро и самома дрвету. По неке врсте суше се добро на сунцу и на ваздуху. Али, то траје по дуго и кад је време рђаво, воће се много квари и труне.

Квијете и бреске по неке године, а на неким местима, роде толико, да се не може да најде начин, како да се продужи. У томе случају ништа није боље, но сушити их. Кајсије се расеку на пола, ишди се из њих коштаци и воће се ређа, једно до другога на хартију и на лесе и осуши се на умереној топлоти. На бресана ваде се коштаци истом тада, ваља су се већ мало просушине, за тим се бреске притисну и начине да се пласноте, па се тако досуше.

Ието тако може да се суши пинга кувина и огрод, али, пошто се они не могу вод нас у већем размру, то је најлишно о томе и говорити.

Сушење воћа није ни у колко тежак посао. Сваки може то лако научити, само ако воће посвети томе мало више труда и пажње. У осталом, може сваки уштити претходно и покушај, па што се при томе најде за добро и пригодно, према томе се и управља.

Поновно напоменуемо: Ко хоће да има добро осушено воће, нека за сушење бира само угледан, јаран и добро зрело род.

Г Л А С Н И Е.

Привредне и витешне велике народне свечаности. — које претриву Кола Јахача ипел Михаило извршише се ове године у ове лине и у овим местима:

1. У *Ђурђију* 10. Априла и 1. Маја. Њих претриве одбор тичносно Кола Јахача „Кнез Михаило“ за округ моравски; пријављивање излагача и осталих тачкичара траје до Ђурђева дана;
2. У *Похрењуру* 7. Маја, које претриве одбор дунавског Кола Јахача „Кнез Михаило“ за округ војвођански; пријављивање излагача и осталих тачкичара траје до 1. Маја;
3. У *Зајечарју* 14. Маја, које претриве тичносно Кола Јахача „Кнез Михаило“ за целу област тичовну; пријављивање излагача и осталих тачкичара траје до 1. Маја;
4. У *Шибцу* 22. Маја (другог лине свети Троици) које претриве тичносно Кола Јахача „Кнез Михаило“ за целу државну даншину област; пријављивање тачкичара траје до 1. Маја;
5. У *Београду* 4. Јуна, које претриве „Дунавско Кола Јахача Кнез Михаило“ за целу дунавску област; пријаве тачкичара траје до 10. Маја;
6. У *Нишцу* 20. Јуна, које претриве моравско „Коло Јахача Кнез Михаило“ за целу моравску даншину област; пријављивање излагача и тачкичара траје до 15. Јуна. ■

био napona, a kad je nosao godine dva domaćih ovce prodao, napokon se ovaj napokon ukrala, a kad je domaćih druge ovce kupio i tako napokon, postalo je i napokon. Domaćina sad naprosto drži ovce, i — vraga napona!

— H.

БЛАГОДАРНОСТ.

Приликом светосавског проslave 14. Јануара ове год. у школи дворанској — околину Крушевачкој, у част првог просветитеља српског Св. Саве, установљена је јачна књижица са надатком, да за своје читачке набавља све пољопривредне новине и листине и друге поучне књиге, које ће за време школске службени као зачина школских књига, а по прилици школскама као упуту рационалном образовању земље.

За основале јачке књижице приложили су:
По 10 динара: Јевта Анђелиновић спешител, Јосиф Ј. Анђелиновић јак IV ред. Душан Ј. Анђелиновић јак II ред. Вошко Ј. Анђелиновић кид. за јачка и Стеван Радоновић товарш из Пољана.

По 5 дина. — као утемаљачи: Милеко Гајић из Тречара и Драгутин П. Петровић јак III ред.

По 3-50 дина. Младен П. Стевановић.

По 3 дина. Јанаковић Радичевић.

По 2 динара: Дим. Милчевић учитељ, Алекса Гајић, Аврам Крстој, Мијаило Велковић, Марко Зорић, Живо Р. Јанковић преф. оид. учитељ, и Лазар Савић.

По 1-50 дина. Милан Дичић преф. оид. учитељ, Петар Миљковић и Мијаило Богчевић.

По 1-20 дина: Аврам Ђорђевић, Петар Милошевић и Антоније Јанковић.

По 1 дина: Тристун Миљковић, Аврам Јанијевић, Аврам Савић, Милан Савић, Вукчади Јанковић, Дим. Милошевић, Аврам Гајић, Павле Петровић, Милан Петковић, Пауи Миљковић, Алекса Павловић, Проха Савић, Тристун Милетић и Звонко Веселић.

По 0-50 дина: Миљалко Стојановић, Драгутин Јанковић, Стевозар Вукић, Мијаило Стојановић, Милошас Милошевић, Мијаило Милошевић, Милуи Симоновић, Мијаило Панчић и Јован Милошевић.

Извод 0-50 дина: Некало Вукчевић, Светозар Ралић, Дим. Алексић, Антон Стојановић, Радисав Петровић, Станојко Јовановић и Луна Милошевић.

Свега приложили су сто осам динара и осамдесет пари. У име јачка основне школе дворанске изјављујем свима највећу благодарност са жељом да се пладо овај добротвори.

Учитељ школе дворанске

Дим. Милчевић

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво позвала је расписује награде за ово практичне радње:

1. За првеном подигнут воћњак од једне или више врста воћка, с обзиром на врсте и сорте воћка и пресадница; на правилном растојању воћка; начин раскидања и негу, а на простору најмање пола хектара. Награда за најбоља је 350 дина. Могу се такмичити околине: подришча и ваљевске. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895 год.

2. За виноград засађен америчком лозом и оклемањем домаћом од најбољих врста, на површини од најмање 10 ара и с тим да свака врста лозе буде издвојена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виногради у срезу кајинском. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896 године.

3. На сваког у расписаних 300 додатоцих борбачких или белих на десетинам земљишту у срезу рамном или гондубачком окр. пошаровачком за засађивање десетинам земљишта. — Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Јуна 1895. год.

4. Ко на ма којој брдској страни на десетинам чистини додатоцим сирца у ланолу од ма какве врсте на 2500 хектара у срезу рамном подмаје сад на простору од једног хектара из савског, платанског сељакма и на мешани изјабне белинама на брдском, јатаром и јасеном. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. Јуна 1895. год.

5. За стајно произвођење доброг сира у облику размеру, који би био маснији и укуснији но што је сирцамај торфа сир, а који би шед тога бити трајнији и покусан за пренос. За ову награду могу се такмичити околине: крушевачка, рудничка, увачка и топличка. Награда 1. 500 динара, II. 200 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

6. За стајно употребу врстачке сељакме за стрмине на неодреденој површини. Могу се такмичити привредници из окр. подришчом. Нећеће се издати нове. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

7. За правило подигнут воћњак од једне или више врста воћка с обзиром на врсту врста и сората воћка и пресадница; одље на правилном растојању воћка, начин раскидања и негу, а на површини најмање пола хектара. Могу се такмичити срезови добричани и јабланичани. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

8. За виноград засађен америчком лозом и оклемањем домаћом од најбољих врста на површини од најмање 20 ара с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из Жупе. Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

9. За виноград засађен америчком лозом и оклемањем домаћом од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из околине Пана. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

10. За стајно употребу јачки правачама и околацима у земји са правилним објавом. Могу се такмичити привредници из Добрича из среза лесковачком. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

11. За стајно употребу жетелача. Могу се такмичити привредници из Стага окр. пошаровачком. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896. год.

12. Првом урдушоњу у Србији са понављаним успелом и резултатом за најбољег извођача у употребу пољопривредних средстава. Награда 300 динара. Рок до коца 1898 год.

13. Који учитељ или учитељски збор може да освоји добро уређену школску бању од најмање 10 ара, у којој би бити добро подигнута воћна и лозна раслина са италијаном од најмање 10 кошица са покретним сабам. Награда I-ва 300 а II-га 200 динара. Рок до коца 1897. године.

14. По од подизача одвојене подизачке ваљана да не обале, са савременајим алатом и подизачима — дилке но модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до коца 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљоправници и пољопривредници, којима је пољска привреда или коју непа грала једно или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грала пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружнице, манастири, општине и свана пољопривредне задруге основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последњу, најмање, којима је подизачки занат главно занимање, од кога живе.

Сем награда у пољску давање се и похвалнице.

Ко би од оних, којима се награде буду досудиле, жељено да му се у месту новца набаве за исту вредност: справе, прикладна грала и т. п. то ће му се узинати без рачунава подносио трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листицима.

Сви који хоће да се такмиче на ма коју од овај награда, треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и орава у коме живе.

На канцеларију Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА

АЛЕКСАНДРА I-ог.

СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРЕГЛЕДУЈЕ

ПРАКТИЧНА ПРЕДАВАЊА О КАЛЕМЉЕЊУ ЛОЗЕ И ТО:

I.

За срез жупана и околина, у недељу 16-ог Априла ове год. у Основној школи у Великој Дрени.

II.

За срез трстеница и околина, у недељу 23-ог Априла ове год. у Основној школи у Великој Дрени.

Предавања биће, са практичним показивањем и радом у кадемљеној лози, које ће моћи и слушаоци опробати и научити.

Предавања су јавна и сваком присутнички и починате одређеног часа у 9 сати пре подне, а практична радова трајаће целог дана до 5 сати по подне.

Ова предавања и поуге држаће нарочити изасланик Срп. Пољопривредног друштва и стручни професор виноградске школе из Букова г. Лубомир Којић, који ће уредно вршити и испитивање земљишта виноградских на свима наменјим положајима околине.

У интересу спасавања још постојећег виноградског жупаног које жалосно се суши и руши, и ради поуге околних виноградских, Пољопривредно Друштво приређује ова предавања и поуга све околне виноградаре, пољопривреднике и остале пријатеље нашег винограда, да дођу на иста, где је коме ближе и угодно, и да чују, виде и опробају шта нова виноградска наука и праксица препоручују за спасавање нашег винограда и винограда од жалосере.

Умоћавају се срезне и општинске старешине, свештеници учитељи и остали (пожељно) пријатељи наше народне привреде, да саопште и објаве овај позив свима месним виноградцима и упуте их да ова предавања, чиме ће узнити најбољу услугу нашој посрлуку винодељу и привреди народној.

По наређењу Срп. Пољопривредног Друштва, крушевачка пољопривредна подружница; Бр. 151. 8. Априла 1895. год. у Крушевцу.

ОБЈАВА

Да би се дала привна виноградарима како у Смедереву тако и у околини да се упознају са кадемљеном и његовимем „Америчке лозе“ то је подружница Пољопривредног друштва у Смедереву решила: да се овога пролећа и то најдуже у априлу месецу држи практични курс кадемљена и гајена америчке лозе.

Цена мањим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара дина; од осталих крупних помена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од четврт стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дина. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дина. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

С тога подружница овим позива све заинтересоване виноградаре да на овај курс који ће се у Смедереву држати у заузетом оделењу тастиним „Два“ од 15 па до 20-ог Априла ове год. задлакују своје. Сваки слушацај курса мора собом оштро и угодно сачини (поредом) понети за кадемљене лозе. За време трајања овога курса свака ће се слушацај о своје трошку издржавати а они слушаоци које општинским уверењем долажу да су свиротног стања добиће дневно на име хране по 0-60 дина. а онима пак од сиромашних слушацаја која се у раду врло добро показали буду плаћене по 1. дин. дневно. Свиотни слушаоци града Смедерева добијаће по 0-20 л. дневно.

Општини виноградарема у срезима Смедеревском и Јасеничком подизањем округа могу послати по 2 сиромашна млађа на своје општине које су доброго владана ради изучавања овога курса и који ће добити горе наведено помоћ према успеху. По свршеном курсу крушевске пољазгаће ишта и према показаном успеху добиће уверење.

Сваки слушацај овога курса треба да је 14-ог Априла тек. год. у вече у Смедереву и управни се пријавити.

Смедерев
Марта 1895. год.

УПРАВА.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Најважнија поука модерној агрономије, агрикултурна хемја и гнојитба развила се је у задњим деценијама толико, да онај који се њом из незнања није кадар служити, не може својим примитивним значајном производњеј конкуренцији одолети.

Жива жеља, да у чему народу помогне, нагнала ме је да сам нарочитом дозволом проф. Др. Павла Винера у Дармштадту његову расправу „о национализацији употреби уметног моћима“ преведо, у неколико попуно и на штампану спремно.

Књига ће имати 4-5 штампаних табла у осмини, а цена предплатницима 40 новчића.

Слушачима дајем десету књигу на дар.

Чин се јави толико претплатницима, да се трошкови подмире, а да се књига у штампану.

Како у нас нема ни једне књиге која би sustaно и стручно овај предмет осветљала, надас се, да ће свакоме, по се блаженом производњи бави и о благостању народа рачуни који, ова књижница добро доћи. —

Углед што га ужива аутор у круговима напреднијих поделалаца најбоља је гаранција за вредност и ваљаност овога дела.

Надајући се, да овај позив без одлага остати неће, молим, да се претплата шаље на моју адресу, Мајур, Колодвор Хрватска.

Марта 1895. год.

Милан Цвијановић
оштом

САДРЖИНА: Чланци: Кочње и смеће полској привреди (постави). — Општи поглед на агрикултуру у Србији (постави). — Јоу ли потребна претка за виноград. — Сушене лозе. — Гласник. — Бележње. — Виноградност. — Напредак за узгојем напреднијих врстама. — Практична предавања о кадемљеној лози. — Објави. — Позив на претплату.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стоје за Србију:
НА ГОД. 8 ДЕН. НА ПОЛА ГОД. 3 ДЕН.
АРИШО, ЧЛАНОВИ КОМАТАРИ, ЧЛАНОВИ
ОДНОГ ДРУШТА, ПОДРЕТ, У ЗАНИ У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛУ ЦЕНА АНО ПО-
БОЈКЕ ПРТИ. УЗАБЕД ЗА ПОЛУ ГОД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРКА.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 16.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 23. АПРИЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НОВО О ПРЕВИРАЊУ ДУВАНА.

Превирање (*ферментација*, *мурвер*) дувана, то је у производњи и фабрицији дувана један од најглавнијих и најважнијих послова, јер од њега у главном зависи квалитета истога: како боја и „лице“ тако и укусу и мирису при пушењу.

Тај процес, који код нас, према години, према томе да ли раније, или позније наступи толике време, отпочиње, обично, почетком Априла месеца, од особите је важности по квалитету дувана, јер у дуванском листу изазива читав низ промена, које су од одлучног утицаја на све оне особине, од којих зависи доброта дувана при пушењу.

Раније се мислило, да су те промене, које се отпочињу загревањем дуванског листа, чисто хемичне природе и ни у литератури, ни у пракси није се поготову, ништа подробије и стварије знало о самом процесу ферментације дуванског листа, докма 1891 г. у Марту месецу није хемичар Емил Сухеланд изнео у „*Berichten der deutschen botanischen Gesellschaft*“ своја испитивања у том погледу. Та испитивања учинила су читав преврат у дотадашњем мишљењу о ферментацији дувана и ма колико да су од проналазача објављена тајном копреном оне неколике напомене, што их је тим поводом на јавност изнео, ипак је и то мало довољно, да објасни сам процес.

Мурвер како се по турски назива тај процес код нас, оснивао се дотле на обичном искуству омиљеном у извесној уобичајеној, тако рећи по предању наслеђеној манипулацији ово дувана, али је истог оскудељено свака научна основица и свако стварно знање. Ма да је Сухеланд свој проналазак у Немачкој патентирао, као своју тајну и да је основан нарочити завод који, као монопол, продаје произведену „мају“ за превирање дувана, опет није сад нише тежино, у пракси применити тај нови задобитак науке, са ноле ноле савременог знања из хемије и бактериологије.

Ја сам неколико саопштио о томе проналазку још 1891. године, а већ идуче године, отпочео сам са г. др. Батутом, српским бактериологом, подробије испитивања, која су прешнута због недовољне предузетљивости од стране надлежних фактора у нашој

монополској управи. Г. Батут је постигао, да одмах згодном „културом“, издвоји и добије „мају“ са нашег дуванског листа, који се налазио у процесу превирања и предузета су и извршена мерења толике загревањих дуванских делова, по његовом упутству. И то је све. Штедило се у „плаћању филтера“ за г. доктора, до главног стоваришта непрерађеног дувана, гди овај превире!

Сухеландово кратко саопштење о томе гласи овако:

„Бактериолошким испитивањем, које сам у криптилошким лабораторијуму овад универзитета, под личним руководством г. професора др-а Цонза предузео, био сам побуђен, да од едам и опитама у погледу на суштинну процесу превирања код дувана. Испитивањем дејства неких физичких услова на живот известних разних главница, дошао сам на ту мисао, да испитијем и ферментацију дувана.

Као што је познато овај је процес од највећег значаја по доброту и квалитету свих дуванских сорти из реда. Процес се тај изазива тиме, што се осушен зрео дуван, чврсто сложи и слабије у велике гомили од сто и више пенага.“ Овде према ступњу влажности, кроз дужице ил¹ краће време наступи често врло знатно загревање, дуван се „заноји“ како то фабриканти веде и при том се довршава стварање оних ароматичних и осталих једињења у дуванском листу, која при пушењу дејствују на наше чуло укуса и мириса и на нашу нервну систему.

У пракси мислио се до сад, да су процеси за време ферментације хемичке природе: али мени по саопштењима стручних кругова све је јасније било, да ће се овде имати посла, с једном врстом вриња, коју аналогично са процесом вриња млечно-киселог, бутерно-киселог, сирхетно-киселог итд. изазивају такве некакве разврне главнице. На тих разлога ја сам при

¹ То је немачки начин превирања дувана за ферментацију. Тука је начин, да се скупљени дуван у делови од 25—30 кгр, сред — више у сарже — и критисом и преврљени делова, мурвер одржава. Код нас се дуван сред у делови од 10—30 кгр, везе (кошице) по сарже развезаје, да се реални квалитет, ил се делва загреје, проинују издувају, обрну се по потреби критиску и опет развезавају, он се „ве исече“ и „ве укрути“ т.ј. див ни превире. Вриње за пољу на највећег дувана, па тог процес, да г¹ ће спорије и дужи времена трајати. Овдња дувана „кисело“ пре се загревају и пре па и брже изврше „мурвер.“

испитивању узрока ферментацији дувана, то испитивање у овом правцу отпочео, па ми је и пошло за руком да добијем резултат, који ми се чини да је вредан предходног саопштења, с погледом на практичну употребу његову ради поправљања наших домаћих дувана.

Резултат је тај у овоме: показало се до сада при испитивању свих ферментирајућих дувана, да се појављују различне гљивице у годној количини и ако само у неколико различитих врста. Махом се нађу две до три врсте на појединим сортама дувана. При том преовладају *Bacteriaceae* па и *Sosseaee* су се виђале. До сад су у овом погледу и правцу испитивања дуван из Хаваја, Ст. Доминга, из Гвентукија, из Бразилије, из Турске, Грчке, Русије, из немачког Палца, из Алзас — Лотринџије, из Брајгау и Укермарка.

Да су баш те различне гљивице, које се у мази појављују на дувану у преирану називамо врше, види се нарочито још и отуд, што се помоћу њих, кад се у чистим издвојеним „културама“ умноже, па се „накалеме“ на друге сорте дуванске, у њима стварају измене укуса и мириса, који наличе на укус и мирис њихове првобитне колевке (т. ј. дувана, с којих су гљивице, за размножавање узете).

С те тачке гледишта, ферментација дувана, добија још већи значај, по што јој је до сада признавао. У свима дуванским покрајинама Немачке, од вајкада се тежило, да се побољша квалитет дувана, и у том циљу главна се нажва обрађала на подизање културе земљине (у смислу боље обраде) и на увођење што племенитијих сорти дуванског семена. Но ма колико да су биле дуванске лево напредовале у новој постројбини, дуван је једнако остајао по староме рђав и неугодан, јер са семеном нису се могле ни старе постојбине пренети и оне гљивице, које тамо ферментацију дувана производе, а ферменти код нас немају подобности да стварају тако добре производе, као у топлим земљама. Наш дуван, према томе има, тако рећи, могућности да само „дивље врше“ ужина, сирове материје, које се у њему наоде не могу никад да се потпуно растворе и претворе, као што је то случај при ферментацији са „благородним“ гљивацима страних чувених дуванских крајева, које много интензивније дејствују. Али, као што је горе већ напоменуто, ово „благородно“ врше, могуће је с успехом пренети и на наше дуване, помоћу „одгајених“ гљиваца, за то подобних.

Сви у овом циљу предузети покушаји, дали су ми дозигивне резултате и доста пута промена палцаког простог кријана, била је тако приметна, да се и признати стручњаци и познаваоци домаћих дувана, при пушењу овако „облагорођеног“ кријана и онда, кад им се објасни откуд та промена, никако нису дали убедити да су пушили овај селачки дуван немачки.

Које производе поједине гљивице на дувану стварају, није још испитано, али једно од главних дејстава при том взгляда да ће бити то, што се при преирању никотин претвара у никотински комфор.

Ближа обавештења о организацима у којима је реч, наравно да Сухеланд за себе задржава.

Отуда је предузео опште у ширим размерама 1892 год. кад сам му се обратио писмено за ближа упуства

јавио ми је, да је предузео општ са 4000 кгг. различит светских сорти дувана.

А ове године, већ се може читати у стручним новинама, тако у познатим новинама: „Deutsche Tabackzeitung,“ овакан оглас:

„Лабораторијум за чисту културу дуванских бактерија за облагорађивање дувана у ферментацији Херман Гизен Опенхајм на Рајни (Патент Сухеланд).“

Био би у интересу произвођача дувана у земљи, да се такви општи и код нас понова предузму и да се одмах набаве непрекрете боље сорте турских дувана од последње бербе, ради добијања потребне „благородне“ маје, за „накалемење“ наших „дивљих“ дувана, — за њихово „облагорођивање.“

Свег. Љ. Газриловски

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(настави)

Ч Е Г А	РАСТВОР У ВОДЕ		РАСТВОР У СОЛНОЈ ИСЕКЛИЦИ		ПЕСАК И ГЛИНА		У ВОЈИ, СОРПОР. И СУМ. ПОР. ИСЕК. НЕРАСТВОР.		УКУПНО		НАПОМЕНЕ		
	КАЛЦИЈА	МАГНЕЗИЈА	КАЛЦИЈА	МАГНЕЗИЈА	ПЕСАК	ГЛИНА	ПЕСАК	ГЛИНА	ПЕСАК	ГЛИНА	КАЛЦИЈА	МАГНЕЗИЈА	НАПОМЕНЕ
Калифорнија	0.0013	0.0013	0.0103	0.0103	—	—	—	—	0.1026	0.1026	—	—	—
Натропа	0.0195	0.0471	0.471	0.471	—	—	—	—	0.1666	0.1666	—	—	—
Крета	0.0914	23.1732	23.1732	23.1732	—	—	—	—	23.2642	23.2642	—	—	—
Мадисон	0.0850	1.0157	1.0157	1.0157	—	—	—	—	1.0977	1.0977	—	—	—
Окс. џуџ. и твора	0.0019	5.1390	5.1390	5.1390	—	—	—	—	5.1409	5.1409	—	—	—
Фосфорне киселине	0.0020	0.0103	0.0103	0.0103	68.931	68.931	—	—	0.0423	0.0423	—	—	—
Хлора	0.0371	—	—	—	—	—	—	—	0.0571	0.0571	—	—	—
Алата	0.0091	—	—	—	—	—	—	—	0.3152	0.3152	—	—	—
Смалц. кис. као инерт.	—	—	0.2961	0.2961	—	—	—	—	40.104	40.104	—	—	—
ХИТРОСЛОВИЈЕ	ХУМУСА	ГЛИНЕ	СИТНОГ ПЕСКА	ВУШНОГ ПЕСКА	ПЕСКА	ГЛИНА	СВЕГА ПЕСКА	КАЛЦИЈА И МАГНЕЗИЈА	КАЛЦИЈА И МАГНЕЗИЈА	КАЛЦИЈА И МАГНЕЗИЈА	КАЛЦИЈА И МАГНЕЗИЈА	КАЛЦИЈА И МАГНЕЗИЈА	КАЛЦИЈА И МАГНЕЗИЈА
ВОДЕ	2.91	32.151	26.007	10.097	36.097	31.315	40.104	31.315	31.315	31.315	31.315	31.315	31.315

Механичка анализа

ЗЕМЉА ИЗ АТАРА ОПШТИ. ЕЗ МОРАРАШКЕ.
У 100 делова ситне земље, осушене на 125°C температура

Ц Е Г А	РАСТОР У ВОДИ	РАСТОР У СОЛНОЈ КИСЕЛИНИ	ПЕШКА И ГАШНА	У ВОДИ, СО- ЛОЈ И СТАР- ВОЈ. ПЕШКА, ВОД. КИСЕЛ. НЕРАСТВОР.	УКУПНО	МАЛОЈ ПОШТЕ	МАЛОЈ ПОШТЕ
Калмија	0-0013	0-0071	88-424	—	0-0984	—	—
Натрона	0-0142	0-1351	—	—	0-1493	—	—
Кречка	0-0215	5-1074	—	—	0-1289	—	—
Магнезије	0-0168	0-1472	—	—	0-1640	—	—
Окс. гвозђа и алум.	0-00327	7-3610	—	—	7-3633	—	—
Фосфорне киселине	0-0147	—	—	—	0-0147	—	—
Хлориди	0-0051	0-0370	—	—	0-0421	—	—
Амонијум	0-0071	0-0910	—	—	0-0981	—	—
Сум. кис. као калорија	—	—	—	—	—	—	—
ХИГРОСКОПНЕ ВОДЕ	4-091	—	—	—	—	—	—
СИПНОГ ПЕШКА	59-691	—	—	—	—	—	—
КРЕТНОГ ПЕШКА	20-314	—	—	—	—	—	—
СВЕТА ПЕШКА	27-216	—	—	—	—	—	—
КАДИЈУМ КАРБОНА- ТА	4-030	—	—	—	—	—	—

(вексташна се)

ГОВЕЂА КУГА

(Pestis bovina. — Rinderpest).

Једна од најштетнијих, најопаснијих и најсмртоноснијих заразних болести, која се код говеда појављује, без сумње је Говеђа куга. Говеђа је куга болест, која се врло брзо шири, и која најчешће прозивају смртност од свију других заразних болести ова. Она се појављује готово свуда по целој Европи, па и код нас, а легенд јој је у стенама средње Азије, где се она самоникло појављује, а одатле распростире се преко степа средње Русије, по свима деловима Европе. Prof. Semer и Serghien сматрају као легенд оне заразе земљу дописних козака и околину приморску. Говеђој куги особито подлежу говеда подложне расе, али и остале расе говеда заражују се овом болешћу, па и овце и козе. Болест ову преносе говеда на овце а козе, а бива и обратно.

У главном за нас је важно да знамо, да нам она болест долази са стране, и да нам кад се појави, чини велике несреће у сточарству, земљорадњи и трговини, јер врло велики број говеда, па и овца и коза, угине од ове болести, што је земљорадњи, у којој јој је потребна сточна снага, употреба слу-

чени, или се ипак не може употребити; што је сваки извоз стове у иностранство онемогућен; и што није слободан, чак, ни саобраћај са сточком унутрашњости земље; услед наглог (брзог) ширења и врло лаке преносивости ове болести.

Да би у неколико новинара, наше огромне штете и губитке чини ова овака болест нашег сточарства и експлоатацијом, навећемо само ову неколико примера, који ће јасно показати сву несрећу, што нам ова болест доприноси:

У Русији 1876 године угуинуло је 160.000 комада говеда од ове болести, 1877 године угуинуло је око 212.768 комада говеда, а у 1878 године угуинуло је 312.885 ком. говеда, просечно годишње од 200—300 хиљада у вредности око 15.000.000 рубаља али 30.000.000 динара, у појединим пак, годинама ова губитка су и већа, тако напр. од 1844—1845 године угуинуло је преко 1.000.000 глава говеда. Укупно узети од како говеђа куга у овом веку влада, у Европи је угуинуло годишње на 1.000.000 глава говеда што чини вредност од 200—300.000.000 динара. Сем овога, кад се узме у обзир још и то: што је земљорадње није могла обрађивати онако, како би то у редовним приликама било, а тако иста и трговина, која се са том врстом а и осталом води морала је престати, — онда губитни, које ова болест причињава изаже много већа, по што би их ми без статистичких података оциенили тако. Prof. Poir: рачуна да је од ове болести од почетка 18 столећа па до 1880 године угуинуло преко 180.000.000 глава говеда, а по свој прилици и више и целокупни губитак сачунава да износи на 27. милијарда марака или од прилике 32½ милијарда динара или годишње на 180.000.000 милијуна динара.

Кавне је, пак, штете и губитке ова болест код нас учинила у Србији за време српско-турског рата (1876—1878 године) а и после њега свима има је још добро у памети, јер је велики број сточара и земљорадника занукао, што му је сва стока угуинула или поубијана била, тако да је по готово све илге ичега остао, и да није имао са чим своје живце поправити и обрадити. Али величини штете и губитка омет не можемо одредити, јер нисамо статистичких података нисамо. (На излет нико тада о нама није ни водио рачуна, са којима би могли пред читаоце изаћи и пред очима са бројем на додацима сву несрећу, коју је ова болест учинила, која није свакојаким нештата била.

Ова болест била је позната још у давна времена пре Христа у централној Азији и степним пределима источне Европе. Стари писци о овој болести водилу сигурних података, као што су у то време дали о простору, али омет оставио је о њој помена Seneca Sanctus Eudochius, а затим тек у четвртој столетију по Христу она се је била распростирала и по јужној и западној Европи са истога, за време полова Хунга, Гола и Сармата, Ова болест била је у Јелу у 395 година по Христу у Угарској, Аустрији и Холандији. Од тог времена Говеђа је куга била чешћа ролт у Европи нарочито у Француској и Италији (570 г. по Хр.) где је по готову сву сточку угуинула. 809 год. по Хр. говеђа је куга заравила међу Европу. Затим владала је ова болест у година 820, 830, 870 г. у западној и јужној Европи, 992 г. у Немачкој, а 1096 г. у Чешкој. Сем овога познато је, да је говеђе куге било у 13, 16 и 17 веку.

Тачнијих описа о говеђој куги нисамо тек у година 1710 и 1714, а тада је ова болест пренета и у Билгоску у којој је године 1770 но оба пута је било врло брзо угушења — убављеном

У деветнаестом веку у Европи говеђа куга појављивала се у многим годинама 1801, 1805, 1806—1808, 1809, 1811, 1814 за време Наполеонових ратова, затим 1827, 1828, 1829 и 1830 за време руско-турских ратова. Говеђа куга владала је у Русији и 1831, 1833, 1834, 1835, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1852, 1854, 1857, 1870, 1871 и 1880, од које је врло много милијуна говеда угуинуло.

Узрок је овој несрећној и унасној болести такође једна паразитска гљиваца — бацила, која се само кроз увеличанајуће ставало може видети, и која има то својство, да се врло брзо умножава, да се па се она преноси и даље распростире. Она се налази и у најдасном ваздуху оболеле животиње, као и у аноју тела, балим, мокраци, носном слузи, као год и у свеку што је од оболеле животиње (као месо, крв, роговица, шпацима, злаци итд.); она се па сва дана што год је било у додиру са оболелом животином (као напр. у рани, носују, губ-

рету, парobrodina, deševnicama, na pišancima, na divjadima na drumovima itd.). Zaraza ona može se rasprostriti i pomoću nesredjenih i na dalja rastojanja (kao listovima, domaćim životinjama, ljudskom lišćem, pasima, mačkama, koplama, divljim kuzima itd.), koji su sa bolešnom životinjom blizu u dotiru, ali tako nešto mogu oni zarazu rasprostriti rijetko, čak više, štetne povirnice. Naposljetku, točkovi kosa, izolevanje, završe jače, jer oboljela životinja može pomoću vazduha zaraziti drugu životinju, samo na rastojanju od 18—25 metara daleko. Na suvom i ledom vreme oboljela životinja ne može svoju zarazu liznu — bakteriju — na drugu zarazu životinju preneti na gore naznačenom otkotanju, već na manje. Zarazna lizna može izvan životinje sačuvati svoju moć zarazljivosti 3—6 meseca, a često puta i godinu dana. Mrazovi ne mogu uništiti mnogo bakterija i uništiti joj moć zarazljivosti. Kože od oboljelih životinja od kuge mogu sačuvati moć zarazljivosti do 30 dana, papiri, rogovi, seno, slama itd. mogu zadržati moć zarazljivosti bakterije od 3—6 meseca, a u štalamo zakrpana za 4 meseca. Plovanje nepredvidu vazduhu bivašima goveđe kuge izgubi svoju moć za zarazljivost u roku od 3 nedelje. Niska temperatura ne škodi mnogo moći zarazljivosti bakterije, kod naprotiv niska temperatura naročito teško vrhuje uništavaju je. Sumorni kiseline, karbolna kiselina, para hlorog gasa, kao i toplota od 60°C uništavaju savim tu moć. Od dana kad se je životinja zarazila bakterijom goveđe kuge, na dok se bolest ne pošalje na samoj životinji potrebno je da prođe 3—6 dana, a najviše 36 sati. Prebolni iz jednom životinje goveđu kugu, ona se više ne može zaraziti ponovo.

Znani su kojima se ova bolest može konstataovati (poznati) jesu sledeći: oboljela životinja izmesti svoje draske, postane letinija, grozna, malaksala i nervosna, postane rijavo dušna i izgubi svoju paljavost, koju obično pokazuje preza svome gospodaru, dajka joj se povirica i izgubi svoju sjajnost. Unutarnjima toplota tela uveća se i dostigne oko četvrti i duvanja 40.5—41.5°C (u mesto obične 38—39.5); kod krava i volova 39.5—40.5°C (u mesto obične 38—38.5). Sa povećanjem toploti nastupi i groznica i stane, toplota tela u groznicom stavu najviše postane se međa, tako, da se čak i jetričnjak kao od studa pojačava. Krave prestaju dajati mleko, jer prestaju sušiti, i ovaj je znak od vrlo velike važnosti kod goveđe kuge. Prokrova za jezo u zacetku bolesti je obična: dlanje, vak. Životinja izgubi svoju volu i prokrova od jezo. Prebolni je letinija i nerudno, izvan životinje prestane savim da preživljava. Eksperimenti (bakteri) u početku su obično prirodni, kao i kod zaravnih životinja, tek drugo i treće dan pojava se javi proziva, koja životinju savim oslabi, posle čoga obično i smrt dolazi. Priznaci je tank, leden i smrdljiv, sa suzumom i vrazu pomisli. Sa suzumom guđanje preva i čmara posuvtuje se i vidno isplaku i jako se napreže. Vrlo retko primećana je kod oboljelih životinja baa u stomaku, a pred smrt obično oboljela životinja ne može protiv da zakrije, no on sam teme svojojvolji na čmaru. Vražna govečeta je vrlo topla, ali uvek valanja retko kad je suva. Vidualne suzoznoje obično su jako zaprešene i na pojedinih mestima suzoznoje, kao vpr. u grlu i ustima, primećajuju se zatvoreno preva mrše, pruge, modriča, koje dostiže postaju penelane ili penelano-kute. Na ovim zatvoreno prevnim, penelanim i penelano-žutim mražama i modričama, pokazu se male sirtine, kao proso ili lizeno seno velike penelano-kute čubavine, koje se raspadaju i koje kad se uklone, ostavljaju na sebe male plavice ruunde, koje mogu dostiže veličinu jednog pet para od jenkla. Ovakve iste promene vidiču se i na suzoznojavima ženskih polnih uzova. Iz usta oboljelih životinja teče neprestano rastegavna bala. Ova zakrpane u suze, oca venična je sna pravna. Sluzu koja nosa jako se zaprešni, i na nosa čete ispočetka žitka, latim rastegavna i suzozno-žutnja i pravala bila. Oboljela životinja traku uvek, kad stoji, da glavu na nosu izoleva, pri pritisku na kicmu oseća bolove, i pri teranju i na manje ostojanje ima izhajduji hod. Vrlo retko kod pojedinih grla primećana se peseno stado. Jedna karakteristika osobina kod oboljelih životinja od goveđe kuge, koja se u preva na prene pojačuje u razmaku od 10—15 minuta, i koja vrlo kratko traje, jeste: kratko izmivati i truseće glave, a bez i najmanjeg pokretanja preva, koja se sbrina (suzni) grčevito na divnjama, i nastoji drugu velike važnosti za konstataovanje ove bolesti. Oboljela životinja od goveđe kuge klanje, klanje je vrazni postuju

i suv, disanje je ubrzano i životinja udise u minutu 25—90 puta, — često puta više udiska, no bliznih udarača. Disanje je obično duboko sa napreženim i stenanjem. Na imenu kod pravca i stidnice primećajuju se mrše kao od vrenog vetra ili čubavice ispušene sa tečnošću, koje se naposljetku pokraju sa svojim rasteganim kramama, ili ostaju drvene ramine. Stene kriče pobuđuju vrlo lako, kad obodu od ove bolesti. Kad malaksalo i iznemoglo kod oboljelih životinja dođu iz tinte mraževa stani, životinja legnu u više ne ustaju, ili ako ustaju ovet vrlo brzo legnu. Oboljela životinja neprestano sa zubima sapirne. Smrt obično nalazi tako i mirno sa lalim konvulzijama 4 ili najviše 7 dana, a vrlo retko biva 10 ili 12 dana. Ove i kose razboljavaju se od ove bolesti sa ovim istim znancima, koje smo opisali kod goveda.

Kad se pojava ova bolest u jednoj štali, onda najpre oboli jedno goveče, posle 6—8 dana nekoliko, posle 3—4 nedelja svi stoja u toj štali.

Trajanje je ove bolesti 3—7 dana a vrlo retko 10—12 dana. Najomeljni smrt jednom: da preboljele životinje ne razboljevu se više od ove bolesti, ali vala znati, da je i vrlo veliki broj smrtih slučajeva, no što je ona bolest najvažnija od sva su zaravnih bolesti, jer od nje uginu 70—95% od oboljelih životinja. Goveđa podolaska rase ova bolest lakše preoboljevu i od svih uginu 30—50%.

Pri sečenju utrajućih životinja nalazimo na stedele promene: suzoznoja usta, sirtina tankih i guđanje preva drveni je, sa takozvanim plavo-prevnim i provnim mražama i kramama virašima, koje su sa lepljivom lojnom nalaskom preplućne, koja kad se ukloni, ostaju crvene ranice. Vaša preva su u mesto rane sa krvnim suzumom ispušena, čija je suzoznoja i otela, krive žilavice su od suzoznoja nabrekte i pune krvi. Po površini suzoznoje nalaze se čubavice u velikom ili malom broju, koje se raspadaju. Suzoznoja je ispušena ili malim kramama pokrivena. Na suzoznoja sirtina primećajuju se male, penelano-bele čubavice, koje su velike kao seme od lana, i koje u sredini imaju malo zatvorjenje uzdužno, sa izgledom kao da je od suzoznoja sirtina postalo lameno seme. Suzoznoja tankih preva je sa vrlo mnogo takozvanih mražama povirana, tako da ima izgled penelano kao vpr. u jetru ili u čuđu. Na vrazu guđanje preva suzoznoja je na virašima i ima taklje vrlo-privne i privno preva mrše. U trećem delu stomaka u kizma i životinja su kruti i vidiču se na njima pruge krame mrše, u domu se nalazi kizma ili savim suva rana izmivana sa isplanim narudima suzoznoje. Izvana bivašnja je jako rastegavna i sa zelenim kucem ispušena. Jetra je menala i kalopirna ima boju plavčave (pline). Slezina je malo naduvena i malokrvna.

Lečenje. Ovakvo lečenje oboljelih životinja od goveđe kuge zabranjeno je zakonom, jer ove probe čine se izvesno pokazaju su isti rezultat odpravne, kao i kod životinja koje nisu imale lečenje. No, uzeti u obzir veliku smrtost broja i naglo širenje ove bolesti, a da bi je mogli sirtinje suobiti i uginuti, zakonodavci su zabranili prestaju — ubijaju sviju bolesnih, suznih i sa njima u dovolj dozaveh životinja, kao najbolje protiv ove bolesti.

U, da bi mogli od ove bolesti sačuvati našu stoku, kad je već zarazu u blizini vazio, i koja nam svakog časa preta, da nikosi našu imovinu — naše bogatstvo, trebalo bi, da savni poloprivrednik svoje staje i štale dezinficira dimljenom karbolno kiselino, koja isparava, kad se na vrazu arelo gvođu ili predmet posve. Ova dimljena trebalo bi vršiti tri put nedelno. U vodi za piće trebalo bi dodavati životinjama $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ % karbolno kiselino.

U više se zakonodavstvo postaralo a priznalo narociti zakon za sprečavanje i uguživanje ove bolesti u vema, a taj zakon poznat je pod imenom zakona dlanje od goveđe kuge i o uguživanju je zarave, u koje su propisane 1-vo mere za sprečavanje ove bolesti, 2-to mere za sprečavanje širenja goveđe kuge i da se ona uguži; 3-ve mere kad se goveđa kuga pojavila na ovčama i kozama; 4-to ko nastaju laje za ubijenu stoku u uvinute stvari; 5-to ko podmiruju troškove zbog mere protiv goveđe kuge, i 6-to odredbe o kizma ko radi protivno propisa ovog zakona.

Svaki poloprivrednik treba da se upozna sa sadržinom toga zakona, i on se može naći u „Sanitetskom Zborniku“ za-

копа капта II св. I: пошто би доносили овог законца на овом месту било штетно за издавача овога листа.

Сем овога закона издата су и упушта за извршење овога закона, која се такође могу наћи у „Советског зборнику“ закона кн. II. св. 2., и која би такође требало прочитати и упознати се са њим.

30. Децембра 1894 год.
Пегенин.

Јазар П. Најдановић.
јављени јазар.

КОМАРСТВО У ФРАНЦУСКОЈ.

Иностранци је истина, да Француска, за сада, као и у много чему другаче, тако и у погледу комарства, заузима прво место међу земљама на континенту. И државна, и општине, и другачија и приватна лица — све је својим потпомагао и потпомагао развиће овог привредног гране. Државна лице оставља на јавно срество издржављено комарство; а нарочито је добила брину о томе, да обављачи улоге и асете, да се труди и брину ош пошљака коња болото издржавље. Сва потрбуна коњски материјал за коње пеши — коње за халаче и чучу — државна издржава некадашњу од својих одгајивача и издала ардо добру цену; сем овога, она купује од народа одличније пасуве за пасуване дивом, даје обилне награде приватницима који имају добри пасуве и богату помоћ дружа коња на изложбе, тако и на рипровисне утакмице; по бранива, вољна, древери и т. п.

Француска сада не само да подмирује сопствену потребу на коњима не материјала што га у земљама, него велики део извози за Белгију, Немачку, Швајцарску — на и Америку.

Кад се ервин саднице цветајуће стање комарства са стањем пре 30—40 година, мора се признати, да је за ово кратко време утицај несверзатно напредат и то не само у погледу броја коња, него и саме доброту. Да се овако диван успех постигне поред горе поменутих, највише је допринела установа испитивања способности граа за именици граа и то што је она извођена на најстарија начна.

Ако би се приближан појам имао о стању у коме се налази комарство у Француској нека послужи следећа дата, која видимо из једнога извештаја, што га је првихио управник државних ервела подне министру за пољску привреду

„У, пр него што пређемо на цијер, да споменемо још и то, да је 1892 год, и то под 26. Јануаром (по нов.), доноси закон, по коме се, све до 1900 године, мора набављати сваке године за државну потребу — пасување дивом по 50 пасува, као би 1900 године број пасува износио 3000, пошто се увидело, да је број пасува, који се сада има недовољан, да подмири змалду потребу.“

Према извештају, који се односи на 1893-ју годину, било је на дан 1. Јануара 1893 год. државних пасува свега 2613.

Расподељени по раси, од ових пасува су:

расе енглеске чисте	194
„ аранске чисте	95
„ аранско-енглеске	193
„ полурисне	1782
„ за тешико теглење	347

Од ових 2613 пасува у току године је угулило 32 а избачено је признода 243 граа.

У току године купљено је 330 пасува, а ервела у Помпадуру дива је 10 граа. И тако 31. Децембра (по нов.) 1893 г. било је свега 2678 пасува.

Ервела у Помпадуру имала је 1. Јануара 1893-је године 60 кобила пуно крвних арански, енглески и аранско-енглеских). У току године од ових је раскодвало 10, и то које угулило и који за ервеског признодног стабла као неспособно изабачено. Призноде је пак 9 кобила. Према оне списано на дан 31. Децембра (по нов.) 1893. год. било је 59 кобила. Од ових су:

расе енглеске чисте	12
расе аранске чисте	28
крви англо-аранске	19

6 кобила купљене су у Сирији — Малој Азији.

Од ових 59 кобила добијено је свега 41 издрбе и то:

мушких	18
женских	23

2547 државних пасува осласо је у 1893. год. 133,371 ковалу. Од описивања добијено је таксе 960,947 ерванка.

По раси ошанено су кобиле:

енглеске чисте	1.134
аранске чисте	132
енглеско-аранске	566
полурисне	81.377
за тешико теглење	49.163

За пришко употребљени су још и 1440 приватних пасува. Ових има од двојне врсте: Једна су, који одговарају потпуно захтевима; а други, који од једног знаменог пришколног пасува; а други, који не одговарају потпуно захтеву, али који се још могу употребити за пришко, пошто неће дејствосношати погрешношћу. Нарочите комисије врше ове оцене, и излажу сопственима уверења.

Овим сопственима, који имају пасуве праве врсте, поред тога што им се даје право, да их могу употребити за ошављивање приватних кобила, даје им се од ерване државне и награда, и то за једног пасува и годишње:

расе пунокрвне енглеске	800—2000
расе полурисне	500—1000
расе за тешико теглење	300—500

Прве врсте пасува било је 1264 граа и то:

расе енглеске пунокрвне	162
„ аранске	8
„ енглеско-аранске	32
„ полурисне	503
„ за тешико теглење	555

Они су осласи свега 61.779 кобила. Друге врсте било је 176 пасува, и они су осласи 6.790 кобила.

Помесних — обшних изложба било је на 7 места, и на њима је свега било изложено 806 граа, од којих је награђено 494 граа, даше више од половине. На награде издато је свега 1.290,205 ерванка, и то државна је дала 827,150 и ошрви 463,055 ерванка. У предзнају, где је комарство на високом стању, као Калу, Вресту и др. државне су утакмице у обуци коња.

Валиси су успели постигнути при утакмицама по брани. За ове утакмице дата је награда 10,683,045 ерванка. Сем овога дато је 50,000 динара на пољарске циљове у Алжиру.

У току 1893-је године увезено је у Француску 15.259 коња и то:

пасува	973
поља (ушкови)	1145
кобила	2083
издрбеда	746

а извезено је, међутим, 24.121 граа и то:

пасува	604
поља (ушкови)	1274
кобила	8745
жкрвјада	2028

Више је извезено него увезено 8.862 граа.

У години 1880 увоз је био 15,714, а извоз само 9628 граа.

По процени ђумрва вредност у 1893-ој извезених 24121 граа износи 21,759,850 ерванка, а увезених 15.259 граа износи 18,350,450 ерванка. Дакле, у корист француске има више од 3,409,400 ерванка. Лепа ствар!

Најбоља купци у овој години били су Белгијанци, Немци и Швајцарци. Увезено је:

За Белгију	13.000
За Немачку	6.430
За Швајцарску	2.747

Нева би нам они подани послужили за углед, те да својсви пасувама, да се и код нас гајење коња — она и у привредноне и у политичкине погледу велика грана своје привреде — истрне из амбициозности и уздице на ступаји, да може потпуно одговорити захтевима, који се од ње наменску. Почети су, истина, ту; али бојати је се да се не остане у почетку, јер ни треба и не сме се ишако изгубити из вида и та околност, да, ако се хоће успеха, мора се и код нас водити озбиљна

Један нов начин окидања оца за ошчиће, — Дошло сам из једног новог начина, како се оца са границине много лакше и сигурније окидају, с тога оцу да га саопштем читавојна *Тешана.* Ова се на границини ошчице као обично или горе или доле попречни или горе или доле. Свеине понају јавно објаве : Сва се три начина

уштресбају, први кад се у днању поре савече у облику писма П, други начин у обрнуто П а трећи у оба случаја. Но то је споредно и то свако понар већ има. Да би се од ваке а особито ређе границине ова ошчица уштресала, јер по досадашњем начину сивања ошчица, то се није могло баш потпуно постићи, па наликер на како вошт био, — ушче се једно гушчице перо и ради давањег рада ошчице се горњи крај тако да остане само 10—12 см. дужице. Затим се перо пресеће пово, на месту, где је веће већ најједнако дебело. Као се границаца узме у

руке и пак се ошчица у акидању ошчице, ошчица се ошчи попречни пресеци већма урече, тако да се границаца пресеца. Ова се на пресецима места до поре није перо са шмалтијим арком напред и покламо се покламо, акидању границацу у једној руци а перо у другој, да се поре мало одузме а затим се перо слободно али ипак пажљиво напред на границацу у правцу потисне и ошчице се ослободи. Једно треба, ако се границаца пак обично држи у левој руци, да се на десној левој руци пресеће близу сваког оца, да перо већи у вас понају а кишу оца на границини оставио.

Ја сам покушао овај начин окидања оца и одозго на више и одозго на више и морам признати, да ми се код другог начина рада — можда због моје неопитности и неоситне лесно, да је киша на границини остала, док код првог начина рада, да се ошчица одозго на више ошчица, није ми се на једног весуних десно. Још ним да долази, да треба ништа у шаравности гушчица пера ради дебљине и ушче на своју границацу уштресити ово перо, које својим дебљином приближно одговара дебљини границине.

Држим да је и ово један мали напредак у каменчању о тога га и сполнотан.

Д. Савићевић.

Колико вреди добра храна и нега. — Прво нуку годну један мој познани бив. тјад контар у Шапацк, купи у оближњем селу Јасе једну праву за 4 дуната (148 дин.). Кралица је била средња од ова, говеди.

Као ју је кушно — првачо ми је она — шаје се могло више намусти у вае млека од једно литре (старе) — 320 грама.

Наместа је у току штају, пшави лева сива се је добро хранило и ошчио јутро а веће давао мошња посоловних, уредно је појела и често држала. Ошчице је отпочела лавати више млека и после году дава давају му је по 7 оца (8-96 ит.) млека дневно. Мушца је три пут дневно и до на 15 дава пред телење, а даље би се кусти и до само новог телења, али се млеко прошири и по ваља. Држио ју је недовољно година.

Овај пример лево назује колико предн стоци добра храна и нега и да је много боље, аракти мање стове па је добро хранили лево пшати и дрнати зими у томој штаји, него више, па хрвањо хранили и да се зими мрше по пољу или у рвањој конкери и бавту, као што то бива код наших ошчица.

Прво халу Шапацки, они најбољи стојари : храна се на уста жује*.

М. Савић.
асндор.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Најзначајнија подуга модерне агрономије, агркултурна хемија и гнојница развила се је у задњим деценијама толико, да онај који се њом ипак незнања није кадар служити, не може својим примитивним начиним продукције конкуренцији одолети.

Жива језика, да и у чему народу попомног, нагнала ме је да сам парочиним дозволом проф. *Dr. Паала Вагнера у Дармштадту* његову расправу *о издржавању и употреби уметног змојила** превео, у неколико попуно и за штампу спремно.

Књига ће изасти 4—5 штампаних табала у осмини, а цена предплатницима 40 новчака.

Скупљачима дајем десету књигу на дар.

Чим се јави толико претплатника, да се трошкови полимре ући ће књига у штампу.

Књигу у нас нема ни једне књиге која би суствано и стручњачки овај предмет осветлила, надам се, да ће свакоме, по се биљевном продукцијом бави и о благостану народа рачуни воли, ова књижница добро доћи. —

Углед што га узима аутор у круговима напредних пољоделачка најбоља је гаранција за вредност и ваљаност овога дела.

Најдужи се, да овај позив без одзива остати неће, молим, да се претплата шаље на моју адресу, *Мајур, колондор Хрватска.*

Марта 1895. год.

Милан Цвијановић
економ

Цена мањим огласима : Од негит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од једне стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2:50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

Садржина: **Чанци:** Ново о прозирању дужица. — Ошчице посела на агркултуру у Србији (ин-стивна). — Говеди пута. — Кошарство у Француској. — **Дописи.** — **Белешке.** — **Позив на претплату.**

ТЕЖАН

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Страје за Србију:

ЗА ГОД. 5 ЛИК. ЗА ПОСА ГОД. 3 ЛИК.

ДРУШТ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ, ЧЛАНОВИ
СВОЈИ ДРУШТ. ПОЗРИТЕ, И ВАШИ У ОПШТЕ
ДОБИЈАЈ ЛИСТ У ПОЉА ЦЕНЕ АКО ПО
ЖИТЕ ПРСТЕ. ГРАДИНА ЗА ЦЕЛЪ ГОД.

За Иностранство:

ЗА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРВА.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 17.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 30. АПРИЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVII.

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и невоље, њихови узроци
и последице.

(изостави)

А то све само би по себи отпадо, кад се не би шуме засебно груписале и ограничавале, но заједно са комасацијом остале имовине. Јасно је, да би у том случају, стајало на располагање, више довица боље кивоче и већег просторства, које би се могле размениги за овакве шумско завате те да се постигне веће задовољство и да увођење ове велике културне реформе, каква је комасација, прође на миру и да буде одговори потребама становништва и пољске привреде у земљи.

Стане заједничког уживања заједничких добара.

Још од Цезарових времена, датирају се заједничка добра — или имовина — и заједничко уживање истог и што се скоро две хиљаде одржало и до данас, у појединим крајевима, са облицима налик на крајње ограничене тако старе економне тековине, доказ је о живаости и способности за живот економних услова у општите. Њих није у стању да поруши зуб времена, но само — наказљиво негодно друштвено уређење као што смо већ видели! За последњих 100 и 200 година, више су их понизили, више ослабили ова последња неповољна, често несумерених и духу народа противни узроци — нападацима — него ли онолика чуда и понори освајачни ратови, средњовековни мрак и реакција, што беше у стању да их сломије.

Видели смо кроз које су мене због тих спољних, више политичких врло колебањих времена у друштвеном уређењу кроз разна времена — процица облици својне, од племенитине и баштине — заједничке селске и задружне — до данашњег облика, приватне, личне својне. Трагови и првобитне паломаштине и првобитног економског уређења, одржали су се, поред свицу неповољности и опасности, у оном другом делу заједничке селске имовине у алмади — са њеним завршетцима у данашњим сеоским утринима и испустима.

На реду је да размотримо и мене, кроз које су процица и облици заједничког уживања земље, кроз разна времена.

Видели смо, да се један вид тог заједничког уживања земље: заједничка обрада земље од целог села у јужно словенским земаљама, појдуке одржала, до прве трећине садањег века; видели смо, да се она према облику својне модификовала доцније — у задружни рад породице, докле није са престанком облика племенитине и баштине — изродила се у данашњу инокштину, неударужни рад и у данашње облике заједничког уживања заједничке земље.

Прве општинске власти, имале су више облика велике економске заједнице или задруге, у којој су власт породичног, задружног старешице имале сеоске старешице у договору са збором сеоским. Доцније је на њих спала дужност и — извршне власти: судска и финансијска страна; судска је више потекла из унутрашњости економског уређења, нарочито потесног, прилагођавала се дакле унутрашњим потребама села; финансијска — наметнута је од више власти: државне и господарске, јер је и држави и господарима (властели и феудалима) била згоднија таква финансијска администрација: разрез давка, намети, десетка и кулука, на цело село, или општину.

Са ширењем све већих и већих захтева и државе и појединих господара, расла је и моћ и важност примитивне општинске власти. Сеоске старешице, добијале су у „спољној полвтини“ села, све већи значај и брине тешко поступно — затоварена су на општинске власти, данашње многоструке и врло тешке дужности. Како је сила била јача од села, то су поступно и ове дужности, наметнуте с поља, бациле у заљепак бригу о унутарњим, економним, селом сеоским стварима, па и о управљању са заједничком имовином — и на крају крајева, општинска власт је изгубила своју првобитну, економску основу и постала административна, политичка чинионица.

Но и ако је пропало облике заједничког рада и с наступањем инокштинне смањно се од колосалног селског и моћног задружног заједничког рада, у „патцирке“: — *мобу*, *полвизици* и *спрецу*, опет се заједничко уживање одржало, готово неопорно.

Оно се одржало и на селеним утринима и на општинским и државним шумама, па и на приватним имањима — по стрњацима и угарима, луговима и свима у опште пољским имовинама без оградe.

Ово се одржало — али потпуно разуздано и го-
тово неограничено. Докле су пређе потеске уређе,
чарише стојаје у сили, јер се и општиска власт више
бринула о економији селској, докле и заједничко ужи-
вање беме и супремено и потпуно регулисано. Сувре-
мено, што се на тај начин најјестивије, најбоље и е
најмање труда, могло доста разне стоке запатити и
држати: а било је потпуно регулисано у свима пра-
пима; да што потпуније одговори потребама сеоским:
не само решавањем зад „забрањивање“ стоке по
потесима престаје а кад „пуштавање“ настаје; већ и
колико се и какве стоке сме на ову или ону страну
урина изгонити на пољашу, колико сваки земљоделац
сме стоке — према главама у кући — држати, те да
сеоска утрна може исхранити стоке; сигурно да су
и проишване и у сили и важности одржаване и много
важне и корисне одредбе о чувању и о уређењу за-
једничких пасишта и поља на њима: о местима за
пашдовање стоке, о реду полагања пашвака по реду,
те да се не газе сви из реда па и оно мало траве
трави и упропаштује и т. А. (Наставиће се)

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.
(наставиће се)

ЗЕМЉА ИЗ ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ (КОД СТЕФАНОВИЋЕВЕ МЕХАНЕ)
У 100 Једина ситне земље осушене на 125°С има

Ч Е Г А	РАСТУР У ВОДИ	РАСТУР У СОБОЈ И СОБОЈ И СОБОЈ И СОБОЈ	ПЕСАК И ГЛИНА	У ВОЈ, СО- ПОЈ И СО- ПОЈ И СО- ПОЈ И СО- ПОЈ И СО-	УКУПНО	НАПОМЕНЕ
Калја	0-0310	0-30199			0-3330	
Настропа	0-0150	0-1529			0-1689	
Креча	0-0130	5-7313			5-7313	
Мателје	0-0046	1-0013			1-0059	
Окс. гвозда и гвозда	0-0036	73-0360			4-9203	
Фосфорне киселине	0-0036				0-1612	
Хлора	0-0301				0-0301	
Азота	0-2571				0-2571	
Слани. кис. као калја					31-4281	
ХИТРОСКОПНЕ ВОДЕ	8-73	40-7079	12-170	31-420	8-9803	
ХИТРОСКОПНЕ ХУМУСА	2-001	19-985				
СЕТНОГ ПЕСКА						
КЕУПНОГ ПЕСКА						
СВЕТА ПЕСКА						
КАЛЦИЈОМ КАРБОНА- ТА						

и ф о н и о ч а к а к о в о р о в а м а ч а к а
и ф о н и о ч а к а к о в о р о в а м а ч а к а

ЗЕМЉА ИЗ АГАРА ОПШТ. БЕОГРАДСКЕ (НА БРАДУ ВИНЕ „ЧУВУРГ“) У 100 Једина ситне земље осушене на 125°С има

Ч Е Г А	РАСТУР У ВОДИ	РАСТУР У СОБОЈ И СОБОЈ И СОБОЈ И СОБОЈ	ПЕСАК И ГЛИНА	У ВОЈ, СО- ПОЈ И СО- ПОЈ И СО- ПОЈ И СО-	УКУПНО	НАПОМЕНЕ
Калја	траг	0-0437			0-0437	
Настропа	0-0147	0-051			0-0527	
Креча	0-0131	2-9151			0-9282	
Мателје	0-0103	0-7383			0-7487	
Окс. гвозда и гвозда	0-0098	88-7154			5-9274	
Фосфорне киселине	траг	0-0176			0-0176	
Хлора	0-0151	0-0915			0-0915	
Азота	0-296				0-0151	
Сл. кис. као калја					0-296	
ХИТРОСКОПНЕ ВОДЕ	1-31	42-097	11-370	43-628	—	
ХИТРОСКОПНЕ ХУМУСА	0-63	35-132				
СЕТНОГ ПЕСКА						
КЕУПНОГ ПЕСКА						
СВЕТА ПЕСКА						
КАЛЦИЈОМ КАРБОНА- ТА						

(наставиће се)

О ПРАВЉЕЊУ ПЕКМЕЗА ОД СУВИХ ШЉИВА.

Иван Р. М. С. Петрић.

Овај случај, да се пекмез кува од сувих шљива, настаја
онда, када сувим шљивама својде пекма, тако, да произвођачи
сувих шљива не само што не могу ништа зарадити из овоје
своје производње, већ шта више и штета им прити, као што је
то случај у прошлој години био, а међу тим пекма је пекмез
боја — онда у том случају може се са сигурношћу и користићу
од ових сувих шљива кувати пекмез.

Мислимо, да је свакоме познато, који је ма и најмање
бриге водио о овој врло важној граничне пекме, да су ип
овој производњи, сувим шљивама, многи трговци, који су овај
посој завела са особитом и вољом и пажљиво обављају, који
су се трудили, да овој производњи прибаве својима и ову
важност, коју би он зачета и требао имати, који су пажљиво
пажљиво ланали привиде да брзо, лако до велике количине по-
ваља доби могу, тако, да ни од једне привредне стране да исте
не могу доћи, па ма 2—3 вине и пекмеца и радно своје упо-
требити — опет су та исти трговци пронази, тако, да су на
сувим шљивама изгубили цео свој капитал, који су тежили цео-
лога свога пекма!

Да су, пак, знали, хтели и умели, да од ових сувих шљавца кувају пемезе, онда, никада не би могло наступити таква случајна, да изгубе огромне капитале. Јер и у најбољим случајима ухастили би свој главни капитал, и зарадили би малар и најмањи проценат.

Како су у овоме случају у прошлој години два трговца радила, пустимо нека каже говоре.

Стеван Анђић трговац из Милатоца и Леополд П. Фелерски трговац из Вуковара, у селу Беолину код Кругевцу, осумиша су шљавца за 10 вагона, а то је 100.000 килограма. Цена је шљавца била од 100 килограма 8 динара; а оне је трговце коштао сваки товар од 100 килограма 15 динара.

Пошто би, дакле, ови трговци изгубили од главног капитала на сваки 100 килограма сувих шљавца по 7 динара, а то на 100.000 килограма јаноси: 7.000 динара, то су именовани трговци од ових својих сувих шљавца, и то: од 45.000 килограма скупили пемезе, а осталу количину од 55.000 килограма, оставили су да чека повољнију цену.

Посао овај обављан је овако:

Ови трговци имали су 3 казана т.ј. чорбара, и изали су сваки по 3000 килограма. У сваки казан 25%, или сувих шљавца и 2.250 литара воде, снега дакле, 3000 килограма.

Пошто је, дакле, у ова 3 горња казана метицута горња количина сувих шљавца (25%) и воде (75%), онда се под казанима подолова ватра, и овај се материјал почне кувају. У овима а и у другим казанима, као што ћемо сада мало час доље видети, овај се материјал кува $\frac{1}{4}$ од 24 сахата, т.ј. 8 сахата, тако, да се сви дан и ноћ, дакле, за 24 сахата спавају по 3 односно по 8 казана пемеза.

У овим се казанима овај материјал кува све докле, докле се кува од прилике као па јело, т.ј. докле, докле им коначне повисавају.

Када се овако скувају, када се дакле, из шљавца издојоје и поиспавају коначне, онда се из ових казана хахатају шљавце једним дрвеним судом на форуме везице, која хахаја од прилике око 10 литара, па се спавају у каде, јер сваки казан има по једну каду, а свака када хахта по 600 килограма.

Ове су каде веће од казана по 2 пута с тога, да би се могла два казана ових скуваних шљавца изручити у једну каду.

Пошто се, дакле, овај материјал из ових казана преручи у ове каде, онда се из ових казана, овог истог везицом хахатају шљавца, па се спавају у гландне решето, које је намештено над другим 6 каца, — јер ове 3 каде имају 6 каца —, а ових 6 каца имају 12 казана пемезарских, који хахтају укупно 7.260 килограма, а то је сваки по 600 килограма.

Пошто се, дакле, овај материјал овико преручи; пошто, дакле, чорба прође кроз решето у каде, а коначне остану на решету, које се бацају на поље и остављају за свиње као рана; пошто се, дакле, преручи неки овај материјал из ова 3 казана и спава у 3 каде, преручи се горњим судом — везицом — хахатају из ове 3 каде чорба, па се спава у другим 6 каца, које су везице, колико ове горње 3, т.ј. оне су 6 каца 2 пута од ове горње 3, дакле, свака од ових 6 каца хахтају по 300 килограма.

Из ових 6 каца хахата се чорба горњом везицом, пуца се чабар од 60 килограма, па се чабар изручује у 12 пемезарских казана.

Пошто се овим материјалом напуно ових 12 казана, онда се под њима подолова ватра, и почне се пемезе кувати, који се одви почије мешати. Ово кување, које сада, а које пре чегиња траје снег 8 сахата, као што је преречено.

За сво време кувања пемеза, исти се врло често и марљиво кућалом меша, и, у колико се пемезе више изкувава, т.ј. у колико је ближе време, када ће се скувати, у толико ће се повисавати и мешати, а и ватра слабија бити, тако, да, када пемезе прв иду кувања буде, да ватра само гнја.

Пемезе се кува све докле, докле се укува тако, да је густ као мачина; тако, да се једна кућалом меша: да је слади; и да добије лепу наменату боју. Јер, у колико се год пемезе боље скува, у толико ће бити боље, слади, постојанији, па, према томе дуње ће трајати, и више бољу цену. Да се, пак, свака пемезе изради, за то се захтева: труда, непања и практва.

Пошто се, дакле, овако скува пемезе онда се казан са ватре скине, и онда се још први пемеза или у бурд пемезарску од растовне, чији су и обрчи од растовне, и који хахтају од 160—180 килограма.

Сваки чорбар казан има по 3 радника, мешача, који и ватру доње. На ова 3 казана чорбара изручује се шљавце у 3 каде, које први 3 радника; а из ове друге 3 каде иде чорба решето у други 6 каца 12 жена целца, т.ј. свака када има по 2 женске; свака кадан, а има их 12 —, има по 2 жоната и мешача, дакле, свака 24.

Резервних радника, као: за сечење дрва, када би се ко разболео итд. има 4—5.

Горња количина шљавца у 45.000 килограма скувања је за 8 дана, и добијено је од 45.000 килограма сувих шљавца, 45.000 килограма врло доброг и постојаног пемеза, дакле, 100 килограма сувих шљавца, дају 100 килограма пемеза. Дакле, за сваки 24 сахата скувања је 5.625 килограма сувих шљавца, и добило је се толико и пемеза.

100 килограма пемеза, кошта ове трговце у Кругевцу 18—20 динара, а цена му је до 25 динара.

На 10.000 килограма сувих шљавца иде 64 кубних метара дрва, у вредности 192 динара.

Радници је имају наднице 25 динара без рана и шља.

Интересантно је напоменути, да 100 килограма сувих шљавца дају 100 литара ракије од 8—9°. О овоме смо писали у „Тезању“ у 1892 години.

КУВАЊЕ ПЕМЕЗА У ВЕЉОЈ КОЛИЧИНИ

Како се пемезе, од разних ова, спрема у мањој количини, то, у гландном, свика домаћица. Али, како се пемезе спрема у већој количини, нарочито када се он намењује за трговину и као извозни артикл, стар у погледу справљања у неколко друштво стоји, те о томе бачи и хоћемо да проборбимо неколико речи.

Када се год поведе код нас реч о пољу, ту се, по својој важности, у првом реду мора поменути пемеза. Она је, као што је то већ познато, код нас тако оловњена, да је данас одвећ ретка, на и најпоборбивија сечања кућа, која не би имала свој ма и најмањи потлачић. И ма да је негована ове прсте воља више остављена самој природи, ипак, благодарећи zgodним природним условима, шљавца код нас добро напредује и леп приход доноси нашем пољопривреднику.

До сада се шљавца код нас махом сунђина и тако спрема за извоз, или се од ње нека радија. Али, откако је нова шљавца у сунђеном изазу почела да губи своју долакошњу добру цену на светском тргу, отада су наши привредници почели да обрађују већу пањку кувања шљавца и трабења пемеза, те је тако наша шљавца и на тај начин почела постојати све вишњини извозни артикл, који с праном захтева, да му се, у општег интересу, повољни што озабавља пања.

Па и сама потрошња пемеза у земљи знатно се повећала. Циње, које се, у последња доба, односно на ту продају, најрешитије то збоге.

Радија кувања пемеза од шљавца, врши се на два начина. Или се из шљавца поведе све коначне, пре но што се шљавце почну кувати, или се ове кувају целе, па се неке педе кроз парочита, за то удешена сита. У оба случаја шљавце се, при тихом огњу, и неистаном мешању доље кувају, док се потпуно не агусну. Нарочито пањку више обратити на то, да не би загореле, што то биша врло лако и врло често.

Ако је из кувања одређена велика количина, онда је ту потребно обратити особиту пажњу. Исто тако ваља се за тај посао постарати и за парочита судове, у којима ће се шљавце кувати. Код нас се пемезе у већој количини кува махом у бикарним судовима, али, кад је и камо боље употребити за тај посао делмање судове, који се могу ватрорачи исто тако, као и бикарни. Такви некадани судови, само у мањем изазу, пошти су свакој нашој селачкој кући. Нях граде наши грнчари а и цела им је врло мала.

Земљани су судови у толико била од багарних, што се лакше могу очистити, што је мање могућности да пекме у њима загорн и што не могу да настану случајевн тровања, као што то врло често, а при најмањој непажњи, бива код багарних судова.

Тако велики зоници, исто као и мали, раде се од обичне вложаче, само ваља да су у невољно дебели, да не пуцају од топлоте и при мешању пекмема. Добро је још омакати их слабом вложаче, која је замешена са ситном жемном пивом. За јачу сигурност могу се с њом и жлицом утегнути.

При кувању пекмема, судове треба поставити тако, да леже удигнути над пекмом толико, да се угодно може ложити ватра испод њих. За такво удигнуће судова најбоље могу послужити цигле или камен.

Чим се разгори ватра, шљавке се у судовима добро мешају дрвеном лопатицом све дотле, докле се свесим раскувају и ослободе од коштине — као, то јест, шиком успојали при начину, који је при кувању веће количине замешати: да коштине претходно повадимо.

Када се шљавке већ раскувају и од коштине одвоје, онда се процеде кроз сита, те на тај начин одвоје коштине и сва друго од шљавки. Она чорба враћа се понова у лопце и кува све дотле, докле се добро не згусне.

Пуњење судова пекмама, мањегног пролаја, треба вршити док не пекме још врућ. Према томе, не раде они добро који чешају, да се пекме потпуно охлади, па да га тек онда меку у судове. Добро је још ако те судове, са још млявим пекмама, метнемо где на топло место, да се та испуњени судова добро просуше и на тај начин добију овог тврду кору, која чува пекме од плесни.

За домаћу потребу, пекме се, дабоме, оставља у мње судове. На пошто се пекме у њима потпуно охлади, затопе се овог растопањени млямом, који добро чува пекме да се не угулесива. На тај начин, у сувом месту може се пекме одржати у добром стању не само за једну, већ и за више година.

После шљавки долазе крушке и јабуке, које се такође могу користи употребити за кување пекмема. Начин су за то различити. Најобичнији је начин, да се омишле крушке и јабуке нерасечене кувају. Када се довољно раскувају, те постану течне, онда се цеда, као и шљавке, па се из процеђене чорбе понова кува све дотле, док се не згусне. Одмах по цеђењу може их се подати по потреби или ситна шећера или да се овај претходно прекува.

Други је начин: Крушке се или раску на ситно, или изгиче. Затим се пољути мало водом и пошто се добро покурају оставе са такво да прекоће. Сува да се кувају и то толико, докле од цеде количине остале само једна трећина. При кувању треба обратити довољну пажњу не само на то, да тај пекме не загорн, већ и брижљиво за све време кувања сипати млеву. Пошто се охлади тај пекме, који је још у доста мляком стању, онда га ваља процедити кроз ређе платно. За ови ваља укввати од прелине исто количину јабука. Јабуке се претходно оперу и очисте, али се не секу. Када се довољно раскувају, онда се процеде, да се тако очисте од семени и других отпадка. И на то, тако процеђена чорба од јабука, кувају се на оне већ и по два куване крушке, па се све то дотле кува, док се потпуно не згусне, као и пекме од шљавки. Ради поправања и иначе доброд укуса, кога овај пекме неоспорно има, добро је, за време кувања, наећи у него кору од лимуна. На 18 килограма таког воћа, може се добити 3 килограма најчистијег пекмема.

Када се судови испуне тим пекмама, добро је метнути их да неко време постоје на топлој месту, да би се уквватала кора која као и код оног од шљавки, чува добро од плесни.

На више места, са крушкама и јабукама мешају и један део шећерне рене, па уверавају, да је и на тај начин пекме изврван.

Да је употреба воћа на овај начин за сваку препоруку, то је ваљ сае сумње. Пекме од рени воћа врло се радо и спуда употребљава. Нарочито га деца воле и с тим га лекари препоручују из здравствених узрора. Осим тога, пекме од рана воћа угодно замењује шећер у тесту а на много места употребљава се и место соса.

Према томе, нашом азуимановишћу могли би смо разумним спраљљем пекмема за извоз у многоме накнадити губитак, који се у последње доба тако јако осећа на свим шљавина. као нашем вазном артикулу.

— 71

КОМЕ СЕ ВОЉКЕ ДАЈУ СТАЛНО ЈЕДНА С ДРУГОМ СПОЈИТИ ?

Беше спора у једном друштву о овом питању: па како га исеу могли извести да често, то закључе да умало мене, да им на ово питање одговорим.

Довољно ми, господице уреднице, да то учиним јавно преко „Тежана“ биће од користи и за остале наше пријатеље и читаоце.

Давало, ево мога одговора:

Овај посао, кад учи, или трамичицу, с једне биљке на друго пренесемо, да оне небу особно стално срасту, попоме у опште каземљење.*

Од свију полова, који се врше при подизању и неан вољана, за вољара је ово каземљење — најважнији посао.

Изузимајући само неке случајеве, а који су у опште врло ретки, не можемо наше паземног крупине воће разновидности садницама ни приоријима, па ако би се те год неких сорзата и могло учинити, оно је увек скончано с врло каленим негодима и тепошвама. Калемљење има и да то и лакше и сигурније. Калемљење је било познато и најстаријим народима, а историчари веде, да су га пронашли Фенијанци. Гоше вели: што је за разновидовање њиха штампа, то је за разновидовање вољана каземљење.

Истакнутим горњим питањем, писам познат да опшном поједице начине, каземљења, да да само у опште на њога одговорим: „Даје се вољке могу стално једна с другом спојити.“*

Према писму које ми је упућено, видан да је преприца вољана о вољу, а поглавито о томе: које се вољке даје једно с другим стално спојати? даљеставно, и у овој је речи баш тежиште, па које треба да одговорим, јер има вољки и других биљака, које спојене и срасту, али се доцније осуне и једна од друго одуцну.

Може бити да ће неко помислити, да је ово питање у свима, или бар у многим правцима довољно претресано, па на њога и одговорено, и да је оно према томе и једном за свагда и решено, пошто се вољке већ хиљадама година калема. Па ипак је наше знање у том погледу и дан данас још, у многим погледима неподуно.

Како нас историчари уверавају, стари су народи мислили, да се најразновидније рашне може једно с другим калемити и спојити. Постоје једна староставна римска књига, у којој се прича о успешном калемљењу тополе и платана, јасена, шибе и бреста, јабука и крушка, мезгана и бунев крушке и смрчљивоње, мљавине, вишња мртва, дрва и скане — и другог разног стравог дрвећа, које је мени још и непознато.

За вљатан су држали, да је најспособније дрво, које може да се споји с најразноврснијим другим дрвем, а после него је по тој особина долазно јасн, нарочито шрп А да се дрво о негодним местима спаја, и да кестен на црну калемљен раја, имамо примера и код нас; ано тога примера у башти највећег вредног и честитог старине; прете Виће Поповића у Јекевици (оцу тршавком). Али, да ли ће то бити у сваком случају и у пуном смислу речи „стално“ моћиће приврати тек протови синови, али? учини.

А да се напред побрђајемо дрвене, на пример врба и брест, вљатан и тополе итд. не дају једно с другим стално спојити, о томе се може свак увери, кад би покушао то да изврши. Ја сам у својој време чинио проб, па сам се о немогућности уверио, а верујем и другим људма и стручњацима, који ту немогућност учвањем опшита потврђују.

А шта ми још о томе знамо ?

Да на ово одговорим, морам мало из даље да поћем, али ћу бити у томе вратан, а брзо ћу доћи до краја.

Свеколико биље делимо појачије на биле с еидним, и на биле са скривеним цветницама. Прве највише наузачнајо бљам-

розике, а друге кристосаме. Ове последње биле, у које спадају паритике, лингајеви, махоније, галве итд., ми ћемо у овом случају осовни да искључимо. Остају нам дакле биљке с палим цветовима, које оет у две групе делимо:

1. на оне, које с једним листовим нитом (монотрилохоне), и
2. на оне, које с два листа нити (диплохоне).

У прве спадају трапе, папире, дршине, амасте билке итд. О палимљеном омак, са билама из друге групе, није ни мислити. По не овом то, *мак се монотрилохоне не дају ни међусобно спајати.*

Наши су домаћи листови, четинари и воћне, дикотиледонне, и ове је у најчистијем постоје међусобно спајати. Само морамо и ову групу поделити у још више мањих група; и ми ћемо за наше цели да потражимо сличност појединих биљака, па ћемо средине спојити у једно природно средство, у једну природну фамилију. Тако, на пример, налазимо природно средство међу јабукастим воћем, у које спадају ови рођаци: јабука, крушка, дуња, оскоруша, мушмула, па онда и глог. Природно је средство и међу коштачавим воћем, у које спадају: вишња, трешња, шљива, највија бресква итд.

Хвалододешне искуство нас је неопорно уверило, да две биљке, из две разне природне фамилије, не можемо кадемљево стаљно спајати. Дакле, кајења на дуњу, но да се кадемљево.

Да би у кадемљево сигурније свој посао извршити могли да би срећнијале што стаљноје било, ми тражимо још и у самој фамилији неке особене сличности, неко ближе међусобно средство, и дозвимо у том случају на „врсту“ и на „сорту“ па онда и на „одакме“ тих врста и сората.

Сад питање: како стоје те врсте и сорте једнога рода, с погледом на кадемљево, једна према другој?

Овде већином постоји међусобно блиско средство, па се границе тога средства често у тој мери расиле, да их не можемо ни да разпознамо; постоје их, А са блиског средства двеју врста, долазимо у више прилика толико у домену, да не можемо на сигурно да их одделимо и одредимо: гле, и у коју границу која спада. Сасвим је дакле природно, да је кадемљево, или јасније да кадем: стаљно спајање међу двема воћавима једне врсте фамилије, или разних врста, и у најразновидније пајачу спајања или кадемљево, не само могућно, него и сигурно, и већином са успехом спајати. Узмимо за први случај као пример крушку и дуњу, а за други крушку и јабуку.

Пошто се дакле, обичном рад, разне врсте једне фамилије кадемљево стаљно спајају, онда би нас то могла повести да попитамо, да ће и све врсте једне фамилије моћи лако да сресту. Али у ствари није тако; јер, кад имам из искуства познато, да јабука с крушом врло тешко срешује, а неке сорте не могу бити никакмо да сресту, и да, на првств, крушка гуња и глог врло добро међусобно стаљно срешују, онда је јасно, да у целим стаљно спајања, треба најпре попитати врсте једне фамилије, и од њих изабрати оне, које су по природи својој најповољне и особобљене, да се стаљно спајати, да стаљно срестати могу; без тога ни може бити жељеног ни стаљног успеха.

Спољашња сличност само, не даје ни довољно гаранције за успешан рад. Али ће овакојо бити у природи још и других сродних односа унутрашњости биљиној, које су да успешно кадемљево од меродавног утајаја, а за које односе ми данас и не знамо.

На питање: „Које врсте у једној фамилији, и у којој ступњу средства једна с другом срешују?“ није до данас још нико с поузданим, јасним и необорним примерима из своје праксе ми за једну фамилију доштитивно одговорно, али се јабука кадемљена на јабуку, крушка на крушку, бресква на брескви, шљива на шљиви, тургуња на тургуњу, итд. итд., дакле, да се криски и најближем рођаци једне фамилије: најстаљније спајају да су тада, не само и најповољнији, него према приликама и најповољноснији?

Д-р. Радич.

Раздавање семена од свилених буба. — Гајење свилених буба у Србији вршило се још од незапамћеног доба. Од гајења свилених буба добила је име и једна варош у Србији, а попати се од када — И држави је утицала много на гајење. Набављала је семе, наређивала да се подижу дутови, и а сама је подизала дудове, као што и данас има велики простор засађен самим дулом у Пожаревицу а припада држави. Некада су и читави друмови засађивани дулом, као што остаци на друму Пожаревац — Свилањаци — Турпија то још и сада показује и др. — Пре неколико година добио је повластицу Крамо Марије из Италије да производи svilу у Србији и да сам раздаје семе произвођачима, па сам и да купује произведене чауре по утврђеним ценама. Но његово предузеће било је кратко века и оно је уназадово крико свилодеље. Пошто је Министарство Народне Привреде имало разлога одузети му ову повластицу, то многи, који су производили svilу и тајани свилобубе, почели су се обраћати Сри. Пољопривредном Друштву, да им Друштво набави семена или да их упути, где га они сами набавити могу. Поводом овакве тражбе — Управа Друштвена, обратила се писмом Господину Министру Нар. Привреде и молила га, да он — као што је и пре даде повластице Марију, набавља и Друштву бесплатно шиља — изволи и сада набавити семена од свилених буба и да Друштву извесну количину стави на расположење, како би га Друштво потражиоцима могло на време доставити.

Господин Министар на ово тражбе Управно одговорио је: Да је он, поручио извесну количину семена и да ће га, чим буде приспело, послати Друштву, те да оно са њим учини распоред и бесплатно га разда одгајивачима. Чим је Друштво добило овакав одговор од Господина Министра, одмах је пристуило послу од растурања семена. Управни одбор друштвени изабрао је из средине своје један ужи одбор, који ће се старати како о раздавању семена, тако и давању упуштва и о свему осталом што се буде на свилодеље односило. У овом ужи одбору ушли су: г.г. Александар М. Секулић секретар Министарства Народне Привреде, Паја Т. Тодоровић чиновник Управе Фондава и Анта Голубовић учитељ, а сва тројица чланови Управног Одбора Сриског Пољопривредног Друштва.

Овај ужи одбор одмах је одпочео рад. Прво је преко новина у Србији објавио да се: од Сриског Пољопривредног Друштва може добити бесплатно семена од свилених буба и позвао одгајиваче да га од Друштва траже. Затим је као начело усвојио, да ради преко повереника, биле то личности или морална тела или установе; после тога је учинио распоред, колико и коме да се пошље семена. После овог почеле су стицати Друштву тражбе. Потражињава је било толико, да набављена количина семена није била ни у половину довољна да их све подмири. И ако је набављено девет килограма семена (6 килограма из најчужевних завода за производњу семена са стране и 3 килограма из Србије) — оет је остало без мало, толико, који су тражили а добили га нису, за то, што је већ било доцкан да се по ново набавља. Ужи одбор упутио је свима повереницима и онима који су семена тражили и писмо, у коме је молио да му се назовани

име svakog odgajivača i kava je uspeh u odgajivanju postigao; takođe je odbor spomenuo, da he se Друштво старати, да нађе и кулце произведеним чаурма. Одбор je још споменуо да производња семена припада несаудучиво држави и да he она и у будуће сама семе раздавати.

Према распореду и према тражији семена, семење je по окрузима овако раздато:

У округу моравском	1960	грама
» » крушевачком	2260	»
» » пожаревачком	1020	»
» » врањском	810	»
» » рудничком	450	»
» » крагујевачком	400	»
» » подунавском	390	»
» » подринском	370	»
» » широтском	280	»
» » ваљевском	240	»
» » топличком	220	»
» » крајском	220	»
» » црнобечком	90	»
» » топличком	80	»
» » ујачком	50	»
у граду Београду	140	»

Свега je семена раздато 8 килограма и 980 грама Семе су примили и раздали: 27 учитеља; 19 економа; 13 Полвопривредних Подружја; 9 чиновника; 8 трговача; 2 окружна лекара; 2 инжењера; 2 свештеника; 2 професора; 2 школе, — и то Ратарска и Виноделско-Воћарска; 5 ђака из гимназије; 2 жене; 1 манастир 1 општина; 1 задруга и то Пчеларско-Воћарска у Параћину; 1 марвени лекар и 1 калуђер.

Тражиња семена, која се није могла подмирити због кратког времена за нову набавку била je оваква:

Округ моравски тражио je још	2120	грама
» крушевачки	1520	»
» широтски	1300	»
» пожаревачки	1105	»
» врањски	660	»
» подрински	360	»
» крагујевачки	350	»
» руднички	100	»
» црнобечки	50	»
» топлички	30	»

Свега je још тражено 7 килограма и 530 грама. Округ: Ујачки, крајски, ваљевски, тимочки и подунавски нису тражили ништа више, него што им je раније послато. Семе које je тражено, но које се није могло набавити тражили су: 15 учитеља; 12 економа; 6 подружја; 3 ђака; 2 трговца; 1 окружни лекар и 1 варошка општина. Још су неопредељено тражили, да им се што више семена понаше из округа: крагујевачког, моравског, и подунавског. Од вароши највише су тражили: Крушевац, Пожаревац, Свидајнац, Јагодина, Лесковац и Параћин; а од варошња: Владотице и Варварин; од села: Богатић у Мачви и Лапово у крагујевачком округу.

Из горњег прегледа може се закључити да he у нас свидање нагло да оживи. Идуће године сигурно he се усауштити одгајивачи. — Од министарства Народне Привреде утврдо се надамо да he у скоро

предузети и извршити све мере, потребне за напредовање свидаства, а Српско Полвопривредно Друштво биће му не само веома благодарно но he својшћу и истрајно потпомагати и ову грану наше пољске привреде и репљу и делом. Тако исто ми се надамо, да he на овом послу истрајати како вредне подружнице, тако и економи и учитељи, па he ова корисна група, која обилато исплаћује труд, заузети видно место у венцу целокупне нам пољске привреде.

P.

Комисија за куповину пастува од народа. Пратком изложба, које кола Јахача у овој години припрећу и то: у Буџраји 30. априла; Пожареву 7. маја; Зајечару 14. маја; Шању 22. Маја; Нишу 30. Јуна; и Крагујеву 4. Септембра, куповаће Министарство Народне Привреде од народа пастуве за готов новац. Пастува млађи од три, а тако и они, који су прешли $\frac{6}{10}$ година старости неће се куповати. Исто тако и они пастуви, који су били или зелени, а најзад и они, који немају у весни бар 145 сантиметара на дрсној ножи. —

Свиња комисија председавће госпо. Душан М. Спасић, управител државне ергеле, а као чланови појединих комисија биче: у Шању, г. Јован Васић и Мама Радовановић; у Крагујеву: сточни лекари: у Буџраји г. г. Мирко Милошевић и Михаило Булеван; чиновници пастувоког станаца у Добричеву; у Подлареву г. г. Бранка Релић и Јосип Гавриловић; чиновници државне ергеле; у Нишу, г. г. Ђока Ђорђевић; кољачки капетан и Лазар Здравковић; сточни лекар I кољачког пука: у Крагујеву г. г. Благоје М. Марковић, кољачки капетан и командир ескадрона и Михаило Панковић, сточни лекар III кољачког пука.

Ако би Кола Јахача приредила изложбе још у коме другом месту, одредне се чланови комисије називадо да не случајеве.

Сем напред поменутих услова, треба пастуви да су потпуно здрави, правилно сјајени и погодни да приносемао употребом побољшанију домаћу свл пона.

Све оно доставља се домаћим одгајивачима нома из пеле земље, с тим, да они који таквих пастува имају на продају, доведу исте у одређено време у ми које од одређених места на изложбу и тамо их пријаве датичним редителма изложбе. А да би како комисија тако и датично коло, које изложбу припрећу, знали, хоће ли и колико пастува на сам дан бити доведено ради продаје, нужно je да сваки понунач, најмање пет дана пред изложбу извести оног управу, да he таквог и таквог пастува ради продаје довести на изложбу.

Том пак пријавом није нико обаван да мора држави, да продаје, ач, ако нађе приватног купца, може и њему продати.

Б Е Л Е Ш К Е.

Како се размножава цвеће млучицима?

Да направим једну „млучицу“ или „делтер“ треба свино да одсече од доцниче било једну гранчицу, па да ју забави с лепљивом крајем у земљу, као на пример од пеларгонције, руже, фикусије, рудмаргина итл. или да ју метне у воду, као од Леандера, фикусије итл. После неколико дана, пустиће се гранчица у земљу и у води изиће и постаће „млучица“ исто овако, као и оно што била „прорез“ под прве ил. млечне лозе, па да их у земљу забави.

Једну пољуду гранчицу, можемо и на врше постави овеће, па од самог новца направити по једну млучицу. Ист, који испод овог куца стоји, који he у земљу ил у воду лопи, треба до самог пута одсече, као што је то у предлој слици и чувено овако, као што треба да буде.

Душан млучицу дивља се по одстојењу пунопа делци од другоса. Што су пунопа ил гранчица гушћи, билија једна другоса, у толико може бити млучица краћа. Од рамана одређених пунопа

Грађанине, које изају на себи штедне путовања, не треба узети за кључице, но ако би се баш морале узети, ако их не би могли да добијемо без путовања, онда треба путовање олакшати.

Када после високог времена знамо, да су кључице по изгледу здраве и да бујно порастају, онда је да су „привлачне“, т. ј. да су се прилаго, да су се узгајале. Са њих треба изабрати најквалитетније и сваку засебно у мале пакетице прерадити.

Пре изајку и усађивања већ узгајаних кључица, треба врло опремно поступати: треба земљу полагано напашати, да се нико ни у којој не повреди; зато их треба једним хранивом шљаком из земље полагано извадити, а још пажљивије усађати. Када кључицу усађимо треба у њу и добро залити, па за петнаест дана у хладној води, у таквици дрвеној; најбоље ће бити, да се то похладно вода испустије свакојер, јер и старије белице, по само мадак и носке кључице, бољују по нити дана, па да се у једном месту на друго, или за једне емисије у другу пресале, на их с тога треба да то време нико и припувати.

Др. Радич.

Вредност ђубрета од живине у пољопривреди. — Нема сумње, да је ђубре важе донађе живине од релативне вредности у пољопривреди, пошто се ова махом храна зрна, првина, гнстама, бубама и другом сличном храном. С тога снага превредности ђубрета да се нестара, да се ђубре од њеног домаће живине не растура бескорисно које нуди. Ако то мора бити земљу, а ово бар ноћу не треба доводити, да нам живина борани или поношари из наше ризике па и овога, кога изабавимо.

Да би се у поношару отпонице могуће доше последице по здравље живине, које могу да наступе услед интоксикација ђубрета, потребно је поношар чешће чистити или по ђубрету у њему посипати песку или суну земљу. То још за тога разлога, да ђубре, које се у поношару изају, због сувашне топлоте не губе своје добре особине.

Ма како да припремање ове врсте ђубрета изгледа непаљиво, ово је ипак од несомњене вредности, јер припремајући га брижљиво иако не изнемајати својом количином, коју добијамо само за једну годину. И када страни народи, који се издајски брину за своју привреду, имају рачун, да са огромним издвајања шлају своје бројале за припремање ђубрета од галебана и других морских птица, онава ваљто их то не би све чинили као своје куће са неважним трошак, који се богато награђује!

Ђубре од голухова, ћурака и друге сличне живине, иако ова ова спојена, која и кокошке. То ђубре од кокошке је вредности за пољару и оште. Исто тако оно се с великом успехом употребљава код рива, код којих хелмо да узрало досељене. За овај случај добро је у већој количини мешати ђубре од живине са непалом или земљом.

Ђубре од гусина и паткала омако да се нема велике цене, већ га треба мешати са ђубретом остале живине.

— 72.

РИБИЦЕ. — Ту скоро било је на овом месту речи о петоговљу и гајењу живине, курица и јагода. Оном пак приликом у кратку да проговоримо и да изнесемо опште напомене о петоговљу и гајењу још једне врсте птица, која је то су риблице.

Риблице су пореклом из јужне Европе с грчког острва Занкс, одакле су најпре доведене у Бугарску а одакле се распрострајиле по целој Европи. Не ове таковер расту и по шумама, нао дивље растине.

Цена малим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара динар; од осталих крупних помена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 динар. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара динар. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јединице.

Риблице се истина одговарају са сваком земљиштем, али ако ово ради да оне долову добар и гладан плод, она их треба гајити по зреници на месту, које је сувише отворено. У вратко рећи: риблице за своје издржавање траже плавно земљиште, а ово овог да је умерено влажно. Ако је земља пескула, треба је поправити додатком њивоте и још ђубреница.

Што се тиче садње, оно треба да је у јесен или рано с пролећа. Али, овојерој, јесене је најбоље време и зреницима. Место треба да је сувише отворено, иако би вода брзо ударила. Место од другог треба да су удаљени на 1-5 м., да би могла слободно доловати доветрања и одвраћати.

Риблице се понаму и тече, махом, у неправилном облику, у шинарима, а и у проширеним облицима. Ако се растине по реке па према, или је доводије у хладној и неважном земљишту, изајки су његови слаби, но носе плод, те тако постају скаршено живина.

Грађанине, хоћеји да произведу нове врсте, размножавају риблице из семена. Тај посао врше махом с јесени. Пашани из пореза који већ изају свој сопствени порек, могу се таковер од стабла пајовити и расађивати.

Врста риблица има веома много и нико се оне једна од друге често врло мало, а по нашто и ни мало, не разликују. Исто тако риблица има и у раним бојама. Употреба риблица је разноврсна, али се махом употребљава за живину, на којој и остале врсте птица вола, нао: малнице, јагоде и кушце.

— 72

СТЕЧАЈ

За радове, која ће се по решењу управног одбора Срп. Пољоприв. Друштва печтати у *Пољоприв. Календару* за 1896. годину.

1. Сејалица.
2. Опа.
3. Билоскопа сместитица.
4. Жарабад на земаљској живини.
5. Пошвање дугари по општинама.
6. Виноград на неважном земљишту.
7. Јасен, брест и граб.
8. Прирађивање млека.
9. Бресла.
10. Напоште гајења пернате живине.

11. Избор места за пчеланик и како ваља уредити угледни кованик.

12. Превени патлиџан.
13. Храна и хранење срп. землорадилика.
14. Плетарство.
15. Лина.
16. Приповетка (с пољоприв. намером).

17. Чланци не могу бити већи од 4-5 листа штампаног слога а наградиће се по оцени управног одбора кад календар буде готов.

2. Рок за подношење ових радова остава се до 15. Јула ов. године.

3. Позивање се пољопривредни иници, да по овом стечају израде чланке и да их до одређеног рока пошау на адресу Друштва са назначењем да је за календар.

Бр. 1253. Из седнице управног одбора Срп. Пољопривредног Друштва 13. Априла 1895. годину у Београду.

Садржина: Чланци: Кошце и сметне пољопривредне (живина). — Општи посед на агркултуру у Србији (живина). О израдењу поседна од сунж шљак. — Кување позеса у већој количини. — Које се воље дају отајно једна с другом спојена? — Глашник. — Беошке. — Стечај.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стрја за Србију:

НА ГОД. 8 ЛИН. НА ПОДА ГОД. 4 ЛИН.

ДЕШЕЊИ, ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ
СВИЛУ ДРУШТА, ПОЗЕМЦИ, И ЈАКИ У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ АКО ПО-
МОЉУ ПРЕТИ, УРАДИТЕ ЗА СРЕЉУ ГОД.

За иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФР. А. ПРЕД.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 18.

У БЕОГРАДУ. НЕДЕЉА, 7. МАЈА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

Је ли Филоксера узрок или је последица
Филоксерне заразе.

У данашње доба није редак назор најчувенијих патолога, да разни микро-организи, који пазлазимо у болесном телу, нису узрок постанга болести, но да је болесни организам само добро земљиште за њихов развитак и размножавање.

До сличног назора овим назорима, дошао је и Фоверо (Fauveaux) односно Филоксере, к-ју сматра само као пољу појављене болести: „искључиво због испитаности земље и изнемоглости лозе, што је било проузоровано густим сађењем и богатим бербама.“

А говорећи о разним средствима против Филоксерне заразе, вели Фоверо: „Једино је могуће средство, да се обнове француски виноград, редко сађења лозе одгајене из семена.“

Ова ова мишљења изнео је и у свом извештају, који је поднео француској академији наука још 1838. год.; од тог доба труди се, да та своја мишљења потврди делом, и доказује, како на основу сопственог испитивања здравих и болесних лоза, тако и на основу мишљења стручњака и података историских, да Филоксера већ од пре сто година, ако не и од пре хиљаду година уништава слабе винограде.

Фоверо се позива на следеће околности:

Сви чланови одбора против Филоксерне и професори виноделња слажу се у томе, да се лозе, које нису згушнене и имају доста ваздуха, јаче одупиру зарази и много су трајније, него лозе густо сађење.

Још пророк Јеремија у старом завету вели, да у виноградима, који се одликују богатом бербом, појављује се инсекат, који их потпуно уништава.

Тако исто причају и Грин о некаквом инсекту „Phter“, који уништава винограде.

Римски писац Страбо, вели, да винограде на обалама Средиземнога мора, који су се истицали богатим бербама, са свим је уништила „лаш лоза“, која је живела на лозиним жилама.

Мапнике, пишући историју монашкога реда, „de Cîteaux“ говори овако о болести лозе, која се појављује у манастирским виноградима у le Clos Vougeot; калуђери који су бургундском војводи у име закупта требали да плаћају 30 акова вина годишње од истих винограда, нису могли из следећих узрока да одговоре

својим обавезама све од 1420.—1467. год. У првој години покутило је неколико лоза у сред винограда и угинуло је; друге године се зараза раширила и као жртва њезина пало је и остало чокоће. Раденица, који су имали отарг вид, видели су на жилама на хиљаде ситних животињца.

У једноме од првих издања енциклопедије Дидеро-а де Ламберта описан је инсекат (звани „лозна вша“) који се појављује на лози.

Исти ботаничар написао је у 1820. година да се како принудним начином резања, тако и густим сађењем лоза измогли и дегенерисне. Прве последице настајуће дегенерације појаве се у воду заразно гљивање. На такву лозу нападне инсекат, који својим отровом доврши пропаст винограда.

Ови интересантни подаци могу се допунити искуствима добивеним у Аустро-Угарској, о којима Фоверо није могао ништа знати.

Кад се у Кластернајбургу појавила Филоксера, тамошњи винари причали су, да је онај виноград, где је прва мушца нађена, био уништен. У виноградима око Сегедина нађен је пре 125 и пре 75 година на лози инсекат, чије је штетно дејство лично на дејство Филоксерне, по употребом креча и испела били су виногради спасени. Налик на то пре 65—70 год. појавио се такав инсекат на жилама лозе код Горнице, који је врло много штете починио виноградима, па га је једино ишчистење лозе нестало. Све поменуће околности сведоче, да Филоксера није код нас никакав нови инсекат, и тек 1863. год. из Америке у Француску пренеоен (Доарер тврди опет да је из Источне Индије), него да већ од неколико стотина година оваде борани, истина као непознат и непосматран. Баш и кад не би била Филоксера онај инсекат о коме Страбо говори, као што је се изјаснило о томе француска академија наука, опет то саму ствар не мења, јер се и он појавио из истога узрока као и данашња Филоксера, који и својим начином живота и својом штетношћу потпуно личи на њу. У Марту 1880. год. добио је Фоверо 2 флаше напуњене сузама лозиним (сок) из винограда у Fontenay-aux-Roses у Паризу. Сузе су биле првога дана жуте, густе, мутне; другога пак смирале су као стравина и нису се могле више очувати. Под утицајем квасца појавило се безброј ситних животињца. Данак сузе здраве лозе треба да су чисте, јасне, мириса

ЗЕМЉА ИЗ СТАРА СЕЛА КАЛУЂЕРИЦЕ

у 100 делова ситне земље осушене на 125% вла

Ч И Г А	РАСТВОР У ВОДЕ	РАСТВОР У СОВОД РАСТВОРА	ПЕСАК И РАВНА	У ВОДА, СЕМ- НОЈ И ОСТА- ЦИ ПОС. СЕДЕ- НЕРАСТВОР.	ВУЖИНО	НАПОМИНЕ	КАЛУЂЕР КАРФИНА- ТА	
							СВЕГА	ПЕСКА
Калија	0-0024	0-0379			0-0400		КАЛУЂЕР	КАЛУЂЕР
Натрона	0-0017	0-0018			0-0035		КАРФИНА-	КАРФИНА-
Креча	0-0073	31-0131			31-1104		ТА	ТА
Магнезије	0-0043	0-1792			0-1841			
Окс. алум. и гипсовја	0-0011	4-1518			4-1559			
Хлора	0-0310		38-3975	30-875	0-0310			
Амота	0-0036				0-0036			
Фосфорне киселине	0-0014	0-1708			0-1732			
ХИТРОСНОШНЕ ВОДЕ	2 17							
ХУМУСА	8715							
ГАШНЕ	19216							
СИТНОГ ПЕСКА	17310							
КРУПНОГ ПЕСКА	4037							
СВЕГА	21367							
КАЛУЂЕР КАРФИНА- ТА	55314							

(Наставиће се)

ИЗ ВИНОГРАДАРСКЕ ПРАКСЕ

IV.

О калемње зреле лозе.

У Ш-јем чланку „из виноградарске праксе“, која је штампан у бр. 13 „Техника“ од оне године, говорено је „о засајивању лозе“ а овде сам рад да проговорим коју „О калемње зреле америчке лозе наших домаћих сортама.“ Али, како су да успешно изведемо, поред поднетог времена и изабране врле, потребни су: добар и здрав калем, добар вож и подесна земља на засајање, нужно је да се прво капа и о томе рече.

Избор калеме. Питома лоза, коју хоћемо да употребимо за калеме, треба да је сасвим здрава, добро зрела, средне дебљине и са мало сржи, и да јој одамо инсу сувине рамнанута. Лоуз која је страдала од мраза, тради или перомосторје, не треба никако ми узимати за калеме.¹⁾ **Најбољу лоузу за калеме**

добивамо од здравих, старијих чокога, који нису сунисе бр-
носта пораста. Онај, који има у своје или комисијоине вино-
граду питоме лозе, учиниће најбоље, ако у јесен зађе по ви-
нограду и обележи здраве чокоће, које је добро разило и код
кога су ластари правилно развијени, па да у своје време и одсече
од њега лоузу за калеме. Одобрено чокоће може се обе-
дешати касном кришном или конше, који влаа узети за ластар.
За обележавање разних сорта, добро је да се употребе кришне
или конци разних боја. Да би питому лоузу осигурали од зим-
њих мразева, најбоље је, да је у јесен, кад загремо виноград
подложно и земљом добро покријемо, а тиме њено је и најсигу-
рније очувати до времена, кад је треба од чокога одсећи.

Кад треба калеме сећи? Питому лоузу за калеме треба
одсећи од чокога пре него што сокови крену, и, као најпо-
десније доба за овај посао јесте у месецу фебруару, па до
младенца 9 марта.

Чување калемња до употребе. Калеме које одсечемо у
фебруару или у почетку марта, треба очувати до употребе, а
то је до друге половине Јуна. Најсигурније и најбоље, очува-
вамо их на следећи начин: Пошто лоузу одајемо од чокога и
очистимо је од заперка, летевака и брвова, скратимо је на
дужину од 1/2 метра и сложимо је у снопове по 20 до 25 ко-
мада па ово на обје иреја вежимо овалаш талим арбовим пру-
ћем, ланом или каналом,²⁾ пазили да свака сорта дође у засебан
снопови. Уз сваки снопови треба привезати по једну ланчицу,
на којој ће бити забележено име сорте која се у њему налази.
Овако, у снопове везану лоузу, треба да ти у трајању у један
70 до 80 сантиметара дубоки ров, који влаа ископати испод
како отворене шупе или поред ланкова зида, са северне стране
а ако ни једно ни друго није могуће, онда на калеме закло-
нитом месту у башти или винограду. Само, пак, трањење,
врши се овако: по две рова носе се до 4 прста дебелу слоју
песка, па се на онај поређају снопови лозе, душе један поред
друга. За тим се засне ров песком, паљеви при томе да што
више песка влаа између прутава у сноповима, а да би се оно
што боље постало треба руком сваки снопови мало продирати
педикући га с места.³⁾

Кад је ров сав закрнут, онда треба на снопове нагнути
још толико песка, да га изнад лозе има најмање за 30 санти-
метара. Ако немамо песка, може се употребити и ситна земља
— само не сме бити јако влажна — и са њоме треба засути
снопове исто онако као и са песком. Напоменуто, да би спреч-
или продирање воде у ров, треба преко нагнутог песка или
земље метути сламе на прено оне даске. Ко нема при руци
дасака, може осигурати уграњену лоузу од воде и на следећи
начин: На засути ров треба навући још мало земље и од исте
начинити као неки бедем овако: [А].

Преко овога беова или седава, треба поређати раз-
решене снопове сламе, и то тако: да тави крајева прелази прено
сложена бедемком, а дебаља да доиру до земљанта.⁴⁾ Да неби
ветар разносио сламу, треба по сломену поређати кружније
камене, а са стране на доње крајева, нагнути мало земље,
па је добро утапати. Да се, пак, вода, која би долазила са
околног земљанта, неби слизала у тран, добро је да се оно
њена ископа лантам начином са палом на јелу или две стране.
Опоне је најчистији задатак да ухвати сву воду која би се са
околног земљанта слизала ка трану, и да је најчистијим путем
одведе даље од њега, пре но што би имала времена да проз
земљу продре у ров.

Кад треба лоузу иклемити? Де би се лакше увидело, да
је умесно оно, што љу на ово питање одговорити, треба имати
на уму: да ће право срашавићење једнога калеме са његовом
подлогом, нагнутају само у добу, кад су сокови подлоге у
покрету то јест, кад је она већ оклевала. Према томе, лоузу
треба иклемити на сталоме месту тек вода, кад је се земља
довасно задржала и кад је већ потпуно; **кад најдесније доба
за калемње зрелом лозом на сталоме месту јуни месецу:**
Април и Мај. Врло често, можемо са влажним успелом наметати
зрелом лозом и кроз део месец Јуна, само ако оно калеме

¹⁾ При подмању винограда са америчком подлогом, треба имати
на уму: да је корисније онаквима и виши број чокога, али са доб-
рим и здравим калемња, јер ће нам улоуд бити и нуна и трешак,
ако су влажни франци од болесне лозе.

²⁾ При чапшењу орезиве питоме лозе треба савим ланом кра-
јено и врхово одсећи и башти, на само средње делове оставити на
калеме.

³⁾ Песак треба да је више сув по влажност.

⁴⁾ Место сламе, може се употребити и тулузица (шпан) или шенер.

могли добро очувати. Али, у овом месецу треба обратити пажњу на то: да се не калеме ах оно неколико ома, над врхана *аодолла врло јано суаи.*

Него тако, треба и припрек калемити у Априлу и Мају, па их одмах и засађивати на ставно место или у растило. Припрек треба водити из земље тек онда, кад бемо ах и калемити а не много пре.

На овоме месту, имам да напоменем још и то: да је *тихо а облачно време, најповољније за калемљење, а да по којим и јаким ветру, не треба калемити.*

Избор и припрема припрека за калемљење. Само здравна припрека, који имају доста, добро развијених јавла и добре ластаре, моћи ће добро срасати са калемом, и само ћемо од њих добити здраве надражале и трајније човоте; с тога, само такве треба за калемљење одобрити, а оне оне који имају рђаве и слабо развијене јавле и ластаре, или који су ма на који начин оштећене, оставимо на страну, па, јаво оштећене бањико, а оне са слабијим јавлама и ластарима засадимо понова у растило. Ако они припреци добују добре јавле и ластаре, моћи ћемо их адућег пролећа с користиш калемити.

На један или два дана раније, но што ћемо приступити саме калемљењу, треба ипадати из земље онолико припрека колико ћемо моћи за један или два дана накаливати, па одбрање и за калемљење одређене припреке треба спремити за калемљење и то на следећи начин: Одсече се прво главна а затим јавле додије *В* и средње јавле *с₁* и *с₂* до самога дрвета (види слику 3. А и 5. А). Доне или основне јавле *с₁*, сврате се на 4 до 5 сантиметара ($\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$). Средње јавле *с₂*, могу се и оставити, као што је то престављено и у сл. 3 А и 5. А, само их тада треба јано свратити. Боље је, пак, да се и оне сасвим одсече, те да се основне јавле јаче развијају. Пошто смо ово свратили, онда торње крајње припрека треба опрати од блати а песка, па их затим метнути у кален сук у коме има толико воде, да јавле сасвим у њој огрнују. Добро је, да се припреци и пре калемљења и пошто се онамоле држе у води, а и да се до места насађивања, носе у судувања у којима има воде.

Да се калемарски нож виси при калемљењу брзо тушно, треба припрек као што сам већ рекао, опрати од песка и земља а исто тако и калеме.

Припремање калемова за калемљење. У очи онога дана, када хоћемо да калемимо, треба извадити из трапа само оно-

Онога дана, пак, кад хоћемо да приступимо самоме калемљењу треба прутове исећи на калеме и то на следећи начин: Ако су онда раздалеко, као у сл. 1. а, онда је довољно да на свакоме калему буде само по једно оци, и прут треба тада исећи на комаде који имају само по 1 оци; а ако су онда у близо, као у сл. 1 б, онда мора калем имати и по 2 оци. Како треба пресекати прут у проне случају, показују нам линије П, П, на сл. 1. а, а како у другоме, показују нам ошет линије П, П... на сл. 1. б.

Добро је, да калемари овако спремање валене носе са собом у вакоме плетив сук у коме има воде или бар у некој корици, у којој има адекватних маховине или влакана ирва.

Калемарски нож. Како је, поред осталог, да успешно калемљење, неопходно потребан добар и погодан нож, напомињем нарочито: да и најсиротињски виноградар треба да одвоји што но каву, од својих уста, па да га и набава. Калемарски нож треба да има врло добро чедљиво сечиво, и вуку дршку да се може чврсто у руци држати. Сечиво треба да је тако удељено, да се само са једне стране оштри, и то он оне, која не назиже на лозу кад се ова сече, те да она друга страна буде увек глатка. Како изгледа један нож, који је нарочито удељен за калемљење врле лозе, показујем нам сл. 2.¹⁾

Везе за калеме. Од везе, којом је калем везан, зависи врло често и примане калема: јер, ако веза, услед трулења, пре времена попусти, рамањавуће се приваљена делова калема и подлоге, а тиме ће се врло јак ошмет срашњивање и примане калема.

Калеме се могу везивати: танким арбовим шибљавима (гди има добре арбе), лимом, канапом од куделе или тако вршном *вранијом*.² Ја сам у моме винограду пробао канап од куделе и од козије длаке и *вранију*,³ па је се развија показвала као шибљави а најкраткија.⁴⁾ Добро је да се развија или кашан ако се овај употребити за везивање, поготове у ристор, *паљавца*, који именоване и остане да у њему прележе неколико сати, па затим изваде и осуше. Потребан, пак, раствор *пљавга* калема, мале се најлакше начинити овако: у треба иступити ситно једну шавку *пљавга* калема, иштурити га у један земљан *вон* или казан дрвени сук, па иступити преко у *вон* 2 до 3 литара врле воде и оставити неко време да престоји. Пљавга ће се намен у брзо растворити, нарочито ако се још и промена једним дрветом. Пошто се раствор ихлади треба у и потопити *вранију* или канап.

Што се тиче набавке потребне *враније* и калемарских *ножева*, биће најбоље: да се *вранија* виноградару и једне општине или из једнога села, *благовремено* споразуму па да их набаве од Срп. Пољопривредног Друштва у Београду. Ако се са подрубином *волање* одмах и новац, колико порубица *васаца*, друштво ће поручити ствари у најкраће року и послати.

(НАСТАВАЉА СЕ)

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСКОВИ.

ЗАПИСНИК VI. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

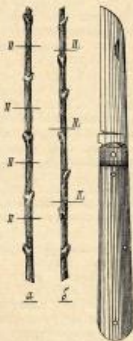
Држате 4. Марта 1895. г. у Београду.

Били су: Преласцији г. Милан Р. Антић, потпреласцији г. Јаков А. Марковић, чланови одбора: г.г. Анд. Јиниловић, Никола Вољковић, Ваја Тодоровић, Анта Годубовић, Кошта Главачић, Др. Марко Лекс, Александар Селушић, Милош П. Куртовић и Тодор Николовић.

Преласцијом преласцији г. Милан Антић, беошки секретар М. Јовановић.

¹⁾ Добри, нарочито за калемљење врле лозе удељени ножеви, могу се добити под Срп. Пољопр. Друштвом по 3 динара.

²⁾ Развија се такође може добити под Срп. Пољопривредног Друштва и по 2 дина. 1 виноградар, Са 1 калемаром развија, ноже се везати неколико хиљада калемова.

Слика 1 и 2.

лико *питоме* лозе колико ће се отприлике сутра дан употребити; па пошто се одбору прутова који су здрави и који још нису потерали, треба их опрати од песка и земља, па их, за тим, метнути у *кален сук* у коме је усута вода из *рене* или *потона* и оставити да *преоше*. Ако немамо *рече* воде, онда може бити и *бунарена*, само треба да је *престоја* неко време

53.

Прочита се извештај комисије која је проучила понуду општине Смедерске, да уступи друштву од свога земљишта до 100 хектара за узгајање галванита и изјавила ово своје мишљење :

1. Земљајући се на извештај, који су друштвене извештајци по претплати изнели, које се друштву јави, понаме друштву по 18 пр. м. а који гласе : да је имамо савиш понаме за узгајање доброг, узак у то још у обзир да је Смедерско трговице, да у њему друштву има своје узгајање галванита и због тога, што је близу Београда и што је у ириривалим саобраћају исељеником и водем, те је друштву властита контрола па и ризикуемо галванитом, а с поглавом и на основу прошлог главног друштвеног збора и досадашњег рада друштвене управе, предлажемо, да друштву арами понуду општине Смедерске.

2. Ако се постигне споразум с општином Смедерском и добије се попурије земљиште за узгајање галванита и узгајање галванита, треба узети у обзир још сав омих следеће :

1) Да узгајање галванита у Смедеру буде у галваном опшном, као што је савишше друштвено галванито у Шпану тј. да буде узгајана цели пољски преврела са потребним ирградом, спремно или правилом истројењим и по мјаму распрострањим и омишаним.

2. Да на то узгајање буду још узгајана сортиментски обилни и виноград и обилн расветити од кога ће се као и до сада у Шпану моћи помиривати и правити потребе и триебе у Благородним њивским свјакшима.

3. Да се узгајање галванита у поменутом правцима на извештој спороству тога изнала одмах по пријему изнала предузети и одржавати све док да то буде потреба производња омиена мидерне и друштвених биљака да помиривати омиене потребе, и поред тога ако и у колко може и производња омиена, шпорна и другог културног биља.

4. Да се за уређење омиог узгајања галванита на омиоком спороству и у обласким правцима, а и на пољским галвану, требамо остражи наидруженим обртни капитал поред свих које ће се за то галванито редомо предлажати у друштвеном бунету. Свага тога обртног капитала по намен измишљамо не треба да је мама од 30.000 динара, а мама је издржавати мао друштву помоћ нарочито за омиј шив од г. Министара Нар. Привреде, с урешеном, да ће г. Министар заположити ту друштвену потребу с обларом на шив, ради тога је потребна и на његову задлаку реч а усмено и писмено, приложено пољским спороствима о уступању друштвеног изнала у Шпану.

5. Да је потребно, да друштво добије имање још у овој години мајдале августа месеца, како би могло сав покрити инвестар, у колко га г. Министар Нар. Привреде на задражи за потребу шпоне, пренети па то оно своје добро и како би се још у овој години омиошча радоне, нарочито припрема за издржавати и како би се до шив поштега извезе стаје за савишја мамина, шпала и омиена.

6. Као се коначно реши све што је потребно о уступању омих земљишта друштву, и оно му се на свеким уступању, или бар буду сорпене нормалности о уступању — треба савишани и уградити план црелокуиног галванитета, које ће се на то земљишту стварати за тим културни план и план омиу свагда па она приступити раду и стварати и уређивати по урешеном плану.

III. У поглаву уступања изнала, друштву треба да захтева од општине Смедерске :

1. Да му уступи попурије докљане за узгајање, а не савиш у својину. Но и за такав уступање да општина дама друштву тачно у којој ће поред осталог изрично бити предлажено и урешено ово : „општина Смедерска уступа српском пољопривредном друштву своје имање на мосту... у земљишном... хектара у уградњеним... за узгајање галванита па потпуно самостојно и често расподјелом и узгајање, но с тим, да то друштво не може отуђити, а на случај да га изупусти, да се враћа општини у својину.“

2. Да имање уступи чисто, без икаквих терета и обавеза, било општених, било приватних личности.

3. Да имање уступи још у овој години, мајдале августа месеца или на месец оми од јанона а ово бар мостуемо и ириривали. После подуку самостојног, прилази је овој извештај и усвојено мишљење комисије по свика тачница са 9 савишја иририва 4.

Г.Г. Облорници ноје су гласави притику овог шпарт комисије, извештој су као разлоге : 1) Што земљиште у Смедеру није оострало шпанитом ; 2) Што друштво није понашало, да пређени понуда и на други места, је да се општина, не само поје је место трговице, него и поје је најгодније за заснование друштвеног узгајања изнала ;

3. Што се избор овога земљишта врши једнострано и без споразума са Министарством Нар. Привреде, од тога се с правом очекује јавна материјална помоћ ; и 4. Што су у општој пројекцији, да српско пољопривредно друштво, које је ту спорно извршило 23 година свика понаша и ириривог рада, приступи извештој овог узгајања изнала, без претходних обилних студија, или самог моста, у коме треба да има своје имање, тако и земљишта на поми изнала земљица, а и свију осталих изнала, од којих зависи успех једног рада, у коме се оглади не само омишлост, него и ириривог друштва, нарочито неустоје и његов праван рада у будућности.

Против шпарт гласави су : г.г. Ана Јанковић, др. Марко Јено, Александар Секулић и Милош Курновић.

54.

По изнала, да се одржи друго иновити и поновити третиона друштвених извештајцима, по разним друштвеним понашама. — Решено је да буде као и до сада : извештај 16 лин., а поновити третиона извештајцима II-те класе, а мадам Јано, одиовно по рачуну, где се мора употребити друга поновита средства.

55.

За извештајна ириривог по практично продавање и понарашати и изналама, које ће се издржати по ириривом класирином курсу на друштвеном одбору. — Одбор шпарт г. Пај Т. Тодоровића члани управног одбора.

ЗАПИСНИК VII СЕДНИЦЕ Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, Државте 9. Маја 1895. год. у Београду.

Били су : председник г. Мило Р. Анђић, пољопривредник г. Јанко А. Марковић, благодина г. Вучко С. Богдановић, чланика одбора : г.г. Ана Јанковић, Никола Волковић, Ваја Тодоровић, Ана Голубовић, др. Марко Јено, др. Зареја Писковић, Александар Секулић и Милош Курновић.

Председало председајни г. Мила Анђић, благамо секретар г. М. Јанковић.

56.

Прочитани записник V, омиошча — Одбор прики.

57.

Секретар подноси одбору овој резерват :

„Тачно X, утрђеном програма практичних друштвених радона за ову год. предлажено је : да се морално и материјално и што јаме потпоможу оми подружници, поје се баво извешном практичним радоником и које ради тога имају воћ уређења имања или их тек прибралају и уређују.“

Да би се могла пушка помоћ, прени омио, подружница одредити и да би се изнала, чине треба ноу подружнику потпомоћи, третино је од свију подружница, да до 28. фебруара јаво : кини практичне радоне мисле предузети на миму — добру, ако га имају и ивиаче у својој околини ; а које нема мисле утицати у својој околини за усвојене пољопривредних изнала или за поје граво водемне привреде и у општо, кини понаше, кини предузетими оми геламе.

На ова изнала су одговорила подружница :

1. Крушевачка [20 П бр. 49]. Ова подружница достала као програм својих радона за 1895 г. У програму су оми радона :

- а. Административне ; б. Уређивање омишлаци ; в. понарашање у набањаме свирама, омиена, водемних расветлица, кинга, асиста и других потреба — попоможеним браз и тачно ; г. изналама воћа у споразуму са моралном подружницом по могућству у свик 6 средина оир. ириривачког ; с. понашати поугуђних изнала ; д. субвизионе персоноре по кинорградом околини средина, како се потреба узгаја поношу поугуђних иририва ; е. доналаме земљишта за подружничко добро ; с. омиретити образовања кинорграде шпанитоме задлаку, поналаме узгајање виноградна и понашати по морали и материјално помоћ друштву и Министарства Нар. Привреде ; ж. извешта пронаша ; з. извешта пољопривредног збора ; и. шпала омиошча ириривог изнала за оидру ириривачки по свика галванка издрине припреме ; ј. шпанитоме споменача за ириривачко изналамо 1891 год. ; к. поналаме издриног шпарт у споразуму са општином.

II. Јичица (20П—895 бр. 17) Такође доставља програм радона: а, дрвама предлаже да Јашкову, у Подунављу, Мрставу и Јичици; б, да се приреди изложба савна домова и берширског соја; в, да се приреди изложба воћа и других производа; г, да се у своје време уведе заштитна винограда у околини од периферије; и, а, да се ради на осавлањању тежиног кредита. Помоћ тражи 1, „Одевицу“ и 20 кгр. црног ланена, а до извршава повола које се одреде, осећа да изврше на своје чланове.

III. Ресавска (22П—895 бр. 11). На земљишту, које има и поје је под заштитом (око 10 хектара) земљишту које је ради на проношењу америчке дозе и воћа, а в, и на чедарство; з, да се на обављању немесних селачких младина у напредној дозе и воћа. За прву такву, у овој години, подунавља мисли, да предузме радове: спремање земљишта за припрему 50.000 решиха америчке дозе, поју ће добити на раскидању у Бугоју; засађавање 1200 ком. црвеносмеђе дозе, а већ засађују, одрађује у своје време и пошти припре. Засејаће од усева: кукуруз, трпичицу и сточну храну. Предузеће подизање живе оградне од селачара.

IV. Моравска (22П—895 бр. 24). На земљишту од 3 хектара, које је од среће поравног добова и на дозе је подизао кон и оградни, мисли ове год. да ради оно: Шибовце саопштава од америчке дозе; јавни раскиди и делетиште. Од усева, засејаће јестив „шмање“ као: јован, омае „Тридука“ (семена има стот); сточну репу, кукуруз, емау, кукуруз и равно пошра.

V. Горње Милашовачка (21П—895 бр. 70). По њеним прилицима, решавају се на првом месту радони на изградњу и изградњу, на после из осталих полупроизводних грама. У овој години мисли предузеће радони око уређења тобог раскидања, да га на уређењу изградња, на овак и на мањим раскидањима америчке дозе. Осам тога, мисли да засеје јавни парче земљишта делетишном, а још ове године намерава издати штапу за биљке и пастире и сабавити припадња граа гонедра, коња и свиња. Као помоћ од другог подружја описује на првом месту у августу за црвеносмеђе бар по 2 примерка, свиња и свиња полупроизводних, које друштво има.

VI. Пожењска (24П—895). На свом земљишту у овој години, предузеће подизање тобог раскидања, вршише оните се културни биљкама, ради примера околини, и дрвама предлаже са саврањем, које при руци буде имања. Напа се што јавно поволи, јор промаје године што добова мисли.

VII. Колубарска (24П—895, оп. 10). Пошто је добова јавни поди срећи у близини срећи канализације у близини од 2 хектара, намерава подиза на јавно поволи раскидања; ја то, засејаће сточне репе. У иве поволи трава: јавно стогању дрвама, 100 савиња разнога воћа. 1 килограм семена од довољих крупика и јабуна за производњу довољих поволи; 1 килограм семена од сточне репе и извесно количину припрема од америчке дозе.

VIII. Државска (23П—895 бр. 6). Радаће на обавештавању о користности бавља савиња и авла и семени, посредовање у набављању и раскидању лова; дрвама јавно предлаже од повољних грама полупроизр. Ако добоје поволи, које је одреано бив, овор, одбор 1200 ден. у 1895 год. набавља 2—3 била за приреду. Тражила је од приредоко земљишта у Гучи бар 1 хектар; ако докозна јавит одбор, да јој се оно да, намерава подиза биљке раскидања и изградња. Напа се што невој поволи, било у жому, било у саврања или у чеку другом.

IX. Нишња (28П—895 бр. 3). Пошто нема свог земљишта, мисли предузеће радони ове године на субвизању периферије у атару нишњин и у околини.

X. Обреновачка (26П—895 бр. 13). У свом раскидању радиће да што већи број радног олакшавајуће воћа произведе. А јавни хотар земље засејаће америчком дозом, јер ни је приреду авла докожа, да ће изградња на истом земља, а на поволи од америчке дозе пооческивао добро напредовати (за дозу се обавржа Министарству Нар. Приреде. Ако остале у служби под неки нових кога је изшла, приредити напредовање кукурузе. Као и да сад, посредовање у изградњи и рестурану семена од делетише, мухара и синовних буба. Намерава, да изнесе црвеносмеђе, да у околини класи воће и обучена народ у овом раду. У оште мисли, да ове године што нише посредује све граве поволе приреду и прома таме и авла се што невој поволи.

Остале подружје нише ни до авла поволи канализације. — Одбор реши, да свој ресерват ујеу записних. А за одређивање поволи, олакшавање се предлаже, да се благодиношће може одредити време своје поволи помоћи подружја до 250 ден. било у поволи или чеку другом.

38.

Прочита се извештаје г. Анте Голубовића, по молби г. Сале П. Ораоша учитеља у Мачви, да му се да бесплатно савиња од воћа, украсног шибла и семени. — Одбор усвоји извештаје г. Голубовића и реши, да се за школску банту да бесплатно 30 ком. савиња од шибла, 20 ком. савиња црвеносмеђе, воћа савиу арста, 1 килограм делетише 1 килограм семени од савињара и 1 шок за црвеносмеђе, које ће се замести у вештару.

39.

По молби г. Светозара Обрадовића учитеља школе на Ужичу, да му Друштво бесплатно да 1000 решиха амер. дозе и до 20 савиња разног црвеносмеђе, воћана за школску банту. — Одбор усвоји извештаје г. Голубовића и реши: да се за дозу воћа г. Министар Нар. Приреде, а воће да му се бесплатно са Друштвом добра.

60.

По молби г. Петра И. Стојановића учитеља у св. Аришевој, да се школа за изградњу поволи по јавна излага Друштвом излага Одбор усвоји извештаје г. Голубовића, да се по јавни примери од поволи које Друштво за промалу има да, али не за изградњу, већ лично јаву на поволи, иво арством и закупљивањем за поволи приреду.

61.

По молби г. Чедомила Р. Урошевића учитеља грабовничког, да Друштво помогне изградњу у питањима, за која се буду Друштво обрађује, да му да бесплатно савиња од воћа и украсног дрвета и семени од пошра и сточних биљка. — Одбор усвоји извештаје г. Голубовића да му се да бесплатно јавна количина семени од пошра по 1 килограм од делетише, гравице, мухара и сточне репе. За савиње и свиња и не поже му се волати; а за семени Друштво и цему као и докожа другом стоји на расположењу.

62.

Прочита се ресерват г. Паје Тодоровића по молби г. Драг. Давидовића по му Друштво, ради јавног приредоко предлажа семенише и ивше полупроизводне литературе, који мисли да изградња, изабави а поволе све кlinge, које је у свому мислио, а ја то да му се волате изградњу поволи изградње. — Одбор реши да се г. Давидовићу поволи као редовном Друштвеном члану волате: а) барба гравица и предлажу кlinge“ од Б. Тодоровића; б) четкица“ од М. Мирковића; в) Угунто за субвизају периферије“ од К. А. Г. и „Дек претвру периферије“ од Ар. М. Делова.

Пошто је посао, кога се волати авла, и велике и тога и треба доко времена, изабави је, да се волати обрати Државној Библиотеци као већни и стараја младина и ивше кlinge српских које се теку поволе приреду.

63.

Прочита се писмо г. Душана Савицевића социјалног инжињера пожењског, да сема дугоје, што га је послао, Друштву пошљање.— Одбор прили да захвалношћу.

64.

Прочита се акт збора учитељског удружење за Валеву и околну, који одговара, да не може да обави лична извесно подружњу, ивти би да то по своје изградњу циљу пристаје. — Одбор реши: Подолом овога одговора, које је прикљач и знаму, да се умова г. Јован А. Мирковић подпредседник, да ресервање, шта треба према правилима радати у погледу постојање ивше подружја и изградње и ове у Мајовици, који само још на ивше постоје.

65.

Прочитају ивше захвалности г. г. Н. И. Стојановића професора Вл. Школе, Милоша В. Поповића учитеља, Игната Тодоровића околне, Мих. Стојановића околне, Васелија Несторовића савињара и Лазара А. Прокића околне. — Одбор прили на изградњу.

66.

Председаник ивше као изложено питање: како ће се и на који начин раскидају семе од синовних буба, које је г. Министар Нар. Приреде изложено послати Друштву, да га бесплатно симоложица

раза на ивичи или за добро пађе. — Одбор реши: Да се целокупни рад за ову поврну жарничом одбору, који ће се старати за све што је нуљно, да се ова грана поља, прегледа подметне. У овом одбору чланова г.г. Александар Секулић, Ваја Талорчића и Анту Годубинића.

67.

Премажеки досагдашњу одбору, да је г. Л. Којић послао рукописо на штампану „Ливич“ прешања у културној земљи са уштеветом за мн. рене процентељне садржане помоћу експеримента, да је прочитано и даљим, да је добро написано и предлаже да се уложи г. Др. Марко Лино, да хемјански оне прегледа. — Одбор усађи предлог председничком.

68.

Г. Анта Годубинић мило одбор, да г. Јони Ш. Јовановићу учини да Вид. Лава да се бесплатно давајућа да прављење рамона за саће и да му се понуди плата „Градњанство“ од Радића, пошто је нешто где да купи. — Одбор одобрава.

69.

Г. Анта Живковић изјављује, да се нико не остави као члан унес одбора за управу друштвених добара. — Примљено и изиљно.

ВЕШТАЧКЕ.

Ротеница месочарна. — Прво је зрно над пољопривредни још с риног пролећа и првоо лета има ротеница месочарна. Ова је зрна „нов“ уз разљу, а још јошше пада, пада човек посто. Прваот ротеница месочарна увекана са тим јачо, што ова успела, прв сиљу зрна, те нише и изоловања човена.

Ротеница месочарна могу да се промају и у вароши, где се много треше. По културивости, жарничом ово зрноши и паровица где је много бантована, и где ова ишчу равнија своју рављу.

Ротеница увекана на свакој земљи, али је за њих најпогоднија тако зрна зрна зрна, која је добро уређена и извешана. Не жару се месочар сејати; могу се сејати тако „узор.“

Месочарне ротенице извојављује се савна ише нолоче, да би унес ивица довољно савнот.

Да би била добро, треба их свако мече замишати.

За време месеца Јуна и Јула не треба их сејати, јер тада, и жару снес замишати, усвај јаче ише, продуку и ишчу за језо. Прва три месеца пролећа ушваљу добро и имају јаку проходу; могу се с увешом сејати од половине Августа до краја јесења, јер и тада могу ивати, и саво акину, промају.

Једна обрн семена од ротеница месочарна може се добити за 0-10—0-15 дна, а то је довољно за домаћу потрошњу, па се нешто може од произведених ротеница и продати.

Ко хоће да сеје за промају, нека набави семена одмерава према потрошњи. **Д.**

БЛАГОДАРНОСТ.

Пожешпа Подружана ордачно благодари г. Равају Милејковићу, трг. из В. Градишта, што је, покренут оспажима милотности према напредку Пољопривредне, изолово поплонити 10 кгр. пасуља белог, крупног, у трговини најбоље, који је ревад овакшаним економима ради распрострањења.

Бр. 98. Из Пожешпа Подружне Срп. Пољопривредног Друштва, 13. Априла, 1895 г. у Пожешпа.

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво новачка и расписује награде за ове практичне радове:

1. За правилно подигнут вољина од једне или више ерета обила, с обларом на ерете и сорте вољина и пресадница; на правилност растојања вољина; начин расисавања и мезу, а на простору најмање пола хектара. Награда за најбољи је 350 дна. Могу се такмичити оруки: подириси и ваљевски. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895. год.

2. За виноград засађен америчком лозом и омакљем домлаком од најбољих ерета на површини од најмање 10 ара с тим да свака ерета доде буде извојена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити извојена у ерзу кајисничом. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

3. Ко изведе у расаднику 500 достојних борића врних или белих на лесовитом земљишту у ерзу рамном или годубачком окр. покорежачком за засађевање лесовитог земљишта. — Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

4. Ко на ма којој брдној страни на земљишном четврти удаљеној ерду у ономо од ма ишче шуме на 2500 метара у ерзу нишком подише сад на простору од једног хектара из семена, оштачким сејањем и то мешан највише беличком на брвном, јавором и јасеном. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

5. За стално произвођене добрих сира у већем размеру, који би био маснији и укрупнији но што је садашњи герди сир, и који ће аерод тога бити трајашим и ловешан за аренос. За ову награду могу се такмичити оруки: чувешвачки, руднички, унвачки и топлички. Награда I. 500 динара, II. 200 дна. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

6. За сталну употребу ерстачке сејалнице за стрмине на неосређеној површини. Могу се такмичити привредници из окр. подириског. Циље се изниси усев. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

7. За правилно подигнут вољина од једне или више ерета обила с обларом на набор ерета и сорте вољина и пресадница; даље на правилност растојања вољина, начин расисавања и мезу, а на површини најмање пола хектара. Могу се такмичити ерзови добрича и јабљанича. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

8. За виноград засађен америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерета на површини од најмање 20 ара с тим, да свака ерета доде буде извојена. Могу се такмичити привредници из Жупе. Награда 300 дна. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

9. За виноград засађен америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерета на површини од најмање 20 ара с тим, да свака ерета доде буде извојена. Могу се такмичити привредници из онолине Буша. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

10. За сталну употребу глуже врмача и окопчава у лези са правилим сејањем. Могу се такмичити привредници из Добрича из ерза лесовачког. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

11. За сталну употребу жетвалце. Могу се такмичити привредници из Ства окр. покорежачког. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896 год.

12. Првом удружењу у Србији са показаним успехом и резултатом за заједничку ишваку и употребу пољопривредних сирова. Награда 300 динара. Рок до конач 1898 год.

13. Који учитељ или учитељски збор може да покоре добро уређену школу бившу од најмање 10 ара, у којој ће бити добро подигнута вољина и лозно раслио са гвечаником од најмање 10 новачки са покорежним саблем. Награда I-ва 300 0-ва 200 динара. Рок до конач 1897. године.

14. Ко од подигања одличне подигање евола да не обалаје, са еверничким латом и пољошцама — дакле по модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до конач 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: землорадници и пољопривредници, којима је подсељ приреда или која ишча грана једно или гвацио најмање два поља живе; сви они који се баве једном или више грана пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружнице, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађа-

вања земље. А за последњу, занацима, којима је подочкачки занат главно занимање, од кога живе.

Сви награда у пошту даваће се и похвалница.

Ко би од оних, којима се награде буду доуказале, желео да му се у место позива набаве за исту вредност: управе, прилозима града и т. п. то ће му се учинити без рачунања подносиоца трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за сва коју од ових награда, треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да опише за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и срца у коме живе.

Из канцеларије Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

СТЕЧАЈ

За радове, који ће се по решењу управног одбора Срп. Пољопривр. Друштва печтати у *Польовар. Календару* за 1896. годину.

1. Сејалница.
2. Овас.
3. Биковска сместитица.
4. Жаребад на заједничкој паши.
5. Подизање дукара по општинама.
6. Виногради на прословитом земљишту.
7. Јасен, брест и граб.
8. Прерађивање млека.
9. Бресква.

10. Важност гајена пернате живине.

11. Избор места за пчедњаци и како ваља уредити угледни коловоз.

12. Црвени патлаци.

13. Хрва и хрвањње срп. земљорадника.

14. Плетарство.

15. Лиња.

16. Приповетка (с пољопр. номером).

1. Чланци не могу бити већи од 4—5 листа штампаног слога и награђаће се по одени управног одбора кад календар буде готов.

2. Рок за подношење ових радова остава се до 15. Јула ов. године.

3. Позивају се пољопривредни писци, да по овом стечају израде чланке и да их до одређеног рока пошаљу на адресу друштвеног с писмачињем да је за календар.

Бр. 1253. Из седнице управног одбора Срп. Пољопривредног Друштва 13. Априла 1895. године у Београду.

Господин Министар Народне Привреде претписом својим од 16. Новембра пр. 1894. год. ЗБр. 2919, изоведе је наредити, да се прилозима града свима расе берлинске, која се гаје у Добричеву, не излажу народу по извршетку 3. месеца староста као до сада, већ кад заврше по 10 месеци, и то жетва — причање — пошто се преходно оplode (букаре) са најбољим заводекам прераствима.

О тога, што ће се убудуће издавати старија града свима, повећана им је у цена, и то мушкарима по 80. а женама по 70 динара од града.

Ово се ставља до знања онима, који су ради у будуће набављати из овога завода савије берлинске расе за прилози, да похитају са својим пријавама; јер се раније поднете пријаве неће узимати у обзир, већ ће се издавати оним редом како се од сада буду пријављивали.

Бр. 277. Из канцеларије одеља управе државне ерде 21. Фебруара 1895. год. у Добричеву.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Најзначајнија погута изолера агрономаје, агрокултурна хемија и сподјетба развила се је у задњим деценијама толико, да онај који се њом из незнања није кадар служити, не може својим примитивним начином продукције конкурирати одошата.

Жива жела, да у чему народу помоћем, напнала ме је да сам нарочитом дозволом проф. Др. Павла Валнера у Дармштадту његову расправу *о најзначајнијој употреби уметног ђубрива** превео, у неколико попуно и на штампану опремо.

Књига ће изнети 4—5 штампаних табела у осмици, а цена предплатницима 40 поштва.

Скупљачима дијем књигу на дар.

Чим се јави толико претплатника, да се трошкови подмире уља ће књига у толико.

Како у нас нема ни једне књиге која би суствано и стручњачки овај предмет осветлила, надам се, да ће свакоме, ко се бављеном продукцијом бави и о богатству народа рачун води, ова књижца добро доћи. —

Углед што га ужива аутор у круговима напреднијих пољоделца најбоља је гаранција за вредност и изданост овога дјела.

Надајући се, да овај позив без одлага остати неће, молим, да се претплата шаље на моју адресу, *Мајур, колонијер Хрватца*.

Марта 1895. год.

Милади Чанковић
оконом

Цена мањим огласима: Од *негат* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: Чланци: *Јо ли филозофа узрок или је последица филозофске зараве.* — Општи поглед на агркултуру у Србији (настави). — Из виноградарске праксе. — Друштвени и подружњински послови. — Награда за узгојене виноградних различа расе — *Белешице.* — Благозарност. — Стечај. — Оглас. — Позив на претплатку.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стaje за Србију:

НА ГОД. 8 КН. НА ПОЛА ГОД. 4 КН.

ДРУШТ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ
ОСНОВ. ДРУШТ. ПОЗУЈУ, И ВАНИ У ОШТИЦ
ДОБИЈАЈУ ЛЕСТУ И ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПО-
ЖУДЕ ПРЕТ. РЕЦИПЛЕ ЗА ИЗЈАВ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 СР. ИЛИ 5 ЗОФ. А. ПРЕТ.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 19.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 14. МАЈА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ СТОКЕ НА ИЗЛОЖБАМА.

ОД
СЕНТ. Д. ГАВРИЛОВИЋА

До сада се при изрицању и издавању награда на изложбама, па и при оцењивању грла за занат, при одбирању грла за припад, оцењивала сва грла од оца.

То је до скоро био случај у целом свету, па није чудо, што је и код нас на изложбама како коља, тако и на првој изложби говеда колубарског соја приређеној 1894. год. у Обреновцу, владао и влада стари начин оцењивања стокe, од оца.

И ако би се могло правдати, што се тај начин примењује и дан дања на изложбама коља, од стране „Кола Јахача Кишан Михаило“ — по моме мишљењу не сме се то даље правдати и на изложбама, које приређује Срп. Пољопривредно Друштво! Поједина „кола Јахача“ немају довољно стручно спремих људи на располагању за те послове, па им се и може проследити кроз прсте, што нису успели до сада, да послу томе даду више систематике, да га поставе на сигурнији, потпуно научан темељ. Ал' Срп. Пољоприв. друштво, то се више не би могло опростити, јер је у њему, на окупу, све оно што стручна теориска и практичка пољопривредна Србија, може свету да покаже! Оно је стојер скоро целокупне стручне пољопривредне спреме, којом Србија располаже!

Ни једна изложба друштвена, не сме бити више онако приређена, каква је била приређена изложба говеда у Обреновцу, па ма како да се мора принавати истинитост оне пословице: „сваки је почетак тежак“..... Доиста српско пољопривредно друштво, у приређивању те прве изложбе говеда, имало је толико сметњи и препрека, што му их истаљивање на супрот — незнање и предрасуде, немар и љубавност известних кругова, слаб одзив и потпора од „позваних“, па и од самих стручњака наших да му се мора признати заслуга у томе, што је успело. Да све то сузбије и савлада, те да под тако тежким околностима и буде што год од изложбе говеда!

И ако није међ' изложених великим бројем грла, ни трећина било онакав преставник колубарских, тамњанских и посавских говеда какви су примерци и це-

лени познати писцу ових редова, из ранијих његових шгудија говеда у тим крајевима — омет за то утврђени новац на изложби поред свега тога, што је она била изведена на врло slabим научним основима, није сасвим пропао, но је дао огромних користи тиме, што су се увиделе све мане и сви недостатци, те да послужи као обилато искуство за даље приређивање изложба, које ће више одговарати намењеном циљу, но ова прва у Обреновцу.

Српско пољопривредно друштво и треба и мора у томе да предјачи свима и свакоме по дужности и по позиву своме, те да се угледањем на примерно приређивање изложбе и у томе погледу пође у нас на пред. Оно мора од сад приређивати изложбе, на потпуно научним основима, онако, како се последњих десетак година, преглеђују изложбе у напреднијим државама, где су оне и чешће и многобројније.

Изложбама је задатак, да послуже научним шгудијама, које ће осветлити право стање нашег сточарства, изнети верну слику истог, потражити узорне ненапредовању и опадању његовом, те да и рецепти прописани за лечење болести, сигурније дејствовати могу. На изложбама, треба излагачи и посетиоци и да се науче, у свему ономе што им треба а оскудева у њихово занату а и да се наградама одличних грла дају пут и правцај поправци стокe у земљи, да се угледањем и такмичењем, што пре и што сигурније иста поправка и изведе на делу.

Грла са известним одликама, са овом ил' оном подобношћу за једну ил' другу корист, за један ил' други начин њихне употребе, у људском домаћу, од природе су обдарена са известним знацима и особинама, који се могу оком распознавати, руком, тако рећи, опипати.

Ти се знаци и те особине испољују у известним особеним формама (облицима) појединих делова тела, у нарочитим унутрашњим особинама, приметним на неким тлањима приступачним проматрању, па и у својственом начину покретања тих грла, што се одликују једном ил' другом жељеном подобношћу.

Некојоу искуство нас је научило, да такве спољне знаке и унутрашње одлике по њима, можемо разликовати т. ј. оно је утврдило чиство неке стајне „прописе“, јавне телесне форме, особине и одлике, треба

тим се пресеци лоза макалама (или ножем¹ за два прста висине изнад равнице околнога земљишта, а после овога расеченимо је под углом по средини, да до два и по сантиметра дубоко, као што је показано у сл. 3. А.² Код смо оно сврњина, онда изберимо између нестених калемова један са два онца — јер се за оно калемљење обично употребљају калеси са два онца — који је исто толико дебео колико је добела и америчка лоза, па га одмах испод доњег онца засецимо каземарским ножем, косо са две стране, као што је то преставањо у сл. 3. в. Засеци на калему треба да су дугачки \approx до $2\frac{1}{2}$ сантиметра, или, још боље, 3 до 4. дебелине калемове. Код будимо и са овим готово, онда треба закљесити калем и углавити у распон подлоге А, па за тим га везати и добро стегнути. Добро је да се калем веже онако како је преставањо у сл. 3. Б.

Пошто смо и ово сврњина, онда треба око калема нагрнути ситне земље и нацнати гомилу Г. (Сл. 4), намерајући тиме да изнад горњег онца калемовог има ситне земље бар за два прста. Пре, пак, но што ћемо калем нагрнути, треба га одсећи макалама непосредно изнад горњег онца — као што је то и у сл. означено — ако то нисмо већ урадили пре но што смо га засекали са стране. У опште пак, боље је да се са калемом уради све што је потребно, пре но што се углави у процеп, јер се доцније може да помери с места.

При углављивању спремањеног калема у процеп, треба добро навити на то: да се кором калемова подударе на обе стране са кором подлогном, кад су калем и подлога једнаке дебелине; како пак калем може бити и тањи од подлоге, то треба гадати, да се кором његова бар са једне стране потпуно подударе са кором подлогном.

Ради бивањг срашћивања калема са подлогом, добро је да се подлога, пре но што се у њу углави калем, пре засеке са две стране мало увосе, као што је означено и у сл. 4.

На исти овакав начин калеси се и припрони, тако много лакше и брже, јер се може да ради у соби, одсећи. Припронија треба, као што је већ једном речено, ослонити земљу и сирнути па 4. до 5. сантиметара, а све остале нала одсећи. Окалемљене припроније треба метнути у суд у коме има воде, и ту их извади доклати до засађивања на стално место или у растило³. Окалемљене припроније треба што пре засађивати.

У сл. 3. преставања нам А, језви за калемљење сасвим припремљени и процепавени припрак; а и Б, засечен калем, гледан с прела и са стране; В, уметнути и увезани калем а у припрак А.

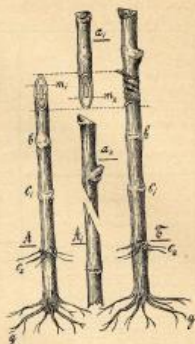
Сл. 4. преставања нам на сталноме месту овалемљену и нагрнуту америчку лозу.

Калемљење емлеским сизањем. Овај се начин калемљења данас највише употребљаје, и сматра се као најбољи; а да би се калеси што боље примала и што боље срашћивала са подлогом, потребно је да су калем и подлога једнако дебели. У опште узел калеси, окалемљени на овај начин, боље и правилније срашћују но они, који су окалемљени у прост процеп.

Посво оно калемљења прими се следећим радом: Прво се одгре земља Р до врха изва подлогних (види сл. 6., кад и код припроније), па се за тим одсеку изва водолује и. Пошто се и оно изврши, одсеце се подлога косо, и то на висини од два прста, изнад равнице околнога земљишта. Исто тако, косо, пресеће се и калем, и то испод самога онца. Коси пресеци на калему мора бити исто онолико дугачки, колико је дугачки и коси пресеци на подлози; а да ли су пресеци једнаке дужине, уверићемо се врло лако, кад пресеци калемом ставимо поред пресека подлогног на их један с другим сравањиво.

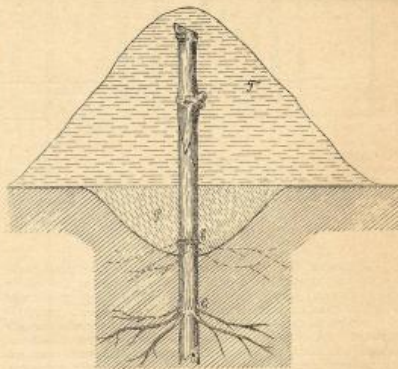
Пошто смо се уверили да су пресеци на калему и подлози једнаке дужине, онда ваља засећи ножем и подлогу и калем изнад срњи. Они засеци треба да буду коси а не усправни, и да су извршени повлачењем ножа, то јест, не треба правити процеп, већ засек. На коме месту и у коме правцу, треба из-

вршити ове засеци, означено је на сл. 5. А; 5. А; 5. а; 5а, и 5 Б. Подлогу треба засећи код m, а калем код m'. Они засеци не треба да су дубљи од половине до целе дебелине калемове.

Слика 5.

Пошто се засеци m' и m, начине, споји се калем са подлогом тако да се пресецима површине узајамно покрију, а па тај начин, што се језичак, који је код m', образовао на калему углави у процеп, који је код m; образовао на подлози.⁴

Слика 6.

¹ За овај посао не треба употребљавати каземарски или иш но, треба имати ваља други оштар иш.

² Боље је да се дубља распена мери дебелином подлоге, и у оште случају треба распен да је дубок 3 до 4 дебелине подлогне.

³ Добро је да се у вода, у лоју се већу окалемљени припрони, рамуће ваља напачи и гомеће балети.

⁴ Пресеци на подлози и калему треба да су равни и глатки, да су пресеци једним водом пона и об нису дужи од две до две и до дебелине калемове; јер, што год су пресеци дужи, постоју језички код m, и m', оне тили. А кад су они језички тавни, брзо се састују и тиме онако добро прикљичу калемова.

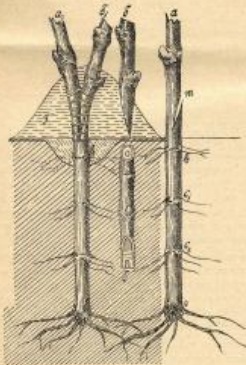
Кад смо и ово учинили, онда треба углављени камен везати и добро притегнути да се пресеће површине камена и подлоге добро привази, једна уз другу, а само везивање треба извршити овако, како је представљено у сл. 5. Б. то јест, да се везивање не додирују.

У сл. 5. представља нам А. један примерак, припремљен за енглеско спајање, гледан с преда; А₁, представља нам горњи део примерка А, са косим пресеком и засеком ш₁, гледан са стране; а₁, представља нам спремљени камен, гледан с преда, а а₂, представља нам камен са косим пресеком и језицом који је образован код ш₁; и, на посетују, Б. нам представља са подлогом спојени и везани камен.

Сл. 6. представља нам на сталном месту оваквомједу подлогу, спојену са каменом, који још није везан. У овој слици Р. нам обележава руну коју морамо начинити око подлоге над је одржемо до врних жила (водонија) в; а Г. гоманију ситне земље, којом је камен прегрнут да га сунце и ветар не би аснули.

Кад су окца на питојој лози узблизо, онда се и за енглеско спајање могу узимати каменци са два окца, а кад су окца раздалеко, онда се узимају камена само са једним окцем. Али, камен, код енглеског спајања имају најчешће само по једно окце.

Капалачки начин каменљења. На овај начин, који је представљен у сл. 7. каменом у француској врлоу питоом лозом америчке подлоге на сталном месту, јети, и то обично у другој половини месеца августа; али, он се може, на овај начин, корисно употребити и у пролеће, само са врлоном извесном. Код овога начина каменљења, врло је важно то што се каменци део подлоге, кад се каменци не обесца, већ остави сав до живи и даје окци је подлога и оквалена, чи се потпонаме баше срушавање камена са подлогом. Камен се, код овога начина, умеће у један засека која се начини на подлози са стране.

Слика 7.

И код напредског начина каменљења, кад и код раније описаних, прво се одрже земља Р. (сл. 7.) од подлоге а₁, до врних жила в, које треба до лозе одсећи; па тим се на подлози за два прета изнад равнице околнога земљишта, начини са стране засека ш (сл. 7 а.), и то, од горе на доле, па се у овај засека увести камен б₁, који је са две стране завезан, и каменом јачом везом нежно и добро притегне. Кад се и ово дварица, треба оквалено место омавати пожутичим блатом од извесне, и ситноне земље толико га загнати, да изнад прот каменомог окца има земље бар за два до три прета (види Г. у сл. 7.). До зиме камен добро срасте са подлогом, а окца каменова потериће тек кадубер пролеће, нада треба извесни део подлоге америчке

лозе одсећи. Најбоље је да се подлога пресеће кроз први чвор који се нахола над засеком ш.

Да неби камен преко зиме промрзао, треба га у јесен добро загнути а одгнати у пролеће тек онда, кад нема нише бојани да је бити мрзавца.

(вршико се)

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК VIII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држите 23. Марта 1895. г. у Београду.

Били су: попредседник г. Јанко А. Марковић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г.г. Паја Тодоровић, Ава Јанковић, Никола Вољковић, Џоста Гаврић, Ала Голубовић, Џоста Црногорац, Александар Секулић, Милоша Куртовић, и Џоста Радојевић.

Председлао попредседник г. Јанко А. Марковић, белешко секретар г. М. Јовановић.

70.

Прочита се акт суда општина Јагодинас од 9 т. м. Бр. 1121, којим општина купи друштву земљиште у величини до 100 хектара, ивано „Липар“ да му уступи с тим, да се само за углавло добро употреби. — Одбор реши, да се овај акт упути одбору за прибављање земљишта за углавло добро, да понесе свој резерват.

71.

Прочита се акт г. Министра Нар. Преврзао од 10 т. м. 36Р. 558, којим извештава друштво, да неје могло одобрити тражено осуство г. Ђ. Којићу, ради државна практичних предавања о гађењу америчке лозе и испитивања земљишта калиметром јбог тога, што би тај посао у Југи само трајао месец дана, а ако би се и на другом месту, према утврђеном плану, продајно, ома кивога нише. А за ово време, морао би и многа окца бити везивана па глвти продакт њен — изволело, пошто за ова нема могућности, да се г. Којићу за време осуства остави земљиште.

А што се тиче испитивања земљишта калиметром, г. Којић може то и у крајојемни виноградица да врши; а с подлогом на то, што је Крајина најгладнија виноградица област, што је још од врних и глвних задатака школе, да своју онолку испита, треба на овма лична испитивања виноградица земљишта почети са Крајином. Према онаком одговору Министрову, одбор реши да се с подлогом на вљност државна практичног предавања о каменљењу америчке лозе донаком и испитивања земљишта калиметром у Југи, где је жуно, да се ова задатак општинска област обинила на сигурној основи испитивања, у којима телокорна осуствошва и ради чота је и тражено осуство за г. Којића. — помена Јанков г. Министар, да г. Којићу одобра осуство ипо не 30 а оно бар 15 дана; иако може ли му се ип онолку осуствошва одобрити због саме школе, земљита г. Министра, да друштву друго стручно лице да напред решење разуме стази на расположање.

72.

Прочиташе примедбе г. Др. Марка Јано-а, које је изложио у свом резервату о разираи г. Ђ. Којића о калиметру. — Одбор усвоји с тим, да се у целости доставе г. Којићу, да према њима учине исправке у својој разираи, на ња то учини, да се разираи штампа.

73.

Прочита се писмо пожурино из срег вешника, којим извештава друштво, да чл. 24 својих статута вше могла изменити у окладу чл. 69 друштвених правила из узрока:

1. Што се од чланова председнице не може сплитат испрвници, који би сигурно оставили пожурино. А догитне средно и општинске власти обешае су јој се из угледале, та би са са он доста великом озном омогућило, да може гарантовати за вешитку разних земљопоседних потреба, па како би од општина имао главу суну.

коју не би могао ни по никак другоме циљу употребавати, сем за врсте привредне циљеве. Дакле не би могла престати, да кад 3 год. подружница не ради. Да тај циљашта општине изгубе. Одбор узео је минималне резервара г. Богдановића, да се подружница предивно објасни.

1. Да чи. 60 друштвених правика провуче постојаним с пољопривредном економом на случај невог престанка. — те према томе не може се прихвати у својим ни ови, ни коју друга подружница, ни у својим правилима провуче друштва значајна постојања. Друштвеним би управа радила противно друштвеним правилима, ако би приштала да пожељне подружнице имају у својим правилима одребе, које се не само не би плагале, него би биле још у противности с одредбама друштвених правила.

2. Право има понаштина да бесплатно узео пољопривредних справа, семена и осталих потреба, да то је само пољопривредном друштву; и ово не може бити оно такви то право ни подружницама — него ни код другима. Може се у извесним правилима, и друштво би и овој подружници чинило у томе могуће олакшице у толико; што би по изредном одобрењу г. Микшића економски по неке поручене предмете са стране упућивало непосредно на Вод. Градеште, али на друштвеној адреси. Само се не може узети то упућивање ако се стигну, него да ипак има правило, шта ни сам све то ићи непосредно на адресу подружница.

Што подружница плаћа, да није умисло, да јој рачуна буду теже да забавку равних пољопривредних потреба, у томе, што би највише пришла преко друштва; и

3. Што је за остављају подружнице нужно, да преко Градеште узео чини, јер би далеко јетиније подвог био, но преко Богородца.

76.

Прочита се писмо Тодора Ђ. Радевиновића из Сињева, којим доставља, да је у Сињеву образовано „Богородско удружење“ и шаље правила овог удружења, на молу друштва, да се прихвати заштитивши га и да га помогне. — Одбор реши, да прихвати овог удружења и проуздржати г.г. Коста Главнић, Паја Тодоровић и Вучко Богдановић и поднесу свој резерв.

75.

По молби управитеља основне школе у Жупи (ср. изгав.) г. Цвета Р. Петровића, да покрене школу (— 3 ктр. семена од сада и једна калешчица за млатице. — Одбор реши, да се забави и пошаље.

76.

По молби г. Мих. Ст. Ристића учитеља, да му се бесплатно дајем савица од поља, семена, од редовог узвог, пољска чизма итд, по школи, кога је потребно и нужно записати за извесно време. Све ово тражи за писменим врх. — Одбор реши, да се молбу да писменошћу близу — врх да 1 колекција семена за школу, за 30 и од осталог семена, кога има, за савице је доноси, шта непа се обраде за јесен.

77.

Прочита се молба г. Ђубе Попчевића професора Вод. Школе, да се српској задужбини Халеандар покрене једна бола ветреница. — Одбор реши, да се покрене „Бакерово ветреница“ и да се на њој плаћине „Пондот Срп. Пољопривредног друштва Малеандар Халеандар“ и да се пошље о друштвеном трошку до Сојуза.

78.

По молби Милана Ј. Петровића економи из Вражогрица редовног друштвеног члана, да му се покрене или у пола цене да једна плуг Савиног сивена. — Одбор реши, да му се да у пола цене, или половина новца у жупри.

79.

Питање јоначке подружнице „Може ли на свој лични кредит ишавити справе, на носе даж на отплату и новац на ренове свјет друштву. — Одбор реши да не може, јер и друштво највише да го. тог новца.

80.

Прочита се извештај подружнице нетоваришеског о државној збору редовног 26 фебруара ов. год. и о изабраној новој ујачи подружнице. — Одбор прихвати и знају.

81.

Секретар резервире да по чи. 36 друштва, прихвати сам подружнице, које су прикључе у складу друштвеним добијају бесплатно и сва друштвеним књижевна издања, и да би ову одредбу требало извршити. — Одбор реши, да се све подружнице изгубе, које су кинго од друштва да своје књижевне добие до сад и под покрив с бројем списка уредне; тако исто да пошљу подносилаштво ишавити отвари са књижењем на који су значај прибављене.

ЗАПИСНИК IX. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Држате 16. Марта 1895. год. у Београду.

Били су: Председелица г. Јаков А. Марковић, близакјине г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г.г.: Ана Ивановић, Коста Главнић, Никола Вукотић, Анта Рајчић, Стевојар Ђ. Гавриловић, Коста Црнотрај, Др. Зарија Поповић, Александар Сокулић и Милоша Куртовић.

Председелица подпредседелица г. Јаков А. Марковић, белешко секретар г. М. Јовановић.

82.

Прочитан извештај VI, VII и VIII седнице. — Одбор прихвати.

83.

Новомо штања о правцу уређивања „Тешка“ после подношења. — Одбор реши, да се изабере врхотачи одбор, који ће узети у изглед питање о непосредном књижевном раду друштва и да у овом резерватор изнесе све, шта би требало предузети, на да највишема друштвеним рад оставе на писаним саопштењима.

У овај су одбор изабрани: г.г. Александар Сокулић, Паја Тодоровић, Вучко Богдановић и да уђе уредник „Тешка“ г. Стевојар Ђ. Гавриловић.

84.

Подпредседелица прочита свој резерватор о извесној подружници у одговору на њен престанак и заостављају подружнице извештаје. — Одбор усвоји извештаје резерватора:

1. Да се претколано чини г. Милошковићу у Витовици и да се усвоји, да поднесе друштву извештај: јесу ли и које личности да њим сачувана подружница при његовом одласку из Ваљева; је ли ишла тада своје управе, и ако јесте, онда из којих се лица састојала, шта ли он, шта је подружница добила од друштва на име материјалне помоћи, и на чега се у опште састојала извесна подружница, бар у подношењу свад може сега, као и код кога је шта остало од тога при његовом одласку из Ваљева.

2. Кад се од њега добије одговор, онда, на како он гласно, да се одреди извештај од стране друштва, да одне лично у Ваљево, на да припреме за извештај, а за тим, ако има подружнице, да се увери о његовом стању, а ако је нов, да поради на његовом објављењу и ако не би успео, да предлози друштву значајна, како да се, изјави да уму све омишљене прилике, прихвати подружница заоставштине.

3. Том приликом извештај да новона покрене и проучи и оно питање извесних учитеља, на да поднесе извештај и мишљења и о њему.

4. Дакле, како је и у Мједошци, близу Ваљева, била раније подружница, која је престала, као што изгледа, да је и она заоставштине, извештај би имао да решиши и о њеној заоставштини и тога ради, да сад и у Мједошци да истим циљем, као и у Ваљеву, на да и о овој подружници поднесе извештај и изјави мишљење.

85.

По резерватору уредника „Тешка“ да се припреме равни штампани у „Тешка“ од прошле године. — Одбор одреди изгавре да поједине равне, рачунајући их од штампаних таблица.

Погода Аида изводи велику количину савице. Пор. 1893/94 г. изашено је широко савице из Швајцар. 7.342.000 игр. и 393.000 игр. полова; из Каловца укупно 2.749.000 игр. и из Јокохаме је изаше- мило за Јеропу и Америку 2.376.438 игр.

И у аишој суседној, Аустрији, доста је јако произвођача савице Тако, у 1893 год. произашено је: у Крањској 2.500, у Јужној Ти- рољској 1.109.000, у Трсту и области жу 850, у Горњи и Градишци 1.158.700, у Истрији 103.888 и у Моравској 74 — свега 2.733.712 игр.

Ето, само та неколика података, на су довољна да нас подстакну на јаче изучавање овог сиволода.

„Србија би свакако могла да има много већу корист од сив- ларства.“ вади пак, Мата Петровић.¹⁾ О важности сиволода у пашој земљи и о могућности гајења сивене бубе писано је, и као не до- вољно знах толико, да као у том правцу може уредити са сигурним изгледама на успех.

Потреба, да појачамо своје сопствене привредне изворе, потреба да потражимо у технијској борби; потреба, да се одржимо и изађемо из ове привредне кризе — иштра назв племенити дужност, да се даљемо сиволода, колико не може, колико уме и колико му привиде дозвољавају.

Ми знамо, да у земљи наш сиволода неће дати никак резултат јер ово првих година не може ни постити добру организацију, али ће, без труда, без тежњива и без никаквог улога, потрешити многу потребу овога, који се буде одао гајењу сивене бубе. Најзначајни успех биве у томе: што ће се тим путем дати праваци за брзу ор- ганизацију сивларства у Србији.

Иштра нас веће коштају, али сваки по врло малу сивена од сивених буба поручимо, али их измолмо и одогуђено, а, поред при- јатног запненија, изашево и материјалне поврати.

Да, би, пак, у раду худих година боље разишати, треба да отпочињемо са савешном дулоа још оне године, и да их све змише у- ционавамо; јер, у којима дулоа нише знамо, у толико и гајење сивених буба, могамо да проишримо.

Иша се једно не измишљајемо замештиши и испишањем у том по- гледу. Сви рад ово сивларства тако је ишрот, да га и жеше и лепа отиравају. А ко би хтео да дође до тимекајшег сивања о сивларству то може да уреди врло лако, само ниша вибао дае ишате: „Под- шадења дуах и гајења сивених буба“ од Св. Ђ. Гавриловића и „Сив- ларство“ од М. Петровића.

И семо од сивених буба, и ове шавте могу се изабити преко Српског Полвопривредног Друштва, Ишате је, да се поручава и за једно и за друго крајине што важи; да се још оне године, којима важи број ошак, који ће сивању бубу гајити, а ваљана имена сивена ће се о баљогајошћу и савешном; да су, то врши повретама једне јаче стране привредне у Србији, која се само местимиче и ограничено дакас у Србији обделава.²⁾

Др.

¹⁾ Сивларство, Писаство Мата Петровић, стр. 73.

²⁾ На ово нарочито пашу обраћамо полвопривредницима ошх крајина, где се сивања буба не гаје, да би сваки отпочео радити у том правцу.

Усперши ово, да ће сваки од них бити брзо услужен од Ср- пског Полвопривредног Друштва свакико обаштењем и пошхом.

За радове, који ће се по решењу управног одбора Срп. Полвопр. Друштва печатати у *Полвопр. Календару* за 1896. годину.

1. Сејалица.
2. Овас.
3. Биковска смештица.
4. Икарба на заједничкој паши.
5. Подшадења адура по оштитивама.
6. Винограда на нешкотном земљишту.
7. Јасен, брест и граб.
8. Префајнање млека.
9. Брешња.
10. Ваљност гајења пернате живине.
11. Набор места за пчеланик и вако паша уредити угледни ковалук.
12. Првени пашлици.
13. Храпа и крањске срп. земљорадника.
14. Паштарства.
15. Паша.
16. Приговета (с полвопр. намером).

1. Члаци не могу бити ваки од 4—5 листа штампаног сажа и наградиће се по ошми управног одбора пак календар буде готов.

2. Рок за подношење ошх радона оставаа се до 15. Јула ов. године.

3. Пошвају се полвопривредни писци, да по овому стечају израде члаци и да их до одређеног рока пошва на адресу друштвеног с назначењем да је за календар.

Бр. 1253. На седнице управног одбора Срп. Полвопривредног Друштва 13. Априла 1895. године у Београду.

О Г Л А С

Господин Минштар Народне Привреде претиском својим од 16. Ноембра пр. 1894. год. Збр. 2919, изводео је шваредати, да се прилода гра свена расе беркишире, који се гаје у Добричеву, не издију шароду по шварштву 3. месеца старости као до сада, већ над шварше по 10; месеца; и то швенска — пра- чаше — пошто се предходно ошале (букар) са најбољим за- водским шварштима.

О тога, што ће се убудуће издати старија гра свена, повећана им је а цена, и то мушница по 80, а швенска по 70 динара од гра.

Ово се ставало до знања ошима, који су ради у будуће набаљати из овога завода свена беркишире расе за прилод, да похитију са својим пријалама; јер се шварше поднете шварше неће узимати у облар, већ ће се издати ошм редом како се од сада буду пријављивати.

Бр. 277. На каменарије одеља управе државне ергеле 21 Фебруара 1895. год. у Добричеву.

Цена мањим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара див.; од осталих крупних пис- мена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 див. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2.50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара див. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: Члаци; Начел за оцењивање стоне на изложбама — Ошти погледа за агркултуру у Србији (иштвак). — Кошце и шветле шодоноје шваршени (иштвак). — На виноградни правце. — Друштвени и подружниски послови. — Белешце. — Стечај. — Оглас. —

ИЗДАЈИ И РЕДОВИЈЕ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Страје за Србију:

НА ГОД. 8 ДИНА. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИНА.

ДРУШТВО „СЛАВНОМ ПОМАГАЧИ, СЛАВНОМ
СОНЈИ ДРУШТВО, ПОДРЖА, И ВАДИ У ОШТИ
ДОМАЉАК ЛИСТ У ВОЈА ЦЕНЕ АКО ПО-
ДОНКЕ ПРЕТО, УПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ДИНА. НА ПОЛА ГОД. 5 ДИНА.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.НА ОСНОВ НАЈЗНАНИЈЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1863 ГОД. № 204 ПРАВИЛО ДРУШТВО.
КОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 20.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 21. МАЈА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНЈИВАЊЕ СТОКЕ НА ИЗЛОЖБАМА.

ОД
СВЕТА Љ. ГАВРИЛОВИЋА.

(наставник)

Ове су уочљиве форме мерило и за оцену стоке, мерило за оцену појединих грла, доведених на смотру и преглед.

Те „прописе“, који нам показују сугласицу и узајмницу између известних форми и разних подобности стоке у нашем домаћу, из само помоћу својих чула, — као што фотографски апарат копира снимак, — тако рећи ушли у свој мозак и своје памћење, па и при одбирању грла за награду и при избору и оцени грла за награду, на изложбама, при прегледима и смотрама стоке, ми тај свој снимак, упамћену слику узор — стоке, употребљујемо као свако друго мерило, служимо се њоме, као земљомери и инжењери метром или шестаром, иако би то у „фигури“ могли рећи.

Има људи, — нарочито у пракци опробаних стручњака — који су обдарени ретком способношћу, да тако у својој памети учврсте форме стоке, по појединим њеним подобностима, па да тим начином запамћено „мерило“, на намет, сасвим правилно примењују при прегледу стоке и да на тај начин изводе по све сигуран закључак, да ли форме посматраних грла потпуно одговарају траженој подобности, у стоке, жељеној циљу запати, или не. Врло често такви људи оцењују сасвим тачно. Јединим једином погледом, вредност изложеног грла, ма да ни сами нико на чисто — т. ј., ма да ни сами немају потпуно јасног сазнања, о међусобним размерама појединих делова тела, који дају утисак потпунога склада (хармоније) и лепоте!

Енглески недостижни сточар Баудел, творца неколиких модерних, племенитих раса говеда, оваца, па и коња, био је у том погледу једна реткост, коме се могао признавати прави таленат у сточарској вештини. За њега се говорило, да је у стању, кроз извесан низ година, да створи онако грло, какво би му направио и као „задатак“ прописали за репцење. За њега би се могло рећи, да је пронашао тајну грађења калута, за стварање и претварање животинских форми!

Он беше готово јединствен у том послу, који му је довео огромне славе и богатства, — али толико себи-чан, да је „тајну своју“ однео са собом и у гроб. Примао је ученике на своје имање, а „ниг“ им је казивао, ни показивао своју „мајсторију“, по их оставио, да се сами уче и да сами његову науку себи присвајају и тумаче.

У данашње време, гди је и наука успела да много што шта, из те „мајсторије“, расветли и открије, људи обдарени способностима овако ретких оцењивача стоке, врло су малобројни, а да би могли задовољити све потребе наше, у правилној и тачној оцени стоке. Сад се од чланова оцењивачког суда, на изложбама стоке, захтева врло много, тражи се, да у што мање прилика греше, да се што мање поводе у одбирању и оцени прикладних, премираних — у опште за разне користи у домаћу добрих грла.

Тако се све више и више, полагано али стално, често у исто доба, у различним земљама и покрајинама, појављивала потреба и жудња, да се знаје каква други, сигурнији начин оцењивања стоке, како би се, што је могуће више, избегле погрешне оцењивања стоке од ока, погрешке оцене на памет и како би се тим начином могло послужити што више њих у оцени стоке, а да се не зависи од тако ретких оцењивача, обдарених особитим способностима за то.

И овде, као и у многим другим пословима оцењивачким, најпре су стручњаци дошли на мисао, да путем синтезе, једним синтетичним начином, проматрањем и безележењем појединости дођу до правилије и тачније оцене укупности. Да би, поред тога, што су тежили, да оцена што мање зависи од произвољности и несугласности појединача, избегли сваки неодређени израз за то безележење, почине се за то „давање безележака“, служити бројевима — као и при оцени ђака у школи. Према важности појединих делова тела, односно појединих особина престањених у разним телесним формама, ти бројеви, ил' те безележење, крећу се у границама од 1—4, 1—6, 1—10. На тај начин, те су безележе знаци вредности (points — поени) појединих телесних форми, појединих делова тела, како нам се престањају у умљу нашем при упоређивању посматраног грла са идеалном узор-сликом ваљане стоке, о чему горе говорисмо. И сам начин оцене назива се **оцена стоке по поенима.**

У разним земљама различан је и збир овако засебно прикупљених оцена (белосјака) — тамо гди је десетинак систем свих мерила, укупни збир је = 100, као у Швајцарској, у Енглеској и Америци у том погледу готово се већ и претерује, прелазн се у цени-длачење.

(наставнише ош)

КАЛЕМАРСКИ КУРС ЗА УЧИТЕЉЕ

Управа винодељско-воћарске школе у Букову држала је калемарски курс за учитеље из орезова крајинског и кључког у округу Крајинском 28 и 29 марта ове године.

Много раније но што су позвати учитељи на овај курс — управитељ школе г. Милутин М. Савић упутно је сваком учитељу у поменутих орезовама писма са питањима:

1. Има ли та школа свој одређени врт, или бар пространије двориште, од кога би се могло неки део одвојити за врт; и ако га до сада нема, може ли се близу школе добити, кад би се код општине на томе настало.

2. Ако има, колики је врт и у каквим је облику површина (ако је могуће послати и приближан нацрт)?

3. Је ли близу школе, или је далеко и колико метара?

4. Какво је земљиште, је ли равно или је којој страни нагнуто, је ли, за обрађивање лако или тешко?

5. Има ли близу воде и какве (текућа, чесмена, бунарна).

6. Има ли сада у врту каквих воћака или дрвећа

и како је по њему размештено (упртати у предпонутом плану).

7. Је ли врт и чиме ограђен?

8. У каквој је цели привредној до сада употребљаван.

9. Има ли у околини доста дивљих воћница за расађивање у школском врту (као крушница, јабучина, глогова и т. д.)?

10. Има ли у месту који домаћин воћара?

11. Има ли у близини белих људова и у каквом су стању и старости и бавили се народ у околини гајењем свилених буба?

12. Јаги ли се у самом месту винова лоза?

13. Је ли садањи учитељ радио око воћака и лозе?

14. Је ли погодно и који расадник државни или приватни?

15. Каквих и којих дела о воћарству има у школској згради?

16. Шта треба учитељу па да овог пролећа може отпочети уређење школског врта?

Уз ова питања г. Савић послао је и писмо учитељима у којима им саопштава да су и г. г. Министри просвете и Народне привреде вољни да по могућству помогну учитељима, да се у послу око воћа и лозе што боље поуче. Навео им је: «Да је циљ школских вртова, који треба да се подигну код основних школа, тај, да се ручним радом у њима помогне равномерно телесно развиће деце и бубње саморадије по првим данима децијег школовања, да се овај рад упуњује оним правцем, који ће им бити користан у дошњем животу и да се тиме још у детињству привикавају да рационалним путем вршавају разне послове привреде, који доносе многе користи који за то знатно издику вредност земље где се применују, а међутим не стају

ПОДЛИСТАК

ПОЉОПРИВРЕДНА ЕКСКУРСИЈА БОГОСЛОВА.

Богослови, који ове године вршавају школу, имали су четар-дневну екскурсију, којој је поглавник циљ био: упознати се са стањем пољске привреде и поучити се напретима оне код нас. Ради тога је прво згодна прилика била излоба кова и витеше угтаине, које су приређене биле 30 пр. м. и 1. о. м. у Курири. Већ тога је прво згодна прилика била излоба кова и витеше угтаине, које су приређене биле 30 пр. м. и 1. о. м. у Курири. Већ тога је прво згодна прилика била излоба кова и витеше угтаине, које су приређене биле 30 пр. м. и 1. о. м. у Курири. Већ тога је прво згодна прилика била излоба кова и витеше угтаине, које су приређене биле 30 пр. м. и 1. о. м. у Курири.

Позвак је био из Београда у Курири 29 пр. м. Са љацима су путовала два наставника, али као вођа екскурсије назначен је био Х. наставник пољске економије у Богословији.

Сврга два пре подне отворена је излоба кова на свечан начин. Отпували су присуствовали и богослови са наставницима, а својим благим и вештим појавом при обавешању вођине и парастосу незаборављеном мученику укр. Кнезу Михаилу,

допривела јак, да свечаност повољније испадне. После онога је председана излоба у опште, па онда свако оделење понаособ. Но пре но што се приступило потаном прегледању љаци су укртно упознати са поредком нашег домаћег соја кова, салашним стањем гајена његовог у поређењу, како се ради у напреднијим земљама, и на посетку им је објашњен циљ и организација српских „Коза Јахача“ и важност излоба, као јаког средства за постицање бољег гајена и обилатије производње кова. За тим су љаци проведени кроз ова оделења и допуштено им је, да могу присуствовати оцењивању кова, које је припо оцењивачи суд. Том приликом им је детаљно објашњен екстеријер у кова и сврабана пажња на поједине форме тела код изложених кова, које слуде за једну или другу сврху употребе, као и на поједине недостатке и mane. Када је оцењивачи суд свршао свој посао и раздвојао играле одличним одгајивачима, љаци су били у првим редовима, те су могли још боље посматрати особине одобраних гра.

Још одмах чим је излоба закључена, љаци су се наставницима отишли у Добричево, где им је управник одлења припремно долао обеш. По ручку присуствовали је прегледању уређења и привреде добричевске. Ђацима је и онда претходно објашњено целокупно уређење „управе државне ергеле“ и какве стокe понаособ има у Добричеву. За тим су проведени кроз пастушке стаје, у којима је било неколико пастува који преко лета ове стационирају за употребу околине. Међу овима сврабана им је нарочита пажња на пастува, која је на овој излоби купљена, а одгајивачу му је био пок. Љуба Димитрић из Добравоца, вредан и угледан економ, који од азионакне руке пре сукена дана оде у црну земљу, на велику штеду привреде његовога краја. После тога су одведени код говета и лично су се уверили о извршности крапа и бивоа, и особитој развијености подмлатка према добу појединих граа. Говеду су маријалозевске расе и по направности подмлатка изгледа, да је ова раса

особеног труда ни трошка нити превазилазе снагу њихова доба.*

Корист школских вртава јесте: „Да учитељ предањци околини у одбирању свих бољих врста воћака и други усева. Да улепшава своју школу, да олакшава јастаственичку наставу предметима очигледним.“

По и ако су школски вртови споредан рад за учитеља, опет за то ревниши наставници теку себи препоруке, похвале и захвале, а њима (вртovima) преко својих ученика помажу непосредно народу свом, коме је ова помоћ особито сада веома потребна.

Пошто се зна да је округ Крајински најгоре заступљен са воћем, јер је људима у томе округу била главна задаћа гајење винове лозе, и то ова порука управника виноделско-воћарске школе упућена на адресу учитеља у округу Крајинском добро је дошла тамошњим пољопривредницима, јер ће се уз своје учитеље моћи поучити и подизању и гајењу воћа а тако исто и обнављању својих — већ од Филксере пропалих — винограда.

По што је г. Савић добио потребна одговора од учитеља и по што је преко начелства окр. Крајинског учествовао да се школама одреди и отгради потребно земљиште за школски врт, позвао је све учитеље — као што горе споменуемо, — на дводневни курс у школу код Букова. На овај и ако доста кратки курс дошло је **47 учитеља.**

Предавањем из винодела и калемљењем лозе руководио је г. Љуба II. Којић наставник школе и стручњак у виноделу. Предавањем из воћарства руководио је воћар школе г. Антон Целба, стручњак у том послу.

Према исказу г. Којића, који само лично замолиши да нам што више о напаци учитеља приликом ових предавања каже, одговори: Учители су са таквом во-

љом, највише и марљивошћу пратили ток предавања, да га је то колико изненадило толико и очарало. Сваки учитељ отишао је са тих предавања задовољан и окружен за нов посао, који мисли предузети код своје школе, кад се са ових предавања врати. — Држава је на трошак ових учитеља утрошила око 589 динара. Но он ће се сигурно још овог лета наоднажити, кад се већ може претпоставити, да сваки учитељ који је био на предавању има већ у свом школском врту по коју десетцику засађених воћака или садница од американске лозе. —

Створите сталност учитељама, позивите их на практичне курсове код школа; Ратарске и виноделско-воћарске и код државних расадника, обучите их у воћарству и виноделу, у пчеларству и другим корисним пољопривредним пословима; па ћете од учитеља имати праве проповеднике и распрострајаче корисног знања из пољске привреде у масу народа!

Г.

ИЗ ВИНОВАРАДСКЕ ПРАКСЕ.

(продатак)

У сл. 7. преставањам нам а, један дел подлоге са збоком и; б и б', преставањају нам са две стране заковани кадем, гледан с прела и са стране; а, — б', преставањам нам оваленим и узеним чокот, гди нам је а, подлога а б, дугачки кадем. Кадем треба узвати код овога начина, онако, како је у овој слици преставањам.

Кадемовезују у Кадинажу, расплећеним арбовим пућем. Оваква пела врло добро подлизи преко земље на до издубљет лета, и ретко погинута. Али, за неваљале кадемова може се употребити и казан или равнаја, само их треба потопити прво у раствор плавца камена.

павља на велико Јубриште, где се јавио Јубре од свиколноје стоје. За тим је с јадима демонстрирао оно вошница, на су по том разгледали стаклари и тодале леје.

Остало је само да се види виноград, слиње и оаце. До винограда се није могло отићи, јер је било дошан, а оаце су биле такође по даље у шуми, савње пак биле су у „Али.“ По бершарском савње, које се гаје у Добричеву, показале су јадима у једном приватном чопору, који се налазио на ливу на путу за Добричево; само остале не задовољно интересовано на рамбује — оаце, које се нигде нису могле навести ни у околини.

Ово је укратко о прегледању Добричева.

1-ог Маја пр подне био је излет са управом и члановима Југослов. Кола Јахача* у Параћин, а одатле у фабрику еуменских ткачница браће Минха. Г. Минх и сип са савима својим шефовима и службеницима учинили су све, да се јадни што боде и прешајне упознају са уређењем и радом у фабрици, која прерађује вуун, чист прохлат пољопривредни. Мимо то јадима је дата пралика да познају аинују врсту вуње, иазвану „маркара вуна“ коју фабрикант са стране добијава за израду аинујих ткачница, коју чистом домаћом моше се израђивати само сунто и неке врсте шајака. Из фабрике вуње, коју је један млад шеф, иштамом британске ткачнице школе, показао упознати су јадни и са савима ступењенима аинује вуње, са енглеском вуном, америчком итд. По, иш је интересовала и „мала,* — ма да је у њеним приликама велика — економја г. Минха. После закупе прегледање су кондуцира, у којима је било по избору, младих и старијих, гдл енглеско-американских и ордоевских касача. После тога су с паше отворене неколико крање обертителске расе и гелад, а за тим је прилазан плуг комбинован са севалцима за кукурузу, којим се г. Минх служија са својим љивама. Дакле вуно поуже за оне, који се и за напредне пољопривредне интересе!

потпуно прилагодио овом крају. Осим тога, и бикови, као и краве врло добро изгледају у крање су још и марине музаре, јер просечно музу по 12 литара дневно, само онога, што телма посисају. Крање иду на пашу, која је добио пола сата од Добричева; на опет су тако чале и одморне а ивица шибрекла, од млека, рекао би, да ће препукути. Разуме се, да оваквом добром стању, иду много на руку, и поред крање, и бриљавна нега, која се врши под надзором стручних органа. И ни не можемо пропустити, а да на овом месту не похвалимо ону устрасност којом се руководио управник добричевске са савима својим стручним органима према овој раси, без привреда, што је она од неког са врло неуземним иновационим предузетништвом, итегдајући на то што је она и ранце дала повољне резултате код нас. Шта више уверавали су нас, да се и околини ова стока повољно допада, — ипаш не пријавана алтаска. А што такође јасно говори за наалност ове расе јесте и то, што су случајени разболелавња одне ретија и у задриљавици скоро подвелања, а у нечему превазилази и ивица говеда. Дакле, није ишкавана бробирач — стока, ипаш се везује за једну крању. Све су то особине, које, ма да се ова говела налазе овде још у проби, отгледу, обавезују свакојемо врло повољне успехе, који нема сумње биће у мноштве и повољна руководиа спасносг и поету прегледом особала добричевског.

С лудим задовољством остављене су стаје, у којима су говеда, па је се прешао на прегледање справа и машина, кајима се на добру раду. Од справа јадни су се упознали са плуговима, валалом, драчалом и вртачем (маркером), а од машина — са вртачком севалцином, највишом за кошење траве, летелицом, коњским грабљавом и ципром привласнос с локомотивом. После тога се ишло на њиве, које су најближе заводу. На њивама иш је савршена павља на овог прегледа посејању грахо-рису у мезану са овесом, и луцеру, која је потсејана у околини Језака. Осим тога демонстрирао је у познанању појединих усева на љивама. Бравајући се са љива, савршена је

При засадању подлоге, треба нарочitu pažnju obratiti na to: da zasen ni, ne bude suviše dubok i dugачak, i on sme da dobro najbude do sredine podlogine debljine, a najbolsje je da se zasene tako, kako ће се сраз подлогина само додиривати. То јест, треба гледати, да сраз подлогиног засеона што мање повредимо.

Надем треба такође pažljivo накланивати, и то тако, да му се сраз са једне стране заседе а с друге да се само додириве.

Са теоријске стране, много је боље, да се и код нас овог начина калемљена узму калемци са два оца, и да се пресецају неосредно изнад онога оца, које се налази над засеном и другим, рачуното од доле; али, с тога, што оваква калемци испадну врло дугачки, и што стране те сметају при откипавању винограда и могу лако због тога да се очену мотиком или ногом, малом се умотребајују калемци са једним оцем. И, ако оца код витине доле нису сувишне размакнута, треба увести калемци са једним оцем, али га ваља размакнути кроз прав чвор који над оцем долази, а не између два оца.

Ако кадилачним начином калемимо лозу у пролеће, онда треба надземни део подлоге одсећи, и ја саветујем: да се подлога пресеке кроз други чвор, који се налази над засеном и. Ластар, који испаде из првог подлогиног оца, треба оставити све донад, док калем није ерастао и док негол ластар није астеро бар за 10 до 15 сантиметара; а кад ово буде онда треба подлогиног ластар одсећи до самога места одакле је из подлоге избио.

По себи се разуме да окалемљено место, треба омазати полужитним блатом и пригнути ситном земљом и при пролећном као и при летњем калемљењу. У пролеће окалемљену подлогу не треба одргати пре августа.

Линско калемљење. Као што сам већ раније напоменуо овај начин калемљења, као и „кадилачки“ нисам још опробао, а то с тога, што сам да иста свашто тек при крају прошле године; али, како ми изгледа, да се заиста можда врло корисно употребити на калемљење нарочито на сталноме месту, покушаћу да га што тачније опишем, подлажући се да ће се њим

1) Дубина засеба тн, треба да је равна $2\frac{1}{4}$ до 3 дебелини калемца.

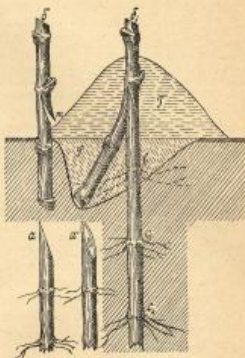
У Параћину је, како је познато устаоштом највиђенијих грађана образована *интелекцино-окаљена заједница*, која је свој челаник с вољком расадником засновала на једном земљишту близу параћинског зашарништа, и то је управо на друму Ђупришвом. Разуме се, да и почети дају у иступу поуке. С тога се уз пут свратило под лене зграде, коју је стварања дружина уступила заједно и на број је прегледано уређење чвечаник и расадника. Руководилац овога је младић, који је свршио виноделско-пољарску школу. У колико се могло, приказан је чвечаник, сортиренима воћњак, растило од дивљана, које ће се окалемити, и приоритете од америчких лоза. Перед путева — стаза — у расаднику с једне и друге стране су нисне — обичне — воћке, најваљене највише из виноделско-пољарске школе.

Овог дана носе подне био је излет у сенски уљени рибњик. Добротом г. Гивања, управника, узавито се у једно оца, у коме се ради, и прегледани су сва важнија уређења која долазе у састав експлоатације и транспорта угља. Пред вече приспело се у манастир Равницу, где је се прегледала прива, развалине Давреве куће и најближа околина манастира. 2-ог Маја пребавило се у Јагодина, где је прегледана јагодинаска заједница етапа, а том приликом упознати су јани и са Јоричарском рибом свиња, коју држе власници зајерике. У Јагодина је посећена и једна од најстаријих у нашој земљи пишара, ко која је под управом свога седиштег власника, школованог пишара, на модеран начин преустројена, и даје врло добро „боло“ и „прно“ (салватор) пино.

С овим је ова екскурсија завршена. Прелајући овај кратак извештај јавности имамо да додамо, да министарство просвете и привних послова, као и ректорат богословске засадује наше пуно припањање, што су одобрили и потпомогли ову екскурсију. Екскурсије јачне увек су од замисли користи, али иште нису тако умесне, као кад им је под познавањем пола-привредних од-

и код нас пола-привредника која ће га опробати, па, ако буде добар и другима га препоручити. Г. Динар, који је се нарочито заузео овога, да што више француских винограда упозна са овим нашим калемљена, туди: да се при које погодним приликама прима од стотине калемова 90 до 100.

Линским начином могу се калемити у соби, приори и ренице а и на сталноме месту већ примењене подлоге.

Слика 8.

У сл. 8. представљено је калемљење на сталноме месту а у сл. 9. калемљење реница или приорама.

Кад се калемци на сталноме месту, онда треба као и код досада описаних начина, прво одргнути земљу Р. (сл. 8.) до

ношаја. Пола-привредне екскурсије утврђују и допуњају оно, што се у школи научи; оне наше пута расветле многа питања и ваљаво калем интересовање и оиде, где га није било. С тога су пола-привредне екскурсије и у боље организованог настави неопходно потребе, а то ли при овакој, како је данас у Богословији, где је она ограничена на један врло неважни број часова (2 недеља и у једном разреду), и без практичног пољка — школе не баште. И над се на надземном месту овако добро схватила потреба пола-привредне екскурсије за ученике Богословије, ми се надмо, да ова обогодина у анализа школским не ће остати усамљена, него да ће се сваке године бележити — бар по једна.

прат жила, које ваља са свим одсеци, из рупу Р подубити са једне стране човока за 20 до 30 сантиметара; за тим треба подлогу а, у висини од 2 прста, изнад равнице околнога земљишта, оштрим ножем косо одсећи. Дужина овога косога пресеца, треба да је равна $1\frac{1}{2}$ до $2\frac{1}{2}$ дебљине калемове (1 до 2. сант.). Пошто се подлога косо а глатко одсече, узме се калем, који треба да је једнаке дебљине са подлогом а и да има 4 или 3 ошца.¹⁾ Калем б. (сл. 8.) треба испод другог ошца, рачунајући од горе, код п, оштрим ножем од доле на више, косо одсећи и то тако, да се овим засеком пресеке две трећине до три четвртине калемове дебљине. Дужина засека п, треба да је равна дужини косога пресека на подлоги а, то јест, треба да је равна $1\frac{1}{2}$ до $2\frac{1}{2}$ калемове дебљине. Место, где засеци п почиње, треба изабрати тако, да исти може допрети до другог ошца рачунајући од горе). Калем, пак, треба засецати са обе стране, на којој се нахои друго ошце (од горе рачунајући), као што је и у сл. 8. б. представљено.

Пошто смо калем б. засецили како ваља, треба га чупањем из подлогу а, онако како је представљено у сл. 8. а, — б, шаваћи при томе да се са обе стране потпуно подударе кори подложна са кори калемовом. Ако је, пак, калем таван од подлоге, онда треба удезити да се коре подударе тачно бар са једне стране, јер од тога зависи срашћивање калема са подлогом. Чупањем калем треба највише јачом везом везати и добро притегнути, шаваћи, при везивању из то, да се веза обави онако калема онако, како је представљено у сл. 8. а, — б.

Неће бити од штете, ако окалемљено место смањено подупити блатом од иловаче. А над и ово свршило, онда треба прво испунити рупу Р добром ситном земљом, па за тим калем ситном земљом толико загурати, да изнад другог његовог ошца (бројано од горе) буде ситне земље највише до два прста. Овад калемова, која се налазе испод засека п, и која остају у земљи, служе као резерви за хранљење горња два ошца и чувају их од сусушвања. Ипак, пак, воје избеги из доњих чворова калемових, хране га докле, док не срасте са подлогом а тиме потпуно и само срашћивање. У другој половини августа, можемо калем одгурати и доњи његов део, оштрим ножем, што је могуће ближе окалемљеном месту, често одсећи. После вазног времена, изгледаће нам калем као да је окалемљен египсијским спајањем. Али, г. г. Перје (изаказан) и Диму (велики пријатељ овога начина изземљења) тврде: да је засецим највише одсецати доњи део калемов, јер су се уверили да тај део после неколико година или се сасвим изгуби или ствара врло слаб.

Загурту калеме не треба одгурати пре, док нису истерали цистаре од 10 до 15 сантиметара дужине, што обично бива у другој половини августа.

Како се ливоским начином могу резнице и приори криду лако калемити у соби, држим, да неће бити од штете, што ју узимајући у помоћ сл. 9. описати у кратко како се калеме резнице на овај начин. А овако, како се калеме резнице, калеме се у главном и приори.

Резнице воје хоћемо да калемимо, треба да су дугачке бар 25 до 30 сантиметара; а калеме се узимају дугачки 20 до 25 сантиметара. Ако је земљиште трошило — лако — треба и подлоги и калем да су дужи, а ако је земљиште обично — тешко — могу и подлога и калем бити краћи.

Калемљење се врши овако: На калему А (сл. 9.), начини се испод другог горњег ошца, а са њему супротне стране, један коси засеци п, од доле на више, и то тако, да се њиме пресеке калем до три четвртине своје дебљине; за тим се на подлоги Б. (сл. 9.) опет испод другог горњег ошца, а са њему супротне стране, начини један коси засеци п, од горе на ниже и то тако, да се њиме пресеке подлога до три четвртине своје дебљине. Кад се ово сврши, онда се јемцају, који је образован на калему код п, засеци у засеци који је на подлогу образован код п, па се за тим оба дела највише јачом везом таво везу како ће се пресеци површине јемцања и засека што потпуно приубити. А, — В, (сл. 9.) представља нам са подлогом спојени калем.

Засеци п и п, треба да су дугачки $1\frac{1}{2}$ до $2\frac{1}{2}$ калемове дебљине.

Пошто калем уземљемо, можемо га премавати подупити блатом од иловаче.

Треба гледати да су калем и подлога једнако дебели, и да се при спајању, коре са обе стране подударе; ако је калем таван од подлоге, онда треба удезити да се коре са једне стране подударе.

Да би се пак, у напред описаним од калемана, који би могли побити, нарочито из доњих чворова подложних, треба сва доња ошца подложна или ошченију од доле одсећи.

Слика 9.

Да се окалемљене резнице, стојећи на ваздуху, не би сусушиле треба им доње крајеве држати у води; али, најбоље је, да се ускоро по калемљењу мету у приориште или засаде на стално место.

На овде описани начин, може се спојити или питомо резница са американским приорком, али питомо приори са американским приорком, или са посељетку и питомо приори са американским приорком.

Кад се окалемљена резница или приори засади, треба окалемљено место загурати ситном земљом исто онако као и кад се калем на стално место. Прво горње калемове ошце треба увек да вири мало ван загуртуе гомлице.

Ако окалемљене резнице мењемо у приориште онда треба да одстоје у реду једна од друге, најмање за 2 до 3 прста; а ред од реда треба да одстоји бар 70 сантиметара.

На ваздушту овога члана, симетран са потребно да учиним још две напомене: Једну о припремању приоришта, а другу о подели рада при калемљењу, нарочито на сталноме месту.

За приориште треба изабрати место на коме је земља плодна и трошија,²⁾ а, ако је могуће треба да је глатко и да изгледа, јер, ако преко лета неколико пута зашљемо окалемљеном лозу у приоришту, више ће се жила образовати и већа ће се број калемова прамати.

Приориште треба добро приковати за два шкова дубине а земљу ваља добро испунити. Ако је земља мекна, и није трошија, врло је добро да се, ако је ипак могуће, код подлога веза и нешто згрозела гомејер или бар копкаста глупрета.

Ако се при ма коме начину калемљења лозе на сталноме месту, рад паметно подели, извршиће се теко посао ако калемљења много брзо и много јединије но иначе. Тако, нар. испод калемара треба да иде један вештај и највишејим раденим, који ће лозу митком одгурати и наменим лозе подлоге и при-

¹⁾ Калем може бити и нешто таван од подлоге (куч и обрваци) и ако је увек боље, да су калем и подлога једнаке дебљине.

²⁾ Најбоље у бунта, да је ближе дуби.

миле пљени одоспати. За калемарно треба да иде други, такође поштита и пажљивија радница, која ће калемове венчати и благом омишљати: и, на послетку, за овим треба да иде трећи, који ће поред свакога калема побити по један коцки па за тил и калем загнути овако, како је у овоме члану препоручено.¹⁾

5 Марта 1895. год.
Београд.

К. А. Г.

Г Л А С Н И К.

Пажња виноделцима. — Приспело је време, када пероноспора — пламењача, — љута роса — спонада винову лозу; а како су били сада повољни услови за њезино развиће, то је сасвим вероватно, да ће се она ове године снажније јавити, и ако се не буде спречавала у развићу и ширењу, упронастиве не само ово годишњи род, но у многоме и сагу лозу, која се једва мало опоравила од ранијег њезиног напада.

И с тога се виноделци и сви привредници потсећају и овом приликом на ту опасност по винодеље и искрено ми се саветује, колико у општем толико и у њиховом интересу, да обрате озбиљну пажњу на своје винограде и да не пропусте употребити на време прскање винове лозе противу пероноспоре. Прво прскање треба извршити сада пре цветаша лозе, на ма да се још и не примењују трагови пероноспоре; јер чекају док се приметити пероноспора, може већ доцкан бити.

Пажње виноделци и прихватите средства за спречавање пероноспоре на похитајте на посао! — јер бете се иначе жалити, што то не учинисте, а од тога никакве вајде.

Како прскање и плави камен, тако и упуства, о раду на сузбијању пероноспоре могу се добити или непосредно код срп. пољопривредног друштва у Београду или посредно преко свију његових подружница, одређених повереника, свију економских државних завода а и преко самих пољск. власти.

Прскањем има од 31 и 70 дна, комад а плави камен стаје 70 пара килограм у Београду.

* * *

Рецепт. — за справљање бордовске смесе (чорбе), којом треба у тек. 1895. год. прскаати винову лозу ради предхране од Пероноспоре.

Пероноспорни одбор у срп. пољоприв. друштву утврдио је засада за справљање бордовске смесе ове сразмере:

I. За прво прскање, ако се ово изврши пре по што је се Пероноспора и јавила на виновој лози, треба употребити бордовску смесу (чорбу) у којој ће бити на сваких 100 (стотину) литара воде, 1 (један) килограм плавога камена и 1 (један) килограм неугашенога или 2 (два) килограма утајаног, уташенога креча;

II. За друго и треће прскање, ако се на лози не виде знаци Пероноспоре, може се употребити бордов-

ска смеса (чорба), која је справљена као и горња под I. за прво прскање;

III. Ако је се Пероноспора јавила на виновој лози пре по што је пристућено првом или другом прскању онда и прво и друго прскање треба извршити са бордовском смесом (чорбом), коју ваља начинити тако: да на сваких 100 (стотину) литара воде, дође по 1½ (један и пола) килограма плавога камена и 1¼ (један и пола) килограма неугашенога или 3 (три) килограма утајаног, уташенога креча. —

Како се бордовска смеса (чорба) справља, описано је детаљно у штампаноме *ручнику за сузбијање Пероноспоре*, од К. А. Г., као и у брошури „*Лек противу Пероноспоре*“ од Др. Марка Т. Лека, — које су и у „*Тезауру*“ од прош. год. штампане.

* * *

Друга изложба говеда у Свилајци. — После прве изложбе говеда, приређене прош. године у Обреновцу, срп. пољоприв. друштво приређује 19. и 20. *Августа* ове године другу изложбу у месту, чувеном са добре домаће стоке, у Ресави — Свилајци. Иако ише је говорити о користи ове изложбе, како са гледишта привредног, посебно сточарског напретка, тако и по саме привреднике — сточаре — а нарочито оне, у чијој се средини она приређује. Место тога ми ћемо одмах приказати ову изложбу овако, како је она пројектована и засобним пројасима већ објављена, чинећи и то само ради тога, да би што више обавестили и јаче заинтересовали како онамошње привреднике тако и све остале привреднике и пријатеље привредног напретка, да што више и свесрдније приме учешћа у овој изложби.

Изложба ће имати 5 одељења 4 са наградама и то прво одељење: *краве* с *овојидна*, *тејадла*, друго: *јутлице* и *јулице* — *нескарпирани*, треће: *краве* и *биљаци* преко 2 године и четврто: *теглећи волови* и *гојана* *говеда*. А пето одељење биће за сва остала говеда и без *краве* на награду.

Према томе и *краве* *изложба* у прва 4 одељења ограничено је на ове срезове:

Ресавски, белнички и параћински окр. моравског; Моравски и млавски окр. пожаревачког; Лепенички и крагујевачки окр. крагујевачког; Јасенички окр. подунавског.

А у његом одељењу могу се излагати из целе земље.

Награда биће 35 а у *укупној* суми 3250 *дин.*, у новцу и спрамама.

Прва је награда	300 <i>дин.</i>
2 су награде	по 250 „
4 „ „	„ 200 „
2 „ „	„ 150 и 120 <i>дин.</i>
4 „ „	„ 100 <i>дин.</i>

а остале су од 70, 50, 40, 30 и 20 динара.

Излагачи треба да се *пријављују* *ресавској* *пољоприв. подружници* у *Свилајци*, усмено или писмено и то *најдале* до *краја Јули*. Пријављена *грла* треба довести на изложбу (место „*Бојача*“) 19. *августа* до 8 *сах.* пре подне.

Да се изложена *грла* могу *оценити* и *проучити* како ваља, посвећен је *први* дан изложбе, 19. *август*, нарочито томе *посу*, а *тога* ће *дана* и *оцењивачи*

¹⁾ При калемарњу треба обратити нарочиту пажњу на то, да калемарски нож буде увек чист, с тога га треба одмах обрисати једном крпом чим је свака прскања са њим извршена.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 21.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 28. МАЈА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНЈИВАЊЕ СТОКЕ НА ИЗЛОЖБАМА.

од
СВЕТ. Ј. ГАВРИЛОВИЋА.

(Илустрација)

Али и тај систем и тај начин оцене, ма како да је тачнији од оне од ока, оцене на намет, ма колико да приморав сваког појединог оценјивача, да разматра и да обележава нарочитим бројем, вредност сваког појединог дела на телу посматраног грма, на послетку се, у правој суштини својој, своди на „стара посла“ — на оцену од ока. И ту се оценјивач служи само оком и руком, мерилом једним на намет и на крају крајева целокупна оцена таква, ипак почива на оценјивачкој уметности у оцени, опет се своди на његову оцену од ока, на његову личну способност у томе послу, а није нешто стално и непроменљиво.

Разлика је у томе, што је пређе сваки оценјивач циљно посматрано грло целокупно одједном — скупљајући и промешући по намети поједине уочене форме и особине — а сад их опет оценје од ока свако поједино за себе а, да се не би бундо, да не би заборавао оцену, прелазећи очима с једног дела телесног на други, он сад за сваки поједини део тела, односно за сваку поједину особину, засебно бележи бележњу, па на послетку све те поједине бележке сумира, да добије „резултат оцена“, у вараџито спрењеним рубрикама оценјивачке листе.

Да би се, што је више могуће, одмогло томе несавршености овог новог начина оцене, стручњаци у том послу беху принуђени поћи једно корак даље. Прикупљене податке, или начела ранијих оцена сточе, која су прикупљена и утврђена за оценјивање делете и хармоније телесног кроја и облика појединих делова телесних, они су извели у један практичнији и за употребу удобнији поступак. Било је близу намети, да се при том послуже таквим мерилом, које ће у одређеним бројевима означавати размере познатих телесних форми, спрам целог тела и спрам појединих делова његових; да се послуже мерилом, које ће се према свима предметима појединачно односити, а које ће у исто доба давати могућности, да се могу најтач-

Стоје за Србију:

КА ГОД. 8 ДИНА. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИНА.

ДРУШТВО ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ, ЧЛАНОВИ
СВОЈИ ДРУШТВА ПОМАГАЧЕ И ЧЛАНОВИ
ДРУШТВА ЛИСТ У ПОЛА ПЕНЕ АЛИ ПО
ПОСРЕДСТВОМ ПРАВИЛА ЗА ДРУШТВО

За иностранство:

НА ГОДИНИ 10 ФР. АЛИ 5 ФОР. А. ФРД.

Цена огласна наложена је на
последњој страни.

није и изаје) себе упоређивати размере разних величина, како од појединих делова тела тако и целокупног грма, које је доведено рад прегледа.

Тако мерло имамо једино у *геометријској мери* — мери за дужине (*метарској*).

Пољопривредници се служе мерењем већ од дужице времена и с врло добрим успехом како ради одређивања „живе тежине“, тако и ради одређивања тежине за кмање код живе сточе.

Даље, у најновије време, мерењем нарочитим мерама, за те послове удешеним, служе се научњаци — сточари — како за штудирања раса сточе, тако и за одређивање zgodних форми и размера појединих делова тела, при избору прикладних грма, те да на тај начин запат сточе — а нарочито приклад сам — подвргну првој контроли, сведу што више на научну основицу.

Али мерење сточе рад оцена њене на изложбама, почели су од најскоријег времена и тек овде — онде примењивати.

Није се имало zgodне справе и за то мерење, која би била довољно практична а којом би се и лако руковао, нити је (што је главно) био утврђен „поступак“ за то мерење. Требао је пронаћи и справу и zgodан начин за мерење, како би се могло одређивати и упоређивати не само разне величине и размере појединих „меродавних“ делова тела, већ којима би се добијао како промер, тако и целокупна фигура целога тела животињског, на тај начин, да кад се поједине тачне измерених линија, на одговарајући начин вежу и споје једна с другом, да се изађе форма и фигура дотичног грма или појединих васкрисних делова тела. Да би ово јасније свакоме било, послужићемо се опет сликом. Мера и поступак у мерењу сточе, треба да послужи као „размерник“ при снимању пртека!

Заслуга је медицинског саветника др-а Лидна у Карсруху у Баденској, што је не само пронашао справу за мерење, но и што је први такву методу применено за оцену како прикладне, тако и за награду одређене сточе.

Тај „поступак“ је кроз читав низ година опробан а од 1884 год. прописан је у Баденској и при *премијалу (наградивању) говеда од стране државне...*

У намери, да својим радом колико толико припоможем овоме послу код нас, пред највећим изгле-

дима, за другу изложбу говеда у Свилајнцу, латио сам се пера, да у овом чланку изнесем: „начела за оцењивање стоне на млогобама.“

Примену самог „поступка“ при мерењу наше стоне — посебно говеда — објаснићу примерима, мери, које сам сам раније предузимао на многим грима разних наших домаћих сојева говеда. На основу тога као члан одбора за уређење и извршење ове изложбе, постарав се да придобијем и цео одбор за уређење овог најновијег начина за оцену стоне и код нас.

(НАСТАВНИК СЕ)

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и недаће, њихови узроци и последице.

(ПОСТАВКА)

Беше по све примамљиво толико бесплодне земље — деобом утрина на јединце — искрчити и обрадити, али тиме је сточарству опстанак угроњен, то беше „камен спотицања“, који беше повод скоро општој депорацији — опадању, смањивању — бројног стања стоне у целој Јевропи, а негде и један од узрока, да се квадвативно побољша занат и држање стоне.

Овде су били преврћени правни узроци, који су изазвали овакве рђаве последице: место да се бољим и паметнијим, у духу сувременом поправљеним уређењем, све сметње у заједничком уживању, заједничких пасишта итд. отклоне — приступило се деоби њиховој на појединце. Заборављало се, какве огромне газдинске користи леже, какве су огромне добре стране заступљене у заједничком од свију чланова општине правилно регулисаном уживању и коришћењу заједничком имовином; колико заједничка имовина, са заједничким радом и уживањем, има превага над личном сопственошћу, само кад се како треба употребљавала и примењивала, нарочито у државима, код којих је земљорадња посве примитивна, а у којима се ништа и незна о каквом поље рационалијем поступању са стоком; то тим пре у државама, које као Србија, у сточарству имају главни и најсигурнији извор богатства народног!

Код нас су сасвим друге прилике допринеле појави деобе утрина, која је и данас у угудном жеку, као што смо раније нагласили т. ј. оне су обратило често и против воље и намере државних власти предузимате и вршене.

Али у опште превремена деоба утрина и заједничке имовине, даље увлачене у деобу свију пасишта, па често и шуме, са врло нецеловходним начином извршења саме деобе, по све је штетно, како с привредног гледишта тако и с гледишта епитишних, па и државних интереса. Кад се приступи деоби утрина у невреме, пре по што се и сме помислити на раширење довољних просторија за сејање хране за стоку на другачији у затвореном простору ограничено држање стоне, пре по што се може помислити на истодобно уједињавање остале пољске имовине и на њену правилнију поделу и распоред, онда је све то од врло штетних последица — као што видимо — по главни извор народног богатства, по сточарство, јер наступа

и бедније хранење и држање стоне, па с тим у вези и нагло затирање, бројно опадање и саме стоне. А за тим наступна и друго једно зло, као велика кочна сваком напредовању и развијању пољске привреде, и слободном располагању сопственика са својом имовином и ако су прописи потеске уређеде, на артији укинута, па делу морају и даље остајати и трајати: стока се напушта да пасе по странима и угарима, по приватној имовини. Због тога потре, парбе, расире не престају, но постају све већа беда и невоља сеосног становништва.

С друге стране може наступити и друга једна невоља, по целокупну народну привреду, кад се још неподељена заједничка имовина, нагло и од једном на појединце издели; као што је случај са Маџарском, која је, намањена 1867—1870 год. врло повољном ценом пијачном, завела огромно велику производњу жита. Житарска производња ипје изазвала природним развојем догађаја, већ деобом утрина и њиховим преоверавањем у то доба.

Последице су доцније биле врло тешке и осетне, не само да су цене житу пале, већ оскудице у потребним газдинским зградама и стајама (за смећање и чување жита), у потребној радној и корисној стоци а с тим у недовољном стварању потребног ђубрета итд. учинише, да је и обрада, па и гадовање са увећаном пољском имовином, била рђава и недовољна. Жетве су у брао попустиле, земља се испустила, јер немаде довољно ђубрета, за надонађивање исцрпљене слаге земљине. Одавјено још — што се на тај начин умножила и онако велика распарчаност — растуринаст имавња.

Са заједничком, општинском шумом, пошло је још и горе: наслеђени капитал од старине, рационалном употребом његовом, необузданом сечом — још је горе сатрвен и разорен. Наступише оне страшне и језовите појаве, догле невиђене и нечуване: бунице и поплаве, градобите итд. огромним штетама по културу и целокупну народну привреду.

Што год је култура примитивнија — веће је сатирање горе, јер нема лакше „тековине“ но што је сеча и продаја горе за отрев и за грађевинарство! То уме сваки и најпростији и најглупља, ко' год сициру уме у руке, да узме.

На шумама се тек види, колико је појам о заједничкој имовини постао настран, да се ове сматрају као имовина без гоа и без надзора.

Ту се још више може уочити, колико су неправилна и нерегулисана права службености и права уживања са шумом: не зна се, колико но' има права годишње, да одсече дрвета за гориво и за грађу, колико сме да покупи суварака, да одсече лисника, да насече дуча, итд.

Некада се и то знало и о томе водило рачуна, докле је општинска власт имала свој првобитни карактер економне управе сеоске; тада се према броју глава у кући, подједнако за све менаге, одређивале и потребе и начин уживања — како шуме, тако и пасишта. Сад је та потреба и неограничена и необуздана, па и неједнака, ничим нерегулисана, те су за то и злоупотребе с тиме огромне и непрекидне.

(ЗАНУМА СЕ)

Најважније врсте страног воћа које би се могло код нас одомаћити.

(Наставак)

12. **Малина.** Calville d'automne Edelkönig Rother Herbst Calvill, врло лепа, крупна, тамно црвена јабука; мирисом и укусом постојећа на малину. Зри у почетку Октобра, а може да се одржи до Новембра. Дрво велико расте и обилато рађа; захтева добру земљу, а може се садити и по планинским пределима.

13. **Сиверка.** [Aprors Nalicia у Русији, Kaiser Alexander], врло крупна и прекривена руска јабука, која је у Европи одомаћена; жута је и покривена црвеним пегама. Зри у Новембру и Октобру, а траје до Јануара. Добра је за јело, и једино с тога, а друго на то што је врло лепа пролази се на пијацама по окупу пену. Због своје крупноће и тежине брзо опада, с тога је треба садити по местима која нису изложена ветроцима; врло брзо расте и обилато рађа.

14. **Крменара.** [None such Langton's Sander gleichen], велика, правилом округла јабука, црвенастим пругама шарана; добра је за јело, и са своје зелене коре одржава се до Октобра и траје до Јануара. Врло брзо расте, не пробира ни земљу ни положај, и као и малина може се садити по планинским пределима.

15. **Сиверка** [Gestreifter rother Herbst Calvill], је јабука средње величине, лепо ослике боје, шарана црвеним пругама; зрн почетком Новембра, траје неколико месеца, испрва је за јело, и за то врло скупа на пијацама. Дрво брзо одраста и обилато рађа; захтева умереној клими, али земљу не пробира.

16. **Даровка.** [Rigon rouge, Rother Vinter taubentafel], црвена подугачка јабука, средње величине, шарана на свалу употребу, врло сочна, зри у Новембру и Децембру и траје чак до пролећа. Дрво јој је средње величине, рано и богато рађа; воли добру земљу а положај виноградни.

17. **Шворка.** [Rother Cardinal—Brestling], крупна, црвенаста црвена јабука, пријатног укуса и мириса, није баш за јело, али је врло добра за јабуковачу а за сунчеве; веома је омиљена у кућима на прављење теста и компота. Зри у Новембру. Дрво јој је сивасто, врло гранато, но не расте високо и за то није за сађење у пољу и поред друмова. У доброј, дубокој земљи и на планинама добро успева.

18. **Воведенка** [Danziger Kantarfel]. Ово је крупна и угледна јабука пола зелено-жута а пола румена. Зри почетком Новембра и траје до Децембра. За сваку је употребу, а за јело је међу првима. Дрво захтева добру земљу, али положај баш тако много не пробира.

19. **Турокка** [Glanzreinetze], средње величине, лепа, жута, лепо суну отворено прено јој је. Изврвна је за прављење јабуковаче. Није лоша ни за јело, зри у Новембру и Децембру и дуго се може да одржи. Дрво брзо расте и брзо стаје на род. Захтева добру земљу.

20. **Лавина** [Ananas Reinetze]. Ова јабука долази у ред најлепших и најотмиљенијих зимских врста јабука; боја јој је жутло-зелена. Зри у Новембру, а може да се одржи и до Фебруара. Дрво јој брзо стаје на род, а постоје је по крупним малима, којима су јој отворене младе гранчице.

21. **Малезиона.** [Lankenfelfel], лепа јабука, средње величине, мхом палосата, покривена тамном црвенасте боје; веома употребљива у пољопривреди, но за јело није Бог зна каква. Зри у Новембру, а по некад расте слабије од многих других и достиже дубоку старост; не шири грале него их тера у висину; рађа извршно. Ова јабука заслужује места у сваком воћњаку.

22. **Ивтаја.** [Goldgulderling] велика, угледна, често жута јабука, истаје се својом палосатомошћу, укусом и употребљивошћу за све. Зри у Новембру и може се врло дуго одржати. Дрво захтева положаје, сачуване од ветрова, добру и трпну земљу, иначе може да бољује од рака.

23. **Кубарка.** [Der d'or Goldzeigarfel] велика, жута као кубе округла јабука, рђавим пегама покривана. Зри у Новембру одржава се до Марта, може се за свашта употребити,

а рачуна се у истакли поће првога реда. Дрво рано стаје на род и добро рађа.

24. **Лавинашка.** [Dovntovpippin] мала, отмена јабука, као малим жути зри у Новембру а може се одржати чак и до Марта. Дрво је средње величине, брзо на род стаје и пребогато рађа.

25. **Палменка.** [Röthliche Reinetze], крупна јабука, с једне стране жути а с друге врло лепо црвена; постоји је са своје употребљивости у оште. Дрво у младости врло брзо расте и с тога је према мразу осетљиво. Зри у Новембру, а може се одржати све до Марта.

26. **Добрица** [King of the pippin Wintergoldparmäne] лепа, округла жути јабука, зри у Септембру а одржава се до Марта. Ова јабука долази у ред најотмиљенијих јабука у сваком пољољу. Дрво расте у виду купе и задовољава се са сваком стањеништем.

27. **Шубарка** [Kleiner Fleiner] узусна, подугачка, сиво жути јабука, средње величине, зри у Новембру а може се одржати само неколико недеља. Дрво брзо расте, богато рађа, рано с пролећа цвета с тога није баш тако за пијаце.

28. **Влебаја** [Calville blanc Veiser Vinter Calvill] ово је позната племенита француска јабука крупна лепо жути веома отмена. Зри у Новембру, може дуго да стоји. Дрво не расте велико, захтева урањену, добру земљу и положај који није отворен изложени; с тога је треба садити само по баштама. Рађа често али не много; због велике цене, коју на пијацама има, ретвара се врло лепо.

29. **Пеленка.** [Rein truitte, Carmeliter Reinetze]. Пореклом је из Француске а раширена је скоро свуда. Ова је јабука у сваком пољољу изврсна, средње је величине, правилног облика, боје жућкато-зелене а према суну ружичево, покривена је многим црвеним пегама и глатчицама. Зри у Новембру а може се одржати и до Фебруара. Дрво расте високо, веома се разгранана и богато рађа.

30. **Симона,** руска јабука нарочито на Криму позната и високо ценења, боје је бело жути и светле. Дрво брзо расте облика је кувастог, не пробира ни земљу ни положај.

31. **Колтарка.** [Echter Winter-streifling, крупна палосата јабука, у пољољу припада веома је ценења, а добра је и за јело. Зри у Новембру а може да се отува чак до Априла. Дрво брзо расте и у висину и у ширину, веома је трајнино, рано и много рађа.

32. **Даровка.** [Kleiner Langstiel] лепа, правила јабука, средње величине, жумуцато жути, на страни суну отворено прена. Кроз ову палесну боје провирује још и некаква ждрљива боја. За јело је врло добра, а не уступа другим јабукама ни за остале потребе. Дрво јој је сивасто, облика кувастог; рано стаје на род, добро рађа, не пробира ни земљу ни положај и с тога се може свуда садити.

33. **Островка.** [Rhode Ysland Greening] лепа, велика, жутло-зелена јабука, сочна, пријатног укуса; зри у Новембру а одржава се чак до пролећа. Дрво брзо расте, брзо стаје на род, а успева на свакој оној земљи на којој успева ма која јабука.

34. **Плошкарка.** [Reinette plate, Zwiebelborsdorfer] велика, палосата јабука, бело жути боје, на страни суну отворено прена, врло је добра за јело и потребе пољопривредне и зато је на лепој цени. Зри у Новембру а може да се одржи чак до пролећа. Дрво често и богато рађа а не пробира ни положај ни земљу.

35. **Видарка.** [Syke house Russet Englische, Spital-Reinette, Prager], изврсна јабука, знатне величине а лепо облика, боје жути, покривена пегама. Зри у Новембру траје до пролећа. Дрво истина не расте брзо, али врло добро рађа.

36. **Палмарка.** [Reinette Baumann], извршна астасена а и иначе употребљива јабука, средње величине, боје црвене као зри; зри у Децембру и одржа се целе зиме. Дрво јој врло брзо стаје на род и добро рађа.

37. **Баштенка.** [Reinette von Breda], жумуцато-жути, доста велика, округла јабука, за јело употребљива тек у Децембу и Јануару. Дрво захтева сувомо становнишће, добру и урањену земљу, зато се сади најчешће по баштама и ту најбоље и успева и рађа.

38. *Пљунта*. (Canada blanche Loteringer Reimette), крупна zeleno-жута, сочна и зрнаста јабука. Зри у Децембру а траје до Марта. Дрво брзо стаје на род и богато рађа.

39. *Воскрена*. Der Köstliche, угледна јабука, правилна, глатка и тако лепа као да је од воска начињена. Боја јој је жута и на страни сунцу окрепнуто ружича. Употребљива је од Децембра до Фебруара. Оно је врло цвевна асталена јабука и прави украс по баштама.

40. *Мраљина*. (Pometanapfel), добра јабука, у пољопривредној земљи веома цвевна, боје жуте, зри у Децембру, а траје до Марта.

41. *Писољка*. (Einfel-berger). Оно је ситнија јабучица, боје тамно жуте, покривена ситним петушама Зри у Децембру, а може да се одржи до Марта. Употребљива је како у пољопривредној тако и иначе. Дрво јој није веома, доцна цвекта, брзо стаје на род и сваке године рађа.

42. *Грubaја*. (Sargento), јабука које разлика, пријатног укуса од многих је боља за јабуковату. Дрво се одликује необичном родношћу.

(Наставиће се)

Г Л А С Н И К

Практично предавање из пчеларства. — На дан 11 Јуна ове године одржало се у Београду на пчеларској Сри, *Пољоприв.* Друштво (код Друштвене зграде до министарства Финансија) практично предавање о пчеларству и пчеларењу са коњичанама покретног сава, где ће слушаатељи видети том приликом и разне системе коњичана и остале пчеларске справе.

Предавање је баш у најважнијем добу, за пчеларење, те је у толико од веће важности и користи, како за саме пчеларе тако и за све љубитеље оне гране привреде, а и за све љаве. С тога се о' пуно разлога очекује, да ово предавање носете сви они, који се интересују за пчеларство.

Предавање почиње тачно у 10 сахати и трајаће до подне тога дана.

* * *

О школским баштама у основној школи. — Мило иви је, што вишеко забележити, да је у „*Уставу*“ које је Р. Министар просвете и народних послова прописало основцима пчеларства основних школа („Српски Новинак“ број 189 ове године) и једна таква намена, која се гиче школских башта. Тако се препоручује наставницима, да се с' једне стране саставе, знамоћу остављају уверити и о томе: „да ли се (наставници) заједно с ученицима обрађују школску башту.“ То значи, да је у Министарству просвете и народних послова обављано гледање, да се рад учитеља врши и по томе, колико ли са својим ученицима удамо труд и на уређењу школске баште као и на практичној пољопривредној поуди. На овој страни, који се много везује у први ред тог интереса дошло је нашег одређења, ми смо министарству веома захвални и уверени смо, да се ово на овом пољу неће стати. Савремени наставник г. В. Билић био је изава напредног гледања, да пољопривредни настава, као и учитељског послова, тако и у основним школама добије своје право места и да се практичној страни немој справе што више прилажи. С тога се потпуно знамо, да ће се после овога одређења и воља наставника наставника учитеља и од овог изавак још у учитељској школима; да ће се привредници и социјални практични пољопривредни курсови за учитеље; да ће се што пре уградити и проширити основни наставник за школске баште са упутом за разумевање у настави; да ће се унапредити јавна потрага угледних привредних наставника у Министарству из упоредивих јавних послова итд. А ми ћемо изаћи бити готови, да пред јавност и слушајељима путем потпуног уверени да се ова питања што боље решавате и у дело претврате.

— Ђ.

Извештај. — О наставном курсу, који је држали од 1—10 Марта ове године на добру сри пољопривредног друштва код Шамак

(Српским пољопривредног друштва)

БЕОГРАД.

Још прошле године, друштво је у својој програму за практично радње отазило, да се те године одржи једна практична пчеларска курс за одређене наставне воћа и винове лозе. Једном једнаком, ово је извршено и уредно одржа овој курсу, али сасвим доцна, што је и сваки тим лаког предлога, с наменом: да уредна онага добра у изложбеном благословеном учени предлогу о свему овоме, што би се по овоме предмету могло да уради.

Држећи се данас извршења овег друштвеног акта, уредна онага добра предлозила је на време друштво у овој години оне шта је потребно за одређене овога курса и, ово је после тога предлога, одрекло управљенима башта од он сав руковођи предлозила на курсу и вршиће слушања.

Према извршењу друшт. курс би имао да траје 10—12 дана, а за 15—20 слушања. Доцније предлог управно добра, он је извршено у толико, што је се по ред српског од 15 на 10 дана, а број слушања повећан на 25. Овај је предлог потпуно отуђа, што је се пријавило много слушања, који су обављали да средна подриског округа, тако и из унутрашности. Упоредно још пријави лежи у томе, што је друштво стечајем престо веома обновило, да могу бити слушања — поред осталих услед и из својој округу. Према томе, данас, био је избор слушања отазила, јер се због оних у унутрашности, морао да одобре доста штатан број из оних округа. Пријавило се 35 слушања, од којих је 25 изабрало с првом на дневнику, а остало, одбор је и упутило на генералну економију. Доброволних слушања било је свега 3, по по отвореној курсу, пријавили су се слушања ове врсте у знатном броју, или из вишек општина, тако и даље, као средња подриског и албуковског, да може је стечај доцна доврш. Они пишу могли бити пријављени због тежбе самога локала који је слушао као учествова.

Према месту, било је пријављено слушања:

I. С првом на дневнику, из

Округа поранског	2
„ прстеновог	1
„ подунавског	2
„ албуковског	4
„ подриског	16
Свега	25 слушања

II. Доброволних, из

Округа подриског	3
Укупно	28 слушања

Од извештежице, као: послова, учитеља, чиновника итд. није било изолуци по једног слушања. Слуцај данас, као и пријављеној овој је било при томе године, на кој је био данас 1 учествовање 70 година и тога најзначајније израја средна подриског.

Према виколном месту било их је $\frac{1}{2}$ брво доброт, а $\frac{1}{2}$ слобод. Слушања су сви махом земљопоседи — освајачи — извршења економија на маршу.

Почело су се сви слушања попунама тачно у 8 сати 1 Марта отворено је извршено, на коме је говорено о намености пољарства са разних гледишта као извештај пољопривредној грани; после оних говорено је у неколико о производњи савина и савињених воћа у толико, у наставно би се могли упитивати са развојима, те за у тамој ученица рази. Отказ их је веомако много и ни кој се упити оних тактичких наменљива, који су поједили који за воће тако и за лозе. Дале су поучљивани, како се ноће воше казанили на 10 година и то све у добу, која су доцнало тако; — како савињени, но што су досада поједили намен изолуци: под позу и процеп. Била ова поједила тактичких наменљива, што су раније принашале наменљиве године наставно, да заринашенима же прво савно, услед чега је у наставно и освештање поједили од наменљивости и сама зброба старост воћа. Отуда, што су у пореду само ова два тактичких наменљива, дошли они жељени наменљива коначнога воћа, — како се намен производни на наставно. Од наменљива воћа на младој донашати тако срвати, да јој се обр на јесеп, прво младо понашати трговачи од наменљива. Пре овоме понашати у ученичани, дошлоша је по млада воћ, савињени принашати на наменљива, о коме се исто говори; те су на тај начин слушања курса, добила поду за време чежње.

Када су изисебажи били у уношених са три различита изазмањена, омакх су четвртог дана изашли на погодно практични рад у раскладку, где се још најбоље изучити — само до је вољан — јер су ни у како изазана тако и камен-гранитна разноврсне добавине.

Из почетка, грађа, нила је поје јако, док тако, и троји дана, радио се са успехом. Саушница, која ишеу могли да раде у раскладку изазана, праћали су по ново у уношених, да се тамо још већују на лан и шибљу.

Отуда време разноврсно је тако, да се свијот дива могло држити 1—1½ сатах теорије, а нарочито она, када је било разлико време. Нишак од овога времена, употребљаван је ислажући на рад у раскладку.

За време часова говорено ни је о најкрупнијим родовима из промишле воћа, као и разним начинима каљемана.

Програм предавања био је:

1. Промислава дивлава из семена и поштита.
2. Изисеба поштита воћа до изјања — штарасемичрање.
3. Изисеба дивлава и дова боложидицама, поштитама, ревањима и каљемана.
4. Сиремање земљашта за воћно семениште.

5. Раскладивање дивлава у раскладку и неговање воћара.
6. Сечење каљем-срвичка, где долази време и важи сечење и чување до употребе.
7. Каљемана воћа на 10 различитих начина, са доубити каљемом.
8. Повањиво о летим каљеману.
9. Сиремање каљем-воена.

Преисходило је последњег дана, сви куратори помагали су бити на практици у раскладку на овој начин делали су у групама по 6 и вишојим на рад и, сматра је од њих морао да онамако по 40—50 дивлава из овог начина, по којима је предавао; према поклаван успеху, добијали су и оцмену. Од 33 поклава је успех оцлаван замах 10 саушница, прао добар 9 и добар њих 10 саушница.

Прежа уснеку одређена им је и награда за отгањиве по 2 див. дивенце, за прао добре 1-60, за добре 1-30 див. Само је једноме саушници одређена дивенца 1-20 див, који је поваљкошја успех поклаво.

На доле изложеног списака може се видети: пошто је пријавило саушница за каљемарски курс, место одакле су саушници, дивенце и оцеме вољотог рада.

г.н. бр.	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ КУРСИСТА	ЗАНИМАЊЕ	МЕСТО	СВЕД	ОПРЕТ	УСПЕХ	У ДИВ. ДИВЕНЦА	ПРИМЈЕЦА
1	Радоје Кезић	земљоделица	Брајевца	полаубарски	кљасевски	отлачан	1	
2	Драгошар Талорановић	"	Батајца	главњаски	"	прао добар	1	Због дивљине пута
3	Чедомир Давичић	својом	Дучића	колубарски	"	отлачан	1	дета му је већа дивенца.
4	Милан Станковић	"	Смедерова	смедеровски	полаубарски	"	1	
5	Милан Пужковић	"	Колара	"	"	добар	1	Због дивљине пута
6	Адам Аријановић	земљоделица	Бачино	темишњин	мораски	прао добар	1	" " "
7	Буде Кривошевић	"	Срља	"	"	добар	1	" " "
8	Михаило Јанковић	својом	Алексића	каљемарски	мрштовачки	"	2	" " "
9	Лазар Маташ	земљоделица	Бруновић	поцерски	подрепски	отлачан	1	" " "
10	Марко Јовић	"	Варпа	"	"	добар	1	
11	Милутин Демковић	"	Симончић	"	"	прао добар	1-60	
12	Ивара Бабоновић	"	Пречићковић	"	мичивски	"	отлачан	
13	Милорад Петровић	"	"	"	"	"	1	
14	Гаврило Буковичкић	својом	Гаушани	"	"	"	1	
15	Марко Петрић	земљоделица	Штитар	"	"	"	2	
16	Михаило Јанковић	"	"	"	"	"	2	
17	Боста Бујић	"	Белотића	"	поцерски	прао добар	1-60	
18	Михаило Трипић	"	Мајра	"	"	"	1-60	
19	Анараја Томковић	"	"	"	"	"	1-60	
20	Петар Малегић	"	"	мичивски	"	отлачан	2	
21	Милорад Јубинић	"	Белотића	"	"	прао добар	1-60	
22	Стеван Јовић	"	"	"	"	добар	1-50	
23	Јиван Буковић	"	"	"	"	"	1-50	
24	Никола Дражанин	"	"	"	"	"	1-50	
25	Петар Павловић	"	Мајра	поцрски	"	"	1-50	

Доброволци без награде

1	Милан Твдић	земљоделица	Штитар	мичивски	подрепски	прао добар	
2	Марко Буковичкић	"	Мајра	поцерски	"	добар	
3	Арсентиј Трипић	"	"	"	"	прао добар	

Сви саушници курсу урадили су укупно око 6—7000 дивлава, а што је време од 4—10 Мјрта — дана до 6 дана. Сви радом у раскладку поклавао су пре постоје у 8 и сиремали у 11½ часова, после поклаво починило се у 2¼ и сиремали у 3¼ часова. Код се јако умје у раду и праћана пресека, она доста је изражена.

Сама, изаз се онај изисајући поштоје Друштву, онеизазано воће кураторима предавано је у промишле за ¼ од целокупног броја, а тако поје онеизазано изготвор са разним дометром. И од оне ¼ изисају да не се још боловања прихвати, што је долази долази, да је вољана већина куратора радња са вољом, од вољана зива имало вељку пошт, како они сами, тако и вољана оневола.

Пошто се изисајући зива резултат прихваља каљемарски дивлава, прибојеје се оне што је урадио изазно и према праги воћа и изисајући капо друштво, тако и сиремали о томе: каљемо се прометливо прихваља укупно, а каљемо омет према прага воћа.

Чим је сиремао рад последњег дана, омакх су саушницима прочитане оцеме и према поља оневолање дивенца. Гурга даа добра изисајуња развила се оневола пољана зато што су неки и тако својих хитних вољана, које су морали пољанање посправавати. У Мелку (12 Мјрта), по долажу изисајуња, делавне су награде од изисајуњаг даваа оневола кураторима, поји су били по лицу места — добру друштвену.

За долаже награда тражило је уснеку одобреније од друштва, изисајуња г. Паје Талорановић и тек по одобренију пристућило се делаву.

Награде су добила и воћ. даљина:

Гаврило Буковичкић из Гаушани ср. мич. окр. подрепски 1 дивенца, 1 воћ за вољан.

Чедо Давичић из Дучића ср. колуб. окр. каљем. 1 воћ изисају за пресење воћа, 1 суремања за грајање каљем-воена.

Михаило Јанковић земљоп. из Алексинца: са једним макаром.
 Адам Андрићковић из Бачке ср. тешки, оир. морав. 1 милом
 и 1 ном за жетву.

Матеја Петровић земљоп. из Причичинова ср. мачи. 1 макара и
 1 ном за жетву.

Цица Баћковић земљоп. из Причичинова, 1 макара 1 ном за
 пресење 1 ном жетву.

Буле Кривошаћ земљоп. из Орња ср. тешки, оир. морав. 1
 ном за жет, 1 жетви и 1 ном жетви за кресале воћа.

Овим ових разнихтих макара, оир. награде, уступљени су слупошница
 савном по 1 ном за сечење камен границама са којима су радиле од
 почетка па до ошршета курса.

Било их је још и одличних и право добрих ноје је требао награди-
 ти, али није било време за то.

Сва наградна на овај курс, требао би да падне на терет вартје
 помагања пољске привреде, јер део рача ово прометног каменова, у
 редовним прометима не стаје друго друштвено време од 200—250
 дана, годишње, а ипак је, као што се из доле изложених ценова види:

На месечна курсица	442-80 динара.
На материјал за прања, каменова	28-90 "
На плаћ воћа, па рача и награде	148-70 "
Свега 620-40 динара	

У прилогу под % налазе се Друштво 26 новачних допуната,
 која се одnose на издатке овог овога курса.

Друштво новачки
Светозар А. Петковић
 управник добра друштвеног

Д О П У Н И

Врањоград 16 Априла 1897 год.

Од како је поступило прозеље па до сада, време је неспорно
 промењено; неколико дана било је лево, неколико пак падала је
 киша, те тито то траје и данас. Услед тога, послим разлози су при-
 лични изостајању те се доцније сиранима. Киша која по чеће пада
 она је сиранима изадовољна али ливни ветром, те због тога бачено у
 земљу крево, кучао и тешко није и негура. Непогода толики и
 дешаваша дана измачени су ноћне те су погубљене и цвет, па иже прети
 крушна, највиша, бреска и шљака и раскретале се, па сада због
 приличне изадовољности не и пход збоговати. Јабукова и круш-
 кова дрвета ису сува црета као прошле године, те услада тога она
 околина неће моћи ове године доживети том претом ноћа као ни-
 зине године.

Ковна и провањаше винограда доприва се ових дана. Како је
 изаона лоза прошлог лета није мање, била поштеђена од Периско-
 горе, те се налази да ће имати грожда доста овог лета, али ипак
 требало иже винограде има саопши да бранима и овог лета од по-
 некуте бољко, јер и ако је у прошлој години не баше, — иже не-
 кадучена могућност да се она сада на изадовољној зно појма. Ипак
 материјал и сирани, тако и пуње оно субјавина „Перискогоре“ да
 је и то материјал и сирани по осли поштима, а пуње безплотко,
 иже Перискоградно Друштво у Бограду. Оно ће и ове као и прошле
 године, а прена својој могућности и средствима учинити потребне из-
 раде на субјавина „Перискогоре.“

Ормаче из сејања јарих усева довршено је али са прилично
 пубором, јер због перодича у прошлој год. период није било дозвоља
 стравине да зрине.

Сва се народ баш са ормане и сејања кукуруза и то на
 ошкочанин и гиничким земљама; во ормане ошкоче иже доста
 жетву, јер па местима је се „палона“ а па местима је „гиваљак“.
 Ормане и отава кукуруза на плоштима некудама, почеве оно Тур-
 ђинама.

Ожма жита: пшеница и јечам, на ошкочанин местима су врло
 добра.

Цене су појединим производима ове:	
Кукуруз од 100 жт.	14-00 динара
Пшеница	18-00 "
Пасуљу	13—14 15-00 "
Јечму	12—13-00 "

Ово су главније производи који се на трг вино и продају.
 Зарада је код стана повољно.

Код доње макара г. ан. Јакобчевић.

Мил. Ј. Петровић,
 оином.

В Е Л Е Ш К Е

Справљање сирћета. — Откако се поступило изако-
 сирава зарава ошкочанин и у нашим природнама, од тога се доба
 ошкоча под час јак оскудило не само у вино, нећ и у сирани, че-
 сто писано сирћету. Међутим, како год иже има развојена жет-
 во, то иже оно, у погледу справљања сирћета, може бити од неоспо-
 ворности, претпостављајући га свима могућим отворним фабрицима
 и другој испештој производњи.

Од овога воћа било издале или одређено, као и од свих воћ-
 них израва и јуваца, може се добити вино и здраво сирће.

То бива на овај начин: прет, тодако и јетви начин.
 Све око воће, које се у један поглед и кије ми да ижеви
 употребу, па и саме отакоје од воћа, ваља ижеви себаћи или још
 боље ижеви и ошкочити у пошкочити суд, који се остави да ижеви
 меко криво, то да са нештома ижеви на пошкочити. За тим ижеви
 ту мако год ижеви процедили у чет суд а још је ижеви ошкочити, нећ
 је пре тога старој сирће или вино. Тај суд не треба изгубити, нећ
 га треба оставити отворена на тошном ижеви, да нешто ижеви мако
 пресе. Ону ижеви, која се во круху куча и која добави ижеви мако
 нештошћу, треба бржанима ошкочити све доде, док се год она ижеви
 јављује. За нештома ижеви ижеви на тај начин још добро, ижеви-
 се и здраво сирће, које се, ижеви се добро ошкочити и старој,
 претом и друго судом или у ешама.

Да би се прене овога воћног ошкочити што брже ижеви, добро
 је ижеви у ижеви или кома обична кисела, или кору од хлеба у
 сирће ижеви.

Сирће, које се добија на овако прот и јетви начин, ижеви
 је ижеви и корисно може да пошкочити сирћету дошкочити употребу.
 И што оно буде јуше старој, те се ове боље, впрочеко само се још
 и ижеви ижеви претом, да се ижеви ошкочити од саме нештошће.

Ако би не хтео ошкочити, објеро и ижеви сирће за салту
 ижеви сирће од халма, руже, ароматичко или друго ижеви са ошкочити
 претом ижеви ижеви, он ижеви ижеви на овај начин.

У обично сирће ижеви се дошкочити ижеви или ижеви, ижеви од
 руже, ароматичког пореца ижеви. Сада са тим сирћетом ижеви оставити
 на тошном месту, или на ижеви, да ижеви ижеви ижеви, да
 ижеви ижеви суд ижеви претом. После тога ижеви може се
 ижеви сирће процедили кроз чет платно у друго суд.

Тако обично сирће ижеви од ижеви ижеви ижеви ижеви ижеви ижеви
 са тога, што салти, као и у ижеви језу, ижеви објеро уку, ижеви што
 је ижеви ижеви претом против заравити бољак. Како се са ижеви
 ижеви ижеви ижеви суд ижеви ижеви, он ижеви ижеви ижеви ижеви
 ижеви. Овим тога оно је још и одличан, здрав ижеви ижеви ижеви
 ижеви са нештома ошкочити.

Како бољак, да се што ижеви ижеви ижеви ижеви ижеви ижеви
 ижеви ижеви, као и ижеви ижеви сирће, те да се на тај
 ижеви ижеви ижеви ижеви употребу и ижеви ижеви ижеви ижеви
 ижеви сирће!

Најкориснија употреба воњског ђубрета. —
 Кињско је ђубре од свих остало најкорисније и најпогодније. Оно саго-
 ревају арадо, само ижеви ижеви дошкочити ижеви ижеви. У томо
 при сагоревању оно ижеви јану тошкочити и одеве брже претом
 се у прах.

Кињско је ђубре најкорисније употребама у ижеви и по-
 шкочити, јер убрзава пораст и развиње ижеви и била. Намотан по-
 шкочити ђубрени ижеви само теша и халма ижеви, јер га оно
 убрзо сиваји и агрива. Али, то брзо дејство ижеви не траје ижеви
 за дуго. За халма и субјавина земљанима ижеви за ижеви. У томо
 случају, да пошкочити ижеви ижеви ижеви, та би се ижеви
 ђубре с успехом могло ижеви, она је ижеви боље, да се
 ижеви са тошном и другим ђубретом.

С обзиром на те особине своје, иако коњско дубре саставила из пољу земљи, напротив један претом сасвим добро плодове, Она је чуната, да се из њега не изгубе тако лако ови добри састојци његова.

Што је решено за коњско дубре, то исто вреди и за дубре од коњараца и коњана.

— 74

* * *

Прва негда пшеница. — Као што је већ познато, из јаја не могу се изложити сва пшеница у једно исто време. Тако бива често, да се посљедња иако изнесе у једној разлици чаквих 18 сати. Да би, дакле, пшеница остала приред за земљу и не послужила јаву, иако издати него не реком сук изнежен иако, пошто се постоје особине. То се тако ради све догаде, док и посљедња иако из дугине узме. Погуљиву иако најбоље је смесити у једну кору, највише мочинам секом, на ово чиме конкрети, а да пшеница не би с гнетом устаја пре времена, а то је, док се и посљедња иако не изнесе, треба пред њу положити у једну суку мало измочинена јечма што ће она врло радо јести, не изнежи се с гнетом.

Пшеница, све док из дугине не изађе, иако доволно хране, а тога ми не треба за првих 24 сата живота за једо дана. Прав храна пшеница треба да буде просо, по могућству у ситно млеко измочинено, јер је то за њих као прав храна здраве и лако сварљиве. Тако ми треба равнати пшеница дана. За тим се прво даје суво, а чисти вода или још боље по могућству млеко, за дано.

Многи дају као прав храну пшеницама обарено жумњаци, али као прав храна, ово је за њих тешко сварљиво и често би не плодотв. Обарено жумњаци може се за храну изложити пшеницама тога после поделу дана. За првих петнаест дана иако обрађати доволно пшеница да раду пшеница, која треба да је, у галамом, млеку и лако сварљива, а после тога времена иако брета постоје пшеница. Само се не може радити, да ови хране, морамо обрађати пшеница и да то, да млади изише чувано од ветра и сунца и да место, где се најдуже издржава, треба да је суво и сунцу приступачно.

Ако пшеница могу сабољиво или по отвореном и травом обраслом простору, ту је равнати изложити много лакше и сигурније, пошто ни ту нема прихода жуња ово, чак и измочинено простору жуња.

Повијера пшеницамау се пшеница на траву храну, као што је: јечам, пшеница, кукуруз и друга.

— 75

* * *

РЕН. Она бива, овај корен боље рена, — не ба треба да изостаје ни у једној кући ни обичној ни крошњој, јер он као личин основана човека и потпомаже му здравље, а као лек способан га од болова.

У другом земљама, а нарочито у Чешкој, много је боље појављена важност рена, по код нас, и с. тога је тако гајене рена неона распрострањено. Чесни мајински рен чуван је на длаво, а Чесни не само што имају рена доволно за себе и за так и маже, јер је рен ипак својим особинама, за много способан више на друго корене које се као личин употребљава.

Произвођене рена длаво је по произвођене многог другог пољња, значна, па чак и животињских усена.

Ако ипак ренау да оно бар ова основаност и велика цијена пена, по могу се деловно рен издрже, треба да њим сакрене ипак највише на гајене рена.

Рен успева у доброј, родној и пригодној дубокој земљи, са сунчане стране. Рен се воли тенку, мекру земљу и алдовају. На мокрој земљи и у длавојени рен расте врло споро, иако врло тугу и пригодно је луг.

Али као што каже добра мекра земља за рен, тако исто ни сунчане сука и тако дубре.

Ово треба ипати на уму при одређивању реништа. А кад се врећа овоже реништа одреши, онако то место било ја јесен или рано у пролеће треба длавојени изруговити. То јест земља се мора изруговити за две три сине дубине и обичајно од трандалуна и корњачина иако и корњаче, који би доцније врло могли сметати.

Ово је ипак нужно ригорозне, где би било доволно доброта и трешнога јавана.

Рен се сад ни на јесен ни рано у пролеће. Јесене ошине од прошењога у тогамо је боље, што се посљедни рен преко зиме прима и равно с прошења потера.

Сад се на 30—40 сажинотара длаво и то овако: направе се брале дубине 20—25 сажинотара и у њих се у одређеном растојању посаде сажинице. Рен се такође сад и у русе измочинене гнозидном сажиницом (пробијом). За сажине треба да се употребе потпуно здраве бажине рена (сабјене). Бајини или сажиницом доволно савија овај комад рена који се од корена осече са непоторишним земаљ (пушњом). Као сажинице могу да посуде и здраве т.ј. главе корена са којих је ипак осечено и које се при употреби рена бажину као употребљавање.

За сад је пригодно мањински рен као најбољи, а равноваје се од другог рена жуњачаком конкрети, пригодно дугини, леком жуњачом и тиме, што је врло прт при струјању, и боо као млеко.

Ко би дакле хтео да се садно бави произвођеном рена, добро би било да принаома најбољи рен, а то је рен мајински.

Разуме се по себи, да и рен као и друго бива, треба обрађати васти, пшеница, опонавати и чувати од штете и пошрда. Обично рен треба да стоји у земљи 2—3 године, па тек да се доволно рамаје; с. тога при тога времена не треба га издати на земље за употребу ван простору.

У другој повољној јула месеца рен се опонава, при опонавању одраде се доволно сажна бажина и остаци се пречи т.ј. само корен рена што непоторице тера у земљу, а они остаци кореници што су из њега избили, носеку се. Оно се ради зато да се прави корен доволно израде.

Ко оне да има принаома решено, најбоље ће учинити кад одређено место за решено поделу на 3 дела, па онада за једно године подела рен у једнога дела, друго године из другогга дела треба из гробова и тако реком сваке године.

Рен се сад у Пољској и пошто се очисти, утврди се у влажни месец у подзру.

Рен здрављама свој пради уму и особито чак до 10 година, а после тога времена израде се, према томе нужно је чак после тога рена здравити ново решено, а дога не.

* * *

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАЂЕЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво понавља и расписује награде за оне практичне радове:

1. За правило подизања вољака од једне или више ерста вољака, с обзиром на ерсте и сорте вољака и предности; на правилност растојања вољака; начин расаживања и межу; а на простору најмање вола хектара. Награда за најбољу је 350 дина. Могу се такмичити опунан: подрињени и валевски. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895. год.

2. За употребу засађених америчком лозом и оксидираном до-млаком од најбољих ерста, на површини од најмање 10 ара и с тим да свака ерста лозе буде издвојена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виновођаји у срезу најнижом. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895. године.

3. Ко изведе у расаживању 500 дводних борби првих или белих на нештовог земљишту у срезу рамиском или добуљачком осп. дождерачком или засаживањем нештовог земљишта. — Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

4. Ко на сва којој државној страни на узасаживању чистиши удаљеној сувади у надолно од сва кавне шуме на 2500 метара у срезу нивном водите сад на простору од једног хектара из семена, ештацијом саживања и то мешам највише беликом на бурском, јаворном и јасеном. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

5. За стално произвођене доброт сира у вољак размеру, који би био масенији и учекити по што је саживања прво сира, и који ће ипак тога бити трајанији и поделан за процес. За ову награду могу се такмичити опунан: крушевачки, руднички, ушкички и топлички. Награда I. 500 динара, II. 200 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1895. год.

6. За сталну употребу ерстачке сејачнице за ерстачне на неопређеној површини. Могу се такмичити привредници на осп. подрињеног, Цењке се ипаклих усена. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1895. год.

7. За правило подизања вољака од једне или више ерста вољака с обзиром на избор ерста и сорте вољака и предности; даље на правилност растојања вољака; начин расаживања и межу, а на површини најмање вола хектара. Могу се такмичити ер-

ови добрици и јабланици. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

8. За виноград засађен америчком лозом и окамљен домалом од најбољих врста на површини од најмање 20 ара с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из Жупе. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

9. За виноград засађен америчком лозом и окамљен домалом од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из околине Нила. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

10. За стању употребу алата прашача и опашача у земљи са аранџним сељацима. Могу се такмичити привредници из Добрича из среза лесновачког. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

11. За стању употребу жетелце. Могу се такмичити привредници из Стуга окр. попарнатског. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896 год.

12. Први убрзујење у Србији од пошаним респект и резултатима за уздизању мласку и употребу пољопривредних сирева. Награда 300 динара. Рок до краја 1898 год.

13. Који учитељ или учитељска збор може да постави добро уређену школску башту од најмање 10 ара, у којој ће бити добро подигнута војка и лозно растило са чледином од најмање 10 кошица са покретном сајем. Награда 1-ва 300 д 2-га 200 динара. Рок до краја 1897. године.

14. Ко од подизача обично подизање волова да не обавије са спериорним алатом и подвојницама — дишке по модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до краја 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници, којима је пољска привреда или која њиха грана једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грана пољске привреде ала у ширем обиму; пољопривредне подружнице, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последњу, заначије, којима је подизачки занат главно занимање, од кога живе.

Сва награда у новцу даваће се и похвалнице.

Ко би од оних, којима се награде буду доуздале, желео да му се уместо новца забаве за њу вредност: сирева, приплодна грла и т. п. то ће му се учинити без рачунања подвојних трошкова.

Имена награђених обавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за ма коју од ових награда, треба да се пријаве умено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе.

На каштеларије Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

За радове који ће се по решењу управног одбора Срп. Пољоприв. Друштва печатати у *Полоприв. Вјеснику* за 1896. годину.

1. Сејалица.
2. Овас.
3. Биковска сместишта.
4. Ждребид на заједничкој паши.
5. Подизање дућара по општинама.
6. Виногради на песковитом земљишту.
7. Јасен, брест и граб.
8. Прерађивање млека.
9. Бресна.
10. Валиност гњена пернате живине.
11. Избор места за изградњу и како ваља уредити угледни ковањдук.
12. Првени патлиџан.
13. Храпа и хрвањене срп. земљорадника.
14. Плетарство.
15. Јапа.
16. Приповетка (с пољопр. намером).

1. Чланци не могу бити већи од 4—5 листа штампаног слога а награђене се по оцени управног одбора кад календар буде готов.

2. Рок за подношење ових радова оставља се до 15. Јула ов. године.

3. Пошљају се пољопривредни писми, да по овом стечају израде чланке и да их до одређеног рока пошљау на адресу друштвену с назначењем да је за календар.

Бр. 1253. Из седнице управног одбора Срп. Пољопривредног Друштва 13. Априла 1895. године у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Ко ове године отпочиње печеларија, нека забави:

"ПЧЕЛАРСТВО" за потребу почетника и печелара, израдио Светозар Љ. Гавриловић. Београд 1894 8^а стр. 305 са 127 слика.

Ово је печеларство уведено за почетнике, да по њему свама омањак на печеларију могу радити они чледи. Подвојено по месецима описати јасно и присто сви радони овог чледи. Друга део садржи најважније из т. за печеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити код српског пољопривр. друштва.

Министарство просвете, препоручило га је за класичне основних школа.

За пољњавње ученицима о испитима — врло годна и корисна књига.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара динара; од осталих крушних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.!), пола стране 10 динара (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара динара државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

СДРУЖИНА: Чланци: Начела за оцењивање стоне на шљоблама (шљобљав). — Чледи и смјетња пољске привреде (српшине се)

— Наројније врсте воћа које би се могло код нас одгајити (шљобљав се) — Гласник. — Допис. — Беошкне. — Награда за употребу изградних вјесна редње. — Степа. — Оглас. — Књижевне огласе.

Стaje за Србију:

НА ГОД. 8 ДИНА. НА ПОША ГОД. 1 ДИНА.

ДРУШТВО, ЧЛАНОВОИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВОИ
СРБНО ДРУШТВО ПОДРЖИ, И ВАНИ У ОШТИМА
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У БОЈА ДИНА АНО ПО-
СРЕ ПОШТА УМАКРЕЉА ЗА НЕМА ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИШЕ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ЕРКА.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 22.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 4. ЈУНА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVII.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНЈИВАЊЕ СТОКЕ НА ИЗЛОЖБАМА.

ОД
СВЕТ. Ј. ГАБРИЛОВИЋА.

(ПРОТКАМ)

I.

Закон природни чини, да се кроз дужи или краћи низ столета и година могу облици форме и травања тела животињског мењати. Неки се од њих мењају брже, други много спорије. Међу оне, који се најдуже времена противе сваком мењању, спада животињски костур, а на њему по најпре лобања. За тим раси свјетлана боја длаке, напоњак, бривце и рогова. По томе се обично цени чистота дотичне расе.

Костур, дакле кости и њихов облик, дају облик и целом животињском телу, јер су права основица његове.

Од како се писати почело, тежило се, да се утврде „прописи“ каквим облицима тела и свем осталом што уз то иде, треба да се одликују поједине јединке разних врста стокe, које доносе највише користи у домаћинству у једном или другом правцу.

Кефови још пре скоро 2000 година описује узор коња. Стари римски писци Варо и Коинзела, чине то исто врло опширно, за ову осталу стоку, тако, да величина тога, што су они писали из сточарства и дан данас је од огромне користи и вреда.

И тако редом, кроз све векове и поједине десетине година, научњаци су тежили, да утврде сталне дикове узорите стокe и да одреде размеру појединих делова животињског тела, да на тај начин за сваку поједину врсту стокe и „употребну вредност“ њену, одреде „типове“ за потпуно хармоничну и лепоту.

„Златни реп“ Карлизовог, поправљен је Роловом 1870. Сетегастова анатомска подела спољњег телесног облика — трупа — у четвороугаоне сакупљеног итд. итд. спадају у све озбиљније тежње тога правца.

Кремер из Цириха, Вилсон, Лидти и други, за исте послове употребљају меру дужине и своде облике

и размере делова на животињском телу на меру, изражену у сантиметрима и милиметрима.

Све то у циљу, да створе поуздану научну основу, за тачну оцену стокe за прилод, као и за оцену стокe по њеној корисној употреби у домаћинству, да избеже суђење од ока и на памет.

За одређивање раса и сојева, служе се врло опширним мерењем тела на основу штудије костура, и нарочито мерењем главе, на основу тачног анатомског познавања лобање.

На основу тог „поступка“ за мерење, не само да су добијене размере појединих делова на телу, њихов узajамни однос у крој и строј, већ се њима, као „размерником“ могле пренести, добијене диме потпуно у размери, да послуже за стварање цртежа, како појединих форми, тако и у читаве фигуре животињског тела. И не само то, већ се тако могао учинити, бројем, мером, па и цртежом преставити однос тих размера, спрам особина стокe и њених подобности за овај или онај циљ стварања корисне употребе стокe!

Мана тог „поступка“ била је у томе, што за све то потребно неколико различитих сората и што се морало на сваком грлу предузимати — 10 и више мерења главе, 15—20 мерења трупа и удова. „Поступак“ је, тај дакле, тежак, опширан, погодан за све практичне послове сточарске и погодан је, с тога што руковање с њиме изискује више знања и спреме, но што га обично школовање даје козје.

И онда је доиота заслуга, што је Лидти тај „поступак“ и сам начин мерења стокe, упросто на мањи број свео, учинио га приступачним за шире кругове. Лагодинајем за руковање, па ето употребљивим и за оцену стокe на изложбама.

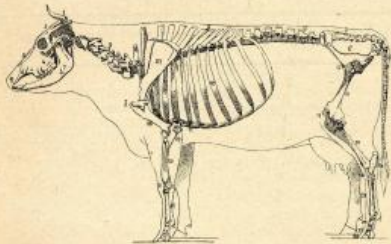
Лидт и је саво мерења појединих грла од 15 до 20 на свега 8 мерења, а из „поступка“ за оцену стокe по поевима узео обележавања бројевима „белешкама“ и задржао све остало, што је најнеопходније.

Његовим штапом за мерење, мере се извесно тачке на животињском телу (види слику 1). Савна преставља костур говечета, са обележјем фигуре животињског тела, како би се лакше могао видети, на којим тачкама треба мерење предузимати.

Кад се дотично грло постави тако, да заузме правилан став телом, онда се мери;

1. Висина од земље, до врха гребена, код а на сл. 1.
2. " " " " " крстне кости код в,
3. " " " " " средине леђа код б,
4. " " " " " места на ком је реп усађен г.

Мерењем висине на сва четир' ова места, треба да се добију појединачни бројеви, онда значи да је „леђна линија“ права — водоравна — и према томе да се може огласити као одлично скројена, да може добити најбољу „белешку.“ Али не треба искључити из ове „оцене,“ ни она грама, код којих средина леђа, лежи 1—2, а код јако стегоне — ма' у оште мерење — стоје ни онда, кад она и до 4 см. лежи ниже, но гребен, на' крстна кост.

Слика 1.

5. Дужина грудиа, мери се од плећног зглоба (зглоба плећне и раменацне), па до чвора кости седњаче, у носом правцу (обележено на сл. 1, са римским бројевима I и II).

Том приликом обобие се према различој добу старости код такв грама бројеви, који стоје у извештој рамеријим срама висине гребена.

6. Ширина грудиа мери се од једног до другог свода ребара — с једне и с друге стране тела — одмах иза плећка код б;

7. Од једног кука до другог — с друге стране тела код е. Средина из оба добијена броја, то је ширина тела и код грла, одличног кроја и добрих размера, добијени број треба да износи најмање $\frac{1}{2}$ висине гребена.

На послетку мери се:

8. Дубина прсију непосредно иза плећка т.ј. мери се од лакта (29, ж, преко б до врха гребена код а, а може да се од измерене висине гребена одбие висина до патрља лакатне кости (од земље до ж).

Дубина прсију треба да износи најмање $\frac{1}{2}$ гребенске висине, али ипак што преа дубље стоје, све је боље и дотично грло заслужује, да добије белешку и преко највеће.

Пред ових мерења још се оцењују на памет — без мерења (оком и штањем):

- Ширина леђа,
- Степен чистокрвности,
- Чистота боје,
- Квалита коже,
- Знаци мачности,
- Виме и полни удови.
- Крој главе, крој и строј рогова.

Костур и став ногу (удови; чему се придружује још и проматрање стопе при кретању).

Да се све ово може извршити, сваки члан оцењивачког суда (обично се узимљу ветеринари, добија малу књижицу за белешке. За овако поједино грло

ПОДЛИСТАК

ПОЉСКИ И ДОМАЊИ МИШЕВИ, И СРЕСТВА ПРОТИВ ЊИХ.

Мишеви су велико штеточине. Гао се накате у кући и домаћину ту не остаје ништа на миру, а штета од њих у пољу и зори може да буде још много већа. Да се не осврћемо на оно што о томе причају прастари и библијска времена, доволно је да се сетимо само неколико примера, приближених од поузданијих писаца — као што је то нпр. Паузане, Диодор, Гумилје Руџ, Страбон итд. од старих; а Ливе, Мартин, Вазарије, Брем, Рус итд. од нових. Као велик потоп — као ово гусенице и смисази — прирати где наду пољски мишеви читаве области, те их тако опустоше, да се становници од гледи и других невоља морају иселјавати. У старој Јелуди — и нарочито у Тесалији — бивало их је толико и тако често, да Јелиуди у својој невољи тражили помоћи од свих богова. У уверењу, да их бог Амалон шаље на земљу као камену грешном свету, обрачуку се њему, да их он од те катастрофе или скуча или ослободи. С тога су му и природни називак *Смигнел* *Smithoneis* — по имену мисла или Микотон (*Mykotopos*; т.ј. затварач мисли), и савлава га као свога заштитника. Средњи век зрунда лам спет читав низ и лепих и чудноватих прича о мишићим наједнаком по различн крајевима света, а баш и поново доба није оскудно примерима те врсте. Год. 1792, налазише пољски мишеви на манастир Домартоњске опатие манастира у Француској тако узасно, да су јој сва поља — на 30 хектара — била као истрешетана, и да су сама домаћа чељад за месец дана убила

преко 53.000 те гадје. Год. 1801—1802, беше их у једном делу Француске толико, да је једна једина област тога дела Вендеа, због њих изгубила штегу од близу 3 милиона динара, а изгубила би јавачно још и много више, да на августу г. 1802 не изађу буја и дуга миса, која ни је поново преизазвала, те их подарила. Год. 1813, и 1814, појавише се у Бургунској шумски мишеви, и опустошише велики део енгисеског (нарочито месног) шума. Год. 1818, напустило се пољских мишевца на једној области Рајне толико, да су их само у месту Оенбаху за три дана убили 47.000 комада. Год. 1822 убијено се оно Гете и Брукшта на исто пророти од мишевца поштито поље од 12000 јакла; исте те године ишучено је да Јелиуди једном добру око Вратиславе (Везел) у нем. Шлезији, преко 200.000, а г. 1861 у околини Александрије скоро $\frac{1}{2}$ милиона.

Да их оселати што знате тамале, власт је плаљала накове лешеве (на туде или стотину), и изаплава живне свате на те. Наки темак је за кратко време тим начином заслужио 140 јор; нуљно да те пољне људи и надело јој име „мишија мивања“. [Мишејскеленби]. Последњих година досељивању немоа често усевима око лоне Рајне Год. 1866, гдло општењето Тесалију, г. 1872 и 1873 Бранденбуршку Марну Кеенску, Саванскоу итд. а лани се појавише у Грчку, и то у такој броју, да беше у осакности чам летина Тесалце и вредности од 40 до 50 милиона динара. И у нас их има неколико прета, али јесу ли се икада појављивали у такој мери, да су пустиошани читаве крајеве, никома могао поуподио разабрати. Йуди, које сам ја о томе питао, велс и овако и овако. Неки не уверувају, да тога код нас није бивало, а други опет са свим друге. Једни старији и обидљиви радник на просветном и привредном пољу вели нпр. да је Србија већ неколико пута страдала од пољских мишева. Једне године ушадше у рудничку и жичану општ. у такој мисли, да су сатрпн велики део усева и житија. У тој

унострелене су две противноложне стране — једна према другој кад се њиха расклопи, на потребно уписивање беложака и оцена, по прописаним рубрикама.

На левој страни књижице има 12 линија, по којима оцењивачи белже: име и црпине, место одакле је сопственик, под траг, расу, боју, старост, даље да ли је грмо од сопственог домаћинка — или је купљено; ако је крава, колико је телад и отелла, је ли стоена, је ли грмо боља већ награђено, кад и којом наградом?

Према томе прописно додасивамо начину оцено, чланови оцењивачког суда знају име сопственику стоке.

(НАСТАВНИК СЕ)

КОЧЬЕ И СМЕТЬЕ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Аграрне неприлике и недаће, њихови узроци и последице.

(СРБИЈАК)

Но и ако су добре стране старе економске уредбе о заједничкој имовини и о заједничком уживању њеном, поштите, штедне, забрављене и сарањене; штетне стране су остале, да и даље трају и господине даде: — поред осталих и она, да на шуму и пасиште имају право само староседиоци у селу, а не и приповлазни дошљаци. Њима се и дан данас суревљиво брани право користовања заједничком имовином: то је начело, које се одржава у свима селима, па и поред тога, што су законски прописи, доцнијих времена узели у заштиту, ову неједнакост и изолације приповлазних чланова општине. Њима је остављена и на даље дужност да носе све општине кулуке и све општине терете, ал им је ускраћено право: да се

користе шумом за огрев и за грађу, да смеју на утрину и пасишта изгонити своју стоку.

Као год што су правни појмови о заједничком уживању непоудани, збрани и дерегулисани, исти је случај и са заједничком имовином појединих села. Све то потиче из невољама, погрешног схватања и неосрећности правних односа, који воде своје порекло из стариж уредба и обичаја народних.

Шуму је много лакше сатрти, по је подићи, па тако је и са свим осталим: — много је лакше поништити и оборити, него ли нешто ново и боље подићи и створити.

Па тако и у погледу на заједничку имовину, влада и правна неситиност и збрка појмова и потпуна несрећеност.

Са претварањем општине економске управе, у административно тело, пагубила се основица за правну оцену и схватање заједничке имовине и она је маом, просто прекрштена: у *општинску својину, имовину политичке општине.*

У тежињу да се олакша и надзор и цео контант управних државних власти са општинама, на њих су пренета — поред судске и извршна, како административна, тако и финансијска власт. То је изазвало тежњу за стварање већих, груписаних општина. Одвојена селска имања поведена су под надзор општинске власти, сручена у општу заједницу: постоала имовина за парбу и глодење, не само измеђ села, но и измеђ села и општинског центра.

Порески закон, катастар т. ј. „писи имовине,“ и опет себи за олакшицу, тај катастар свађени и примењивани правни појам, о заједничкој имовини сеоској, подигао је на још један степен више: сеоске утрине и пасишта, општине шуме, добиле су значај

неваља световнога и се полупривредно друштво о мерама против тога зла, те је започело, да се ровови засијају натраном. (а тога је тамо доста). И други један радник на просветном пољу (зоолог), на нога се могамо ослонити, уверавао ме је, да је у великом и шабачком округу сам посматрао пољске мишевце, којих је тада било толико, да су сва поља пропали. И ја мислим, да пољских мишева има и у нас а да их је морало тек када бити и у великом броју. Та баш балванско полупривредство беше од највећа најголијега злог тога гада, на би било са свим чудно, да је само једну Србију обилазио и штедио. Да то није вероватно, сведочи поред осталог и ова имена и речи, које се јамачно на то одnose. Поред речи „лајло“ стоји у једној нову речнику ово тумачење: „рупа где вољени мисац однео да жито, ба Мисисипи, савета питиш — а по томе је јасно, да их има, и да штеди чине. То исто значи та реч а у једној (Чу-турло). Сем тога има у нашем народу приречница, која важи: „Ури га, ко миша под крстином,“ па и то најосећајуће, да су миши јести дошљацима. Најпосеје имамо ми и неку прету у шуму, који зовемо „мишара“ — јер дови пољске мишове — а и само поље Мишар биће да је добило своје име од многих мишара, дакле опет од честих назва пољских мишева. Је ли то баш тако, могло би се тек истраживањем утврдити, па с тога сам и попуно ово питање, не би да је што боље осветлило.

Пољских и домаћих мишева има неколико родова, али је полупривреднику највећи штетнији род, што носи научно име *Arvicola volucria* по Кишчаку; нем. *Wühlmause*; франц. *les campagnols* а неколико својих суродња. И поједине суродње се међу собом до негде разликују, али се све полударају опет у томе, што нападају на цено и шуме и што се — по месрци — евома браво и јако алоде. У томе се нарочито одликује т. е. франц. пољски миш или „волукрица“ по Кишчаку: *Arvicola arvalis* Pall; die wühl — oder die feidmans; *campagnol* des champs, *campagnol* vulgaire; The Short — tailed Field Mouse,

а баш мега има и у нас Панчић, Доњи, Пригороди, Козарци, Кишчић, Арсенијевић, Петровић. С тога ћемо га и увести као тип, да се по њему упознамо с целим родом тог нашег непријатеља.

Пољски мишеви живе у 30—40 метара дугим рововима 20—40 сантима испод земље. Излаза из тих ровова, што воде на површину има обично два и више а у самим рововима огрвањена су засебна места за гнезда (ложе), а друга за оставу (јадо по Вуку). Мише обично пар и пар, али бива и тога, да се један мушка освоји себи по неколико женки. Обично је, да се паре од јануара до јула од прилике 3—5 пута, а од јула до краја године још 2—3 пута, — свега дакле преко године 5—8 пута. Неке прете желе се само од марта па до свршетка године, али за то опет сваког месеца. Оплођена женка носи 20 дана и окога сваки пут 3—4 и више (Девед нели 6—12) младунца и — одмах после 4—5 дана се и опет пари. Младунци сисају само 15—18 дана, па онда ни опет не чекају, да допусту (3 $\frac{1}{2}$ —4 месеца), него се већ у другом месецу паре и поре. Мишичком може од једног јединог паре за једно лето да се искупи 500 и више чланова једне једине породице, па према томе је онда лако појнати, како то, да их на један мах — искрпе хљавицама хљавла — баш јак да их земље нику — а њих да их се човек не може да одбрани.

(наставник се)

potpuno opštinskog imanja, postale su imovina opštine, kao pravne lichnosti. Naplata poreza na utrine i ispušte, razrezivala se po broju graa stoke, koja tu pase, a za naplatu je bila odgovorna opština, na tuje se ime i zavela cela ta imovina, pri ispisu.

То би још могло бити, поред свега лат и добро: да су у исто доба регулисани — с једне стране згодна и паметна управа с тим имањем, с друге стране, да је извршен проис општинског закона о убитинавању те имовине, те да се бар даље не крија и не приграбава.

Да су и остали чиниоци државни такве појмове о овој заједничкој имовини стекли, доказ је, међ осталима и то: што су при задуживању или продаји такве имовине за потребе политичке општине, дозвољавали Хипотекарне зајмове и продају и тиме признавали, да је то имовина, с којом општina, као правна личност слободно располагати може.

Да је тако појмаве, у потпуној несугласности с појмовима простог сеоског света, који је инстинктивно заштитио да је то заједничка, сељска имовина, доказ су силни заштити и парбе због тога и што наш народ не радо пристаје, не само на мешање ма чије у расплагању са том имовином, већ и на груписање општina.

Најважније врсте страног воћа које би се могло код нас одомаћити.

(Наставак)

43. Мирисања (Parker's Peppring), изврсна јабука наво за астал, тако и за друге потребе. Обилна је, привлачно, лепа је, боје жуто, деога укуса и мириса. Зри у Децембру, а траје до Марта. Дрво је родно; не бира ни земљу, ни положај. Успела и у хладнијим пределима.

44. Шареница (Courtpendu rouge royal Königlischer Kurztitel) ово је омиљена јабука, доста крупна, општинска, привлачно хрскава, меснатице жута и меснатице шарена артама крмеласке боје; отмена астелена јабука, употребљана је од Децембра до Марта. Дрво доцна цвета, врло је родно и згодно за засађивање друмова.

45. Гостичка (Le gros Courtpendu gris, Gravier Kurztitel) доста крупна јабука. Боја јој је бело-жута своим преумена. У свему осталога личи на пред мађу врсту.

46. Пулцарка (Reinette du Canada, Pariser Rambourneinette) врло крупна, у сваком погледу отмена јабука, и по облику и по својим особинама личи на алуштавцу, с том разликом само, што је око дрвине жута као да је аорбала. Зри у Децембру, а може да се одржи до лета. Дрво захтева јаку земљу, и ако се тај услов испуни, онај снажно расте, добро раја и може се употребити за сађење поред друмова, јер се те јабуке не могу јести док се не улене, а немају баш ни примамљиву спољашност.

47. Бољарка, омиљена првена јабука средње величине, позната као зинска јабука, врло дуго може да стоји. Дрво не расте брзо, али врло много раја као се посади у добро урађену земљу.

48. Виндара (Herfordshire — Parziale), астелска јабука, а и у пољопривреду обилна и врло род; знатно велика, жута, крмеластим пругама шарена. Зри у Децембру и траје до Марта. Дрво пребогато раја, али захтева добру земљу, топан положај, а најмиле јој је кад је башта.

49. Беоњевка (Bismarck) необично лепа, крупна, астелска јабука, боја јој је жута а лице румено. Зри у Децембру а траје до Фебруара. Ова је највероватнија јабука за баште, које имају довољно топлоте.

50. Тилемка (Cornish Gifflover) астелена јабука, крупна, подумка, боје авторено црвене, артаста. Зри у Децембру

траје до Априла. Дрво најбоље успеву у баштама; с тога ову околност не треба прегледати.

51. Рабаја (Goesdonker Reinette), астелска јабука извршне квалитете, може се употребити за језо и остале потребе од Децембра до Маја. Дрво је врло родно, цвета доцна и заловолапа се и са хладнијим положајима.

52. Срозељска (Margu, Muskat — Reinette), јабука средње величине, угледна, свестраног целена, боје жуто, шарена крмеластим пругама и посута тачнатица. Зри у Децембру; траје до пролећа. Дрво је родно и издржљиво, и с тога се може садити и по планинским пределима; у влажној земљи обилна од раса.

53. Проброчка (Ribston pippin, Fravert Apple), понека јабука, обилна често неправилно шарена дрвеним пругама. Зри у Децембру и траје до пролећа. Дрво јој је родно али мимало не може да поднесе влажну земљу.

54. Бољибовка (Wahner gelber Winter — stettiner), крупна, правилна, као лимун жута јабука, у пољској приреди парочито употребљана. Зри у Децембру, а може да траје чак до лета. Дрво је родно, тражило и издржљиво.

55. Смљевска (Nonpareille, orline Reinette) јабука средње величине, жуто-зелена, невадимна вредности; зри у Децембру а траје до пролећа. Дрво врло стаје на род и необично раја. Ова се јабука највише сада по баштама.

56. Дрмљарка (Groszer Polnarelle), угледна, велика, зелена јабука, веома добра за јобуловцу, сушење и кување. Може се одржати више од године дани. Дрво расте стално, врло је родно и згодно за засађивање друмова.

57. Беранка (Courtpendu blanc, Orban Rein), јабука изврсна у сваком погледу, средње величине, привлачно обилна, боје златножуто, са приврним лимем. Дрво захтева добру земљу и згодно положај, и ако се тај захтев испуни, одувају се богатом бербом и веома великом ценом.

58. Бороваљска (Rother Tiefbutzer), јабука средње величине, жућкаста са авторено приврним лимем, врло лепог укуса и мириса. Зри у Јануару а траје до Јула. Дрво потпуно издржљиво и преродно. Згодно је за сађењање друмова, а успела и по планинским пределима.

59. Блатољетска (Reinette d'été blanc, Champagner Rein), угледна, бело жута, непад као опалена јабука, шарена за језо и за друге потребе. Зри у Маргу а може да се сакупа преко целог лета. Дрво је врло родно, а зато што се ова јабука не може јести чак сазри, добра је за засађивање друмова.

60. Васкршња (Groszer Sauerer Reinette), астелска јабука, а и у пољопривреду добро целена; крупна је, угледна, боје је жуто, а покривена је приврним пергицама. Зри у Маргу и Априлу а траје до Августа. Дрво богато раја, врло је издржљиво и успела а по положајима рђивања.

В. Крушка.

1. Гмљарска (Poire Madeleine, Grüne Magdalene), крупна средње величине, зелена и зелено жута, првајатог укуса; зри у Јулу, број гивши. Дрво расте велико, али је слабо на мразима.

2. Викршица (Ede Sommerbirne), угледна крушка, лепо жуто боје, са руменим лимем, испрсног укуса. Зри у Августу, број гивши. Дрво је дурано, број и велико расте и добро раја.

3. Бољдарка (Stutzarter Gaisbirne), изврсна крушка, боје с једне стране зелено-жуто, а с друге румице, посута четим пергицама; зри у Августу, а може да се одржи десетину дана. Дрво јој је средње величине, врло је родно али захтева заклоњен и топан положај.

4. Тилубија (Gelbe Sommerbirne), доста крупна крушка, боје жуто са једне стране, а с друге стране има пруге крмеласте боје. Долази у ред лепих крушка; водњикаста је и има првајатог укуса. Зри у половици Августа. Дрво добро расте, добро раја, а положај не пробра.

5. Тробрка (Somer Eierbirne), врло корисна крушка, јарког облика, боје жућкасте и приврњикасте, покривена пергицама; зри првнотком Августа а може да се одржи 3—4 недеље. Дрво само у доброј земљи правилно расте и добро раја.

6. Беоњска (Sukré Romain, Römische Schmalzbirne), ова крушка долази у ред најбољих и најблагодаријашких летњих кру-

шпка, obilna je vrlo lepo, uzgadne krupnoće, boje je lepo žute i isparava je prikladna gürnichne boje, prijatnog je ukusa i mekana je. Drvo vrlo dobro raste i dobro rađa, a zidova- laala se svakojakim položajem.

7. Грочевика (La Robine, Sommer Robine), sitna, bledo žuta krupčina, ponekad s jekne strane žumena; prijatnog ukusa, a pri jezui i nimaie poteoša svojim mirisom na muskat.

Za zemalodavce je vrlo korisna, žri u drugoj polovini Avgusta, a rasplonaie se od ostalih krupšaka ne samo po osob- nima, koje su navedene, nego i po tome, što raste i dospava u čistim trnovištima, Drvo je izdržljivo, vrlo dobro raste, a nije probirač.

(Nastavlja se.)

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(Nastavlja se.)

Количина пелела у најважнијим агркултурним биљу у Србији у 1000 дел.

ВРСТА БИЈЛА	Укупно попел	Кал K ₂ O	Натриј Na ₂ O	Крем SiO	Магнезиј MgO	Гвозди - оксид Fe ₂ O ₃	Фосфорна киселина P ₂ O ₅	Суперфосфорна SO ₃ H ₂	Силицијска киселина SiO ₂	Хлор. Cl.		
Ливадско сено . . .	58-98	15-01	2-17	10.93	4-01	0-75	3-79	3-02	11-38	4-11	Сено и трава	
Јечма у цвету . . .	73-96	28-14	1-18	4-96	2-01	0-19	7 09	1-95	25-00	4-01		
Овас у цвету . . .	69-31	24-09	3-94	4-09	1-99	0-41	7 02	2-14	22-91	3-89		
Кукуруза у цвету . . .	59-68	22-01	3-15	7-86	7-02	2-00	5-99	1-98	9-00	4-73		
Првена детелина . . .	67-98	22-25	1-08	23-86	7-80	0-59	7-01	1-99	1-39	2-68		
Луцерка . . .	75-10	17-99	1-38	31-92	4-15	0-99	6-70	5-00	4-36	2-68		
Овизма пшеница . . .	20-01	5-99	0-39	0-81	2-19	0-30	8-98	0-08	0-50	0-05		Жрво и семе
Јара пшеница . . .	21-93	5-89	0-39	0-58	2-61	0-18	10-29	0-36	0-41	0-09		
Овизма јечма . . .	20-14	2-98	1-02	0-09	2-31	0-29	7-01	0-64	6-11	—		
Јари јечма . . .	25-97	4-99	0-81	0-70	1-97	0-09	6-99	0-38	14-06	—		
Овас . . .	30-75	4-87	0-81	1-25	2-01	0-19	7-19	0-41	14-01	0-90		
Кукуруза . . .	14-99	4-05	0-25	0-29	2-16	0-20	6-39	0-19	0-29	0-19		
Гршњак . . .	26-93	11-17	0-31	1-40	1-99	0-23	10-04	1-13	0-31	0-40		
Пасуљ . . .	36-04	14-95	0-51	2-01	3-10	0-19	14-14	1-07	0-31	0-60		
Дан . . .	37-13	11-00	0-81	3-18	4-98	0-39	14-97	0-91	0-54	0-10		
Копонџа . . .	53-31	11-00	0-38	11-96	2-94	0-49	19-26	0-09	5-89	0-07		
Растор жир . . .	22-02	14-07	0-14	1-53	1-21	0-26	3-19	0-96	0-31	0-29		
Буков жир . . .	25-10	5-81	2-60	5-99	3-10	0-70	4-89	0-61	0-51	0-09		
Јабуха део плод . . .	13-99	4-09	4-09	0-60	1-34	0-19	2-04	1-06	0-56	—		
Крушка део плод . . .	19-69	11-00	1-59	1-60	1-01	0-19	3-00	1-08	0-31	—		
Трешња део плод . . .	21-96	11-38	0-46	1-59	1-37	0-41	3-58	1 11	2-01	0-28		
Шљинка део плод . . .	18-19	11-00	0-09	2-04	0-96	0-61	2-69	0-73	0-99	—		
Јагода . . .	34-06	12-96	4 12	4-00	1-59	1-29	6-96	1-96	9-69	0-27		
Бадел . . .	49-17	14-00	0-09	4-41	9-01	0-30	21-46	0-21	—	—		
Овизма пшенице . . .	57-10	7-98	1-18	2-99	2-41	0-41	3-11	1-09	35-98	1-71	Слама	
Јаре пшенице . . .	43-93	13-00	1-19	2-91	1-03	0-29	2-19	1-40	20-99	1-01		
Јечма . . .	47-81	10-01	1-40	4-21	2-00	0-49	1-93	1-05	25-31	1-41		
Овас . . .	47-19	9-98	1-57	4-19	2-01	1-03	1-93	1-44	23-00	3-10		
Кукуруза . . .	49-13	10-99	7-04	5-21	2-96	1-01	5-99	1-51	13-63	1 04		
Гршњак . . .	51-6	12-11	1-98	19-17	3-98	1-90	4-02	2-99	3 81	3-01		
Пасуљ . . .	54-00	23-01	0-96	12-13	4-10	1-03	4-12	2-00	4-02	2-97		
Стабло лана . . .	37-1	12-71	2-96	7-64	1-99	1-04	5-01	1-37	2-00	1-01		
Стабло конопље . . .	38-99	5-21	1-03	24-16	3-01	0-37	3-10	1-02	3 15	0-47		
Овизма пшенице . . .	106-99	9-64	2-03	1-93	1-09	0-37	5-04	—	87-09	—		
Јаре пшенице . . .	137-74	5-02	1-01	4-15	1-38	0-49	4-00	0-71	120-83	0-39		
Јечма . . .	142-83	11-76	1-83	15-09	2-00	2-01	3-05	4-19	100-81	2-00		
Овас . . .	82-09	5-13	3-28	5-01	2-03	0-79	0-99	3-98	58-68	0-98		
Копљња кукуруза . . .	5-36	2-73	0-08	0-20	0-27	0-02	0-27	0-13	1-50	0-30		
Пасуљеница . . .	63-96	41-48	1-73	8-00	7-13	0-29	3-09	1-08	0-37	1-02		
Лана . . .	63-01	18-41	3-72	17-61	4-22	1-02	4-99	4-01	5-09	5-11		
Кромпира . . .	38-14	23-15	1-07	1-02	1-79	0-39	6-66	2-83	1-00	0-99		
Келераба . . .	73-91	29-53	7-87	8-01	2-00	0-29	11-14	3-02	1-01	6-49		

(Nastavlja se.)

Г И Д С Н И К.

Питомци по струци шумарства. — Пре пратког времена постављени су пет шумаца стручњака за овурање шума, од којих су два била државна питомци, који су вршили шумарску администрацију на страни, и три странака који су под нас и раније у шумарској струци били. А сада се имају 8 новонабраних кандидата у иностранство ради изучавања шумарства као државни питомци, који ће претходно извесно време проведети на наликм грађевини шумарским реновираним, а за тим ступити на коју од новонабраних шумарских школа. У том циљу они ће се крестити на пут провек који дан са савременом струком шумарског образовања, које ће бити завладала да их размести и упути у чему треба. Дај боже, да се и по струци вама до сада по све давањеног шумарства окрепе да биде.

Д О П И С И.

Известај о стању и напредовању пољских усева и осталога, у околини Ресаве и Бујарије. 15. Маја 1895 год.

I. Стрвна жита.

а.) Пшеница како овама тако и јавља, већином добра је, овима ће саоро да пласе.

б.) Јечам овима нарастао је око 1. метра, по негде сада кљасе, а неки је већ у цвету; јавља на неким местима ошдрици и мањина са пропустљивом заравном добар је, а на нивинам и влажним мањина, почео је да кљути, јер је раније падао од сувишне влаге, а сада га има сува изглед.

Штага је што се овима јечам не сеје у земљи пољанима, које би шароу био од велике користи и помоћи, нарочито сада у овој правци, сада нема довољно хране и вода је изкурга 20—24 дна. 180 хитрама.

в.) Овас, он је малом стању добар, само је постоји мало изостао у порасту, због суше у посланим времену.

г.) Рап је парасла већином у $\frac{1}{2}$ метра, па више места почела је да кљасе почетком окт. мес. која је сада у цвету а на неким мањина сада кљасе. И

д.) Крушина, он се у мањим сеје, али у колико га има посељаног, лепо напредује. —

II. Окопљивање.

а.) Кундузи, ранији су у трећем перу, праше се у земљи, средња сада ничу, а поши се још сеју. — прок који лан биде саршени сејба.

б.) Кроманир су лепо никли, рани су оврањени и добро напредују. — И

в. Пшеника и сточна репа, у колико их где има посељано, брао расту.

III. Варива.

а.) Пасуљ рави како пешак тако и дозав, доста добро никла, и обраћен је. —

б.) Грашчи пешак цвета, а и дозав ће скорје, нарастао је доста и испрштан је. —

в.) Боб је нарастао око 88. сантиметра и напредује лепо напредује. И

г.) Сочиво, оно је ниско, само се у мањим сеје.

IV. Пребива.

а.) Конопање раније посејене никле су лепо и парасле до 10. сантиметра, а постоје сада ничу као четпа. И

б.) Лан посејани око Паломести, брао је леп и нарастао је око 40—70 сантиметра, а постоји доста је изостао у порасту због суше.

V. Пољно биље.

а.) Трава на природним мањинама, на бољим местима добро су и сече, а на лошијим врло рђаво.

б.) Детељина, које има доста у околини Ресавској, врло је лепа, врло отисо отпочеи је почетком овог месеца.

Детељина је ове год. послужила сиромашније лузе, који нису имали довољно хране за вршну стоку, као досега рана, јер би онама изнуђује храну за стоку. — Идети би да се и остали свет устреи о порасту детељине да ли је овама сеје у поребају му кољанима.

в.) Градинар се сеје у врло малом размеру, али у колико је има посељана, лепа је. И

г.) Мухор посељани нико је лепо, и расте као не вода, а неки се сада још сеје.

VI. Пољне, зелени и зачичици.

У пољне, зелени и зачичици, садак: кукуз, вол, калераба, нарчица, пољар, першун, марфица, шени, бели и црни лук; шаргарена и т. д. она је добро и брао расте.

VII. Воће.

Воћа има доста, а нарочито, јабука: ранива, белопањина, и трипањина, грешња, мањина, крпањина, јабука, ораха и бреска, мањина пољско-осерина лепа као осталога коћа, а тога што је за време пољског цветања била никла, па их је омега у олавањаву, а најувија нема ни кљу, нису ни цветаје, што дозав сакојало отуда, што су у прош. години биле преродиле. Све се воће лепо рамаја.

VIII. Виногради.

Виногради у колико их више олавањаво сасвим сагра, понека су, тако много да се боље сако повељати може, богати земљини громица не обежавањаву ништа друго до олаву борбу, штага је само, што ће их пероноспора и ерикоза упрољати, јер се оне белести стада пољави.

Против ове болести, Ресавског винопривредна подружница, предузела је врхнама винограда растором славога пашена (сулфата бакара) о крето.

За пресењама винове лозе од пољавица, наклаује само олавно пољско буре утрешено оне смео — растора и то по пени поштава, наравно да пољавица плавају и мома ноји овај поско врши, лево по 3—4 динара.

IX. Шуме.

Бујна и гривина, повола су шира доста, а остала широродна гора нема је повола. —

Града је било 30. пр. мес. у околини Ресавској тамо много, да је био пољско земљу, а 10 ок. мес. у околи. Бујарије, град је лево у величини ирвација јца, најаву штету како је воћа, а осталих усевама мање. У Ресавској срезу земљито је села: Градинар, Селаре, Тривоње, Ласеново, Мелево, Суботица, Рољаву, Грабовицу и Палићу, а у околини Бујарије: Палићково, Палићко, Вагровица, Соља и Стубицу.

Има је последица шт пазла: 10, 11 и 14. ок. мес. која је од велике користи, како са олавоног тако и са крпичког гледања.

Пав. М. Радовановић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК XII СЕДНИЦЕ

Управног Одбор Српског Погољпривредног Друштва,

држана 21 Априла 1895. год. у Београду.

Вели су с. Милан Анђић председани, г. Јанко А. Марковић подпредседани, г. Вучко С. Богдановић благујер и чланови одбор с. г. Анд. Ђивковић, Љија Тодоровић, Коста Гавлић, Стевомир Ђ. Гавриловић, Коста Црвојер, Алек. М. Синоулић, Милошак П. Куртовић и Никола Великовић.

Председаво г. Милан Анђић председани, беломоко повертар М. Јовановић.

117.

Принтани записани XI седнице — Одбор ирвни.

118.

Одбор за извожене разне друштва изабрао у чланови од 33 марта ове год. поводом извештаја о целокупном извоженом ралу друштва, а посебно:

- I. О Томаку.
- II. О Пратренков сиспу.
- III. О Пољопривредном календару.
- IV. О прилици поштом.

Пошто је ово питање од големог значаја, одбор одлучи: да се пољска одлука донесе у одној седници, а док се не ови извештај стави г.г. члановима управе на располагање да га проуче.

119.

По молби одбора тимочког Кола Јахача за откуп израваца да друштво пошаље свога изабраника на прегледно изпитање овековости, које вршеће 30 и 1 маја ов. г. — Одбор изабра за изваљено друштво г.г. Са. Ђ. Газариновића и Косту Пригорац, чланове одбора.

120.

Прочитани папир: проглас за извоже годла у Сплитској. — Одбор прими с тим, да се штампана у 2000 примерака.

121.

По молби „бачке подружнице у Сибеву“ да јој друштво поклони календарски алат и да јој шаље „Тесак“ бесплатно. — Одбор одлучи да се пита нишка подружница о овој бачкој подружници у Сибеву, закључе ли важику друштво. А „Тесак“ јој не може стати бесплатно с тога, што школа треба да прими.

122.

По молби г. Кашковића из Сарајева, да се почасној дружини „Скогс“ у Сарајево, шаље „Тесак“ бесплатно. — Одбор реши, да се шаље.

123.

Г. Вучко С. Богдановић резервише:

1. Да је Станко Виновић шмар на Крагујевца донео и прело Друштву своју проваљену справу за чистиће дрвета од гусеничких јаја;
2. Да је Андрија Витић новач, изјавио да Биограду издрже један пут и дошо да Друштву на пробу и оцекну; и
3. Да је Станко Бабић из Стубица донео цртано и моделе од сејаче за ижуру и дрљаче које је изумо и прело Друштву на оцекну, модела, да га друштво материјално помогне, да ове справе у правој величини може израдити.

Резервишуа о овоме, предачке, да се изабере нарочита комисија, која ће све ово пригледати, опробати и оцинити. — Одбор усвоји предлог и за чланове комисије изабра г.г. Милана Антића, професина, Косту Главиновића, Нају Тодоровића и Николај Велковића чланове одбора.

ЗАПИСНИК XIII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва,

Држате 28 Априла 1895. год. у Београду.

Ишли су: Благовина г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г.г. Коста Пригорац, Анта Живковић, Наја Тодоровић, Светозар Газариновић, Алес. Секулац, Милош Куртовић и Тодор Николајевић; био саст и г. Алес. Ђ. Поповић.

Пошто је присуство и пољопривредника имену могачи леби, то је председавао г. Коста Пригорац, до големача најстарија члан одбора, а беленик секретар М. Јовановић.

124.

Прочитани записник XII седнице — Одбор прими.

125.

По резерату уредника „Тесана“ о наградама развоја штампањих у бр. од I—16-ог „Тесана“ од ове год. — Одбор одреди награду од штампаног табла.

126.

Прочита се акт управе војно-техничких завода у Крагујевцу, који тражи да се пошљу све ове справе, које јој је друштво препоручило, да се израђују у такм, забранило да се тако онемо, може да их забрани и са пољским уштом прираћени; на ове, које може, да издржи за мустру, док се не израде по једна примерак, а остале да враќи о свом трошку. — Одбор одлучи, да се пошље по једна од свих оних справа патентних у резерату умот одбору у којима у друштву издржана има, а у којима их нема, да се изабере.

За транспорат до Крагујевца, усвојени г. Министра народне привреде, да на намененом месту издржује олакшицу у плаћању.

127.

По молби г. Јована П. Јовановића учитеља из Јолака, да му друштво поклони историјску и друге печатерске справе. — Одбор одлучи, да се усвоји г. А. Живковић, да по овој молби изјачи своје мишљење: треба ли издати ништа поклонити.

128.

По молби г. Николе Сарчевића, да му Друштво да један прашич — окопач на поклон ил да отплату у циљу државна практичног предања с њим, пошто је подружница Гор. Миловољачна одустала од своје намере, да она ово предавање ове год. држи. — Одбор одлучи, да се пита подружница, хоће ли она ово предавање да држи ове год. и ако јој треба прашич — окопач за тај циљ, да благодарно јави.

129.

По молби г. Јована Срећковића учитеља, да му друштво да печатерске справе на отплату. — Одбор одлучи да се усвоји г. А. Живковић, да и по овој молби изјачи своје мишљење.

130.

Прочита се молба читаонице језичнице, да јој се бесплатно шаље „Тесак“ а поред тога, да јој се поклони по један примерак свих друштвених издања. — Одбор одлучи да се пита подружница нишка о овој читаоници и да изјачи своје мишљење: закључе ли и по чему — онолику пажњу друштву.

131.

По молби управитеља нишкогесне основне школе, да јој се пошаље ништо семена од детелине за школ. башту, да би се ученици усвојили са гајењем ове корисне бљавке. — Одбор реши, да се поклонити и изјачи семена од детелине.

132.

На питање резерате подружнице моше да друштво дати на отплату пут прашич — окопач Штампариу Јинићу олакшицом. — Одбор одлучи, да се да подружници пут прашич — окопач на пошач, она да буде одговорна за вештач, а оставити мој да га да коме хоће и ва који хоће изјачи.

133.

По изјављеном мишљењу подружнице пожељно, да би требало пошати Радомиру Миловољачу као прелом, угледном и спремном привреднику, поклонити амерички пут обртак. — Одбор усвоји јачи развоје подружнице реши, да се пошати учини овај поклон.

134.

Прочита се записник седнице своју седница и својшати, да су изабрани секретари:

- За разарство г. Вучко С. Богдановић
- о оточарство г. Алес. Ђ. Поповић,
- о шумарство г. Алес. Стојковић,
- о земљополство г. Алес. М. Секулац и
- о технологију г. Борисла Тодоровић. — Одбор примајући и циљу обрада важику секретаријату, да све предмете, по којима секција имају да раде, упути догањачи секретарија.

135.

По молби г. В. Стејиќког војвог калетина, да му се дозволи, да може на друштвеној адреси се справе ваљеници огрду од нишка — Одлучено, да се прозидано савна за нишку потребу неки да изјачи ову огрду.

136.

По изјави г. А. Живковића да не може и лако вршити послове на посеве на друштвеном пчеларству. — Одбор одлучи: да се уложи г. Живковићу да пројекат рада на друштвеном пчеларству, у предвидењу да одређи дине, које ће његово наређе извршавати.

137.

По молби г. Драг. М. Рашића манаџара из Липоваца, да може на друштвеном пчеларству увести два вршњача грм товола са стране. — Одбор одлучи, да се молбу допусте узео, пошто је ваљано извршио; али с обзиром на већ расправљено питање, са којим расаци страни треба поправљати наша доња товола. У будуће да се строго погледа на то и узео на друштвеном пчеларству допустити само за товола оних страних раса, које су узгојене за поправку наших товола.

БЛАГОДАРНОСТ.

Господа Михаило Павловић, брат му Ђока и син Милорад Павловић трговци из Београда, изволази су се уписати за чланове утемељаче «Дривосавског Кола Јахача» Кнез Михаило² за омеру ужичком, и положили управни по 40 свига 120 динара улога.

Овим својим племенитим чином Господа Павловић показали су и овом приликом, колико им је као познатим патриотима стало, да се овај ватешна и привредна установа, и у овом крају осигури и одржи и на корист отаџбине развије; те зато им одбор удружења најтоплије захваљује, са искреном жељом, да се и други Срби који се окупругом ужичком срећу деле, — угадају на госп. Павловиће.

Хвала дала се оваком родољубу.

12 Маја 1895 год.
Ужиче.

Одбор Дривосавског Кола Јахача
Кнез Михаило
за омеру ужичком.

Б Е Л Е Ш К Е.

Пролетњи живот пчела. — Не може се тачно одредити, кад пчеларство настаје. Чим појави ветрах зајвари у пошину, одмах се све пчеле пробуде из другог зимског сна.

Пробудене пчеле напуштају своје гнило и гомлавио вајку лутим лета, и покушавају једна другу, слажу да што пре изађу из вајку да се осигуре. По сиршету тога свог личног воља, престајући општег послу. Успремају пошину, чисте је, гребу бућу са сава и са дуљера, изнесе поновце, израђују покарете грађевине своје, часе а глате велице за усађивање улазника, гнобу и вајбаду на велика отвори праша, отварају жеље нагошћиве, доводе воу и т. д.

Цена мањим огласима: Од петог врте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних имена по 15 пара од врте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. 5 фор.; четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

С тим поновним плаћају понове удео и додатошност мајске и матица и развијене оно прво време највише се брину ови развојољубива поновств.

Ако дине уступај лето време она челе без преклада дошло свем праша, ратује се ако га где оћу. Но ако га нема још из из дини па на другу, брени, врби — пузио је да се пчелар сам побрине за тај прах у толико у колико је штељаво поновство погробо за пчелару свога поновства. У том случају ваљало је увести поновство израњих ситова и напуштати их брашном, бело шипчаном, рањавим или поновним, и поновним оброби на близу сит поновним нелевом нелем. Овај амелавали сит нелем је брао праша и нелем које поновити. После овега слетане из брашњаво сиве, и на поновне најбоље поновла и сривом га амелавати у поновла. Ова понов највише служи поновла на развојољубив поновств. Брашаво на изотоме јаје се пчелар све до поновне бербе штељаво праша, што код нас обичао бива час до почетка Априла.

Мај нелем за пчелара је највише сире, јер у то доба већ поновла нелем, својим живим радом плаћају пчелару интересе за трау, и траћати му трау поју им је поновљено, а себе понов темновом осигуравати за мјуту годину.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Сисна који су радил на примљивљу података за дело «Развојатк пољске привреде у Србији» — а нарочито Ваф. Магику свакому из Милошце — јанјав, да сам са звањем своју претмако нашоге рачуне, да су нута савези у свом ролу, ваљали, да ће бити одомени најважније и да ћу их ако привреде угулање и пољски штељави, поју брзу поставља овај понов, пригласи поновити и штампати у «Подошворородном Гласнику» од кога ће још ове године. — ако Бог да — јавља штеља улогама свста.

Ваф. Магику — «Првакна временске вајку» тражију да друштво пошде.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Ко ове године отпочиње пчеларити, нека забави:

ПЧЕЛАРСТВО² за потребу почетника и пчелара, израдио Светозар Ђ. Газриловић, Београд 1894 г² стр. 305 са 127 слика.

Ово је пчеларство удељено за почетнике, да по њему сама одмах на пчелану могу радити око пчела. Подељено по месецима опсиате јавно и престо сам радом око пчела. Други део садржа најважније из т. зв. пчеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити под српског пошопришл. друштва.

Министарство просвете, препоручило га је за књијевне основних школа.

За поклањање утешницама и испитима — врло zgodna и корисна књија.

Садрјина: Чавици: Начела за ошешивање стоне на извојбих (наставак). — Кошце и смотње пољског привреда (сиршета) Најважније врте воћа које би се могло код нас одошћати (настављење се). — Општи преглед за агринутуру у Србији. (настављење се) — **Гласник.** — **Допис.** — **Подрумјински и друштвени послови** — **Благодарност.** — **Белешке.** — **Одговори уредништва** — **Подвисти** — **Књијевни оглас.**

ПРЕДСТАВА И ГРАФИЦИ
УКУКУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ТЕЖАК

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОД. № 704 ПРВИНСКОГ ДРУШТВА
КОСИ КОПИТА БЕСЛАТНО.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:
НА ГОД. 3 ДИН. НА ПОДА ГОД. 4 ДИН.
ДРУШТЕ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ
СОБИЈУ ДРУШТЕ. ПОДРУЖИ. И ВАЖЕ У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ АБО ДО-
ПОКЕ ПРЕТИ. УВАЖАВАЈ ЗА ЦЕНА ГОД.
За иностранство:
НА ГОДИНИ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРЕД.
Цена описаних изложених је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 23.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 11. ЈУНА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ СТОКЕ НА ИЗЛОЖБАМА.

од
СЕПТ. Д. ГАБРИЛОВИЋА.

(ИСТАВАК)

II.

При оцењивању стокe ради премирања, на из-
ложбама, вреде следећи, засебни „прописи“:

Бикови са 6 потпуно измењаних сечњака, ако
нису у стању више од две године да служе за запат
искључују се од оцењивања и награде; бикови од
1¹/₂, 2¹/₂, године преминуштено се узимају у оцену.
Под поједнаким околностима, општински бикови до-
бијају првенство над приватнима.

Краве не смеју бити старије од 4¹/₂ године, нити
да су више од 2 телета имале. Изузетно могу се так-
мичити и оне краве, које су се и трећи пут телеле
у раздобљу између рока за пријаву и дана премирања;
то исто важи и за говеда, која су припуштана, ако
ће од прилике у тим данима да се теле.

Осем тога искључују се сва глава, која су одвећ
лаке или неправилне грађе, или јасно показују не-
сразмерност појединих делова сиром тела и обратно,
као што се то свуда и иначе чини, при другим на-
чинима оцењивања, одмах при првом укувном пре-
гледу све стокe, по појединим оделенима на из-
ложби.

Пошто је дотично главо, издржало ово претходно
оматрање, онда га треба привести на кивно тле, које
је даскама попоњено, или још боље цементом углачано
и онда с изрочито за то удењеним штапом за мерење,
треба приступити мерењу.

Најпре треба измерити висину гробена и уписати
добитиен број у косо обележени белог а слике 2,
рецимо нпр. 130 см; онда треба измерити висину крстне
кости код в; она не сме износити више од $a + 4 = 134$ см.
Ако би нпр. била висина 135 или 136 см значи да је
дотично главо претерано (*überbau*) и онда га треба
искључити.

Али, ако и ову пробу издржи, ако рецимо има
висину крстне кости 133 см. онда то главо, треба да-
љем испитивању — мерењу — подвргнути.

После в треба мерити б — средину леђа. Она
сме износити а — 2 т.ј. сме 1—2 см а код јако сте-
оних крава и до 4 см. дубље лежати од висине гре-
бена или крстне кости, рецимо, да би пример засно-
вали, 131 см.

После б треба мерити з, т.ј. висину оног места,
на ком је ред усађен, мерећи опет од земље до тог
места. То место сме бити а + 10, т.ј. оно сме до 10
см. више износити од висине гробенске, у нашем при-
меру, рецимо, да је за 5 см. више, значи 135 см.

Ако врх крстне кости лежи код в само за 1—2
см. дубље од гробена, то је без значаја.

Што се више ови бројни податци, добијени ме-
рењем на ова 4 места, подударају, што се више при-
ближују обележеним границама т.ј. што су једнакви
једно с другим, тим боље треба леђну линију оценити;
али што се у овим дозвољеним границама више раз-
ликују међу собом, тим ће мање битишу — „оцену“
имати та линија да добије.

Према томе како испадну мерења ових висина на
4 места, у нашем примеру:

$$\begin{aligned} a &= 130 \\ b &= 133 \\ c &= 131 \\ g &= 135 \end{aligned} = \text{леђна линија.}$$

обележава се вредност (даје се белешка) леђној линији.

При том је дозвољено уписивање и средњих про-
јева — половина — између 1 и 3; 3 би значајно дакле
одлично, али пошто линија није савином права, а ипаче
добра, добићемо број 2¹/₂ и унећемо је у књижици у
линију иза штампаних речи „леђна линија.“ Затим се
не мери *ширина леђа*, но се од она оцењује да ли је
једно-образна и довољно широка; рецимо да нас она
задовољава, онда ћемо дати највећу белешку 3.

Сад треба измерити дужину трупа и на слици упи-
сати број код д, рецимо у нашем примеру да је из-
нела 166 см. Овде постоје оваки односи за тај број:

1) код главо испод 3 године дужина је = висини
гробена + $\frac{1}{4}$, исте, дакле у нашем 130 +
13 = 143 см.

2) код главо од 3—4 године, дужина ће бити
= а + $\frac{3}{4}$, гробенске висине, дакле 130 + 19.5 = 149.5
сант. мет.

3) код главо проко 4 године биће дужина $a + \frac{1}{10}$ гребенеке висине, дакле $130 + 26 = 156$ см.

С овим мерама дужина стоне је довољна; што дужина више превазилази ову меру, с тим је боље треба оценити. Дакле, пошто смо у нашем примеру означили ову дужину са 166 см, то сасвим без брига можемо за дужину дати белешку 3 = одлично.

Слика 2.

Белешке за оцену

Објашњење.	Објашњења.
б см бити од а — 2 см.	Дења ануса 2 $\frac{1}{2}$
а не сме бити од а + 4 см.	Ширина леђа 3
г не сме бити од а + 10 см.	Дужина трупа 3
д парнице = $a + \frac{1}{10} a$	Ширина прсију 2 $\frac{1}{2}$
ека стоне од 3—4 год. = $a + \frac{1}{10} a$	Ширина карлице и пракови 3
преко 4 године = $a + \frac{3}{10} a$	Дужина прсију 3
ф парнице = $\frac{1}{3} a$	Раса 3
е такође	Коса 3
ж најмање = $\frac{1}{3} a$	Месни знаци (шине) 3
Белешке	Глава и рогова 3
3 = одлично	Форма и став ногу 3
2 = добро	Кретање 3
1 = средње	Укупна појана ¹⁾ 6
0 = рђаво	Сума бележака 14

После тога се мери ширина дотичног главо од једног бона ребара до другог иза плећана, па исто тако и од једног кука до другог. Треба да се добије број, који у нашем примеру треба да износи најмање 130 $\frac{1}{2}$ = 433 см.

Ако су ти бројеви пошто је главо 4 године старо напред 45 а позади 47 см. онда ћемо под б) дати белешку 2 $\frac{1}{2}$, а под е) = 3.

Главо која немају горње ширине, треба искључити, а код којих су знатно веће треба у толико повољније оцењивати; најбоље белешке за обе ширине испашће, ако што мање одударāju добијене мере једна од друге.

На послетку се штап за мерење и осми пут узима у руке, да се измери дужина прсију непосредно иза плећана; она треба да износи најмање половину гребенеке висине, дакле у нашем примеру да је дужина прсију 70 см. за то ћемо мереном главо дати белешку 3.

¹⁾ Овако се висине бележака удвојава место 3 = 6, место 2 = 4, место 1 = 2.

Више се то главо нема шта мерити, но треба оцењивати „расу и боју“, за тим каквоју коже, млечне знаке (виске, односно млечно огледало), подне органе, крај главе и рогова, а тим форму и став ногу.

За тим треба животно два три пут тамо амо провладати, те да се оцени кретање.

(продуже се)

ЈОВАН ЂЕРЗОН (DZIERZON)

Човек, који је стекао неоцењених заслуга за човечанство својим проналасцима, открићем тајанственог живота пчелиног, који је својим неуморним радом издигао пчеларство на достојну висину деветнаестог века, то је поп Јован Ђерзон.

Поп Ђерзон је рођен 11. Јануара, 1811. год. у Луковицама близу Крајцбурга, у горњој Шлезави, где је његов отац Симон имао нешто мало имањина.

Ђерзонав онекоковани отац био је такође велики љубитељ пчела и ваљан пчелар; но пчеларство је у сламином кошницама, које су у то доба биле тамо модерне и најобичније. Љубав према пчелама била је дакле попу Ђерзону тако рећи урођена; јер тек што је проходао а већ га је могао човек видети у малој баштици, како бањала оно кошница и наслађава се пљењем у њих.

Као дечак најмање је пратио сваки покрет тих малих окретних животињца. Отац му по кад што није могао дати агодного одговора на поједина питања, јер младићу није испред ока ништа умалао, што би у животу пчела заслуживао највише. Прво образовање добио је Ђерзон у основној школи свога роднога места, а пошто је још у почетку показао необичан умет и способност, послао га је отац у оближњу варошку школу у Питтсен. Кад се Ђерзон и ту одликовао од осталих љака, отац му није жалио никаквих жртава и послао је свога ваљаног сина 1822. год. у Бреславску гимназију, где је Ђерзон 1830. год. ступио на универзитет.

И ако је Ђерзон у школама посветио сав свој труд науци, опет зато никад није заборављао на своје љубимце — пчеле. Празнике и школске распусте увек је посвећивао Ђерзон трмама свога оца, са којима је доцније самостално управљао са највећим успехом. Сваку прашку употребљавао је, да што изближе позва пчеле, набавио је сваку књигу, где би могао што прочитати о тајанственом животу те омиљене животињце. У 1834. години био је поштринен и добио је место капелана у Шалковици. Број после тога и то 1835. год. постао је парох у Карловицама.

Чим је дошао у своју парохију, одмах је у парохијској башти организовао угледан ковануц. Број преседа његових так се брзо повећао, да оно место, на коме је ковануц подигао, није му било довољно, и с тога је био принуђен, да устројава ковануке и по другим општинама, као своје њиљце. Није потрајало дуго времена, а наш Ђерзон имао је 12 ваљаних кованука на разним местима, у којима је било 4—500 па и више јаких трма.

У целој околини звани су попу Јовану „краљ пчелара.“

У Фебруару 1853. год. завео је Берзон на своје ковалуку италијанску пчелу, што је у оно време била велика реткост. Он је био први, коме је пошло за руком, да разнородни италијански пчелу, и тако да се та пчела рашири по целој Европи. Благодарећи својој досетљивости и способности, за врло кратко време био је у стању да открије основе и правила, по којима се та врста пчела може облагородити. Следећи путем, тих својих правила он је италијанци доиста и облагородио толико, да се код њега могло наћи много племенитијих италијанака, но у самој њиховој домовини. Непрестано потраживање италијанских матица и ројева, принуђавао га је, да у интересу свога здравља уништи неке своје удаљење ковалуке, јер је тим распрострањеним радом и сувише изнуравао своју снагу.

У почетку је кованисао у Христовским кошницама. Но, непрестаним испитивањем и после многих покушаја, пронашао је пчелам савршенији стап. То је празник са покретним саџем, који је још и данас признат као добар и раширен по целој кугли земљи. Кад је Берзон сазнао, како је корисно, нарочито младим пчелам, уметати у кошницу почетне саџа, снабдео је све припреде Христовскога празника покретним детинцама на које је прилепљивао или цело саџе, или само почетке.

Овако савршен празник могао је по својој вољи или да смањује, или да повећава; могао је сваки сат извући горњим отвором, на или га омет вратити на своје место или га у други који празник пренети. Но Берзон, као неуморни мислилац и радник, није се на овоме проналаску зауставио. Размишљао је и даље, како ће тај свој проналасак да усаврши. И разуме се, постигао је оно што је желео, и тај свој празник тако је удеоно, да пчелар, служећи се тим празником, постаје прави заповедник и господар пчела; да може разат сваки сат по сат водити онакав каква је био, и врати га у кошницу.

Овако проналасак овековечио је име Берзона, и до год се буду употребљавали празници са покретним саџем, на какве они модификације били иначе, име Берзона неће престати да се помиње, нити ће се моћи кованцијама угасити слава његова.

С почетка је Берзон удеоно само једнокатне празнике; после је покушао да направи двокатне, на трокатне, шестокатне и напослетку целе панаљоне.

Од тога доба од кад је Берзон пронашао празник са покретним саџем, постала је пчела домаћа животиња у потпуном смислу те речи, јер је и Берзон од тада постао прави и потпуни господар свију својих пчела. Тек од тада могао је пажљиво посматрати цело унутрашње устројство њихово и тек од тада је могло људи испитивати цело тајанствени живот пчела.

И доиста на основу само таквога посматрања и испитивања и могао је Берзон да оснује потпуно нову и истиниту пчеларску теорију, која је као истина науком и практиком потврђена, убрзо постала главни основ природног и рационалног пчеларења.

Увођење италијанске пчеле пошло је за руком овом духомном мајстору да све суње и примедбе поиншти и многе невернике принуди да буду следбеници његове науке.

Као кованцијом изишао је Берзон на јавност први пут 1845. године кад је почео да пише у Францдорф-

ским новинама. Још те године били су обогатени пчеларским јавности веома занимљивим његовим чланцима. За тим је се Берзон тешико разболео и дуго боловао, а кад је се од болести предуго написао је прво своје дело о пчелам: „Теорија и пракса,“ у Бриту 1848. године. Неуморно и без престанка разматрао је и читао живу пчелу пчеларску, — трику, и године 1852. издао је „додатак“ првоме делу својем, који је био нова прегобачка ризица за кованције. Године 1854.—57. издао је: „Пријатељ пчеларства“ у Шлезвију у месечним свескама у којима је Берзон описивао своја посматрања о пчели италијанској. Кад су његови старији списи били потпуно растурени, издао је у 1861. години опште познато и омиљено дело: „рационално пчеларство,“ које још и дан данш има знатне научне цене.

Име Берзоново постао је познато целој свету; у свима деловима Европе, па не само ту но чак и из мора, признат је Берзон као велики мајстор пчеларски. Многа учена друштва и друштва земљоделска и пчеларска и у Немачкој и ван Немачке огласила су га као свога почасног члана, и послала му своје дипломе. Берзон је постао члан царске Леополд-Каролинске академије; члан слободног немачког друштва за науку и вештине у Франкфурту на М; члан земљоделског друштва у Бечу; у Лавову, Грацу, Брину, Верони, Паризу и др. местима; осим тога постао је почасни члан českog пчеларског друштва у Чижковици, Хрупињу, Ческом Броду, Паску, Хаубоком, Хоржици и у многим другим местима. Немачко министарство привреде одликовало га је за те неоцењиве заслуге његове за земљоделе, двома сребрним медаљама; а на скупу свију пољопривредника и шумара у Бреслави 1869. године предата му је златна мадаља од стране немачког министра земљодела. Надвојвода Хесенији уграсио је Берзона 1868. године ритерским крстом Лудвикова реда, другог степена итд.

Шта је све Берзон за пчеларство учинио, види се из његових дела, у којима ни једно слово није излишно. Тешико да ће бити когод толико срећан да Берзона претече. Великих и ненадмашних заслуга за даљи развистак пчеларства отенао је Берзон и тиме, што нам је однеговано и пчеларски васпитао ђаци који су његов понос и прави израз његове пчеларске вештине; између његових ђака највише су се до сад истакли Берлешп, Клајне, Етл, Јарковски и после њих и многи други. Делатност Берзона нека послужи за навак као углед свима пријатељима и привреницима пчеларства.

Е. Ј.

Најважније врсте страног воћа које би се могло код нас одомаћити.

(Наставак)

8. Мокрица (Poire de Bouchet Runde Mundnetzbirne) изврши врста агаласких вршњава, неједнаког облика средње величине, бледо зелени, софљосласта, мекана, орло узрени; при крајем Августа, а може да се одржи до 20 дана. Дрво не расте тако велико, истина добро рађа, али без штете не може да поднесе јаке мразеве, а ако је ипаче задовољно и са хладнијим половима.

9. *Чоржа* (Grise bonne, Gute Graue). Ova je kruška vrlo boje i ravne kore, srednje veličine, pravilnog krušastog oblika, ukusna za jelo; zri u Avgustu. Drvo joj dobro rađa, a mesto ne probira.

10. *Davara* (Beurré d'Angleterre, Englische Sommerbutterbirne), podolaka kruška zelene sočivosti, svega žute boje, ovalnog oblika, srednje veličine. Zri na kraju Avgusta, a može da se odrazi samo nekoliko dana. Drvo joj bujno raste i dobro rađa, ne probira mesto, a nije ni zimoprolasna.

11. *Zelavaka* (Epine d'été, Pinkletter Sommerdase). I ona kruška dolazi među najodličnije azijsko letoće voće a upotrebljava je i u poljoprivredi; srednje je veličine, oblika krušastog, boje blede žute, pokrivena sivim peludima. Zri u Avgustu; a može da se odrazi 3—4 nedelje. Drvo brzo raste i bogato rađa.

12. *Grlovača* (Klavisbirne). Ova kruška istina nije toliko za jelo koliko je za voljanju i za sušenje. Sufusija je, zeleno žuta s jedne strane, a s druge ishrana pretnim prugama. Drvo poraste vrlo veliko, skoro kao tri i neobito mnogo lista. Zbog ove svoje osobine sada se ne uo planinama.

13. *Natarača* (Langbirn). Kruška uglavna, kruška i duplastija no mnoge druge kruške, blede-zelena i žuta. Zri u Septembru i može da se odrazi samo 3—4 nedelje. Drvo raste veliko i bogato rađa. Vrlo je zgodno za sađenje po vlogama, i s toga a i iznare je vrlo važno za poljoprivrednu.

14. *Planinara* (Schwärdner Weithirne); i ova kruška dolazi u red planinskih kruški. Kao svirna nije baš za jelo ali u poljoprivredi može se upotrebljavati na razne načine. Nije kruška istina, nije baš ni uglavna, žuta je; zri u Septembru a može da se odrazi samo nekoliko nedelja; ali pri svom tom može se svakome savetno preporučiti, jer joj drvo veliko raste i bogato rađa svake godine.

15. *Biserica* (Biserica Negrenbirne). Zbog svoje ležate, ovalnosti i ravnosti, ova kruška dolazi u prvi red biserične sove voća. Zbog je krušaste, oblika pravilnog, boje zeleno žute; zri u Septembru. Drvo brzo raste, rano staje na rod i rađa vrlo mnogo.

16. *Bražavica* (Beurre d'Amanien), kruška porodila od Francuza, ispravnog je ukusa, u ustima se prosto rastapa. Boje je žućkasto zelene; zri septembru, a kao se

ostavi da prozre ova obravnava. Drvo dobro rađa i brzo raste, ali iziskuje i dobru zemlju i ugodan položaj.

17. *Međaša* (Sommerackerbirne), kruška iznare krušaste no nepravilnog oblika; avne krompirastog no krušastog. Boja joj je zelena žuta s jedne strane, a s druge onaj joj je boja ružična, a pesak pretnim peludima pokrivena. Ukus je mekav; vrlo je prijatna za jelo; zri u polovinu Septembra. Drvo joj se više štvara no što u nas raste i na zgodnom mestu dobro rađa.

18. *Novosela* (Rummetter Birne), kruška koja je zgodna za planinske predela. Nije baš tako velika, ali joj je boja lepa: pomarančasta, poprečna zatvoreno crvenim peteljama. Za sušenje, voljanju, pekmez i ostale upotrebe u poljodnoj privredi vrlo je zgodna. Zri septembru, Septembra. Drvo brzo raste, rano je, veliko poraste i duboku starost doživljuje.

19. *Novosela* (Volltragende Bergamotte), lepa, žuta kruška ukusna i voljanika; zri septembru Septembra, ali početkom Oktobra, a može da se odrazi samo nekoliko dana. Drvo je zgodno za bašte no za polja ali koja druga mesta, hladno i visoko raste, brzo staje na rod i obilato rađa svake godine.

20. *Vrsta* (Beurré de Parisianont), kruška srednje veličine, ovalnog, pravno zeleni, neugladno obojena, mestima sivekaha, duple. Kruška ne baš tako lepa kao što se vidi; Ali oset tako, no samo što ima led ukusa i što je dobra za jelo, i) za upotrebu u poljodnoj privredi, dolazi u red najboljih kruški. Zri početkom Oktobra, drvo joj je vrlo trajna i rodno.

(Nastavlja se)

Д О П И С И.

Сибирь 16. Апрель 1895. год.

Сибиряк је ово у вишој мери сврста топичког; ово личи поред других Сибиријских пасире. Са свих страна оповио је брлина, која се тог, и јасно показује, да се, када живи становници овог места поје не воде разума о себи па и своје потког. Још

ПОДЛИСТАК

ПОЉСКИ И ДОМАЋИ МИШЕВИ, И СРЕДСТА ПРОТИВ ЊИХ.

(СТАВАКА)

Пољски мишеви хране се билим разне врсте, а најмилије им је од билим врло и ситна. Чим се пределе изишле из нове таворе се по странима, извалама и глењима лако могу, а кад стигну усев, баци се на њих и биљу. Дотле их се прилично и намножило, па кад навале на њих, брао се у њоме готово. Земљу прорију на све стране и прорешају тако, да не можеш наћи места њих, а том приликом оштете наравно и многе корен и гдеоју иштуру стабљике, на коју њиху. Што остине зрвено оно потимане на други начин. Чим се смрине, поврне из својих подземних ровова, да траже храну. Завују у њиху, подиру стабљину жита и че при земљи, обале је, па онда бирују из плата, што им се допадне. Ако их што у том пољу спречи или ако им се што на плату не свиди, они га оставе да проваине, на обавују други. И не само да тако подирују своје левне потребе, него се истим тим начином старују себи и за зиму. И кад су сити, не одмарују се у ложи својој, него још једнако живо раде. Обавују стабљину за стабљиком, па све редом носе у своје ровове, док не изашу своје оставе алакем и зрпко. Где када се доси, да не могу да унесу обору стабљину, него је оставе где у путу или на улазу у ров, па онда сутра дан можеш наћи по два три оборена влата око једне мишеје рупе. Тим начином на брао униште читаву

ишу, а кад је опустоне, прелазе на другу. Са поновеним (обореним) иштом на њиве иде им наравно, још много лакше и брже, јер га не мрзју сами обарати ашга та одмах развора. Кад тако сву оловину сатру; те им не стране хране; али кад их која друга невоља са насобине прогони, онда се диску и седе даље. У тој сеоби су ровом издржали и одвајни, и савлажу велики смеће. Превајају у грдици чопорима и најштуру реку (нар. Рајну, Мајну, Језеро, па и морне ружаве на се у једни мих отворе у каквој плодној равнини, где их пре тога ишало и не беше, да је за часак сатру. Такав једни чопор у ствљу је да за једну ноћ понинети иштуру читавог једног поља, па и читавог једног краја.

Али и кад не навал таконом иштом и толиким бројем као нека бујина, него кад се узету пољско и постепено у обични размерма, ишак је штета од пољских мишева за пољску привреду огромна. Рачуна се, да пољски мих са своју сврху потроши дневно 20 грама зрна, — да дале треба за годину дана преко 7 милијард хране. Поред тога сатре и упронате бар још половину од те величине обрадују и оно, што не може да појде или што не може у своје ровове да унесе. Према томе се може с пуни правом рачунати, да сваки пољски мих и његов на једној њиви или на једном пољу оштети долак-клена тог њива за 1/2 мила жита ишвања... па што их је више тим је, изврвено штета већа. Рачунамо ли пак, да се само од једнога пара за једну годину по половним правима може да изакоји ишк 500, онда је јасно увидети, да је довољно само неколико хиља пољских мишева, па да за годину дана униште сву иштуру једнога товака. Пољски мих је, диме, велики непријатељ нашем ишвају.

Него, срећом, и пољски мишеви имају својих непријатеља који их гоне, леде и латру. Читав низ ноћних тичурна хране се пољским ишвањима, а тамаш их ломаче, а сви њих захтуру ту поган и друге животиње. Мшара, лобод, сова, чака

живи zna građani u ovoj opštini, koje su po istini branili semak duševni, i obrube, za batnje, i vode da ima još obruba na Banjani; dok je nestalo na pašnjakima kod nek jeze granične, sem na kućnici (južnoj strani), koje je u nekoliko i Petška zaklonila. od nekih-odnosne ruzi čovosne? Možda ne ho reći pa kud se vode gora? Eno kud. Dok su Turci gospodarili ovim krajev, ovu nisu branili šumu na se, semko nikako je mo kleso, a kad je nestalo zra na poriznini, suda je soko trnovno na su vadili ošle i žive, dok nisu toka brad otgala, koja ota klesolu sliku predavačaju, i sad mo oživioe mudo ono pomuđavizna treba he klogo golašna, dok 'ninih građ' ograna Plesna, vidamo obrube;

Godine 1899, godine na učitelja u Sibevu, i kad sam rasmatrao ovu upravu nacionantizini i najzavršavao predlo, skoro u celo! Srbi, ukleho sam građo aio, koje su sami građani sebi počinili na šta više, vidim da još mo kleso porosku huznu i žive, na migrirane, i otkah zabrani 'ninih građ', od stovke i da se politike raslovi- i klesati batrena i drugi drveća. Govoreći mi spasio prinom da ho vola jednou odmeta Sibevu u Nin, i kmetovi vide da je tako, ali ho ve pomogiti otkazivna, što nekotni ne mogu, to kuzma nioše. godine 1892. oko 17. Avgusta, pavelo se ježno pri obak i kza kuznu ovaia kao iz vrela: ne široje 5 minuta a u zimigrada otale grmaka zamenk i vode čitave Morave pologino kza soku klovnu gurajući stene 3000—6000 kila kazu i odnese nekoliko ktera vinograla, uzari u selo kize nekoliko zgrada, i zolenjica; i da je, trajala noha još 4—5 minuta, otkalo bi polovnih sela.

Kad se uverioe savelo da je istina što sa govoro, otkah svoju zbor i klesu reševu da se nikakva više stona ne pušta na 'Ninih građ' nego godine kleso je rasakani, dušova, batrena, i klesati drveća, i tako sda svaio izreše sva ho na 10.0000 kovala po golom brdu, nu blagovredni pravolno! bogotivni ovoga brad obrada je zemna trava, na lešto savelom, a klesu i sva kaze, i vna klesala, da he se usneti ako se otkahni brata i u buduće bude kovalu.

Čem sam doš u Sibevu polnesem akt da mi opština kzelu potrebu kovu, i da de rade svete da se zavela široko dvorštne livane, ovesnika, itd. i da se širokna brada klesali, kza je proci- tati akt u odobru jednou obzorima, klesu! ja podam da se to rani jer he posle doha drugi učitelj, i nasti da je to lešono, Kao su širo- ke bante na nena sda šta oše? Ja se nuraloh time kzelovani usom sam opštini da bar s ova kloga školaku budu poje jedu nošna. Čim ograni odmah poslani mladica i posodi otkaznu, savelo

krige grolnja. Nu kad otkah posluži, i doho Mita Borčević za pred- selnik, koji prihvati moje predlo, odmah klesati u Topčadler ovolo- vno; kzelom 40 kovala rava noha; i posdam u širokno! banti a širokno dvorštne savela livana i ovesnika;

- Sad širokna banti ali pri stoji otkah, na 1 akr, prostora kila 1. 61 dose otkaznu u netoj god, otkazivna grolnja,
2. 4 kzeluje Avrišovo,
3. 7 jabuka otkazivno sele,
4. 3 Brestane,
5. 3 Mušuvke,
6. 1 Krušica,
7. 2 Lioše nitome avtozgorine,
8. 1 Trošnica s tri čole,
9. 3 Karpota,
10. 11 kovala ruzna sa 6 čolci, kao čarena ruzna Marina (škola) za Avrišovo.

11. 6 Boroza beza i čini u drugoj godini životu.

Od šerba kila: Dale, dublza, duna čivosa, lepe Kate, karava- čila i drugo! kzelu noha u o okolnih Niša kzelu.

Od porba kila: Sem običnog šerba, 5 čolci avrišpora gramka, šerba reke, kuzu revo ita.

Školako je dvorštne savelo.

1. 7 Lina,
2. 8 ovosa,
3. 10 kresni drveća i batrena.

U ovoj opštini kza postojia he družine za pripredu, gra- đanska i klesu, a tako više postojia i dve družine otrelačno, gra- đanska i prva brata koju sam ja pri 5 god. ustakovio.

Ono selo Broči na 330 glava porosa, a kza preno dvakot otloz svinova, u raskim zvalovni, 7 uče vkrasne škole, lešonom meji živa, ostavi su u srednjim školama i učiteljsko! školni.

Sada Malu okolnih Topler Ralovnoh i Vagoze Plesnoh, duha su pripredu, on kza predlo klesu rade, na ukuparečno polnesivno. Samo su ono izreše novakimno da kizu 1000 kovala rava noha, rasakani su rasakani i zaveli raskim zvalom, ovo selo kaze kelo kzelu na budućnost, ovoga mesta ote šta razi dobra u- prava s otkazivno.

U prošnoj godini, brata Ralovnoh i Plesnoh svoje kzelu- grade, a tako i Borje Ralovnoh, i Plesnoh Ministara Sibeva sa uređim prijavka, to he i ovo godine činiti, rani oturjanje od

a, roda, jež, tvor, zemlja itd. hvataju ih gde ih stignu, a i lovinca mača pa i gde koje peto nehe to propustiti. Sem toga njih polnesi miševci i od velike misle (a da su im gvozd i letka skromita i topla), a još moško više od plavak i obič- nih kisa ili velikih snegova, naročito, ako se staju na pre- čudn tonitu. Najlosle zvala spomenuti ču, da i oni boluju i gaju od raznih bolesti, pa da se i sava nehe sobom gloze, kolu i zatiru; — pojašioe oko žene, mladunča i hrane. To su — dakle — srestva vojima sama priroda trebi to ce- prijavkae usava, i kojima brani čoveka. — Da nije njih, davno bi on vrlo često najveći poroz — miševima.

Nego na žalost, gde kada ta prirodna srestva nisu do- voljna, da teškako trud odbrane od navale polnesih miševna, i oni bi ga uprošćavali, da sam ne pregu u borbu protiv te nemani. U toj borbi dovinjo se čovek na svoju ruku i upo- trebavalo rava srestva — kza s uspehom, kad uzakudno. Čak i vlasti, drlake i učena Društva priхватили su stvar kao svoju, i pomagane pojedincu i opštini,ma, kako bi se što lakše branili. Tim zajedničkim zauzimanjem propašena je čit-ava povorna srestva, koja se pojašioe još i danas upo- trebavaju. Da navedemo samo najvažnije, pa da vidimo prednost vakuou.

Kao što neš spomenuh, stari ven je smatrao polnesi mi- ševne kao nezadu, koju bogovi šalju grešnom svetu pojašioa i kaze rava, pa je u takim prilika ma tražio pomoć od bo- gova. Ta vera uzvula se i u srednji ven, jer sine do novije doba duha se brane od polnesih miševa molitvama, postom, pojašioem, zavetima itd. Vladine šaku anatemu na polnesi miševne; pobonni hrišćanima pose litije u zarasna noha; a zakletva, kojom su svetstena lida 14. i 15. veka gonila taj gad sa usava svojih vernih, glasila je ovako: «Adjuro vos omnes magos qui hic constituti, ne mihi inferatis injuriam. Assigno vobis hunc agrum in quo si vos peccati detegerint, matrem

deorum testor, ignis vestrum in septem frustra discerpat.» (Zaklećim vas miševni što ote oke, da mi ne činite ništa protiv. Zaprećujem vam ovo polje, i ako vas posete onoga tu za- četec, tako mi bogorodnici, svalet od vas ku raseje na sedam kovala.» Pored svetstena lida palajalo se još i naročitih «vestina», koji su se time iskjučivo bavili, te od mesta do mesta kizi i pilasne miševne zaklonila, na vodu puzovali, u gosti i dušare mamili, hvatali itd. a ništo od toga za- primalo se i dan-danas. U sad se «nose kriga» u više i noha protiv svake štete, a Mužamedzinici kizu čak u Meku po svetu vodu, te kome prevaju voda zarasena polnesim miše- vima. Po ošbi se razume, da je sve to balo i ostaje ali kela vera, ali česta praznovernica, pa da je prena tome i dejstvo: — miševna je nestajalo, kad su se odelavili, ali kad su ko- jimi prirodni načinom rasterani i uništenii.

Veš je kelo postlo, čim su duha počela posmatrati i rasuđivati, pa premo tome svoja srestva braniti. Razuman te- žak opazio je, da neke životinje loše polnesi miševne, na ota- te životinje — svoje odbrane radi — čuva i geruje. Što ono ne utamite, to on i njegova čezad (pri oranju) batnana potuku, a to je jevatno i lako. I najviše dete moke u loz na miševne, pa je od pomoći, a gde je još i vlast to naredila te mišije leševne plava (kao što šupred spomenuh), tu je od toga postla i neke male larale. Sem toga teraju neka mi- ševne vodom, sumporimn ugrišnikom vatranom itd. ali su ta srestva i skupla i neupozivajna s toga, što upirno ne ta- mane, nego samo za vreme protretuju.

(zaključeno)

первоспоре. Грошта је прошле године мало било, пошто су виноградчи о первоспоре бољеша били али је грошће добро било; оне се још енвоксера није појавила, виноградчи су сви орани и окопани, и већ пуштају пуне, пошто је вода зрела била, то има изгледа на добар род ако га пролетни мразови не укинуће.

Пшевцак омиња као и пролетина, изврсно су за сад, има их и класа;

Ну пошто ома извучише народ изма из немодла, то се јано народ поплацио од енвоксера, основа има пуно планину јер код овог енвоксера научено, и спремно за овуку ситуацију; омет Сибево тешко ће моћи што омавати; а ово уредно; скоро пола атара земаља га камен; па гас и има земље то је планина, и веће моћи америкина успевања, а где има и дубле земље, то је слаба која омет не поноси Америчка вода.

Ово је већ три године како се појавила енвоксера, у селу Каменици код Ниша и у вашином пољу, ну то је доста за студију да та земаља није ни 4 ектара позорела, докле ствину још млинае саазама, да виноградчи које је изела енвоксера, понаврају се, тако ми је причо нека ошание Сибевачке да кад је лето био у Вршцу, да су сви виноградчи који су извршени, па ново из земље изваљено, и сви се ред пољаци крај зито, и ово је за ситуацију. Сваком зму буре крај па можда и енвоксера.

Овако у овом крају све виноградчи су млинае, да се ошание рано постоје с раслином у Нишу, и да би га требало обуставити бар за 2—3 још године народ нека, да би расалине у Нишу гурга змање енвоксера а од америчке воде, веће ни за 190 година пошине; зато неће да би порисно било, али, приредно друштво умова г. министра, да обуставе расалине у Нишу.

Пирвае у народу и стоји добро је.

Пред. батке прил. подржике
Јакос Поповић
учитељ.

Полошница 22 Маја 1895 год.

Ошанијама да се који год приврарили из ове околине јани текучи са својим апаратом, — пробама доста времена, а изврши у палу да та дуплето већином приврара имава брзина развоја млинае, — рени се да ја ја из ошание приврара моста проговори што год у „Тенка“ многогодишном пољопривредном институту, како би и остали приврара приврара смислаи ошанијама разлетно и привреду.

Приврарили ово ошание бине се свима граница ошание приврара, с пенина више, а с овима мање, али носавише ми је извањене земаљарања и сточарство, па они ивику нису развијени.

Пошто су ошанијама већином стремела а брзина то и увеча који се па мина гаје слабе доходе приносе било због јани сунца, или обротно због велики вода које све однесу, у равнице, с тога их није вајда ни љубити, сем мало што се ваће зита по лунама ово вода кичи народ већином иде у аргентину и тако зрваја мало пошто те куле хране па своју кућу, а који нив стоне пошине он је продаје и кузује зито.

Прошле године 26 Јула ударя Јана туча (град) неаичине пошаниног јави и све до носе сручи и доходе приносе тако да сво потребе сала народ за нова изваља, — ову штету тражила смо од власти да се појим било путен народ ошанија, а власт је ослободила само I и II возна од вање; — Нишае народ ошанија сала три већине млекодукаце, које није аквалити нико од пре 25 год.

Нето млекодукаце ушанилиае су за обротно марочито на шавине то су рвае због шавине грава пошаниа, шавине шавине и у ошание страници под нас су добре, кузују због прометне шавине дошав са пошанија и сад се тек у прву кошу, праше, Јавае због у ошание порасту пошаниае су, и марочито шавинае због шавине прометне, а и без шавине су до прва саково-дан била а од тога доба жмао је шавине која је много пораст билаа изваља те је се мало и изваља пошаниае и бујати.

Пеша у овој околини има привачно, али се још у пастарама гаје и аспиритачки наученом развојамае и негур; — у ишанија гурваја или Керошине пошаниа, али некако „Центрикуе“ на ил је омет сел мила и гурваја од мало ваје.

Смисла буба у овој околини слаба се гаји, а минаа би непе привачно, — пошто има привачно лудина.

Венотрада над је како немало изваља и што имамо у неколицине по немо да шари.

Цене су ишту омае:

100 нтр. кукурз 14—15 динара,
100 „ пшеница 12—14 „
100 „ ома 16—12 „

Рајаки од 9 града 190 нтр. шавинае 17—20 динара.
„ „ 20 „ 160 „ луце 50—60 динара.

Ошание у ошание цена је рђава.

Стање заравња гино луци тако и домаће стоје повољно је.

Драг. С. Пурић
ошаниа.

ВЕШТАКЕ.

ЉЕШТИИ ЖИВОТ ПЧЕЛА. — Летњи живот пчела почиње у Јулу. У томе месецу, ико је преме пољско година угодна, ирава пчела сабе и труде се да све нападну и меду пуноше млади ил претемат приликом. У томе је месецу обаврава млада обилном млекодукаце, усуда чега се роје ивише у том месецу навајше.

У Јулу је пас што је свимае познате шавине Температура; била и креће пошаниае се, и с тога зрваја пчелана салати се. Тај месец обилно ренаа, да се приврара дала изваља добуа бербу и медунаа или младице храном, којом ће у негоднае добу сакувати живот суну.

У Августу обично је негоднаа шавина а по шави је ивише и лека. Грађанае сала престаје, ошание праха шавине се, развојамае чепа све ваће и веће салби. Чине се ивише заквалити дошанијае млинае и шавинае сваву кушавина и гурваја на ошанија; акле опрваљаване и ушавинаеае става у коме ће ивику привачити.

■

ИСПИТИВАЊЕ МЛЕНА. — За испитивање млена не текучијае ошание службе различни апарати. Ти апарати омау се „млекомери.“

Испитивање је и најважни начин испитивања густине млена, а чини према кољачени наваља, која се окупи на млеку. У млади густине испитивања, мжине се тако млинае и марочито ошанијае меду наваљесто обина, који је на што делова разведе; у млеку се ошаниа млеко да стоје до другог дана. За то време ошание се паваља на ошанија, а рационаје се од млена без наваља, по тамнијае боји. Кад је се наваља тако припунала, онда се па томе млекомери заборо првине иви меду лебаљну наваља, и по шавине се ушавине млади густине млена. Другае ренина: колико тек зрваја била па лебаљни своја наваља, година је провентна густина млена.

СКУПАЊЕ ПИВАЊАЕ. — Преме, за чим је паваља шавине па површину млена, мжине од пошание у млеку; а је тошота већа, што се наваља, пр сакупи. Пошаниае се од ошанија обина од млена и шавине па површину да 48 сахати, и то при обичној тошоти, а при вишој тошоти и пре.

Пашама се мжине кушати два пут, тј. иви наваља са ушавине млена у веће прикушати, а са вечером, сутра дан у утру, па носе 12 сахати, тако исто ушавити. При ставају млена, пошание се јавља део мжестог шофера мжати у младице население, која, разине се бина ушаву те се пошание дучити спремна, — „мжно се пошаниае, ушаву млеко“ — Да не би тога било, кушати се спречити пошанијае те пошанијае:

- Смањивањем тошоте, јер шавина тошота потпуноаке отшаварае мжестине;
- Спречавањем потресала млена ма па који дучити ово долазно;
- Опрваљаване чистоте у млеку и судовама;
- Долавањем различних хемијских прервита, који пошанијае мжестину млеку привачити. У овој мжине приворуче се сада и то не више од два грама за један литар.

Пашама, да не се у овоме случају морати дучи по обично да причепа, док се паваља сакупи, али и то је боље но да се млеко ушаву и иви ни то мжине мжестина. Ако хоћемо да иви је паваља потпуно салта, морамо је ситувати у оно време, до још мжине иви мжестина да мжине а, то је пре 24 сахати; јер се мжестина мжестина у

СТЕЧАЈ

За радове, која ће се по решењу управног одбора Срп. Пољопривред. Друштва печтати у *Пољоприв. Календару* за 1896. годину.

1. Сејалица.
2. Овас.
3. Бивовска сместишта.
4. Ждребал на заједничкој паша.
5. Подизање дудара по општинама.
6. Виногради на песковитом земљишту.
7. Јасен, брест и граб.
8. Прерађивање млека.
9. Бресква.
10. Важност гајена пернате живине.
11. Избор места за пчеларију и наво пава уредити угледни кованци.
12. Првени патлиџан.
13. Храна и хранљење срп. земљорадника.
14. Пчеларство.
15. Липа.
16. Приповетка (с пољопр. намером).

1. Чланци не могу бити већи од 4—5 листа штампаног слога и награђиве се по оцени управног одбора кад календар буде готов.

2. Рок за подношење ових радова оставља се до 15. Јула об. године.

3. Позивају се пољопривредни писци, да по овом стечају израде чланке и да их до одређеног рока пошаљу на адресу друштвеног савезања да је за календар.

Бр. 1253. Из седнице управног одбора Срп. Пољопривредног Друштва 13. Априла 1895. године у Београду.

О Г Л А С

Господин Министар Народне Правде претиском својом од 16. Новембра пр. 1894. год. ЗБр. 2919, изолова је наредити, да се прилози граа свиња расе беркширске, која се гаје у Добричеву, не налажу народу по наредству 3. месеца старости као до сада, већ кад напреће по 10 месеци, и то женска — кравице — пошто се предходно оложае (бугаре) са најбољим заводским нерастовима.

О тога, што ће се у будуће издавати старија граа свиња повећана им је и цена, и то мушкимма по 80, а женскимма по 70 динара од граа.

Ово се ставља до знања онима, који су ради у будуће набављати из овога завода свиње беркширске расе за прилози, да похитају са својим пријавама; јер се раније прејаве

неће узимати у обзир, већ ће се издавати овим редом иако се од сада буду пријављивали.

Бр. 277. Из начеларске одеље управе државне струге 21. Фебруара 1895. год. у Добричеву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Ко ово године отпочиње пчеларити, нека набави!

„ПЧЕЛАРСТВО“ за потребу почетника и пчелара, израдио Светогар Л. Гавриловић. Београд 1894 г* стр. 305 са 127 слика.

Ово је пчеларство удељено за почетнике, да по њему свама одмах на пчеларију могу радити ово пчела. Познато по месецима описати јасно и просто сви радови ово пчела. Други део садржи најважније из т. за пчеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити код српског пољопривредног Друштва.

Министарство просвете препоручило га је за књижице основних школа.

За поклањање ученицима и испитанима — врло zgodна и корисна књига.

У штампани је, и биће кроз који дан готова књига:

СПОМЕНИЦА

1-ве КРУШЕВАЧКЕ ИЗЛОЖБЕ, ОД 1891. ГОДИНЕ

Са извештајем о изложби, постигнутим резултатима и стању благоста изложбене, и списковица: добротвора, часника и свију награђених излагача на крушев. изложби.

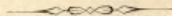
Од Велимира Виторовића извештај о изложбеном одбору и председника крушев. пољопривредног подружја.

Издање изложбеног одбора. Штампарија Малаћенића и Будимовића у Крушевцу.

Ко би желео имати ову књигу и мањњом израђују и уређују књигу, из које се најбоље и најтачније видети може права вредност крушевачке изложбе, са планом, програмом и тачним резултатима ова успешна извештај привредне изложбе напо, — тај нека се обрати са приглагом: „Крушевачкој пољопривредној подружји“ или штампарији Малаћенића и Будимовића у Крушевцу.

Књига ће изићи 6—7 штампаних табала и цена јој је 1 динар.

Добротворну изложбу, Часници и Чланови изложбеног одбора, добиће ову споменицу бесплатно.

Цена мањим огласима: Од *ветит* врсте од једног ступца по 10 пара динар; од осталих кружних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор а. в.), пола стране 10 динар (5 фор.) четврт стране 3 динара (2.50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара динар државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: Чланци: Начела за оцењивање стова на изложбана (извештај). — Јонка Ђорџа (Djorzi) — Најважније врста воћа које би се могло код нас одгојити (настављење се). — Допис. — — Белошце. — Подстија — — Стеца. — Оглас. — Књижевни оглас.

Власник и издавалац СРП. ПОЉОПР. ДРУШТВО. ПРАД.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА. Одговорни уредник СВЕТ. Л. ГАВРИЛОВИЋ.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

ПЕТОМ СКУПУ „ПЧЕЛАРСКО-ВОЂАРСКЕ ЗАДРУГЕ У БЕОГРАДУ“ ЗА 1894 ГОДИНУ.

Поздравни Задругари!

Пет се година навршило од како је основана наша Задруга, скромна и по својој снази и по успесима, које је могла постићи. Ако се погледа на њезину прошлост, на невоље и погодбе под којима је она почела радити; ако се у памети потсетимо на све теškoће, које је Задруга имала на путу свога пословања; ако се то све стави с једне стране на оцену, а с друге стране успех, који је имала Задруга, једва се можемо задовољити с њезиним садашњим стањем. *Оцрпа наша свела би се на живогарене и чуване наше заједничке имовине.*

Управа Задругина радвала би се, да се може хвалити великим успесима, али не смећући с ума да је права истина у свакој прилици најбољи пут, којим се може доћи до истинскога напретка, постарала се да изнесе пред вас истинито стање Задруге, те на тај начин даде могућности Задругарима да упуте послове њезине у овој 1895 години овим правцем, који ће бити најбољи за постигнуће оне задаће, коју је Задруга испунила на својој застави кад је основана.

Господо Задругари! Дозволите да прегледамо редом поједине радове Задругине за 1894 годину, и да се у овом послу дотакнемо прошлости њезине толико, колико нам је потребно да одржимо везу у радовима и да потсетимо на поједине тренутке Задругине прошлости. Починамо најпре

1. О пчелару

Првобитна мисао, да Задругиним пословима на друштвеном имању управља стручно лице, изводила се лагано, и готово неprimетно, преко г. Буричића више од три године. Лутање и неуспех у пословима, поред других ститијих узрока, нагнао су ондашњу Задругину управу да отпусти г. Буричића у најрадничје време и да се послужи *приремењом* г. Периновићем. Услуге, које је учинио Задруги овај привремени стручњак нису биле дугога века, трајале су мало више од три месеца. Управа прошлогодишња уверена, да Задруги не остаје ништа друго него да потражи правог стручњака за пчеларење и вођарство, обратила се била

једној великој челарској Задруги у иностранству, и умолила је, да јој пошаље стручњака за означену потребу. Најбоља Задруга, којој се управа наше Задруге обратила, то је челарска Задруга у Варшави. Она је с готовишњу, наком се одликују свагда наша браћа Пољаци, ступила у претпекну с нашом Задругом, и упутила у почетку пролећа оне 1894 године г. Јована Гута.

Нови челар г. Гут, ступио је у дужност 1 Априла, и одмах прегледао Задругин челаник, на поднео о томе и свој извештај. Већ овај извештај понајве да број кошница, који је претимио и дочекао нову челарску годину, не може остати по старом начину него мора да се распоређује тако, како ће се с челана постићи ово, што узаклеи управа Задругина. Управо, челар је поставио ова два задатка: добијање меда и воска или произвођење ројева. Мишљење челарево било је, по његовој оцени места где је челаник, по броју кошница и вероватноћи наше, — да се управа Задругина у овој 1894 години задовољи малим произвођењем ројева а гласно да буде добијање меда и воска.

Управа Задругина усвоила је челарово мишљење, и по његову плану похитала да омогући извођење тога задатка. Најважнија посао плана челарева састајао се у томе, да се кошнице Задругине поделе на више места за пашу, т. ј. на неколико група по 50 до 80 кошница, јер место на коме се налази Задругин уљаник једва да може подмирити у пашу довољно малени број 50 до 80 кошница. Али, поред одичне предузетљивости г. П. Татића, овај адвокат, да Задруга смести једну групу својих кошница на његовом имању више Топчидера, — управа Задругина није имала могућности да челарев план изврши. Та немогућност била је материјалне, повчане, природе. За превоз кошница, за смештај њихов на новом месту, за особене чуваре, за ограду и макар најмање експоните и чела и чуvara, — требало је потрошити повећу суму новца. Управа Задругина није тада распалазала баш тиме, а држала потпора, коју је Задруга уживала — остала је баш у то време кад је највише требала.

Према томе остале су све кошнице где су биле и дотле, те се морала Управа Задругина задовољити

само чувањем кошница и радовима на уланцику и земљишту.

2. — На тај начин радња управина и челарова свела се: на уређење уланцика грађењем стаза посепајући их шљунком и чишћењем; — на снажење слабих кошница, додавањем читавих рамова с челама из других кошница; — на замењивање старих матица младим матицама; — на ројење и добијању мало ројева због кишовитог времена а отуда слабе паше: — на скупљање меда од едде, јер га није било од аине; — на тамањење трутова што их челе истерују из кошница што је знак да се неће ројити; — на раздавање правних кошница; — на оправљање старих кошница фарбањем и осталих; — на живљење и млађење ражи; — на кошење и вршај јема; — на коsidбу детелине и траве и њихову смештају; — на преоравање земље и засевање едде за јесену пашу чела; — на скупљању како ранама тако и пожегача и пепицу њихову за расицу; — на чишћење кошница и спајању слабих с јакима за зимовник; — на засађивању лива, багрема питомих, грађење растила винове лозе из македонског семена; — кошање рупа за расађивање шљива; и т. д.

3. Управа Задругина, изабрана на збору Задругара 6. Фебруара 1894 године, састајала се у седнице четрнаест пута и расправљала поједине Задругине послове давајући им правац. Захваљујући усталаштву председника и благајника управа је успела толико да сачува имовину Задругину и да врши послове у правцима, које су означила правила Задругина.

Међу најважније послове — како је већ поменуто — јесте примање новог челара г. Јована Гута и његово отпуштање. Нови челар радио је само пола године на друштвеном имању па је отпуштен, по својој молби, у почетку Октобра 1894 године. Ово његово драговољно наухтање Задруге наше мотриво је тиме, што налази да су средства с којима располаже наша Задруга малена, и да од тога долази немогућност развијању челарства у онаком обиму, који би му осигурао будућност његову. Налазећи се залета у положају тешком за одржање Задруге, управа је са жалењем отпустила овога вреднога и стручнога човека.

Тако сада Задруга нема стручнога школованог челара, али место њега има практичнога човека како у челарењу тако и у грађењу кошница, рамова и у воћарству. То је Јован Лаић, сарадник на осипвању Задругина челашица, сарадник на грађењу кошница новог ћеронова и амеританона система и сарадник осталих Задругиних радова. Он ради скоро три године код Задруге, у врво време као помоћник г. Буричића, а сада и као заступник челара и воћара.

4. На крају 1894 године, господо Задругари, целокупно стање Задруге стоји овако:

I. ЧЕЛНИК

а. Кошнице с челама.

1. На челанику заузимало је према извештају за 1893 годину, 221 кошница с челама;

2. Презимило је и при пролетном прегледу које својеге које погрло те у Априлу месецу нађено 198 кошница с челама.

3. Приновљено је 40 ројева, — што свега износи 238 кошница с челама,

4. Спојено је у Септембру месецу 33 кошнице с челама, које су биле слабе, те тако је зазимило, и за 1895 годину остало, 205 кошница с челама.

Оне кошнице што су зазимиле за 1895 годину налазе се смештене у 156 великих кошница и 49 кошница малих.

б. Празне кошнице.

1. Пренесено, по извештају из 1893 године, за ову годину празних кошница: 153 комада разнога система;

2. Продано празних 9 комада кошница разнога система;

3. Приновљено празних 9 комада кошница.

4. Налази се свега празних кошница 166 комада разнога система: а, Велике дугачике кошнице са по шест одељења 2 комада; б, Вели кошница са по два одељења 6 комада; в, Кошница већег система са дуплим новим дуваровима и новим капцима 43 комада (међу њима једна нова кошница израђена по упуштњу г. Гута); — г, Кошница већег система покривене (омотане) сламом ражаном и розом 87 комада; — д, Кошница малог система покривених ражаном сламом 8 комада; — е, Један комад кошница малог система прерађена од ћерононе за дуплим дуваровима и са два одељења; — е, Три комада ћерононова система; — ж, Десет комада амеританскога система; — з, Шест комада кошница прерађених од амеританона и других старих с новим капцима. Оне служе за селење ројева.

в. Мед и восак.

1. Пренесено, по рачуну инвентара из 1893 године за ову 1994 годину 56 кг. меда;

2. Пренесено старог саћа за тољење воска опет по рачуну инвентара за 1893 год. за ову 1894 г. 100 " "

3. Добивено у 1894 години новог меда 2312 " "

4. Остављено у 205 кошница а у 1226 рамова за израду чела преко зиме, по оцени при ревизији 2113 " "

5. Остало исеђено и продато 171¹⁰⁰ " "

6. Враћено старог меда на челанику за резерву 51 " "

7. Враћено новог меда опет за резерву 33 " "

Свега: 2368 " "

8. Истопљено из старог саћа 28 " воска

9, Истопљено из саћа од 1894 29 " " "

Свега: 57¹⁰⁰ " "

II. ОД ВОЉАКА

Г. Распадници.

а. Каламјево младца од крушана, јабука и дуња 250 комада;

б, Усађено дуња 100 комада;

в. Усађено јабука 300 комада;

г. Усађено крушака 400 комада;

Све усађене воћке поконио је Задруга г. Стеван Атанацковић овај трговац. Произведене су све из семена и набављене су из иностранства. Г. Атанацковић чушио их је на царинираници приликом продаје.

д. Од засађених шљива пожегача у 1893. години, када су младице узете као издаци из жила, од 397 комада примило се само 200 комада; а у 1894. години засађено је пожегача шљива 200 комада;

ђ. Расађено 200 комада лоза од македонскога грожда. Ове су лозе произведене у пролеће 1894. године па у јесен расађене;

з. Засађено на челанику и поред пута, који води на челанику 37 комада лива;

ж. Засађено на панциу спрам Куманулићева имања питомога багрена 30 комада;

з. Направљени расадници у 1893. години од кошнице од шљива, бресана, кајсија, бадема и ораха, — нису имали успеха никаквога, јер ништа није никло. Али је у 1894. години поново направљен расадник од кошнице бадемових, трешњових, пожегача, кајсија, бресана око 2000 комада.

и. Расађено младица од кајсија 40 комада. Ове су младице произведене из кошнице а добивене из Аубровника.

2. Воће од воћњана.

1. Добивено од шљива 60 литара ракије;

2. Добивено и продато крушака, трешња, и шљива 223 кг.

III. ПРИВРЕДА ОД ЗЕМЉИШТА.

Засејано ове 1894. године и добивено од усева и траве:

400 кг. јечма, 340 кг. ражи, 150 кг. алде, 100 кг. кукуруза, сена са детелном 2 пласта, и сламе једна намарица.

IV. ПРИНОВЦИ НА ИМАЉУ.

1. Саграђена једна шува 7 м. дугачка и 4 м. широка, покривена сламом, — за склоњитице кошница и кола и представља вредност од 50 динара;

2. Саграђен један хладник;

3. Направљен оквар над кашњом при улазу на челаник са натписом од дрвених слова у вредности 25 динара.

4. Подигнута застава на стубу од 11 м. висине, обојена и окована. Поконио је г.г. Фр. Тоболар и Мића Петровић.

5. Начињена подиошница од блеха по руском систему и по упуству г. Гута. Поконио Задруга г. Фр. Тоболар.

6. Направљено 2000 рамова новог система.

V. СТОКА.

Задругина кобала опашена је државним пастувам у Марту месецу 1894. године те је суждребна.

На храну пса друштвена издат кукуруза 100 кг.

Господо задругари! Друштвено имање полисаво је и оцењено, по обичају и досадашњој пракси, те је с те стране потпуна тачност и уредност. Списак те имањне чува بلاгајник, јер је он саставни део بلاгајнице Задругине.

Рачуне о дохоцима и трошковима за 1894. годину поднеће بلاгајник г. Мића Петровић, коме управа има захвалити за њихово уредно и тачно вођење.

По тим рачунима Задругари ће се уверити да наша Задруга у овој 1894. години не може показати напретка него застој. Што није било напретка има више узрока, који су стојали изван могућности Задругине управе да их отклони. Једини су извори елементарни, а други општи. Што су подбашни приходи са челаника томе је кривица у рђавој овогодишњој пашин чела, јер су месеци Мај и Јуни били кишовити те су челе имале веома лошу пашу, а месеци Јули и Август били су одвећ сушни те опет није било паше за челе. На тај начин приход од ројева и меда није био готово никакав, међу тим ти су приходи предвиђени за 1894. годину на 2720 динара. Ну, и поред све нероднице у челарењу, дошла је друга већа невоља којој се Задругина управа није могла надати нити је могла очекивати. У време највеће бербе за челе, онда кад је управа из све снаге прегла била да својим челицама вађе рада у прибирању меда и воска, сустигла је Задруга туча с оне стране одакле би требало да је свагда сунце греје. Потпора државна не могла се добити, а она је предвиђена била буџетом на 2000 динара. Тако је постао овогодишњи дефицит од 4720 динара.

На тај начин, господо Задругари, сва направљена управна разбила су се, и она је имала бригу да сачува Задругу од других већих штећа, у чему је и успела. На вама је да узмете у оцену све оне појаве, да изаберете нову управу и да наредите како ће се радити у овој 1895. години те да се постигне она завештана задаћа, коју је задруга исписала на својој застави.

У киорист упознавања нашега народа са рационалним челарењем и у интересу материјалнога напретка наше задруге предајте вам управу да се оснује повише челарских станица дуж наших железничких пруга а на згодним местима за челарење. Од ваше оцене и одлуке у овом питању много ће зависити напредак наше Задруге.

Нека је допуштено, господо задругари, јавити вам да је задругина управа држила своје састанке и архиву у стану „Српскога полупривреднога друштва“ на мли Задругаре, да изјаве захвалност управн „Српскога полупривредног друштва“ на овој услузи. Исто тако предајте вам да се Задругари захвале приложницима Задругиним на њиховој пажњи и покониома, а на име: г.г. Стевану Атанацковићу, Фр. Тоболару и Мићи Петровићу.

Завршујући свој извештај дужност је управи саопштити Задругарима, да су на основу „Правила челарско-воларске Задруге у Београду“ иступила из управе ова господа:

1. г. Јеврем Гудовић, по реду избора;

2. г.г. Милан Антић давањем оставке, те га, по решењу управе, заступало г. М. Вујић; г. К. Таушановић и Душан Спасић због одласка из Београда.

Саопштавајући ово, управа моли Задругаре да избором попуне ова места.

Надзорни одбор прочитаће извештај свој о томе, како је руководила управа с имовином Задругином, а тога га управа препоручује пажњи Задругара и моли за решење.

26. Јануара 1895. год.
у Београду.

Председник
„Гласарско-шоларске Задруге
у Београду“,

За конавоку, закл. одбора,
Милос. Р. Маринковић.

Чланови одбора:
Мића М. Петровић,
Марко Т. Милошевић,
Никола Вујић,
Горчаков Јанковскић.

СКУПШТИНИ ПЧЕЛ-ВОЂАР. ЗАДРУГЕ

саопштиј извештај редовној на дан 29. Јануара 1895. године

Надзорни Одбор Пчел-вођ. Задруге за 1894. год., част има на основу члана 42. правила задругиних поднети тој Скупштини сљедећу извештај о имовини задругином и њеним примањима и издавањима у 1894. години и то:

I. По гласу Благјајничке књиге Задруга је имала на крају 1893. год. што је прешло у 1894. год. у готову 1185-95 дин.

II. Она је по гласу благјајничке књиге и докумената привредила односно добила продајом своих производа 716-36 „

III. По гласу благјајничке књиге Задруга је примила у текућу 1894. г. за продате удеонице 938-40 „

И тако је Благјајна друштвена располага са сумом свега. 2840-71 дин.

По гласу благјајничке књиге и докумената задруга је имала у 1894. године свега издатка динара 3321-80 пара, према овоме она је више издала — односно задужила се са динара 481-09 пара.

Овај непокривени издатак има се покрити помоћу државном коју је г. Министар Народ. Привреде у 600 динара за 1894. год. одредио, а задруга до краја 1894. год. није примила.

Кад се ова сума од г. Министра Народне Привреде прими и њоме дужна сума од динара 481-09 пара покрије, онда остаје за 1895. годину динара 118-91 пару које се као готовина сматра.

Ово је извештај о стању благјајне друштвене, а што се тиче њене имовине она стоји овако.

По гласу инвентара друштвена имовина састоји се у сљедећује:

(лице 205, празне 166) II.	I. Вредност у зградама	2430— дин.
	у пуним и празним кошницама	6265-60 дин.
	III. Вредност алата и машинерије	513-20 „
	IV. Вредност материјала направљеног	295-29 „
	V. Вредност коња и коњских прибор	400— „
	VI. Вредност усева и растинаја	229-25 „
	VII. Вересија и непродати производи	184— „
	VIII. Прибор канцелариски и поучне књиге	110— „

Динара 16427-34

Осим напред изложено вредности по инвентару и билансу на закључку 1894. год. имаде још 4 удеонице непродате, којима је номинална вредност 40 динара, а непродате су зато што су неправилно израђене, зато одбор овај предлаже Скупштини тој, да она огласи оне 4 удеонице као поштенне, и да се Управа задругина са вредности њиховом не задужује, осим напред изложено 4 удеонице води се по књигама задругином као вересија динара 1-60 пара као такса од ненаплаћене уштенне неких задругара којима се сада незна место бављења, зато одбор овај предлаже тој Скупштини да она одобри да се овај динар и 60 пара огласе као пронази и да се управа задругина овом сумом и не задужује.

Сви издатци који су чињени, чињени су на основу одређеног буџета, и оправдани су надлежним документима, а и по осталој радњи задругине управе била је по нахођењу овог надзорног одбора у свему правилност, на зато одбор овај моли Скупштини да она изволи задругиној Управи за 1894. год. дати своју разрешителну.

На последњу Надзорни Одбор сматра за дужност да и то достави тој Скупштини да је управа друштвена за све своје радње прибављала саветовања и надзорног одбора и у његовом присуству своје седнице држала и по његовом престанку закључке доносила.

28. Јануара 1895. год.

Београд.

Председник Надзорног Одбора,
Чед. А. Поповић.

Чланови Надзорног Одбора:
Б. М. Табићевић,
Драгослав Здравковић.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаја за Србију:

НА ГОД. 3 АНГ. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИП.

ЛЕЖИШ. ЧЛАНОВИ ДОМАЋИНИ, ЧЛАНОВИ
СТРАНИХ ДРУШТАВА, ПОВРЕЋИ И СЛИЧНО ОШЕЊЕ
ДОВОЉАН ЛИСТ У ПОЛУ ЦЕНЕ АНО ПОС-
ЛОВИ ПРЕТИ. У ПЛАТРА ЗА ПИЛАТ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРКА.

Цена огласама изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 24.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 18. ЈУНА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНЈИВАЊЕ СТОКЕ НА ИЗЛОЖБАМА.

СЕКТ. ЈЕ. ГАБРИЛОВИЋА.

(наставља)

Када се ово сврши, онда треба посматрати општи изглед (утицај) животног у погледу на хармонију грађе, јачину телесног развоја, рано телесно развиће код младе стокe и на привојну подобност.

Докле је при вршњању бележња за сва остаља осматрања била довољна бележња 3 за одлично, бележња 2 — за добро, а 1 за довољно, докле при осматрању општег изгледа треба бележити Дуларати тј. да 6 буде одлично, 4 добро и 2 довољно, 5 и 3 то су средње оцене.

На овај начин нормиран је највиши укупни број поена у суми 42.

Чим се једном грлу да бележња 0 самачно од оштричана оцењивачког суда, при осматрању ма кога дела, то се животно искључује из даље оцене и утакмице.

На тај начин у књижицама чланова оцењивачког суда, може у већини случајева, за сваку поједину рубрику да испадне различан суд и другачија бележња за разна грла, нарочито за оне рубрике, које се не добијају мерењем, нити се могу мерити.

Пошто се тако осмотре и оцене сва на изложбу доведена грла, онда се свих 5 чланова оцењивачког суда повлаче ради договора; за свако грло, које је до краја остало да се такмичи, а није искључено у почетку, ни после при мерењу, сваки ће оцењивач сумирати бележњу, која је у нашем примеру износила 41; ако су остала 4 оцењивача добила на пр. суме 37, 35¹/₂, 40 и 32 а нето горњу суму 41, добиће се укупна сума = 195³/₂; кад се то подели са 5 добиће се број 39¹/₂.

По осматрању и оцени свих грла, што ће код извештајних оцењивача нпр. за 40 грла, од којих су 10 одмах у почетку искључени, изаскивати четири часа времена, треба она грла, која су добила више од 20 поена, по реду добијених поена поређати. Онда се могу и даље искључивати неподобна грла по оцени оцењивачког суда. Код већих оцењивача, то бива ређе, да се на ново приступа одбирању.

Треба нарочито да напоменемо, да сва оцењива-

ња грла треба одмах по осматрању још и измерити на ваги, да се зна њихна тежина.

1889. год. 11. Септембра у Бресту, била је једна смотра од 8 бикова и 38 крава из 11 места. Суме бележњака претале су се између 24³/₂ до 37⁴/₂. Том приликом је председник оцењивачког суда, после оцене држао говор, у коме је разложио опширно и објаснио нови поступак за оцену, што је за 9 грла однело 20 минута времена.

Говор је од присутних с нашим, готово са страхопоштовањем саслушан, тако, да је из тога, као и из целог тока прекирања писца још редова стеноа убеђење, е је сам поступао од свих заинтересованих као по све правичан, примљен (Dr. Eisbein).

Таквих смотри говеда односно прегледа било је од 1884. сваке године на 70 разних места великог Херцеговина баденског; раздвојено се на 65 хиљада марака награда и то за бикове у 4 поступнице од 72 до 200 м. за краве од 50—150 марака; јунице се не награђују. Поред тога за 12 најбољих бикова из целе земље утврђено је исто толико вајарских награда од по 200 марака. Награђена грла добију жиг на рогу и сопственици морају дозволити окр. мареном лекару преглед и контролу за 2 године, да ли их за то време и даље употребљују за занат. Интересантна је још одредба § 6 уредбе о томе, која гласи: међ' појединачно добрим грлима, првенствено право имају она, која припадају члановима пољопривредног друштва.

III.

Да би се могли одмах уверити, на неким примерцима домаће стокe, који су код нас премерени, како у овом погледу стојиша са нашим сојевима говеда, у довој табјини, спојисава мере неколиких наших сојева.

Из те табјине видимо, да су од кодубарског соја наведене мере за 2 примерка, од тамнавог 6 примерка 2 примерка укршташа ове стокe са страном (швајцарском, али већ алиматизованом) производи укрштавања.

Из групе средње моравског соја говеда имамо мере за Јасеницу подунавску од 5 примерака, за Јасеницу и Лепеницу крагујевачку — од 11 примерака, за срез паравински — од 1 примерка.

Свега од 27 примерака говеда главних преставника домаћих сојева.

Премери ове стоке предузимају су у савним другом циљу — ради штудије наших домаћих сојева и опредељивања листих. За тај циљ премери су много сложенији, врше се мерења на много више места, но што је то случај при премери стоке ради онега за друге послове.

Али, као што видимо и из тих мера, могу се поједини употребити за наш садашњи циљ.

На упоређења тих мера, са премерима страних сојева стоке, можемо извести оштри, по нао врло утешни закључак: да *бољи преставници* (такви су бирани увек за ове премере) свих наших домаћих сојева говеда, ни по висини, ни по крупноћи, ни по подобностима за разне користи у домаћу, ни по хармонији и лепоти тела, не уступају, ни у колико *повољним примерцима бољих страних раса говеда.*

Нећу овде да објашњавам, чему нас ове уче овакви премери и овакова упоређења, нићи је место и прилика, да саопштавам закључке, на које нас наводе целокупни премери ових преставника наших домаћих сојева говеда. Само ћу да учиним пажљивим читаоце, на последњу рубрику ове таблице, у којој је престављено, *„колмога треба да је дужиња тела стиром висине“* код мерених грла, а према њихом добу старости.

Од 27 примерака — грла — чије се мере излажу у таблци — 16 грла, према добу старости имају савним правилну размеру дужиње тела стиром висине т.ј. при оштри заслужују белешку 3 (најбољу) или 2 (средњу). Значи, да је код њих труп савним како треба развијен.

Дале су интересантна садеба упоређења по појединим сојевима, чији су преставници заступљени у таблци:

ПРИМЕРИ МЕРЕЊА
НЕКО-ЛИКИХ ГРЛА НАШИХ ДОМАЋИХ СОЈЕВА.

НАЗИВ ГРЛА	Година старости	Телна у л ^п .	Висина грбана	Висина крстне кости	Висина леда над слабицима	Висина реопитне порета	Дужина трупа	Колмога треба да је дужиња стиром висине
1. Колубарски сој говеда								
а), Во	6	480	137.5	137	134.5	—	165	164.9
б), Во	5	540	145.5	143.5	135	—	166	174.5
2. Тахнавски сој говеда								
а), Крава	7	—	144	138	—	—	163.5	172
б), Во	5	—	149	145	139	—	173	178.8
в), Крава	12	—	102.8	123	—	—	142.5	123
г), Во	5	425	130	129	123.5	—	144	156
д), Во	4	515	131.5	128	130	—	146.5	151.9
ђ), Во	7	—	142.5	133.5	—	—	148.2	171
3. Укритање са страног стокос								
<i>(Лодички породил се)</i>								
а), Бик	4	—	129	138	132.5	—	159	154.8
б), Крава	10	—	119.5	121	—	—	147.5	143.3
4. Средње-жоравски сој								
<i>а) Ласеница — водуваока</i>								
а), Бик	3	—	138	142	—	—	170	151.8
б), Во	—	—	148	149	—	—	176	177.6
в), Крава	—	—	124	132	—	—	160	148.8
г), Во	4	—	142	145	—	—	173	163.3
д), Крава	7	—	130	133	—	—	165	156
<i>б) Ласеница и Ласеница — Крвајевачка.</i>								
ђ), Крава	11	—	136	139	—	—	174	163.2
е), Бик	2 1/2	—	128	134	—	—	160	156.6
ж), Во	7 1/2	—	140	138	—	—	170	168
з), Бик	2 1/2	—	148	150	—	—	165	168
и), Во	5	500	152	154	—	—	182	182
ј), Бик	2	—	128	124	—	—	154	140.8
к), Во	5	—	145	148	—	—	177	174
л), Во	7	550	153	157	—	—	184	183.6
м), Крава	8	—	130	132	—	—	155	156
н), Во	6	600	152	155	—	—	179	182
о), Во	6	450	145	144	—	—	173	174
<i>в) Парабиски фрез</i>								
п), Во	5	—	143	143	—	—	169	171.6

Od 2 primera kodubarског соја, имају сасвим правилно развијено тело 1.

Od 5 примерака тамнавског соја, имају сасвим правилно развијено тело 1.

Od 5 примерака средње моравског соја из Јасенице подунавске — имају сасвим правилно развијено тело 4.

Od 11 примерака средње моравског соја — Јасенице и Лепенец краг — имају са свим правилно развијено тело 7.

Od 1 примерка средње моравског соја — из среза парафинског — имају сасвим правилно развијено тело 1.

Интересантно је, да и оба примерка укрштања у том погледу, показују сасвим правилну величину дужине трупа сирам висине његове!

Кад би и слике у таблица наведених примерних грама, могли сада да изнесемо, поучљиви би се још многоме чему и из њих. Овако довољно је и ово неколико напомена, које у интересу штедне не стају много, јер парцад клишета по фотографима мојим и других, стаја би прилично више, но што би писац ових редака, могао да жртвује на олтар пољопривредне науке код нас. Он се све једнако нада, да ће доћи време, када ће и то моћи нешто да вреди и кад се неће жалити такве незнатне жртве од познаних, те да и наше сточарство, буде представљено на потпуно научним основама, у којима су и многи наши стручњаци иначе врло непоуздани и — слаби!

Даљу науку, коју нам пружају моје студије домаћих сојева — морам и овом приликом, до бољих времена, задржати у својој збирци и у својој приватној архиви

(српачке се)

О СТАЈАМА (ПОЈАТАМА) ЗА СТОКУ.

„Најпору стајању на овца правину.“

Здравље и успешност стоке, поред године хране и неге, зависи још много од здраве и угодне стаје.

Стаје су стомак бивалишта и као таква служе стоци да више циљава. У њима се стока негује и храни; у њима леже да се одмор кад је заморан и слабачка; у њима се заклања, кад су на путу непогоде, па на то је потребно — да еу здраве и угодне.

Да стаја буде у свему добра и угодна за смештање и угодну (рационално) гајеност стоке, она треба да одговори овим најважнијим условима здравља:

- а) она треба у свако доба, — дану и ноћу, — да има довољно свежег и чистог ваздуха од најдешње топлоте;
- б) ваздух у стаји треба да се често обнавља, т. ј. онај тонап и загуњави мора из стаје напоље, а чист а свеж с поља треба да уђе унутра, али без промаје;
- в) стаја треба да је довољно и видна у светла;
- г) стаја треба да је сува;
- д) она треба да је толико пространа и угодна, да стока у своје месту, може угодно да лежи и да се одмори, и
- е) она треба да је тако сарађена, да се стока у њој може по вољи претићи, а да нема општа да се поједи.

Ако стаја не одговара свим овим условима здравља, онда је она више или мање шкољавна за здравље стоке и економије намере. Та шкољавност стаје не узнајеу се никад одмах, кад повестију из организм, већ, свихд висше непозабнима, пошто је дејство тумача, и то је убрано оно главно, због чега се лоше стаје ређе тумача за узрок болестима во-

што оне у самој ствари заслужују. У овоме су погледу највеће штетноне здравља и економских намера: „главни, познани ваздух, алата и мрш у стаји.“

Треба ли стаја у свему да одговори предним условима здравља, онда је нужно, да пољопривредни, још при грађењу стаје, има у виду ове најважније тачке добре грађење:

1. *Положај за стају.* Свако место најбоље за стају: под сеном. Не више хитијесних разлога тражи се за стају свакад навиша мала, сува узвиштина, која је мало удаљена од дувених етамова, видна и баруштана, јер такомо земљиште не само што је угодно и суво, већ су ваздух и светлост важни за живот, могу онда боље присутити.

Влазне и подрумате стаје, као и оне што су под брлом, прасу су нездраве, јер у њима стока често пади од болести, које проузрокују повлажен ваздух и влага у стаји, као што су: *ове крвке болести, прострел, тифус, шкробуле, инфлуенца, шал и угубола, црвени ветар, зарацио проливање, побацивање и друге.*

Коварнице и говедарнице треба свакад издати: „по дужини“ али тако, да врата и прозори на њима буду окренути „на север или на запад.“ Ово је добро за то, што ће на овај начин стаје преко лета бити умерено хладне, а зими довољно топле и што стока неће узнемиравати мушце, које, обично изу по ветру. За овчарник треба увек изабрати подветну страну јер је то добро због ветрова, а и због тога, што је овчарник овако зими топлији.

У пролеће, кад се снег стане топити, отварањем и затварањем прозора и врата на стаји, гајаници се могу онда врло брзо навикнути на свеж, проветан ваздух, који им веома препа здравље и отвара пута за боље преживљање.

2. *Оквацина стаје.* — Све стаје треба издати на хакном отвореном земљишту, које је удаљено од помијара, дубришта, баруштана и др. јер то све квари ваздух у окolini. Ни стаје треба и да су мало заклоњене од ветрова, а за то најбоље служи листови дрвеће, које треба садити око стаје. Ово дрвеће не само што стају добро заклања од јакних ветрова, већ леги и од јакних прилепа од сунца, дрвни врло добру пријатну хладовину.

Земљиште у око стаје, а нарочито пред говедарницом и овчарником, треба да је равно и суво, јер се тиме ова стока може боље да заштити од опасне болести папка. — Ако је влажно и каловато, треба га песком засути или га треба дренажирати и наместиати добро канал за одвођење воде. У непосредној близини коварница и говедарника треба се побрикнути још и за добре испусте, а у близини свагда за какво мало парче просторије, као би, нарочито младца стоке, по летом времену имала где да се натрчи и подише свежа ваздуха, што јој веома вреди здравље а особито удове. Још је боље, где је могуће, да се они испусту или тако звано сточна тралашта, доведу у везу са стајама, што је нарочито добро за младу стоку: „ждробад и телад.“

У близини стаје треба да се налази још и каква тенућа или изворна вода.

3. *Величина стаје* — Величини стаје одређује се једно — према величини, а друго — према броју стоке и осталим просторијама у стаји. Стаја одвећ велика — нездрава је, јер је хладна не само зими, већ и леги, па нарочито школди у том случају, кад у њу стока дође знојави и уморена. Исто тако и још нише шкољавна је и писна, теповиша стаја, јер је увек и влажна и мрљача.

а) *Унутрашња висина стаје.* — Унутрашња висина стаје одређује се према броју стоке. За коварник; говедарник и овчарник обична је висина: 3—4.50 на и 5 мет. (10—16) процентно 4 мет.

б) *Унутрашња просторија.* — Унутрашња просторија обим места одређује се према величини стоке.

У коварнику, за свако место посебно треба рачунати 1.50 мет. на шарину и 1.80 и на дужину. Ако се она места одваљаву још и мотлана, онда додати за шарину још: 0.15 см; а ако прерада 0.30 см. Већа која и настуан требају веће место за лежале од прилике: 3:10—3:50 — а жарбине побаве дупло толико.

У говедарнику, за свако место на по се треба рачунати: 1.25—1.45 на шарину и 2.20—2.60 мет. на дужину.

Г Л А С Н И К.

Ескурија Јана ратарске школе. — Оа неколико година на околу Јани Ш ратарска Голаре школе наку своје свако годиње у оквиру ради показивала природних прилика у докозиви, преградња државних опшних школа и осталих природних установа и предавање. Тога је и ове године у Доубичево израђена једна таква ескурија, у којој су јави подли управљаче, штога др. М. Мијонић и наставник г. Виландер Борнећ. Првак ескурије био је омањак: на Краљева ороу Крагујевац у Београд, одлазе у Смедереву и Доубичево преко Дубраваца и Попараца; на Доубичево у Добричино, а на Добричино преко Крушевца у Краљево, у Београд у Топчидеру били су 7 дана, и на то време добили су да гитно преградња и упуштају се са уређењима у тогичерској економији, а у Београду да постоје објекту шпирта, и млин др. Тодолара, минару Ђ. Варајери, Сри, наводноприродно друштво и да разгледати остале знаменитости, сорди нива и во нива у школи у престоници. У Смедереву су председали државни расадник кверчево доде, узели извојад и почивали установама и већавога Кере Дамњановић и др. Доубичево у Добричино могло им је дати узгоду узгоде о рационалној гајењу и неговани ствари. На и остали доде дуга побунона је класно у издани путањина пунога интереса и могло их је упознати са рационарним прирањама, у којима се јави наводноприредних креће.

Ми смо од оних, који у ескуријама, које имају за нива, накују, оне отворене гитну ирање и драгоцених искусства. У ескуријама се оствара широва посела на рационарне прирање, упуштају се изварања и покрети то на једној то на другој природној грани; оне су емале да у мале дуге уселе розалубље, да изварају појаче акварних гиталада на живот и друштво у животу, и у стручној човку и поуздање и јавну енергију у своје докозаву. Поскратрајући овамо утицај, који имају ескурије, ни постојно верујемо, да је и ова ескурија наших младих ратараца, остала у нива своји утицај, које ће имати благотворне последице у нашој напредујућој земљи.

Ми желимо нашим младим остваривањима извршити успех!

* * *

Куповне коње за војску у Крушевцу. — Господина министар Војни желимо је решити, да оне године, на сваку, класу обавишу гитно и оверку изабаву, које које Јахича приредују, однакмо своје докозаве, које ће купити коње за војне потребе.

окужену чорбу, окуван и утаманн минах посугрону за 8—14 дана. Ако се тако окужен минах пусти међу здраве окужи их све редом до сви не изгину.

4. Том класом, или том окуженом чорбом, не могу се окужити друге животине (ни домаће ни диоче) сем једино неке врсте мишева, а марочито домаћи и диоче минах. На човек не прима то кул. Мишије тити је, докле, да све брже не и неке домаће животине са овим безопасни, а да неке врсте мишева најчешће моруја.

5. Кузна клинда мишије тити остаје као маја у снази и кад се осуши, а подноси добро и зиму у врућину. Ласно ју је дакле, и окутити и пресајати или прекламати. У чорби од кузна сена и сламе (вучицепој пентоном и гроздањим шебером) испирују изврено.

Према оваким резултатима са свани је природно, што је Доубичеру симула мисао, да би баш та кузна клинда била омаља пожељна као сретство за затирање пољских и домаћих мишева; — мисао која у осталој није ни нова. У пољопривреди и гледзавцу употребљен је тај начин већ на неколико места и у неколико прилика, те гадекада и са успехом. Кујне клине (бактерије) употребљене су за затирање земља у Аустралаји; за затирање харне од ковица на у најновије врсте Bill. Soc. Mus. France T. VIII. 1892, и за затирање неких перјајачих шарга коња — нарочито јабука и, пр. против г. зв. Anthonomus pomorum (Apfelblutlenschecher) и Chimatobia brumata (frostspanner). Доубичерова мисао имала је још јачих основа, јер опати са наредном илцидом показиве неспорно, да она изврсно одговара свима захтевима тогага сретства г. ј. 1, да поуздамо затире 2, да не шкоди нипоме сем мишињима 3, да је са свани јевитно и 4, да га је — према овим испуству — веома јасно употребити. Требао је дакле само потврде свега тога приком, ни усевина и на доку, па да се онда с поновитиошћу може рећи да је наредно поуздамо сретство против пољских и домаћих мишева.

Такога пописна бабе и приликом изабаве, која ће 14 Јуна ове године бити у Крушевцу.

За повољу утицају и опшностобасних пона, код колица и артиљерије, мора доде годиње Министарство војно да купи најмање 400 коња, дакле нива домаћи одгајивачи имају узгод доброс купца за своја гра, која су им да нашоје домаће уређење преиспорија и неопотреба.

Министарство војно јавило је, да су пона, који су на страни изабави, истини јави јевитно, дама зашћу јаво пона и мањина (без срца), а тога је ово јаво с тога, тити и да то да би изабавици од шарада изитиомамо домаћу приреду (природномамо пона, гитовача од сада славе годиње, приредитиомамо нива на нива пона, на у понаме не поддвара потребу са домаћим понама, докитиомамо са стране.

Министарство Војно слава ће купити понае готови понама, а слава ће их и болом онемо песо што слава пона у туђини, пошто домаћи пона јутже и болом слава.

Министарство Војно славамо је, да од окују артиљеријских и коначних пукова у Србији, најбоље коње има бриси артиљеријски пук у Крушевцу, а у накују ср, са црно млина кузавком, сло среним домаћим коња.

Србија је даде житога пописника за гајења коња, него минараца Сремскогајинија као то среним одгајивачима, нипомењемо им и овим приликом, да добра коњама приредога гитв изитиомамо боја, не продају нипоме ни по коју чорбу, већ коња их свако годиње воде под добре паству, те нека се јавребе, јер ће срениа коначи а артиљерија бити кро вратко време узбавна гити, да ће Министарство војно у жето 4800, имати 600 коња а уладе тога ће оно редовно годиње моста 400 купитиомамо ради повољу 600 гра.

* * *

Напомена власницима прилодних кобила. — Државне испуству, који се од приног Марга описивама приватних кобила, по среним мостакм напале, остаје на житина, јав и прошних година, само до краја месец Јуна, дакле свита још негичастину дана.

Оно се саопштина онема власницима кобила, која још имају своје кобиле у својој докози под државне паству подвољно, а намерни су да то учине.

Оне кобиле, које понају у испуству за 128 сантиметра на Ариневој мери, не могу се подвести под државне паству.

И докоста ствар се показала и у прилику исто онамо као и при лабораторијским опитима. За домаће мишове бине то јасно доказати — њих има свугде — а и за пољске даде се брзо прилава. У Марку 1892, пришеше понаме глас, да је читана једна област Грчке — Тесалија — преплаћена — пригитиошћу пољских мишињима да је томе чега Јетина у вредности од 40—50 милиона динара у опасности, и да Грчки населници и пољопривредници не жале ни труда ни жртвала, само да се од те невоље одбране. Општи Доубичеру беху истина тада већ публиковани, Centralblatt für Bacteriologie Band XI 1892., али Грчки пољопривредници нису да нахватали, него се у тај пентоли телеграмне обрете за савет и помоћ ченоум наукунику Истеру, у Париз, који се сличним питањима (и, пр. изучивањем и затирањем мишињера) бавио, а и сад се бави. Истер ни не можемо понаме, него их узвучу про-оверу Доубичеру. На основу тога, Грчки изада повоље Доубичеру у Грчку, да сам лично свој (у лабораторијски опседелом) метод и пригитиошћу употреби, па да тиме — може бити — одбрани земљу од велике штете. Доубичер се извршно, ради одоказе том повољу; одлучује одмах са својим асистентом и својим понам сретством на оне места, употреби то сретство ни нарочито начин, и усне године, да је одмах по свом повратку у Грцкиској 14/11 маја од председника комисије за сувојачије пољских мишева добио овај телеграм: "Résultats excellents partout, virus reconnaissable à vous" (Успеси свугаде изврсени; земља нам је захвална).

(Заставише се)

Таква за покривање јесте свега два дивара и 55 шара.

Никаква друга таква за покривање кобила не постоји.

* * *

Из Крушевца — нам пише, да је тамо сва изградња ново постоје да је врло привредно интересна свечности привредног округа буду изградње што амеленираје, а све грађевине, појасе, а тако и црквене завештање власти предлаже народу у том привредном покрету.

Михаиловић, б. неписаној овој неписаној је до бродукаћа багдаје, тако да ће сви градоначи приграма знати потпуно привредног над земља потпоштом.

За Николаја Волгачиста први се Михаиловић дивља изградња, који ће бити поштом требовима, црквама, зградњама и разним амблемима.

Председници своју општина привредног округа поштом су као гости и амблема за једношћу засебна места, а све тога ишаће ишаће и варошце амблема.

И јаше своју школа, који у групи и под изградње господо становника дошаће буду за потпоштом свако засебне просторе.

Чистота ишаће по свима господошћима докљима, тако и по дивршима ишаће, беже шајрама. Поштом је исто тако ишаће привредног надзор и над частотом господошћима пословних ствари, као и ишаће частотом посуда и архитом јаша и шаша.

Кубе се у великој оправади, а и поручују разни украси за исто, јер Крушевљани хоће да тим великим дивљима даду дошаће и својој радости за привредне и земљене свечности.

Д О П И С И.

Врања 27. Маја 1895. год.

Пошто се у вароши Врања башма већ кукуруза 15 дана, као рупован радом за субвенције Перошпоре, за што је и одређено „Орпно поливиринско друштво“ одложено Перошпоре избор, то сва, поред обичног посла, обратило своју приврност напреду за проучавање поливиринског односа, као и по оно-годишњу летину. Ми ћемо се постарати, да којом zgodinom прилаком на засебном месту приближно вичамо и поливиринским односима, а за ова два дана се отразичити на оно-годишњу летину, и само ћемо се у неколико узгора додати и поливиринским односима.

Иако и свада у нашој околини, тако исто и у овој околини кукуруз је главна храна ишаће поливиринским стањима. Кукуруз се сеје по 4—5—10—15, а најчешће јаша и по 20 на и 30 дана орања. За кукуруз се оре дрвеним лугом, јер изводи луг и ишаће би се могло применити, јаше се са истим по оре, пошто он омаштом становничка није ни поштом. За кукуруз се оре једним пут, ређе два пута. Врло се ретко јубри присто и тога, што нема јубрета. И што је суша, овог је овамо кукуруз добар, а само, као у будуће може ишаће ишаће своје време, има изгледа на бешту бербу. Кукуруз се поштом праша.

Пшеница се, такође, сеје у истој мери као и кукуруз по 4—5—10—15, а најчешће јаша по 20 на и 30 дана орања. За пшеницу се један пут оре, врло ретко случај, да се утари. Сеје се пречишћена на тријерима у Врања. По свима њим тријера, астро-начи, шти на ишаће шарама и машина свиранијама. Кречоме се-мена ишаће потпуно у раствору влажног кљасама, онде је непознато. За пшеницу се врло ретко јубри присто и тога, што нема јубрета. Пшеница је добра, само на дошћим земљанима изгледа слаба, нарочито обог оне суше.

Јечма, раж, овас, сеју се по мало по 2—3, ретко по, да по сеје ишаће луговама. Земља се исто припремљена као и за пшеницу.

Коповља се у овој околини производи у великим просторијама она се свагда врло често и врло добро обрађује. За њу се бира најбоље, најчисти земљаниште, оно се оре два пута, јубри се. Има привредности, који производе по 2,000—3,000—4,000—5,000 рупина. Производиоци сву своју производњу продају, или пак обери, у рупинама. Продају их првенствено по 15—20—25—30—40 шара дивршних рупина, даље према доброту и величини рупине. Они првенствено онега произвођача тош — ишаће — оне рупине, за тим траје, на их после

у повесенима ишаће на трг у Врања. Овом производњу оламо у повесима средња је цена 1 дивар и 20 шара дивршних од једнога килограма. Од оне тежине прашује се утари одрежети. Коповља је оне године добро родила, само ју је по после год мањко.

Дан се у овој околини не производи, јер о онема производњу оламо се ишаће на два.

Дунав се у Врања и у неколико села, која свичавају општингу врхунску у штирој својој производњи, тако, да у општини врхунској има 480 привредника, дошаће је дошло од 10,000, на по неке привредноба производи по 100,000—200,000—250,000 штркова. Производе оне производњи на 10,000,000—11,000,000 штркова. По до-бројим врхунским дунав дошаће на треће наше амле, после аленског и бачињана на првом месту. Овај се производњи производи врло често и макардо. Поштом је изгледају је врло повесна, тако да се сваки струн ишаће знати може. Дунав, после понаје у 6 сатама, град го је врхунско општемо. Растворје се од 15. ок. м.

Виноградарство је у Врања једна од најразвијенијих производњи. 1892 године, поред дрвета узгаја се за трилије 100,000 ливара, а за ште 1,000,000 ливара. А има се онема амле, оламо је ишаће ранија коповља од оне коповља, ишаће и шаће, који су производњи осталима да своју дошаће потребу. Једна страна је године амле је 4,200,000 ливара за грошће, а тим да он некултивира грошће и у околини. Виногради се врло често и макардо раде, само су те ишаће, што се не јубри, и што се доста земно грошће бере. Има дошаће у Врања, који ишаће 50—80—100 дугима. Јаша дугов у Берићевим годинама може родити да 1,000 винограда јашама. Ово је амлема, оламо присто!

Јуче, после понаје у 6 сатама, оламо је јак град, у величини од 4 грама измама, ишаће Овај је град дошаће да шашама. Обичајно, Кречоме, Делетине. На дошћу пшенице: Обичајно, Кречоме, Пшенице и Пшеницама, изгравају је дошаће штемо; у дашће виноградина је штемо амле и ишаће. У вароши Врања: ишаће лугу, које и баштишенима баштима град је ишаће штемо пристома. Тако ишаће штемо пристома је ишаће баштишенима у овој околини; развојеним дивршима, на и штрком штемо. Град је оне године овој околини доста штемо бешто.

Да ишаће штемо у овој околини, ишаће овамо грошће штрковне, не би нас овамо грошће град гулао!

Природних амлема оламо врло мало има, пошто је сви амлема амлемама кукурузом, штрковном, дуговом, виноградицама и баштишенима баштама.

Датљавца се оламо не производи и тога, што за њу ишаће овамо мена, и да би се баштишенима град је ишаће штемо пристома, што оламо природних амлема мена.

Пошто је амлема године оламо бешто суше, а пречишћене град, го је овамо доста суше храна.

Воћарства у овој околини нема.

Степарство је случајно, тако, да једна дошаће има по 5—10—20—30—40, врло је ретко случај, да по ишаће има по 70—80 брава овама.

Козама и по 1—2 вршну свика кућа мена.

Волна 5—10—30, а по 30 и 60 реско, да које кућа има, на и горња мена број мена свика кућа.

Свиња по 1—2—3 свика кућа.

Копља по 1 има по ишаће кућа.

Магарца по 1 има по ишаће кућа.

По ишаће дошаће, ишаће је доста ретко случај, у овој околини има по два баштима, ишаће по две баштима, које употребљају за рад. Причају су мена, да су баштишенима оламо штемо рипом, и да баште мена од вољова. Бинолице, овог, мена, да су два пута ишаће и да ишаће је менама тако мена и мена ишаће овама.

R. M. С. Пешић.

БЛАГОДАРНОСТ.

Упуца пољарско-виноделачне школе на молбу учитељског збора за овај ред, коповља је ишаће пристома 25 коповља разних воља и оламо коповља калем грашчица, да се овамој школи овамо средња рада

У име осталих чланова „Учителског удружења“ за савршени изјављује се поменутој управи благодарност.

Бр. 20
10 Јуна 1895 год.
Св. Аранђео.

Председник
„Учителског удружења“
Пет. М. Стојановић
учитељ.

Писмоћ.
Љубица Кешчица.

Српско Пољопривредно Друштво на молбу потписног извело је поклоњити љубавници ове школе од свог друштвеног издана 24 комада књига разне пољопривредне садржине.

У име одбора ове школе, изјављујем Српском Пољопривредном друштву толику благодарност.

10 Јуна 1895 год.
У Св. Аранђелу.

Управитељ св. арањелске ове школе
Пет. М. Стојановић

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво новинама и расписује награде за ове практичне радње:

1. За правилно пошитој вољак од једне или више врста волака, с обавром на врсту и сорту волака и пресадница; на правилност растојања волака; начин расађивања и негу, а на врсту најмање пола хектара. Награда за најбоља је 350 дина. Могу се такмичити окруж: подришки и шавески. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895. год.

2. За виноград засађен америчком лозом и оклењем домаком од најбољих врста, на површини од најмање 10 ара и с тим да свака врста лозе буде издвојена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виноградци у срезу кршачком. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

3. Ко изведе у расаднику 500 доводних борића црних или белних на површини земљишту у срезу рашком или солубичком окр. пожарничком за засађивање пошквитом асманшита. — Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

4. Ко на ма којој брској страни на усамљеној чистици удаљеној својом у високо од ма највећ ширине на 2500 метара у срезу нишком изведе сад на врсту од једног хектара из ослема, асманшита, сељачке и то мешаи највише великог па бупом, јавором и јасеном. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

5. За стално произвођене доброт сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садивши горди сир, и који ће поред тога бити грађанам и подесан за премо. За ову награду могу се такмичити окруж: крушевачки, руднички, устички и топлички. Награда 1. 500 динара, П. 200 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

6. За сталну употребу ерстачке сејалнице за странице на неопређеној површини. Могу се такмичити привредници из окр. подришеног. Цењеће се издати укуп. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

7. За правилно пошитој вољак од једне или више врста волака с обавром на избор врста и сората волака и пресадница; даље на правилност растојања волака, начин расађивања и негу, а на површини најмање пола хектара. Могу се такмичити срезови добрички и јабланички. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

8. За виноград засађен америчком лозом и оклењем домаком од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из Жупе. Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

9. За виноград засађен америчком лозом и оклењем домаком од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из околине Ниша. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

10. За сталну употребу алата прирачача и опашача у земљи са приватном сељацима. Могу се такмичити привредници из Добрича из среза лесковачког. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

11. За сталну употребу жетвалца. Могу се такмичити привредници из Стара оск. пожарничког. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896 год.

12. Првом удружењу у Србији са локалним успехом и резултатом за издржати изложбу и употребу пољопривредних средстава. Награда 300 динара. Рок до краја 1898 год.

13. Који учитељ или учитељски збор лозе да понаже добро уређену шкoлску библиотеку од најмање 10 ара, у којој би била добра пошитој вољко и лозно растито са асманшита од најмање 10 кошица са опретним саблем. Награда 1-ва 300 д П-га 200 динара. Рок до краја 1897. године.

14. Ко од подизача воћних дрвовама изведе да не обављају са савршенима алатом и подизачима — даље на модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до краја 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници, којима је подела припреда или која цена грама једном или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грана пољске приврете али у ширем обиму; пољопривредне подружнице, мањастии, општине и свака пољопривредна задруга опашача у паљу издржаног обрађивања земље. А на поседују, занатлије, којима је подизачити занат главно занимање, од кога живе.

Сва награда у новцу даваће се и поклоњеним.

Ко би од оних, којима се награде биљу доудале, желео да му се у место оних изведе за негу вредност: сирава, приватна гра и у. н. то ће му се учинити без рачунања подводног трошка.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за коју од оних награда, треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе.

Из канцеларије Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

У штампани је, и биће кроз који дан готова књига:

СПОМЕНИЦА

1-ве КРУШЕВАЧКЕ ИЗЛОЖБЕ, ОД 1891. ГОДИНЕ

Са извештајем о изложби, постигнутим резултатима и стању благодне изложбе, и списицима: Добротвора, часника и сваку награђених излагача на крушев. изложби.

Од Велимира Виторовића известница изложбеног одбора и преселиника крушев. пољопривредне подружнице.

Наталје изложбеног одбора, Штампарија Малевића и Будимовића у Крушевцу.

Ко би желео имати ову књигу и мариљно израђену и уређену књигу, из које се најбоље и најтачније видети може права вредност крушевачке изложбе, са планом, програмом и тачним резултатима оне успешно изведене привредне изложбе наше, — ту књигу се обраћа за претплатом: Крушевачкој пољопривредној подружници* или штампарији Малевића и Будимовића у Крушевцу.

Књига ће изићи 6—7 штампаних табала и цена јој је 1 динар.

Добротвори изложбе, Часници и Чланова изложбеног одбора, добиће ову споменицу бесплатно.

Нова и јединствена књига:

ПОЗНАВАЊЕ И НЕГА

ЦВЕЋА

у велико се штампа и биће скоро готова. Она се штампа на *кузубинској, добелој, узлађеној хартији*, у великом *лексион-формату*, а у *најелегантнијем облику*, и *какомо да било ни једна српска књига* планта није.

Књига је ова наменена у опште сваком, коме је мило цвеће, а поготовито нашим дичним Српкињама. Књига се штампа, под огромних трошкова, у малом *броју*, и ко ју сад набави, моћиће ју и имати, јер се неће прештампавати.

Књига ће изнети до *50 великих штампаних таблица*, а биће украшена са преко *700 велитачки израђених и објављивајућих слика*, које су рађене у Паризу, Лајпцигу, Њујорку, Неаљу, Бечу и у нашој државној штампарији, у којој се и књига најближњије штампа.

Књига ће се само *повезати*, у нарочитим за њу израђеним *тврдим корицама провазати*, које ће *бити најгосподственије у цвећу и позлати израђене*. Ту је и наш дорезаш илустризац, г. Биглахарт, сву своју вештину употребио. Књига ће дакле и по спољашности поднуде одговарати својој цели и биће јединствена књига у нашој књижевности. Она ће *бити и најлепши украс на столу у свакој српској кући*, и *трајанијег, лепшег и кориснијег поклона за женске име*, пошто је ова књига.

Садржина је овој дивној књизи, у кратко, ова:

Општи део.

Увод.

I. *О земљи и положају*. — *О ђубрету и ђубрењу*. — *О води*.

II. *О облицима, одрасању и цвечењу цветних леја*. — *О рудини*. — *О чистоти и реду у башти*. — *О засајавању и засађивању цветних леја*.

III. *О разноликоме цвећу:*

а. *Силемом*; б. *кртолкама и дуполикама*; в. *позаницима*; г. *делењем старог корена*; д. *калцицама (полцирима)*; е. *положницама*; ж. *лишћем и з. калемлозом*.

IV. *О сејању на место и цвечењу расадо:*

а. *На полу под саксијама*; б. *у саксијама у кући*; в. *на особеним местима* — *„дубицима“*; г. *у топлој леји*; д. *сејање с јесени*.

V. *О нези цвећа у опште*.

1. *О нези цвећа у отвораној башти:*

а. *Рескаривање*; б. *рескаривање и в. заливачење и оривавање*.

2. *О нези цвећа у саксијама:*

а. *О саксијама*; б. *о земљи под цвеће у саксијама*; в. *о сејању семена од цвећа у саксијама*; г. *о шикерици и сабењу*; *млада расадо*; д. *о заливању цвећа у саксијама*; е. *о потреби рескаривања из једне класије у другу*; ж. *о назирању по којима се познаје, да треба биљку на једне класије у другу пресадити*; з. *кад и како треба прескаривати*; њ. *о подвесивању извесних биљка*; ј. *о смештању цвећа у саксијама преко лета*; к. *о нези у кући преко лета заостало цвећа*; л. *о уклањању цвећа с цела у кући*; м. *о ланској нези цвећа у кући*; н. *о билестима и штеготинама*.

Додатак: о набављању цвећа са стране.

Посебни део.

Једногодно цвеће, које се сеје одна на место, и оно, од ког се најпре изводи расад, па онда на стално место пресађује. — *Вишегодно цвеће*. — *Повијаше*, *хваталице и стрмоглевице*. — *Крунолистие*. — *Папрат* — *буја*. — *Урсне траве*. — *Сазарице*. — *Цвеће за саксије*. — *Палме*. — *Какуми (орхиде)*. — *Иаптуси*. — *Кртоласто и лучасто цвеће*. — *Баруше*. — *Ружа*.

Објашњење научних придева.

Извори за набавку семена и биљака.

Ко жели да има ову преписану књигу, тај нека се покури и *најкале до половине месеца Јула* о. г. привјени поднесаном писцу, или најближој књижари, а у Београду *Једра Павловићу* и комп., или књижари Велим. *Виложића*.

Цена је *повезаној књизи* сведена на најнижу мери од *10 динара или 10 круна*. Скупљачи добивају на 10 уписаних по једну књигу за њихов труд, за који им, сигурни сам, неће бити зло, кад овако црвену књигу добију. Књижари добивају 75% за готов новац а поручбине без новца, неће се отпиривати.

Поштом се пољашу онда, кад књига изађе и буде повезана, што ћу у своје време јавити.

Краљено у мају 1895.

Kraljevo (Serbien).

Dr. Борђе Радич.

САДРЖИНА: **ЧЛАНЦИ:** Начела за општинско стовар на изложбама (наставак). — О стања (најтама) на столу — (постављене се) — **ГЛАСНИК.** — **ДОПИС.** — Подизање — Награда за уредно издржавање земља радње. — Књижевни оглед.

Власник и издавач СРП. ВОЈВО. ДРУШТВО. ПРАЊ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА. Одговорни уредник СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Сваке за Србају:

НА ГОД. 8 ЛИВ. НА ПОЛА ГОД. 4 ЛИВ.

ДРУШТВО ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ, ЧЛАНОВИ
СРПСК. ДРУШТ. ПОДРУЖ. И ВАНИ У ОШТИЦА
ДОНАЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ДЕНА АКО ПО-
ЖЕЛЕ ПРЕНИ. УВАЖАВАЈА НА ПЛАЊ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. НАД 5 ФОР. А. ПРКА.

Цена огласне колонама је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 25.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 25. ЈУНА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ЗНАЧАЈ КРЕЋАКА У КУЛТУРНОЈ ЗЕМЉИ

од

УПУСТВОМ ЗА МЕРЕЊЕ ПРОЦЕНТАЛНЕ САДРЖИНЕ ПО-
МОЋУ ЕКАЛЕТРИТРА

ПО ФРАНЦУСКИМ ИЗБОРИМА

Сачињено

Јулијана Кошчић

Извори за ово упуство:

Le Calcaire, sa détermination et son rôle dans les terres arables. — Par A. Bernard, directeur du laboratoire, départemental de Saône — et — Loire. (Première partie 1892).

Chimie agricole. — Par Ch. Sahloessing fils, ingénieur des Manufactures de l'Etat (1892).

Traité de Chimie agricole. — Par P. P. Dehérain, prof. de physiologie végétale au muséum d'histoire naturelle et membre de l'Institut. (1892).

Les signes américaines, adaptation, culture, greffage pépinières. — Par Dr. P. Viala et L. Ravaz (1892).

Rapport à la société nationale d'Agriculture sur les progrès des cartes agronomiques. — Par Adolphe Carnot, ingénieur en chef, inspecteur de l'Ecole supérieure des mines (1894.).

Etude de l'état physique du calcaire contenu dans divers sols. — Par F. Houdelle et L. Semichon prof — rs (Revue de Viticulture 1894).

МЕСТО ПРЕДГОВОРА.

Земља и атмосфера два су чиниоца од пресудне важности за живот, разитак и пораст биља. Биљке живе једним делом у земљи другим у атмосфери — ваздуху, — и према томе у целом свом животу најтежије су везане за физичке и хемијске особине ове две средине. Неспособне да по својој вољи и потреби мењају место и да потраже повољније услове за храну и развиће, оне остају за сво време своје вегетације на истом месту, истом земљишту и поднебу. Према овоме лако је увидети, да ће њихова појава и развиће зависити од специјални услова, који су на извесном

месту заступљени: у пределима и местима где пужни услови оскудевају сасвим, или нису у довољној мери, извесни врста биљака или нема никакво или је њихов разитак слаб, кријави и од незнатне користи за човека и његове потребе

Како има веома различног земљишта по физичким и хемијским особинама, која омет стоје у великој зависности од атмосфере и њени промена, што све унамамо под изменом климе, то су и услови за развиће биља веома различити и многостручни; отуда долази оно богатство и разноврсност биљне флоре на земљиној кугли.

За привредника је од највеће важности да добро познаје земљиште на коме гаји културно биље, јер ће тек онда знати какве ће исправне да учини на да има што веће користи. Ово је у толико пужније што је земља потпуно у нашој власти: ми можемо изменити, поправити и надокнадити њене недостатке; можемо је учинити грошницом ако је тешка, плоднијом ако је сувине мршава, једном речи можемо променити њене физичке и хемијске особине и дотегати према нашој потреби, односно према захтеву културног биља које гајимо. Само је пужни унапред знати с каквим земљиштем имамо посла, а знајући захтеве и потребе појединих културних биљака, лако ћемо се управљати шта нам ваља у давом случају радити.

Ово познавање сачињава основицу рационалног раду, дубрењу шта; на њему се оснива рационална агркултура.

Други фактор — атмосфера такође је од великог утицаја на развиће биља као и земља; али, на младост, човек нема никакве моћи над њом, међутим њено изучавање и познавање није без интереса и користи; јер и оно што се може у том погледу учинити, и ако је од незнатне вредности, долази од сазнавања прани узрока који стоје у непосредној вези са биљним животом. —

Физичка особина земље зависе од четири главна састојка: глина, песка, греча и гумуса. Према сразмери у којој се они састојици налазе у земљи, она се зове: *глинаста, пескуша, гречуша* итд. Даље, кад се узме у посматрање како се извесна земља понаша према топлини, светлости и влази; она добија друге називе, као; *тешка, лака, каљива, протухла,*

ладна, tomla („мртва“) итд. Сви ови називи означавају разне врсте земаља у којима се налазе четири горња састојка у разним пропорцијама.

Кад је реч о хранећим елементима, нуђици за опстанак и пораст биља, и стању њи јединењу у ком се у земљи налазе, онда то разумемо под називом: *хемијски особине земље*. Све биљке за своје успавање и разнине потребују 14 елемената, којих у свакој земљи има у мањој или већој количини, но четири су само од осетног утицаја на развине биља. То су: *Азот, Калије, фосфорна киселина и греч*. Прва три сачињавају *киселину* сваког хубрета а последњи је од великог значаја у изузетним приликама.

И ако је познавање хемијски и физички особина земље од неопходне вредности за привредника и поналазна тачка за све рационалне амелорације, ми се не можемо у ово истраживање упунити, јер би нас и сувише далеко одвели у један одвајак засебне науке — Агрикултурне хемије, што нам овде није циљ. Заустановићемо се на томе, да испитамо утицај само једног састојка земље на развине једне културне биљке од великог значаја у нашем народно-економском газдинству, која сачињава велики део народног богатства.

Тај састојак земље јесте греч, или боље рећи *кречовак*, који је веома распрострањен у свима културним земљиштима. Већа количина кречњака у земљи има велики утицај на дозу, нарочито на америчке дозе на којима се мора оснивати будућност нашег виноделства. С тога је ово питање од актуалног значаја и врло важно сада у почетку реконституције наших винограда на америчким подлогама.

Да кречњак има извесног утицаја на дозу и воће, агадо је се и пре филоскофичке зараве; али није био примера да биљка тако брзо угине на сувише кречном земљишту. То се је приметило тек после горњег искуства у Француској у првим годинама реконституције винограда на америчкој дози.

Кад је се сазнало за издржљивост америчке дозе противу филоскере, предпостављало се, да ће она успевати на свима земљиштима са више мање подјединаким успехом као и домаћа; али то није био случај, као што је скупо стечено искуство на много места засведочило.

Теоријски могло се је унапред предвидети, да неће тако бити као и са домаћом дозом; јер све сорте првог и белог грожда које се гаје код нас и у другим државама Европе, припадају једној истој ботаничкој врсти — *Vitis Vinifera* —, док са увођењем америчке дозе, ми имамо посла, не само са многим различним врстама, које су и између себе веома различне, него и са различним варијететима. Али у хитњи и журби с којом се отпочело ново сађење винограда у прво време, није се о овоме водило рачуна, па с тога је било многих неуспеха и узалудног трошка док се занослетку и искуством није сазнало: да свака *врста америчке дозе захтева извесно земљиште на коме она најбоље успева и највише прихода даје*. Ако две или више врста успевају подједнако на једном земљишту, првенство има она што је више издржљива од филоскере, ради чега се једино и употребљаје.

Колико земљиште има утицаја на америчку дозу, поред многих примера, видеће се најбоље из овог: У општинском винограду више агрикултурне школе, у Мон-

пелију, извесне амер. дозе напредовале су веома хрђаво чамуљавији и болуљиви од *кларове* жутице; пораст је био слаб и засрљаво. Међутим исте дозе успеваале су врло добро у Сен-Жоржу, облицију околини. Тада буде наређено, да се са извесног парчета одкопа земаља у дубину за 75 сантиметара, управо до каменог слоја, који сачињава здравнију, па да се замени из помених места — Сен-Жоржа. Пошто је ово учињено и уста доза поново засађена, одмах се приметила велика разлика: дозе, које су пре чамиле на једанују су почеле бујно напредовати; место жутиња наступило је дивно зеленило као израз снажлог и здравог пораста, који се од то доба (1879 г. до данас није ни уколико изменио ни ослабио. Међутим ништа није измењено у укупним условима осим што је замењен слој земље у коју дозе пуштају своје жмле и узимљу хранеће материје.

Други пример можемо навести из овдашње праксе. У државној расадници код Неготиња на једном изабреним при крају расаднице изабја на површину битар са великом дозом кречњака. То парче било је у почетку засађено Хербмоном, који је после неколико година почео жутићи и изумирати. Услед тога Хербмоном је уклоњен и дотично парче засађено Берландијером — дозом, која подноси највећу дозу кречњака.

Испитању земљиште са калиметром показало је да има просечно 51% кречњака дакле много више по што може да поднесе Хербмоном; а да је било засађено са Рипаријом или Рипестријом, нема сумње, да би ове дозе још пре утнуле.

Та појава није остала неприпрећена од простог света, па незнајући и не питајући за узрок, створили су убеђење, да и америчку дозу „деде“ филоскере. Отуда долази и оно неповерење и сумња у издржљивост амер. дозе, која се овајко код извесних лица.

Међутим то је сасвим природна појава којој се узрок зна и може у будуће погрешно избећи. У Француској било је случајева где су 2—3 нута садних и чунари дозу на једном месту. То је било у оно време кад се није ништа насутрило знало ни о природи поједини врста дозе, ни о утицају кречњака, па се омет нису у послу помели, већ изналазећи свачему узрок, корачају курајко напред.

Успех њихов то сведочи.

Данас се у опште зна какво земљиште захтевају поједине амер. дозе; зна се њихова културна вредност и издржљивост спрам филоскере, па да би усвој био сигуран, нуђио је да се сазна и земљиште тј. да се одреди проценат кречњака и оцени: *која америчка доза може успевати на дотичном земљишту*.

Ово је питање од огромног значаја и ни један виноделцац не треба да га изгуби из вида при сађењу амер. дозе, јер ће само на тај начин избећи могуће погрешке, које повлаче за собом велики трошак, труд и губитак у времену.

Испитивање кречњака у земљи постиже се лако и врло брзо са *калицетром*. То је врло проста справа којом се може послужити иоле интелигентнији човек, придржавајући се упустава, које ћемо за његову употребу придодати.

Ако ова справа учини услуге, које се од ње траже при подзању винограда на америчкој дози, нека наши виноделци захвале Срп. Полшпринредном Друштву,

које је штампањем овог упуства učinilo, да се шпир круг привредника може користити.

Виноделци ће имати сигурни података за успешан рад, па кад смо толико година проуздујали, не рашећи озбиљно треба сад да се користимо скупо стеченим искуством и прегнемо озбиљно на рад.

Кречњак и кречна земљишта.

Често можемо чути разне називе за поједина земљишта, као: *мисурна*, *пескуша*, *кречула* итд.

Шта служи за основу овом разликовању и може ли се то сазнати *простим виђењем*?

Неки пут се узме у руку парче земље, гњечи се прстима, проба се или се већ зна како се понаша према води и топлоти, па се онда придеме један од поменутих назива т.ј. каже се да је земља глинуша, пескуша или кречула. Но јасно је, да при оваком разликовању не може бити тачности. Истина, може се од ока и на врло прост начин познати да је неко земљиште глиновито или песковито; али не може се ни приближно знати колико има прошената глине или песка; међутим само ова два састојка могу бити поменана у *болој* разни пропорцији.

Кад ова два састојка — глина и песок — дају тако много разни смеса, шта ће бити кад дође трећи састојак — кречњак?

Што се тиче кречњака, не само што се не може знати од ока прошенат, но не може се са сигурношћу казати: да ли га у једној земљи има или нема никак.

Међутим има називи познавача, који ће по *простом виђењу* једне земље казати; ово је кречула, с тога је у овом погледу било велики погрешка и заблуда: за наведена земљишта која су од најважнијих важила као са свим кречна, анализом није нађено ни мало кречњака, друга која су важила као тина праве глинуше, нађено је 80% кречњака.

Бернар вели: извршио сам хиљадама физички анализа земље, и при свем том признајем да сам несвеснобачи оценио по *простом виђењу*, да ли у некој земљи има или нема кречњака. За наведене пробе, које и по изгледу и по месту где сам их прикупио, мислио сам да је чист саникитни песок их анализом нађох да има 20% кречњака, за друге, које показиваху прау глину, јер сам их прикупио у благу једне искушене баре нађем такође 20% кречњака.

Према овоме није ни мислити, да се оценом „од ока“ може ма и приближно одредити садржина кречњака у земљи, већ треба пробати на начин који ћемо овде напоменути.

Дефиниција кречњака.

Па питање шта је кречњак, сваки ће нам рећи, да је то онај камен од кога се пече креч. Тако и јесте. Али ако упитамо шта је кречњак у културној — орахој земљи, тешко ћемо добити тако одређен одговор, међутим то је једна иста ствар само што се кречњак у орахој земљи налази у ишњеном и истрошеном стању у форми крупнијег или ситнијег песка, поменан са другим састојцима земље.

За привредника као и за хемичара кречњак мора бити једно исто тело: то је јединице угљене киселине са кречом или оксидом калцијума, које се у хе-

мијским делма представља формулом CaCO_3 . Другије се још зове калцијума карбонат што значи једно исто као кад би казали кречна со угљене киселине.

Свакоме је познато да се при печењу креча одваја угљена киселина (CO_2), а остаје живи креч (CaO), који је исте запремине, по различне тежине.

Оштима је доказано, да 100 грама чистог кречњака губи од своје тежине 44 грама угљене киселине а остатак у 56 гр. јесте живи или негашени креч.

$\text{CaCO}_3 = 100$

Кречњак = креч + угљена киселина.

100 грама = 56 грама + 44 грама.

Према овоме чисти кречњак губи 100/44 или 50/22 од своје тежине, т.ј. од првине половину као што је сваком познато да је креч лакши од неогашеног камена — кречњака.

Но сваки кречњак не даје исту количину живог креча: бели мрамор, који је готово чист кречњак, кад се угаси даје много креч распадајући се брзо са врло великом топлотом; исто тако и креча; али ако кречњак садржи мало већу дозу глине добијамо хидраулички креч, у толико бољи што садржи више глине, који угашен с водом лакше се распада и производи мању топлоту.

Дакле кречњак, који се налази уштитен у културној земљи исти је такав као и онај што се налази у разним кречним стенама: то је калцијума карбонат, који жарењем може дати креч, само што се налази обично мање у земљи но у кречном камену, према може се десити и обратан случај. Има земља, које садрже 70—80% док извесни кречњаци који дају хидраулички креч не садрже толику пропорцију калцијумовог карбоната.

Видели смо, да се оценом од ока не може дознати ни присуство кречњака у земљи, а још мање одредити да ли га има у већој или мањој количини. С тога ћемо изложити уобичајене начине:

1. Да сазнамо има ли га у земљи;
2. Да одредимо његову проценталну садржину.

Квалитативна анализа.

Присуство кречњака у земљи лако је познати кад пустимо коју или разблажене хлороводоничне киселине или сирћета на парче земље које испитујемо. По пенушању које ова киселина производи, уверићемо се да у земљи има кречњака. Ако нема никаквог пенушања ни мексурања већ се киселина као и вода унје у земљу, знај је да у таквој земљи нема кречњака. На интензивност реакције треба обратити пажњу с тога, што и по томе можемо познати да ли има више или мање кречњака, а од овог као што ћемо доцније видети, зависи количина, коју ћемо узети за квалитативну анализу.

Иста појава дешава се ако бацимо једно парче крече у стакло разблажене хлоро-водоничне киселине. Одмах се произведе живи креч при чему се одваја она иста угљена киселина као и при печењу креча, горењу, на вулканским кратерима, при врењу, шња, вина итд. и која у даљем току поново се једини с кречом, производе калцијума карбонат и отврђава малтер направио од угашеног креча.

О СТАЈАМА (ПОЈАТАМА) ЗА СТОКУ.

„Најпре стајину на овак правцу.“

(примечан)

У многим стајама има врло мало прозора, а у где којим или их нема никакo, или ако их и има некихоу су мала и усепа, али су ипак врло непрактични прозори, стаја мора бити потпуно осветљена, ну та светлост не сме да пада стоје нево-средно у очи, већ отог или са стране или извођах гласа. Прије начин спровођења светлости за веће стаје и за стаје са два реда стоје и скупо стоје, а други је начин само за оне стаје, где стоја борани на једној страни. — Нарочито некиди очима развеселит светлост.

На свим прозорима добро је уредити справе за покривање прозора, како би се стаја, кад треба могла укривити, што веома добро чини стоје кад се одмара. Све тога прозори треба да су покривени тј. да се могу да отварају.

Најбоље је да се отварају на доњим странама и да имају доброне дуплароне, јер се тами прозори могу и по отвору арлатити отворени, без хрњавих поседуња по хрњавне стоје.

10. *Ветрилце.* — Приа и најважнија врста добре стаје за гајење стоје, то је могућност обновљива пасућа, а па то служи ветрилаци. У овим стајама које у сваком поседају, као: то половају, градику, просторима, величина, конструкцији прозора, одговарају условима добре и едрине стаје, ниу по-требне ове вентилације справе за ветренице (ветрилце) јер у таквим стајама може спеш пасућу и без њих приступити при врати прозоре и дуплароне. Ну како велика број стаја ни приближно прозоре и дуплароне, ну како велика број стаја ни приближно прозоре и дуплароне овим здравственим условима, нарочито оне где се стоја хране тубером, то је иреко потребно да се на стајама праве ове вентилације ветрилце.

Ове се ветрилце могу градити на два начина: или на дупларонима, или на таланици.

Ветрилце на дупларонима то су прости отвори, која се на дупларонима праве одмах испод таланице тако, да једна стоја спрем друге на другој страни дупларона. На месинани дупларонима ове се јуте буше ково, али тако, да спољни отвор буде нижи од унутрашњег. Овај ково ипак ипак ветрилца добро је с тога што кроз-а-н, не може да пада кива и снег у стају, где иже није могуће дати ветрилца овај ково правцу у дуплар

(на таланици дупларонима) ту треба унутрашњи отвор удесити са поклоном, али прво отвор проветрити сулариди који треба да мало итрани изнад спољнег отвора.

Ветрилце кроз таланицу на кров, то су нарочите цели од блатна, лима или дрвета, које спроводе ваздух из стаје кроз таланицу. Ове ветрилце скупо стају, а ису на практичне, јер се, једно, на њима, спушта испарене које храни ваздух у стаји, а друго, ису ни доводе за одвођење испареног ваздуха.

11. *Јасла.* Ци облик јасла ни грађа њихова ису тако важни у хигијенског поседају. Главни је оно што се у њима стоје даје и чистоћа јасла; ну ипак има извесних добрих страна којима се једна јасла од других одликује. Тако нпр. за свуу храну добра су овална јасла, док за сочну храну овакда су боља она јасла, која су направљена од чврсте масивне грађе: од гвожђа, намена и др. јер се овакда јасла боље и лако чисте и не ушњају тако влагу, као дрвена, која се морају често врати и дезинфектовати.

Јасла треба да су коритастог облика и да леже мало ково, како би се могло избећи уздукудо просипање хране.

За колараци на говедарског бола су јасла која су уздужна јер се лакше чисте и олакшавају хранење.

Ширина јасла и висина треба да се тако удеси, да стоја може из њих угодно своју храну дохватити. Јасла за коње треба да стоје нешто више од половине њихове величине; код остале стоје висина је приближна овој. Односне величине (мер-љенина) за сено ивице до парметима то, да њих треба врати од глатких ивице прутава; оне не треба да стоје на однећ ково, ни однећ високо, већ тако, да стоја може храну дохва-тати, а да јој правина не би очи тринали.

12. *Ограде у стајама.* Ограде у стајама служе за боље и сигурније гајење, и најпотребније су у колараци, пошто су коњи у природи немирни, па се убајају и чиништају. Ово огра-ђивање места у стаји може да буде двојна: мотанима или дупларонима. Дупларонима се одговарају патуци, ждрбине кобиле и дуктусни коњи, остали коњи мотанима. Мотне за ограђивање морају бити из црне направљене, равне, глатке и да су по-кретне; треба да стоје у висини 0-70 см. — 1 метр и да се у сваком случају могу лако одважити — не лажа их повезати.

13. *Везивање стоје.* Везивање стоје не сме да буде на кратко, јер би се лако могло десити случајне опасности, већ-уек тако, да се стоја на свом месту може и отворити и лага

ПОДЛИСТАК.

ПОДБИКИ И ДОМАЋИ МИШЕВИ, И СРЕСТВА ПРОТИВ ЊИХ.

(примечан)

Тај успех изненадно и обрадовао је тим вино, што је Грчила већ пре тога била употребљена све могуће начине (плављење водом тровање храном, сумпорним угљеником, хапљење у копане туле од тепење и т. д.) а без ивице чиниња успеха и што је број мишева био нарочито толико, да се већ почело очајавати. Кад се, дакле, у тако деприватној прилици толико миша и мало јаких најважнија подбика мишева, калних мишева, са тога је јачим најважнија подбика мишева, калних мишева, са тога је дакле са свим успело, да и ипак на-оправљеници што са-знају о тој среству и начину те да се у случају неволе за премети јаве, и даме угодно послуже.

Леверов метод употребе тога средства у правцу и у вели-ци размерама оснива се на истом оном начину, што га је добио онима, и одликује се нарочито својим простотом и једно-ставношћу. У великим судovima (колованима) скупа се јемени или ошавне (добне) слеме и чорба се на штој ошави. Ошавна чорба ошавне се (битоцима и тропанима шефером) и неутрализира-не, сипаје у лимене судове: ушла гради; замишати запунитом од воде (од ламуна или баш од дучина), он се овда меће на пару од кулаване вода, и то у три маха испробаје, — спали пут но 1 сажат. Кад се после тога исплади, пренесе се (пренеси се, или пренамени се) у ну нека извесна подбика кожна кожна од

мишмет тева и остаје на скривено, а (34—40) дол, 3.) толико место — од првице исто овико, као кад се што оставља да кисне. Кушне плоче ће као оно ма, скривите или висици у тој чорби а под таким приликама брзо напредоваће, па за два до три дана најмање их се већ толико, да ће је са свим замишати, — даље и окужити. Ако смо дотле успели, онда или је средство већ у рунима, и можемо га употребити и у ве-ликим размерама.

Начин што га је Левер употребљено у Тесалији, и који се по-знавао као веома издан, састоји се у главном из овога. По областима које страдају од мишева, и које треба лечити, ила општинеца власт сваком домаћину заповеда, да у тачно одре-ђено време са 1—2—3 или више јерма потребне и простору котарица ситно у кошке исечена хлеба доје на једноадређено место — рецимо средској канцеларији или главној механи, која је од првице предокраја зараваног земљишта. То домена ошавне веко од ватра, и једно пошавнице зараворитице лице, које је са собом донело у затвореним судovima довољне количине зараване чорбе — онако справљене, као што сам већ изложио. Заравана чорба сипа се у шарике судове и, пр. орзине, ба-краще котлове или отворену бурд, а тежани овда редом са-спуца свој доносено хлеб унутр, добро га натопе, па га овда ошаве и валде. Све се то може чинити и (чиштин) рунима, јер ништа не штети, а не би пошкодило ни човеку ни животиња, да баш који комад ошавне хлеба и поједе у Грчиној су то чи-ниће ипак ипак и на ошавнице само да им се позвае, како се од тога средства немају ничега бојати ни за домаћу живину, ни за себе саме.

Натопљен хлеб може толики сваки на своју њишу (или где је већ нужно), и распорете га (са домаћом чедина нарочито деном —) тако, да — од прилике — у сваку мишину руну доспе по један комадић. Што се ипак рунова и рупа висиће (гдекада је то мучно јер су замкениви у ширину, труп и т. д.)

АНТРАКНОЗА

[Anthracnose — Schwarzer Brenner — Vnjolo, Pichhols — Bird's eye Rot]

да се одмори. Кома је најбоље држати везане на улару, али са два поволина, који се не везују, већ пролазе пре нарочите руне на јавина и сваки од њих има по једну нугу на свакој крају, који се може подићи горе и доле : према кретању кома напред или назад.

Говела се држе везане али на улару или на огрцима. Везање за рогове забрањује се.

14. Простирка. — Простирка треба стојати да би топло, лако и zgodno лежиште, јер одмор крени здравље ; она треба да јој штити кошате и ношавце, а у исто време да кући и уноси у себи шаштевицу, те да дежиште стоне буде суво.

За простирку је најбољи материјал слама, а то : онема коју не треба жалити, кад се тече угладности и здравља стоне.

У попарнику пад се поља само у пољу припремно здрављашу нар. само да се очисти и нахрани. Онема се простире само у вече, пад стона треба да лежи, али у оном стајама, где стона куће време у њима борави, мора се овиам простирати и прево да, како би имала где да легне и да се одмори.

Простирка се по стајама нема али сваки али — у попарнику ; два пута идељно у говедарнику и свињу и у три до четири месеца по јединицу у овчарнику.

15. Чистоба и ред у стајама. — Свако место у стаји треба држати чисто и суво. Љубриште и сну прашањину треба на стаје вносити на пољу на какво поведено место, које је мало по даље од стаје, на њиме ливе Љубриште ; односно канале треба често прати и дезиниковати простом, карболном везаном, а јасни нарочито ако су дрвена, треба често прати пренивом водом, да би се утрпе све оне главнице што произрастују трулежи. Један пут или и више пута, кад је стока у пољу или на раду, треба отворити све проворе, врата и одушке на старима, да би се стаја добро проветрила и на основа осењено ваздух у пољ. У овојкој стаји стона је свагда здрава, боље једе, боље спава а што је најважније : мање је нахљована и ређе пади од зараза. Које је у другим правилима деветуку.

Љуб. Јеваноски.

стопански лекар

а што се више кућна хлеба мислима повоља, тим је, наравно и успех у браји и потпунији. Мишени — а али на пуној или напу гледиш — радо једу тај натопљен хлеб, па се њиме окупе. Је ли их се пољивама једном већ окупила, онда кућу прихвати се једног од другата, а то на не редом, док се са свим не утамаше. Томе треба неколико недеља, али већ и пре тога ронка може се по неким знацима судити да ли је како успева или не. Већ одмах првих дана примећује се, да изложена мржња хлеба брзо нестане, а то је већ добар знак ; — знаи, да га мишени једу, јесу да се њиме и окупили, и колико је та морија међу њима издредовала, понајве се јасно тек касније : четвртог — петог дана. С почетка ти упада у очи, да нахлониш и дању мишенима ни ровова, што илаче не бана, и — што је још необичније — да су ти мишени некако трокми и неумешни, те се дају лако зонити. Често навише и на миниме лешева а по гледати од њих је најгрешче. Изгледа, да је мишенима за време болести у рововима згуњено, да траже ваздуха, па да се тога излазе и на пољу скапљивају. Ако и, нар. с вечера зарониш који отвор на рововима, паљачи га тихо заронели и сутрадан — што илаче није слухај. Развирши ли читаву јелму ложи ; затељеш сато у пољ болесника и најгрешче лешева — па већ и међу младунцима. За мало, па ћеш и на усевима озабити, да је штете е дана у дан све мање, па да најпосле пуношће са свим престане. Нових скорашњих ровова нема ; стари заронени се не обнављају ; на улетима не можеш да наљони свећа и споро оборени влата као од пре ; пољу нема оне црне, трпе и отивања ; у рововима је све пуство, или мртво : — у пратко ; све је престало, и летина ти је ешавена. —

Као што се види, цела ствар је са свим проста и лаје се свуд — лако и поља једити извести. Произвођење маје на суж — те, ј. производње самих бацала мишије тива — веома је лако и — тако рећи био грањично. Ја већ имам неку напесну пољивачу тога материјала, а могао бих га у случају нужде

Овим именом назива се једна од најстарији болести вавпосе дозе у Европи. Изгледа, да је о пољ писао Теофраст и Плиније, па иако још није сигурно познато да ли је то једна иста болест, има и други доказ да је далашица у Бирони. Од 1835 до 1840 веома су страдали пољари краљевског земља у Остелдому од Антракнозе, а и на другим местима чинила је постоје штете. Данас ове болести има у свим европским агроградима, али нема тако оштар и заразан карактер као Периспосора и Ојадидум. При свем том у извесним правилима и местима учини много штете на годишњем раду, а кад се појављује неколико година унаоште јаво ослаби човот, која у року од три до четири године утине.

Болест ова јавља се у три разна облика :

1. Рана антракноза. [An. maculæ], која се познаје по мањим или већим ранама на дози ;
2. Тачкаста антракноза [An. punctatæ], која су карактерни знаци мале и прне тачкице на листову и дози ; и
3. Кривољева антракноза. [An. difformitæ], са прним крвама, које јени изубавене, при чему се ластар испрва и заише па ровне значе искоруби и спорикала.

Последње две форме Антракнозе доста су ретке, но у толико је чења прва — ранава антракноза —, са е тога жу њене знаке детаљније изложити.

Свајим карактерни знаци

1. На ластарима. Само на једногодишњем зеленим ластарима појављује се Антракноза и то, пошев од појаве ластара па до потпуног зрела. Први знаци појављују се на дози у облику угасито мадрих пеге, које сасвим личе на механичку попреду као кад ластар удара о чврст предмет усред ветра. Источетла оне пегине, мале као тачке, поцигу се ширити по дужици члашка и на срединај поцире, а диојко постану угасито сиве и увек ограничине тјко мадрим кругом. Ако су услови па разнаве болести повољни, т.ј. ако има довољно влаге и топлоте оне поврде шире се све више док се узјамно не саставне у том случају доза изгледа покривена многим ранама испрва-

толико производити, да пољарим потребе једне области, која је десет пута већа од читаве Србије. Исправљање чорбе, којом се хлеб кући изгледа у први мах мало теже, али тај начин треба само једном видети, па да га може сваки научити. У осталом кућну чорбу спремавају обично нарочито томе вешта лица, а код нас би се за тај посао могли zgodno употребити апотекари — особито оних места, где има и парних десиквационих апарата, да послуже у томе послу својом паром. Тајла би дакле имао само да неовен чорбу спрема ; да на рочиште дође ; и да окупиен хлеб по зароненим пољима равнесе. Трошић оно свега тога је према успеху тако незнатан, да не би требало ни да се спомене.

Али велике количине маје или кућне чорбе нужне су само онда, кад су пољаци мишени преруцали читаве области једне државе. Уде иле тако ; где се нар. тај гад пољвако ма местимине, и то на знањим просторима — ређио на једном пољу у врту, у забрану гл. ту је посао обично затирала мишени још много простори и лачи. Маја мишије тива извода се у храни се на неким питањима, а све то лаједно драи са у једном стаљеничеу.

[настављање сл.]

виле форме и на средini nadubljene sa usagito modrim prajcima; u protivnom slučaju, kad vreme na razvijanje bolesti nije povoljno, povrede se u razvijanju zaustave i tada mnogo lečivo na tačnastu antirakozu.

U potpunoj razvijanju razvijava Antirakozna potpuno leživo na jednu ranu, koja se kad što prostire do 4 sm. u dužinu, 1 sm. u širinu $\frac{1}{2}$ sm. u dubinu, vanje od polovine prečnika debla. Počev od crne tačke, na deo nadubljene rane, najviše može prestatu obilne po izgledu i zvezčastu. Kad ovih rana ima po više, one se s jedne vlahovim okrajima u jednu jedinu povredu i grivu dođu sa svinju strana i po celoj dužini, zlatni su izreškani i ispreplušani u raznom pravcu. U ovom slučaju zastar je crni i iz delova izgleda kao opalen, manje je po obično i kolekcija (čvorovi) su uzbuđeni; sporadični zastari javljaju se u velikoj količini, no i oni po redu obiluju od bolesti, čeo tvoj prastavlja obilnost izgled, a loze se lome i padaju pri najmanjem udaru vetra.

Čokot u porastu zastane, začami. Listiće dobađe otvoreniću boju, manje je nego u normalnom stanju i počne se sušiti. Otpadaju soka je nedostup usled povrede na zelenim delovima a toga je nedostupno i sporazivje grožđa, koje je uvek osušeno na šešer, matricijama.

Čokot može sasvim da ugušne za tri godine ako se bolest zaustopne a velikom intenzivnošću pojavljuje.

2. Na *lišku*. — Razvaja Antirakozna ređe se javlja na lišću nego na lozi. Na peteljci su čitko povrede kao i na lozi, a na površini lišća obrazuju se čitko opuštanje mrlje, koje su jako ograničene crnim okrajom do zrače površine lista. Ove mrlje nisu nikad velike, najviše do sa veličine 4—5 m. m. obično 1 do 2 m. m. a za po kad što ima ih mnogo na celoj listnoj površini. Usled ovoga mlado lišće svinje se, sasvim i otpadne. Ako se bolest javi pre zretavlja, otkoščavljanje i na biva, jer se pravnice u plodovima usvine preranim otvaranjem cveta usled obilnosti netože. Poslednja je obično gubitak godišnjeg ruda.

3. Na *plodu*. Antirakozna se javlja i na loznicu, peteljci i šesturini grožđa, a i na zriju. Ako su povrede na početku veće, čeo rano opadne što ako ne bude zrija ostaju sitna sa malo šešera. Na zriju se javljaju crne obilnosti tačke, koje se više zadržavaju u okruglaste obliku, mogu biti od 1 do 3 m. m. veličine; sredina ovih mrlja postane na bivo belo-siva i udubuje se u unutrašnjost zrija nenu put tako duboko da zrija ostaju gola; krajevni zrije nerazvijani i ograničeni premetnim prilikom kruga. Po nenu put postoji samo jedna rana na zriju no najobičnije ima ih više. Najpreženo zrije nema nune pravilnog oblika; s jedne strane pojedeno drugu strana narasta ako se bolest zaustavi, no ako je celo zrije ponovareno, obično se sasvim i neupotrebljivo je za prastavljanje vina.

Uslovi za razvijanje Antirakozne.

Toplota i vlažna vrućina su za razvijanje razvijava antirakozne, po vlažna ima prevlađujući uticaji, što što je mnogim osmatranjem potvrđeno. Zna se, da Antirakozna počinje a ranog proleća čim se pojave mladi zastari kad je srednja toplota još niska; ali nije tako intenzivna kao sveršetnom Maju i početkom Juna kad je godišnja vlažna i toplota veća.

Ona se najčešće javlja vinogradima u ravninama, dolinama i porud većih voda gde je zemljište plodno i vlažno. Kisele godine, česte magla i rose, što je obično slučaj na ovim mestima, doprinose te su uslovi za razvijanje bolesti povoljnija i veće deževno štetnija. Ako bude vlaž, bolest ostaje nesrećena u razvijanju do Septembra i čak do potpunoj sazrevanja loze. Pri nastupu veliki vrućina u Avgustu, kad a vlažne nedostane ona zastane u napredovanju, no ovet se javi s povratkom vlažnog vremena.

Prava uslovi ove bolesti jeste jedan parazit nazvan od botanikara *Sphaeria ampelina* koja se hrani sokom lišćana i svojim prisustvom u tkanju završava delova proizvodi obilnost povrede.

Na onisu ovog parazitskog nečesto se zaustavljati, jer za prastavljanje i nema velike važnosti. Pređu ih samo odmah na:

Lečenje. Protivno Antirakozne upotrebljavaju se mnogi lekovi; nenu se upotrebljavaju preventivno na srpušetku zime, drugi u leto, kad je se bolest razvila. U mestima gde se bolest

često javlja bolje je upotrebiti preventivno lečenje. Jer je od jačeg dejstva, međutim ne treba prenebrignuti na lečenje u leto svaki put kad se bolest pojavi.

1. *Preventivno lečenje*. — Pri ovom načinu lečenja upotrebljavaju se gnojna (suzak gnoj), sumorna iseljena i vruća voda. Rastvor se spravlja ovako:

Ume se gnojne 50 kilograma
Sumorna kiselina 53%B. 1 litar
Vruće vode 100 litara

Gnojna se metne u jedan sud od prieta, pa se na nju sipa sumorna kiselina dodavajući malo po malo vruće vode. Treba paziti da se nju pri kiselene voda zbog preskakanja, koje može da povredi radnika. Sa ovom rastvorom dok je još mlak maku se vlahovim delovima čokota; krlja, pravoni i rešnica. To se obično vrši sa jednim smotuljkom od krlja, koje se uzgane na poduju motku, tarući svuda dozu naročito ona mesta gde su rane od antirakozne na kojima su zaostale spore od parazita. Koru odubljenu treba skuhati i za parne vlahoviti. Omaljavala ovo vrši se na nezgodno dana (8—15) pre ruzhatku povoljna. Treba u klinko je moguće ovaj posao izvršiti odmah posle rose ali klinko da ne bi pri ovom vremetu ala vetru usled bivoj nepopravljiva, rastvor postao mnogo koncentrisan.

U novije vreme upotrebljavaju se mesto gnojne samo sumorna iseljena do 10 kgr. na 100 litara vode kojoj se pripisuju dejstvo i onad kad se upotrebljavaju gnojna. Postignuti rezultati povoljni su ma da je bilo slučajeva gde je ona loza bila u suvine jana i malo opranjala lozu.

Prvi je način više preporučljivi dok se sa više onitne ne potvrdi mogućnost zamenje gnojna sa sumornom kiselinom 10%.

2. *Lečenje u leto*. Za lečenje, kad je se bolest već razvila, preporučljivi je takodje mnogo sredstava. Najbolje uspeh postizaje se smesom prazhka od sumorna i krceta. Smesa ona uzima se u razvijanju proporciji prema dobi vegetacije. Za prvu upotrebu kad su zastari još mlak dodaje se $\frac{1}{2}$ krceta u sumoru, zatim se ona količina pri došnjoj upotrebi postepeno uvećava do polovine. Za gajenje preta mesto vode može se upotrebiti rastvor plavog kamena pri čemu ostaje veće srazmera i krceta i sumora.

Borovska krceta i „selestna“ (voda) imaju takodje povoljno dejstva protivno Antirakozne.

Rasturanje prazhka — smesa krceta i sumora — vrši se kao i protiv Oplizuju pomoću naročiti sprava koje su uzdešene ala kornu mesa, a u osušivaju ovih mogu poslužiti krtke napravljene od kunez ali poneke drake. Za rasturanje prazhka treba birati mirno vreme kad ne duva vatar.

Nakonšetku, da napomenemo uticaj vrste loze na razvijanje Antirakozne. Sve vrste loze nisu podjednako osetljive; ima ih, koje su vrlo obilne od ove bolesti dok drugima škoditi vrlo malo ili ni malo.

Među nadražljive loze dolaze: *Švedski, Pono, Kerkobin, Burgundin* i *Tralimac*.

Među osetljive dolaze: *Jakova, Garibani, Grenski, Kleret, Portugalski, Rizalni, Sijevnaci, Solomoni* itd.

Kipovito proleće prošle godine bilo je vrlo povoljno za razvijanje Antirakozne, i dostiže, primetno sam da je ima u svima vinogradima koje sam videlo. Sređeno ona se nalazila ovde — onde iz usmevanom čokotu domaće loze i ne predstavljala nikakvu opasnost. Najpre je stradao Jakov i drak. Raspadajući kod Negotina. Pored povoljni meteorološki prilika, plodno i vlažno zemljište u vlahini i blizini rita doprineli su te je bolest u početku Jula bila tako jako razvijena da ranog primira nenu videlo; smem slobodno reći da je $\frac{1}{2}$ ruda propalo u čitru svužev nadražljive koje su veće stradale. U ostalom stvar je poznata da je ona loza najobilnija od Antirakozne i Peronosporae; to joj je povoljnija mesta, koja je pored sumnjive vadržaljivosti ispram zivotopore uništiti da se nu kulturu svinjski vlahovi.

Б Е Л Е Ш К Е.

Корист терпентина у домаћинству. — Он служи као предохран против молца, кад се наме поврлоу ормине, зидове и савајину; у којима се могу завити молци. Терпентином се распрскује и спешне и мрави. Он служи као одречно средство против осекошта и ублажава болоне, кад се на одречно средство шина исподина шана. Облоге од терпентина спазму болоне на погани, нарочито одне нив жуљева. Терпентина лековито дејствује и код ревматизма, кад се наме траја болосно место. Терпентином, помешаним са мланом колом, чисте се оне рајоне масном бојом и кад се масне зачне на каљани.

Б. Ј.

Неотровна хартија против мува. — Номена се изготвила приликом бабер са обичним спиритом, алимаке се тиме густом масном добом кућна хартија и поклапа се да се осуши. Кад хоћемо да употребимо ту хартију, метнемо је на поган и обложимо водом. Ако поимамо при руци спирита, повољно распоштамо шећер и помешати га са сланим бабером.

Б. Ј.

Како се чисти мед. — Често се дешава да мед, било добро неодољено место да које се оставља, има због дугог стајања, обог рђаво кисис и густо. То се може уклонити овако: угули се спирито 100 гр. угљена, опере се неколико пута; за 3 кг. меда шина се 6 л. воде и метне се на батри да се вода сита куви. Код је то сировине, онда се мед исподина шина одвајајуе приликом посу да ентропије, дои се поставе бабер. Тим ваљеном мед ће изгубити рђаву боју и кисе, тако се може употребити чај и место шећера.

Б. Ј.

Нова бурад обично дају вино рђав укус — Да би се то спречило разигову се нова виногради кристалнизовано угљенико-ниелског ваљрону у води, извади се нине до вода буре од 60 литара и остави се да стоји 12—14 дана. После тога времена ервене се за земност извади се буре вино, остави се да стоји неколико дана, па се онда добро испере. На тај начин немамо се бојати, да ће нине бити сувишне.

Б. Ј.

Китовање буради, која цуре. — Узме се 42 гр. лоја, 34 гр. воска и 67 гр. масла. То се оно добро смешта и узгреје. Запам се уклонити са ватре и помешаи то 42 грама левог просејаног пепела. Оном нисом замажу се извојине на бургот, пошто се претходно добро испере.

Б. Ј.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК XIV. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва,

државне 5 Маја 1895. год. у Београду.

Били су г. Милан Антић председаник, г. Јаков А. Мариновић подпредседаник, чланови одбора г.г. Анга Јивановић, Никола Волковић, Коста Цригоровић, Паја Тодоровић, Алек. М. Секулић, Милоша [Н. Курковић и Тодор Николајевић, као гости: г.г. Алек. Ј. Поповић и Радоје Ж. Ракиновић, редовни чланови друштва.

Председаник г. Милан Антић председаник, бележник г. Никола Волковић члан одбора.

136.

Прочитано извештаје о академском курсу друштва на друштвеним окупљањима у Шанцу и о правителственом одлукама о измешању земље, државном под подружничког рескомом у Смиљажину. — Одбор приликом и шина с тим, да се у целуни штациду у "Теслаку." Идани своју закључност г. Светоз. Петковићу, који је руководио елеватор, курс на

друштвеним добру у Шанцу; г.г. Коста Петковићу и Јувају Драшковићу на друштвеним предавањима о клањеном томе на подружичко, шинају у Смиљажину; г. Милу Крстићу савешнику на ланом томоу, труду и вршиможа да она прелазна и цело подружичко, урван на томоу одану.

139.

Прочита се релатив одређених чланова за прелаз и оцену прихода "Београдског удружења" у Шанцу. — Одбор усвоји писмено ресервета: да су прихода нештошта и не одговарају пажњу удружења; о чему да се савешничко тобарско удружење извести.

140.

Прочита се изјава г. Паје Тодоровића, да се по молбе приликом избора за ресервета по предмету о распадну валуту. Помолом оне изјаве. — Одбор одлучи: Пошто г. Тодоровић до сада није писмено ресервет о оном предмету, а сад изјављује, да се по прима тог избора, с неодољом на то, што су списице конституције и себи наобризе секретаре, да се онај предмет упути догледној ошцаји.

141.

По молби подружнице за округ крајински, да је друштву помоћно писмено са 500—1000 ден. и у спримама. — Одбор одлучи: да се извести подружница, да је друштву помоћно писмено је, козино по молбама срестна домоваца, но да јани:

1. На који дан шина да употребити трезовну суму; и

2. На који дан шина да употребити спримако поговора; да ли за своју конституирану потребу или за исто друштво за угледа, па да их доцнаје прода и унови.

142.

По предлогу г. Светозара А. Газариновића, да се од шинана помоћ са извојине томола у Обреновцу и коња са извојине у Шанцу изведе шинашта у нештошта заводу у Бечу. — Одбор приликом би дошег кончику одлуку о оном предлогу, решено је, да се унови г. Газариновић да шинаше преза друштву, а за тим да се унови оне чланови општематичког суда на одрочној извојине, поји су оне чланови ударе, да шинаше прелазују, на да риди кончику одлуке писмено управном одбору своје шинаше — како у томоду изведе шинашта од тих списама, тако и одлично одлично што се у молби помиса.

143.

По молби г. Дам. Мишећа учитеља на Промограма, да друштву у интересу унапређења нив, привреле подејствоје, да се бар учитељи добри покажу пољопривредног обавезом савомог временаја. — Одбор одлучи: да се она молба упути члану управног одбора г. Анга Габубићу, да поднесе своје шинаше.

144.

Благосудни прочита извештаје о стању благосудни друштвених на шинашта оне године, до краја мес. априла, по нине је био

Прихода	30565-45
Изавања	47771-05
Остало готово за нив	12794-40

ЗАПИСНИК XV. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва,

државне 8. Маја 1895. год. у Београду.

Били су: председаник г. Милан Антић, подпредседаник г. Јаков А. Мариновић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г.г. Анга Јивановић, Алек. Секулић, Анга Габубић, Коста Цригоровић, Милоша Курковић, Паја Тодоровић, и Тодор Николајевић.

Председаник г. Милан Антић председаник, благајник секретар г. М. Јовановић.

145.

Прочитано извештаје XIII и XIV седнице. — Одбор приликом,

146.

По прелазу г. Милоша Курковића о свакогодшњем излазак чланама управног одбора у државне пољопривредне школе ради проглашавања и разговарања тамо свих гласника, тамо и своју припадност, која се из уста утичу. — Одбор упуштајући важност обавеза пољопривредних школа у циљу проглашавања, да би било кунно, да неби број друштва чланова или бар управни одбор ова проучила једно вршено врше и због важности овог предмета одлучује, да се ово везује у једној седници нарочито узме у претрес а док се одлучи, а да седа. поводом овога, што ће у Алубуки ов. и бити прегледа свога дру. оргона, која се сада тамо изведе, осим тога, што је привредно-инженер савештају у Новомрину у ов. м. у Задару, одакле ће се моћи у повратку разговара и проучити новосадско-новарска школа у Букову. — одбор изабра за своје извођаче г. г. Милоша Автаћа председника и Тодора Николијевића члана одбора, а тим, да о овоме поднесе свој извештај.

147.

По прелазу г. Анд. Живковића, да се од друштва одбие изваљ Буре Петровића издатора, који је изишау у „Грвањак“ о привреднама изваљом у Новомрину предајући изваљом иваљом и друштво. Одбор одлучи, да се ушла председанштво, да највероватније по својо познаној делићати друштво од оваких изваљом, на изваљом, која вађе за изваљом.

148.

По изваљом г. Јована Јонковића учитеља из Јања, да му друштво поклони изваљом српске. — Одбор одлучи, да му се тражено изваљом даду на отплату за годину дана — рече, да му се отплате српске у вредности до 12 дна. поклони, а изваљом да му се да на отплату за годину дана.

149.

По изваљом г. Јована Срећковића учитеља у Јошани, да му друштво поклони српске на отплату. — Одбор усвоји изваљом резервиста г. Анд. Живковића да му се тражено српске даду на отплату за годину дана.

150.

По изваљом г. Ђ. Стрелић сопственог поклони да му се допустити да на друштвеној изваљом на страни поручи огрду од изваљом за изваљом. Одбор одлучи, да му се допустити. пошто се друштво премо овог члана одбора усвоји да огрду изваљом за изваљом, а не за што друго.

151.

По изваљом г. Св. А. Гавриловића, да му је немогуће и даље остати или друштвено претставити у главном одбору свих кола Јањача или Михаило, јер је свршен послоника, те може узрети одваљати у седнице одборне. — Одбор одлучи, да се узлози г. Гавриловић, да и даље остане друштвено претставити под главном одбору свих кола Јањача.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

О Духовника о. г. ушла је у штампану књига :

ЗЛАТНА КЊИГА ЗА РАТАРЕ

УПУСТВО У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ, ОТОЧАРСТВУ, ВРТАРСТВУ
СВИДАРСТВУ И ПЧЕЛАРСТВУ

О НЕМАЧКОЈ ПРИВРЕДИ

И ОВМ ПОТРОШАМА КОМЕРЦИЈА КОМА НА ПРЕТПЛАТУ

У овом делу је прикупљено све оно, што је економу, дакле и нашем ратару, најкорисније. Ту ће сваки ратар, па и апаче економ, наћи све оно, што му је у разном гадниству најкорисније, те ће се у свакој прилици моћи научити и помоћи јер је, као што рекосмо, све прикупљено, а осим тога оне је изваљом на основу појмић поучних и практичних опита с обзиром на наше прилике и потребе.

Ми држемо да дела ове врсте не треба пресоручивати, по што данас привреда сваке врсте значи то, што и знато. Свака та струка је за себе богат извор из кога разумна и вредна раденица може изваљом немерено користа. По у толико више ово ваља за све гране привреде, јер сваки така раденица може онда изваљом још веће користа. А код нас су тако вредније да сваки ратар мога радити све горње привредне струке, те би се слани могао помагати и изваљом.

Код нас има књига у којима се изваљом све што се односи на поједине струке, али нема књига (бар нама није познато) у којој је изваљом што је главно и своју горњих привредних грана, које се код нас могу појединце, и скупа с успехом обрађивати. О тога смо и поредали да се горња књига преради, па да се тој потреби бар за прих иваљом заоста учини.

Цену књига одређали смо у претплати само 2 динара, како би ју и сиромашнији ратар могао купити.

Књига ће изаћи око 20 штампаних табела велике осмине, са 58 слика, на једној сатрашавној швајцарској хартији, а разлажеће се претплатницима изваљом до Вел. Госпојине о. г. У изваљом ће бити изваљом и имена своју онах претплатника, који се претплате изваљом до Преображења о. г.

Скупљачи претплате добијају на 10 књига једну бесилатну. Претплата из Србије ваља салати ливарици Веломира Валожића у Београду.

Молимо Србе ратаре и економе, да се претплате на ову, за иваљом врло поучну, књигу, а нас да потпомогну у овом тепоном подухвату.

2. Јунија 1895 год.

Вел. Кикинда.

О поштоњем управу,
српског ливарици и штампарије
Јована Радака,
код св. апостола „Карака и Методија“
у Вел. Кикинда.

Цена мањим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних изномена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: Чапанци; Зваљом претплата у културној земљи. — О стајама (податак) за стопу — (српског) — Антропологија — Белосице — Друштвени и подружнички послови — Подстица — Ња-мелен оглас.

Властима и издавача СРБ. ПОЉОБ. ДРУШТВО. КРАЈ.-СРБ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА. Одговорни уредник СВЕТ. А. ГАВРИЛОВИЋ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:

НА ГОД. 8 ЛИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ЛИН.

ДРУШТВО ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ, ЧЛАНОВИ
СВЕТА ДРУШТЕ, ПОМАЧУК И ЧЛАН У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПО-
ЖОЖЕ ПРЕТИ. УВАЖАВА ЗА ШЕЊУ ГОД.

За иностранство:

НА ГОДИНЕ 10 фр. или 5 фр. а. прел.

Цена оглашења изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 26.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 2. ЈУЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ЗАБРАНА ИЗВОЗА СВИЊА У АУСТРО-УГАРСКУ

И
ЗБОР ТРГОВАЦА У БЕОГРАДУ.

Већ је свима у Србији познато, да је мађарска влада ставила забрану на извоз наших свиња у Аустро-Угарску, а и то, да је она то учинила без икаквог оправданог узрока. Букувала међу свињама мађарског порекла опасна зараза у Штајнбриху, услед чега су приморани били, да забране сваки увоз и извоз свиња са те пијаче, и ту муку мађарску трებაла је и српска производња, заједно с њима, да испашта, ма да је стручно лекарски потврђено било, да међу нашим свињама није тачно било те заразе, ипак је овде у нашој земљи ма где има. Изванредним лекарским прогледом свиња у нашој земљи, који је по наређењу нашег санитета извршен најсавесније доказано је најочевидније, да ни о другим обичајним болестима, а камо ли о овој, која се на штајнбришком тргу појавила, ни спомена нема. Извештај овога прегледа објављен је службено у Српским Новинама.

Очевидно је, дакле, да се суседна мађарска влада у стављању забране на извоз наших свиња у њихову земљу у руководила правичношћу и истином. Побуда да то учини није основана ни на каквом праву, а још мање је такав један корак дозвољен између две суседне државе, чији се међусобни интереси у многим правима додирују и између којих постоје пријатељски и уговором регулисани односи. Разгледан је „трговачки уговор“ и „ветеринарна конвенција“, закључени између наше земље и аустро-угарске монархије, па ни у једној тачки ових, редовним путем пријатељских и државним ауторитетом огрантованих актова, није нађена одредба, која би дала права мађарској влади, да на овакав начин омете правичан ток наше трговине и изврши један опасан удар нашој привреди.

С тога није чудо, што је овај ничим неоправдан акт суседне земље изазвао огорчене покрет у свима редовима нашега грађанства, а нарочито код непосредно најинтересованије — наше трговце. С похвалном енергијом устали су да бране и заму у заштиту интересе својих савругова — свињарских трговаца, у чему је у првом реду предначинио *Трговачки удружење* у Београду, као центар снаге и интелигентније свемишљног

трговачког реда код нас. Оно није ни часа пропустило да овај акт суседне државе свестрано испита, па да јавно изнесе резултат овога у својим одлукама, којим се потврђује: да суседна држава није имала апсолутно никаквог узрока ни права да ставља сметње извозу наших свиња као потпуну адваницу. Одмах је, на основу тога, тражено од нашег министарства народне привреде, да се уложи енергичан протест против овог поступка с тим да се према уговору и ветеринарној конвенцији одмах учине забрана извоза наших свиња и одреде места за продају њихову, пошто је Штајнбрих затворен.

Но, сви кораци који су предузимани да се суседна држава увути на тачно вршење међународних обавеза, нису могли ни за једну стопу да крену питање на правилно решење. Из неких разума, чистог еготицизма природе, упуно се од стране мађарског суседа тврдило, да међу нашим свињама ваљдају болести, ма да службено саопштење, које напред напоменусмо са свим обратом тврди. Из тога разлога није нам се допуштено ни прозов на немачке тргове, ипак су нам се одређивали други тргови и монархија.

Пет недеља су већ, како траје забрана и са сваким недељом је наша земља у штети од преко четврт милиона динара. Зна се поуздано, да се на штајнбриху трг извозу наше свиње недељно најмање на 6000 грла. Да се не узме више од 100 килог. тежине сваког грла, по 44 крајаре килограм, износи 264.000 форината. Ако се форинта рачуна по курсу од 2-35 динар, онда излази на 620-500 динар. С толиком нас, дакле, сумом кошта то неспречно пријатељство суседне државе, — сваке недеље. Сад нека се рачуна колико ће нас и даље коштати, док се граница не отвори.

Као заступник интереса српских пољопривредника ми смо узели такође реч, да о овом питању коју речемо, јер после свињарских трговаца највише се она ствар тиче пољопривредника. И ми упоредо са преставиштвом нашег трговачког реда тврдило, да је од стране суседне нам мађарске владе учињен један потпуно неоправдан и безразлоган поступак, стављајући забрану на извоз наших свиња у аустро-угарску монархију и прозов истих у друге земље. Ми потпуно верујемо службеном саопштењу о здравственом стању наших свиња у земљи. И најзад, да има какве болести, па била она и заразна, одредбе ветеринарске конвен-

ципе предvideће су само локалне забране извоза из места и предела, где је зараза, а ни пошто прохибицију за целу земљу. Чи 7 конвенције јасно нам то каже. Па кад ми олако малги, и како нас у надувеном западном свету сматрају „полубообразованима“ до педантности извршујемо правила и одребе међународних уговора, с каквим правом сме од њих отступити једна виђена и цивилизована монархија?

Кад се напредним путем није успело, да суседна мађарска влада отвори границе извозу наших свиња и да по праву које нам уговори ујемчавају одреди друга различна места за продају њихову, Трговачко удружење решило је, да за расправу овога питања, које тако убитачно притискује редован ток трговине наше и систематски све горе потчињује економу самосталност нашу, сазове велики збор трговаца и осталих угледних људи, из земље и Београда. Одавн је био изванредан. Око хиљаду саучесника, по највише свињарских трговаца из унутрашњости, градова и села, интелгентних људи и државника из Београда, стекло је се 18-ог е. м. у Београду. Како је расправа овога питања у велико од интереса и за нас, ми смо се постарали, да говорје важнијих говорника на збору у главнијим тачкама забележимо, те их износимо овде по реду, како је се на збору радило.

Збор је председавао председник Трговачког удружења г. *Д-м. Стаменковић* из Београда.

Отварајући збор г. Стаменковић је нарочито похваљено тако сјајан одзив трговаца из унутрашњости. У даљем говору свом навео је побуде за сазивање овог збора, па је нарочито нагласио ничим неоправдано, управо насилнички гађење једног међународног права од стране мађарске, које нам је право трговачким уговором ујемчено. Напоменуо је, шта је по овоме питању Трговачко удружење радило, како је тражило од краља. Владе енергичан дипломатски корак за заштиту земаљских интереса, но да је све било без резултата. Даље је изјавио, како суседна аустро-угарска влада не чини таконе сметње правилном развијању наше трговине и привреде само сада; она је то чинила већ неколико пута у скорје доба. За то нам је велико потребно, да за наш извоз будемо имали више капија, а не само ту у Аустро-Угарској, па се нада да ће нас у томе и краљ. Влада потпомоћи.

После тога ставља збору у задатак да се спознају у овим двема тачкама:

- 1, да се посаветује „како да се стане на пут највећи суевла“;
- 2, да се посаветује, „шта да се ради да се у будуће отклони највећа и да се сачува економна самосталност наше земље.“

Пошто је прво питање стављено на дневни ред, јавно се за говор:

Михајло Павловић (помоћад ерме Месарошић и Павловић) из Београда. После узвода нарочито је нагласио оно што је председник напоменуо, како је суевла, која је силна и јива, више пута радила да нас материјално упрогати. Он је вагегорички за то, да се осуди поступак суседне монархије, која се хвали хуманом и цивилизованом. Кад је окупирали Босну и Херцеговину, гадали први министар аустро-угарског грог Андриаш казало је да су стади живи на главу. Други су овог казали: „не камо ми на полетима но економно сатирати.“ Треба ли одетати ерпитане руке? Нама се нала и свих сила брадати од овог дилванства. Моли збор да се донесе закључак, којим се осуђује овај рад као двалакчи справ наше отаџине.

Голубовић (чиловни економ, одлаена миш, војвог). Наводи како су ериси трговци, нарочито свињарски у врло критичном положају. Пошто се суседна монархија није придржавала уговора, па су зараду стоку нашу задржали, не сме се дозволити да будемо играча. Дужност је трговца, државе да се заузду за поштовање уговора, али да се овај расида. Да се влада заузме код пријатељских држава за извоз наших свињина, па и њених наших прерађенина. На првом месту налази да то подесу Француску и Грчку, с којом — последном — недавно је закључили трговачки уговор. Грчка не распалила стоком, те би се извоз наш у ову земљу радио прихватамо. У споризму с овим земљама да ми се, на основу ујемчајности, учине извесне уступке, како би се добило што боље погодбе за нашу продукту.

Мишљена је, да се трговачки уговор са Аустро-Угарском одмах пренеће, и да се из те земље никакав трговачки артикал не увезе. Осим тога, да јој се од наше стране чине сметње, како у производу кроз нашу земљу, јаво не би могла дозволити да издржи конкуренцију на истоу. Не сме се ни под којом погодбом дозволити да се гали самосталност наше земље. Кад је Срби био кадал да створи политичку самосталност, он треба да изврши и економу самосталност. С пријатељствима влада водити рат, па у овом случају и трговачки рат, да се оцула економска независност земље. Треба с места присутнију образовану акционерског удружења за подизање обора, магацина, јаво би се ослободили Штајербурха, те да тако свет позна ерписе производе и забрикате, а не да се протурају под именом „штајербурш“ и „мађарски.“ Ангажовати и Берзу за целокупну трговачку нашу, да она ујонна наше производе са страним светом...

Тодор Михајловић, трговац из Београда. Говори, како се најшој суевла не допада да се ми економу развијемо. Дужност је наша да тражимо од владе, да се свим средствима постара да се извоз одмах отвори, пошто је сасвим без никаквог упроба затворен. На њему влада ставити све наше силе на расположење, па ми и жртве претрпели само да не дозволити да будемо ма чија играчка. Кад је свишет наш констатовано потпуно здравље код наших свиња, не постоје тврдила да су оне болесне. С тога је голарник за то, да се донесе одлука, којом ће се осудити поступак мађарске владе и да се позове наша влада, да одмах учини шта треба у интересу наше свињарске трговине и земаљске привреде.

Свраћа напалу, како на захтев наш Немачка није хтела допустити своје ветеринару, да дође да прегледа наше свиње. Пошто се Немачком имамо трговачки уговор и с њом смо на пријатељској ноји, налази да је то од Немачке један знак неважење, што је извесно последња утицаја мађарске владе. Замера, што је влада наша допустила, да мађарски ветеринар осмотри наше свиње и за то је да се моли Министар, да ни пошто ово не одобри.

Драшмир Радоловић (банкарска радња Војин Радоловић) из Београда. Говори, како не треба хитати с решењем о оној ствари. Ставити алал у дужност, да се трговина упути правилним правци, и побринути се да се више не изменајуемо овако. Наше свиње морају њи на извад; за то да се влада постара да се отворе путева. Свм Берлин трони недељно \$900 свиња. И по томе да влада поради код Немачке, да се добије трг у Немачкој па да се Аустро-Угарска обоме.

Јован Јовановић економ из Позреваца. Свраћа вишину, јаво треба уети правилан пут у расправи овог питања, те ће се тако олакшати посао и збору и влади. Треба ноки од трговачког уговора и ветеринарске конвенције. По чл. 5 уговора не сме бити никакав забрана осим случаја заразе во ветеринарској конвенцији. Чланом 8 одређено је, да силе потпуно међусобно недељно известито о стању здравља своје стоке. Па основи чл. 7 из зарпаног места не може се стока изловити. Да ли сада постоје зарази или не? Према известитој министрства унутрашњих дела наша је стока здрава. Порекло и наша стока, која је вилна на стране партије такође је била здрава. Један је брав, вели, утнуо на први базијон од голубачке муније, што је и сендиком допознано; па ипак је некое образ допунчио да тај случај рагаласи у свету да је он зарава. Као год што се во ветерин конвенцији обавезујемо ми, да на случај заразе локализујемо заразу, тако је исто дужност била и Мађарима, да заражена места ограниче, а да нам по чл. 5 исто

дом економски упрошашћује, то збор трговаца и одличних грађана из свију стаљена најодлучније протестује против овако неправилног поступка Аустро-Угарске.

II

Пошто је наша влада тражила од Аустро-Угарске, да се правилно и правично врше одредбе ветер. конвенције, те да се узовз наших здравих свиња не чине никакве сметње и пошто је после тих мера Аустро-Угарска, ослањајући се једино на право јачега, остала при својој неоправданој и уговорно противној наредби о извозу наших свиња, то збор трговаца итд. предаје суду јавног миљења просвећене Европе овај поступак Аустро-Угарске, којим се огромне материјалне штете српском народу наносе, противно јасном и неоспорном праву, које нам дају уговорне одредбе.

У том циљу збор моли нашу Краљевску Владу, да се обрати и свима страним силама, којима мора лежати на срцу правилно и поштено вршење међународних обавеза, и непосредно путем најшире јавности јавном миљењу европском.

Даље, да у том циљу влада наша позове стране силе, неисторесоване директно у овом спору, да према потреби преко својих најбољих стручњака констатују здравствено стање наших свиња. И кад се и тим путем буде потврдила неоспорна истина, да су наше свиње здраве, да у нашој земљи не влада никаква сточна зараза, која и према ветеринарној конвенцији, закљученој између Србије и Аустро-Угарске и према општим начелима ветеринарне полиције не даје места забрани сточног извоза, нека влада најодлучније тражи отварање границе и повраћај повређеног нашег уговорног права.

III

Пошто је главна пијаци — Штајтбрех — заражена, збор трговаца скреће пажњу нашој Влади, да поред тражења да се граница за увоз свиња отвори, наша влада према јасном смислу чл. 4. ветеринарне конвенције има право захтевати, да се одмах без одлагања друго здраво место, одреди, где ће наше свиње предгледу бити подвргавање.

IV

Да наша извозна трговина не би и у будуће била остављена на милост и немилост самовољних поступака и једностранног тумачења уговора, осећајући потребу да се нају нове светске пијаци нашем извозу, збор трговаца моли Владу, да најенергијније помогне остварање овога циља и да се од стране државе предузму све мере, које би могле олакшати извоз наших свиња на нове светске тргове.

V

Нека влада Српска у овоме мучном тренутку, кад држава српска напреже све своје силе, залаже сву своју снагу, да одговори што је могуће испуније свима својим обавезама према својим страним поверљивцима, обрати нарочиту пажњу и Влади Аустро-Угарској и другим великим силама, и јавном миљењу читаве Европе, како се на овај начин нарушавањем права, уговором утврђених, у исто време, убија у српском народу вера у вредност међународних уговорних обавеза, и врло знатно доприноси стварању материјалне немогућности, да Србија и њени држављани врше своје финансијске обавезе према својим поверљивцима. Јавно миљење европско имаће тада да пресуди, како је то очита неправда, која се ослања искључиво на злоупотре-

ПОДЛИСТАК.

ПОЉСКИ И ДОМАЋИ МИШЕВИ, И СРСТВА ПРОТИВ ЊИХ.

(одрезак)

Тако једно стањенице има толико маје, да може закупити читаву једну литру кухиња (на исхлађеној) воде, а том литром кулине воде може се ожег наплатити и окувати толико хлеба, колико је дозвољено, да истрјеби све мишеве таког једног простора. Поједини домаћини би, дакле, могао за своју потребу употребити (може бити од српске или општинске власти) 1, 2 или више бочица маје; може сјм кувати и охлађену воду окувати; том кућином водом хлеб наплатити, те га покљам мишевима у ровове расплавати. Овај последњи начин zgodан је нарочито при затварању домаћих мишевца — саво с том разликом, што су домаћи мишеви (особито мишеви у пољшанима и макарима с храмом; велики пробрнци; па их је на изотопан хлеб човјецамакити. Ако га никакво воде, ваља место њего употребити омет, (ако, јечам, кукуруз), кукан пиршач, ситкило месо итд. На то радо кад — и кад нису гладни и добре хране жељани.

И при затварању мишевца Леклерковим срством има неких превала и објера, од којих зависи успех целог посла. И ту — као и свагде — треба и пажње и згоде, ако се мисли озбиљно. С тога ћу напоменути бар оно, што је најважније; — оно, што ће олакшати чито посао, и што ће за цело ујачити успех овама, и постоје буду према томе владати.

Главни је, да се са затварањем мишевца почне у злобу време. Најзгодније доба за тај посао је по искуству рано прољеће. Тада је мишева још мало, па их је нарочито лакше и сплављати. Сем тога су у то доба махом јарко топа и мршала, а мишеви на њима насласхели и хлађенији, па ће одмах окувати хлеб тражити и јести. Ако, дакле, одмах, чим последњи снегви испадну, а прили се мишеви појаве, употребимо Леклерков начин, онда ћемо и брже и лакше успети.

Успех зависи и од сложили реба. Не вредн много, ако би у заравњеној области употребали то срство само њих неволитно и други им сувцаи кустели природи на воду. Да се мишеви на једне области са свим истрјеби кувано је, да се саве заравњене области заједнички пориде око тога, и да ни један не изостане. Шта више; успех је и брзи и савршенији, ако сви они то ураде у један исти дан — или бар у неколико дана у исти мих. Тако је лакше и власти и поједином тежаку свој посао вршити; тако је и језитије; а тако је и најповољније једним махом учиниће је оно, што би се иначе разлажало и потезало читаво лето; — наравно, не само на штећу онога, који није у тој заједници, него и летовних сувцади, па и цела оне области.

Као што рекох, болестан миш зарази својим изметцима и соконица своје здраве другове, а исто тако и личина од миша. С тога је за успех увек боље, да се болестни мишеви не убијају, јер што дуже болују више ће здравих окужити. Свеми лешине омет не треба кушити и с поља носити, него их ваља баш тамо остављати, да их нају здравни другари, да их напуну (као што то обично чине), и да се њима окуже — ако се већ нису хлебом окужали. Где се даље види, да су мишеви доцна окужени — т. ј. где је болесних и мртвих и нагрисаних — ту не треба ништа даље чинити до марно сачетати, да их све морија савлада. Где би било сумње, онда би се могао по нова хлеб изапати, па омет чекати. Обично је за неколико недеља све свршило, и постоје тако времена су поља мирна и обзобавена.

treba prava jačeta, kad se na jednoj strani iznekuje od malene Srbije da skrupulozno odgovara svima obavezama, da sad vađa tačno vršenim prema tuđiničima, a u isto vreme gasе формалне обавезе, које су стране државе према Србији примале.

Збор трговаца и одличних грађана из целе Краљевине Србије уверава Владу Српску, да ће она, кречући се у смислу одредаба ове резолуције, бранити уговорна права и интересе Србије, и старајући се да се што пре прекину штете, које трие наши извозници, а по могућности најнаде и оне, које су до сада претрпели, наћи одушевљену потпору читавог народа српског.

Збор је ову резолуцију једногласно усвојио.

(свршила се)

ЗНАЧАЈ КРЕЧЊАКА У КУЛТУРНОЈ ЗЕМЉИ

ОД
УПУТСТВОМ ЗА МЕРЕЊЕ ПРОЦЕНТАЛНЕ САДРЖИНЕ ПОМОЋУ КАЛЦИМЕТРА.

ПО ФРАНЦУСКИМ ИЗВОРИМА

Саставио
гђув. Рокик.
— — —
(Паштава)

Квантитативна анализа.

За одређивање количине кречњака има више метода. Ми ћемо овде изнети само ову методу квантитативне анализе, које је сада понајпросторија, а довољно тачна за пољопривредне циљеве. Та метода састоји

Најпосле још две три речи. Дешава се, да се једне године пољски ишени потпуно понаку, али да целога лета не напредују ни толико, да могу изкувати значајну штету учинати. Другог пролећа јави се одмах зарана нешто такво, а текма онда — освајајући се на искуство заврше године — и не мотри на нас. Међу тим они ове године боље проују: — повољнији услови дозвољавају им њихово обично размножавање, па не потраје дуго, а они притисли читаво поље па и читаве области. Сад тек тежак увид, како се преварио и сад се тек поине против њих борити — наравно и много више муке и патете, а много мање успеха, него што би то било, да је одмах с почетка проноуо. С тога је једно од најважнијих правила у томе ангању, да се миси загри чим се осети — ма та и не било много. Загри му семе, па тек онда можеш бити безбрижан, а док је и један пар тога због на твојим усевима, миси сигурно, да ти не ће жетву отети. Ти се истина, не параш кад у таквим приликама мислиш: *«Ка ће ко бог...»* јер је истина ризик слабија од његове; али је исто тако истинита и она твоја друга, која вели: *«Прозакоу бог помаже.»*

Др. М. Јовановић-Вагуч.

се у томе, што измеримо запремину угљене киселине издвојене из кречњака, и једним простим рачуњањем изнаше се тежина кречњака, која је увек сразмерна запремини издвојене угљене киселине.

Према напред изложеном биће ова сразмера: колико пута немо 44 грама угљене киселине, толико ће пута бити 100 грама кречњака. А тежину угљене киселине лако је изнети кад знамо њену запремину и кад знамо да један литар угљене киселине тежи од прешке 2 грама.

Ова метода не само што је довољно тачна, већ и исто доба и тако је проста да се само за неколико минута, одређивање количине кречњака, може извршити. По другим методама треба често пута неколико часова док добијемо резултат.

Адолф Карно, инжењер, у свом извештају француском пољопривред. друштву о припреми агрономских парата, изражава се веома похвално о овој методи. Он вели: „корист ове методе састоји се у простом и врло брзом одређивању садржине кречњака у земљи. То се изнађају помоћу једне таблице и нађене запремине угљене киселине, која се изнађа реакцијом разблажене хлоро-водоничне киселине из једног грама осушене и просејане земље. Познато је више апарата основани на овом принципу; онај који је конструирао г. Бернар, давши му име калциметар врло је употребљив. Са једним таквим апаратом може један оператор у лабораторији извршити само за један дан 200 — 300 анализа.“ —

После оваке оцене једног стручњака, ми немамо шта рећи, до то, да за његову употребу није нужан лабораторијски прибор ни скупоцин материјал. Може се у једној кутији носити куд хоће и вршити анализа и ван лабораторије. При свем том овај апарат није и несмо бити предмет ишкочаућиве употребе, нарочито у рукама неспремних лица. Лакоћа при раду и доста довољна тачност и без корекције, чини, да се њиме може послужити шари круг образовани људи; али само хемичари и инжењери стручњаци са употребом нужни коефицијента могу постићи резултате највећу тачност.

Опис калциметра.

Калциметар спремљен за рад изгледа као што је представљен у овој слици.¹⁾

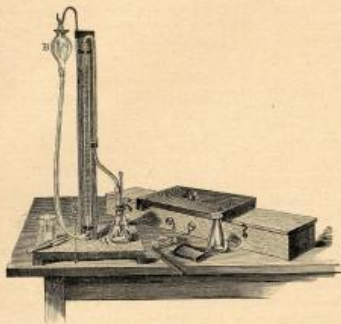
Састоји се из једне коничне флаше А у коју се меће земља за анализу и мала цев Ј напуњена разблаженом хлоро-водоничном киселином. Ова флашица названа: „за реакцију“ стоји на горњој страни у вези са градуираним цеву, која је подељена на кубне сантиметре и половине. Цев Ј састоји се из управно притврђена за дрвени стубић, а с доње стране спојена је помоћу црева од каучука са једном овалном флашом В, која око граница има ланчић да се може закачити о кувању утарђену на врху дрвеног стуба.

Уз калциметар долази још: један термометар, 2 сита (од 10 и 30 мили на сантиметар), чаша за дозирање киселине, мала штапаљка и теранице с тековима за мерење проба.

Кад хоћемо да одредимо садржину кречњака у земљи, поступа се овако:

¹⁾ Може се набавити право срп. пољопривредног друштва.

У овајну флашу В, која стоји обешена о кукици, наспе се вода док се ова не поспеје у градираној цеви до 0 и мало више. Узету земљу за испитивање треба добро осушити (према ватри, на сунцу, на сурини итд.) измрвити и истрошити претима (не треба тучати ка-

Слика 1.

ким тврдим предметом) и просејати на сито од најмање 10 лиша на сантиметар; од просејане фице земље одмери се 1 грам помоћу теражња које иду уз калиметар; но сваки пут кад је при руци треба за ово мерење послужити се прецизном вагом за лабораторијску употребу. Одмерена земља наспе се пањљиво у флашу за реакцију А затим се напуни мала цев са разблаженом хлороводичном киселином за $\frac{2}{3}$, и пањљиво са штапалном соупи у исту флашу, пажећи да се ни једна илн течности не излије пре времена.

Кад смо то учинили затворимо флашу запущачем од каучука у коме је углављен тотметар и кроз који пролази стаклена цев за одвођење угљене киселине. Запушач притиснемо толико, да вода у мерној цеви стане управо на 0, затим десном руком узмемо флашу А за грлић с два прста, пацом и средњим прстом метнувши ками прст на запущач од каучука; шаку треба што више удалити да не би својом топлотом загревала флашу за реакцију. У исто време левом руком одкачи се овајна флаша са кукицом држећи је у истом нивоу са водом у градираној цеви; десном руком накрнемо флашу А да се хлороводична киселина из цеви Ј излије на земљу усљед чега одмах отпочне пенушање и издвајање угљене киселине која потикује воду у цеви за мерење запремине. За то време с левом руком треба пратити покрет течности и одржавати у истој равнини како не би било погрешке усљед притиска воде на једну или другу страну.

Ускоро престане издвајање угљене киселине и вода у цеви за мерење заустави се на извесној тачки. Тај се број забележи, овајна флаша опет заката на кукици и с тим је операција завршена. Кад наизвидмо запущач из флаше А, вода заузме пређању висину и апарат је готов за друго испитивање.

(поставља се)

Испредно-витешке свечаности у Крушевцу. Поред изложбе и трије за шта је већ одавно обичајем распоред како у листу „Витезу“ тако и засебним плакатима, урешљена су напредно и програм свечаности и ова три витешка такмичења:

1. Утакмица у пресањању. Првоме 150, другоме 100 и трећем 50 динара. Прво на такмичење имају господа активни и резервни ошвири, на својим прописним кољима које имају у притезању најмање од 1. Јануара ове године. И резервни г. г. ошвири јашу у униформи.

Такмичење (пресањање) врши се у обележеном четвороуглу манешкога облика, у коме су пет разноврсних препона (на средина плитак ров два метра широк и напуњен водом а на извесним размацама са страна: две препоне од шибља висине по један метар и две препоне од дасака висине по 70 центиметара. Једна од ових препона биће окречена а друга обојена црвено: препона од бусења неће бити).

Такмичење се врши редом према изученим подима.

Сваки такмичар обавезан је да по двапут пресочи сваку препону, а пресочи их овим редом којим хоће.

Судије оценови досудје награде онима: који најбоље рукују коњем, и чаји који најбрже наилазе и најбоље прескачу преко препона. Ако би се десило да при одређивању награда добију два такмичара подејним број оценовачких гласова, онда су судије оценовици у праву да захте да та два такмичара још једном прескапају поново.

2. Такмичење у скидању значења (шлепуга) с рамена (витешка игра). Награда 100 динара. Такмичење бива у групама од по три такмичара. Такмичари сваке групе бивају поредом браниоци значења. Прво на такмичење имају господа активни и резервни ошвири, конјаци резервисте и коњаници народне војске на својим прописним кољима. Конјаци народне војске треба да су у прописном одељу. При оцењивању такмичара ове игре, циљење се: руковање коњем, одење на коњу, послушност и окречаност коња.

3. Утакмица у дресури коња. Преступа за свакога становника Крушевачкога округа на своје коње. Првоб коњина треба да је се свјак чист а и јакши да су чисте одевне. Јахачи треба да имају на погача чизме или доволане. Услови за такмичаре са свим благи, јер се утакмица врши само у лоуб; па и то само на правој линији. Од утакмичара се не тражи ништа више да да сва три пута крене коња с места у правцу у коме коњ стајао буде, и коње десетину норка да коња наустави. Награда првом 50 другом 20 динара.

Узев у оцену како главни распоред тако и овај додатни, можемо с пуно поуздања очекивати, да ће прве народне свечаности у старој Државној престоници које ће се вршити 24 и 25 овог месеца бити прави и моћни подстрек за напредовање припреде и витештва у народу у ролним појединостама и правцима.

Радови женског одбора Крушевскога Кола Јахача. — Већ шестог дана после свога конституисања, овај женски и сваке хвале достојан одбор, чијих чланица имена још не знамо, могао је да забележи више доказе свога рада и својих успеха.

У три седнице упознао се са уваженом одборници са разноврсним пословима, које су међу се подељили по распореду.

Између осталог у три седницама утврђено је, да чланице изабру добровољне прилоге у новцу и ствари; да својеручно израду вишире и друге поделене домаће тканице као капа, чизма тако и тричима; да за свако најбоље грозо у сваком одељку доноси одељење и у свакој трици спреме по једни велики вошак од природног цвећа; да све тричаче кад на зборници (код споменика у вирошци) дођу, окуте са по катон цвећа и тројборјни шепутом; да све часнице снабдеју са огораварјућим значкама; да декорирну Краљеву трибуну а тако и лопат; у коме ће бити свечане вечери и да у овој прилици досудју госте и врше благодјелничке дужности; да продају срећке Кола Јахача и да скупе прилоге у новцу и ствари за лутријске згоднице; да изједначи стег свих Кола Јахача корпоративно са осталим грађанским и грађанским отпрате на цркви на „Михаилова“ као и са „Михаилова“ натраг у друштвеним стани; да извезу једну ску-

СТЕЧАЈ

За радове, који ће се по решењу управног одбора Срп. Полуприв. Друштва печатати у *Половине. Календару* за 1906. годину.

1. Сејалица.
2. Овас.
3. Бивовска сместишта.
4. Жарбебад на вајединској паши.
5. Подизање дудара по општинама.
6. Виногради на песковитом земљишту.
7. Јасен, брест и гриб.
8. Прерађивање млека.
9. Бресква.
10. Важност гајења пернате живине.
11. Избор места за изградњу и како наза уредити угледни ковануц.

12. Црвени патлиџан.
13. Храпа и храњиве пти. земл-орадишка.
14. Пастарство.
15. Липа.
16. Приповетка (е попопр. нумером).

1. Чланци не могу бити већи од 4—5 листа штампаног сага и наградиће се по оцени управног одбора кад календар буде готов.

2. Рок за подношење ових радова оставља се до 15. Јула ов. године.

3. Позивају се полупривредни писци, да по овом стецају израде чланке и да их до одређеног рока пошаљу на адресу друштва са назначењем да је за календар.

Бр. 1253. Из седнице управног одбора Срп. Полупривредног Друштва 13. Априла 1895. године у Београду.

О Г Л А С

Господин Министар Народне Привреде претписом својим од 16. Новембра пр. 1894. год. Збр. 2919, изовео је наредити, да се прилози граа свиња расе беркинрске, која се гаје у Добричеву, не издају народу по наредшту 3. месеца старости као до сада, већ кад наврше по 10 месеци, и то женска — крамиче — пошто се преходно олозде (бузаре) са најбољим заводским порастовима.

С тога, што ће се убудуће издавати старија граа свиња повећана им је и цена, и то мушким по 80, а женским по 70 динара од граа.

Ово се ставља до знања онама, који су ради у будуће прибављати из овога завода свиње беркинрске расе за прилози, да поштују са својим пријанима; јер се раније подите пријане неће узимати у обзир, већ ће се издавати оним редом како се од сада буду пријављивати.

Бр. 277. Из канцеларије одељења управе државне ергеле 21, Фебруара 1895. год. у Добричеву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

О Духована о. г. ушла је у штампу књига :

ЗЛАТНА КЊИГА ЗА РАТАРЕ

УПУСТВО У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ, СТОЧАРСТВУ, ВРТАРСТВУ
СВИДЛАРСТВО И ПЕЧЛАРСТВО

с илустрацијом прераде

И осим позитивна књижевника позива на претплату

У овом делу је прикупљено све оно, што је економу, диле и нашем ратару, најинтересније. Ту ће сваки ратар, па и иначе економ, наћи све оно, што му је у разном газдинству најинтересније, те ће се у свакој прилици моћи поучити и помоћи јер је, као што рекосмо, све прикупљено, а осам тога све је изложено на основу нових научних и практичних опита с обзиром на наше прилике и потребе.

Ми држимо да дела ове врсте не треба препоручивати, по што данас приређује сваке врсте значајно, што и злато. Свака та струка је за себе богат извор из кога разумни и вредни радници може извући неизмерне користи. Но у толико више ово важи за све гране привреде, јер сваки таки радници може онда извучити још веће користи. А код нас су таке прилике да сваки ратар може радати све горење привредне струке, те би се спаша могао помислити и надоплатити.

Код нас има књига у којима се налазе све што се односи на поједине струке, али нема књига (бар нама није познато) у којој је изложено што је главно из свију горњих привредних грана, паје се код нас могу појединице, и скупа с успехом обрађивати. С тога смо и поразили да се горња књига преради, па да се тој потреби бар за први мах задовољава.

Цену књиге одређили смо у претплати само 2 динара, како би ју и сиромашнији ратар могао купити.

Књига ће изићи око 20 штампаних табела велике осмине, са 58 слика, на којој ситнијом шмаво-хартијом, а разлозиће се претплатницима шпаладе до Вел. Господине о. г. У књизи ће бити штампана и имена свију оних претплатника, који се претплате најкале до Преображавања о. г.

Ступљачи претплате добијају на 10 књига једну бесплатно. Претплата у Србије ваља слати књижевни Велимира Валожића у Београду.

Молимо Србе ратаре и економе, да се претплате на ову, за њих врло поучну, књигу, а нас да потпомогну у овом тешком подухвату.

2. Јунија 1895 год.

Вел. Књижник.

С поштовањем управа,
описне књижевнице и штампарија
Јована Радака,
код св. апостола „Петар и Методије“
у Вел. Књижник.

Цена мањим огласима: Од негит врсте од једног ступца по 10 пара дина; од осталих кружних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дина. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дина. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јектиније.

САДРУЖИНА: Чланци: Збирка писма свиња у Аустро-Угарску — Значај кречњака у културној земљи (наставник) — Из Нова Јахачи — Гласник — Бележнице — Подстигај — Стежај — Оглас — Књижевни оглас.

Власник и издавач СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО. ЗЛАК-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА. Одговорни уредник СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋ.

ТЕЖАН

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стaje за Српску:
НА ГОД. 8 ЛИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ЛИН.
АРЕНТО, ПОНАЈАК, ЧЛАНОВИ
СРПСКОГ ДРУШТВА, ПОДРЖИ, И ВАЖИ У ОШТИЦА
ДОИДЈА-ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АНО ПО-
СЛОЖИ ПРЕТИ, КВАРТЕЛ ЗА НЕКУ ГОД.

За Иностранство:
НА ГОДИНИ 10 ОР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена остварна изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 27.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 9. ЈУЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ЗАБРАНА ИЗВОЗА СВИЊА У АУСТРО-УГАРСКУ

И
БЕОР ТРГОВАЦА У БЕОГРАДУ.

(српскима)

За тим је отворена дискусија по другом питању, а на њему
„шта да се ради, да се у будуће откљони из језда и да се са-
чува економија самосталности наше земље.“

Први је узео реч олет.

Михајло Павловић, на да је суделовао у раду удружења
онет изјавио да и овде износи своје мисли и о овоме питању.
Поново утврђује, да је све свршено противу намањег економског
напредка и да има се народна преврета убије. Цвај је намера
народу да прода своју робу у да доведе страну, која се код
нас не производи. 1884 године исто је се тако трезла невоља
од наших комисија. И тада је упутио акт и тражио, да се по-
зове овакав случај. Трговци извозници појмили су и одвајали се
позову. Преглај су били да остваре, што ће бити корисно за
земљу, да се заштити од оваквих невоља. Радило се 15 дана;
изабрани су и штатути, на је био и пробни упис, на коме је
оцмх уписано преко 600.000 динара док је, по закону требало
наплатити 1.200.000 динара да се подигну обори од свиње. Но, та-
дашњи министар народне привреде није био дорастао за ту ствар.
Ми кад смо на невољу свм шипити, а кад престале невоља
а ми вршити. Напала, да је се тада требало побринути, па
да нешто вршити, а не сад олет да шипити. Дошао је слу-
чај да се на један безобразан начин гази наше право. Шта
треба да радимо? Да будемо куражи, и као што је пре подне
речено, да крв и имање изложимо. Материјалне жртве треба
поднети, па да се олакша невоља и да стукне изјезда. Напа
је трговина раширила; сваки трго, суд мисли да треба терати
своју извозну трговину. Ми немамо стално место за трговину.
Треба да отворимо место, концентратију за свиње, а говедима
не могу нам наудити. Рада тога нам треба обора, која ће се
подићи по свима захтевима ветеринарским, да буду снабдевени
водом и т. д., као у осталим свету. Најпре да се подигне за
6000 свиња; то би био почетак, па после ћемо видети. И као
што нам страшија сада долазе на вањере, па купују говеда,
доња ће да купују и наше свиње. Не иде ли овако, онда нам
се треба стварати да отворимо путове извозној трговини. По да
пробамо; мало више куражи, да суделују цео народ. Влада да
узме на себе да путове отвори. Разумева, у првом реду да тај
пут буде преко Солуна, у Марсеа па у Генуу.

За сада тражи од владе, да се ове свиње, које су зреле
за извоз, изведу на кул. А дужност нам је постарати се, да у
будуће иде правим путем. Ради тога су нам обори неопходно
нужни. Тражи да се абор изјасни, да ли нам је потребно оста-
рне обора.

Голубовић (членик М. В.). Напоми, како је овакав случај
пре 15 година дошавела Румунија. Она је дојата претрпела од

тога много штете, али је у Аустро-Угарску. На то да је Руму-
нија дошла до паритета уговора, и своје економије стање знатно
унапредила, нарочито у погледу на подизање домаће индустрије
И ми треба да пођемо путем на коме је Румунија била. Треба
се борити и издати уговор.

Шта треба да радимо? Нашем трговачком свету треба на
најмогућнији начин помоћи. Треба да се подигну обори, магаци-
ни, да се олакша железнички превоз, да се концентратију
тргова, али треба и у Врању и др. Дале да држава потпомане
извоз овакојим пољаницима и машицама, како би се код страног
света нашао глас нашим привођавима.

Завршио да треба изабрати одбор за упис акција ради
подизања обора; за извођење овога плана, како га је навео г.
М. Павловић.

Петар Ђаковић, трговац из Београда. Говори о потреби
подизања сточних трга и обора, а пред оних и кланица у
Београду. Објашњава, како пољска привреда нама треба да се
обрати више одгађању стоке, а да изустри ратарство, пошто
жива има јаку концентратију на засаду, те се не може добити
добра цена. Мимо то сараћа пакују и на вођарство, виноград-
ство и остале привредне гране. Стојинне велику корист, коју
мацарска има од извоза јаја.)

Димитрије Милојевић, трговац из Београда. Говори о томе,
како уговор има да траје још 7 година. За то време влада створе-
на пут и начин, како би трговина била самосталнија. Напала
да је за то могућност у подизању обора за стоку и кланица.
Обора без кланица не могу да буду; иначе је неопходно. На
абору треба донети одлучно решење, да се осушују обори за
извоз стоке. После треба за извозну трговину подизати а ин-
триноте и веј и шипити велики преоборавиј Напала, да се у
Београду подигне кланица и обора, а влада ће извесно потпо-
моћи тај рад.

Арс Дуклић, пређ. винарска трговца, а сада благајника
Народне Банке. Чита свој говор, у коме потсећа на пређашња
абор трговца, који је довео језомогласну одлуку да се сточни
трг подигне у околини Београда. Одбор је израдио и штатуте
и дала не зна шта је министар народне привреде радио. Чиј је
донета одлука и извршена пробни упис, који је сјајно изпао,
Мислони су отворили извоз. Нама не би било право, да се трг
код нас подигне. Напала да би се странци навикали, да овице
долазе. За то најважније треба приступати подизању сточних
трга помоћу акција а да се тражи и државна помоћ, јер ће и
земља имати користи. За то је приход од класне дугице.

Збор треба да размисли о овим тачкама:

- 1, Да се подигне сточни трг;
- 2, да се овај подигне путем акција;
- 3, да се избере комисија за преглед штатути, или за из-
врду нових;

¹⁾ Овај план је, што овај интернационални говор г. Јовановићем ишмо
могао изгледати за извођењем, јер ни се глас јакно развио, не га
је тошмо било сподити.

ЗНАЧАЈ КРЕЧЈАКА У КУЛТУРНОЈ ЗЕМЉИ

4, да иста комисија испита сва места, на којима би се могло подићи сточни трг, на да министар народне привреде коначно место за трг одredi.

Мили збор да донесе решење по овим тачкама.

Шеу, забринут за привреду свиња у Плавни. Говори на немачком језику. Доказује на основу давнијег искуства, да наше свиње и наиза свињска трговица немају конкуренције, али опет налази, да је корисније свиње код нас квати, па их поклавно шваљати у иностранство. Живе свиње у транспорту губе од своје тежине, а превоз на мору на пр. за Марсељ и т. д., још више ће у том погледу штетно утицати. Наше су свиње одгајене на чистом ваздуху, па су на мору изложене болестима итд. А кад би се оне у земљи прерађивале, има би неке остатке, који су од вредности. Наиза свињска месо се свиње плаћа за 25 сантима (пара дин.) него американска. Страници нашу месо квари, мешајући је са којемже, те нам уда гласу продавца. С тога одушевљено препоручује да се свиње коју у земљи, а да се не изове живи. И добит је већа, а и самосталност се трговачка обезбеђује. Скреће пажњу и на то, како и Италија има велике користи од извоза живине, али, већи да нам она не може конкурисати. Саветује да се почне у мањем размеру, а не одмах са огромним капиталима.

Милован Јанковић, председник Главне Контроле у висици-Говори, како је он као министар економија још пре 20 година заступљао извозног сточног трга у Смедереву; мисли то да се подигну и планице. За планицу њан имао је намеру подићи обору у Панцу. Мисли о оборица као Павлова и Лукић; али одмах да се и планице подигну. Поткрепају говор г. Шеуса о преради меса. Вела, — јуно меса а куњујемо талијанске салате!

Јован Јовановић. Не треба показивати потребу обора. Ако наступи случај, да се не може извозити жива стопа, онда треба да је ту планица. Најважније је сад питање, како да се оне то подигне. Вела, — ми смо изнећени! али један неуресушни извор за оне, па и за многа друга предузећа, он налази у закону о општинским комисијама.

Миндана је да се пређе на ствари, а не ствари, — да се одреди обдор, који ће имати да прикупи материјал за подизање обора. Предлаже из сваког округа по једног, јер у овом предузећу судује цела земља. Изабраници нека раде заједно са трговачким удружењем.

Д. Стаменковић узимање на крају и сам реч, да о овом важном предмету коју каже. Слање се с предговорницима о подизању обора; али самим обдором не би смо се помогли. Он је за то, да се у сваком округу подигну планице.

Потпомаже предлог да се одреди обдор, који ће у свом просторству испитати оне свиње, користеће се уједно материјалом, који је остао од прерађивања.

После говора председничког збор једногласно усваја предлог о обдору. Решење је да у тај збор уђу 24 лица, и то 16 из округа (за покренувањег двојица) и 8 из Београда.

Михајло Павлова је изнео предлог, да се на овом збору изврши пробни испит за подизање обора. Али пошто се увидело, да је за то још рано, јер стоје још нерешена питања о тој ствари, то је се одустало од пробног испита.

Овим је завршен овај значајан збор, који по озбиљности, отворености и изразима пуног патристског жару, у одбрањи животних интереса отарбине наше, може се рећи — јединствени је нашега доба. Ми изјављујемо потпуну солидарност с одузимањем његовим и жељимо, да се на кренутом путу, ради остварења давно започетог посла на подизању станих сточних тргова у нашој земљи, нигде не зауставља. На том делу наше и нас ваља готове, да и од своје стране потпомогнемо колико треба, јер је то и — наш циљ.

— 2 —

КА
УПУТСТВОМ ЗА ИМЕРЕЊЕ ПРОЦЕНТАЛНЕ САДРЖАЈИНЕ ПО-
МОЋУ САЦИМЕТРА.

ПО ФРАНЦУСКИМ ИЗВОРИМА.

Саставио
Љуб. Ђонга.

(српски јазик)

Остаје сад да прачунамо проценат кречјака. Ако је забележени број на коме је се точност зауставила 34 то значи, да је из једног грама испитиване земље изишло 34 кубна сантиметра угљене киселине. Кад тај број 34 помножимо са 4 и одсечемо једну цифру с десне стране, добијени број биће проценат кречјака у земљи.

Пример: $34 \times 4 = 136$; 13,6 %, што исто значи као кад би помозимо са 0,4.

Дакле у земљи има 13,6% кречјака.

Али може се запитати како добијемо проценат кречјака множећи број 34 кубни сантиметра са 4? Од куда долази број 4?

За оне, које може ово интересовати нек послужи ово објашњење:

Зна се да један кубни сантиметар угљене киселине производи, од примике, из 4 милиграма кречјака. На температури 0° са ваздушним притиском 760 м.м. 1 литар угљене киселине тежак је 1,977 грама. Ова тежина угљ. киселине производи се према горњем:

из: $1,977 \times \frac{100}{44} = 4,47$ грама кречјака од примике.

Али никад се не ради на температури 0°, јер је врло ладно; па пошто се тежина угљене киселине за сваки степен више 0° умањавала за $a = \frac{1}{133}$ (коэффициент ширења гаса), то ћемо на топлоти од 20° и ако нормални притисак буде мало мањи од 760, имати тачно 4 грама; у сваком случају биће 4,1 до 4,2.

У показаном примеру узели смо за испитивање 1 грам земље и множећи број кубни сантиметра са 4 добили смо проценат кречјака; али ако у место 1 грама одмеримо 4 дециграма (0,4 гр.) и извршимо пробу, онда ће број кубни сантиметра бити у исто време и проценат кречјака.

На случај да је земља врло мало кречна узима се 5 грама и поступа се на исти начин сводећи запремину произведеног гаса на 1 грам.

Пример: 5 грама даје 28 куб. сантиметра
а 1 грам даће 5,6 " "

Више од 5 грама не треба узимати, јер ни точност за резултат у мањој тежи не би била довољна да земљу потпуно окаси.

Но ако земље прелази 10% кречјака, 1 грам дао би толико угљене киселине колико не може измерити сантиметар. У таком случају 1 грам подели се на двоје, два пут се ради и резултат саберу.

Пример: 1 део дао је 62 куб. сантиметра.

2 " " " 68 " "

Свега 130 куб. сантиметра.

а $130 \times 0,4 = 52\%$ кречјака.

За реакцију узима се обична трговинска хлоро-водонична киселина од 22° (специфична тежина = 1,18), која се разблажи са готово равном количином воде док не дође до прелине на 16 до 12° (специф. ва-жина = 1,12 до 1,08).

Не треба употребљавати јаче разблажену киселину.

Поправке због температуре и вазд. притиска.

Кад се хоће да води тачан рачун о температури и притиску, нужно је имати термометар и барометар; тада треба применити познате у ваздуху формуле за ове две корекције. Множилац постаје тада :

$$1,977 \times \frac{100}{44} \times \frac{H}{760} \times \frac{1}{1 + at}$$

ТАБЛИЦА ЗА УПОТРЕБУ ПРИ РАДУ СА КАЛЦИЈЕТРОМ А. БЕРНАРА.

Један кубни сантиметар угљене киселине (CO²) раван је кречаку у милиграмима на 1

Барометар	Т Е М П Е Р А Т У Р А																			
	3°	0°	7°	10°	13°	17°	13°	14°	15°	16°	17°	18°	19°	20°	21°	22°	23°	24°		
730	4,3387	4,3203	4,2682	4,1924	4,1780	4,1657	4,1510	4,1344	4,1201	4,1056	4,0917	4,0741	4,0630	4,0500	4,0332	4,0214	4,0096	3,9940	3,9804	3,9671
1	4,3145	4,2959	4,2414	4,1651	4,1507	4,1384	4,1237	4,1071	4,1026	4,1112	4,0969	4,0827	4,0686	4,0547	4,0409	4,0272	4,0136	3,9993	3,9850	3,9727
2	4,3202	4,3015	4,2470	4,1707	4,1563	4,1440	4,1293	4,1127	4,1082	4,1168	4,1025	4,0883	4,0742	4,0603	4,0464	4,0326	4,0189	4,0046	3,9903	3,9780
3	4,3261	4,3073	4,2528	4,1765	4,1621	4,1498	4,1351	4,1185	4,1140	4,1226	4,1083	4,0941	4,0800	4,0661	4,0522	4,0384	4,0241	4,0098	3,9955	3,9832
4	4,3320	4,3132	4,2587	4,1824	4,1680	4,1557	4,1410	4,1244	4,1199	4,1285	4,1142	4,1000	4,0859	4,0720	4,0581	4,0442	4,0303	4,0160	3,9995	3,9872
5	4,3378	4,3190	4,2645	4,1882	4,1738	4,1615	4,1468	4,1302	4,1257	4,1343	4,1200	4,1058	4,0917	4,0778	4,0639	4,0500	4,0361	4,0218	4,0053	3,9930
6	4,3436	4,3248	4,2703	4,1940	4,1796	4,1673	4,1526	4,1360	4,1315	4,1401	4,1258	4,1116	4,0975	4,0836	4,0697	4,0558	4,0419	4,0276	4,0111	3,9988
7	4,3494	4,3306	4,2761	4,2000	4,1856	4,1733	4,1586	4,1420	4,1375	4,1461	4,1318	4,1176	4,1035	4,0896	4,0757	4,0618	4,0479	4,0336	4,0171	4,0048
8	4,3552	4,3364	4,2819	4,2058	4,1914	4,1791	4,1644	4,1478	4,1433	4,1519	4,1376	4,1234	4,1093	4,0954	4,0815	4,0676	4,0537	4,0394	4,0229	4,0106
9	4,3610	4,3422	4,2877	4,2116	4,1972	4,1849	4,1702	4,1536	4,1491	4,1577	4,1434	4,1292	4,1151	4,1012	4,0873	4,0734	4,0595	4,0452	4,0287	4,0164
10	4,3668	4,3480	4,2935	4,2174	4,2030	4,1907	4,1760	4,1594	4,1549	4,1635	4,1492	4,1350	4,1209	4,1070	4,0931	4,0792	4,0653	4,0514	4,0349	4,0226
11	4,3726	4,3538	4,2993	4,2232	4,2088	4,1965	4,1818	4,1652	4,1607	4,1693	4,1550	4,1408	4,1267	4,1128	4,1000	4,0861	4,0722	4,0583	4,0418	4,0295
12	4,3784	4,3596	4,3051	4,2290	4,2146	4,2023	4,1876	4,1710	4,1665	4,1751	4,1608	4,1466	4,1325	4,1186	4,1047	4,0908	4,0769	4,0630	4,0465	4,0342
13	4,3842	4,3654	4,3109	4,2348	4,2204	4,2081	4,1934	4,1768	4,1723	4,1809	4,1666	4,1524	4,1383	4,1244	4,1105	4,0966	4,0827	4,0688	4,0523	4,0400
14	4,3900	4,3712	4,3167	4,2406	4,2262	4,2139	4,2002	4,1836	4,1791	4,1877	4,1734	4,1592	4,1451	4,1312	4,1173	4,1034	4,0895	4,0756	4,0591	4,0468
15	4,3958	4,3770	4,3225	4,2464	4,2320	4,2197	4,2050	4,1884	4,1839	4,1925	4,1782	4,1640	4,1501	4,1362	4,1223	4,1084	4,0945	4,0806	4,0641	4,0518
16	4,4016	4,3828	4,3283	4,2522	4,2378	4,2255	4,2108	4,1942	4,1897	4,1983	4,1840	4,1698	4,1559	4,1420	4,1281	4,1142	4,1003	4,0864	4,0699	4,0576
17	4,4074	4,3886	4,3341	4,2580	4,2436	4,2313	4,2166	4,1999	4,1954	4,2040	4,1897	4,1755	4,1616	4,1477	4,1338	4,1199	4,1060	4,0921	4,0756	4,0633
18	4,4132	4,3944	4,3399	4,2638	4,2494	4,2371	4,2224	4,2058	4,2013	4,2100	4,1957	4,1815	4,1676	4,1537	4,1398	4,1259	4,1120	4,0981	4,0816	4,0693
19	4,4190	4,3999	4,3454	4,2693	4,2549	4,2426	4,2279	4,2113	4,2068	4,2154	4,2011	4,1869	4,1730	4,1591	4,1452	4,1313	4,1174	4,1035	4,0870	4,0747
20	4,4248	4,4057	4,3512	4,2751	4,2607	4,2484	4,2337	4,2171	4,2126	4,2212	4,2069	4,1927	4,1788	4,1649	4,1510	4,1371	4,1232	4,1093	4,0928	4,0805
21	4,4306	4,4114	4,3569	4,2808	4,2664	4,2541	4,2394	4,2228	4,2183	4,2269	4,2126	4,1984	4,1845	4,1706	4,1567	4,1428	4,1289	4,1150	4,0985	4,0862
22	4,4364	4,4172	4,3627	4,2866	4,2722	4,2599	4,2452	4,2286	4,2241	4,2327	4,2184	4,2042	4,1903	4,1764	4,1625	4,1486	4,1347	4,1208	4,1043	4,0920
23	4,4422	4,4229	4,3682	4,2921	4,2777	4,2654	4,2507	4,2341	4,2296	4,2382	4,2239	4,2097	4,1958	4,1819	4,1680	4,1541	4,1402	4,1263	4,1098	4,0975
24	4,4480	4,4287	4,3740	4,2979	4,2835	4,2712	4,2565	4,2399	4,2354	4,2440	4,2297	4,2155	4,2016	4,1877	4,1738	4,1599	4,1460	4,1321	4,1156	4,1033
25	4,4538	4,4345	4,3798	4,3037	4,2893	4,2770	4,2623	4,2457	4,2412	4,2498	4,2355	4,2213	4,2074	4,1935	4,1796	4,1657	4,1518	4,1379	4,1214	4,1091
26	4,4596	4,4403	4,3856	4,3095	4,2951	4,2828	4,2681	4,2515	4,2470	4,2556	4,2413	4,2271	4,2132	4,1993	4,1854	4,1715	4,1576	4,1437	4,1272	4,1149
27	4,4654	4,4461	4,3914	4,3153	4,3009	4,2886	4,2739	4,2573	4,2528	4,2614	4,2471	4,2329	4,2190	4,2051	4,1912	4,1773	4,1634	4,1495	4,1330	4,1207
28	4,4712	4,4519	4,3972	4,3211	4,3067	4,2944	4,2797	4,2631	4,2586	4,2672	4,2529	4,2387	4,2248	4,2109	4,1970	4,1831	4,1692	4,1553	4,1388	4,1265
29	4,4770	4,4577	4,4030	4,3269	4,3125	4,3002	4,2855	4,2689	4,2644	4,2730	4,2587	4,2445	4,2306	4,2167	4,2028	4,1889	4,1750	4,1611	4,1446	4,1323

Ми смо са то, да се при мерењу садржине кречака тражи што већа тачност, и, по могућности, употребити сваки пут термометар и барометар; али само што сам Бернар примењује, поправке усљед температуре и барометарског стања тако су незнатне да нису ни од какве користи за пољопривредну праксу.

У најгорем случају шта чини погрешка од 4 до 5%? А толика погрешка могла би се десити само у крајним границама температуре и притиска и на земљишту које садржи више од 50% кречака. У таким случајима каква погрешка може бити, што ћемо наћи да има 50%, кречака место 54%?

За привредника то је све једно и у једном и у другом случају ни има пред собом *праксу кречаку* према којој поступаће скоро на један исти начин при избору култураи биљака и ђубрењу.

Иена је H = 734 а t = 230, примењујући ову формулу наћи ћемо број 4,0024 с којим треба помножити изабену запремину угљене киселине да да добијемо проценат кречака.

Али кад циљ не нужно обраћати се на горњу формулу. Ради олакшице А. Бернар саставио је таблицу у којој су тачно израчунати коефициенти за обичну температуру и притиска. Испитивач има само да нађе премо термометру и барометру дотични број (коефицијент) у рубрици да да помножи запремину (број куб. сантиметара) угљене киселине и добије проценат кречака.

Но у оскудици ова два инструмента и ако се жели постићи већа тачност, треба помножити, на топлоти у соби од 20°C, број кубни сантиметара са 4 у лето, са 4,1 у јесен и у пролеће, и 4,2 у зиму.

Строго научна тачност при одређивању кречака за пољопривредне целине од много је значаја него, што осим садржине његове многе друге околности утичу да он буде мање или више штетан за културу америчке лозе.

Како научници тако и практичари сажени су у томе да извесне биљке (calcifuges)међу које долазе многе америчке лозе, кестен, морски бор итд. не подносе кречовита земљишта, и да већа садржина кречака проузрокује болест клорозу, која се nigде ни на ком биљу не виђа осим на оном које расте на кречовитом земљишту али кад је реч да се тачно одреди граница прешко које извесна биљка не може више успевати, упушта се неодређена и често пута противречна; две земље са подједнаком садржином кречака показале су различан утицај на успољене лозе; шта више, по-

сматрањем се примећено, да Рипарија на извесним земљиштима добија калорозу на 20% кречњака док на другом месту подноси и 30% на показујући знаке болести.

Чему ово да се припише?

Испитивањем је доказано, да осим кречњака као главних узрока калорозе, и други састојци земље имају знатног утицаја, да кречњак неки пут буде мање или више шкодаљив као и физичко стање у коме се наоди. Тако, од знатног је утицаја присуство органски материја — хумуса — у земљи, садржина глинне, силикатне песке у земљи са влатом, а највише финоћа или уситњеност кречњака у којем стању лакше раствориљив те га биљка у већој мери асимилира.

На другом месту испитањем изближе ове узроке, а овде их напомињемо само с тога, да се највећи проценат кречњака не би узео у погрешном смислу — као апсолутна тачност при одређивању лозе за сађење. Међу тим за поуздане податке при том послу, проценат је кречњака полазна тачка, па с тога, поред највеће пажње при раду са калциметром, треба тежити што већој тачности.

Користи од ове анализе.

Кад није могуће оценом од сазнати да ли у земљи има кречњака, а још мање у којој пропорцији, прва је корачок оване анализе што на брз и прост начин сазнамо проценат кречњака, који нам с обзиром на гореназложене чињенице и геолошки карактер терена, даје основни података да одредимо: може ли ова или она лоза успевати на испитиваном земљишту.

Трошкови око подезања винограда на америчким подлогама много су већи, него што је био случај са домаћом лозом, и кад помислимо да сви ти трошкови

могу бити узалудни ако нисмо потрелим избор лозе према земљишту, онда су нам од неочењене вредности сви податки, које анализом прибављамо да унапред осигурамо успех.

С друге стране ови податки могу нам бити од не мале користи при ђубрењу винограда. У почетку смо напоменули, да од свију елемената, који састављају грађу биља најважнији су: Азот, фосфорна киселина, Калије и креч на које при ђубрењу највише обраћамо пажњу. Јер осталих елемената има обично у довољној количини у свакој земљи. То исто важи и за вину лу лозу; поменути четири хранећа састојка од остеног су утицаја на разније лозе. Но кад калциметром дознамо да је неко земљиште кречовито, имамо у исто време поузданог ослоњаца за састав и употребу ђубрења састоја. У опште је познато, да су кречна земљишта богата на фосфорној киселини а оскудна на калију. Напротив земљишта гранитска, шкриљаста, глиновита и у опште она што немају кречњака, оскудна су на фосфорној киселини а садржавају у знатној пропорцији калија.

Држећи се ове поделе на кречна и некречна земљишта, удељивамо однос фосфорно киселине према калију у ђубрећем материјалу придржавајући се оног правила, које је Дјерен поставио као дефиницију за ђубре: *Ђубре је она корисна материја за биљно развоју на којој земља оскудова.*

Разуме се, да на кречовитим земљиштима креч се не додаје у ђубре, а на против у силикатној земљи која је богата на азоту, креч је од најјачег ефекта као ђубреће средство. —

Како треба узимати пробе од земље.

Узимање проба од земљишта, било за одређивање процента кречњака, било ради комплетне физичке и

ПОДЛИСТАК.

БАНАТСКА ЗАХАРА¹⁾

од
Николе Марковића

Срећнији имају на располагању више времена и средстава да одлаку од својих свакодневних послова и потраже слободну природу. Ја нисам међу тим срећницима: ја тако сам био задолгован, што ми се даде празник тек почетком јесени 1893 год. када су се валаа сви имањаци поштом изабавили, да нисмо три дана проведемо изван канцеларије.

Време и средства моја упућивања су ме на краћи и јестивији пут, и мени паде на ум да једном већ остварим скоро озвучен мисао своје рани младости: да видим банатску пешчану аустрију, како се из Београда може стеза за један дан, и то лађом до Ковина а одатле коњима. Тако њ се رسانодати и уједно излетити нешто ново — необичније. То што њу видети, није Кајро, Алжир или афричка Захара, али један добар сурогат за те светле радости.

И тако зором на Преображење поменути године кренем се за лађом у Ковин, где сам се надио и пријатељском лађоцу и друштву, у чему се нисам ни препарио. Мој добри пријатељ адвокат Др. Болески са својом супругом особито дубављу је уједно и на руци био, а мој школски друг из Панчева,

Јован Качовица, такође — ма да је од нашег ђачког растака прохујао скоро 30 година!

Тај дан од водне употребно сам на виђење, или боље, на ново упознање са поменутим којим „Додем“, који ми стана на расположење свога брата као коначна за сутра, и на упознавање са неким дубавцим грађанином, г. П. Вмануалом, која је из новачке тај „десет“ тако рећи и пронашао, — те који ми ретком готовошћу обећа своје сапутништво, чичерство, аа сутра. Пошто сам и Ковин тада први пут видео, то ми је ово била прилика да и њега упознам.

Ковин има преко 4800 душа и био је старо место. Суд-бана Баната и његова је: Римаци, за ошима Дачани, па до Бугара и Мађара све то се ширало по Банату и допало Ковина, који је све до 1739 год. и град био; а тада је, у смислу турско-аустријског уговора, престао да бити, заједно са Панчевом, Новом Палашком, Михајлом; а под Мађарима до краља Андраша II. (1205—1237) био је и седиште саме банатске управе, која се тада поделила на две: северанску и јужанску Банат. Срби су се, као слуге по јужаном Банату и Србу, задравали одаје при својој сеоби са Карпатска на Балкан, а о Чарнојевићској сеоби они су махом и постали савезници оних крајева.

Као ненадањше граничарско место (седиште мајора — батаљонско-команданта), Ковин је доста правилно уређен, ма да су томе доста сметали остаци ненадањшега града, која га, као некад од Турака, сада брзи од подлазе. Са града се улазује нагледу неочекивана слина скоро безбројних сметова ситног белог песка — „вејача“, како га одне пут, и иза њега се плани Дунав, па на њим српске планине. Према западу је омет недовољна вода банатска — плодна ориџа, која предају у ритину, или оне арабаји а у јуно омет Дунав и српска брада.

Осим земљорадње пољена је предна ковинска трговина са свињана, али Ковин има тек од будућности да очекује бољу

¹⁾ Ово је одломак из друге путописне прте.

Ражика од овога материјала добија се лева, чиста, са пријатним мирисом, само да 4—5¹/₂ овај материјал даје мање ражице, него што га даје материјал од шљавца, дисце, од 100 килограма овога материјала добије се 14—17 литара ражице од јачине 8—9¹/₂.

Ковина — шибра — од овога материјала зрако је добра рава за шипове, и она ју овога радио лежу. То, пречма тома, дакле, поред поносрдне перисте, коју имамо од ражица, што истих добијемо полесни материјал за пенацио ражице, што првичнога даше о њојемо норова водити хунога рачуна, чаша је експериме посудама наше интелегале, а експериме поногае нити и шпандара, — имамо, дакле, од овога материјала и ту посреду корист, што ковошу — шибру — ковоше употребити као добру раву за шипове.

Р. М. С. Пешћ.

Ражика од шпандара. — Пошто у Брњаи, нага и у општина, нема шпандара, као обичнога материјала од кога се лево ражица с јачеи, и пошто у Брњаи има у приличној мери засоњених шпандара, заручно се изградњака, то левоина шпандарима ову равику од шпандара ток шиповелу, на и др. оша.

Као и обичан материјал — шпандар — тако исто и шпандар за пенацио ражику треба да су прилично зрако. Само се, пак, не себи равику да, у ковошу ову шипове кружице, зракоје, хрвакоје, једнообразно, да га у товоно и равику по својој доброту бити боља, а тако исто и по ковошину бити шипов.

Када су, дакле, шипове ковошу зрако, онда се бору рачуно, митку у посрпину или батаре, па се ове опшоду, у шиброве. У шиброве се добро изградњаку изградњаку онко што као и гон зракоје, па се онда ову материјал сипа у шипове. Ту се остави шипово — засоњено — дава до пречму, па се, после, опшоду у шипове и од њих се лево равику ошче исто као и од обичнога материјала, као, дакле, од шпандара.

Да би ову ражику имала свој пријатан мирис, то се у ковошу, у ову шибру, мета шипово.

Да су шипове зрако полесни материјал за пенацио ражику, то се тогаи тиме, што од 100 килограма овога материјала, добија се 25 литара лево ражице. Међу тим од 100 килограма шибре од трешњака добија се 10 литара ражице.

Да је, пак, ово зрако онко, то су она на шпандара Брњаи причала онда шипово, коју су равику од овога материјала шипово.

Изасоње он шипова пак је та, да четвони „Текношои“, које шипово довоно шипово, да од ове неку равику, јер, као што се на сорњата шипово, овај материјал даје лево и доста добро ражице, па отула и лево преход, Ко, пак, нема довоно шипово, тај она ит шипово што при, јер, оно, поред тога, што служи за шип и уграе, још ни је боља и та стража, што довоно лево преход.

Р. М. С. Пешћ.

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАЂЕЊА.

Српско Пољопривредно Друштво пошљава и расписује награде за ове практичне радове:

1. За прилично подигнут воћњак од једне или више врста воћкаса, с обзиром на врсте и сорте воћкаса и пресадница; да на прикладност растојања воћкаса; начин расадињања и негу, а на простору најмање пола хектара. Награда за најбољи је 350 дина. Могу се такмичити околини: подришка и ваљевска. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895. гол.

2. За економично засађен америчком долом и оксалдејен доломом од најбољих врста, на површини од најмање 10 ара и с тим да свака ерста дозе буде изабовена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виноградци у срезу крајиноса. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

3. Ко изведе у расписаних 500 доводних борби црних или белих на песковитом земљишту у срезу крајиноса или земљишном ошр, пожаровачком да засадишине економично земљаниа. — Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. гол.

4. Ко на сва којој бродској страни на удаљеној четирици удаљеној суводу у мањој од ма највеће ширине на 2500 метара

у срезу нишкомо подизме ошр на простору од једне хектара на семени, економично сејањемо и то мањим извоше беликом, па брвоком, јавором и јавоном. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. гол.

5. За стално произвоше доброт сира у веком размеру, који би био маснији и хрвакији но што је садашњи горди сир, и који би аерод тога бити грајалим и аодесан за премо. За ову награду могу се такмичити околини: крушевачки, руднички, жунички и топлички. Награда 1. 500 динара, II. 300 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. гол.

6. За сталну употребу ерсточе сејањемо за ерсточе на неоседреној површини. Могу се такмичити приградници на ошр, подришкомо. Цењемо се изишца усева. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. гол.

7. За прилично подигнут воћњак од једне или више врста воћкаса с обзиром на избор врста и сорте воћкаса и пресадница; даље на прикладност растојања воћкаса; начин расадињања и негу, а на површини најмање пола хектара. Могу се такмичити средовоно добрички и јабланички. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. гол.

8. За економично засађен америчком долом и оксалдејен доломом од најбољих врста на површини од најмање 20 ара с тим, да свака ерста дозе буде изабовена. Могу се такмичити виноградници на Жуно. Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. гол.

9. За економично засађен америчком долом и оксалдејен доломом од најбољих врста на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака ерста дозе буде изабовена. Могу се такмичити виноградници на околине Шипа. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. гол.

10. За сталну употребу шипова прамача и окошача с обзиром на прикладност сејањемо. Могу се такмичити виноградници на Додрича у срезу лесновачком. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. гол.

11. За сталну употребу жетовине. Могу се такмичити виноградници на Стана ошр, пошаровачком. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896. гол.

12. Првом порушенију у Србији са економичним успехом и резултатом за изградњаку изградњаку и употребу пољопривредних сирава. Награда 300 динара. Рок до коноца 1898. гол.

13. Који учитељ или учитељски збор може да покаже добро уређену школу банку од најмање 10 ара, у којој би бити добро подигнута вољко и довоно растло са економичном од најмање 10 хоншица са америчком сибом. Награда I-ва 300 Д-II-га 200 динара. Рок до коноца 1897. године.

14. Ко од подизача одвоиче подизаче вољова да не обавља са савршенијим алатом и подвољачима — дакле по модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до коноца 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници, којима је пољска приреда или која лева грана једно или гави шипова адинаше од пога живе; сви они који се баве једном или више грана пољске приреде или у ширем обиму; пољопривредне подружнице, манастири, општине и овака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрадуњања земље. А за поседују, занарије, којима је подизачина знат главно занимање, од кога живе.

Сва награда у ковошу даше се и похвалнице.

Ко би од оних, којима се награде буду досулае, жељно да му се у место пошода набаве за весту вредност: сирае, пришодова грала и т. п. то ће му се учинати бив разумана подвонона трошока.

Имена изградњаких објавише се у друштвеномо органу и другим српским листовима.

Сва која хоће да се такмиче за ма коју од оних награда, треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду жеље да се такмиче и тачну адресу места, општине и ерста у коме живе.

На канцеларије Српског пољопривр. друштва 1895. гу у Београду.

СТЕЧАЈ

За радove, који ће се по решењу управног одбора Срп. Пољоприв. Друštva печтати у *Пољоприв. Календару* за 1906. годину.

1. Сејалица.
2. Овас.
3. Биљоска смесовина.
4. Ждрепак на заједничкој нахи.
5. Подизање дудара по општинама.
6. Виногради на несакоптом земљишту.
7. Јасен, брест и граб.
8. Прерађивање илена.
9. Бресква.
10. Важност гојена перлате киване.
11. Избор места за печеланика и како ваља уредити угледни ковалуку.

12. Првени пилулар.
13. Храва и хрњаче срп. земљорадника.
14. Плетарство.
15. Лапа.
16. Правобезна (с пољопр. намером).

1. Чланци не могу бити већа од 4—5 листа штампаног слова а награђене се по оцени управног одбора над календар буде гођом.

2. Рон за подношење свих радова оставља се до 15. Јула ов. године.

3. Позивају се пољопривредни писци, да по овом стечају израде чланке и да их до одређеног рока пошаљу на адресу друштвену с назначењем да је за календар.

Бр. 1259. Из седнице управног одбора Срп. Пољопривредног Друштва 13. Априла 1895. године у Београду.

О Г Л А С

Господин Министар Народне Привреде претиском својим од 16. Новембра пр. 1894. год. Збр. 2919, изводе је наредити, да се привредна грла свиња расе беркинрске, која се гаје у Добричеву, не издају народу по напредству 3. месеца старости као до сада, већ над наврше по 10 месеци, и то женска — крмачице — пошто се предходно олозде (бунаре) са најбољим заводским пертаговима.

С тога, што ће се убудуће издавати старија грла свиња повећана им је и цена, и то мушких по 80. а женских по 76. динара од грла.

Ово се ставља до знања онима, који су ради у будуће набављати из овога завода свиње беркинрске расе за привреду, да позитају са својим пријанима и јер се раније поднете пријаве неће узимати у обзир, већ ће се издавати оним редом како се од сада буду пријављивали.

Бр. 277. Из канцеларије одељења управе државне ергеле 21, Фебруара 1895. год. у Добричеву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Ко ове године отпочиње печеларити, нека набави:

„ПЧЕЛАРСТВО“ за потребу почетника и печелара, израдио Светозар Љ. Гавриловић. Београд 1894 8^о стр. 305 са 127 слика.

Ово је пчеларство улашено за почетнике, да по њему сама одмах на пчелануку могу радити ови пчела. Подељено по месецима описати јасно и просто сви радови око пчела. Други део садржи најважније из т. зв. пчеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити под српског пољоприв. друштва.

Министарство просвете препоручило га је за књижице основних школа.

За поклањиво ученицима о испитима — врло годна и корисна књига.

ПОЗИВ НА ПРЕТИЛАТУ

О Духовима о. г. ушла је у штампу књига:

ЗЛАТНА КЊИГА ЗА РАТАРЕ

УПУСТВО У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ, СТОЧАРСТВУ, ВРТАРСТВУ
СВИЛАРСТВУ И ПЧЕЛАРСТВУ

С БЕЛАЧКОГ ПРЕДЛАЖЕЊА

И оном потписанима књижицама поштом на претилату

У овом делу је прикупљено све оно, што је економу, дакле и нашем ратару, најважније. Ту ће сваки ратар, на и иначе економ, наћи све оно, што му је у разном гадистају најважније, те ће се у свакој прилици моћи позвати и помоћи јер је, као што речено, све прикупљено, а осим тога све је изложено на основу најбољих научних и практичних оспита с обзиром на наше правине и потребе.

Ми држимо да дела ове врсте не треба препоручивати, по што дине привреда сваке врсте значи то, што и злато. Свака та струка је за себе богат извор из кога разуман и вредан раденик може извући немерне користи. По у толико више ово књига да ове гране привреде, јер сваки така раденик може онда извадити још веће користи. А код нас су такве прилике да сваки ратар може радити све горње привредне струке, те би се сваки могао помагати и напредовати.

Код нас има књига у којима се налазе све што се односи на поједине струке, али нема књига (бар нама није познато) у којој је изложено што је главно на свају горњих привредних грана, које се код нас могу појединце, и свица с успехом обрађивати. С тога смо и наредили да се горња књига издаје, па да се тој потреби бар за први нах залоста учини.

Цену књиге одредили смо у претилату само 2 динара, иако би ју и сиромашнији ратар могао купити.

Књига ће изаћи око 20 штампаних табела велике оспине, са 58 слика, на својој сатнираној шмаод-картији, а раслажеће се претилатницима најдаље до Вел. Госпођине о. г. У књизи ће бити штампана и имена своју оних претилатника, који се претилате најдаље до Преображења о. г.

Скупувачи претилате добијају на 10 књига једну бесплатно. Претилату из Србије ваља слати писмари Велмира Валожића у Београду.

Млимо Србе ратаре и економе, да се претилате на ову, за њих врло поуну, књигу, а нас да потпомогну у овом тепоком подухвату.

2. Јунија 1895 год.

Вел. Киваица.

С поштованим упором,
српске књижице и штампарије
Јосифа Радаца,
код св. апостола „Пирма и Мезодима“
у Вел. Киваици.

Пова и јединствена књига:

ПОЗНАВАЊЕ И НЕГА

ЦВЕЋА

у велико се штампа и биће скоро готова. Она се штампа на најфинијој, дебелој, глаткој хартији, у великом лексион-формату, а у најелегантнијем облику, у коме до данас ни једна српска књига изашла није.

Књига је ова намењена у опште сваком, коме је мило цвеће, а поглавито нашим дичним Српкињама. Књига се штампа, због огромних трошкова, у малом броју, и по ју сад набави, моћиће ју и имати, јер се неће препштампавати.

Књига ће изнети до 50 великих штампаних таблица, а биће украшена са преко 700 велитачки израбених и објашњаваних слика, које су рађене у Паризу, Лајпцигу, Цијурху, Неању, Бечу и у нашој државној штампарији, у којој се и књига најбрижљивије штампа.

Књига ће се само познана, у нарочитим за њу израбеним тиражама продавати, које ће бити најгосподственије у цвећу и позлати израбене. Ту је и наш дворски књижовезац, г. Енгелхарт, сву своју воштину употребити. Књига ће дакле и по својаности поднудити одговарати својој цели и биће јединствена књига у нашој књижевности. Она ће бити и најлепши украс на столу у свакој српској кући, а трајанијез, лепшег и кориснијег погледа за женскиње нема, но-што је ова књига.

Садржина је овој дивној књизи, у кратку, ова:

Општи део.

Увод.

- I. О земљи и положају. — О ђубрету и ђубрењу. — О води.
- II. О облицима, отпавану и ивичењу цветних леа. — О рудини. — О чистоти и реду у башти. — О засејавању и засејавању цветних леа.

III. О размножавању цвећа:

а. Семеном; б. кротама и лрковима; в. изданцима; г. деленењем старог корена; д. кључицама (елцерима); е. положењима; ж. лишћем и з. калемљењем.

IV. О сејању на место и извођењу расада:

а. На воду иод саксијама; б. у саксијама у кући; в. на особеним местима — „дубицама“; г. у топлој леји; д. сејање с јесењу.

V. О нези цвећа у опште.

1. О нези цвећа у отвореној башти:

а. Расхлевање; б. пресађивање и в. заливање и провакање.

2. О нези цвећа у саксијама:

а. О саксијама; б. о земљи за цвеће у саксијама; в. о сејању семена од цвећа у саксијама; г. о шкљирању и сејању младог расада; д. о заливању цвећа у саксијама; е. о потреби пресађивања из једне саксије у другу; ж. о знацима по којима се познаје, да треба биљку из једне саксије у другу пресађити; з. кад и како треба пресађивати? и. о подкресивању цвешних биљка; ј. о смењивању цвећа у саксијама преко лета; к. о нези у кући преко лета заштога цвећа; л. о прошењу цвећа с тла у кућу; м. о зимској нези цвећа у кући, и н. о болестима и штеточинама.

Додатак: о набављању цвећа са стране.

Посебни део.

Једногодишње цвеће, које се сеје одма на место, и оно, од ког се најпре изводи расад, па онда на стално место пресађује. — Вишегодишње цвеће. — Повијаше, хваталице и стрмогледице. — Крупнолистне. — Парат — бујак. — Урсне траве. — Сагарце. — Цвеће за саксије. — Палме. — Кађуни (орхидее). — Кантуси. — Кротаство и лучаста цвеће. — Баруше. — Ружа.

Објашњење научних придева.

Извори за набавку семена и биљка.

Ко жели да има ову прекрасну књигу, тај нека се пожури и најдаље до половине месеца Јула о. г. пријави поднесавом писму, или најближој књижари, а у Београду Јерги Павловићу и кома., или књижари Велим. Ватошевића.

Цена је повезаној књизи сведена на најнижу меру од 10 динара или 10 круна. Скупљачи добијају на 10 уписаних по једну књигу за њихов труд, за који им, сигуран сам, неће бити дао, изнад овакој кривој добити. Књижари добијају 25% за готов новац а поручиоци без новца, неће се отпирљати.

Новци се подлажу онда, кад књига изађе и буде повезана, што ћу у време јавити.

Краљево у мају 1895.
Краљево (Serbieo).

Др. Ђорђе Радић.

САДРЖИНА: Чланци: Забрана извоза сина у Аустро-Угарску (српскога) — Завлај прећивања у културној земљи (српскога) — Белешке — Подстици — Стега — Оглас — Књижевни оглас.

Влашки и влашки СРП. ПОБОЈ. ДРУШТВО. КРАЈ.-СРП. ДРЖАВА ШТАМПАРИЈА. Одговорна уредница СВЕТ. А. ГАВРИЛОВИЋ.

ОПРЕДЕЛАТА У РЕДНОМ

УПУТВУ ЈЕ.

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.НА ОСНОВУ НАЦИОНАЛНЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОД. № 203 СРПСКОГ ДРУШТВА.
ПОШ. ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1689. ГОДИНЕ.

Цео за Србију:
НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 5 ДИН.
ДРУШТА ЧЛАНОВЕ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ
СРПСКОГ ДРУШТВА ПОДРЖИ, И ЗАДНУ У ОШТИМА
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПО-
ЖУДЕ ПРЕКУ, У ПРАВИДНУ ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 3 ФОР. 4. ПРКА.
Цена одговара еврама је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 28. и 29.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 30. ЈУЛА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА АГРИКУЛТУРУ У СРБИЈИ.

(свршетак)

Из свију ових анализа види се, да су испитиване земље са агрикултурно-хемијскога гледишта слабе — другим речима јетива испитиване готово до прајних граница. Да ли су све аграрне земље у Србији у овако јаклосно стању, не може се без испитивања знати. Према проблема земљама, које смо добили готово на свију крајева Србије, изгледа да је у целој Србији још горе. Но на ова „изгледа“ ми не полагамо апсолутно никакве важности, ми тражимо факта, па с тога и истичемо у првом реду научно испитивање и познавање земље у агрикултурноме погледу, јер смо убеђени да се за унапређење агрикултуре у Србији не може учинити ништа од трајне вредности, без тачног и научног познавања свега, што условљава агрикултурни рад.

Ако летимце бар прелистамо историју развића агрикултуре код западних народа, видећемо да су сви агрикултурни напредни народи чинили и једнако раде то исто што и ми чинити морамо, ако мислимо нашу агрикултуру озбиљно помагати.

На западу је агрикултура добила јачи лет почетком овога столећа, када је Алберт Тер, реформисао агрикултурни рад, заводио правилан плодоред и сејање сточних њива — парчице детелине, и ђубрење италијанским ђубретом на место, још од Римљана наслеђенога система рада — на место остављања земље на прелог. Радам Теровим учињен је, без сумње, врло велики напредак у пољопривреди, али темељ, на коме почива данашња пољопривредна наука, положио је крајем прве половине овога столећа, Либиг својим епохалним делом: „Хемија примењена у агрикултури и энзимиологија.“ У овоме своме делу, изнео је Либиг науку о рањивој бици, која се дијаметрално разликовала од онога, што су Тер и његови ученици учили. Тер и следбеници његови мислили су, да биљка тропи за живот и напредак свој, једино органске хумусне материје, док је Либиг у својој науци доказивао са сасвим противнога гледишта тврдећи, да је биљка равна минералног порекла. Па пошто земљорадници, усвојеним начином прерађивања, увек више минералних састојака

из земље извучу, него што их италијанским ђубретом извагу врате, изводио је из своје теорије закључак, да се окулаторски газдује ђубрењем земље једино италијанским ђубретом, да се на овај начин продуктивност земље све више слаби, и да ће најзад као крајњи резултат овакога рада морати да наступи оншта глад. И с тога је тражио, да се земља врате сви минерални састојци, који јој се жетвама одузимају.

Истинитост науке Либигове потврђена је врло брзо, и увидео се огроман значај њен за напредак пољопривреде; и не само људи од науке, већ и државне власти — су јој нарочито плажњу тако, да је за мало времена италијанска наука, примењена у маси пољопривредног света, реформисала пољопривреду на западу из основа, а резултат тога је то, што данашњи пољопривредници на западу, потпомогнути још и техничким напредцима у агрикултури, добија са истога земљишта, три и више пута већу ренту, него што је добијао пре 40 година.

Трудови Либигови учинили су, те су западно европске државе увиделе, да ће своју агрикултуру моћи подићи на виши ступањ једино у томе случају, ако заведу научна испитивања свију услова, који напредак агрикултуре условљавају, па су и почеле заводити агрикултурно-хемијске опште станице, које су уз припомоћ технике, и подигле агрикултуру на западу, на данашњу висину.

По и за примењивање резултата, постигнутих научним радом, нужна је већа спрема, него што је нешколовани пољопривредник може имати, па с тога су се почеле установљавати више пољопривредне школе, које су имале да спреме примењиваче научних принципа у пракси.

У овим школама учили су се тада већином синови спахија, који су доцније на својим имањима примењивали, у своме добро схваћеном интересу, сваки напредак науке и технике, те служили са својим имањима околници као углед. И тек доцније, када је у сиромашнији земљорадник, угледајући се на спахије увидео потребу школе, почело су се јављати и ниже пољопривредне школе, у којима су се учили и синови селака.

Пољопривреду на западу подигао су дакле научна испитивања и угледна — спахијска — добра: школе,

kojima se važnost ovim ni malo neће да poriče, po-
nizile su tek kao drugi stupanj poljoprivrednog na-
predtka.

Свака агрикултурно напредна држава, са малим
разликама, радила је исто што и друга, свака је ис-
питивала своју територију и природне услове, под ко-
јима се територија налази, па према томе и примењивала
научне принципе у пракси.

Ако се и у Србији хоће да постави полjoprивредни
рад на научну основу, ако се дакле мисли стварно
помагати полjoprивреду у нас, онда нам, по нашем
напоју, не остаје ништа друго, до да почнемо радити
и ми оно, што се у целом културном свету ради:
да средством науке испитујемо своју територију и све
природне и друштвене услове, који њој владају а
условљавају полjoprивредни рад, па тек према резултатима
оваквог испитивања, да применујемо принципе
науке у пракси преко угледних добара исто онако, како
су то западне државе радиле.

Србија пре свега мора бити на чисто с тиме шта
хоће; и ако себи као циљ поставља своју политичку
и економску самосталност, онда без сумње се нише
оклепати не може и не сме, јер овако радећи, Србија
иде правце у агрикултурно — а као чисто агрикул-
турна земља — у економско банкротство.

Да ову страховиту реченицу не испишасмо на
памет, ево изнећемо рачун, до кога долазимо на основу
наших анализа, за који се одмах ограђујемо у толико,
што цела Србија није испитана, и што рачун може
бити апсолутно тачан само за она земљишта која су
испитана. Рачун ће бити тачан дакле под предостанком
да је цела територија у Србији једнака са оним
местима, која су испитивана, и да су статистички
подаци, које имамо, тачни.

ПОДЛИСТАК.

БАНАТСКА БАХАРА¹⁾

од
Ниског Марковића

(НАСТАВАК)

А она би одиета могла довршити неке користи тој срп-
ској расадници особене ступне привредног занла, па посредно
и српском полjoprивредном друштву а непосредно српском
свакој око Рама, где је такође велика претер земаљшта жи-
вним леском привлачењем, те по томе путу и бесплодан; а
могао би се уз мали али истрајан труд за неколико година
преобразити у благодот но свакој онога земља и по посред-
ству српску привреду живине лозе.

У пратјатељске разговоре ја сам тога дана посривљао
све прилике па ову малу испитаницу, а сутра дан, у суботу
био сам рано на путу за „лесак.“ На том путу морали смо
проћи кроз Мали Гај-Гај, како га у кратко зову. Мало село,
али неваљаво граничарско уредност огледа се и данас на
овој одражаном акрецима кућама, правилим уличима, а и ово,
грађанско село, дошло му је изнад па „длаку.“ који се истом
пољско. Од овога испитаника добих карактерну особину овог
чисто српског села; куће су зградил; али јесу су отрошнице,
те зауту одмакле, који би био згодан за гуњење свилете бубе,
пошто је село пуно духова. Ове уредне беле куће закривше

Према попису, који је извршен по иницијативи
мил. вил. целокупно је просторство Србије 4,858,940
хектара. Од овога простора зирати се свега 1,141,850
хектара. Целокупно ово земљиште може да се рачуна
као активно у пропловности културних биљака до ду-
бине од 20 см. Према нашим анализама има диспо-
нованих хранљивих материја, просечно фосфорне кисели-
0-0926 изоставањемо краткоће ради остале хранљиве
саастотје земље.

По статистички царинског одељења мил. вил. из-
везе се из Србије годишње просечно 60,000,000 итр.
жита. У овој количини жита извезе се годишње 355,500
итр. фосфорне киселине, која је за српску полjoprивреду
апсолутно изгубљена. Кад се ово срачуна излази да
би у најбољем случају кад би свеви могли да успе-
вају до год у земљи има и једна мрва фосфорне ки-
селине! српска полjoprивредна могла да траје још од при-
лике 50 год.

Погрешно би било мишљење, да се са српском
полjoprивредом, чак и оваком каква је, може да твори
још нешто време, да има и пречих послота, које треба
сриваати, него што је подизање полjoprивредне, јер стање
у коме се полjoprивредна српска налази много је горе,
него што је овим рачуном изнесено. Ваља имати на
уму, да у рачун није ушла и она количина биљне
хране, која се из земље изнесе извозом стоке, и дру-
гога жита сема пашнице; па ни она количина хране
биљне, која се утроши по варошима у земљи, а која
је за земљорадњу у опште исто тако изгубљена, као
и оно што се извозом изгуби. Кад се све ово израчу-
на у онолико, у колико се о томе података има
онда време, за које би се сва фосфорна биљна храна
из земље изашла, до последње мрве, спада на по-
ловину — дакле на 25 год. Но у овоме погледу још
горе стоји, ако се узме у обзир оно нерационално

ма после овога, што сам чуо, и тек кад иза свега угледах плато
белога песка, поврати ми се оно ваља са којим сам пошво на
овој пут.

Ма да сам ипак куд илем, илик, кад угледах ову пеш-
чану пустињу, и нехотично уштах: је ли то она? Њезни из-
глед ме је испунао; био је дружиња него што сам ја са себи
замислио и у наредн пртао. Нов докча, да уобразна, ма ко-
лико велика и смела, увек заостаје из старне јаве.

Има зелене пољане, која као још раздвајање од песка,
дуља нам је пред очима бела упушасна равина, која је са по-
сетла означених засадишних зеленилом раних тополи и врба, па
се одатле простире својим особеним белом докле год зреник
доири. Према недром јесеком јутру и према поменутим гу-
шчаним дрва, која се оку на почетку прашању, белом то пе-
шчаног плато-а претвара се у неку јаву и одрејуту модру боју.
Мана дође као да је то текча редот маштом преносен онамо
на оно место као позната Fata Morgana.

Пустиња ова до сада није била даље чупена, па се знала
по најбољем месту, Делваблату, Делваблатско песку. У отвари
она простором појам обухвата преко 7 квадратних миља
у облику овал, која је дуг 4^{1/2} миље и на најширем месту има
ширину из 1^{1/2} миље; почива код Паланке на Дунаву, или
управо од речине Караша, па ширећа се отуда доистине код
Делваблата с јелве и код Гребенца с друге стране изишну шир-
ину, да се одатле опет сужава, док се код Амбувања не
заврши у права шпалк. Пешчану око окружавана ова овал:
Дубови, Кајгасово, Гребенца, Николићи, Карасово, Амбу-
нар, Мраморци и Делваблат. Делваблат је нешто својим атаром
а још нише виноградима својима, ушао у рејон те пустиње, па
зато а и с тога раз, што је највеће међу поменутим селима,
наметнуто је оно своје име и то пустиња.

Постапак ове пешчане пустиње народ објашњава себа по
свом знању и схватању, које црпе из свог усног невог видо-

растурање биљне хране, која у земљи остаје, па још и томе дода и факт, да се биљна храна може из земље са рентам да црпи само до извесних граница, до којих смо ми у нашој земљи — а према нашим анализама — већ дошли. Према сасму овојме држимо изамо права рећи: да српска земљорадња процида, да је крајње време, да се држава тргне из летаргичнога сна, то да прегне своим средствима да спасаву Србију — да спасаву земљорадњу као — за сада — предоминирајући облик привреднога рада у земљи.

Српски финансијери и економи, ако са мало више збоља загледају у ово питање, него што су то до данас радили, уверени смо, да ће доћи до убеђења, да су узалудне и најнејачијаше финансијске операције тамо, где је привреда мртва. Привредно банкротство теже је од финансијскога, међутим Србија је на прагу да јој агрокултура банкротира.

Интелигенција српска, ти си позвана не само по спреми и по положају својме да спасаваш отаџбину своју, већ и с тога, што си ти највише и одговоран за сву овакву организацију живота и рада народног.

Др. К. Јоанковић

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНЈИВАЊЕ СТОКЕ НА ИЗЛОЖБАМА.

од
ОБЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋА.

(СРБИЈАНА).

IV.

На реду је, да у неколико погледу саопштитмо „пронисе“ који се односе на оцену животињских форми појединих делова тела, а који су меродавни по ову или ону корисну употребу страну производне стокe.

Ипруга, он дражи да га из дивњског теснаца код Базијана изведе доноси име. Да неск постје од стена, то је позната ствара, а да од Базијана настају масе таках стена и то је истина; али што онд неје истина: да тај неск носи кошвае и да га она слаже и занавла овај неск ове банатске пустиње.

Научари, који су нешто даке путокали од Базијана и Делиблата и нешто више видели, испитивали и проучали природу неспа, његово постајање и његово раширење, знају да осим ових 7 □ миља има у самој Аустро-Угарској на 1200 □ миља неспоких рудина, у Немачкој 17000, у Данској 1605, у Француској, њихови тако змани „Jandes“ 270 □ миља; а у приморју холандског, белгиског итд. и у пространим руским степима и да не понављамо. Где је њихов Базијан или теснац са непушавим Дунавом и где пошлава?

Геолозија нас учи да пошвани наноси у Аустро-Угарској непушта друго до дилувацијна сталоланана, дилувацијни нанос. Прто геолозија наме дилувијум, то бијаша исто погледом, а штаде веле славно или бело море. Но свеку, што данас видљиво у поменутом рањинама, геолозија доноси тај закључак: да се пре историје и човекова постања по тим дилувацијним рањинама ширило море. — Које је више Пољска, као и оспод Базијана пролазило и арабало стене и тако се изљило а оспод оставило своје корито са равним својим влоском. Где је оно у своје осподу изаљизало на веће сметње, огледало је више свога наноса. Таке су погодбе за сталоземање неспа теснаца, равине и ширине, које су стојале на путу том отицању оних рђанх водених миља и таласа.

По Весела, ова нешчана пустиња у историјско доба, сама себи остављена, изводила се биљем и дрвљем, а претварала се

по ову или ону погодност њену, како се то у новјие време вели. Ти су „пронисе“ углађени, на основи ваљда њаљду — годишњег искуства пољопривредника и ако ипсу науком сви потиову још до „инице“ објашњени, или у односу њиховом, сирам делотвине потребне сугласне и узлајиче за дитичну погодност стое до краја доследно изведене и употребене. Ми ћемо се овде ограничити на такве „пронисе“ само за гоовче.

Крвава медуара треба да има женски изглед с благим погледам, фино мекну и гинку кожу, фино млаку, мали подгушњак, велико четвртасто с финим маљама обрасо, еластично вине, с умерено дугим брадавицама, пуње млечне жиле, кратке, крушне — брадвике — и рашпасте; млечну руну дубоку и пространу, фини танак рен с дугом ишпанком Код нас важи и знаат — да крај од репа у кишаник, кад се ухвати за рен и опружи на шике, треба да пређе испод „вешаница;“ велико правилно млечно огледало, лад костур, водоравна лећа, ширеке слабинне, кратке танке ноге правилног става, задњи део трупа, сирам предњег снажно развијен.

Веће и дужице сисе — брадавице — знаат су да је и млечна мјезда већа. Нарочито за бикове млечног соја, млечне жиле и млечни рун, да су развијене, дебеле и да се вљујају. Кожа се лако, нарочито на ребрима, потискује и тања је, по у гољаве стокe, а млака светла.

На врату фино кожа, са ситним финим наборима. Опружена лећа и широка карлина.

Гоовче за гољаве треба да испуни сасвим другачије захтеве: — разрез (мећ) бутинама) треба да је што краћи, спуштен јако на шике, а на више, да не иде високо, тако да простор мећ) бутинама изгледа потпуно испуњен; за тим телом — трун — пространо,

онет у пустињу живота неспа, чим се ве дохватила новар дудека, ситијуми је немишле, то за своје потребе, то пуштајући без плана и рета своју стоку на исхрану. У неким знаковима он излази донако, да је ова нешчара за турског доба, доба колере, сунне и скаканија — даље, када се околни народ слабо секао у дитиљно дог неспа — била плодјива. Кад су ристрјани Турци и свет се почео одавати мирноме раду, тада су се почели занавати чопири марне терати у неспа, на исхрану и оспод су се за гориво и потребу затечена дрна у неспу. Тако огољивена и нешчатиљена поља нешчара постала угу агрилатичне ветрова, који су онај сталоземање неспа развијали и ишчавали пред себом, несећи га и на поља усевима засејана.

Када је Аустроја у почетку пређашњег века (1716), под влашћима поревоновог принца Евгенија, истерала из својих доваља, па и из Баната турску силу, — земље су те за пустињу даа нека турске управе биле тако изваљене, да су биле скоро сама пустиња и пустиња и ова, где су погодбе за човечку употребу биле најпогодније. И сасвим је природно, што је повој управни прас брига била, како ће ди насеља те оспусте рањине и вланине банатске. На малих году доба означено је Делиблато и Дубовац као нешто насељено. Мислован је био сав оспуњен, а тако и друга места не само она оспод неспа, већ и даље у питомијим и благословијним крајевима Баната.

Први историо-писец Баната, Италијан, Гриселини, кога је царина Марија Терезија изаслала да проучи Банат, напова у овом „огледу“ да је тај неск походно, па је и у самој срцу те пустиње био, — те вели о том неспу, да обухвата од прилике 8 немачких миља и да, кад је поје владан, тако леги, да у томе лету образује бржуљаве равне висине. Па ипак ће поменути Весела имати право, што држи да и у оно доба (1775—1779) таје био тај неск тако пушт као дошње. Јер је требало, по умарку после турског напуста, да се врате старооспони

¹ Wossely Josef, Der europäische Flugant und seine Kultur. Wien 1873. Verlag von Fussy & Frick.

правоугаono и збијено — кратко и збијено — ноге кратке и финих костију, трбух бачаст и ребра близу једно уз друго, кости чине, која фина и гиниа, бубрежњаци, груди, плећке, гресен и свуда гди се лој слаже, под руком се осећају пуни и чирсти и могу се захватати; груди развијене и дубоко спуштене, што се ерх груди кости више приближује цеваницама испод колена, то је све боље.

Говече, које се одликује раним доспевањем (раним телесним развићењем), треба да има краћу млаву главу, ноге сирам труна кратке, леђа кратка и права груди кош кратак, еразмерно ујам, само предњи део груди, усед наслатања нога, изгледа широк.

Говече за пучу — за телене — снажан костур (кошаче), високе ноге, здрави рогови, широке преи, положене јасне плећке, здрави и снажни шапоњци кичице умерене, ребра ни размакнута ни одише близу; жив и итар ход.

Предњи део труна сирам средњег и задњег јако развијен. Трбух попуљен. Плећке положене у козо, тако и бутине. Ноге снажне, жилаве и еразмерно дугих костију.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ НАПОМЕНЕ

Драг. Н. Шлечевича.

Хтео сам да у кратким белешкама свратим пажњу пољопривредника напих на многе рудне и многе ствари, које се према непосредној тичу, колико да им само капањем оно, што по важности својој заслужује да се не заборави. — Отуда су изашле ове Пољопривредне напомене.

својим старим седиштима, па да обдељавају своју земљу и тек, по издвољности свога земљишта, да се сете песка и њега и његове рудине да експлоитиру и огле да до оне отоглотице, коју је затекао овај, деветнаести век. Уз то су придошли и досељеници из Германије, па на леубоко плодне земље си урођањинама убрали тај процес опустошавања овога неса.

Банат је 1716. год. очишћен од Турака и одмах прелат под војну управу сабору принца Висоња, фелдмаршалу Мерлују, који је за Банат лично учинио да своје управе од седманаест год. Пореклом Талијанца, он је упрегнут био у јарам германаторске позитиве, то и његов рад није могао бити другим правцем објект; али га ујо уједино обележава као знаменита организатора, човеча просвећена и енергична, који је умео поред и преко своју припрепа да заступе и поведе на оставарење замисла, за коју се беше заложно. Убојна труба одлаза га из средине тога леда мпра и културе, коме се више није ни пратио. Али и само то, што је дотле учинио, било је велико и знатио и попуаје, шта би он тек учинио био, да је до краја свога века на овом месту остао.

Он је положио основ за потпуу војну крајину у Банату; он је организовао целу управу Баната; он је досељенима упуљивао на згодна места; он је виша на руку усавршиле земљорадње, унапређио занате и трговину и заводилу индустријске гране. У том је добу поредио добрих банатских друмова, сачења дрва поред путева, засађивање дунав ради свларства итд.

Али и после освојена Баната, Турци су још два пута уладали у ове крајеве (1738 и 1788) и, те им не дадоше да у миру своје опорављење и унапређење прозудују. Тек после мира у Сингидуму (1791) могаше банатско етановиштво одати се раду бубрежњацие с те стране, те да зачеи своје ране и да се опоравио даде на журбу за срећинам народима, која су у дугеио напреду дасеко одмалили би. У тој журби баљана, и стар седата и допашка, дошло се до ове несудне,

Рад ове врсте, колико ми је познато, код нас је новина али ја сам се овак одважно, да га предузем, јер панатом, да ће он имати и практичне вредности за нашу пољопривредну савишленост и напред пољопривреднава.

Па ипак, с послом овим, онако у први мах, нисам смоо даљемо ићи, већ сам се ограничио на мали простор, колико да ваљам; како ће се овај глед оцитати и прихватити; а доцније разуме се, бине рад прозудж с више искуства и јачим критиком.

1. Безвешито метеоролошке појаве, свагда тачно и на време; јер по нас пољопривредници метеорологија заузима доста ваљно место, пошто нас она упозива за природним елементима, са којима пољопривредници мора да рачуна у свима својим предузећима. Јер му од овај знања успех или неуспех његовог труда. Метеорологије белешке знајате српског пољопривредног друштва, па ће оно ишта шта ће с њима радити.

2. Установљивајмо пољопривредна друштва, јер нас је срманато онао неуредужен чекати, а срећна Банарска, Вајтембуршка и Баденска имају већ и друштво против козова. — Тако су онгитишта престамитни дужни, да снаке говоре у јуну месецу прегледати сва имања у своје аторе, и да се увери има за корова, па да позову немарне имаоце или узинавоце на дужност, да встребе коров у најкраћем року.

3. Пољопривредници! Ако нисмо не ваља бубре, теби је од велике користи. Чувај га, скупљај га са свако етрине, и, ако немаш шталског, онда од снаке материје. Како ћеш то урадити, улигај својог економиа, па ће ти он ваљати; а за обавиштвање стоји ти на располажељу и Српско пољопривредно друштво у Београду и све неволе подружне унутрашности.

4. Зима је, хладно је време... Зато треба стоку чувати у угловим и четим кошарима, и добро је неговати, јер:

Од доброта ара и чешћег гизара.

Није стоја боља пикавона храна.

5. Никако не буди беснеос. Код посвршаваш послове, приближили у свој дужности све што је нужно и корисно приближити, читај књиге и новине, јер ћеш тако наћи нушко и уште; да рационално (разумно) своје имање обрађујеш и економски привређујеш.

која је употребељена онако, како је припретницама годило, без обзира на то, да ли те ствари и тој нушко на делово добро. Посељене таког иерационалног поступака са овим јавним неким штеу дуго постале; околина севана, суевана, црни су се усерили, да имаи несак не аиа за штеу, већ маћ му се осечене његова одлажа — трапа, шибље и дрине —, он се распе у околно ивине, где илалзи изклони и обраде од ветрова.

Тачке јако задвоја је околина својој тај несау у почетку овога века, када је архидука Карло, 1807. године, као талијани главина инспектор војне крајине кроз Банат пропутавао, и морала су му се „ваљда перин“ граничари дуго жалити на тог ситног дупшанаца, када је и он такође ваљно-строго одмах наредило: „да се с места размисли и предложа, како би се тај годн ивиан неса најглогитије и најјестивитје несао и тако стаја на пут опустошаваљу суевества (околице)“. И последице оне строге наредбе била је та, да се одмах ваље године та пуствина премејрала и маширала и граничарима управници пуња у Таминшвар, Франц Бахошев, израдио је 1815. год. напрт о пошудувању тога неса. Али, према талијанском стању шумарства и у опште култивацивоу земљишта и према талијанском биропратског апарату, ствар је ниша делта споро. Прво је ваљало канцитарити воде региментне управе, које су имале власт над овим крајем; ствар је ниша после банатског генералшаманда а зате је сороводила ратно савету, који је правао на миљене талијанске пољопривредног друштва бечком, које је изаслоо једног свог члана у неса. После свију ових миљена и запосности, управница Бахошев морала свој јилан прикрити (1817.) и тек 1818. год. изаде пар Франц И. одуку, којом се наредбује да се одмах преступи засађивању овога неса, али и овај почетак тек да буде само један покушај.

Што је Мериц био за препорочење Баната; то је Бахошев био за препорочење оне банатне Захаре.

Покунгај пошудувања банатског неса чинио је 3 године (1818—1820), за које се време пошумо 81 лавиц (по 1600 □

6. Češnje puša, poloprivrednica, skuznjače se, te se obaveštavajte o svome radu, i posaujte jako koji i šta radi, da bi se mogli uzajamno ispravljati i jedan na drugog uzgledati. Bar u makome uzgledajte se na Salovešku, gde poroda škola imaju i praktična poloprivredna skuzenja u upotrebi vođa i njegovom gađanju, koji doprinosio, te je pilkono vođarstvo sve više napreduje.

7. Starajte se da se, u mesto nepotrebne, poduju poloprivredne škole, jer mi u ovoj zemlji poloprivredno zemlja namo samo dve takve škole, a u Varšini je ipr. nedavno jure 9 godina otvorena jedna škola za platenje kotarica* za svosku ledu oboga pola, što znači, da su se s drugim poloprivrednim školama još ranije podmirili.

8. Ne sešite i ne tonajte žnjeve, neč ih čuvajte i podignite. Šume su vam najveća prirodna blaga, koja smo nasledili. Ako satremo žnjeve, onda smo ugrozavali i naše i naše, manje, ne nam bita i u toju i u žmibu, a i život tužan i žalostan.

9. Ne dajte svoje pare stranm kapitalistima za zapripranu ravinu vlekovaču koju vam u vlasnika prodaju, kad je možete im sami nek. na da imate i za domaju potrebu i za prodaju.

10. Čuvajte i zaštitajte ptice, jer su nam ove brnane useva od gusevina i vesevata. Ne završite ih! A da su stranm u uzruženima u ošite izmisliti od pas, i da ptice zmročito brne, pomenuju vam, da u Beču ima „oritolonitono kruštvo“, kome je pna zaštitna ptica.

11. U Švedskoj i Norvečkoj koprana je poznata kao vrlo korisna biljka da hranjenje stova, i uzrađena je u red kulturnih biljnih biljaka. Koristi se nome i tu, ersica poloprivredne, jer imaju dosta angraka, koji ne obavežavaju, a tu koprana sama raste.

12. Glezaj te imaj svagda čiste i dobre pišanje vode za stovu u jer stova, koja nije uzgajaju kod baržutina, budu rvinu balzeta, i varočito od metala proizvodi. A da pišanja voda može utvrditi i na kvalitet (kvalitetu) sira i kajmaka, to je već donazna stvar.

13. Podignite vođarstvo što bolje. Uzgledajte se na Ameriku, gde se po stotina i više milijuna dinara godišnje uzima za neke. U Mavčingu 1880 godine prestavale su samo jgole vrednost 20 milijuna dinara. Sad prema tome možete

sami ošnitati na kolonim je etevenu vođarstvo, kad se toliko za seme jgole može uzeti.

14. Jedni Franjuz u jednom poloprivrednom žaslpanu osvetuje: kako je po zdrave krova osobito dobro drgati se krovima žigolno jarcve. Jer one u tom slučaju jgata neke pobacivati. To treba namo stočari da name, jer i kod nas ima dosta ljudi, koji jgati po jgajnoj jarcu u govadima, da govoda budu zdrava. — kao što oni vede, ali niko ne zna od kud je bio govoda bita zdravija kad među nama ima jarcva.

15. Ve opštinaru, podignite rasalenje opštinske, te uzdajkote vođarstvo i pomakite, da i najprisrodniji poloprivrednici mogu dobi da blagorodnog drveća u stoku.

16. Samo dobru, zdravu i razvijenu stoku ostavljajte za priloda. Jer od takvih prilodnih grla dobejate još bolju stoku. Sva ona grla, koja su iznurena, krjavala, mala i slabija — treba pilkoni i uravnati za prodaju ili nosi, jer nisu za priloda, pošto bi žakovim potomci biali još gora. — Ono je jedan od najvažnih osnova da se naše stočarstvo napravi, a naše naše stome mi sami najbolje znamo.

17. Potpomakite domaju radnost! To možete učiniti tako, ako za svoje lične i kućne potrebe ne budete najvažni pilkoni, žmjuvici i krpe stranice, neč se podmiruju domajim izraditeljima. Tim načinom i sami ćete dobi da boljih izrada, dovolno ćete upotređati volaju stovu i dišete domaju radnosti voleta da se i po kolonim i po kakolm razvija i usavršava sve više.

18. Na jednoj istoj livni možemo na vrlo prost način učiniti dve žete. One se postuju onako: pšennicu čini buleme žeta, u listi mak treba strništiti orati i sasejati sadom, koja je doseti, sasejati do jeseni, i dati nam obilnu jetvu. — Kad košemo da postignemo i drugu jetvu, onda možemo pšennicu postuju ovda kad je koja jako vreme žetve, t.j. kad žrno otvoreno, ali tako, kako se među pilkoni može da rasene.

19. Gramak je dobra hrana. Neguje ga svi. Ali, jako do- saubje bubu gramak žvaka, koju smo izvrti, te nije ni za hranu ni za sejanje, to ga treba namo s proleza sasejavati, jer utvrdim mladim proleznim vremeš bubu utvni, ali uzimati dugogodišne seme, koje je od tak bubu ve, oslobodimo.

* Može se isparati izvolom vodom (po ne plućnjak) te da bubu utvni. Svet.

xhiti; a posle toga se posao javno vršio, tako da je samo za jednu jednu godinu pomuženo 61 anjad, za godinu po tom 106 anjada, a 1829. god. 642 anjad peska. Za 24 godišnje uprave Bahovenove, od 1818 do 1842, godine, zasađene je skoro 3000 anjada, što dolazi, ne uzimajući u račun one tri pokupane godine, no 400 anjada da godinu. U prvo vreme je stajalo lanjav tog kulturnog rada po 130 sorinata i doznije po 30 sorinata. Direktor Bahoven, to se vidi po svezku, bio je osobito predan svojoj zadaci, i zato je pored svoje smetnje postigao toliko uspeh u svojoj radu, koji je upravio početak kulturno toga pesna. Svedstve njegovo bilo je upravu Bela Prava ali on bi odmah o proleđa dolazio u Dubovcu, i tu iz neposredne bližine naređivao, nadležno i u sam svojom rukom prihvatilo se rada, kojim je tok vreme bilo, i tako je provodio na nesku žest do sedam meseci preko godine. On je odgajao čitav podizak za tu kulturu i ovaj narod onaj, kad se steti „kulture“, sebio se do poslednjih dana grinčarskoga doba toga vrednoga upravljao.

Uprave vlasti, kao što su regimenta, general-kozovna i ratno ministarstvo, daleko od toga, da nasod ova naša štite strogim naređbom i savosnim izvršenem tak naređbala, — ometale su imo ovaj kulturni rad, pronošujući više godina na koji se imo pokupulavane dopriniti, čas naređujući iz svojih kancelarija, poju be vrtu bivla da raseluje i u kojem be vrtu zasađivane da predaju stručnim jezdi, koji je u samom zemaljstvu, na ga je upoznao da najviše njegove osobine i vudi.

Beše od Bahoven od ova naša pokupa, general-kozovna, se kupa od toga pada: da je kultura na nesku svoje utvnila ostaje sad prirodno da doznati: ali je dovolno bilo dve go-

dine, na da se uvidi da javno pesak nije žvaka, veš elementar sa kojim se žvaka jvaziti poneti. Tako se od 1845. do 1851. produžio posao, koji je Bahoven započeo i zasnovao; ali tako nedovoljno i tako sa malo žvaka i vovštine, da se tako ni ve- kopsima nebi nesku doskocilo. Za tih 7 godina pokupuljeno je 348 anjada, što godišnje čini jedva 50 anjada. Nešto javlavo se počelo raditi, kada je guverner nezadovoljni vojvodine, Karolinu, ovuda produžavao i na taj rad više sume odredio. To je trajalo od 1852. do 1860. god. kada je godišnje zasađeno po 600 anjada — daleko više nego i kod Bahovenov. Ali sa takvim slabim poznavanjem ova naša zemalština i vetrova, da sa sa- žetice te brzo i vešinom bile odvajne i sva trud i trošak skoro uzaludno baciti. Koliko je izgubljeno u onikom stručnom i nezaludnom čoveku, kao što je Bahoven bio, vidi se po tome, što su se goslova od vojene uprave omet odavala tog obmani, da be za dajak osam godina imo taj javni pesak potpuno savladati, i tako se od 1861.—1869. godine zasađilo još 845 anjada i potrošeno 80—90,000 sorinata, a po nekima još za povoljnu vno. I posle toga tek ratno ministarstvo je uzvelo nedovoljno smeta onoga, što se dotle uzralo, na je pomužlo da ovo pokupulavane peska, tako javno po ekonomiju opaziko kao i po kliju Banata i mjužorse mije, svom silom potpomoglo, i rasporedilo je bilo taj rad i potrieba predati na 10 godina, za koje bi vreme trebalo da se postuje još 3310 anjada te pustevne. Ali u toku same studije i pripreme nastupni razvojnica kraljeve, te tako ostale taj posao jav- nanim i konstitucionalnim vlastima utvrdim u nasleđe.

(Nastavak se)

* U prvo mak to se vreme odredilo od 5—13 godina, posle trogodišnjeg posvetka prodaji se taj ron na šestdeset godina.

20. Рано цветање воћа врло је ризично због пролећних хладноћа и мразова, а тога се треба избегавати. Да се цветање задужи до времена, кад се може без опасности извршити. То се може учинити на овај лат и пролет начин: оплодити оно свиње воће земљу, па патрирати зепа и снега, по врху покрити отом земљом. Лед и снег постепено се отапају, расклањују воћку а тим задужавају рано цветање. — Оно је толкимак онитима погрешно.

21. Поред путева и онуда куда вам стока може наудити усевима, подвигате живе оградe од гледишта. Подвигате живу ограду, штетите шуму, која би се сатрала на ограђивање, обележујете усеве, уштеђујете у труду и времену, јер једном подвигате жива ограда више се не „претреса“ као ова од прошле, што се претреса сваке године.

22. Набави луку (увеличавајуће стањо) да се са њом поклапа. Испитујте усеве, уштеђујете у труду и времену, јер једном подвигате жива ограда више се не „претреса“ као ова од прошле, што се претреса сваке године.

23. Набави луку (увеличавајуће стањо) да се са њом поклапа. Испитујте усеве, уштеђујете у труду и времену, јер једном подвигате жива ограда више се не „претреса“ као ова од прошле, што се претреса сваке године.

(НАСТАВАКЕ СЛЕД.)

О избору, употреби, и неговању стоке за приплод с гледишта науке и праксе.

Љуб. Јовановић.

„Од бограда на грмама.“

Здравље стоке, њена снага и корисна употреба, много зависи од родитеља и њихових уредних особина — индивидуалности. Те своје особине преносе родитеље, кад се паре, на свој подмладак, а тако исто и своје здравље, болест и наклоност за побољшање — *дисциплину*. Ну, родитеља, при парењу, преносе на свој подмладак често ту и такве особине, које ни сами немају, али које су имали прародитеља. То су тако звану *пообрабају* и *прозрађују* стокe.

Према томе, да би производили здраву и снажну стоку, потребно је да при избору града за приплод, прво имамо у виду ова два најважнија услова:

1. да стока, изабрана за приплод, пола потеклом од здравих и снажних родитеља, и
 2. да је и сама што здравија и снажнија.
- За ово је још потребно:
- а) да не пати од наследних болести;
 - б) да има сразмерно развијено тело и
 - в) да је у потпуној снази.

1. Избор стоке за приплод.

а) наследне болести.

Све се болести и сточне махне, могу пренети од родитеља на потомство, па с тога треба обратити нарочиту пажњу да се не пренесу оне болести, што леже у доњој грађи тела, конституцији и органској слабости. Од тих је болести и што младе број што се као такве непосредно преносе на подмладак, него се већином преносе прво као клица, која се после у болест развија.

Такве су болести: *дудило, падовица, брањавица, јеленски болест (тетанус), месечно сменло, губривањак (ектима), ригидитичне (најевне) и аритичне (болести зглобова) болести*. За тим, све болести костију, као: *зечија, крвута, алоната, прегмасте кости, шкринак, разни кожни мекхур, затвочна гука на поткажу и др. и најваж сточне махне, као: грмање јасла итд.*

б) грађа тела.

Појединачна стока носи у својој грађи тела клицу за здраве особине, — а ако јој родитељи — нати је у овом случају претекција — имају такву грађу, онда ће је од њих наследити и њихов подмладак. Тако нпр. ако нати има добро развијену грађу тела, и ако има још и добро развијен грудни кош и органе за варење, онда се од такве материје може извести очитати — здрав и снажан подмладак, што такође треба имати у виду при парењу.

Снажни родитељи преносе снагу и на своје потомство, према томе, родитељи, који сами немају снаге не могу је дати на другоме, а да се од родитеља добије снажан и здрав подмладак, није стога да су родитељи само релативно здрави (јер апсолутно здравка код стоке нема), већ треба да су, по могућству, још и потпуно развијени. Слаба, нервозна, од разлу клонда, слабукала и стара стока, није за приплод, јер не може дати здрав и снажан порок.

По нама, врло добри цветаји, код старост дају *плодан ждребац, Кобале претривање у раду, такође дају лош подмладак. Стари, измрени овце, имају су пута обилније и јаче се зна, да су у млађим годинама јачиње врло добру грађу.*

2. Употреба стоке за приплод.

За употребу стоке за приплод важе ова правила:

а) сва стока, пре него се хоће да употреби за приплод, треба да је достигао извесан ступањ свога развића, тј. треба да би добио код коња 4, код преживара — крави и оваца 3, а код свиња 2 године.

б) стока, одабрана за приплод, може се само до извесног времена на тај циљ да употребљава, на име, дотле, док се на кој не унаку први знаци старости; а то је доба код коња: 16, говеда 12, а код свиња и оваца 6—7 година.

в) младу, мушку стоку, треба у почетку штељиво употребљавати, па тек доцније, пошто потпуно одрасте, допустити јој да покриве извесан број женске стоке. Тешко је одредити колико; просечно би било за пастува допало 50—60 кобила.

Младу женску стоку, нарочито ако се не јеа још за рана почета за приплод да употребљава, не ваља оплодити сваке, него сваке друге, треће године по један пут.

г) Како мушку, исто тако и женску стоку, треба по грађи и по облику изабрати свагда приближно једнаку; јер, *као се једнако пари с једнаким, даје и једнако резултате.*

Непостојано укрштене стоке појавиње је узрок оштрој органској слабости *земећина*, која при чисто крвном парењу не наступа никак у таквој мери, само кад се мешамо ради. Не зна се извесно, да ли је тој оштрој органској слабости извеснији узрок укрштене, као таково, или је време уорак само сточар, који пратећи извесан рачун у произвођену стоке, заборава, или и никако не поклапа пажњу на телесну конституцију града за приплод.

Стока је тек она одрасла, пошто изменила све зубе, а то спава код коња с највишим 5. код говеда 4, а код свиња с највишим 3. годином старости. Ну нагон за парење појављује се код свињу много раније. Тако се код коња узмаје овај нагон у 2. код говеда при крају 1. а код свиња у 9 месецу. Код коња се оно доба појавиља може познати — по зубима, код говеда — према развијању тела, а ако се од оваца жели да добије здрав и снажан подмладак, онда не ваља да се употребљавају за приплод пре, док не изупне две године живота.

3. Неговање приплодних граа стоке.

Стону за приплод није потребно особито неговати, за ну, као и за сву осталу, важе онита правила за неговане.

Мушкој приплодној стоци (боконима, пастувима, испропама и оплопима, у добу, кад се употребљавају за приплод, треба давати за јаво свезку, свињу храну, која се по потреби може и побољшати. Приплодној стоци не ваља никак давати то лично хране, да се пререде, нарочито ону храну, што потицане гојење. Исто се тако приплодна стока не сме много штражрати честом употребом за парење, нати је треба државати са које највиш лековима и специјима. Сточар, ваља да зна, да парење још није плођење; снага је рад да добије што бољи и што здравији подмладак, ну таква подмладак он не може никак очекивати од предревне, стравне стоке. Женска се стока може још по који пут и државити, нарочито у случају, кад се не може нагон за парење не познати на време, али мушка се стока не сме ни пошто државити.

Ако се млада, по стајама одвајена и добро урешена *говеда (бикови) не упштају на траве, кад се код њих након узмаје*

окога, ако се тако и даље ускрине; могу врло лако да се укажу тако званa: „месна Јашева“ и тиме у стоне плодности не плодност (стерилност).

4. Економске потребе.

Врло често економске потребе захтевају да се учини много што — шта другачије од свега што смо до сада овде напоменули. Тако нпр. потребно је да се промисли и одговори добра крива-музари, набојно рачете за гојине, несвако гачеће, али се хоће да добије добар биљ — просто рећи тражи се да добије такви подмазачи, који би се могли употребавати рачице, по обично, без обзира хоће ли му рача употребавати шкелит или не. Зарада се у оном случају продаје за новац — што по некад и испадне за рачки; у да ли је то ипак новац?... то је нешто са свим друго... најпре, дакле, ваља преко промислити, па тек онда и урадити.

Г Л А С Н И К.

Привредно-вешташе народне свечаности — које су већ у „Нису“ за ову годину обављане. извршиле се у доменовачке даве и у доменовачким местима, Тако:

Управа народности „Бола Јахача Кино Михаило“ извршише обласне привредно-вешташе народне свечаности за морњаву област па дан 29. Јуна у Нишу.

Управа дринсковаго „Бола Јахача Кино Михаило“ извршише обласне привредно-вешташе народне свечаности за морњаву област па дан 29. и 30. Јуна.

Управа шумодринскога „Бола Јахача Кино Михаило“ извршише обласне привредно-вешташе свечаности за шумодринску област па дан 4. Октобра (рођен дан Кино Михаило) у Крајини.

Увешти одбор дринсковаго „Бола Јахача Кино Митанго“ извршише окружне привредно-вешташе народне свечаности, за округ уљачки, па дан 19. Октобра у Уљачи.

Крајински одбор тивчинога „Бола Јахача Кино Михаило“, извршише окружне привредно-вешташе народне свечаности за округ крајински па дан 17. Октобра о. г. у Невитану.

У свима тим приликама може се каже, дајим тако и меланџи-ком притоци у пољоци обичне цене, као се притоцима узме путно умере се овога Бола Јахача, које свечаности претрпеју.

Показиће да суштинско цено како да важе, тако и за меланџице, како 5 дана пре свечаности да одлаже да је, и пет дана после свечаности, за поврати дажа.

При травању путних умерења треба имати на виду да која се умерења траже а тако и ставине од којих се до којих, негои даја или меланџица да употреба.

Државне комисије: за куповину настуна као и за куповину воља за војеку, биве приликом свају речених свечаности.

Ово се јавља одлучивачка о тим да добре привредно кобили загорњих боја ни нонто не продају.

* * *

Практична предавања из калемџа. — Поштом подружња Српског Полупривредног Друштва поред разноврсних послова које извршава и поред предузећа, која су још у измешку, држала је овога предвоја пет одговарајућих и практичних предавања из свесемана, у Добрињу, као свадну свечаност дела поштом срца.

Прво практично предавање држало је 12. Марта у ноћлаву Буја Софронјевића.

Држао — 19. Марта у ноћлаву Веселина Сретевоваћа.

Држао — 20. Марта у ноћлаву Арсојија Сретића.

Држао — 26. Марта у ноћлаву Грујице Софронјевића.

Држао — 3. Априла у ноћлаву Доброслава Савића.

Калемџање је вршено наком под кору, а камам делом у процесу. Све оне домаћине имају се спредање днакљаче за калемџање, које су од пре 2—3 година пошадим од сваконвалца на шуму. Ве-

ољани је још имао пошадим делатница калемџањих прошле године, које се ишау пријаве, те су пошадим калемџање.

Калем гачице узимате су од одбрањених ошата јабука и крушња; пошадиме ошатаја и арениа, а од трешњама так аршадиме бољаче.

У Софронјевића ноћлаву држало је најпознатије предавање, појак приликом пошадиме су сви учесници калемџања.

У да предавања о калемџању, говорено је и примером очигледним пошадиме о о невољно ноћа, нпр. чинишња су држало од гушевичких јаја и маконове, каскени су гуварки, котрешкени су ишарљаво разумејем трава образовале су крвну ита.

На сваком предавању било је по 15—20 вољара, а на четврто- и прво 20, који су пажљиво слушали предавања и притици сваку рачку, па одмах, да лини места, с успехом пошадиме и свима калемџици.

Ступишња су се и гачаљаци били свој пошадиме предању предмету предавања, па су узети, по карактеру пошадиме, изражавају подржани најпознатије калемџице.

Подржани се успехом може само пошадиме, јер је за овиј крај пошадиме добар освао свога деловања. Д. П.

Рад с америчким обртачем. — Промле године пошадиме подружња Српског полупривредног друштва, добила је од сталног окружног одбора па вољном једна америчка паут обртача, рада гога, да би важе држала практична предавања по практици калемџице пошадиме срца, и да би га па пробу и ради углама дала па пошадиме појединим полупривредницима.

Одмах су се то пошадиме у оном крају отпочели интересовати полупривредници, а ове године с пробоја свесемана су га и углама, те важе орали.

Они су с успехом задолбили и ускупили, а други, који су ивади прилике гачице, како је тај паут и лил за орање и приобтача, изравајују вољу, да га и свима пољаче.

Нема сумње, да ће овај паут учинити, да се у брау у претима овога краја амерички паут обртача свима одомаћи.

То би био једна корак ближе пошадиме напретку у рационално полупривреду.

То жале сви полупривредници, а па тома и пошадиме подружња ради. — Д. П.

* * *

Статовачна јачна полупривредна подружња. — У селу Статовању у округу толичком образована је јачна полупривредна подружња. Она имада подружња ставила је себи у задатак да своја чланове — важе — обртач и савања, пресадивају и калемџање воља, као и у ошине рационалног обрађивања земље. Подржани је под пошадиме у Статовању већ почела да грађење шкених пре: Она се нава, да ће пошадиме, у појак је, учинити немогу услугу; изравајуће у главоју воља, кинине воље, у невољно ишадиме, да које има пошадиме пошадиме услова у крају гла је школа. Овај рад има вах браће ми од срца пошадиме и пошадиме им срцати пошадиме.

Ово је у овој години држао јачна подружња. Дај, Боже, да вах вах пошадиме годима устопоштра.

* * *

Г.

Дел пример. — Читваљачка „Теманонини“ хоћемо да извршемо једна дел прилику свечаности узрње у трају Нишу. Овај дел пример освао је пошадиме и пошадиме, а пошадиме се се на вах угатавају вагоше општење у Србији. Јер су, — парчице ововоје и пошадиме да ураде ово, што је важна прилика. Отуда је у овој: На свадну свечаност одбора, поме је предлажало сви припадници општења а које је држао 12. Априла ове године у Нишу; за проику међу одбрањених општинаца с. Ваја Е. Бољинић предлаже: „Да се обртати калемџице претор свесемана, па томе да се осваје одбором за калемџање свесемана воља, вају српскога јача.“ — Обртати: „Пошадиме су да грине угатаво од Српског Полупривредног Друштва, па које је важа ваљаче ваљачице ишадиме, а члан суд с. Нађа Антоновић да ваљаче свесемана.“

Овај пример, а не је и користан. Српскога би се прихватила да гаји свесемана воља, од ваља би се ради мога добро пошадиме; али ови нема услова даво, нема прагог услова — нема тиме да их крају Општина хоће да јој пошадиме, хоће да јој вољаче давајем, не кога

he ložnja besplatno imanje na kraju savanih buba dobijati, a šturiro i rod da upotreba za svoju potrebu.

Posukići opština ova imalać se duvarnika šturinju, ova he tom pravnom i posukići jezi deo snaga levanija, Obozani je Nasa pravno god, a posukićalove narocito nošne, dovođa joi norasta.

Ovaj koristan nasao mogao bi kud i jako lakše da prolazuju seosne opštine, te da broj narina lesta u blizini sela kje oko odozno, na ovaj način posuje, činjeva da porasta svojom granjanju.

Nalasti se, da kduže godine Nasa nehe ostati usamljen, — Od boru opštinosno i njegovom predlažući u Naju, nasa je snosava kveda na zapocetom posu!

G.

Na Surduulice nam nišu: dovođa proseđa otvorena je priu put cressa nastaveka stanje za erio masurine u Surduulice, na kojoj su bila dva dravina nastava, koju su dovedeni proog mara ta odozno 1 Jula. Za to vreme ova nastava opozvala su kobne napredno ja je kije zime nobila vranohe noševskih nito što naposri broj ovih kobila koje su nastavi, dovedni da onsu jovanse je oko 90 a vranohe niše od 100). Nalasti dakle da na ovaj stanju treba sasti bar po 5 nastava. Nadmo se da he ministarstvo narode priprele pojenta potogno svoju dužnost i voditi računa o toj pokazanoj potrebi, na čemu he mu masurine odgravniti biti priprele. Dosta je pruševano i šitehe zaklesno kod time, što do ove godine kinalo nastavi kisu sasti u ovaj erio, na zato tim pri treba bar od sada dovođu pažnju sreu ovom pokazanju.

Ovo godine bili su nastavi smetnja u jedan novinarine, koji je o orekono trmku najmalu pod nastavi, koji je u sebi retno da podise za dravine nastave narocito pokazanje, koji he potogno odgovarati sasma dravostevni uzloznika. Zemljanite, koje je za taj idla nabralo lezki na najprijemni mestu odmah uz Surduulicu.

ВЕЛЕШКЕ.

Средство противу смрзавања водовода. — Ваља цео покрет струготинам и својој плезе, а између тога метнути петинама преча у величини ораја. Брзо врлинама постепено плуа, а тошота која се огула разажја довоља је, да врсно цеоу земје спречи смрзавање. Већ скрнута водоводи могу се на тај начин откранити, само овла горе понемати алај воном понити.

Противу пролетних ирвања. — Да би сакулони биле од пролетних воћних ирвања непрорудје се оно просто а јетино средство: Ваља блато а вечера пошати савно просејавање неполом од дрва.

Чисте савије. — Нема мисла, да се свакоје перу у чисто дрво само доведе рад: међу тим то неје тако. Пралављина, која се наклапа на савијања, сарачаја изваравање. О тога овла свакоје чисто дрпати а чешће прати.

Да црви не убу у савије с цвећем. — Ваља опонити 1 ало чађи са 4 дела песка и нешто од тога крети на дно савије. На дно водућу ђубретоу такмале се црви, само растоор да не буде сувише јак, нано не би општево билу. У оните чађ је добро средство против ишевољних ишевети у земљу.

Да земљин не нагривају дрва. — Добро је, да се дрва премлаку или попрскају праду, јер земљин мрзо црп.

Да се воњи одуче од уједања. — Ваља узети рак штви, раселити га на крају и у тај провон узурати прече нжа

меса. У онај мах, кад воњи хоће да уједе рету коњушара, овла му пржити месо. Кош зарези месо, које му је врло олартивно, и таво се постепено одучи од уједања. То средство се а највећим успехом употребљава и код врло опних настви.

Храњење живине зими. — Нијтра нжи живина је озебта и нуша би јој била баш тонал храна. За то се убили куви и згачени промар, пошења а мексина. Та храна се даје тонал. Но ако се баци по златје, овла се одмах скрше, живине је раскази и упура. О тога је најбоље да се тај тонал промар сепи у корита, ала казано. Храна у зрима даје се живине обично у лесе.

Воће које је опало. — Јако угуљаво ките се употребити да овај начин: сажни се опало или угуљаво веће разне врсте (јабуре, крушке, шљаве), згачени се а запрати се мило бурје; за тим се мило на штег малу а бурје задрије. Само се остаци отворни ери. Сад настаје корисно врсно Пасоа врсна плути се бурје воном својом извору После неколко минута оточи се и доглашати, врспрета тошост. Алкохол, који се добија доглашавој, може врло корисно да се употреби за спржавање раније а шивара.

Да воњи добију меду и ојајну дмаву. — Ваља у пролеће а јесен скузати јошу шалу длашег смења у 6 литара воде и додати алај је мало коњина да нију. То се чини два трипут недало у тогу од 4 недеље; шљаво тиме била брије и боље а и вршине он лашне промене, ван их колај кинито и не добију.

Бурад се најбоље перу. — Ша се шавине воном у коју се повеса брштина ван мексина. Та вода огрети се у бурети, док не пређе у врсно. Кад се та вода просеа, шљаво и сик нешто, а исто тако шљави се и пошрајати шрине и бурје. А вода која се из бураде просеа, може да послужи као хранеће шље да савно.

Кад се ниге усела многог хода изравања. — најбоље је да се опору у штурно пошевоља а водом, јер ће тиме да се шљаво и отврну.

Увод од овица. — може бити врло опасан, нарочито кад је то у крају или једнаку. Противу тога има само један лек, који може да поштеди, ша се одмах употребити. Чим секоје да нас је овица уједа овла узети нуку кресну шљавичево цуење соли, шљавичево са мало воде и поново је гутати. И отон и бол прођу врло брзо. То прсто средство многаке је спасно кинот.

Добијања нушуног смења. — Нише нута што сам и овице употребљава, али сам нуше шљавичево узео само да уверавања, штурјајни да се обичне гаче, на које не треба полагати. Али, кад не је о невој ствари отлачево уварити и један обилај чинен, да сак, шпак до краја стурјајни у шљавичево ешти, шљавичево ово што кие, поново да се поддрже још сумња и ониту, тошомо и алој тога, да се и веровано, на и гаче било, шривору, јер ће дошнјке поново пошудити оно катеријај да дова, шљаво се врлино у шару палачо овла, кад само се живине борити да ранијат вошпорирале.

Ево, шта ни овај чинен пречево: Исповати руну до јошња дубоку, алаком је понатосити, на турети гашине кривине јелу до друге, окренути кориде шивине, а то кориде вршоче прол јелу а одлетети, тако, да гашине и не дошпају до плота. На дно водућу ђубретоу коњика, које није отворно, него је у плућу спешине, на оломо набукати земљом и покрити, да не би вода шдрпа унутра. Кориде за нушуну носе се одошати, већ цеоу пошпрешено гашине, шљавица од земље, где су пошале.

То се ради о јесни, кад се крше сече за плу.

© Младеншана (3 Мар) открити руну, и овла јелу с гашинема понати. Гашине су усела тошоте од горела ђубрета про-

Против отеница. — Најистиније је прво пробати оне орешке против отеница ово је: Помаки крменг са сред седе, па поново по истом облику лаганим од пасула. Стенице ће доћи до тога места, отишће се на лева, и веће се с њага моћи показаће на напред на изад. У јутру треба поубијати.

Нешакоже лебери да се тако треба овако радити, па ће се кућа очистиће тога гла.

— П.

Једна чудноватост. — Причао ми је г. М. Ј. учитељ озу интересантно, па коју је, оми, он направио у својој околини.

Гдемо је било, направилаше капањача од вољака расејена на стабло место, па је се чудно: за што се више чекало дошло, дошло се не појачају, не памаме у размакну, па тои капањача и преседа на стабло место. Селаши су му, па ипак ипак тогао чудо, одговорили: да је та вољка онако мала, па с тога и пресеђена на стабло место.

Само даљемање још је чудноватије. На име, ту није вољка на левањачу капањача, већ је само капањача усађена у крмичицу на крмичицу заједно у левају. Како је се у промиру пришло и ранио.

Оно је обичаја невероватна чудноватост, али г. Ј. уверио: да је ипак истина...

Ради заштитности, не би се погрешило, кад би се овај начин опробао.

Д О П И С И.

Мала Дренова (вр. Јованчић) 1 Јуна 1895 г.

Ма да сада вије време кад би могао штако читатије „То-жакна“ на оном месту и оном месту, да ипак ипак о резултату барбе свију тоса што се овоме сељу, то ипак оном пришлому ученику друсту ову дажност, и на име: Нешакоже их о доданама стању овега у оном крају.

У општо реча пролеће, а и почетак лета, били су кишини. Пода је се у оном крају толико просула кад се ретко памаи. Нагао пролеће воде починија је осетити штегу ома, селанима, јер је о гомах била све свет у домаи и речаи крајчи стовлен. Поред тога 5 и 6 Јуна падала је туца, величине граубијег јарета, која је могуу штегу јавља усевама, а нарочито је сахраи виноград, јечмено, и новосељо. 3бог овога је овакошња ирод у великом оцајуа. А како и не би био над г проа 4—5 година прати оштра зима, а сад таман боје новина, у оно ветеге елементарна непогода, па све то уштити.

Јечмено, оно што је претило од туце, добро су; дако су пољани али ипакшто време не да да се овиру. Ипакшто су оштре добре, јер ипак није нога да важиоа туца, Кукурузи су од сада били прилично, али их је доста омаи виога паша. Воћа ипа мало али добро. Виногради, нарочито вони, били су добро новина, али их је, пао што речеа, туца омаи уништио. Новосељо и два (већ) такође су омаи уништио од туце. Пошре је добро. Трање су донаше богату лету. Детаљна се већ које по чешири пут. Поред донаше ризато је непознати, пробо јакн, и само од граховице, али се он тузи да на што није ипак. Ипак ипак правили да тимом узрок оштра.

У провалу оном допону од 1 Маја ово год. јавно сам штако читавица, да сам радио понаоу коментар селена од ома. Буба, које је ово године само бесавитно „Ори. Полонери. Арунго.“ а сада, оном прилично, могу да јавно о резултату гајена ветих. Успех у гајењу оних буба био је општо врло недовољнајуајуа. Тотано код сваког одгајивача понама је утипуа, а јавна једна омаица се знала, и то са мена и врло малим галетима. Бубе су ипакшто утипуале баш прво омаи вањаниа. Тада буду вомаље или жути боје, узоче се, дигну ризину у вис и тако стоје по ипакшто часова нејакше ветих, па се тако узоче — распалу. Оном је свако једно бати узрок у овинама па ипакшто ветроћних правила једног или другог о вањачу гајена, опет омаицама овет краи и гари бубе приштаници вањачи; он тај носе свитра вањ узгрела, те веће да се то жетвује једку или две ризне сава, којој би се ипакшто које поско, већ их омаи краи није да доше. Ни прера тога што је ипакшто прво недовољнајуајуа гајењу се, буба треба пришти народно ипакшто, ипак омаи правилом кобу да саривоу вањачу да то ипакшто и па ово што ипа: Небу овогодшњим одгајивачима, којима

сам ја радио сена био је и два-три учитеља и недовољно тровања. Ти су амак ипак и усота и ноде да пришло гајене буба јер чему су се оштро придржавали аменачи уштега, што их до јавно у тој ствари имамо у нашој нашој околини, па ипак — поред овога тога — бубе су ипак утипуале на ипакшто омаи начин. Уседа овога може се сунати и у здравост самога селена. Ако то не буде ома ово — ипакшто омаи вије погодна да ипакшто ипакшто и за ипакшто подвоља. На посету да ипакшто да су гајене првавама приштаници тровањима по 1—120 а. кг. И оно је савт толико оштра, да неверујемо да ће ипакшто још краици се бубе.

Преле се се породице и оно године жмак су добру вању чега рада били са омаи начин доста и меда. Оно се и омае гаје приштаници ипакшто.

Става здравља код омае и луан — повало је.

На третицима и кукурузима тргу овај је: кукурузу — 15 ден. ипакшто (старо) 13 ден., кукурузу и ипакшто брашно од 18—20 ден., јечму (старо) 10 ден., пшени 7 ден., пасулу 10 денари сав од 100 килограма.

Цела стои (нарочно кољенима) прилично је. Пу савне су јетине.

Лушка вањача ваира вањега 0-80 — 1 ден. са храном, а без хране 80 а. шине.

Ст. М. Мијатовић
учитељ.

Полупривредном друштву.

Од ипак сам дошао омае у приштаници окупити ипакшто се јавно томе друштву, а сада част ми је извести то друштву о садбењак!

Шалема и воће буба је добро претило али је у роду ипакшто омак, тако, да ће га врло мало бити. Кукурузи и ипакшто добро усевају јер ми је често напашивама. Детаљна краи које напредује тако, да се омаи и тропа пут омаи.

У овом мајстара Пукова засадија је у овом месту оне год. до 40.000 ома ризио Америчке, узете на омаиште расадница Нешакоже омаиште. Бизидарица често напашивајуајуа пришло са краи омаи. Ипак тако засадија је да 2 вентра развог вањачељетога воћа такође се лево пришо.

Ипакшто Воћаре омаиште омаиште напашивајуајуа су ми до 40 дрвета ипакшто и пришло се тако, да је ред да се постави и промотору омаиште омаиште Србију овај вањачи вањачељетога и дражи да је дошло над вањачи да је се омаи мајлар пришо; ипакшто годно ипакшто га ипакшто вања приштаници.

У овом ваљачом предузећу око подизања винограда и воћњака Г. Мијатовић Савић учитељ, Нешакоже-Воћаре омаиште, омаиште је се Мајстору па располажема, у омаи вањачица и уштега се омаи својим пољачима тако, да се редуко што није воје заблагодарица на вањачу, и рећи да ће се востити омаи оно што ни једна мајстара у Србији нема.

У овој околини ипакшто је прво лајан према сабоју Америчко доје у толико да их се врло мало може вањи који су тек оштро почели садити. Шта је томе узрок прати ја узриво омаи, али баше степ, да они који су уштани да саде омаи, ипак ипак улазио земљу већ присто подизали у тврду земљу и ту није била дошло, и ипакшто се провале главои сунјани у омаиште Америчко доје. Петма је да ипакшто г. ј. проваљачомае земље по пришту невероватно омаи доста, али ипакшто се ипакшто омаи у дрвакшом винограду да добро ипакшто.

Воћарство па оном државном-Мајстарици добро тако је угаљено и ваљачо да би урбило да сваки домаи доје, ипак и кунт воће поји ће ипакшто прво криво својом омаи, што није ни ипакшто ни ипакшто сада. Омаи који није омаишто омаи није ипакшто у Србији ни ипакшто. Ипакшто што оно ипакшто гаи у Шумадији поји ће се омаи добром користица, ипакшто ипакшто омаи сваког који над ипакшто првог дрвакшом воћа, поји је поред пута засадија он га са ипакшто омаи.

Мајстарицима ваљачомаељача обраман вањачу, да би добро било да сваки доја и ипакшто — оно о чему сам ипакшто говорио, ни би сваки омаи пришло да би ипакшто и ипакшто управљао вањачи Мајстарици и могло би се ваљачи да би ипакшто Мајстара вању будућности ипакшто.

Да би се ово омаишто о чему говорио, и да би омаишто труда и трошио којој брзи Мајстарици који би омаи ваљачу јавно омаи омаишто уштега мајстара бесавитно да време ваљача а за храну ће се и сваки омаишто јер је Нешакоже башу.

У овом кругу стока је био јестива, тако да се јативо узме за 2-40 пара дана, а нова продаје за 2 јануара дакле јативо остаје и за 40 пара дана.

9 Јуна 1895 год.
М. Бузино

Аранжману Манастира
Букова
Гаврила Ф. Петровић

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК XVI СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Полупривредног Друштва,
Држане 19 Маја 1895. год. у Београду.

Били су: Подпредседаник г. Јаков А. Марковић, београдски г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г.г. Анд. Јивановић, Александар М. Секулић, Анта Голубовић, Коста Привојорац, Коста А. Главић, Милоша П. Куртовић, Никола Вељковић и Наја Тодоровић, као гост — г. А. Ђ. Поповић.

Председао г. Јаков А. Марковић, подпредседаник, београдски секретар М. Јовановић.

152.

Прочитали извешаји XV седнице — Одбор примио.

153.

По предлогу г.г. Наје Тодоровића и Вучко С. Богдановића да се за уласак „Полупривредног завода“ стидно чл. 15 друштвених правила маје неопходно, да се прибави што већи број ових чланова, чија улога узме у овај фонд. — Одбор одлучи:

I. Да се преко позива позву сви они, који по друштвеним правилима могу бити чланови; добротвори и утемељачи да се за такве упишу.

II. Да се решени свима подружницама и објасни задатак фонда и позвати их, да настану и прибави што више утемељача и добротвора;

III. Ради тога упутиш и српске старешине, да на оварицима и српским општинама подјетрају, да се упишу српски за чланове добротвори и утемељачи.

IV. Након позива позвати завод, по свом осниве, општине, манастире и друге ради уписа за добротворе или утемељаче.

V. Изабрати каролице повремене: учитеље, свештенике и економе; а у првом реду изабирати редовне чланове друштвених, да се заузму за прибављање утемељача и добротвора; и

VI. Обратити се и непосредно појединим људима: трговцима земљаних производа, индустријим осељацима и др. и позвати их на упис за добротворе и утемељаче.

154.

Прочита се молба Групаце Совернијачки економи из Добриње, да друштво, израђених равнина за амерички пут обртак код Алпентија Богдановића у Краљеву, за његову потребу, отпусти.

По разлогу, што и молбама село школовања и предлог земљорадника треба у почетку потпомоћи, тим пре, што се је после школовања одмах прехотиво рада — Одбор одлучи, да се равнина, која је у радионици А. Богдановића из Браљева, враћена, за молбачицу потребу по рачуну исплате и молбачу молбача, о тим, да поднесе известјај о раду с њим, те да се по потреби могу код Богдановића набављати.

155.

По молби г. Васелија Терзића учитеља у Врховину, да му друштво поведе једну молбачу почетничку, молба А. ЈК.

Пошто молбачи у молби не узме; тражили на поштовању за школу или за своју личну потребу — Одбор одлучи, да се молбачи ништа, на ако је за школу — да се покљони, а ако је за његову личну потребу, да му се да у пола цене.

156.

Прочита се писмо „Валовачки земљорадничке задруге“ којим пита: може ли јој друштво понудити једну нову молбачу, шта ће констати и да ли могу можда добити на отплату или на почетак? — Одлучено: понудити задругу, да јој се може понудити молбачи или условом, да попошину узме предплату молбачи у напред, а другу попошину на пошину, за три месеца.

ЗАПИСНИК XVII СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Полупривредног Друштва,
Држане 26. Маја 1895. год. у Београду.

Били су: председаник г. Милош Антаћ, подпредседаник г. Јаков А. Марковић, београдски г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г.г. Анд. Јивановић, Александар Секулић, Коста Привојорац, Милоша Куртовић, Наја Тодоровић и Об. Ђ. Главић.

Председао председао г. Милош Антаћ, београдски секретар М. Јовановић.

157.

Прочитан је извешаји XVI седнице — Одбор га примио.

158.

Поштом одговора ресавско подружнице, да има могућности за држане практичних предавања о земљом измешању дозе. — Одбор одлучи: да би се извршила так. програма практичних друштвених радова, питати г. Косту Поговића економи из Смедереве може ли он држати практично предавање о овом измешању у Смедереву. А ако би и подружница друштва одговорила да има могућности да се и у Жупи овако предавање држи, упути г. Министра Нар. Привреде, да одобр. г. Зарану Петровићу, молбачу ашиког раскида потребно августу.

159.

Предлог учредника „Темана“ да се економична молба прелазе у друштво измешању и измешању равнина за Београд. — Одбор упути председаницима на изданајство.

160.

По предлогу г. Уроша Палестинића, да друштво узме улога у старању о болу будућности предузећи за изирање људних говеда, набављањем приплодних грама са стране, на да се узведе молбачи, која ће у време протрчати добити резултате у набављању домаћег стока, како је и глас приклона ова молба у набављању говеда, и да да се са повремено битињама сависно рачуна. — Одбор одлучи, да се овај предлог упути секцији за сточарство, да га процени и изјави своје мишљење.

161.

По молби Института Дујана молбачи ова, да друштво од молба набавља молбачу — Одбор реши: да му се по молби по молби учинити овако молба тражи, но да пред једна свој муш. комисији да га оцени, кад буде оцењивана молбачу ризије пријављене за омену.

162.

По предлогу управника друштвеног добра у Шапцу, да штала, која је посрнула и силона наду, прегледа стручно лице и изјави своје мишљење, да ли се само стока у истој и алде држати. — Одбор упути предлог одлучи да се упути г. Ф. Рају инспектор општине молбаче, да шталу прегледа и изјави: може ли да се опорави за привремену употребу.

163.

Прочита се молба Драгутина Ланчића економи из Пожеге, да му се да на молбу једна сечка за сено и сламу од ових, који је билиш опр. одб. узме на расподелу.

Пошто са овим сепривним опр. одбора не ружује друштво, него опр. нечиство, а из припрема — што је молбачи за своју молбачу предати раденик, за провизорима различног гласована полупривредног. Одбор одлучи, да му се из друштвених молбачи молбачи једна сечка за сено и сламу.

164.

Прочита се моља т. Мих. Ринаша учитеља, којом моли т. Министра Нар. Просвете, да школици арт у Нироту помогне: збирком добротних сарања и акта за читање и одржавање библиотека, са појединим молбама комисија напреднице система, а са покрајним савети: културом сарања за издавање, једном сарањом за пренаписивање и покрпа и збирком пољопривредних књига. (Ову молбу узбуњу арт. г. Министра — Друштво, да уведе могућу помоћ овоме писаном арт. — Одбор уопште г. Анга Голубовић, да по њој издаји своје мишљење.

165.

Прочита се акт дирекције српских државних књиговица Бр. 8369, којим шаље Друштву три бесплатне годишње карте П. пласе за издаваштво, који могу служебенима — друштвеним послани. — Одбор са изјавом благодарности, прима и знању.

166.

Прочита се извештај управника друштвеног добра а штећит, поју је град 9 ок. н. па успиња и могу чинио а која заноси укупно око 450 дина. — Одбор прима и знању.

ЗАПИСНИК XVIII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбор Српског Пољопривредног Друштва

Државте 3. Јуна 1895. г. у Београду.

Ванн су: председник г. Милан Антић, подредакелани г. Јанко А. Марковић, блакелани г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г. г. Анд. Живковић, Александар Секулић, Антоане Голубовић, Коста Црногорац, Њаја Тодоровић и Ст. Ј. Гајићковић.

Продолжава г. Милан Антић, председани — благамо секретар М. Јовановић.

167.

Прочита се записник XVII. седнице — Одбор уопште.

168.

Чита се протокол одбора, који је изабрани, да изучи мишљење рад друштва и предлози начини, да нота што може шарпаду, те да одговори саопштеним потребама пољопривредни у Србије.

Протокол гласи:

Српском Пољопривредном Друштву.

Према одређеним управног одбора од марта, потпунони чланови, на неколико својих састанцима, прогреса су следећим питањем а првину најважнијег рада друштвеног.

Питање се гласишта, да је и извешајени рад друштвени једно од главних чинилаца његовог утицаја на школу привреду у Србији, одговарајуће издава, да му се и до сада од стране власти друштвених обраћања одбита пажња и да тај рад а размишља и ширењем утицаја друштвеног, треба не само да се шири и уређања, већ и да се тежи, да што боље шарпаду и да се уопштиша.

Не треба доклатиши, да и извешајени рад друштвени треба да буде потпуно у меи а долажу да практичним програмом рада друштвеног, већ шта више, извешајени рад треба да прикљани, да предлаже солком раду друштвеном да унапредити његове привресе, ва да захтева и шири обим постојећих пољопривредног привресе а појој немали. Књиговица рад треба да се склупава из потребе мере, које би ради унапредити његове привресе требали поклати чиниоци да предлажују, а и шири своју књиговицу пољопривреду уопштују а поину а свих група токовице, пољопривредне науке и практике; да служе образовано пољопривредног издаваштва, као и поборника за идеје пољопривредног напретка и богатства.

Велика важност књиговице рада друштвеног још се јачо истиче и тако, што није нема још ни једног јачег средства, који би изговара а потпуношав пољопривредну књиговицу уопште а пољопривредни Србији. Издава пољопривредних дела оријентиса предузетљивошћу могу се прсти приобрати, а друштвени лист и списак

после 25 год, још је једнако једини пољопривредни лист у Србији, који извршава нешто и прогреса сви грама пољске привресе.

По нашим мишљању, пољопривредни читалачки свет одговарајући овај лист: школовани пољопривредници по школи и вашии стручњаци школама ишине; пољопривредни прајекти — самоуди и оближњи, које се налазе међу синама вашии школованима редовним, а пошанише међу учитељима.

Први пољопривредни рад наш не снада големо изидево а пољопривредни читалачки свет, као што би требало и тако што би се желело.

У извештајем узроча, што пољопривредни издаваштво издава тако слабо пролазе — изреду једно пољопривредни књиговиц тако због мале цене, цене и склупине, или вашии читалачки круг, којима разнолики друштвени пољопривредни издава, у којима ова одговарајућу и потребама тог читалачког света, а за та и уређене друштвено, у поседу растурају тих књиговице пољопривредних издава.

Говорећи а пољопривредни издавања уопште и о штећит а оначину издавања, па а растурања њиховог, морамо напоменути, да доскљани извешајени рад друштвени има прилично мање, због појих у момега дела припада за некар читалачког света мање.

То су маи:

а.) Што српско пољопривредно друштво није успело, да створи једно читачко и јачо уређено а циљу растурања својих издавањих издава; да створи што јачу школу — или а подружницама, тим првину мислима друштвеним а школу, тако и а пољопривредницима, у границама обичне могућности.

Српско пољопривредно друштво треба да постигне што јачу школу докучу са својим подружницама и а тај начин да ступи а што школи а што ближи привресе долар а пољопривредни систем. У таи би се првину јачо штећит долази а пољопривредних издавањих издава предлажа над пољопривредних подружница; вашии предлажење што већег броја подружница, која би поред познате материјалне користи своје — у пролишту штећит а пољопривредних не само тргује се, да распростира друштвени издавања издава, штећит и смењене шта, већ, који се а старати а о томе, да одговара а обрнућувањем света ошга, што се напомене а вапштана, стварају што већи читалачки круг, прво стварањем што већег броја слушања.

б.) Што је пољопривредни књиговице издавања и врло ограничен а не јачо редовно. Чак а пољопривредни лист „Тотак“ по своје обину јачо је склупи а да може увек да време а доволно појети на свим грама пољске привресе пријати а ошме, по их трвину од друштвеног света.

в.) Што је због тога и склупина тих издава, али не сматра мале издавања, а јачо редовно ваљована и склупена.

г.) Што је уређено а отиравања, како штећит, тако и вашии издавања, науковом и издаваштво.

То су гласи, ваши најважније вапе, које изидево од друштва ставати и а оближњи дела и он-првину.

Пошто је свима нама, да је било збреска, над су пољопривредни ишине могли, долази, очекивати врло слибе издавања, која је књиговице редовним ваљованом издавања, да су се морали нешто пута разишати у својим издавања и ваљованим темпима; јер ни успиња вашии остајада без одговора, као „стис ошга, што јачо а пуштава.“ Ази је кидо но јачо извршавањем расца, и штећит ишине раше, стварањем, стварањем а долажањем слика привресе. То се има благодарити ваљован пољопривредни прогретима: — извешајени стручњаци пољопривредних школа, ушинеи предлажања ваљове привресе а ошомој штећит, а учитељској штећит, а боготосији шта. Тои су одговори а некрети но унапредити ваљове привресе утицај извешајени ваљове привресе а некрети самоуправних одржаних тала поседљивих година; јер уопштена издава друштва, извешајени ваљове привресе, добила је сликајући ваљове од тада! Ваљованост вашии штећит претом, пада су света тога; приликом отово чвста извешајени ваљова друштвених издавања из година у години че штећит а старији прајекти рад ваљова друштва. Често пољопривредни ишине а редовни не стоје вашии успиња, ишине се ваљовано пољопривредни обрањеном алаштути образовани а самоуди чвсти број че ишине одлажује и на што књиговице пољопривредног штећит!

Дале један долази ишине, да је ваљови 25 година друштвеног рада, долази првину орб, да се пољопривредно друштво а ваљови свога издавањег рада, одрже, да помошю она, који су се ваљовани

рације релативно „Пољопривредни Гласник“ (види стр. 104 „Тешка“ од 1888 год. у седмици од 16 јуна та год.

б.) Формат да буде 8^о листова, а пољска 10 таблица.

в.) Целина научна и што разноврсније (орг. развој; нарочито микробиологија, припитомљивања и библиографија).

г.) Да се та списак повореног списа изда у списку 25-годишњаци друштвеног рада, и, да у њу уђу и радони за спомениту поменени; а

а.) Историја 25 год. друштвеног рада; и

б.) Кратко проматрање прибраних података за дело „Јединствено пољско привредно у Србији“ — како оглед и подстицач за допринетак тога дела.

д.) Да се штампа на рачуни предмета, одређеног за спомениту. б.) Цему за одређује одбор самостално, а листи да се награђују од 40—80 дина и списи штампани у општој привредној, на којима одбор реши. (Види писмо уред. Пољопривредног Гласника у „Тешку“ од 1888 год. стр. 352).

III.

О пољопривредном календару.

Показујући шта ваши да изложено, по што је обухваћено у решењу од 14 фебруара 1890 год. стр. 103 и 104 у „Тешку“ од 7. јуна, али би требало да будуће да се утврди:

1. Да остави формат досадашњи, да некад не пређе 10 штампаних таблица;

2. Да се расписивање стечаја за радоне у потребним обимномема разних тема, врши најкаже у вриједу месеца сазнае године; рон стечаја крајем јуна;

3. Рон за штампивање најкаже до 15 октобра;

4. Уредни одбор решива о броју примерака, о награда писаница и уреднику;

5. Да се издава просто корицање календара, за оне који би то желели;

6. Да остави штампана цена 0.60 дина, а корицање — по илаци уговорени, засебно да се рачуна.

IV.

О приписивању поштана.

Издавају практичних пошта и приписивање велику важност. Јер су оне најважније узрок спроведеној потреби наше привредне. Оне треба да се уредно и што чешће од сја поштом; али да им се обезбеди прикључак, на оне могуће начине, како би од њих било оне користе, поје се од њих очекује, треба и да њих утврди оне:

а.) Да остави формат досадашњи;

б.) Величина 3—4 штампана таблица црвених;

в.) Да се оне корице и само тако продају;

г.) Да се продају по 0.60 дина поштом;

д.) Да се штампају у 1500 примерака;

е.) Награда по штампаним таблица да се онемо на 60—80 дина.

ж.) Да издава издавање по две годишње.

Према томе, требало би одмах расписати сензијама, да издају темате.

За издава, која друштво о свои трошкове издаје, треба друштво да се побрине, у интересу њихове јединствене и јачег ширења, да га издавање стаци што јединствене, непопорочном издавањем хартија из обрине и списа осталих путника.

Поред већ реченог у почетку, о јачем растурању свих књижевних издања друштвених, требало би даље деловати у оном вриједу.

а.) Прено Господа, министар унутрашњих дела и Народне Привредне, деловати на уредније достављање, нарочито места престављенима са ома;

б.) Код Госпа. Министра просвете деловати свима селана;

1. Да оне школе припадну „Тешку“ с свим, да тамо, где су апштине сироте, општине не морају и за себе пренати;

2. Да се издава, да он „Практичне поште“ релативно издавају да широме поштом и да их министарство у вриједу броју отпудује и да издававање учесницима о поштима;

3. Што тако и за „Пољопривредни календар“.

На вриједу, друштво треба најважније да поради, да се да растурање друштвених издања ангажују поштоменици у што већем броју и у што више места:

Прено Пољудина, релативних и дописних чланова, пољопривредних школа, кола јакча, екскурзија, школа и мноштво сиротних њака наших пољопривредних и осталих стручних школа и учитеља.

На тај начин, поштоменици мисле, да би друштво постигло најсрдније успехе и целом поштоменици радном својом много јаче, но до сада, успело на на име пољопривредно крутоне.

Одбор се захваљујући увојни и упути преласаништу да се о таквом извршењу стара.

ЗАПИСНИК XIX СЕДНИЦЕ.

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држите 12. Јуна 1895 год. у Београду

Били су пољопривредници г. Јакон А. Марковић, београдски, г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г.г. Анд. Живковић, А. Секулић, Анга. Голубовић, Коста Пригоровац, Никола Видковић, Паја Тодоровић, Светозар Грозановић и Тодор Николићевић.

Председаво г. Јакон А. Марковић пољопривредни, београдски секретар М. Јоновић.

169.

Чита се релатив уредника „Тешка“ о растурању г. Паје Тодоровића „о издавању темате итд.“ — Одбор усвоји издавање уредника, да се по извршењу појединих изрече и речи, штампана у доштуру „Тешка“.

170.

Г. Коста Пригоровац прочита свој извештај о издавању темате у Букурџи, која је приредила припадном привредно-инженеру селовити 20 изрече и 1 мају оне год. — Одбор прими извештај за издавању и упути издавању, да се у вриједу штампана у „Тешку“.

171.

Г. Вучко Богдановић благодолити друштвеним издавању, да ће месец дана осушавати, на мизи, да се у седмици од 24 поштоменици одређи извештају, који ће га у благодолити друштвеним извештају. — Одбор одржи г. Николу Видковића, члана одбора.

172.

Прочита се лист пољоудина друштвених, којима саопштена о штетиња, поје је град поштоменици у неколико села, на мизи, да се пострадалима уздаци помоћ у селу.

Поводом оне доставе, — Одбор омасти преласаништу, да поред већ реченог поштоменици „селевски“ културни, омак поручи још 2000 ктр. од него и 100 ктр. ласуда и обима; да би се пострадала благодолити могли обратити друштву за сене.

173.

Прочита се наведена издава г. Со. Ђ. Гавриловића, да же може остати преставници друштва код Главног одбора свих кола јакча. — Одбор прими к листу и на месено место изабра г. Косту Пригороваца чланом урале.

174.

Прочита се издава Богдана Милаковића на Сарајево да дозволу да може да друштвеном адресу узмећи анонимно, поју је издавањем за своју школу припадну.

Према досликама, поје је извазак подне, да му је потребна да месено споменику. — Одбор одлучи, да му се одобрим, да је може на друштвеном адресу узети.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

„Братури Латурске савезнице!“ *Lathurus sivestris*, српски црвени грапор, нем. *Waldplaterbees* — пуњски врсности грашица.

Као и остала дугоносна биљка, тако се и Латурска пољско развија и често му може коров да поуде. Зато латурсе не треба сејати омак на пољу, на пашама и на удаљеним косама итд. које нису поповијерљивују на ризи. него треба билке гајати омак башу, у башти, или испред других латурских пољска, до којих се може лако доћи. После се билке раскидају из старо место, и такав поступак много потпомаже развојем овог усева.

За сејане семена треба земљу добро извршити, добро обрадити; она треба да је пашама, — што се кини „отре свале“,¹⁾ Хуеуска паша, или паша поменана с називом најбоља је земља за ову биљку;

Семена се може на равно тачно најправније²⁾ на брши најмање, она је у неваконијој тврди и обичне твротице, која се на њеним сејама. По њени семена латурсе се не најмање на којима личе на 20 до 30 дана.

Сеје се од друге пољснице Марта до краја Јуна (по њој, пак), у брањанима, разматривши 30—35 сантиметара. Пах се може пољско земљу; треба је мало сабити. На тојој, обичној земљи не би требало сејати да је дубље посејати од 2 сантиметра, а на лакшој, песковитој, може до 4 см.

Разуца се на један дан орања (од 1000 □) 68—70 килограмма семена и од овога може се добити расада за 20 дана орања. Разуца се по 1 д. ор. 28,500—28,600 биљака.

Расадник (као је сема посејано) треба често водити и опашати, бар 2—3 пута преко лета. Опашати треба руком а не прашицом (попут ми култиватора, јер би се ошпи сарвама носиле шале повредити, па и стога би погама могла нарати њеним). Обичај да се са латурсом посеје коју другу реченицу (мајчицу) и уз грешку, што она може изнети, те се могу редовно излетати. Реченица се може изнети, као латурсе нишине пољснице.

Од Септембра до краја Октобра земљ се расад на расадника и просекују на старо место, толико и сувла земља много буде праца оној биљци, да на она била често паша, паљак, најзри, српски прш или сиво мекра хлања земља и она у којој је заравна водовица, ише свеко за њу. Ако се расад у добу земљу, с претпоштаним да је и сува, увећаће разуме се бржица.

С обзиром на то, да земља треба да буде спремна за једно биде кини не дуго година на њој биде, мора се она добро обрадити. Као што је речено, Латурске савезнице најповољна је и најокувањом земљом и она ма пољсницом, то ће он за то бити благодарица. Тубренима савином — српским — ђубреним не пољсони, и шта личе треба се онга изводити. Али дрвена говина, најзри и кљосни томакесост најзрицао делују и зине говина.

При расаднику, пак се расад изводи и са жвањ земљу отресе треба на савином бидеом нитији пољски мило орашати. Ако је при том сува, треба извршити нитију земљу од гомеће биде, земља (пољска) и воде, с додатком мале соли (кукулице); у она ће се пољски савином бидеом нитији, тако да се пољска нитију пашама. За тим треба омак за пољски расаднику, у сваку орању брзину, а се 30—35 сантиметра бидеом од биде, тако да се он савином бидеом нитију. Главна бидеом треба да је пољска земља за 3—4 сантиметра и да се по тој земљи мало изаје. Бидеом не треба да одговара оштар бидеом, јер она ниша и синг кини ошвице хоће да одговори корен и тада може билке извај да шоди. На су бидеом добро пољска, да су на она бидеом, прај нише мило кљосити, кљосити или ошчиј, нитију пољсони и најзрицају нитију.

У јасву, пак је Латурске расадник, боље је не пољска га, јер ће се бидеом она бидеом расадити; међутим најзри прамена може се пољска, и то толико пута колико му развојем допуната, а од сала њећ земље вапурају.

Као земља она Латурске је изврши; као земља дрва, а и као сево оно тачно, сматра се као дрва прамена репа.

¹⁾ Одговор на питање г. В. црвањанина.

²⁾ Најповољна на најмање тврдо-корног семена пре сејане, — једно укупно, које се на њихто рало може бидеом и ерало пољати.

Ако се остаје да ури, нитије му се савином употребити као сево. Пре добијања семена може се слободно расадити на земљу пољсони, јер ни у којој то не уљиви рјано на добијање зрна. Да пољско ури потребно је бидеом 21—22 нитије.

Едмунд Маугрић
прев. — 2

НАГРАДЕ ЗА УВЕОБЉАЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво пошала и расписује награде за оне практичне радове:

1. За практично подизнут вољак од једне или зине ерста вољак, с обзиром на ерсти и сорте вољак и пресадница; на правилност растојања вољак; начин расађања и негу, а на пољсони најмање омак хектара. Награда за најбољи је 350 дина. Могу се такмичити окупаци: пољснички и најмањски. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895. год.

2. За економско засађен америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерста на пољсони од најмање 10 ара и с тим да свака ерста лозе буде извајена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити пољсоница у срзува кљосничком. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

3. Ко изведе у расаднику 500 довајних борника црних или белих на пољсоницима земљанију у срзува лозничком или довајничком оштр пољсничком да засађује пољсоницима земљанија. — Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

4. Ко на њу свој бродски страни на довајничком частини извајеној ерста у кљосити од ма кљосити на 3500 метара у срзува најмање пољсоница од најмање 20 ара и с тим да свака ерста лозе буде извајена. Могу се такмичити пољсоница на бродско, јаточком и јаточком. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

5. За старо извајено доброту сира у вољак размеру, који би био мекши и укрупнији на што је савином тарби срви, и који ће наред тога бити трајанам и пољска за пренос. За ову награду могу се такмичити окупаци: кукувички, руднички, уљачки и тољачки. Награда 1. 500 динара, II. 200 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

6. За старо употребу ерстачке сејалице за стрмине на пољсоницима пољсоницима. Могу се такмичити привредници на оштр пољсничком. Нитије се извајати усево. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

7. За практично подизнут вољак од једне или зине ерста вољак с обзиром на избор ерста и сорте вољак и пресадница; даје на правилност растојања вољак, начин расађања и негу, а на пољсони најмање омак хектара. Могу се такмичити ерстачки дољснички и јаточнички. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

8. За економско засађен америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерста на пољсони од најмање 20 ара с тим, да свака ерста лозе буде извајена. Могу се такмичити привредници из Жупе. Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

9. За економско засађен америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерста на пољсони од најмање 20 ара и с тим, да свака ерста лозе буде извајена. Могу се такмичити привредници из околине Ниша. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

10. За старо употребу кљосити прамена и омакљача у омак с правилном сејалицом. Могу се такмичити привредници из Добрича из срзува лозничком. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

11. За старо употребу жетовнице. Могу се такмичити привредници из Стга оштр пољсничком. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896. год.

12. Првом удружењу у Србији са омакљем усевома и расадатом за најмање најмање и употребу пољсоницима ерстама. Награда 300 динара. Рок до краја 1898. год.

13. Који учествова или учествова збор може да докаже добро уређењу њиховску башту од најмање 10 ара, у којој ће

бити добро подиштито воћно и лако расгло са околаником од изјаве 10 кошица са шкретним сабем. Награда 1-ва 300 д П-га 200 динара. Рок до краја 1897. године.

14. Ко од подизача одаоче подизаче воћна да не обалаје, са савршенијим алатом и подосцицама — диле по модерном шцину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до краја 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници, којима је посела привреда или која њена грања једино или главно занимање од кога живе; сви она који се баве једном или више грања пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружнице, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последњу, занарије, којима је подизачки занат главно занимање, од кога живе.

Сви награди у новцу даваће се и похвалнице.

Ко би од оних, којима се награде буду досуђиле, желео да му се у место новца набаве за исту вредност: справе, приложна граја и т. п. то ће му се учинити бео рачунања подосних трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за ма коју од ових награда, треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и средна у коме живе.

Из канцеларије Српског пољоприв. друштва 1895 год. у Београду.

О Г Л А С

Продаја оваца (свилорунки).

По наређењу управе државне ергеле од 10-ог овог мца. Бр. 2063, одељак управе државне ергеле продаваће на дан 13 Августа ове године у вироши Турији јавним надметањем следећа грла оваца расе Мерино-Рамбуле.

- 1 оваца 6 година старог;
- 2 оваца по 3/4 године стари;
- 10 оваца по 2/4 године старих;
- 17 оваца по 1/4 годину старих;
- 9 оваца старих по 2/4 године и
- 32 овце старије од 2/4 године.

Сва ова грла преклобројна су по за приплод подлутно способна, изузев 1 оваца 6 година старог, који је због старости мање способан за приплод.

Цена мањим огласима: Од *аери* врсте од једног ступца по 10 пара дни; од осталих круних именована по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дни. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дни државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јединице.

Садржина: Чланци: Описи погледа на агркултуру у Србији (напомена) — Писма за ошенивање стоке на изложбама (српски) — Пољопривредне новине — О избору, употреби и негамама стале за приплод и гладноћа пауре и прасе. — **Гласник.** — **Белешке** — **Друштвени и подружнички послови.** — **Дописи** — Писма и одговори. — Награде за убођење агркултурних живина радне. — **Подизач.** — **Органи** — **Изјављени огласи.**

Овце (жонскине) продају се нарочито и због тога, да би привредници могли одмах засновати и чиста мерино (свилорунки) стада.

Лиценцијаци ће се држати пред гостиницом браће Ристића и одлачеће од 9 часова пре подне.

Показују се куци, нарочито привредници — одлајвају оваца, да одређенога дана дођу и лиценцирају, јер је ово једина правна да се до добрих приложних грла од свилорунних оваца по једину цену дође.

Ове су овце просечно дају годишње преко 4 килограма непране вуле, коју забривају г.г. браћа Минх у Параћину, овако непрану плаћају по 3 динара 1 килограм.

Ове су овце издржале пробу у Добричеву, јер су махом ту и приложене, те су се попутно прилагодили нашој клими. Негу ће захтевају већу по наше домаће овце; једино то што их треба држати у покривеним токовима, за време моларних времена, јер ако им руно захисне могу да се онугају. Јагњад дају врло круну и млеко одлично калкоје. Ближе врло често.

Бр. 1016. Из канцеларије одаљна управе државне ергеле 13 Јула 1895 год. у Добричеву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

СПОМЕНИЦА КРУШЕВАЧКЕ ИЗЛОЖБЕ ОД 1891 ГОД.

Са извештајом о постигнутим резултатима и стању благајне изложбене и списковица добротвора, часница и награђених залагача крушевачке изложбе;

Од Велимира Виторовића председника и извесноца изложбеног одбора и председника крушевачке пољопривредне подружнице.

Издање изложбеног одбора.

Крушевач. Штампарница А. Малековића и Ђ. Бујиновића, 1895. 8^о У и 95. Цена 1 динар.

Пољопривредно рачуноводство за ниже пољопривредне школе у Краљевини Србији, по др-у Голцу и другим, израдио Благоје Д. Тодоровић наставник ратар. школе. Друго поправљено издање. Издање министарства народне привреде, Београд, штампано у државној штампарији Краљевине Србије 1895 год. 4^о, 94 стр. цена ?

ПРЕДСЕДАТЕЉ И РЕДОВНИК

УПУТЕЉ СЪ.

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1689. ГОДИНЕ.

Стјеже за Србију:

НА ГОД. 8 ЛИП. НА ПОДА ГОД. 4 ЛИП.

ДРУШТЕ. ЧЛАНОВИ ДОМАЋИНИ, ЧЛАНОВИ
СМЈУ. ДРУШТЕ, ПОДРУГИ, И КАСИ У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ АНО ПО-
ДРОКЕ ПРЕТИ. УВАЖАВА ЗА ЦИЛУ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ЛР. НАК 5 ФОР. А. ЕРКА.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 30. и 31.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 13. АВГУСТА. 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

НАГРАДНЕ УТАКМИЦЕ С ПЛУГОВИМА У ОРАЊУ.

Српско Пољопривредно Друштво приређује 14 и 15-ог Септембра ове године по одобрењу г. Министра Народ. Привреде на државном добру у Добричеву код Туприје.

Наградне утакмице с плуговима у орању под овим условима:

I. Право на такмичење имају само они мајстори, који су израђивали плугове ма које врсте овде у земљи бар једну годину дана, што треба да докажу уверењем свог месног еснафа, а где онога нема, уверењем општинске власти, и који су српски поданици, што они, који држе да о томе могу доћи у питање, треба да докажу уверењем месне општинске власти потврђеним полицијском влашћу.

II. Сви делови на плугу, у којима је то могуће постити ручном радном снагом, да буду израђени у радионици такмичара — мајстора.

III. Награђени такмичар, дужан је дати друштву писмену обавезу, да ће се и у будуће бар за годину дана, по свршеној утакмици бавити израдом плугова исте доброте које је друштво наградило, а друштво ће са своје стране препоручивати овако добро израђене плугове.

IV. Такмичење ће се извршити ако се пријави најмање 15. такмичара, а посебнице:

1. Са плуговима за тешке земље ако се пријави најмање 8. такмичара;

2. Са плуговима за лаке земље, ако се пријави најмање 5 такмичара;

3. Са плуговима брдским америчког система ако се пријави најмање 2 такмичара.

V. Пријаве прима Српско Пољопривредно Друштво у Београду најдаље до 6. Септембра ов. г., У пријави ваља назначити: а) име и презиме мајстора — такмичара; б) место становања (где израђује плугове); в) је ли плуг за тешке, лаке или брдске земље; г.) Тежину плуга са колочкама; д) Од каквог су материјала поједини делови плуга; е.) Цена плуга; њ.) Је ли за продају; ж.) Знак, жиг, (марка) такмичара — мајстора; з.) Од как се такмичар занима израдом плу-

гова; и.) Колико је приближно досада таквих плугова израдио; и. ј.) Пристаје ли на услове под III. под којима се утакмица приређује.

VI. Оцену ће извршити оцењивачки суд, Српског Пољопривредног Друштва. Оцена ће се извршити на дубини орања од 10—25 с. м. а са обзиром на: а.) материјал; б.) конструкцију (састав); в.) тежину; г.) употребљивост и руковање; д.) правилност орања; и, њ.) употребну снагу за орање.

VII. Награда има шест и то; за плугове за тешке земље три: I-ва 150, II-га 120, и III. 100 динара; за плугове за лаке земље две: 150 и II-га 100 динара; за плугове брдске земље америчког система I-ва 100 динара. Награђенима издаће се и уверење о добивеној награди и изради плуга.

VIII. Плугове за такмичење ваља послати управи Добричева, жељезничка станица у Туприји, тако, да најдаље до 10. Септембра буду у Туприји. Пренос плугова жељезницом ма од које станице до Туприје не плаћају такмичари.

IX. Такмичење са плуговима за тешке земље извршиће се 14-ог а лаке и брдске 15. Септембра ов. год. Такмичарима ће се дати могућност, да своје плугове за рад узвесе и опробају на дан утакмице и пре оцене оцењивачког суда. По свршетку оцене опробаће се и неки плугови израђени на страни.

X. Приступ је свакоме слободан.

Бр. 2095. Од управе Српског Пољопривредног Друштва 4. Августа 1895 г. у Београду.

НЕКОЛИКО РЕЧИ О СУДЕЛОВАЊУ СРБИЈЕ НА СТРАНИ ИЗЛОЖБАМА

У пољопривредној књижевности, давно је већ утврђен велики значај приређивања изложбе из пољопривредне пољске привреде и њених појединих грана. То је једна опробана мера, за унапређење пољске привреде, само кад се с планом и разумевањем изводи и руководи. Најбољи пример у томе може да нам пружи Шведска, у којој многобројна пољопривредна удружења, приређивањем изложба у неколико пута сваке године, постигну огромне успехе и без јаке и велике помоћи државне.

Не само да изложбе, имају у извесном раздобљу да послуже као смотра учињеног напретка у појединим гранама за то време, већ и као штудија стања пољско привреде ради запознавања лекова за зло ако постоји, или мера за усавршање појединих грана или појединих група пољопривредних послова итд. и што је главно, очигледношћу, угледањем да послуже као подстрек за напредовање пољопривредних послова и предузећа, у њиховм прагматичном извршењу за читаве покрајине у једној држави.

Изложба, како треба спремна, руковођена и изведена, може да послужи и за праве, строго научне штудије по свима областима изложених пољопривредних група, јавке да и саму науку обогаћава новим опамама и искуствима. Како су изложбе увек у вези и са наградама (премијом), оно су, као што знамо врло моћан озбибок покретачи, за напредак и пољопривредне практике и у томе баш и лежи њихов главно и најожиљивији смер, тој мети, с њиховим привређањем — и треба тежити.

Код нас је било већ неколико покушаја за привређање мањих изложба и ма да се не може порећи да су и оне биле од врло великог утицаја на нашу пољску привреду, ма сматрамо, да је врло мудро од меродавних кругова, што још једнако привређањем посебних (специјалних) изложба, припремају земљиште за привређање једно опште земаљске изложбе, за коју треба и много више спреме и много више средстава. На тај начин најмање се ризикује, да се са недовољне обавештености пољопривредних кругова у земљи, са недовољног познавања нашег правог пољопривредног стања и његовог колебања по појединим окружњима и срезовима и при самом извођењу изложба са недовољно спреме и незнатних средстава, претрпн пораз, спроведен са разочарењем, нарочито, што

је тако радећи на дохват и на брзу руку у опасности, да се са неумешношћу и због свега осталог, може десити, да се са бошњој земаљској изложби и не претставе право стање пољопривредно у земљи.

То још и више важи, за уобичајене, на врат на нос пристанце, у суделовању наше земље на страним изложбама, на које се пристаје из атара, или из сујете, макар и на штету угледа а с тиме и кредита саме земље.

Нећу да напомињем и начин спреме и начин суделовања Србије на изложбама у Пешти, Анверсу или Паризу, јер сам по њима стално најдубље убуђењем. Да наше суделовање на тим странама и светским изложбама, није било прави израз производне и привредне моћи Србије, нити је олет онако излагање, у коме не суделују прави произвођачи и привредници, већ они из „дугре“ и требе руке, и могао имати ма какве велике практичне вредности, по заснивању нових трговинских веза, што треба да буде главна циљ и главна задатак сваког нашег суделовања на страним изложбама.

Поред снажнок винодела, ми смо били на тим страним изложбама претстављени махом са неколико флаша, којима је у индт по подручјима појединих винских гурмана — излагача — заостајало још по неколико хектолитара, — тиме писмо ни у колико појачати изазов наших вина. А да и не говорим, о ономе снеловању у стидном повлачењу на тражњу обилних страних кућа, чим се нпр. затражи вагон неке сорте нашег пасуља, пошто смо ми у стању били од свега свега да произведемо онолико, колико смо и изложили тј. неку пачицу или који килограм!.....

Те су ме и друге мисли обухватале, кад сам прочитао пре више од месец дана, да ће наши суседи

ПОДЛИСТАК.

БАНАТСКА САХАРА

од
Николе Марковића

(НАСТАВАК)

Тачно 50 година разијало се на већинају онога песка, и покушајемо је за 25 година Бахоњеновима 8852 лаца, за 7 година иза њега 348 лаца, за Коронијине управе 7 година са 5592 лаца и за поседне периоде од 9 година 815 лаца — тако, да је на крају 1869. године тај културни рад претстављао 15667 лаца културно обрађене, пошумљене земље. Али у ствари није било тако, и изјакито стање је код и како било удаљено од таког резултата; највише је тек 4000 лаца шуме, и што је добити, та се има прилику спорно исклучити Бахоњеновој периоду, која је била једина представник радношћина, свишњеног рада, поднавања према добро упознатим приликама и погодинама овог културног земљишта. Непосеба са нестајања Бахоњена одела се у толико већа, што он своје огромно искуство на оном особеном терему није на никако, пренео, шта га писмено оставио. Циљ својих помоћника расуше се ина њега на друго службне а неуне и већином неспремне новајацие заступили их у том раду, који толико много специјалног искуства и умења захтева.

Ну и ако је неспришљен рад, немар и небрига власти дава могућности ветру и дудима, да саводе шумске сатру и сведу

на четвртину, ипак је тај културни рад променио нешто економију те нешачне пустиње и њезину штетношћу силу ублажио. Кад се 1810 год. тај терен преромео, нашло се да је гола песак износио 39.195 лаца, а при крају 1869 одица се површина голог живог песка на 28.154 лаца, јавке је смањена за 1.042 лаца, што је за шездесетогодишњи рад и утрошћина 1¼ милијуна ефорната доста мало; али се поседница тога културног рада огледа и у томе, што су 18.156 лаца песка умрени, обрасли ретком травом, те је тако маса чистог живог песка снижена на 9.998 лаца.

При преривању 1810 године пустиња ова имала је 70.860 лаца, али од тога су комплексна уступања у потпуно спојину околним општинама 21.267 лаца, коју земљу оне употребљају као пању, ливаду или орицу, — те је по том остало као дрштина имовина 49.592 лаца, од којих се рачуна 28.154 као пустиња, а 21.238 лаца као културно земљиште, и на овом су поменутих 4.000 лаца шуме, а остало је травом обрасло, те се издаје једнако са бољим потесима, пустиње у ужем смислу, околним селима и другима за пању. Прва култура дрка се обале тога нешачног мора и то поглавито на југоисточном крају, да се одатле пружа северу. Језгро саме пустиње и знатни део њезине није културно ни догајнут, и тако главни је посао остао тек да се уреди.

Настала промена у земаљској управи, са свим природно није се могла одозвати дружице овој ствари, него одлагањем до срећиних прилика. И тако од 1869 године није ништа велико рђивено на том песку, то јест, није ништа системски и од главних органа смерно и шарљивано; а сами чувари оних садова и шумара природа, позуљано да су његово надозивали на оно већ културно постигнуто. Јер кад је у лето 1892 год. утарско министарство пољопривреде извело стручну комисију у овај песак, она је променила пошумљени простор на 5000, за 1000 лаца више него у 1869. години, а прву пустињу

Маџари, у идућој 1896. години да привреде у Пешти. Другу велику земаљску изложбу, на коју неће пропустити прилику и нас да позову, да суделујемо, само што ћемо сигурно тај позив добити тамо у идућој години, кад буде дошан за нашу озбиљну и достојну спрему за то суделовање. Прочитао сам и с колико збиље, с колико разумерања, воље, спреме и народног поноса, Хрватски и Славонија још сада, предузимају спреме за ту изложбу.

Прочитао сам, на сам засебао, да и 1896. године не буду „срисна посла“, да се није код нас мало у-пишаних а меродавних, који ће онде излагати Србију да „гоји прасе у очи Божића!“ С тога и узех перо у руке — јер видим да нико други то не чини — те да знајући нашу лакомоту за нарадирањем — и ако годих полица — још за времена учиним пакљеним меродавне кругове, да још данас треба да буду на чисто, *хоче ли, у случају позива маџарске владе, суделовати са производима Србије, на тој изложби ил' неће, како би се имало довољно времена, да се Србија и спреми тако, како ће бити тамо што достојноје заступљена а како ће имати и што веће најде наша производња, привреда, трговина и радности, ако се одлучи за поновно суделовање на пештанској изложби, после суделовања са луткама шатландског и војничког одела, на пештанској изложби 1885 године!*

Не треба у будуће никада улетати несмишљено, као што је било случајева, на штету и поноса и угледа младе Краљевине српске... Друге државе, у сличним приликама, не суделују никад на страним великим изложбама пре, докле на својој нарочито спремној земаљској изложби, не учине ствари, стручну, на штудији и са потребним ванписма и опаскама засновану смотру своје производње, радности и привреде, на за страначну изложбу не одберу језгро и по ко-

голога песка означила је на 9000 ланаца. Ван овога песка, велика ливница, остала пуштања употреблауе се овако: 28.000 ланаца као паша и орена и 13.000 ланаца као шума, или као земаљства за пошумавање.

Као код многих великих дела и узума што случај и невоља даду идеју, правац и покриву дело — тако је и овде било Угарској влади морала је лебети пред очима и важност овога грмача, неплодног и по плодносту опасног државног добра, које би могло постати леи објекат за привредну или колонизацијону употребу, само кад се нађао подесан начин на то. У том је извојска пошнатила све виноградне блискога Вршца и Беле црпке, и виноградаре се омишљало да ли ће и како ли ће се унестити у сувуо сађење америчке и још екупале валмалење ошдице лозе на неугодну америчку лозу; кад ево, да се онет потврда српска послована, која наже да и у несрећи среће има, — дођоше Белгијанци да и последње остатке старега вина вршачког и белорипачког винара покупују, и уа пут, најважнији на бели песок, иштините ту својосовну реч по пострадале и ожаљене банатске виноградаре: *ишри! Рехоте овај је песок ишри, лоза у њему обезбеђена је од ишкрете, — и ош — како дошдох, — ступише у преговоре ради подизања винограда на том песку, али од тих преговора, као што не извештисе, не би ништа. Место Белгијанци, изаде се, што је много преће и праведније, вршачкој виноградарској задруги на северном крају тога песка једна део — у први мах 400 ланаца, на коме су они подигли садове из банатске лозе. Тај се потес прозва „Fejertelep“ — Бела песак.*

По ишпитуању државне комисије сматрам још за потребно ишвести податке, који доуказују оне долге наредне и дају потпунију слику о песку и његовој култури до данас. Према томе, од 49.000 ланаца — како комисија заокружава тај број — могу се употребити 13.125 ланаца на пошумиравање цеа, 12.635 на засађивање виноградне, 3.380 ланаца влажних де-

лачници и по каквиош изложених предмета и производа, издвајајући при том само или привремено, оне предмете и производе, који земљи могу дати праве трговинске и економске користи тј. оне производе, с којима је она у стању бити заступљена и у пазову и с којима може одржати потребу утакмицу. То тим пре, у толико обавршнје, са више штудије и одабирања треба да чини Србија, данас, када је на њу зипува и ала и врана и када је окружена са много страна утакмицом, којој тешко да је у стању одолети.

Искуство ранијих покушаја треба да буде у томе једном и Србији путевом, треба да буде и та „нужда наш најбоља учитељ!“ „Што се мисли урадити јесена, боље још вечерас!“ тј. ако има кога, да је уочио и заумио пештанску изложбу, кад треба и желти да пројаше свога дрвеног Пегаса, нека то ради још данас, још за времена, када може стећи правих заслуга за себе и учинити што више користи својој домовини. Мислим, ако би било неког из меродавних кругова, који би пошнљао на суделовање Србије, на маџарској изложби, он треба за то да се решава за времена, још данас, те да Србија буде поштеђена од вечитих непромишљених и несмајтних пореза, са претеране ревности по њу штетних „меџевних услуга“ оних наших јавних радника, којима је приређивање изложбака, постао „неминовна потреба“, како не „мајати“, на како оне изпаде да испале, користиле само или не, који још једнако идејшну за приређивањем изложбака и без потребног плана, обавештена и стручне спреме.

И ако би се решење, поред свега зазирања и устручавања правних наших стручних кругова, прекренило на ону страну, да Србија суделује на пештанској изложби, онда се треба користити и искуством оних покушаја чињених за спрему око приређивања изложбе.

лова на ливаде. Између потеса употребљивих за поменуте пошумиравање цели, има 4375 и између потеса, поделених за привредство, изаде се 5.700 ланаца таксе пескуне, да се ње не сме ни доћати а како ли да се подвигне каквом привредном поступку. Остају још 3.785 ланаца, на којима би имало пошумиравање да се прозвук, односно да се као шума и даде очувају. Из тих податка види се, да су управо за употребу, у округлој швари 29.000 ланаца, а других 20.000 ланаца морају и даље остати под забраном за сваки привредни рад — леско-танштину. Дакле ће та просторија и поред културне и културисања осталих делова, још дуго бити пуштања угарским и европским особеном карактеру, међу свима привратима природних особености и жарности имати приваљку, да место да се кроћу на дивље путе у турнеје, ама, разуме се — у малом ормату.

Пут, који смо ми ишли на Ковина преко Гајна, иде дивље на Дубовић да за Бела Црпак, што се и оне белорипачког друм. Напа га кола пуштинске под Дубочином и скривене лево за песак. Ми смо нека биши управо на самој пуштини, али оно бусене са ишпавијаним зеленилом своје јавне троне, не везиваше нам погледе за себе, нозико нам их мањаше она исвораван ливота песка, — те и не сматраше онај простор као пуштину, већ нам је и мисао и оно делено оној морутом горуцау. Међутим и оно сметено земљиште, које ниса пристиало ни да га убрини у делину нити у пуштину, изадавало нам је већ придрожне куне, — те и оно хоћаше да нас спреми на оно, што нас очекује у самој пуштини. Пута прова нема, јер се ретко кога кола забуде да оно доћу, те се само узме на око тачна, на којој се мисли у пуштину продети, па се од друма до те тачке замисли ваздушна линија, и то је правац пута. То би једна трорија, а у ствари и тај правац се претвори у „кривин“ услед смелта од обмобог бусења и местимичних шлата ливота песка, проложаних жарина, — те које кад обиташе, учинио си

величину и положај и отвори, па да ће према томе моћи да се мења и величина, правац и положај вучне силе.

Друкчије се одређује, мери и оцењује вучна сила, кад желимо да сазнамо разлику између разне запрејне стоне, а друкчије кад имамо да чинимо упоређање у том погледу између разних сирова и машина, које служе једном и истом циљу.

Ако имамо нпр. да меримо и оцењујемо вучну снагу неколико запрега волова, онда се она одређује површним радом, за извесно време, радом и телешком једне исте справе, рецимо плуга, који је удешен појединачно за све парове запреге и у погледу на дубину и у погледу на ширину бразде. Ту се дакле на једном, истом плугу, упоређују разне снаге.

Вучна снага стоке, зависи од њене силе, или моћи, на коју ушавине телесна тежина, а преставања је брзина рада.

Да се добију резултати радне подобности, дакле снаге за запрејну стоку, најбоље је узети за мерило или тачно одредити потребно време за разор једног хектара. Треба уз запрегу кад оре, да идемо један минут, са часовником, који показује секунде дуж бразде и пут, који пређемо за тај минут, да примеримо метром и то је онда оно v из формуле; нужно је још да одредимо и величину w (просечну ширину бразде) и онда ћемо сазнати у десиметрима, колико ће та запрејна стока моћи да изради за један сат, заменом ове формуле и онда је узорана површина = P .

$$P = w \cdot v \cdot 60$$

Као год што ће величина P бити различита према снази запрејне стоне, исто тако биће и величина P различита; за једну запрегу већа или мања, но за другу.

ређа, — животиња. Повијерни пешчани овал се асиметрично наслагао и саставио, да је милина ову ове обале савезати; а прено вах — јер их имах изданавање — могли смо савезати према северо-западу неодољана поља пешчана, а источно указа нам се ретна глјеч об багрене, а мало северније шумарки канадске тополе — све трагови културе! појаве границе. — Изаваши радозналост све те гони даље и очи постају понавне на појаве слике, па би да идем даље у пустињу, те да видим, а шта се иза овог последњег пешчаног брда кричи и шта ће ти се узнати у оном видокругу иша ова са ове тачке; али него, напредујем и уморене неистратиски упудањем у песак и одуварњем е ноге на ногу, са осталим органима, а нарочито са језудцем, који што даље, све веће прохтеве буди — занебедају та све јаче и јаче да се шатрао вратиш и потражиш и имама задовољење, и ти мораш најпосле да даш онима за право, пошто се носе дужег упорства у пустињи ишине и пре, него што идеш уперавши: да бде задовољена телесних потреба на душевне не падају славно, али управо, да тада и не може бити речи о душевним насладама.

Песак овај, као и сваки други, састоји се поглавито из белутка (Quartz) уз нешто жескуна (Glimmer), магнетног гвоздица, а још мање има остатака од шкољака, аускал пунуваха и бајних остатака; а врста су му отина, округаста, делом безбојна, делом жуто, црвено, па и црно обојена. При хемиској анализи показале су белутка квантитативно у две пробе песака: једна са северне стране пустиње (нарздорски) 84¹/₂%, а други са јужне стране (дубовачки песак) са 79¹/₂%, дакле је овога другог већа изодовитост и овако доказана. По Веселијеу суду овај је песак од свију европских пескова најпогоднији за насале — културу, а у ериском минераложком кабинету обележило га по својој проби из дубовачког поља као особеног по већем проценту магнетита.

Према томе са свим је посеновано оно у Ковину распро-

Пошто само од запрејне стоне, зависи колико ће бити оно v , не сме се никад добијени резултат приписивати у грех, или у добру страну справе, коју оцењујемо; то је дакле само мерило за оцену снаге дотичне стоне и за оцену њене радне подобности.

За одређавање величине C , служимо се увек нарочитом справом, онагомером, који може бити — прост динамометар и белжевка — динамограф.

Рад справе какве одређује се сасвим друкчије.

Рад справе зависи од начина самог површног посла и зависи од добротe, ваљаности саме справе, материјала итд. а и он се изражава различито или величином потребне вучне силе за рад, и количином и каквошћом самога рада.

Како су код нас до сада, од стране ериског полупривредног друштва приређене до сада, у Србији цигло две утакмице и то плугова: једна у Тушири, друга у Точигалду; како немо изгледа за дуги још, да ће се приређивати код нас и утакмице других каквих справа, чији се рад друкчије изражава, па и друкчије оцењује, то ћу овде говорити само о утакмици плугова и о оцени њиховој помоћу онагомера.

Проба и оцена плугова.

Напредци полупривредне технике, могу се сазнати само помоћу упоредних проба, такмичењем већег броја справа једне исте врсте и на тај начин могу се по најбоље са свима тим напредцима упознати заинтересовани кругови.

Полупривредне станице удешене с планом и разумевањем, које располажу потребним знањем и свима научним средствима за то, које раде непрекидно и на денани, у том погледу, много су меродавнији и много

струто мишљења, као да је тај песак недоступан за еталонску са својих оштрих кристалних углова, или што је изгичао. Мало чак валесмо да су му зрнаца оштријаша, што код живог покретног песака друкче не може ни бити, пошто се он при цртању таче, чине и заокруглаје, а дознамо по резултату квантитативне анализе, да белутка има више од 70%, као што се такође потврдило и тим именовану науку и стручњацима то означило комбинаци, који трањаху мало потапа обавештења о том песку и његовој особини у односу према еталонери.

Обојина песака, по којој је он — да се послужим термином из напред рата за језик — утку на еталонери, у томе је, што јој живи песак затвара пут кошту својим немишљивим заспањем. Из овога се уједно може изнети тај неутешан закључак: да и пескова моћ, инвентур ни није багавиштан; а то ће рећи: што се песак буде више већаша, више мањаша са органичним састојцима и тиме губи своју особину покретности, особину њакога песака — у толико је више њакога лоза, у њему пасажна, бити у опасности да је снаже паллет еталонерије уни. Ово предлажење евалтички су већ неки испитиваши и извола оно потврђено; само што остављају вингаларима ту утеху: да песак ову своју корисну особину задржава дуги на година, који ће се даљим искуством и испитивањем изв и тачно одредити моћи — тек свакојој је тај дуги низ година толики, да долге довољене општети и награди труд и трошак приредивања на песку учени.

(Настаће оо)

боље, но обично, пролазне утакмице сирава, које се припређују брзо, на дохват и на крпат, уз изложбе и параде. Пољопривредне станице, са својим пробама и испитивањем у погледу на оцену валавости разних сирава и њихове погодности за рад, служе не само својој земљи у давању савета и избору погодних и добрих сирава према разноструним потребама и приликама појединих покрајина, већ прибирају и Драгоцени материјал за науку саму и за усавршавање пољопривредне технике, или знатно, који се бави изградом пољопривредних сирава.

Дотле пак, докле се код нас не пође правим путем у свима пољопривредним грамама и предузећима, припређања утакмица у раду са сиравама, биће један моћан чинилац, како на оцену пољопривредних сирава, тако и за потисак и развој тог заната у нашој земљи. Доаза су нам за то и обе приређене утакмице плугова, од стране српског пољопривредног друштва, које су нам показале: да се у Србији израђују врло добри и валидни плугови, који су дотле доношени са стране, да у Србији има добрих и валидних мајстара за израђу плугова, да се ти плугови могу и такмичити са страним плуговима и задовољити потребу Србије на плуговима!

И одшта приређавање утакмица са сиравама, нуде најбољу прилику, за такмичење већег броја сирава, које раде под истим околностима, за тим на њима је једина разлика да се по раду унорде и оцене у земљи израђене сираве. Такве утакмице приређене са наградама су и врло моћно средство за подизање и развјат тог заната.

Само кад оценом руководи стручњачки суд и правичност — и да се такве утакмице могу што чешће приређивати.

Истина да су за тако добијени резултати, на првом месту меродавни за оно земљиште, на коме се проба предузимају; али избором земљишта zgodних за пробу разних, тежих и лакших плугова, може се подесити, да те пробе буду меродавне и за већи број сличних земљишта у читавој држави, а за тим, поред бољег и циљскодијег уређења самим утакмица, не треба се као до сад задовољавати само са деобом награда на такмичаре, већ треба и добијене резултате примењивати шире и користити се њима, за практиву више, но до сада.

Угледљући се на српско пољопривредно друштво, треба и његове поједине подружине, да на томе пољу отпочну делатност.

Српско пољопривредно друштво, треба да настави са откинуо таквих добрих плугова и да поступно изгинује стране фабрике.

Свака пак таква утакмица треба да буде пропраћена опширним и прегледним извештајем, којим би се и шира публика могла користити у практиви, при набавци плугова и избору мајстара — који плугове код нас израђују, а за тим, да сваки на основу тих извештаја буде у стању да и сам оцени у колико је оцена плугова била правична и у колико је распоред награда био умесан и користан.

Овај упут написат је у намери, да послужи као саветодавац у приређавању таквих утакмица и да ошине и уобичајена у практиви мерила за оцену рада плугова на утакмици, како би се једне стране и по-

Дружине могле на том пољу дејствовати и како би се с друге стране, у том случају постигла тако потребна једнообразност у самом поступку.

Практика се до сада испомагала следећим начинима при оцени плугова:

1. *Оценом по укупном утиску*, који се добија од она, при посматрању плугова у раду; поједини плугови се у раду одбацују, докле не остане њих неколико понајбољих за оцену. Овај поступак, као застарео, треба сасвим одбацити.

2. *Оценом појединих особина плуга*, чији се резултат укупно сумира и при оцени појединих плугова је по том меродавном; овај се начин извршује срачуњавањем; или помоћу:

- а) сабирања; или помоћу
- б) множења.

а. *По поступку сабирања*, плугови се оцењују по њиховим главним особинама засебно и свака поједина особина изражена је разним бројним ступњевима, па се после сви поједини бројеви те појединачке оцене скупе или саберу.

Неки су предлагали, да се с погледом на већу или мању важност појединих особина, за њих разна скала бројева узима; али омет то оцењивање „важности“ појединих особина бива произвољно и од она и за то је најбоље за све особине узети појединак број бележака, но да се особина оцењује са бројном снагом од 5, а друга — од 20 бројева, ма да је и то неумесно, јер с појединаким вредностима у збору укупне вредности, заступљене поједине мање важне особине, могу да шарални важније особине и да оцену подбаде или подцене прави резултат рада. Е, али је као што рекосмо много теже оценити нпр. за колико је бројева важније добро првртане бразде, од чистине два у бразди и ако нпр. прва особина добије 4 броја у скали вредности више, но друга особина, онда ће првртане бразде са 4 пута више у рачуну да пребације оцену чистине два бразде итд.

Даља је главна мана овог поступка, што и ту имамо посла са једним више произвољним мерилом, које зависи од случајности и произвољности, дакле више се приближује старинској оцени од она.

б. *Поступак множења*. Вемер је покрио да недовољности предјег поступка тиме изражава, што је поставио формуле, по којима се пронађени ступњевни, могу саставити у један, заједнички резултат. Али, овај гдани број формула је за практиву врло тешка ствар и пошто по њима није ни једна утакмица још изведена, прећи ћемо и преко овог поступка потпуно на „дневни ред.“

3. *Оцена на основу прорачуна трошкова*. Ову су оцену увели у практиву професор Вист и инжињер Павле Лазар; у којој су јединично мерило за оцену трошкови извршеног рада. Принципи овог поступка за избор плугова је, да се плуг и рад његов по пољопривредној вредности преобрате и свеуа на повлачну вредност. Да би се могло водити рачуна о различитој доброту рада, мора се оцењивати пољопривредна вредност истог, као и продајна цена фабриката и мана вредност мора се уписати на терет израде. Но како се на жалост доброту рада сама за се, не може изражавати у повлачној вредности, то се при срачуњава-

вању признаје улива и појединим особинама, а према важности њиховој.

Укратко, овај нови поступак је; прорачун трошкова рада, у вези са поступком сабирања за особине, које се не могу изразити у новчаној вредности, или овај поступак признаје у оцени прагнемо: најбоља је она машина, која врши нормални рад по најјефтинијој цени.

При досадашњим утакмицама плугова, овај нови поступак није био употребљаван, код нас.

Утакмица плугова.

Може се поделити на три главна посла: а) припреме за утакмицу, на праву утакмицу или упоредну пробу плугова и на обрачунавање резултата.

1. Припреме за утакмицу.

1. Припрема земљишта

Као приредбу утакмицу, мора прво одредити околности, под којима се имају плугови опробати и према томе изабрати место и време за приредивање утакмице.

Како ће резултати само онда имати стварне вредности, ако сви плугови буду радили строго под једнаким условима или околностима, а због величине земљишта, које се мора употребити за пробање ретко се може наћи свуда истоветна земља у свему, то се мора претходно земљиште у том погледу најједначити нарочитом припремом. У Агарду у Мађарској, на 4 недеље пред утакмицу припреме земљу — поору је, ваљком поравна, а пред утакмицу је лако подрљају.

Разуме се, да се земља не припрема, кад она да се оцењују плугови за прерађивање стрњина, за подиравање или кад се плугови пробају у ледини, у погледу на њихову јачину и издржљивост.

Како је за сваки плуг потребно довољно простора те да се може опробати у намештању и руковању, у оду, с погледом на подобност и доброту рада биће циљусходно за сваки обичан плуг, обележити парцелу од 100 мет. дужине и 15 м. ширине, од које ће површине, 1/2 служити за пробу намештања — подешавања — и руковања с плугом, 1/4 за прорачунавање подобности рада а последња трећина, за оцену рада и од плуга. Од оба последња дела парцеле, треба дојојити, на уврстинама попречном бродом, на свакој пшци око 10 мет. који ће служити за залуживање и вађење илужног оруђа и за обртање у бразду и онда ће се сам рад оцењивати на обележеном простору од 80 м. дужине и на постату од по 5 мет. ширине.

(НАСТАВНИК СЕ)

ПОЉОПРИВРЕДНЕ НАПОМЕНЕ

од

Драг. Н. Милчевића.

(Српска)

23. Подигајте детаљина, јер из једног малог простора можете имати велике користи. Детаљина се може до пет пута преко године посјети, а од сваку трава најјача је храна за стоку.

24. Гајите сточну реву, јер успева готово на свакој земљи и по обрањима, куда ипаче не засејавае ничем. Она добро ради а изврша је храна за стоку, нарочито за краве музаре, које хранене ревом, бивају млевеније.

25. Дражите лимаве с прозеља, јер дравањем поравњају се крчугалица, трапе се раздрију у корену да би се јаче бокориле, опало семе добије услова за ницање, маховина се попуна итд. Подравање лимаве увек боље роди, него оно што нису драване, а и по каковија је сено с тих лимави боље.

26. Чим падне нама пролеће, одмах треба ићи у вољвак на врло марљиво сваку вољуку очистити од гусеничњих јаја, те да се не земју и не пронасте нас. Сувереначки наши знаду колико нас је сатро немар наш; колико нас је грдно штетила гусеница, која је, брстени вољвак, не само оставила из невољности годишн без рода, већ их многе и пошунала.

27. Подигајте шпанске расаднике из кошница, јер је шпанка и снажнија и дуготрајнија, кад се тако припрема. Да би боље рађала, треба изаде ендигачињем каменити, јер тако окаменене шпане, дају врло крупан и обилат род.

28. У јужној Немачкој и Швајцарској имоци винограда дужи су да према трајању околности од прозељних мразева, држе у приправности потребан материјал за гориво и да одреде нужан персонал на ложње ватре. Општински пуљари дужи су да од 2 сата пре зоре, за све то време лазе на термометар и тим примите падале температуре, одмах дају знак на лари, на којој се у исто време све ватре запале и догле гору, докле опасност не прође. Димљењем овим неспорно спасада се отклана случај промразавања винограда. — Трбало би на оно да се узгледају и наши виноградци, чији виноградци тако често од прозељних мразева страдају.

29. Поред путева и улица, по огразма, шпанчевима и свуда где имамо изливних места, подигајмо беле дулове, јер су пак они врло потребни за разињање свилозања, од кога можемо имати лепе паде. Подизање дулова нека ништа коштају, а гађење свилозних буби узгредан је и невинтан посао.

30. Ив, пољопривредници, који живеће и радате по брасним крајевима, по којима плуг не може да ради, већ се мучите са старом и исперном ралцима, набавите плуг обртач, набави још и америчком ралцима. Обртач је лак, с њим се лако и брзо ради, а кад и како боље све бразду него наша стара ралца. — Ко год хоће да обзблеси ради своје имање, тај треба да набави овај обртач.

31. Швајцарске, та мазина савезна република, од самог века засађеном поред путева и висуца, има годишњег прихода преко 10 милијуна динара. На њу треба и ми да се узгледамо, па да воћем исажујемо годима правна места, нарочито поред путева селских, општинских, ереских, оуружних и државних, те би отуд могли добијати велики приход.

32. Распараност и растуреност имања, пољопривреднику оужима много времена у раду и доприноси му много исприлина, па и штете. За то се треба прихитити уједињавања (арондировања) имања, а за оно горебо следећи ризикова: „Код уједињавања имањине лакши је надзор; лакше се усредсређава свекојима нузна снага за извршење појединих тежактих послова, лакше се применује плозодор, не губи се земљишта на међе, уврстине и путане, уједињавање се могућност на потрице и вршнице око тога и напослетку умињују се спорови око заштита земље.“ Овоме послу треба приступити одмах, а то би могао бити и повод за укривавање пољопривредника у целим колективно (задружне) привредане.

33. Не кварите а небојите своја имања. Гледајте да их произведете најбоље што можете, јер добра имања и чиста, могу добити и проћу и цену добру. Један Рус, који је испитивао наше прилике привредне, веам ја наша имања, разуме се чиста, не уступају многим најбољим имањима јеронским. — У осталом, то се потврђује и тиме, што је се неких година за само Француску извозило наших имања преко 50.000 алона, за која смо се добро наплаћивали; а што је у потоње време рад с њима поспрну, то имамо само себи да пребацимо, јер смо купце отерали кварења.

34. Не куљујте казу, не дајте царе за шећер. Како може да ти замени чај од лимба јародиног. „У лимбу од шумских јагода, кад се на сунцу осуши, развије се ароматична (пријатна) мирис, па кад се оно као чај скува, даје врло укусно и здравно пиће.“ А уместо шећера, ето ти меда. Ти немаш меда? Негуј

чичеде — постојектвн и лак — на ћеш имати и меда и воска, и за себе и за продају.

35. Ко хоће да уштеди у сточној храни а у исто време да стоку буде храни, тај треба да набави сечку. Сечка има за сечење шљаве, сламе, сена, сточне реше итд. — Сечку много уштеде, а недовољном храном стока се брже храни.

36. Да не могли имати трајну проћу и већу цену сушим шљавима, нужно је испуити ове услове:

- а, брати шљаве кад потпуно дозре;
- б, не трести их, да се разбјају, но их брати нарочитом воћарском сипаром и спремањем за то;
- в, не турати на сушину зеленаке, незореле и разбјене шљаве, већ одабрати само оно што ваља;
- г, сушите их на сушница француског система, а осушите их добро и правилоно; и
- д, осушене шљаве преработи и пресортирати на нарочито за то спремањем тријеру.

37. Оснивајте општнске пољопривредне вљажнице и читаонице, где бете моћа, кад сте дошли, читати корисне вљажке и новине, или узимати за прочитанье до куће. Не заборавајте ову лепотицу истину, да вољно но зна, онолико и вреди, и што ко знаше зна, више и вреди. У вљажкама и новинама својвљажете много корисне поуне за пољопривредне радње и свој домаћу.

38. Скупљајте лековите траве, којима се лече људи и стока, па их у случају потребе употребљавајте. За болести гове и неопшнитљиве доволне, а за болести заранке код стоке, број јављајте првој лекару — општнској — како би се предузеле мере, да се заранка ограничи и отклони; јер би штаци много штудила земљи и оштетили народ.

39. Биди у свакоме одличном делу помина: да је у Јенјени за много стодећа једино животнска храна у општој употреби била свињетина, пошто су говеда, телад и овце бале свекре непомозате; да је оно било главна храна Франца III стодеља; и да се у светим књигама Скандинавија свиче престалата код главна храна и па пубу. И данас је свињарство од големе важности по народу привреду; за то се с праном очекује од пољопривредника, да свине негују у већем размеру, и да одабирају најбоља и најзротија прилодова грла. Наво не треба да заборава, да је и овако славија Кара-Ђорђе био свињар, и да је то у велико корисно, у толико и часно зановине.

40. Гајите мах, цвијеру и брб, јер те бљаве не изнекују нарочите неге и готово ништа не коштају, а у трговини се добро плаћају. Пољопривредници би од ових бљави могли увек добре користи имати.

41. Лисени вљажнице нају у јавијак за време хајке; за тим за време олује и над при срп напале; и у Марту, кад се лива, особито кад је магла или киша.

42. За свакога, на и најсроманијег пољопривредника, веома је практичан и користав крушак, који се зове „Ексцелиор“ а кошта 6 динара. Имне се како срп, тако и европ кад и разне дебљине кукурузу врло лако, а мало снаге, може крушити. Окруши до 4 еконтара на сакву.

43. Да ти ливаки а у опште инсекти не уде штету у амбару, сечку, гранию и другим харинама на остави треба да гајиш бљаве које имају одбјигија кире, као: селен, рутвицу, напу, мброђу итд. па осушене метати у млато или стављања харина. Инсекти беже од кирега тки бљави.

44. Гајите што више чмела. Јер они уштеду и на ролности поља. Да је то истина, ми потврђујемо овим неспорним фактом: „Досељеници у Аустралији, нарочито Немци, досељеници ралие вољке на погоденим местима у својој новој колонији; но на велико чудо вољке нису рађале. Мислимо се тек, да аустралијска клима не годи подизати вољана и почели су вољке да па тврју. У том дође при неколико година у Аустралију један немачки чмелар, који је собом довео и чмеле па је почео чмеларство. И год сад па један мх вољке чмеларство и навољних обљавих их суседа почеше да рађају добро. Савршено се одмах, да аустралијска вљажу тако инсекте, који би помагали оплођивати вољана. Чмелареци у Аустралији почело је сад да се много шире, јер даје велике користи, а и реди равномерноћа вољана постела је неопходна нужност.“

45. Гледајте да се уз школу уреди школска бљаша и школски расадник. У бљаша ће деца виша видети сввршеније

обраћањем и бљаве услове; а у расаднику се научата наелемљесу пољна. Дале, ви бљаше и па можете добити бољих семенки, а ви расадникама благодарноћах дрети.

46. Набављајте говедне плутине, не плашите се њихове темпине. „Лакши плуг поремети се лако ако у бради није па напу год претпоу, ако удари у пав, јаву или у омачи камен, или ивиће на тврду земљу, те орач лако добро да пави и своим снагом да рали, неперестано подињавајући плуг рупицама и избављајући такв преломе, ако ће да о плугу но ишаје из брезде. Многим огледама са темни и заштити плутовима осведочио се, да се при једнојкој дубини и ширини, лакши оре плугом, који је 15 килограма тежак, него са оним од 30 килограма темпак и сточна се снага згодније и рашомерније употребљава.“

47. Често могу се шљаве веома много рогаче. Рогачи или пасуарери, или кривачи и кустрети то су производи једне шљавине Екваторија грни. Да се не би јаче куљете године умножили, треба их усклаћати из вољана.

48. Будимо солидни у радњи, јер нам је неволитност убила тако једн врњак од сувих шљави. Америчанци купује шљаве за јело, он је јесе како варило; у место бљаве за свако месо, и на други начин. Па као што тражи добро говедају за бектеж, он тражи тако исто и добре и чисте шљаве за волмот; и ако ми потуримо једаред рљаве, он нам после и за добре неверује.

49. Набављајте прашаке и загртаци, те уштедите времена, муче и труди сво прашаке и огрвта кукуруза. Да су то добре справе, био сводобити Цветна Павла вољана земљорадиња из Великог савла, који вели: „При Павла вољана нисмо ни знали да у свету има и таквих справа, којима се може замесити радети тим справима; прашакем и загртацим, савија се може доловати, гледати и смејати нам се. Резултати таквог рада још у првој години били су сјајни. То су увидели прво наши осељаци, па су почели употребљавати поменути справе, а за овима почела и пела околина, и данас, св радни Стг са Милом подлавајени су овим справима. Што је најважније, радети овим справима много се добија у времену, те је корисност тих справа у сваком погледу осведица.“ — Нена се па не пражене угледају и други — неће се најати.

50. Мање печите ракије, која свестрано рупи човека, а више праште немозак. Данас је немзак у великој употреби, а изгледа су му за бољу будућност све етурнија. Немезарске радње на палупе се све вљажне развијају, приноси и на у том правцу радети.

51. Ништа не треба допнати са насвајављем озиме шмевине. Најзреније је време и лако најбрљавију жету, кад се озима шмевине засваја једнош Милодана и Петкопале; а који има који тако рано посеје, да до дубоке јесени могу је ливаки и зелен употребити за пићу стоци, па ипак приносе је од такве озимине обљави.

52. И дивљане не треба испуити, а да се њима пољопривредник не користи — од њих треба правити сирће. Сирће се гради овако: „Узме се 50—60 пали дивљана јабука, и стучају се у каквој повећој ступи, ано се за то нема нарочитих справа. Овако стучене јабуре са својом широм, напу се у каквој суду и прелују за 30 литара воде, па по том притисне са потесним каменом, као што се ради код киселог купуса. Сад се остави остак суду на каквомо топлому месту, или у близини пели док са сипак не прере. Кад је врење прешло, онда се сирће одвоји од комине у какво чисто бурр, које се остави у бурр или вичне ступе, које није наложено мразу, у бурр сирћетом увек пуно све догле, док се врење потпуно не сврши. За пола године ово сирће добије сввршену своју киселину.“

53. Да пољопривреднику много користи читне пољопривредних листовна, нена сведочи овај факт: „Гр. Мартин Вилкен, професор на великој школи за земљоради у Бечу, послат је био 1889 године од аустријске владе у америчке Сједињене Државе, да проучи стана тамошње земљораде. Међу осталим шмеве поменути професор са свога пута, намо ми је јано јавио — фермери. У том добу по његову мишљенију гојна земљорадијачког успеха у Америци. Сваки фермер држи економско новине; и Јона нашоа је учени путник на једног, који је сам

драво pet zemljoradnickih zistova i to neprekidno ucene i obaveštavaju pravu je osnov koristu javno radu na zemlji u Americi.* Ugladaju se na američke poljoprivrednike!

54. Starim se radom da nam se zemlja ne uparoluje; ljubrenjem — da nam se ne iscrpi. U Kini, gde narod od deset hiljada godina obrađuje zemlju, nema parloza. Kinezima ne znaju, šta je uparoljena, mesana zemlja, jer joj snagu izva svake metve namodajuju gnojnjem.*

55. Podizimo ugladaju dobra na sve strane, jer nas u tome poštuje i sama Turcija prestigne. Da bi se uvećalo bogatstvo zemlje naučnici razvijem zemljoradnje, Sultan je pre nekoliko godina naredio da se osnuju vinjara i dobra ugladaju na obilazima carstva.*

56. Na i plod divnog kestena može se u poljoprivredni korisno upotrebiti, samo kad se pamerno radi. Na ime: u javnom delu od pepela i vrela treba nekoliko sahati drvati okupljeni kestena; no tom izvaditi, isprati u čistoj vodi, na iskusati, i ponovo se oholde, izmehčati ih i davati konjima. Ovom se hranom konjima mogu dobro da ugroje i dobiju mesano i ukusno mesto.

57. Pozubije i nokosnice ljubre, najbolje je ljubre, s toga bi trebalo merljivo ga prikupljati. Rečimo da imamo samo pet konjovana. Jedna jedinica konjska daje preno 8 do 10 kilograma ljubreta. Dlake pet vax, daju skoro 50 kilograma. I to kako ljubret! U namu ima najviše alova, osnovne iscelene, najizja seklata treba metnuti jednu dasku, na ovu dasku posuti suve zemlje, pesna, ili najbore pepela, na svako jutro ispruhati na određeno mesto, ali pod krov da ga viza ne plave, i tu ga turvati do upotrebe. Ovak u pepelom izmehčano konjice ljubre, mesnastom je dobro za ljubrene novjara, naročito s proleza. U ovu delu, na koju mislimo da raspadaju razno žele (kuzne, vese, narvano, spalna, salatu itd.) mi imemo s proleza, čim vreme dopušta da možemo zemlju obrađivati, to s pepelom pomeshano konjice ljubre, rasturiti i sa zemljom pononati. Malina je bita pogledati, naravno je na toj delu pomešuto vax da napreduje.

58. Uništašavaje gusevnicu i leptirovce, koji se u masima pojave na noću, te ga mogu uprotiviti. Gusevnicu je te uništiti tako: ako pod noćom zamalate sumpora. One je onda posipati, a za ih pogazite, ili puškajte vjanzu, neka ih pošede. Leptirove možete ukloniti, ako noću nalozite vatru u pošaku. Leptirovi je onda nalaziti na vatru i analizati se. — Ovo je nužno da se vrini po svima voćnjacima, da ne bi na jednog u drugi gusevnicu i leptirova prezalim.

59. Zalivanje mlakom vrlo dobro utiče na zelenu, crvenu, šibale i drveće. Tim načinom ubrzava se sazrevanje plodova i povoljake razvijanje zeleni i novjara; pri tom, sve što se zaliva mlakom vodom, mnogo vaxe rodi no inace.

60. Da konjice bolje pose, potrebno je da u hrani imaju što više vrecnih materija. Dokazati je iskusovom, da tih materija ima u dovoljnoj meri u savinskim kostima, i da, konjice, koje se hrane vaxom, bolje nose. S toga, treba savinske kosti tako ispitivati, da ih mogu konjici jesti, na ih konjicima davati u mehu.

61. Peneo je vrlo dobro ljubre, a naročito za limade. Na mestima, gde su jednog borovnjača detelino nije bilo, izmario je peneo tako, kao da sa deteljinu posejao, a ne peneo proeou. Peneo podnođu limadu neunuje i sasu napravlja. Za to, ne bacajte peneo, nek ga za ljubrene livada ostavajte.

62. Kolonjar treba da je zeti hladan i vimi tonao; da nije povoljan oštim vetrovima i da nije vlahan. Da se ti uslovi ispostigu kolonjar treba napraviti od dasaka, novjrita ga slamom, a inuhtu postaviti ga debelim slojem slame od vaxa, koja se pridržava malim letnjacima. — Da se u slami ne bi nalazili razni insekti, treba je nazati garom vax sumporom parom vlahi.

63. Na peneo treba obratiti naročitu pažnju. U nam ga vrlo rado mehu u rakiju, u Mađarskoj upotrebljavu ga pri spravljanju naročnih vina; u Francuskoj upotrebljavu ga dokđu u rakije i ove dobijaju od veta ne samo drugacij vax i ukus, nego i mnogo veću cenu od običnih rakija. U poslednje vreme upotreba je pelena u Austro-Ugarskoj postala vrlo

znatna. To je pomešuto tamonije poljoprivrednicke, te ga inogij davne gaj kao i slaku drugu kulturu vinjara. Sa 1 hektara dobija se, obično, 24 metracina osušene stabljake sa šipkem, i oko 5—6 metracina korena. Trgovina Lemai i komandira u Brnu plava 1 vgr. osušenoj pelennoj lišča sa stabljakama 9 a 1 vgr. korena 16 vracjara. — Poljoprivrednici nam mogli bi domaćim vinotekama i drugostama prodati suve stabljake, lišče i koron pelenav prosečno 30 do 25 para dinarovskih od nogaroma.

64. Malo snage godine izdaje po nekoliko hiljada dinara da koje koje kućevno u Mađarskoj, a koja su vrate rago; ne uzimamo se da u zemlji podignemo konarstvo, te da i potrebe svoje podmirimo, i onet da možemo nešto izdvojiti i prodati. A šta rade Englezna? Ona je 1884 godine prodata 12.880 graw za **21.207.775** dukata; a 1889 god. 14.267 graw za **24.600.000** dukata. To znači, da za zemlja trećinu našeg državnog bužeta dobija sa strane samo od kosa.*

65. Bala je vrlo korisna biljka. Ruski doktori ispitivali su ovaj rod za to što su uvideli kako se sa vaxme hrani i leči ruski narod, i našli da je on odista i peneo lekoviti u ovim slučajevima; protivu svakovog nerada i bolova želuca i creva; protivu svakog prviza, smrada na usta, glaviti, nokrata u konjnih korvici i otima. Protivu saviju tih slabosti i bolesti treba jesti do site voke kashu-bungur od esde. U to ime esda se prekruti. Uvek mora biti čista i taze. Ona se vari u vodi sve dotle, dok se dobro ne razvari, i dok ne bude umerna od potoneg dolivanja vode, tako da u noj vaxnika može stajati. Bungur taj može jesti do mize polve kad god se oseća potreba za jelo. On je moze zaminati samo sa nekim maslom ili mašču čistom i skorašnom. To je hrana i lekoviti i hranljiva. U to ime ne bi gorio bilo da se bar od sada što više obrađuje i upotrebljava tavi korvici rod. Ne zaboravimo u to, da je esda vrlo korisna i poseb nužna svuda gde ima picanjaci i pčeta. Njima je najizlje ošbe esdano, pa i zbog toga nužno je da i ovoga rado, bar od sada na sve strane više obrađujemo i ukupimo. — Prilikom setave treba da nabavimo rusko seme, koje se nek dobavlja u našu krajevo.

66. Javan struk korova daje toliko semenja, da se iz njega izduže godine stotinama biljaka proizvede, tako, da nam taj korov lakri mesta, koja bi mora upotrebiti na gajeње naravnih biljaka. — Da korov treba uništavati, nije nužno ni govoriti, ali sad je pitanje: nako se najbolje uništava? Na ta pitanje esdaju odgovor iskusitima potražiti: da korov treba uništavati pre nego mu je seme dozrelo.

67. Garvja je jedna od najkorisnijih ravnih poljoprivrednicovim; i, ka ih bi, po nesreći, pripadali aliosuštivocima pravu, i, ka ih bi, na nam briga bila sistem vaxeti postaviti obavezu svima poljoprivrednicima da svoje vaxve, stranitna garu. Ugrom (garvjem), postaje se izduže godine bolva žetva, jer se ne samo sal korov potamini, nego trućanjem ovoga kao i ostataka od poljovnog vaxtoga vaxija, žila i dr. zemlja se u nekoliko i pošuri. Svi oni podonari delovi, bvo se u zemlji raspadaju i do izduže esdaje od nax se sprema prilicno hrane za vol vax. U raspadaju vaxovom razvijaju se nena gasovi (ugljeni diosid, amonijak i dr.), koja ne samo što su i sama sastojnici biljane hrane, nego inuhterju i zemljane kamelite čestine da se raspadaju, te da se i od njih pripremi što više hrane biljane. Sem toga kad se gari, zemlja je izduže godine trošnja, toplija je i umerno vlahna.

68. Srbija je po svom klimatskom i geografskom položaju, po kakovij esmlišta i drugim pravcima, zemlja vrlo pogodna za vinogradje. Po posueu od 1884 godine bilo je 162,487 hektara koji su imali vinograde na prostoru od 43.303 hektara i 82 ar; a po posueu, koji je sasobio 1889 godine vršim, ovaj prostor vinograda snala na 528 opština (onda grupisavno). Od ovih vinograda po približnom računu 1889 god. dobavljeno je vaxa 832.338 hektolitara, što prestavlja vrednost 19.143.780 dukata. Godinice se prosečno na zemlje izvoin vaxa 36.199.60 hektolitara, a uvoz 6174-1. Davae, vaxe se izvovao no što se uvozilo 30.024.96 hektolitara, što prestavlja vrednost: vaxova 851.344 duk. a uvoz 215.638 duk. Davae, čistos izvovao preko vaxa 5352.702. Naša se vaxa izvovao u Austro-Ugarsku, Ameriku, Bosnu, Vugurenu, Engleznu, Nemacku, Rumuniju, Turcku, Francusku u Švajcarsku. — Inavoe se još u drugie zemlje (n. pr. u Rusiju), ali pod imenom tuzim. — Ovo

КОРИСНИ САВЕТИ СВАКОМ ПОЉОПРИВРЕДНИКУ.

У почетијем животу у опште врло је мало примера где човек може рачунати на *сметуну* корист, на сигуран посао труда свога. Али плодови нашаг пољопривредника била да су најинтереснији. Оно, што он с потпуним прапом каже да је негово, то још није његово, докле год је на пољу, докле год га не обере и кући не донесе. И над је радио све како ваља, кад му је све како ваља, кад му је све лепо почело, кад се најбоље користи наза, опет је све то још у бојкој руди. Частине суша, па за кратко време српна све; ваљало би се небо, сасве се и обавља паусак или град, па за час од летних плодова само жалостна тргови остану. Где се мало пре сезанах лето обнећивало, ту му се сад само суваа омаје да измажи.

А кад тако крива елементарна непогода уништи плодове труда вредних пољопривредника, онда се само чује тешњаве и важиаве, онда се свауда гледа само жалост и очајање. Али све то помоћ никакве не донесе. Зато, после кратког тешњава и важиња, треба одмах помишљати на то: како би се у гду *подо* могло. Прест и повешт привредни (у свакој) невољи само очајања, а разуман и умешан се довија како ће што ма колико умањати, како ће на други начин штету ма колико наплатити. А овакве штете се често могу наплатити. Ако не потпуно, оно ипак дозвољано; ако не одмах, оно после неког времена, или друге године по том.

Само треба хтећи и умети. А наш земљорадник, мислим, да хоће, али често не уме. Зато га треба просветљати и поучити. И у том циљу износили овде неколико савета које је ту скоро један чешки привредник упутио пољопривредницима преко новина „Narodni list“.¹⁾ Савети су упућени онима којима непогода уништи ваље, ливаде или вољака. Од тих савета ја, својштвавам оно, који се и на наше прилике потпуно могу применити, паје и наш пољопривредник може усвојити.

1. Узими кромир. — Да се кромир сеје овога лета или ове јесени за дуђе пролеће, је, чини ми се, код нас невољашта и невероватна ствар. Бар мени је непознато, да је хо тако што пробао.²⁾ А поменути чешки привредник саветује онима, којима су ове год. поплава или град уништили усеве, да земљаште то засеју кромиром. Он износи и др. усеве који се могу засејати, али у њима је у главноме и у нас ваљавије пољито, те то остављам да се бах што ваље одређују паљку на оно што је непознатије, т. ј. на сејање кромира. А овај привредник изводи како по овим његовим саветима чешки сељаци сеју кромир и увек се валеа богати плодом, је, му се у овоме може поволити поверење.

Иво како он то сејање препоручује:

На земљашту на ком је свака увр пролао, може се, вели сад у јулу³⁾ сејати кромир, који ће издећ пролећа боље копрет допети. За ово сејање треба земљаште добро уредити (преторати или препрати лево). Земља треба да је дозвољано јана, ако није, ваља је нађубрити најбоље копистом. У такву земљу сад се кромир јако обично, разуме се, боље у редове него у ошале. Кромиаре ваља метати чеме, а не сечети и то само старе, давље а не овогодинаше, пролетне, који још исеу зрели за сејање. Редови треба да су доста раздалево један од другог, мало ните него код обичног пролетнег сејања.

Оваво посејање кромира, инику и расте лепо. А кад буде време ваља их прашети и загнути као и обично што се с њима ради.

У јесен пре по што ће настати овано и мразеве, треба ове кромиаре још једном загнути и леппе покрити. Они ће ту, у земљи, остати и преко зиме, па да неби промрзли, морају се парчиито осугурати од мрзаа. Ако су стабилне кромиаре зелене, треба их пољетици или сејати; ако су се већ почеле сушити, онда се могу оставити. Онда се редови трешком земљом добро загну. А зато важи и треба да су редови раздалево, да би између њих било доста трешке земље и за прво и за ово друго загнуће.

¹⁾ По границама, и код нас се тако ради; па ова се и за ошани гуд.

²⁾ Како је код нас у Србији клима мало блажнија него у Чешкој и како јесен ико дуго траје, мислим да се може код нас сејати и у првој половини Август.

Оваво загнути кромиаре оставе се преко зиме. Само, а и би се бољаш јан зиме, могло би се на редове овог метути и по мало сламе или љубрета у кои је доста слобри.

Ако земљаште није оцедито, ваља се још повинути да се међу редовима не задража вода од нашта и од отоњеног снега, јер би то кромир наварило. Зато ваља усејати да сувишна вода може отицати. Ако је земљаште воље које нагнуто, дозвољо је да се редови пружају нима страну а не попречно.

Кад је све то учињено кромир ће преко зиме остати без икакве опасности и рано с пролећа, тако рећи чим мразеви престану, добиће кромиаре не само доста, него ће он бити бољи и укусији од онах који се за екуне пооче добијају с пролећа на јужних предела Европе или чак из Америке.

Они кромиаре добију се раније и од најразлич прелећних кромира; а у то време могу се продати за цену по коју се исева кромир не би могло извад пролати.

И онда оти једног редовг начина, како се може наплатити штета, ако нам је свака непогода преко лета уништила напаш усев. Но овај начин не само да се може употребити кад је невоља од поменутих непогода, него се и без те невоље може на овај начин гајити кромир за продају. Код нас у јулу пољак у се и поковсе старина жита; сочиво, пасуа, и др. ње се са земљашта скину, та зашто се неби немо део тог земљашта употребити за сејање овог, тако да наован, озлог кромиара?

Језио је само непогода, што се у нас ретко задражи стари кромир чак до месеца јула. Што претезе с пролећа, то се догае већ бајц. А морао би се сакупити за случај ако нам који усев од непогода какве пропадне, или да се засеје чим жита тога да друге године добијемо рани кромиаре, који се за ово лет новим пролати могу. У мањој количини, пак, сваки може утинити и за своју домању потребу.

2. Воља. — Првог лета често воља буду оштећена (својштвавам нар. чине) тако, да се потпу сушити или ослаба тако да нагледају као да су се почеле сушити. Ако се такој вољби не прашети у помоћ, она ће друге године родити слабо или једва неће ни допети. А то је овог лета, што је воља била слаба, па се на њој образовало врло мало редових гуловака. Ако се таква воља нађубри, онда она и многи гулови, који би иначе били неродни, на којих би најбољши младири или само лимбе, отрену се у цветне, родне нувоље и воља ће друге године, обично родити.

Од човека давље често зависи, хоће ли му воља друге године родити добро, слабо или нишаво. А разуман вољар треба дакле још ове гољине да се брине како ће му воља родити до тодије.

Како код нас готово нико и не мисли љубрети воље, то вреди да изнесем шта о љубрени вољака ваљи поменути чешки привредник. За воље, које су на усела чак ослабиле, и на њима се приваћала као да су се почеле сушити, препоручује он љубрети и то у августу месецу.

За љубрени вољак важи, он препоручује љубре из жуњика како најбоље, боље од штатеног љубрета, шитавине и од ваље другог. Йубре од жуњика треба додати у вода размутити и разредити, иначе би ваље вољби било од штете него од помоћи. Ово, воље треба испитати неколико узних руда, или их само вођушити у помали. При овоме, разуме се, да ваља напути да се ваље воља не оштети. У то руде сила се икоко разредити љубре. По том се руде овог попрају ситном земљом, да не ветре гасови из љубрета.

Оваво нађубрени вољака ојачаће и многи бесплодни гуловици ваље преобрести се у родне, а воља ће друге године допети добар род баш и ако буде ипак му драго време.

Место разреденог љубрета из жуњика, може се употребити и ветачко љубре, које се нарочито за то справља у фабрици. И оно се такође у вода раствори и на иста се начини воље ваље нађубре. Тако љубрени већ употребљавају о вољивим узнеком вољари у Кведлинбургу и око Ериурта.

3. Ливаде. — Које су ливаде у долинина, поред река и потока, оно буду врло често повлашавене, и гурана мутном водом и блатом тако знатно поваране. Ако се таква трава може покосити, онда ваља сеено не само што стока неможе једе, него

³⁾ Ово ће загнути бога ветачкине ливаде, — догавишта — јер тамо особито силно дејствује.

10 угалних жинава :

- 238 пастура ;
- 1903 кобила ;
- 604 мазебаци ;
- 479 бивола ;
- 4100 оваца ;
- 1702 телета ;
- 1886 ошова ;
- 197.549 оваци ;
- 5575 свиња болних раса ;
- 140 мопшних овних свиња ;
- 7 нелицна за мид. и пошугито је ;
- 1 угално одгајниче свињних добра.

За тим се бројни развој оних напредних и новина, по подацима окружних подвојвода.

Жалити је, што није јасно, да ли је ова та стока (и од којих је рача) узнема и из којих земља, само за прошло, — домаћин (за запат), или је у тај број (чини нам се за свој стоку, а нарочито говад) оне и свиња!) ушло и број узнема стого и за друге привредне потребе.

Овогамо знамо цитире за развијање а ни морујемо да су и поштине, понашају уређење пољопривредно у Бугарској, мањку брзи, старача и провајача за унапређење пољске привредне, у њиховој земљи.

На тај начин оне цитире не требају никаквих даљих коментара, јер их оне у својој пољопривредној статистици наведу за нетривне толику од оног одвођења а њихово гомале има, после сјајно (за њих) привредне оштећења изложбе у Падцу.

— В. —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Семење 22 | VII. 1895 год.

Сраском пољопривредном друштву

Питање: Дале се може где ико и по коју цену продати, производне семе од „Реница“ или би ради били многи у овоје крају сејати и производити, само јам је до тога где је даљина можемо продати, и ове да нам се ректирају да је гарино.

Дале известити нас, одала и по коју би цену могли издати, семе од исте, коју би још сада у Августу посејали.

Тодор Б. Радековић
— економ.

Одговор о гајењу реница.

Реница усевна на свакој развијеној земљи које је свиња, — што свињајно то бале. Оре се и давати ове на ишитој, ошовној или другој којој страници. Ако је земља сива, онда је довољно једно орање.

Семења иде на хектар 15—30 кгт. и сеје се од почетка Августа до половине Септембра. Ну треба но ребе сејати јер се грана као и остала горушица.

Жање се врше половине, а жаљање до конца Маја. Зрелост се понаје по томе, над мезине буду у половину зреле. Никако се не сме доловити да све скру, у коме би се скрују много оштале. По кошењу се омакх нарукодела и пошто се дал дал просуши, врше. Онда се врше на добро утабано и ошачињеном тузику са њине наруко-меди. Вештачи се не сме у ошовној јер би се инкулдаци. Кога са којима се сада, морују бити застревана пољовима или купинама. Једноврешно се воше и врши тако, да једни ошове, а други врше, што траје дотле, док се сва реница не ошрине. Врше се на ветрелачама и пречишћавања чешћа реница од осталих уродиња.

Ошривање оне ренично бриваљно се чува у амбарима да се не уежике; због тога мора се ринути у дебелом слоју од $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ метра и сивки дан долатом прериће два пут — другом и непером, дотле, — док се потпуно не ошуми.

Ако реница стигне за мезину рана, онда се на истом земљишту, може посејати кукуруз који, ако јесен буде лепа може довести добра

прихода. Не узре ли потпуно кукуруз, онда се може употребити за хранења коња и свиња.

Реница је добро сејати и због самога мењања усева, јер после успојају лепо стривине, а и ошована. — Не треба је сејати на истој земљи 3—4 године; оно је корисно за ваши ошове и због тога што они готово никако не доловора немају.

Од реница права се сејати — олај, који се употребљаје за под-каменне жинава, — добро пречишћене може се употребити и за јело, који готово може бити и болни овог олај, који се продаје по ау-вањима.

Реница може да роди по хектару од 5—10 мет. центи, што зависи од земљишта. До скоро, у другом државном, била јој је ценова добра, или, од пре 7 године знатно је пала. Оно је угаљскова на цену у земљи тако, да је оне године плаћано по 15—16 од 100 кила. У ошовни Шпанца сеје се од пре 3 године и, оне је године продато преко 100.000 кила. Куповна, бар у Шпанцу, траје 10—15 дана после мезине, — после онога зреница, неће је нико апсолутно да купи и тако мора да се цена чак до друге мезине. Олај је кукуруз 2 трговина, а по некада, дође по цени и из Аустријске Митровице. Гле нам остали производима да продају реницу, о томе би требало другога да развија, а ја оловку немогу о томе знати. Да је среће, по што није, требала би само држава имала да се поштар за подизање ошовице, а ако не може олај, да материјално по-могне приватне предузимаче у местима где се реница највише гаји.

Пала државна меселина, треша огромно количину олаја, исто тако и ошур; подврсике које има врше 70 парних прилица од $\frac{1}{2}$ —3 кичињих сивга сем парних мезина, минава новачина итд. Иако би се прикупни бројни подаци из државних државних држава и Саве, ода би се изишло да се за сам олај гарино гарино како од стране државне, тако и од појединих. На не само то. Шта смета вашој држави или појединцима да производне дотле, оме, поштарство оме, оних зрени билају ноје су само својствено вашио климату, да ускрине производњу и прераду воћа и да за њу поведе највише зина. Шта смета вашој држави, да обрати вољу вашоју на гајење приватних и других трговачких билава сем реница? Још, на први поглед доходи од оних билава, изгледала би посебне некима рачу нави, али, ако се ови прикупе у једну суму, онда извесно по неколико милијуна који свакојој сри. пољопривредној — ошовној — аису па одмет. Само мало ишше патриотима и ушловити да омакх воје воде брину у народном благостању, на ње и омакх вашио изгледањем прераду бита мало по тласку.

Реница има производне и јосине, јосина је боља и зине роди. Јосина има омет вршну зрелу (кукуруза) и сивга, која је приближна вашој динској горушици. Сивга брже расте и пре доље, а није тако ошета на зими. — Чи се у пречење, ако је буја, може изгити сивга стога да је ошова. Крупа је ошованија на зими и има дуже време порасту — вегетацију — тако, да стигне ако негде дотле после ишпе. Крупа се у другим земљама може плаћи, али под нас, нарочито у Шпанцу трговина врше обављају бољу цену, ја после плаћају исту као и за сивгу.

Семење се може добити на добру сри. пољопривредног друштва под Шпанца, 100 кила 20 дин. Поштарина се не плаћа.

Управо добри
Светола А. Петковић

ВЕШТАЧЕ.

Јук и његова правителна употреба. — С јука, где ку је поштована, разноврсно се дамо лук по свом пољу.

Лук има више врста. Највише га развијајемо по шгласу, боји, месту и добу, у коме зри.

Лук захтева земљу чисту, јаку, зинше ошву, по влажну, а што је најважније, пенуку са кловачом изишвају. И само у таким по-ловинају лук изврсте черст, постаје арајан и укусау.

Лук се води земљу споро пошубриве, чех стару земљину сивгу. С тога зља земљини, где смо ради дан сејати, на голуку ринаје пошубриве и то бурбетом сивнишак или ошова. Овамо тога добра је и љубре пошубриве и голубице, као и шепе од дрвета и дрвенот глас.

Семе од јука мора се, доње је у земљи јук земља нага, густо сејати — ако хоћемо да добијемо сивган лук, а ретко — ако хоћево да имамо крушне гласице.

О томе пак, како се дук сеје, како се сеје за наша граде, како се околина, адева, каљина — измешаје је извојенијата.

Ако смо ради да нам дук и преко наше граде, то га морамо у времењу израва савом поврати и у онште чувају га на годном месту, да се лебои сирину. Буда да то, ома да ваља изравају на из тила, како не би остим провао. Осим тога, ваља га преко наше често погледати и пребирати. Главине, које су већ хвару подлоге, ваља омакх унавајати.

Дук остављају да себи треба арнати на сувом месту и на промаји. Пошто семе од дук ваља како да године одржава клинштов, то снаге главине треба произвојати ново семе.

Дук служи за храну сирво и приоријана да рамеу пачине, У мелишани и дечишту игра јаку улогу. Непечен обласко се на чи-

ресе и рине убоје. Куцаи у сирину и ранаји, обласко се на ипелитионе. Доста тога што дук бастогворно дејствује као дук Адуши, он се јеш, од неплаћених времења, употребљава или нафриво средство против мелиш и ралих болести под стома и дечиште. Залпаеме грамања, отиују и главо усиленио дук лево, ваља се на ситне делове поцаи — с брашноу помеша и пачине, на се тине болести делани обласку.

Дук се може давати живину у такој форми, као добро средство за лечење, и преко неке године и то једном или два дук у седмици.

Најзад дук се употребљава и за пробање и разнеликне отурица: које су отројне, а које су омет за јело. За тај случај треба отурице окувати с долатком дук, на ово дук нисени своју боју, онда су отурице отројне, иначе не.

ОПСЕРВАТОРИЈА ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ.

Мај 1895. Месечни резултати метеоролошких посматрања Мај 1895.

1. СРЕДЊЕ ВРЕДНОСТИ МЕТЕОРОЛОШКИХ ПОСМАТРАЊА У 7 С. ПРЕ ПОДНЕ, 2 С. ПО ПО ДНЕ И 9 С. ПО ПО ДНЕ

МЕСТА	Барометар средно на 0°				Температура ваздуха				Апсолутна влажност			Релативне влажност				Ветар бр. у мет. за сат.			Облачн. 0—10		Месечни просек температура				
	7.	2.	9.	месечна средна вредност	7.	2.	9.	месечна средна вредност	7.	2.	9.	7.	2.	9.	7.	2.	9.	7.	2.	9.					
	у мм. и деловима мм.				у °C.				у мм. и деловима мм.			у %.				у мет. за сат.			у деловима 10.						
Београд	750.73	747.73	749.97	750.14	11.06	10.97	10.94	10.96	10.04	10.08	8.96	7.38	6.36	8.3	6.2	4.1	4.9	6.1	1.7	4.8	3.1	5.1	4.0	3.7	68.0
Крушевац	748.11	747.27	743.28	747.83	11.06	11.09	11.08	7.07	10.06	7.07	9.39	9.02	8.28	8.7	7.9	4.6	7.0	6.1	0.5	2.2	1.4	5.0	5.4	2.3	38.4
Београд	718.44	717.15	718.34	718.91	12.02	12.02	12.02	11.02	12.02	11.02	8.3	8.01	7.81	8.4	7.9	4.9	6.0	5.2	3.0	1.1	6.1	6.9	5.9	4.1	78.0
Ужиче	723.85	723.18	724.98	723.73	11.99	11.93	11.91	6.83	11.22	6.83	6.03	6.07	7.59	6.87	6.08	3.67	7.0	6.0	1.0	0.7	6.2	7.7	4.3	4.3	63.3
Кралево	744.93	742.10	744.45	743.84	10.83	10.40	10.37	6.89	10.30	6.89	8.11	7.47	8.18	8.39	7.1	4.5	3.7	6.7	1.6	1.2	0.6	5.7	6.9	4.3	47.9
Ниш	751.69	750.82	751.89	751.24	10.87	10.15	10.05	6.05	10.33	6.05	7.08	6.02	7.13	6.95	6.01	3.08	5.9	5.0	1.0	3.2	4.3	1.7	1.2	1.2	65.0
Будва	730.47	729.49	730.93	730.06	12.48	12.48	12.18	7.37	12.11	7.37	9.01	7.91	8.04	7.90	7.24	4.01	7.0	6.1	1.2	4.3	1.0	1.7	3.0	2.4	15.6

II. ЧЕСТОТА ВЕТРОВА И ЊИХОВА СРЕДЊА БРЗИНА.

МЕСТА	Ташина	Честота ветрова															
		с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	с. ветрова	
Београд	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Крушевац	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Ужиче	48	9	9	11	11	4	9	11	11	11	11	11	11	11	11	11	
Кралево	47	5	3	8	8	1	8	3	3	5	6	7	8	9	1	1	
Ниш	15	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Будва	34	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Широк	15	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

III. НАЈВЕЋЕ И НАЈМАЊЕ ПОСМАТРАЊЕ ВРЕДНОСТИ, И БРОЈ ДАНА СА КИШОМ, ГРАДОМ ИТД.

МЕСТА	Барометар		Температура			Апсолутна влажност			Релативна влажност		Ветар		Број дана		с		а	
	највећа	најмања	највећа	најмања	највећа	најмања	највећа	најмања	највећа	најмања	највећа	најмања	са кишом	са градом	са кишом	са градом		
Београд	755.96	71	19.7	11	15	12.4	27.3	5	17	10	34.2	15	13	10	10	10	11	
Крушевац	754.26	31	12.0	16	3.9	11.2	22.3	4	10	4	20.0	39	3	1	1	1	1	
Ужиче	744.23	5	16.9	16	2.2	13.7	27.3	3	29	10	14.3	3	1	1	1	1	1	
Кралево	749.26	5	16.9	16	2.2	13.7	27.3	3	29	10	14.3	3	1	1	1	1	1	
Ниш	749.26	31	12.0	16	3.9	11.2	22.3	4	10	4	20.0	39	3	1	1	1	1	
Будва	758.94	0	23.4	14	3.1	12.0	23.3	4	11	3	21.1	39	10	1	1	1	1	
Широк	739.78	31	21.4	15	3.0	12.1	23.3	4	12	4	3.0	17	11	1	1	1	1	

Кавноћа и добре особине воде потребне поврћу. — Вода за заливање поља употребљива се им само чиста, или још и докљата од разних дубровца. На овај други начин лаје се земљишту не само ваља, већ још и храни потребна раставу.

За заливање поља мора бити вода чиста, што је могуће виша температура, на суну изградити и бој свину штељивах састанка гнојива, штељивах. Ти састанци од штеће су додани и чисте је поштедом а и на само ваљаво учину рђиво. Воде састанка најбољисије се употребљива још за заливање краставаца и бостана.

У коме је добу најбоље семена за сејање. — При чињеним попуњавањима, да се дозна, у коме је времену мога климата семена код пољаних земља најразличаја, дозна се до тога резултата: да се, омак не плати, нема развојног код климата. То се добија тек вином сразмерно дужет времена и то:

Јавна посве	5	недеља.
Пшеница	5	+
Рак	5	+
Овас	5	+
Phleum pratense	4	+
Holcus lanatus	4	+
Avena elatior	4	+
Ржа алпа	8	+

Скупљање семена од краставаца. — За добивање семена треба узимати оно врстање, који су у ретко постојећи. На тој врсти, на само ваља оставити само једнах краставац и до овеј најразличаје и најбоље. Више их не ваља остављати да то, да се не би развојили на штећу омак, кога смо за себи одредили.

При обичном гајењу краставаца у јавља, под остављеним краставац треба омак пошрину нарчи црнго или тако што, да омак не погубе и не пошари се.

Када остављени комад од заједно јавља боје добије као сивље муту, онда је потпуно зрео и треба га откинути.

Ти се врстање морају брати за суха времена, да се омак остављају на суво место и врежу суну. Ту остају све дога, док им море не неће прелазити у трглак, на се за тим ваљко и прао климало, да се не би буде дитињено, пресеке сваки краставац прено поклова, а се не с мором мезо у једно суду. У том суду остају да неко време, само то не сме бити сувише, да се не би негубило код климата. Све ту масу иада за тим мутути у једно ређе сито и погда дога пошари праги. Доче све чисто не остави. Само се одати пољно и равнате на месту, где много итар да море. Ту се за тога преређе и меша, док се све само потпуно не осуши.

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАЂЕЊЕ.

Српско Половпривредно Друштво позивања и расписује награде за ово првствичне радове:

1. За врствено пошрину вољака од једне или више врста вољака, с обзиром на врсте и сорте вољака и пресадница; на правилинност растојања вољака; начин расађивања и мезу, а на простору најмање пола хектара. Награда на најбоља је 350 дина. Могу се такмичити општин: подриписи и ваљски. Рок за пријаву до 1. Септембра 1895. год.

2. За виноград засађен америчком лозом и овалемљем домаћом од најбољих врста на пошрини од најмање 10 ара и с тим да свака врста лозе буде издвојена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виноделци у срезу најнижом. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

3. Ко наведе у расписаних 500 дитињих борбах црних или белих на невоштеном земљишту у сред равном или голубачном сир. пожарничком за засађивање невоштеног земљишта. — Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

4. Ко на ма којој брској страни на усављеној чистици издвојеној суну у нивоал од ма мање ширине на 2500 метара у срезу нишком пошрине срд на простору од једног хектара из семена, вештачким сејањем и то земан издвојеном белицом на брвоал, јавором и јасеном. — Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. Јула 1895. год.

5. За стално произвођење доброт сира у ваљем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи терца сир, и који ће оред тога бити грађанам и подем за преток. За ову награду могу се такмичити општин: крушевачки, руднички, ужицки и топлички. Награда 1. 500 динара, II. 200 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

6. За сталну употребу ергачким сејањем за стрмине на неводреној пошрини. Могу се такмичити привредници из окр. подриписком. Цињље се ваљали усева. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

7. За врствено пошрину вољака од једне или више врста вољака с обзиром на избор врста и сорте вољака и пресадница; даље на правилинност растојања вољака, начин расађивања и мезу, а на простору најмање пола хектара. Могу се такмичити срезови добрички и јабланички. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

8. За виноград засађен америчком лозом и овалемљем домаћом од најбољих врста на пошрини од најмање 20 ара с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из Жупе. Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

9. За виноград засађен америчком лозом и овалемљем домаћом од најбољих врста на пошрини од најмање 20 ара и с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Могу се такмичити привредници из општине Ниша. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

10. За сталну употребу мезу примања и окошача у оези са правилинним сејањем. Могу се такмичити привредници из Добрича из среза лековачког. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

11. За сталну употребу жетелице. Могу се такмичити привредници из Стига окр. пожарничког. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896. год.

12. Првом удружењу у Србији са позаваним успехом и резултатом за заједничку изважу и употребу пошрених средина. Награда 300 динара. Рок до коца 1898 год.

13. Која учитељ или учитељски збор може да покрене добро уређење школску висту од најмање 10 ара, у којој ће бити добро пошрину вољко и лозно растело са четврдиме од најмање 10 кошчица са пошреним сељем. Награда I-на 300 динара, II-на 200 динара. Рок до коца 1897. године.

14. Ко од подизача ошачке подизачке вомола да не обавља, са савршенијим алатом и подизачима — дакле по модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до коца 1898. године.

За ово награде могу се такмичити: земљорадници и половипривредници, којима је полска привреда или која нема грани једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грани пољске привреде или у ширем обиму; половипривредне подружнице, манастири, општине и свака половипривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последњу, занарије, којима је подизачка занят главно занимање, од кога живе.

Сви награда у новцу даваће се и похвалнице.

Ко би од оних, којима се награде буду досудиле, жалпо

да му се у месту новца набаве за исту вредност: справе, прикладна грама и т. п. то ће му се учинити без рачунања повозних трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сва који хоће да се такмиче за на коју од ових награда, треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе.

На канцеларије Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

СПОМЕНИЦА КРУШЕВАЧКЕ ИЗЛОЖБЕ ОД 1891 ГОД.

Са извештајем о постигнутих резултатима и стању благајне изложбене и списковима добротвора, часника и награђених излагача крушевачке изложбе;

Од Велимира Ваторовића председника и известиоца изложбеног одбора и председника крушевачке пољопривредне подружнице.

Издање изложбеног одбора.
Крушевци, Штампарија А. Малашевића и Ђ. Будимића, 1895. 8^о V и 95. Цена 1 динар.

Пољопривредно рачуноводство за наике пољопривредне школе у Краљевини Србије, по др-у Голду и другима, издао Благоје Д. Тодоровић, наставник ратар. школе. Друго поправљено издање. Издање министарства народне привреде. Београд, штампано у државној штампарији Краљевине Србије 1895 год. 4^о, 94 стр. цена ?

Ко ове године почиње пчеларити нека забави !

„ПЧЕЛАРСТВО“ за потабу почетника и пчелара, издао Свевитар Ђ. Гавриловић. Београд 1894^о стр. 35 са 127 слика.

Ово је пчеларство уштеђено за почетнике, да по њему сви одмах на пчеларину могу радити око пчела. Подвезано по исецима описати јасно и просто сви радњи око пчела. Други део садржи најважније из т. зв. пчеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити код српског пољопривр. друштва.

Министарство просвете препоручило га је за књижице основних школа.

За поклањање ученицима о испитима — врло погодна и корисна књига.

Цена књижица огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмона по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2⁵⁰ фор.).

Пред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јединице.

САДРЖИНА: Чланци: Награда утакмице с плуговима у орању. — Непокино рети о суделовању Србије на страни изабрано Бама — Упут за уградњу плугова и орања ваљана снагом. (наставни се) — Пољопривредне изложбе (српске) — Корисна савета сваком пољопривреднику — Гласник. — Птица и одговор — Белешке — Награда за увођење напредних начина радње — Подвезица — Књижице оглашавања — Огласи.

О Г Л А С И

ИЗЛОЖБА ГОВЕДА У СВИЛАЈЦУ.

Иако што је раније објављено, изложба чувеног ресавског соја говеда, коју приређује Срп. Пољопривредно Друштво, биће у Свилајцу 19 и 20 ок. мја.

За посетите ове изложбе, по решењу г. Министра грађевина, саопштено је у пола повозна чина железницом, од свају наших железничких станица па до Маринова, па било да путују на којим возом. А да се по може користити овим ситуационом ценом, треба претходно да узме за то уверење од Српског Пољопривредног Друштва у Београду, или пољопривредне Подружнице у Свилајцу. За тражење и достављање тих уверења не плаћа се ни поштанска никаква друга такса.

РЕЦИТЕ ОЛАЈЕ, има извесна количина на пројекту, за сале и ипаче. Цена јој је 20 динара од 100 килограма. Обрађати се друштву, или потписаној управи.

Управа добра српског пољопривр. друштва у Шапцу

Господин Министар Народне Привреде претиском својим од 16. Новембра пр. 1894. год. Збр. 2919, изводе је наредити, да се прикладна грама свиња расе берлинске, која се гаје у Добричеву, не издају народу по ширини 3. месеца старости као до сала, већ нао изврше по 10 месеци, и то женска — крмачице — пошто се преходно оплоде (буваре) са најбољим заводским нерастовима.

С тога, што ће се убудуће издати старија грама свиња посевана им је и цена, и то мушким по 80. а женским по 70 динара од грама.

Ово се ставља до свиња свиња, који су ради у будуће изабављати из овога завода свиње берлинске расе за прилод, да похитати са својим пријавима; јер се раније поднете пријаве неће узимати у обзир, већ ће се издати свим редом како се од сада буду пријављивати.

Бр. 277. Из канцеларије одсека управе државне ергеле 21. Фебруара 1895. год. у Добричеву.

СРПСКАТА И РУКОПИСИ

ПИБУРУ СР.

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.НА ОСНОВУ ВАЖНЕШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОД. № 204 ПРВИНСКИХ ДРЖАВА.
КОЈА ПОШТА ПЕЧАТАЈО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:
на год. 8 ден. на пола год. 4 ден.ДРУШТВО ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ
СРПСКОГ ДРУШТВА ПОДРЖИ, И ВАКУ У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛУ ЦЕНЕ АКО ПО-
МОЖЕ ПРВИ, УПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД.За иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фр. 4 ден.Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 32. и 33.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 27. АВГУСТА. 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ПРЕМЕР, ПОДЕЛА И ОГРАНИЧАВАЊЕ ШУМА.

28. Јула ове године под Шбр. 4437 донеле су „Српске Новине“ бр. 179 од 10. Августа 1895. овај распис Госп. Министра Народне Привреде, свима српским начелницима, који дословно гласи:

„На многим местима државне — пређе оште — народне — општинске и сеоске шуме, самовласно су заузете и подељене, на заузети простори од стране Заватинара, унишани у пописне књиге, као њихова својина. У овим заватима, Заватинари, знајући, да до истих личу законитим путем доћи и да им се исте могу брзо одузети, безобразне и на постојан начин сатирају шуму и исту продају. Општинска а и многе српске полицијске власти, пред којим се очима грабеж и сатирање шума врши, не само што се према овоме чине невесте, и ако су законом позване, да ову пустош спречавају, него шта више њиховим неразмисљеним радом ову пустош потпомажу тиме:

Што општинске власти заватинари за грађу коју они издрже од дрвећа, која су осечена на самовласно земљишту издају уверења; као да је грађа изабрана у приватном брањичку дотичног лица, пошто је исти брањик „дело у пописно књиге и на месту порез алба“;

што српске полицијске власти, на основу овако лако издатих уверења од стране општ. власти, и ако знају, из' бар трећа да им је познато, да се протим уласом у пописне књиге својина не докажује, — без икаквог доказа уверења издају заватинарима, или кушница, који од ових израђују грађу купују, уверења: да је грађа „према општинским уверењима“ „заста осечена у приватним брањичкума“ и тим им не само провоз, довозење и продају грађе на њихим пијацама — него чак и извође исте у иностранство дозвољавају; и

што су на многим местима, општинске а и полицијске српске власти, заузимачима, а и други лица, издавале уверења о томе: како је грађа, коју су издржали или, која су продала, заста изабрана од поре, осечене у њиховом приватном брањичку, који је у пописно књигу уведен и на који порез алба а међу тим се дописне дознало: да дотично лице није имало никаквог брањика, или, да је грађа осечена на земљишту, на које лице, коме је уверење издато, пољско право својино по да исто земљиште, као спорнација заоста кне јом у пописне књиге заведена, није се на њега порез алба“;

У намери дакле, да ставим на пут овом самовласном грабежу и сатирању шума, а по праву, које ми даје чл. 2, 16, 64, и 82 а с обзиром и на чл. 155. закона о шумама, наређујем томе начелнику:

Г, да се у будуће, на да време докле се према закону не изврши подела и ограничавање шума и тиме оконча по реши

питање о својини шума, у томе срезу, не могу и не смеју издавати никакво уверења ни од стране општинских власти, ни од полицијске власти тога среза, за продају грађе, а нарочито дуга, шловери, штамова од дреновог и другог дрвећа и опш. подобно — појединим приватним лицима, на било за продају на пијацама у земљи, било за извоз у иностранство, и док се за сваки поједини случај не добије од мене нарочито одобрење, које ћу издавати само оним лицима, која уредном путем, судског прецулод, или на други начин докажу да су правни сопственица земљишта, на коме је гора осечена и да су до претекла истог законим путем дошла;

II, да тај начелник ову моју наређу, одмах, а најдаље до 20. Августа тек год. својим општ. судовима тога среза и нареди им, да исту својим грађанима објаве; и

III, да се од стране полицијске власти тога среза води контрола и сва грађа, која би се после 20. Августа а без мога одобрења, на пијацу или иначе у продаји ухватила, — да се сматра као крадувачка, уста одузима и продаје у корист шумског фонда и т. д.

Доносећи овај распис г. Министра народне привреде у целини, није нам намера, да га критикујемо, јер признајемо, да је крајње време, да се „закон о шумама“, који је донет још 30. Марта 1891. године, почне једном строго и у свој потпуности својој и вршити. „Закон о шумама“, по многим својим одредбама, био је до данас „мртво слово на артији“, за то, што, као оно у народној песми, што се за дан по чему сагради, то преко ноћ „вила разграђује“, што један министар отпочне, то други ако не поруши, а оно не наставаља, и што је „закон о шумама“, врло непопуларан, па као у тврди орах, не радо се ту загриза.

Довољено је ваљдан и врло лепош, по шуме врло корисних, по строгости, савршених по садашњост савремених наредба и расписа, али — даље се није нило, јер се није нишло до сада довољно „душко“, да један овако принудни закон изведе, да уотрече сав ауторитет државни, на извршење његово. Све велике реформе, које су извршене, а имаће да задргу у приватна права, нарочито права сопствености и службениости, неуредена и замршена, решаване су, у свима државама пуни ауторитетом државним, који је праћен бајетом!

Само на тај начин могле су се извршити у Пруској и неким немачким државама, толико благодотне и по економски њихов напредак снасносне реформе — Комасације, и у Аустрији и осталим државама, — подела и ограничење шума!

Али у тим државама поштовало се државно начело, да је „закон највиша воља“ и закон је био увек руководеће начело у тим државама, које није могао својим на свој начин тумачити и што је све, што се упуторило у службу држави, служило истини државној идеји своје државе, служило њеним истинским потребама и захтевима, тежило и ако разним путевима, често и странпутницама, а! једној општој заједничкој мисти.

Не велам, да и у нас нема „државно идеје“, ништа да не може бити једне, опште, заједничке мете, да не може наступити једном толика трезвеност, да државни службеници не служе појединцима на појединим групама, већ државним начелима; да се не мора све обарати, рушити, изнова препочињати, чим се промени владавина једнога правца и да ако се у таквом променом мена све од министра, па до последњег практиканта и пашура, да се морају вешито менјати и идеје и начела, која државом треба да руководе — али тако је било у многоме до данас!... Многе корисне мере и реформе, а не само идеје, онда су падале тек на право земљиште и урађале плодом, кад је постала права нужда и невоља, кад је морала постати „невоља најбољег учитеља“!.....

Тако из садашњег расписа г. Министра Народне Привреде, провирује озбиљна брига и старање, не само о очувању и одржању наших шума, већ о основном начелу „закона о шумама“, — провирује његова намера, да озбиљно приступи питању о уређењу имовинских односа са шумама.... Распис је толико одлучан, толико јасан, да се њиме још на прецад, да када са досадашњим стањем нашег шумарства.

Ако се буде строго вршио овакав један распис, он мора изазвати незадовољство код свију оних, који су познати путевима, помоћу ватре и секире „забеланима“, „заватанима“, „забрањанима“, или модерније —

„уписом о пошине књиге, и плаћањем порезе на уписати комад“, дошли до сопствености шумских земљишта. А таква је већина садашњих шумских сопственика“.

Код нас је и то обичај, да се уклањају испред ларне и пошине, кад овако закруу у „право сопствености“ толиких појединаца — и министри, а то ли да неће падају и поједине њихове наредбе и расписи.

За то је овакав један распис — „Кабинетско питање“, питање државног ауторитета, за којим треба исто тако брао и енергично да следеју и његово решење — уређење правних и имовинских односа у пратњи бајонета! Распису оваком треба одмах да следеју — подела и ограничење шума у Србији!

Истина, да закон о шумама од 30. Марта 1891. у чл. 15. предвиђа, да подела и ограничење шума у Србији има да се изврши у што краћем времену и најдаље за две године — а! ми и у 1895. год. и ако бујет одобрава редовно знатне суме на то „извршење“, видимо да то законско наређење није извршено, да није још једнако створена права основица за извршење целог закона и за правилно и рационално решење питања о шумама. Шта више у 1895. години, не знамо, ни у коликом су проотранству извршена до сад, подела и ограничавање шума, с каквим успехом и с коликим пројектима, јер је премер вршен без примера, ограничавање — без брзог судског поступка у расправљању спорних питања о својини.

Јавност о томе ништа не зна, а на памет је тешко судити — да а! не морате с поделом и ограничавањем шума, да се почне сасвим на нова.

Без тога пак, без расписе а поделе шума, нема ништа ни од уређења шумарства, ни од њиховог чувања и одржавања; а што је главно — без те правне и правне основице за рационални рад на шумарству,

ПО Д Л И С Т А К.

БАНАТСКА ЗАХАРА

од
Николе Марковића

(СТАВАК)

Налик на оно биће и дејство Богетињине псалме, која се заплећено окоре око „чопота тако“, да епикосера пресеће сваки пут. Али је вероватније то — како ни се из Черевња и Јавла — да се тим честим заливаним, управо водом, постигне то дејство; а то би значило, да се вратило онај опет проблему, пред којим и данас стоји искуство и студија о епикосери, по којем је натањено венотрада водом заштити од епикосере. али се само није пронашао одесан и једини начин, на који би се могла ова винограда, и у равнина и по разновидним брдима, поводљивати. У окулном епикосери је још једнако отворено питање и за практичне и за теоретичке виноградаре, и ту још, као сви што смо сви, најмање може изнети нешто позитивно, те ја нарочито напомињам, да сам ово овде писао, пошто је овде место да се и о том нешто проговори, а то је таман толико, колико може једини искуство и неколико познатија литература о томе питању досије.

Према особини таме и погодности овога песка, и збога је његова особина али степена, како је Панчић, назива у својој миграцији српског живог песка, који је управо продужио банатског песка преко Дунава, па се простире између Рама и

Голуши. Осим ове партије, коју Панчић назива западном, има још источна партија код Кладова; али обе те партије нису ни приметне банатској Захари, ни по простору, ни по величанству оне особине природе, па ипак су оне са својим живим песком, културом неотоквисти, своје више досијеле Србијанцу, него ова мала Захара Банаћанину. Код Панчић на том мисли песку и његовој збога назива степске особине и речито али знаоса, у колико то мора више да важи на онога његовога вештаг премца — за банатски песак. С тога радо испустио неколико речевица тога нашег шумарог и досле неотоквистог ботаничара и природњака, који својим цветним стазом одаје и своју неугасну љубав према природи а особито биљу — презишту своје студије и свога живота. Ево чујмо га.

Кад је право пролетне суше плоднеје земље, особито присвојне стране, свакојаким цвелем оплето, — на неку збога још се није покретну могла; јер је задирљиву расподелисти ветрови, који у вези са алаком песак јако расхлађују. Али, и ако на неку још цвела нема, нустара је, по наглењу, баш сада најваљави од поштега доста жутог зеленаца, које је покрива. Јер, што год је песак тада пошти, то је све ни пролетној збога извикало. Мало песке, опет зеленицу придружује се по која жути или бела звездина или китица од ситног пшеница. Кад је сушне објачало и дан одужио, китица објача се спремила за пратњава и нишје при основици од стабла већ се смежурало или је окорело, и нео пшеница својој покриву сураж длакама или као неким шумаром, од које степско цвела и добија онај чудноват пошљаван вид, због којег она се нечлара из даљине и представља сва пушта и гола. Кад наступе пресеца, зеленица и цвела је њеним нестало, — нечлара је изгорела и кроз биље, ма како густо да стоји, свуда проирује жутог живог песак. Тешко живине, које у ово доба пошљавине суше на песку застане; жестока жегга због још жељња јара оуди и за она неосна белина песна терају човека да тражи знолина, али га утруће

нема ни прихода од шума, који би према садашњем стању и богатству шума у Србији, према просторности њиховом, били врло знатни и јако би поткрепљивали државни буџет, нарочито сада, када су му остављени на слободу и потпуно расплагало само приходи од пореза са свима прирезима, управо непосредни порези, а сви посредни порези, служе као залoga, за одлате дугова и интереса!

Због тога је питање о уређењу шума, постало горуће, постало право државно питање, једино питање финансијско прве врсте.

Премер, подела и ограничавање шума — питање је свих тих питања, једино основице питање и њега мора државна власт са свим својим ауторитетом, да узме у извршење. Оно је најсигурније по државу и њене приходе, сигурније и од питања о повишавању непосредних пореза и приреза, од питања о измишљању нових државних извора, то је питање прво, питање основице, у овоме тренутку.

Али, оно није тако просто, оно је врло сложено, јер поред решења питања о шумама, долази и питање о стварању нових саобраћајних средстава, питање о разрађивању данашње жељезничке мреже; ово последње питање — у осни је са нетоодобним унапређивањем других исто тако важних грана државних прихода — рудника, нарочито каменог угљена, камена (гранита, мермера и т. д.), антимона, олова и бакра.

А оно питања жељезничког и саобраћајног, које је чор што вежује сва остала питања, — окрепује се решења истинског природног напредка и болитка (у овој земљи, која једном мора отпочети да ствара и да ради, да мртва своја блага оживљује и васкршава, да се опрости застоја и зачмалости....

И као круна свему томе раду и решавању, истиче се, по користности, сталности и дуготрајности; по

стални и сигурни напредак земље Богом обдарене, богатством обасуте, тако спасоносно и судбоносно питање — о расправи и уређењу и свих осталих имовинских односа, питање о кооперацији.

Сва та питања, сав тај гордиљев чвор разних привредних питања, очекује свога јунака, очекује свога Александра великог, који ће га јединим махом свога мача пресећи и разрешити. То је задатак достојан, не једино човечијег века, већ живота и рада читавог једног поколења. Морална и материјална дужност лежи на данашњем поколењу, које је и себи и потомству натоварило на врат толико дугова, да пристуни решавању и овог гордиљевог чвора привредних питања, те да буде кадро, своме потомству оставити у наслеђе и тековине, исто онако велике у културном погледу, какве су нам оставили претци наши, проливајући крв своју за нашу слободу, нашу сопственост и имовину данашњу!

Ко први почне да разрешава овај гордиљев чвор, ко га први начне, њему хвала, њему слава! Нека га садашњег и проклинае, будућност ће га благосиљати, у снече ће га и историске хероје уброявати!....

Можда ће нас неко, ко' не разуме пелину и узамцу ових овлаш потакнутих питања, а научно се да све кроз рачнице начерати посматра, зачућено запитати: је ли све то могуће извршити сада, када су око 15 милијуна динара прихода државних замолени странцима и кад ми више њима не можемо слободно расплаћати? Камо средстава за извршење тако огромних, тако скупоцених задатака?!....

Ми ћемо за пример, у кратко да наведемо једну далеку земљу, једну земљу природног изобиља, као и Србија што је, једну земљу, која је својим наглим и ненадним банкротством, уздрмала свет, потресла на темеља стародревно и залућаву зграду Јевропе, уте-

ноге споро посе преко помичајног песка, те једна и мисли да ће наду стаћи до крајне суше кеве и шезањима хлада. Овде, које небрџа на песку остала, не знају тражити хлада, већ стоје у поманом збојењима око трња, који ми једна главе завила, и ту даху, стрпљиво чекајући, док сунце на заранке не сиђе. Од сада се стена мало што мена, тек над јесење више изгореле песак олаже, јави се нова нова покрет у биљној животи: глекоје биљке, неким задржане у постивнеју органског залата, и за које се чинило да су изгореле, — истерају на отворку од стабла који бздљиваа цвети; несе догоде бдљке почеле су да пичу, а једини мрзавца протрпа кроз песак свој ружички цвет, али већ и име, које му је народ навео, показује, да се за ову годину приближио крај биљноме животи на песку, на којем ће од сада једини кошваа владати и наменце пред собом гонити облаке: од ележних прашака и од живог песка.³

Пачић, наводи помените више од 50 врста биљака које су „својствение“ ерибосом песку, али којег се он у целој Србији више не налазе. Те врсте поуздано да су заступљене и на банатској пустињи, која осим тога има неких врста, које су културно ове пренете, као полски опас из Галиције пренет, канадска товола. Смирна је врло распрострањена, на као шиб и у велим групама, она највише упада у очи. Гајеви и шумарици су већалим из товола, нешто из четинара а у потоње доба (Коронавијеве) засађени су багрови, који су се добро примили. Дошло је техника војарства била упуњена на руј, он се овде јако сејао и жео, и то је била једина трговинска биљка на овој песку. За сам собом поново „џип“, трзаву више појаса веоку, чије живице употребљају за грубе четке, а дошла ми се једна врста дивиде са својег облог и плавог цвета, које и илече има по Банату, али овде јој тако годи и представља ружу ове пустиње. Тима двема биљкама дошло сам још неколико гранича смирне или чене, и то је била које троцеја из банатске Захаре.

Пу по томе, што могу да се виброје више од 50 врста само особених биљака, потрешно би било судити да је песак изстрт неким зеленим покривањем. Како је њалим ове пустиње редиш и оскудан, видели би се по томе, када би се могле настра брајати све одвиљне врсте животиња, које би по броју гуд и како застало иза бдљских; јер њима најје дошљани надух и нешто патљих настојака пешчаного тла, већ доста биљне и органске траве. Пачић не сматраше за позваног да о узамци живого песку одуше нише, већ је само по нешто поменуо. Тако рече, да инесата има врло много, особито скаквача правих (пустиња), паукова жуто еале, жука или валанаца и неке врсте тердо-крилаца, као ип што се на обласцима заричних налазе; неколико врста медунаца, гуштерова а поред ових и једна отровна змија. Од гитица наводи велику шеву, неку итцу, коју вичицаи зову ветрушкосу; а на банатском песку налази се особена спелџа смирнаре и дивале пловце. Пачић је навео неке врсте токунде (веште), које у правом животу песку толико да могу да постоје; ја бар тма не узгледах ни једне а ни једне нахоше карактеристичне јаме. Мени пак за банатску пустињу рече, да се на њој налазе зечева а особито змиа, а удав већ могу да се иду и лисине и курјаци, на које је потпознаи мој сапутници челоу з лав шшо.

(Сарајево се)

рада нанов отрах и тронет у капитализте њене, засула самртиничким таласима све светске ноћаше тргове и берзе. Ону да наведем за пример **Аргентинску!**

То је било пре неколико година, кад је Аргентина са огромним државним банкротством запрепастила седму светску — почвању Јерону.

Са лампендениошу, којој равне нема, позајмљиваде су се Аргентинској републици стотине милијуна. Тада се причало кроз све ступце великих листова, о великом полету и гаданском, привредном напредку ове државе; читаве химне и оде певале се њеном економском снажењу и подизању. Нико ни слутило није могао да ће се све то свршити тако силним крахом.

И гле тај крах, овој благословеној земљи није ни у колико наудио, већ на против. Многи расути новац, већим делом остао је тамо и послужило као крвасц за снажно уздицање не само радности, већ и производње у земљи.

Немачко царство, најјаче је осетило ово уздицање Аргентинаке, па с њоме нарочито и светска пшача литарска. Ту скоро су жуиче дебате у берлинском парламенту, то доказале. Радо би сад скинули себи с прата трговачки уговор, који су с Аргентинском, пре неколико година весело и добродушно закључили, јер је он немачким пољопривредницима довео жалосно разочарање.

Доде је још 1889. године продукција пшенице у Аргентинској износила 5·8 милијуна хектолитара, који су се махом тржили у Енглеској; доде је требало само пет година да прође, да се ситуација на основа измена, 1894. год. ова је земља све запрепастила, производећи 36·3 милијуна хектолитара пшенице, а пољовину од тога увезла је кроз немачка присталишта. Због тога се мора појмити, за што је посланик, граф Арим очнају, у немачком парламенту извикнуо: „Јерона мораће пропасти, ако се за времена не огради од таквих земаља, какав је Аргентинска!“

И додета, данас се не може више да одреди, где леже крајње границе надомности производње аргентинске, када има просторства у тој земљи, да на њој стану и живе 200 милијуна житеља.

Ради осветљена наглог напретка и полета, који је ова земља у последњих десет година учинила, доволно је само два — три података узети у разматрање.

Насеље, које је 1880. износило 2·4 милијуна душа, до данас се удвојило; извоз, који је 1880. износио вредност од 182 милијуна марака, 1894. порастао је на 460 милијуна; Буенос Ајрос, престоница, имала је 1880. само 178.000 становника, сада пак броји на 600.000.

Позајмљени новац, од части је корисно употребљен на радњу жељезница. Земља је равна и километар жељезнице стиге тамо просечно 65 до 70 хиљада динара, које чудо, онда, што се жељезничка мрежа, која је 1880. износила 2315 км. у години 1893. разгранала на 13 хиљада километара.

Ово брзо умножавање саобраћајних средстава, даде је могућности, да се велика просторства досадашњих пасишта, разору у њине за жито и кукуруз и да се овако сјајни успеси постигну. Али тиме је расла моћ и појединих произвођача. Тамо је 1894. године један једини дон Јозе Гивандо произвео пшених 3300 вагона пшенице и с правом заслужио назив „краља пшенице“!

Сем пшенице, земља износи и производи кукуруз, вирниач, памук, шећерну треску. Воћарство такође снажно напредује. Нема градина, у којој би недостајало по које дрво, које се и у средној и јужној Јерони гаји — трешње, вишње, крушке, јабуке, шљане, ораси, лимун, поморанџе, бадеми и смокве. Брескве особито добро успевају и сачињавају читаве засебне шуме, а тако добро расту, да се обично као гориво осуку и троне, чим умање у родом.

Кад се по том узму и обзир грана просторства ове земље, много јаче, пловне реке и згоде за наводњавање; да су реке не само по трговачке особито важне, већ и по богатству рибе у њима, за „прештање“ човечијег рода угодне, и кад се упореде горњи бројни податци и нагли и велики полет ове природним богатством и обилем обдарене земље, онда се не треба чудити, што је барон Хирн својим онтригумним погледом баш ову земљу назрео, да буде друга „обетована земља“ за његове, саптеменико, изгнано Јевреје из Русије....

Пример нам је овај показао, да једна материјално сасвим поустрада земља, ако је природним богатством обдарена и има подухватних и паметних управљача, може да достигне пародно богатства и опоравање, још треба да укажемо и на извор материјалних средстава за извршење сличног економског преобрајаја и у Србији, природно свима богатства обдареној земљи.

Материјалних средстава за извршење свих тих реформација и мера за унапређење природе и радности, има наша држава — у *богату државних шума и државних рудина*. Њих треба јаче да експлоатише, а да их може јаче и паметније корисно употребљавати, треба да разграна жељезничку мрежу, да увеза и побольша остала саобраћајна средства.

Не ћемо узети, да у Србији има под гором, шумом ил' ретким дугосица, ретким обраслим дрветима, колико нам више на намаг прибрана статистика казује, т. ј. 1.800.000 хектара¹⁾. Узвемо да државних шума има на 500.000 хектара; узвемо, не да 1 хектар, као што може да има, носити 4—5000 одраслих дрвета, већ само 80 одраслих дрвета за сечу. Значи да би држава могла одмах 1.000.000 одраслих дрвета да посече и да прода, по 2 ден. само да рачунамо, то чини 8 милијуна динара, остао што би се добило, у ствари скупљеном продајом дрвета, рачунајуемо све на трошкове овог сече и транспорта. У намању руку 8 милијуна динара годишње, сме се рачунати, да би држава могла добити правилном сечом и продајом својих шума, оваквих кнапе су сала!“....

Ми ансмо од оних, који би световани држави, само да чула шуму као цинија у лулу бућаве дукате, па ма се она састојала из самих презрећих и ривних, шуљних и иструљених дрвета — шуму треба сечи и од ње приходе тећи. Развила би се врло јака дрварска трговина и индустрија, да се шума и сад овако, паметно и по реду сече и троши.

¹⁾ Као што је Росо Миле, у његовом делу „о економској и привредној Србији“, него претставо.

Калине се сачува, више се напоје да има државних „за експлоатационом шумом, око 800.000 хектара.

²⁾ 2 ден. по дрвету, то је од врлине талас, просечан за дрвета дебела од 10—20 см. у пречнику. Иначе се налаз могуће припрем пречнику све до 15 см. по комаду — и то за додну по, треба. За просечно рачун, налази се рачунати цена, савом дрвету одређено по 1—4 динара.

Kod nas se kupalo, kako nekoliko preduzimljivih duhova u nas, nabrže kupac na strani, da prodaju oraheove trupce po lepu cenu od 30 din. u zlatu — kako se satirise orasi i ako niko dotle nije vodio računa o tome, da postoje čitavi oraheovi šume. Jesi? posekoste se oraheove šume i branili, a? otada i vidimo, kako svet zaseva i podize orahe, jer se uvidimo, kako oni lepu cenu donose.

Tako je i sa svima ostalim šumskim drvetima i šumama, „Nepola je najbolji učitelj.“

Sa prihodima od drvenih šuma, ovaako eksploatacijski, mogla bi se stvoriti i bez pomoći od strane rudnika drжавних, obilata saobraćajna sredstva, razgranati železnička mreža. Tako bi se i sama glavna mreža mnogo još bolje razvijala.

Prema našem razlaganju može nekom negledati, da he poslednja rasipni je. Ministra narodne privrede, štetno utištati na trgovinu sa šumama i industriju šumsku. Ni u koliko, ako se on bude, po svojim odredbama, strogo prema svakom bez razlike, primenjavao, da sme od sada seba samo onaj ko? puno dotaze o sovnetnosti nima i — ako se što pre i što ozbiljnije pristupiti podebi i ograničavanju šuma.

Opet izlazimo na prvo, osnovno pitanje — o podebi i ograničavanju šuma. Bez toga he i sve ostala pitanja biti jednako pomizana u naad, u dmlu budućnost. A? što se ta „budućnost“ bude više dukižla, preko danas i sutra — biće sve mađe gore u Srbiji, Šumadija he sve mađe prava podagati na to ime, a sve he još više pričicati, da se zove Vreljita i Golotjita!

„Jer naseljeni kantonal nash od starina, njegovom neracionalom upotrebom, neobuzdanim secom, — satirise je a razori. Nastupise one strane i jevnostie poraje, dotle nepokene i neuvajne bujine i polave, gradobite i t. d. sa ogromnim štetama po kulturu i delokupnu privredu.“

Što god je kultura primetnava — hebe je satirise gore, jer nema lakše „depozicije“, no što je seca i prodaja gore za orava — građevinarstvo! To uže saka i najprivretniji i najslužak: ko? god uže sikaru u ruke da uže.

Na šumama se tek vidi, koliko je pojam o zajedničkoj imovini postao nastran, da se one smatraju kao imovine bez sajbije, bez gosa i bez nalzora.

Tu se još više može uočiti, koliko su iznervana i neretgulisana prava službenosti i prava uvođiva šume: ne ima se koliko ko? imi prava, godišnje, da oslece drjeta za gorvno i za građu, volziko sme da pokuši suvaroka, da oslece lesnika, da nasce luda i t. d.“

Dađe uvo kako se objašnjava zavatine i kakve nevole nastajuju zbog neraspoređenih imovinskih odnosa u šumama:

„Zavatine su maom takva svojina šumska, na koju privatni polaku prava, a koja se poznatim putem raspoređila pored veđnih kompleksa drжавnih i onitinskih šuma, ali se ukvala štivala, po ozurama i vinicama njihovim, a svoje pravo osivna na zastarelost. To su mađe vinjice, livadine, negde i zabrana, a maom vlasništva, koja vude svoje porjeko iz davnine. — „Imovine“, koje su se raspoređile zavatinom i zaboravanjem šume, ovo nekadšanje pođaja i naslova za stoku, što je u šume govseha na vesticu ili u javovinu, a najin je vaticana i dave, u brao sledovata svigra i budak — krevitne i rapori.“

Zbog toga su drжавne, opštinske i manastirske, no negde i same privatne šume, ispravosadne, nepredajane takvimi zavatinama se zbog nash je nemoguće, ma? kakvo mole uređeno gazdovanje sa šumama voditi, dokle se one no uklone i ne dignu; nalzor i čuvanje šuma je otelzodno, gotovo nemoguće. No što je glavno, satirise gore i šume, nemoguće je (siretni, nemoguće je otelzoditi sa istih šuma ortakluku sa celim svetom.

Zavati vode svoje poreklo još iz ovog doba, kad se šume nisu smatrale da imaju gosu, ma? vinsto što nije znače, kad nije dravo imalo javnovu ili vrlo malu vrednost. Danas se sve te rđave posledice, toga još gore suvestvata sa šumama, na dnu u dan sve više znaju, broj nauka iz dana u dan, sve više znaju, satirise gore sm? je neobuzdavanje. Gai se ne može jamo „zastarelost“ i „zavatine“ isto nepada — samo „zabrana“ ili onov, zabrane (obezbeđivanje drjeta) pomizavati u zajednicu šumsku imovinu, tu se to isto postajalo tajno — krađom, otizdajom, pakivanom i štetama. Drжавna i onitinska vlast maom je nemohala, da sledu tome, lagano, ali? otelzodno širenju takv dostojiti i stane na put.

Od kako se počelo voditi veđnj rđave u zajednicom, naročito drжавnom dobru, od kako se jeste počele uvajditi štetne i no budućnost nedogledne rđave posledice onako neuužnog gazdovaka sa šumama, koje su posledice siniri i vatri t. j. od nash su rđave i štetne posledice uzlece satirise gore svakome jasne postaje — u onalaku volze po rđave i u stvarnim postajama; od kako se počelo uvajditi, da i šume mogu da uže u predrečtu drжавnih prihoda — otada se počelo ozbiljnije pomizavati bar na čuvanje, ako ne i podizanje šuma i ponuđivanje goteti i krevitne.

Sa postajia šumska zakonodavstva, pa i najin najonije šumske zakon, veđ ostalim uslojevima merama, za jacin nalzor, ako i ne za bođe gazdovaka sa šumama uže su u svoje odredbe prave ekspropriacije (priužnog otupa po oneni vestaka) ili u novcu, ili u razmeni za druga zemlština, te da postaju što bođe gurlavane i ograničavanje šuma.

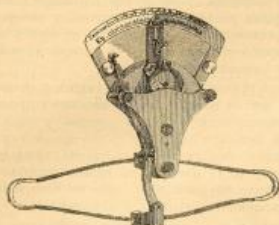
Ali dosledija ortakluku sa šumama, toliko se osladilo, toliko je preno u javnu, ujavno se u duh naroda, da se sada ekspropriacije postaju sa najvećom muom, često se noraju boriti i sa jakim protivljenjem i otporom svoeg stanovništva, pri izvođenju takvog šumskog katastrofa!...

Dađe i sadašnjem rasipnju je. Ministra narodne privrede, treba odmah da sleduju pravi premer i ozbiljnije ograničavanje šuma. Ako ne može, da se nastavi i upotrebi dosadšnji rad po tome, onda ga treba na novo početi, netiskim, geodetskim premerom i kartiranjem premerenih ređona. Biće lakše po tom, ili odmah za tim izvršenie raspava t. j. pravne im? sudske raspave, kad se sve ima snimavati i kad se iz dobičenih slika, može lakše ocenjavati, na koji su način postaje u kompleksima privatne šumske oaze, oplave, klanoviti i t. d. A kad se i ograničavanje na samom delu povrni, kad se udare stane belege i siniri, onda he se lutići premerenih i snimljenih šumama, ne samo međi da sigurnije i tavnije izvršiti ubaštivanje, veđ dobiće se i sigurne porre, koliko gdi ima drjeta zrelih za seču a i za kakvu vrstu građe, finansirane i oksidativsne — pitanje je samo vremena.

Ne znam, kako ide kod nas sa tim „dignim suđenjem“, što ga predviđa nash šumski zakon u ovim slučajima, ali ako to uže može „uzujavni tok“ sudskog postupka, onda je prilika, da he se šumske raspave, protetnuti do suđenog dana. Za to se naberajuju pri raspavama, u ostalim drжавama — i mešane suda u one raspave i naročito onako glavne komisije kakve predviđa čl. 5. gđi „narodni veštaci“ ili advokati u našim komisijama, prevodajuju drжавne komesare i stručnjake sa 4 protiv trojice.

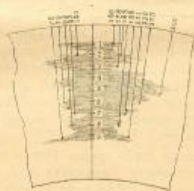
Komisija treba da mu tu sve svrni i što mu je svršeno, svršeno. Anagata može biti samo u određenom, i dužem roku, na višu vrhovnu komisiju najboljih pravnih i ekonomskih stručnjaka u zemlji, postavljenu pri ministarstvu narodne privrede i apelate se mogu primati i raspavati samo onda, ako se iznesu novi dokazi o svojini, ili učinjenoj nepravdi „sopstveniku“, od strane komisije..... I ovo je jedina

Сл. 1. и сл. 2. преставају Бургов снагомер и његов дијаграм. Емпирички, вештањем разних терета набедењена је на сегменту скала, која показује величину снаге потребне за расипање пера (ведери) и за вртачање језица са писалком. Чим престане дејствовати снага, или терет, језица се враћа на средину, на 0 и смири се. Десно и лево од нуле обележене су ступњевима и бројевима мере: милиграма и метар-товара (центе). Ако се расипе снагомер преко обележених крајњих граница његове скале, изгуби потпуно свој еластичитет и није више за употребу.

Слика 1.

При читану дијаграма треба pazити; да се не узимају у рачун крајња колебања, која су потекла од случајних сметњи у раду, удара о камен, од немара запрегте итд.

Слика 2.

Пошто је подела на скали неравномерно удешена, то би било погрешно, узимати и читати средину, као израз средње или просечне снаге, но се мора узимати и с десне и с леве стране увек линија, која стоји на једној висини и која је у својој групи усправних линија средокраћа и свака страна за себе се бележи и сумира. Треба дакле pazити, да поједине тачке, које читамо, увек подједнако одстојање имају од средсрде, те да прочитања вредности одговарају разним одстојањима на учињеном путу (бради). За тим да се увек чита и с леве и с десне стране подједнак број бележака, јер за изналажење средње вредности наравно да није све једно, да л' ће се више повољних или неповољних тачака узети у резултат.

Осим тога морамо при читану pazити даље и на то, да писалка, у свом путу ка средсрди, према смањивању полупречника за подједнаки обележај снаге све мање дугачке оштреје и за то се обележене тачке

морају раднио читати спрам поделе. Ово је врло лако чинити с малим троуглајим угломером, чија се основица постави на дук подељеног сегмента и дужа страна окрене увек средсрди.

Сума свију прочитањих вредности, подељена с бројем прочитањих бележака, даће приближно просечну вредност вучне снаге.

Прочитан дијаграм у сл. 2 гласи и значи:

79	1	168		
101	2	183		
70	3	178		
79	4	275		
88	5	300	$\frac{2 \times 9}{3008 + 747} = \frac{2755}{18}$	$= 153.05 = C$
79	6	275		
93	7	211		
88	8	188		
70	9	230		
747	+	2008		

Ради тачног ширења бразде, пре намештања снагомера на плуг, треба штапићима, на 15 метара од повучених попречних бразда за сваки плуг обележити ширину од 2 метра од отворене бразде. После 3—4 бразде, које су оране са снагомером (и сваки пут узет дијаграм), треба измерити колико је од обележене 2 мет. остало непооране земље и онда треба просечну ширину бразде изнаћи.

За одређивање дубине бразде, треба узети летву дугачку 2 мет. па је на 6—8 места положити попречно преко ивице повучених бразда и онда ива летву у одвесном правцу треба метром измерити дубину, до дна бразде.

Кад изнађемо средњу ширину бразде са средњом дубином њеном, добићемо просечни пресек бразде.

За упоређење различитих резултата, узима се обично вучна снага за qdm. просена бразде, који се добија, кад се средњим пресеком подела средња вучна снага. Нпр. средња ширина бразде = 2,55 dm.; средња дубина = 1,7 dm. дакле је средња пресек бразде = $2,55 \times 1,7 = 4,335$ qdm.; узмимо да је средња вучна снага = 175 kgr.; онда ће вучна снага на квадратни десиметар бити = $\frac{175}{4,335} = 40.5$ kgr.

(Наставиће се)

КРАТАК ПОГЛЕД

НА ПРОДАЈ СВИЛОРУНИХ ОВАЦА И ОВНОВА РАСЕ РАМБУЈЕ.

Као што је већ раније преко свију домаћих листова, у неколико маха објављивано, извршена је продаја свилоруних оваца и овнова расе Рамбује на дан 13-ог Августа у Кузрији.

И ако је о тој продаји извештен народ на време сем преко домаћих листова још и преко среских старешина, ипак је број купаца који су на лицитацију дошли били, врло незнатан број. Најочито је наљу оци да сеоски одгајивачи оваца нису заступљени били; а то се тумачи тиме, што код сеоских одгајивача влада неоправдана жеља да пилхове домаћине не уму да обрађују вуно од оваца поменуће расе.

Продаја је вршена под овим условима:

1. Да се купљена града не смеју имати ни ван земље извозити већ за прилод употребљавати.

2. Да је купац одговоран за купљена града и у случају томе ако их коме у земљи препрода на их тај прекупац закоље или из земље изведе пре него за прилод онеспособе.

3. Да је купац обавезан да одмах чим које градо препрода, извести управу државног имања Добричева, под којим је жигом препродато градо и како се зове, као и где станује прекупац.

4. Да је купац обавезан да о сваком угнутом граду извештава окружног сточног лекара (те да се овај увери да је градо доста и од чега угнуто). Преглед овај вршиће г. г. сточни лекари бесплатно и о томе извештавати управу Добричева).

5. Да је купац обавезан да из оног стада домаћих оваца у које пусти свилогруног овна, изабрати овново домаће расе.

6. Да је купац обавезан да за она града која буду простека од парева за купљених свилогруних овнова са домаћим овама, набави дошнице у своје време над речена града за прилод сазрују друге свилогруне овнове како не би на подмладак скакали њихови отчеви.

7. Сваки купац и притежаоци свилогруних оваца и овнова које имају државни жиг на себи, дужан је исте показати окружном сточном лекару кад год овај дође у дотично место.

Лица која су на предреченој лицитацији куповине чинила јесу:

1. Светозар Буњак из Краљева (привремено станује у Туририју) купио је: Овнове жиг број 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 14, 19, 22, 23, 24, 28, 30 и 31, и овце под жигом број 2, 9, 11, 13, 22, 23, 27, 30, 32 и 34, све за 281 динар.

2. Таас С. Панчић из Свилајнца овново под жигом број 1 и 10 и овце под жигом број 19, 41 и 43 све за 4550 динара.

3. Радосав Пајић тожак из Туририје једног овна под жигом број 18 за 13 дин. 20 п.

4. Лазар Милош трговац из Параћина, овна под жигом број 15 за 13 дин. 20 п.

5. Лазар Т. Симић председник општине параћинске, овново под жигом број 11, 21, 25, 26, 27 и 29 и овце под жигом 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 33, 35, 36, 37, 38 и 40 све за 359 динара.

6. Драгутин Димитријевић шеф жељезничке станице у Лесковцу, овнове жиг број 15 и 20 за 22 дин.

Продато је дакле свега 29 овнова и 41 овна; укупно 70 града а за суму од 733 динара и 90 п.

Као што се види цена је веома ниска али држава није ни имала за циљ да јој та лицитација донесе што више непосредног прихода. Главни циљ продаје састојао се у томе да држава том лицитацијом унесе у народ извештај број добрих прилодних свилогруних оваца и овнова те да се домаћи сој оваца побољшавају почне.

Од патриотизма, савесности и књижевности поменутих купцаца у мноштве зависи, у колико ће држава у тој својој тежњи успети, јер ако се купци не буду

најстроже придржавали оних услова који су у предњим гачкама изложени, природно је да ће жељених успеха бити мањи и спорнији.

А и од брижљивог надзора и потребних поука господа окружних сточних лекара много ће зависити правилно поступање и постизавање потребних успеха са купљеним грама.

Господа окружни сточни лекари треба да надзиравају и поучавају како у погледу укрштања свилогруних овнова са домаћим овама тако и да воде надзор над чистокрвним запатом; јер се наред види да су неки купци узели и оваца и овнова, у намери да имају запат чистокрван. Те купце који ће имати чистокрван запат треба господа окружни лекари да навикну и на вођење „жига о пореску“.

Удајући се како у купце тако и у господо сточне лекаре, ми се надамо, да ће ово прво пуштање већег броја свилогруних оваца и овнова у народ, заиста уродити жељеним родом јер су ова продава града извршена а сем тога, сва су се ојачала на државном имању Добричеву те су навикла на наше подвезе. Еле, ако се ма каква неуспех деси, неће се исти моћи ни уколико да припише грима у кривину.

Овом првом лицитацијом руководио је сточни лекар запада Добричева господин Михаило Буђевац уз присуство осталог заводског особља.

Завршујући овај наш поглед на споменуто продају, надамо се да ће се ова раса оваца у брзо у народу омили и да ће пуних година долазити на продаје истих знатих већи број купцаца, јер је запат те врсте оваца у Добричеву велики и биће продаје и пуних година.

Нека би дао Бог да не само српска фабрика вуњених тканина у Параћину, могле у најкраће времену да подмирију сву потребу набавку финије вуње из наше земље а не, да буде и даље приморана да сву финију вуњу купује у туђини, — него да и све српске домаћине имају такве вуно за подмиривање својих домаћих намирница.

На завршетку ћемо рећи још и то да су овце расе Рамбује за сваку препоруку и у погледу брзог развијања и у погледу обилности у месоу.

О ПРОИЗВОДЊИ АНАСОНА.

До ратова за ослобођење и независност ништа није било познато код нас о култури анасона, ове врло важне и користне трговачке биљке. До ратова је се она била произвођела у Турској, Ази, после ослобођења, ниш вредни произвођач из Врање, Бела Црква, познанајући трговачку вредност ове биљке, — он ју је најпре сам почео произвођати у Врању. Али, пошто су се и остали произвођачи брзо уверили како важну улогу у трговини игра анасон, како се произвођаца анасона произвођачима рентири, тако, да се ни једна друга наша културна биљка тако добро рентирира не може — то су наскоро и остали произвођачи, угледајући се на самог вредног колегу, Цинка, почели ову важну културу бавити произвођати, тако да се данас она бавља у Врању у доста знатном размеру произвођати.

Пошто је произвођаца анасона врло важна ствар по читавце „Тешкево“, то нам је примера та: да са овим ретцима упознано читаоце његово о овој трговачкој биљци; о његовој култури; као и о његовом доходу.

Анасон и по својој мисрској и по својој форми сличан је мирођици, том само развијеном, што расте много већи од миро-

јаве и што доноси род — плод — семе, у кошуљци као и јечам, ради чега се и производи. Семе — плод — му је ситуација од јечма и има врло лепо и пријатан мирис, а тако исто: корен, струк и лист.

Сада се с прелећа, чим се омава загреје, а то је од 30. Марта. Сада се на оваке — кућине — овако исто као и кукуруз. У овак — кућину — меће се по 20 зрна. Копа се два пута као и кукуруз, и то: први пут се праша, а други пут се загреје. Када порасте, онда се вежује овако исто као и винограда, што се вежује. Савршена од 15—20 Августа. Јање се као и жито. И мећа, као и жито треба ањети онда, наза још није потпуно сварео, када је, дакле ружан. Пошто се пољке овако ружан, то се остани дан, два, да се просуши. Јер, ако се не просуши, он ће се упалити и покварили. Пошто се овако просуши онда се веже у снопове оваке исте као и жито. Вежбање се ово при рањеном слагом.

Пошто се, дакле, анисон на овај начин пољке, просуши и у снопове повеже, онда се носи на гунно. Ту се шалоба овако исто као и жито, па се за тим врше коњима. Цео овај посао обавља се овако исто као и код вршене лата. Пошто се добро оврше, онда се слама озоко и избаца на страну, а овај се плод оловат зрне на гонилу. Са ње се гониле вејте допатама, пошто оловат тријера нема, али је, много боље вејте на трају.

За тим се меће у шапове и носи на кољина — коњима — дома.

Што се тиче прихода његове, са једног хектара, то зависи од доброте земљишта, како је ово приутовољено, као и од саме године. Ако је, дакле, земљиште још, добро приутовољено, семе рано посејано, као и ако је година берљитна онда нешто ове трговачке биљке може врло богата испаста, тако, да се са једнога хектара може добити 1.200 килограма чистог, овејаног зрна.

Што се тиче цене овога производа разликује се, да и она варира, као и свака друга трговачка роба. Цена овога производа варира од 0.50—1.20 динара. Разликује се, само по себи, да је ова цена последња у најповољнијим случајевима. Но, ми, узимамо средњу цену, узимамо, да је берљитна год, најбоља, да је, дакле, са једнога хектара добијемо 1.200 килограма плода, да је овај производ по највишој цени, по 0.50 динара, од једнога хектара, а то је, дакле: $1.200 \times 0.50 = 600$ динара. Или: узимамо средњу цену и средњу принос; узимамо, дакле да смо са једнога хектара добијемо 800 килограма плода, да смо овај, плод продали по средњој цени, по 0.80 динара од једнога хектара, то, дакле, анисон: $800 \times 0.80 = 640$ динара.

Или овог се, дакле, примера јасно види, да ни једна друга наша култура биљка са једнога хектара не може овако богат доходак дати као анисон! Ово није само то рачун, оно су чим производачи прихода, да се оловико са једнога хектара може прихода добити.

Када се још узме у обзир и то: да се приликом културе ове биљке не тржили више радне снаге, ништа него, него ли код другог културног биља, као и то, да ове вредност семена, оде врло мало, онда тиме још више ову биљку треба производити.

Код нас анисон се меће у вази, у шибру, и то 320 зрна у један вази, приликом оловна ракије. Од места ракија добије се, пријатан мирис.

Међу тим, анисон се у великим количинама продаје фабрицима у Италији и Турској, од кога се праве известне есенције.

Земља се за културу ове биљке, приутовољавала овако исто као и за кукуруз. Неки производачи па и ову један пут, али, разуме се, да би много користије било, да се ове два пута, и то први пут у јесен, па оставе преко зиме брадо неподржане, да на њих дејствује елементарна снага, као што су: снег, мраз, киш, ветар и др.; а други пут прати пред само време.

Ђубриња га треба са свим згорелим ђубретом ако се жели од њега што веће пористи.

Према свему горе реченом, ми најпотпуније приутовољемо нашим производачима правити ове овако врло користне биљке.

Р. М. С. Пешић.

ИЗ НАУКЕ „О ЧУВАЊУ ЗДРАВЉА СТОКЕ“

НАУКА О ХРАЊЕЊУ.

Д-р Варанеког.

ПРЕВОД

А. Најдановић.

МАКЕ ЛОНДОН.

Разлика науке о хранењу.

Хранење домаћих животиња претрпело је у току хиљада година велика промена. Док су се животиње некада у двоек ствају лети са сочним храном, зими са сувом храном и шумским пулопцима ракијан, данас су научене на свакојкој могућу врсту хране. Утицај променљивих одношају у хранењу отицје се у главном променљивошћу у облику тела и својства њених модерних животиња. Још и уреднији принос хране лети и зими, а такође и сингајне хранење у младости доприноси им је у тецају генерација већа пораст, добијање и рано сваревање. Али с друге стране нису изостале и хрњење стране од даљина различитих мање природних хранењих средстава. Један накин ред болести код ових прилика излучајемо, по томе дањина наука о хранењу изискује тачније знање о појединим хранењим средствима, то само на овај начин добићемо животиње заштатити од свакојих шиновољних утицаја.

Хранење је кола било за време Римљана слично данашњем. Зелена храна лети, зими јечам, сено и слама спада се је у опште пољима давало. Говед пада су лети по шиваљима, зими су добијали сламу; сено, лишће (исписи) и за време рада јечам. Од зелених трава сајене су само ливади по неком календару за хранење, који је у употреби био, па сваки месец било је према одређеним разлозима извесна утарфања и изрочување количина хрњањих средстава.

Ово и сипње су такође биле упућене на природну храну. У средњем веку имену се животиње питаће боље хранење по у старом, и говече је највише питаће сав до конца прошог столећа као машини па ђубре и као једно кузно као, а само је због тога хрњање, да па окуно ђубре производило.

Тен у другој половини прошог тога столећа отпочиње се извршавати у Европи целокупна промена у хранењу и чувању повопривредних животиња. Док се за време средњевековно знало од шиваљних хранењих средстава само за мешовиту храну, дотле су од почетка овог века разне врсте детелина, цинозира и рено у великој количини сајене, које су животињима добро дошле. Фабрична отпаците разне врсте, као и нове хранење биљке појављавале су се сваког дана на светским пазарима и за храну су употребљавале.

У 1843. години одогао се је први импулс за оснивање научне науке о хранењу, пошто је Лебиг први пут јасну слику о процесу хранења животињског тела дао. Онита са хранењем су попушани од научних људи као што су Neuberg, Weckerlin, Groden, Laves, Gilbert, Henneberg, Strohmann, Kühn, Wolf, Rubner, Tott и други. Опште су ставице за хранење подигнуте, на основу којих је данашња наука о хранењу свој облику добила. Са овим опет ни неможе тврдити, да је данашње тако звано рационално хранење готово измучено, широтни се од развија непрестано и потребује још труда многих људи да потпуно буде.

Цел хранењу.

Тело животињско састављено је из воде, беланчевине, масти и минералних соја. Све ове материје мора животиња да добије с храна, да женог произуђи. Најразличитија хранења средства узима животиња у се у ноћип шиварној форм химичких једињена, она се распадају у животињском телу под утицајем киселина у простја једињена, и постепено подлежу променама, да би напоследку као прости крајња производат из тела избачени били. Ове промене отицају се са именом промена материје (Stoffwechsel).

Код одраслих животиња је хранење највише изгубљених материја променом материја, код растењих пак животиња сем тога још је и умножавање телесне масе.

На добијају ја животиња пипану нахрану, то у процес промени материја сустандице бавају из тела избачене, под тим

животnosti животиње namirivane i posle izvesnog vremena, kad 40% svoje prethodne telesne težine izgubi, umiru od gladi. Smrt je ranija kad su poravnale životinje ostavljene bez vode, lešće dolaze u protomom slučaju, one obično umiru otprilike između 20—30 dana. Težo namirivane životinje je sasvim namirivane, preza su pravna, skupljena i mast [noj] gotovo sasvim iznevalud.

Za namirnu životinju radnjama izgubljenih materija životinja se osobitno osećajima opominje. Gubitak telesne mase oseća kao žeđ, svaku ostalaku materiju kao glad. Potrebu za hranu pokazuje izvesnom prazninom stomaka i preza. Životinja ustožavaju glad primamljuv hrane, pri čemu osećaju zašćenje nastupa čim se stomak napuni. Među tim to nije dovoljno da životinja glad utolži, jer dobijaju neposrednih materija, glad je za izvesno vreme utoljena, ali ipak može od gladi umreti. Za namirnu ustrožbenih materija mora životinja hranu dobiti, s jedne strane za zasćenje gladi, s druge strane da izgubljeno opet može namiriti.

Hrana sretna, koja u sebi dovoljno suustavnija sadržavaju, da težu izgubljenu namirnu daju zovu se *hranebe materije*. Samo stvaranje materije mogu hranebe materije biti, t. j. takve, koje dejstvom raznih snova u krvi i lezije protereti mogu. Nesvarljive suptancije nisu nprizakve hranebe materije. Sretna za hranu obično, sadržavaju stvaralne i nesvarljive materije u različitim odnosima mešavina.

U fiziološkom pogledu hranebe je da životinju u životu odmiraju, i u tome hranu treba u tolikoj količini položiti, da se prinosom materija izgubljene suustavnija namiriti mogu.

Hrana, koja je u stoju životinju u ravnoteži da održi t. j. da životinja niti u teavini dobio niti izgubi, zove se *postojana hrana* i stave *postojano stave*.

U privrednom je pak pogledu hranebe ne samo da životinju odmiraju u životu, već od nje izvesnu korist da postigneno i to: od mesa, masti, loja, vune, izvana, snage i ploda, po tome moru se osani one količine, koja je za promenu materija određena, još jedan namir za produkciju dohati.

Hrana, koja služi ne samo za odmiranje obične promene materija, već takođe i za proizvodnju koristi, zove se *produkcijona hrana*.

Dane poloprivredni treba da se stvara, da životinje jevanije i probavljajice hranimo. Poloprivrednik mora po tome uzeti odredenu bati, da njegove suštine, u gauditaju proizvedene hrane, koje nisu za namirnu, u najvažniji životinjski esnal preobrtati. Pruženu biljnu hranu, koja se preobrtava u meso, mast, mleko i t. d. ispredaje se lagano; na protvu svaki poloprivrednik nina da ne njegovo zdravlje saeno i slanu produzo, niti bi nina oni produkti približaju namirnu cenu dostignu.

Dnevno davane t. j. količinu, koju jedna životinja za 24 sata dobae, zove se *dnevni obrok*. On se ne daje u jednitu već os u nekoliko porcija daja i daje se za pojedine obede.

Govece, ovca i koš su na biljnu hranu unuženi. Svađa i pas na biljnu i mesnu hranu. Vapnu hranu najviše i najkorisnije u strobuje govece i ovca, u malom stepenu koš a najviše svinja.

Хемijski састав хране.

Hrana je sastavljena iz organskih i neorganskih suptancija.

Organska su jedinjenja ali azotasta ali bezazotasta. U azotaste suustavnije računaju se belančevina, u bezazotaste ugljeni hidrati i masti.

Neorganska jedinjenja sastoje se od vode i mineralnih solju.

Organske hranebe materije.

Belančevine.

Polančevine, albumini ali protejini su najvažnije hranebe materije, pošto se sva teavja životinjskog tela iz njih sastoje, i bez belančevine životinje ne mogu živeti. Što je hranebe sretno bogatije belančevinom, u toliko je ono hranjavije, i u toliko mu je veća najvažnija cena. Hrana bogata belančevinom je pred najvažnija hrana, jer od nje životinje su u stoju da produciraju snagu, meso, mleko i mast [noj].

U biljkama belančevina se naziva u želičama i pojažuje se u tri različite grupe kao: biljna belančevina, lezujini i leznak.

Biljna belančevina najviše je rasprostranjena i pojažuje se u svima zelenim biljnim delovima. Ona je u mladim biljkama u bogatiji inozini, naprotiv u stariju u manjoj. Od pojedinih biljnih delova sadržiava seme najveću količinu belančevine nešto manje leznak, naprotiv najviše stabljaka.

Lezujini je u bogatiji inozini u semenu mekurastih biljaka, osobito u granju, pasudu i granorici.

Leznak obrazuje jednu žiljavu i lepljivu masu, i najomiljan je u vrenjuju kati (švicenje i rakji). Leznak daje brastu sposobnost kad se sa vodom pomisa da napraviti žiljavo testo.

Osim belančevine pojažuje se u druga azotasta jedinjenja, kojima se ne može pridati dejstvo hranebe. K ovoj grupi pripadaju *amidi*, koji amonijakovi jedinjenja preostavaju u mesu hranebe. Oni se nalaze osobito u zelenoj hrani u velikoj količini. Najvaž ovi pripada i azotasti silicijasti materija, koja se pod azotastim uslovima u šefer rasпада.

Углавни хидрати.

Znacajna jedinjenja uzred ugljenika, proizilazu otuda, što ona bezazotasta jedinjenja prava ugljenika, hodilazni i viskozna u stoju se srazmerno sadrže kao vodi. Oni se bogato u hranačim sredstvima nalaze, i najvažnija cena hranebe materija bogatija sa ugljenim hidratima deleno je jevanija, nego bogatija sa belančevinom. U izvanstomku čuvene vnađu oni zadati da nakopane od izvesnog stavlja belančevinu. Pri dazavu jedne hrane, koja belančevinu i ugljeni hidrate sadrži, biće jedan deo skupljene belančevine od raspadaju vnađu, dalje belančevina je ustrožena. Hranebe životinja jedino sme sa ugljenim hidratima imoguće je, jer bi upnuze, kao kad ne bi nikakvu hranu dobae.

U ugljene hidrate računaju se štirajni, šefer, vlaknasti končiji. Rohberg deklarira biljna žiljav i biljni galezet itd.

1. Štirajni je u viskom staju beo prinač, beo mirisa i ukusa, u biljkama želičama nalaze se u formi miazih zrnata, Osebito bogato nalazi se štirajni u krompiru i vrenjuju kati. U hladnoj vodi ne rastvara se, u stojačoj nabubre štirajni zrnca i obrazuju jednu masu podobnu krtinu.

2. Šefer se nalazi u biljkama ponajviše u formi sirovog šefera, reže groljavog. Bogata su sa šeferom šeferna rena, mrkva i zelena kukuruz.

3. Vlaknasti končiji (Rohberg) ali biljni končiji su poravnalo biljne lezije i obrazuju svetlet bilje, oni se u velikoj inozini nalaze u zelenoj hrani, esnu u slamu. Kao sretno za hranu su biljni končiji od vrlo male važnosti, ipak među svima hranebe materijama kod biljaka os najviše nalaze. Sa ovih uzroka je najvažnija cena vlaknastih končija vrlo mala.

U mladom staju, dok god je mebrana lezije u biljke tanka i veđna, namiraju se biljni končiji ćedolova. Mlade, sopte i pitome (veđne) bilje sadrže lezujine, koja izvesnu vrednost u hranebe ima i životinje je dosta dobro svarljaju.

U starijem staju, čim su biljke u razvoju odmakle i stabljake oprinjavle, biljne lezije prtrije izvesnu promenu, one su dobae, čaršije i suustavnijama lignina (drvenasto) naukuca se. Čim dozvolu postane drvenasta stabljaka je biljke otvrdla, čarsta i rezistentna. U ovom staju biljna vlakna nazivaju se lignini, ona nemaju vnađu nimalu hranebe materiju i po gotovu sasvim su nesvarljiva. Pri ishrani praju oni ulogu bilzast (zabafete) materije, da bi stomak i preza ispunili, i nepravilno osećajima praznine nareret kanala uklonili. Slama i strobutone sadrže najvažniju količinu suustavnije lignina.

4. Destrujni, biljni žiljav i biljni galezet nalaze se u maloj količini u hranebe sredstvima. Oni su hranebe materije, stvaranje su i hranebe dejstvo im je kao i kod ostalih ugljenih hidrata.

Масти.

Masti imaju sličnu važnost za životinjski organizam kao i ugljeni hidrati, ali ipak od ovih imaju jače dejstvo. U prvoj liniji one su u stoju donose belančevinu da zamene i organizam od onalada da zamene. Njihova najvažnija vrednost je jevanija po belančevinu, ali njihovu važnost ne treba pot-

целовати, jer су оне уштедило хранљиве састојке. Оне чине дупла жренив ефикасност према угљеним хидратима.

Животиње које се хране билаком природно подносе у мањој количини месо, велику количину не могу сварити и проузрокује несавршеност са њеним последицама. Тако месође не могу животиње издржати као и угљени хидрати, и она би уштедиле, управо тако исто као да није никакоу храну добила.

Билке садрже обично само малу количину меса, највише садржи месо састојеке билега из кога се рејти (уље) цеди, као на пр. од лави, репице, суфлорете, нонопе, буноког шира и т. д. Она садржи до 50% меса. Богату количину меса садрже и копицаја јаја, напротив знатно мање кукурузно и јечмено зрнање.

Хемијска анализа означаје све супстанције, које су постоје у сировој хране излучене (исцеђене) као сирове материје (Rohstoff). Оне се састоје у главном из меса, осим тога налази се у њих мало хлорована, нешто воска и емолате материје, којима се не може прадати никакво хранљиве дејство.

Неорганске хранљиве материје.

Вода.

Вода која је у билакама, зове се вегетативна вода. Са изузетком меса и водних забричних отпадаја (ивиска дибра, риквица шира, репички отпадци при цеђењу) вода се у осталим билакама не налази у довољној количини, да би животиња доволно напуну за изгубљено добила. Недостатак мора се наћи набавити. Без воде животиње не могу живети, оне изгине и угни, по томе је вода једино хранљиве састојке.

За парене је вегетативна вода одвећ пуна. Она хранљива састојке са довољном количином воде, брине се, лише се и боље се сваре, него суна и са мало воде. Богата са водом брине пролази кроз цревања брже (код говеда отворице за три дана), сировина са водом напротив за дуже време (код говеда од парине за 4—5 дана). Прва производи месо, последња суво (уборе) блатују. Како важно дејство има вегетативна вода на производњу меса познато је. И ако би се на пр. крава сува храна дала и издовољно вегетативна вода напунила обични, и богатији напунити, то је ипак она мање месо произвела.

Само хранљиве састојке, и само савршено су изгледа, садржи у себи извесну количину воде, али садржи на пр. 5—10% воде. Храна која је у пећа сушена, да потпуно воде изгуби зове се сирово супстанција. Колико воде једино хранљиве састојке садржи, лако је одредити мерењем пре и после сушења.

Минералне соли.

Минералне соли добијају се из билака, кад се исте сагору. При томе вода испара, органске супстанције изгору и заостаје само пепео, у коме се минералне супстанције налазе. Луђење пепела добија се Kalk puter, Kalk Magnesia, гвошће, које су са фосфором засељеном, суворном киселином, хлором и угљеним у соли одређене.

Садржи минералних соли у храна за храну је различити. У опште садрже више минералних соли оне билке, које у снажнијој и набућеној земљи расту, него оне у посијој. Особито богате у солима су семена билака, из којих се лупина (уље) цеди, као и изврне врсте деглативе и извадног сена. Мале соли садрже крошница, репе и сламе разних лута.

Највећу количину минералних соли потребује младе животиње, које су још у расту, jer су се за образоване костију потребне. Такође морају добити много минералне соли стезне црвце за образоване плота и млека.

Под обичним околностима добијају животиње довољно соли у датој им храни, и оне имају у извештајној количини соуда, да је у опште од исте мање потребне. Међу тим још настућити околности, где оне цијмо мало минералних соли добијају, као на пр. под претезањем хранепа са сламом, промиром, репом, дибором, киселим сиромачином са минералним солима. Тада настуја гледи на се и бољешавност је неизбежна последица. После извесног времена животиње угни, кад им се две соли одзну.

Купина се (Chlor natrium) је неопходно нужна, како за парене, тако и за одржавање пољиване сокова у извесном концентрацијом степену. Енергија промене материја, здравља,

способност за отпор само се може са добитком кућине сози одржати.

Фосоро нисели је креч особито од врло важне важности за образоване костију. Највећу количину оне соли потребује за образоване костију младе животиње, и које расту, затим стезне, изарбене и т. д. животиње за образоване костију пуноког плота, такође и млечне крвце.

У храна богатој са белачицином има у довољној мери фосоро ниселог креча. Храни за се животиње са храном, која је сировина са фосоро ниселим кречом, то се код њих појављује болест костију, која се код младићких животиња зове „ракхитис“ (Rachitis) а код одраслих „Остео малација“.

Rachitis (енглеска болест) најчешће се примећује код јагњациа, ређе код телад, пасуца и младих кућава. Ова болест узела извесно недопунско унос фосоро-ниселог креча. Изи сисавци добијају матерно млеко, које у себи мало креча има, или у опште храну коју у себи мало креча има. Услед тога креч није тврде и чврсте, већ меке и савијају се. Младе животиње иду укочено и рамају, у изгубионо састоју болоне и надуњено су, и кости се искриве. Не учина ли се брза помоћ, то животиње услед изнемоглости угни.

Osteo malacia или немоћност костију долази само код одраслих животиња, особито код крава, ређе оваца и краваца. Узрок лежи у издовољном уносу фосоро-ниселог креча, који су услед тога поразне (суљанима), и нису чврсте, те услед допунског кречу долази она се болест појављује код животиња са напунскошћу, да изводе у дрвена оруђа лупу или да гвођу (гвођу). Затим се животиња укоча, отрома, забуну се, после извесног времена непрестано лежи, дише тешко, измишља и напунскошћу од изнемоглости угни. За врне трајна болести лоне им се кости без никаквог упркоа (ребра, кукови, бутне кости т. д.).

Обе болести постојау из истих узрока, чешће појављује се у једној истој штаци. У некојим местима и пределима је ова болест болест штационерна, кад су биле израсле из издовољно, испекотом, гледином или баритом земљишту, и одвећ мало кречних соли садржају. У неким пределима појављује се за врне суше и изврне хране. Неанасно од предела појављује се тамо, где се храна даје, која нема у себи довољно креча, као што је од крошница, дибре, репе и сламе.

Обе болести лако је отклонити и спречити их, кад би стојали, сјагнати, испрасни животињама, у другој пољини сте ности, сјагнати и испрасити, и за врне сасања, доволно количину фосоро-ниселог креча дала. Према томе треба хранити их са добром деглативом и извадном сеном, поглама (поглашница) од уља, мекњана и подобним хранљивим састојкама, која су богата у минералним солима. Је ли врне за пачу настујало, то је хранене извесном храном, најбоље састоје за отклањање оне болести. Овим тога треба фосоро-нисели креч као прешпарано коначно брашно (малим животињама до 10 грама, великим од 20—30 грама) дала. За ону сврху треба сагорети у бело стезно, за тим их у сољној киселини растварати, овај раствор са амонјаком пресити, и на два стазина се талог од фосоро ниселог креча, и добијену масу треба осушити. Овај се добијени прашак фосоро-ниселог креча лако сварује. На месту сукоп препаратног коначног брашна може се са успехом и у врнују напуњена креча дала. Међу тим она не садржи никакво фосоро-ниселину, па по томе је и од мање дејства.

Гвошће, кога тело потребује нарочито за образоване криво-боје материје (Blutfarbstoff) добријо организам са белачицином. Обично добијају животиње са храном доволно количину гвошћа, jer у највиша количина доволна је, а организам за дуге време може бити и без гвошћа. Међу тим достаје се гвошћу шут, особито код оваца, да оне животиње оболелује због недопунске количине гвошћа од бледоће (Bleichsucht, Chlorose). Овај је број црвених кривних зрнаца умањен, и налажење су бледја и сировишања у гвошћу. Потезне оне имају кожу бледе боје, а тако и што и вадаше слузколик. Недостатак гвошћа у услед тога проузроковао болести, најбоље се отклањају, кад се храни при додаје ржа од гвошћа или галица (дешно $\frac{1}{2}$ —1 грам).

Сони налази од особите су напунити за образоване месо. Оскудије у калци солима не треба се ипак плашати, jer готово у свима хранљивим састојкама има калци соли у прегогатој количини.

Такође не треба се плашити да ће организам сундуше мало магнезијске добити, за њу је потреба мала и она се сундуше налази.

Садржина хранљивих средстава у хранљивим материјалима.

Садржина хранљивих материја у хранљивим средствима је различита.

Има хранљива хранљива средства, која су у хранљивим материјалима изнадом садржана, да животиње откувати могу, као на пр. дегелина, добро извадено сено, пашња грбава. У хранљива хранљива средства долазе и тако звано сважама хранљива средства (Krautfutter). Под овим разумевају се хранљиве материје, које имају садржину хранљивих материја имају у мале су садржани, као на пр. јечам, овас, грашак, пасуљ, дегелина, козањак од уља и т. д.

Али има доста сиромашних и беспасних хранљивих средстава, која мало хранљивих средстава имају, као на пр. слама, липови, тврдо стабљинасто, устајао и зацело сено, киселе траве, крошња и рене и т. д. Хранљива са сиромашних хранљивих средстава, да и ако се у великој количини дају, нису доволна да животину пристојно исхране.

Садржина у хранљивим материјама не зависи само од дотичног хранљивог средства, може још читав низ околности утицати, које под једног истог хранљивог средства садржину у хранљивим материјама час поминују, час опет смањују. Нема биљке по томе може бити хранљива, други пут сиромашна у хранљивим деловима.

На садржину хранљивих средстава у хранљивим материјама утичу следеће околности:

1. **Степен развоја биљке.** У којој је млађа и старија биљка, у толико више баланчевине има, такође и део-улова биљке има највећу садржину хране. У којој је она старија, у толико оштар садржана баланчевина, дрвенити делови поминају се, а хранљива вредност биљке знатно онда. По томе у Мају покосено сено боље је, него оно у Јуну, а ово опет боље је него оно у Јулу или Августу. Млађе биљке које су пре цветања поновне хранљивости су него оне после цветања.

У погледу поделе хранљивих средстава у појединим биљкама, обично има највећу садржину у хранљивим материјама лишће, знатно мање стабљина. Ове две се врло хранљива храна за животиње да се има, то треба млади детелину или млади трнову покосити; ако се сено обе добити, то се требају оне носити за време цветања, пошто у ово време највећу количину, поред прилично велике садржане дају. Осим тога треба на оне пашња, да се што је могуће више лишће одржи, јер оно је најхранљивији део биљке.

2. **Блажа и губрени.** Снажниа и добро нађубрена земља даје у опште биљке богате садржином у баланчевини и минералним сољима, по томе имају највећу хранљиву садржину, него на испошњеној и на нађубреној земљи. Испошњена (мишљав) пашња и младају дакле биљке сиромашне у хранљивим материјама. Најбољени пашњама и младај напротив врло хранљиве биљке. Оваква је исти случај и са испошњеним и на најбољеним пашњама.

3. **Преле.** За одговарајуће развиће потребно је биљки довољна количина светлости и топлоте, иначе је развиће пренишито и садржина хранљивих материја трни улед тога знатно. Све биљке у хладовини израсте, као на пр. шумско биље, садрже много воде, али зато мало хранљивих материја. Такође су биљке за храну у влажним и ладним годинама сиромашне у хранљивим материјама, под околности могу за једну трајину мање имати хранљивих материја, него у тојој години.

И време за преле жување је од важности. Суво сакупљена и сређена хранљива средства имају увек већу садржину у хранљивим материјама, него она која су покосила. Испрано кином може на пр. сено до 25% од својих хранљивих материја изгубити. Губитци могу још већи бити, кад се хранљиве материје које се жују по ивици и влажном премешу убађују и углаве.

4. **Чување хранљивих средстава.** Начин и време трајања чувања има такође извесни утицај на садржину хранљивих материја. У којој се дуже сено, слама и жито чувају, у толико се више губи баланчевина. По томе је увек околности сено боље од лангелог. Губитци износе неколико процена. Крошња и рене губе, кад се дуже чувају, баланчевину и угљени хидрате, сасвим знатно при хладној и дугељу, и по томе ова хранљива средства требају се с јесени и зими за храну уопште

бити. Упркос овама зелена храна, да се под земљом или под земљом чува, прелази при чувању у кисело време, и при томе један део угљених хидрата изгуби се, која се претварају у киселину.

Сварљивост хранљивих материја.

Од хранљивих средстава не захтева се само, да она имају хранљиве материје, по морују још и да се савршава. Нема хранљива средства одликују се својом великом садржином хранљивих материја, и у гроб томе како се један део у самој ствари свара, други губи се као несавршава. У овом погледу рач је о велико савршавању и толико савршавању хранљивих средстава. Под овим разумевају се таква, чије се хранљиве материје потпуно или у већем степену свара, као на пр. млеко, месо, јаја, млада зелена храна, рена и т. д. Тешко савршава хранљива средства саврше често знатно количину хранљивих материја, једна извесни део има се не асимилира уопште, већ се са изметима да поље изобита као несавршава, као она што су на пр. грашак, пасуљ, тврдо стабљинасто сено, слама, липови и т. д. Ова хранљива средства проузрокују гајеноју пут елиминације штете, особито кад се оне у већој количини животини дају, које нису на њих навикнуте. Ту настаје несавршавост, затвор, изабу, кожна, све саме болести варених органа, које су било због суве хране и због проузоровано ладно даље кретање у правном правцу, било због велике количине, које је претоваривање и развиће гајеноа у стомаку и преном кашају произила, и тешко успрешавање (реорорнају) уздовају.

Степен савршавости једног хранљивог средства зависи с једне стране од самог хранљивог средства, с друге стране од моћи варења животиње.

У опште је нека храна у толико савршавају, у којој више вода у мање влажних влазна има. У влади сочним биљкама су дилне хранљиве материје у знатном великом степену савршава, него у ствари и тврдо стабљинастим. Зелени храна има већу хранљиву вредност, него од ње направљено сено, у којој је количина коштава, у толико је само несавршавају. Из истих узрока боље сварају животиње на пашњама кратку зелену траву са пашњама, него она у штаљ хранене животиње са високом стабљинастом зеленом храном.

Од баланчевости материја приближило су све савршава, што гад се оне сунтајанију у млеку, меду, рени и крошњу налаза. Отпунајачи четвртине и више баланчевости садржане су савршава у количини од уља, житу, мекхустицим биљкама, као у младој и сочној зеленој храну. У обичном је сениу половина, а у слами мање од половине садржећих баланчевина савршава.

Од масти савршава се, у количини од уља и зривају у великој количини 80—100% у различним врстама сена у средњу руку 50—65% у разној врсти сламе најмање 35—50%.

Од угљених хидрата савршава су најмање она у крошњу, рене и жету 70—95%. У којој више влажних делова једно хранљиве средство има, у толико су мање савршава угљени хидрати. Што је млађа биљка у толико је више употребљива за савршавање и обрину. У ивици аржатама сена треба оторилање волонина, а у ивици трепана сламе једна трелина влажних делова да је савршава. Међу тим и ово зависи од врсте животиње. Говече и овца могу у опште много више влажних делова да сваре но коза.

Мој варења код животиња.

Индивидуалитет животиње и њена снага савршавања разликују знатно на савршавање хране. Посматра се свакодневно, да различно на корист употребе једну исту храну две животиње исте врсте. Једна свараје боље и продуцира више меса и млека, друга мање.

Мој варења код животиња зависи:

- од здравственог стања,
- од равније њених варених органа,
- од састава хране,
- од мира.

Здраво стање варених органа главни је услов у опште правалног варења. Јесу ли други органи болесни, они такође рђаво дејствују на одржавање, јер је варење поварено. Животиње не једу храну али имају врло слаб прохтеа на храну,

и у таквом случају је разумљиво, да и правилином нарењу не може бити речи, много већи је задатак мареног лекара преко да отклони болест.

Тако знање рђаво јешиве су животиње, поје храну рђаво на корист употребе, оне једу обично лагано, мало и у првом савиу додатак теи једна мало меса на себи поје. Узрци могу различити бити, обично је застарели стомачки или преним катар, често пута друга унутрашња болест, неки пут су наслеђена својства.

У велико и потпуно сврању здраве животиње најбоље у младости и средњевости. Старије животиње рђавије храну на корист употребљавају.

Животиње свима своје органе и она је у стању да храну која јој се од дуже времена даје боље свари. Дошло сваравајуће животиње, које су од младости навикнуле на угасне хидрате, сврању боље штиржаста и влањаста хранећа сретства, него рино сваравајуће, које су од младости на богату баланчаносту храну научене.

Сваки прста животиње влада се према сировој храни различито. Преживоти сваре најбоље сламу и сено, рђавије кошу, а свине може само јаво сочуну те дебло стабилности зелену храну сварити.

Мож парена месо се прављањем (оготовљањем) повисити. Под свиравањем разуме се усталавање, омекшавање, парење, кување, у парн загуштину, мелевање или пражење. На која се начини од тих већа свиравањем постива може, о том ће доијше реч бити.

Полесно мешави појединих хранећих сретства је такође у стању, да свиравање увећа. Храну богату са угасним хидратима боље животиња са коришћу употребе, кад се она са баланчаностом храном повена. У протином наступа депресија, т. ј. с милом се коришћу употреби баланчаност у сону и стајати, кад се она повена са сировом храном кромирском или ринском — једном храном која је богата у угасним хидратима. Оне ил се највише степен моћи свиравања да постигне, то треба увек богату са баланчаном храну придолати, кад се синова храна са користим растивим даје за исхрану.

Свирвање зависи делимично и од извесних држећих материја или материја да несомно (Genussmittel). Они се као зачине или ароматичне материје сматрају, који су у стању укусу храну да повећају, па томе такса се сретства боље са коришћу употребљају, него друга. К овим сретствима припада кујнска со и остале минералне соли, ароматичне и држеће материје, горка сретства, исцелене које ветре и томе подобно.

У овом погледу разликује се дражећа и не дражећа хранећа сретства, прва садрже знатно већу количину дражећих материја а друге миње. У друго не дражећа, баустана и слаба хранећа сретства рачунају се слама, лишће, рђаво сено, цибра и т. д. Иама само за дуже време хранити стоку, може се проузроковати ослабелост и немоћ парећих органа. Зато при престаном хранењу животиња не треба одкавати кујнску со, или ароматично сено или тако звана горка ароматична сретства (велец, аштуру). У дражећа хранећа сретства долази овае, детелина, лавдеко сено, зелени храна свине прсте, колачници од уза и томе подобно.

Извесне психичне држави су такође у стању да свиравањем и употребу храну на корист свима. Познато је да краље, којима су муче додељиване, које се узиласе или од вааног другог случаја у узбуђење доју, да им се услед тога одмах свима производњом количина млека. Животиње које непрестано у узбуђењу живе не могу се гојити. За боље свиравање нузан је даље мир и избегавање од сваког узбуђења.

Сразмера хранећих материја.

У сваком хранећем сретству налазимо или хранећих материја или групе азотастих и без азотастих једињења. Обе групе хранећих материја стоје у извесној сразмери једна према другој. Она сразмера зове се сразмера хранећих материја. На сваку јединицу азотастих хранећих материја долазе више јединица безазотастих. Оно на пр. садржи на сваку јединицу азотастих 6 јединица безазотастих делова, па томе је сразмера хранећих материја сину 1:6.

Треба ли животиња да остине у постојањем стању, т. ј. кад се од не не вахтвна ни рад ни производња а дајој телпана

остине аста, тада је нузна сразмера хранећих материја 1:8 или 1:7. Садржина хранећих материја таине хране није никако латити. Застапа ли се од животиње произвођача, или слатка, млеко, месо, то није довољна ова сразмера, и мора се много више азотастих супстанција придати. Таква сразмера била би 1:4 или 1:5.

Разликује се:

Изра сразмера хранећих материја, као на пр. 1:12 и 1:20. Она није довољна да животињу одржи у свом стању ниш да да калу произвођача, она извршава и од своје мисти и месо живи. Храну у такој сразмери је сировинама у хранећим материјама;

Средња сразмера хранећих материја, као на пр. 1:7, 1:8, 1:9. Под ове истина животиње не извршава или ништа и не придаје.

Ова сразмера хранећих материја, као на пр. 1:2, 1:4, 1:6. Она се налази у свакој производној храни. Она не само да је довољна за одржање животиње, него више употребљаје за производње и-ди.

Сразмера хранећих материја, која се у храни мора палити управља се према старости и производној неки животиње.

Млађе животиње потребују уду сразмеру хранећих материја, пошто за млађово раишење није само потребна храна па одржавање, но и за производњу.

У колико се више рада од једне животиње вахтвна у толико мора и уза сразмеру хранећих материја бити. По томе је даље само по себи појамљиво, да један тричак кош, један угрој во или једна илеина крапа, далеко снажнију и хранљивију храну мора добити, него на пр. један обичан кош у гајдинству.

Сразмеру хранећих материја на сладећи начин ћемо израчунавати: један вилогром доброд ливадењом сена садржи по табелици 76 грама свирање баланчаност, 420 грама свиравањих угасних хидрата и 15 грама свирање мисти. Азотасте су супстанције 76 грама баланчаносте; безазотасте су: 420 грама угасних хидрата и 15 грама мисти. У онште узима се, да мист има $\frac{2}{3}$ пута веће дејство у хранењу од угасних хидрата. Појамљиво се дакле 15 грама мисти са $\frac{2}{3}$ што је равно 42 $\frac{2}{3}$, и дода се овоме 420 грама угасних хидрата. Број 462 $\frac{2}{3}$ грама је сума безазотастих супстанција. У овом сену је дакле сразмера хранећих материја 76:462 $\frac{2}{3}$, то је 1:6. Даље настоји ова сразмера 76:462 $\frac{2}{3}$ = 1:х, и по томе х = $\frac{462\frac{2}{3}}{76}$ = 6.

Међутим су сви оваи извадени бројеви само средња бројеви. Сразмера хранећих материја извесноће по томе поделати и малом колебању, колико према снадржају хранећих материја, свиравањих хранећих сретства, толико и према моћи свиравања животиње.

Количина хране.

Количина хране, коју полипривредне животиње потребују, удешавају се:

Према узра, величини и старости животиње. Овај је реч о томе, да се животиње узел околина количина хране да, да и леме животиње остине у средњем стању раишеости. Умерено нагомлавање мисти треба да се живи, јер она при великом раду као велика служи.

У колико се више рада и производње од једне животиње вахтвна, у толико јој се мора већа количина хране дати. Даље потребна је већа количина хране животињама, које се употребљавају на рад, које производе млеко и које се гоје, него ови који су на миру.

У колико је мања животиња, а у толико јој се мора више хране дати, пошто је њена површина тела сразмерно већа, него већих. Она губи више топлоте и ову мора са извесном већом количином хране произвести.

Тако исто младе животиње потребују већу количину него израсле. Прве морају не само обичну промену материје издржати, већ да се побрину и за прираштај делова телпана, за шта је потребан и вишак у храни.

За одређивање дневне количине хране служимо се калитром, пошто је онај сигурнија него мера (врг, ова). Овај се само по себи рауме, да се саме суе супстанције и у њима нала-

веће се хране материје узимају у обзир. Овад није дакле рет-
просто о умиошаној хране, већ у главноме о умиошаној
хране материја и сразмери хране материја.

Просто умиошане сланине, кромарија или рене било би
овдн без значаја, пошто ова хране сретета сама у великој
количини није доваљна, да потпуно одговарају сразмеру хра-
не материја. Мора се много више таквих хране сретета
придавати, него су богата белачином, једном речн, квантитет
и квантитет мора се у обзир узети.

У погледу запремине разликује се одумицизме и концен-
триране хране материје. Прва заузимају знатан простор, као
на пр. слама, сено, жиће и ипак зато садрже мало хране
честица; друге заузимају мали простор и садрже много хра-
не честица, као на пр. кољачица од уља, жито, мекхусти
плодови, менине. Животиње морају добити храну која храну,
која наведу запремину ина, јер за засићење потребно је хране,
која ће стомак и црева издржати. По томе мора у храни
имати $\frac{1}{2}$ волуменне хране бити, јер је кабаста храна (сено,
слама) независно потребна.

Несуважно хране са концентрисаном храном било би тако
исто од мале користи за животињу, као и засуважно хране
са сламом, кромаријом или репом. У првом случају животиња
не би била засићена, у другом случају био би штетан
великом количином сировачне хране у раним честицама оп-
терећен.

За мерило одређивања дневне количине хране у главноме
се узима тежина тела. За ову тежину свако се мерило и на
500 килограма животно тежине одређена је норма хране са
одговарајућом сразмером хране честица. Ова метода међутим
није најпоузданија и потпуно слободна од преговора. Јер често
не може се у првом тежина тела есактно извести, јер често
животиња толико воде и хране у себи прима, да је за 30 ки-
лограма теже. Сад да би имали што је могућно тачније животно
тежишну, нужно је, да животињу у једно исто време, на пр. пре
хране у водне ливне, од привике три дана једно са другим,
измеримо, и средња број као основну квантитета хране узети.
Тиме бу се избегла једна већа грешка.

Ред хранења.

Ред хранења датах одржава, није без утицаја на по-
рестну употребу хране. Добар изглед војних коша, и ако се
сразмерно оскудно хране, има се приписати нарочито тачном
одржавању реду хранења.

Дневни оброк је обично подељен у три порице и даје се
у јутру, у подне и у вече у означен сат. Тако под ноца тако
код говеда. Слично исто чешће хранити. Тачно одржавње вре-
мена за храну је битни захтев, да се ова са коришћу употреби;
буде ли се на пр. у кратким паулама често сварљива храна
давати, то животиње једу рђавије, пошто они још никада храну
глад не осећају, такође бива и нарече због честог давања хране
поремећено.

Оброк хране састоје се или из једног, или, што је обично
случај, из више хране сретета. При давању појединачних хра-
не сретета треба најпре лако сварљиве, затим тешко
марљиве давати. Лако сварљиве хране честице стомаку са-
словно мале прихваћују, него тешко сварљиве, по томе треба
давати најпре репу, кромарију, овак, менине и т. д. затим ка-
басту храну. Прво иу обично се даје највећа количина тешко
сварљиве кабасте хране, јер животиња до утроне хране издуже
дана највећу паузу има, и по томе иу најбоље за то време на
корист употреби.

Појаве бива по правилу пошто поједо кабасту или суку
храну. Даје ли се вода пре хране, то ће веројатно бити
разложљиво и у једном даљем делу варењег органа сировачно,
по томе они ће слабије доживети.

Презад од једне хране на другој не сме писано брн, већ
постепен бити, иначе су губити у продукцији независно, по
томе што ће нова храна рђавије бити сварљива. Особито мора
се презад од зиме на летњу храну и обратно са обзирљивошћу
и давано преузети.

Промена хране чини се да је животицама пријатна. Час-
тоћа хране и суваца и осталих сретета да припремају је та-
кође од извесне вредности. Нецеста храна не прија животицама,
иша више често пута је исписан примеру. (Оришае се)

Трећа нина пољопривредна школа — и историско омес-
тинге у Шању, била у спору да нели отворено, јер је г. Министар
Народне Привреде, пошто Српски Пољопривредно Друштво, да и оно
са своје стране одреди једног ил' двојицу чланова, који ће у спор-
азуму са одређеним конзерватор, стручњацима извршити приједу аргу-
ментовог дебате у Шању. Друштво је одлучило да овај посао управника
свога клуба г. Свек. Печковића и благајника г. Бузича Богдановића,
а конзерватор своје сенаторе г. г. А. М. Скулића и Милоша
Куртовића. Овај изјаву у исто доба да прине одошнице уступљиво
земљиште.

Осекују се само чланови од министарства грађевина, не да се
преступи излазу потребних зграда.

Ми подражавамо овај порак са његом, да овака друга година,
дојесе Србији по једну овакву школу.

Сивилне бубе као тваље. — Министарство Народне Привреде
напоштво је у једном врло интересантног и а научног гледишта врло
важном пропалуку.

Миланко Павловић земљорадник из села Шупине, општине
наусике, срева каубарског, округа ваљевског, измишља је лаве лични
да гусенице сивилних буба саме трају платно.

То баво за овај начин:

У шесту недељу, кад гусенице доде да се извају, проваљалах
их немоу и 'радишљиво' и извои и штетним проваљу. Да у месту
устрељана 'кура отишу платно у шањку, и што је најважније, сав
овај посао орне саме доврши.

Министарство је добило три парчета омише сивиле. Најдужи
комад, изнео метра, добљене, и кини Миланко тради, он може платити
јак гусенице, да трају платно као што је важило за цушете.

Министарство је добило, као што је сукино; а можи и у развој једно-
главнијој друштини и ширени.

Као се платно разваља, виде се на њему пријатнија киница
на особини лични неспоразума. Месинице је такође добље, а жестице
тако. Сви тога, по пахује се ваљује мале мрље, поје долазе од урмиско
ваквине на одишенима (ваљана) или, како уверава проваљалах; те
се мрље ваљуј лако добије.

Кајам се срећиница проваљалах слуги и кало рали, — то је
заједно за себе као трају.

Негма, гинице је не морал тако, да не може икати за ова
меркантилне вредности; али, и овако извају је, могао би се употре-
бити за ваљеје и равне ваљеје, где се тражи само због својих
вредних особина.

Дебел комади, под хидрауличким или другим киничи тисном,
најесно би добили потпуно своју вредност.

Проваљалах је покушао да вету сивилу и боји, не му је и то
понако успело за реном.

Добљене примерке Министарство је послало Завичајској Најзоби
у Пожаревац. Где ће неосетљиво икати правико да их разваљују и да
он са овом новачком успољују.

Како ова сивил има вредне научне вредности, то ва ову по-
лицију спрећено ваљују наших природњака, који ће оно такође
суније минералогички и даги ни прилик, да се уочијају са овом
чудноватом радном сивило-буба, као тваље.¹⁾

„Срп. Нов.“

¹⁾ Један комад овог тива, издано смо својим очима и вожица,
на који је лични постоја и као икати раније јави. Сивилне бубе,
преле за устрељиве, кад се уочије у трапску мрљу, некуде су
у сивилу у овако тиво и тајна проваљачице омише се сукино, ва
поштарује тек ошта. За стручњацима је ружаљиво, да је ово, во-
гушо, што проваљалах тираи: — извају се простор (радишљиво) парци
зрени проваље — сивиле, гусеницама — овајмо је тиво одвајати.
На изду, гусенице отладу врло биво и чисто тиво на кад се и 'ра-
дишљиво' уласи да иви одвесно, оиде ће се моћи добити тивоу и
без вредности и експеримента. Само треба уградити врли коменци, да
сикатиња гусеница, у паровима ни отурају простор за устрељиве
сикатиња тиво.... Проваљалах је за ову интересантну новачку из-
служило похаљу и ваграду, јер сад је овако јасно, да може омише,
гусенице пахатри, да као икати трапо точе сивилу у тивоу и при-
ваљалах икати и практичне вредности — отладу замотно точије и
поредње сивиле, на оид тек тваље. — Ов. Ђ. Гавриловић.

**Резултат оцадељеног воћа у 1895 години које је из-
пршња „Крушевачка пољопр. Подружња“** — Кушевачка По-
љопривредна подружња. Благодарна историо Српског пољопривредног
Друштва и Г. Министра Народне Правде, успела је овог пролећа
помоћу путујућих својих племера, полевника и облагодајила следеће

полевник воћама, у оловани и средњима оир, крушевачног. Као што
приложено под „“, таблица резултата класифика пољоку, оцадељеног
је овог пролећа укупно 2255 стаба различитих воћа и дрвова, код 207
лица, у 47 разних места, што се овица из различитих година оцадељено-
шти износи склад укупно 6932 стабама у вр. 1151-175 дин.

Година (врста)	ОБЛАСТ	С У М А		Укупно		В Р С Т Е П О К А												
		Вр. племера	Укупно метра	Вр. племера	Вр. дрва	Плоштина	Крушевачка	Кр. Пољ.	Трешњак	Шума	Шума	Дрво	Мушкет	Берга	Брусина	Олива	Костина	
																		Вр. дрва
I.	У крајини Крушевачкој	3	1	45	681	—	104	164	150	76	38	24	38	21	2	1	—	2
II.	у срезу Габрској	2	10	22	369	43	917	229	23	13	—	4	—	—	—	—	—	—
III.	у Жупанској	2	14	30	475	98	120	112	59	78	11	28	10	—	—	—	11	—
IV.	у Трешњачкој	1	7	26	223	43	84	1	25	31	13	3	11	3	—	—	—	—
V.	у Равањској	3	8	22	313	45	—	100	97	50	26	7	30	—	13	4	—	—
	Свега Укупно	10	42	123	2355	325	779	659	329	275	62	73	57	39	6	6	11	2

Кбр. 318.
Б. Аугуста 1895 год.
Крушевачка.

Д О П Е С.

Из Тамнава.

У тамнавом сам срезу пет четири месеца, па до сада не доспе
да и приближно допаша колонирано стање овога преја, што сад
у неколико чинака. —

Са ивица кукуруза, овај срез лежи у равничарској река: од исто-
чне Колубаре, запада Тамнава и средњом реко Уба.

Земљиште је, у оште, оне врло добро, како да обилажење
показује, тако и да знамо, Добро је и да бела жита; али, зато
што је у равни, често много избујају, па помалу и класе остаје
са релом штуро, то тако каже слав долака, као што је случај ове
године.

За обилажење олованица и по влобост кукуруза и гајење лив-
нада, најинтереснији је овај срез и најбоља би рента алко пољопривредника.
Бела жита у сушеним годинама, такође би дала добру ренту, по
што се ујављер време не може знати, и по што је цена жету у
последњем деценију, у оште, у алма, онама, а време трговачким
папосима и нема изгледа, да ће бити боља, то је успешније и на-
меткаје обратити пажњу на кукурузе и нека послонати гајити наред
лима и пошмака.

Користителство је, да у овим срезу има још довољно и шуму,
и то искључиво приватно, а сасвим, општине и државне нема. Др-
жавна и не може бити, по што и нема великих шумских простора,
а општине и селских могло би да има, и виде се, да их је негде
био, по заинтересованих благоверно се пострали па штедица, —
пре пошмак лутања и иновацие —, а зато су шуми и очувај да раз-
лика од места, на другим срезовима, гди још има и селских и
општинских шума, које су али таквим утамењене, као што су у сре-
зовима: трговачком и поселишном, и које суине искључиво за дома-
рине општине или месних рачуна и за распури оцадељених ментина
што па изајет тако у Србији може тако бити. Цена жету, ови су
— тамнава —, у том погледу самостајни начин изабрати, те се
једном за свима општинеких шума куртаваца, а тиме и више које
чега друго.

Са првог шумског гледаншта, оно ми се не би могло одобрити
државна земљинска привлака — да ми је просто, јер су раније
општине време у поше Србија ивица.

Жита се сада сређује. Жета се приводи грају и пристављено
је арпону. Успех ошакре је слаб, нарочито време прометљива гледају.

Овај се жито ретко идице по коса, а бога ми у селу Трању
лика рећи пог. Сике Наљина био, подоларедног чиновника и не-
метелцу, са којим се успешно служа, а има изгледа, да ће је и други
кубујања идице набојити ускоро.

Кукурузу су особито били задовољни у овом срезу све дошле
ренте Колубаре, куда их је гледа, и до сада неваљаво вода класно-
ласна уништена. И то по би била пошмак паша за овај преја, да од
Петров-дана величане сунча тако, да, као овамо утрпаје још месетна
дана, бојати се има, да ова година са кукурузом горе пошмако не
прошма.

Дале, воће је било врло добро, пошмак а тако и жир, па и
ово сила хрђаво штедица, јер се је показала род умнога воћарима, и,
али ивице уопште не буде бече га мало и слабо.

Жер се још држи, али се бојаје, да се због суше пошмака.
Сено је сређено и има га довољно.

Разлика сила према равничарским годинама, јевина је.
Цена жету хрђава је; 9—10 дин. од сто кила пошмак, а
жечу 7—8 дин.

О отогарету и гајењу стове јављу дошмак.

22. Јуна 1895 год.

УБ.

Милан Ж. Петровић.
гласни писар.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ГОДИШЊАК

**УЧИТЕЛСКОГ УДРУЖЕЊА, У ПРАВЕЊЕНИ СРЕДИ ЗА 1894-5 ГОДИНУ,
ГОДИНА УРЕДИО Н. М. ЧОЛАНОВИЋ ГЧИТЕЉ — БЕОГРАД
ШТАМПАРИЈА ПЕТРА К. ТАНАСКОВИЋА ЦЕНА 1 ДИН.**

Садржана је ове књиге:

Учитељског Удружење (прилог и историја учитељског у-
дружења).

Извештај Главног Одбора Учитељског Удружења у 1894-5
години.

Извештај Надзорног Одбора Учитељског Удружења за
1894-5 годину.

Преслед рачуна благајне Главног Одбора Учитељског Удру-
жења за 1894-5 годину.

Добитници и утемељачи Учитељског Удружења.

Кратки преглед рада Зборова „подружња“ у 1894-5 год.
Чланови уписани код Главног Одбора у 1894-5 год.

Сврзаница на листу „Учитељ.“
Правла Учитељског Удружења.

Уредни чланови и
Доната.

Из ове књиге познато је да је Учитељско Удружење засно-
вано 1881 годином; да је до сада прихватило 11 скупштина (за ове
године и XII-ту); да је издавало XIV година свој орган „Учи-
тељ.“; да је издало о спом трошну XII различитих година књига;
да има 5 чланова добротворца, 285 чланова утемељача и преко
900 редовних чланова и да располаже готовином од 39.324,20
динара.

Ово Удружење имало је ове године 58 зборова (Подружња).

Од ових зборова (подружја) 10 њих базило се у питањима пољопривредних, па за то ћемо о њима и проговорити неколико речи, тако:

1. *Батониски учитељски збор* покушао је да подигне угледну расадницу, али је напало на сметње? (Вадаа ће се ове наредне године одолонити. Гед.)

2. *Левачки учитељски збор* „чињо је покушај, да збор подигне расадник америчке лозе, али је овај покушај пропало зато, што није успуљено земљиште од стране општине овом збору, него је повљено први за штарице, но збор се нада, да ће наредне године подиги расадника? (Дај боже!)

3. *Душски учитељски збор* „чињо је покушај да подигне расадницу америкаске лозе и спремно земљиште под школе алендорфске, али нису добили тражену количину садница — наредне лозе.“

4. *Моравски учитељски збор* (у Прњавоци) основа је у прилози Пољопривредно Подружје расаднику америчке лозе у Прњавоци.

5. *Рајачки учитељски збор* „На првом своме састанку тражи је преко управе саднице разних родова и америчке лозе, и после неког времена добио је 87 комада милиција разних поћа и 2000 садница амер. лозе. Поједини чланова овог збора, амер. су се рало прихватили пољопривредних послова, али су им општинска власта у мношге сметале.

Ресавски учитељски збор уступио је целу своју расадницу воћа Ресавској Пољопривредној Подружјаи.

7. *Власотински учитељски збор* „покушао је да у околини подигне расадник благородних воћава, али се обратио лозно, те је г. Министар привреде обећао послати воће под језеи, Земљиште за расадник добио је збор од општине.“

9. *Пиротски учитељски збор* „чињо је покушај да подигне у околини једну расадницу, но ово није остварено за то, што се општина пиротска није одозвала до сада нема овога збора.“

9. *Јасенички учитељски збор* (у Паланци) „Настојало је да подигне једну расадницу. Земљиште за њу уступило је г. Перина Текић на свом имању и засађено је до 80 садница: јабука и крушка. Сем овог, управа се обратила г. Министру с молби за 800 комада садница наредне и наредне америкаске лозе ради воћања учитеља у разномјаживу лозе, али по молби овој још ништа није учињено.“

10. *Јасички учитељски збор* „Настојало је да подигне расадник воћава и америчке лозе, али министарство није послало тражени број воћава из разлога што се воће није могло испровести због малог вретана сокова.“

11. *Ваљевски учитељски збор* и ако није у овој вилии споменуто; покрећу је мисао да заснује код школе угледан Пчеларски и само чека решење од Пољопривредног Друштва, да му уступи колишње које су биле својина успаване ваљевске пољопривредне Подружјаи. —

Из ових извештаја зборова, види се, да су учињени велики покушаји учитеља — и на чисто пољопривредним питањима.

Приказујући „Годишњак“ као књигу Учитељског Удружења читатељима, „Тежма“ ни с радношћу бележимо овај рад наших учитеља, с том жељом да до године можемо јавити, да су и остали зборови прихватили ову корисну мисао и да у њиховим извештајима о свом раду нађемо и оно, што смо нашла код ових 11 зборова. Г.

СПОМЕНИЦА КРУШЕВАЧКЕ ИЗЛОЖБЕ ОД 1891 ГОД.

Са извештајем о постигнутиим резултатима и стању благајне изложбене и савесношћу добротворца, чланика и паграђанах излагача крушевачке изложбе:

Од Велимира Викторовића председаника и извештаоца изложбеног одбора и председаника крушевачке пољопривредне подружјаи.

Издање изложбеног одбора.

Крушевач. Штампарија А. Малевића и Ђ. Будимића, 1895. 8^о У и 95. Цена 1 динар.

Пољопривредно рачуноводство за школе пољопривредне школе у Краљевини Србији, по др-у Гоциу и другима, израдио Благоје Д. Тодоровић, наставник ратар. школе. Друго поправљено издање. Издање министарства народне привреде. Београд, штампано у државној штампарији Краљевине Србије 1895 год. 4^о, 94 стр. цена ?

Ко ове године почиње ичеларити нека набави:

„**ПЧЕЛАРСТВО**“ за потребу почетника и ичелара, израдио Светозар Љ. Гавриловић, Београд 1894 стр. 35 са 127 слика. Ово је ичеларство удељено за почетнике, да по њему сами одмах на ичеланску могу радити око пчела. Подељено по исеченима описата су јасно и просто сви радови око пчела. Други део садржи најважније из т. зв. ичеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити код српског пољоприв. друштва.

Министарство просвете препоручило га је за књижевне основних школа.

За понављање ученицама од воспитаника — врло zgodна и корисна књига.

О Г Л А С.

РЕПИЦЕ ОЛАЈКЕ, има извесна количина на продају, за семе и ишаче. Цена јој је 20 динара од 100 килограма. Обрвати се друштву, или потписаној управи.

Управа добра српског пољоприв. друштва у Шапцу.

Цена мањим огласима: Од *пет* врсте од једног ступца по 10 пара динар; од осталих крупних ишачена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 динар. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2:50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање од 20 пара динар. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: **Чланци**: Прехер, вољска и ограничављива шума. — Упут за утврђивање узгоја и оцена паклона снагомером. (ишачиће се) — Кратак преглед на продају савршених ошца и ошова рибје Рамбоје. О производњи алкохола. — Из књиге о чувању дрваца стоке. — **Гласник**. — **Допис** — Подвизак — Књижевни оглас — и Ошача

ПРОСТАТА И РЕКЛАМА

УПУТУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.НА ОСНОВУ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1893 ГОД. № 204 ПРВИНСКОГ ДРУШТВА.
НОВА ПОШТА ЕКСПРЕСНО.

ТЕЖАН

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 34.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 3. СЕПТЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

МОЖЕ ЛИ СРБИЈА ИЗДРЖАТИ ЦАРИНСКИ И ЕКОНОМСКИ РАТ?

Затварањем границе за извоз наших производа земљоделско-сточарских, од стране суседне Аустро-угарске, Србија је притерана у теснац, да се одлучи на питање опстанка, или економског порабоњена, на бити или не бити. Србија је доведена у положај, да претрпи једну страшну економску кризу, у којој треба да издржи најтељу пробу — истрајност, једнодушност и родољубље њених синова, без разлике позива, положаја и политичких мишљења.

Србија је пред озбиљним зашлетом догађаја, који је могу стати економске слободе, а с њом и политичке будућности.

Најважнија, најглавнија извозна сточарски производ — савице, немају прође, због заражених свиња мађарских; свинарству у Србији, које је упућено на мађарске заражене свиње, прети највећа опасност, да се и ово десеткује преношењем заразе на српско земљиште чему наши драги суседи, види се по свему, као да у главном пакосно и теже. Остали исто тако важни извозни производи Србије: — говеда, овце за тим свиња, имају слабу тражињу у ово доба или и врло рђаву цену.

Привредна политика мађарска, која се и поред јасних уговорних одредаба, ослања, као и увек, на средњевековно, дивљачко право лонине, на право јачега спрема слабијег, — изазвала је дакле најнеповољнији тренутак, да извозној трговини Србије, да сада једино и искључиво упућивању на север, зада смртни удар, који ће из темеља поколебати привреду и производњу у нашој домовини.

Да је и у Србији било зреле и смисљене политичке економске, место вечитих унутрашњих трзавица и несрећености, одавно би се морало помислити на потпуно ослобођење српске извозне трговине, од претства Аустро-Угарске, и место вечитих покушаја за трговинске везе, преко југа са Италијом и Француском, западно са Румунијом, на можда и с Русјом трговинско, северно са континентом осталим, те би везе биле утврђене, ти путеви прокрчени. Овако, како сад стоји, када мађарска себичност, која не поштује никакве међународне обавезе, никакав зајамни морал распо-

Стаје за Србију:

НА ГОД. 3 ДИНА. НА ПОДА ГОД. 4 ДИНА.
ДРУШТВО ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ
СРЕДЊИ ДРУШТВО, ПОДРЕДИ, И ЗАНИ У ОШТИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ АКО ПО-
СЛОВЕ ПРЕТИ. УПЛАТИТИ ЗА ПЕЛУ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласна изложена је на
последњој страни.

правности уговорног стања, изгледа доста, да су Србија и њена извозна трговина, остављена, на милост и немилост мађарским пијанца и мађарске грабљиве самољиве и средњевековне привредне политике, која се граничи са дивљаштвом, дрскошћу и безочношћу последњих људи по моралу.

Одавно је требало Пенша и Штајнбреху, да престану бити — једина и светска пијанца за већину извозних артикала пољопривредне Србије. Одавно је требало, да Србија прокрчи стазе и богазе својој извозној трговини и по другим странама, да стварањем самосталне, нарочито сточне пијанце у земљи — осигура себи више трговинске и економске самосталности. Одавно је требало, да тим путем, Србија са својим производима изађе на глас и на осталим светским трговинама, да њени чувени производи (шљива, стона, жито и све остало) не иду и даље под прекривеним именом мађарских пијанца, као производ мађарски, тако да шира трговачка цубанка: Немачке, Италије, Француске и не зна да српски производи и постоје.

Али, што није урађено раније, сада треба да се уради и по цену скупљих жртава, не само у интересу очувања достојанства државног, но и у интересу привреде и производње у Србији, у интересу њене економске самосталности, у интересу и њене политичке будућности.

Безобразно у лице бачену нам рукавицу с мађарске стране; рукавицу за царински и економски двобој; треба с пуно родољубивог жара, отачастивног поноса, да примимо и подигнемо из прашине, да станемо јуначки на бијелу и поведемо очајнички бој за нашу слободу и самосталност.

Из тог боја изаћићемо ипак као победници, ако будемо Срби, ако будемо људи, а повремено наше повлачење у границе штедње, ударљивости и правог родољубља, уродиће обилити плодовима економског снагења и уздицања; производња и привреда у земљи задржаће се на створеној нам брани надуге горделивости мађарске, да и пендашаста бујица стварањем домаће радности и индустрије, са пуном снагом после тога рока, груне у бој против утакмице на светским трговинама!

Србија треба радо да похита и да прихвати попућену јој позицију, у предстојећем економском и

париском рату са Аустро-Угарском, јер је та позиција и врло јака и природно утврђена, да у обраци нашег народног поноса и привредног преућа, однесе победу над дивљим нападачима и ако су далеко јачи и многобројнији, али који имају врло слабу страну, што су главним својим фронтом, отворени у посо, да им наши одбијајући удари, погађају једнако у бок. Србија треба једном да се одлучи, да сузбијањем вечитих шикана и безочности у међународним односима са Аустро-Угарском, сада, у оваквој прилици једном да свагда учини крај непоштовану угворних обвеса, од стране лукавије и јаче силе. „Које сила у топузу лежи, трагови му смрде нечовештвом!“ вели митроноси песник.

Прилика се за то дала, што никад до сад, јер сва главнија и виђенија штампа јевропска, у овој је прилици довољно јасно обавештена и на нашу је страну; сва српска штампа омет једнодушно је стала на страну српске владе и позива је на одлучан рад. Мађарска, нарочито јеврејска гласила и пера, нису била у стању, у овој прилици, да заведу и као обично затанкају јавно јевропско мишљење и обрну га против нас, јер су замети заслењеношћу с почетка учинили неколико грубих погрешака, у овом спорном случају.

Са српске стране, одмах се морало добити утицак праведне стране, јер је се прихватило одмах на све услове мађарске, да се сазна истина, иако у Србији нема никакве зараде на свињама. Долазак мађарског стручњака Раца и његово на јавности констатовање, да нема нигде у главним нашим трговачким местима са свињама, ни трага' од зараде; за тим отварање границе под извесним условима; на посетку очигледан канилардук, да се званично, да' само с мађарске стране, констатује зарада, на 2—3 грама српских свиња

и поновна забрана, након неколико дана — били су очигледни докази, који су говорили против мађарског поштовања и применљивања међународног права и међусобних равноправних угвора.

Због свих тих прилика, нама се чини, да је и ако врло тежак и судбосаан, али и врло zgodан тренутак, да се Мађарима одговори истим начиним и одмери истом мером, а цео случај ипосебе опиширо пред суд јавног мишљења јевропског...

Пољопривредне државе и у стању су и у могућности су, да са много мање напора и жртва издрже свако затварање границе и сваки економски или политички рат, но свака држава поље индустријска.

Да је такав случај и са Србијом, као пољопривредном државом, у односу са Аустро-Угарском, као индустријском земљом, сад ћемо одмах, статистичним подацима и доказати:

Србија је имала у 1894. години:	
Извоз у вредности	46,023.249 динара.
Увоз „ „	34,881.173 „
Превоз у „	18,037.363 „
Спрам 1893. године увоз је мањи за 6 милијуна	
извоз је „ „	2,8 „

Од целокупног увоза Србије у 1894. години пада:	
На Америку	1,447.073
„ Аустро-Угарску	20,529.099
„ Белгију	284.654
„ Босну	44.039
„ Вугарску	104.233
„ Грчку	11.423
„ Енглеску	3,592.153
„ Италију	637.120
„ Немачку	2,814.133
„ Румунију	1,182.741

ПОДЛИСТАК.

БАНАТСКА ВАХАРА

од
Николе Марковића

(наставал)

Иако нова читалица по овом изабрајућу представника организационог живота на овој пустињи да замисли, о је и пустиња сама испуњена организационог живота бар у тој мери, да га оно може променити рали у кратким интервалима читати. Али није тако. Видели смо мало час, како Панчић вели за српску нешчару, да се човек и по којим јаксли да се дочепа крајње сеоске куће. А то је тамо само једна партија пустиње; одаве пак има је свега 7 миља, а прваа година нешчара мери некаких 5 миља, и са онога сеоска не може ни једна приврвна кула да се види а тамо ли сеоска кућа. Идеш и дугачи по којим читаве сате и то не можеш да саседаш већи шумарак, већ сама неспаљена брда и светове живота песна са по њим брдом, оно кога су се окупило неке јавне трагичне, се својим честим и дугачким изјављима утврдио нешто земљашта. Зашта на овој а веровику Захара.

На овако неодољивој а елементарној сити ветру и песку добро је дошла и зубача и обична дивчица, па са и њих сејали одаде, само што — то да умире онога несташнога и худљавнога ситљива на овом простору. Сламом и роговом морали су с про-

лећа и у јесен покривати песак и врати га од кошаве; јер, падре ли она само кроз једну укутињу, ода с њом цело брдо песна а с овим и онај јадни насад, па и сав остали песак, који се у путу нађа. Тако је кошави и песку капи душманам организационог живота. Доброћу је изгледао песак, кади сам ја по њему ходио; јер није било кошаве, са њеба се онемишало нешто јесење сузине, а на дан, два пре било је одаде кише, која је нешто отегла и заједла тај пренешто бели песак. Захватао сам руком у његово светово, и кад сам га стискао у пунуцу, он се рвнуо у своја сукунта зрна на све стране, као да и није био од кише ништа одваљен и спаван; Ни на овом светлом и тихом даљу не хтеде прикрити јућ кук своје. Знакова те његово кула нађамо на путу доста. Тако остали шибња и дрво цело гола иго, абриваним горњи слој сеоска, те шиб или дрво мора најпосле да изумре; а често бива да их засепа неском до пола или до врха, и кад то потраје годину и више дана, дрво излиста почне да либја дивчине, те њима храни себе. Када их дошине худљави ветар отргне, тада нам изађе необична злика пред оч' дрво с милицима на стабу, па на гранама и границама као да је обрадато. Топола је у томе преобрављиву особито партигану, и зато је она zgodна за ове стране, које она издрга и према којима може да се одржи. Овакве силне борбе и страдања на кошави и песку нису ретке, ма да и дрво и шиб, и трава а коров одаве дубоко пружу свој порез али дивчине — све то не смета тома самодржцу ове пустиње, да их сасвим уништи, повоји или отргне. да да изгледају као напаса од Доскорашње им величине и поношетога, као припета метал за тинко држаље! — како zgodно орпа Панчић бивао са одвајањем песком око њих, те које се још по неком изјављу држе на неку. Једном рећи, ово је прва пустиња, без иже овог живота по којим, и још навалени на овакве дознаке јесине битко са елементима, па збља, и сам да исам био у уверењу, да ме у шумарку чокују кола, спремна свиња час да ме одведе из ове пустиње, и моју би радоналност спутавао

» Русију	58.402
» Турску	2,517.401
» Француску	446.689
» Холандију	34.552
» Приу гору	4.635
» Швајцарску	572.786

Свега 34,881.173 дин.

Од целокупног извоза Србије у 1894. год. пак пада:

На Аустро-Угарску	41,116.624
» Босну	240.947
» Бугарску	648.599
» Италију	4.690
» Немачку	1,982.412
» Румунију	252.466
» Турску	1,542.644
» Француску	234.867

Свега 46,023.249 дин.

Најглавнији артикли увоза за Србију јесу:

- Паму, кудела, лан и др. биљна влакна 6,759,158 динара, од тога пада на Аустрију, 3,301.172 дин.;
- Колонијални и јужни производи 3,431.285 динара, од тога пада на Аустрију 1,901.879 дин.;
- Ковани (метали) 3,320.027 динара, од тога пада на Аустрију 2,525.922 дин.;
- Вуна и длака 3,057.238 динара, од тога пада на Аустрију 1,726.975 дин.;
- Коже, научуи, гутаперча и мушете 2,915.994 динара, од тога пада на Аустрију 1,297.559 дин.;
- Шинени и плетена роба и везови 2,608.840 динара, од тога пада на Аустрију 2,426.326 дин.;
- Камен, земља и стакло 2,197.529 динара, од тога пада на Аустрију 1,297.559 дин.;

- Масни производи 1,875.138 динара, од тога пада на Аустрију 791.725 дин.;
- Бантовански и пољски производи 1,492.575 динара, од тога пада на Аустрију 567.265 дин.;
- Јестива и пића 1,461.256 динара, од тога пада на Аустрију 354.381 дин.;
- Дрво, прерађ, од дрвета и превозна средства 1,346.789 динара, од тога пада на Аустрију 1,288.312 динара.;
- Лекарнија, хем. производи и фарборија 1,258.567 динара, од тога пада на Аустрију 1,031.712 дин.;
- Папир и др. ситнице 821.403 динара, од тога пада на Аустрију 629.800 дин.;
- Машине, инструменти, научни и уметн. производи и оружје 810.282 динара, од тога пада на Аустрију, 491.347 дин.;
- Артија 713.643 динара, од тога пада на Аустрију 694.106 дин.;
- Свила 507.723 динара, од тога пада на Аустрију 342.084 дин.;
- Најглавнији артикли извоза за Србију, јесу:
- Животиње и њени производи 26,726.680 од тога пада на Аустрију 25,886.019 дин.;
- Бантовански и пољски производи 13,094.521 динара, од тога пада на Аустрију 11,411.489 дин.;
- Коже 2,641.131 динара, од тога пада на Аустрију 2,018.904 дин.;
- Паму, кудела и лан 1,282.647 динара, од тога пада на Аустрију 365.930 дин.;
- Јестива и пића 819.772 од тога пада на Аустрију 419.529 дин.;
- Дрво, израде од дрвета и превозна средства 568.324 од тога пада на Аустрију 379.288 дин.;

тења: да се лево држим ипаче пустиње, са које се несумњиво може чини да крене у село и шаје међу својим саугуљима.

Пустења је ова у сред најновитијата српског, пометашо се румунским, и за време германизаторско¹⁾ савулаша то своје етнографско обележје по називима појединих потеса, при чему се може приметити, да наименовања румунска превлађују, а то долази отуда, што су чобани код оваца Румуни а сивашија су се амо и Румуни из северних крајева Баната и на самога Ердеља са својим етимама у ишау. Поред већ наведених имена да поброримо још неке карактеристичне: Чот, Топлаз, Приу Врх, Сушара, Манастире. Кремак. Власици називају: Крипат (значи прча, пар да се означа да је провао, ко дотле дође), Фонтан лење, Балу Марс, Горња Марс, Чонта Попу, Талпа Њабре. Југоисточни крај ове пустиње, кроз која сам ја пролазио највише је и у толико је најпогоднија за засађивање, пошто је вода у долини прво близу, па је лако и за последице до ње доћи, а већ се она кроз песак и тиме ствара погодба за биљни живот. Мој саугуни у својим гајињах лимаша је на два метра површине на воду, Окусисмо је, пити је не можег јер је уларала „на бару.“ Домаћин рече, да је ипаче као испорска питка, а овај садницаи кус лимаша јој је кипница од поточе ипаче.

Прегледисмо са једног хумића будуће копанске винограде; јер тек та вода пролазе подељено је 400 лимаша те пескуне за подизање винограда. Г. Кипулис и оваде предочи, те је на својом комплексу засадио један лимаш виноградом. Решише су се споро све попримале а првоици су одмах и плод понели;

сва овај сад нагледао је необично песо — за време од три месеца, заоста, необично уснох, која обележава тае, као врло повољно за виноу лозу. Друге су земље за ову прву годину засејале мушарем, овсом, пукуром — нано се њом учинило земљиште годно.

Погодба под којима се овај песак даје, у главном ово су: Манисум земље, који се даје, утврђен је на 20 лимаша, лимаш по 5 кор, која се суна у годишњим ратама за десет година мора исплатити. То је багата — рећа ће се. Али не ваља ипаче сметати с ума, да је ово живи овсом, с којим ће имати виноградар већи додизање да се бори — жестоко бори. Зато мора закупити оно свога сада да засади багатае зарад заплата и тачна, а по потреби ће земљиште повратиће сламом или травом, те га чувати од кошаче; мора по прописној дубини земљу, односно песак орати (риголизати), у прописној дубини и дубини лозу засађивати, у прописној ширини стаза, култивирати остатак итд. А засађивање лимаша је за ову време: ипаче од 8 лимаша за 1/3 године, 2—12 лимаша за 6 година, ипаче од 12 лимаша за 8 година. Ко после тога подноси уверења да је све прописно испунио, стварао је право власништва на ту земљу и она се убуштинска, на његово име. И лозу даје држава са својих успешних добара 1000 по 5 кор па и то у ратама. За предузимљива тежака приплата годна да не може боља бити, те да већим напором данас себи и својима лезу будућност обезбеди.

(Свршило се)

¹⁾ Карловице је насељен тек доцније и за некико насеље придонли су Карловачки. Осим овога у околини нема чисто немачкога места, а Немци ипаче и у Урмароку, Кошву и др. поред Срба и Влаха. Бела Црква је насељена 1717. год. Национи из „Рајка“ који су је за време турског управљања закупљали, да је бране Срби и Румуни, који су се по том и насталии туд.

Када тачније прегледамо главније позиције извоза, добијемо ову слику :

Животиње и мени производи.

Свиње дебеле и у пола 15,903.950. од тога иде на Аустрију 15,903.950 динара ;

Свиње мршаве 1,140.230 од тога иде на Аустрију 1,138.380 динар. ;

Говеда 8,505.270 од тога иде на Аустрију 8,453.930 динара ;

Прозводи од животиња 386 066 од тога иде на Аустрију половина.

Бањовански и пољски производи.

Пшеница 5,497.742 од тога иде на Аустрију 5,023.542 динар. ;

Суве пшљаве 2,726.016 од тога иде на Аустрију 1,889.478 динар. ;

Кукуруз 1,911.450 од тога иде на Аустрију 1,906.114 динара ;

Опас 1,041.644 од тога иде на Аустрију 1,040.770 динара ;

Као што из ових статистичких података видимо, Аустро-Угарска је заузела особити положај у спољној трговини Србије, она је постала њен потпуни господар и за увоз и нарочито за извоз. Наша извозна трговина, так и за производе, који нису толико везани за аустро-угарске пијаци, наша је више удобности, да се креће једино и искључиво преко мађарских пијаца. Аустро-Угарска фабричка радност и индустрија, користећи се својим изузетним положајем близине и трговинске старинске наикне српске, не само да је потпуно овладава увозом за Србију, него је потиснула све остале *моноболе*, и солидније фабричке производе: из Билгиске, Француске и Немачке!

Географска положај Србије, јако погодан, Србија са свих страна, као у котлу, сљеђштена Аустро-угарском, која је својим границама, отимањем Босне и Херцеговине, опасује за цео скоро $\frac{1}{2}$ погранично периферије без блиског и удобног изласка на море, без стварних трговинских веза са Бугарском и Турском, са којима и нема готово никаквих уговора трговачких — у таквом стању Србија доста има врло тешку позицију. Али она ту исту позицију има и иначе и без оваквих редовних и једнако све чешћих заплетата са рђавим суседима својим мађарским — а не сада само, када су они затворили своју границу нашем извозу... И крајње је време, да и у Србији, сви родољуби буду сложни у томе, да се више овако не може као до сада, са вечном политиком слабости, без политике економског преобраћаја и снажења, и да је само у овој волатици и снага и спас Србије!..

Али, као год што Србији, под таквим природним и вештачким условима није могуће трајно да живи самосталним народним животом, а у садашњој прилици, да онако загази у парнички и економски рат — исто тако и Аустро-Угарска, имаће да претрпи у овом случају врло велики пораз и тежак економски крах; фабричка радност и индустрија њена у случају економског рата са Србијом, довела би до потпуног свог распада и банкротства.

Аустро-Угарска индустрија, већим делом, а мађарска искључиво, користећи се својим престижном на балансици пијацима, у стању је само на њима, да се такмичи са болни и солиднијим фабричким производима Билгиске, Француске, Белгије, Немачке итд. Само на балансици трговина, који траже све само јефтино, на ма то било свако хубро, као што и јесте, користећи се тако изузетним положајем, у стању је да се појави мађарска фабричка радност и индустрија. Само на *орјаменту* — и сме она још да се појављује и да се крсти фабричком радношћу и индустријом!

Најглавнији потрошач те је Србија, јер и Бугарска и Румунија (ова нарочито од економског рата својим изласком на море, мање су искључиви потрошачи мађарске радности и индустрије.

Ако боље загледамо нарочито вредности појединих главних позиција увоза, видећемо прво, да су то све такве потребе, какве за Србију нису елементарне хлеб, да би због њих изасала од глади, а друго — да се оне све могу транзитом и преко Сојуза подмити на много бољих и солиднијих извора!

На случај економског рата, цела цвира вредности увоза за Србију стигла би у недођају и била би чиста штета по државно — привредни биланс Аустро-Угарске. Та би се штета у билансу још и удесеторостручила огромним губитцима вредности извоза из Србије, од кога су фабричка радност и индустрија Аустро-Угарске, непосредним прерађивањем и јефтиним потрошњом, још наплатом калаштинске за преноду! Други држављаке, прели тако огроман хар и велике корист! Све производе извоза Србије, морала би Аустро-Угарска плаћати далеко скупље него до сада!

Она би и ту прошла као са Румунијом, поводећи се за мађарско-јеврејском алармском политиком — претрпела би огроман економски пораз, сарашила би знатан део своје фабричке радности и индустрије, нагнала би Србију и њене грађане, да не буду по одушевљењу „*плекхане пеха*," већ да своју прерађивачку радност и индустрију неких важицијих грана створи и подигне.

Донета се овде намеће питање, на кад све то ми увиђамо и ценимо, који још и не познајемо довољно своју производњу и привредну моћ у свима правцима, јер се на том мало радило и испитивало, каквом рачуна имају државници са бечког балнаца, који су признати да сад као најлукавији и највулгарнији политичари Јевроски, да нас тако извађају и да нас нагоне на овакве, по њих врло штетне оцажице кораци, када нас они много боље познају, но и ми сами?

То је баш оно, што они мисле да нас много боље познају, но и ми сами! Они рачунају с доста поузданим цифрама, са нашим карактером, особинама и са нашим приликама.

Они рачунају — на се већ њихна гласила томе и поддрђају — на ишло „*ериско одушевљење*," на нашу поделаност, на наше парадирне родољубљем, које брзо одујмује, на нашу политичку невољност, на нашу источничку слабост и за „*надижаравање*“ способну природу, на нашу љубав као удобности, на нашу неспособност за решавање и извођење привредних питања, на нашу финансиску изнуђеност и

аулавност — једном речју, они знају, шта треба „давати“ за сву нашу узбуђеност и ларму по зборницама и по новинама и кад суншце затегну дружинку, чим је воде опусте, ми смо ту и пољеђуше и потрубуше, да будемо опет стари, па чак да их дочекујемо у Београду са „елен“ а у Пешту да им идемо и да им предамо мађарску химију!... Да све то не знају и да па све то па сигурно не рачунају, мислите ли, да би се овако непрестано са нама шорали, да би смели, после горког искуства са Румунијом, да загризају и у ову нову грку јабуку царског рата са Србијом?!

Кад би и ја лично веровао њихову веру о Србији и Србима, ја се не бих ни лађао пера, по бих га прекршио и бацно у трие — а у очајану бих сикао жумрећи са савског железничког моста, који је тако чврста и нераздвојна спона аустро-угарског привредног престижа и искључиве надмоћности над Србијом!... Али ја још већујем у карактер, ако хете и у јогунство Карађорђевић, Милошевић, Сињелићевих, Хајдук-Белићевих потомака, верујем, да ће они огромним кривим напорима и жртвама, помоћу трешњевих топова претцима нашим извојевану слободу Србије умети не само да очувају и предаду потомству у наслеђе, већ да ће и да је прошире, увеличају и унапреде, или сви славно да изгину, као они на Косову, — а! да одмете у ваздух на брашну отаџбине, као Сињелићеви јунаци на Каменици!!

Да ми је да сам слан, као идеја о Српству у Српству, да му довинем „Србија је у највећој опасности,“ да ми је глас моћан, као труба јерихонска, да свајаче уху у Србији заглавие писком најдубљег убођења! — „Србија се налази на привредној Каменици!“ — онда бих се тек умрлио и био уверен, да ће се наћи опет један Сињелић, да из њуњев свога пиштола у чебану српску, жртвом живота свога и својих другова, по нова искуван слободу наше драге доминице, која грца у опасности економског рабабођења...!

По мом најдубљем убођењу, Србија треба да употреби ову прилику — кад је пропустила ову дипломатску, да стане на страну слабије Румуније, у своје време, — те да загази у одеудан, у економски и царински рат са Аустро-Угарском, да повластицама и кривим државним и грађанским напорима, подигне прерађиванску радност у својој земљи и прокрчи, по могућству нове циде својој спољној трговини!

Она ће издржати тошку, али славу борбу, достојну српског карактера и српског имена! Она треба да *продужи на старану нових трговинских ова* и на отварању нових трговинских тргова, преко Солуна, преко Митровице и Јабранског мора, — на везивању новог крака железничког са Тимокса, Ниша и Тошлице!

Она треба да *отвори сточне оборе и кланице у Нишу, ако не у Београду!*

Она треба да *загараном границе спрам Аустро-Угарске, — подине радност и индустрију: мелимарску, ткачку, табачку, сапунарску итд.*

Да *прерађује конзерве меса, сала, сланине, масти, маука, салме итд.*

Да *квалитативно побољшава говеда, свиње и овце!*
Да *отвара трговину са полудобалим свињама и широканима, који имају увек сигурне пробо* на континенту, а да *ограничава трговину са дебелим свињама!*

Да *природно богатство својих шума и рудница оживљаје и у новца претвара!*

Да *коноарство умножи и усавршава!*

Да *радиност и индустрију, државним средствима подиже, као главног потрошача и регулатора пољске аграрне!*

Да *извозна, бродарска и жељезничка средства развија и усавршава!..*

А у *овоме тренутку, да савремену извозну трговину помогне организацијом исте државним средствима: — да држава откупљује дебеле свиње и за них својим средствима, по могућству провучује извоз на друге тргове и стране, но да не остаје на томе, већ да их у државним кланицама коље и троши на исхрану војске, осујењена и принудним начином, за исхрану свога чиновништва!*

Нека српско чиновништво предачи тако у рододолубљу осталим слојевима грађанства у Србији, да место и сразмерно платама својим исту прими — сада *донекле и у природи, у свињском меду са државних кланица!*

Нека би то био повод и пут, да се тако троше и српске талацине и српска грађарија и српска стакларија и српска дрвенарија — па и српска свила, ако хоћемо!

Нека би *груба свина српских оваца, у грубоме српску српске домаће индустрије, била претеча правог српског чиновника: — сала и при крштењу и при венчању и при потреби, а не само при подворењу српских грађана и српских чиновника!*

То су жеље и наде, који је по дужности својој српски пољопривредни орган, „Тежак“ у овој прилици, морао да искаже и ако после свих својих другова — политичких јавних гласила.

Напред, у име Бога! Прегациоу и Бог даје махове!..

И ПО ТРЕЋИ ПУТ: ЗНАЧАЈ РАНОГ СЕЈАЊА КУКУРУЗА.

Кукуруз је главна храна нашег народа. Кад он роди, ма година у другом погледу и оманула, потрај све оскудне, гладни нема; а кад он пада — глад је неминува, ма друга летина и да роди. Кад се опет деси година, као ова, те принос у свима правцима буде слаб, а по негде и сасвим изада; при том кукуруз пропадне — глад је неизбежна последица немања кукуруза.

А да кукуруз изада или не, и поред свих рђавих услова једне непогодне године, много зависи од сетве. Из искуства ја то знам, па сам о томе и писао,¹⁾ препоручујући рано сејање, да би избегли тешке последице летње суше и јесењих киша. Идуће године, иако ниан смо успех раног сејања, употребљујући га са неуспехом оних пољопривредника, који су доцније сејали.²⁾

Да би још боље утврдили то мишљење, да изложимо и овогодњи успех у погледу сетве кукуруза,

¹⁾ „Тежак“ бр. 11. 1893. год. „Сетва кукуруза.“

²⁾ „Тежак“ бр. 26 и 27. 1894. год. „Значај раног сејања кукуруза.“

јер ће то на сваки начин, послужити читаоцима као подстај, да се и сами увере о томе, како је рано сејање веома пробитачно.

Ми омао ове године засејали три њиве кукурузом оним редом:

1. Њиву у саду, која не може да одоли суши, засејали смо 5. Априла. Она је пре тога била добро угарена и дубоко прерађа.

2. Њиву у сувопољу, којој кише не могу да до-се, а и суша јој не може да нахули у толикој мери, као и њивама у брду, засејали смо 11. Априла. Она се свако године удобрава копношћу.

3. Њиву у пољу, коју редовно река, кад се ма и најмање излје, плави, засејали смо 24. Априла.

Не треба загубити из вида, да околине њиве у то време нису нигде оране, већ да је оране предузето тек доцније, и продужено дубоко у другу половину Маја месеца.

Доцније су наступиле велике кише, које су оме-тали у орању и осталом обделавању кукуруза. Међу тим, нама је кукуруз рано доспео, те смо га и око-пали и огрнули, дохватно се снаге, рано класоа и свилао, па је и са зрелом измацо, те ону прву њиву у првој половини Аугуста берем.

Суше, које су од Петров-дана наступиле, сагореле су кукурузе по селма и сувопољу, те, на многим мес-тима, неће дати ни толико приноса, колико је семена батено. Међу тим, оним нашим њивама, првој и другој, суша није могла у толикој мери да нахули, јер процес развија кукуруза, који би се сумом омео, из-вршен је пре, него су суше наступиле.

Да је добро рано сејање и у њивама које су во-доплаване, најбоља је потврда с оном нашом трећом њивом; јер, рано је посејану, кукуруз је пре киша достигао за коњу. Окопаном кукурузу вода није могла досадити; док онамо, где је доцније сетва вр-шеца, семе је у земљи истрало, због тога, што је вода дуго држала; а где је пре воде изникло, ту се није дало окопати усед лежања воде, те је кукуруз про-растао, зарастао у траву и пропао. Таквих њива има много.

Према овоме нека сваки пољопривредник утврди: да је рано сејање кукуруза врло пробитачно. У оста-лом, треба добро запалити и својство земље, па према тој удашавати и своје управљање. Нпр. земље, које су подложне сушама, треба ђубрити, гарити и дубоко преоравати, јер се од туда имају три користи: 1) земља добија продуктивну снагу, 2) трошиња је и лапша за обрађивање, и 3) пропушта дубоко воду, те задржава резервну влагу.¹⁾

Д.

Изложба говеда у Свилајнцу. — Прво су и значајни и карактеристични привредни покрети у овој години — изложба земљана и окружно самоуправствена изложба у Пожареву коју је привредно занатлиско удружење и П изложба говеда у Свилајнцу, коју је привредно трговно пољопривредно удружење.

Значајни су, што се појављују у доба изабра да спомених рат е Аустро-Угарско, који омама и српчан лтоот најзначајних арма-нама Србије и ову подигнуто снагу нине владе одмаче и изгнудје, да није у ствари, ни првоступној оном, да окуриши подмачке и при-ређиваче и у Пожаревој и у Свилајнцу и на њим изгради град; ва-рактористички су ти покрети, који поаљују и тежњу, да се класичне привредне, индустријалне доброделама на том пољу, привреду и по-прећу, а и с тога — што поаљују, да је прао класи врт јавних по-сленика на таквих привредним пословима и да занитворност немог радног и производног света расте, а с њоме и самозадовољење, да не отесује ову и неслабуку вољу само од државо.

Једнако је привреда, а нарочито омама привреда, главни извор богатства у Србији и једнако је биш њој суђење, да највиши и ве-родољни кругови, ни могу да доврсту у утврђивању услова, да се за привредно трговношће тиме носивама са државно прао, потребује неодољиво класа, озрени брзи и старје и што је главно стручна спрема са донаво продужавањем духа. Једнако се привреда привола зноставља политички појединих група!.....

Значајну изложбу у Пожарево, описали су скоро сви наши пишејни спискови, то у омама, то у делима. Изложбу говеда у Свилајнцу, омао "Трговински гласник" у оном претиду. "Тешка" ће довести појединости и вртину како привредна изложба, тако и класичних одојавачких град, па чему се нико ради.

Највећа говеда у Свилајнцу, трајала је два дана — 19. и 20. Аугуста. Од привређивачи 779. било је на време и израњено у из-ложбу 519 одраслих гра, по рачунају тега.

Иако је 25 изграва и 150 полова, а и вековно стотина равних поровних пољопривредних киша, ову у вредности 1800 динара.

* * *

Накнада оштеће за убијену сру. — На изгале једне пољског земств. Министар народ. привреде у смислу тач. б. ч. 132 зак. о шумама, одређено је 30 динара, на вие накнаде штете за једну убијену сру.

* * *

Забрана горосече. — Показио тим, што се на многим местима, државно, општинско и својсте шуме заводе приликом униса и понове класе, и носе тач, а у носале време и њо свој прилици уседо невоље носачке ослудило у вароу и гора се носила неког свла у свима забранима па а у омао законица, — министар народно привреде забранио је сету и продају државе грађе, у свима забранима па које смисловница носаву тпивије.

* * *

Жирнопађа. — У свима државним шумама редом је оме година звр, где нине, где мање, и до сада се је према класификацији, добро одржи. За то је привредно да се жиропађа привоа веде динитачкој, а веде да се свине пуштају најошомом по највиши такоо од 30 нара дан, од свиког брва.

ама, носејо сепарирани кукуруза. Како је једно лето и донаво тоако, биће врео у првој половини Септембра, а уседо одлично. Тако се једне нине, добио је, једноо лега две жетве. Уредно жет др. Ларца Пошовиш пуцају га је на омава рла.

Дома обилач кукуруза, свиро успена, тешио и дуго нече, на струку обавују на једни клас, а ређе но 2 класи, доде свекласни — и вие је савиши — редовно обавују са струку по 2 класи, а по 3 свави свиро десети струка.

С тога се може препоручити сејање сепарирани кукуруза и да се не би измесао, добро би било, да који пољопривредници умно па се гајење овог кукуруза на савим одвојеној ниви, како би замно про-изводињу његову са семе. Уреа.

¹⁾ На југоисточног краја нивоа класића о прао успешном ралох сејава сепарирани кукуруза, који се показало особито добар, да класиши нине класије српте снага, а нарочито омао, гла је кратко лето, а често рано изсушило време и рђина јавоа. Сепарирани кукурузу треба онд поновим околностима за сејања (добро орање, класа и топаота од класића) 1/4 — 3 месеца. Један пољопривредник у околини Југо-дислово, обрао је овај кукурузу пет првијем месеца Јуна и месо да је нивана класиши кукурузом класиће снаге, амбаре и куле.

Други — Марко Јанковић из Београдне — са 25 динара по-класије је један, преораво њиву и 23. Јуна ое. год. — пред Петро-

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

О КАЛЕМЉЕВУ ДОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Написао Милорад Трojaновић, руководио расадница за америчку дозу у Крајини и хонорарни наставник виноградне школе. Са 21 сликом, Београд државна штампа. Краљевине Србије 1895. 8 стр. 66. Цена 1 динар.

ГОДИШЊАК

УЧИТЕЛСКОГ УДРУЖЕЊА, У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ЗА 1894-5 ГОДИНУ, ГОДИНА I. УРЕДИО Н. М. ЧОЛAKOVIЋ УЧИТЕЉ — БЕОГРАД ШТАМПАРНИ ПЕТРА К. ТАНАСКОVIЋА ЦЕНА 1 ДИН.

Садржина је ове књиге :

Учитељско Удружење (прилог к историји учитељског удружења).

Извештај Главног Одбора Учитељског Удружења у 1894-5 години.

Извештај Надзорног Одбора Учитељског Удружења за 1894-5 годину.

Преглед рачуна благајне Главног Одбора Учитељског Удружења за 1894-5 годину.

Доброћора и утемељачи Учитељског Удружења. Кратки преглед рада Зборова (удружења) у 1894-5 год. Чланова уписана код Главног Одбора у 1894-5 год. Свједоци на листу „Учитељ“. Правила Учитељског Удружења. Урли чланова, и Догуза.

Из ове књиге видимо да је Учитељско Удружење засновано 1881 године; да је од сада држао 11 скупштина (а ове године и XII-ту); да је издавао XIV година свој орган „Учитељ“; да је имао о свом трошку XII разних издања књига; да има 5 чланова доброћора, 285 чланова утемељача и преко 900 редовних чланова и да располаже готовином од 39324.20 динара.

Ово Удружење имало је ове године 58 зборова (Подружја).

Од ових зборова (подружја) 10 њих бавило се и питањима пољопривредних, па аа то ћемо о њима и проговорити неколико речи, тако:

1. Бачинички учитељски збор „покушао је да подигне угледну расадницу, али је напаша да смеће“ [Ваљда ће се ове ажуће године одолонити. Ред.]

2. Јасенички учитељски збор „чињно је покушај, да збор подигне расадник америчке дозе, али је овај покушај пропао

зато, што није уступањено земљиште од стране општине овом збору, него је поклоњено цркви па штарници, по збор се пада, да ће ажуће године подићи расадник“ [Дја боже!]

3. Жубински учитељски збор „чињно је покушај да подигне расадницу америчанске дозе и спремао земљиште код школе александаровачке, али нису добили тражену количину садница — калемљене дозе.“

4. Мравички учитељски збор (у Прилиовици) основао је у прилиови Пољопривредно Подружјине расадницу америчке дозе у Прилиовици.

5. Равањски учитељски збор „На првом својем састанку трајало је прво управе саднице развог воћа и америчке дозе, и после иновг времена добио је 87 комада младилца развог воћа и 2000 садница амер. дозе. Поједини чланови овог збора, поима су се разо прихватили пољопривредних послова, али су им општинске власти у многе сметале.

Ресавски учитељски збор уступају је цеоу своју расадницу воћа Ресавској Пољопривредној Подружјини.

7. Вавогаички учитељски збор „покушао је да у околини подигне расадник благородних воћава, али се обратило поново, те је г. Министар привреде обећао послати воће под јесен. Земљиште за расадник добио је збор од општине.“

9. Паротски учитељски збор „чињно је покушај да подигне у околини једну расадницу, но ово није остварено за то, што се општина паротска није одважала да сада неља овога збора.“

9. Јасенички учитељски збор (у Палазци) „Настојао је да подигне једну расадницу. Земљиште за њу уступају је г. Перина Ђевић на свом имену и засадио је до 80 динарка: Јабука и крушка. Сем овог, управа се обратила г. Министру с молбом за 800 комада садница калемљене и некалемљене америчанске дозе ради вежбања учитеља у размножавању дозе, али по молби овој још ништа није учињено.“

10. Ужички учитељски збор „Настојао је да подигне расадник воћава и америчке дозе, али министарство није послало тражени број воћава из разлога што се воће није могло испратити због високог црпана сокова.“

11. Валањски учитељски збор и ово није у овој књизи споменуто; покурено је мисло да заснује код школе угледни Пчеларски и само чека решење од Пољопривредног Друштва, да му уступи коњице које су биле својина успалаче валањске пољопривредне Подружјине. —

Из ових извештаја зборова, види се, да су учињени велики покушаји учитеља — и на чисто пољопривредним питањима.

Приказујући „Годишњак“ као књигу Учитељског Удружења читатељима, „Тежак“ ми с разлошу безвеном оштр рад наших учитеља, с том жељом да до године можемо јавити, да су и остали зборови прихватили ову корисну мисао и да у пажљиви извештаји о свом раду нађемо и оно, што смо нашла код ових 11 зборова. Г.

Цена мањим огласима: Од *ажуће* врте од једног ступца по 10 пара динар; од осталих кружних именована по 15 пара од врте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: Чланци: Моно из Србија издржати царински и економски рат. — И по трећи пут значајније сејана кукуруза. — Гласник. — Награда за убојене пародирајих кичина радње — Подстига — Калемљени оглас

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:

НА ГОД. 8 ДИНА. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИНА.

ДРЕШТА. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ
СЛУЖБ. ДРУШТА, ПОДРЕДНЕ, И ЧЛАНОВИ ОШТИЦА
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛУ НЕДЕЉА АКО ПО-
МОЖЕ ПРЕТО, УКАЖУЈЕ ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЖА.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 35.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 8 СЕПТЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ИЗ НАУКЕ „О ЧУВАЊУ ЗДРАВЉА СТОКЕ.“

НАУКА О ХРАНЕЊУ.

ОД

Д-р Вараскиог.

ПРЕДНО

А. НАЈДАНОВИЋ,

НАУК. ДЕКАН.

(српски)

Припремање хране.

Припремање хране даје јемства да ће бити несе добито у гладности. Веће укусност и сварљивост повећана, окупљена олакшано, такође и растављена биће узамењена од животина.

За ову сврху ће се хранећа срестина неститина, попарити, исевати, самелити, испарити, укусавити или само загрејавану подарти.

Испитивање хране.

Испитивање хране има сврху да животињама да једну храну, која ништа површину варењем соковима даје, и по томе ће се брже сварити, и боље на корист употребити, него не испитивана храна. Туцањем, жарљивом и испењеном зрнава и улаких колачића добијају поједини делови колосалу површину, варења сокови лакше у њих могу лако да пробају и сварљиве да растворе. Са ових узрока могу испитивану храну и старе животине, којима су дубо испарени, боље сварити. Испитивана храна може се такође боље нештати, него не испитивана. Потврђено је пак, да је испитивана храна за мале и одрасле коње од прете, пошто жакање и мешање хране са плауначком отпака, међутим је ово свесим од велике важности. Искуство учи, да су животине хранљене испитиваном храном дебеле, али ипак треме, па томе храна ће бити боље на корист употребљена. Услед овога животинама које јале не треба знати испитивану храну, и на против у толико нише животинама које се негују ради гојења или ради млека. Зрнава се јарна, меда, тупа, улаке погачице се лако.

Осечкање.

Слама се осечка на сечки, да би се са другом кожом храном измешала, те да се животина намери да и сламу једи. За коње употребљена се тврдо-стубнакста слама, најбоља је од раних и у комаде од 1 сантиметра дужине исекана. Исецкани се слама са овесом помеша и коњ се првуду, да осекана зрна добро плауначком напуње и саживе, за говеђу је боља меша слама попр. јечмена; ова се у комаде од 2—4 сантиметра дужине исекла и са зрнавама и кристалним плоховима мешана. Тиме ће се говеђо намерити да једе сламу и да храну добро са плауначком напуње. Исецкани слама тиме потпомаже варење хране.

Сечање зелене хране чини се ради уштеде. Говеда раотрају много зелене хране климатном гладе, да би се од муња одбрањени. При овој зеленој храни пала на земљу, која се угати на пошари. Губитак је далеко мањи, кад је зелена храна исекана.

Цела је сечивају репе и крошчара, да она хранећа срестина нестити, те да омогући жвакање и гутање мањих комадића. Дају ли се велики комади, то је лако могуће, да животине, кад иду на ову храну невинкуте а једно једу, велике комаде прогутају, поји им у жаруљу заостану — изади се Јесу ли животине пас на кристалну храну једном навикуте, тада се не треба бојати, да ће се они задавити, па и ако им се не уситњена прелола даје.

Парење, кување, пари изложена и које загрејана храна.

Све ове методе имају циљ да омењаву храну, пошто супа, тврда и тешко сварљива омењена, и да јело употребљива и сварљива постаје. У хранећа честицама храна не добија ништа. Сварљивост је угљених хидрата до душе повећана, беланчевина је пак узамењена, у главноме биће хранеће очекав врело попарене хране упуњен, према лакој и кабастој храну. Основа ових појава лежи у главноме у температури дате хране. Доспе ли топла храна у стомак, то је она извесно једна уштеда, јер животине неће требати онај вишак хране, који је за произвођење и наизаду губитак топлоте цукал. Попарена се храна у зиму претпоставља ладној, пошто се код прве у храну уштеда.

Парење бива на овај начин. Храна се са врелом или кључаном водом прелије. Слама, плева, мезине помешање се попаре. те им тиме омењена тврда хранећа маса. Њихе животине радије попарене једу, лакше сасишу и савраће се опрнати, пошто омењавана и загрејана храна у првом делу стомака једним делом отпава. Парене хране је у употреби само код говеђа и за време зимског времена.

Кување зрнава и мекхустих плодова врши се у целим да се сварљивост хранеће срества повећа. Угљени хидрати набујере, услед тога било је тлање омењена и сварљива је лакше и боље. Кување крошчара и репе бива такође, да би угљени хидрати сварљивији били. У погледу економике је кување ових хранеће срества за коње и преживаре без икаквих користи, јер они и ипак могу сирове угљене хидрате прто добро сварити. Безначајна кување постаје тежно сварљива. Услед тога одустале се од кувања зрнава, мекхустих и кристалних плодова за коње и преживаре. На против кување се са поришну за свиње, пошто оне животине, тако исто као и човек, сирове угљене хидрате тежно и невинкуте, а напротив кување лако и у већој количини сваривају.

Напожати храну подепој пари само је тако могуће, гле су зато нарочити апарати изумени, за храну која се има жвакати прво је корисно, јер она омењена, успесија и лакше сварљиваја постаје, само треба да се да док је врућа.

Навезивање је употребљено код грнчара и пасула. Ово се чини, да се рад варењег организма олакша, семе да омењена

Са већом површњу ће бити спремна укресена храна у надземним направима или стоговима. Зелена храна се добро набаје и прерађује се у збијеном стању одржава. Прерађивање се врши или тежким оптерећавајућим предметима или нарочито зато конструјисаним пресима.

Укресену храну једу животиње радо, а у хранелим чистинама је ипак сировинама него зелена храна. С тога је овај начин спровлања храни само као нужна помоћ.

Самодјелна (латрејна) храна припада такође реду извесних храна. За ово се употребљава нечишћа слана, плева и сиво или сиво за себе или са рејом и криоцитом у ваџама помешано, или у нарочито зато направљеним орманима, која се набави и се појод покласе. Набајати и влакна је по слојевима. Када се наменштају по шталама. На температури од 14°K, храна се загреје за два дана, поставе храна топа и има пријатан кисели мирис (вишег мириса).

Вреће ће бити прекривено, кад храна слабо кисело мирисе и кад се у топлој стању са њом храна. Када је околна температура ниска (нпр. за зиме мразова) настапа само загревање после три или више дана, под веће температуре на против пак за 1½ дан. Ври кад храна дуго време, то ће бити кисела, пошто се у њој образује оштра киселина. Оштра киселина има рђав утицај на здравље. Млечне краве једу мање кисела и пате од катарата стомака, чим се оне са непреодошћивошћу са таквом храном хране.

Само загрејана (напаљана) храна је значи за гонеду од користи, у својој дејству слична храни, која је била изложена углину водене паре.

О ПРАВЕЊУ ПЕКМЕЗА ЗА ДОМАЋУ ПОТРЕБУ.

Пошто ће кроз кратко време наступити доба, када треба пекмез за млеко правити, а пошто смо тврдо уверени, да је врло мала број оних пољопривредника, који знају и умеју пекмез кувати као што треба, то намера нам је, да онде, па онема месту неколико речи прозборимо о томе, како се прави пекмез: да домаћу употребу. Јер без пекмеза, са његово домаће употребе, не би требало ни једна кућа, нарочито селачка, да буде.

Зине татке, а те су ове на југу, имају 75 метара, а појавише које су са северу, да 208 метара надморске висине.

Од путевне до Дубовца једна смо има четврт сата, до Гајића три четврти, а до Ковина, без малог два сата па колма. Али ова колма много ће се скратити, кад буде правдан пут саграђен од Ковина до неска, која ће иредо данашњих бара и мочвара обилити та два места бар да један сат даљине, што у предредном рачуну много значи: а то ће се успором морати уградити, кад се виноградарство на неску само нешто развије. Ковини, као што рекох, много назаку на неселачкико путу. Вршци и Ковин: а је држм да она не може толико допринети уцељалу промета и по томе употребљу Ковина, колико ће то учинити виноградарство на томе неску, које ће поуздано изабрати као свој главни пут Ковин Дунав, а нареша етруна подобиће још и своје ползрме и слојности у Ковину.

Уз пут свратисмо у један од оно неколико винограда пред самим Ковином, где је ил. Емануел чинио неке своје оште на субјективној анализе. Ту сам имао прилике да видим, како је *ароморозна* — непријатељ долин најважнија летума, у стању да унаваја и сатре виноград: а са мало труди и нешто трошна на сирине и потребне ингредијенције могао се у своје време овај такође опали думшаним уништити и плод снасти. Овако да бине да о берби какој не бине ни помена, а није се могао на том болесном винограду овијати, е да ли је овај ден мога салутизма икоу кава утицаја на виноград са обирном на ендоскору напаст.

То је што што сам видео на овоме својој путу за неска и кроз неска. А оно, што се на њему предузима и ради требало би да послужи за уред и као податак нашим теоретикама око Рава, Голуца, Пољковског Брда и Костоца, који такође имају да се бине са ливам песком, која тамо још и није то-

Пошто су шљине најбољитији и најприроднији материјал од кога се пекмез прави, то ћемо о томе материјалу овад и говорити.

Шљине, као материјал, од кога можемо пекмез правити, треба не само да су потпуно зреле, већ шта шине и пререзале; да су што кружније, једнообразније; да су што боље развијене; и, да су потпуно здраве. Јер, у колико су шљине зрелије, кружније, једнообразније и здравље, у толико ће на само пекмеза по количини бити више, већ и по доброту биће бољи.

Пекмез је добра, здарава храна, па и лековита. Врло се радо јело с лебом, а тако исто врло се радо употребљује у штурале и ризна теста, и ова су јела од пекмеза врло укусна и пријатна. Према томе, када, без пекмеза не би требала ни једна кућа, нарочито селачка, остати.

Пекмез се обично кува за трговину у великим бакарним судovima, у плавинама, а за домаћу употребу у бакарним бакарним. Међу тим, било, да се пекмез прави за трговину, било за кућу, боље је кувати га у месалним судovima, долина, с тога, што су они судови много јестивији; што се лакше могу оштетити; што је лакше чистити; да ће пекмез у њима нагорети и, што никада не могу наступити случајева тровања, као што то бива чешће а при најрањој непаљки, код бакарних судова.

Ова се судови прави од обичне плаваче, а треба да су дебла од обичних судова, долина, с тога да не би пуцали од велике топлоте приликом кувања пекмеза. Да би они судови још јачи били, то их треба омалити слезом плаваче, која је замешана са ситном језином сланим. За још већ сигурност, могу се с пола ова судови и извој утукнути.

При кувању пекмеза, судова, у којима ћемо пекмез кувати, треба поставити, тако, да леже угадиш над водом, толико, да се лако може домати вања испод њих. За ово угадиш, ће судова могу послужити: цигле, камене.

Пошто смо сирешили а материјал и судова за кување пекмеза, онда приступимо самом овом послу.

Пекмез се може кувати на три начина, и то: 1) или се мезу шљине са коначицама у суд, у коме се кувају доле, докле не понесавију коначице, па се за тим процеди кроз гвоздево решето, тако, да чорба са месом прође у суд, а коначица остану у решету, да се ова чорба поново кува; 2) или се

ливо распростри као у Банат; али се он, по извањању некојног Панчића, све већма шири, те планста плодне земље тиме претвара у неплодне. На своје првојој путу кроз тај *љивам песак*² ошенио је он негов простор на 4600 хектара, или ар 3 дана орнава укуп, 13.800 дана орнава; а други пут је похолоно змакнул партиду неска (измељу Усваја и Вакотиница) и уверио се, да врел неска мора много већи да је, па да то процеди у много веће изваност предстоји, ако се ништа против тога не предузме, као што се у Панчићеве доба није ништа предузимало, па ни данас.

Према овом, што се у банатском неску већ ради, пада се да би оваква сама око извања неска могла рационалнијом поступком једним махом и нештолико ошности на пут стаати и доћи до винограда онома, кад их је ендоскору у Смедеру, Negotinu пил. понштица, то тиме *да од новале створе противност томе — беркет*. Али ту је потребно предваљене увећањених и угледнијих дуди ондањих, потребна је иницијатива, унут и помоћ државна, дов ствар не уђе у ток и не изазове труд и муне самих тежана — виноградари.

И ова прта о „банатског Захари“, учинила је довољно, ако за часак сврати пажњу оних многих пољатах на српска „љивам песак“, која лежи и леги — како му је кад време — нестакнуто од Панчићевог путовања.

loščice najpre povade, pa se šilavce bez končala metnu u sud, u kome ће се кувати; Zi или се повade u loščice i o-
душити комкура од шилва, па се онда метну u суд, u kome
ће се пекеме кувати. Овај третачи начин је најбољи, само је
истина, најаматнији. Али u малој количини, за домаћу упо-
требу, са свакм је остваран, и нега практиковати треба, јер
је овај пекеме, као што речења најбољи.

Било да правимо пекеме на ма кој начин од ова три,
главно је то, да, чим смо метнули овај материјал у ове судове,
напољени ветру испод судова, и чим се овај материјал почне
кувати, морамо врло смотрено и марљиво мешати, и, у колико
се пекеме више укувавао буде, у толико мора ветру слабије
горети, тако, да при самоме укувању ветру само тина, и, у
толико га треба повлачити дрвеном пугачом мешати, да не
би гагорео.

У колико се год пекеме боље укувао буде, у толико ће не
само за јаво слабије већ и постојанија бити, и може 2—3 па и
више година трајати.

Да је, пак, пекеме добро сушано, то се познаје по томе:
што је густ као добар, густ, муван пшеница; што га је већ тешко
кутачком мешати што, када забодемо кутачу у суд, у коме
се пекеме кува, кутачка сама стоје; што је сладка; и што
добие хену златворну боју.

Пошто смо пекеме добро сушали, онда судове са ветру
свакида, па исти одма, док је врућ, сипамо у судове, у ко-
јима ћемо исти држати. Судови они треба или да су од земље
па глебовасти, или од дрвета. Судове ове треба поповати чистом
лишеном крпом, поврх крпе, може се још метнути круг од
дрвета, па их за тим оставити где год на топло, суво место,
па идуру, 50—60 с. м. високо од земље где ће се на површини
пекеме образовати тврда кора која ће пекеме од плесни чу-
вати. Премо лиме ове судове треба у подрума чувати.

Од 100 килограма шилва, налази 33 килограма добро
сушаног пекеме, дакле, једна третина. Само се не еби, ри-
беже, да, у колико су шилвце зрелије, у толико ће више у
бодеме пекеме наплатити, а, у колико су, овет, зеленје, у то-
лико ће пекеме по количини наплатити више, али ће по доброту
бити лошија. Од 100 килограма шилва, када знаје 33 килограма
пекеме, то значи, да су шилвце здраве, крупне и потпуно
зреле.

Р. М. С. Пешић.

СРЕСКИ СТАНИЧНИ КОЊАРИЦИ ЗА ДРЖАВНЕ ПАСТУВЕ.

Питање у угледном становању државних пастува за време
својег опасивања, ушло је хвала Богу већ једанпут и код нас
у једну нову а у исто време и поновнију фазу.

Од сада се по томе питању са свију страна тамо јукало
и кроз јаву доносило: како су коњарици који се по ста-
ницама за државне пастуве под намај узимају, недовољни; како
скупоцени пастуви због тога пре времена пропадају; даље како
су, ти најчешће станични коњарици махом на таквим местима
на којима не би требало вршити опасивање кобилца не само у
интересу јавног морала, него и зато, што су та места врло
неповољна и да само опасивање те је проценат јавних кобила
било знатно већи него што би био да је опасивање вршено
на местима која по науци и искуству више одговарају за вр-
шење тога посла.

Од колико су пак штете бале ове неволе које напред
поменути видеће се из онога што нае:

Пастуви који су у ивици државног ергова ошкреба и до
вите године ја то до прикладне употребе одгаји, спавано стаје
нашу државу исто онолико колико стаје таква пасту у којој
страној државној ергов. Међутим од прикладне употребе тог
нашег пастува има наша држава далеко мању корист него
што је случај у другим државама. Јер наши државни пастуви
не само што за прикладно онемошћувају просечно ивице, земље
и омеће године старости, него што и за то тако кратко време
прикладне употребе, не осећују ивице годишње него просечно
око 30 кобила, док напротив пастуви страних ергова трају у
прикладној употреби просечно по петнаест година осећујући
сваке године просечно по 60 до 80 кобила.

Дакле, саме то огромне разлике број годниш пастуване
прикладне употребљивости и број годишњег опасивања по-
била које напред поменуемо а које измеђ наших државних и
страних државних пастува постоје, бале би и сувише допозале
да свакоме предоче какву мању корист од прикладне употребе
наших државних пастува наша земља има.

Али, ваља поћи са тим истраживањем и даље, ваља за-
вршити и у пројект жељезница оних наших државних кобила
које наши државни пастуви осећују, па да се тек онда видети
у правој боји то бало стање наших државних пастува, то јест
видеће се само се у погледу прикладном има маза корист од
државних пастува.

Док се у другим земљама од сваких стотину опасених
кобила ошкреба најмање 50, докле се код нас од 100 кобила
које државни пастуви осећу не ошкреба не 20. Права слина
дакле добија се тек онда кад се узме у процену све троје, а
то: пратак из година прикладне употребљивости наших др-
жавних пастува; мали број кобила које они годишње осећују
и мали проценат жељезних опасених кобила.

Свему овом ју требало је тражити узрока и одговори-
ти га што пре, како би државни пастуви своје позову далеко
успешније одговарали, те да се земљско коњарство још сла-
није и што брже унапређивати почне пошто то немаровно
штету како народно економско тако и народно политички ин-
тереси једне земље која има геогрфски положај, која има владају
и земљаних као што је то у земљи — Србији.

Трагањем за поменути узроцима, нишло се да за ови
од части у самој ергов а у главном и махом из стањима
те да је потребно да се за станице набере најбоља места а
тако и да се подигну па истима такви коњарици која пот-
пуно одговарају неопходним државственим условима.

Услед тога, министарство народне привреде одлучило је
да државне пастуве у будуће шилвце само у она места дод
буре да мах добрих коњарника и да су та коњарици на таквим
местима која нису по опасивању невољна, то јест која не учини
штету на процент опасивости и жељезности опасених кобила.

Који год буде спречувао ваљика ју огромна штета по
земљу и по неке економске и политичке интересе од — а тога:
што су наши државни пастуви само за пратак из година за
приклад употребљиви; што они и у том кратком ивици година,
осећују годишње по средном врло малом броју кобила; а, што
и од тог малог броја опасених кобила, остаје врло мали
процент опасивих жељезних, — тај ће одмах увидети, да је горућа
одлука Министра народне привреде не само са свакм оправдана
него да су и те издати који се за подизање станица умети
имају, никаквом прима штету нају земљу због кривих станица
триј јер су за поменути штете у многе врсти како досадашњи
коњарици тако и места на којима се они налазе.

Министар народне привреде обртно је био срезумљак
да они у својим среским местима подигну станице за државне
пастуве о своје трошак.

И ако налазио да није далеко оно време кад ће се уви-
дети да пастување станице треба да су гушће и по само тек
по једна у свакоме срезу, ма ивици ценило је предње гле-
диште господина Министра народне привреде, бир за сада,
у главном са свакм оправдано. Ово велико једно за то што дошти
прво треба тежити да се превентивно сва ергов места кобилца
са пастувањем станицама па тек онда остала за то погодна
места у свакоме срезу. Други разлог, који ваје у пратак тог
министарског гледања јесте и тај, што ван ерских места не
би требало издати станице све докле док год се државна не
свибаје са јавношћу опасивања чувствима на које се може
ослобити пастуве не само у погледу мере и прикладне употребе
пастува него и у погледу наплативања таква за опасивање, те
да ни оно не морају више да врши полицијске власти.

У другим земљама почев од ивице северне суевине, па онда
до италиског ошана и балтичког мора, размашајних државних
пастува на станице ради опасивања приватних кобила, није
нигде ни чинио другојаче, него само у она места где је за њих
преходило све спремно што је потребно.

У свакм тим земљама, чак поједини ошече општине не
само да подигну станичне коњарице за државне пастуве и на-

лауме се, то земљиште имати веће снаге и моћи, дакле, има ће нише хранивене материје за наше усеве. Осим тога, од дубоког орања и те су користа: што се усевни брже, брзије и правилније развијају; што мање страдају од елементарних непогода, које долазе услед мразаца, суше, ветра и др.; што им сувишина није ни шкода, јер, у колико је земља дубља и порознија, у толико ће у се више примати нише, с једне, а с друге, олет, прекомерна ће влага пре и лакше испарити. Стрпни усевни ни полеку као иначе, јер су се доносили развили и убаворили. Из ових узора не шкоде им ни мразиви.

Поред свега тога, што до сада рекосмо, од дубоког јесењег орања и те су користа: што се лакше, брже, правилније, а и користније слојеви могу мешати за међу собу по правку земље — оранице — и што љубре, проликом љубрења, може баш у овој свој земљи доћи, одише би могли ниши усевни, што лакше, брже, правилније, а што је главно, доносиће своју храну, из овога примати. За тим су и те користа: што ово орање годи и оним нашим усевима, која по природи својој захтевају дубоку ораницу, а не могу иста доћи у плитку ораницу. Још даде су и те користа јесењег дубоког орања: што лакше, брже, а с тим, разуме се, јестиније експлоатира наше усеве, као што су: кукуруз, вронпрш и др, као и то, да би се у таквим околностима и плугови за прашење и згртање могли лакше и користније употребити.

Када и пољску отроку улогу игра у земљорадњи: јесење дубоко орање, најјасније ће се видети из следећег, а на име: да је славија германски агроном, Тер, рекао: да са сваким пазљем подубављена оранице преко 6 палца расте вредност земљишта са 8%, а други један писац, — Парл, олет, држи, да са сваком пазљом мањка оранице испод 6 палца онада вредност земљишта са 20%. Тако, дакле, има једна са 6 палца дубоком ораницом, у вредности 1000 динара, када се ораница подубави још један пут толико, даде, дакле, ораница буде дубока 12 палца, онда ће имати за половину — на 500 динара — још већу вредност, дакле, 1,500 динара.

Ово можемо и овидо да изкажемо:

Када са једне ниве од 20 јавица, са дубоком ораницом са 6 палца, добијамо 20,000 килограма пшенице, онда, када удеојемо ораницу, када, дакле, буде 12 палца дубока, онда ћемо са те исто ниве од 20 јавица, добити за половину горњег прихода, а то је 10,000 килограма пшенице, свега, дакле, 30,000 килограма пшенице. Или ово се може још и овако казати: Као год што већа нива у ширини даје више плодова тако исто и већа нива у дубини, даје више плодова.

Према свему овоме, што је овде речено, свака ће умети оценити, колико се у овом другом случају, са дубоком ораницом од 12 палца уносеће: семени, земљишта, радне силе, љубрета, времена, што се мање кваре плугови и др, земљоделске справе и махине, чији рад зависи од доброг орања.

Поред свега горе наведенога, ми морамо наше ниве још и с тога подубавити, и на тај начин увећати принос са ових, што се са умножавањем дубине, умножава земљиште у ширину. На с тога, дакле, ми исто морамо у дубини повећати, пошто у ширину плугу земљишту не можемо увећати. Јер она колика је, толика је.

На завршетку овога члана, питање нам се само по себи намеће: која земљишта можемо и семени подубавити. На оно је питање: дигор: подубавињање оранице може се корисно предузимати на свима земљиштима, изуземајући подовина места, и она где се здравина настаје из камена, шљунка или песка, као што је то случај по планинским пределима.

Најважније врсте страног воћа које би се могло код нас одомаћити.

(иштовак)

21. Камдиња (Beurré de Charente); врло лепа асталска крушка, пореклом из Бургунје, јајастог облика, боје лимунасто-

жуте, олашк порлазе, врло сочна и извирног укуса. Зри у почетку Септембра, а траје три недеље. Дрво јаја врло добро и сматра се као багитаска воћа.

22. Бадурна (Belle et bonne, Deutsche National Bergamotte), крушка, окрда свезло-сега крушка, припада као добра јако за астал тако и за употребу у пловој природи. Зри на крају Септембра. Дрво је врло родно, али није тако трајално, као друге крушке, јер му врло лако шкода јака мразина. Треба га дакле, од тога чувати, брицањем стањовишта при сајкању.

23. Губорна (Grave Herbstbutterbirne, Jaenbart, Beurré gris, крушка крушка, ернунског је порекла, боја јој је налик на рђу, али је нижи лепа, зри почетком Октобра. Дрво захтева т плаци оловца, савну и јаку земљу.

24. Манастарка (La Merveille de Charente, Kaitliche Charente), крушка, бина-жуто, одлична асталска крушка. Зри почетком Октобра, а може да се орава 5 6 недеља. Само на доброј земљи лако успева и обилато јаја.

25. Матровица (Beurré blanc, Kaiserbirne). У страним свету врло омиљена средње крушка и врло лепа крушка, зри у Октобру а м-же да се орава до 3 недеље; боје је оца бело жуте, а пола румне. Дрво истина захтева стањовиште закрпљено од ветрова, али може да поднесе и мразове.

26. Поскара (Beurré Coloma, G.Louis Herbstbutterbirne). Она крушка долази у рђу, најомиљеније асталско воћа; боје је жуто као фоска, доста је крушка и врло лепа; зри у Октобру, а траје око 3 недеље. Дрво добро расте и обилато јаја, али захтева лепшу земљу и умерену топлоту.

27. Шинисарка (La verte longue, Lange Herbstbutterbirne), крушка, подугака, светло-зелена крушка, извирног укуса, зри у половици Септембра а може се одржати само месец дана. Дрво брзо расте и обилато јаја.

28. Шибрџа (Beurré Napoleon, Napoleons Butterbirne) је једна од највирањих крушка месеца Октобра и Новембра. Крушка је, лепа, зелена али жуваста. У стању се толи. Дрво брзо расте, посебно је родно, али је осталога на мразивама јаким извасија.

29. Кависа (Calebasse Boie, Boes's Flaschenbirne) лепа крушка, обила богатста, а покривена бојом рђу; крушка је. Зри крајем Октобра. Дрво јаја из голвие и годно.

30. Стубја (Doune rouge, Rote Decksaltbirne). Она је и асталска и пољовирајна али крушка врло рђа. Средње је величине, округласта, с једне стране жута, с друге црвена, великом покривена као неком црном рђом. Зри крајем Октобра. Дрво јој је здраво, родно, успева на свакој земљи па чак подноси и хладне пролеће.

31. Пелкелара (Langzeitbirne). То је ситна, бело-зелена крушка која се искључиво употребљива или за вољку или за немезе. Успева по планинским пределима и висовима; зри у Октобру, а може да се чува само неколико недеља. Дрво јој необично велико расте и извирнодо јаја.

32. Мрвина (Fondante des bois, Holzfärbere Butterbirne). Она је крушка пореклом из Финицусе, врло је лепа, крушка, тврда, боје у ошати, али је много лута е једне стране црвена. Зри сришетком Октобра. Дрво јој је здраво, не расте високо, али као врло родно може се савесно препоручити за баште.

33. Авогвина (The Seck Pear) је крушка средње крупноће, Зби своје лепоће плодне је за астал, а по доброту својој и за осталу употребу. Боје је зелено-жуте, покривена жувастим покривама. Зри у Октобру, може да се одржи месец дана, а и мало више. Дрво није баш тако осталоно на зими; обилито јаја сваке године. Успева свака, само не може у врло студену пределима.

34. Валовина (Halber's Butterbirne) је лепа, крушка асталска, ерва крушка, обилна јајастог, боје лимунасте; зри у Октобру и Новембру. Дрво захтева умерено стањовишта за своје успонање и добар род.

35. Застрипана (La Bergamotte Crapanne) је угадана, крушка, сиволиста крушка, бело-зелена; зри у Октобру и Новембру. Дрво истина не бробо земљу, али захтева умерену климу.

36. Соленика (Bergamotädel Bergamotte) је доста крушка, округла, боје зелено-жуте, вршица на жувасти а са те своје особине ситна се као остало асталско воће. Зри крајем Октобра, Дрво је на зими осталоно, с тога се може одржати само на топлијим местима.

1) Оно стравно име оне крушке, погрешном штаме у 23. броју Тениса* од 11. Јуна ове године, употребљено је за крушку, Вигору, лебучи крушка, Врлар* зове се страним именом: „Roth Bergamotte.“

37. *Свињача* (Wildling von Hoesedel) је ситнија крушка, зеленаста, изврсна за водичу и *сирме*; зри у Октобру и Новембру. Дрво јој успева на најолијнијим планинским местима. Расте врло велико и обилато рађа.

38. *Крушча* (Beurré Clairgrose) је једна од најомиљенијих асталских зимских крушка. Облика је полугачког, крушка је, де врне *обичне* крушке; општа јој је боја жута и неки део јој је црвен. Месо јој је вољакасто и изврсно укуса. Зри почетком Новембра и може се одржати више недеља. Дрво расте велико, убрзо стаје на род и успева сворно на својој земљи.

39. *Иријалија* (Duchesse d'Angoulême) је врло крушка и месо асталске крушке; боја јој је бело-жута, зри у Новембру и Децембру. Дрво расте лепо и добро успева и рађа.

40. *Славаја* (Soldat Labourer, Blumenbach's Butterbirne) је врло корсна, изврсна асталска *арета*, крушка и *племеница*, боје је бело-жуте; зри у Новембру а траје 4—5 недеља. Дрво се одликује лепотом узраста, и брзим и богатим рађањем. Тешко земље не воли.

41. *Брдашница* (Grunkower Butterbirne) је крушка, зелена крушка, неправилног облика, дрво достиже средњу величину. Усхва успина на високом али од јавних ириваца може да буде општења.

42. *Бадилжара* (Diel's Butterbirne) је велика крушка, изврсног и отисна жута крушка. Зри у Новембру а може да траје неколико недеља. Дрво не расте тако брзо, али врло добро рађа.

43. *Ледовица* (Hardenpont de Printemps) је отисна, крупна асталска крушка, с једне стране бело-жуто, а друге црвеног оца, оца рађања. Зри у Новембру и Децембру а може дуже време да се одржи. Дрво јој се одликује необичном родношћу.

44. *Бастиланка* (St. Germain). Ово је стара асталска *арета* крушка француског порекла, облика је кувастог а боје зелене. Дрво захтева плодну али ланку земљу. Других прохвата нема а врло је родно. Зри у Новембру и Децембру а може да траје до Фебруара.

45. *Бадилера* (Forellenbirne, Poir Truitté) најве крушка крушка, али је врло мала, основна јој је боја лимунста, ошам пречучени јасног црвеног бојом и попрскана петцама сивим и затворено-црвеним. Зри у Новембру траје до Јануара. Дрво високо расте, добро рађа, према земљи је равнодушно, али тражи склањено место.

46. *Каналска* (Graf Canal von Malabedia) Ово је искључиво асталска крушка прве врсте, боје је бело-жуто; зри у Децембру а траје до Фебруара. Дрво расте у виду јале и у доброј земљи и на годном положају рађа добро.

47. *Свето-Савка* (Passo Colmar, Regentia). Ову крушку увршују међу најотменије прете крушка. Крушка је, боја јој је жуто-зелена, нестимице порфала. Зри у Децембру а траје до Фебруара. Дрво не расте тако велико, али је врло родно.

48. *Босачка* (Liegel's Winterbuttebirne) је асталска крушка веома величине, жуто-зелене боје, врсна и мирсна. Зри у Децембру а траје 4—5 недеља. Као бисер чешких крушка нељена је веома у Немачкој куда се у великим количинама извози.

49. *Световача* (Doyenne de Printemps, Winter-dechantbirne) најврсна крушка асталска крушка, жуто-зелена. Зри обично у Децембру, може луго да се одржи. Дрво брзо расте а добро рађа, али захтева најолијно место.

50. *Хрватскова* (Impériale à feuille de Chine, Kaiserbirne mittem Eichenlaub) доста добра прета за јело и друге потребе ланте величине, светло жуто боје. Зри тек у Мају и Маргу и може луго да се одржи. Због ове своје особине заслужује обилну пажњу свакога воћара. Лист јој је малам пошрине а необични искрци на њему потешају на хрест. Дрво расте лепо и велико, не стаје истина баш брзо на род, али над подне рађања, рађа обилато.

(настављење се)

Неће се држати утамница плугова. — Због тога, што се до одређеног рока није пријавио довољан број утамничара — мајстора, неће се ни држати овогодишња утамница са плуговима, која је раније објављена да ће бити 14 и 15 ов. мца у Добричеву код Курије.

О опоме се извештавају сви, који су за ову утамницу заинтересовани, ради знања и управљања.

* * *

Ново Подружје. — У граду *Парогу* и у околи *Лубићком* окупта Рудничког околине су нове „Половерне Подружје“ које су вић ступале у савез са Српским Половерним Друштвом. *Лубићске* подружје са својим пријављива обавља много. Желимо ми срећан почетак, а још боља рад.

* * *

Ново Удружје. — У селу *Дубока* образовано је ново удружје, које носи назив „Демократичко-аграрског савеза“. Пријавило ошвањено овог удружја. Председник истог г. А. Кунић којолико је 10 хектара земље, која има служити друштвеном циљу. Неки је друштва срета почетак, а Кунића хвала.

* * *

Култура пиринца у Србији — Као што јавише „Мале Поштом“ г. Врњачер трговца оца, *Вангера*, да у *Манастир* отпаче велике пиринча и на тај циљ добио је од општине *Београдске* велики простор од неког земљишта, код „*Велик вод*“, а безплатно узгодио.

Једна од услова за гајење пиринца а то је вода, или мошорно земљиште гд, да ли не *алиментација* услови биће повидни, оца у околини *Веограда*, то је питање од особите важности. Уверили су да су и у околини *Веограда* чимеће *пробе* с врло добрим успехом.

У околини *Ниша* јошвице су и у староставним *пшавима*, да су гајили *наши* старци *пиринца*, прва тома јунаци *оца* *Вангера* изгледа да би с *вострупу* могао да *изведе* и да се *бави* оном *новом* *граном* *проникло*, боје је се тако добро *репирати* и *моћи* *корисно* да *замени* и *субјери* *проникло* *јестива* *жита*.

Желимо овом *новом* *предуху* *најбоље* *успеха*.

З Е Л Е Ш К Е.

Зачије Савло има разноврсну употребу. Је добар лек против *чирева* и *немо* *боре* *ного* *да* *капан* *други* *меса*. *Кад* *се* *желеда* *вистру* *лежати* *савом* *постале* *их* *па* *да* *их* *ни* *било*.

Него *тако* *зачије* *саво* *је* *лек* *и* *за* *пронеме* *улове*. *Добро* *је* *лежати* *савом* *вистру* *лежати* *руке*, *што* *била* *код* *жениг* *у* *лику*.

Добро *је* *зачије* *саво* *привидати* *на* *убојени* *места* *на* *војас* *се* *на* *други* *начин* *није* *могао* *најавити* *предмет* *који* *је* *раву* *протру* *могао* *нпр.* *осер*, *три*, *игла* *стакло* *и* *т. п.*

Употребама се за *мале* *пушка* *и* *машинских* *делова* *да* *се* *при* *остали* *сачувају* *од* *рђе*.

* * *

Употреба пенава у башти. — Пенава од дрва је најбоље *дубре*, јер *сачува* *у* *велико* *плочити* *оно* *хрнево* *минералне* *материје*, *кал*; *кал*; *натрон*; *силцијум* *иселени* *и* *т. п.* Пенава од *расветле* *сидра* *1—3*, од *лојана* *и* *боранине* *9—13*, од *рабана* *16*, од *булонице* *23* *процента* *востру* *востру* *киселе* *соли*. *Кад* *се* *пенава* *може* *са* *другом* *дубретом*, *оца* *се* *даде* *највише* *30* *кг.* *пенава* *од* *булонице* *или* *30* *кг.* *овола* *од* *боранине*. *Кад* *се* *дубре* *не* *може* *у* *тешином* *стању*, *оца* *се* *на* *кг.* *пенава* *уноси* *40* *кг.* *воде*. *Пенава* *се* *сина* *у* *један* *суд*, *носпе* *се* *водом* *и* *остани* *се* *да* *стоји* *3* *дана*. *За* *то* *време* *се* *једнако* *меша*.

Да поновиш **БОЈЕ НООФ.** — Иако у 1 летар воде спустити 1 пашуу капишу илиш ивирише и добре именовати; на три додати нешто рена и савно несвањеног првог лука и толико мешати, да се мучево, ту шваруу добро прокувати и лавати покимаши дневно по једну шмуу.

Д О П К С.

С пута Врања-Београд 24. Јуна 1892. г.

Како писанима „Српског палатирозидног друштва“ на субјаву Периспори, пробавио сам у Врањи с мутованом 74 дана, то тако сам имао доисава и аренива и врелина, да се са овогодливио летнико упосави. По српшених оних посту, 23. сеп пошло из Врањине Балеа у 24. сеп приспео у Београд. На с тога ки је сада знамра да подисеи „Теману“ овај ресорат о ово годнашњег летика како у Врањи и онојшто, исто исто и од Врање до Београда.

1. Маја т. г. крад сам се на Београда прекуо за Врању у 17. маја сам у Врању приспео. суши је била су летнику јако збутило, тако, да је нешто — берба — нагловао сумњиво. Но инаше, које су мајске 26. и 27. Маја, изрочио ота поседима и доисаје, које су чешије и редовно кадале до закључно 24. Јуна. — на сгу летнику тако су благодотројо утицале, да боље не може бити. Писаница и у опште сва страна жита пошривала су се и напредовала су врло добро; дуван је се расвањено рано, још од 15. Маја, овај је напредовао, тако, да не може боље бити и обавезао је најбоготишу бербу; кукуруз је такође растао, прихватио се развијао, и такође је обавезао најбоготишу бербу; на гробице и на остале жито прихватио грание, такође је ова жита благодотројо утицала.

Али пошто је носељина добра ниша крад још 24. Јуна, а врло мало падала је 25. и 26. на од тога дана, по сие до 21. ок. м., није никако падало, то је суша на кукурузу и на дуван доста, а на појединим пољима и врло штевно упосавијала, да не речеио, да је бербу носих дуванових готово, и са свих осушавала а бербу кукуруза на највишу меру сива.

Према томе, дакле, летника у Врањи и у онојише околиноа је кукурузу су у Мораве врло добри на и одлични; по равнини пак Мораве и на брдажа, доста су усвај саиш околиноа, али су, опет, доста добри, и сиво на по неким местима су слаби.

Дуван, на неких привредна грала у Врањи, који се гаје са великом нештаним и виском, и који је ово година засејан на 19 до 11,000.000 струкова, на неким местима јако је засирао, тако, да може на 20% доста оне бербе, коју би био. да је у околине носецу иако јако 5—3 добро инаше. Истина, има доста и курпуних дуван, али, опет може се потврдити, да је ова суша svelа дуванску бербу на 50%. По доброту дуван је испасио оне галине које добар јер му је ниш дебео, мистаи, т.ј. има доста смола, која му лаже кирисе и јачину, дакле, оне две особине, које се од дуванга и тражи.

Писаница и у опште сва страна жита врло су добро родила, тако, да снос писанице лаје по 6—7 житограиа чистотоа жита. Врло

је крупни, тешко и свезко. Писаница је у Врањи и околини пре неколко дана пошривена и сада се вршију у вајраише отпону обавља.

По палатирозидноме околиноме крај је штевно, што неваки отргрелача, већ своје жито још да доисати већу. На овај штеви нејасе се може само она извршати, иако испар дуна, а што се жито са ланатом не може добро отштити и што много жито отгадо у плаву, то је друга ствар.

Гробице како у Врањи, тако исто и у околини родиле је на местима добро, и на местима врло добро, још само пошлоко дава, на не бити и шара.

Али, по несери, како у Врањи, тако исто и у околини, у виноградима је се појавила Периспорија и то у такој мери, да је у по неким виноградима лист већ у пола отпо. Истина, усвај суши, Периспорија у носељине преме, била је у околине разширеног мистаи, али, усвај оних инаше, а пошто је берба још дано, то је се бојати да она зграва бербу са свих не осујоти.

Пошто је се Периспорија већ одошавала у неким виноградима, и пошто је она нише винограда свако галино адисати, то треба аркава, да онајише свакога винограда, да свој виноград преме га, „Борисовског чорбом — освоио, као што је то случај у Босни, Хордотонији и др. државима. Јер сиво ве се на тај начин мога отштити на цугу ономе кешико непријатељу носеце жито.

То је, што смо имали рећи о летнику и о Периспорији у Врањи и у околини; а сада ћемо пошлоко рече о околине с пута Врања — Београд проговорити.

Кукурузу су и у долини Моравској, на неким местима доста слабе. У Јасковцу, како кукурузу, тако и остала летина изретила је, иако ни је како једна меј старе писанице друг. Неваки Ниша и Гречица има доста слаби кукуруза.

Кукурузу оно Сталава, Тибешана, врло је добар, па и на околине врло су добри. На неким местима има мањак кукуруза, који добро напредује, а на некимже доста изретила сиво, да је кукурузу носејан пошто је један пошривач.

Алесандрашчи дуван на неким местима је слаб, а то је с тога, што је мањак на дуво сушта, а међу тим је нештоише земљише.

Од Ниша, на пречиото до Бујаре, писаница је тои 3/4 пошривена, Писаница и у опште сва страна жита врло су добро родила.

Виногради су добро родили, но и онах је Периспорија заравала, оно и у бу доду пошривао услове (топлати 20°C и нага), онак не ова зарав упоротишти бербу. У цугу писано писави, да су виногради провали.

Иако мањке родиле су врло добро. Иако душници родиле је врло добро.

Усвај осушавало у долину у Врањи су писанице једине, тако, да се жетина писана од 1—1:30 долина; ралина у винограду тако исто и то о своје деб.

Р. М. С. Пешић.

Цена мањих огласима: Од негј врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писана по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2:50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јединице.

Садржина: Чланци: На излогу о чувању здравља стоки (српштан). — О вршењу писаних за домаћу потребу. — Српши станични компариси за државне писуе. — Јесени дубока орание. — Најважније врсте стравог воћа (писавише воћа). — Гласник. — Беолише. — Допис. — Подстиган (српштан).

Стрје за Србију:

КА ГОД. 8 ЛИН. НА ПОДА ГОД. 4 ЛИН.

ДРУШТ. ЧЛАНОВИ ПОДАСТАЧ, ЧЛАНОВИ
СВИХ ДРУШТ. ПОДРЕТЕ. И ТАКИ У ОПШТЕ
ДОБРАЈ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ АНО ПОДА
ДОБРАЈ ПРЕТИ. УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За иностранство:

КА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРКА.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 36. и 37.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 23 СЕПТЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД НА ДРУГУ ИЗЛОЖБУ ГОВЕДА У СВИЛАЈНИЦУ

19. и 20. Августа ове године, Српско Пољопривредно Друштво, уз припомоћ своје вредне подружнице у Свилајни, приредило је Другу изложбу говеда у дневном месту за то — ваљаштину Бојаца.

Користећи се искуством стеченим на првој изложби говеда колубарског соја, која је држата ланске године, уз припомоћ пољопривредне подружнице у Обреновцу, српско пољопривредно друштво, могло је да рачуна у овој години не само на већи одлив произвођачког света, но и на далеко боље резултате. Не само, да је оно, могло да стави и прошле нарочите услове за пријем стоке, по родовима употребе и подобности њиховој, већ је могло сад већ, у другој години и на другој изложби говеда и за сѐм начин оцењивања, да уведе најавршенији начин у томе погледу.

На тај начин, служећи се мерелем изложених граа, добила је и ова изложба говеда и са гледишта науке а и праксе особити значај, јер је Српско Пољопривредно Друштво, на тај начин дошло до поузданих података од трајне вредности. Ти податци још јаче се истичу по своје значају, што ће они да послужи, као сигурна основица за правац рада меродавних чиниоца у пољопривредној струци, пошто ће на основу њих бити у стању сви стручњаци, да цене и резултате укрштања тамошњег домаћег соја говеда, са разним страним расама и да на основу тако поузданих података, са више сигурности изреку и свој суд о правцу поправке говеда, у којима он одговара или не одговара нашим правцима, потребама и у којима је на тај начин могуће постаћи поправку домаћег соја. Моћиће на тај начин, да се за времена стане на пут правом и опасном раду у поправци говеда.

Овај рад, на основу пробраних података на изложби говеда у Свилајни и на основу осматрања и оцене изложених граа, биће један покушај и у томе правцу.....

1. Спрема за изложбу и прописани услови.

Још у Мају месецу издат је од стране Српског Пољопривредног Друштва нарочити проглас. Изложба говеда подељена је према родовима и употреби на пет одељења:

Прво одељење: краве с овогодишњим теладима, одређено је 8 награда, међу њима као II награда, награда општине свилајничке од 120.

Друго одељење: јунице и јунци, који нису сварили одређено десет награда, као I награда — награда општине свилајничке од 200 динара.

Треће одељење: краве и бикови старији од 2 године, одређено десет награда, као I опет општине свилајничке од 250 динара.

Четврто одељење: теладни волови и гојаана говеда, са 6 награда, међу којима је II награда од свилајничког трговачког удружења од 200 динара, најбоље утојеном грау и као III награда општине свилајничке од 120 динара.

Пето одељење — сва остала говеда, где могу бити и говеда набављена са стране за приплод, која се излажу ради угледа и не такмиче се за награду, а излагачи могу бити награђени похвалницама.

Као што се види, општина свилајничка, помогла је изложбу, издавањем награда у 690 динара свилајничко трговачко удружење са 200 динара.

По споразуму са изасланицима Друштвеним, сва спрема, распоред одређених места за изложена граа, придобијање и обавештавање произвођача, поверено је вредној подружници ресавској и свима чиницима исте, дугујемо велику захвалност за примеран и ревностан рад и труд на спреми.

Прописани су следећи услови:

Прво одељења, или такмичења у прва четири главна одељења изложених граа, имали су власници говеда из срезова: ресавског, београдског и парашинског окр. моравског, моравског и млавског окр. пожаревачког, лепеничког и крагујевачког окр. крагујевачког, и јасеничког окр. подунавског; у петом одељењу — из целе земље.

Говеда, која се излажу у прва четири одељења треба да су у пријатану сопственика бар до 1. Априла ов. год.

Ресавској подружници имали су се пријавити излагачи на писмено, најдаље од краја месеца Јула. Никаква се такса не плаћа.

До 8 часова у јутру 19. Августа, сва пријављена граа имају се довести на изложбу, на месту „Бојаца“.

Као начела за изрицаше оцена, у прогласу истакнуте су следеће одредбе:

а.) Да су одабрана грла домаћег соја и што чистија по крви (боја длаке, боја бривше, рогова и палпоака као најсигурнији знаци, поред оштег типа; — свака белега и шаренило знак су укритања и мешавине.)

б.) Да се одликују крупноћом тела, правилношћу и сразмером телесног кроја.

в.) Да немају никаквих знакова болести, нити мана и вуди, које би их искључивале из прилога у опште; а нарочито пажњу имаће обратити:

г.) Да је код одабраних грла позадни део трупа, с леђима у што развијој линији; да су бутине меснате, пуне и развијене; да су крста с кукovima барабар и да нису стрма, нити оборена.

Поред тога, по појединим одељењима, поред ових општих начела за оцену, оцењивачки суд ће се у оцени руководити следећим:

а.) Код првог одељења под Краве треба да се одликују знацима мачности (вжности кроја, главе нарочито, мачне жиле и јама, приљени од репа, размак ребара и правилност вимена, с брадавицама и финим маљама). Теме ће својим развићем и крупноћом, према добу старости, бити доказ за доброту мајка.

б.) Код другог и трећег одељења, у којима су јунци и јунци, краве и бикови, Б. и В., гледаће се поред телесног развића и чистоте соја, на све оне особине њихне од којих прилога подобност зависи.

в.) Код телесних волова — на све оне особине, које утичу на подобност за вучу и јачину дотичних грла.

г.) Код гојазних говеда — на особине, које су карактерне за подобност гојења и на тежину.

Поред тога на изложби је била удешена за поуну и угледна изложба пољопривредних машина и сирава, које су не само показиване и разјашњаване излагачима, но које су и радиле за време трајања саме изложбе. Начелно је решено, да се већина награда има раздати у машинама и сиравама, које би наш пољопривредник у сточарству могао и требало да заведе.

За тим изложена је, код нас по цртежу саграђена сирава за поткивање волова, без обарања истих, која је имала да се поклати најбољем поткивачу. На овој сирави за време изложбе, поткивани су волови излагача, бесплатно.

На послетку један члан друштва ни снимно је фотографски апаратом сва награђена грла на изложби.

2. Оварање изложбе и распореда

Како је Бојача врло просторно вашириште ограђено са свих страна а под густом ладонином добро одржати старих растова, то се згодније место не би могао ни пожелети за сточарске изложбе.

Приређивачи изложбе, користећи се добротом суграђанина свога г. Драг. Годубовића од кога је добијена на бесплатно употребу сва потребна грађа, поделили су пространа одељења за смештај изложених грла.

Одељења за краве с малим тогадма у два реда, која по средини изадоше просторан пролаз, удешено је и ограђено сојама и даскама тако, да је свако грло

било за себе издвојено. Остала одељења, имала су проградe од баријера и за свако грло пободен колац за привезивање грла. Сва изложена грла имала су довољно места за смештај и размештање.

Распоред је колико прост, толико и практичан. Оцењивачки суд наименован је раније и састојао се из гг. Косте Црногорац који је изабрат за председника, Љубе Бирговића, професора, Драгољуба Штјепћа сточарског трговца, Владимира Ђорђевића настојаника сточарства из ратарској школи у Краљеву, Светозара А. Петковића управника друштва ове добра у Шашу, Милутина Јовановића секретара српског пољопривредног друштва, Мирка Милковића помоћ. управника државне ергеле у Добричеву, Паје Т. Тодоровића чиновника управе фондова, Ар Зарије Поповића сточарског лекара, и Светозара Љ. Гавриловића шефа одсека у управи државних монопола.

Поред тога за шефа изложбе изабрат је г. Вучко С. Богдановић благодотич друштвени, који је учествовао и у раду оцењивачког суда, помажући у једну и другу групу исто.

Оцењивачки суд отпочео је примање пријављених грла 19. Августа у 5^{1/2} часова из јутра и примао је до 10 часова пре подне а по том отпочео свој рад, који је трајао цео дан до мракa, па се продужио и 20. до 10 часова пре подне. У почетку рада оцењивачки се суд поделио у две групе; једна је група радла са првим и другим одељењем, а друга с трећим и четвртим, па је 20. цео оцењивачки суд извршио ревизију рада обавде групе и заједнички досудно изграду од 300 динара намењену од Српског Пољопривредног Друштва спомену пок. Чедо А. Поповића члана оснивача и вишегодишњег председника друштва ове, бив. управитеља пожарничке земљоделско-шумарске школе и бив. првог начелника министарства народне привреде, признатог сточарског стручњака у нас.

Благодарени таквој подели и непренидном раду од толико часова, оцењивачки суд био је у стању да савлада толики посао, да прегледа и примери толика грла и да буде још благовремено готов са изрицаше оцена.

Донд преглед показује, колико је пријављено грла за изложбу а колико је доведено и примљено до одређеног рока од стране оцењивачког суда. Ваља приметити да је било грла дошња доведених, која нису више примљена на изложбу.

II Изложба говеда

у Силајеву 1895.

Преглед пријављених и изложених грла по одељењима и половима.

ОДЕЉЕЊА	ПРИЈАВЉЕНО			ИЗЛОЖЕНО		
	мушки	женски	старе	мушки	женски	старе
А. Краве с тогадма	—	212	242	—	152	122
Б. Јунци и јунци	149	110	220	70	82	122
В. Бикови и краве без тогадма	84	82	116	62	47	122
Г. Волови и гојазна говеда	140	—	146	102	—	102
Свота	364	414	778	227	222	312

(наставак се)

КОЛИКО СЕ ЦЕНЕ ПОЉОПРИВРЕДНИ ЗАКОНИ ?

Одавна сам се мислио: да ли бих саопштно неоспорни факт, да о пољопривредним законима није никакву брига не води? Да не бих тиме нахулио нашем главу? Да ли не бих какву штету учинио?

Али, гледајући, како се пољопривредни закони слабо цене баш од оних, који су познати да их примењују и оживотворе, не могу пропустити, а да не ретем две три речи о томе.

Ја ћу бити слободан да кажем: да се пољопривредни закони ни колико не цене...

То што сам казао, хоћу и да докажем.

Закон о чувању пољског имања наређује: да се почетком године прописује тарифа потрице на метар или струг или чокот оштећеног усева, да се одређује дан забране поља, да се одреди казна за пољске истуше и т. д.

Ни десет општина у целој Србији нема, које то ради, већ се у том погледу врши онако, како која општина хоће, и на начин такав, као и да не постоји закон о чувању пољског имања.

Тај исти закон прописује: да општински суд регулише путеве у пољу; међу тим, то *нигде* није извршено. Преко поља иду многи, па и *непотребни*, путеви и распутице, те се тим имања штете, а општински судови не даду да се они затворе, придржавајући се одредбе о службеностима, прописане у грађанском закону. Закон о чувању пољских имања за њих у том погледу и не постоји.

Тим законом прописано је: да се пољски чувари плаћају из општинске касе. Међу тим, *многе* општина има, која се те одредбе не придржавају, већ пољским чуварима дају право, да од сопственика наплаћују по један динар, по пласт сена или врећу кукуруза, у име чувања поља.

Колико се слабо тај закон цени, да наведем само тај пример: да ни једне општине и ни једног надлежства нема, које има закон о чувању пољског имања, па нема га још ни један државни њивњар, нити државна штампарија.

Тако је и са законом о шумама, кога ретко која општина има, и ако га има, није га проучила, да би по њему поступала.

Име се прописује: да општине, које своје шуме немају, исту подигну у одређеном року, као год и да пошуме сва оголићена врлетна места. Нигде од тога није ништа остварено.

Државне власти ништа на то не пазе, а оне би могле натерати општинске власти, да извршују оба та закона, а нарочито: да подигну шуме, јер је за њих и рок одређен.

Ја ово изнех, да би министарство народне привреде наило пута и начина, да се они закони у пуној мери своје примене, и да се тим путем навикнемо, да ценимо пољопривредне законе.

Д.

УПУТ ЗА УТАКМИЦУ ПЛУГОВА И ОЦЕНА ЊИХОВА СНАГОБЕРИ.

Најбоља је она машина, која врши нормални рад по највећој цени.

Вист.

(Наставак)

3. Конструкција плуга. Конструкција плуга цени се по трајаности његовој и по лакоћи и простоти руковања с њиме.

На трајаност плуга уливишу: материјал, димензије, лакоћа загревања појединих делова и оправке, као и тежа појединих делова.

Лакоћа руковања цени се, по удешавању плуга, његовом ходу и окретању.

Табаци за оцењивачки суд, треба тако да су удешени, да се у њима може потребне мере могу убедежити и да се белешке те могу лако употребити и за склапање извештаја.

Општа описана питања, као и пр. има ли пртало па' не, форма дашнице, начин чистоте подривања (два бразде) и чистоте рада (да неузорано земљиште оставља чисто), начин подешавања, хода, потпорања и запрезања и т. д. треба да су тако остављени, да се на њих кратко и јасно може одговарати. Даље су од особите важности за извештај и сразмерни критерији, или бар податци о главним димензијама: дужина дашнице, висина табана до гредаља итд.

Материјал у погледу на квалитет и врсту, не може се од ова тачно одређивати; овде може бити говора само о томе, да ли је материјал циљу сходно употребљен. Тако на пр. челични табак, који се не може измењивати, не треба повољније оцењивати од ливеног табана, који се може измењивати итд.

Подесност димензија може се оцењивати само после дуге практичне употребе оруђа; при утакмицама може се само приближно судити о томе, да ли су димензије, према њином од ока цењеном крају и абању и према задатку коме служи, довољно јаке или не.

3. Расписивање утакмице.

Општа је новина, при приређивању утакмица у опште, да такмичари нису у напред довољно о томе обавештени, под којим и каквим околностима има справе да им раде, нити онет знају, какве услове оцењивачки суд од њихових справа изискује. Сваки такмичар има права да унапред зна, на шта се све при раду и при конструкцији плуга може највећа вредност, како би према прописаним околностима, за утакмицу могао изабрати најподеснији свој фабрикат; само на тај начин биће могуће да се сачува од разочарања и ма да ће на утакмици бити заступљен мали број справа, ал' оне ће сигурно бити у свему боље.

Према томе при расписивању утакмице, мора тачно бити назначена: каква она земље, прописна дубина, па и листа оцено оцењивачког суда, са назначењем ступњева или скале вредности, треба да се објави, јер ће само тако сваки занатиља тачно знати, на шта прииради плугова треба да обрати своју главну утакмицу.

Пријаве такмичара треба да садрже: цену, тежину и материјал појединих плујних делова. Било би врло наивно питати фабриканта на утакмици: је ли то ко-

вано гвозђе, челик ил' ковано-ливено, или ливено гвозђе? Јер се то од ова не може ценити, ни контролисати.

Затварања мора увек сам се брунути за пренос својих справа до места одређеног за утајницу, па макар му се давале олакшице, или не, а ако одређује себи заступника или пуномоћника, треба да има на уму: „да више вреди стручно знање од лепих беседа“ или да је „од речи до дела бездана цела!“

4. Избор оцењивачког суда

Како обично питања у области справа засецају у круг пољопривредног стручног знања, то у оцењивачки суд треба бирати већим делом интелигентне пољопривреднике, по гди је год могуће треба се за оцену конструције и извршење исте обратити и техничким стручњацима, међу којима треба увек да се нађе и по један члан, који се разуме у раду са снагомером. Најбоље је ако се оцењивачки суд подели на пољопривредну и на техничку групу, како ће свака за себе посматрати и оцењивати рад по својој струци, па заједничке њихове опоске, треба поверити ради срачувања једном ил' двојци чланова.

II. Извођење саме утајнице.

При оцени справа треба увек поделити цео посао, према особинама справа, које се могу посматрати и оцењивати у мирном стању (код справа не раде), при самој раду и које се као резултат рада, дакле по престанку рада имају предузети.

Оцену техничког посла треба оставити на послетку, јер често ће бити могуће, па како да рад кратко време траје, да се мање конструције и материјала тада покажу.

2. Претходна проба.

Плаг треба под надзором пољопривредне комисије, да своју претходну пробу издирн, јер тада се најбоље може оценити лакоћа руковања. За претходну пробу довољно је посматрати 4—5 правих бразда, те да се тачан суд добије о подешавању, о ходу и о обртању плага.

Ако се претходна проба остави потпуно на вољу фабриканта, онда судије не ће доћије моћи да учле прилику, да се оријентирају о подешавању плага на разну ширину и дубину, не ће веровати исказу такмичара, или рђавој оцени од ока. За то је боље, ако се и увек и сами увере о начину и о лакоћи подешавања плага, јер „пробање више вреди од штурдирања!“ што рекла она жена немачка пословница.

2. Проба снаге.

На деоници омеђеној попречним браздама техничка комисија треба да пусти плаг да образди једном, па пошто обелици значе за оцену ширине, треба код 2 до 3 бразде, да пусти снагомер да скине дијаграме.

Ако се оће да оцењује и јачина или снага стоне, онда се може контролисати и потребно време за орање површне површине, или брзина спрежне стоне, но то не сме, као што смо приметили ни у колико утајница и на оцену самога плага.

3. Проба рада.

Плаг отпочиње под непосредном контролом усвојене дубине, да последњу деоницу преорава, при чему пољопривредна група судија има да посматра и оцењује сам рад орања, као што је већ речено.

4. Оцена трајашности

и оне конструције, задатак је опет техничке групе.

III. Срачување резултата и танижчења.

Основицу за прорачуне трошкова дају: извршен рад, интерес, амортизација и обдржавање, руковање и каквоћа рада.

1. Одређивање стуне снаге.

Један одељак комисије може рачуном одредити из дијаграма, за сваки плаг вучну снагу за квадратни метар простора. Резултати више дијаграма за један плаг, увек се сједине.

2. Одређивање ступњева.

Други опет одељак комисије из бележака оцењивачког суда, срачувања ступњева — или поступицу — рада, руковања и трајашности.

Ступњева ћемо добити, када јединице попомодно са њиховим ступњевима вредности, на добијени број поделимо са сумом максималних тачака (Види пример за то).

Ступањ, или поступица рада, показиваће, са колико је процента површине рад једнога плага, за пољопривредне циљеве драгоценији од осталих плагова.

Код руковања, поступица ће показивати, за колико је процента послуга, код једне конструције јединица, него ли код друге; и на послетку из поступице трајашности сазнаћемо, колико можемо више уштедети код једне конструције, но код друге на амортизацији и обдржавању.

3. Прорачун радних трошкова.

Из тако припремљеног материјала прорачувавају се крајњи резултати на следећи начин:

а) *Прорачун наднице.* Наднице орања за $ha =$ наднице за *стругу* и за *орача* за дан пооране површине.

Поорану површину за дан а за разну спрежну снагу добићемо из следеће таблице:

ПОСРАНА ПОВРШИНА У ha ЗА ЈЕДНО ГРЕЛО И В ЧАСОВА ДНЕВНОГ РАДА

Тешина спрежне стоне	Z = 20 агр.		Z = 40 агр.		Z = 60 агр.		Z = 80 агр.	
	нопа	полоса	нопа	полоса	нопа	полоса	нопа	полоса
220—400	0.74—0.72	0.61—0.72	0.30—0.44	0.38—0.38	0.31—0.37	0.31—0.29	0.18—0.31	0.20—0.24
400—500	0.92—1.07	0.7—0.9	0.47—0.15	0.38—0.45	0.37—0.47	0.35—0.36	0.31—0.39	0.23—0.30
550—700	1.03—1.17	0.76—1.02	0.52—0.65	0.38—0.51	0.42—0.53	0.31—0.41	0.25—0.46	0.25—0.31

Z значи вучну снагу за пресек бразде од 1 десим. ширине на 1 дм. дубине.

При том вредности узете из ове таблице, које су срачунате на 1 дм. дубине морају се поделити са нормираним дубиним бразде. Ако вучна снага одступа од ове у таблице, онда треба и наднице на *ha* у размери сирам вучне снаге повисити.

Простије је, ако се једном за свагда по формули:

$$F = \frac{P \times 0.1}{Z}$$
 таблица за Z=15, 16... 60 утврди.

За нормално извршење рада..... за једног коња, може се узети да 1 коњ може за време од 8 часова 50 кгр. са браном од 65 мет. на минут вући (теглати) Дакле..... = 50 × 65 × 8 = 1670,000 и кг.

$$F = \frac{15.600}{Z} \text{ ha, за вола } F = \frac{12.2000}{Z} \text{ ha}$$

(Сирпаме се)

ЈЕСЕЊЕ И ПРОЛЕЋЊЕ САЂЕЊА ВОЉА

Приближује се већ јесен, а с тим и сађење воћа и дрвећа. Врећи привредници већ разматрају, како ће овај посао што разумније да изврше, те да им воће бујно напредује и кроз неколико година донесе и лепог и укусног рода. Они пазе на земљиште, положај и припремање, копање рупа; пазе још на каквоју сажну садница као и на то: какве врсте и сорте треба да саде према својој земљишту и пијачној тражњи. Ураде ли све како ваља, онда се доцније не ће вајдати, што су мало већи капитал утрошили на подизање воћњака.

Поред свега овога, треба да пазе и на време сађења. Садити се може од јесени пошто лишће одпадне, па све докле, док сокови у пролеће по ново не крену. Понајдесније је време сађења у јесен, месец Октобар и Новембар, — у пролеће друга половина месеца Фебруара и сав месец Март. Јесење сађење је корисније и с мање се штете може извршити него пролеће; јер у пролеће, нарочито кад се одоци, могу да пропадну све посађене воћке. У јесен посађене воћке имају доста времена, да образују ситне нове жлице које ће одмах на пролеће храну из земље примати, што код пролетњих није тај случај. Да је ово доста тако, може се сваки уверити, ако младе саднице закопа у ров у јесен, па кад их буде вадио за сађење у пролеће, приметити на њима велику количину нових сивањих жлица, од којих зависи рано кретање сока и одраштај пуноћака и нових летораста. Ово се може објаснити једним простим природним законом, ако посматрамо неку биљку, како она постаје из семена. Узмимо на примерку клијање боба, пасуља или грашка и приметићемо, да не илази прво стабљина и лишће па онда жлица, него семе тера прво жлицу и, пошто она достигне извесну величину, онда тек илази стабљина и лишће. Ово не бива за то, што се стабљина са жлицом за земљу хоће да утврди, него за то, да лишће примљену воду жлицима испарава, те тиме створи могућност да је опет примити и у наредне делове спроводити могу. По што дакле воће, које тако исто тера лишће и стабљке, тропи воду, то оно треба да раз-

вије по већу количину жила, па после лишће и леторасте. За нова образовања тропи посејано семе своје резервне материје смештене у самом семену, као год што опет тропи воће и дрвеће те исте своје, смештене у дебљу, гранама и деблаим жилама; из чега илази, да за та нова образовања није потребно прво лишће.

Ако какво дрво или воћку прво зиме посајемо са осакаћеним или уништеним жилама, то ћемо приметити, да и оно тера лишће и кад што леторасте, али на рачун оних резервних материја које су смештене у стаблу и гранама. Овакво дрво, истина тера и спочетка и изгледа да је примљено, али чим изпотребне оне резервне материје, одмах утине. Посадити ли се пак воће у позно пролеће, кад су дани дужи и топлији, онда оно истера горе пре лишће него жале. Због тога, што на образовање тог новог лишћа тропи више воде него што је примити може, често се дешава, да оно или дуго чам, или са свим пропадне.

На напред наведеног, илази: да је од неопходне важности, да, посађене воћке саднице набују прво жале, па онда горе лишће и леторасте, што је свакојак могућно у највише случајева код јесењег засађења. — Код пролећњег сађења добро је, ако се оно изврши док је сок у потпуном миру.

Јесење сађење, као што је напред поменуто, почиње од оног времена, када лишће буде опало с воћа. Ако ово овадање лишћа иде споро, а нарочито услед толиког и влажног јесењег времена, онда се може предсадити и са нешто лишћа; доцније, по што дрво дозри, треба лишће полако скинути. Ако би се ово скидање лишћа извршило пре времена, онда је у питању и сам опстанак дрвета као и при позном пролећњем сађењу.

Докле се може садити у јесен, зависи од времена и саме земље. Докле год је земља тропна и за обрађивање подесна, дотле се могу и саме воћке садити; у остковитој и иначе лакој земљи, оно се може протети и доцније, док у тојкој добро је ако се пре изврши. Ма како да се изврши сађење, добро је, ако се около посађене воћке метне један слој од 15—20 см. угорелог ђубрета или лишћа, јер овај покривач не да испари да крва продире у земљу и воћку подиже, и на пдуће пролеће и лето опет чува земљу од сувшињог испаравања — сушења.

ТРЕБА ЛИ КРУНУ ПРИ САЂЕЊУ МЛАДОГ ВОЉА ОДМАХ ОРЕЗАТИ?

До сада је познато, да се круна у јабучастиг воћа орезује или одмах по сађењу, или тек по сађењу после једне године.

Код првог начина, све се гране ореку до на половину или трећину своје дужине, и тако круна остане ниона и са мало лишћа, које није у стању нити да испарава сувшињу воду, нити пак да приправи храну која је потребна стабљу, гранама и жилама. Још, ако се воћке старије саде, онда се орезивати мора на двогодом и трогодом дрвету, који никад нема развијене дрвене пуноћаке, но само сакривене или спавајуће. Услед тога, тако орезана воћка креће доцније лишће

из тако малих пунолака које је одвећ слабо и малено, да готово ништа и не помаже посађеној војки, а нарочито још, ако су јој живе много повређене. Овакве војке и ако остану прве године живе, морају се на идучу годину углатити ниже, па, ако она буде имала што год развијених жила, онда ће и нови летораста да одрасту и у дебљини и у дужини.

При сађењу главно је, да се има на уму ово, да посађена војка, што брже и развије добије снажније лишће (нарочито ово важи за прву годину), јер што год пре добије лишће, у толико ће пре образовати и жила. — Ово се даје објаснити тиме, што лишће додаје жилама своју сувишну храну.

Код другог начина, круна се никако не орезује при сађењу, него тек после прве године. И овај начин није без mane. Кад би се војке из расадника могле да пададе, без икаквих повреда жила, онда би се овај начин могао применити, — али, ово је савршено немогућно. Једино могао би се он да употреби код воћа, које није више од један пут у расаднику пресађивано, због чега и нема крупних споредних жила, већ само сржну — срчанцу, врежану.

На посађеном не орезаном воћу, нарочито ако су жила јако повређене, приметимо у лето (јак је још сувино), да се поједине целе гране суме из зарока тог, што њихове жила нису у стању, да им подирие потребу у води.

Често се дешава, да се на војки којој круна није орезана по сађењу, у дрвених пунолака образују цветни, а нарочито код оних сората крушака и јабука, које имају особину, да слабо у дрвету расту; зато се код њих мора поново круна да орезује, и то чак на нини до места одакле се она дели у вршове. Због овога се круна доцније развије неправилно и тек се њен облик дотера после 3—4 године.

Дакле, као што се из овога види, оба ова начина имају својих mana, које јако утичу на доцније развијање посађених воћних садница. Да би се пак све те mane избегле, добро је ако се за орезивање круне узме једна средина и гране се у толико орезају, у колико су жила при сађењу из расадника повређене. Зато је препоручљиво, да се све гране у круни које сачињавају производни пораст, а од кога зависи и облик круне, никако при сађењу не орезају, — остале мале или веће споредне гране треба орезати, према већој или мањој повреди жила за једну трећину или половином своје дужине. За неорезане гране, жилае прима довољно воде, због чега јачи пунолаки потерају одмах лишће које преправља храну за развиће нових споредних жила.

Код са свим младе војке, која има мало или ни мало грана, орезају се производни грана на 4—5 пунолака изнад места одакле смо намерни, да идуче године добијемо гране за поновно орезивање круне.

И земљиште утиче на орезивање круне. У влажној и јакој земљи, па још ако је црвачаста, круна се војке по сађењу на мало, или врло мало ореже; друге године орезана тера јако летораста, јер су жила већ развијенија, а с тим је условљена и већа количина листа. У мршавој или лакој песковитој земљи, неорезане гране често се осуше, или, ако не буде тај случај, онда се на местима где се хоће круна да утврди, образују цветни у место дрвених пунолака.

Ако се војке због нагомиланих послова или иначе других зарока, посаде у позно пролеће, кад је већ ве-

гетација почела и пунолаки за истеривање лишћа наједрали, то је потребно, да се круна што јаче орезају (од основне одакле се гране разводе па за 4—5 оцака на више).

Ако се војке у јесен саде, онда се круна ни у ком случају не орезају до пролећа, а у пролеће, ако су жила повређене, орезају се гране сразмерно према повређеним жилама.

Г Д А С Н И К.

Русије земљодјелске сељачке задруге. — „Застапа,* у Новом Саду, донела је овај занимљив извештај од свог прегледача из Русије:

Има већ неколико година од како се сналажу и удружењу земљодјелске задруге по равни крајевима руске царевине. Има једна прета, коју сналажу омакне за образоване људе, и они су помаже код њихом: „Толстикови колонци.* Сада се ово чује, да и све остале сналажу сабодне (не по родима) земљодјелске задруге, и то у Херсонској губернији и Александрјанској округу.

Свака задруга, или као што Руси кажу, свика „артел,* састоји се из 5, 6 и 7 њанција, и то на најмањи рон од пет година. Сва земља, као и своја средства, ушта је у задругу, те сачињава једну целину и њалим се под њихим условима поделомом цијеле задруге. Тако сва и све непотребне имање и добро, које имају у газдинство и привреду.

Радају је земљодјелска и код куће и у пољу, порез и принос плаћа се заједно. После приноса, али се једно, рана и т. д. саследица извршом. Прије свега се оставља на страну једно за сено и за сав задруге имати, примати, држати, земљиште и општество. После се оставља једна част рана на случај рђаве године, а сав остали добитак дијели се по броју радника. Таква задруга има већ 60 у тој округу, које су успавале доловити и које је завршила утврђен. Али свако имах 10 откопаче са земљодјелског рада, јер оне друго немају за сад доста новца да откопају.

Да се почне рада, тражи се од сваког задругара од прилике 30 рубаља да има. Мноштине, добродошле дарове и првотог задруге на нивела не принају само зајам с интересом 8 на 100 рубаља на годину даје и врши таква задруга.

И око Јелсаветграда постоје такође 20 задруга, али и све нају за сад доста новца и очекивају прилику новца.

Уређење шумарства у Бугарској. — Бугарска влада жељела да уређи своје шумарство по примеру осталих држава, послала је у иностранство једног свог шумара — инспектора шум за остр. Татар-Пазарџи — а ставила му у задатак, да проучи уређење шумарства у другим државама. У том путу бугарски инспектор био је бић дана и у нашим шумарском оделу и разбико о стању и предузетим мерама за уређење наших шума. Уколико смо тога приликом могли закључити, и у Бугарској је нешто раније на пољима и оршадинама шуми, али се је јако томе пољу стао, јер су и у Бугарској, као при Бугу и код нас, шуме агитационо оредство политичких странака у земљи, и предмет трговине партијских шефоваца, што јако отежава свилу напредну реформу за пољу шумарства. — К —

Калуђерска скупштина. — На Криво-лаз ово године, дрната је у мајеварију Рахинови код Беосрда прва калуђерска скупштина. Поред другог рада, донела је скупштину и омакно резолуцију, које ће упутиати на решење Архиепископског Сабора Краљевине Србије, Резолуцију у којој смо савиали у главноме је:

Да се мајеварије имања претворе у њалина добра. Да се у мајеваријама одрже хришћанска теоријска и практична предавања најмање бар два пута прено годино. Да сваки мајевар издржава по једног њалина, који би прво ордено Богословију, па онда Полицијарску школу и остао у мајеварију. Да се одмах сваки мајевар старо, да поље по једног или два њалина, који би изучили прераду

Песмема и суне шанне слабо се израђују, већ се пече доста ранаје и она је има довољно. Вољна је невоља, што их је она освојила гуо-ваца и то још необра. Она је и сунше, а свет на ња нација, да је потпаина, во, их и то врло слабо, овла неким примитивним коша-паиа, који цртају израде.

Већа остала већују овае тако добре и пољивае пеге, да би и од њих наине користе било, А и мало их је. Јабуке и крушке гаје се нешто боље и непе. Измањене је још у повоју. Први му је онае праца и пошта дао г. Милак Крушић ода, учитељ у певаји, што израде прибољени. Он има свој вотивак од два лавна змења, на коме је писано и пољивако израдрноснаје воће. Одат је проламо много расаде и њавке. Осим тога он је лично направио поједини до-мањеника, којима се за то сам пудео, и који су га дали. Награда, да ће ова грава привреде напредовати, јер се све вана шири.

Виногради, који су поштеђени од епидемије и затим поноспоре-баци, који су се одржали, а којих много има по прили, родили су ове године већично много. За америчку се још нико чуло по имену, али дошата још није извола два случаја. Има неколико младих, скоро по-сањених винограда, који су се лепо развили. Пероноспоре нема.

Поорбел, као и обично сувтаг, спровлања је и она сезо. На-више има крушке, проквара и зума. Крушке би промао, да не беше споразнајних наина, а зум је их много мшта био рвао због непе бубе те је сва истурла. Пасула је ове године редом страшно мало због крушка и сунше а буљавка посањаник уз културу има дача тако и проквара. Све пасула осталих леотвараца нема а патисона, црета-ваца и патисоне нема толико да би могло алакохолити употребе но се кад кад кулуре и од бањитовина.

О волама смо рекли навра, а онае некомо још волати, да се нова не вољима, а што је старе остало, то се сатира за горно и ређе за јавно.

Због тога, што се већи део стара зирати и што је мало плавамо од стоје, оваца је мало на два и два; кова и нема. Има добре го-вади због кистура. Пасула је ове године редом страшно мало због крушка и сунше а буљавка посањаник уз културу има дача тако и проквара. Све пасула осталих леотвараца нема а патисона, црета-ваца и патисоне нема толико да би могло алакохолити употребе но се кад кад кулуре и од бањитовина.

Дестак, дајност кућа има и нешто чала, а гаје се и мало си-лене бубе.

Вреда поменути и добру погу овина, којих има доста, те су много отерае на јер у Рушци. Нарочита сорта крмич, које су врло продуктивне, још се овде *„Бобочина“*. **С. С. Станшић**
учитељ.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

О КАДЕМЈЕЉУ ЛОВЕ И ПОДЈЕЉАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Написао Милорад Тројановић, руковалац расадника за аме-ричку дозу у Крајини и хонорариј наставник виноделске школе, Са 21 сликом, Београд, Државна штамп. Краљевине Србије 1895. 8 стр. 66. Цена 1 динар.

Цена малих огласица: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних по-мена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Пред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 до 100 јевтиније.

Садржина: Чванци; Крвнички поглед на другу *жолубу* говеда у Силвајну. — Колико се цене подопириваеи *жакши*. — Упут за уташвају *шугова* и оцена *нахова* сапаромон. — Јосеје и провајне сајана *воћа*. — Треба ли *врну* при сајени *жолуб* *воћа* одмах *орозати*. — *Гласник*. — *Белешке*. — *Допис*. —

Ко ове године почиње пчеларити нека наваја :

„ПЧЕЛАРОТВО“ за потребу почетника и пчелара, израдио Светозар Љ. Гавриљовић. Београд 1894. стр. 35 са 127 слика.

Ово је пчеларство удељено за почетнике, да по њему сами одмах на пчелашину могу родити око пчела. Подељено по месецима; обисити су јасно и просто ова радони око пчели. Друга део садржи најважније из т. ав. пчеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити код српског пољоприв. друштва.

Министарство просвете препоручило га је за књижице основних школа.

За пољивае ученицима о испитима — врло zgodна и корисна књижа.

О Г Л А С .

РЕПИЦЕ ОЛАЈНЕ, има извесна количина на продају, аа силе и иваче. Цена јој је 20 динара од 100 килограма. Обра-вати се друштву, или потписатој управи.

Управа добра српског пољоприв. друштва у Шапцу.

Господин Министар Народне Привреде претиском својим од 16. Новембра пр. 1894. год. ЗВр. 2919, изволео је паредити, да се прилиодна грва свиња расе берлиншке, која се гаје у До-бричеву, не изаду народу по наврштету 3. месеца старости као до сада, већ кад наврше по 10 месеца, и то женска — *крма-чине* — пошто се претходно оplode (*букаре*) са најбољим за-водским *нерастовима*.

С тога, што ће се у будуће издати старија грла свиња повећана им је и цена, и то мушмама по 80. а женскама по 70 динара од грла.

Опо се ставља до знања онима, који су ради у будуће набиљати из овога завода свиње берлиншке расе за прилод, да похитају са својим пријаљима; јер се раније поднете пријаве неће узимати у обзир, већ ће се издати оним радом како се од сада буду пријаљивати.

Бр. 277. Из пачеларије одеља управе државне сргеле 21 Фебруара 1895. год у Добричеву.

Уз овај број следеће додаток од једног табака.

ОПРЕДЛАГА И ПРЕДНОЖИЈЕ

УЗИМУЋУ СЕ.

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.КА ОСНОВУ ПЛАНШЕТА РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОД. № 204 ПРОВИДЕНИЈА ДРУШТВА.
НОСИ ПОШТА ЕКСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:
НА ГОД. 8 ЛИГ. НА ПОДА ГОД. 4 ЛИГ.
ПРЕТНО. ЧЛАНОВИ ПОСТАГАЧЕ, ЧЛАНОВИ
СВОЈИ ДРУШТЕ, ПОДРЖИ. И ТАКИ И ОШЕЊИ
ДОСНАЈАЈ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНА АНО ПО-
ДНОЖИ ПРЕТИ. УВАЖАВА ЗА ЦЕНА ГОД.За Иностранство:
НА ГОДИНЕ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ДРЖА.
Цена огласне шпацира је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 38. и 39.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 8 ОКТОБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

У СРПСКОЈ ИСТОРИЈИ РЕДАН ДАН.

У чланку „Може ли Србија издржати економски и царински рат,“ који је издавао негодовање извесних кругова похвалили смо родољубиву замисао трговачког удружења и збора српских трговаца, за оснивање кланица и сточних обора у земљи; ободрили смо по својој дужности прегаоце и покретаче, да ту замисао изведу до краја и приведу у дело.

И благодарни заузимљивости прегаоца и покретача, обилатом и штедром одану родољуба из целе земље, збор трговаца, који је држат 1. Октобра ове године, показао је најочигледније „да Срб још живи, да је јунак!“

Тога дана, усвајајем правила „српског акционарског друштва за клане и прераду стокe,“ ударен је први самосвојни камен темељца оној величанственој српској зградњи у будућности, која ће послужити као површита и као уочиште потпуно ослобођењу српске извозне трговине и ако Бог да и потпуној економској самосталности српској.

Збор српских трговаца и родољуба, праћен једнодушном и слогном, озбиљном и одмереношћу, родољубивим утривањем и такмичењем у приношењу жртава на олтару отаџбине: — дан 1 Октобра 1895. год. то је историјски дан, као и српске Цвети 1815 са таквим устанком и његовим благословеним последицама, што је рекао један говорник на томе збору. Многобројне или управо безбројне телеграфске честитке из свих крајева слободне Краљевине Србије, доказ су силног одушевљења свих редова и свих крајева Србије и безграничног огорчења њеног, због сузедових неоправданих и насилничких мера, противних сваком поштовању међународних обвеза и уговора.

Мала Србија, у овој прилици, имала је уз се искрене симпатике свију образованих синова страних народа и на дан 1. Октобра, доказала свима и свакоме, да уме живети својим рођењем, самосталним животом и свесно вршити културно памељену јој улогу у човечанству, да својом рођењем и ако придавањем

снагом уме стрести са себе ланце економског ropста као што је и ненадмашним родољубивим жаром у почетку овога века, стресла са себе и ланце туђинскога ropста. Мала Србија доказала је 1. Октобра, да и мали народи могу бити велики и јаки у слогни, љубави ка отаџбини и правом родољубљу. Доказала је тога дана да покрет који је запалесао цело јавно мњење, узбудило све редове српског друштва, уздрмао све гране народног живота, није био „пљехана фуруна,“ како аустријски и маџарони Јевреји сипраше, но покрет одмерен и свестан, који је остварио једно велико дело, од неодољиве важности по економску самосталност Србије!

Капитал друштва, створеног 1. Октобра, предвиђен је за сад у 50.000 акција по 25 динара. 1. Октобра само се на збору уписало 10 хиљада акција, а из 10 округа стигло је извеште на сам дан збора, да су ти окрузи уписали до 60 хиљада; за два и три дана после збора знало се, да је уписано близу 100 хиљада акција — *дуло вино*, но што је тражено. Како је упис продужен до 21. Октобра, дала се лепа прилика сваком Србину, сваком српском родољубу, да са своје стране одвоји по који залогат уживања, те да га принесе на овако величанствени олтар наше драге отаџбине! Дала се прилика и најпромашијем да ступи у коло правих родољуба, који не превају ни од највећих жртава, за добро своје отаџбине! Сваки и најмањи прилог, раван је највећој жртви, јер се ту ради за ослобођење домовине, за њену економску самосталност! Потомци су се показали достојан предака и приложима својим „камен по камен“ створили јавну „палату“ ослобођења српске извозне трговине!

Треба на овоме послу да се нађу аграрни и обратимљени велики и мали, богати и убоги, све што се назвало Србином и српским именом!

А да би се дало могућности свакоме по милује и свакоме ко' може, да учествује и да буде приљен у братинско и родољубиво коло правог приљенућа, „друштво за клане и прераду стокe,“ треба да не редуцира приваљене акције, но да их све прими и припусти, у дужим размацима а са мањим уплатама, као што је и објављено, да по уделу (више) поред уписивне од 0 50 дин. тражи и 5 динара (1/2) на име улате. Тако ће се прибрати и велики капитал, а го-

тово неосетно по улагању и моћиће пре и више да се постигне, на остварењу друштвенога циља!

„Тезак“ се радује, што никакви маршпетлуши суседски нису помогли, да се Србија омете у остварењу овога огромног предузећа! „Тезак“ је убеђен, да и управа „Друштва за кљане и прераду стоке“, из највиђенијих синова ове земље и чланови, акционари, неће малаксати, ноће паздржати за срећу и славу отаџбине, све муке и напоре, за слободу и економску независност Србије као некада и претци наши, са мање снаге и сретава, у далеку и далеко очајнијем стању!

„Тезак“ је убеђен, да оваке родољубе српске неће моћи ништа да омете у остварењу тако великих и снажних намера — а камо ли објављено отварање мадарске границе за свиње под 14. ок. месеца — но да ће на крају крајева благодарна отаџбина, моћи да им честита и благодари на постигнутим сјајним успесима!

Свет. Ђ. Газараловић.

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД НА ДРУГУ ИЗЛОЖБУ ГОВЕДА У СВИЛАЈНЦУ

(НАСТАВАК)

3. Рад оцењивачког суда и добијени подаци.

Оцењивачки суд поделио се одмах у 2 групе и за то је и било могуће, да се премери толики број грла, јер је премоерно потпуно по пропису:

Иа	I	одељена	• • • • •	26	грла
»	II	»	• • • • •	44	»
»	III	»	• • • • •	28	»
»	IV	»	• • • • •	18	»
		Свега	• • • • •	86	»

На последњег одељења још су сви премерени парови волова измерени и на општинској ваги, те се и њихова тежина узимала у уредну оцену.

Поред тога преко 100 грла мерено је само по висини и по дужини, да се оцени еламера развића трупа спрам висине и правилност телесног строја и кроја!

Оцењивачки је суд, одмах при приману грла, у поједина одељења, вршио први претходни одбир и преглед, оцену од оца и шкартирања грла издавао на једну страну, а сва боља на другу. За тим је на самом месту, где је стока смештена, мерењем висине и упоређењем њеним са мерењем дужине извршио уки одбир, јаче шкартирање. Опатве премоере предузимао је свуда, где се посмљало у оцену од оца. Може се констатовати, да није било ни једног случаја непоудраћа оцене од оца са оценом путем премоера, по већ описаном начину у чланку: „Начела за оцењивање стоке на изложбама“, што може служити само на част извешћивости чланова оцењивачког суда.

Поред осталих користи од оваког оцењивања, на основу поентирања и нарочитог премоера, имала се и

та, што је сваки члан оцењивачког суда имао прилике, да своју сопствену оцену од оца, проконтролира и да да стете уверење, како је поступао са мерењем стоке, не само поуздано и сигурно мерило за оцењивање стоке, већ како се резултати добијени на основу овог поступка, слажу и са тежином стоке измерене на кантару и са оценом општег утиска хармоније и лепоте, чистотиности или приближности дотичнога грла на својој раси; како се абирова беленака поена изгодно и готово тачно одјосе, са оценом употребне вредности дотичнога грла.

Само извршење овог поступка, у нашим приликама, обогатило нас је све искуством, да је сâм поступак потпуно применљив за наше прилике, за наше домаће сојеве говеда и да је он и због тога од особите важности по нас што смо на основу његових оцена, у стању, да исти поступак са доста сигурности употребимо како за оцену прилодне подобности код дотичне стоке, тако и за оцену резултата поправке стоке, било да се поправка та врши путем укрштања или усавешнијим запатом у сопственој крани.

Другим речима, још сад, са овако малим искуством о примени овог поступка на једној изложби и на ограниченом броју говеда, сме се већ тврдити, да ће сâм поступак моћи од сад да се употребљује, као нутовођа а можда и руковођа и при одбирању грла за прилод, према циљу запата и сточарења, на и при руковођењу и извршењу самога запата. Да ће и у тим, толико важним случајевима по успех сточарства, моћи овај поступак можда на основу доцнијег искуства доносити измене — модифицирати да се употреби са најбољим успехом, па да и у тим најважнијим практичним радовима непосредног извршења поправката стоке, потпуно замени одбирање, рад на основу оцене од оца.

На основу тога, увођење овог поступка и код нас, може се сматрати, као једна велика добит по унапређење сточарства!

Место дугана, нагађања, место ослањања на оцену од оца и на „погрешност“ људску, има се сигуран један поступак сведен на мерење и упоређивање висине спрам дужине, висине спрам предње и позадне ширине и висине спрам дубине груди. Ми би овај поступак најтоплије могли препоручити свима стручњацима — сточарима — а нарочито државним заводима, који се баве поправком стоке разних врста.

Искуства овог — Лидиновог — поступка поентирања у комбинацији са мерењем, основана су на мерењу говеда и према томе, за остале врсте стоке: коње, овце и свиње, можда ће се морати тећи више искустава, чинити више проматрања, докле се и код њих не би поступак сâм смео и могао употребити и применити. Треба и за те врсте стоке, на основу ситуације и проматрања, утврдити норме за сразмере телесне, које најбоље одговарају лепоти и хармонији у вези с прилодношћу и употребном подобношћу стоке.

Ниже саопштавамо, у виду таблица, сређене податке добијене мерењем оцењивачког суда на изложби говеда, у Свилајнцу, као потврду горњих својих закључака:

II. Изложба говеда у Свилајциу 1895.

Одељење А. Бриве с младим теладима.

ПРЕМЕР ИЗЛОЖЕНИХ ГРЛА

Лист број Свуда постоје информационо стаја	ИМЕ СОВЕТНИКА	Опашто је от	Опис од ова и испитивањем										Податки за опису добијених мереном, све у сантиметрима							
			показаније за параметрима			висина гривне			висина (за опису доја)				Дужина трупа		Ширина		Дужина груди			
			Нос	Грива	Раса и ча- стојитост или припад- ност од- носно врсту	Гривина	Средња дужина леђа	Кривина	Кривина (помера)	Од мањег раме- на до чира помера	Однос срца висина	група	Кривина (помера)	Однос срца висина	Трбух до мањег лапача	Однос срца висина				
27	Петра Гарошић	Јапанца	4	2	137	132-5	135	140	168	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
27	Марина Винојан	Крушевца	2	2	134	134-5	136-5	143-5	175-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
3265	Милош Борковић	Данско	2	2	129-5	130	140	140	162	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
4396	Јован Милојковић	»	7	3	137	133-5	138	143	170	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
536	Радоша Пилиповић	»	2	2	138-5	134	140-5	140	166	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
6354	Ђурађ Гарошић	Босна	4	2	139	134-5	139	140	160	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
7155	Милош Борковић	Данско	6	3	134-5	133-5	141	139	160	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
8455	Антоније Жамонић	Рача	7	2	138	133-5	139-5	148	165-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
925	Милош Милојковић	Д Рача	3	3	140-5	139	146-5	147-5	162	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
10245	Милош Говославски	Маранци	3	3	138	138	141-5	147	160	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
11323	Џита Павловић	Головоц	3	3	133	133	137	140-5	157	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1238	Ђорђе М. Борковић	Данско	3	3	134-5	131-5	135	134-5	154-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1338	Ива Петковић	Маранци	6	2	134	131-5	136	135	155-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1434	Јанош Сретеновић	Синица	7	2	134	130-5	137-5	140	163	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
15329	Ђурађ Гарошић	Босна	4	2	140-5	138	142	142	167-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
16325	Васе Цвијетковић	Свилајци	4	2	135	133	137	135	149	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1732	Драгољуб Илић	»	3	2	133	135	142	143	154	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1832	Драгољуб Илић	»	3	2	146-5	140	146	145	164-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1932	Петар Милојковић	Дубока	3	3	133	133	138	136	158	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2032	Михаило Илић	Свилајци	3	1-5	133	131	134-5	134-5	156	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2131-5	Стејо Пеговић	»	8	2	132	130	134	133	143	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2231-5	Драгољуб Илић	»	6	2	140	138	143-5	143-5	161	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2331	Говордо Милојковић	Цвијетки	2	2	134-5	134	139	140	151-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2432	Димитр Поповић	Свилајци	3	2	133	131	133-5	136	160	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2532	Илија Анђелиновић	Маранци	7	1	134	131	136	137	158	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2632	Воста Јовановић	Рача	0	2	137	133-5	133	133	133-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

II. Изложба говеда у Свилајциу 1895.

Одељење Б. Јуки и јунице.

ПРЕМЕР ИЗЛОЖЕНИХ ГРЛА

Лист број Свуда постоје информационо стаја	ИМЕ СОВЕТНИКА	Опашто је от	Опис од ова и испитивањем										Податки за опису добијених мереном, све у сантиметрима							
			показаније за параметрима			висина гривне			висина (за опису доја)				Дужина трупа		Ширина		Дужина груди			
			Нос	Грива	Раса и ча- стојитост или припад- ност од- носно врсту	Гривина	Средња дужина леђа	Кривина	Кривина (помера)	Од мањег раме- на до чира помера	Однос срца висина	група	Кривина (помера)	Однос срца висина	Трбух до мањег лапача	Однос срца висина				
137	Ђорђе Тодоровић	Данско	ж. 1 ¹	3	142-5	139	142	145-5	158	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
233	Младен Филиповић	Свилајци	ж. 2	2	135	134	136	137-5	145	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
3354	Мика Стевановић	Головоц	ж. 1 ³	3	136-5	132-5	141	140	140	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
4391	Ђорђе Ђретић	Дуба	ж. 1 ¹	2	129	131-5	136	138-6	147-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
535	Антоније Милојковић	Синица	ж. 1 ¹	3	134	136	141	142	165-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
631	Владим Петровић	Данско	ж. 1 ¹	2	131	134	139	139-6	149-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
738	Авга Стевановић	Вучица	ж. 1 ¹	2	131-5	127	130-5	130-5	147-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
832	Јован Жамонић	»	ж. 1 ¹	2	131	135-5	140	140	158	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
930	Тодовар Рајић	Бисење	ж. 1 ²	2	136	132	136	141	149	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1030	Јован Митић	Свилајци	ж. 1 ¹	1 ¹	135	138	138	139-5	141	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
11314	Ђорђе Поповић	»	ж. 1	2	129-5	129-5	132	129-5	139	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1229	Стејо Пеговић	Маранци	ж. 1 ¹	2	137	138	140	141-5	149-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1329	Павлица Васић	Цвијетки	ж. 2	2	125-5	125	132	131	144-5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1428	Радоша Борковић	Данско	ж. 1 ¹	2	121	121	126-5	123	139	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

1) Ваздред 1 награда

2) Похвали

3) Похвали

4) Похвали

РАВИЈЕ НАБАВКЕ СТОКЕ СА СТРАНЕ.

Г. Паја Т. Тодоровић приликом поднашања извештаја о набавци прилодних говеда штампаном у „Тежкану“ број 36 и 37, рад сам и ја ради објашњена као допуно тога извештаја да напнем и обимшеј од када се датира набавка прилодних говеда и остале стоке у нашим заводима т. ј. Топчидерској Економији и Државној ергели у Љубичеву.

Покојни Аталасије Николић звао „Чича Срећко“ чије име не треба заборавити, основао је први Топчидерску Економију а за тим одма и земљоделску школу у Топчидеру која је отворена 23. Априла 1853 године.

Први питомци на броју 55 из сваког среза поједан међу којима сам и ја био застали су уређени и отпочели организацију у сточарству, тада је било набављених крава и биљова расе Маријаховерске које су особито добре и млечне а прилод за теленце по равничким пређелима, боје су жућкасте, друго Марцталеске боје сиво-мрке, мало су слабије на маску али из колубаре ваљевске, ове су краве подвођене и ради укритања под бикове Марцталеске расе од чега је прилод за теленце здравео добар провласиво доведе што се говеди тиче од када су за Топчидерску Економију ради прилода набављена а сада оваца објасним да је тада већ било набављено: оваца свилогорупи, меринских, оваца са добром вуном из Панчева, и оваца овоземски патних краљевски на уничког острва од свиња било је расе Енглеске боје беле и црне гојазне и добро за прилод и наших овоземски шумадинских, звао их бадачових пореклом још од времена из домаћука иваца Милоша питоме и гојазне 23. Априла 1855. год. када сам са мојим друговима свршио као први питомци земљоделску школу, и по положеном испиту као најбољи задркат сам у Топчидеру са још моја два друга именован Иваном Томићем и Иваном Протићем, и бих постављен за главу Економије Топчидерске, Иво за учитеља школе а Иван за воћара. И тада ми је предата управа на сточарством и земљорадом и за време од 1855—1859 године ја сам руководио и водио пореклоше о свима поменутим расама стокe у потпуном смислу. За време Свето-Андрејске скуштине распуштена је школа земљоделска.

1859. године за време владе кнеза Милоша наређено ми је те сам превео из Топчидера све горе наведене сорјене говеди и извесан број Ергеле која је у Топчидеру на издржању била и предао управи Државне Ергеле којој је тада био управник пок. Јевта Стојановић, само сам оставио извештај број добрих и млечних крава за дворску потребу и извештај број бикова за пуштине на краве приватних лица.

Из свега преднаведеног изложне чињенице „Тежкана“ увидети од када је почето побољшење говеди парочито расе Маријаховерске и Мерцталеске и при ком заводу и кад одвоchetto што је нужно да се зна и требало је напоменути и то да се зна приликом прављења извештаја о изложби Свињањачкој јер је сав онај награђени прилод из времена поменутог за-

вода најпре Економије Топчидерске па тек доцније Љубичева.

Ово ематро сам за дужност ради доуине горњег извештаја објаснити поштованим читаоцима, а уредничко молим да га у „Тежкану“ штампаше те тиме да се сете садани мада економи на старе осниваче и приреднике тих установа.

Сергије Станковић

чинов. у овлашци и редовни члан
срп. пољ. друштва

СРЕСКИ СТАНИЧНИ КОЊАРНИЦИ ЗА ДРЖАВНЕ ПАСТУВЕ.

(сарајевски)

Министар је учинио своје реченим расписом а ми опет учинише своје овим написом. Из писма тих овага вида се јасно по још и шта има по осие да ради и да посривања, те да срески коњари, још јошву припреме све што треба, на чим сијну први срески пролетнег сунца да могу да колажу телема и да отпочну подизање прогресних грађевина — расадница бодет коња кова.

Ми не можемо да замислимо да има у Србији тако сиротних срезова који не би могли да покупе за два погођа онолико прирева кољино је за подизање сресне пастуве станице потребно. Али ако би се ма из којих поводи икак такав случај под кога среса досе, онда нека сресне ситуације таконих срезова донесе одлуку, да се прирев за подизање сресне пастуве станице приређају у толу четри погођа а то у толу цете од 1896 и 1897 године.

Било пак да се прирев прикупа за два или за четри погођа, свакако треба одлуке сресне скуштине да обухвати још и то, да ће срес све досе док станица не буде готова, узмачи о свом трошку под варију одлараци за државне пастуве за она четри месеца док су изстину на станицама. И, најзад, да ће срес сваке године за време сезоне опсављати (Марта, Априла, Маја и Јуна) хранити пастуве о своје трошкови.

Према томе што овде напоменуто, ми бисмо да речево, према духу расписа министра народне привреде, имале би одлуке сресне скуштине да гласе од привне овако:

1. Срез приређе да о своје трошку подигне у месту, где је среска станица, онако станицу за државне пастуве кнов је привремено расписом Господина Министра Народне Привреде од 16. Августа 1894 године Збр. 1915 и да су станицу обдарила у свему у испривању.

2. Срез приређе да о своје трошку пастуве сваке године за време брзакс накотан на станица (а то је око 4 месеца) хране.

3. Станица се ова поклади до јошма година 1896-го, а тиме за ове пастуве који не долаз на станицу у иредне вете године учине срес о своје трошку под варију подкаринис под керују. (То ће што учине срес и у време 1897-го године ако станица на изванко предумисаком пришево не би дотав готова била).

4. Срез усвојила и ошмућује својег сресог извештаја да овај одмах одлучије подложној одлуци власт о свим одлукама и да је усвоји да одржан инспектор у споразуму с одржаном стотичи спарок, одмах приређује планови и програмати за станице који се има у што краше време поднети на преглед и одобрење министарству грађевина.

5. Срез усвојила својег сресог станицу да одмах извршетеју да годишња Министару свисајаша одобрење поменутог прирев.

6. Срез усвојила годишња извештаја да о свим одлукама одмах извести годишња Министару Народне Привреде и да са усвоји да би се све изложне одлуке, и ако извештајше моћи овога среса, те извршава може треба, да се четер већ извршава пролећа, власт пастуве редовно свако године и у свај срес.

7. Издатије (привремено) ово подизање станице и изважно станицаког приређа изаду се пошкити сресним приређају у два погођа 1896 године, а трећини она издржавана изстину у толу првог погођа сваке године. —

У станицама прибор састоји се из ових предмета :

- a) дрвени саидук за омас с полицом и јаким катанцем;
- b) релјево за чишћење ооса;
- в) по једну дивну дрвену ведрицу (шваца); за пољење и по једну малу дрвену ведрицу (шваца) за припрема коцкица на свака два пастува; сав уга, једну малу ведрицу и сунђере, да праше пастуовог уда растером после описивања.
- г) јаку котарицу за вешањење љубрета;
- д) две лампе (ако је котарица висок вешање, а ако је ниска дугачија) и месечно шест литара гаса;
- ђ) топломер (термометар) Цезијев;
- е) по један кривет (котари и даске) за свакога коњара (сева);
- ж) 1 сто (астал), 1 столицу и материјал за писање;

а) једну кутују пледају за дељење ооса. На кутују треба да је тачно обележена веша задривања;

и) 1 часовник без вешања лапаца (ова) часовник да се набави над пројектовани новим коњарници булу готине) и најзад ј) зимљике и погараче за остављање уди, селала и осталих прибора за јахање и ошављање.

У помичути прибор долазе и ове дрвене мерне (мотице) које су потребне за мерење висине кобале, али те мере неће се обављати у трговини ереском него ће их свакој станица смити Управна Државне Брзле.

Што се тиче набаве потребе додатичне хране за пастуве за 4 месеца она се има срачунавати овако. На сваког пастува треба рачунати дневно по: пет килограм ооса, 8 килограм ооса и $3\frac{1}{2}$ килограма оосене а у недостатку ове јемичне слане а тако и соли у круцима по пола килограма месечно на 1 пастува. Сва ова храна треба да је потпуно здрава, чиста и најбоље квалитете, на шта утех при набави исте треба обраћањ најобављивију пажњу, јер пастуве одмах треба окушавати с овим станица где ма која врста набављене хране не би ма у коме погледу одговарала намењеном циљу.

Што се саме станице и њиховог коњарника тиче, наше је мишљење да :

Простор на коме ће се станица подизати, довољан је ако са ергономне стране (с лица) има ширине око 50 а у дубину (у дужину) око 100 метара.

Овако дубак плац потребан је да то што пастуве коњарника имамо не треба да је одмах на лицу плаца већ најмање 30 до 50 метара попуцан унутра, како ни правина с друма а ни пролазећа поља, не би пастуве много узнемиравала.

Онај пак остали део плаца, кога не притиче аграда у којој је коњарник за пастуве са собама за прибор, омас и коцке, — биће довољан да се на њему стану још: мали испусти за пастуве (полази коњарника), трем за ошављање кобала, трем за набаву храну (сема и оламу), трем за доводење кобале, бунар, љубрнице, пуњаци.

Што се валичине ересних станицах коњарника тиче, она зависи од броја пастува који ће у њему становати. Број пак тих пастува може се одредити према садашњем стану коњарника додатичног ооса, али треба узимати у обзир при томе и то, да ће сваког изданих година попаросто у додатично ересу мало нише издржавати и да ће кроз коју годину бити потребан већи број пастува. Треба диле предвидети у коњарничком плану нише места него што је то према броју пастува потребно које је сада за додатичу ересу станују потребни. Коцкица пак број тих резервних преграда треба назначити, не да се оиде одређивати јер неће ни код свију ересова истог округа, а како ни код ересова исте земље, та потреба у повећавању броја пастува, појединачно да расте. У неким ересовима рашће та потреба брзо и у већим размерама, а у неким спорје. У средњу руку, могло би се од прелице на свака 2 пастува, који су сада за ерес потребни, предвидети по једна та резервна преграда. То би дало значајно, да она где сада долази до 8 пастува, треба дилати коњарник са 12 преграда; где сада долази 6 пастува, тамо са 9; где долазе сада 4 пастува, тамо са 6, а где у ересу долазе сада само 2 пастува тамо дилати коњарник бар са једном резервном преградом нише.

Преграде (босови) за сваког појединог пастува треба да имају у ширину најмање 4 метра, како би се допире временом над се толика потреба за пастувама, на додатичној станици

увоже, да и поред резервних преграда, буде мало места у коњарнику за смештај потребног броја пастува — могли према настувајој потреби један, али или два босова уздуку по ередни предлози, те да се дало из сваке преграде (боса) могу да добују два довољно пространа обична пастува (лежанца)!

Дужина босова заједно с валица (дилке од зида до краја боса) може да буде 3 и по до 4 метра.

Патос у коњарнику најбоља и најјестивија је од добре влопаче коју без плете, слај по слај добро лабете треба.

Штрица ходника управља се према томе: је ли коњарник двојредан; јесу ли пастува у босовима по јест у талима преградама у којима су заграђени са свију страна и у којима се не везана прељу, или пак имају обична вешања која су озади отворена и у којима пастува бавана земца. Пу, ни у коме случају, дилке ни озида пак је коњарник једноредан и как су места за коње довољно дугачка, не треба ходник да је један од 2 метра, али боље је и тежити треба, да је ходник три метра широк.

Висина аграда око босова, треба да је најмање 2 метра и 15 сантиметара. Горњи део аграда треба да је од по 1 метар висинах, гвоздених округлих шпиках, које су међу собом на растојању од по 3 сантиметара. Остали (доњи) део тих аграда треба да је од боровних даска 3 сантиметара дебљине које су, горњом и доњим крајевима, узвучене у растоје гредање $\frac{1}{2}$ и 1 сантиметара дебеле. Имајући поди и доње гредање треба да има мало зазора набо би се, при повртању коњарника, могла очигити и она тешка и шкољана испарење, која су тешка од ваздуха, те се неће пену у нас него се таломе изнад самога пода.

Висина од пода до доње вивце коњарничких прозора треба да је најмање 2 метра и 30 сантиметара а боље је, ако се удеси да буде и већа (2-40 м), те да сунчани зраци нису не падају коцкица у очи и да и струја ваздушина, при отварањ прозорама не удара на пастуве.

Соба за коцке треба да је просторна, а да има и већ, ако нема кујне с огњивом. Саидук за омас треба да је издигнут од земље, дилке на ножицама. Тај саидук може да се смешти у соби за прибор. (У овој соби одређеној за прибор, а тако и на босовским аградама, треба назначити одговарајуће чиновање за металне приборе, пошто овај вивада не треба да се спушта на земљу.)

Испусти за пастуве, где места и за то има, треба да су добро одређени и да нису у непосредној близини до места (трема) где се сплављају доведене кобале, нити до места (трема) где се ошављање врши. Дилке, најбоље је да су испусти извади коњарник, и то за сваког пастува засебно. Саобраћај пак измеђ босова и испуста, узврати тако да сваки пастува може сам из свог боса у свој испуст и обратно, произвољно обдиан да иде, не долазећи при томе у додир с другим којим пастувом. Према томе према правима свакога појединог боса, треба да имају врати и на изваљничком зида која да су у непосредној виси са испустом из додатичног пастува. Она овако узврати испусти, много доприноси здрављу, јер пастува на тај начин могу поштине часова дневно по чистом ваздуху да се кроју и то је потребно веома, пошто савремене проја-

³⁾ За грађа припадати као и за коње дилчате, увек треба босовне претпоставити обичним лежанцима нити та грађа увек испору неше провале у коњарнику него раша тешава грађа која су споро не по до да пољу у ослу. Тама дилке ергономичним ошкунички грама треба тај коњарнички живот одвањати и нег не продужати дилка из босовима. Прокљене босове није дилке из укључено дилка извањати нахлат, већ их против правог потреба, која се обавља виваљује држати живомом и болом употребити додатичних грађа. Прокљене босове добујати не само у томе што грађа не мучише неизвањати, нити се ово употреби стојећи на једном месту вивање за дилку него и у томе, што у томе случају пак олаво грађа о нише изваљу да дилка што је тешава право вивање, но адравање и употребу саву да варањито оних грађа која су изваљом у коњарнику. Најваж су босовне у прелици пак обичним лежанцима и тиме, што грађа, ако би сунчани зраци кроз прибор узвирани, можи да се одирае тако, како ће то дослу коју ни учи вивади да вивањети, ако је у болу. У обичном пак лежанцу ова је неважно и мора да трни да та вивади нече по доо дил да и му очни вид оствари.

хивале пастуна траје увек сразмерно много мање времена по, што је по здравље њихово потребно да су ван коњарника пошто и у најчистијем коњарнику не може ваздух да буде тако чист и здрав као напова.

Место за опасивање треба да је покривено; оно не само добро заклона од непогоде већ и с тога, да би се подножије ипотог могло добро посути песком а ово је потребно да се грама не клизају, а и због које падне да се не утрпава. Један четврти или пет део тога подножије треба да је мало нагнута, пошто све кобале и пастуре који се спарују, нису увек подударни висине. На једној страни тога трема за опасивање, треба да има зграда, тако звану „санкут“ у који се кобале уноде ради уперивања да ли су допели расписане. Ово уперивање треба да је из два јавна разлога, прво зато што се никакве приподне користи нема кад пастура опасује кобалу која није расписана а друго и с тога, што нерасписана кобала може изазвати да ипак не изгуби врх пастуре. Како споља тако и унутрашња страна санкута треба да су постављене подесним слојем сламе и она постава пренузена јаким платном. Горња влица санкута треба да се састоји из једне обале добро риданске и волонске греде, која може да се обрће око своје осовине по дужини, да се град не изгубе поге ка и би по, случајно пребацила препо више санкута. Стране санкута због су око два метра а висине око једног метра и десет санитетара. Лева и десна страна санкута толико су раздвојене једна од друге да се и највећа кобала измеђ њих може да уведе. Предњи и задњи дод (дакле обе краће стране) тога санкута, отворени су; ово зато да се кобале могу на једној од тих страна увести а на другој, из санкута извести пошто је санкут толико узан да се у њему не може кобала у викал да опрне.

Под санкута од песна је.

То место (трем) где се опасивање врши, треба да је склоњено, јер за време опасивања треба да влада потпуна тишина.

По могућству треба имати и нарочито склоњених трем за све оне кобале које се једног дана доведу ради опасивања, да не би на случај непогоде, кише и оне и њихови власници. Исто тако треба имати и трем за смештај доведенга сена и сламе за пастуре.

За повоља пастура треба добру и бистру текућу воду предностивати бунарској, али ако текуће воде у непосредној близини нема мора се бунар правити и то бити близу нужнига нита близу ђубришта.

Љубриште треба да је најмање брм око пет метара удаљено од коњарника тако не би испаривање његово допринело кроз прозоре у коњарник.

Нуњани је такође потребан али треба да је на таквом месту да испарење на њега не додељује на грмља на адуству.

Ограда око целе станице треба да је трајна и висока. У волноје је станица ближе вароши или каквом друму на коме је јан саобраћај у толико више треба да је ограда талпа да се кроз њу не може ништа видети. У другим земљама ограде су станице високом и јаким зидом, али ако је за нас то скупо, чена се дигне висок плат у поред њега две врсте жељезе ограде; једна влица која ће спречавати прозиврање кроз плат а друга од високог дрвећа која ће давати хлад закланјати станицу од прашине и ветрова. За ту високу ограду, треба родит багрина и бело-лине, употребити и по које дрво белог порода дуда јер гајење слаубоје [којој је лист од белог порода дуда, за храну, потребан], траје само 6—7 година и то пада баш у оно време кад су пастуре по станицама. Ми пак налазимо, да би се на свима пастушким станицама и гајење слаубоје могло, без икаквог уштраба по глави ковоје станице да врш. Пастушна послуга служила би у томе случају дојачијо околини са углед и у послугу произвођаче славе. Приход пак од пролатих чаура делили би служачима станица међу се, или сав или један део, а други део могао би се увести у саван, ергелска служитељски фонд.*

Држио да смо овим доводе, доста подробно и испртно направили не самозважни циљ коме има да служи, него и знао да нагледа. Једна ергела пастушна станица. Не само господ одружана ишанари и окружна сточни лекари (као стручни органи одружних полицејских власти за подизање станица) него и све остале надлежне државне власти као и сви изасланици ереских скупштина, а тако и сви остали родољуби који су читали распис господина Министра Народне Привреде од 16.

августа 1894 године Збр. 1915. — могу у овом нашем излагању да нају најбоље објасне оних разлога са којих је распис тај потешко, а не мање и објасне за извођење и примену тога расписа.

Понајважније с њиме стана, да је врло важно и потребно по земљасне интересе у опште а по унапређивање коњарства на по се да се изаред изложеном напоменама у погледу остваривања реченога расписа, поновно што већа шањма, ми ћемо овде удирити гласом и на ово:

1. Потребна је потпуна удобност и довољно просторности боксова.

2. Потребно је да коњарник има добру вентилацију за обновљање ваздуха, да је довољно простран те да може у њ да стае што више ваздуха и да је у опште него коњарник у погледу адраностеном што савршенији постројен. (Напомене оне тачне нарочито су важне за ове случаје где се нема могућности да се свакоме пастуру начини мали испусит до коњарника).

3. Не треба држати коње заједно с кравама већ ни за то, што је за коње са свим дозвољено топлата од 10—12 степена а за краве пак потребна је већа топлата. При већој топлоти коњи млате, а краве би при мањој топлоти мање млада давале. Коњи дакле треба да су од говеда одвојени. Највише што се сме учинити јесте, да стаја за говеда буде под истим кровом под којим је и коњарник, са потпуном преградом, на даљину и са засебним уласком. Али, од свега је нарочито за ове случаје где је реч о пастушким станицама, најбоље то да је станица за пастуре сасвим издвојена у смену од славе мешавине. То ништу многи обзир и разлога.

Пре него завршио овај наш напис, биће сванало свима читатељима његовим од поуке и користи да савидају и ово:

Краљевина Ческа имала је оне године на мање већ 137 пастушких станица на којима је било 523 државна пастура а која су опашли 26.129 приватних кобала (просечно 50 кобала сваки пастура), а

Мага држава Моравска, имала је 65 пастушких станица на којима је било распоредно 476 државних пастура који су опашали 14.031 приватну кобалу (просечно 51 кобалу сваки пастура)...

Када се ти бројеви пастушких станица а тако и бројно стање државних пастура у тим земљама, упореди са бројним стањем пастура под нас, онда се јасно види како смо на окудули и у броју пастура и у броју станица (ми имамо сада само око 140 пастура и око 40 станица).

Та бедност наша у томе, још се више исподује кад се узме да су Ческа и Моравска, такође од скоро прегле на унапређивању коњарства и да у тим земљама има и врло велики број приватних извршних припољних пастура који такође побољшавају домаћи сој поља а међутим код нас нема добрих приватних пастура у припољној употреби.

У пеза пак с тим упоређењем, поменимо и то, да су Ческа и Моравска тузвене само земље индустријске и да их је индустрија поглавног занимање и заривањама, а наша отаџбина земља је првенствено сточарска а би и према томе требало да је коњарство у нас на далеко јачем ступњу него ли у Ческој и Моравској.

Напослетку, треба уз горњу поуку да знамо и то, да Ческа и Моравска не спадају међ оне земље које су највише на коњарство жртвовале, има доста земља у Европи, чије је коњарство куд и како бројније и боље, димље претрпале, него ли коњарство у Ческој и Моравској. Како би земља наша дакле бедна изгледала са својим коњарством и так, пак би је упоредили са којом у коњарству далеко напреднијом земљом.

Међутим наша је земља не само у таквим економским већ и у таквим политичким приликама. Да пре него икоја друга земља на свету, треба да унапређивању коњарства да се брине. На томе треба неуморно да ради код нас и држава и удружења и округи и срезови и општине, даље све напред.

Држава треба да има у дозвољеном броју добрих пастура за опасивање приватних кобала (треба да их има најмање 500) треба жељо да настану да подижу пастушке станице у које би се ти пастури сваке године размештали. Одгајивачи треба да се брину да имају добру припољну конвојну материјалу

затворених боја и то не само таквог који је погодан за про-
извођење јахачког соја, већ и таквих кобила које ће издржавати
јавно угослеће поине.

Напоменути, ови горепоменути чиновници, треба живо и
свесна силама, да потпомажу приватна удружења која праре-
ђују малобрне и неиставања коња по брани и издрживости
у разним претанима. Министарство пак исто треба енергично
да одуплеђује града од народа за војеку као што је почело у
име Бога ове године.

Само тако радно остарићемо мисао Михаила-бесмртнога
и великога Килата. **К. Б.**

ДА ЛИ ЈЕ ЖИР ШКОЉИВ СТОЦИ И КОЈОЈ ?

У допуну развијања овога питања [7 број] „Тешака“ од
ове године, знам да кажем ово :

Као што је познато, код нас постоје жироидне шуме
растове и букове.

Моја свадња од кад памтам забранују говедима јести
растоп (пероп) жир, јер им шкоди, од неге се говеда суше и
болују, што сам се и сам уверио, а опшца и позома не бране,
нити им штети, него им је пријатан и здрав, као и свињима,
те се од неге могу и овце и козе добро да опораве и угоје.

Истина у мојој општини расте од растопине само јер и
по мало бив (дугачки) а друге врсте растопине, као граштина,
дужник не расту и ја сам ова посматрала чини се перовим
жиром, али сигурно то нешто важи и за иви осталих прета рие-
товине : дужника, грашнице и беланка, јер је у главној исто-
пани са перовим жиром.

Дакле, растоп жир шкољни је говедима и опшца и ко-
зама је пријатан као и свињима.

Узгред напомињем да га ридо једу и од неге се гоје и
ћурке. Млађим ћуркама треба га несати на поштине и четри-
теине лок се наваде а материје прожирати га и цела зрна.

Буков жир исто шкољни им говедима, али пошто је он
ситан, то га говеда тешино и жадо и могу купити и јести по
шуми, и овце и козе радо га једу кад се наваде, и могу се и
од њега опоравити и погојити.

Тако, кад родив жир, у шумо растове могу се пуштати
свиње, овце и козе, али госела им пошто не треба пуштати,
нити им га давати, а у букове шуме могу се пуштати слободно
јако свиње, тако и козе, овце и говеда, и домаћа живина, јер
је он свима пријатан и здрав.

Само не знам да ли је жир растоп коњима био добар,
али га коњи и не могу купити по шуми, осим кад би га ми
купала, на им га давала.

М. Савић.

Г Л А С Н И К.

О ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА

Г. министар Народне Пневрде гутито је прошле године пивречном
савету следеки :

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

с срескии економиима.

Ча. 1.

У циљу унапређења народне привреде у овешо, уставовљавују
се завад срескии економи при свима срескии каписеларијам.

Ча. 2.

Срески економи постављају се ушлово, на предлог Министра
народне привреде, пристоствова ет лица, која су срешнија у земљи или
на страни стручну привредну школу, а по потреби и во редка че-
ловина, који су као ушани служили најмање десет година.

Ча. 3.

Права и дужности срескии економи и ушства о њиховом раду
да поједине граде привреде, пристоваће Министар народне привреде
прочетним праванима.

Ча. 4.

Штата срескии економи даде се на пет класа и то :

I. класа од 3000 динара.
II. „ „ 2500 „
III. „ „ 1800 „
IV. „ „ 1500 „

Привредном савету.

Одредбе у овом „закононом пројекту“ подпомаде су, из њих
се по педи на докорут јава срескии економи, ните има наших
Блажких и јаснијих одредаба о циљу и задатку ови ушства. Како
је начелно ова ствар врло добра и свила у нашоје потребе наше
земље, то је по нашем мишлењу врло добро учинио, што је поди-
редни савета Г. Ака Јовановић начелно иви пројекат о државним
економима, који се пошло привредном савету о мишлењем да га
треба усвојити и свима силама повратити да добије законски оид и
важнију солицију.

Министарство народне привреде, из досадашњи начин нити моно
остатак, нити може на шта остати без срескии органа у шарду,
који ће све пореди негово које се косе агрорну унапређења пив-
релације граде привреде — пивречниредо тачно и на време жириши-
вати, изађући јавно на уку унапређење исте. С тога је неопходно
потребно, да се ти послови ушу на руку проиштерителних пошлицких
завести и да се уставно државни — областни и срески економи —
важачки органи инапостарата народне привреде.

На докорут њиховог рада, објешњеног у ча. 2 и 3. пројекта
иди се довољно каљепог њихова и потреба да се они уштинаво.
Цела уставна знање само оидя потпуног смисла и са њоме ће се
постити жељени резултати, ако ли се, као што је предвиђено у ча.
5, 6, 7, 8 и 9, по овоме пројекту буде дадо право нацеловања, алине
и ово њихов рад морао би се свести на инацеловањима рад обшчог
чиновника, чему би потпознали били протвини Уставна чланова,
који одређују класе и дају овим економима права каписеларија, то-
лико су важна по оставина и будућност овио ушства, да би ми
земљани и цеоу уставу јоу одреде тих чланова, тако да нико се
не усвоје не би ми цео закон о државним економима само овог
смисла и значаја, који му се даје именованим одредбама.

Чланова привредног савета

Г. Р. Јовановић.

Јеврем Повакивић.

Стег. Љ. Гаврилковић.

ПРЕДЛОГ ЗА ЗАКОН

Државним Економима.

Ча. 1.

У циљу унапређења наше народне привреде уставовљавују се
завад државних економи.

Државни економи су органи Министарства Народне Привреде.
Државни економи су областни и срескии.

Областни економи има шест , а срескии онолико колико има
сресова.

Седишта областних економи одредаће Министар Народне При-
вреде, Он ће одредити и сресове који ће подијелити под воју област.
Седишта срескии економи су у местима срескии каписеларија.

Ча. 2.

Областни економи (каписелари) је дужност :

1. Да поше посредни позор над срескии економима и да
пако да они своје послове тачно и на време справљају ;
2. Да изаду срескии економима наредбе и ушства за вршење
њихове дужности :

3. Да проучavaju pravilnoe pravilne svoje oblasti i podnose o tome izveštaj Ministru Narodne Privrede zajedno sa svojim mišljenjem i predlozima;

4. Da vode neposredni nad svim oblasnim privrednim ustanovama i o njihovom stanju izveštavaju ministra narodne privrede;

5. Da se staraју о тачном савију привредних закона и законих naredaba; и

6. Да у опште врше све оне послове, које им се посебнога законика или изредбом Министра народне привреде у дужност ставе.

Чл. 8.

Средних економија је дужност:

1. Да проучavaju народ о болем и поребнијем начину обрађивања земље, постојећим индустријом, постојећим вођа и занатства, одгајивања стоке и живине, и гајења чина и ситногуба;

2. Да настојавају да се сви пољопривредни радом на време отпочају и завршавају;

3. Да савестно и делом бубу на рупи појасним привредницима и државним установама и набављању орудја и машина, привремено стоке, семена и вођа, и савију осталих потреба, и тако него и у свима осталим привредним питањима;

4. Да савијају и испитују сметње које стоје на путу напредовању привреде у опште и њених страна посебно и да чине предлоге за њихово отклањање;

5. Да вода извор над свим општинским и средним привредним завесима и установама, а тако него и над привредним удружењима, и да се старају о њиховом напредовању;

6. Да се старају о тачном вршању савију привредних закона и законих naredaba; и

7. Да у опште врше све оне послове, које им министар народне привреде или обласни економ у дужност ставе.

Чл. 4.

Изврше одредбу о раду обласних и средних економија, именоване Министар народне привреде извршним предлозима, који не имају силу закона.

Чл. 5.

Наредбе обласна и средних економија, које се односе на привредну струку у опште или на поју њену грану посебно, дужно су извршати илио извршати власти, тако и саво извршати лице.

За поврне оних naredaba обласна и средна државна економија имају власт извршавања од 1—20 дана затвора или познато од 3—100 динара.

Ове исте казне и намене нарече и извршује сам државни економ. —

Приход од кљача или од одлапања њиховог надзирања.

Противу јавно средног државног економија има се може поднети у року од пет дана обласном државном економу, а противу кљача или решења овога има се може поднети у року од пет дана министру народне привреде.

Чл. 6.

Од 1—10 дана затвора или познато од 3—50 динара казнице се:

а) председник општине или његов заступник, који од стране државног економија тражећи извештај не поднесе или извештај му изредбу не изврши у одређеном времену; и

б) сваки овај, који на позив државног економија у одређеном року његову naredбу не изврши.

Чл. 7.

Од 11—20 дана затвора или познато од 55—100 динара казнице се:

а) председник општине или његов заступник, који поднесе извештај или извештај познати, или naredбу државног економија не изврши или извршише naredбу осујети; и

б) сваки овај, који naredбу државног економија не изврши или друге од извршења одлапа.

Чл. 8.

Извршење кљача одређено у чл. 6 и 7 овога закона, зависно од одлапањивих или отклањањивих околности.

Чл. 9.

Општинске и средње власти дужне су потпомагати државне економу у вршењу њихових дужности.

Ако поја од општинских или средних начелника не би извршило из вршења или пушао поје захтев државног економија, или би га извршило или извршило, министар народне привреде, по изабри извршило економија, може га казнити укором и одузетком плате до три месеца у корист државне касне.

Чл. 10.

Обласни и средни државни економисти постављају се Краљевим Указом на предлог Министра народне привреде.

Они су државни чиновници и имају сва права и дужности, као и остали чиновници.

Чл. 11.

Обласни и средни државни економисти постављају се из реда оних лица, која су вршила земљополовну-шумарску школу у Србији или писну школу пољопривредну школу на страни и која имају доказе о својој практично пољопривредној спреми. —

Чл. 12.

Плати обласних економија лежи се на месо и то: 1. 3000, П. 1.500, П. 4.000 и IV. 3.500 динара годишње.

Плати средних економија лежи се на месо и то: 1. 3000, П. 2.500, III. 2000 и IV. 1.500 динара годишње.

Осим плате они имају бесплатна стан и као путују службенима месом по обласима односно срезу у име анкетине и савију других трошкова по 10 динара на дан.

Плати обласних и средних економија, практиканата, пензура (инвалити), нарџа за станове и канцеларије и сви остали трошкови, има се накнађати обласним односно средним привредом, према буџетима које постављају обласни економисти а одобрава министар народне привреде.

Они ће се врше развојати по примери непосредно пореме и извршати кљач и пореме.

Чл. 13.

У недостатку подесних лица може се средни економисти постављати и за време средног.

Док се за који сред на постави средни економ, вршише дужности његову у срезу, пореме своје редовне дужности начелник средни или један од начела средних кога он за то одреде, по уругосима која ће му дати обласни економ.

Уколико начелник средног односно средни економ не би могли вршити ову струку службу, вршише је обласни економ у својој својој области.

Чл. 14.

Овај закон ступа у живот 1. Јануара 1896 године.

* * *

Мала проба воћа. — У гради Сри, Пољопривредног Друштва било је у првој половини Октобра једна мала проба воћа из Краљевине Ратарева. Воће се састојало из неколико екземпљара крушка и јабука — потпуно зрелих, а и неколико лимона, које је нетар пре времена отпремао. Како ни једно воће није је скоро све воће у бићу и ни имају Ратарево школе воће није воје рода, тако да су се бар своје неке издржавати. Пошто је неколико дана воће било изложено ради провештавања, од редовних посетилаца друштвених лица, један дан кад је се окупило прилика број оних присутних, воће је пробано воће, које се могло јести. Међу крушкама мора се признати. Довољно вољачка била одвојена; а воћа Крушка и одлаво маслина (буџетирова). Од јабука својом лимон одговорише се Негински кљача пармезана, лимунца и још неке респекте. Штета, што воће могло бити изложено све воће, које је из Краљева било постављено, а не уредно, што је много у путу пролазно, издржавано, угњављено, или се унишавало, пошто је оно улази велике вредности наших пошта, од друштва отицао један — после 10 дана.

Одговарајућа проба воћа Ратарево школе наводи вие на месо; да што се не би дозволити сви државни економисти, који имају воће

распадице, да сваке јесени пошљају друштво колежника свога вођа, где би неколико дана износило било на следеће појасе и дубиња воћа?... На тај би се начин издепо, квалитет воћа ива оштра зава, а могло би се поредити и напредовање појединих сората у разним провинцима. Нека сушине, да би то јакс допринело до коришћења збога све више врштелима и да се олакшају боље и коришћење сорте. Ми стављамо ово на размисавање и одмуку нашим синонимним колежика и не сумњаво да ће лако договор Срби, Пољопривредно друштво прихватиати, јер је у интересу врштелима.

Д.

З Е Л Е Ш К Е.

Упропаштавање винограда у Шпанији. — Философи тако тако мислило, да, ако ово стање и даље тако остане, онда неће бити ни трага од шпанских винограда. У многим се провинцијам тако појавила, да јој се нишито изнутра стати не може. У провинцији Таррагона, заронила су виногради на простору од 1800 хектара. Такође и у Алавазији раширена је готово на све стране. У провинцији Кордоба, био је у Мају 1890 година уништено на 600 хектара винограда, а сад се ставља шири у срезима: Авиладу, Пути, Монтиан и Луносу. У Аламерији распростраја се већ на 400 хект.; у провинцији Јези појавила се на многим местима. Виногради у Малаги такође су уништени; као и у провинцији Севља и неким срезима Мартели, Осуни и Коронан. — Травама, што пролеће тако озбиљно Алавура, као и браш од Коитранјева и Јура, озбиљноше нишати већ од дунав времена. У Галицији појавила се поново у провинцији Леону и Саламанка.

С. А. П.

Угарњивање коренастих пшодова. — Угарњивање не сме бити код свих коренастих пшодова на једнак начин. Рене и крошњи могу се угарњивати на неке начин, али угарњача и мркиа као се производе за хранљење стоке већ не могу да поднесу нешто угарњивање, јер су оне остварили и морују се, диле, обилно поступати. Угарњача је тврда на ниму, али остварила на топлој, и тврде брзо кад је зрпано топло; с тога се она мора слабо пошрати земљом. Као није јака зрна, можемо од угарњачи само пошрати травамама четинарским, без земље. Међу тим врстама су како на ниму тако и на топлој издржљиви остварили, и ретко кад прође без штета. Ако мркиа нема много, могу се сломаћи изнешити са мекљом или несом у вансон четом пошраму. — Травама треба постављати на нешто где нема у земљи воде, и пошто се сломају у вршмачичком облику, на висину 1/4 до 1/2 метра, с одговарајућом остварином. Крошње треба пошрати с језоним травама а не са сламом јер ова не само што лако трупе, него служи и као изгодна остварином ишеница, која после својим хладњавима и накинма лако лају приступу хладноћи, те плод у травама мркињама. Када је трап сложен настаје пошривање мекљом. Ову треба узети брз за 75 см, даље од трапа, и тако накинати оно трава једна јарак, у који ће се смачати лишва и сивена вода, те да земља испод трапа буде сува. И земљу која се на трап баци, не треба битиши широм по целом трапу, јер се онда не једнако пошрати пошто земља близу на ниму, него треба ашва до ашва пошрати на доње слојеве добро и влакнати. Гробион трапа не треба омакх земљом пошрати, да би нара од влада која се у трапу знога могла одмаи, а да не би од ниму изнесено, треба га акковати ласинама... Када већ наутро и мркиви, онда се и гробион акври. Буди да зрна врло оштра, гробион пошрх земље набавити још бубрета, пасе или изврати на трап доста оштра. Напрема за промају у травама, као и набјање мекље, ради одбољева топлоће и нара, није потребно, јер у оквалин ошк, уавад може топлота и хладноћа, може се извакати трудом, од чега је и остали плод у ошности да се пошрати.

Брашно с водом пошривање. — Даје се као нашој пошри, који се сурине направила на винограда, трапама, ошквалин јаклу и др. Како се зрна, пошривање тога врло лако обави, ако ни се да, иако други врстама омакх после једног пошривања. Празни и пошрица обавија је пошри, а кад се брашно пошрива с водом у једнаким деловима, напредовање се једнак врстама за поше врло лако, Осим

тога је то врстама која се ошва може добити на и језина је. Сваки јакат и кошица може се са ошвом пошри.

Киселим краставцима са ошва. — Браш успуни киселим краставцима могу да бузу и од муктих, зрелих краставцама као што се мекљом спремају у Пошривају: По „Obstgarten“ — у овоме се то ради. Велики узрели краставци одлучте се, по дужици нешу на 4 шарета (приа се одшрава), и онда се мало поше, по ошвае у чиници неше време. После се свака комада мало ошваи и сложе се у широка стакала (јасе) или ћупове. По свинске се слају поше бабер (у зрну), иако славичице приа дула, ситно нешема рева, малошито лишво и семе од жуте славичице. Као се тако суа нишати, краставци се спремају зрелим, јаким нишким сирветом. Ништо се ошвад суд се пошема бошмом и онда се ошвад за стоји 6 месеца. — На 2 1/2 килограма краставцама треба узети 40 декаграма славичице семени.

Осламу, који је понаша рђа. — Само у првој невољи треба стоји замисати, на и то узме, у мешавини са добрим семом или детелином, лудером. Прозема (бробама) травама је онакв прво ошвад. Јер мекљом присутност материје, побољшавање и друго материјом бољави. —

Производња вина у француској од 1860—1890. ГОДИНА.

Године	Хектолитара	Године	Хектолитара
1860	39,558.000	1875	83,632.390
1861	39,788.000	1876	11,816.750
1862	37,110.000	1877	56,405.363
1863	51,371.875	1878	48,320.550
1864	50,635.364	1879	23,770.000
1865	68,924.961	1880	29,677.470
		1881	34,136.715
1866	63,917.341	1882	30,886.352
1867	28,869.300	1883	36,030.180
1868	50,109.500	1884	34,780.726
1869	71,375.260	1885	28,336.159
1870	53,237.942	1886	25,063.345
1871	57,080.050	1887	24,333.284
1872	50,528.180	1888	30,102.151
1873	35,770.600	1889	23,224.000
1874	63,146.100	1890	27,416.000

Највиша пошривања винограда у хектарима и годишња производња вина у разним државима.

Држава	Хектара	Хектолитра
Австрија	70.000	700.000
Америка	75.000	1.000.000
Аустралија	6.030	87.000
Канада	—	750.000
Цинар	—	1.000.000
Немачка	134.617	5.690.000
Француска	2.000.000	31.793.000
Грчка	148.000	1.760.000
Италија	1.870.000	30.450.000
Сав. Америка	32.000	2.300.500
Аустерија	272.000	13.300.000
Португалија	—	5.000.000
Влашија	116.000	700.000
Русија	176.000	3.500.000
Швајцарска	36.500	1.000.000
Србија	34.000	1.000.000
Шпанија	17.35.000	28.000.000
Турска	—	2.000.000
Минарсија	425.000	7.000.000
Тунисија	—	14.370
Малезија	—	18.000

Осим државица у Европи, невају никако винограда; те су: Јапонска, Италија, Израел, Алжир, Белгија, Холандска Швајцра и Норвешка. С. А. П.

О покривању руже. — Нешто из поставља ово ружа у часопис Волгаши-у у Монголе Гейнберг-у пред њим, биће од повести дубитача овог једног дрвета. По Gaudier-у (Pahl) Објавиша. Овако се тамо раде. Пре свега се одира као правно да руже стоје усправно у свој дрвоштем понаоно што руже, То је од нашег описати да пронајмање руже и за четвртог нашо у најбој година. Но да се земља у којој ће се ружа посадити, не би смрла пре времена и да се ставља не би дозира при саопштењу називају у окринуто стању те се не лако могло пронаћи или бар пош-дети. Још пре Ноненбра треба земљу око руже покрити листови и језикам граччицама, а стаблони оковати сјаком, коју треба нешто пробити. По што и саме Тресе — руже могу се садити у мају и јунију (Н.), а једи крајем јули да иштују у Ноненбу, то податак и по правној ружи не треба да буде пре Октобра, — тек у почетку јануара месеца. Најбоље иду крпуј и маку оранжа, да се дуги летовати и нешто руже узложити, која и маку у пролеће на могу остати. Податке руже треба да буде сваког година у једном истом времену Свако јавно, чврсто прете као ремонтнама и изустепом Her Majesty, Овој Суваши и још неки паркетети треба у своје време поноворазу и земљи полагати и над кружом направити крпуј од земље, да би вода одишала. То — руже и розете — руже вода оково полагати: Круж ивао окружити на постолу од једног граччица, на једној земљи и ме у ружи; оранжа је тешко јести граччицама, на онај време тога да буде земља као хуми, која се потица донати, Ову земљу не треба носити а дубрети. — На такав се начин очува ружа од воде, и круж неће изапати на земље или устојати. Главна су непријатељи руже тми — а и свих ослепљених бикама — врз сучица моста и вага. — — — Ђ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК XX СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Државе 13. Јуна 1895. год. у Београду.

Били су: потпредседник г. Јано А. Марковић, чланови одбора г.г. Александар Секулић, Коста Црногорац, Др. Марко Јево, Милош Куртовић, Никола Вољковић и Паја Тодоровић. Председлао г. Јакоб Марковић потпредседник, Бележко секретар г. М. Јовановић.

175.

Прочитане записнице XVIII и XIX седнице. — Одбор усвоји.

176.

Прочитане извештај г. Дубомир Којића о државним предлазима о квалитету воде и санитарној санитарној комисији квалитетом у Јуни. — Одбор прими са захвалношћу о тим, да се штампала у „Телеграфу“ и што се његови предлози тичу, упутише се председништву на даљи рад.

177.

Прочитан одговор г. Методија Милошевића стрепителн изјавити о подружним извештајима и њеној изјави. — Одбор са захвалношћу прими и пренај извештај одлучи изабра г. Косту Црногораца члан одбора да у име Друштва а о друштвеној трешку иде у Ваљеву и у Мачицу, и да у савезу са, 51 и 60 друштвених правних разрава питања о подружњацима у Ваљеву и Мачици и њиховој изјави; на о томе да поднесе извештај.

178.

По молби земљорадничко-штиталског списа у Дубоји да му се шаље да читаоцима „Телеграф“ бесплатно. — Одбор одлучи да му се шаље само за ову 1895 годину.

179.

Позивом питања г. Бор, Христојановића сточ. доцара, да ли је друштво извао да даје лист „Телеграф“ пољопривредна и војничка у

пош цене, секретар ресервирати и предлаже да се истава рони да се пољопривредна и војничка доје су у главној кадру, даје лист у вода цене, али претлажу изјави у шарод, као што је одобрено за даке. — Одбор усвоји предлог секретарира.

180.

По молби пољоделора шумадског кола Јахача „Бео Микола“ да оспр. притржеци, да друштво, приликом приредног анкетних сведочености које оно приредје у Јунију 23 и 25 во, месеца изашле своје изјављене, а осам тога да га овог приликом и почетно поновити — Одбор одлучи: да се узима помоћ са 50 дин. с тим да се ова сума изла као „штарла српског пољопривредног друштва“ за најбоље изашене приредног глас од 3 год. затргован боје.

За живљеном изабра г. Паја Тодоровића члану управ. одбора и Велу Тодоровића председника подружнице, с тим, да се онама могу придржити и остали чланови управе, који су изаша о свом трешку или.

181.

Молба Јована Јончића тежача из Бездарине, којом моли, да друштво одреди бар једног од својих чланова, да прегледа сејачицу за кукуруз, пшцу и бунаде, коју је сам изаше, и ошени да ли је треба препоручити или да ираво припоштели одлучи друштво. — Одбор упути г. Никола Вољковић, члану одбора на ресервирати.

182.

Молба Јована Пуло штитача из Земун, којом моли, да му друштво уступи изаше по право продаје „пољопривредног календара“ за 1895 год. за Аустро-Трешку са 50% рабата. — Одбор упути изашене изјави на ресервирати.

183.

Прочита се акт управљача друштва добра у Шању Бр. 221, којом моли да друштво одобра продају старо металне „фаворита“ Трешку Јулију за 400 дин. готовог поца.

По изјављеном извештају г. Ник. Вољковића члану одбора да је поштена цена добра — Одбор одобрив ову продају.

184.

Прочита се извештај г. Фр. Рајта вишијара ошг, шабачно о огњу штапе: да је ошано даље у ној дринати стоку, Обрвасе се ноше жарити да служи каше година и конташе око 600 дин. — Одбор усвоји предлог управн. друштвеног добра, да он усвоји г. Министар вкароне пример, да се она обрвасе жарити о дрш. трешку пошто ће се добро усвоје предати држави за шинулу.

185.

Прочита се одговор подружница Гор. Милановачко, којом изјавиша друштво, да није извршила ове год. да држи практично предлаже изаше прашат — агрици, јер нема услова за то, а ива буде она не, кели, обрвати друштво као ива. — Одбор одлучи да се остали подружници да ова вола брину о прешку и приликом, ива ће таково предлаже држави, а Никола Крачиошћа извештаји да му се изаше прашат — ошени моше продати за готове наре.

186.

Прочита се захвалница прешно певач. Друштва „Славе“ у Сабрајцу, што му се ивао лист „Телеграф“ бесплатно. — Прикљано к спису.

ЗАПИСНИК XXI СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Државе 20. Јула 1895. год. у Београду.

Били су: председник г. Милаш Р. Аштић, потпредседник г. Јакоб А. Марковић, чланови управног одбора: г.г. Коста Црногорац, Алекса Секулић, Паја Тодоровић, Милош Куртовић и Никола Вољковић.

Председлао председаник г. Милаш Р. Аштић. Бележко члан управ. одбора с. Никола Вољковић.

цма, и у војарским и печларским справима и алатима. — Одбор усвојиши ишање резервата: да се овој јачини подурмиши честица почетака и забављачки на мушкетеру, а другога ће у најбој години по могућности поновити, пошто му је ова невољно то утиснута, јер су грести испуљени сви. Препоручиши јој да изради и пошаље другима своје правала на уветају.

200.

Прочита се резерват г. Анте Голубовића, по претставцима г.г. Држ. Мишића и Уроша Палетинића учитеља, да би друштво, у ваздуху свој јачин утиснуло на узакрепене вољне припреме, требало да пошради на издвојеном месту, а да се одлични утицаји и вредни и примерни радници у подоправу, којеко такомо осигурају од честих премењаја из једног места у друго. — Одбор усвојајуши ишање резервата, да вредне и примерне раднице на утицају подоправника, а народ у то то и кроз добре учитеље, треба кољико је могуће заштити од честих премењаја, — одлучи: да се ово предло предиспитише, да поради кољико може да остане, на властелинским местима.

201.

Прочита се молба одбора дравоноског кола Јахата „Ивоа Мисаило“ за округ учитеља, којом моли да га друштво подоправе својим изваљаником на дан 10 септ. овог год. одржином првог приредног итноне сечањости у Ужичу, а сем тога и да га за ову сечањост, повоште материјално — начина и и књигама, да их одгајиванима испостави. — Одбор одлучи да се за ова овај одбор помине са 100 динара, с тим, да се ова сума изла до изграва српског пољског друштва, савезу одгајивачу, који буде изваљано најбоље прогао итноне приредног трао изворено боја. Овим оствар да се пошље 100 књига пољског, да се испостави одгајивачима.

Прочити испостави да се не ишањило.

202.

На молбу Велика Ј. Мугашића учитеља, да га друштво било кољико може у безбедном вољноу захтоу до Радојана помогне, како би кољико отиша у ишпаље-војарску школу да се обучи у кљасељему зану. — Одбор одлучи преоспитише да по овој молби по свом нахођењу учини.

ЗАПИСНИК XXIV СЕДНИЦЕ.

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Држите 14. Јула 1895 год.

Вили су: потпреседаник г. Јанко А. Марковић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г.г. Александар М. Секулић, Анта Голубовић, Коста Галовић, Мисаило П. Куртовић и Наја Тодоровић.

Преседавачо г. Јан. А. Марковић потпреседаник великоко с. М. Јовановић секретар.

203.

Прочитани записник XXIII седнице — Одбор усвоји.

204.

Г. Вучко Богдановић резервирају: како су прошле године на изваљби годова у Обреновцу, поред одређених награда, давање пољовина властелима, у развученим стварама и иваљани, кољико итаљо кољо да се и ово године на изваљби годова у Смиљани, осим већ одређених награда по изложеном програму, давати и кљипи пољовина и до кољико учинише вредности. Резерват је ишањило, да би требало и ово године давати пољовне ошпи властелима који не буду награђени по раду се са ишањило. — Одбор усвојајуши начело гласничке резервацио: да се пољовина дају, одлучи да детаљно распоред пољовна изради изваљбони одбор, ишањило у вазду, да укљупа вредност пољовна (ствари и кљипа) да буде суму од 500 динара, на тако израђени распоред да поднесе управном одбору на одобрење.

205.

Поводом развоје истакутог итаљога у приредњу утискине плуговна, чита се ишањило предлог г. Николе Великовића члана управног

одбора да се ово године приредити утискине плуговна за кљипе и тељко земље, плуговна за правашне и оповољне култура и вахота употребити предност у раду. — Одбор рениа да се уштеде г.г. А. Секулић, Наја Тодоровић и Никола Великовић, да овој предлог сестраљно предоче и пошу поднесе одбору свој резерват.

207.

Прочита се предлог г. Николе Великовића, да Јовану Ђорђевићу есекалатору друштвеног ишта „Тешка“ изла у име награде десет динара, што је иршио и посамо друштвеног саизвољца, док је овај на вољно ишањило био. — Одбор усвоји овај предлог.

206.

Прочита се молба демократичног читањеница у Радојуни, да јој друштво иладе бесполноу „Тешка“ и да ошпи књига друштвеног иваљби и кљипашара, од првог иваљби на до слага, да јој пољовина по једна приредка. — Одбор одлучи: да се о овој читањеница ишта пошпиши подуржаниа, а читањеница ишлати да пошље своја правала на уветају.

208.

Прочита се акт управника друштвеног добра у Шапцу, којим моли да се Мијајкину Калашкину на Никола изла усверше да може код партиципацио ишањило дања цару иршавицу, коју је за своју дољну потребу изваљно.

Пошто се Мијајкино ише друштву обрадио како треба те да се пошле све дољнички. — Одбор одлучи, да се ошпретар друштвеног иваљби у иршавицу одваљноу иваљби, ишањило: бида се могло у ошпи случају иваљноу пошпиши, на иршавице, иладе се будо ишањило, да мољовца Мијајкина и ушпи ишта да ради.

ЗАПИСНИК XXV СЕДНИЦЕ.

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Држите 24 Јула 1895 год. у Београду.

Вили су: потпреседаник г. Јанко А. Марковић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г.г. Александар М. Секулић, Анта Голубовић, Коста Куртовић, Никола Великовић и Тодор Николић.

Преседавачо г. Јан. А. Марковић потпреседаник великоко сепретар М. Јовановић.

209.

Прочитани записник XXIV-те седнице. — Одбор усвоји.

210.

Чита се резерват уштег одбора о иршељивању утискине плуговна ишањило је:

1. Да утискину плуговна иршељених оладе у земља треба иршељати у овој години у Добричцу на дан 14 и 15 Септембра.

2. Утискину приредити у овој години са плуговина:

- а. да тељко земље;
- б. да лако земље; и
- в. да брањо плуговне америчког система.

3. Награди да буде ишт а од ошпи иваљби: три награда за плуговне за тељко земље; две награде за плуговне за лако земље и једну награду за брањо — обрваче — америчког система.

а. Плугови за тељко земље да се награде: I. награда 150; II. награда 100 дина.

б. Плугови за лако земље да се награде I. награда 150, II. награда 100 дина.

в. Плугови брањо — обрвачи — америчког система да се награде I. награда 100 динара.

Поред изваљених награда у вољду, награђиванима да се изла усверше о дољничног награда и иршави плуга.

Плугови у орману да се ошпију на дубини од 10—15 с.л.

4. Прво на награду да ишеју само ошпи иршељеница, који су иршељивали плуговне на које од горњих ошпи оладе у земља бар једну

годину дана до два провала ове утакмице, што доказује умерени допунски овог сезона, а где овог вена узречем оштатисе плати, а српски су подвизани, што треба ети, који држи да о томе могу доћи у питање, да допуну узречем месне оштатисе власта потврђени поштомашу влашћу.

5. Најбољаша тиничар држи да је лети друштву писмену обавезу, да ће се и у будуће, бар за годину дана, по српшеној утакмици бавити израдом плугова исте доброте, које је друштво наградило, а друштво ће се своје стране препоручити онако добро израђене плугове.

6. Све делови на плугу — у којима је то могуће пошати ручном радом самог — да буду израђени у радничкој тиничарској — мајстору.

7. Трошкове овог провала списује плугова месалцином и изјом да поднесе друштву, тако, да сваки тиничар, од своје радности до прве приборности или ковалачине ставине премо плати сам, како при поштакњу тако и при израђивању.

8. Да се изабере одговарајући суд од пог. лица.

9. Правила за тиничаре да се штамакују и обрете премо спису при. личима.

10. Израђивање до се примаду до 6. Октобра т. г. а подноси се Срп. Подзор, Друштву.

Прирађени плугова да буду у Букурџи најкале до 16. Октобра т. г. изакућено.

11. Израђивање власта за тиничара да се одштамакују и у ове да уре:

- a. Име и провине — мајстору — тиничара;
- b. У ком месту израђује плугове;
- в. Је ли плуг за лако или тежко земље;
- г. Тежина плуга са колесима;
- д. Од каквог су материјала поједини делови плуга;
- e. Цена плуга;
- ж. Је ли за провају;
- з. Знат, миг (марка) тиничара — мајстору;
- и. Од какав се тиничар запима израдом плугова?
- и. Колика је до сада израдио тиничарских плугова приближно и
- л. Да припаде на укупне тит. 5. под којима се утакмици прирешује.

Тиничарско да се изврши првог дана о плуговима за тежно земље и брањени плуговима — обржава америчког система, а другог дана пре подне о плуговима за лако земље.

Несог дана по подне 15-ог да се разлику награду у Букурџи. Овакв изјаву дана вратиће месалцином плугове тиничарским.

По српшеној утакмици да се отпробују и плугови израђени зап. наше земље, које друштво изабере и за потребно издаје а поштакно:

- 1. Сакоп плуга за обраду оралца;
- 2. Амерички обрачу;
- 3. Осечки плуг захте и тежи; и
- 4. Плуг за риголовање виноградних земљишта.

На посетити. мнатења је, да би требало што пре присуствити припремању утакмице и са одржавања и изадржа; а предлаже управу, одбору да она има у виду при расписивању утакмице премо изјом предлаже. Узајамну изјому изиштење узмет одбора с тим да се дана тит. 1. на крају дана се до провала дана означеног за провају, израђивање 15 тиничарског, а тит. 2. на крају у појединим од ових места треба да уместоју израђивање за тежно земље 8, а за лако земље 5, а за брањене плугове 2; — одлучи да о израђивању овога волу брату секретаријату.

211.

Износ се израђива, да се одбори поштунак, што су извесне падежарске српске и власте у вредн. 91-90 ден. месалцином саопшеница предлања а власте. Лозе које је о друштва трешку прирешено ове год. у Букурџи, Вел. Арешин и (Жуни) Александруму — Одбор усвоји, да оца изахата палине па терет шарџе да унапређене колесне прирешене.

212.

Прочита се мнатења управника друштва, добра по молби Букурџи П. Ђорђевића под епископа на друштв. одбору, да се лозе 1/2 плати за време докле буде у војсци на одслужењу рова — Одбор реши да се молбу издаје 1/4 месечно плате, док је као друштво, изахатају у стал. изјому на одслужењу рова.

213.

Прочита се молба Никола Влаховића вршном дужности епископа да му се одбори једно месечно усвојено. — Одобрено с тим, да га у дужности изступа секретар а да пред изјомбу на два дана и за трајања изјомбу буде у Силађу.

ЗАПИСНИК XXVI. СЕДНИЦЕ

Управног одбора српског пољопривредног друштва

Државне 28 Јула 1895. год. у Београду

Били су: потпреседник г. Јанко А. Марковић, благјаник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г.г. Александар М. Секулић, Алек. Гоубовић, Милоша Куртовић и Паја Тодоровић.

Председник г. Јанко А. Марковић, потпреседник беошки М. Јовановић секретар.

214.

Прочитао записник XXV. седнице. — Одбор усвоји.

215.

“Чита се молба подружнице за округ градњина, којом молу да друштво као партија за субјања перовосоре плаћа његом месалцином изиштењу и подно, волу изјом да изиште по округу ради поштитања виногра, земљишта камишметрик и који ће, премо резултатима изиштења, свакој општини од своје стране изиштење коју врсту америчке лозе на њом земљишту треба одбити. — Одбор одлучи да се ова молба изјом г. Министру аграрне прирешене као изиштењем а тим премо, што је он тек у једном свом писму изјом да је изиштењем да изиштењем, воларна молба премо испита земљишта у својој општини, коју треба у томе погледу да пошта.

216.

Благјаник друштва г. Вучко Богдановић репрешене одбору, да би изјом било да се још оне јесени плугове израде да друштвеној изјом изиштење, нарочито носе ових одлуча, које су и друштвеној изјом штење изама. Али би се ово усвојило, навољено да би се израде морала изиштење на партије изиштењени трешкова, јер у осовојаном будуће које стављена нарочита партија на израду аграрне одбор усвојивају овај предлог одлучује преседантно, да за потребне израде нађе мајстору а с њим поштају изакућ.

217.

Чита се мнатења управника друштвеног добра о машини сејалници, коју је изиштењем Јован Јенџић из Брларца. Израђивајући се поштакно о овој, сваког премо израђивају сејалници на прете, који би се могла допрети за све усвоје предлаже да се Јован достојно награди. — Одбор одлучи да се Јован нарочитим писмом поштакне, а на сва своју машину волу допрети а усвојени и на се и технички овени друштво ће је препоручити, ако се по осовојаности овени буде изиштењени.

218.

Чита се молба Милана Обровића из Наврца у Славонији да му друштво од својих молби поштакне изиштења број, како би му се створила могућност да, у изиштењу српске књижевности, отвори изиштењу у свом родном месту. — Одбор одлучи да му се поштакне од молба;

„Пољоприв. поуне.“	О берби грошћа	1	номад
„Прозивања хранљива и нега гована“	1	а
„Употребу прашака и ортака“	1	а
„Изадржавања“	1	а
„Упутство за субјања перовосоре“	1	а
„Перовосора“	„Пављевача“	1	а
„Акс протину перовосоре“	1	а
„Супине дузана“	1	а
„Дуван“	1	а
„Виски асар“	1	а
„Крешив“	1	а
„Грађа за пољоприв. решени“	1	а

„Импозанто студија из Агркултуре“	1 комада
„Ово пишења“	1 „
„Упутство о класификацији лозе“	1 „
„Степанг. болешка гљив. невр. збора“	1 „
„Абуична прегледа стигу култур. бив.“	1 „
„Медицина. Амелатур. конишца“	1 „
„Предрава о гајњу хмел“	1 „
„Упутник за школу и школу“	1 „
„Гајење биљака за парку стоне“	1 „
„Половпривредно болешке“	10 „
„Египетско сточарство“	10 „
„Четирира“	10 „
„Поуне из области привреде“	10 „
„Болешка за 1894 г.“	10 „
„Импозитј са шкoлск. погледом у Монтипаљу“	10 „

219.

Чита се речерат г. Н. Богдановића о правилима „Первоселе подружје сре. пољопр. друштва“. Референт је мишљења да подружје тач. г. и да 2 својих правила ставља себи у заклати и ово, што није не снала у кругу неогат рад, ни је сушине овекога носко тога подружја већи могла вршити према својим сушине ограничењима одређених и малогат вршени у радној снази, па што би јој требало обратити пажњу, па или из својих правила да изостан или ако влада да може премети на се и ту гладу — онда само и остати у колони, строго засн, може бити и то иже рад. Даље побојра чланове које треба изнени или доуштити. — Одбор усвајајући мишљење референта одлучи, да он личноште достави у колони подружја и тим, да у правилима проинали узакљо дреше и мишљење да узашине изрени, а мишљење ретова и бара је огренил посло чоја не снала у кругу рада пољопривр. подружје.

220.

Чита се врт тошчидерске сеопеније, којим јавља да је севана да подизање колони својим гајина и да треба одредити конишцу за приреду лозе и сороба — Одбор изабра за чланове конишце г.г. Тому Петриковића, најогат изрениг лежара и М. Јовановића секретара друштва.

221.

Г. Вучко Богдановић референт о пословима који су до сада за напоју годел у Сипајују извршени, а удео износ штетала:

1. Хоће ли се продукавати рок пријављивању граа до 10 Августа; и

2. Да се саће изачи, како ће се заштитице друштвених Негово Величанство Краљ Александар I. извести о излози и поврати да негу удостоји својим посетом. — Одбор одлучи:

1. Пошто је досада пријављен доволан број граа, то да се рок пријављивању не продужава, и

2. Да сео управни одбор у квалитетији порпоративно извести најогат заштитица и полове га да напоју новети. А они тога да председник лично о овој излози извести г. Министар изрениг привреде и унио га, да је својом посетом удостоји.

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво позиваа и расписује награде за ове практични радове:

1. За виноград засађен америчком лозом и оклемањем долаком од најбољих врста, на површини од најмање 10 ара и с тим да сваки врста лозе буде издовољена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виноградчи у ороу крајинском. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

2. За стално проивођење доброт сира у већем размору, који би био ласици и ризицији но што је садашњи терди сир и који ће поред тога бити грајанам и поволам да вренос. За ову награду могу се такмичити оирин: крушевачки, руднички, унијачи и топлитичи. Награда I, 500 динара, II, 200 дин. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

3. За сталну употребу врстеног сејалице за стрмичне на вообреној површини. Могу се такмичити праведници из оир подрунског. Циенаће се изненил усев. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

4. За арамеко подирут већан од једне или више врста вољака с обзиром на избор врста и сората вољака и председница; даље на правичност растојама вољака, начин расиђивања и мету а на површини најмање вола хектара. Могу се такмичити сресови добричани и јабланичани. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

5. За виноград засађен америчком лозом и оклемањем долаком од најбољих врста на површини од најмање 20 ара с тим, да сваки врста лозе буде издовољена. Могу се такмичити привредници из Жуге. Награда 300 дин. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

6. За виноград засађен америчком лозом и оклемањем долаком од најбољих врста на површини од најмање 20 ара с тим, да сваки врста лозе буде издовољена. Могу се такмичити привредници из околине Ниша. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

7. За сталну употребу плуа прониача и окопача у земји са прелимичним сејањем. Могу се такмичити привредници из Добрича из среса лесновачког. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

8. За сталну употребу жетлице. Могу се такмичити привредници из Стита оир. пожаревачког. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896. год.

9. Првом удружјењу у Србији са показаним успехом и резултатом за изредичку набавку и употребу пољопривредних сирава. Награда 300 динара. Рок до коња 1898. год.

10. Који учитељ или учитељница збор може да покаже добро уређењу школску вешту од најмање 10 ара, у којој ће бити добро подирут вољко и лозно растло са ачелаником од најмање 20 конишца са покретним сајем, Награда I—а 300 дин. II—а 200 динара. Рок до коња 1898. године.

11. Ко од подизача одпочне подизање вољова да не обилаје, сј сиреничаним платом и повољоцима — дакто по модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до коња 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и подорадници, којима је пољска привреда или која њена грна једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грна пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружје, манастири, општине и свака пољопривредна залуга основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последњу, занчијаје, којима је подизачички занат главно занимање, од кога живе.

Сем награда у новцу даваће се и похвалнице.

Ко би од оних, којима се награде буду досудиле, желео да му се у место новца набаве на исту вредност: сираве, прилојана грла и т. п. то ће му се учинати без рачунава подножних трошкова.

Имена награђених обавиће се у друштвеним оргалу и другим српским листовима.

Сва који хоће да се такмиче за ми коју од ових награда треба да се пријаве усмено или писмено Српском Половприсредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да опише за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе.

Из канцеларије Српског половипр. друштва 1895 год. у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

О КАЛЕМЉЕЊУ ЛОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Писао Милорад Тројановић, руковацај расадника за амаричку лозу у Крајини и хопарина настаних винолекарске школе, Са 21 сликом, Београд. Државна штамп. Краљевине Србије 1895. 8 стр. 66. Цена 1 динар.

Ко ове године почиње пчеларити нека набави:

„ПЧЕЛАРСТВО“ за потребу почетника и пчелара, израдио Светозар Љ. Гавриловић. Београд 1894, стр. 35 са 127 слика.

Ово је пчеларство уздешено за почетнике, да по њему сами одмах на пчелинику могу радити око пчела. Подешено по месецима; описати су јасно и просто сви радови око пчела. Друга део садржи најважније из т. зв. пчеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити код српског половипр. друштва.

Министарство просвете препоручило га је за књижнице основних школа.

За послужање ученицима о испитима — врло погодна и корисна књига.

О Г Л А С.

ПРОДАТА ЧИСТОГ МЕДА

Пчеларско вођарена задруга добила је ове године повећу количину меда на свом пчелинику у Топчидеру. Задруга је овај мед цедела машином (не загревајући га). На продају засала задруга је дала мед г.г. Маловановићу и Стојковићу воскарима:

Цена мањим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

Садржина: Чланци: У српској историји редак дин. — Критички поглед на другу изложбу говеда у Сивајини. (наставља се) — Раније набавио стого са стране. — Српски ставички кооперација из државне историје. — Да ли је земр неколико стопа и коју? — Гласник. — Бележбе. — Друштвени и подружњински послови. — Награде за убојено шарених пчелица јане. — Књижевни огласи — и Огласи.

Власник и издавалац СРП. ПОЛ. ПР. ДРУШТВО. КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА. Одговорни уредник СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋ.

Мајилу Мајаловићу баљанину на терацијама; Душану Тодоровићу баљанину на терацијама; и Димитрију Јовановићу баљанину на Сави — у Београду. Задруга продаје и на пчелинику спом у Топчидеру овако цеој меда и у сјају, у нарочитим тегама у тежини од $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ и 1 литар.

Ко желе добити чистог и тачно меда, нека се обрати именоманим г.г. провањима или самој задрузи на њеном пчелинику у Топчидеру.

Купци меда на ватне (препродаци), могу се обратити задружини благајнику г. Мића М. Петровићу трговцу на Сави — у Београду.

РЕПЦЕ ОЛАЈНЕ, има извесна количина на продају, за семе и шначе. Цена јој је 20 динара од 100 килограма. Обрађати се друштву, или потписаној управи.

Управа добра српског половипр. друштва у Шапцу.

Господин Министар Народне Привреде претписом својим од 16. Новембра пр. 1894. год. Збр. 2919, изводе је наредити, да се прикладна грла свиња расе беркинширске, која се гаје у Добричеву, не издају народу по навршетку 3. месеца староста као до сада, већ кад наврше по 10 месеци, и то писма — крмичице — пошто се претходно ошлоде (букаре) са најбољим изводеним нерастовима.

С тога, што ће се у будуће издавати старија грла свиња повећана им је и цена, и то мушкимма на 80, а женскимма по 70 динара од грла.

Ово се ставало до свиња онима, који су ради у будуће набављати из овога завода свиње беркинширске расе за приплод, да похитају са својим пријавима; јер се раније дошле пријаве неће узимати у обзир, већ ће се издавати оним редом како се од сада буду пријављивали.

Бр. 277. Из канцеларије одељења управе државне ерме 21 Фебруара 1895. год у Добричеву.

Уз овај број следеће додаток од једног табакана.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаја за Србију:

КА ГОД. 3 ЛИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ЛИН.

ДРУШТЕ, ЧЛАНОВИ ПОКАСАНИ, ЧЛАНОВИ
ОБИЧ. ДРУШТЕ, ПОДРЕДИ. И ТАКВЕ У ОШТАМА
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПО-
ЈОШЕ ПРЕТЕ. УМНОЖАВА ЗА ПЛАЊ ГОД.

За Иностранство:

КА ГОДИШ 10 ФР. ИЛИ 3 ФОР. 4. ПРКА.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 40. и 41.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 22 ОКТОБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

О ПОДИЗАЊУ ШЕЊЕРНЕ ФАБРИКЕ КОД НАС.

(ЈЕДАН РЕФЕРАТ ПОДАТЕ ПРИВРЕДНОМ САВЕТУ)

По предмету подизања фабрике шећера у нашу земљу и тражила понуђача фирме Хаас Шалена и М. С. Начића оvd. част нам је поднети своје мишљење:

Питање о могућности подизања шећерне фабрике у нас, одавно се почело претресати и у стручној књижевности и у штампи. (Види брошуру Таушановића: „Могућност подизања шећерне фабрике у нас“. За тим „Текста из ранијих година). Оно се претреса већ има двадесет година с времена на време и може се рећи да оно на чисто са њом.

Главни услови за ову врсту фабрикације: потрошња и могућност успевања и сировине у нашем климату и на нашем земљишту, постоје.

Према статистичким подацима последње три године, Србија увози и то искључиво из Аустро-Угарске 3,908 254 килограма шећера у вредн. 1,877.713 динара.*

По томе би потрошња шећера у земљи, осигуривала рентабилитет свог предузећа и без икаквих даљих изхода са оном фабрикацијом, без изгледа на увећање потрошње и без узимања у рачун могућег извоза.

Наш климат и земљиште опет, несумњиво су згодни за успевање шећерне цвекле (Beta vulgaris). О овоме не може бити никакве сумње. За то и нишу били потребни никакви општи свакоме оном, ко' познаје захтеве ове културне биљке.

Међу тим у разним размацима временна предузими су и опити са гајењем шећерне цвекле, нарочито на државним економијама и на мањим стручним школима и вршене су хемиске анализе. И опити и анализе, знамо да су утврдили несумњиви факт, да је гајење шећерне цвекле код нас могуће и да даје врло добре резултате; шећерна цвекла произвођена на нашим земљиштима и под нашим поднебљем одликовала се богатом садржином на шећеру.

Реферат „Друштва за хемиску индустрију у Краљевини Чешкој“, који је приложен уз акта о томе предмету и на који ћемо се позивати чешће у овом свом извештају, то потврђује на основу проматрања

познатоца наше домовине др-а Ламбла, бив. професора на ишњој војној академији и Антонини Кулке референта друштва о томе питању.

У том реферату вели се: „Ваша богата земља, могла би имати пољску привреду много развијенију, но што има наша сопствена родна земља, јер је то земља, која је у многим погледу богатија од наше краљевине Чешке. Код нас би заиста могла цветати фабрикација шећера, као п фабрике за пиво, за шницлету, као што сведоче поједини примери.“ А за тим „одлична земља наше домовине, нарочито у поређењу Мораве, може да рађа врло добру репу.“

Но и без тих опита, хемиских анализа и ових тврђа стручних познатоца наше домовине, који су нам тако искрен и искусан саветодавац у овоме питању, могућност доброг успевања шећерне цвекле код нас, много су нам раније, потврђивала и општа пољопривредна искуства, што их сваки школовани пољопривредник и за скамијом већ, у виду предавања добија.¹⁾

Шећерна цвекла воли топлије положаје, с тога, што је нарочито у младости јако осетљива сиром мразева, а после главно и због тога, што садришна шећера расте и онада, с растањем ил' онадањем топлиоте. С тога се гајење шећерне цвекле све боље рентири, што је један предео Јужници, тако да рентабилитет тај иде до јужне Шведске на северу Јорланде.

Дубоке, нарочито хумусне пловаче и напољаче, којих је код нас тако обилно, нарочито су погодне за гајење шећерне цвекле, само ако су и довољно влажне, пошто цвекла изискује знатно количину воде за своје успевање.

Али шећерна цвекла дубоко и јако испуњаје земљишта, на којима се сеје и због тога се не сме успети сејати на једним истим њивама, но тек после низа година, након 4—5 година. Оно је с пољопривредног гледишта особито важна околност, за све оне државе, код којих је, као у Србији култура земље тако примитивна.

У погледу на рентабилитет гајења шећерне цвекле, због знатних трошкова око бриљавне обраде и нап-

¹⁾ Шећерна цвекла садриже у себи 12—13 крајње тешке 10—18% шећера. Шећерна цвекла гађена код нас по анализима г.г. Ламбла и садржила је шећера.

љивог гајења ове биљке, због потребног великог запмета и труда око гајења, плодно Поморавље наше било би одлично, јер се гајење ове биљке рента је са приносом просечним 230—300 мот. центата, а у Србији да они, по свој прилици достизају ту цифру.

При подизању фабрикације ма које врсте, с народно-икономног гледишта, од особите је, ако не и искључиве важности питање о потрошњи и добијању све сировине, потребне за фабрикацију, из сопствене земље. Само на тај начин развитак индустрије, врши потпуно своју улогу, коју има у подизању пољске привреде и сродних грана у урођеној земљи и само на тај начин остаје у земљи сва добит од прераде земаљских сировина.

У питању о фабрикацији шећера у Србији, та околност је и повод, што се од најаве тога питања, кроз читав размак времена од 20 и више година, није тако рећи ни корак даље одмало, но што је било онда, када се покренуло: — у Србији, осим за опште, шећерна се цвекла не gaji. Значи у Србији нема главне сировине потребне за фабрикацију шећера. У Србији фабрикација шећера, треба и пропагирати и да буде подстрек за увођење ове културне биљке; индустрија мора пољску привреду нашу да покрене, на увођење, једне новине за њу. Увођење новина у пољској привреди, искретање за њу непознатих и нечувених ствари, врло је мучан посао, који изнекује много труда, времена и жртва.

Тешко је код нас подизати поједине гране индустрије и онде, где има и савише потребних сировина за то, а то ли не ће бити тешко подизати индустрију онде, гдѣ тек треба починети с почетка = с учењем љавља пољопривредног једном сасвим новоме послу, са увођењем гајења једне нове културне биљке, са подизањем производње једне сасвим нове сировине.

Но леве тешкоће за то стварање једне нове производње, само у конзервативну пољопривредног света у опште, у спречању и учењу његовом у једном по све новом послу за њега, но су много веће и несавладајивје тешкоће у особитој природи саме фабрикације шећера, на шећерне цвекле, према њеном данашњем модерном ступњу развоја. Фабрикација шећера, мора бити тако уздешна, те да се потпуно и стварно рента, а да може надкрити и огромну и јако разгранату утакмичу светску, да *прерађује једну масу сировине*. Значи, да пољске привреда треба шећерној индустрији да спреми огромне масе сировине.

У земљи, у којој је као у Србији, посед земље тако јако раздробљен и уситњен, да просечно богатство једне земљоделске породице износи 3,26 хектара — производња толике масе сировине, мора бити распарчана на сасвет ни један огроман број ситних произвођа. Данас је фабрикација шећера, или управо шећерна индустрија везана за велике поседе, за велика имања, те да беспрекидно фабрикче кампање, не буде изложена случајним, прекидима и ометању.

Ево што се вели у реферату чешког другина за хемичку индустрију:

„У данашњим приликама вреди мнозина сировине, коју фабрика има на расположању. Оне су прилике нове.

Код нас у Чешкој још пре мало година, у једној шећерној фабрици *прерађивало се за једну кампању*

250—300.000 ц. репе, дакле дневно 2—3000 ц. Данас пак, испод 500.000 ц. за кампању а дневно испод 4000 ц. шећерне цвекле, не ради се. Последица је тога, да много шећерне фабрике, прерађују и до 10.000 ц. дневно, а у једној кампањи један милијун ц. и само при тако великој преради, могуће је, узлед смањена ренције са успехом радити.

Изволите сад размислити, на какве би тешкоће у Србији, наплаћало набављање веће количине репе. Код нас нема великих поседа (спахлуха), већ као у демократској држави има само мањих тежакних имања или веће општинске области а само у Старој Србији има пространих имања, где су се за време турске владавине одмарали цариградски каравани.

Изволите сами размислити, колико би тежакних појединаца морало радити — при данашњем начину гадовања српске земљорадње — те да се шећерној фабрици прибави само 200.000 ц. шећерне цвекле, а како ли $\frac{1}{2}$ милијуна и. и више ?!

Уз то би се придружиле и друге тешкоће, месне, климатске, нарочито због трањења репе, а оне би биле мање од оних у Угарској, где се тек у последње време могло основати више фабрика шећерних.

Због тога се у данашњим приликама не може рачунати са фабриком шећера из тежакних производа. Али, могла би се подићи рафинерија шећера, која би могла бити *колевка наше будуће културе шећерне цвекле*.

Из тога истакао као несумњиво, да се у прво време не би могло рачунати, на подизање праве шећерне фабрике, која би тронила домаћу сировину, пошто би производња шећерне цвекле имала онде тек да се уводи, али то не искључује рад на подизању такве једне рафинерије шећерне, која би сву потребну јој сировину у прво време тронила и повлачила са стране, ирештено из Аустрије. Већи део оне добити коју прерађивање ове сировине Србија сада плаћа иностранству куповином шећера и која је за њу чист губитак могла би остати у земљи, ма да је с друге стране врло опасно, подизати једно такво предузеће, које ће бити потпуно зависно од иностранства у набавци потребне му сировине. Ова зависност од иностранства постојала би и политички нашег осуетава, или извора за набављање сировине и у колебању цена ове сировине.³⁾

Како се у Србији, у последње време троним махом коштаст шећер, његова фабрикација мало стаје и он се сад већ у Чешкој израђује (нарочито лошњи квалитет) готово без сваког чиниоца — филтрације.

Набавка сировине и ако би била ослобођена царине, стајала би знатно скупе, но ипаче, кад би је се довозило производило у непосредној близини, у самој нашој земљи, чија је фабрикација знатно јефтинија и могла је намамити стране подузетнике, као Хаке Шалена, који само у Немачкој без Русије има на 16

³⁾ Цена се по метричкој центи (новом товару) колевају између 1:30—1:50 марка (1:82—2:10 динара) са 5% обавеза на земљу и поштом. У последње време изајучују фабрике шећера погодбе и на основу овдешњих шећера у цвеклу, коју одређују повлашћеним царинам. У другим земљама постоје и фабрике уградњених земљорадња, производња цвекле, која према сјаданим шећера предатој у центал, добијају од фабрике сјаданим део у прерађивању и пречишћавању шећера.

«Фабрика шећерних, како тврди један списак приложених антима, да се потраба за подизање шећерне фабрике у Србији, на основу највећих повољности и олакшица које су могуће.

Ма како да се реши питање о начину подизања шећерне фабрике у Србији, из да сада реченог, може се извести закључак, да српска држава има двојан задатак, у томе погледу:

а). Да потпоможе највећим могућим олакшицама подизање једне шећерне фабрике, која ће у прво време набављати сировину са стране.

б). Да у исто доба поднеже производњу сировине у земљи увођењем гајење шећерне цвекле, са потребним изменама у начину обраде и у плодороду, како не би наступиле сувишно и опасно испривљавање земље, које је наступило у великим државама, гдје је гајење шећерне цвекле топр увођено а пољопривреду и оштеће била на примитивном ступњу.

О начину извршена првог задатка говорићемо после, а о другоме пустићемо најпре да говори реферат «Друштва за хемиску индустрију»:

У пореду уз поднаше опште «Фабрике вели се да би се морало одмах заложити свим силама за потпомагање *развитка производне шећерне цвекле српске ма се почело и са малим фабричким постројењем*. Српско ратарство, које да сада није привикнуло на интензивни начин рада, привикло би се постепено на тешко обрађивање шећерне рене и омогућило би овако опстанак самосталне «Фабрике за шећер.

У томе би га морале потпомагати земљоделске школе. Као добри пријатељи нашега народа, сматрамо да дужност, да вам српскоме народу на то, да ваше земљоделске школе — у колико се могло наш референт лично уверити — дакле оне школе, које у првом реду условљавају развитак пољопривреде, не иду рационалним путем. **Школовање је у њима сувише теоретичко!**

Вашим младинама не помаже, ако знају колико срџоба, беслачњивине или црвоугае, цвекла итд. садржавају поједине биљке; њима би о много више помогло, кад би било научени, да уму *правилно иду у руке* и да се у оштеће упознају са свима појединостама практичног интензивног рада земљорадничког, који се код нас у Чешкој одомаћиле, после укинуте робоће у 1848. год.

У томе *правац треба водити пре но што ће се моћи помишљати, ма на које веће илитораторедно подухвате.* Све ове напоземе браће Чеха потпуно су искрене и братске, оправдане и на својем месту.

Српска држава упоредо с одобравањем повољности за подизање фабрике шећера, треба дакле одмах уздржиће да настане на увођење културе шећерне цвекле. Она то може учинити на неколико начина.

Да би се могло увести гајење шећерне цвекле, како треба, црвенствено се мора дејствовати путем угода. На државном добру каквом у Пољаралу, треба створити у већем разиеру центар за ширење културе шећерне цвекле те да се тако и за осигурање потребе сировине фабрици најтемељније подјеђује.

«Фабрици шећера потребно је, као што гдје наши чешки стручњаци око $\frac{1}{4}$ мил. ч. шећерне цвекле, значи

за подмирење те потребе у земљи, треба дејствовати да се шећерна цвекла гаји на 2500—3000 хектара. То је таман толико просторства колико се ни у најбољим годинама не засађује код нас дувана. Препловна је главни центар крушевачки округ (срезови: моравски, расенин, алексиначки и нешто рајачки), за тим долазе Врања и Лесковац; Бајина Башта и нека села ср. рачанског и атар вароши Ујиди; Ловница и неколико села срезова: јадранског, рањевског и азбуковачког, Доњи Милановац и Кладово. На тој, по себи растућој производњи, ради на 3—5000 произвођача; њиве за сађење дувана по просторству кољбају се између 0 20—3 хектара и то често подељено на 2 парчета; и по величини просторства гдња већина њива иде у број оних од 0 20—1 хектара.

Производња шећерне цвекле, може се најбоље упоредити код нас са производњом дувана, то да се добије што вернија слика, каква она може изгледати. И шећерна цвекла, као и дувач; пробирачица је земљинга и захтева нарочиту опрему произвођача, обрада је тешка и изискује једно унапредно труд. За то смо и правили такође доста уређења.

И оно говори за горње тврђење, да држава мора образовати један центар — једно повеће угледно имање за гајење шећерне цвекле, у Пољаралу, које ће служити и као школа и пронагнда међу сатним произвођачима и бити основица за снабдевање бар резервном сировином, пројектоване фабрике шећера.

Поред тога центра, можда би био врло ваљан услов, што би се имао ставити повољности: — *да и он одмах има предочи једно угледно имање за гајење шећерне цвекле, на ма му се земљиште за то имање од стране државе уступило и на бесцелитну употребу.*

Пољопривредна друштва, школе и путни економима у ком виду установљени, треба са своје стране да допринесу што више ширењу знања о гајењу шећерне цвекле.

Имамо да ишисмо још и последња завршетак из реферата «Друштва за хемиску индустрију у краљевини Чешкој» као основицу за наш закључни предлог.

«После дугог разматрања, а нарочито с обзиром на садашње политичко стање у влајој земљи, препоручили би ово:

1. Уређење шећерне равниерије у Београду, са *домашним капиталом* а са свима оним олакшицама, које горе поменути закон о потпомагању индустријских предузећа дозвољава. Оснивање шећерне равниерије са *домашним капиталом*, можда не би наишло на такове тешкоће, као *предужење иностранца*, пошто колико је нама познато, трговачки уговор српски са Аустро-Угарском, ствара оснивању самосталне српске шећерне фабрике, велике препреке.»

«Потребан тровак око уређења равниерије не би био већи од 200 000 форината.»

2. Реорганизација земљоделских школа, или оснивање нових пољопривредних школа, *потпуно практичних.*

3. «На иностранци капитал у данашњим приликама нарочито за време *оштеће шећерног криза*, није могуће рачунати.

У овоме искреном савету наше браће Чеха, чини нам се, да јени и основано начело, које ми као Срби тим пре треба да пригрмемо и да заступимо, те да покушамо остварити ово предузеће помоћу домаћег капитала!

За подизање шећерне фабрике пријавили су се: Хаџе Шаљен и М. С. Начић овад.

М. С. Начић не подлаже никакве услове веће од оних што се могу дати по закону о потпомагану индустријских предузећа; обавезује се да фабрику подигне у року од 2 године, са основним капиталом од $1\frac{1}{4}$ —2 милијуна динара. За гаранцију да ће фабрика у року од 2 године бити подигнута и отпочети рад, обавеза дати каузију, која се од њега захтевала буде; не тражи ни шуме за гориво ни бесплатног земљишта за подизање фабрике.

Помале првенствено право на задобијање ове пољностице не само као син и грађанин ове земље, већ и као онај, који је 1864. год. први тражио пољностицу за подизање ове фабрике и због прилика у земљи, није се дошло докле, да се сиремљени уговор потписне као што сведочи приложено писмо тадашњег министра финансија.

Друштво Хаџе Шаљен, тражи пољностицу под следећим условима.

да се друштву да искључива пољностица за подизање фабрике шећера, на време од 15 година, с обзиром, ако употреба за то време сем једне да подигне и више фабрика;

да се ослободи свију државних и општинских терета на увоз свих фабричких машина и свега осталог материјала, потребног за фабрику;

да се влада заузме за подизање и одгајивање шећерне цвице у земљи, а докле да се ослободи увоз сваке царине и других споредних трошкова; ако фабрика, буде у стању преко потрошње у земљи да извози, да јој се од државе на име премје за сваких 100 кгр. извезеног шећера даје 3 динара;

За време трајања пољностице, да тарифа садањег уговора са страним државама односно увозне царине и осталих терета остане иста;

да се уступи у близини Чукарице земљиште потребно за подизање фабрике и смештај рене; да се друштво ослободи од свију државних и општинских даљина;

да се друштву да из државних планина потребна грађа за подизање фабрике и осталих зграда;

да се да терен за пругу, којом би имала да се фабрика везе са државном железницом;

да се на железници спуети тарифа за транспорт рене, преча, дрва, угља, шећера и других за фабрику потребних ствари;

да се друштву уступи један мајдан угља за подмињање горива за фабрику;

по истеку рока концесије од петнајест год. да се услови, да се фабрика не може већим даљинама оптеретити, но што су оптерећене овог рода фабрике у Аустро-Угарској.

Према томе М. С. Начић овад, под далеко повољнијим условима, тражи пољностицу од Хаџе и Шаљена управо он пристаје само на оно, што му по закону и осталим прописима може дати и сам Г. Министар нар. привреде; докле Хаџе Шаљен има многих услова, који му се за сад никак не могу дати, као искључива пољностица или не могу, по свој прилици дати без решења народне скупштине.

Свакојано за подизање овакве једне фабрике, треба тражити потребну гаранцију — каузију од бар 10% потребног основног и обртног капитала.

Али ма колико, да у овом случају и у садашњим приликама, изгледа, да ће приватна иницијатива појединца, због набавке сировине, у прво време, са стране, бити zgodна за отклањање опасности у зависности фабрике због набављања сировине са стране; ма колико да ће бити у том погледу успешнија и мање ризична приватна иницијатива у снабљивању таквих тешкоћа; ма колико да изгледа, да би било тешко рачунати на домаћи капитал, у садашњим приликама, са иначе неугодним финансијско-економским стањем у земљи и после оснивања једног повећег акционарског Удружења — за прероду стоке — и изгледа, да и народна банка, приступи пошљању на повећање у-плаћеног капитала; ма колико дакле да тешко изгледа присутити остварењу шећерне фабрике стварањем једног акционарског друштва — омет смо мишљења, да тај покушај треба учинити, јер једно аци. Друштво из домаћег капитала, заслуживало би и у овом погледу првенствено право.

Том друштву могле би се изградити све оне олакшице, коју су законски могуће и које тражи и страна друштво Хаџе и Шаљен.

Сигурно се ствар не би протегла дуже од једне до две године, колико и овим појединцима треба за подизање фабрике шећера.

Тек онда, ако би се дошло до уверења, да се на овај начин, домаћим капиталом, не би могло остварити ово предузеће, били би за то да се појединцу исто уступи, под највећим могућим олакшицама, са условом да мора и сјам основати угледно добро за гајење шећерне цвице и да мора положити каузију за подизање фабрике, у означеном року. Ова каузија треба и да провади ако понуђач подузета не оствари у том року и сума каузије, да се употреби на потпомагање радности и индустрије код нас.

Треба знати, да се код нас све постићи може, само кад се оће, може се све постићи и без помоћи државне а како ли онда, још када је она и унапред осигурана.

16. Октобра 1895.

Београд.

¹⁾ Делом из ове године, образовало се у Бугарској удружење за експлоатацију шећера из домаћег капитала, а за акције, Основни капитал износио је у $1\frac{1}{2}$ милијуна динара.

И под так се шећерна цвица не гаји, ни се у фабрици шећера мора подизати, св начин предлози у овом репорату и зависити од иностранства у ваљаној потреби јој сировине.

ПРОМЕТ ШЕЋЕРА.

у 1892, 1893, и 1894. години.

Године	У в о з		П р о в о з					
	из АУСТРО-УГАРСКИ		из БУГАРСКИ		из ТУРСКИ		УКУПАН ПРОВОЗ	
	количина	вредност	количина	вредност	количина	вредност	количина	вредност
1892	3,763.077	1,895.143	2,327.660	1,170.580	1,551.176	897.704	3,878.836	2,068.284
1893	4,763.076	2,091.331	3,353.569	1,619.035	1,702.255	770.300	5,055.824	2,389.335
1894	3,559.109	1,646.666	4,658.120	2,418.100	1,741.138	941.000	6,369.258	3,359.100
Свега . . .	11,726.262	5,633.140	10,339.349	5,207.715	4,964.569	2,609.004	15,303.918	7,816.719

Шећер је сав пореклом из Аустро-Угарске у извозу није га било.

Министарство финансија
13. Септ. 1895. год.
царинско одељење

О НЕЗИ КОПИТА

Она града која се више него што треба у коварничким дрвце, добију суву, тврду и сушону (смањену) кошту, а жабуку (која се на табану налази), сасвим изгубе (она нечисте), те онда града која имају такве коште, ходе сасвим непоуздано и криво. Такве коште лече се брижљивим опецанјем и од времена на време облагањем натоњенога ланенога семена. Јерги, који се у томе семени налази чини да је непотребно коште вадило подмазати машћу. То мазање кошта машћу, у опште налази оправдања само онда, кад се онда да су коште сувине тврде, суве (па често сушене) и кад су чепљиве и показују болешљиву кривошћу ројног обвоја. У тим случајима може се кошта умерено подмазати и то неосредно после прања, како би се тиме спречило изаго испаравање оне влаге која се ушла у кошту приликом прања. Да би се на грима отчуване и развијале здраве и правилне коште, поставља се тиме кад се града на пољу крећу. Оно летње пуштање града на пану, врло је добро даље и за коште. Исто је тако нужно тога ради, да се града и преко зиме посеведневно (изузев сасвим хрљаво време) пуштају напоље, јер не буде ли тога чистења пуштања ван коварничка, него града већим делом буду преко зиме чамила у коварничку, онда ће ишугнути оно, што већ напред наведосмо, то јест, коште ће постати суве, тврде и сушене (смањене) жабуке ће нестати и табан се веће сам од себе крљушати.

Табане кошта треба редовно и једном дневно ослободити и очистити од сваке нечистоте која се тамо налазила, при чему треба обратити озбиљну пажњу и на чистоту жабукиних удова. После тога чистења треба кошту добро водом опрати што бина кад се коњска нога над водом у којој је вода, дигне опере (при томе прању кошта слажу се у другим земљама нарочитим четкама које су начињене од влакнестих корена извесне биљке). Добро опрану кошту треба добро обрисати (осушити). Од прилике сваких 8 дана може се једном и то одмах после прања, табан намазати тером (Holzteer, рix liquida — добија се у апотекма и дрогеријама). Тер служи за то, да сузбије сва утицај коварничке мокраће на табан и жабуку, то јест да спречи

тружење жабуке и коштине коруге (коруга се зове цео ројни део коште). Да се не би простирала црњавла треба по теру на табану посути сечке или трња.

Мазање *здравих* кошта којекаским уобичајним и омљеним мастима а тако и облагање неких краљом болегом и влањачом изашно је.

При поткивању *правилних* и *здравих* кошта не треба никада ни мало сасецати ни табан, ни жабуку ништи оне повијене делове коште око задњег дела жабуке. Само се они делови на жабини и табану могу осећи који су се већ сами од себе у пола опецанја почели да крљушати. Свако друго сасецанје жабуке врло је штетно јер она треба да је у висини задњег дела коште и да додирује земљу. Чим је она толико сасечена да не додирује земљу: она ће одмах у своје растено заостати и смежурати се а тиме ће да паству сужаване целог задњег дела коште које се може излечити само пуштањем на пану. Али, ако се у две три зиме то сужаване коште (услед сасецанја жабука) буде понављало, онда ће то лечење тосне коште бити много теже.

Прегледане кошта код ждробаци, нарочито код оних, која су већим делом у коварничку, треба вршити сваке 3 до 4 недеље. На дигнутој нози треба осомтрети дали је кошта жабука здрава, епанана и не смежурана а тако и дали нема дубоких пушљана између табана и коштеног ројног обвоја. Скраћиване (поправку) кошта код ждробаци треба вршити увек по могућству шљом (турвијом) јер се ножем често пута не сасече кошта равни него таласасто те се града не ослања равномерно на пољу доњу пову. При томе скраћивању кошта код ждробаци треба пазити да се не *ократе млого* јер би кошта постала осецљива и ход града био би сметен. Дале треба при томе скраћивању пазити да коште имају одговарајућу величину према ждробету, да су све четри величином једнаке и да добију заокруглање како предних тако и задњих кошта. У опште оне коште које су поуже и које су стрмаје, треба више скраћивати него пошире коште, ако су оне изаче у сваку у летим једнаким околностима. Широке и од природе ниске коште треба, скраћивати са великом предострожношћу и то врло мало.

Како се когу са једног земљишта у повртњаку, да добију две и три жетве за годину дана?

Није давно било то време, кад је наш сељак морао листом да иде у варош, да код Бутара или иначе других багнотана купује за зиму нужну површе, као: кунус, лук, паприку, патлиџан и т. под.. Своје добро земљиште око кућа или других зграда, које је добро наведено, није хтео или није умео да употреби за повртњак, одакле би сву потребу своју на земљи могао подмирити и, још нешто одвојити и за продају, од кога би новца могао да домири и друге своје ситне кућевне потребе. У оно време, носачу или Бутари на коње, возовима своју зелен и грамаљаху је за шишицу, омас, кукуруз, ржак и друге производе које сељак имао даје. Они од тога правили велике кашпатае, и сав добивени годиш. приход, слажу на вилаџет; отуда омет при своме поласку, ако им је мало новца, зрену из својих површних завода позаманне суме па хај! у Србију и у друге државе на печаловину. Данас је, Богу хвала, мало друштво. Сељаци већ има доста, који имају и своје повртњаке — багшти — све што му је потребно од зелени за целу зиму а понајвише кунуса, паприка и пасуља. Код већих вароши, они сад раде у велико, па чак и раз и са дољанима, плаве просто варошне пијаче. Сељаци већ сада ређо видати да кунусе зелен, а нарочито кунусе и паприку; понајвише пак кунују они, удаљенији од вароши, што немају прилике, да се са рационалним гајењем упознају. Багнотани — Бутари — сада мање збирају новац, па савестиво да га мање и односе на вилаџет. Док нестане аренду — кирину на земљиште, надничаре и саме, тиман им остаје само толико зараде, колико би од прилике имао сваки од њихових задругара — сем газде — тако уврнут, као да се је у омаку сушио, — убио га лукован и проја, јер нема те зараде као прошлих времена. —

Ретко је која кућа, па била она варошка или сељачка, да нема ни мало земљишта за повртњак и, која га год има, оно је добро — храниљиво. Да не би по њима растао коров, који би био легао разним инсектима и другим штеточинама, заиста је неопходно потребно да се култиваци — обрађују, те да свако домаћину буду од угледа и користи. Могућност је још то, што свако оно земљиште, може да има довољно воде за заливање, јер свака кућа има добар бунар.

Први рад, који се започиње у јесен у повртњаку јесте, обрађивање земље, па онда сејање и расађивање разноврсне зелени. У то време треба почети са подгађивањем зелени зато, што отуда можемо у пролеће имати добру и рану зелен, коју можемо у својој кући употребити, или је другом продати.

Још месеца Августа подику се расадници од кунуса, кеља и зимске главич. салате. Сејање само, познато је нашем народу као и то, како се тако подицнути расадници до свога расађивања, негују. Имало би се само то да напомене, да се они подику на доброј земљи и да се за време суше брижљивије задржавају.

После подгађања расадника; одмах се приступа приправљању земљишта. Ако је оно слабо од себе, или му је одузета храна многогодишним гајењем зелени, онда треба предузети ђубрење. Говече ђубре помешано са конспам на пола, готово је најподесније за повртњаке; није на одмет ни овачије, живинско и људски избаци; — последни нарочито за тешко ђубре. Ђубрити

треба по дељавим слојем ђубрета, јер се земља, кад се коће више жети за једну годину отуда да добију, много изнурена. Пошто је ђубре изнотено, оно се одма и заорава. Друго орање, предузима се пред сејање или расађивање и земља се при пут подраја. Сада се на оделку земља, који је одређен за спанаћ исти посеје по ређе и омет подраја; спанаћ јесења треба сјајати раније, како би се у пролеће могао раније сећи за домаћу потребу или за продају. На осталоме земљишту, посеје се дошије црни и белз лук, грашак шећеран и низак кривац. По луку се посеје зелен шаргарена, першун и паприка и грамаљама се олашак семе покриве, — пошто се луку у пролеће зелен потроши, онда тек настаје вађење и употреба нове зелени.

Кад су нам расадници припели за расађивање, што треба да буде најдуже до 1. Октобра, онда треба расадити по спанаћу кунус, кељ и салату. Уз затегнуту капац, сади се кунуси расад струк од струка као и ред од реда за 50—60 см. Да би кунусе боље напредовао, добро је, ако се у једном истом реду сади, 1 струк кунуса 1 салате, и то све доле, док се ред не испуни. Да расађени кунус и салата не проируну, треба при сађењу поједине струкове добро утврдити за земљу и ако је могуће, метути око сваког струка по једну или 2 шаке угорелог ђубрета. Никаког рада нема више око овога до пролећа. Спанаћ се, ако је лепа јесен, убојори до зиме. Лепо претури испу и, на пролеће је при зеље које се продаје по најмањој цени од 30 до 50 пара дина, по килограму. Чим се спанаћ у пролеће у пола прореди, треба одма кунус, кељ и салату опраштити, по овом прапелу букне у порасту заоставши спанаћ тако, да се његово лишће развије у величини средњег кунусовог листа; а исто тако и остало расађено зеље. Спанаћ се још и даље тропи или продаје док се сасвим не обреди, после настаје салата која се већ углавнич, а кунусе већ има тако велико лишће, да се може кувати са салацином, месом и чист. Шта вреди имати оваквог банту у Маргу и Априлу месецу, нека размисли сам сељак, кад нема сем старог крошмира, никакве зелени.

Кад се салата и спанаћ потрошени обреди, што бива Априла месеца, онда се већ могу правити по истом земљишту ошаци — кунице за праве краставац. Омет се намећу кунусних редова, праве ошаци на 3—4 метра један од другог, и тако исто ред од реда. Ошак је довољан ако се земља за једну половину метра околно негити и помеша са једном четвртном угорелог ђубрета, и потпуно замеша негити и подиже у висину. Семе треба бирати од оних сорти, које пуштају велику вреку но одмах род, као што су: париски зелени, руски гроздан и коринпон. Пет до шест семени, довољно је за један ошак. Ово семе треба метути плитко у земљу, и по њему још 1—2 прета угорелог ђубрета, да се већи због великих кишпа или иначе услед заливања, образовала кора која би причинила, да семе, не могући испу да пробие, угине.

До првог онопањања краставаца, кељ и салата сасвим се обреде, а у кунуса је лишће већ прилично обрђено, те тако има места и за врење од краставаца. До другог копања краставаца, већ има и зачињених кунусних главича, које се секу за продају или своју употребу; оне су понеких година тако велике, да износи 8—10 килограма свака главича. Са овога земљишта, може се добити, по велина количина семена од спанаћа

1892.

Август	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь
1	1,0	—	—	—
2	—	—	—	—
3	0,8	0,7	8,6	—
4	1,9	—	—	—
5	—	—	2,8	—
6	2,9	—	—	—
7	—	—	—	—
8	6,2	—	—	—
9	2,6	—	—	—
10	1,4	—	—	—
11	—	—	—	—
12	1,1	0,1	0,9	—
13	1,9	0,4	0,2	0,6
14	0,2	1,4	12,0	1,5
15	—	—	—	—
16	4,6	0,1	7,9	—
17	—	—	—	—
18	2,7	—	—	—
19	—	—	—	—
20	—	—	—	—
21	—	—	—	—
22	—	—	—	—
23	—	—	—	—
24	—	—	—	—
25	4,3	—	—	—
26	1,3	—	—	—
27	—	—	—	—
28	0,4	2,1	—	—
29	0,6	12,8	—	—
30	—	—	—	—
31	—	—	—	—
Сумма	30,9	29,5	51,6	123,8

Гидрология сумы = 670,9 м. м.

Примечание: 1) вода от 5 с. 44 м. до 20 10 с. м. — 1) дачу и полу вода. — 2) от 4 с. 45 м. до 4 с. 40 с. м. — 3) вода дачу и полу. — 4) вода от 9 с. м. до 2 с. 45 м. до 4 с. 45 м. — 5) вода дачу. — 6) вода от с. м. и полу. — 7) вода от 3 с. 45 м. до 4 с. 45 м. — 8) вода от 4 с. 40 м. до 4 с. 45 м. — 9) вода полу. — 10) вода от 2 с. 10 м. до 2 с. 10 м. и полу. — 11) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 12) вода от 2 с. 10 м. до 2 с. 10 м. и полу. — 13) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 14) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 15) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 16) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 17) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 18) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 19) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 20) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 21) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 22) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 23) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 24) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 25) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 26) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 27) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 28) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 29) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 30) вода от 2 с. 10 м. и полу. — 31) вода от 2 с. 10 м. и полу.

1894.

Август	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь
1	—	—	—	—
2	—	—	—	—
3	—	—	—	—
4	—	—	—	—
5	—	—	—	—
6	—	—	—	—
7	—	—	—	—
8	—	—	—	—
9	—	—	—	—
10	—	—	—	—
11	—	—	—	—
12	—	—	—	—
13	—	—	—	—
14	—	—	—	—
15	—	—	—	—
16	—	—	—	—
17	—	—	—	—
18	—	—	—	—
19	—	—	—	—
20	—	—	—	—
21	—	—	—	—
22	—	—	—	—
23	—	—	—	—
24	—	—	—	—
25	—	—	—	—
26	—	—	—	—
27	—	—	—	—
28	—	—	—	—
29	—	—	—	—
30	—	—	—	—
31	—	—	—	—
Сумма	15,9	18,8	37,9	15,2

Гидрология сумы = 480,6 м. м.

Примечание: 1) дачу и полу. — 2) от мостового после подая; 3) дачу и полу. — 4) дачу и полу. — 5) дачу и полу. — 6) дачу и полу. — 7) дачу и полу. — 8) дачу и полу. — 9) дачу и полу. — 10) дачу и полу. — 11) дачу и полу. — 12) дачу и полу. — 13) дачу и полу. — 14) дачу и полу. — 15) дачу и полу. — 16) дачу и полу. — 17) дачу и полу. — 18) дачу и полу. — 19) дачу и полу. — 20) дачу и полу. — 21) дачу и полу. — 22) дачу и полу. — 23) дачу и полу. — 24) дачу и полу. — 25) дачу и полу. — 26) дачу и полу. — 27) дачу и полу. — 28) дачу и полу. — 29) дачу и полу. — 30) дачу и полу. — 31) дачу и полу.

1893.

Август	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь
1	4,6	3,6	—	—
2	—	—	—	—
3	4,0	0,9	21,7	—
4	3,0	0,8	19,0	—
5	2,9	—	—	—
6	0,1	—	1,5	—
7	—	—	—	—
8	—	—	—	—
9	—	—	—	—
10	4,4	—	—	—
11	2,0	0,1	0,4	—
12	1,5	0,1	0,4	—
13	1,5	0,4	—	—
14	—	—	—	—
15	—	—	—	—
16	—	—	—	—
17	—	—	—	—
18	—	—	—	—
19	—	—	—	—
20	—	—	—	—
21	—	—	—	—
22	—	—	—	—
23	—	—	—	—
24	—	—	—	—
25	—	—	—	—
26	—	—	—	—
27	—	—	—	—
28	—	—	—	—
29	—	—	—	—
30	—	—	—	—
31	—	—	—	—
Сумма	42,9	7,4	54,9	3,4

Гидрология сумы = 589,6 м. м.

Примечание: 1) вода от 11 с. м. пр. и, или парежа до 4 с. м. до 4 с. 20 м. — 2) вода дачу и полу. — 3) вода дачу и полу. — 4) вода дачу и полу. — 5) вода дачу и полу. — 6) вода дачу и полу. — 7) вода дачу и полу. — 8) вода дачу и полу. — 9) вода дачу и полу. — 10) вода дачу и полу. — 11) вода дачу и полу. — 12) вода дачу и полу. — 13) вода дачу и полу. — 14) вода дачу и полу. — 15) вода дачу и полу. — 16) вода дачу и полу. — 17) вода дачу и полу. — 18) вода дачу и полу. — 19) вода дачу и полу. — 20) вода дачу и полу. — 21) вода дачу и полу. — 22) вода дачу и полу. — 23) вода дачу и полу. — 24) вода дачу и полу. — 25) вода дачу и полу. — 26) вода дачу и полу. — 27) вода дачу и полу. — 28) вода дачу и полу. — 29) вода дачу и полу. — 30) вода дачу и полу. — 31) вода дачу и полу.

1895.

Август	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь
1	2,0	1,2	—	—
2	—	—	—	—
3	—	—	—	—
4	—	—	—	—
5	—	—	—	—
6	—	—	—	—
7	—	—	—	—
8	—	—	—	—
9	—	—	—	—
10	—	—	—	—
11	—	—	—	—
12	—	—	—	—
13	—	—	—	—
14	—	—	—	—
15	—	—	—	—
16	—	—	—	—
17	—	—	—	—
18	—	—	—	—
19	—	—	—	—
20	—	—	—	—
21	—	—	—	—
22	—	—	—	—
23	—	—	—	—
24	—	—	—	—
25	—	—	—	—
26	—	—	—	—
27	—	—	—	—
28	—	—	—	—
29	—	—	—	—
30	—	—	—	—
31	—	—	—	—
Сумма	33,3	74,1	38,7	47,7

Примечание: 1) от 15,6 м. м. плаво до 4 с. м. до 4 с. 20 м. — 2) вода дачу и полу. — 3) вода дачу и полу. — 4) вода дачу и полу. — 5) вода дачу и полу. — 6) вода дачу и полу. — 7) вода дачу и полу. — 8) вода дачу и полу. — 9) вода дачу и полу. — 10) вода дачу и полу. — 11) вода дачу и полу. — 12) вода дачу и полу. — 13) вода дачу и полу. — 14) вода дачу и полу. — 15) вода дачу и полу. — 16) вода дачу и полу. — 17) вода дачу и полу. — 18) вода дачу и полу. — 19) вода дачу и полу. — 20) вода дачу и полу. — 21) вода дачу и полу. — 22) вода дачу и полу. — 23) вода дачу и полу. — 24) вода дачу и полу. — 25) вода дачу и полу. — 26) вода дачу и полу. — 27) вода дачу и полу. — 28) вода дачу и полу. — 29) вода дачу и полу. — 30) вода дачу и полу. — 31) вода дачу и полу.

Г Л А С Н И К.

Бугарско „Орало“ о забрани увоза наших свиња у Аустро-Угарску.

— Бугарско пољопривредно друштво „Орало“ (штук.) орган Бугарског Пољопривредног Друштва у бр. 18 (септембра о. г.), дошло је податком из власти чланица „Лабрина“ новоза наших свиња у Аустро-Угарску и збор трговачки „Београд“ („Трговка“ бр. 26, 2. јула о. г.). Написао је исто писмено чланку да говори појединим говорницима на збору, а по тој — и резолюцију збора. На крају се закључило оваквим речима: „Иако што важе наши читави, измјени у овом неважној ствари, ноу јача трговина из општења у Србији, српски се трговци црпе енергично старати да изврше интересе на страни. Нишње јављају, да би се могло трговински повезати Угарску, српско је ваља потпунога поштомје изоста свиња црпево Солузу да Француску, који су понудили направи уметити. Дирекција источних железница се сагласила да свиња тарува за транспорт свиња на $\frac{1}{2}$ леа, а премој из доли од Солузу до Марсва стање 10 апарка од брани. И тако, борба наших сточара и бране Срба, наже на свиња начин понавља сиромаша“. — Ма се истина новоза радника, што или пољога рада уложаје своје читавоје с пољима, с којима се наша привредна има овај да бори; а закључи смо му на братском саучењу и жељи, да се борба нао ризи у нашу корист.

У истој бугарско „Орало“ дошата једно писмо из Београда, у коме се говори поглавно о међународној свињској трговини у јулима 1893 по позивања, које је издао министарство финансија. Далје се спомињу мере, које се под нас предугламу у корист обављања свињара.

Испити на ратарској школи у Краљеву. — Овогодинашн испити на ратарској школи у Краљеву почели су 16. септембра по распису, које је госп. Министар народног привреде одобрио. Испитиће је присуствовао извештач госп. Министра, директор гимназије у нишњим госп. Колеба Црногорци, О бројном стању и успеку питомаца доносило следеће податак:

- Света је око 1891/95 школске године похађало школу 78 питомаца (54 дечака и 24 девојка) и то:
- I. разреда 24 (19 дж. и 5 прв.) питомаца
 - II. „ 33 (21 дж. и 12 прв.) „
 - III. „ 21 (14 дж. и 7 прв.) „

Први разред завршило је:

- Са одличним успехом 2 (1 дж. и 1 прв.) питомаца;
- „ прво добрим „ 7 (4 дж. и 3 прв.) „
- „ добрим „ 5 дечакашн питомаца;
- „ слабиом „ на 1 предмета, и с првом на полагање поправног испита 5 (5 дечакашн, који узела тога губо благодјелно и 1 принатац) питомаца.

Са слабијим успехом из 2 предмета 2 дечакашн питомаца, који узела тога могу о свој тршоку понављати разред.

Са слабијим успехом из 3 предмета 2 дечакашн питомаца, који на којер о свој тршоку могу понављати разред.

Други разред завршило је:

- Са одличним успехом 5 (4 дж. и 1 прв.) питомаца
- „ прво добрим „ 18 (13 дж. и 5 прв.) „
- „ добрим „ 7 (2 дж. и 5 прв.) „
- „ слабиом „ на 1 предмета и с првом на полагање поправног испита 1 дечакашн питомаца, који узела тога губо благодјелно;

Нису положили испити 1 дечакашн и 1 принатац питомаца, јер је први био у збојци, а други због слабости.

Трети разред, а тим и ову школу, завршила су:

- Са одличним успехом 2 дечакашн питомаца,
- „ прво добрим „ 8 (6 дж. и 2 прв.) питомаца,
- „ добрим „ 8 (5 дж. и 3 прв.) „
- „ три питомаца (1 дж. и 2 прв.) отуђени су из школе у току школске године.

За одличан и прво добар успех и примерно владање надрабом су сви питомаца III разреда:

Полугодинашн плутом, шиводско-војарским оруђем и поштомцима америкишним с ачеларским прибором:

1. Петар Веломош из Врхова, средњ студијичког округа рударског;
 2. Петар Ђурица из Орпа, средњ поштомног, округа ужишког, Полугодинашн плутом и шиводско-војарским оруђем;
 3. Милош Црнојевић из Кеменице, средњ и округа ужишког;
 4. Милан Црнчевић из Војеве, средњ рударског округа новоразног;
 5. Милорад Симић из Београда.
- Центруваога за интересне меди и зосна и шиводско-војарским оруђем:
1. Аблом Абишић из Крагујевца и
 2. Драгољуб Николић из Врчача, средњ дубњачког, округа рударског.

Дана 19. септембра присуствовао су сви питомаца са својим настаљанима и министром извештачима госп. „Данкогорица“, а да тим су и читаве ошине у присуству Његовог Присутностиа ошеског жичког госп. „Све, ошеског ошеског, председанија градске ошине и угледних грађана. Том приликом дрнао је госп. Коста Протојеркић, као министар извештач, дрнао говор, у којем је истакло велику важност пољопривреду у опште и нарочито у нас и ошеског савезнога свршене питомаца да етечево стање поврине употребе и да наме накуражени мумерно раде на привредном унапређењу наше жице стаблени. Закључили се да тим настаљанима на узосном труду дрнао је свој говор са усљенима: да живи Његово Величанство или Уставниче Господар и Краљ. Александар I. — Да тим је Његово Присутностиа ошеског жичког госп. Саво тивојер дрнао ази и научава говор завршиши га ешескопним благословом.

Вл. Ђ.

Свршене питомаца ратарске школе у Краљеву на средњој пољопривредној школи у Хрдуими (Чесна).

Јоу појку можемо приписати, да се сви свршене питомаца наше ратарске школе у Краљеву, који би могли продужити пољопривредне науке, примају као редовни учесници на средњој пољопривредној школи у Хрдуими у Ческој. Представили су на свој школи да чешком језику, који им Срби прво знају и брзо савлађују, и прелаје се поред стручних предмета и немачким језиком. Програм Хрдуимске школе је тинаш, да за наши разред, са сиремом, коју добилу у школи ратарског, могу само савлађати. Ове године отишло је да о свом тршоку ути средњу пољопривредну школу у Хрдуими Мила Дурић из Стопања (средњ трешениче, орган крушевачког), који је прво годину дана свршено дрнао у Краљеву, и примае је за редовног учесника, а којмо смо савлађати, учињави то исто и овогодинашн свршене питомаца наше ратарске Милорад Симић.

Вл. Ђ.

Мере за унапређење сточарства у Бугарској.

— Из бугарског пољопривредног друштва „Орало“ доносило одлуке, које је Црногорцине Конгрес (збор) у бр. Шапци (21, 22 и 24 јула о. г.) у поглаву на унапређење сточарства у Бугарској дошло.

„За побољшање и подизање боље рогате сточне у земљи, конгрес дрнао је, да као год и жол користава, помоћ и сарања дрнаје је апсолутно неизбежно. За постизање тог циља, конгрес дрнао је на ошеског потребе ове мере:

1. Да се установи једна дрнавак завод за говеда, где ће се гадити и размножавати у четкој први најбољи представници наше боље рогате сточне, и у плу да се савлађавати ошеског најбољим истосвреним домаћим биљенима.
2. Поправити од установљања овог завода, конгрес дрнао је, да неизбежно да би требало успоставити дрнавак депо (стајниште) на коме би се одгајивали по привреду најбољ ромошског поповског депоа, ваљани ишли једногодишних сточна, који на се могућу пагаје, да се уступају за ошескоге бивоче под ишеским погодима.
3. Конгрес дрнао је, да стављање у дрнавог ошеског ишеског дрнавак домаћих биљени, — ваљаност којих треба да буде константнога од првочитог за то урешова, — једна од најважнијих и најпостизајућих мера, за одгајивање сточне добре квалитне у земљи. Конгрес црногорцине поштомцима министарство трговине и пољске привреде да продуже науке 1896 године прелае жол приватних и општварских биљени, и да се при тој има овада дрна ошеског, да се

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК XXVII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Државе 7. Августа 1895. год. у Београду.

Били су: потпреседник г. Јаков А. Марковић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г. г. Александар Секулић, Анта Губишчић, Коста Гашић, Милоша Куртовић и Паја Тодоровић.

Председавао г. Јаков А. Марковић потпреседник, благајник М. Јоановић секретар.

211.

Прочитан записник XXVI седнице. — Одбор усвоји.

212.

Г. Вучко Богдановић резервног предлог одбора за изложбу.

1. Да се од стране друштва изашле још две или у Савинјаци, које ће се подружном радити на припремама за изложбу и Савинјаци све што је нужно за ову.

2. Да се изабере оцењивачки суд и наменује шесет за све што се тиче изложбе за време њеног трајања, а тако исто и преставник друштва при отварању. — Одбор усвајајући предлог реши:

1. Да се друштвени секретар г. М. Јоановић изашле ради припрема за изложбу, да према потреби да може остати све до краја изложбе и да за време њеног трајања, а г. Никола Вољковић прихвати дужности оновима да руководи и уреди одавање изложбе за сирене. Тога ради за ове у Савинјаци на два дана раније и изађи се тамо и за време трајања изложбе.

2. Да се за оцењивачки суд изабери 9 лица: 7 од стране друштва и 2 од стране подружнице.

Од стране друштва: изабра г. г. др Зарицу Поповића лекара, Алеску Д. Поповића сав. мар. лекара; Сметошара Л. Гагриловића; Пају Тодоровића; Мишу Милошевића; Сметошара Петровића; и Валандивра Борђевића.

3. Друштво, при отварању изложбе да представља његов председник г. Милош Р. Антић а за време изложбе изабра г. Вучко С. Богдановића под чијом ће управом бити све што се изложбе тиче.

213.

Чита се писмо општите смероносне, којим министар, да више могуће максимално своје поверење у Београд ради споразума о уступању земљишта за угледно добро, на који да друштво од своје стране изашле тамо своје поверење.

Одбор одлучи, да ради споразума са општинском смероносном о уступању земљишта за угледно добро оду чланови одбора за припремање земљишта, а тим да о поднесеној одлуци резервну управног одбора.

214.

Препорукајући извештајни одбор, да је по ранијој одлуци, тражило за цео управни одбор извештају код Његовог Величества Краља Александра I у циљу да га, као друштвеног активитета, изнесе и позове да оствари своју изложбу тогела у Савинјаци својом Вишоком посетом устојети; да је од изравања анора добио одговор, није је Краљ милостиво прихвати, иако није нишаке, и тужио да му је немогуће додати извештају због извештају прихвати и окорашњег одласка на пут. — Одбор прихвати овај извештај и закључи.

ЗАПИСНИК XXVIII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Државе 14. Августа 1895. год. у Београду.

Били су: благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г. г. Александар М. Секулић, Анта Губишчић, Коста Гашић, Милоша Куртовић, Коста Привошанин, Сметошар Гагриловић, Никола Вољковић и Тодор Никољевић, као гост г. Сметошара Петровића управног друштвеног добра.

Председавао г. Вучко С. Богдановић благајник, благајник г. Милуш М. Јоановић секретар.

215.

Прочитан записник XXVII. седнице. — Одбор усвоји.

216.

Чита се писмо г. министра народне цркве, којим министар друштво, да је за израду друштвеног добра у Пашку одредио г. г. Александар Секулића и Милоша И. Куртовића секретаре министарства, и моли, да друштво од своје стране одреди пога од својих чланова, које ће са одређеним извештајима савршити поменути послове.

За израду и израјем друштвеног добра у Пашку одбор одреди г. г. Вучко С. Богдановића благајника и Сметошара Петровића управног друштвеног добра.

217.

Уредник „Товинак“ г. Ст. Љ. Гагриловић чита резолуцију, којим на основу писане преставке извештајног одбора о уређивању „Товинак“ предлаже да се за сталне сурвацине „Товинак“ изабра и узме да се приме:

Г. г. Коста Гашић — за пољопривредну технологију и техничку машинство;

Александар Секулић — за пољопривредно земљоправство и рад министарства народне цркве;

Антон Поповић — за сточарство и ветеринарство;

Вучко Богдановић — за ратарство и остале грање;

Паја Тодоровић — за ратарство и остале грање;

Антон Јоановић — за земљоправство;

Милоша И. Куртовић — за коњарство.

Да се нарочито још узме:

Г. г. Милош Р. Антић председник, да се приме за винограде, пољство и земљоправство;

Јаков Марковић потпреседник — за целокупно шумарство и за пољопривредне финансијске установе;

На унутрашности:

Г. г. Сметошар Петровић — за све грање практичне пољске цркве;

Љубомир Којић — за целокупно винограде;

Милош Трпковић — за винограде и практичку цркву;

Александар Милошевић — за ратарство и практичку цркву;

Благоје Д. Тодоровић — за виноград и ситне птице из свих грања пољске цркве да стране;

Валандивра Борђевић — за земљоправство и градинарску практику.

А господа из Београд народ рада из означених страна, да се узме да уреднику буду у циљу при одобрењу рукописа како на појединим, тако појединим страна тако и осталим на којима ради, па да договорно и распоред рукописа за поједине бројеве буде усаглашен.

Писма сталних сурвацина, ишла би се издати би за целокупног броја. — Одбор усвајајући предлог уредничког решав: да се изабрава г. г. за сталне сурвацине о онема изабрау и узме да се онема приме.

218.

Чита се писмо г. Михаила Гашића, да друштво купи машинску опрему, поју је сам изабрао као фабрички радник од материјалног сави у фабрици др. Мелхар-а у Брзину. — Одбор упути поју председничку да се са молбеним о извештају обавести и споразуме.

219.

Чита се писмо г. Љубомира Т. Смиљанића учитеља у Мариновој ср. цркви, да му друштво понуди од црквеног сави: дуљина; ива; вино; ива; шок; струга; чистина; и вањина, а истрајалица или му се не може наћи, да му се акде за него цене за поменути. Била писма да му друштво понуди и један „Трокар“. — Одбор реши, да се молбени писмо ситне акције које тражи, а истрајалица да може му се акде.

210.

Чита се писмо г. Радка М. С. Пешина, којим предлаже друштво 100 динара и моли да се учрсти за овог члана уземљача. — Одбор прихвати извештају и акцију.

241.

Чита се писмо земљоправничко-занатлиског савеса у Дубоци појми изјаву о задовољности друштву за помоћу и бесплатном шкољу „Темлац“. — Одбор прили и знању.

242.

Прочита се молба државосавесног кола Јахачи „Кнез Михаило“ да друштво изашле свога изасланика на претрело-интешио свечности, које ће бити у Шанку 29. и 30. августа о. г. — Одбор изабрао за свога изасланика г. Постоу Пригорца члана управе.

ЗАПИСНИК XXIX СЕДНИЦЕ

Управног одбора српског пољопривредног друштва
Државне 28. Августа 1895. год. у Београду

Влада су председавао г. Милаш Р. Антић, благодни г. Вучио С. Богдановић, чланови одбора: г. г. Анта Голубовић, Коста Пригорца, Коста Галичић, др. Марко Једо, Миланка П. Куртовић, Никола Величковић, Наја Тодоровић и Тодор Николајевић.

Председњао г. Милаш Р. Антић председава, беложиво г. Милутин Јовановић секретар.

243.

Прочитања записник XXVIII седнице. — Одбор усвојио.

244.

Прочита се акт суду општине саводревске, од 17. ок. м. Бр. 6321. појми изјавила друштву, да је општина изабрала „услуга споразума са изасланицима друштва“ решено: да општина саводревска уступи друштву земљу на „Паризи“ од 90 до 100 хектара под условом: да друштво има право исту земљу извратити за 75 година, по истоме тог проца — ако општина не уступи и да даде ту земљу друштву, ће уступити општини све своје имале, пољоване, виноградне, орале, буваре, које буде пољско на том земљишту, све младић расадника вода и које без изјаве изашле“. Уједно моли за одговор, ако друштво пристаје да оне услове, како би се горња решења изнело и збору за решења.

По прочитану овога акта, благодни друштву реферисе одбору усвоио оно: да су по ранијој одлуци одбора благодни друштвима г. Вучио Богдановић; г. Коста Галичић, члан одбора и г. Стеванка Петровић управног друштвеног одбора у Шанку, као чланови комисије за оцену пољско општине саводревске, ишао у Саводрено 13. ок. мес. на тако у име друштва лично се објашњавали и споразумели са судом и одбором општ. саводревске, под којим би се условно могло прихвати попућено земљиште. Да су она овакво пријављено и објашњавали раније главнио друштвеног управе. Тј да се изјави уступити друштву таворно; во да преставити општине саводревске неку хтема икакво пристаје на то, већ да су изјави савеса своно гласити односно уступила тога земљишта, тражила да се остане уговором и да се општине осигура изаша добит и да остане грађаня уговором и дошаће кад се оно прати општине. Да су она, ишао друштвено преставити, према изаша изјављено и пољско грађанству општине саводревске изјавили: да би друштво могло прихвати изаше уговором само тако: 1) ако би се усвојило преме уступану пољско на 50 година; 2) ако би се одо уступити правд, да изтабуљати изаше за своју обавезу на изнесу суму новца; и 3) да се не очекује од тога уступану изјавиша у напред одређених невојерске, нарочито материјална користи за општину, осим што би друштво изаша било, па саучај да изаше раније изашти, уступити општине све што се на њоме изаше, а по вјестом уговором уступити јој уређено изаше и да неопредељено и неопредељено изашти неби одо, само би се о томе тог ишао да востане блиши споразум. — Да су општине преставити изјавили усвоио, да ће премо онаком објашњено изаше ишао друштвеног комисијског комисије у својо пољско одуку и дошати је друштву. И по посетку да је премо свемо изашеном пољско, ишао суд моли у акту, да је овакава одлука одбор „услуга споразума са изасланицима друштва.“

Саслушања ошк изашти, одбор је усвои у ошму преме усвоио, под којима општине суди изаше. На изашења тј, да општине сада ушми са свемо пово гласити, у пољско уступану овога изаша, не оставља равнио усвоио, а моћу тим да је у почетку попућено, не остављајући изашења усвоио; и 2) да друштво не би могло поштити оно што изаше и што је потребно, ако би му се овакво уступану са изашти усвоио и онакво усвоио ишао општине изаше, — једногласно решао!

Да друштво не може пристаје на услове изашења у акту општине саводревске и да премо томе по коме би пристаје попућено изаше општине саводревске за своје уједно гласити. О томе да се изаше општине.

Питање о пријављено изаше за усвоио гласити, да се са оне седнице одложи. док изашти комисија о томе по гласити мешања.

245.

Г. Вучио С. Богдановић реферисао да је подружница протеша прешривања, или боље рећи изаше прешривања своја правила премо ушмиком пријавила и да се може прихвати у састав друштва. По вјест, по његовом изашењу, требало би учинити подружница изашења: 1. да би требало у чл. 8. таворно одлучити: да појми изаши подружница бира своје редовне чланове, тј: да их сама управе или по таворно збору и по чијем предлогу; 2. Требало би дати право решења, бирала управе и чланства у управу и члановима одборитаворно јер они највише поможу подружницу материјално [чл. 11 и 10 правила];

3. На чл. 21. дошало би било тражити да на збору буде прешривања изашења чланови бира по то нешто су она, — премо чему рет редовнио? требало би изашти; и 4. У чл. 24. последила ства, ишао дошати и да гласи: „А ако се она подружница образује у току 3 године по преставу одо, Српско пољопривредно друштво било дружо, да јој сви чланови да на слободно изашења иша, иша одсто да остави.“ — Одбор реша да се подружница протеша прили у састав друштва. Ну иша да се учине примене изашења у резервату.

246.

Г. Вучио С. Богдановић реферисао да је и подружница изашења изашења своја правила по ушмиком пријавила, и да је треба применити у састав друштва.

Напомиња, да би правила оне подружнице могла изашти премо место ишао раније изашти правилима подружница овога друштва, нарочито са посетку на изашења нове изашења, које она подружница себе приноси. — Одбор реша да се она подружница прили у састав друштва.

247.

Прочита се предлог г. Аубе Јојића, да се, по молби неких ишао из изашења, пошлемо пред г. Живојина Поповића саводревске, или Анта Милошевића трговца, по једни комади од изашења пољско за калемане вода и доде и друге ситнијско изашења за моле, по којима ће ишао тма, мајстор изашти и друштву на ошму пољско. — Одбор усвоји предлог с тим, да се од своју ситнијско изашења и изашти пољско изашења за моле, пошто се премошатио предлогу са једним од изашењања изашти споразуму да којим ошму да се пошле.

248.

По молби изашења подружнице да друштво поштејству мола г. Милошева нар. изашења да јој се одреди изашења нове изашења. — Одбор реша да се подружница изашти да ће друштво и за ту, ишао и за остале подружнице изашти свима изашења, да јој се у своје време премо поштејству ушми изашења мола, а догазе ће изашења било да се састара и премошатио потребно изашења, и својим радом да дошало усвоио а свој сталности и користио радом да ушми премошатио пољско изашења у својој изашења.

249.

Прочита се предлог таворног кола Јахачи „Кнез Михаило“ да ошр. крајинска којом мола, да за друштво поштејству поштејству пријавила пријавила прили пријавила изашења свечности, које ће бити 17. Септембра оне год, а осим тога, да друштво на оне свечности изашења и своје изашења. — Одбор реша, да се усвои одбору изашења мола пољско изашења од 30 динара, по с тим да се она усвои пријавило свечности ишао као изашења изашења трговца изашења својоме одлучити да пољско изашења трговца изашења градо затворено баше. А за изашењања друштвеног одбора изашења г. Вучио С. Богдановића благодни, а тим још изашења, да изашти обрачуна са подружницом за ошр. крајинска.

250.

Секретар предавао: да се изашења, које су у премошати г. Анитрија Милошевића учештао у дошатио нове изашења у год. 7. јан. и поје је он радио као чинило Српско пољопривредно друштво ошми изашења, које су с његом радом у таворно башти — поштејству и предлогу ства на одговарајуће партије. — Одбор усвоји предлог.

251.

Прочита се моља г. Арама С. Поповића свештеника бављеног у срезу тринаском, да друштво у интересу узакрпљена пољске привредне породица на владањем месту, да г. Милош В. Поповић учитељ у Јасковци и даде оставке у томе месту.

Тош исто прочита се моља љубељског подружнице да друштво умоли г. министра да у интересу подружнице и њеног рада, пренесе г. Амару Државношког учитеља из Јабљанца у Бресницу.

Почеош онах моља. — **Одбор реши:** да се умоли г. председника, да у свези друштвене преставке, лично обавези г. министра просвете у умоли га да има у виду вредне и добре учитеље и добро помаже пољске привреду.

252.

Прочита се поздрав, који је приложио отворама изакоње говода у Сивајцишу од стране другата његовог одређеног молбон инштатиниу друштвеног Његовог Величанству Краљу Александру I.

Прочита се и честитица друштима Његовог Величанству Краљу да срећно спаваше Његово, од суграђани у земље оласности, пош Га је извесна правком криваца у мору. — **Одбор највишео савлаши** обе апетше и усвоји са узвином: **Живео!**

ЗАПИСНИК XXX СЕДНИЦЕ.

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Државте 11. Септембра 1895 год.

Били су: потпредседник г. Јаков А. Марковић, благајини г. Бучко С. Богдановић, чланови друштва: г.г. Ауга Гудубовић, Никола Вельковић, Наја Тологовић и Уадр Николајевић.

Преседаваш г. Јаков А. Марковић потпредседник, бележио г. М. Јовановић секретар.

253.

Прочитани записник XXIX седнице. — **Одбор усвоји.**

254.

Прочита се акт Радубољског земљоправничког четиришце, са којим шљаш своја правна, по грађанско друштима понозно ише моља, да јој друштво усвоји помоћ поклоном оловопривредних школа и школица „Тешкаја бесплатна. — **Одбор реши** да се сачека и одговор оловошко подружнице, а поново писати да издржаша што пре одговор на питање.

255.

Прочита се писмо Пете Поповића свештеника каменокопског којим моли друштво да Станку Стојевићу из Каменца апетше америчке грабље да сече, што их је као награду за изнотешко бика у Сивајцишу добио, са Бенеровим издржаним, наредни да ралог што Станко нема ливала, на му је неопотреба.

Са обиром на то, што се америчке грабље прво користио могу употребити да купљене страних жита после негде: даљо, што у Агару себа. Каменца има доста ливала гаи се нов користио сирена може да употреби. — **Одбор реши** да се ова апетша не може учинити.

256.

Чита се акт г. министра народне привредне од 8. сеп. Шбр 2333 којим тражи шљаше друштима у молбу узакрпљена пољопривредности.

Прочита се акт г. министра народне привредне од Шбр. којим, такође, тражи од друштима стручно шљаше и постољу мера које треба предузети за унапређења пољопривредности, пољарства, пољопривредности, земљоправности, тешкине. — **Одбор реши** да се умоли амерички социјали да издаше своје шљаше.

257.

Прочита се акт г. министра народне привредне од 4. сеп. Шбр. 1301 којим тражи стручно шљаше: да ли може користио бика да се откупи извесан број кивашица „олавопривредности“ од Милорада Тројановића, да раздвоје ученицима пољопривредних школа и као дар издати пољопривредности, који сирше каменоског тешкаја. — **Одбор реши:** да се умоли г. Главишић, да о овој кивци резервише и издаше своје шљаше.

258.

Прочита се моља Веља О. Поповића економа из Калова, да му се дозволи да на друштвеној адресу може прешо цитирајући теоријске усвоје потребе му апетше и лете за штава за време.

Пошто друштво нема поклошту да узме оваких предмета. — **Одбор реши** да се молбаш од тражица одбаје.

259.

Г. Бучко Богдановић благајини, извештавајући одбор да је већ гласавица у свим друштвеној већарица и неопотребања, предлаже да се моља од издрге да подизаше дошће издржаше земљаше шећ од пољева, поља ће прима оловошких кивашица — 350 динара са извештањем, пошто издрга прешаје да јој се исплати у адуној 1896 година. — **Одбор усвоји** предлог с тим да се стара неопотребања гласавица шећ преша.

260.

Секретар прешаје, да је рок пријављивању мајстора да узакрпљу пољова прешаје а од одређеног рона пријавио се само 6 и после тога рона још 5, сага 11, а треба шљаше 15, па да се може углашаша држата. Према овоме саљоб одлажу углашачара, објављаше је да се углашаша пољова шећ држати, поја је објављаша за 14 и 15 Септембра оне год. — **Одбор одбори** овај поштуна с тим да се већ послани пољови за ову углашашу преша солицијалица о друштвеном трошну.

Уз овај број следује додатак од пола табака.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

САДРЖИНА: ЧЛАНЦИ: О подизању шешерне објекте под нас. — О већим кивашица. — Критички поглед на другу шљашу говода у Сивајцишу, (вешташтво се) — Како се могу за једног животиња у поштува да добију две и три жетве за годишњи дан. — Хила на изнотешко-ске школе у Букову под Неговином. — Упоредне преглед метеоролошких вешташтва. — **Гласник.** — **Белеше.** — **Друштвени и по-дружински послови.**

ПРЕДСТАВА У ТРОЈЦИ

УПУТУЈУ СЕ:

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ТЕЖАК

НА ОСНОВУ НАЈЗИНИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА

1893 ГОД. № 204 СРПСКОГ ДРУШТВА.

ПОШТ. ПОСТА БЕСПЛАТНО.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:
 По год. 3 дин. на нова год. 4 дин.
 ДРУШТВО СЛАВНОГ ПОМАЂИНА, СЛАВНОГ
 СЛАВ. ДРУШТВО, ПОДРЕД. И ЗАП. У ОКРЕГ
 ДОНАУБ. ЛИСТ У ПОДА НЕДЕЉНО АБО ДО-
 ЛОВЕ БРЕНТ. УБЕДНО ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За иностранство:
 По години 10 фр. или 5 фр. А. БРЕЛ.

Цена огласила изложена је на
 последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 42. и 43.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 5. НОВЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД НА ДРУГУ ИЗЛОЖБУ ГОВОРА У СВИЛАЈНЦУ

(НАСТАВАК)

4. Отварање изложбе и делење награда.

20. Августа 1895. године у 10^{1/2} часова пре подне пошто је на подигнутој трибини одслужено богослужење, од свештеника са Јаконом, и пошто је г. Павле Крстић свештеник и председник подружнице држао врло лепо „свето“ у свештеничкој одежди, о пољопривреди, њеном напретку и „охлавно“ предаоце и сатрудице на том пољу, отворена је изложба.

Било је то величанствен приказ, нада српски свештеник, као оно некада претин његови с крстом и мачем у руци војујући за слободу народа свога, — са скромно подигнутог амвона, пред олтаром божијим, у пуној свештеничкој одежди, поучава скупљени народ о приређивању и тењу, у служби домовине и хришћанства. Тај приказ показиваше нове задатке свештенства српског, у служби православној српској, присуству и домовини и пуи, дубок а звучан глас одог свештеника српског, који живи с народом и за народ, зна његове мисли и дела, његове јаде и невоље, на га упућује да их сам својом снагом, савада и обиђе, тај звучи глас српског свештеника, пробијаше до два душе своја присутнима; многима они засушише, јер у оном надахнућу од лепога говора, чинио се свакоме, да је услишана тоња молитва, на озбиљном послу окупљеног народа српског, који се по старински под заветним грмом, на отвореном пољу, под ведрим небом, окупио, да се помоли великоме богу славенскоме пре но што приступи свом озбиљном послу. Чинио се свима, да се то првосвештеник српски, светитељ Сава, у духу јавио над главама свештеничким, да благослови или рад, раз и пријемника својих, на утврђивању вере православној у народном духу, у духу просвете, напретка и љубави!

За тим је председник српског пољопривредног друштва г. Милаш Антић отворио изложбу кратким говором, у коме је објаснио циљ и важност оваквих изложба и намере, које пољопривредно друштво, с приређивањем њиховом жели постићи; за благодарно приређивачком одбору на великом гуду у излагачима

на огромном и свесном одзиву и завршио свој говор, са ускањом, који је одучељено прихваћен од свију присутних:

„Да живи Највиши Заштитнић привреде Његово Величанство, Краљ Србије, Александар II!“

Онда је председник позвао оцењивачки суд, да приступи читању оцена и раздавању награда. Председник оцењивачког суда г. Коста Црногорац, са једним ватреним и одушевљеним говором, подвратио је српски одгајиваче, темељ и снагу српско државе, похвално примеран рад њихов и тонал одив њихов на позив друштва и ресавске подружине; објаснио шта је све и како је оцењивачки суд радио и на основу чега изрицао оцене; позвао све произвођаче, који због малог броја награда нису могли добити исте, да се угледају на оне, који су је својим радом заслужили и данас добили, те да је другим приликом и они заслуже боље одгајеном стоком, те да тим племенитим такмичењем буде у Србији сточарство подигнуто на онај степен, на коме према природним условима, уз више знања и воље, љубави и рада, треба и мора да буде.

После тога приступљено је прозивању награђених глза, да би цео окупљени збор могао видети, шта је оцењивачки суд одабрао и нашао, да заслужује првенствено одређене награде из појединих одељака изложених глза.

СПИСКАМ

Досуђених награда на изложби говода у Свилајнцу 19 и 20.
 Августа 1895. године.

Главној награди од 300 динара добио је Ђорђе Тодоровић из Лапова, за јупца.

Одељење А, врше с геладима.

Периша Ђурковић из Јагодине I награду од 200 динара; Маринко Вилојинић из Крагујевца II награду од 120 динара; Милош Ђорђевић из Лапова III награду од 100 динара; Јован Милојевић из Лапова IV награду од 50 динара; Раисаца Шешковић из Лапова V награду од 50 динара; Голуб Горамешић из Бобоша VI награду од 40 динара; Милоша Ђорђевић из Лапова VII награду од 30 динара; Антоније Шешковић из Раче VIII награду од 20 динара;

Одељење Б, јуници и јунице.

Младен Филиповић Свилајнец I награду 200 динара; Мила Стевановић Гложић II награду 150 динара; Ђорђе Крстић Дубац

III награда 100 din.; Аспенгије Павловић, Симић IV награда 50 din.; Ђосаљ Петровић, Ђасовић V награда 50 din.; Агата Стојановић-Вујачић VI награда 40 din.; Живан Јисановић VII награда 40 din.; Тихомир Рајић, Илијаша VIII награда 30 din.; Јованка Матић Свилајнац IX награда 30 din.; Ђорђе Невенић Свилајнац X награда 30 din.

Одмелене В. кроне и бикови.

Никола Радоваковић Дубица I награда 250 динара; Станко Стојановић Каменова II награда 200 din.; Јован Илић Лопушник III награда 100 din.; Милорад Тодоровић Драгољец IV награда 70 din.; Милвоје Стојановић Д. Рача V 50 din.; Никодије Невенић Свилајнац VI награда 50 din.; Таса С. Панић Свилајнац VII награда 50 din.; Јаза Рајић Азића VIII награда 30 din.; Јован Митровић Кобиље IX награда 30 din.; Ђорђе Невенић Свилајнац X награда 20 din.

Одмелене Г. волови за телене и тојене.

Милош Цветковић Раница I награда 250 динара; Никодије Павловић Глозице II награда 200 din.; Јефта Милковић Медвеђе III награда 120 din.; Вера Симић Глозице IV награда 100 din.; Живан Стајић Кушњаво V награда 50 din.; Најдан К. Којић Дубље VI награда 50 din.

Награђени су похвалницима:

Драгољуб Илић из Свилајнца, за одличан запат крвав с теладима; Милош Вујачић из Александроца и Станко Стојановић из Каменова за бикове.

Поклони у стварима.

Одмелене А. кроне и теладима.

- Бр. 189 Миланко Матејић из Д. Раче.
- 188 Милосав Богосалашевић, из Марковица.
- 56 Панта Николић, из Глоговица.
- 79 Ђорђе М. Ђорђевић из Лашова.
- 5 Иван Петковић, из Марковица.
- 70 Јанко Сретенковић, из Сивња.
- 30 Голуб Гарашевић, из Бобове.
- 133 Иван Цветковић, из Свилајнца.
- 7 Драгољуб Илић из
- 187
- 80 Петар Милојевић, из Луповице.
- 10 Милутин Илић, из Свилајнца.
- 31 Стојан Петровић, из Свилајнца.
- 188 Драгољуб Илић,
- 98 Гвозден Милосалашевић, из Приреница.
- 182 Лазар В. Миловић, из Свилајнца.
- 127 Илија Анђелковић, из Марковица.
- 235 Коста Јовановић, из Раче.
- 89 Аврам Љубисалашевић, из Глозица.
- 37 Лазар Миливојевић, из Кусатка.
- 161 Радосав Мелетић, из Марковица.
- 75 Милосав Обровић, из Бобове.
- 205 Милоје Лукић, из Лашова.
- 91 Љубомир Милетић, из Марковица.
- 150 Стојан Палтовић, из Д. Видова.
- 149 Јован Младеновић, из Кушњаве.
- 110 Јованка Васаљ, из Ливадице.
- 158 Добросав Јовановић, из Свилајнца.
- 117 Димитрије Катич, из Приреница.
- 204 Мијаљко Јосимовић, из Грабовца.
- 123 Ђорђе Ж. Ђорђевић, из Лашова.
- 81 Љубомир Милетић, из Марковица.
- 38 Радосав
- 154 Васа Марковић,
- 55 Маца Алексевић, из Свилајнца.
- 121 Радосав Милић, из Бодљевца.
- 236 Милоје Лукић, из Лашова.

Одмелене Е. јурици и јурице.

- Бр. 112 Стојан Грујић, из Добрина.
- 110 Милоје Динић, из Баточине.
- 3 Мијаљко Павловић, из Сивња.

- 86 Сима Стевановић, из Селдара.
- 38 Аврам Анђелковић, из Вуџића.
- 10 Милета Везовић, из Марковица.
- 10 Ратко Јанковић, из Кијева.
- 82 Сасоје Петрић, из Ливадице.
- 89 Светолик Николић, из Кушњаве.
- 69 Јован Митровић, из Кобиља.

јурици

- Бр. 44 Стојанки Божић, из Маришанца.
- 65 Пантагеја Вујачић, из Црквице.
- 101 Радосав Ђорђевић, из Лашова.
- 95 Илија Анђелковић, из Марковица.
- 100 Милосав Петровић, из Лашова.
- 29 " " Петровић,
- 102 Андрија Катич, из Дубља.
- 62 Антоније Стојановић, из Сивња.
- 47 Коста Јовановић, из Раче.
- 59 Милоје Тодоровић, из Лашова.

Одмелене В. бикови.

- Бр. 13 Панта Јеринић, из Војске.
- 3 Куман Младеновић, из Војске.
- 25 Петар Стевановић, из Селдара.
- 45 Милосав Стевановић, из Кушњаве.
- 40 Никола Васковић, из Дубља.
- 52 Милосав Стевановић, из Петровца.
- 66 Ђорђе Невенић, из Свилајнца.
- 34 Павле Симић, из Грабовца.
- 12,39 Јован Филиповић, из Марковица.
- 15 Милвоје Стевановић, из Марковица.
- 53 Јован Махаљковић, из Орешковица.

Похвалницом за купљеног бика Милош Вујачић из Александроца, Станко Стојановић из Каменова.

Одмелене Г. волови

- Бр. 60 Владислав Нешчић, из Глозица.
- 40 Милосав Лазић, из Марковица.
- 62 Љубомир Стевановић, из Кушњаве.
- 9 Таса Мишаљ, из Свилајнца.
- 58 Никодије Милосалашевић, из Глозица.
- 32 Милош Стојановић, из Ореница.
- 50 Аста Вујачић, из Свилајнца.
- 30 Јован Милошевић, из Бурица.
- 42 Милан Јовановић, из Грабовца.
- 13 Јован Милошевић, из Бурица.
- 43 Милосав Стевановић, из Кушњаве.

Поклони су давати у разном одгајивачком прибору: — музика, тронари, улари, оглави, четке за тимар, ножеви за сечење сева итд. итд.

(Спринше се)

ОТАКАЊЕ ВИНА У БУРАД.

Главним врењем шире промени се у алкохол и угљену киселину већи део њезина шећера; чим престане главно врење шире, промени се топлота, која је тим хемиским процесом била изазвана и, једно нижа топлота а друго већи део алкохола у вино тако основи даље пренирање, да је скоро не могуће одредити кад ће вино баш са свим да преври. Неки тврде да вино престане вретити онда, кад у себи има 20% алкохола јер веде да у вино тапве јачине, гину оне гљивце које и изазивају врење. Једном речју у тако јаком вину нема квасца.

Чим је развијање угљене киселине толико отпочело, да је скоро тешко и онанити је, и чим је топ-

лота спапа на ступањ обичне топлоте онога места где је шира преврала, онда већ треба вино отакати у бурад, а којима ће настали и довршити оно даље тихо, преврале.

У бурад се отаче само чисто вино а стаља, квасац, јако је бело или комина (јако је црно) остаје у оних судовима у којима је вино довршило своје главно врење.

При отаканју вина у бурад треба добро pazити на чистоћу и стање буреди, јер као год што може добро вино у рђавим бурадима да се поквари тако исто може и лошије вино у добрим бурадима да се поправи. Најбоља су хростова бурад за отаканје вина, а то не само с тога што су брао трајалина него и зато што вино не шкоде, јер му не дају никакв други укус, као бурад других дрвета. У извесним пределима, где нема хростовине, употребљавају се бурад од неког дрвета и то највише јелова, јер јелово дрво узмећу свију остаци најмање квари мирис вино. Но и тамо где је оскудица у растовини и где се по нужди држе вина у јеловим бурадима, дрво се само она вина, која су намењена за брзу продају, али она вина која су остављена да дуже леже, и тамо су у бурадима растовини. Од јеловине је истина лепше кестеново дрво за бурад, али због тога што је сунчане паровито и што доста вина кроз те паре дужијим лежањем испари не употребљава се ни оно за вина која су одређена за дуже лежање.

Дугим лежањем усањава вино и у растовин бурадима само не тако много као у кестеновима, али се поуздано не зна који се делови вина испаравају, да ли воденаци или гасовити. Према досадашњем посматрању изгледа да вино испарава само воденасте делове, али ко зна једи то баш тако.

Добро би било кад би нас хемичари у томе помогли и испитивањима својим сазнали и саопштили нам: шта управо и у којој сразмери вино испарава за време свога лежања у бурадима.

Као што су разлика мишљења и о величини бурадна за вино.

У пределима где се вино у брао продаје, отаче се, ради лакшег преносења, у сатнију бурад, иначе се оставља да лежи у већим бурадима.

Остављање вина да лежи у већим бурадима, има свога оправдавајућег разлога. Кад је вино у већим бурадима, онда не само што мање попарва, но и спорије превре, а то чини да се вино може дуже времена да одржи у добром и здравом стању.

У осталом на каква бурад била морају бити чиста и зашарена врелом водом.

Треба знати да у зашареним бурадима не оме отати ни мало воде, јер би то худило вино. Ово се може забети, ако се опрана бурад оставе празна док се изнутра не осуше потпуно, или кад се опале потпуно чистим шпиритусом.

Наје ваља нужно напомињати да треба строго pazити да не буде које буре буђава. Но ако би се то десило и у недостатку буреди, морало би се да употребити при отаканју вина и које буђава буре онда га бар треба добро очистити.

Да би се могла буђава бурад очистити, треба у њих метнути по нешто пенгасног креча раздробљеног

у комаде; на креч насути воде, па буре затворити и оставити док се креч у њему не угаси; кад се креч угаси у њему, онда га треба неколико пута провалати, да се овако угашен креч свуда по њему разлије, а за тим га тако затворена, оставити неколико дана. После овога треба из бурета просути креч, и испакати га прво врућом сланом водом у којој су уједио биле куване и орахове љуске, па онда исплакати га неколико пута само чистом врућом и, најзад хладном водом.

Накисела бурад најлешне се лече прањем кречном и содијум водом и смуђењем са сланом.

Али да се до овога замета не би ни дошло, треба празну бурад држати чисто и на промијено месту у подруму.

Вино од боље шире, не треба отакати у бурад у којима је пређе било лошије вино, јер ће ново вино и неосетне остатке пређашњег вина апсорбирати и постати лошије не што би иначе било. Противан резултат о томе, постигне се кад се вино оточи у бурад у којима је пре тога било добро вино.

Свако буре с вином, треба да буде „у око“ пуно и овако врањем заптвено.

Но да би се могло увек одржавати овако стање, треба почасти силанити у подрум и прегледати бурад, па чим се приметити да је које испаравањем или иначе отпраниљено, треба га одмах вином допунити опет у оку, разуме се.

Узгред буди речено на овоме месту, да после отаканја, настаје претаканје вина.

Према приликама и обичајима, вино се први пут претаче негде у Децембру, а негде у Јануару или Марту; по кашто и по нека вина остављају се на квасцу чак до нове бербе.

Приликом претаканја треба отменја вина издвојити и преточити их у флаше, флаше добро заптити, обленити сланом и положише их оставити у влажан пекак на оном месту у подруму, које је чисто не мемљиво и изложено приступу чистог ваздуха.

КОЈУ ВРСТУ ВОЋА ТРЕБА ДА ГАЈИМО

Ма како да су услови за развјат воћарства код нас у галиново једнаки у целој земљи, ипак има места, где једна врста воћа боље успева од друге. Отуда је чудно неко воће због свог раног доспевања, тако и због своје лепоте и ароматичног укуса. Али, узевши у опште, Србија је ипак земља, где се с успехом може да производи и таја воћарство у ширем размену, где се, с мало већим трудом, може од легла да створи јавна привредна грана, од које би, како појединач, тако и цела земља, имали несумњиве користи.

Од намг доказан воћа по својој важности, и користи коју пружа, прво место заузима шљива. Она се код нас задовољава са свакијем земљаштем. Ко њезином гајењу и напредовању поклони које више пакље, томе се труз богато награђује. Шљива је врло родна и брзо раста. Ма како да је она код нас распрострањена, ипак је треба садити још и у већем размеру свој, где само чему важнијем не би била на сметњу.

Нето тако свуда могу да успевају црнице и јабуке, само што у неким местима нису тако добре и велике. Али то не треба нигов да одстрано од њихова гајења, као ни околност, што им често мрал нашкоди за време цветања или што би на неко време понело ситан и неуглазан род све баш, да се и десет да за неколико година узастопно воћа не роди, ипак ће доћи

време, kada će voľna obilnim rodom svojim sve to da namiraju. Samo nigda ne treba preći nacija bez neraspisivanja. Nena svaki novinar, da je moć biti i sam uzor izvanje nepodnosti ne javljaju da zalopoda nevine potrobu. Neoma grešni onaj, koji se i iskopana zdravu, odraslu voľku samo za to, što mu, no mala njegovoj, ne donosi rod. To najviše bića s kruškama. A kada bi se samo veća pliska na njih obratila može da bi se vrlo lako otklonila uvođeni, koja nerodito izazivaju i pratio rečeno: bez kruške i jabuke ne treba da bude ni jedan voľak.

Tršnja je voľna pred plodna i prisosna. Ona spada u red alamentiraju voľna. Nija je nekoliko vrsta, od kojih su neke vrlo ostale prema mirazu i nepodnosti. U većem meru gađiti i podizati tršnje nije za prevoroku, osim izuzetnih slučajeva, gde bi se mogao na trg izvesti bilo sirove ili osušene. Sađenje tršnje mora biti u raznim mestima ije, također, za prevoroku.

Voľna se zadovoljava sa svakim zemljištem i više puta, tako, gde nijakvo voľno ne može da uspeva, ona ipak napreduje. No nekada i izvadama nije praktično saditi je s toga, što većini rod dostepa rano, dok je još hrana u polju; te se otuda pravi veľina šteta. Voľna tršnje svoji korovi više na poštiju i prikuľava hranu, koja je uspešna pomena. Pri oranju onet lako se nećinim žilama više povreda. Na jednino mestu, u polju, izvelo smo mnogo starih viševrhov drveća, od kojih je domaćin imao leć prahod, pa na omet inu biće no voľu samo s toga, što su isterivale mnoge izvadke, koje su ovu voľu bili od veľine štete.

Oranje također spada uspešaju i oep prahod donose. Samo ih ne treba saditi blizu voľa, jer i oni isteruju u veľikoj meri na sve strane korova, koji pratio uzgaju svako drugo rastenje. Otuda je i potena ona neorodnata izreka: da miris orahovog lista ne podnosi nijakvo rastenje. Osem toga na daleko prosturu hlad, u kome malo šta može da uspeva. S toga ih treba saditi u mestima, gde ne mogu na temu da ude. Oranje dobro uspešaju u mestima, koja su obravata severu ili zapadu. Što se samog zemljišta tiče, oni se zadovoljavaju sa svakim, ne izuzimaju ni ono, koje je kamelno porazlo. U poslednje vreme mnogi su učinili grešku poštiju, što su obrabirali tovnika godinama stara orahova drveća, prodavajućih njihove truse za neznatnu cenu od nekoliko dinara, ka da su ne samo toliko, no na više mesta i više, mogli uzeti samo za jelovodniji rod ilahon!

— ta

О употреби крушке такуше као сиروهих и сушених и о прављењу водиче од сиروهих и сушених.

Паве Р. М. О. Пешћћ

У нашем вољству ни једна наша врста крушка не игра тако вељку роду. Нити дије, нити може дати толике приходе, као наша крушка такуша.

Крушка такуша усева и по равнинама и по брдским планинама — пределима, с том само разликом, што по равнинама далеко виће расте, од прилике 25—30 см. у пречнику, док по брдским — планинским — местима она често порасте тако добоља, да достигне дебљину и до 75 см. у пречнику. На овако пољним дрветима крушке могу родити по пупа воља.

Прва вељчина крушка од 25—30 см. дебљине у пречнику има у нашем селу Малатову средн кристаличног и у опште по равнини преде има; а друга вељчина од 75 см. дебљине пречнику налази само у срезу забочковачког острга подрињскога.

Да би овај наш чланак предвидија, потпунија и разумљивија, то ћемо га поделити у два дела. У првоме делу говорићемо како се ове крушке употребљају као сиروه материјал и како се прави водича од истих; а у другоме делу, како се ове крушке суше, и како се од сувих прави водича. Дале.

1. О употреби такуше као сиروه материјала, и о прављењу водиче — метале у турњу и у ваљку.

Такуша, то је једна врста наших крушка, која у јесен, с почетка, па и у последни месеца Октобра сазрева, те, према томе, дале она је јесова крушка.

Као и код осталих врсти наших домаћих крушка, тако исто и код ове, буре се онда, јер само као зрела може се употребљавати као што треба и као сирова и као сушена.

Доко је ваљена, па баш и као зрела вода се обере, она је још доста омања, јер има доста тинина, па с тога, ако хоће, да се као сиروه материјал употреби, онда мора за неко време, да се остани, да се устоји, па чак и да устоји, јер, тек онда је за јело пријатна.

Ако хоће, да се од ње прави водича, — да се мета у турњу — онда се овај доско врња одма, чим се крушке обору. За ову цел најкорисније је крушке руком брати а одабарати оне, које су најзреније и најздравије. Јер у кољно су ове крушке здравије и кружније, толико је оне дуже и подније трајати као здраве, бити за то време за јело сладне, а и водича ће за сво то време бити слатка и дуже трајати.

Надн су се крушке овако и па овај начин избрале и пробрале, онда се метају у суд; чабар, каду или бочу. Када се метну у дотична суд у турњу, онда се у исти суну тазе; лепе, често, бистре воде, тако, да вода може стајати над крушкама за 20—30—40 см.

Када се све ово овако сушеши, онда се над дотичан суд, ако је чабар или када, неће донети — наклони се суд, за то, да се ово воће не би натрупило, али да се у њ не би ма шта удаљило. Пошто је у то време већ по одана наступила јесен, то треба ове крушке — турњу — у подрумима аржати. Пошто је у подрумима доста висока температура и поделнама скоро у свако доба годана, то ће и водича бити готова за 3 недеље. Крушке ће кроп то време бити происле и за јело врло пријатне; а водича ће бити тако слатка и пријатна за пиће као и вино: имаће леп, пријатан мирис и резине.

По сељима се ова водича и крушке дају болесницима, којима, ако не послужи као лек, још нама ће ни шодити, јер, често болесник по читаву недељу дана, па и више, једино и ниш од ове водиче крушка.

Да ове крушке и водича дуже или краће време трају, то, поред горе реченога, да се крушка здраве и крушке метају у турњу, лавши још и од тога, да ове турње стоје у топлим подрумима, у којима је ваља топлиота приближно подједнака.

Да се ове крушке, па и ова водича продаје, то је свакоме познато.

II. О сушењу такуша и прављењу водиче од њих.

И за сушење ових крушка, па било, да их употребимо као суве, или од њих, да правимо водичу, треба брати руком и пробрати најзреније, најздравије и најздоровније плодове.

Пошто смо овако овај материјал спремили и приготовили, онда приступимо самоме сушењу. Сушење се ово врши на оним местим сушницама, на којима се и шљаве суше, и сав посао око сушења ових крушка, обавља се овако исто, као и код сушења шљави.

Пошто смо их овако осушили, онда их складимо са зеса и остављамо ња. Ове суве крушке можемо употребљавати као суве, а још боље их можемо употребити као кувине. Као кувине су врло слатке, а и треба им је врло слатка, пријатна и здраве. Ове суве крушке, а нарочито ове кувине и шљави чорба, нарочито се порињу употребљавати код болесника, а и код нас аду, који су изабели.

Ове суве крушке могу трајати више годана, а продају се од 15—25 динара од 100 килограма.

Вољана од ових сувих крушка, прави се овако исто као и од сиروهих крушка, т.ј. наслају се крушке у чабар, каду или чабар, па се у њих суне воде, често, бистре, тазе, тако да вода може стајати над крушкама за 20—30—40 см. II ове судове овако исто као и судове гореће треба чистити даском поклоњеном, и држати у топлим подрумима, у којима је температура приближно подједнака у свако доба и дана и годана.

III ове водича, као и она горе од сиروهих крушка, доспева обично за 3 недеље. Но, знамо ове водиче и оне гореће водиче од сиروهих крушка, огромна је разлика по доброту. Нама су оне забочковачке, који су водичу правили од сувих крушка, причали; да водичу од сувих крушка, они просто зову: бермет; јер, је, весе, ова водича слатка као бермет, и, веде, да су летар по 60 пара динарених, продавали. Код ове

вадише и та је добра ствар, што она може дуже трајати од горење влакна, од сирних крушака.

Крушке из ове поднаке, такође су врло благе и практичне за јело.

О СКУПАЊА ИЛИ САБИРАЊА РАЗНИХ СЕМЕНА.

Можда ће већ сам наслов изгледати неомом као нека ситуација, о којој већ требало би говорити. Ни ја ни само да нисам то мислила већ и против хоћу да обратим пажњу пријатеља воћарста на прибављање савих семена и коштица од воћака. Колико се воћа код нас поједе, где се семе и коштице од воћа баде, бео, да се користи употребе? Велик је случај, да не та у општо и прибира. Наше климатске околности тако су, да зреле и шибале расте и тамо где се не сеје, т. ј. не сеје човек, већ сама природа. Ми имамо много врста дрвећа, које сами природо различава. Дуне их ветар о пролеће, он расте, летом се семе од бреста на све стране. Тако је исто и са јасеном и другим дрвећем, које имају летом семе. Мислати код појединих дрвећа и воћака разлику које животине које птице. У Србији још није прегину корисних воћака — а да неби требало мислити о у умножавању истих, напротив, земљани угред засејао на њиховом воћком, која не тражи за своје напредовање апсолутно никакву негу (Орах, липњак, вишња, трешња) или зашто се та земљани неби засејао бољим воћем, која требају и неку негу па и каљењем (шљана, најсеље, јабуке, крушке, груње итд.) или поплоту и самим дрвећем, које само својим дрветом а можда и плотом користе. (Дуд, Јасен, Брест). То су све дрвећа, која су и на сваком месту и половину у Србији напредују. Ако не можемо стигли, да водимо толике расаднике, да све те пусте земље редовно или уредно засадио, можемо заиста помоћи самој природи, и семе од појединих воћа не бацити на ђубре — на неплотну земљани — већ га прибавити. Тако би се исто могло и семе од бреста и јасена лако скупили а не да ветар у лавале или реке или на стене однесе, где и пропада. Семе од јабуке већ захтева велик труд, да се сабере и отуца, по о томе је било говора у „Тезану“.

Узмимо само, пољско се код нас поједе вишња и трешња (шарол да узмемо само оно у рачун, где се коштице не гутају) па шта бица с тим савином — може се на милионе рачунати — коштицама? Паце се ни пут или напреду, или на ђубре, где и пропада. А кад би се навикали, да те коштице остављамо на неко склоњено место и кад би исте коштице бацили покрај пута макар, цића ће из коштице воћка. Неће свака коштица ићи а неће се ни свака, која никне одрасти, али ће нека инак остати и нешто је добила. Ја сам био у такој положају, да сам расплакао грдиним простором земљани, које је већином било пусто, необрадо. На том земљани сејао сам свихта, што ми је до руке дошло. Дошао сам и на ту масу, да сам јавно преко пољана молио публику, да коштице од вишња, трешња, кајсија и шљана не баца на ђубре, но да их оставља. Морам признати, да ми се већина смејала, али се ипак нашао местанх јади, која су ме потпомогли. Пуно захвалне разних коштица сејао је кроз три године. Имали те сиса, која је у стању да се посејае коштице да поштати? Пена Ма и вишња лео и под најнеповољнијим околностима изишале ишати у арио. На тај начин потпомогли су у маси размножавања воћака а разлике ништа не смета, да сваки по могућству направити и расадник од сваке врсте воћа. Овако ће се остварило толико корисно употребити оне коштице, која би иначе сигурно па ђубрету пропале.

Славно стојимо а св јабукама и крушкама. Колико се јабука и крушка код нас поједе и кад би се свилки, да све те семене остављамо и у своје време пожемо учинили би доста. Но ако би свака јабука те семене остављала а да се то скупи у руке једног радног човека, не само да би имао доста, да велики расадник подигне, где би младоје произвоа а лизим очно и каљењем, већ би могао остати макар на оградима шумараца у разграбљеној земљи пожејати, да би онет поможемо било природи у размножавању тих воћака, које ипаче врше птице и друге животине. За прибављање семена од јабука и

крушка добро је са мало труда искупити „дењачи“ и остављати их да се угајне и семене одојати. Дењача на семена јабу најбоље подлогу па калмање. Ту се може у маси семене добити, јер дењача има доста. Ко хоће мало труда да уложи, може много учинити.

Мало је јади у Србији, који се занимају са оваквим ситуацијама, да би јам мислила, да из тих ситуација произлазе крушкија — јабука, те неба ни таке ситуације требало преобредити. Кад би се ми сви навикали, да ни пожејемо ни једну трешњу, ни једну вишњу и најсеље, или шљана, па ни једну крушку, или јабуку, и да не оставимо коштицу или семе, ми би већ тиме доста учинили предствалајућа, да те коштице а те семене доде у руке човека, који ће то употребити као што треба. Од друге година већ, да нисам пожеј ни једну јабуку ни крушку а да нисам скупио сво семене а метнуо у цев. Често ме неспријатно дирне и заболе, кад видим некога, да пресеће неку јабуку или крушку и пресеће и семене — или полади семене па га грдина а поједе. Зар ће се од тога најест.

Навика на прибављање семена и коштица од воћа морао би се почети одоко. Прво би се морало слушаоштина учитељске школе отворити воља за тај рад, она пак као будућа учитеља да ту навикну вољу у главо својим ђацима (но само неби смели Тршића бити управљачи учитељских школа —) и кад би се то постигло, да једна десетина ђака имају ту поужу, доста би било. О овоме само писати, не вреди ништа, ту треба радити. Треба у програм учитељски па и основне школе, где је реч о пољопривреди и воћарству уврстити и једну тачку, која би говорила о сабирању семена и коштица од воћака, ради размножавања истих. Нека једна ђак од стотине прими својски ову поужу и нека постане пасионарсти скаупач семена и коштица, па је онет добит. Моје је мисле, да не треба у том погледу забавити, него треба што пре са оваквим поужама оппочети и одма и у врмену увести. Штете од тога не може бити, већ само користа.

С—и.

ТИМАРИНО НАШЕ ДОМАЋЕ ПОМОЋНИКЕ

Ја сам јане у „Тезану“, од 23. Октобра у својем чланку „Докле се настури може употребити“⁷⁴ написао а овај ставак: Мерица коњи, пасуљина, тридана, своје годе одани а верни — то треба у Србији кућана разноста.⁸

Ако хољемо, да нам је живине одано а верно, морамо а ми прена мењо брижњак срца а њему наклоњени бити. Та оно је куће помоћник. Без тимара ниш не можемо одано нати од добре сопствене воље вредно бити. Само бич душа.

Добар гомс ће своје живине пре нахрнити а намирити, но што ће сам себе добро задовољати, он ће а зми после јавос насала добро покрити ноше а чувати их од ишања. По кладнак умилатим гласом именованавати а оменовати на бржи хољ.

Најбољи пример нам јад Руса: а тим којима неће по својим помоћницима: хвали онет од брале по његовој предности, а чина тиме оног од човека: „када неће он поштати бити од оног другог.“

Ако је добро прву награду при утривавањ, а оно ће годе да грати а јуди своје добро, вредно а верно клусе. И ово то осећа, да га годе воли, а да а оно спада у задргу.

Ја сам при великим годинама овака приметно, да он коњи који су бичени шибани, током шнак нишу прилази, јер сваки удар им заладе боа, а тиме их те омета, ауставља му досаде на чуству, а јабука у тој бртини најини раде, а немигу болем сметања бита. Шибан коп, пре дестина своју снагу од воља, која само гласом или звижком се пожејају па неку марљивост. Добро тимарење маринче а боље је на спаза, да слушати, а благодарно је, па ће у пуљид напредујући су снагу од димре воље, да поште третира воља уз стур брег, или да извуче воља од дубоког блага.

Добар бивах, кад ми му годе пао а њего, стања а марга пао уколп. Он ће, ако му је годе рален, или ако је једну чашу преко шнак поља, на св јаду а селу, удешивати и пребитати се, да му само не падне годе о тле.

Кад сам оно 4. Јула 1853. јавно на манастира Фојнице кроз Шумању у Бусовују а Тршић, да се пројоко код Вла-

дичи и Паавки кроз стеновите кланце са грозно оштрим сани-
туцима, а с leve вада стена увретен у дубину, она мали стени
богати коња то ће се пресавати и нагута дежим телом на
десно и лево, како да неби јачања на лево добио превагу и
сврхало се у повор и јабуку.

Арабска коња Анеза соје, у пословаца су већ као перна,
споме геси и целој породици одана и верна створења.

Беглар штаби аустријски налетан Гостеб, имајуше
1849 године такве арабског биљкаа благодарнице рни. Најси
стадије после битке на Темширау северно од Арала, све ово-
јана навалерија. Једнога дана прати се биљак кинетану спунде
кућа бс гесе. Два дана чекаше, неби да налетан дошло. Нема
га. Досети се један друг, знајући, како је одан био ждрепач
ономе газда, на поћу с њиме, спунтајућа га један порак напред
те их узведе у високе кукурузе; те даље и даље. и сво најбоње
налетана мртпа, од колере пресвицуо.

Брат налетану, овицр у Јеникуру, причаше ми б: ждреп-
ачице на хтеде ватше окупати зоби или сена. Кад год га ноу
году у стаја помиславо, а он би као човек, дубоко уздахнуо.
После четрнаест дана туговања за гомом умило верно живице.

Ја сам 1848 год. за прву своју битку добио белденју
арабске соје из ервеле гроца Пејачевања и Руми, моју „Ласту“
од патријарха Јосепа на пољон.

У свима биткама само сам иу јашно.

Кад сам имисмо на дан 21. децембра 1848 битку на Пан-
чеву, бине непријатељу целу своју војску довео са северно за-
падне стране од села Јабуче, и поставио у убојном строју на
лешине између друма, што иде на Панчева у Печеву и у Ја-
буку. Га стаја за коњу на кочица варио од те стране на друму
у Јабуну виа редете, у којој стајаху наши шест топова и одра-
маваху местом огњн на противника. Ја сам ово место изабрао
пјер са њега имадо у виду не само небу познатиу противнику
и свако његово кретање, него десно и лужно нашу предну
војку линију чин: до црњепског друма, где је Кипшани са
својом војском стајао.

Моја „Ласта“ у највећој пуцањави шпавд није се мајла
с места.

Ал данас, на један ма поче ватрваше да иде.
Ја још не могу то допустити, до чем губим из вида нашу
убојну линију, те ју нагоши на старо место. Ал она спочи
натраг, и у том тренућу прелети непријатељске граната у
вишину мојих прса преко оног места где сам мало час стајао,
удари лево узвине у плат и обори га. Преласавала се онисног
моју верноу белденју, и она спочи у дојри час назад и сине
своме геси јашно.

Срвот гом, немарљив према свог маршичета нема право
искати, да га ово воле, и да му је верно. Има у Хиндостану
једна пословица:

Тера селан спод претом шпешине претовареног товара
по сакрићу: магаре, што наш народ и данас у Херитговани
ту реч има: прела се. Ал ево јуре за њим дојучиц. „Вегарио
живице моје, ево лопов!“ вине гомс, „нашто да белам,
одговорити товар, горе ми на код њих не може бити но у тебе.
Моње хране, а вине батина неку ни код њих добејати!“

У Срвски Карловци имајуше ондашњи газда човек Лева
Колобарши добротворни познатиога тамајца, а преко у риту битку
са лепом трапом. Превео коња у напу, укочен га, и сад се
праћа на скелн кућа својој.

Кад једн дорвд, да му гомс оде преко Дунава, а он почи
рамучати за њим к Дунаву, и загази у улави се сврото ваљусе
у жупца за гомом, Тимар у кућа гомсиној њему је слајде но она
трава динна до жупца.

По ово неколико примера видимо, да и дивичке има осе-
ћаја за миланост, благодарност, за верност. Даве да има осе-
ћаја за предсавану онисности. Да наведем још два примера:
нако живице уме да мисли, и уме да буде лупало.

Кад народни посљаник беја год. 1879 у Карловцима, и
код истог Лева Колобарши на стану. Зорон сам овајад устајо
у то доба пушташе се прасад на утрину на напу. Налети
у ноћне седан леви прасад, беху већ наизма од оног аду-
гаљског интелеге соје. — Валоче пуно обарино крошница са
густим пасовом већ спремно, да се за пут мало заљубе. Ал
ниси се један лукава и најиројрадијавији међу њима на леже
позљки је ту у ваљов, покочио храну аснод себе, на поче са
оној на динне да једе.

Она шесторо нигде да њу места, да они једу. Сад се
као по некој нередби поделише, по тројина на свакој страни
ваљова, подмеуше своје друге ваљусе као овине аснод оног
прождранија, па мануше као на команду у вис. Излети онај
у вис, окочну се у ваљуду око самог себе дужом као око
око острвине, па асноу о ваљуду, да јенице. — И сад поротни суд
наш шест сложико прождраше сав доурак — а седмом разбо-
јичицу, не даше, ни да приступу. У Бечу стоје у подне тешка
лишарена кола поред мојих прозора. Кома, они високи, тешки
пшарски, треба да се хране, коцајани ставио пред ња валов
на козама; тај валов је дивичком у среди подељен, за сваког
коња особите јако. Добине сваки своју лоб, а коцајани лоб
у врму, да и он руча. Од оба кола онај од браде беше на
оба ова слеп. Кад год ће он пуна уста зоби узети, а он дигне
главу у вис, па жабаје, тај трајући онај од човека брже тури
подирије у одељене свога суседа и зграби, што вине може,
туђе зоби; а тек што вида, да слепи спушта главу, да узме
даше пуна уста овен, а он пређе у своје одељене, и гривца и
чипи се и невест учмењеној краћи, док ту крају не поствора.

Живине има и осећаја за учињену му неправду и суропност
и неправду. Ко га дира у слабине и у врба у доба кад је
он на јасла или над има о глави зобиницу, тог ће хтети ноу
уједати, како га смотри. Пре коју годину у олашћем циркусу
уједо вичаче врло добар, разуман коњ локрајина другова у
леђа на смрт, а зато: јер га је локрајина код сваке прилике
заједо, заларирао и дрвљиво, мислећи да то његова локрај-
јашна улога наиспује. Коп је губио те уредје, и једном згодом
кад је локрајина с леђима стајао пред коњем, кад га зграби
и уједо. Човек за неколико часова надахнуо.

Ал сад за наведено пример трајачне благодарности од
стране члвеческог народа према своје добротворности. Наш дичи
пјер Јов. Жипановић у Карловцима зна ће подобно арца из
пчелина живота: Наутичан Биштер невао кључу са насловом:
„Аушован живот жутовачки“ и прича нам међу другим и овај
догађај.

У Инглеској живљаше богата једна госпођа, која са вели-
ком миланостиоу неговање и одгајиваше пчеле. Прихватио је
падргадала своје хранењене. На почети ју могло да буде, она
нијад није ваљала ме из кошица, већ је сам, пољико су вредне
пчеле лети себе наеле, оставила преко зиме, да се могу преко
зиме, да се могу њиме хранити.

Умре њана старатељка и добротворка и гле при погребу
њеном облатине ројеви од пчела сандук и трајине до гроба
своју милу запштитицу. Код кошица беху остале само њуине
страже, да чувају њано насељене.

У Бечу 1. Марта 1895.

Јов. Стефановић-Вилоски

НОВУ СТАВНИЦУ ЗА ИСПИТИВАЊЕ ЖИВОТА И ПРИРОДЕ ПЧЕЛА

Основање ове године теоретички васпитан пчелар г. Вла-
димир Писарев у округу кашинском, у туљској губернији, Вла-
диан стара вари од лица, простране лице освелне за ту це-
ларина мелодиснон биљкама, даше велике милане чина онај предео
особито удесан за пчеларство. Пре дужег већ времена отворио
је Писарев учбене кулрво, које трајаче од краја маја до 1. јула,
које су посетили силне године общино 368 осемских учитеља и
учитељана. Теорију и праксику пчеларства предаде сам Писарев.
За богатању и ваљавију најући су већ 2 учитеља. Посло у
пчеларству, у вољави и у банћи па вељ, као и теоретичко пре-
давање мелују се и трају од 6 сатац, из јутра до сунца за-
пади, када су се већ прелее пратле у кошица. За теоретички
посло устављена је пространик арена зграда пред пчеланском,
у којој се налазе све ствари потребне за учење. Друга зграда
служи као испитна станица.

Осим једне веће дворане налазе се овде још две мање
салона са три собе. Две собе служе као лабораторијум, треба
као стаја за лаборанта. Ове године били су на станици осам
солетаника и асистент зоолошког универзитета г. Г. Кољеш-
њанков и г. Ц. Грее из Берлина

Г. Кољешњанков запљам и студира анатомију пчеле и већ
у овом предмету ивишо много што ноу и поправно много разних

НАГРАЂИВАЊЕ СЕЉАЧКИХ ИМАЊА (ГАЗДИСТАВА)

погрешна. Има одле доста материјала у печнику, осим тога дао ми је г. Псарев неколико копица и диспозиција. Осим студјаја аналитичке пчела.

Завиња се Кожењиков објасњењем питања, дали младе пчеле или својим сопственим матомом или по примеру старих пчела хватају се овако усавршеног поела као што је грађење поштита и других ствари.

Кожењиков ће доцније објавити резултате свог студјаја, али ја за сад може се рећ у напред издати, да прасталице матона кад пчеле имају право [т. а. да пчела млада ради по сопственим матону]. Пошто има савишта да се испитива вод пчела, имаће старина доста материјала за много година.

Составише преминала, да ће инабитати једног хитичара за испитивање меда и асена.

Из Нар. 1.º право
Ј. Зд. Раушар-Жуборјд

Хмељ буквосни садржаи:

	у 100 грама:	у 190 грама сувог хмеља (при 100° С)
Етеричног естракта:	12-6712%	14-1663%
Алкохолног	6-9043	7-7718%
Свег естракта	19-3765%	21-9381%

Осим тога неколико пута изкушаву у поли и паћено воденог естракта 26-6430% или 29-7882% на суви хмељ рачунају.

По овој анализи, која најпеште нам показује вредност хмеља, видимо што смо у меканичком испитивању казали: Да се може сравнити са хмељем најтежим треће врсте (kreiswaage), само да нема толико песка и депела.

ЗАДРУГЕ ЗА ГАЈЕЊА ГОВЕДА

Као и у другим аустро-угарским и немачким покрајинама, тако и у моравској пристојноје је у велико образовану задруга за узгајању говеду и државне благородних бивола ради побољшања домаћег говедарства. По Oesh, I. Woehbl. наводимо овде основне њихових правила.

1. Набављају се благородни бивои једног одређеног правца одгајивања и ресе за рачун задруге и посредством нарочите комисије задруге. Новца за то позајамује се из једне Рајсвајроне задруге штедњу и позајмичу, којих има шест свуда, а годишње јој се плаћа само неки мали интерес. Кад се бик прода, онда је обично потребан неки доплатак, који се подмирује из резервног фонда или разрезом.

2. Бивове хране само чистим осном, сеном и осталом сувом храном по тачним прописима, искућујући ширитне адрожане („шлепс“), мекшице, прекрпу, реице резанце и зелену лиљу. Над хранењем се води строг надзор. С особитом се бргом настојања да се бик у своје време навикне на превање или да се бар редовно сваког дана креће на испушту. Чувају бика који га храна и негује плаћа се на годињу 151 фор. а. вр. и како на једног бика дован највише 80—90 крава, то издржавања бика стаје по 2 фор. а. вр од једног женског грав. Јер је потребно платити и обебешје бика, рачунавати и издати задруге а и неку малу суму на резервни фонд.

3. Поједине задруге с једним истим правцем одгајивања задругу се у сресни савез, који има омет за задатак да наводи порекловну нису, да раздаје награде премеза, да приређује изложбе и изведе одобрани грав на изложбе илпан среза, и да се у опште стара о вредности и гласу прилопа...“

На оснивању и деловању ових задруга већинио учешу путни пољопривредни учитељи; они објашњавају правила и раздају одмах готове обрзоце за лакше археше појединих послова у задруги. Очекује се и државна потпора, а она у једној држави гав се води обилно рачуна о интересима приредне извесно неће изостати.

Читаоцима нашим познато је, да је наше Пољопривредно Друштво расписало многе награде за напредне радове. Од тих су већ неке издате, а многе стоје још неиздате. Тиме се хоће, да се и код наших пољопривредника изазове савршености рад, и то за сада у појединим групама рада, али и у једној привредној групи. Овај поступак друштвеним заслугом општу пажњу, и на привредницима је да се овом обилном помоћу друштвеног срцења.

У неким земљама пољопривредна друштва иду још даље. У циљу да техничке усавршене узму места у целом пољопривредном раду на једном сељачком добру пољопривредно друштво у Познанској (Немачкој Пољској) расписале је награде на унапређења дела сељачких имања. Ми ћемо извести текст овог интересантног срцења.

Награђивање — премирању — целокупног газдинства био би циљ, да се с једне стране — изгледом на одликованије које би се добило, и материјалу вредности награде, као и светима које би оцењивачка комисија дала, освоји привредници у покрајини познатијом побуду на рационалноје пољопривредни рад, а с друге стране да се посредством оцењивачких комисија нају имања која би се у појединим приликама могла огласити на угледна, а тачним описом истих у свима појединостама да се добије један важан исторично-статистички материјал за оцену доцнијих промена у начину рада и у економским односима, а према осталим привредницима да служи као потстрек и поттицање.

За награде плаћаће се преко познати и прево пољопривредних Друштва сви привредници који могу конкурисати. За једну годињу расписује се шест такмичења, и то за округе: 1. источну и западну Познанску, 2. Шпрод, 3. Вршен, 4. Вонгрови, 5. Зини, 6. Варшин. За свако такмичење се одређују три награде: од 300 200 и 100 марка. Није испућено да се, ако се потребно унаже, споје по две награде. Такмичења се могу: власници сељачких имања или запосленици ових имања, која не превазо величину 50 ха, изаб, ако је аралт већи, да се не плаћа пореза више од 600 марка. Осим тога такмичара треба да живе на самом имању и да им је одбављана овога главно занимање.

Награда се простире на целокупан рад на имању. Према томе неће се награђивати само посебне радње, него ће се све основне гране које улазе у састав привредне доживотне имања и учешу на његов приход подједнако и обнор узети, па ће се с тога гледишта наградити релативно најбољи рад. Добра стока, добро уређење стаја и унутро поступање с љубуретом, ако се илани испућног негована њива и ливада, исто би тако мало одговарало погодима, као год и над би било обротно, јер ни у једном од ових случаја не би добит био онамак као што би треба. За добит је меродавно исто илгане показу. Но на форуму рачуноводства не треба ниједно полагати. Довало је ако беште, које на сваки начин служе тачкоје као мерло илгане гениције и марамитости такмичара, могу дати уверење да се рад рентира, односно да показу и у коликој мери.

О наградама ће одлучивати комисије, које бара управна пољопривредног покрајинског друштва познатијом. У комисије улазе као чланови и путни пољопривредни учитељи доживотни среза као и два члана из реда мланих привредника. Комисије ће обнор у јесен сна ова имања која се буду пријавила за такмичење и испитивање ће упитати, ако буду каике мие, да на упућан начин изврше исправке. Друга преглед биће илгане лета, пред излет. Тада ће се успех доживотнио угарити, и при томе ће се нарочито обратити пажња, да ли су пређе обнорже мие и испућности доволна у рад.

При оцењивању имања која се такмиче треба поглавно имати у виду ове прелжете, и вредност њихову издржити у бешкама (поенима). То су:

1. Културно стање земљишта, имања, рачунајућа и ливаде 30 поена
 2. Извршене исправке на њивама и ливадама 25
 3. Правичност у радовима на њивама 25
 4. Воћарство и градинарство, пчеларство 30
 5. Сточарство (раса, негована и хрпање стоке) 60
- Она се рачуна на говедарство 40

и то за неговање и хранљење	15	поема
за праван одгајивања, с обзиром на произво- дњину заједнички праван за цео срез	15	"
на одгајивање волова и употребу крава у раду	10	"
на осталу стоку (коње, свиње, овце и козе)	20	"
6. Приправљање љубрета (руковање са стајским љубретом, спремање коштаца, осова и т. д.)	50	"
7. Макобрство и кућни ред	30	"
8. Стане зграда	15	"
9. Стање привредног инвентара	20	"
10. Онште стање гадљивања, с обзиром на ра- чуководство и ренду	25	"
Свега	300	поема

Додата бројеви показују замишљено најповољније стање дотичног предмета. Ако се у прегледу пође да је испод тог стања онда ни се безаки одговарајући кажи број. Збир поема даје мору између два имања која поштуришу. И имања, која по оцима не добију вишаке 200 поема, не могу рачунати на праву награду; а за другу и трећу награду изнесу се најмање 100 поема.

Путном полупривредном учитељу који се комисији придаје веће дужност да потаконо спреми оне имања и да га комисија преда, која ће га по том предати упрани покрајинског полупривредног друштва ради предати јавности. Ако би власник имања изјавио да се оне не изјасни на јавност, може се од тога одустати.

Награде се изајду одмах чим се упрани централног полупривредног друштва навестаји преда*.

— — —

КАКО СЕ ПОСТИЖЕ РАВНОТЕЖА У ПОРАСТУ ВОЂАКА

Да сиви делови војке расту подједнако, нужно је пре свега увести на неки начин, да сокови круже подједнако кроз све делове војке.

Сопливи, као што је познато, теже увек да се попиу у врхове војке, те отуда, ако на ометање таквог кружења сокова не би изаšli главни средстава, била би као неизбежна последица, да би се дошло хранљиве гране а нарочито доњи делови војке, и они би се зато постепено гуњали па напред и унизашу. Теме би се свалало попариво а облик војке, због чега ни војка не би могла давати оне користе, које је од не очењују. Да би овој нагоди могли докопати, нужно је дакле да знамо, на који би начин могли изменити природни колоктн сокова и како да их приморамо да у довољној количини хране и оне делове, који би према месту где су, морали закрмљавати па и са самим прометом.

У данашње доба највише се пројезу са свога светог формирана војка Никола Геше управителу војарско-политовињско школе у Штутгарту, и он, да би постигао равнотежу у порасту војка, предузима једно или више различних средстава.

Да би се наши љубитељи војака могли користити искуством и радом тако признатог војара, износимо овде сва она средства, која за поменути циљ употребљава војар Геше.

Тавних средстава има 13 на броју, а да би нам свако било што схватљивије, потрудићемо се, да и свако што боље објаснимо.

1. Латорести бујног раста треба орезивати крајем јуна до почетка слабот раста. У колико је већа разлика између њих у порасту, и толико се и бујније делови морају крајем орезивати.

Као што је познато, лишће има ту особину, да извлачи сокове, у делове на којима се налази. Отуда, у колико која војка има лишћа, у толико ће се на њој бујније развијати и латорести и младари! А из овога онећ излази, да ће се делови бујног раста ослабати, ако их према јачини млазовга раста сврхотно више или мање. Сврхањивањем бујних делова узимају се јачови пунозаци и спречава се развијање лишћа, које би

потерало из тих пунозаци, те зато и сокови на могу да струје (круже) у истој јачини као и раније, па је з тога а пораст тих делова приметно слабији.

Ако с деловима слабијег раста уради противно, т. ј. ако се оставе да буду што дужи, дивље ако се што мање скрате, онда ће се тиме издржати велика количина јачових пунозаци, на којих ће се касније развити лишће и младари, па ће лишће одвлачати сокове у горње делове, утицати, да се младари бујније развијају.

2. Слабијим деловима, ваља додати узсправници а јачим, косији правци.

У колико су узсправници латорести и младари, у толико ће и сокови кружити кроз њих брже и лакше, те ће се отуда морати и бујније да развијају. По томе, ако се усрчава слаби латорести и младари, онда ће сокови протачати у знатној већој количини, па ће се зато и развијање развити и пунозаци и лишће на штету повезаних делова.

3. Сви непотребни младари морају се што пре уклонити са делова бујног раста, љубитим, такве младари из деловима слабот раста треба чувати по могућству до дуже доба.

Пораст војака биће, као што је наведено у толико бујнији, у колико која војка има више лишћа. По томе, ако се са делова бујног раста уклоне сви непотребни младари, онда ће се умањити количина лишћа на тим деловима, па ће се тиме морати и пораст да ослаби. А ако се обратво издрже непотребни младари, онда ће се изапати, да сокови пробује узнатно већој количини, па и у случају, кад наступи дуже, да се наведени младари уклоне, онда ће се сокови лакше одржати, јер су се већ навели да праве пут до тих делова.

4. Сврхањивање (пансованје) бујних младара мора се предузети по могућству што раније, и обратво сврхањиве слабих младара ваља извршити што касније, а међу овима скривити само оне, који су на таквом месту, да се не могу снажне развити, или су тавни, да ће од њих постати млазови („водоци“).

Зависаном прохпа бујних младара, издржана се пораст за неколико недеља, а тиме делови слабијег раста, који се не сврхању, добију толико времена да се опораве и у порасту изјачајате с деловима бујног раста. Овава радња има, као што се види, за циљ слабење пораста, а издржана је значајна за појаву родних грана. Да није сретљива којима се у порасту ослабајују поједини делови, онда нам не би било могућно да произведемо војке правилнога облика оживене родним гранама, за тим, да такве облике одржимо, нити би смо били у стању да утачемо на природу војака, т. ј. да их нагонимо на раније рађање.

5. Латорести и младари на деловима бујног раста треба по могућству довати (намазвати) што чвршће, и обратво, латорести и младаре по деловима слабот раста оставити, да се слободно развијају, и довати их једино у случају, ако се бујније, да их остар не очине или ако не расту у жељеном правцу. Већовине се мора вршити сваког изјавља. Латорести и младаре на деловима слабот раста, треба довати што касније и што овлажније (слабије).

Везивањем (пансованјем) инр. војка у облику шмалара која је дуж зида и т. д. одума се деловима бујног раста изадух и светлости, а ако се јачи вежу, онда се усправља још и кружења сокова, т. ј. колоктн сокова не теће правилно. Међутим, доњи делова слабот раста, који се не вежују или само олашк вежују, потпуније се живаје кружење сокова и тиме и циљово брже развијање.

6. Да се појачају латорести и младари, треба на пола свитцелара изнад места одакле избујају, начинити азвек у облику полумесеца (—) или под углом (X) и обратво, да се ослабе, онда такве азвек начинити за пола свитцелара изнад места одакле избујају.

Радња овога предузима се врло често на гранима, латорестима и младарима слабот раста. Параном сонних сулова изнад места где избујају гране, латорести или младари, реста се природни колоктн сокова, па не могући да се пену у истој правцу као и раније, узму други правци, т. ј. испод засека, а тако утичу, да се ти делови боље развијају.

* Латорести су производљивши младари, па којима нова лишћа, а младари су оводојини латорести с лишћем.

е тога, што се такви делова знатно слабе треба га ређе употребавати.

Засек се прави или багтованским пожем или тестерином. Прво оруђе употребљана се за пољке које нису старије од 3 године, и у талом случају засек треба начинити изнад пулоза, гране и т. д. па било у обичну полузенаца или под углом. А ако пољка има више од 3 године, онда је боље употребити тестерину, јер се њоме не прави гладак засек, већ се изадује талпа дрвета. Због чега и рана теже зарастају, него кад се на овај начин употреба багтовански пожеж или слично оруђе, и у сваком случају, треба свакад и правити засек под углом.

Дубина и ширина засека управља се по циљу, који се жели постићи, по как правцу ваља, да засек ваља у толико дубље и буњачу да захлади, уколико је спажинија део који се жели и потпомаћи у порасту. Кад се засек прави багтованским пожем, онда је обична дубина и ширина засека 5—10 см. Засек треба правити само на јачустанци пољкама и то у добу, кад прелазе јави младеви, даље у марту и априлу. На поштивани пољкама не прави се зато, што се њима у највише прилази прозурити смолодом, т. ј. бовез, која је, као што је познато, доста кожна по ове године. Засек се треба правити казем носом, као што то неки ради, да би таме тобож потпомагли брже срашћивање.

7. На осима трамља и вршним летарницама слабот раста треба засеки, заварати нору до бавке по целој дужини њиховог, плашки при том, да засек отиче на 2—3 см. испод места обавне пољае.

Паремик овим олакшава се ширине коре, а с тим и пораст непараних делова у ширину, а употребљана се успешно и код јачустанце и код поштивачког воћа.

8. Са слабих трава ваља покрити их или сеном или плодом, а на трамља брњи раста мастроту подржати све или највећи део.

Род, као што је познато има ту особину, да из жила воћне изваљаче сепове и оне употреба за свој пораст, једраче, ти по томе, уколико је више плодова на грани, у толико ће се и грана више ослабити. Зато ће у случају, кад се с грана слабот раста поново род, сепове, које би род употребио за своја развијање утршати гране за свој пораст и на тај начин потпомаћи у порасту.

Свакад, кад се за појачавање појединих грана лише употребљава ово средство, треба са слабих полова укљонити црвотеле, чим се развије, плашки при том, да остану црвотеле, јер би се иначе невоља могла ширитији онда која су у њиховој основи (бавци). Радњу ову треба предузети и код јачустанце воћа, јер се код овог воћа вршина пулоза на продуженима грана претвара у цветни пулоза, те се у случају, кад се цветови не би уклањали, не би могло извршити ваљано продуженима грана, и релак је случај, да се ове гране као што треба развију, кад се цветови на њима залже.

9. На деловима брњи раста треба савијати извесан број лишћа, изваљачи по средини тих делова или још боље, савијачим лишћа на пољовину.

Кад се извесна количина лишћа остави с пољовином њихове лиске, онда се таме смањује њихов утицај и исто време спречава да сокови не круже у развијој јачини у делове, на којима је такво лишће. У којој је се мери укљонити лишће с пољова, то зависи од количине слабих делова који се желе појачати, али је најбоље, кад се ово изврши на млађарима на којима има појачавање лишћа.

Многи пољари препоручују, да се за овај циљ повлажу целе листе, т. ј. да се издржу само петљале. У таквој радњи чувано је извесно добро постепено и кад што млађи број лишћа јер значај може бити од врло штељних последица. Уклањачи лишћа могу се сокови потиснути и таме изваљити поља неких болести (рак, смолодом). Сем тога, највећи број оних који је у основи потешкама укљоненог лишћа, не може да се исхрани како икад, због чега закрпавање и у поступајућој години теже се развијају. Да би се ова штета svela на мању мору, и до би се постигао исти резултат, најбоље је, ако се у место лишћа воће би се кедало, скрива за два пут већа количина лишћа.

10. Делове слабот раста, чим се на њима развије лишће, треба подржати раствором зелене (пожожане) талаче.

Растор зелене талаче (на литар воде узети 1—2 грама ове талаче) унесе лишће, па се на тај начин ослободи, да

живље ради. При савом прескању треба узети, да се оно врши кад је обично или по лахоту сунца, јер ако се изврши на привети, онда тежино испара пре но што је лишће ушине, а често вама и да лишће претвора па се да сорижа.

Ово средство употребљана се са успехом и противу муштити, с том разликом, што се у овој прилици не прави само лишће, већ се и земља захлади, и то на местима (у обичну вршну) где највише највеће део порезованих дрва или савијача (на 10 литара воде узети 25—30 грама зелене талаче).

11. Кад се таје воће у облику шишара, онда ваља слабије делове подржати од зида и обртно, омаме придржати делове брњи раста.

Уклањајући слабе делове од зида, доводимо их у пољажу, да изваљу и светлост утиче на њих са оних страна, и с тога, што су ваздух и светлост чистија, која потпомажу јачину дрвета а с тим и радњу корена, то онда и ова делова расту делово брњије од оних који су у мању, т. ј. који су изложени ваздуху и светлости само с једне стране.

12. Делове брњи раста треба у пролеће засенити кровом који је широк од прилике за 50 см.

Засеном, олауана се деловима воће извесна количина светлости и сунчаних зракова, те се таме за основа који су поменути у тав. 11. ослабљана и пораст тих делова. Средство ово употребљана се поглавно код бресана и њиме се постиже одражане равнотеже између свих делова код воће која се гаје у облику шишара. Ну ипак, таква средства треба употребити само у случају, јер се на засењеним деловима може појавити жутица, те зато и кад се таква радња изврши треба узети, да се кров уклони, кад млађари израсту за 10 см. По потреби, ово средство може се предузети и у јулу, и у том случају на деловима који се желе ослабити у порасту, кров треба држати од прилике за 14 до 20 дана.

13. Преди сваке слабе гране ваља посекити младу шиљу, па, чим се прили, придржати је (абхуктирати) с таквом трамом.

Овај је начин нарочито погодан за подмањивање и ошпањивање грана код пољва које се гаје у облику палмета (шишара). Чим се казем прили, онама одговоре подлога приводини грана или млађари и ову количину сокова у којој раније осукуваше, па се на тај начин код воће у облику шишара спречи ширитијачност (келавност) грана који би се поваљала раније или касније. Кад придржана грана додого ојача, онда испод оваквог места ваља одсећи доволно и укљонити је.

Средства су, као што се види талпа, да их сваки љубитељ вољва, може извести и њима се у прилазима користати. Са такв пољва ни их прилазијемо читаоцима овог листа.

НАПОМЕНЕ О НАЧИНИМА ПОДИЗАЊА ШУМА.

Шума, као што је познато, може да се подигне на два начина: на природан и на штетачки.

I

На природан начин шума се подигне, кад се сеча дрвета узети тако, да врло сема са родотога дрвета, семеница, пахле и ту шља, или кад се сеча како треба и у своје време изврши, те да из посечених палела и њихових жила, најбољу јави и добри изданци.

Не узимајући у обзир подизање шума изданцима, које се предузима у подмањивању подизачки шуме и делов дрвета у средњим шумама, подизање шума на природан начин, може да се изврши: чистом сечом, постепеном сечом и прибрљном сечом.

Чиста је сеча таква, код које се посече свако лишће дрвине у шуми, т. ј. земља са свим оголи, или код које се остави само нештати број дрвета, да му на каква обнара стоји сине доде, доде се на тој пољвини сеча поново не предузме.

Постепена је сеча таква сеча, које се не предузима у једно исто време над свеколиким дрвемом у шуми, већ поштено, т. ј. мало по мало. Прва сеча предузима се у јулу, да дрвине добије што више светлости, те да што боље роди и да се земља припрема тако, да семе, које ће онасти, може да

клина, а остале су сече у погледу, да се младе биљке заштите од спољашњих штетних последица. Сеча се унешана према потреби подмлатка, т. ј. да ли му је још потребна заштита, или му је пушка светлост у већој мери.

Пробрира је сеча она, код које се сеча дрвећа врши без икаква реда.

II

На нештачки начин шума се подиже, кад се извесна површина земље засеје или засеви изабраним врстама (сортама) шумског дрвећа.

На овај начин, на било којем или сабелом, преузвима се подизање шума по правцу пољопривреде, где шуме није било или где је она искрчена, а често се употребљава и у ретким (старим) шумама, кад се земља жели да закљони од атмосферског утицаја, или кад се подмлатак не може да заснује на природан начин.

III.

Ако се међу собом сравне оба ова начина подизања шума, онда сваки од њих има и својих добрих и својих лоших страна. Тако:

1. Подизање шума на нештачки начин, бољи је од природног начина онамо, где су повољни климатски односи, јер се пошумљавање може да врши брже и правилније;

2. На овај начин, могу се боље подићи мекшеће шуме према местним приликама и боље добити жељена густина, него на природан начин;

3. Могу да се употребе највећи и најлепши, међутим, кад се шума подиже на природан начин, онда се највећи не смеју крчити, већ се остављају да на њих потерају изданци за изданицу шуму;

4. Овај начин може да се употреби и тамо, где нема никаквих шума. Затим, где се жели, да се произведу друге врсте, где је земља таква, да онамо семе не може класити, а где се стара шума састоји из перодног дрвећа или талог које не може дати толико семена, колико је нужно, па да се шума подмлати на природан начин;

5. Могу се за коју годину сејати и по њима ратарски усеви, а то није никако могуће, кад се шума подиже на природан начин; и;

6. Штете приликом сече дрвећа, далеко су мање, него код шума, које су подигнуте на природан начин;

Обратно:

1. Подизање шума на природан начин, јестивије је, од подизања шума на нештачки начин, пошто у почетку са свим или бар највећим делом отишавши тропикови ово сејања или сајења шума. Истина, та отишавла не остаје произвођачу шума увек не опорена, јер је сеча такве шуме, због већих тежњова при обради и транспорту дрвета, обично спуљна, но сеча шуме, која је заснована на нештачки начин;

2. На овај начин може се добити већа количина и дељавих сортимата (дрва за грађу, даске и израђиваних крушница и стипље), јер се дрвеће које се добро развија, може задржати и после сече за неко време, без штете на подмлатку;

3. Закљачају се боље и оставае врсте шумског дрвећа од штетних утицаја прилике и позних мразева (бујева, јева и смрча, те се тако на врло јетан начин дозав до пушке засене;

4. На пољоцајима, која су изложена ветровима, прилици итд. и где није удени климатски односи, може се полесном сечом олакшати и после тежино пошумљавање, јер ће тада старо дрвеће закљачати подмлатак од спољашњих штетних утицаја, док подизање шума на нештачки начин, често не исплада повољно за руком на овим местима, ако подмлатак није засењен;

5. На припањати и стрменом местима, у мањој је мери срињаве и одривањање земље, кад се шума подиже на овај начин;

6. На коровањим земљима, може се задржати и нешто корова, да земљу засељава, па икак да се нема бојазни, е ће корова можда битице да гуша; и

7. Гав се шума било из климатских или хигијенских обзира мора непрестано одрживати, тамо увек боље одговара циљу подизање шума на овај начин

— Отуда, пре него што приступимо пошумљавању каквог земљишта, ваља да смо на често с тим, на који начин ваља да приступимо пошумљавању, и ако је таква случај, да се у томе може чинити избор, онда ваља да употребимо онај, који је лакши, бољи и јетивијај. који даите има више добрих из лоших страна.

IV.

Ако смо се у погледу шума решили да подизање на *природан* начин, онда у тоу случају, ваља да имамо на уму ово што иде:

1. Подизање шума чистом сечом, спада у најјетивије и најпростије начине, али води циљу само онаа:

а) ако се сеча врши у узаним пругама (на скоковима, ако се шума састоји из тавих врста које могу добро успевати без засења, ако су врсте такве да им се семе може далеко разнејати (јева, бор); и, ако је земља тих особина, да се после сече неће јаво отравити;

б) Ако у старој шуми има подмлатка шумског у довољној количина, који се сечом и транспортом дрвета неће оштетити и који је таква, да неће страдати од позних мразева и прилике; и,

в) Ако се подмлађивање врши изданицима из шањева или млати.

2. Подмлађивање шума постепеном сечом, може се користићу да се употреби у свима оним шумама, у којима и родног дрвећа, семенила, и где земља није посуна и коровања, али је ипак отекано произвођење и чување подмлатка из оних, врста, које трајају од олује и ветрова, или из оних, које не могу да подносе засењу или прениравање од семенила да због тога ова сеча, често не може да одведе жељеној мети.

3. Подмлађивање шума *природном* сечом није удесно с тога, што шума добија различне експлозе и неједнаке је старости, а с тога, што је у таким шума обично због оне сече и повећи губитак и проиратилу дрвета, и што се земља јавог поторшана, не препоручује се за велике и веће шумске просторе, већ само за мале и оне, које су на таквом положају, да се могу подмлатити. И онамо, где се земља мора непрестано одрживати под шумом, било то због сиправа и одривања земље, или због јавих ветрова или хигијенских обзира, треба употребити ову сечу, јер кад се она одривава у добром стању, онда се само помоћу не може понајбоље да закљони земља на таким местима, и да се најбоље регулишу атмосферски утицаји

4. Искуства су показала, да подизање шума на природан начин треба употребити:

а) У старим шумама у којима има довољно и здравог подмлатка, који се сечом и извоом дрвета неће оштетити, и, који је тих особина, да се може развијати и у слободи, т. ј. кад се старо дрвеће одсече и уклони;

б) Кад се подмлађују такве врсте, које у младости трчаје засењу а заштиту (бујева, јева, смрча);

в) где је клима каштра (сурова), затим на местима која су изложена хладним ветровима, где је нужно да је земља из буји каштра узроча непрестано под шумом као и на наменитом земљању, где га ипак сејање или сајење било јаво отекано;

г) У крајевима, где је осукуица у радној снази, где се не може да добије потребан број валјаних садница и где су скупе саднице а дрво при том јетиво; и,

д) Подизање шума на природан начин, мора се употребити у изванчаним шумама, и средњим шумама да дове прилике и кад се врши *пробрира* сеча.

5. У погледу употребе сече, према наведеном,

а) *Природну* сечу ваља предузети у свима оним приликама, које су наведене у 3. тачки овог одељака;

б) *Постепеном* сечу треба предузети:

У прилици, ако месне околности исуу такве, да се земља мора непрестано одрживати под шумом, т. ј. ако није такав случај, да се *пробрира* сеча мора употребити;

Кад је дрвеће од оних врста, које имају тешко семе, или које у младости трчаје валтон и засењу, које естар не може лако да штети и ако у старој шуми нема подмлатка у довољној количина;

— Кад се не сме да оголи цела површина земље; и,

Кад се тежи производњи дрвета за даске, јер је у том случају дрвеће у најбољем склоњу, због чега се мање грана, те вато ина и мање чворова.

в) Чисту сечу треба употребити:

У старим шумама у којима има подмлатна и довољно количина и који је тавад, да се у слободи може развити;

У шумама, које се састоје из таквих врста које имају дugo семе, којег има у изобиљу, а при том је земља таква, да ће се онопло семе боље проширати. Ни на у оваком случају, сеча се не сме извршити у широком пругама; и,

Кад се подизку изданаке шуме.

V

Ако смо се обртно у подизању шума ренили за подизање на вештачки начин, онда претходно треба да уочимо добре и лоше стране сејања и сађења и да знамо, кад која начин треба да употребимо. Тако:

1. Сејање је јединије од сађења у оној прилици, кад се не обрађује цела површина и кад семе није скупо;

2. На каменитим земљама лакше је извести сејање по сађењу;

3. Кад се подизку такве врсте, које су у младости подложне болестима (бор), или које дубоко пуштају у земљу срању жиљу (рост), сејање је боље од сађења, и то у случају, ако се сађењу не може да покоси нушта нажал; и,

4. Кад се сеје, онда се добија снажид неки сувинах у биљкама, које се могу пресадити и на друго које место.

Обратно:

1. На влажним и нивелирним земљама и онима, где је земља подложна нивирањању и где се наплати многим коровама, сађење је сигурније од сејања;

2. Врсте шумског дрвећа, које у младости траже засену и заштиту (бузак, јела, смрча), старају много, па се паредиче места, могу најбоље поштити сађењем;

3. Поправке у култури и подмлатку које је заснован на природан начин, могу се с добрим успехом извршити једино сађењем;

4. На овај начин најлакше је извести мешање породних врста и с бољим успехом може се подићи женева шума, него сејањем;

5. Сађење оних врста шумског дрвећа, чије семе не може лако да се очува (смрча, бузак, јасен, јанор, брест), не зависи толико од године кад ће семеница довести род, као што од ове зависи сејање;

б) Сађењем се има нека готовина прираштаја, да с тога и саднице брже израштају и у трави и у корову, него биљке које су на томе месту пошито из семена. Отуда је и лакше и јединије такве биљке заштити од прекирањања, по биљке из семена; и,

7. Кад се употребити сађења, онда се у том случају може имати и споредних доходања (трава, пава и др.) у већој мери, и ти доходи неку тако штетни по разнотан шумског дрвећа, као кад се сеје.

Према томе:

Сејање треба употребити:

а) Кад се засејаој површини може покосити нужних нажал, а међутим су такве врсте да не траже засену;

б) Кад се подизку такве врсте, под којих је сејање сигурније од сађења;

в) Кад је земља таква, да се неће коровити, и кад обзине дрвене не прави велики хлад и засену;

г) Кад се желе произвести тани сортименти, па се за тако густо подизање, не би имало довољно садница;

д) Кад су клима и подизај повољни за развијање младих биљака; и,

ђ) Кад се сејањем може постићи циљ исто тако потпуно и корисно, као и другим којим начином.

Обратно:

Сађење треба употребити:

а) Кад се подизање не може или бар не за дуго чувати од стопе и дивљачи;

б) Кад је такав случај, да посејано семе могу развити тиде или друге које животиње, или ако је земља подложна сипрању;

в) Кад је земља у горним слоју рјана и сува, а међутим су доњи делови влажни;

г) Кад се желе гајити такве врсте, које у младости не траже засену, које брзо расту;

д) Кад постоји бојазад, да ће трава и коров брже расти, но биљке које су поникле из семена и да ће их прикрасити;

ђ) Кад се желе поштити паредиче места;

з) Кад се намерава подићи неопшита шума, па се ове врсте које спорије расту, хоће да потпомогну у порасту сиђењем јачим садницама;

ж) Кад се желе поштити голети врстама шумског дрвећа, које су у младости осетљиве од хладних ветрова, или кад се желе поштити стране брда, које су изложене прилици; и,

з) Кад се покушавањем иде на то, да се добије и у времену и у прирашту.

То су напомене, које ваља имати на уму при подизању шума. По себи се разуме, да се при избору једино или другог начина, не сме доћи терат, да се шир. при избору природног начина истисне сасвим вештачки начин, или да се при подизању шума на вештачки начин, не сме никак о употребити природан начин. Оба ова начина ваља да изаједнако, т. ј. они треба, а често је и нушко, да се један другом од помана. Тако при подизању шума на природан начин, сва паредича места морају се поштити на вештачки начин, а при подизању шума на овај начин, сувинах број здравих садница из подмлатка који је заснован на природан начин, не треба бацити, већ употребити онама, где су ове потребне.

Г Л А С Н И К.

Полнопривредна настава у Бугарској. — „Орлово“ ловина у свом броју на 1 октобра о. г. оствари једини законски пројект, који се тиче уређења целокупне полнопривредне наставе у Бугарској. Пројект овог обухвата ове главније одаске: *Шести разред; Највећ полнопривредне школе; Средње полнопривредне школе и Виша полнопривредна школа.* По одржању овога пројекта, све школе које имају за циљ развијање вољске привредне стое под управом и надзором министарства трговине и пољско привредо, док сада и те школе стоје под надзорством провете, све полнопривредне школе иде се на три ступа:

а) Највећ полнопривредне школе, у којима је пратична настава претјижна;

б) Средње полнопривредне школе, где је настава теориска и пратична; и

в) Виша полнопривредна школа, у којој је теориска настава претјижна.

У највећ полнопривредне школе развијају се ученици, чији се родитеља занимају искључиво пољско привредо, или им је то главно занимање. Али у школама из савларство, индустријство, воћарство, мларство и др. могу се примати ученици оба пола и без разлике у занимању родитеља им. Ученици ових полнопривредних школа могу бити они, који су саврши основну школу, и ако имају старије од 16 година; али су ученици школи из савларство, индустријство и др. могу се примати и она деца која лежу само читати и шикати, без редане пола, и ако имају старије од 23 година.

Учење у највиш полнопривредним школама траје $2\frac{1}{2}$ године. Само у слободно време кад нема рада на пољу, даваће се ученицима кратка теориска поука, која ће им објашњавати практично им занимање.

Министарство трговине и вољске привредне које да отвори у савном округу, или за неколико округа који се буду стисали измеђ себе, по једну или неколико виших школа, заинтересовани округ или општина може душко прибавити све потребе за испуњавањем школа, као утврђење места и землшта, подизање оних зграда или приправљање сторах, и снабдење школу првим савременошћим материјалом. Државна пак утињоће на се да дава учитељско особље и послу, као и да понуди живе и вирти инвентар, учала и т. д. Осим

тога, државна расписује сваке године новинара број стипендија који се раздају кандидатима на школу стечаја.

У споразуму с министарством просвете, министарство трговине и пољске привреде отвориле совјетске курсове у велики вимани пољопривредна школима за учитеље и ученике учитељских школа и богословија.

Овим тога министарство трговине и пољске привреде одређује с министарством просвете размер интервала пољопривредног, које ће се прелазати угоднијим основаним и средњих школа.

Учтељски вимани пољопривредних школа постављају се конкурсом, по нарочитом правилику и програму, провиђеним од министарства трговине и пољске привреде. Они се деле на пет класа (степеня) к ушапоређује се сваких 3 година. Од њих се тражи оно:

- 1, да су бугарски познати;
- 2, да су савршено највише средњу пољопривредну школу у именовани или да струци;
- 3, да су практиковали бар 3 године на пољку добро уређеном занку, нарочито да су довољно спремени да струку, коју мисле у школи да обрађују;
- 4, да су највише најмање 22 године, и
- 5, да су добри знавци и без таласних знања.

Управништа школе поставља се комисија највишег одбора — одрисиоцих — учтеља.

Интереситно је још што се овим пројектом предвиђа успостављење школског одбора* (савета) за сваку школу пољопривредну школу, који се брине за уређење и издржавање школе и имања њу. Одбор се саставља из њих лица:

- 1, управништа и учтеља дотичне школе;
- 2, економск лекар, пушкарски инвентора и пољопривредног надзорника у рејону, где се налази школа;
- 3, изредних или извођача члана окружног одбора — савета — у чијем је рејону школа;
- 4, два или три члана, изабране од интелигентнијих лица међу пољопривредникама, и које министарство трговине и пољске привреде потпира...

Средње пољопривредне школе успостављају сема државна. Учитеља траје 3 године. Ученици могу бити који савише III разред гимназија или другог каквог школа.

Најлакши треба да имају најмање 14 година и највише 18. И у овим школама државна даје стипендије ђацима, и то по конкурсу. Школска година почиње 1. септембра и завршава се јула. Прени од 1 јула до 1. септембра посвећује се само практичном раду. Одмор у овим школама траје од 15. децембра до 1. фебруара. Најбоља 2 ученика имају право да се 2 године још на знању усапоређују, и за то добијају потпоре по 80 дина. месечно...

Непосредне старшине ових школа јесу директори. Учитељи се постављају конкурсом. Свака кандидат за учтеља за специјалне предмете треба да одговара овим потребам:

- 1, да је савршено курс на каквом вимени или специјалном занку пољопривредном;
- 2, да је практиковао најмање 3 године у каквом добро уређеном занку;
- 3, има довољно знања поставља се за ветокласног учтеља.

Унапређење бива сваке 5 година.

Чиновници у министарству трговине и пољске привреде, који су били учтељски и инвенторски за пољску привреду, школема, свимарствено или другу специјалну граму, ако постави онег учтеља, проведени према у закономити дужностима приврешне ни се као да су проведени у учтељској служби. Сви длаваши учтељски који су у служби вимени од 2 године задирмају овој отвор; само они који има одговарају овој отворе годено подлажу савета.

Под надзором „управна школског вимани“ отворује се, између гране треба да буду укључене иа школском одбору, и под њим руководиоцим ове школе. Високи избор ако принаху директору и — „школским одбору“, који се одстоји по степену сваке гране — учтеља — и два до три приватни пољопривредника, које министарство поставља на 3 године, под предвођаштвом директора.

И најзад, о школи пољопривредне школе још приврешује се, да се министарство трговине и пољске привреде споразумује са министарством народне просвете, како би се успотуно угоднијим категорија пољопривредне науке на Великој школи у престоници...

Како нам је познато, Бугарска с Паточном Руском има двама 3 средње пољопривредне школе: у Салони, Русучу и Плевни. Овим пројектом предвиђа се успостављење једног читавог реја вимани — практичних — пољопривредних школа који су у буџет и код њих тако и за бугарски народ потребни био и заслужни клуб. И као што изгледа умет је овим школу ту, којим је хтео и вимани министарство народне привреде да пође: да се овако школе постави у главну потпору окружних самоуправа. На и осимине једног пољопривредног одбора на вимани Великој школи јесте једна класа, која је била у току успостављења. Да, али, треба да има Бугари преступи и на овом пољу! —

— В.

* * *

Пољска Привреда у Бугарској. — Осим ових законских пројеката, које смо споменули у бр. 10 и 41 „Гласника“, бугарска влада спремна је за Народно Сабрање још и ове законске пројекте: о пољопривредним изложбама (аукцијума), потпомагању социјалне радности, и борби противку амилосере.

Да би се потпомагао оснивање школског банкта у Бугарској, што је законом од народног просвете* већ одано предвиђено, бугарска влада, како „Орашо“ влада, ставила је у буџет суму од 1400 дина (двана), олакши ће се владама награди оним учитељима, који се буду заслужили на то. Мера је овог начета похвална; и вимани суми да ће по награди учитеља на тапичење у овом раду.

— В.

* * *

Покљано — У нико заузвешто, вредност металера г. Мит. Ст. Јанковића, вимени од 30 грађана града Алексинца, обратило се међом суму и одбору општине Алексинце, да од своје земље у близини Мораве отвори најмање 1 отвор земље за расадник американских дрва. Грађани су сагласни бити им треба радити и обављати својих извођача, који су измаче бива на овом граду се своје знања зина, и зато нова ни је твај од свих најбољих српских, а суд и одбор општине Алексинце, који је у овомј случају прихватио школу на својет пољску својих привредника, разумевају да ће се радо одозвати и испирајући међа својих грађана, и да ће у оснивању тако измаче расадника, учинити пожељна донети земље и другима материјалних средстава. Прегледати и Бог помози!

З Е Л Е Ш К Е.

Чување промшира зими. — Да се промшира сачува у току зиме до самог пролећа промширају да се место у подруму града хоће да се остави промши; после испуштају углед за један палим дубице. А за промшира који смо напосама да се само промширају такође поштуга са наступним услед, јер се тиме спречава и његово прорастање у подруму. **Е.**

Креч као орство за чување плодства. — Истим креч потопи се у воду, у коју је мотуло, вањо проквата, за тим се остави на ваздуху, док се претв не расплева у прах, на који јам у који се мотуло плодства поје мислимо да сачувамо. Кречот који се ту налази спречава труљење плодова. **Е.**

Дивљак од кривоје као подлога за шљиве. — Новина је већ, да има се некико пошати од кривоје пошати за један палим дубине у земљу или чак и вимани, истерују право браво и дивљак се брзо развијају. Г. Штевцац пробао је да мислимо вимани, Metabolite de Waxu, на дивљак најбољим. То му је било за разум не може бити боље, и драо је већ треће године дошло леу зрео плова. **Е.**

* * *

Фирме за воће. — Неки донашени банковници почели су доносити на највишу своје воће, нарочито боље врсте; са њихом своје

чирме. Та жасова постају помоћу овог сука: израва се са црни хартије било слоно или савна, и причврсте се на јабуку, крушну или бресну; а на ову струку где сунце највише додире, то тако покривено мекот оставе остале боје.

E.

Начин да се истрече гмиоџ. — Трба шпанци земљу савом поком. А то се долаже овако: један трговац из Валенсије дао је са оне стране океана у појмис се шпанског со; а како се сави сое трговатр сматра као добро средство за дубриво, то и он израва да се вода прине у башту. Крмј поклоно тргуваца ови покривени бака је ошарана ирван гансима.

E.

Употреба дрвених стругитина. — Савте дрвено стругитине, које се у некога мјалам (маком код стотара и дрводела) у изобилу, у наше саугајена остју бе употребе. Међу тим, ошти су поклади, да ако се оне посуу ово јагода, лоза, а особито око мјана, по 3—4 центиметра, глал оне задржавају довољно влаге — тако постојаче за употребу; и најпосе, поже Г—1¼ годиње те стругитине истржу у земље најбоље дубре.

Нена, дакле, како не оставјује стругитине, јер му оне могу и добро и корисно послужити.

Млекарске задруге. — Министарство земљорачне у Русија пројектира да устроји у свима ошоро-ошараним губернијама „млекарске задруге“ са циљем на прераду млекарских производа; свака поједица задруга има бити успелна према месним приликама, и с погледом на прераду воју или колдарица у ошором збожштву. Просторјене између тих задруга неће нота бити мање од 20 километара. Свег тога, главни је умиса да једна задругарска ошарина може дати мјана за прераду од поштаро мјанског поста до 1 октобра издацима 80.000 килограма.

Вредно би било, да се на ово узглед и наше министарство приврече и притрече у помоћ нашим сточарима произвима.

Кукуруз као високојача храна. — Кукуруз најје добра храна за пернату живину, на и за волоши, али хоћево да баш ове живи јаја посе, јер се оне од кукуруза гоје, у место да кукуруз носеца. С тога — не дајте много кукуруза, ако хоћете да жив колони живи носе. Место кукуруза дајте дрта жива, нарочито овако.

О мишињима. — Камају вилку узету истрају мишију у живину човечију у велики мјестина и дрводела, поклају, поред остало, установљеним нарочитим начинима за истребљивање мишова (Muscheln). Тако, у Умлену (у округу Аахен) установљен је куле, који траје 6—8 дана, којим се мушињина продаје поштарја живота мшарних, штага које причврставају човеку, и начин њиховог утањивања.

С друге стране, потврђено је: да ошарни народ неће део разболелана од сточарине болести тифуса, докја од мишова. Поштом тим, оделене рускица „Императорскога Војнога Економическига Обшества“ објавило је почетком ове године сточија за 10 данара, који би лежили протр жарод од тифуса, него добрија од мишова.

Вредно је обржити на ово значај, и сапрата те ошаре истрочине, које нам доводе и тешке смртносне болести.

A.

Волено мјиво. — У Министру разболело се 100 муби, који су узамали мјиво од једног солца. Болест је отпочињала после шкелног човка по вилку мјана. Оно је се обржало тешко, што је једна од храна мјана мјанског мјива. — Нена живи волорочити живи на здравље храна мјива, да се не би лежила ошари судбонима ошарени.

A.

Ворна киселина у вину. — Тараро, управник приврече лабораторија, институту зна која су у Паризу развилана у земље,

нашко је у нима проба и борне киселине, због које је савна жива потпуно из саобрива; у Невошани хемичар, др. Рингер још пре десетого година, израва у Сентои лабораторији у Виеннобу, доказо је, да у савном вину, по ошаро прироби има на нима волених борне киселине, а то су потврдили и многи немачки хемичари. Како да ће према овине резултати Тараро постати епитохемичари?

Ворба противу филосовера у Аустралији. — Има неколико година како се филосовера појавила и у Аустралији и тако се врло брзо шире, јер је доста лако топа. О субјективу филосовера тако, нине професор В. Перси Вилсон у писму из Мелбурна овако: „У овој години пронађена је филосовера у Ђоангу: када је израва, да се одмах по берби, која вади у августу месецу, почне зарависно човоше и да се земља сому добро истржара.“ Штага је само Вилсонови мије помозли и која је то со, која је за овај циљ употребљена. Веројатно је, да је она нон замешана из ошаре судбо карбонат.

Ваљени руски ошас. — На Грла Јабука „Петроградских новинама“ да се у близини станице Услана, у ошорни села Боровацкога гулавој губернији, прерађује у некој фабрици од ирпот и почетног ошса бели ошас, који се од тошара продаје скупије од 60—80 крајара, штага је, да ли ће белени ошас паша и дошави кушња?

Производња вина у Бугарској. — Поштом (1894) годиње, било је у Бугарској у свих 22 округа, ошар виноградица 1.086.803 димара (ектара). Дошар у средњу руну био је 383-1 килограма гроздја. Према томе производња је прошле годиње у Бугарској 3.168.117 центонитра мина. На десету вину у средњу руну 615 центона; од производљеног мина на једног становника дошаво је 43 димара. Хемичарг мина продаје се највише по 10 димара, и то у пошду нева количина представља суму од 43.368.340 димара.

Числов филосовера. — У виноградицама јужно Чиле, примети се нештолима касију у порасту човоше, и на разним институционаларима наредно је да тај ошар не долази од филосовера због од нине мшине, која је од савла бела непозната, а при том слична филосовера. За разлику од обичне филосовере, *Phylloxera castaneae*, мшана је *Phylloxera viticola*, алка чилова филосовера.

Нови начини остављања воћа и гроздја. — Има се како да остави премо нине мана количина воћа, зрао је практично смислота га у ошарује са ошларина од тресеца. Али ири остављава зебе количине воћа поклајује се велике тошове. У прошле ове годиње на вилку мјива у Шарлсбургској мшарице је Вебер, издрожени баште у Шнедворном ошару код Вилена, израва ирибу од ирвонани ошарине мшана, која је на особни начин пронашана. Од савка саграђено је кућа 15 метар дубине у ошару и обрнута од вонота на западу и то тако, да је се приушла на земљом на северној страни на 125 а на јужној за 1 метар. Кроз нете куће пошаран је одуштени (незабошани) лимом, и страни од куће ошарине су ирвонани ирвонани да би се задржала савла мшана која се не може контролисати. Најзначајније на овој кући јесу одушне — три на број; у прела, у сред и оштар по једно — које су измешане да би се могло непрестито обнављати ваздух. Доше је се код отворних вилка мшана ушарало мшале нине нине мшалу и вазду, доше се ошар ваздух непрестано обнавља и вазду остаје у кући непреставо у умереној количини. Вазга се обнавља непрестано пошаривањем мшале које се вазга на поду од ходника који иде по сред од куће. У северном вилку у умереној вилки на једно воће на туду, а тандор и на зебо. Још у мјану ове годиње тако ошаре измешане воће, како је се дроста узбрало! Да би се ирибује овако тудево добро је оделати мшановом сушаровом принцип израваје ирибу једном тако ово. Чак се ирибу воће одмах се ушис — сав је једно да ли је суво или мшорно. На вилку мшана које се вазга се обрване од ходника мна дошаво места, да би се нитко воће ошари у један вил од стога. Пошто је мшан кућа ошларина 30—40 см. дубина и јаким ваздухом од мшале, то није могуће да протре ушарна мшана. Чак треба водити брину да одушне осталу

отворене kroz veći dio avno, samo ih valja onda zatvoriti, kad se polu bude 7-8° Reomirovik.

Samo po sebi podoba nao ovaj način zivovlja, na način da koji podopirivajica ostavlja goše u traponima kao što ostavlja iromerje. Bože se u traponima također dobro odžoka, ali ipak ovo je neugodno, jer se nikada čini se izlaza, i to za to što je dugo izlako u prostoru u kome se nije obavljalo izduh. Bože tako je izvađeno iz kuće da voše može i duže da se odžoka, i s toga je predno da se ovakva sredina, a i ne stajlo skupo.

Na francuske dorje je nov način pomoću koga se može dugo da odžoka grošice. Tako se je otkazalo, da se grošice obično u prostorima u kojima ima šare od spirita kua i jako bolje odžokava, vo ono koje se izlako u običnim prostorima. Ovdj je pronalazak odmah poznatih mnogih postupaka. Grošice je obično po običnom načinu u prostoru, u kome nije bilo šare od spirita, i u isto vreme doposno je grošice sa istog čovika i iz istog zivograla i stavljalo u i zatvorenu kamuru u kojoj je bio veliki procent spirita. Rezultat ovog pokušaja ipak je slavno u korist kamara sa narok od spirita.

Prav tako grošice spiritužne pare i dosadnja nemogućnost, da se veće količine grošice odžoke lože u zimu, kad nu i čena privlačno skopi, čini da he se na ovaj nov način izmislila obrati izkupa i da he se rasprostrneta.

C. izučavac.
Бранислав Б. Тодоровић

ПРИМАЊЕ ПИТОМАЦА У ЉУБИЧЕВСКУ ШКОЛУ ЗА КОВАРСТВО

При управу државне ергеле у Љубачево, прима he се у 1-ну годину школе за коварство двадесет и два питомца

Сви они, који би желели ступити у ову школу, треба да се на дан 21. Новембра о. г. тачно у 9 сах. пре полне јаве лично управу државне ергеле у Љубичево и тада he их комисија, састављена из управника државне ергеле, једног лекара и штампаријског завода, све председати и према њиховој способности примити или одбити.

Погодбе под којима неко може бити приман у ову школу, оне су:

1. да је ерски поданик;
2. да има допуштење од својих родитеља да може ступити у ову школу;
3. да је сврши најмање четири разреда основне школе, а по могућству и који разред продужине или које средње школе, што he дати првенство;
4. да је доброд владала;
5. да има најмање тринајест, а највише петнајест година; и
6. да дивесним и телесним особинама и способностима одговара послу, коме he да следити.

За првих пет погодба, треба сваки да носне писмене доказе.

Питомци ове школе имају бесплатно наставу, храну, одело и све остале школске потребе.

Напомена. У овој школи у првој семестру прве године предају се ова предмета.

О познавалу у Краља и Отаџбину, о грађанским врлинама и о моралу;

О ерству и ерским земљама с нарочитим погледом на земљопос Краљевине Србаје;

Српски језик;

Основи из науке о коњу (хитологије);

Нега и кретање коња (хиџијени);

О познавалу, употреби и неговалу одгајивачног, захачног, телећег и товарног прибора (теориски и практично);

Наука о неговалу и чувању здравља (хиџијена човека),

Гимнастика и војно вежбање;

Јахање сваког дана;

Ратун;

Цртање;

Певање.

Доције, пил, у следећим семестрима проужаваће се јахање, гимнастика итд. и даље, а теориски предмети (анатомија, ентомологија, екстерије, тјена, теорис еквијација, о седлу и седлању, о уди и удаци, а тако се сва друга знања о коњу и његовој употреби) разгранаша се према успеху питомца. Сем тога уривања се постепено и други предмети као зурална ботаника (као познавине тако и начин добијања зелене и суве хрне за коње и неге пашпа) воисне поступање са коњима при болестима, распонавање подеснога кова, производња о избору и шарују прилодних граа и о наслеђу у коња, неговање прилодних кобита и пастуна, неге ждрбела, уздрљивање и обука граа у јахану, пренаукају, трчању и телену тренирање (парирење) граа у труу, дужности коњушара, старешина станица, дресер, штампаријског и старешина пастушких станица, установе и мере за унапређивање коварства код пиле и на страни, писмене службене састави, статистика коварства појединих округа и срезова и начин прибравља података о кретању коварства. Статистика коварства у главнијим страним земљама. Пошке које треба давати одгајивачима, када доводе кобиле под државне пастуве итд.

Наставничко особље у овој школи оно је: Управитељ, штампариј, лекар, благајник, економ и остало особље Управе Државне Ергеле. Штампаријско су прилата за наставу два помоћника, и то један за војно вежбање, за гимнастику и за математико и териско јахање, а други за чишћење прибора, ентиско неговање коња и за обуку у трчању јахану. Од ових наставника сваки he по једни бити с питомцима.

Ово се ставља до знања родитељима и старацима младежи, који би желели да уште дечане у ову школу.

3. Новембра 1895. год.

Љубичево.

Вршилац дужности управитеља,

Државне Ергеле

Сенатор народне привреде,

А. Миџковић

ОБЗНАНА ОДГАИВАЧИМА КОЊА

На основу решења г. Министра нар. привреде од 1. Новембра Збр. 3003, државни ергелски пастуви пензијери:

1. **Да Винчи**, дорат, пунокрвне енглеске расе 7 година стар од оца Винеа и матере Фес висок 165 сантиметара на мотици;

2. **Лабуд II**, Затворено дорат, пунокрвне енглеске расе, стар 7 год., од оца Принца Париса и матере Цеси, висок 164 сантиметра; на мотици;

3. **Нохејан Г.**, Дорат турске крви, стар 12 год. висок 148 сантиметара на мотици;

4. **Змај**, вранац, англо-норманске расе 5 год. стар од оца Гран-Метр и матере Кадинах висок 164 сантиметара на мотици;

5. **Вихор**, дорат, англо-норманске расе од оца Фред-Аршера и матере Розете, 5 година стар, висок 159 сантиметара на мотици; и

6. **Радост**, дорат англо-норманске крви, од оца Експрес и матере II. (од Тигриса и једне берке Конкеранове) 5 год., стар висок 159 сантиметара на мотици. —

Опасивање у току месеца Фебруара, Марта Априла и Маја 1896. год. поред државних ергелских и приватне кобиле.

Кобиле које се подводе под ове пастуве морају бити потпуно здраве, затворених боја (врне дорасе или аласе) правилно скројене и најмање ове висине:

1. За **Да-Винчија** или **Лабуда** 142 сантиметра на мотци;

2. За **Нохејлана** 138 сантиметра на мотци;

3. За **Змаја** 148 сантиметра на мотци;

3. За **Вихора** и **Радоста** 145 сантиметра на мотци.

Сви поменути пастуви налазе се у **Љубичеву**.

Такса је за опасивање овим пастувама 10 динара за највише пет снокова; и она се полагае у напред при првом опасивању. За кобиле из туђине, а то за оне, које су у пртежању мог становника, које друге државе такса је 100 динара у залу.

Приватно кобиле, које буду пријављене и примљене за опасивање овим пастувама, могу бити примљене и из издржавање у заводу за време док се не оплоде, у колико то буде допустило место у платници конярницама, и ако власник пристане да плати: за саму кобилу за храну без послуге 1 динар на 24 часа, за кобилу са ждрбетом, за храну без послуге 1-20 динара на 24 часа — а на његову одговорност.

У случају болести ленови се имају платити по рачуну.

За туђинску кобилу без ждрбета 1-60 динара на 24 часа;

За туђинску кобилу са ждрбетом 2 динара.

Послуга заводска не може се за ову годину давати за негу кобила ни у ком случају.

Сваки који би хтео да подведе своју кобилу под именоване пастуве, треба претходно да се обрати у управу државне ергеле, пријавом у којој треба да се назначи 1, име кобиле; 2, боја длаке с тачним описом свих знакова (лираста, брнста у лево предњу путаста итд. 3 старост; и 4, висина у сантиметрима (с назначењем на панталци или мотци); 5, порекло и раса; 6, је ли се ждрбила, колико пута, од којих пастува, и је ли одгајила ждрбеда; 7, да ли је учествовала у наложбама или тркама, којим, кад, где и је ли добила и какве награде; 8, да ли су ждрбеда учествовала у утакмицама, каквим, кад, где и је ли добила икакве награде; 9, где је и код ког кобила ошдрбљена; 10, желили власник да кобилу држи на храни у заводу, док се не оплоди; 11, желили да се за кобилу и спроводника издејствује јединица подова на железници или лађи и од које станице; и 12, тачна адреса власника.

Само пријаве у којима је одговорено на сва предња питања узимаће се у обзир, и на њих ће се одмах одговорити, на тек по добијеном одговору — одобрењу — имају се довести пријављене кобиле.

Пријављивања трају до краја ове године.

Домаће кобиле имају првенство.

Бр. 3455.

3. Новембра 1895. год.
Љубичево.

Вршилац дужности управника
државне ергеле,
Секретар мн. врх. привр.

А. Мијоковић

ПРОДАЈА ГРЛА ДРЖАВНЕ ЕРГЕЛЕ.

У отворан на Ваздење 21 новембра 1895 године налазиће се у Љубичеву продаји јавним надметњем следећа грла:

I. Приплодне кобиле.

1. **Зариба**, од Ферлама и Авалеје, жбр. 7, алоста, цветаста, у лево око лираста, брнста, десна задња чарнаста, лева крунста; 6 година стара, висота 153 сантиметра на мотци, опасана Да Винчијем 19 априла ове год. ошдрбљена 5 фебруара 1889 године.

2. **Мерта**, од Дантова и Данке, жбр. 12 црвено зелена, дугоуста цветаста; 5 година стара, висота 151 сантиметар на мотци, опасана Вихором 1 јуна о. г. ошдрбљена 8 фебруара 1890 године.

3. **Дарданелка**, од Асура и Фууре, врња, мило цветаста, обе ноге шугура петасте; 10 година стара, висота 146 сантиметра на мотци, опасана од Кохејлана 16 маја о. г. ошдрбљена 13 фебруара 1885 године.

4. **Жуљавица II**, од Аорхана и Даме, жбр. 15, дораста, мило цветаста, на челу има неколико белх длака, танколиноста брнста, 8 година стара, висота 154 сантиметра на мотци, опасана Лабудом 30 априла о. г. ошдрбљена 20 фебруара 1887 године.

5. **Авоста**, од Хамлета и Естије, алоста, широко лираста, брнста, лева уена бела, лева пред, и обе задње високо чарнасте десна предња ниско чарнаста, 10 година стара, висота 145 сантиметра на мотци, опасана Лабудом II 5 Маја о. г., ошдрбљена 23 фебруара 1881 године.

6. **Грињавица II**, од Пенсона и Јоване, на ногу неколико белих длака и брнста; 11 година стара, висота 148 сантиметара на мотци, опасана Лабудом 5 јуна ове год., ошдрбљена 17 јануара 1884 године.

7. **Сизма**, од Кохејлана II и Данце, жбр. 11, Алоста, цветаста, широко лираста, у обе уене брнста, десна предња и обе задње чарнасте, на корену репа проседа; 4 године стара, висота 153 сантиметра на мотци, опасана Вихором 14 марта о. г., ошдрбљена 9 фебруара 1891 године.

8. **Метла**, од Владимирца и Даме, жбр. дораста, цветаста, брнста лева предња и обе задње петасте; 6 година стара, висота 153 сантиметра на мотци, опасана Лабудом II 8 априла о. г. ошдрбљена 25 фебруара 1889 године.

II. Ждрбеце од 3 године.

1. **Селл**, од Шахина и Беговице, жбр. 7 црно прозекаста мило цветаста, без других одлика 3 године стара, висота 148 сантиметра на мотци, ошдрбљена 7 фебруара 1892 године.

2. **Цишчица**, од Шахина и Малунке, жбр. 29 затворено зелена, има на челу неколико белих длака; 3 године стара, висота 149 сантиметра на мотци, ошдрбљена 5 априла 1892 године.

III. Ждрбеце од 1 године.

1. **Босанка**, од Шахина и Сова, жбр. црвено зелена, широко лираста, лева задња путаста; 1 годину стара, висота 127 сантиметра на мотци, ошдрбљена 4 маја 1894 године.

IV. Мушна ждрбеда од 3 и 2 године.

1. **Моравка**, од Аспи и Германје, жбр. 21, црно прозекаста, звездаст, танко лираста, десна предња и обе задње путасте; стар 3 године, ошдрбљен 1 априла 1892 године.

2. **Лабовица**, од Аспија и Марте, жбр. 9 јогаст, на левој нодрви има белу пету, лева копате беле; 2 године стар, ошдрбљен 21 фебруара 1893 године.

3. **Лово**, од Аспи и Мабие, жбр. 22 зелена, мало брнста, лева предња крунста, лева задња високо путаста, 2 године стар, ошдрбљен 3 маја 1893 године.

V. Службене кобиле.

1. **Искра**, од Кохејлана и Корине, жбр. 22 алоста, цветаста; 5 година стара, висота 149 сантиметра на мотци, ошдрбљена 38 априла 1890 године.

2. Белка, од Шахвина и Венере, жбр. 16, црвено зелена, цветаста, десна предња петаста, а десна задња пуста; 4 године стара; висина 343 сантиметра на ишти, ождрбљена 30 марта 1891 године.

Погодбе за купце:

Продаја ће се вршити само за готов новац и граа се морају одмах по teslimу водити.

Повишавање цене при надметану не може ни у коме случају бити мање од 5 динара.

Сваки купац обавезан је да, од налицитирање суме, положи један од сто (1%) за школу за пољарство. И ова налицитирана сума, која је мања од 100 динара, сматраће се при овој наплати да је равна стотини.

Како од купца зависи уверење о пореклу купљеног граа, управна ертеле издаће му га бесплатно, а се најтачнији описом боје и линкова.

Граа купљена из државне ертеле не смеју се извозити из земље.

За одлазак и повратак путника, а тако и за одвођење купљених граа, боје на железници слуштене цене ни поплаћу. За путничку уверења треба се обратити писмом: Резеренту за пољарство и министарству народне привреде у Београду.

Пре повратка из Љубичево, потребно је да та уверења за путнике овери управна државне Ергеле.

Путни железнички уверења за граа, издаваће дотичним купцима сама управна државне Ергеле.

Ликитација почиње у 8 часова пре и траје до 5 часова по подне с прекидом од 12 до 2 часа по подне.

Позивају се купци да на ову ликитацију дођу.

Бр. 3453.

3 новембра 1895 године
Љубичево

Врени дужност
УПРАВНИКА ДРЖАВНЕ ЕРТЕЛЕ
СЕКРЕТАР МИНИСТАРСТВА НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ,
А. Мијковић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

О КАТЕДРЕЊУ ЛОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Писао Милорад Тројановић, руководилац расадника за америчку лозу у Крајини и ховарина наставник виноделске школе. Са 21 сликом. Београд. Државна штамп. Краљевине Србаје 1895. 8 стр. 66. Цена 1 динар.

Цена мањим огласима: Од једног врсте од једног ступца по 10 пара дина; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дина. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2.50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дина државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

ПРОДАЈА ПРИПЛОДНЕ РОГАТЕ СТОКЕ У ЉУБИЧЕВУ.

На дан 21. Новембра 1895 год. изложиве се у Љубичеву продаји јавним надметањем ова рогата сточа:

I. Приплодне краве.

1. Дрмска, длаве беле у оба уза ривонена, расе лаванталске, ЖБр. 9. 11 година стара, подла са бином Мирочом. 11. Јуна 1895. године.

2. Љубича, длаве беле, расе лаванталске, ЖБр. 14. 5 година стара, подла са Тигром 20 Октобра 1895 год.

3. Неда од Језела и Белзе, длаве беле, расе домаћо-алгајске, ЖБр. 16. 7 година стара, подла са звезданом 7 Марта 1895. године.

4. Стрњика са мушким улетом Страхина стрњика, Страхина је по ову од Мироча, а Стрњина, Стрњика жућнасто беле длаве.

Страхин Длаве беле, Стрњина расе лаванталске, ЖБр. 15 стара 11. година, подла није, Страхина 12 дана.

II. Јуници и телад.

5. Матко, длаве беле, расе лаванталске, ЖБр. 5. стар, 1 годину.

6. Ахро од Мироча и Моравце, длаве беле расе лаванталске, 9 месеци стар.

7. Мира од Звездана и Неда, длаве жуте, расе лаванталске, домаћо-алгајске расе, стар 9 месеци.

III. Телад.

8. Дамка од Звездана и Марте, длаве жуте Алајска Бернска расе 6½ месеци стара.

Погодбе за купце:

Продаја ће се вршити само за готов новац и граа се морају одмах по teslimу водити.

Повишавање цене при надметану не може ни у коме случају бити мање од 5 динара.

Сваки купац обавезан је да, од налицитирање суме, положи један од сто (1%) за љубичевску школу за пољарство. И ова налицитирана сума која је мања од 100 динара сматраће се при овој наплати као да је равна стотини.

Ликитација почиње у 8 часова пре и траје до 5 часова по подне с прекидом од 12 до 2 часа по подне.

Позивају се купци да на ову ликитацију дођу.

Бр. 3453. Из канцеларије управе државне ертеле 3. Новембра 1895 године.

Уз овај број следује додатак од једног табака.

Садржина: ЧЛАНЦИ: Критички поглед на другу изложбу говеда у Свјатљуцу, (настављање се). — Откавање мена у бурал. — Јоу врсту вода треба да гасимо. — О употреби крупне тасуше као силових и сушних и о прављењу водича од силових и сушних. — О оскудњаву или сабараву разних семена. — Тимарно наше земље поновљено. — Ноуу етапину за уситњавање житота и природе почва. — Задруге за гасење говеда. — Нагрдноње сељачких њива (гласноста). — Како се постиже рањивога у поректу волаца. — Назовене о навазене пољског шума. — Гласини. — Приваке штетница у Љубичевску школу за пољарство. — Обнова оглаживања гова. — Продаја граа државне ертеле. Книжевни оглас. — и Ослоји.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Старје за Србају:

КА ГОД. 8 ДЕН. НА ПОМА ГОД. 4 ДЕН.

ДРУШТВО, ЧЛАНОВИ ПОМАГАЊЕ, ЧЛАНОВИ
СВЕТУ ДРУШТВО, ПОМАРУ, И КАКЕ У ОШИНЕ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОМА ПЕНЕ АКО ПО-
ЗНОМЕ ПРЕТИ. ЕВАНГЕЛ ДА ЦЕЛУ ГОД.

За Иностранство:

КА ГОДИНЕ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ФРА.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 44.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 12. НОВЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ГДЕ ДА БУДЕ УГЛЕДНО ДОБРО
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
(ИТАЊА У СВОЈО ВРЕМЕ)

Српско Пољопривредно Друштво, одазивајући се жељи Господина Министра Народне Принаде, да једну Ратарску Школу заснује у месту, у коме би имала све услове за свој опстанак и своје развијање, уступило је Држави, као што је познато, своје угледно имање Шапцу, и сад га више — нема.

То је имање давало Српском Пољопривредном Друштву, пуно наде, пуно самопоуздања, да се тим путем може снажно утицати на унапређење наше пољске привреде, јер су на том имању постигавани најбољи успеси у многим грамама, и то је приликом Друштву од стране меродавних фактора и свих родољуба и патриота српских. Овај крај, у коме је било то имање Друштвено, обогаћен је многим новинама у свима грамама економним. Воћарство је у том крају постављено на правичну основу, а сточарство узлед тога, што су Друштвена грама односила прве награде на свима изложбама које су тамо приређиване, пошло је такође правим путем, јер се у гајењу и неговању стоке, сваки поле вреднији привредник угледао на Друштво.

Напоследку, од какве је вредности било то Друштвено имање, доказ је и тај, што на њега баца око и наша држава и што га узима и за потребу једне привредне школе, која ће у ширем обиму и обилнијим средствима продужити оно, што је Друштво отпочело и на чему је својски радило.

Тиме је онај крај добио још више наде за боље и савремене развијање по свима грамама пољске привреде, али је тиме Друштво — као што је речено — остало без свога имања, и зато, да би и даље могло утицати делом, ваља да приступи заснивању новог и ако Бог да, још и бољег угледног добра.

Према томе, што је Друштво постигло, да заснивањем поменутог имања у Шапцу, имале тако лепе успехе, не може се ни помислити, да би оно у будуће могло и смело заступати такво гледиште, да му угледно добро није више потребно. Верујемо, да такво гледиште не заступа ни један члан Друштвени, нарочито

још и о тога, што се након продаје имања, одмах збијски приступило већању за набавку другог земљишта, и што се о томе водило и нарочити преговор са општином града Смедерева, који је за овај циљ понудила извесан комплекс земљишта.

Ових дана решаваће се у Друштву питање о набавци земљишта за Друштвено имање, и како је оно по себи врло важно, рачунамо, да је са свима на свом месту, ако се о томе и јавно проговоримо.

По нашем мишљењу најпре треба бити на чистоту с тим: *Где треба да буде Друштвено добро*. То је питање једно од најтежих питања, јер од тога у коме је место, зависи и прави успех Друштвени.

Док је Друштво довело своје добро у Шапцу на тај ступањ, да у истини користи оној околини у којој је, дотле је оно, нема сумње, морало да савлада многе и велике тешкоће. И, све те тешкоће и све добре стране које су се показале у организовању поменутог добра, ваља Друштво добро да промисли, па тек онда да се реши за оно или оно место.

Једна је од најпречишћених потреба, да Друштво у избору места за своје добро, ваља да тражи и да нађе такве услове, да се имање може за што краће доба претворити у *угледно добро*, и да се одатле може за тим утицати више мање појединачно на све крајеве наше отаџбине. Такво би место било најгодније и за најбоље утицање у бољем пословању на све српске привреднике, на би се зато и највише пеншло.

Може ли у овом погледу одговорити какво Друштвено добро ако би било на граници, као што беше шабачко, и може ли се наћи унутрашњост такво место, на средопрашци или ма где, одакле би се могло утицати на све српске привреднике, а не само на привреднике једног краја? Ми мислимо да се такво место не може наћи, па баш и кад би се нашло, сумњамо, да би се ова тежња у свему могла задовољити.

По нашем мишљењу, такво место ваља да је у непосредној близини саме Управе Српског Пољопривредног Друштва, да је дакле у околини Београда. Народно је изрека: „што је моје нека је код мене“, па зато и Друштвено добро, нека је ту, у непосредној близини његовој.

Разлози за ово били су у томе:

1. Што би у том случају такво имање било најприсушније свима привредницима на унутрашњости,

jer ne bi bilo ni jednog imućnijeg privrednika koji se, došavši u Beograd, ne bi natrvalo na to imale i koristio savršenijim radnjama i svimim što bi mu se pokazalo kao bolje i udobnije (skromne i primerne poljoprivredne građevine, dobra stoka, oruđa, sprave i t. d.);

2. Što bi Društvo bilo u mogućnosti, da pretvori svima praktičnim radnjama, a moglo bi preduzimati i vršiti različite ogledе, jer je imale u neposrednoj blizini Društvenih časnika, koji u najvećoj mери обилазу знањем из свих грана полне привреде;

3. Što bi se баци због те близине, такво имале могло претворити у много боље угледно имање, по што је оно у Шапцу, јер му ништа не би сметало, да се организује као што треба;

4. Što би оно могло да послуши и за обуку у практичним радњима ученицама Учитељске Школе и Богословије, које школе немају овога имања;

5. Što би се у таквом случају, кад се имале организује, као што треба, могла на истој основи организовати и подружњика имања, те би се тако јаче утицало на њихово делане;

6. Što би у такој прилици Dруštvo стекло највећи број искрених пријатеља а с тим и највећи број поборника и раденика на пољу наше привреде, јер би интересовање било најјачње и најчесте и простирало се не на оне крајеве наше отаџбине;

7. Što би такво имање утицало морално на сваког члана Dруштvenог да се што више заузме, да оно у истини буде угледно и да у истини користи нашим потребама, јер би се према оној изреци „Више очују боље виде“ све што није добро, благовремено поправљало;

8. Što се у случају, ако и даље не би хтео да остане за управника Dруштvenог добра г. Петковић, може тошко наћи тако подосно лице, које би било у стању самостално и успешно да директно имањем, ако би оно било удаљено од Београда, Dруштvo је било савише срећно, што је случајно конкурсом наишло на таквог раденика, који је толико година страјдао на послу и који је био задовољан врло скромном наградом. Сваки други, угледа нам, да би био нестални. На такво лице Dруштvo не може рачунати и у будуће, и зато ће бити потребно, да се над погнум имањем води чест и озбиљан надзор, а то је могуће, ако је оно у непосредној близини саме Управе;

9. Što је и иначе позната ствар, да су она имања најбоља, која су под непосредним надзором домаћина;

10. Što ће се за управитеља добра лакше наћи вошто лице за место у непосредној близини престојнице, него у случају, кад би имале било унутрашњости и нарочито у такм забаченом крају, ипр. где нема основне школе, гимназије, више женске школе ит. д.

11. Što би сви производи добитени с таквог имања, имали најбољу и најсталнију цену; и најзд.

12. Što се члановима Dруштvenим, а нарочито члановима Одбора, не би као до сада замерало, да хитимично избегавају заснивање таквог добра у непосредној близини Dруштva, с тога, што тобож неће да се помуче што..... и — много што шта.

Да се добије земљиште за имање у непосредној близини Управе Dруштvenе, има три пута.

Прво је што треба урадити, да се умоли Господин Министар Народне Привреде, да сву зирату земљу у Topчидеру уступи Dруштву за угледно добро. било на узивање или ма како, и оно да предузме даљи рад. Разлози за овакав корак били би по нашем мишљењу у томе:

1. Što је Topчидер на таквом месту, да се у њему ма кад, а вероватно и у околиј будућности мора државна брига свести на то, да грађанима престојнице створи што више услова за одривање здравља, т. ј. за излете, становање и т. д. У том погледу, велики део Topчидера, мора се употребити на много што шта - Тако по мишљењу једног познаваоца Topчидера:

а) Цела топчидерска долина, тако рећи од ушћа Topчидерске реке на до топчидерске железничке станице, има да се подели у стаје и путове, затим у одељења за јачање, пешаке, кола, теретна кола, трамвајску линију и т. д.

б) Особине и привојне стране Topчидера, имају да послуже за паркове, шетнице, гостинице, и друге грађевине, а велике део, на zgodном месту мораће се употребити за прављење летњикована оној многобројној београдској публици, која због службених послова није у стању да се и за најкраће време удали из Београда и да проведе по коју недељу у свирем ваздуху у другом ком месту. Topчидер је према приликама zgodни и најзгодније место да одговори овој потреби, и та се потреба ма кад мора сматрати као главна радња Topчидерске Управе. Због тога се Економија мора све више и више запостављати и „смежурати“;

2. Što се такви знаци запостављања Економије, као природне последице, већ показују у толикој мери, да су уочљиви и обичнији привредницима, због чега се и у Народној Скупштини подизао прекор на Економију, као да је она узрок што се не развија;

3. Što ће Topчидерска Економија услед стицаја околности, и због тога, што расстрже своју радну снагу на сталеаре паркове и сличне радње, које су од мале вредности нашим привредницима данашњег времена, морати свакад да подбанује у својим приходима, и на тај начин да буде редовно предмет за иначе неправдане прекоре од стране меродавних и немеродавних чинована;

4. Što у таквом случају Економија, и поред најбоље опреме свога особља, не може и нема времена, да се стара и за заснивање и за усавршавање угледног имања на своје добру; и,

5. Što би се у случају уступања извесног дела земљишта Српском Poljoprivredном Dруштву, радња Економије свела на самодрање оних послова који одговарају правим потребама Topчидера, како у хигијенском, тако и у естетичком погледу. Радећи у том правцу, Управа топчидерска била би у стању, да задовољи сваког свог госта, а угледно имање Dруштvenо, крило би пута унапређењу народне привреде, и тако би снажно потпомагало Управу у привредном правцу.

Да ли је ово наше мишљење коректно или не, ствар је, коју треба да пруче и оспере Dруштвени чланови.

Ако овако мишљење није удесно, или, ако се ма због чега не би могло дати Dруштву земљиште у Top-

чидеру, онда смо мишљења, да Друштво ради тога ваља да се обрати Општини града Београда, за помоћ у набавци потребног земљишта на удеском месту, а ако би помоћ била недовољна, онда, да се Друштво обрати и Господину Министру Народне Привреде, па колико је у отау и да жртвује и из својих средстава.

У том случају, ваљало би размислити и о томе, да ли се за рачун Управе Фондова не излаже што год продаја какво имања, које би се добило под повољним условима, а при том било удесно за друштвену потребу

На пометку, ако се у свима овим радњама покаже неповољан одан, онда би Друштво ваљало да се обрати општинама у унутрашњости, т. ј. да расписује конкурс о томе, тражиће, да свака општина, која би желела одвојити Друштво од свога земљишта за угадно добро изјави: колико даје земљишта, под којим условима итд. итд.

Тако о избору места, *Где треба да буде удеоно друштвено добро*, мисли да сада,

Један члан.

БУБРЕЊЕ У ЗИМУ

У многим крајевима, а код нас скоро искључиво изводи се ђубре зими. Но о користи овог рада подељена су мишљења. Тако често се ставља питање: Да ли особа на снегу или на смрзнутој земљи не губи од своје снаге? Одговор је различит. — Осим тога, износи се и овако питање: Да ли је упутије, да ђубре док траје исека температура земљи у великим гомилама, или га треба по њени разделици на мање гомиле?

За објашњење ових питања нека послуже ови резултати дугогодишњег опажања.

Кад је земља на коју се износи особа, била сува пре замрзања, онда је ђубревица течност могла да се уније у земљу, и по томе нема бојазни да ће се ма шта изгубити од ђубревитих састојака.

Ако ли је пак било много снега па је и земља испод њега смрзнута онда је се са скопљавањем снега и ђубревица течност ширала, и готово никде, или на врху мало места, могаће у земљу паћи, нарочито ако је терен — површина — земље нагнута и стрменица. Но ако снег бољак копне, онда ће се равне њине мало воде отићи, — ма да зна не може одмах у земљу продрети — али је опет прилика да амониакак изветри.

Ести је такав случај, кад је ђубре на њиви у малим гомилама. Највећи део течности у ђубрету следи се, а ђубревити састојци остану растворени у мало воде, па кад снег окопне или кљаша пада, они се синуру или изгубе амониакак пре но што буду могли продрети у земљу која је смрзнута или засићена влагом. Расипање особе дакле по снегу и изношење ђубрета кад је јана ама нарочито ако се још и на мале гомиле стоварује, није за препоруку.

ПРОБНЕ МУЖЕ.

У сваком уређеном газдинству потребно је све важније мере и догађаје, које додиже ваља знати, забележити Исто је тако потребно, да се из рачуна на крају године које видети: колики је био принос код музје стоке од сваког грла. Ови резултати треба би полопривредника у даљини диспозицима у овој грани сточарства да одређују, т. ј. да ли и које млеко грла треба продати, на шта треба подмладак употребити итд.

Да би се годишњи принос млека од сваког грла могао да утврди, требало би управо сваки дан помужено млеко мерити. Но како је то у пракси тешко извести, шта више није ни нужно, то се месечно два пут или четири пут музе за пробу. Тих дана се различна млека од сваке краве забележи, и подаци се у засебним њиштима за даљи рад нотирају.

У пробним се мужама млеко мери или у нарочитим судоницама за то или се мери на кантару. Најповољнији су судоници за мерење они са тако називаним „пливачем“ („шмером“); само се мора обратити пажња да се пре гледања на бројеве „пливач“ мало притисне, јер цена испод њега мога да нам дати погрешне резултате.

Од кантара најбољи би био обични ручни кантар са скалашком. У газдинствима где се млеко продaje и испуцају на лантар, треба поступати на први начин; а где се млеко прерађује и плаћа по садржини масних делова, тамо ваља поступати по другом начину.

Количина млека бележи се или у вешном бележнику, или се може на табли записати. У том случају подесна би била овака таблица:

Пробна мужа на дан 189

КРАВА №	УЈУТРУ	НА ПОДНЕ	У ВЕЧЕ	СВЕГА
	ЛИТАРА ИЛИ КИЛОГРАМА			

Одавде се после подаци заводе у тако називану „Књигу пробне муже“, која треба да има ове рубрике:

Кржава № Име

Месеца	Датум	Пробне муже		Паркувати колдична у лит. или килограм.	Садржина жолних делова у %	Добијено млека у килограм.
		Добијено литара или килограм.	Важне за дан			
Јануара	4	9-8	7	68-60	3-32	4-924
"	11	10-6	7	70-42	3-56	3-387
"	18	10-2	7	70-14	3-56	3-194
"	25	10-3	7	70-21	3-24	3-257

лом сеоских, а од чести и варошких становника. Оно зближава и удружује све класе људи, разних положаја, рода и вере; чiji број изазива чуђење и дивљење и међу самим труђеницима на томе послу.

Плагати мишљења њихова о укицању и користи које даје пчеларство, била би крајна неумесност. А да не би морали то изагати, ми ћемо споменути само Енглеске. Здрав у суђењу и разборит у свему, па и у овом питању, Енглески врло добро познаје укус и здравствена својства меда, те се он за то стара, да га увек на обедном столу има.

А, за пример јаког развића пчеларства и разумног удруживања на западу, да наведемо, због своје судбине чувене провинције Блас и Јотарињиху; ма да су ти крајеви по пчеларство доста непогоднији од других, у којима је се пчеларство знаменито развило.

Слично томе, како је било и по другим крајевима, главну улогу у развоју пчеларства у поменутој провинцији имала је духовна особа — еванџелист Бастијан из Висенбурга. Образовао им је око 1870 год. пчеларско друштво, које је се у први мах састојало из *четири* 8 чланова, али је до сад број чланова нарастао до 3500.¹⁾ То друштво издаје један часопис (*Bulletin de la Société d'agriculture d'Alsace Lorraine*), који се штампа у 4000 примерака, сумом по 2.500 динара. Друштво има председника и три подпредседника, благајника и секретара, који сачињавају главну (централну) управу, заједно с председницима подружних друштвених, којих до сад на броју 52 има:

Ради образовања подружне друштвене довољно је да издаје жељу своју 15 пчелара.

Сваке године око 1. Октобра, у Висенбургу, држи се главна скупштина пчелара.

Свака подружина има своју управу и своју касу. Годишњи члански улог износи 2-50 дина, од које суме 2 дина иду у главну касу а 0-50 дина задржава за себе.

При свакој подружини има библиотека и читаоница са збирком модела и справа пчеларских.

Ретносним трудом, број друштвених чланова све се више увећава, и мед, који је пре 15 година састави неупотребљив био, сада се продаје у великим количинама, те се олакшава живот многих удаљених и забачених крајева, нарочито бродовитих и црмковитих, чiji су житељи, у пређашња времена, једва могли живети на свом имању, или оскуди с њим, с пчелом или у тежину службу.

Три члана управе друштвене примили су на себе дужност да држе пчеларство предавања у оним местима, која за тај циљ издаје жељу своју.

У тим крајевима негује се већим делом месна пчела, а од части и талијанска. Кошнице, које највише употребљају, припадају оснивачу тога друштва, пастору Бастијану; неки се налазе кошницама, тако званим Вадењоним, које су израђене по угледу на Берлешпове. *Тамо се види мед из саћа два и три пута преко лета.*

Проф. А. М. Бутлеров, чувени руски пчелар, који је ту грану привредну у својој земљи доста унапредно практично и књижевним радом, говори о пчеларској изложби у Прагу и о пчеларству у Чешкој, даје нам неколико драгоцене примера, која можемо овде с пуно разлога навести за угадење на њих.

Чешки народ живео је, 150 година, у *сиротињи* и није при том још имао ни појма о рационалном пчеларству. Пчеларство у то доба беше у Чешкој запемарено, а востак се довозише из Пољске, Швајцарске, Италије, Турске итд.

Почетак унапређења пчеларства у Чешкој и, уопште, у Аустрији, мора се водити од прошлога столећа 8. априла 1755. године царица Марија Терезија издала је посебни закон, који понајвише, колико је се и у вишим круговима назвало и полагало на пчеларство. У уводу тога закона, међу осталим, казано је: „Корист пчеларна обратила је на себе нашу паљњу. У неколицине приљезних поданика наших излази се величанствени извор прихода пчеларског, којим они одговарају потребама државним; и ми смо се решили садејствовати особитом напљом да се постепено распростире у провинцијама то корисно и важно занимање.“ Тим законом пчеларству су дате разне пољскице: пчеларство је на вечна времена било ослобођено од плаћања „десетине“;* кошница је било дозвољено провозити свагда без царине и постављати их у онима пољима садом засејајним, плативши за то тамо онолико накнаде, колико је стварно учињено штете власнику заузетим земљиштем. Упоредо с тим у 1776 години била је установљена пчеларска школа. Једна главна пчеларска школа установљена је била у Бечу, у тако названом Белведерском вођању, а за тим Друге две пчеларске школе и другим местима Аустрије, између којих једна у Моравској. Овде је пчеларство предавано бесплатно. Ради брике унапређења пчеларства, биле су установљене награде, које су раздаване болним пчеларима. Знаменити пчелар Антон Јанша био је дозван у Беч и одређен за наставника у бечкој пчеларској школи.

У почетку овога века веома много урадио је за пчеларство познати пчелар барон Еренфелс. Од тада се датира осетно величање чешког пчеларства. Особито је ово коракнуло напред од времена, кад је пчеларству посветио своју паљњу знаменити Етл, чешки пчелар и свештеник, узимајући нарочито славне кошнице с рамовима, познате под именом „принца.“ У то време још обратиле особито паљњу на важност знања природе историје пчеле. У 1845 години зима је била необично општа, те је учинила веома много штете у пчеларству. Тада царско-крављеско вођопривредно друштво издаје малу брошуру под називом: „*Да ли могуће, да је једна само зима узрок томе, да у Чешкој проишле оно иловине кошница?*“ Не то питање одговори Етл одричући, приметив, да треба бити сирвадљиво према свакоме, на следствено — односно зиме. Он указа на то, да је главни узрок недаћи био у незнању, и услед тога, за тим издаде књигу, у којој објасни свој метод пчеларења који је њему и онима, који су на њега угадејаи, помогао да сачувају пчеле од те сурове зиме.

Етлу се мора признати заслуга и у образовању првога пчеларског друштва у Чешкој. 13 Септембра

¹⁾ Зубарев је ово знао 1884 год. До сад је тај број несвојко много увећао.

1852 godine društvo se беше скупило у прву седницу. До 1860 godine оно је било у зависности од царског краљевског пољопривредног Друштва, а беше његов одацак Пчеларско друштво поставило је себи задату: *распростирати пчеларска знања, рећи у делом, усмено и штампом, давати могућности сваком да дође до пчеларске потреба, одређивати начине за успехе у пчеларству, притисати савршеније кошнице у народ итп.* У 1860 годину пчеларско друштво одвојило се од пољопривредног и постоје већ савршено самостално. То је друштво у последње време отпочело издавати нарочити журнал под именом „*Vienenwaler aus Bienen*“ * *Развитку и распрострањиву пчеларства веома су много припомоги у Чешкој учитељи, предавајући га у народним школама. У земљоделској школи у Кладену пчеларство је обавезан предмет; у учитељској школи у Лајпцици такође предаје се теориско пчеларство. И појединачна лица узимају учешћа у распрострањиву пчеларства. Тако, на пример, неки главни аудитор Вилхел Шонер у Будитцу одредио је капитал од 10.000 динара ради тога, да би се од прихода тога новца, почев од 1862 године, давале награде учитељима оних места, који најбоље положе пчеларски испит у седници пчеларског друштва, и да би се награђивали кошнице с пчеларама, као награда најпоборљивијим ученицима.*

Старо пчеларско друштво, о коме поменух и које је за постанак свој обавезало Етају, није остао усамљено. За њим су пошлица у Прагу још два пчеларска друштва, а упоредо с тим и различне пчеларске новине. Тако, на пример; на чешком језику обавио издава „*Cesky Včelář*“ (чешки пчелар), а тако исто и „*Včela Chradimská*“ (Хршишћанска пчела).

Упоредо с оснивањем пчеларских друштава у Прагу, она су се установила и расула по свој Чешкој нека у савезу с правним централним друштвима, нека засебно. Таквих пчеларских удружења тамо је веома много и број чланова у њих одвећ је знаменит.

Сад да наведемо, шта на једном месту Бутиеров помиње о пчеларским друштвима у Немачкој.

Прегледајући извештај *маркбранденбуршког* централног пчеларског друштва за 1881 годину, наћи ће се, да оно има још 44 специјалних друштава, којих има у свакој провинцији. Број чланова њихових је 931 пчелар; друштва су имала у 1881 годину 223 седнице (скупова, зборова), у који број улазе и два општа збора која представљају укупно удружење. Један од зборова био је у Потсдаму, и седнице је с *велокољеном пчеларском коловођом*. Потсдамски збор почаслован је присуством наследне принцесе пруске и неких других чланова царске породице; принцеса му је заштитница и благонаклоно је се примила збора за почасног члана. А међу тим, централно маркбранденбуршко друштво само је једно од *многобројних немачких пчеларских друштава*, која су саставни део *оштегверманског пчеларског друштва*. Сем разних појединачних пчеларских скупштина, сваке године скупља се овде или овде скупштина немачких и аустријских пчелара, приређујући обично у то и међународну пчеларску изложбу. Очевидално, ако је нужно доказивати корисност и обављао значење пчеларства, то указивање на његово развиће и старање око њега у западној Европи — биће довољно убедљиво у том смислу.

К овоме да додамо само још две три речи, па да овај одсељак записимо. Нујно је да напоменемо старе пчеларских удружења у Европи и погледу развића пчеларства, која се најбоље огледа у томе: што су та удружења *себе дуже земљоделачких друга*, под надзором и руковањем железничког особља, организовала пчеларевне, те на тај начин не само да увећавају принос, већ и утичу на околину, како у прихватању тога посла, тако и у рационалном пчелареву.

А како на то и братска Русија много помаже, ми нећемо овде наводити ништа више по то, да је она утицајем својим дотле дотерала, да чак и *војници на Кавказу пчеларе!*

Мислимо, да су ти примери довољни, да би се на њих могли угледати!.

(наставиће се)

Б Е Ч Е Ш К Е.

Ципела за ждребад. — О томе је још у прошлој години писао и то опширно ерски инспектор у Трапезици Милеј. Та се ципела употребљава за поправку неправилних стовова код ждребад, а паровити за одстрањивање ових погрешака могу код жена имати ждребади. Њу је измислио историски државник припадник војске у Вукоградској, милош Краји. Она је у употребу дошла пре неких осамнаест година и првотачин ерски, што су у неке примера бабавали и мизу је већ све сеоске општине, јер кога тамошња општина дрва и друге врсте сирава, које су потребне за сечење грама — лесних стованова, као што су на пример ове за класе, калотер, блате и томо златик.

Том ципелом направљена је за 8 до 10 дана једна и овој ждребад, која су по добру имала тако и толико савашну шину, да су се настављала на земљу предлин делом нечињем пост.

Једна ципела изјиди с прибором у уградњу стаје 6 марака (око 8 динара у сребру), а поручити се може код: *Stalmeister Klein in Bajorgalien — Trakoban, Ostpreussen.* **К.**

Шведњивост мува у конјарницима и њихово увећавање. — Велика утицај имају муве конјарнице у конјарницима на разну смугу коња, показују нам опште, чешки и пољопривредног институту на универзитету у Гегингеви. Директор тамошње опште станице Ар. Дамил, констатовано је постоје инсектолошког респераторског акарата, да коња самоно синге делом наше утроне (гове), као их мушце ушкерицу, поново је даје $\frac{1}{2}$ милиграма оса.

Ово је један велики губитак, који се леги, пре уградњених конјарница и код једног већег броја коња (јак осева, и који мора сваког месеца извесних часова побудити да у конјарнику чува своје коње од мушца.

Од доследних мува јаво коњено поас отуђати, над пошарина леги поврхачно и једну ажу промају у неку провинцију, и код при пречуко знања, пожељно с пречуко нашег стипсе, чиих мис мушца не праја. Или, мушца се и тај начин можемо мушцасти или у конјарнику једна осежања, јула — пелена — за тавај вешање, на које се мушце радо окупују, то их леги или уништити можемо. Све мушце, које у конјарнику живе, могу се лако узбу, за једну ноћ, истерати, као се клонити према за једну лампу или конјарну поспе и један прозор отвори. Мирис клоног вреча који конјарно пошоди, изјри све муве из конјарника.

При воњоних запрегама — оваквају се у нас много грешки. Дужина итрагити увече је до тогаине лине или тине. У колно је коњ ближи колма у толико лине ште. Обича је да се дужина итрагити увече прома дужину руде, а треба да буде обротно. Руда треба да је толико дугачка да се избарабарује с колнеи ште.

*) А. М. Бутиеров: „Стења по пчеларству.“ 1891. стр. 134

редном Друштву у Београду. У првијави треба тачно да опише на коју награду жели да се такмиче и тачну адресу места, општине и ерсаа у коме живи.

На канцеларије Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1896. ГОДИНУ

Готов је и може се добити од Срп. Пољопривредног Друштва. Садржина му је обилна, има на 12 штампаних табака, а цена му је само пола динара. Продавци добијају у име рабата 25% за готов новац. С порудбином ваља похитати.

О КАЛЕМЉЕЊУ ЛОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Написао Милорад Тројановић, руковолац расадника за америчку лозу у Крајини и хонорарни наставник вишњевске школе. Са 21 сликом, Београд, Државна штамп. Краљевине Србије 1895. 8 стр. 66. Цена 1 динар.

Ко ове године почиње пчеларити нека набави:

„ПЧЕЛАРСТВО“ за потребу почетника и пчелара, изradio Светозар Љ. Гавриловић, Београд 1894, стр. 35 са 127 слика.

Оно је пчеларство удешено за почетнике, да по њему сами одмах на пчеланску могу радити око пчела. Подељено по месецима; освешта су јасно и просто сви радови око пчела. Други део садржи најважније из т. зв. пчеларске теорије.

Цена мањим огласима: Од *векит* врте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних шмена по 15 пара од врте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2:50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

Садржина: **Чајнци:** Где да буде угледно добро Српског Пољопривредног Друштва. — **Ђубрења у земљу.** — Пробно мљење. — Жетва и белешке о унапређењу пчеларства. — **Белешке.** — Награде за увећано напредних пчелица радње. — **Кљичени огласи.** — и **Огласи.**

Издавачи и издавачи СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО. КРАЈ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА. Одговорни уредник СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋ.

Цена 3 динара. Може се добити код српског пољопривр. друштва.

Министарство ђубривета препоручило га је за кљичавине основних школа.

За поклањање ушеницима о испитима — врло zgodna и корисна книга.

О Г Л А С.

ТАЗЕ МЕДА НА ПРОДАЈУ

Пчеларско вођарска задруга добила — Београду, пре 10 15 дана опедила је већу количину меда на споме пчеланску у Топчидеру. Овај мед назван се за сада на продају код г-г Мијанка Мијанковића, Душана Тодоровића и браће Илијића трговца на терезијама; Милошковића и Стојковића вођара у „Кнез Михаиловој“ улици; Танасија Атанасковића на „варош калони“ и Дамитраја Јовановића трговца на Сави — у Београду.

Продавци имају мед у нарочито за то удешеним флашама од $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ и 1 литра; а код њих се може по жељи мед и без флаша и на више добити.

Сви меда, задруга има на свом пчеланску у Топчидеру два (2) пласта овна на продају помешаног се детелином. За цену ваља се обратити на пчеланску.

Задруга има на продају и кошница са покретним сајем (без пчела), које коштају по 8 до 14 динара комад.

За кошнице, и мед на веће количине ваља се обратити задругином блајацину г. Мићи М. Петровићу трговцу на Сави — у Београду.

РЕПИЦЕ ОЛАЈНЕ, има извесна количина на продају, за семе и живце. Цена јој је 20 динара од 100 килограма. Обрађати се друштву, или потписаној управи.

Управа добра српског пољопривр. друштва у Шапцу.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стоје за Српско:

НА ГОД. 3 ЛИН. НА ПОЛА ГОД. 3 ЛИН.

ДРУШТВА. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ
СВЕТЛА ДРУШТВА. ПОДРЖИ. ВОЈНИЦИ СТАВЉАЈ
НАРА И ВАДИ У ОПШТЕ ДОБРАЈАЈ
ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЖЕ
ПРЕТИ. УНАПРЕД ЗА ЦЕЛА ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ФРКА.
Цена одласка изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 43 и 48.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 19. НОВЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ЧИТАОЦИМА И САРАДНИЦИМА „ТЕЖАКА“

Оптерећен увећаним званичним пословица, који ме хране и руковођеним послова „Задруге за подизање домаће индустрије“, чији сам председник, нисам смео и даље дозволити, да „Тежак“ због тога ја и најмање трпи уштрба — за то сам дао оставку на уредништво. Сматрао сам за дужност, да одступим од једног посла, коме нисам више био у стању, да посвећујем ако не сву, а оно доста знатан део своје снаге.

Као сарадник „Тежак“, жинију према својој могућности све, оно и даље, што сматрам за своју дужност опрам земље, пољопривредног друштва и јединог српског пољопривредног листа.

Молим све другове и пријатеље, да се бар толико на мене угледају и потпомогну и новог уредника, још и боље, у вршењу његовог тешког, али светлог задатка.

СРБИТОСАР ЈВ Гавриловић

ПРЕДЛОГ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

мерама за унапређење Винодеља у Србији

ПОДНОСИ

Господину Министру Народне Привреде

Господин Министар Народне Привреде, послао је Српског Пољопривредног Друштва на оцену и стручно мишљење:

1. Извештај г. Ж. Шокорца, секретара Министарства Народне Привреде, „О мерама, које би требало предузети ради унапређења Винодеља;“

2. Експозе г. Јуб. Којића, секретара Министарства Народне Привреде „О стању винодељске привреде у Србији са мерама, које би требало предузети за њено унапређење.“ и поводом тога мишљење г. Шокорца; и

3. Извештај и предлог г. Ст. Фрицмана, председника крајинског винарске задруге „О лакшим и брзим подизању винограда у округу крајинском.

Према друштвеним правилима, сви ови предмети упућени су на оцену и мишљење Секције за Ратарство и, кад је она свршила свој посао, онда је Друштво, пошто је у одборској седници проучило рад поменуте Секције, послало Господину Министру Народне Привреде, предлог о мерама за унапређење Винодеља у Србији, ове садржине:

„На разлога, што се споменути мишљенија и предлозима, у главном додирује све, што се односи на унапређење нашега Винодеља, и што се и у писима Господина Министра Народне Привреде истиче жеља, да и Српско Пољопривредно Друштво, поред оцене достављених му предмета, изјави са своје стране све што је потребно радити на унапређењу Винодеља, — Друштво је, на својим састанцима узело у претрес како поднесене му предмете, тако и све друго што је рађено, или би по његовом мишљењу требало радити на унапређењу нашега Винодеља, па је с погледом и на своје раније одлуке по овој грани привреде, сагласило се и довело ову одлуку:

„1. Констатујући и само да наше Винодеље данас доиста јадно и жалосно стоји, јер је прошло и нагло пропада од филоксере и других незгода, а међутим се слабо или скоро и никакво не обнавља, — Друштво не упуштајући се у изашно разматрање узрока пропасти винодеља, узима у оцену узроке, зашто се тако слабо и тако мало ради на обнављању винограда, па налази да су ти узроци у овоме:

1. Што наши винодељци и привредници или не знају о могућности обнављања винограда на подлози америчке лозе, или, у колико знају, још једнако се предомнићују и сумњају у успех;

2. Што велика већина или незна да има и где има или не уме и не може да прибави потребну количину америчке лозе;

3. Што им је скоро свима подизање винограда на америчкој лози, а нарочито калемљење или потпуно непознато или тек само по нешто од тога знају, и

4. Што подизање нових винограда на америчкој лози, доиста изискује много рада а стаје и доста трошкова.

„П. Погледом на све то, по мишљењу Друштва, мало се, не само сада него још за дуго, може очекивати од приватне иницијативе на обнављању нашег винограда. А како је винодел. привреда важна не само по интересе наших привредника, него и по државу, — то ће држава имати не само да подстρεжава и помаже наше виноделце и привреднике у обнављању пропалих им виноградa, него да их донесе својим ауторитетом привољена, па силом закона и натера на то.

Као мере, којима би се наш свет приволоо за обнављање винограда, и којима би се помогао и убрзало то обнављање винограда и унапређење нашега виноделца у опште, — Друштво истиче и овом приликом оне у нике изложеним тачкама, и ако је неке од њих и раније изнело у својим одлукама од 27 Јула пр. и 13 септембра ове године. На име:

1., Да се у првом реду државе постара, да у својим расадницима произведе довољно америчке лозе за подлогу за потребу наших виноделца и привредника Ради тога, што она данас у садашњим расадницима нема ни падалека онолико лозе, колико је потребно за поједине само крајеве, — потребно је:

а, да се садашњи државни расадници прошире, колико је год то могуће;

б, да се тако исто прошире и уз довољну државну помоћ и контролу одржавају: окружни расадници у Крагујевцу и пољопривредне подружнице у Свилајевцу;

в, да се подигну нови расадници у Јагодини и Жупи;

г, да се изазивају, подстрежавају па и помажу поједини срезови и општине у ваљаним виноделским крајевима, да подигну расаднице лозе за потребу својих мештана.

2, Да се потребна количина америчке лозе, докле се и у колико се не може подмирити из наших расадника, набавља са стране, у и колико је год могуће непосредно из Француске. Набавку да врши држава и за потребу расадника и за потребу виноделца и да то врши свагда благовремено, те да може добити добру лозу и квалу је доста потребна и да је може на време уступити свакоме, коме је потребна.

3, Да се иницијативом, настојавањем па и трошком државе што пре понатај квалова земљишта бар ваљаних наших виноделских крајева, те да се према томе бар приближно одреди и зна, које су врсте америчке лозе потребне за поједине крајеве. А међутим препоручивати и настојавати, да се што више о свакога поједине виноделца понатај, пре, него што га почне засађивати америчком лозом.

Наставити квалови земљишта помоћу калиметра могло би се поверити у првом реду професорима средњих школа, а у по неким местима и учитељима основних школа, и др. интелигентним људима, — но пошто се претходно обуче и упознају с тим послом.

4, Да се лоза, како из државних расадника тако и са стране набављена, даје виноделцима и привредницима по што умеренију и нижу цену; а према приликама и у пола цене, па и сасвим бесплатно, само под изричним условима:

да је то земљоделач.

Да је претходно припремно за то земљу по прописаним условима и да ће подићи виноград од најмање 1000 чокова.

Да се дају одаконично, према приликама и доказаној потреби, и бесплатно вршење еспедиције преносу поштом или железницом до најближе станице.

ПОДЛИСТАК.

ПУТОВАЊЕ ПРИЛИКОМ ПРЕГЛЕДА УГЛЕДНИХ ВОЊАКА.

Српско Пољопривредно Друштво поред толиког огромног рада на задатку своје, почело је и да давашем изгради за што угледање радње из Пољске Привреде узите на народ, те да се и у нас почне што брже са издредовањем свију пољопривредних грана. Тако је поред осталих изгради расписало и награду за подизање угледних воњака а у окупрени Ваљевској и Подрињској. На расписаним стечај у први мах није се нико јавио. Друштво је поновико стечај и одредило рок за пријаву до 1. Септембра ове године. И ако се јавило да такмичар из два округа и у двама из девет срезова, опет се врло мали број за такмичење пријавио, тако, да тек дознао по једном такмичару на три среза. Свега су се далак из оба округа и из оних девет срезова јавила три такмичара. Још се један јавио и из округа Ужичког, но како округ Ужички није ни одредио за такмичење, то је пријаву направио само за тројицу и то из три разна среза оба поменута округа.

Српско Пољопривредно Друштво да би до краја изнело овај свој задатак, одредило је и извршну комисију, која ће прегледати воњаке пријављених такмичара и изрећи свој суд, коме да се досуди награда у 350 динара. У ову комисију одређена су била два стручњака воњара и један члан управног одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Комисија, или боље река овај одлучивачки суд кренуо се на пут 21. октобра ове године из Београда. Са тог путовања ни лето и да донесемо читликима „Тежици“ овим неколико ута-

сика, која ће колико толико припомаћи што бољем познавању појединих разова пољопривредних — ове јесене. —

Од пријављених такмичара један је био из среза колубарског округа ваљевског а по имену г. Милутин В. Жујовић, свештеник из села Врачевца; други је такмичар била г-ђа Јелена Калмировић из села Кожура у срезу тамнавском округу ваљевског, и трећи је био г. Мелентије Стевановић старешина Манастира Радошанине у срезу Пошарском округу подрињског.

Како се ова комисија кренула из Београда, те је она преко Обреновца, дакле преко среза Поставца; Уба среза Тамнавског ишла до Врачевца у срезу Колубарском.

Уз пут је разгледала поједине расаднике у Обреновцу који је основала вреда Пољопривредна Подружница. Кад би држава помогла ову Подружницу бар са 2000 динара годишње помоћи, ова би Подружница доста учинила веома велики успех. Овако ове је оставила добротвору у истини јавно музичким члановима ове подружнице и овој колуми помоћи, ноујки кад се да учини Српско Пољопривредно Друштво из својих сиромних средстава.

* * *

Како је цена прве половине месеца октобра падала виша, све до 30 истог месеца ове године, то и вредни народ Поставца и Тамнаве није стагао да скупља јесене орање својих љуба. На како је 21 октобра био такав дан као да је у пролеће, то смо видели готово на свакој другој љуби раднице: једни су орали, други сажали а трећи хрпали и повлачили посевно семе. Који је стагао да пре кинга посеје своју љубу, она му се тако од шивених зеленила, као у најдешње пролетне дане. —

Копавали смо на Убу. Ту смо одмах нашли познаника, изаšli смо за што путујемо. Одмах нам се придружио и један

5. Да се како у опште о сађењу и подизању виноградa на подлози америч. лозе, тако главног о калемљењу те лозе домаћом, дају виноделцима све могуће поуке и олакшнице.

Тога ради потребно је:

а, да се што пре проишну и као званична оштампају кратка упуства са сликама о подизању винограда америч. лозом и о калемљењу америчке домаћом лозом, — па да се дају бесплатно сваком ко се тога посла прихвати;

б, да се све могуће чини, те да се народ што брже и што више обучи у калемљењу; а да се то постигне ваља редовно и свагда кад је време, приређивати и држати практичне курсеве код своју расадника америч. лозе и код своју пољопривредних школа;

в, да се из важнијих виноделских крајева и обавезно упућује по извештан број младина, било код виноград. школе у Букову, било у дотичне државне расаднике, на обуку у калемљењу и другим пословима, а постарати се да имају у тим местима и локала за становање;

г, да се у извесне виноделске крајеве изашљу у своје време и парочити калемари, да дају виноделцима у томе бесплатну поуку;

д, а да се има вештих и сигурних калемара за самостаан рад, како за потребу у предној тачки (1) тако и за подмирење потребе по захтеву појединих виноделца — добро би било, ако би се поред напред изложеног, сваке године у виноград. воћар. школи у Букову, од њака који сврше школу, задржавало по десетину, да се темељно још доуче искључно у калемљењу лозе и воћа.

6. Да се виноград подигнути на америчкој лози и окалемењени домаћом лозом, ослободе плаћања по-

резе за 5 година. Исто тако и општински расадници америчке лозе, да се ослободе плаћања порезе за све време, док као такви постоје и док не подмире потребу мештана.

7. Да се путем награда — премија — плазња подизање винограда по тога, да се претходно распишу толике награде за дотичне виноград. крајеве, како би се на тај начин плаћали виноделци на подизање винограда. Исто тако да се, где треба, премирају и општине кје би подигле расаднике америчке лозе.

8. Да се сиромашни привредници — земљодеци — помажу по могућству и чинењем могућих олакшница за добијање потребног им капитала под повољним условима.

9. Да се како врло важно и врло хитно поради на заштити подигнутих винограда од сточних потради и људских и других оштега. Тога ради да се издају закон „О чувању пољских имања“ тачно и до скропулозниости врши; а колико ни он не буде довољан да потпуно заштити винограде и остау земљорадничку пољску тековину, порадити што пре да се, било тај закон било кривични у том погледу измене и допуне.

10. Да у Министарству Нар. Привреде има сталан стручан за дирирање пословима по струци винодеља и воћарства.

11. Да се макар и повремено за важније виноделске крајеве постављају и парочити путни учитељи.

12. Да се и за пријаве за потребу лозу, чине привредницима све могуће олакшнице, па било да их водносе непосредно Министарству било преко месних власти и пошта, било дотичних руководиоцима расадника америч. лозе.

13. Да се државни расадници у колико нису, свадау и бољим сортама лозе као: руштриса, бер-

брат Србин из Баната, који је у близини Уба купио имане по којој чика Срете ненадмашег Преседника Српског Пољопривредног Друштва — ваљо „Совањс“. Овај брат Србин, који се зове Сима Миленковић насли да оно имање, које је у простору велико око 150 ектара, обрађује са свим рационално. Он неће жалити као што сам рече: ни труда ни трошка те да његово имање буде угледно. Упознали смо се и са Др. Ваздом Томићем лекаром средњ. Тамниног. Г. Томић, кога сеоба хвале као изумљива лекара, јако се интересује за Пољску Привреду. Он у својој пријави кад је у срезу послом или пријамом мелцовама, научува народ, ваљо да кува заравље и ваљо да ради свој темачки посао. — Он је починио да са неким богатијим људма отвори у околини Уба угледно добро. Његова је земљо лепа и корисна. Српско месо, само по себа, то је центар целокупног средња. У њега се стичу људи из целог средња. Ту треба да виде нешто што би им као углед служило. За то би требало чак пре установити угледна средња имања у среском месту. Ту могу да буду и расадници воћа, лозе и пчеларница. Ту да буде одговориште пољопривредних справа и алата. Једном рече све оно, што би сваком пољопривреднику из целог средња као углед служило.

Г. Доктор нам још рече: да је се у Бајевачким виноградима појавила епилепсија. Бајевачки виноградни најчучешији су у ваљеском округу. Бајевачки виноградни прозвани су по имену села Бајецца. Ове године берба у њима била је добра а и ваљо које смо видели било је добро.

Иа Уба кресули смо се ваљеским путем до Коубаре, а од Коубаре пошто смо је кад Кречана прешли пошли смо право у Врачевци. И онга дана као и јучорашњег сретали смо од Обреновца па до Кречана непрестано радника, које су вукле на својим вољима суве шљане, пекме и жито у

Обреновца. Ове године су биле шљане врло добро родиле, гусеница није било.

У сваком ову у сва три среза овог округа, (куда смо пролизи) сушене су шљане и у пекмеари је било много. Те тако ове године шљане је доста пара, које за суве шљане, које за продате сирове шљане за кување немеза. Цена сировим шљанма дотеривала је и до 10 динара по метру (100 килограма).—

Од Коубаре путовали смо преко Ракошца и Стрмова у Врачевци са једном брдошом лозом, која се зачињаче од Коубаре и завршује код манастира Богосаја. На највишем ушину ове брдаше које а до забрала манастира Богосаја, налази се кућа гос. Малугина В. Жујовића, чиј потањк имале смо да оценимо.

Кућа г. Жујовића је сама за себе. И кућа и дворчиште тако чисто и угаљно да ми само на похвалу служи. Иа куће налази се његов угледан воћњак, засади пажљивома благородни воћем, добијањем из Епонијеије топчицберне и са добра Српског Пољопривредног Друштва, а ваљ нешто и што је сам одгајио и накалимо. Пред њубом је његов пчеларни са више од шесдесет кошница, које ћерзокала које вршица. Иза пчеларница млад је виноград од једног мотива. Испод пчеларница налази се млад шљанак, у коме су саднице шпрене, једна од друге лепши. До овог шљанка има други, од једног и по ештара. Сађењу у оном првом шљанку може се рећи доста је приваљно. Раствојане између садница је довољно, јер има до 5-5 метара од једне саднице до друге. Довољан простор како за пораст воћака, тако и за довољно светлости. Од особитог је значаја, што је г. Жујовића употребио и кречење у овом његовом воћњку, услед чега је кори на свакој садници тако глатка и лепа, да је млина видети. Узгред да споменемо да смо видели и правилим сад са окреним садницама и код економи г. Љубе Молеровића такође у Врачевци.

ландијера, порталица и хибриднама за кречна земљишта. Напослетку.

14. Корисно би било, ако би се по могућству сазвао и један нарочити виноделски збор и ради личног обавештења и поуке виноделима и ради јачег заинтересовања за рад на обнављању нашега винодеља.

15. То би биле мере којима би се подстицало и помагало обнављање Винодела у целој земљи.

У погледу унапређења чувеног крајинског винодеља, које је доиста у најкаласицијем стању данас и о коме је Друштво упућен и нарочити предлог г. Фрицмана, — Друштво је мишљена да се, поред поменутих мера, за крајински округ учини још и ово:

1. Да се сваком земљополцу уступни бесплатно по 1000 ком. окалмљене домаћом, по под условом, да претходно по правилу спреми за то земљиште.

2. За извесне општине расписати одмах поред тога и премину за најбоља и најбрзије подигнути виноград на америчкој лози — окалмљеном.

3. Да се бар за прво време напослеје за крајински округ нарочито стручно лице, као комесар или путни уштељ; који би једино радећи на томе послу, имао дужност давања поуке и обавештења у свима рањавима око подизања винограда, а уједно и дужност и право контролсање свега тога рада. —

16. У колико овим начером изложених мерама, нису обухваћене поједине тачке из поменутих изашвештаја и предлога у погледу унапређења нашега Винодела, Друштво се није могло сложити са гледиштем дотичног референта или предлога.

Тако Друштво не налази:

1. Да би по предлогу референта за винодеље у Мин. Нар. Привреде, требало поред постојеће винодвоћар школе у Вукову подићи још четири виноделске школе у Смедереву, Јагодини, Нишу и Крајевцу;

Овом приликом снуди смо и до историје овог манастира Боговађе, разгледали смо манастирски збирник, који је са своју страну огурава, а велики је у простору око 700 актара. Видели смо и манастирски шљавци и виноград, који су оба доста напуштени. Било је некад и неколико кошница вршара по сад у њима не видесмо плоче.

Ово овог манастира могло би се и пчевршити и подигнути још угледнији воћни расадник. Овде би доиста претра потребно било, да се час пре воласке један угледан пчевршач и један расадник воћа. Поред манастира воће путени од Београда за Ваљево, а и њему се о великим прадицима стиче и велики број народа на молдачу. И пчевршач и воћњак служили би за углед околним селима.

Враћајући се из Врачевача назад, нека је споменуто да смо за пут видели и неколико ристава од шљави. Видели смо и под Милоша Бенадића у Раткошу како је, и он окречено свој млади шљавци. И ако је кречено воћа ствар, онет ће скори сви угледни корист од тога.

Кречење је корисно што не да ни маховина ни ливању да се на кору хвата. Кречење се извршило овако: Пописа се ливањем и тој креченој вољи — млеку — дода се мало белог или жуте глинице и тако се измеша да се изврши кречено млеко. Овим кречним млеком окрече се млада дрва, Кречење је најбоље извршити четком, по ко нема четке може то урадити метлом.

Кречити треба цело дебло и ако је могуће и један део круне. Кречење се предузима при сувом времену кад лист опадне. —

Овом приликом видели смо и један део бајачких винограда. За тим смо прво Уба пошли да прегледамо воћњак другог такмичара у селу Кожуару.

Овај нам је пут познат од пре двадесет година. Посматрајући Посавину и Тамнаву виде смо да нестале више оних

јер би за такве и толчке школе требало пре свега, огромних издатака; интенивним школовањем у једној само грани привреде — у винодељу — не би се ни дала правдати све долге, докле Србија, као ратарско сточарска земља, нема више по једну само ратарску школу. За сада потреба за свенијаним школовањем у винодељу грани може се задовољити и овом једном стручном школом у Вукову, ако се само буде радло и тежило да школовани у вој дистра и стеку све теорично и практично знање из винодеља.

У осталом и све друге пољопривр. школе могу и мораће за дуго још учити своје ђаци на своју грану пољопривреде, на дакле и из винодеља, тим пре, што је систем нашег пољопривредног газдовања и иначе такав, да обухвата пода се готово свуда све гране пољопривреде.

2. Да би по предлогу истог референта, требало слати што више виноделски синова на праксу у иностранство, па још са сироводнишима који знају стране језике; јер се то не правда недољовном потребом нити би се због материјалних и других тешкоћа могао извести.

Место тога могли би се и требало би, изашљати по који пут руковођачи држав. расадника макар у оближње стране расаднике, да их прегледају и сами се поуче.

3. Да се по предлогу референта манастирски виноград обнове о држ. трошку. Мисао о обнављању манастир. винограда и оправдана је и умесна, само да то не буде о државном него о манастирском трошку. Да се то постигне треба дејствовати и преко надлежне власти.

4. Да би по предлогу г. Фрицмана за Крајинце довољно било, ако би они сами стварали себи мале расаднике и сами изводили потребну им америч. лозу,

горостених хрестова, који су можда били иници некако ови коосовске битке. Некако место заузела су илне и ливаде. Још се по нека види, да сведочи нава је у ту гора не даде него пре двадесет година била. — Посматрамо не њемо ји угледати више нештатних ливада. али то видесмо илго на два три места у ту. —

Прек крај стигли смо у Кожуар. Атар селски саставан је из дола и бречувака. Куће нису све на једном месту него су разширене.

У Кожуару видесмо много шљавца и старих и младих. Иа и виноград и паша се још подижу, у Кожуар стигли смо по долази, те тако свратили смо на ковак код Г. Петра Стрелиновића свенишача. Одмах до његове куће, кућа је и Г-је Јелене Казимировићне које, воћњак имали смо да прегледамо. Оутра јам рано почели смо за прегледамо воћњак одређен за такмичење. За њ се може рећи да је шљавчан, јер је био простор засађен шљавцима „дожега — чима —“ и он је подизао шљавца за воћара често монотон посао, онет овај воћњак арела да се види. Простор на коме је овај шљавак засађен велики је око 2 актара. Земљиште је било овако спремно: Прво је био простор, који је окречен северо западу са благим нагибом — огурањем. За тим је земљиште узорино, и онда су неколкој малих рупе за саднице у дубини 0.5 метра. Растојање је рупа тачно пет метара једне од друге. Као је овако спремно земљиште било готово, преступило се садњу. Сађење је извршено у троуглу али осовим правилом, тако, да се редови са своју страна виде. Саднице нису биле све једнаке какође, али су све уопште добре. Старост оних садница је две године. Растојање је довољно, да има места за пораст и за продирание светлости. А сађење у троуглу чини, да осика једне шљавце не вида на другу и не заљавља је. — Кречење сувих и сломених граница није пажљиво извршено, ту су стручни воћари до синдика казали, шта треба даље радити, те да овај воћњак — шљавчан — напредује. — Нека је угрпа

jer bi to i sporo bilo a i nepotrebno je, kad državni rasprodavci mogu im za prave početke dati lozu. S toga je Društvo napred i predložilo, da im se najpre nada besplatno izvesna količina loze na koje bi pojedini mogli dalje i prema ovom predlogu izvoditi i sami koliko im treba.

5. Da se tako isto po predlogu g. Friščmana u napred utvrdi i preporuci vinodelcima kalamalje na zreloj lozi; jer se pitaje o tome, koje je kalamalje bolje, lakše i jestivije, raspravila i preporučuje vinodelcima putem pouke i s pogledom na njihove prilike i lozin materijal, kojim u danom slučaju raspolažu. Nema sumnje da je najbolje kalamalje zrele loze i to na stalnom mestu: ali se ne može odabaciti ni kalamalje na zeleno.

И војска би могла применом развитак појединих грана Пољске Привреде.

Познато је и стотинама пута констатовано, да је Србија земљорадничка земља, и она хтела не хтеда, мора још дуги низ година остати као таква. Кад је тако, онда сви колико нас је и позваних и непозваних; сви којима на срцу лежи бољитак и срећа наша, морамо принудити час пре — а што пре, то је за нас боље да се ове године Пољопривредне у нас до највећег савршенства развијемо.

Србија је плодна и богата земља, мал не цела. Али још ни почели нисмо да се њеним богатством потпуно користимо. Ни за једну Пољопривредну грану не можемо рећи, да је толико развијена, да доноси оно обилате користи какве би у истини могао. Све ово пак зависи од наше невештине у пољопривредним пословима.

споменуто: Да г-ђа Кашинирићева гаји и добре ниве. Има леп виноград а што је главно, она је чак утемељила Обреновиће пољопривредне Пољопривне. Иако нам је што господи нема и другог воћа, сви шавња, по свакојма и онај наш шавња је данас у овом селу најправилније подстиг.

Осталајућа Кокулар благодарни г. попу Пери на срљачном дочку и вратници до Сувог Села, ми смо заједно сретили у Суво Село а код домаћина Буре Малосаљавића, кога не беше код куће, него је отишао на орање, у близини куће. Г. попу Пери рече нам: Да је Бура остварило ове године толико рона од шавња, да је за сам тај рон узео као што рече око 330 шавња, што би чинило 3300 динара. Поред тога што је доста оставио а за нешто ранаје. — Кад је Бура дошао к нама, сазнали смо од њега: да је он ове године имао на роду око 4000 дрвета шавња. Покази нам и растао, у коме има око 4000 младих садница од шавња, тако лепих и развијених, да их је милиона било пољедати. Он нам рече: Да ће све ове саднице за пролеће опалемати и тек тако опалемати на стално место председати. Ово ће бити први прораз шавњак можда у целој Србији у свему онако поштити, како то вољара марка захтева. Бура је пролеће године ишлово био и говеда на обреновићкој пољопривредној палози и за њих га је Српско Пољопривредно Друштво одликовало похвалнимом. Код њега видимо што је за село права ретност и више од сто комада патомх голубова.

Са овим селом почиње подриски округ а завршује се шавњима. Ми од сувог села ишавњемо на пут, који води од Ваљева преко Уба Шапцу.

Ово је био окружни пут старос шабачког округа. Стари шабачки округ одликовао се, чини нам се, и од свију осталих округа у Србији таме, што су му сви путеви и с једне и с друге стране засађени била племенитим воћем и дрвем. Тако је

Колико ми имамо пољопривредних стручјака?

Них нема ни толико колико би било довољно за Један наш округ. А Ратарска и Винодело - Воћарна школа неће за дуго моћи да подмире ни најинујину потребу у колико толико стручним економима. —

Философска нам упростају винограде, чија је вредност представља милионе, што не докучури филосера, докучуриће пероносера (ако се са прекамен не отпочне свуда). Вама немамо ни толико, колико би било довољно да подмири домаћу потребу, него ипшак доносимо из Турске и Италије, а по злој судби и у нас се кришом фабрицира.

Воћаштво се није ни помало напред. Пчеларство се смањује: мед нам замењује свуда шећер, за који се толики новац на страну износи.

Синарствено нам је тек у зачетку. За остале гране пољопривредне и да не говоримо. У ратарству и сточарству има напретка али не толиког и таквога да се са њим похваљати можемо.

Како су нам виногради скоро уништени или се већ уништавају, не смею скривених руку ченати да их и са свим не стане. Морамо их обнављати, али не као досад на домаћој подлози јер ће их филосера поново уништити, него морамо као и неопамотан свет прибећи подлози америчке лозе, а за то се тражи и вештите обрадивање здема а и лоза се мора калемити, а то сви не знају, па за то снажи и претпоставља грдње тепокоће око обнављања винограда. Пчеларство опада, место да нагло напредује, кад се бар сад може угледно и лако пчеларити. Јест, али треба и за то знања. — Ми у Србији имамо чисто воћарске крајева, али и у њима се кажда губе најбоље врсте воћака, јер и ту се хоће вештине како при подизању воћака, тако и облагорођивању истих,

бilo и са овим путем. Зуб времена јача, нећаја секира, млага од ових украсних дрва саставља је. Них нема, а на њихово место их измаче наше подстигну оновом. По негде се види и по десет шавња једно до другог. — Колика би била корист од овог воћа и дрвећа, која се поред пута саде — може знати само онај, који је путовао и по другим срљачним и вратничким земљама. Од овог дрвећа још је остало по нешто дуљана, липа, шавња и др. — Овако траје целим путем до Шапца. — Кад смо овде споменути путеве и сајене дрвећа поред њих, не би згорел било и ово споменути: Да би требало што пре шредити да се и поред свију осталих путева засади дрвем нарочито белим дуљом од кога би широтнија шавња могла добијати бесплатно лист за одржавање шавњених буџа, по само с једном облогом: да дуљом сваке године онова и суше и сломање ни гране очиста.

Целој овој длапа путујући смо смо поћали по њивама вредне раднице, како оро, сеју и пљаче. Сви су овамо убочијали да грече шеницу, пор нешто што је носеју. Ово чине да год, да је сакупљују од главнице, која се неће појити, ни ољак се ома претходно опречи. Нио нам је употребила, прах од пљачи мамена, која је много сигурнија лек, само да душе мало окупил.

Код Орња село наустави нас један наш сапутник и друг, који овај крај добро познаје и улозира нас на многе башто-вашице у овом селу. Он нам исприча, да су се ове башто до скорог разила допавати — како он рече Бугари. Давно овде нема ни једног странца. Све ово сад рече шавњи од оноликих села. Ово је и за похваљу и за препоруку. И ако нам је било омет, — јер је овај крај јесени — да се поштује раставао, ипшак смо видели само један простор, који се били од главнице дупува и оно земљиво пријатг дуча, да судећи по овоме, ми видимо овде велики напредак који је постигнут у овој корисној грани Пољске Привреде. —

Како да се помогнемо, те да час пре добијемо у маси што више радника на пословима бар ове три пољопривредне гране, чиј би нам развитак донео огромне користи.

Кад је летос државно предавање из пчеларства и демоштрирано са вештачким ројењем пчела у пчеларицу Српског Пољопривредног Друштва, међу осталим слушаоцима и посматраоцима видели смо и неколико војника, чини нам се из болничарске чете, како сваком збиљком прате цело предавање о гајењу и ројењу пчела.

Посматрајући их тако, сетимо се онда, како би то од велике користи било, кад би се и остали војници у слободним часовима забављали било пчеларством било калемљењем лозе и воћа. На основу овог, и реши смо се да ово неколико речи напишемо.

У Београду и Топчидеру има угледних пчеларица; у Топчидеру има угледни државни расадници воћа и американске лозе; сем тога тамо има и Пчеларско-Воћарска Задруга свој пчеларица. У Топчидеру се гаје и говеда најбољих раса а тамо се и вештачки сири добар топчидерски сир.

У Шању је угледно добро Српског Пољопривредног Друштва, тамо је права воћарска школа.

У Краљеву је Ратарница за све пољопривредне гране. У Нишу и Крагујевцу имају расадници американске лозе.

У свима тим местима станује редовна војска, тако да узмемо за пример Београд. У њему за сада станују: 4 батаљона пешадије, три ескадрона коњице сем гарде, једна болничарска чета и осам батерија.

Већина ових војника који по разним трупима служе, служе обвезни рок, ако две године. Овај рок обвезе они напуштају с пролећа или с јесени, а двогодишњаци су обично из задружних кућа. Уобичајено

је, да ни један од њих не одслужи потпуно Две године. Свакоме се опрости бар двадесет дана, то јест, сваки војник пушта се кући за двадесет и више дана раније; кад им се опроста двадесет дана, онда зашто их за то време не би употребили у расадницима или у пчеларицама. Ту би се научили за то време, обрађивању земље за винограде и воћњак, и разноврном калемљењу како лозе тако и воћа; научили би цело рад овог новог система коњица. За тих двадесет дана, што би се на храну и обуку потрошило устотручило би се у добити, јер би сваке године на овај начин могао да у народ уђе 1 — 2000 и више људи вештих калемљењу и др. пословима око лозе, воћа и пчела. Но сем овога, могао би се и празником, кад војници немају војне обуке, држати и по које предавање у пчеларицу, воћњак и расаднику америчке лозе; а за све ово имао би да се побрине Г. Министар Народне Привреде.

Ово што би могло бити у Београду, то може да буде и у Нишу, Крагујевцу, Шању, Краљеву и у Лућичеву код Пожиревца. А могао би се допне завести и у свима оним местима, где станује војска а има установљених пољопривредних подружница, тако: у Пољези код покшеке пољопривредне подружнице; у Г. Милановцу код тамошње подружнице; у Крушевцу код пољопривредне подружнице и т. д.

Извесно ово у нади да нам се неће замерати, што војску узлехмо да ради оно, за што није обавезна, али ако смо себи добра ради, ово би била једна мала жртва од ње, од које би напоследку била неамермерне користи. *На наредњима је да о овоме размислите, а ми већ с радношћу очекиваћемо плуће пролеће, те ако Бог да, видимо до 1000 калемара створених од неслужених српских војника.*

Г.

Преноћив смо у Шању и сутра рано кренули смо се у Поперину а првде манастиру Радованици. Пут нам је био врло, јер од многих хиља, које су падале у првој половини овог месеца био и сувине разглаго, а како је од ова два три дана опет настало летње време са сунцем, то се брзо почело испушати тако, да су коњи у пољима једва вукли. Но, нас пут ништа сметало да разглаго и богату околину Шања и оно богатство у земљи и забранима, које има шабачка општина.

У Поперини смо видели, што за ово неколико дана нисмо, а то је, видели смо овамо и многих зброба од растова дрвећа и јасена, подигнутих из семена. Гора млада поглава се као босилјак. Овде се види, шта се све може узнати, кад се хоће. — У новом закону о шумама било је изрично наредбо, да свака општина, која своје шуме лема, мора сама да подиже бар најмање пет хектара шуме. То још нигде није отпочело! — Овамо смо видели вање и другог воћа, него што смо досада; видели се доста дрвета јабука и крушана. — Од дотлењига видели смо их неколико и ако у малом, а на једном месту видели смо и сточне рене. —

Сад нам настају и попечерски виноград, којих, свако у целом овом срезу има, а и непростало се они подижу. Они су по бредувама Поперја. У Пуљковићу видели смо мала виноград, који је подигао богат сељак Мићановић из села Добриња. Виноград је велики око 9 екара а ограђен леном оградом. Сретасмо људе, који нуку на колима кубре, да кубре винограде.

Виногради у Поперини почињу овим правцем: Од Прова, Свиљеве, Суботинаца, Краула, Бојња, Метковића, Свишчевца, Дворштина, Грушња, Десња, Варје, Добриња, Пуљковића, Радованице, Петковине до Човешине. Кад човек види Поперје са околином, летим виноградима, мора од жалости уздицнути и завалати, што је највећа непријатна лоза, а и нама што вољемо грождје и вино, већ почео завидати страх, јер се закон-

сера, и ако не, у велико, појавила у Метковићу, Варни, Бојњу и Пуљковићу, а суваца се да је има и у Краулима.

Како ће се издуже године, ако Бог да отвориши у Шању Ратарница, то покрај лепо уређеног вољног расадника, мора се и одмах установити и расадник америчке лозе, те да овај лепи крај не остане без својих виноградара. Мора се и сад и те одмах почети и са сађењем америчке лозе, ако се не мисли да издосера уништи све поперне винограде, па тек пошто их све упроста, оди почети изнова подизати на америчкој подлози. Да тога не би било, буаућој Управи нове шабачке Ратарнице бие прва брига да установи и расадник америчке лозе.

У Манастир Радованицу стигли смо уочи Митров-дана, где смо морали преноћити. Манастир је под самим подножјем планине Цер, а испод највећег врха његовог. Манастир је до потоца Радованице на једном малом заруљу, великом нешто мало више, него што је заузима прва и место где је био стари конач манастирски. Зграда за становање можда се рећи да и нема сем једне јадне кућице. Простор је мале а по свом облику једна од лепших, што смо досад видели. Са једним је кубетом а сва је покривена шипсом. — Манастир има под шумом око 138 екара земље и до 50 екара ирвине земље.

Свађа старешина Г. Мелентије нешто је расирчио земљишта на источној страни манастира. Оно испречено земљиште засадио је шљанца. Сађење је извршио у квадрат, са растојањем од 4,5 до 6 метара. Садилице су му извршене. Старост је ових садилица 2 године. Но сем овог шљанца, који је на најудаленијем месту, по пољовима југо-источно с нагибом и потоку Радованици, налази се до самог манастира а на истом простору — угледан воћњак од једног екара Сађење је у овом воћњаку правило с растојањем од 10 метара. Воћне су сађење по таблама и то овако: прва табла трешња, па онда и јабука и при врху табла крушана.

Нешто о пропасти раставог дрвета и оскудици овог за потребу грађу у нас.

Још се не бијаше као што треба ни приступило праљењу наше железнице, а потписани је известио једним својим дописом штампањем у „Тешаку“ од 1881 год. да у планини Јастребцу неће бити раставно за ову нашу толико важну грађевину. Поводом тога извештаја, многи су ми приметили: „Та ваљда га још ниси ни обинао“. Јастребац је то дуга и широка планина, на оноако! шта је онда остало с другим планинама кад је тако с Јастребцем? — Јер нису могли веровати да је и у Јастребцу раставина тако проревена.

И доцна железница је направљена, али не бој се, није се баш година претоварила праговима (плинерима) на планине Јастребца, него је само набрчицајош по гдекоје заоставше дрво, а била је задовољна са кладама, овршцама и осталим остацима ранијих пустошних сеча, израђивајући прагове од полу-трале раставине.

Тако је мање, више било и са осталим државним планинама, јер и ако је на први поглед доцна изгледала, као да је у појединим планинама мало више раставине сачувано, олет је била непозната нађена количина дрвета употребљених за прагове.

Овде нам ваља приметити да се прагови израђују од аунишна, бољика (горуна) и границе и то од заравних стабала, која су преко 32 с. м. на на више у пречнику дебела.

У колико се оваке грађе за железницу није могло наћи у државним и општинским шумама, набављана је из приватних забрана, а у самоме почетку рада знатна је количина прагова набављена и са стране.

Саднице су пресађене од пре године. Све је озакмљено и то спајале и очемне, начинима наложених до сад најбољим и најприватнијим у воћарској науци. — Но овем а овог вољвања, имв још доста раставог нападљеног воља, као наједна, дулова, има расељених орнах, добављених са швабског добра. Има још у растују својем доста калема од раставог воља, које ће се на пролеће на стално место пресадити. Има још и дивље од трешња и др. које ће на пролеће озакмљити. Ово савмо преме има досађених и озакмљених рука, међу којима и највештаких врста. —

Ко дође министру има доцна шта видети, гледајући ове дрвине вољке, чиј је рад кроз годину доносила министру користи, а бити швабској планини лећ упоре. Калеме од вољака узимао је нешто са друштвеног добра из Шапца, нешто је сам прибавио из околине и из Јазра. — Од пољопривредних њага нађли смо кол г. Мелентја: Пољопривредни Календар, Малог Воћара, а министар прима и „Тешака“.

Ми не знамо ни једни министар, који има више озакмљеног воља, него што га има овај министар и ако у својем другом вољма широмашал. Кол министра видемо и великој кошницај пршара.

Наш преглед завршили смо на Митров-дан, а тога дана вратили смо се у Шабац. И ако је био Митров дан, видели смо где се свуда по њима оре, сеје, носи зуреће итд.

Утред да и овде нанавомено, да смо на много места приликом овог нашег путовања видели овде, онде и по којој комад земље засејан ланом, који је врло лепо изнекао и покриво земљу. Овамо се лан већаном сеје с јесени, дакле нао овзма била. —

Колика се напредак за последних 20 година постигао на пољу Пољопривредном, може се видети и из овога:

Од Кокубаре па до Дрине има преко 70 парних вршлица.

Целокупна дужина наше железничке мреже са својим ограницама по званичним подацима износи до сада на 700 километара рачунајући ту и споредне колосене, као и сенску пругу и железницу Радујевац—Вршина Чуна.

За ову дужину утрошено је свега око 770.000 комада прагова рачунајући по 1100 прагова на сваки километар. Сви ови прагови по правилу у току 10 година замењују се новим. Но како се често није довољно пазило на квалитет употребљених прагова, то ће мало који 10 година истрајати, а зато се морају често обнављати.

За то пак обнављање потребује наша железница према досадашњем по 100000 прагова годишње.

Но за ових 15 година од како наша железница постоји, испријале су већ како државне и општине тако и приватне шуме — забрани — свуда дуж железничких пруга, као и дуж водених и сувоземних путова и у оштеће приступијим поднозничјим места, тако, да је Железничка Дерекција сада озбиљно забринута и размисља како ће и на који начин употребити ширегиниране прагове од наше буквине, које на срећу још доста имамо.

Оно, до душе не само да немамо шта приметити противу употребе буквине и за ову врсту грађевине, но шта више једино да тај посао железничкој Управи сретно испадне за руком, јер је далеко боље и корисније да се наша буквина за то употребљана, него да се са стране увози туђа раставина. Али, овим се констатује тај наоосни факт да чувена „Шумадија“ данас нема раставине за своју железницу, па наа је нема за железницу, нема је извесно и за друге грађевине.

Е, па решите сада, да није имао право онај руски путник, кад је о нашим шумама рекао: „У Србији

Нигде се више не бри дрвини злупот. Набављају се у велико ветрелаче и чистелаче (Грјера). Има косачица и кумалица на село. Има парних килоса и свега другог што јако утиче на што брзи раставан земљорадње.

Посматрајући све ово до сада нађли смо: Да се швабци нагло подижу јер шваба даје већ тројику корист. Род претворен или у рачуку или у пемезе или осушен излази добру цену. Но изваљај се на подижу правило, није се на раставине садница пољже много. Саднице су тако близу једна друге да би се слободно могла свака друга посећи, па онег да нема баш довољно места за све. На чишћење шваба од миховине и шваба нико није ни помислио. Слабо се по обира и на следеће суварак и других неоптребних шума. Другог воља нема ни толико да би бав на какву мерму могли поставити са сађење шваба.

Зарпућују ово наше путничко посматрање имали би да напавоме ово:

1. Да је Српско Пољопривредно Друштво неона добре училица, што је прво покренуло и усвојилоу утакмиче, које благодотно утичу, и утичаће на развитак Пољске Привреде.

2. Да би и Министарство Народне Привреде требало да предузме довање награда по свима пољопривредним грамама.

3. Да Министарство Народне Привреде с јесени и пролећа швабе у народ све своје стручњике, колико их год има, то да они делом пољку баве начине радње, јер ћемо да завршио решима једног нађег на овом путовању познаника „Гостод!“ Ваи доллаак и ваща реч, више ће учинити угаду околине, него сва написана хартија, која нам се шаље. Мртва хартија не може да вам важе оно, што нам ваща уста и руке могу да на делу кажу и пољку.¹

Г.

виђех много дрва али шума не*. Имао је право те још како, јер је видео да у нашим шумама није заведен никакав ред, што шуму чини шумом у правом смислу ове речи:

Како су и на који начин наше шуме упропашћене биће познато свакоме.

Са нашим ослобођењем од Турака затекле су се знатне просторије шума са разноврсном гором, међу којом је најважније место заузимао наша равнотина по специјалним називима: Луђањ, белик (гору) гравица и цер, која се равнотина с правом може назвати краљем све наше горе, и којој је услед тога толико допета заслужена почаст ukazана тиме, што јој је живорони венац као симбол пулсат и у сам наш државни грб.

Народна, насељеност (пулзација) је била мала, па се није ни мислило да ће кад год и ове горе нестати; а отуда је извесно и та погрешка, што наше шуме нису одма ограничаване и што се није одма постарало на свирему стручног шумарског особља, које би било позвано водити бригу о уређењу и управљању наших шума по правилима шумарске науке без ког се особља овај посао неће моћи никад ни остварити.

Наша равнотина није толико потрошена на разноврсне потребе грађењем, колико је упропашћена само неразумном сечом за то, сечом кудуком, заватинама и разним крченима, а највише и најдуже чобанском сечом на брет коза.

Познато је, да се козе ране поглавнио брстом, откуда је и пословица: „Није за козу сено“. А да се козе као што треба наране (набрсте) потребно је за то осећи, превршити или окресати најмање по једно дрво за сваку козу, што у остalom зависи од тога, да ли је дрво више или мање бранато (гранато). Зато козари секу маом таква дрвета, како би што више, брже и лакше насили, као: лемезарску, метричку и гредарску дебелину, бирајући при том равнотину, јасенову и грабову и тек у недостатку ове, букову и др. гору.

Према томе један козар, коме — узгред буди речено — никад не фали оштра сикира, у стању је данас грдну количину горе посећи па и читаву шуму упропаштити.

Колико се годишње посече равнотинских дрвета само за брет коза у целој Србији видећемо из следећег.

Рекли смо да се за једну козу сваки дан мора посећи бар по једно дрво, а то би за годину дана било оно 360 дрвета. Но с обзиром на то, што се козе преко лета могу набрстити, а да им се за то баш и не мора нарочито сећи, — рачунаћемо само зимње доба од три месеца или 90 дана, за које им се време без изузетка брст једнако мора сећи, то ће се за једну козу годишње осећи у најмању руку 90 дрвета. Али како се поред равноте сече и јасенова, грабова и друга гора, то ћемо за равнотину оставити и рачунати два месеца или 60 дана, т. ј. за једну козу осећиће се годишње најмање 60 дрвета саме равнотине.

По попису извршеном на крају 1890 год. свега је коза у Србији било 509.738 или — да рачунамо мање — у округлој цифри 500000 коза. За околник број коза, према предњем рачуну, посече се, окреше или преврши годишње најмање $(500000 \times 90) = 45,000000$

разних дрвета, од којих пада на саму равнотину без сумње две трећине а то је 30,00000 дрвета, рачунајући међу овима белик, гору, луђику, гравицу и пер. У колико ће ова сума 30,000000 саме равнотине, која се на брет коза годишње, — многима бити невероватна па и баснословна, у толико је опет и сувише скромна онима, којима су познате чобанске сече.

По такви Министарства Народне Привреде, по којој се дрва продају земљорадницима за домаће потребе, просечна је цена једног равнотинског дрвета испод 20 с. м. дебелине (које козари секу) 1 динар и 36 п. дин. или, опет да рачунамо мање у округлој цифри 1 динар. Према томе, целокупна вредност равнотинских дрвета, која се годишње посеку само за брет коза износи на 30,000000 динара!

Просечна цена пада извесне козе без јарета износи 10 динара, по ми ћемо овде рачунати 20 динара са јаретом и свима осталим споредним користима, које за једну годину од козе имамо. По томе целокупна вредност овиј коза у Србији износи на $(500000 \times 20) = 10,000000$ динара, дакле једва једну трећину вредности само оне равноте горе која се годишње за њих посече.

По томе се види, колико нас јефтино коштају те „спротивске кравице“?!

Како је ове године била велика тражиња железничких прагова, а међу тим још већа повчана оскудица и глад у народу, то је било све и на све стране толико ударило у сечу и продају равноте горе, како се још није ни замислило, јер се је продавало и последње дрво из градине које је за лађак служило и које се до сад никад није мислило продати. Продавало се не само за железничке прагове, по и за телеграфске бандере, разноврсне греде, дуге, даске и за све остало за што се је само које пара могла узети.

Обилнији тргови државним и општинским шумама препуњени су равнотинским гредима, мертецима и дрвима сваке врсте тако, да се је један странац, гледајући летос осилство сечаљачких кола са оваким дрвима у Нишу, чудно овоме злу и немарности нашој и рекао: „То је неопростиви грех, који ће тек потоње нараштаје српске скупо коштати“!

Поводом толике безобзирне сече и Министар Народне Привреде био је принуђен летос издати познати распис о забрани сваке сече и продаје дрва баш и из самих приватних забрана, поводом кога се је распис и у садањој Народној Скупштини озбиљно реч повела.

Још рђавије стојимо са чамоном гором. Овој, по све важној врсти дрвета, тек у ало доба, кад је већ на ивица пропаста почела се поклањати мало већа пажња. Иначе до скоро о њој нико није ни водио рачуна, јер је рачуната у „неродна дрва“.

Чамошине има још у приличној количини на Копаонику, Тари, Гочу и околини овог и то понајвише Јеле и Сирче. У осталим планинама, јако је проврећена ако не и сасвим утамањена. На „Вигору“ у околини Златибора, где је некада била сама боровина, данас од ове скоро ни ваља нема, а у осталим планинама, па и у Дивчибарима као чушеној планини са борјем толико је доста ретка, да ће се кроз кратко време о боровом дрвету говорити само толико као и каквој реткости у нашим шумама.

Па и за Јелу и Спрчу, за које рекосмо да их има још доста у поменутиим планинама — поред оних — настала је велика опасност и од једне врсте поткорњака (Turograhus), који је, особито у Копаоник у где су само јелове и смрчине шуме, — превелику штету учинио и једнако чини, тако, да су непријатне просторије ове шуме исушене, услед чега је и Министарство Народ. Привреде било принуђено, да приступи продаји и сечи овако исушених дрвета.

Дале се једне стране закониселост а често баш и разне недаће нашега селака, а с друге стране још и појављени инсекти на чамској гори, оне да нас у скоро оставе без оних најважнијих врста шумских дрвета. А пошто још проведемо железничке пруге Крагујевац — Ужице, Параћин — Зајачар и остале по пројектима ове врсте исприше се и оно мало растовних дрвета заостаних у досада неприступнијим крајевима, то ћемо без сумње осетити врло велику оскудицу на грађи ове врсте и бићемо принуђени набављати је са стране, те и за то издати новач из своје земље, јер за саме железничке прагове треба нам годишње 300 000 динара рачунајући просечну цену по 3 динара од комада, по којој цени Железничка Дирекција купује; а поред тога и за телеграфске директе, којих се годишње по 20000 кома. набавља за обновљање по просечној цени 5 динара један комад, треба нам 100.000 динара, а то бугме нису мале суме за нашу и иначе задужену земљу.

Шта нам даље остаје чинити? Ништа друго, но да свом озбиљношћу настанемо, да се с места приступи подизању горе у свима државним и општинским шумама, а особито важнај поклоном растовом подмлатку у колико га где има, да га козари више не упропаштају; да се пре свега заочето ограничавање шума настали и доврши, како би се јединств. правни односи са шумама расправили и знамо шта је државно, шта општинско а шта приватно? У исто време да се одмах довољно спреми стручно шумарско особље за уређење и руковање с овим шумама, без које се особља никаквим голим законима о шумама неће помоћи, кад нема ко да их разуме и да их извршује, а овоме особљу треба богме осигурати и опилити шумарску службу те да: „Весело срце кудељу преде“, а не ствари му једнако неприлике, због којих се мора сваки ратосиљати ове службе. Надлежни треба већ да су на чисто с тиме, да се разним наредбама и расписима не може управљати шумама преко полицијских власти, које су и иначе претрпале разноврсним пословима, штићу често њихова изјашњења самој ствари што допринесе, а још грђе се и да постићи поставком којекакви чувара шума без икакве спреме за то, па још и свакидањим менаџом.

Јов. М. Јекић.

МИСЛИ И БЕЛЕШКЕ О УНАПРЕЂЕЊУ ПЧЕЛАРСТВА

од
Драг. Н. Малиновића.

(СРПСКАТА)

II.

Да пчеле треба гајити, и да оне могу бити одличан извор за богатство пољопривредничково, нека осведочи истинити факт. Пре неколике године један

(разумите: само један) трговац из Румуније, обратио је се на наше посланство у Букурешту, и тражио је из Србије да купи 10.000 килограма воска. Колика би се сума могла узети само од тога једнога трговца, и колико опет од многих других, само кад би ми развили пчеларство?

У Америци, на пример, пчеларство доноси приходе десетинама хиљада долара. Мед и восак тамо се отпарља железничком на продају целим вагонима.

Пчеларство, кад се њим пољопривредник узредно бави, може доносити прихода 20—30%, од целокупног приноса других пољопривредних грана; а, међу тим, то занимање не кошта ништа. Један пчеларски лист именује једнога пчелара у Америци, у Калифорнији, који има највеће пчеларско богатство у свету; а на име, он има преко 8000 ројева, који му дају годишње 170.000 фуната меда.

Сваки пчелар, ако је само негде околина угодна за пчеларење, и ако он правилно ради тај посао, може бити сигуран са обилатим прирасом. Једна кошница, згоданог размера и која, ако је још и околина подесна за пчеларење, може годишње доносити приноса од 100 па до 200 килограма меда; а то је тако велики принос, да сразмерно труду, утрошеном времену и уложеном капиталу — ни једна друга пољопривредна грана не може се у том погледу пчеларству равнати.

Др. П. Бек у својем одличном делу „Пчеларство,“ које је као „упут рационалног пчеларењу,“ написао, говори о целим и користи пчеларства, вели: да је непосредна корист: мед, восак и ројеви, посредна, пак, олођавање цветова разних биљака и воћава. Непосредно корист он израчунава цифрама. „Тako, вели он, при гајењу пчела, које одговара природи њиховој и некуствима рационалног пчеларења, у најбољој години може се добити од једне кошнице 10 дин. Напротив, у најлошој години, једна кошница може дати, које у меду, које у воску и ројевима и до 50 динара.“

Према томе, да израчунамо: колико би пчеларство доносило прихода Србији, кад би се у њој оно неговало у потпуном пространству, како се и може, и како би требало да буде.

Рачун показује овако.

Иа површини од по сата у прањима на све четри стране света, може се с коришћу гајити по 200 кошница.

У Србији према површини могло би се гајити на 800.000 кошница.

По Бековом рачуну, најслабије године добија се по 10 дин. приноса од 1 кошнице. По томе, 800.000 кошница, донеле би за 1 годину 8.000.000 дин. А шта би тек било, кад би се по рачуну истога Бека, добијало по 50 дин. приноса од 1 кошнице?

Неком ове суме изгледају можда претеране; али се оне потврђују и теоријом и практиком пчеларском — оне су тачне!

Србија се налази на 45 степени географске ширине; а то је одевљ повољан положај природи, да се могу постићи резултати, изнети у овоме рачуну. Сем тога, Србија има све услове, који су потребни за развиће пчеларства, у којима јако оскудевају друге земље, које су пчеларство знаменито подигле.

Нека нам нико не говори, да се не може постићи толико, да народ гаји толико пчела, због других пос-

лова. Пчеларство је узредан посао, и не одузима много времена; што је главно: пчеларство није на штету других гранама полупривредним. Међу тим, неће бити никаква штета, ако се и пчеларство упрети у ред баш оних редовних природних грана, већ баш ће од тада бити стварне користи; јер, у Америци има пчелара, који годишње 20—40 хиљада динара, привреде; а у Немачкој, Енглеској, Француској, Италији, Аустрији, Чешкој, Крањској и другим пределима има их, који се пчеларењем једино и живе и богате. У Хановерској, у пределу Линебуршком, готово све становништво пољство од пчеларења и живи.

Да је пчеларство била извор привредни, означио су многи, па се у том пољзу пуштају у покушаје, који су нам чудни! Ми ћемо навести читаоцима једну од тих чудних интересности, која ће им потврдити, да ми бисмо разлога нисмо износили онај рачун.

* Тако, неки Мр. Перин из Чикаго, у уједињеним Државама америчким, имао је до 2000 кошница удељених по Берзоновом начину. Мисисипи река тече са севера на југ кроз уједињене америчке државе, и то кроз најцветније крајеве. Да би Перин што више и што бољега меда попрпао из овакх цветних крајева, начино је лађу, у којој је сместио до 2000 кошница и почео је пловити Мисисипи од Новог Орлеана горе па све до св. Павла. Задржавао би се на једном месту по два до три дана, па би се онда пољу мало отиснуо у лађом даље горе. За два три дана пчеле популе што је најбоље на неколико миља даљине од лађе, за то је после свака два три дана пољу узмицао даље горе Мисисипи до св. Павла. Цео трошак што је за лађу, момке шта, издао Перин, износио је преко 60.000 дин. Кошнице му се најголије сваке преко 130 кила, и за сваку је добио преко 60 дин. Дакле, 2000 кошница донеле су му преко 120.000 дин. Кад се од овога одбије 60.000 дин трошка, онда му је остало чисте добити преко 60.000 дин.

Да наведемо још један пример пчеларског богатства. Адам Грим, највећи пчелар северо-амерички, умро је 10 априла 1876 године, и оставио је после себе јену са петоро деце. Родно се 25 априла 1824 године у Холенбруну, у Баварској. Кад је свршио латинске школе гимнасију ступи као писар код некога адвоката. Узурјани пламенови године 1848 захватили и њега, те се мораде исељити у Америку, у Циџерзон, у држави Висконсини. После сирти његове остало је 1400 кошница и преко 400.000 динара, што је стекао једино пчеларењем.

Данас има у Америци пчелара који броје по 10 000 кошница.

Пчеларити није тешко. Тој се вештини може у први мах сваки да научи од првог пчелара у суседству а по том читањем и опазивањем код пчелара који рационалније пчеларе. Тако исто није скупи ни почетак, да би се ту морао абирати нарочити капитал. По рачуну једног практичног пчелара основни капитал, који уложимо, никад се не крије, но се још прогресивно умножава. Тако, ако но има прве године само 5 Берзонових кошница, друго године, ако истера само по два роја, имаће већ 15, треће 45, четврте 135, пете године 405 кошница итд. Кад уземемо, редимо, да се једна прчета кошница код нас прода по 12 динара, онда излази, до се за основан капитал од 60 динара, који прве године уложимо, за пет година добије 4860

динара. Али ово није све, јер осим умножавања основног капитала из године у годину, ми још сваке године од овакх кошница имамо увек извесног, и то великог прихода. Ако се пчеле гаје као што треба, и ако се нази да имају цветну околину, а нарочито ако се кованција брине да му пчеле преко целог пролећа и лета имају доста цвета, одакле ће абирати мед, — онда ће бити и већи приход у меди. Кад се дане на овај начин пчелари, онда може једна Берзонова кошница да донесе годишњег прихода 50—60 динара. Да би ово било вероватније, ја ћу вам одмах и доназати. Берзонова кошница, какву ја имам, има 24 оквира. Сваки оквир, кад га пчеле напуле медом, тежи до 5 ока, што чини тежину свих оквира 120 ока. Ако од овога уземемо да добијемо годишње само једну трећину меда, изнеће нам, да овака једна кошница даде 40 ока. Пошто се овај мед педи на центр-угалној справи, то је он боља и екујачи од оног, што се педи заједно с вощином, јер је чисти, па се у свако доба може за и добити најмање 2 дин. за оку. Према ономе видите и сами колико користи доноси пчеларење. Такав интерес не доноси за цело ни једна друга привредна радња...*

При пчеларењу, вели-Бутлеров, приход сљакнов расте врло брзо, у колико он увеква пчеларство. Приход од пчеларства ослобођања пелу руке, — извађања за од нузде, даје ју могућности и средства за се прихватаи и другог, више или мање, корисног посла: такав сљак и земље прикупи, и набави крави или коња.¹⁾

Они, што о пчели мисле, горе но што треба, извесно се ни на шта не обзиру, вели други један писац.²⁾ Они не виде оно што треба да виде. Они о пчели не знају све шта треба, па зато је, можда, тако мало и цене и потпомажу. Кад би били свесни свију користи које од пчеле имамо, кад би знали да је пчела и посредник за одбођавање многих болвала и да би многа болва без њезиного посредовања остала јатога, па кад би према томе могли да закључе, да су нам због тог њезиного посредовања пунија смештишта производа, па отуда и ценови, онда знајте, да би и они о пчели праведно мислили и сложили се с нама у томе: да је пчела за човека једна од најкориснијих животињца, коју не треба срањивати буди с чим.

Значај ове привредне гране могао би се свести у ове неколико речи: Богатство, које собом пчеларство посредно и непосредно носи, не примећује се, због тога, што је пчела — мала!...

Јест, ми гледамо у велика каменита брда, гледамо у велике барунтинне, гледамо у велико — ништавило наше, а нећемо да гледамо у онај ситан створ, који, озбиља, може да ствара богатство, кад се њима паметно рукује.

Но, доста о томе!...

III.

Пчеларење је било од давнина мило свима народима, па и Словенима. Упоредном филологијом доказано је, да су се стари Словени јако бавили пчеларењем, па су томе научили и Германе. Руси писец Оракин вели: Да су наши предци за мед и восак размењивали са

¹⁾ А. М. Бутлерова: Пчеловодство какъ источникъ народногъ богатства.*

²⁾ Појмо на пољски привред 1888, стр. 23.

Грцима и другим народима скупоцена тлања, оружје и многе њима потребне равне ствари.

И Срби, не само пре, него пошто се у настојању у ове крајеве, бавили су се пчеларством прво мариљво. Наши споменици из доба Немањића, цуни су прилога, који то потврђују.

Има података, да су се поједини људи у оно доба *искључиво* занимали пчеларством; и да су два пута годишње држали пчеларске скупуштине, на којима су се саветовали о унапређивању те привредне гране.

У пчеларским производима давата је и нека дажбина црквима и манастирима; а восак је служио као трговачки артикул, који је извозен у Млетке. — У оном добу, кад су се богати људи подметали ко ће саградити више задужбина, природно је да су восак и уље као главне потребе у цркви, измади велику тражњу и да је следствено њихова прозаводња добила доста пажње и била прилично развијена.¹⁾

У гајењу пчела манастири су првачини, колико због меда, који је на разне начине употребљаван, још више због воска, који је у тако обилној употреби црквиној.

Да су у то време били велики пчеларици, уљаници* такође нам потврђују споменици из тога доба, који кажују: како су многи уљаници покљоњени манастирима. Стеван Немања нар. покљоњено је манастиру Хиландару 4 тална уљаника, и уз сваки по два човека (кованице). Други су споменици још цунији и са разноврснијим облицима, који пчеларство представљају као важну грану ондашњег богатства.

За време Душаново били су у Слатини огромни ковалуци, који су износили на хиљаде кошница; *зде су одлазили, по нарочитој наредби државне управе, пчелари из других српских крајева, да се пчеларству поуче.*

Па и доцније, кад је Србија на издисају била, кад су јој већи део покрајина биле одузете, кад је разориена ратовима и бедом земља изнемогла — опет је се пчеларство приљезно одржавало на достојној висини, да је Стеван Деспот српски са мајком својом Милицом могао покљонити манастиру Хиландару поред осталих села још и три засека са уљаницима; а властеличић Никола Утодицић у толикој је мери пчеларио, да је се могао обавезати да из свога ковалука даје сав восак потребан арханђеловој цркви у Призрену.

Пчелари су онда били штеђени и ослобођавани од работа; а државна управа ревљиво је се старала, да се пчеларство што већма развије.

„Садашње наше пчеларство личи на развалине камене величанствене палате из прошлости, или на каиков осиротелог богатства, који још носи ћурак и штуре, — али дронаве.“²⁾

Па, и у новије време пчеларство ако не опада, оно и не расте код нас. Мислим, да ће то најбоље потврдити статистички подаци.

Тако, по попису од 1859 год. долазило су по 153 кошнице на 1000 становника, док их је у 1866 години, дакле после само седам година, било само по 87 на исти број становника.

По најновијем попису од 1890 године са пчеларством стојимо овако:

ОКРУЖИ	Број кошница			Процент долазило је кошница на 100 становника			Процент долазило је кошница на 1000 станов.		
	по породици	по селу	у опшће	у породици	у селу	у опшће	у породици	у селу	у опшће
Валевски	338	11,712	12,050	53	192	108	37.7	111.6	105.4
Врњачки	87	1,845	2,032	6	18	17	3.0	33.9	33.0
Крушевачки	611	9,084	9,795	48	32	24	29.9	73.4	69.4
Кладовски	219	4,406	4,625	17	54	33	19.4	84.1	84.0
Крушчињски	179	6,049	6,228	17	32	32	11.2	44.9	41.0
Моравски	543	7,017	7,560	24	37	36	23.8	83.9	87.2
Новосадски	88	4,372	4,460	11	35	32	6.5	41.3	37.1
Подрински	444	11,825	12,269	33	77	76	31.9	81.6	82.2
Позарски	441	14,485	14,926	45	62	61	39.5	114.1	111.9
Пошаркињски	1308	15,319	16,627	49	58	58	50.1	84.1	80.1
Руднички	108	8,269	8,402	12	30	19	12.8	58.3	58.4
Топлички	547	7,073	7,620	31	42	45	36.8	92.8	88.8
Ужички	219	2,214	2,433	3	16	14	2.8	19.8	16.2
Црногорски	263	3,214	3,481	43	41	41	39.0	87.2	84.0
Београдски	695	—	693	65	—	—	—	—	12.4
Нишки	276	—	276	58	—	—	—	—	15.9
Свега	3025	118,368	124,600	35	67	48	21.1	62.2	57.6

На простору од 160 хектара долазило је у Србији 1890 године свега 2 56 кошница.

По попису од 1866 год. било је у Србији 106.452 кошнице; а у истим границама по попису од 1890 год. пајено је 115.853 кошнице. Укупи вишак у 1890 години износи свега 9 101 или 8.55 процената. Али, кад се учини упоређење са становништвом и површином, рачун показује мањак у години 1890 према 1866; онда излази, да је долазило кошница.

на 1000 становника	на 100 хектара
у 1890 години	66.00
у 1866 "	87.54
	3.07
	2.08

Према томе, релативни број кошница према броју становништва био је у 1890 години мања него 1866.

Добро је још, да овде изложимо број кошница и однос према становништву и површини и неких других држава, да би читаоци правили упоређења, ако су им потребна. Тако имају:

Д Р Ж А В Е	Б р о ј К о ш н и ц а		
	у опште	на 1000 СТАНОВН.	на 100 ХЕКТАРА
Швајцарска	207.384	70	5.0
Француска	2,649.099	69	4.9
Аустрија	929.640	40	3.1
Баварска	231.374	42	3.1
Угарска	743.204	54	2.6

Као што се види, све те земље, окром Угарске, и апсолутно и релативно имају више кошница; а и Угарска, и ако не релативно, оно нас је апсолутно надмашила са равних 618.604 кошница!..

Швајцарска, која је мања од Србије, има готово *дупло* више кошница!..

Па, треба ли бутати код тога факта?

Осетила је се тежња да треба радити — сви то признају; само што се и сувише одвела с тим!

У пређашња два чланка ми смо изнели неколико примера за углед, из ћемо то и сад учинити; нека нам се, дакле, не замери.

1) Ана. Николић: Економско стање Србије у XIV веку 1873 стр. 23.

2) Поуке из пољске привреде 1888. стр. 31.

У првом реду, ми држимо, да је пчеларство таква привредна грана, да у њој могу имати удела и они, којима иначе пољопривреда није редовно занимање. Пчеларство подиже и освежава дух човеку, и баљвањем оно пчела врло је пропитивно за људе, који пате од беспослице. Нека се у том погледу угледају на Карла Валинга, који је имао своје кованлуке, о којима је, наредом сам наредбу у којима је односно чистоте меда и воска, био веома строг.

Даље, пчеларством треба да се баве свештеници, учитељи, чиновници и сви државни службеници. Они баш имају потребу да се баве овим ланцим привредним послом, после умов рзда, јер би их пчеларство освежавало и дало им прилику да се више крећу. Једнострано — умни рад убиствен је; а да би се то отклонило, занимање о пчеларством најбоготије је да у том правцу послужу. Сем тога, они су обавезани према народу, да му у развијању рационалног пчеларства предавањем, јер код се он општим тропиком школују и заузимају безбедни положаје. Дотле земљорадници остаје и без школе и без осигураног положаја, зануђући из све снаге, да награди те своје умне раднице.

У овом погледу нашли смо врло лепе и умне мисли,¹⁾ које ћемо навести, да се не изгубе из вида: „Иницијативу за поткрепање пчеларства и иначе, предајмо нашем законодавном телу. Законом треба да се забрани извршење воштаних свећа којекаких шкољавим материјама. Законом треба да се стави у дужност манастиру, да на своје добро гаји пчела што више може. Као што је свештеницима забрањено мре у посне дане, тако им се исто може наредити да са свог дувешног опорављања, ако ни са чега другог, гаје пчеле код својих кућа. Као год што је законом наредити да општине имају своје заједничке кошеве, тако им исто треба законом наредити да имају своје заједничке кованлуке. И као год што је школама наредити да имају гимнастичка вежбања тако им исто треба наредити, да у пчеларску наставу имају и пчеларско вежбање у школском кованлуку. У школу унесите пчеларску науку и технику, јер је школа најсигурнија расадница знања. Притељте ове земље и њених подматка нека о овоме свестрано разишле, да ће видети да би се овим путем најпре дотрало до мете. Сви остали путеви много су дужи и тежи. Ако ништа друго а оно нека се бар у школу унесе пчеларска наука и техника. Верујте да би пчеларство, та Богом дача граница, učinila еклетичанте резултате: код бачића непосредно, а посредно и код њихових родитеља. Пчеларство је у стању да код омаднице облагорођава срце и душу. Оно је у стању да код њих пробуди мишљење о братској слози, о задружном живљењу, о правди, једнакости... Оно ће их прекоревати ако би им какад пао на ум ленствовање. Једном речју, пчела би бачићима била други учитељ, који би их очигледним примерима из свог живота спремао за савршенију друштвени живот.“

Уз ово, неће бити на одмет да знамо, шта је и гласовити Бутларов предлагао у овом погледу у Русији.²⁾ На сваки начин, многе од тих мера могли би и ми с великом користићу усвојити.

Пре свега, вели Бутларов, ја бих предложио: 1) да се у ред предмета у *Учитељској Школи*, која

спрема народне учитеље, непременно уведе пчеларство. Сасвим је сигурно, да ће већина лица, која добију тамо образовање, кад изаују у народ, уредити кованлуке и користити сељаци својим знањем и рационалним пчеларством. Даље, 2) увођење предавања о пчеларству у *Богословији* било би неоцењено корисно по ученике. — Обавезно учење пчеларства могло би се на томе и зауставити. Затим, могућна је необавезна настава из пчеларства, имено: 3) разширајући у *Богословији* и *сеоске школе* — ради читања — *популарне књиге* које говоре о пчеларству и пчелару. Ја не сумњам, да се не само међу сеоским свештеницима и учитељима, но и међу сељацима налази доста лица, која имају доста правилне погледе на пчеларство, али не пчеларе само за то, што им не достaje знања. Ради тога, да би још више пробудили тежињу освајању кованлука, ја мислим да би било врло корисно 4) наштампати у већој количини примерама и растурити нарочито *објашњења*, у коме би се имало показати: корисност пчеларства; важност рационалнијег пчеларења; лака могућност да се кованлуци оснују и увеличају уз рационално поступање, и, на послетку, извори, из којих се могу поцртати основна пчеларска знања. Таква објашњења ја мислим да би требало разаслати: а) по *Виларцима*, — ради раздавања *Богословији* и сеоском свештенству; и б) *среским еласцима* — ради раздавања по сељацима писменим сељацима и сеоским школама. Ја нимало не сумњам, да би те мере изаваљте уређене доста знаменитог броја *нових рационалних кованлука*, као и год *поправљања старих*. Сем тога могу још предложити 5) бесплатно по могућности, *раздавање семена медоносних биљака*, с приложеним упутством о сетви и значају биљака; семена би се имала слати онима, која би за то највише поменуто о том раздавању. Напослетку, могло би се још рећи о неким мерама које би заинтересовале пчеларе, нарочито сељаци, т.ј. б) *давати награде (премије) пчеларима*, који на свом кованлуку уведу рационални начин пчеларења. Такође 7) *давати кредита онима*, која би хтели пчеларити, али не би имала чиме установити кованлуку.*

Све те мере могу се увести код нас врло брзо, без икаквих тежкоћа и, што је најглавније, без икаквих трошкова. У *Богословији* и *Учитељској Школи* ипаче се предаје и пољска привреда. Дотичним наставницима требало би још само препоручити, да више полажу на пчеларство, и да *устроје кованлуке уз саме школе*.

Осмишљање кованлука уз гимназије, реалне и друге наше средње школе, могло би се одмах завршити, а наставник зоологије могао би бити кованџија, ако неби било кога другог из колегије стручњег. Ученицима би се *на свом кованлуку* е времена на време *држали часови*; уз то, они би имали присуствовати *свим главнијим радњама пчеларским*.

Међу *учитељима* се већ показује покрет за рад на пољској привреди, а неки су од њих баш и пчеларству *послидили знамените успеће*.³⁾ Њихово удружење и кроз *војни орган* подстиче их на то; требало би да још и министарство *обавезно* нареди: да се уз сваку

¹⁾ Поглејте *пољску привреду 1888*, стр. 1—13.

²⁾ О *вртњу* их *распрострањенију* у *Русији* *пчеларства*.*

³⁾ С *хвалом* треба поменути г.г. *Мак. Ступаренкова*, *Милету Ступаренкова* и др. учитеље, који се брже у одличне пчеларе.

основну школу трошном општинe подигне узлебан ковануци, који би се све више проширивао и постао расадник пчеларства за своју околину. Да би учитељи имали дужност не само кованџице, него и учитеља рационалног пчеларства својим ђацима и сељацима — то се по себи разуме.

Па, у том правцу и наши Архиепископи могу да учине доста, издвигну обавезу наредбу: да *свештеници код својих кућа, цркени гутери уз цркву, и клубери уз манастире подигну, одржавају и развијају ковануцке узледе и по величини својој и по рационалном пчеларству*. Архиепископи на то позива и традиција њихова, и потреба цркве да добија свеће од чистог воска.

Па, и сама држава, сем моралне, требала би да укаже и материјалну помоћ пчеларским друштвима и моралним телма, која би се подухватила да годичу ковануку и развијају пчеларство. Нека се у томе угледа на угарско министарство пољског привреде, које одређује годишње по 6.000 форината за *поштомале пчеларство*. Тај се новац даје у зајам без интереса сиромашним свештеницима, учитељима и шумарима ради подизања кованука. На један ковануцк се даје 100 фор. од које суме се само 50 фор. исплати у готовом новцу, а у вредности оних других 50 фор. пошле се дотичном пчелару 10 кошица по 2 фор., једна нетресаљка за 13 ф. и других пчеларских справа у вредности 9. ф. Не који добије ту државну помоћ мора се обавезати, да ће подати ковануцк за тај новац, и ако нема већ пчела, да ће их набавити. О примљеној помоћи у новцу и стварима мора се издати писмено. Враћање дуга почиње после 3 године и траје за 8 година по 12 фор. 26 нов. Не тражи се од оног који жели добити ову државну помоћ, да зна пчеларство. Учитељима, који путују и обучавају народ пчеларству, дужност је научити им знања о пчели дати.

У сва државна надлежња могли би се још ковануци подићи, који били под надзором вичног чиновника дотичног надлежства, а у коме би радили вешти служитељи. Ништа се тим не би одузимало времена ни чиновнику ни служитељима, нити би за то послони други храмали: шта више држава би имала не мале користи од приноса, а међу тим народ би добијао у примеру. *Идеалниче стражаре, среске куће*, итд. најповољније су за ово.

Корисно би било још, да се, у повратаре и свадарство, предаје и пчеларство у *Вишим Женским школама*, те да образоване женске буду спремне за праван кућени живот.

Пољопривредници би могли, поред других начина, бити заинтересовани још и тиме, што би се раздавале наградом добрим пчеларима; што би се помагали сирмама пчеларским; што би им се бесплатно давала се времена на време корисна пчеларска књижевност; што би им се нашла прођа пчеларским пронаходима итд.

Пчеларска удеоинчарска друштва, која су већ на неколико места у Србији заснована, имала би да буду расадник рационалног пчеларства, не само примером, него и фактички, дајући по неколике кошице с народом (пчеларама), појединим пољопривредницима, који би с тим имали да приме обавезу на себе, да умноже ковануцк до броја, кога им друштво одреди. Тај је начин најзгоднији, да се у маси пчеларство подигне, и он би показао одличне резултате.

Тек на тај начин у Србији може бити 800.000 кошица, које би доносиле прихода годишње 8.000.000 динара, и више.

Упоредо с предузимањем ових послова, треба покренути нарочити пчеларски лист, пчеларска друштва треба да ступе у савез и изберу главни одбор, и прегну на посао с плавом и дурашном. Главни одбор треба одмах да прибере податке о пчеларима и пчеларству у Србији, да би имао податке за своје кретање и делане. Бутлеров је за *Императорског Копљеног законическог Общества* израдио овакав манифест, упућен на све пчеларе руске: „Руски пчелари умољавају се саопштинити пре свега кратке податке о себи и својим ковануцима, а имено: 1) своје име, занимање и место живљења; 2) адреса, по којој се може љезу обраћати писмом; 3) где му се местом налази ковануцк; 4) кога му је порекла пчела; 5) како се роје пчеле и какве се кошице употребљавају; 6) начин пчеларења, размножавају ли се пчеле вештачки или само природним ројењем; како се вади мед, подрезивањем или убјањивањем пчела итд.; 7) где и како пчело зимују, и 8) какви је средњи просечни принос меда од сваке кошице. Ти податци, по изложеним с највећом подробишћу, могу бити и предмет описа и студије пчеларске. Тако, на пример, желећи је имати: опис устројства кованука с излагањем пробитачности и негодности узвесног устројства; опис уређених кошица и нових справа, употребљених у пчеларењу; опис разних врста пчела, његованих у даној околини, и особине, којима се те врсте одликују; излагање разних начина посматрања пчеле, употребљених у тој околини, пробитачност или безкорисност тих начина, и резултати, добивени у разним случајевима. Напоследку, како је највећа тешкоћа пчеларског посла у узимљавању пчела — у томе, да би све кошице, остављене у зиму, остале здраве и из зиме изашле јаке, то је особито ваљко и интересно имати подробне податке о разним начинима узимљавања и њиховим резултатима. Разне мисли и предлози о унапређењу пчеларства, такође су добро дошли“... То је главно у томе опшарном манифесту.

На овај начин Руси су, у големом пространству своје домоине, упознали целокупно пчеларство и пчеларење, те су добила могућност да унапређују — где је се напред пошло; да поправаљају — где се грени; да подижу пчеларство — где га нема.

Овакви извештаји драгоцени су — јер се без њих ништа озбиљно, и са изгодом на сигурне и трајне успехе, не може ни отпочети.

Држави смо, да овозможимо треба рећи, па смо се и одужали.

Видемо задовољни, ако ове мисли коликотолко припомогу, да се и на пчеларство у нас погледа једрадом погледом, који оно заслужује по значају, који може имати у народној привреди.

Г Л А Г О В А Ц

или

овични вели летити (Pieris crataegi)

Г Л А С Н И К.

Овај је летити најобичнији, зато што га има у највећој мери, те је отуда његова гусеница у толико штетнија вољакма, у колико се више допушта, да се овај летити размножава.

Сада је баш доба таманења овог непријатног наших вољака, и зато овој радњи обраћамо пажњу свих љубитеља вољака.

Гусенице овог летитра јављају се, као што је познато још у августу, којом приликом ометају лист у пређу, па се по том растура да би се могле исхранити, а чим осете зиму, враћају се поново у лист, који овам приликом још више ометају. У сваком таком листу има их 6—10 и у том стању преживе.

У априлу месецу нађеће године, гусенице измиле из своје пређе и продуже брст, а кад се трећи пут преножурају, онда се развију на све стране, тражећи годно место где ће се учврстити. Зачауре се већ у мају. Чаура је зелено жута, с црним неправилним тачкама и пругама, а кад се лирне, онда креће странам делом лево и десно.

Летитр залази на чаура жула, лети прево дана, те по томе спада у дневне летитре, а обично преноћи најрадије на миршавом цвећу. Крила су му бела као млеко с црним жилама, а труп је мрко сиве боје. Ширина крила износи на 6 см.

Женка по сларивању снесе око 200 крутих јаја које поређа по лишћу мрежасто, а најрадије их слаже по шавинама. Зато шавине по највише и пазе од овог непријатеља. Кад гусенице измиле из јаја, онда су првама жуће, а касније су сиво мрље и малаве. По дужини леђа имају по једну црвену жуту и црну пругу. Кад одрасту, дугачке су око 45 сантиметра. Доста личе на гусенице кувакинице сузе.

Гусенице као што је речено, преживе у својој пређи, и зато ако је има с јаким изразама, може да их десеткује, али, пређа их је често тавна, да зиму и не осете. Највише страдају, кад их измаже из пређе током пролећних дана, али и такав је случај врло ретак. Зато нам не остаје ништа друго, него да овог непријатеља сами таманемо.

Непријатеља овај може се таманити као и остале гусенице, сивањем пређе с вољака преко зиме узешеним пошвама, или делено се те брже ради, кад се омотао лишће његовом пређом сагорева пламеном. За овај циљ натанке се на подужу мотуу лампича напуњена петролеумом, па, пошто се заглади, подлагура се под такво лишће, одложено пређу. Посао иде брзо и врши се сигурно.

Такву лампичу показују приложене слике. И једна и друга коштају једино, на 55 динара, те је по томе може набавити сваки на и најпромишљенији љубитељ вољака. Ради набавке пала се само обратити Српском Полупривредном Друштву.

Радња је као што се види у слици и проста, само је треба привести и у дело, а томе је време баш — сада.

Знатно спуштене цене свињама беркширске и шудинске расе у Добричеву и Љубичеву. Господин

Министар Народне Привреде, решењем својим од 15. Новембра о. г. ЗБр. 3134, изазове је знатно спустити цене свињама беркширске и шумадијске расе у Добричеву и Љубичеву. Тако ће се и у том заводума продавати од сада:

Свиње беркширске расе у Добричеву од 10 месеци старости по 75 динара пар (или 37-50 динара комад); а

Свиње шумадијског соја у Љубичеву, по навршетку 17 месеци старости по 70 динара пар (или 35 динара комад).

Превентива на кувакинику имају полупривредници са села.

Куцаи се имају обрађати непосредно Управи државне ереле у Љубичеву, или Управи његовог одељка у Љубичеву.

Ово је леп дар вредним полупривредницима од стране Господина Министра Народне Привреде, јер ће сада бити у стању у никосији, да имају бољи запат свиња. Зато на ово и драгоцено решење Господина Министра Народне Привреде, обраћамо пажњу свих — српских полупривредника, са жељом да се њима користе.

Нов Уредник „Тешака“ — изабран је редовни члан друштва г. Благоје Д. Говоровић, стручни својом министарства народне привреде и вршачки дужности секретара у Српском Полупривредном Друштву.

ОБЗНАНА ОДГАЈВАЧИМА КОЊА

На основу решења г. Министра нар. привреде од 1. Новембра ЗБр. 3003, државни ергелски пастури пензионери:

1. Да Винчи, дорат, пунокрвне енглеске расе 7 година стар од оца Винеа и матере Фес висок 165 сантиметра на мотци;

2. Лабуд II, Затворено дорат, пунокрвне енглеске расе, стар 7 год., од оца Принца Париса и матере Цеси, висок 164 сантиметра; на мотци;

3. Кохејлан II, Дорат турске крви, стар 12 год. висок 148 сантиметра на мотци;

4. Знај, вранац, англо-норманске расе 5 год. стар од оца Гран-Метр и матере Кадихах висок 164 сантиметра на мотци;

5. Вихор, дорат, англо-норманске расе од оца Фред-Аршера и матере Розете, 5 година стар, висок 159 сантиметра на мотци; и

6. Радост, дорат англо-норманске крви, од оца Бисперс и матере II. јод Тигриса и једне берке Конкеранове 5: год., стар висок 159 сантиметра на мотци. —

Опасивање у току месеца Фебруара, Марта Априла и Маја 1896. год. поред државних ергелских и приватне кобиле.

Кобиле које се подводе под ове пастуве морају бити потпуно здраве, затворених боја (шране дорасте или аласте) правилно скројене и најмање ове висине:

1. За **Да-Винчија** или **Лабуда** 142 сантиметра на мотци;

2. За **Нохејана** 138 сантиметра на мотци;

3. За **Змаја** 148 сантиметра на мотци;

3. За **Вихора** и **Радоста** 145 сантиметра на мотци.

Сви поменути пастуви налазе се у **Љубичеву**.

Такса је за пасивање овим пастувама 10 динара за највише пет скокова; и она се полаже у напред при првом пасивању. За кобиле из туђине, а то за оне, које су у притежању код становника, које друге државе такса је 100 динара у злату.

Приватне кобиле, које буду пријављене и примљене за пасивање овим пастувама, могу бити примљене и на издржавање у заводу за време док се не олоде, у колико то буде допустило место у заводским коварницама, и ако власник пристаје да плати: за саму кобилу за храну без послуге 1 динар на 24 часа, за кобилу са ждрбетом, за храну без послуге 1-20 динара на 24 часа — а на његову одговорност.

У случају болести лекови се имају платити по рачуну.

За туђинску кобилу без ждрбета 1-60 динара на 24 часа;

За туђинску кобилу са ждрбетом 2 динара.

Послуга завода не може се за ову кобилу давати за негу кобила ни у ком случају.

Сваки који би хтео да подведе своју кобилу под именоване пастуве, треба претходно да се обрати у правни државне ергеле, пријавом у којој треба да се назначи 1, име кобиле; 2., боја длаке с тачним описом свих знакова (најсаста, брнста у леву предњу путаста итд. 3 старост; и 4, висина у сантиметрима (је назначењем на панталци или мотци); 5, порекло и раса; 6, је ли се ждрбила, колико пута, од којих пастува, и је ли одгајала ждрбеда; 7, да ли је учествовала у изложбама или тркама, којим, кад, где и је ли добила и какве награде; 8, да ли су ждрбеда учествовала у утакмицама, каквим, кад, где и јесу ли добила икакве награде; 9, где је и код ког кобила одждрбљена; 10, желели власник да кобилу држи на храни у заводу, док се не олоди; 11, желели да се за кобилу и сироводница издештоје јединица подвоз на железници или лађа и од које станице; и 12, тачна адреса власника.

Саму пријаву у којима је одговорено на сва предња питања узимаће се у обзир, и на њих ће се одмах одговорити, па тек по добијеном одговору — одобрењу — имају се довести пријављене кобиле.

Пријављивања трају до краја ове године.

Домаће кобиле имају првенство.

Бр. 3455.

3. Новембра 1895. год.
Љубичево.

Вршилац дужности управитеља
државне ергеле,
Секретар миз. квр. привр.
А. Мијковић

НАГРАДЕ ЗА УГОЂЕЊЕ НАПРЕДНИХ НАЧИНА РАЂЕ.

Српско Пољопривредно Друштво позвала и расписује награде за ове практичне радове:

1. За *екирад засађен америчком долом и оклањем доломом од најбољих ерста, на површини од најмање 10 ара и с тим да свака ерста лозе буде издвојена*. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виноградни у срезу крајинском. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

2. За *стакло произвођене доброг сира у овлам размеру јуко би био маснији и укуснији по што је садашњи терци сир и који ће поред тога бити грађански и погодан за пренос*. За ову награду могу се такмичити окрузи: крушевачки, руднички, жуички и топлички. Награда I, 500 динара, II, 200 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

3. За *стакло употребу ергачко сејалце за стрмине на необработеној површини*. Могу се такмичити привредници из окр: подрињског. Ценеће се издати злате. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

4. За *правилно подигнуте вољак од једне или више ерста вољак с обзиром на избор ерста и сората вољак и пресецање; даље на правилност растења вољак, начин расађивања и негу и на површини најмање пола хектара*. Могу се такмичити ергачки добричци и јабличани. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

5. За *екирад засађен америчком долом и оклањем доломом од најбољих ерста на површини од најмање 20 ара с тим, да свака ерста лозе буде издвојена*. Могу се такмичити привредници из Жупе. Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

6. За *екирад засађен америчком долом и оклањем доломом од најбољих ерста на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака ерста лозе буде издвојена*. Могу се такмичити привредници из околине Ниша. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

7. За *стакло употребу плаца прашака и окопча у вези са ароматичним сејањем*. Могу се такмичити привредници из Добрича из среза лесковачког. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

8. За *стакло употребу жетелице*. Могу се такмичити привредници из Стига окр. покларачког. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896. год.

9. *Првом удружењу у Србији са познатим успехом и резултатом за заједничку набавку и употребу пољопривредних сирава*. Награда 300 динара. Рок до краја 1898. год.

10. *Који учитељ или учитељски збор може да покаже добро уређену школску башту од најмање 10 ара, у којој ће бити добро издигнута вољко и лозно растећа са печалкицама од најмање 100 кошица са акаретним сејем*. Награда I-ва 300 дина. II-га 200 динара. Рок до краја 1898. године.

11. *Ко од подизача одлуче подизање волова да не обалаје, са савршенијим алатом и подизачима — дакле по модерном начину*. Награда 300 динара. Рок за пријаву до краја 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници, којима је пољска привреда или која иена грани једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грани пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружнице, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последњу, значајне, којима је подизачки знаат главно занимање, од кога живе.

Сва награда у новцу давање се и похвалнице.

Ка би од оних, којима се награде буду досудиле, жељно да му се у место новца набаве за исту вредност: справе, пригодног грама и т. н. то ће му се учинити без рачунања позовних трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за на коју од ових награда треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду жеље да се такмича и тачну адресу места, општине и среза у коме живе.

Из канцеларије Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР ЗА 1896. ГОДИНУ

Готов је и може се добити од Срп. Пољопривредног Друштва. Садржина му је обилна, има на 12 штампаних табака, а цена му је само пола динара. Продавци добијају у име рабата 25% за готов новац. С поруџбином ваља похитати.

О КАЛЕМЉЕВУ ЛОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Писмо Милорад Тројиновић, руководиоца расадница за америку доу у Брајину и хонорарни наставник виоделске школе. Са 21 сликом, Београд. Државна штамп. Краљевине Србије 1895. 8 стр. 66. Цена 1 динар.

Цена мањим огласима: Од *vegit* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

Садржина: Чланци: Четвочеми и сарпанџица „Теплана.“ — Продај Српског Пољопривредног Друштва. — И војска би могла приповати развитак појединих грама пољске привреде. — Нешто о провисти растогне дрвета и оскуци овог за потребу грађу р. ввс. — Мелни и белешке о узапређењу ичеларства. — Гласник Објавио одгајивачина кова. — Награде за узгојене најпрецијих пчелина равне. — Књижевни огласи. — и Огласи.

Ко ове године почиње ичеларити нека набави:

„ПЧЕЛАРСТВО“ за потребу почетника и ичелара, израдио Светозар Ђ. Гавриловић, Београд 1894. стр. 35 са 127 слика.

Оно је ичеларство удеоно за почетнике, да по њему сами одмах на ичеланима могу радити оно ичела. Поделио по месецима; описати су јасно и просто сви разлози оног пчела. Други део садржи извајкиње из т. зв. ичеларске теорије.

Цена 3 динара. Може се добити код српског пољопривр. друштва.

Министарство просвете препоручило га је за књижице основних школа.

За поклањање ученицима о испитима — врло zgodna и корисна књижа.

О Г Л А С.

ТАЗЕ МЕДА НА ПРОДАЈУ

Ичеларско вођарска задруга у Београду, пре 20—25 дана одредила је већу количину меда на своје ичелашку у Топчидеру. Овај мед налази се за сада на продаји код г. г. Мијаилка Мијаиловића, Душана Тодоровића и браће Илија трговца на терезијама; Миловановића и Стојковића вођара у „Кнез Михаиловој“ улици; Таласија Атанасовића на „варош капаји“ и Димитрија Јовановића трговца на Сани — у Београду.

Продајци имају мед у нарочито за то удешеним флашама од 1/4, 1/2, 3/4 и 1. литра; а код њих се може по жељи мед и без флаша и на ише добити.

Сва меда, задруга има на свој ичелашку у Топчидеру два (2) пласта свена на продају помешаног са детелином. За цену ваља се обратити на ичелашку.

Задруга има на продају и кошнице са покретним саћем (без ичела), које коштају по 8 до 14 динара комад.

За кошнице, и мед на веће количине ваља се обратити задругином благајнику г. Мића М. Петровићу трговцу на Сави — у Београду.

Уз овај број следује додатак од једног табака.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стаје за Србију:
 НА ГОД. 8 ДИИ. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИИ.
 АРИТНО, ЧЛАНОВИ ДОМАЋИНИ, ЧЛАНОВИ
 СРБСКОГ ДРУШТВА ПОДРЕК. ВОЈВОДИ СТАВНОГ
 КЛАРА И КАСИ И ОШТИЦ ДОМАЋИ
 ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АНО ПОЛОЖИ
 ПРВИЦ. УПЛАЊА ЗА ЦЕЛУ ГОД.

За иностранство:
 НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
 Цена огласних пловоена је на
 последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 47 и 48.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 30. НОВЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ПРЕДЛОГ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

мерама за унапређење Воћарства у Србији

ПОСВЕСКИ

Господину Министру Народне Привреде

На ресерат г. Живка Шокорца, секретара министарства Народне Привреде, у последу мера за унапређење Винодеља у Краљевини Србији, који је Друштву извело послати на оцену и стручно мишљење, Господин Министар Народне Привреде, Српско Пољопривредно Друштво, пошто је прибавило о томе и пузико мишљење од Секције за Ратарство, послало је, Господину Министру Народне Привреде, предлог ове садржине:

„Друштво је у погледу унапређења Воћарства, размотрало предлоге ресерента Воћарства, и о сваком посебне част му је поднети Господину Министру ово своје мишљење:

1. Није потребно, да се по предлогу, подику воћни расадници по свима околним местима. Довољно ће бити за потребу целе земље, ако се поред садањих zgodних центара, у којима има воћних расадника, имено: у Товчићу, Шанцу, Неговину и Краљеву, ојачају расадници у Љубичеву и Добричеву, и ако се подигну нови још у Нишу или околним и у Пожези. Сви ти расадници треба да имају уз се и свој угледни а уједно и сортиментални воћњак.

2. Предавање воћарства у Виноделској Школи умесно је, па ма и не било у ранној мери с виноделством. То се врши и сада, а треба да буде заступљено и у осталим пољопривредним школама.

3. Тако исто умесно је, да се и у Учитељским школама и Богословији предаје, поред других грана пољопривреде, и воћарство и првенствено из те и осталих ствари грана пољопривреде, и желети је да то буде са више часова, но што се сада предаје.

4. Путаи учитеља само за воћарство и за све округе, нити су потребни нити су могући. За важије

воћарске крајеве правдало би се да се има један свега путаи учитеља.

5. Место нарочитих субвенција какво ресерент предлаже, боље ће и више оправдано бити, ако се за извесна места, нарочито где нема већ подигнутих расадника, чине оштитама или приватним личима све могуће олакшице за подизање таквих расадника.

6. Нема потребе, да се воћњаци па накни, па ни они преко 10 хектара, ослобођавају плаћања порезе.

7. Умесно је, да се чине све могуће олакшице преносу воћа и за потрошњу у земљи и за извоз, но повајере спуштеним тарифама железницом и лађом, а за мање количине и понтом.

8. Умесно је тако исто, па и потребно и хитно, да се узакони засађивање воћака поред друмова, само упоредо с тим и строгим законским мерама обезбедити одирање тих воћака. Мишљење воћака од гусенице предвиђено је и сада приватним законом, само треба то строжије вршити.

9. Потребно је довста да се разинси и пореди што више и о преради воћа; те је с тога умесно извесна у предлогу ресерента мисао о угледним постројењима за то; но о томе Друштво ће поднети нарочити предлог“.

ЗЛАТИБОР ЗЛАТИБОРЦИМА

(ПОСВЕЊЕНО ИМОВ УРЕДИЊУ „ТЕЖАКА“)

Српски Боже од срца Ти хвала
 што знамо Александра Краља
 златиборска песма.

Многима је познато, да је у првој половини септембра ове године, ишла на Златибор комисија министарства народне привреде, са задатком, да проучи суваке златиборске у колико би се они могли употребити за државне сточарске заводе и за заводе за прераду меса.

То питање као и даљи развој његов од толиког су значаја, да ступи „Тежакино“ треба да имају доволно места и за њ. Стога се ми и решисмо да баш у „Тежаку“ понренимо како писале о томе, тако уједно и подобним устагоама у другим брдним покрајинама

наше Отаџбине. Али нек нам је допуштено да се прво задаримо код питања истакнутог у самоме заглављу овог написа.

Навештај речене комисије јачамо је повољан, јер је у Бугар министарства народне привреде за 1896-ту годину унесена сума од 10000 дин на име *повлазања завода за прераду млека у округу Јужничком*, те је вероватноћа ту, да ће се завод у идућој години у име Бога и основати.

У заводу томе, по свој прилици:

1. *Примаће се децаци из околине ради обуре у преради млека; и,*

2. *Биће сем заводених одабраних женских грама да мужу, још и извесан број мушких припадних грама добрих сојева, ради побољшања тамошње стоке.*

Дакле, завод ће учинити: да *пременом у околини његовој буде све боље и боље стоке, а тако, и да буде већих људи, који ће умети млеко прерађивати*, те да Златибор пође оним рационалним путем који ће га повести и одвести да постане савремени сточарски крај, да у њему облада благостање, да и он постане привредни крај.

То би и по нашем мишљењу биле задабе тога завода, и кад завод истина не би одговорио, он тада не би ни мало оправдао своје заснивање (установљење).

Али, како у Златибору има 10 огромних сувата у државним рукама, и то, сувати: Груда, Буџо, Брегови, Бјеле Воде, Тусто Брдо, Крајени, Велика Шпановица, Пола Кобиле Главо и Речине, Доња Рабинца и Честе, и како у рукама сељана околних села нема скоро никаквих пасињака (сувата), то је са свим природно, да речени завод неће довести мњење и потребне користи, ако се држава у вези са установљењем реченога завода, једновремено не побрине: да сељацима

фотичких околних села, имајући потребног земљишта на коме би се хранила и одржавала она њихова стока која се има државним бицима побољшавати и коју ће, у заводу обучени људи мути и од ње добити млеко прерађивати.

Сваки који се је од 'Чајетине ипсео сам бар до Милевог сувата званог *Палисад*, тај је већ одаде видео и учино, да поменути државни сувати образују једну чудевно Златибора. И, сваки тај дакле зна, да држава треба па и мора, не само да смисли пут и начин већ да што пре и на делу реши питање о даљој употреби својих златиборских сувата.

Наше је мишљење да те сувате треба пре свега и то што пре, тачно премерити, да се зна колика им је површина а по том их поделити, не појединим сељацима, већ околним општинама, с тим, да их општине не сму парцелирати и дати у својину појединим грађанима својим. А, сем тога, да општине буду обвезне, да те пасињаке негују, како се не би они и даље упропашћивали.

Данас се ти пасињаци дају трговцима који на њима напасују своју стоку намењену за извоз и поск. Кирија (аренда) коју трговци држави годишње плаћају извесно је мања него што би износио порез који би општине на то земљиште имале да плаћају. Еле и са фискалне стране није ово наше мишљење неоправдано. У осталом ми поуздано знамо, ало је држави баш до *кирије*, да би и дотичне општине биле вољне да плаћају кирију. Али, свакад кад је у сточарској земљи Србији, реч о унапређивању сточарства, питање о непосредним приходима, треба и мора држави да буде — споредна ствар.

Многи одлични грађани Ужича и Пожеге — а они познају прилике златиборске и златибораца врло добро — уверавали су нас такође, да завод за пре-

ПОДЛИСТАК.

НОВИ СЛУГА.

Е није вајда, баш је та госпођа Станија незгодна за своје маље. Чим који од њених слугу мило што погреша, а она му да — „сиктер“ пасом.

Сад и она види, да то није баш тако на оном месту па се ено нешто забринула, и хо зна, о чему ли она то тако мисли.

„Онај последни беше деведесет девет на броју, а овај нови, направио је путу стотину. У Бојој рупи има их доста, и — често се плашам, да ми се не испреле, е сам ала мена. Али шта да радим, кад ради све наоко. Па и онај нови слуга није ништа, бар тога ми изгледа! Волела бих да се преварим. Лепо му је име, Јано га одне, а што јес — јес, и лепо се понаша, рекао би човек, као да је на какве боље куће, пењу га отуштају!

Драгољубе! „Ти веш емајрати без сумње за велику чест што си ступио у службу код човека који води бригу о неким једном округу. Није то шала бити узбуђаним једном Началника окружне. То треба да знаш, да те ниш, па Бога ми, према томе и да — потричи. Ја ти то напомињам, да видиш, како велико поверење узиваш. Имала бих за сада само то да ти приметим, да у нашу кућу још ни један слуга није ступио а да не понаше своју будишну. Збоља како ти је преиме?”

„Милостива госпођо, ја сам имао чест дознати, да сам, постао узбуђани велике и честите куће, и за то ћу сваки тре-

путак најрадије изртавати за добро ове куће, и умећу јаво да севам и вашу и необичну доброту. Свирамичи Слатојевић, научио је још на малена да поштује свакога, па се нада, да и Началникова породица неће прунати прет на њега.“

Госпођа Станија, приметила је, да се Драгољуб нешто променуо у лицу, кад му је затрљана будишну, али, „над је овако учта“ т-ко понаша у себи, — „нећу ли да му је изстрајум“.

— „И ја се надам, одговори госпођа Станија, нида се, да схваташ свој позив.“

— Али, поје код познанао госпођу Станију, могао би извести, да је њена видја била врло слаба.

„Па где си био досад?”

„Драгољуб се премисљиваше за тренут, а на лицу могло му се прочитати, као да ће желео да се о томе не пита.“

„На делу милостива госпођо“.

Госпођа Станија, сети се, да ће је тако испитиваше и омет ошести на то, да тражи ту несретну будишну, и зато отпоче други разговор, разговор, о „увођењу“ Драгољуба у своју дуљност.

Тога дана, за чудо дивно, изаде се ручак у потпуном миру, а после ручка, госпођа Станија оде у кухињу, да тамо посматра рад свога новог слуге. Али, како се упропашћила кад је отулајући на праг изгледа читав ред тањира и чинија прислонених уз сувер.

„Драгољубе“, узвикну она срдито, шта радиш ти то с тим порцеланом, јеси ли луд?”

„Усправљам судове милостива госпођо, да се осуше. Зар не треба тако да радим?”

„Не не, одговори госпођа Станија, ено у соби убрисаи за брисане тако евог порцелана.“

radu mala u Zlatiboru, neke uroditi nikakvim plodom, ako država ne da — Zlatibor Zlatiborcima.

To isto gladište potpuno se nama dođe i mnogi građani gradova Krajujaca i Bogačrada, kojima su takođe poznate prilike na Zlatiboru a s kojima smo mi o tome pitano, kao i pitano u upotrebljavanju stочарства u našim planinskim pokrajinama u oštite, govorili neoprno, mnogi neoprniše, no što to s obzirom na prostor isto možemo da učinimo u ovojе чланку. I državnj супати u Голји, Черном, Копаоник и т. д. исто тако жудно ишчекују рационалију употребу. —

Ми смо дакле уверени и убеђени, да не стојимо осамљени с овим нашим глadiштeм. Даље ми се усуђујемо да најубеђеније тврдимо, да је *истине о давању Златибора Златиборцима*, не само сазрело већ и зреело, тако, да је крајње време, да се оно у духу и у циљу овде изложеном, реши и изврши.

Површно ценећи рекли би смо, да државни златиборски сувати имају површине око 10 000 хектара. Држави је пак у *најширу* руну једна потребно за пројектовани завод као и за пашњане за жарбад, а тако и за намеравано климатично лечиште, свега до 2000 хектара. Према томе, четири петине златиборских пашњака *ису држави потребни*, јер по нашем мишљењу, држава не треба у оштеће да држи у својим рукама *ни једно имање*, које нема одређени циљ чему има да служи. За државу је мало поносно да о својој поседу држи земљишта само ради тога да би их могла давати под ирију. То никако држави не личи, нити је са глadiштa привредно оправдано. Нарочито се то може да каже за државне златиборске сувате, јер су они притисли својој сточарској Златибора, а сељани су упућени скоро једино на упронашћивање

горе по висовима који опточавају Златибор и на продају луча и катрана, ад. — и тога је већ нестало.

О досаданшим бедним условима за живот тамошњих сељана, имало би много да се пише, а то тешко да би нас ко могао да разуме, јер је онаких мучних прилика мало где, скоро nigде. Мачвани би нас на пример, могао да разуме кад би све оно земљиште садашње Мачве, које је у поседу! Штитаре, Белоштине, Змиљаче, Дубљанске, Богатињске, Петловацке, Липошнице, Рибарске, Савенчињске и Дуваншнице општине, — било у поседу државе, а давало се под аренду трговцима за њихове целене. Разуме се да би мачванима у том случају било куд и камо „тешије око Јане“, да би они из ветних жила јавкали на неправду, и чекајући за правдом, могли би само себи врбено пруже и ловити рибу крај обала Дрпе и Саве као што по Богу Златиборци по планинским некрајинама свога среза копају пашане за луч и катран.

У том поменутом случају не би се знала „равна и вада с њима“ него „равна и бедна Мачва“, јер, не би било погодба (услова) да се она дигне на онај културни пољопривредни степен на коме је она хвала Богу могла да се поине под оваквим погодним приликама какве владају у њој од доба Господара Јеремеа. Данас има у Мачви 68 парних вршцаца у рукама појединих сељана, данас више ни један мачванин не употребаља срп него га држи на зиду у соби као варошанин старо оружје и т. д., али исто би се тако вредни и налаћени Златиборци поносно обилношћу и добротом своје стоне као и млечним произвојима разишчи, као што се мачванци носеи упретрешеном партарством, само кад би имало могућности за то, то јест кад би се тамо на Златибору, *имало на чему да заоставља млекарске задруге*, јер на литицама и прљушцима које им сада на разнокожену стоје, то не биша.

Драгоуб се због тога још застидео, то је прихватио и госпођа Станија, па јој би јако, што је у сад морала бити тако брзи и плаховита.

„Мотив за опрштај милостива госпођо, рече он. Нећете ми заборити, кад знате да сам дошао са села, а тамо се лепо мора спавати да пожељно. Тамо не беше убуца у за посуже, већ се оно суши. Да ју од сада развисти по нашем унутраш, а поуке у томе, жезео бих волао!“

Није вајда, Драгоуб је за кратко време недовољно као што треба свој посло, а и што да не, кад је био трезвији, придржао и врло пажљив не само према госпођи Станији, већ и према њеној дубавској сестри Силвији. Сви негодности у својој служби његовој, па брзо би се измишљали и излагали јер је госпођа Станија, што јес — јес, била извесна докљача и свагда готова да свакога научи, наравно онаг, који има способност да што знаи.

Господин Началник је имао једног синовица, који се школовао на страни. Учио је тамо Полску Правду. Кад је по завршио пут дошло време је собом што не рече, а на пола књига, ове није што да носи и омет собом, кад ће се после године аратити шатраг, јер тек та свршила и правцу. Ту је било зених књига срп. Крајеве Полска Правде, Голице поуке из политике привреде, управе добра, рачуноводства и т. д. и т. д. Но за чудо дивно, како би у то доба ова онда понестала тек по чакво књига и кад се затрже, а она се најде — у кућини. Откуд да тамо? На питање Семјио, Драгоуб, да ниси видео каква књига са зеленим корицама²² и т. д. и т. д. Драгоуб би увек признавао, да је таква књига код њега, она је реди занимана²³, да би свакад у такој прилици дозвољено ирано и по што год односно његовог будућег понављања у посету.

„О Боже мој, рекла би Семја у себи, ово је ниси смелаш младшћ, све се нешто измишља, а оно и воред толикх

послова, њему лава на ум и да чита. Баш би рада била да знам, разуме ли он што год из тих књига, кад су оне немачке ха, ха, ха! Сад знаш шта је, треба олке и шпшта више! У осталом, тако зловољасто не треба му ни кварити, па макар их чак и чита! Ала би то тек било чудновато, да разуме тако научне књиге, да они немачки, в омао слуга! То не може бити! А кад говори, он ишче заноси на руски, бугарски, како ли, а никад онако као што шабе говорје, и пр. ја сам њој изваља да је волам и т. д. Не зна! Не зна!

Једног вечера посетине г. Началника три Руса, с којима се био позвао још из времена ерисно-туревског лета. Разговарали су дуго и много, придржљиво о својим доживљајима од тога доба, од кад су се растали, о својим неким плановима, о заснивању неке шиберне задруге у Шумадији, и још о много којему. Драгоуб је тога вечера забављаво од оних људи, и кад год би их посудуљено имало, или намао, био је некако збуњен да је то пало у очи чак и г. Началнику. Онај је рачунао, „можда се стиди од страних људи“ и право му је било, кад би Драгоуб одма после сваког послуживања, окренуо леђа. Време прозвни, па и то би и прође, Драгоубу ошле се нека тежка муча из срца, нешто га је једно некако, али ко би се још и тим стварима заносио?

Једног дана, управо, после првогг времена по отласку оних Руса, добије г. Началник неко посперално писмо од руског Посланства из Београда, у коме се говори о томе, како је Посланство сазнало, да се у месту Началничког пребивања налази неки Иван Горчаков. Господин Началник распитава је за ове дице што не рече и како и велико и преко својих органа, па и лично сам, али га није могао пронаћи, па је за то огорчоворно Посланству пратио, јасно и учтиво о томе својој и можда

Господин Министар Народне Привреде учинio је Богом и Народом благословено дело, што је изаслао именомцу на Златибор и што намерава да заснује сточарски завод а Народна Скупштина несумњиво ће одмах одобрити *Златибор Златиборцима*, само треба надлежне потроше да то покрену.

Валда знати да је држава наша пре више десетина година већ чинила подобне услуге тадашњем златиборском становништву. „Камшишту“, нола „Кобиле Главе“ и још неке суватине дала је тада држава на *вечито државине* од чести некојим селима а од чести породици Кутлешића. На кад су тадашњи државници умели и хтели да разуму и осете тамошње потребе овога рода у тој мери, да су чак, као што се види, и о појединим породицама водили рачуна, онда свакако ће и данашњи меродавни кругови како с обзиром на данашњу насељеност Златибора тако и с погледом на потребно унапређивање сточарства, савским вољом и радо допринети да златиборски државници сувати *посуде* народу *окога* краја. Та држава и није те сувате у своје време од народа замалила, него их је узела као општеномудро добро у своје подвацине само с тога, што у оно време не беше Златибор насељен као сада, па ису тамошњем народу ни требали. Сад пак, кад су се прилике на Златибору измениле, заиста ће и држава изменити улогу златиборских сувата.

Негово превасходство блажено упокојени Господин Јевреј, прадеда нашег узвишеног и омиљеног Краља-Господара и негдашњи старешина дриносавске области, прослављено је име своје и оставио вечити спомен, тиме, што је ударио основ те је равна Мачна постала за насок слава.

А под мудром управом светлога га Му прауника ериског Краља Александра I-ог, највишег заштитника ериске привреде и витештва, сијнује јамачно и леши

прво неуспеху. Друго се што је то тако испало, али, из земља га није могао извадати.

Мислио је, да писмо није још ни отишло, кад на столу чека га већ и друго. Отвори га често с неком забавом, и гле, ама шта и да прочита. „Верујем Господи Начелниче да сте претрпели цео граз, али нисте претрпели и Вашу кућу. Горчаков је по сигурном дознао баш у Вашој кући.“

Е, то је било већ и сувише за г. Начелника, зар баш тако што да ми се десни? Мислио је, мислио, ко ли може тај бити, а, читајући писмо оне, закаљачно је, нико други да — Драгољуб. „Видећу и то.“

Вечера постављена. Драгољуб узудуван као и обично три око стола чак за оно, чак за оно. У томе ће тек г. Начелник брикнуо узвикнути, гледајући у своју кену: „Д Стано, Стано, баш ми један посао не иде никак о руком. Тај Иван Горчаков, поне ми се на врх перница, ишао да га пронађе!“ Драгољуб, која у то доба носаше неке ђаконије, чуни такве речи, би у тој мери потресен да се чинија једна одржи у рукама. За ово г. Начелниково оно промена Драгољубова била је већ доволна да закаљач, је је то баш тај Иван Горчаков, али, да се не би нико сетно, знаде у шалу: „Море Станија, овај наш Драгољуб као да познате тога Горчакова, зар не видиш како је учујмо уми, хоће баш све да чује, што се у кући говори.“

Драгољуб је изао отуда, да је то био пренор од г. Начелника што се баш десно у томе добу, кад је г. Начелник разговарао с господином „дначеларијским тајлама“ и, зато је одмах окренуо леђа. Али, откуд и зашто да се трава Иван Горчаков, мислио би неиставно.

Господин Начелник учинио је своје. „Под мојим провом живи само један младик, који је дошао „са селом“, али који се

дани на пољу привреде не само коленци славних Обреновића — округу узичкоме и његовом дичном Златибору него и целој земљи Србији, — пријемоту Српства.

Зато, драга браћо Златиборци не малакшите уздањем. Звезда Обреновића која је оварила и радитош завојила много ериске покрајине, допринеће, да се п ваше праведне жеље остваре јер је то целој земљи на корист, те да и Ви станете у ред напредних и ичунних грађана Краљевине Србије и да од Краљеве воде до Цареве воде и Златнога бора, од Чиготе до Торника, и кад раните и кад на послу омирнавате, сретни и задовољни весело почетевати омиљену нам свима Вашу земљу, која почиње и која се свршава са:

„Српски Боже од срца Ти хвала
Што имамо Александра Краља.“

МТВЛНН.

ДУБЉЕ ОРАЊЕ ЈЕ СРЕДСТВО ПРОТИВУ СУШЕ.

Скоро сваког лета слушамо и по новинама читамо, како је лето сушно, како је летина ова спршена. Да не би у будуће од суше страдали то за времена браћи земљорадничима препоручује, да чине оно, чиме сам се ја ово 30 година противу суше успешно борно.

Све њиве које мислимо издућет лета засејавати било кукурузом или зоби, треба до зиме угарити и то увек по мало дубље но што је до сада орано, а коме је могуће, и ако време дозволи, треба оно њиве на које мисли кукуруз сејати и рано с пролећа још једном да прореу.

Овако приуротворена земља, не само, да ће дати врло доброг рода и на најшејој суши, већ таква се земља много лакше и јевтиније може и обрадити.

За чудо славе са онисом Иваном Горчаковом. Зове се Драгољуб Сладољенић.“

После два дана, стигло је и треће писмо. Садржина му је и онет чудновата и загадњета.

„Нека би Вам, ма како необиично изгледало, тек би бете ме и сувише обавезати, овога изаћића, кога Ви зовете Драгољубом Сладољенићем уплатити у оном:“

„Да ли ми је што год писат руски кнез Алексеј Смутков и ако Вам буде у деталнама испиано оне што је изудио за поздравља једног таког велишника, онда ми ричете још и ово:“

„Би се зовете Иван Горчаков. Би сте био најприсе сир и Вашога ујака, кнеза Алексја Смуткова, постаји последни њоговог великог имља, на Вас зову да примете имљане и — књажеву тугу.“ Кажите ми тако од речи до речи.

„Јесу чуши посла.“ Шта ли би тек била, кад би ето мој слуга био још и кња? Како би се тек запренастала Станија, па Сенија, па цела варош, па цео округ!

Похитео је дома, да види шта је у ствари. Госпоиња Станија и госпоиња Сенија отишле у кокишук на посело, баш пре неколико тренутака. „Тим боље, бар се пеће чути бруска, ако ишава не погоди.“

Притисну у дугме од електричног звонцета, што беше знак за Драгољуба, да иде у г. Начелниково канцеларију. Он то одмах учини. И, лако се видело у чулу, кад иде, да се г. Начелник нешто смејудла, да је нешто особито расположен, а иначи, он је био инак обичајан и све нешто насла.

„Па Господине Драгољубе, ми имамо ово чак да свршимо по све ваши посла. Ви сте у мојој кући већ од толико времена, и зато „хоћу да ми кажете праву истину о оном, о чему бих вас питао.“

Да наведом само један пример: Једне године изугари ниве с јесени, као и увек, па у пролеће месеца фебруара већ беше земља угодна за орање, одем ја у једну моју посећу ниву од 2,5 хектара, отпочнем је понова угарити. Један мој комшија дође и упита ме, зашта сада ораш? Ја му одговорим: да угарим за кукуруз. Он се поче крстити и смејати. Ја му рекох, да сам читао у једној књизи коју ми је поконио један хак Земљоделско-Шумарске школе (некада у Пожегреву) и да се тамо препоручује и двапут угарење, зато ето оћу да опробам. Када је било на десетак дана пред Бурђев-дан, ја одем у исту ниву са пљугом од 3 бразде и са запрегом од три мало појача коња. Отпочнем орати, окренем неколико пута и већ за један дан орања изорем. Сејао сам под бразду и то је вршио један сејач. Када је већ сунце одскочило ето га и мој комшија који се крести, што ја по двапут угарим, и што сам у пљуг упрегао 4 вола и једног коња. Када је почео орати једва је једва стока мицала, а 6 сејача никако да се одморе. Кад би увече ја изорао преко 3 ланца а он једва по два ланца. Када смо почели прашење, ја прво пређем прашачом са запрегом од 1 коња и на тај начин 5 радника опраше један хектар, а моме комшији толико нива одраде у пресевање. — Нјему сејо извадише иране, и изиде црв и мрав — па вели да је и кукуруз почела да иде она пета буба што је осушила виноград. Толико човек разуме!

До половине септембра мој је кукуруз потпуно сазрео и обрао сам преко 2500 кила од једног хектара а моме комшији гладна година. Оно мало што је израсло неће да сазре.

Тако и сушних и ошаних година ја добијем за кукуруз из 8 ланаца 1272 динара у злату. Дакле и сушна година донела ми суво злато и то само зато, што сам

десетак дана више орао и орао с јесени, иначе би и ја кукао на ступи.

Називм Стгунанима ово је стара и добро позната ствар и зарад њих који су још у половини јула своје стрике почели угарити и то око кризна, јер они вели: „Још док је жито у кризнама ми земљу опремномо за пљугу годину, за кукуруза“ те зато зард њих не би ми ни требало бити. Но како сам пре неколико дана пропутовао преко: Кладова, Неготина, Зајечара и Параћина, па на целом том путу ја видех само изугарепо једно парчице земље и то код Параћина, то се решиш, да те људе послужим својим искуством, тј. да им најискрепније препоручим: *да своје ниве угаре с јесени па докле год траје лепо време, јер је то средство најизумреније противу суше.*

А. Попић
земљорадник из Вел. Села.

И ЗИМА ЈЕ УДЕСНА ЗА САЂЕЊЕ ВОЊАКА

За сађење воњака почну се преко године три доба: јесен, зима и пролеће, но између њих најбоље је, ако се изабере: јесен, затим зима, а најлошије је пролеће.

„Тежак“ је ваља заступао такво гледиште, па зато и сада хита, да љубитеље воњака потсети на ову и врло важну радњу.

Да је јесење сађење воњака најбоље, и да је сађење воњака зими, далеко боље од сађења на пролеће, у томе се слажу сви и наши и страни воњари. Чувени немачки воњар Гоше о томе вели: „Сади кад ховина, али прво том имај добро на јму, да је за овај циљ боље новембар од децембра, децембар од јануара,

„Хоћу милостиви господине Началниче, хоћу, за што не!“ — а у души, не зна да ли да се смеје или да се радује, што је ето свете добио тако лепе речи од господина, који му каже још и „ан“ и „господине“.

Познајете ли што год руског иеза Алескоја Смуќноа?

„Познајем милостиви господине Началниче“.

„Чиме би ето могли показати да га познајете?“

„То је мој ујак. Ја сам и главом и брадом Рус, али не-преча, не је нигоина, да будем оно што сам сада. Част нека је моме ујаку, но, он је крив што сам догле дошао.“

„Како то?“

„Ја сам вајна школовани пољопривредник, учио сам Пољску Привреду у у Русији и у Немачкој. Ујак ме је вадржавао, али, свикао ми је пребављати зашто да изберем баш тајну струку. Желео је да будем овцар или па шта друго, само не то. Кад сам свршио школу, онда је ваљало и практично да радим. Средства су ту и он ми их је, није вајде, давао. Давао је више но што сам тражио, али ипак све нешто прекорно, па и ако то неће да ваие. Нагледало ми је, као да му је као тих пара! Једног дана ја саместо парну привољну, па онајмо мојим идеалима, запрегао сам се и сам у пољо, да поважем опознати и раденицима, да и господин може да ради. Био сам прашањо пао и сваки раденик који меће онопове у машини, и у том тренутку, напосла, мој ујак прође баш поред мене. Шта му је било не знам, тек не ослови: „И ништа крајине лепо то што ти радим! Промисли се, да ли ти тако што долажује“. Више то нећу да видим, а и све то ништа та не траба.“

„Био сам као убијен. Шта да радим?“

„У то доба баш у Херцеговини је бугњоу устасак, а у Србији се био барјак за ослобођење и отаџбо српског жигла. Мена је пуљало у ушма непрестано: „у бој за народ свој“, па — покитак брањ својој. Међу примама који су пришли Чер-

њајеву, беху она три Руса, који нас похваташе пре мена дан (калуге и мена) и — ја:

„Ворно сам се на живот и смрт, одвиопап сам за храброст, али кад наста приврле, одим у село Н... само да ме не наћу другомо који се враћуку у Русју, јер се нисам викао где вратити. Гао нема рада, тамо мена ни милости, а онда, шта ћу ја тамо? Изабрао сам ово ово пут, да будом на и слуга, само да не будом нином на досади, јер то је посеб горак хлеб“.

— „А што нисте тражили државну службу?“

— „То нисам хтео“.

„Чудновато“, одговори Началниче“.

„Сасвим је вако милостиви господине Началниче, нужда закон мена, и, ја ћу бити туј, слуга све догле, докле што год не законити сам, докле...“

— Ујак не урне, прекле га Началник.

„Не, он је још млад. Тај ће живети још дуго, и дај Боже да живи.“

„Али, ваи је ујак израспо умро, и вас ову да примате мина, и породично титулу. Ви ете једини његов наследни.“

„Шта велите господине Началниче“.

„То што сам рекох, него спремајте се за — пут.“

Оно 6 часова враташе се са посела госпођа Станија и госпођица Сенија. Сутон беше у велико.

„Шта је то? — Бар лампо нико још уапљено? Где је Драгољуб? Бар и он мога бити небрљав?“ — Пошкма госпођа Станија.

— Себарница, која у тај пар знање, одговори:

„Драгољуб је отишао са господином Началником!“

januar od februara, februar od marta i mart od aprila*.

То Гоше говори на основу свога и великог искуства, па му зато и треба веровати њ у толико пре, што се, као што наведосмо, и наши воћари хвале сађењем у ово доба.

Користи, које се постижу сађењем воћака зимом; у главноме су исте као и оне, које се изају од јесењег сађења воћака, и да би их што боље схватили, изложитићемо их у неколико тачака. Тако:

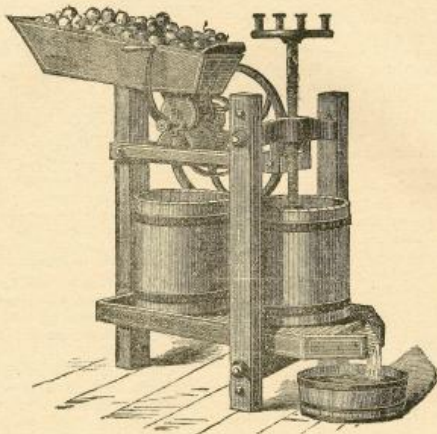
1. На пресенима жила стварају се испрлице (калус) одмах по сађењу а почевши од фебруара, када се буди и вегетација, терају и нове жиле, које су од великог значаја за примање. На воћкама, које су посађене или утрпљене у добу од октобра до јануара, и које се затим ваде из земље у добу од фебруара до марта, могу се по томе, запанги и карлице и нове жиле. Природа се, као што се види, стара, да што пре залечи жиле које су по-

вређене ископавањем воћана, и да што пре произведе нове жиле, те да тако спасе воћну од смрти.

2. Кишом и снегом потпомаже се слетање земље, која ипак остаје трошна, и поме се испуњавају све шупљине, које између жила морају остати, па ма се сађење вршило и најпозније.

3. Утицајем мрзавца земља се дроби те се тако олакшава обрађивање горњег слоја, а и жилама могуће је, да лакше прилазе: ваздух, киша, роса и топлиота, због чега су оне не само здравије, већ се и развијају лакше и снажније од жила на воћкама, које су пресађене у пролеће. Кад се воћке саде у пролеће, т.ј. после, пошто снег откопи и кад је земља због многе влаге тешка и смочишава, онда се у добу, кад сунце онечи, начини на површини земље чврста кора која омета, те до жила не могу одмах да продру наведени чиниоци: ваздух, киша, роса и топлиота, па се зато оване воћке и лошије развијају и не могу бити онако здраве, као воћке посађене с јесени и зимом.

Ames' Plow.

«Охо! са господином Началником! Откуд така почаст Драгољубу, шта то значи?»

«Јест, јест, па још нешто много разговарају, и врло се често смеју.»

«Ту мога да је неки ђаво, одговори госпођа Станија, мању главом и — заборава на дугњу.»

«Чула сам, кад га зашита господин, па ви ћете онда заборавети Србију, не ћете се вапне никад вратити. Шта је он на то одговорио, нисам дочекала.»

«Необјашњиво!» одговори госпођа Станија и опет одмачу главом.

У тај мах стиже и госпођица Сенија, која је била у својој соби, и обула обично одело за кућу.

«Ама шта је то свеко од Драгољуба?» — запита она.

«Шта, стара посла. Осталејмо опет без слуге. Таман га научиш како да ради, а он, како чујем хоће да бега, и то некуда далеко. Шта ћеш тесци му Србија, као да ће тамо бити нешто више од слуге. Само се чудим, шта ли му је мој Милан говорио и што ли га је часлио са „ан“? Слуга говориш „ан“, то никако не разумем.»

«Немојте тако сево. Зет је прасио члук. Он уме сваног да оцени, па и Драгољуба нао слугу. И слуга кад је наван и честит, треба да се цени. Ја разумем зета потпуно. Море штета што је слуга!»

«Шта, — да се наван у њ задурила?»

«Теп којешта, ипак то говориш — а лице јој обвуче жарањца.»

По холу су познале да дошао г. Началник. Госпођа Станија дубокопознала да сања шта је то, истрчала је пред-а-н, али је овај предухитри речима:

«Драгољуб је хтео и вечерас да дође да нас послужи, али ми је тимом дло.»

«Што? Шта је с њим? Шта је згрешко? Ушлете се госпођа Станија.»

«Он је отишао да купи шта му све треба за пут. Сретао човека. Иако у Русију да прима грдно следеће и да буде — кљав.»

«Кљав...!» разуче госпођа Станија.

«Кљав...!» понови Сенија.

«Да, да, кљав, одговори г. Началник па им онда исприча целу ствар.»

Сутра дан дође кљав Иван Горчаков, дојакшић Драгољуб, да се опрости са госпођом начелниковом и њеном сестром госпођицом Сенијом.

«Милостива госпођо, ја се хтедох синоћ вратити да вас и последићу пут узехујим при обеда, али ме омете милостива господин. Иако ми је што се тако десило, да морате и опет учети поног слугу, али за све обуна, ја Вам најтоплије благодарим, и остаћу вам вечно захваљан!»

Госпођа Станија присто устрепала па ни две унакр, и ко зна диле би тако кутала и слупала да је из те марише не изауче гроњак узвиц неке сестре:

«Честитам вам Господине Драгољубе!»

После тога, разговор је био жвахан, и Горчаков је морао и њима да исприча целу историју о својим доживљајима. Он је тога вечера био по обичају гост, па се и лежерно кодво и неки озбиљан разговор.

Растајан је био дјарив, а госпођица Сенија није се наравно могла уздржати, а да се и не заплаче.

Такве сузе нису без утицаја!

4. Приликом сађења, па ма како се ово брзо вршило, жито морају бити за неко време у додиру с ваздухом и светлошћу, и с тога, што је с јесени и преко зиме нижа топлота, природно је, да ће се и жито посушити у мањој мери, него у случају, кад се воћке саде на пролеће, а у колико се оне у ово доба и иначе више сасуше, у толико ће се наравно теже примити. Кад се воћке с јесени па и преко зиме заборава одмах да утрпае, или се то ма на којих узрока не учини, онда се оне због наведених разлога, не могу толико да оштете, међу тим, кад с пролећа и само за кратко време буду ван земља, онда им се смежурају (сасуше) жиле, грмље и леторастни, па су у толико и бесподесније за сађење.

5. Земља преко зиме усне велику количину влаге, те зато и воћке које се саде с јесени и зими, касније мање пате од суше, од воћана које се саде у пролеће, и приликом сађења није их потребно заливати, међутим, кад се саде у прелазне, онда је заливање поспе нужно.

6. За оне, који воћке купују, свакад је боље да то учине с јесени или зими, јер ће тада имати много већи избор, због чега ће добити и воћке много боље квалитете, а неће их ни „аспире“ скупеље стати. Па и у сортама имаће жељени избор, јер је мања могућност, да ће се у ово време разграбити.

7. Јалови а нарочито родни пувољци, почињу да цупе и терају већ од фебруара, па се зато приликом копања, поковања, преноса, сађења, ит.д. могу лакше да оштете и униште, него у добу, кад воћке мирују (од октобра до фебруара). А с тога што воћке које се саде од фебруара и касније изте приликом преноса од суше и жеге и то далеко више од воћке које ће се садити с јесени, излази, да ће се код њих и тиме

Многе српске новине огласише, да је синоћ приспео влада руски Иван Горчњак. Дошао је ради женибе. Ја сам био у истом вагону, кад је он позвао за Русију са својом младом. Казаше ми да је то Иван Горчњак. А како је њој име не знам, тек чух да Горчњак не воле Иване, већ: Драгољубе, Драгољубе! Шта то значи, не могу да знам.

Од тога доба прође новине времена. Горчњак је долазио два три пута у Србију, а разгледао је како туђем и нека знања. Хоће тако посе, да подигне шећерну фабрику, да тиме заглади неваљалише сиротинаше своје у Србији, да испуни жељу тројице својих женака а највише да тиме понаже колико воли отаџбину своје мале — Сеније! Пречају да и капом и шаком понаже појаску приреду!

(по Frink's Rantschau)

Јеленко.

знатно отезати примање и правилно развијање но код воћана које се саде с јесени и зими.

Као што се види има доста и јаких разлога који говоре у прилог зимском сађењу воћана, а кад се томе дода, да је воћар у то доба и беспосленији но у пролеће, онда не остаје ништа друго, него — латити се посла. Само при том треба pazити, да се сађење не врши за време мразева и кад је земља сасвим влажна, као и да се предузима што раније, јер ће и сађење, као што је наведено, бити у толико повољније, боље.

Разлозима, да сађење воћана треба предузети у пролеће на топлим и влажним земљама нема присто никаква смисла. О томе воћар Гоше вели: „Толмно је година како садим воћке без обзира на климу, положај и особину земље, садим их свагда где год могу, па још нисам нисам зналио да воћке посађене у јесен и зими на топлим и влажним земљама пате у чему нешто више од воћана које су на истим земљама посађене у пролеће“.

Благ.

ПЕСАК И ВИНОВА ЛОЗА.

У бр. 22 „Орама“ од ове год. нашао је чланак г. А. Мустакова под горњим насловом и због његове вредности доносимо га у целини.

„По самом наслову овога чланка читаоци могу на први поглед мислити, да ово неколико редова посвећујемо песку, који је до скоро сматран за најнепродуктивнији материјал у агрикултурном смислу.

Тај песак, који заузима и цустиши велику површину земног шара, и који је до скоро сматран као изливани и неуздесан за ма какву културу, данас је од значајне користи. Нунда, која се изродила жељом народа, да сачува и природни живот једном најраспрострањенијем и доста старом културном растлињу, које је највише страдало и страда од разних животињских непријатеља — нагнала их је да прибегну томе ситном и летећем песку, тражећи у њему сигурно склоности за то растлиње од свих његових непријатеља.

То растлиње — проузроковач прогреса у агрикултури — је племенита домаћа европска винова лоза, и да би је спасио и сачувао од страшног, свакоме познатог непријатеља филоксере, дошли су на мисао да је посаде у песак, где филоксера апсолутно нема никаквог пристућа.

На ту мисао дошле су пре неколико годи на, школовани виноделци у Француској где је се појавило филоксерино питање, и где се најживље радило и ради за опстанак омиљене у целоце свету — винове лозе.

Та мисао дочекала је своје остварење.

Сађењем винове лозе на многим песковитим местима и добри резултати, који су постигнути тим новим култивисањем лозе, Французи су дали повода и другим образовааним државама, да следеју примерима у томе раду и већ су нешто иницијативом месних државних власти а нешто иницијативом чувених виноделана, засађени велики простори од самога песка виновом лозом.

Чисто је човеку невероватно, кад чита или од некога слуша, да је могућно да једна до скоро непродуктивна песковита подлога постане тако продуктивна, док сам не види и пред самим фактом не каже: да је тако.

Читао сам доста, о сађењу лозе на песку, и резултатима постигнутих отуда, али никако нисам веровао, да ће наша стома моћи да успева на таквим местима, која изгледају као пустиња од навејаног песка од неколико метара дебљине. Док нисам случајно видео, што ми је значајно помогло у изучавању науке, којој сам се посветио. А упечатли, које је на мене учинио тај песак, дадох ми повода да напишем ово неколико редака.

Место, где сам случајно видео то ново култивисање винове лозе на песку, јесте град Журјевац (Хрватска) недалеко од реке Драве.

Случај да видим то ново култивисање лозе, бехе за мене драгоцен за добро изучавање тога питања, на самом месту. Хрватско правителство, наредило је процесору винодеља на тамошњој пољопривредној школи, г. Радићу, да прегледа државне винограде засађене на чистом песку и да када своја налажења за потребно објављује. Том приликом ме позове да одем с њим и видим оно, што ми је теориски предавао у школи. Са највећом радошћу одазвао сам се позиву.

Пре него што сам дошао на само место где је посађен државни виноград, још на далека се видели негодни пешчани насипи који заузимаху огромну просторину.

Чим ступих ногом на онај ситан песак, изведох меје погрешно убеђење: да је немогуће култивисање лозе у тако летећем — покретном песку. Али факт је факт и неможе се преначити и он повлићи моја негрешна убеђења, кад додох до самих лоза и кад се уверих да је наша племенита европска лоза најбујнијег пораста, а оно зелено лишће међу светлећим песком чини особити утцај на човечићу душу.

Кад смо стигли у само место виноградско, пререди су нас г. др. Бресничан (председн. окр. суда града Журјеваца и управитељ овог државног винограда) и г. др. Першић (државни заступник) и проведоше нас по целом винограду, који заузима преко 100 хектара.

Да би читаоци имали појма о овој пешчаној подлози ево да занесем да је хемијском анализом овога песка нађено да у њему има чистог белутка 75%, а остало других примеска. Та количина је довољан доказ да је таква подлога — земљиште, у потпуном смислу крајње песковита.

Шта мислите: да ли је држава постигла свој циљ у погледу разварања свести околине препоручивањем култивисања лозе на песковима, што чини ердетвом овог винограда? Немогу а да не потврдим то: да оване примерне школе, најусавишије утучу на један народ у погледу његовог моралног и економског напредка. Само такве примерне школе отварају очи заслепелог околине пред тим благодатима — природним богатствима!

Пошто смо разгледали тај државни виноград дође ми у колебу, ту се одморисо и ручасмо и све време проведосмо у најинтереснијем разговору.

Како наши разговори имају важности за опште благодатење сељака, неће бити на одмет да занесем

мишљења г. др. Бресничана: На моје питање да ли се је досад приметно у селима, заинтересовање — за своје личне интересе и да ли је изазвала код прете масе ова примерна школа — овај виноград у томе, какву делатност? г. Бресничан ми одговори од прилике ово: „Наша је држава учинила грдне промене код овдашњих мештана сађењем лозе на овоме пустом месту. Она је тим поступком убила и најмању прераду која је владала међу сељацима, они су се вараали, да је писано и уређено да све лозе морају угинути, јер нема лека против филосере. Али кад су видели добре резултате, који су се показали сађењем наше лозе на оваком песковитом земљишту, учини је значајан обрт у њиховој памети, и сада их видимо сваког дана, да одавде на колима носе песак у винограде засађене у глину или шљавци, на ту ископавају земљу око чокова и засипљу песком. Са овим примером, држава ако не учини ништа друго, барем ће изазвати да се овај огромни песковити простор засади домаћом лозом, те да сељаци на тај начин бар од чести спасу лозу од филосере.“

Према свему горе изложеном читаоци могу увидети, зашто сам се латио, да сам о овоме пишем. Да, изабрао сам зато што знам да у нашој Бугарској има огромних сасвим пустих просторија, на којима се не види ништа друго до један једини песак колико човечиће допрети може; изабрао сам зато, да обратим пажњу заинтересованих винодељаца, на ове песковите пустаре у нас, које вибадују поред наших река и покрај Црнога Мора“.

Из многих побуда и ми ово износио у „Тежаку“, да обратимо пажњу и меридањим читаоца и заинтересованих винодељаца на наше оне велике песковите пустаре, око Голуша, Вел. Градшита и др места поред Дунава.

М. Јозановић.

ЧОБАНИ САТИРУ СИЛНУ ГОРУ.

Људи су највећи неразумејатељи шума. Они својим неразумним поступком шуму пеналице сатиру, а нову и коју никаком не подижу, што је узрок, да добијемо све више огољених брда, с великим провалама и јаругама. Рђаве последице од таквог поступања сваког су познате, за то и томе нећу ни говорити, него ћу напоменути, да и мали ажда — чобанчад, грдно сатиру шуму.

Чобани ажда са стоком по шуми, обично носе секарнице и као их неговати сваку младу дрвце или до земље, или превршују њихове архове. Они је због једног годног прута, кога на ком младом дрвету није, а кога са земље не могу доћи, пресецају дрвце преко поља, само да би добили жељени прут. Прут ће одсећи а остало остане да трупе. На не само то, него сам их виђао, који обарају дрвце само зарад уживања, да посматрају како ће високо дрвце прикониати своје носеће архове пров густо гране другог дрвца.

Али чобани чине огромну штету и онда, када гора почне да мекне, Куз год пробу, а које ми се год дара донаше за највеће мекне, — остине без коре, Мекну са извесног архова једу, на ња се и тога задовоље, — поћу подмекнути кору с дрвета да гуде на најшине. У том се надјењу, који ће дужи најшине пре окулати. Засену нову при земљи, подате одо и поћу, те се подмекнула кору на дебљу оглу до самих грана. Сваком је, појамиво да оглуено дрво не може напредати. С ове стране, с које је кора окулатна, дрво поћу при премена

да труне, и тако utine пре, но што достигн свој пораст. Ја сам уверен, да колико год код нас има девача чабана, да свако преко године уништи најмање 10 дрвета (разуме се још са самим се одраслих). Представимо ово: нек у једном округу има само 1000 чабана, која редовно за ништа суну дрвеће и гуле кору и да таквим начином сваки годишње упростају по 10 дрвета, значи, да се за једну годину, у једном округу за ништа сатре 10000 дрвета. Представите, колика се грдна количина дрвета таквим начином уништи у свих садањих 15 округа, и то за једну годину*. Колика је то грдна штета, па још кад се узме у рачун, да се таквим начином стварају разне елементарне непогоде, које сатрују усеве и воће.

Чобани у овом имену крива, него су крива више старији који допуштају да то раде, и они, који воде надзор над шумама.

Кад најмању брига водимо позивају шуме, настанимо бар у овом случају, да се оваким начином шума не сатра.

Штк. А. Јовановић
уписао.

ЈЕДАН РЕФЕРАТ МИНИСТРУ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ*

Да се види како је на крају 1893 год. схваћен положај задатан Министарства Народне Привреде према пољској привреди, и мере које се итечу на прво место у циљу узвраћења глава ових пољопривредних граница, саопштавамо овај реферат. На податих привредаба вадеће се шта је у овом кратком прегледу предимало и докопао по поштинским таксима коју се обухваћене у овом реферату, то нас још бави уверава како је по итересне наше струке веома штетно, често менаше наших фактора, а с овим и правца, у Министарство. —

Кад сам, одређен за референта за земљорадњу и сточарство (без воћарства), сматрао сам за праву дилему, да Господина Министра молим за дозволу да могу изнети своје мисли о мерама, које Министарство Народне Привреде треба да предузме и изврши за унапређење ових двају граница пољске привреде. Ово сам сматрао за износ с тога, што је Министарство, мора се признати, до сада мало од онога извршило, што би му било у задатку да за пољску привреду уради: и што само извршење пољско, као и прешност једнак или другач, пољска разноликост мишљења, од чега се не исклачују ни сами мерилодни последици.

Из ових разлога, ја молим Господина Министра да могу, у најкраћим потезима и без јаче аргументације, изнети своје погледе на програм извођења реформи у споменутих границама пољске привреде, за које имам част ја бити референт.

Пре но што се приступи размишљањима о поправци неког стања, правило је да се то стање онако, како је, констатује. За то би ми требало прикупити податке из пољопривредне литературе и државне статистике, пошто је у овима ово одређење Министарства веома сиромашно. Ни срећинама овог стања би ме више пременила; с тога сам слободан молићи Господина Министра, да се за сада задовоља, да могу саднише стање земљорадње и сточарства констатовати, и без тих података, у овим таксима:

1. Да се у земљорадњи и сточарству онакоју поједине техничке поправке, и за да се отпочело тежити јаче тим поправкама, чему олет највећи део заслуге пада на Српско Пољопривредно Друштво, а у новине доба и на окупне самоуправе, инак је провађања овах граница пољске привреде у јашогу, а у неким погледу ступила и у назадна;

2. Да у пољопривредном становништву нема јашогу оногог стручног знања, које треба и може да покриве техничке поправке с циљем на квалитативно већу и квантитативно бољу производњу;

* То је штета само од аграрне чабана, а колика је штета коју они пречињавају за брст стоне, показало је цитирам у чланку „Нешто о ситирању растине“ и т. д. који је штампан у прошлом броју. И једне и друге цваре на излет таро, да се с њимим шумама и код многог агона, поступа вео неразумљиво!!!

Урао.

Ур.

Случајно задржано.

3. Да у истом становништву нема ни добро организованог кредита, који би га снабдевао потребним капиталом за подстапање и одржавање напредних привредних;

4. Да пољопривредни производи триа од недовољно уређених пољопривредних односа, у погледу службених, пољске полиције, извршења комасације земље и техничко-културних мера;

5. Што је пољопривредна производња необезбеђена од штете, које наносе елементарни случајеви: грах и поводак; и

6. Што су итереси пољопривредне производње, јачично у погледу на промет производа и саобраћај, како у земљи тако и према иностранству веома мало гађани.

Овај реферат о садашњем стању, а уједно и урако за што је оно такво, обележава нам одмах и пут, извоје њим и реформи, на које треба нашу пажњу да обратимо. У том раду највише је ангажована држава, да га воденим законодавним и буржетским средствима, која треба да буду изобилна, развије живахом и стално. И према томе, дакле, рад Министарства Народне Привреде имао би се кретати у овим правцима:

1. да организује потпуну пољопривредну наставу према нашим потребама и могућностима;

2. да организује пољопривредни (технички, сеоски) кредит;

3. да организује осигурање производа земљорадње и сточарства (стоне);

4. да законодавним путем регулише односе у циљу слободне и јаче примене модерних културних мера;

5. да узме у што јачу заштиту интересе пољске привреде, нарочито према иностранству (извозу); и

6. да гађи и потхрањује што тешке везе са уставовима, које имену или треба да имају задатак унапређења земљорадње и сточарства.

Шта треба и у којиме треба Министарство по овим таксима да предузме, мени је част предложити ово што иле.

По тачки 1. — За стручно, пољопривредно образовање, ми имамо данас само две школе: Ратарскоу у Краљеву и Виноделско-Воћарскоу у Букову. Оне су установљене на основу закона од 14 фебруара 1882, који, у чл. 2. гласи:

„О државном трошку установиће се и одржавати најмање три школе за пољску привреду, и то: једна школа за ратарство:

„ * * * * * винодлање и воћарство.

„ * * * * * сточарство-планинско газдовање“.

Према томе закону треба, дакле, да се установи још једна школа: „За сточарство и планинско газдовање“.

Ну, кад би се и ова треба установила, још не би била подиравна потреба за неке пољопривредне школе код нас. По мом мишљењу треба установити, осим постојеће две најмање две ратарнице, о државном трошку, и то: једну на државном добру код Баточине (Рогог) и другу на општинском добру код Лесковца¹⁾. Давинаца Ратарница у Краљеву, према класичним геогрским и привредним приликама у којима се налази одређење је да буде школа за сточарство.

За образовале наставника за ове школе, а тако исто и за попуњавање стручних места у Министарству и осталим економним заводима, која достоје и која би се имала установити, као и економних надлежстава и установа, без којих Министарство не може да буде, нушко је имати школу за више пољопривредно образованих. За то је за наше прилике најповољенији облик: „пољопривредни отсек на Великој Школи“²⁾. Има много јаких разлога, који говоре за овај облик имене пољопривредне наставе, а не за

¹⁾ На списку за отварање треће више пољопривредне школе с Министар Народне Привреде предложено је био у Букову 20000 д. Народни Скупштина је тај предлог одобрала, но дошао није ни на што употребљен.

²⁾ О предлогу, који је о овине услова Министар Народне Привреде Министру Просвете и Црквених Послова саслушао је Академски Савет Велике Школе. Предлог је технички фаворит у осему осеовају, а изоловано и то један отсек мишљења је да пољопривредни отсек буде у Топчичеру, а други, да буде издвојени завод. Међу тим све су професори ових факултета сложено изјавили да ће подолге бити неке услуге, овом заводу да ми којој се основи он буде засновао.

„позовану полупривреду академију“. А како би и за Академију опет најповољније место могло бити Топливер, то би се топличанско змање могло организација да буде инструкторно добро споменику одена.

Осим тога за циљеве научног исеитивања, неопходно би потребно било основати „општу (деловну) полупривредну станицу“, која би се придружала отеску, а служила би и за контролне семене, анализе тла, земље, ђубрета и т. д.¹⁾

У полупривреду наставу долазе и тако звања: *деловна (привредна) полупривредна обора**, (полупривредне станице²⁾, са задатком: да најпрвајшим практичним полупривредним радонима земљорадње и сточарства, на у приликама и других полупривредних грана, дају примера опознати, а да су уједно и места за асимилационне баљака и животина (стове). Према томе она би била места, одакле би се ширила практична знања и била би потстрек за усвајање и примену модерних средстава и мера у области земљорадње и сточарства. Не би била искључена и сточарства, по потреба и репаратурнице полупривредних справа, деноня прилодне стоне и т. д.

За таква добра требало би одобрити посебнија државна змања³⁾, за тим општасена и маиштерска (као у Буково⁴⁾). Осим тога треба радити на томе, да сваки округ има такво добро, уређено, разуме се, према геограсским, климатским и економским приликама појединих округа, и то тако: да управно особаје изостава и издржава држава, да оно стоји под управом Маиштерства, и откуп земље (као је потребно), подизање зграда, инвентарне и остали трошкове организације добара да плаћу на терет лотичних округа.

(настављаће се)

В Е Л Е Ш К Е.

Не уверите Јампел! — Може се рећи да нема, ни једне куће, у којој се није прибегавало штедња у гореним тла (петролуима), „џуртањем“ лампе, т. ј. удавањима лампе да чуљма. То се чини по лампи, и што се журе, да се тине у истина чини намаш уштеда. Ко у то не верује, нека ухвати две јемљике лампе, на једна хвата рачу и томе, поклање ће изгорети гаса за класно време у јуртуку а кокино у деветукој лампи. Или, по има две поједнаке лампе, нека једног вечера јурпо лампу за исто време, а другог вечера нека пусти лампу да светли колано треба, варањо за исто време, и нека зами хвата рачу а коланка урбошевог гаса. Ма какву пробу да чини, увериће се, да је и у једној и у другој лампи изгорело тла у поједнаким количинама, да се уласто у томе по чини вивања уштеда. Да нешто уштеда, журење лампе прави се напорити штета, јер се тада развијају опасни гасови угљеников дмооксида и угљеников монооксида, којима се осигури надух у соби, те се тако унашује неваздух и шкољма надух. Ели се уни, да у дување гас има сетање цене, журтува лампа „чињан“ преко неке воде, онда не треба да има није чувањом, што се тина лепа кута и самбувања, јер се развијају у најважни надуху. Углавном је дмооксида тина од надуха, и зато није од слава по жмањ, патост, онда може да буде, и врло опасан. Неје рекао случај, да се и инатори на тај начин журе, а има ситуација, да је и нека породица спавалају на земљи, нашла нечишта сеом. Навроста, угљеников дмооксида лампа је од надуха, па само га има у соби и у не знатној количини, производа несвесности, славоболу итд. Зато не уверите лампе!

* * *

„Дев“ Противу Филосовере — El de Fenor de Granada као што „Орљо“ јавља, прича да се у провинцији Андурања догодило оваква случај:

„Сво Вилор дуго време је производило велике количине белог дуна за Мениско. Послења година овај извоз је био спречен — го-

¹⁾ И за ову је предлажена била прилична сума у буџету.

²⁾ У ту сврху нећ је циљан ворни и дошло је од се до решења, да државна обора (веклашта) преку под управу Министарства Народног Привредног.

³⁾ Да се и маиштерска добра могу експроприрати за полупривредне занове ученике је био предлог Господану Министру Грађевине, и овај је спречен законски пројекат.

тово вивања. Једна земљорадња и виноградар имао је велику количину белог дуна, што га није могло продати, реши се да га закопа око токова која је аналитичком изражено — што и учини. С провања, кад лампа муња, изнемаде се кад је нишо да је и заравано човише извиреда надуло, као надуло држава. — Филосовере је постало и лозе су лав изврети нела. Друга земљорадња, свелом овога, постигао је исти законски резултат па га је исти вича. * Ми не осоружо да је то и у отпору имава лоза, али над је већ испуштена за јавност, (као и многи други), и над је тако јестив, онда га и са споменима, на не дође, нека га треба. — Јоз.

* * *

Питија „суцац“ од јабуча, крушама, дуња и мушмула. — Њиће ова (као да се) већа у вршине па толати воде да веће спреме и кувати док вршине толике онема да се славиши могу набајати; за тим их журтути у тла или орфа шлагно (јуртути), повести и као над се шире, чини пригасити, да се он одла. На 1-2 литар сока узети 1 кгр. шећера, шећер прелити соком и кувати док се наваља на тлаву по пошту патисотама, напунају варањо, да не би изгорело, а да китија буду провања, долаги на литар сока по 1 кашичицу исприване криле, која пре је тога у води добро пречишћена. Пастајама пошто се расхладе, напути су лоне и повеати хартином.

* * *

Ames Flow. — Тино се лозе најновија америчка справа за кулање и чењење воћа и гроња (види слику на стр. 481). Мудача је о лозе страше, има два вида, који се орфру једна према другом, и угљеници су тако, да се према различним сортама могу и зближити и размајти; у раду је веле изврше, много боља од тихих справа које су израђене по старим системима и некому никаквих мана. — Израђа им је у слику податке. Прво се у две величине: од којих једна (№ 1) кошта 16 а сећа (№ 2) 150 фортата (од 176—140 динара). Продаје их амерички агротат Ад. Полдн Wien X. Waizen-Handlung.

* * *

Хранљиве стоне и живине кромишром. — У лав се овај изворна била не гаје у дољовне) пољивана на да дува, а како ни и за стону. У другом земљама који се ужујују неле неле, јер је рад овишних угљеник справа за то, на се једно поред хрва за дува трони и за храну стоне и живине.

Ма како за овај кат живине неколико податка из немачких пољива „Der Praktische Landwirt“ који се одосе на хранене стоне и живине кромишром, до једне се делно различним иштиником, а одосио их у земљи, да и важи пририведени, који су у прилика, да некому кромишр у пошевој пољивани, и за то измеђ рачуна, одвоје мано прошира и за — стону.

Ево тих података:

Гурјар, врхуштеник иштиник, хрвамо је кромишром и решом колоне и сине, и у томе, добио је ове резултате:

Вољни, којима је дмаво на дла 55 килограмна рене, изврпањко живине дмава са 1-045 кгр.

Вољни, којима је дмаво 27-5 кгр. кромишра, били су томи свикот дмава да 1-13 кгр. а вољни, којима је дмаво 33 кгр. кромишра, били су дма, беху дмаво томи за 1-43 килограмна;

Овде, које добињаху преко дмава 44 кгр. рене, биле су томе дмаво за 0-662 кгр. Овде, које добињаху на дла 22 кгр. кромишра, изврпањко дмаво са 0-119 кгр. а оне којима дмаво 33 кгр. кромишра показивање већу дмаво тинаму за 0-147 килограмна.

За живине овак огла, кромишр је кузањ а пера прошира дмаво су стоје јон и сево и слава. На тим огладе завоод се као заључањ, да кромишр има од принаве за два пут већу храну вредност во рена.

Према томе Гурјар вост: Здрава и врли кромишр су врли добра хрва за гољене стоне.

Професор Фјорд из Данске, провањо је на испору шикљани огладе, да 6 кгр. кромишра одговарају са својој хрвањој вредности 1 кгр. ренах или јемца.²⁾

Професор В. А. Хенри, упркиресе полупривредне опште станице у Високоју, чинио је огладе о кромишром куво и за вајире у иштиник надуку, па се латина додано кромишр толико кукурузот (својот) брашна, да се замињен густа вода (нана). На 445 кгр. прошира, додано је 190 кгр. пројот брашна. Другим тим огла-

лава, докато је, да сукуриано брашно има нешто леуу хранину вредност од јечма. По што је главно, целосно одлава, слажу се у осему са одлавама Фјордона, те се по томе са сигурношћу може извести закључак: да 3 килограма кромпира по својој хранинној вредности одговарају 1 килограму јечма или равни оснору толикој количини кукурузног брашна.

Кувани кромпира немашан са сукурирано брашном јачке као једна добра храна и за децу.

Па и да се не узме у обзир толико хранива вредност кромпира ниш се он једна добра храна, а зато, што једна постоји учину на органима, и што у њима јачко издано средство за процену хране нашој стоци и живини.⁸

О томе, како треба хранити стоку кромпиром, Гурлар има оно: За колоне и оне ила употребљавати само куван кромпир, јер је у првом одговору, да је тада од њих а исто тако и за осталу стоку, изабала успех. Свињима, коњима, турсима и паткама, може се дати и сиров кромпир.

Кромпир за коње, оне и коза, ила да је у кришкама. Коњи се може ии на савезани за репу или на даски сивањом. Мушци крава може се дати дневно 15-5 кгр. кромпира а ио се доје ише онај се може погорити вакоња мела.

Они даје се дневно 1-5—2 кгр. кромпира а гојиној и до 4 килограма.

Разним пољима даје се дневно 3—6 кгр. од траи; ише по треба давати, јер се усклађују. Посебношћу пољима и прилазној стоци, може се дати а нешто ише.

Свињима не треба тако добро сиров (сики) кромпир. Код се кромпир кува по треба узети много воде већ лако колано је потребно да се окува, и да сушана вода зати испари. Кувани кромпир треба ишчисти и додати толико првог брашна, да се ишчи, као што је речево, гула мећа, јер густу воду свиња радије граби ач јаванасту, реку.⁹

Г Л А С Н И К.

**МИ
А Л Е К С А Н Д А Р I.**

по вољости Војкеј и воли народној

Крају Србије

Проглашавамо и обавезујемо свиња и свиане, да је Народна Скупштина ринела а да смо Ми потврдили и потребуемо:

З А К О Н

о

ОБНАВЉАЊУ И УНАПРЕЂЕЊУ ВИНОВАРДСТВА.

Члан 1.

Државним расадницима винове лозе, садницама и новим садетим је: 1., да производе а размножавају издржљиве врсте лозе, које ће дати материјал (реинце, вршорје и класе) за обављање народних винограда; и

2., да послуже као школе, у којима ће виноградци на покремели курсовима моћи видети и научити све ове радове, који су кувано за обављање и гајење винограда.

Члан 2.

За оснивање нових или проширење постојећих расадница употребити се првенствено државно или општинско земљиште, али га ина и за тај пољо може послужити. У оскудица овога, узети се под заштити земљиште приватних лица докле потреба траје. Но ако се о пољу земљи не би могло постићи споразум, земљиште првенство окупити се по закону о експропријације.

Члан 3.

Надзор над расадницима вршиће се по приликама, које ће прописати Министар Народне Прираде.

Члан 4.

Настојањима расадница постављају се претписани Министра Народне Прираде и плата им је од 1500—2500 динара годишње.

Они плате моћи бесплатан стая или додатак у плату, колано према месним правилима одреан Министар Народне Прираде.

Члан 5.

При сваком расаднику поставити се претписани Министровим потреба број наменара, чеја плата не може бити мања од 1200 ни мања од 600 динара годишње.

И наменари иладу права на бесплатан стая или поштучу накнаду према одредби чл. 4.

Члан 6.

Министар Народне Прираде, може пријети у службу, на дуни или краће време, за виновелаче крајине, и путне наставнике виноградарства на једна дуни које томе пошту могу одговорити.

Министар Народне Прираде одмахнује се на нарочитим правилима процене све што треба за се наставити.

Члан 7.

Ако би поједине општине, срезови, округи или самоуправелаци удружених сејачица се да осигу расаднике, ради подмрљиве носне потребе, Министар Народне Прираде одмахнује се, да им може по мања сталном пољачом потпором или стручном савазом.

Потребно земљиште за расаднике прибијаће се на исти начин као што је прописано у чл. 2. за државне расаднице.

Члан 8.

Кад општински, срезови, округни или друштвени расадници према државну потпору, потпуну одговору ваљора и уређења под све уредбе прописане за државне расаднице, по производни материјал (реинце, вршорје и класе) употребити се првенствено за одређену општинску (општу, сред, округ итд.) коју подмемо третином око ваљонег издржавања.

Одредбе чл. 7 и 8, важиће и за оне општинске, срезове, округне или друштвених расаднике, који су основани пре овога закона.

Члан 9.

Земљиште под расадницима и виноградима подигнутим на издржавној лози, ослобађају се плаћама пореза до десет година; а виноградни подигнути на земљише пошту за којом врстом земљише лозе ослобађају се од пореза за двадесет година.

Осим овога, терен низиога поља који се ишлани у својини државној, може се крајини укључи на предлог Министра Народне Прираде и Финансија уступити у својину појединим виноградцима за пољивне винограда.

Члан 10.

Составници виноградна пољивнице пријаве за ослобађање над засаде најмање десет ара (1000 чолота или једна жотина).

Ослобађење почиње од првог годинама или оне у којој је виноградна пољивкама и рачунаће се од 1. јануара.

Министар Народне Прираде одмахнује се да проини правела о укључању ове пољивнице, која се, ни у ком случају, не може бити дод пут за једно исто парче.

Члан 11.

Пољивкама у члану 9, плаће ина до оне срезове и округе, који се оглаше као ваљонером заравно.

Члан 12.

Привно лозе илементном вршиће се бесплатно.

Члан 13.

Министар Народне Прираде одређиће проладу плату појединим протачи лозе на државних расадница. Он је властна да може појединцима, удруженима, школама, приватна и максимирна и појарајина, које су изјавиле огњенови, дати потребу пољичну издржакме лозе бесплатно, пошто добије уверене, да ће се ина пориско употребити.

Члан 14.

Ho besplatno dobijemo vozu iz drvnatih rasadnika upravo, nazivno se možemo sa deset puta povoljnije suvo, koju iznosi vrednost uplovašene zote.

Члан 15.

Možbe i prijava za vozu oslobodjavaju se od takse, koja je do sada plaćana po zakonu o taksama.

Члан 16.

Višova zota izloženja ima za ciljeve podsesta i izdržljiva, oslobodila se, pri uvozu, sviju drvnatih i ostvinskih danihina. Ali ho odobrena za uvoz davati Ministarstvo Narodno Privredno samo nad većenih rasadnika nisu stovu da potrebu voševir.

Члан 17.

Da bi se izvođenja krajišni snabdili novim plemensim i poznatim radnicima, drinaka se u smislu čl. 1, pod 2, savno godilno praktičnim kursevima u drvnatih rasadnicima.

Na ove kurseve dužne su opštine od kojih se zakrpa poslata ovlašten broj majstara (služavaca), voljno odrediti Ministar.

Trinosa vozu izloženja ovih učesnika za vreme voševir našine na teret dotične opštine, ako se sama ne bi mogla izdržavati.

Služavci kurseva imaju besplatni voževir na izloženja iz odnosa i povratka.

Члан 18.

Posuka na praktičnim kursevima rukovođenja historijom rasadnika uz pomoć svoje sobila.

Plašna predavanja o drinaku ovih kurseva privolaše Ministar.

Члан 19.

Ovlaštvuje se Ministar Nar. Privrede, da može odrediti savno godine u granicama budžetne mogućnosti, jednu vozu u vidu nagrade za izvođenja slušavaca izdanka nar. društvenima.

Nagrade ho se davati putem stečaja.

Члан 20.

Sve troškovi po ovom zakonu isplaćivane se na iznos za to određene godišnjim budžetom.

Члан 21.

Приходи од расадника слаже се испоредно Министарству Народне Привреде и ово ће их употребљавати на потреби издржавањем овим законом.

Члан 22.

Zakon ovaj stupu u život čim se objavuaju.

Preporučujemo Nijem Ministru Narodne Privrede da ovaj zakon objavuaju i u izdrževu se njegovom stava; vlastima koji zapovijedaju da po ovom postupaju, a savim i savimno da nu se ponovaju.

18. Novembra 1895. u Beogradu.

[M. П.]

Voševir i savimno državnim pečat, čuvati državnim pečat, Ministarstvo privrede,

A. Niničič s. r.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде,

Вучко Д. Стојановић с. р.

I Српско Пољопривредно Друштво, u javim, da svoju gradnju izgradio u uravni otok, izabavio je iznosu broj volova, na je zadovolio se poružebom, a ove godine, ponajno je najveći prostor svoje gradnje svoje tako dobri volovi, ali ne od Goseva, već sa svoga dobra u Španju.

Управник друштвеног добра Г. Стојана Петковић, користећи се поновитом изложом Г. Гошева, промовио је тако извешти паравал, кордела и плакета од раних прста volova, da ih највише во учу, јаву Гошеовим volovima, и што се за њега с правно може рећи: да је Гошеов слаболик. Ми му зато тако честитам. Хаваа му!

Б.

* * *

Љубићка Пољопривредна Подружница. — амала је збор у Хрватцима, у волеу 20. пр. м. Од стране Српског Пољопривредног Друштва био је изво извољени Г. Владимир Ђорђевић, изставина Ратареве Школе у Краљеву.

Присутне је поздравно краткога и јасковитог говора, познати устаник Г. Љоста Јашић подружнички предлаже, и изговори срески објављени на њих тог саставка, а затим је честити ствари прочитан Г. Стојан Продолжић савештени, и поддржавачки подружнички у свом језику говори, излагао извонот ово подружнице подружници и лепи утисак, који ће изити из унапређења ових града волеже привреду у својој општини, с извољеном, да у остварево име порине установе, имену највеће заслуге учитељи крова љубићког. — Хаваа им!

После говора Г. Продолжића, поздравно је присутне од стране Српског Пољопривредног Друштва његов изасланик, Г. Ђорђевић објављени не велики извешти подружнице у опште и нарочито за Србију. Није проговорио, а да не спомену на њом је ступио вољопривреда у страним државима, и да учим узроне њеног извешти у Србије, па, кад је све то излагао, и поменуо средства којима се унапређење власна привреда, вољено је, да се Српско Пољопривредно Друштво зала, да ће и ова, најмања, вољопривредна подружница, слашким радом и чешћом настрајношћу својих чланова, вољуриво утицати на унапређење ових грава волеже привреду у својој општини.

Врлина изрекао, Г. Аврор Државић, учитељ, и вољуржишис секретар, прочитано је највеће одређе на вољуржишиски правил, која су узгред речено поспе углавном, а после тога, прочитано је и изјаве извешти чланова: да показују Подружница нешто земље, за подружничко чланове. Тада је и поддржавачки Г. Продолжић, јасмено изјавио збору, да и он уступа један део створа земљишта за подизање вољика. Српско Пољопривредно Друштво у овоме кораку унаша вољуриво потпору чланова вољуржишиски, и зато ни од овог ораш годошара, са извољом, да се хвалаа таким добротворим.

На зборишту нави су лени предлози о вољуржи закључањем расадника америчке воле, о потреби подизања расадника volova, о изабрани прочитани за србијанске персонине ита, што је све приврљено с највећим одушевљењем.

Што је највише за похваљу, то је, што се овом привром учило да ова Подружница има велик број радних чланова; највећи је број уграмаљених и осмисла!

На зборишту било је доста света, одушевљено било је неопсавно, и уснох је нема сумње, сигуран, ако се у томе тако и утврдије.

Поздрављујући ову и најмању Подружницу своју Друштво јој ижече: Сретан рад!

* * *

Калемарски курс. — Хрв. Сав. Господарско Друштво у Загребу приређује практичну воку у створаљем калемарског америчког воле на свом огледном вољу под Загребом, почи од 19. децембра о. г. Предвиђања ће се држати сваки дан од 7 часова пре подне до 5 после подне. Курс ће трајати до краја децембра (по нов. кал.) — Сваки који воће на предвиђање зала да повосе вољев обави ствар вои („перорес“) и краљу. За воку у практичном раду долазиће делово во шкесторина; пријавити се нише, то ће се свопосе одредити реал, кад има доћи.

Кад ли ће се код нас почети? —

Ho G. L. B.

Гошеов следбеник. — У Немачкој и широм и делом, највећа гласа и уваженља има данас са свима умношог и нештог промовољана volova, како изволик тако и краљуша (виолик volova) у свима испитачким објавима, Дитрих Гоше, управитељ извољенско-бавговаревне школе у Штутгарту. Ко је разгледао списак различитих објави volova у његовој деловој илани „Handbuch der Obstkultur,“ вољевно би, да је то само на картици, али не, Гоше, све такве објаве има и у широм. Наје једна, која је онако његово шлову и његово воље.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ.

ЗАПИСНИК XXXI СЕДНИЦЕ

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Државне 19 Октобра 1895. год. у Београду

Били су: Председник г. Милаш Антић, потпредседник г. Јанко А. Марковић, чланови одбора: г.г. Анга Гоубинић, Ђожа Галамшић, Др. Марко Јано, Никола Вољковић и Паја Тодоровић.

Присеђавао г. Милаш Антић председник, беошки г. М. Јовановић секретар.

261.

Прочитан записник XXX-ге седнице. — Одбор усвоји.

262.

Прочита се мишљење Сесије за Ратарство о набавци америчког лана и мерама за унапређење пшеница у Србији.

Сесија је мишљала:

1. Да се за повољнију набавку америчке лане не треба ограничавати само на утвроне расаднике, него се у другим државама земља може набавити повољније извешти.

2. Пшенице о томе, да ли је болест „Gompho bilabialis“ која се у Француској појавила заразила или не, није још довољно истражено ни у самој Француској, а пошто чланови сесије нису имали ништа маду могућности да ону болест испитују јер је у Србији нема, питије оправдано изјавити своје мишљење.

Шта се тиче свеса остало што се односи на брво и успешно обнављање паше извољала. Сесија је у ратне, још 27 Јуна првог поздрављају са овом:

1. Да се што већа количина лане набави а најмање 1.000.000 нов. Из ове количине да се најмање постојећа расадника у којима је пузио за извољање проширене према предлогу Виколско-Вохарске пшенице, а Тодоровић расадник, на само са 4 хект. него извоља прошири. Оно проширење државних расадника за унапређење извољала издржане америчке лане од пресе је потребно да се што је могуће, као год што је пузио да се прошире: одржи расадник у Крагујевцу, а у државну пољовну и у стручним извештачима понав и подружнички расадник у Смиљани. Не мање је од неодољиве потребе да се за Новорале успостави расадник у Јагодинам а нарочито треба што пре уздвојити расадник за Југу.

2. На извештај ревизијама, који би прено потреба да проширење постојећих и успостављање нових расадника, пречесто, да се не само у момоју пене него и бољавије пољовицу на првом месту чисто извољала крајем, на тек не сученија прено олога пољовице потраживања и из других крајева. А ако би и прено тога пречесто да се у расадницима унапређе.

3. И овом предлогу Сесија нарочито истиче неодољиву потребу успостављања виноградарских земља у појединим неодољивим крајевима, јер је успех обављања виноградарства америчком ланом усавиоан од извољала земља у велику на процепат америчка нога у себи има. А се обавио на прелазу наше виноградарске земљишта требало би набавку сада извештач овиј редом: на првом месту „Портвале“ а тим „Рупестриса“, „Соложа“ и на последњу „Берландијера“.

4. Једна од великих невоља у обављању виноградарства је, што многи сиромашни пољовици, који би се врло радо прихватили повољна виноградарства на пољовно земљане лане, немају повољних средстава, а не могу да буду значајна за прибављање пречаста под повољним условима исплате, те да могу прихватити земљиште како треба. Овакво виноградарство треба помагати најмање значајна да земље потребитијим климатима под повољним условима (Аустрија-Угар-на наше виноградарске земље, даје из државних средстава за обављање винограда, појединица потребна набавка а брво извештач) Овим тога виноградарство под пољовно америчке лане, требало би ослободити од плаћања пореза најмање за пет година.

5. Пузио је, урпа земљишта је потребно, да се спроведува и што више радан на обуци у извољала америчке лане тако, да се свако године може пустију у самосталан извољала повољно по 10 до 20 сиромашних, поштас и сиромашних кметова. Оно не се досијан знао се у пољопривредним школама у Крагујевцу и Вукову сваке године.

од Јана која сирше школу извештач 3—10 Јана, да се повољније обуче извољала лане и већа и повољније онеко повољно, који су пузио за унапређење повољна лане и лане. Оно Јано у кој нешто извољала треба тако обучати, да се у потпуно сигурношћу своју пустију у самосталан рад извољала са усавиоан.

6. Пре него што би се у нарад извесно потреби број сиромашних и поштас кметова, пузио је од израде и штампању кратка разумљива упутства са списком о повољно извољала америчком ланом и о извољала исте, па да се повољније обавља, но се прихвати тога рада.

7. Да обављање виноградарства буде успавно, сигурно и са успавом пузио је да Министарство Народног Присреде има једноставно стручњацима за извољала и воћарства, који ће на сиромашним основаним проучавати све особине које унапређење виноградарства и воћарства захтева; и извољала.

8. Да се код пољопривредних школа извољу пољопривредне савијне станице. — Одбор усвоји мишљење о том да што треба под 4 гласа освоји: „Друштво је нарочито чуват извољала Г. Министру да се одмах још оне јавне установе расадник за Југу, а за Новорале“, да се пречесто припремава за успавољала расадника у Јагодинам.“

263.

Читају се ревизија г.г. Милутина Савана управника Виколско-Вохарске школе и Јинка Шпорца секретара Мин. Народног Присреде у којима су најмање мишљала о делу г. Др. Врховић Керешковића Г. „Помога Србија и пречеј извоља, Соња Србија и П. „Лавка Зеленика“, која су им тражио да отпао Министарство Народног Присреде; тако исто и Анга, који је г. Министар Народног Присреде са писмом од 17 т. м. Збр. 1339 изјавио се рукописима и извољала „Лавка“ Друштву писмо и да нешта тражио стручња мишљала, пошто се г.г. ревизија у мишљалу на славу.

Пошто је Одбор ове ној извољала одлучи:

1. да усавија ревизат стручњаци г. Милутина Савана и како ону немогу извољала, која се односи на извољала извољала — повољнога на овима;
2. да би за ону напомену и за промову извољала требало предлошко тражити одобрење од писма; и;
3. да би из припрема прена извештач намерама, и в са обавио на то што је та старк о штампању јед новина романа требало поступају по ретелу Министарства, о коме је и писак извештач писмом од 8 децембра 1893 г. Збр. 1753.

264.

Чита се писмо, којим Г. Министар Народног Присреде тражи извештај о резултатима, који су постигнути расадницима сонома од извољала у овој години, а уредно и мишљала о мерама за унапређење виноградарства, који треба одмах предузети и шта мада чинити у потпуно годинама а нарочито мишљала о набавци и расадницима сонома од овима за извољала свакоу. — Одбор одлучи да се усавија одбор за извољала да по свакој тражиоу поднесе извештај и изјави своје мишљала.

265.

Прочита се молба Милојевића Милојевића оловима из Друштва, којом жели друштво за помоћ у израдама а ватама. — Одбор реши да по овој молби поступају оловима г. Никола Вољковић ревизије.

266.

Прочита се молба Осману Луковића из Станова, да Друштво подвезује под г. Министра Народног Присреде, да му се на државних расадника има 5000 лова извољала на „Рипестриса“ и 2000 ронина од „Рупестриса“. — Одбор реши да му се по молби учини и зато усавија Г. Министар.

267.

Секретар ревизије да на оне године не може додати промовије извољала о употребе извољала у Немцу и оловима у Кадлицу јер по добавио извештају брво грошца при повољнога о овима местима. — Одбор прена и знаву.

268.

Прочита се молба Урпа Урповића из А. Трешча, да Друштво дозволу, да на друштвеној задругу може узети тревр, да је за своју

потребу набавio из фабрике „Кавјтона и Шутленорфа“. — Забор
реша да се овај тријер узме на друштвеној адреси.

ЗАПИСНИК XXXII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва,
Државне 26. Аугуста 1895. год. у Београду.

Вели су: Председани г. Милаш Антић, потпредседани г. Јанош
А. Марковић, благочиник г. Бушко Богдановић, чланови одбора: г.г.
Анта Голубовић, Александар Секулаћ, Коста Приволић, Коста Галичић,
Милош Куртовић, Никола Вољковић и Црја Толоковић.

Председаво г. Милаш Антић председани; бележник г. М. Јанковић
секретар.

269.

Прочитани записни XXXI, седнице. — Одбор усвоји,

270.

Секретар реферисао да су стоточици за увођење напредних на-
чина риле поред осталих расписаване и награде:

1. 300 дина. „за правило подигнути воћњак од једне или више
врсних воћака с обзиром на избор врста и сорти воћана и прека-
шана, даље на правилност растојања воћана ипак расадовања и негу
а на простору најмање два хектара;

2. 300 дина. „за новаца у вредности 300 динарских би-
лобић прихваћен или бележ на поштоматом земљишту у селу раском или
Голубовић окуп. поврхнатог или за засадавање поштоматом земљишта; и

3. 400 динарских новца „за нап на којој брзаној страни на усма-
њеној четврти издвојеној сувац у валовит од на какав шуму на 2500
метара у селу илином подигни сја на простору од 1 хектара из
семена поштачких сејаљак и то мешав највише жуђом, на бујном
јавором и јасеном.“

„За награду под I. пријавио се г. Милутић Ђуђић из Враче-
ваца, Јакоба Каземировић из Кошараца; обоје у окуп. одвањеном, и
г. Миливоје Стефановић старинама мајстара „Развојашки у окуп.
подписником (обама окуп. прегледати се, али не усвојено, јер је из окуп.
узмишог г. Арсеније Приволићев прота изважени с тога што право
на такмичење имају само окупирани; овакојени и подирани по овога-
ташњем расписаваном стечају.“

Пошто су испуњени услови који се стечајем траже. — Одбор
изабра за чланове оцењивачког суда г.г. Анту Голубовића, Стева-
на Петковића и Војтеха Бугарића, који ће воћњак пријављених
лепа прегледати и свој суд издати, коме ће се такмичару награда
издати.

А за награду под II и III за које се до одређеног рока нико
није јавио, издати их уму и у своје време издати у седнице
седнице.

271.

Чита се извешај извешавана друштвеног за пројект друштвеног
доброга у Шању Министарству Народне Привреде за Ратарску
школу, који гласи:

„Према захтеву г. Министра Народне Привреде, а по одлуци
и овлашћеног управног одбора у седници од 14 пр. мес. потписаних
у управном друштвеном доброга Светоз. Петковићем у име Српског
Пољопривредног Друштва и одређених извешаванима од стране г.
Министра, прегледани су две оне предмете, који Министарство Народне
Привреде прихваћено по потреби за Ратарску школу. Наше записне о пројек-
ти и припадну извешају, извршено за списком награда и осталих при-
падности, поднесенима оне у врлоју под „Друштву с том напо-
меном, да је такав нови изписани и списак од г. Министру
Народне Привреде.“

На тој извешају од стране одбора, следећи одлуци Врховног
збора у решењу управног одбора узмишено се што треба, да за
извешај нове прихвати Министарство Народне Привреде. Потребно је
око још да г. Министар доведе своју одлуку одложеног пријема аргу-
ментованог извешаја, по поднесенима му записнику и списку, и о извеша-
ју, која би се друштву за то дала, и да нареди ко ће прихвати
извешај и руковати извешајем даље за рачун Министарства Народне При-
вреде.

Овом предмету извешајених и обележених за пројект Министар-
ству Народне Привреде на друштвеном доброг остали су, као Друштвено
својима још ови предмети:

- око 25000 акр. земљиште
- „ 2500 „ рилеца
- „ 1500 „ тракторице
- 1 бив
- 3 хране
- 3 толета

и нешто старураје — шпартга — од вајата, гвозда и дрвнарије.

Имао крају тако и секоку и шпарт треба распродати, и ја сам
мишљао, да се управном доброга обавести да то и учини. Бил
је готово за прилив и на крају и телат исеку бог на шта особито,
те с тога и овај треба распродати.

Има се и то српски, ода друштву има да изабриши из своје имо-
вини тако за целим летњих повренима и новоретним инвестировањем,
скопено одлуци Врховног збора. Освеће му још како да учини какав
распоред за управном доброга г. Светозаном Петковићем и под еко-
номом г. Бушком Богдановићем.

Одложено с. Петковића поднесено — потписани и извешавани
Министарству Нар. Привреде — нарочито предлог у погледу прихода
и новине награда од стране друштвеног; а ја извешаван још и ово:
као Министр Нар. Привреде не прима г. Петковића у службу државно
као што му је већ изваженио, ода да га друштву и даље издржи
у служби и омак га позове и употреби као свога економа. За подне-
женима нап г. Богдановића но би ипак — бар за сад — био места у
друштвеној служби; и као г. Министр Нар. Привреде треба нешто из-
држати на добру као државног службеника ода би га друштво само
одлучити на служби, давати му једноличносту плату управно, пошто
оно и издати миш недовољно месечан плату на добру већ у години.

Напоменути у и име своје и у име г. Петковића инвестирани
друштву да је одређена сумма изважана за приредне употреба Маки-
старству Нар. Привреде ирао умерена и нешто, узмиш јавно можда
неопаповане премо предности те је друштву у праву очекивати
да ће г. Министр Нар. Привреде одобрити означену суму изважана.

Још ју оном припадну извешају и оно своје мишљење:

1. Да се био приход од добра друштвеног у овој години сматра
само оно, што је до сада на име тога добијено: као и оно што ће
се обавити продајом хране, стоке и шпартга, што је на извешају остало
не прихвати Министарству Нар. Привреде.

2. Као расход за ову годину све оно што је до сада изважано
и што ће се издати до лета новине пријема извешај и расписана друштвено
службеника ода службе на добру.

3. Да се ова сумма добљених изважана од Министарства Нар. При-
вреде за употребу само му инвеститар се добра но одлику суму изважана
која би се мало управнику доброга, увесе у пољопривредно фонд
у правом да се увесеца сумма може употребити доцније на воћњак
и уређење другог узгајног газдинства, али би се друштву што то ре-
шило, али као тога не би било, ода на помагање и уређење усела-
них изважана под друштвених повренима — Одбор прихвати извешај
и мишљење извешаванима извешено у извешају, и извешају; а поновна
одлука о овом предмету и о извешаванима предлозима доведе се,
пошто г. Министр Нар. Привреде прегледано доведе одлуку о при-
падну изважана и о напалма за употребу инвеститар.

272.

Чита се предлог г. Александара М. Секулаћа, Милошана П. Кур-
совића и Вучка Богдановића који гласи:

„Српство је већ и друштвено добро у Шању формално употре-
било Министарству Нар. Привреде за Ратарску школу.“

Има је, првој заслужити као извешаванима и новоретницима г. Ми-
нистра Народне Привреде, а послужено као извешавану Сри, Пољопр-
друштвеног. — Напо и као да извршено предлажу и пријом тога добра.
Ма смо то доста већ и учинили и засадило поднега г. Министру
Народне Привреде и Српском Пољопривредном Друштву записнику, у
коме су извешени услови под којима се извешај пријема и прихва-
та преставања захтева, која би се извај дати Друштву за употребу
повренима и неопректни инвеститар.

Предлог овога изваја решаван се и додвљавана суваба негово
уверенима г. Светозана Петковића. Он престаје даље то бити а не-
повренима престаје бити даље и одважени Српског Пољопривредног
Друштва. Иако г. Петковић остави у служби и даље код Друштвено
био да не остави, — потребно је и пратати захтева да му Српско
Пољопривредно Друштву по продаји изваја ода доцније припада
неповренима труди и раду оно уређења тога изваја. А за томе, који
је извршено 16 путних година на том извају рашли би прешади и ствар-
увања својим извајем, својим заважанима и својим личним извршенима
трудом и личником извајом од једне обично запустеле утрине изваја

угlavno dobro kao što je ova suda, dovodi to u zaslužuje, o tome su rado verovali i svi članovi društvenih uprava i sami dovoljno uvereni.

Me nam smatramo za prijatnu dužnost da i ovim putem istaknemo to zaslugi i da potvrdimo ono, što je rečeno i u društvenom izveštaju, podnesenom Vaprednom Zboru, na ime: „da najviše do zaslugi za dostignute rezultate i uspehe na dosadašnjem društvenom dobru, pripada savlaženom društvenom upravniku imenom s. Svetozaru Petroviću.“

A smatramo da zasluživalo pravdu, naš predavačemo, da Sri. Podopri. Društvo u imi priznava i blagodardosti prema svoje dosadašnjem službeniku s. Svetozaru Petroviću, učini ovo:

1. Da mu izda pismenu pohvalu i uverenje o dosadašnjem radu i zaslugama na dobru.

2. Da mu rada obezbedena narodne vopira i izda iznosnu iskvplu u novcu, koju bi po našem mišljenju trebalo odrediti: imi prema namenu, koju bi Društvo dobilo od Ministarstva Nar. Privrede i tada bi ona trebala da iznese bar 10% (deset od sto) od ukupno sume naknade, van ako naknada ne bi bila, onda ne društveno blažine sumu od jedne hiljade (1000) dinara.

Na posetku zaključimo da s. Petrović imi i pravu vo utvoru da iznosnu naknadu od vrednosti, koju predstavlja pravica volen i rasplati i koristivati voljan, i da je otkupljen narodni i da je sproveden stupa. — Odbor usvajaju imenane razlate, jednoglasno usvoji predlog.

Da se s. Petroviću izda pismena pohvala i uverenje o dosadašnjem radu i zaslugama na dobru; a o materijalnoj naknadi rešive se ovim, van se bude rešivalo o naknadi, koju bi Društvo dobilo za izveštaj od Ministr. Nar. Privrede.

273.

Секретар прочита свој извештај о државном предлазњу у Стугу — о раду сн машинног извештаја „Complaints“ — Одбор прихвати и звлаку с тим, да изаш што г. секретар сиречен бољешу није могао оставити имаш да ими те да признаје машини у раду на већем простору касејом ипешаком како би резултати рада с машинног извештајом били учлавајуи.

274.

Прочита се резерв г. Нилеа Вељковића по молби Милаша Малозина оновима из Драгуше, којом моли за помоћ.

Резерв г. извештаје да би овога предлог и школарног економка требало помоћи са:

1 дигатова, дрваком у предл. 64 динара	
1 прашаком и оковачем	40
1 сечком за сено и сламу	64
1 предлазник Неховолом	34
30 килгр. семени „лучерца“	34

Укупно 236 динара.

Из прикључе што је молбама школарца и прво вредла оновом а врло скупог материјалног отвла а с обзиром а на то што је несто у које жини у ослобој, врду Србије. — Одлучи: да му се школар пренала и 30 игр. семени од лучерца; а дрваца и прашат — оновца да му се да по ночем.

ЗАПИСНИК XXX СЕДНИЦЕ.

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Државте 29. Септембра 1895 год.

Влаш су: Председник г. Милаш Р. Антић, потпреседник г. Јанко А. Марковић, блаздини г. Вучко С. Богдановић чланови одбора: г.г. Александар Секулић, Анта Голубовић Коста Глазнич, Милоша Куртович, Никола Вељковић и Наја Тодоровић и као гост Драгана Јанчић.

Председаво г. Милаш Р. Антић председник, беленико г. М. Јовановић секретар.

275.

Чита се извештај председника Друштвених г.г. Шаје Тодоровића и Вел. Викторина о приредно извештају савезностима које су приредиле 24 и 25 Јуна ове год. у Крушевцу. — Одбор прихвати и звлаку.

276.

Прочита се писмо Г. Министра Народне Привреде од 21 септ. г. г. 368. 2163, којим тражи од Друштва мишленје о поладу ипашава:

1. Хоће ли се по предлогу Подружине привреднице, редати семка градоначиница за пољоприву пољковима — расколвати;
2. Шта да се ради са знаменитим ономем; и
3. Коим ће Подружине поладити новац добовен од пројатог семени. — Одбор одлучи да се услади Г. Министар, да расправу оних ипашава остави Друштву, да оно учини по својим ипашавама.

277.

Чита се писмо г. Министра Народне Привреде од 26 септ. г. г. 388. 2170 поје глас.

Прочећи одавно рад тог Друштва оно управређе ими пољопривреду у ошито, извај оми вршине усверити се о доку исприне одности према земља, који пројавља кроз шоо његов рад.

По при ошек том, усверен сем, да није ни за Друштво, као што није ни за мене ипашки тајна, да усверен на пољопривреду не одговарају ипашки школарци и школарци. Стоје имаш земларојаче и ваног сточарства отишати ипашавањем земљаних ипашки типе је у ипашки ступу, да то ими да избрине сваког које ову земљу воли. Земља се не приправља за војојаче усмере како треба; усверен се не усверу, стривања и ипашки ипашавају да припрепају; ипашки не води рачуна о пољоприву усверу, а ипашавај ошени при ошчајом, ни о ипашавају проишодне молби ошачине; не гаје се ипашавај на добу ошачину усмеру, преобривања се коларство, ипашавај се ипашавај, ипашки нема четиних ипашавај на ипашки, ипашки се сточарство; да припрепа и прино 75% семени нама необрабене. Све та и многи друге школаре ипашавањем ипашавај, да се ваног пољопривреде пољопривредној ипашки а ипашавај.

Одговориши пољопривредног Вељковића Краља и молба да вршине душност Министра Народне Привреде, сматран за своју душност да са тог места подприни Српско Пољопривредно Друштво и да му ипашавај, да у њему има саставног леку свог поддржа гласан ипашавањем ипашавај у ипашавањем имаш пољопривреду и ипашки сточарства и да се ипашки да му том Друштву ипашки усверу ипашавај и успашавај сарађивања да ипашавањем тешког валажа које није ипашавај.

У том усверу молби Управу Српског Пољопривредног Друштва, да ни извај носати ипашавај о проишавиња, које је учинило проучавајућа ставе ипашки пољопривреде и сточарства, о ипашки које би требало по пољопривреде грамама ипашавај привреде у ошито пројавити и о ипашавај које би требало усверити, да би земларојача и сточарство ипашавањем, и о спешу што важе за потреба да ме ипашавај.

Ипашавајући Пољопривредном Друштву у ипашавај своју благодарност, ја га моли, да се одавно молби пошту у семка ипашавања, које се одише на ипашавај имаш народне привреде у ошито и да не ипашки у својој ревности око ошачина и подлажна имаш земларојаче и ипашки сточарства, као ипашавањем ипашки ипашавањем благодарности а ипашавањем ипашавај, усверувајући га да хо ме на том ауту ипашки готова на све могуће жртве. — Одбор ипашавај да је ошачи захтег г. Министров о ипашавањем ипашавај у поладу на ошито ипашавањем ошачине ипашавај, одлучи да се овој предмет ипашавај у ипашавањем ошачине, како би се нешто ипашавањем проучити и довести одлуку.

278.

Прочећи се молба ошачина благодарности, којом моли да Друштво пољопривреду да се члановима ошачина, учине могуће ошачине у ипашавањем ипашавањем на ипашавањем проишодне које за ипашавањем ипашавај. — Одбор одлучи да секретаријат приреди звлаку ошачина и резервине,

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1896 ГОДИНУ

Готов је и може се добити од Српског Пољопривредног Друштва. Садржила му је ова :

I. Календарски део.

II. Чланци :

Сејалица, од Јована Марковића.
О биљковим стањинама, од П. Т. Тодоровића — Ђаковића.

Подизање ђубра по општинама, од Ант. Голубовића.
Подизање винограда домаћом лозом на нескрозном земљишту, од Јуб. Којића.

Јасен, Ерест и Граб, од Јов. Јешића.
Бреска, од Светозла А. Петковића.
Провиса изградња, од Јана Ђ. Радаћа.
Набор места за чланицама и како овава уредити уследни команици, од Дим. К. Михајловића.
Пастерство, од Ари. Хридецког.
Јуна, од К. В. Ђорђевића.
Сви и јави (ариповетка) од Благо. Д. Тодоровића.

III. Белешке.

Посетених поља.

IV. Подаци и таблице из свих грана пољске привреде.

V. Пољопривредни завод и установе.

VI. Српске пољопривредне књиге и новине.

Има 136 страна велике осиме, а кошта само пола динара. Прозваци добијају у име рачуна 25% за готов новац. С попуштом ваља поштата.

ПЧЕЛАРСТВО

да потребу почетника и ичелара, израдио Светозар Ђ. Гаври-
Зован. Београд 1894. 8. стр. 305 са 127 слика. Пчеларство је
удешено за почетнике, да по њему могу одмах радити на пчел-
дарству оно пчела. Радови су подељени по месецима и описани
су јасно и присто. Друга део говори о ичеларској теорији. —
Министарство просвете препоручило га је за кључнице ос-
новних школа, а удешено је и за поклањање ученицима о осни-
тима. Цена 3 динара. Може се добити код Српског Пољоприв-
Друштва.

О КАЛЕМЂЕЊУ ЛОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Написао Милорад Тројановић, рукописац расадница за аме-
ричку лозу у Крајини и ховарица наставник Винодељско-Во-
ђарско школе у Крајини. Београд. 1895. 8^о стр. 66. Цена 1 динар.

Цена мањим огласима: Од *petit* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних шпе-
мена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране
3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

СТОЧАРСТВО

I ДКО.

Излагање и новине тела наших домаћих животиња за
Ниже Пољопривредне школе у Краљевини Србији. Београд 1895
8^о стр. 121. са 35 слика, израдио Влазилер Ђорђевић, наставник
Ратарско школе у Краљеву. Изајке Министарства Народне
Привреде. (Цена 1 динар).

ПОЉОПРИВРЕДНО РАЧУНОВОДСТВО

За ниже пољопривредне школе у Краљевини Србији по Д-ру
Голцу и другима, израдио Благо. Д. Тодоровић, наставник Ра-
тарско школе у Краљеву. Друго поправљено издање Министар-
ства Народне Привреде. Београд 1895. 4^о стр. 94. (Цена 1-5 дин.).

ЗНАЧАЈ КРЕЧКАМА У КУЛТУРНОЈ ЗЕМЉИ

ОА.

Упутство за мерење процентиле садржине креча помоћу кал-
циметра, по аранжуским изворима саставио Јуб. Којић настави-
ник Винодеља на Винодељско-Вођарској школи у Вукова код
Неготина. Београд 1895. 8^о стр. 21. Цена 20 пара дин.

ИЗВЕШТАЈ ОА ВИНОДЕЉСКОГ КОНГРЕСА

Драганог од 1 до 5 јула 1893. године у Монпелју (Јуна Фран-
цуска) од Јубомира Којића. Београд 1895. 8^о стр. 72. Цена
30 пара дин.

ПРИВАТНИ ОГЛАСИ.

ТРАЖИ МЕСТО

Један млађи, који је спремно знао Ратарску школу и
Винодељско-Вођарску Школу у Аустро-Угарској, и која је
одговорно војеном позиву жељи да добије какво место које од-
говара његовој спреми. За услове обратити се уредништу.

РЕЦИЦЕ ОЛАЈНЕ, има извесна количина на пролају, а
себе и иначе. Цена јој је 20 динара од 100 килограма. Обра-
тити се друштву, или потписаној управи.

Управа добра српског пољоприв-
друштва у Шапцу.

Уз овај број слеђује додатак од пола табана.

Садржина: **Чланци:** Преглед Српског Пољопривредног Друштва. — Заступор Заступницима. — Дубље је ордње средстве противу
суми. — И зина је удеша за сађење пољака. — Посаи и живина лоза — Чобани сатруу омаку гору. — Јамаи резервар Министру Народне
Привреде. — Белешке — Гласници — Друштвени и Подружнички послови — Кључници огласи. — и Приватни огласи.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Страница за Србију:

НА ГОД. 8 ЛИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ЛИН.

ДРУШТЕ. ЧЛАНОВЕ ПОКАЗАЧИ, ЧЛАНОВЕ
СВЕЊЕ ДРУШТЕ, ПОДРУЖ. ВОДИТЕ, СТАВНО
ВАЉА И ЗАВ. У ОПШЕ ДОСТАВЉУ
ЛИСТ У ВАЉА НЕШЕ АВО ПОШТЕ
ПРЕТ. УПРАВЕ ЗА ПЕШУ ГОД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ЛИН. КАН. 5 ОФ. А. ПРКА.
Цена огласне вложнице је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ 49 и 50.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 10. ДЕЦЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ПРЕДЛОГ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

мерама за унапређење Пчеларства у Србији

ПОДАНО

Господину Министру Народне Прилике

Господин Министар Народне Прилике, изволео је послати Српском Пољопривредном Друштву на оцену и стручно мишљење реферат г. Живка Шојарица, секретара Министарства Народне Прилике, о мерама за унапређење Пчеларства у нашој отаџбини и да од своје стране поднесе предлог о мерама, које би требало предузети за унапређење ове гране.

По том реферату, за унапређење Пчеларства, ваља:

- 1) да се о државном трошку набаве бар 5000 вештачких кошница, које да се поклоне заједно с покуком о раду, угледним пчеларима;

- 2) да се субвенцијом потпомогне израда вештачких кошница у нашој земљи.

- 3) да се Пчеларско-Воћарска Задруга претвори у засебна Друштва за Пчеларство и Воћарство, и по том оба помогну субвенцијом;

- 4) да се издају промисл и субвенције за угледне ковалуке и извоз меда и воска у већем размеру; и
- 5) да се тачно врши одредаба против употребе свећу а богомољама, ако свеће ишеу од чистог воска.

Овај је реферат, према друштвеним правилима упућен најпре на оцену и мишљење Секцији за Сточарство, и кад је она свршила свој посао, онда је Друштво, пошто је у седници Управног Одбора проучило рад поменуте Секције, послало Господину Министру Народне Прилике предлог о мерама за унапређење нашег Пчеларства ове садржине:

1. Друштво је сагласно с мишљењем г. референта, да би угледним пчеларима требало поклонити истакнути број (5000) вештачких кошница, јер би се у том случају кад би се они обучили у руковању и пчеларењу с тим кошницама, знатно умножио број врхунских и угледних пчелара, а увећањем њиховим, нема сумње

умножила би се знатно и произвођа меда и воска. Већа произвођа меда и воска у земљи, показала би се свакојак, нашим пчеларима, да је ова грана народне привреде у истини привредна и корисна за народно благостање. Чешка, која је по површини велика од наше као и Краљевина Србија, и у којој сваке године од природних погодности — јаким мразима — угину велики број кошница, има сваке године од самог Пчеларства годишњег прихода на 1,200,000 динара. Тодина сума није на одмет ни једној држави, па ни Србији.

Поклонити наведени број кошница није тешко, али обучити пчеларе, да с њима као што треба раде, није тако лака ствар, о тога, што се ова поука мора изводити посве умешно, стрпљиво и попустуно. Зато о начину, како да се изведе та поука треба што боље промислити и ваља му поклонити исто толико пажње и брига као и поклањању кошница. Пчелару, који зна радити с вршкарима, није тако лако приступити раду с њиронкама, те би за то сваки такав пчелар, који би добио на поклон једну или више вештачких кошница, био принуђен, да је чак и неугодно, а тиме би се осуетило главни смер а с тим и корист, која се желела постати поклањањем вештачких кошница.

Отуда је поука у руковању с вештачким кошницама посве важна ствар, и кад се она разматра с тог гледишта, онда се и нехотично морају испитати и таква питања, од којих зависи прави њен успех. На име: који је тај, кога понавјаре треба обучити и уназнати у руковању и раду с вештачким кошницама? Која је тај, који ће предавати поуку о томе? и, напослетку, На ком ће се месту држати таква предавања, а да се њима постигну у истини жељене користи.

Наше сељаци који су најмишогбројнији и највећим делом непавесани, врло је тешко обучити у пчеларењу с вештачким кошницама, зато, што они никаквој поуци не покаљају своју пажњу, докле, док се свјим очима не увере о успеху. И баш зато, што су они најмишогбројнији, а што имају највише кошница, њима је поука преко потребна, а да би је могли усвојити, нижио је, као што је наведено, да се она одмах и у дело приводи, да сие радње у ковалуку и практично изведе. Да се то постигне, нема друга начина до тога, да се они обучавају посредним путем, и зато, поклањање вештачких кошница у прво време не може се и не

омо простирати и на наше сељаци, већ на онај ред наших јавних службеника, који живе у средина народа, који је по себи многобројан и који је на таквом месту, да својим поукама, радом и ауторитетом, може привољети своју околину да прихвати ову грану народне привреде и да се њоме у истини користи. Ти су службеници по мишљењу Друштва наши **Учитељи Основних Школа**. Друштво је тврдо уверено, да би Пчеларство могло поћи знатно у напред, ако би се свакој основној школи поклонило по 2—3 вештачке кошнице, а нарочито оним школама, где се народ и иначе занима пчеларством. Ради тога требао би у спашом срезу одобрати 5—6 основних школа и њима поклонити кошнице и препоручити им, да их заведу у школски инвентар.

Да би се учитељи ових школа обучили у руковању и раду с пчеланом кошницима, Друштво је мишљења :

а) да учитеље треба позвати у време школског одмора на угледне коваланке, нпр. на коваланк Ратарске Школе, Школе за Виноделце и Воћарство, Пчеларско-Воћарске Задруге итд где би на практичним радонима провели најмање десет дана. Поуку би давали они, који рукују и пчеларе на тим местима. Кад се ово буде понављало за неколико година, онда ће се, нема сумње, запознати осетан напредак, који се тиме постигао. Тада би се учитељима могле показати и најинтересније радње из Воћарства. Ово би по мишљењу Друштва био прави и најкраћи пут за распрострањавање пчеларства у народ. Учитељи би у том случају имали и личних користи, јер би мед и восак били њихова својина, те би се тако овом граном и у већој мери заанимали, а школа би била центар, око чејег би се угледног коваланку збирала заинтересована околина. Ако би ту био још и воћњак, онда би школа била и расадница за боље и ценивје сорте воћа. Ове радње на коваланку и воћњаку учитељи би обављали са својим ученицима, те би се тако они још из малена навикавали на рад и привређивање. По мишљењу Друштва ова је мера врло удасна, и њу не би требало мимоћи ни с тога, што је њу истакло и усвојило и Земљско-Пчеларско Друштво у Чешкој и Прагу.

б) Да би учитељи могли прибавити што већег знања још док су у школама, Друштво је мишљења, да би Пчеларство требало предавати у већем обиму у Учитељској Школи и Богословији, и да ученике тих школа, треба обучавати и практичним радњама у овој грани.

2. Друштво је сагласно и с мишљењем г. референта, да израду вештачких кошница у нашој земљи, треба потпомогати новчаном помоћу — субвенцијом, јер је у истини, да је то најбоља и најбржи пут, за израду добрих и јединствених вештачких кошница. Главније, на шта прих том ваља имати на уму, да кошнице буду јединствене, врло јединствене, и да се у нашу земљу не уноси са стране свака па и најмања стварица. Ако кошнице нису толико јединствене, да их и најсиромашнији пчелар може купити, онда ће се већ и само тиме пронаштити циљ, на зато, државна помоћ у потпомогави израде кошница, ваља да је управљања једино на ову тачку.

Да се вештачке кошнице могу продавати што јединственије, Друштво је мишљења, да би израду њихову ваљало поверити Пчеларско-Воћарској Задрузи у Бе-

ограду, с тога, што она и сада продаје своје кошнице прилично јединствено. само зато, што су јој за онај циљ стављени на услугу осуђеници вешти дрводелским пословима, а кад се поменутој Задрузи да још и новчана помоћ, онда ће она бити у стању, да кошнице продаје и знатно јединствене. Поклоњене кошнице учитељима основних школа, биле би моделе („мустре“), по којима би сеоско дрводелце могле израђивати потребне кошнице за се и околину, те би се и на тај начин умножавао број вештачких кошница у земљи.

3. Друштво се не слаже с мишљењем г. референта, да се Пчеларско-Воћарска Задруга у Београду, и сличне такве задруге у земљи, претворе у задруге само за Пчеларство или за Воћарство, на тек у том случају, да се помажу субвенцијом. Не слаже се с тога :

а) што такве Задруге већ чине услуге народној приреди, јер и ако се не налазе у толиком броју, који би се желео, ипак и само ове неколике Задруге припомогле су, да се местимиче ојажа већа производна меда, воска и племенитог воћа, и да се мед и восак, шта више и из земље извозе;

б) што приватна иницијатива, па била она ма у ком облику, неће никад бити на сметњи унапређењу не само Пчеларства и Воћарства, већ и осталих грана народне привреде;

в) што су такве Задруге већ једна тековина, те их ни зато што постоје и што према својим месним приликама раде на унапређењу једне или две гране, не треба депати, већ напредити, да би им делатност била јача и обилнија. Друштво је мишљења, да би Министарство Народне Привреде сваком приликом и својим ауторитетом требало да утиче на заснивање нових задруга у земљи, и да такве постојеће задруге помаже обилном материјалном потпомогу;

г) што се у напреднијим земљама, шта више и у основним школама, не одваја пчеларство од воћарства, већ се обе гране спајају још и с воћарством;

д) што је пчеларство у тесној вези с Воћарством, управо, обе се гране међусобно допуњују. Довољно је, ако се у овом погледу напомене, да пчела не може бити без цветва, и да цвет не може бити без пчела. Воћнице, у пролеће, кад се вегетација тек буди, дају пчелама обилна материјала за њихова грађина безбројним цветовима својима, а и пчеле летеће с једног цветва на други, чине воћницама велику услугу у томе, да се сваки цвет оплоди и тако омогући заметање рода. То је у осталом ствар, која је у опште позната, а нарочито од овога доба, кад су у овом погледу чишћење и експерименти у Аустралији, преносом пчела, за које се тамо није знало, јер их није ни било. До тога доба воћке у Аустралији нису ни рађале, нити се са детелина могао збрати семе, а чим пчеле најбоље, постигао се обоје.

4. И Друштво налази, да је давање премија врло добро средство и за унапређење осталих грана пољске привреде, јер се њима може знатно утицати на поједине привреднике. Такве мере употребљавају и други напреднији народи, и свуда, где су употребљене, чиниле су велике услуге. Зато, и Министарство Народне Привреде, ваља да се лати и ове мере

5. Друштво је мишљења, да се употреба лакног воска, не може спречити каквом забраном или на-

редбом, већ нарочитом државном контролом. Воштане свеће морају се набављати и за веселе и за жалосне прилике, а државна контрола ваља да се побрине, да оне буду од чистог воска. Установом такве контроле, и тражењем од воскара, да воштане свеће од чистог воска треба да обезбеже каквим јасним и уочљивим знаком, жагом и ако свештеници при употреби ових свећа, паае да се само такве свеће и употребљавају (који то не би радили, строго их казнити), — пчелари би били у могућности, да у већој количини производе и подају восак за прављење свећа, те би отуда и таква мера била спакна за унапређење нашег пчеларства².

ТЕОРИЈА И ПРАКСА НА НАШИМ ПОЉОПРИВРЕДНИМ ШКОЛАМА

Одавно се одомаћило у нас мишљење да наше пољопривредне школе, овакве какве су сад, не одговарају својем циљу. Ми за сад имамо, поред школе за Виноделје и Воћарство у Буковцу, само једну једину Ратарску Школу у Краљеву, и с тога се све, што је до сад против наших пољопривредних школа много говорено а тек по кад — кад писано, на сваки начин односило на њу. Да ли је горње мишљење оправдано, питање је, које би требало расветлити и озбиљно проучити, тим пре, што је у скором взгляду отварање још једне пољопривредне школе у Шапцу, па ако Ратарница у Краљеву заиста не одговара својем циљу, да се не пада у исту погрешку при оснивању друге и осталих пољопривредних школа.

Пре него што се упустимо у решење тога питања не треба губити из вида, да је скоро све, што се последњих година у јавности збило о раду Ратарске Школе било једнострано и да је потицало из необавештености а из жалост и нерасположења према једном или другом старејини школе. Нама бар није познато да је у ма ком месту, па ни у „Тежаку“, који је у првом реду позван да овим стварима расправља, изнесено право стање ствари, да је писано о организацији ове школе, о њеном поступном напретку и раду од како је основана па до данас, о њеном утицају на напредак пољопривреде у њеној околини и целој земљи, или да су изложени њени недостаци али смјетње, који стоје на путу њеном напретку и како би их ваљало отклонити. Једном речи нису у јавности објективно расправљана питања, која смерају на унапређење ових школа, овако, као што то у других народа ваља.

Два штампања „Извешћа“, које је први управитељ Ратарске Школе г. Др Ђорђе Радић одмах првих година остварио Ратарске Школе издао и „Споменница десетогодишње прославе Ратарске Школе од год. 1892.“, коју је издао бивши управитељ Рат. Школе г. Павле Т. Тодоровић, једини су поуздани подаци, који нас у пратку упознају с пробитном организацијом ове школе и њеним стањем после 10 година. Но како ови списи нису продорли у ширку публику, као што би то случај био, кад би се сви подаци о школи доносили и у стручним листовима, није ни чудо, што многи ни данас не знају, какав је преображај претрпела Ратарска Школа већ у току првих десет година. Није дакле чудо, што се и „Друштво за хемиску индустрију у Краљевини Чешкој“ у овом реферату, које

говори о могућности подизања шећерне фабрике у нас, дотакло и наших пољопривредних школа велики да је „школовање у њима сувише теоретично“ и што поред осталог „пренурдује реорганизацију земљоделских школа или оснивање нових пољопривредних школа потпуно практичних“, јер је у ово доба, кад је друштво свој реферат поднело, ово мишљење могло бити и оправдано. Али ниј је чудо што се у реферату „о подизању шећерне фабрике у нас“, који је поднет Привредном Савету под 16 октобром ове 1893 године, дакле и данас заступа мишљење „друштва за хемиску индустрију“, јер се у њему вели: „Све ове напомене браће Чеха потпуно су исправне и братске и у сваком месту“. Овај је реферат и штампан у 40. бр. „Тежака“ о.в. год., па с тога не можемо пронусти, а да не скривемо највише ових, који су га Привредном Савету поднели, да су браћа Чеси у своје време имали право, али да они — подносиоци тога реферата — нечају право, кад и данас веле да су све напомене браће Чеха, па дакле и оне, што се односе на наше пољопривредне школе, на својем месту. Види се дакле да и онима, који би требали да знају, није познато садашње уређење наших пољопривредних школа, па с тога мислимо да је и ради умирења ових, који своју децу у ове школе шаљу, потребно изнети право стање ствари бар у кратким потезима, па да се види у колико је последњих пет година у нашим пољопривредним школама заступљена пракса а у колико теорија и да ли је у њима школовање и данас сувише теоретично или онакво, какво треба да је и какво је на сличним школама осталих држава.

Да би објаснили услед чега је овладао мишљење да је пракса наших пољопривредних школа сувише теоретична а уједно и да се то мишљење на данашњу Ратарницу не може применити, изнећемо у кратко наставни план ове школе какав је био и како се у току времена изменио.

До 1888. године није се у наставном плану и програмима ништа мењало, и могло се рећи да је у школи превлађивала теориска настава. Исте године измњен је у неколико наставни план те је недељно било теориских часова: у I. разреду зими 27, лети 14; у II. разр. зими 22, лети 12 часова; у III. разр. зими 21, лети 14 часова. Поред теориских часова вршили су питомци ове школе и практичне радове већином у градини и воћњаку, јер је школи у прва мама било уступљено само 12.279 хектара земљишта, а тек 1887 год. још 6.08 хектара. Год. 1889 год. *незакрпеног настојања*, морале се рећи искључили је школа које од општине краљевске, а које од среза личког још земљишта, те је имала свега 32 хект. Но при свем тој школи је ипак, услед великог броја теориских часова и обширног програма, имала више теоријског обележје него ли практичног Тек год. 1890., када је школа куповином земљишта од стране Министарства Народне Приреде, увеличала своје добро, а још више од школ. године 1891/2., када је и наставни план, а према њему и програм теориске наставе знатно измењен, сведена је теориска настава на најужнији 6,0ј часова.

Од то доба, а томе има четир године, практична настава знатно превлађује теориску. Ово ћемо и доказати упоређењем теорије и праксе на овој школи. По наставном плану од 1891/2. године, који и данас важи,

број часova теориске наставе је зими исти као и лети. Недељно има теориске наставе, у I разреду 14 часова (који су подељени на ове предмете: продужење и допуна основне наставе с погледом на језик, географију и историју Срба; кратак извод из јестествених и природних наука, рачун и геометриско цртање а недељом тумачење језицањске науке), у II разр. 14 часова (подељених на ове предмете: ратарство, сточарство са основима мареног локварства, воћарство и основи земљомерства а недељом тумачење језицањске науке), у III разреду 14 часова (подељених на ове предмете: грађанство и ливадарство; пчеларство, свињарство и живинарство; винодеље, основи шумарства, пољопривредно рачуноводство а недељом тумачење језицањске науке). По овима има сваки разред од прилике по 2 часа дневно теориске наставе и то од 10 до 12 сати пре подне, а све остало време (изуевши време доручка и $\frac{1}{4}$ часа одмора) и цело после подне од 1½, на докле се види) проведу питомци на практичним радовима на имању, у винограду, башти, код стоке, на пчеланству итд. Сем тога, теориска настава се *овише пута у година прекида*, кад наступе радови такве природе, да их треба што пре урадити. Да се са овим бројем часова, а нарочито кад се још узме у обзир преходна سپрема, којом деца у Ратарску Школу ступају (четир разреда основне школе), не може развити Бог зна каква теорија, а најмање таква, која би Ратарској Школи дала тип *сувише теоритички*, биће јасно и онима, који имају само мало појма о настави и пољопривредној теорији.

Да видимо још у чему се састоји практичан рад питомца Ратарске Школе. Од год. 1890. има Ратарска Школа у Краљеву:

груписано имање у површини од	72-03 хектара
баштину у површини од	4-83 „
двориште са стајама	1-10 „

Свега 77-96 хект.¹⁾

До овог комплекса земљишта дошла је школа, као што смо већ поменули, поступно дакле после 8 година. Већи део тога земљишта ваљало је прво крчити планирати дакле претварати у зирату земљу а одмах за тим и обрађивати. Ратарска Школа имала је и од пре, а има и сад лепо уређену башту с вогним расадником, у којем се годишње по неколико хиљада надамљених вољака производи; има вољнак са одабраним сортама воћа и добро уређен повртњак, који снабдева школу потребним поврћем за целу годину; уз то има и мали расадник америчке лозе (привезан из селена), да је има за случај појаве филоскере у њеној околини. На имању има виноград, који се сваке године проширује, правилно испрепечене путеве са засађеним воћем, шумски расадник, нешто природних ливада, а културне биљке сеју се на њивини по утрђеним плодородима. Према површини земљишта има одговарајући број тегање и приподне стоке, малу али приликама одговарајућу свиралицу, пчеланство итд.

Па ко је до сад на свему томе радио до ученици Ратарске Школе под руководством својих наставника? Они и нико други својом руком крчили су и планирали, они ринули плугом, дрљачом и другим справама,

које школа према својим материјалним средствима, и садашњим приликама може да набави. Тади копају и окопавају, буре њиве, сеју, њаљу и врше, њамаме и оревају воће и виноград; својом руком хране и тимаре стоку, у кратко да речемо, врше све послове, који ће им бити од користи као будућим практичним пољопривредницима. Ко противно овоме говори, та; не познаје Ратарску Школу, није био у њој, а баш и ако је, мора да је био сувише — кратковид.

Према до сад реченоме видимо да је сада **школовање у нашим пољопривредним школама потпуно практично** и да је теорија у њима само **толито заступљена, колико је неопходно нужна** практичном пољопривреднику. А ако се хоће још даље да иде, да се и овај незнатан број стручне теориске наставе окрњи, онда пољопривредне школе неће бити школе, већ пољопривредне станице а у том случају, разуме се, и ми би заступали друго мишљење²⁾ да сада би се могли само радовати, кад би којом срећом имали јише оваквих ратарница, јер би се само у том случају могао осетно приметити њихов благотворан утицај на напредак пољске привреде у земљи.

Са овим нисмо хтели рећи да је у нашим пољопривредним школама све по таман, већ једино да је у њима **школовање више практично него теориско** и да у том погледу потпуно одговарају циљу и нашим приликама. У осталом признамо да би садашња Ратарска Школа могла бити напреднија и да би јој успех у свему далеко новолитији био, кад се школа, поред одређеног јој буџета, не би морала борити с материјалним неврликама; кад би се наставни план и програм још у том правцу изменио, да свака пољопривредна школа добије свој засебан програм и план удећен према главном циљу, којем једна или друга наменена, а не да имају заједнички, као што је то случај сада на Ратарској и Винодељско Воћарској Школи. Бољем напретку Ратарске Школе стоји много на путу и та околност, што се у *њу уносила губитачна пракса честог премештања, боље рећи, смењивања особља и што се о положју и будућности наставника и осталих чиновника пољопривредних школа не води озбиљна брига*, услед чега се дешава, да сами често траје премештањ, макар и по цену напуштања струке, само да дођу до давно заслуженог унапређења.³⁾ Колико услед свега тога школа трпи, знају они, којима су околности добро познате, па ипак о овим и још другим питањима, која би у интересу напретка пољопривредних школа, требало што пре решити, неће нико пером ни да каже,⁴⁾ док међутим по ретина мишљења ничу час у једном, час у другом листу на штету ове корисне установе.

¹⁾ Са овим је тако. Треба поставити разлику између земљиш пољопривредних школа и пољопривредних станица, на не прознате речи у — нагар. Ратарска школа да још ученицима и теориску и практичну спрему. То се од њих тражи и законом и наставним програмом, а то и треба да је дужност тих школа.

Ред.

²⁾ Први наставници били су зрели да служе по 5—6 година за 80 динара месечно! Они су прена старешини запала у истина били даво навалири у војсци.⁵⁾

Ред.

³⁾ „Тешка“ ће их радо прихватиати и штитати, а и пресе је крајње је време, да се на те школе учени све што се може учини.

Ред.

⁴⁾ Диле идеје у површини од 4-98 хект. запустела је школа због велике удаљености од осталог имања.

Најзад да пречистимо са оним погрешним мишљењем, које се по кад-кад чује, да Ратарска Школа дивергује великом општинске писаре, практиканте, шумаре итд. Неда се пореди да има и таквих младиха, који после свршених наука на Ратарској Школи иду у писаре, шумаре итд. али тога има у свакој струци, само што свршених ратарца има мало, па и један пример напуштања струке пада више у очи, него што је то случај ако десет учитеља оду у пореције. У осталом и у овоме се на штету ратарнице претерује, јер у ствари нема ни 10% свршених ратарца, који се струком не баве.¹⁾ Најзад у томе није ни најмање Ратарска Школа крива; она своје ученике сигурно не спрема за господство, сваки је младих у њој истински радник — пољопривредник, а што се по неки после одаје другом занимању, криве су среске скупштине, што шаљу децу сиромашних родитеља у Ратарску Школу, која после морају да траже државну или другу коју службу, јер код куће немају на чему да раде; криви су они, који им противно закону за ниже пољопривредне школе дају службу — ако их у том у опште не руководе државни на ако хоћемо и општи интереси; криви су кад-кад и сами родитељи јер нерадо пристају на увођење напреднијег начина гадовања; криве су најзад и политичке странке, које често и најбољег радника повуку у вртлог политичке борбе па и у господство, а ни уколико није крива Ратарска Школа.

Вл. Торфедал.

ДУЊА

дгуња, гуња, мрватуња, (*Sudonia vulgaris*)

„Ако ти је пиз поље гасати
Жуту дуњу међу ливостима
Како Мару међу лезерима“.

Вук.

Дуња је врло красива воћка, и према томе како се лако негује, и како јој је употреба врло разноврсна, она се у нас гаји посево мало.

Порекло је из Персије, а у Грчкој била је позната још у VI. веку.

Листе јој је јајасто, при основи закружено, на врху заобусто или кратко завршинасто, озго кундрасто и бело.

Цвети у априлу или мају. Цвете је на врховима кратких младара, ово је потпуно и као у свих јабуковина (јабучина) хермазородитно, т. ј. у цвети су и прашници и тучкови (органи за плођење). На изглед је правилно, крупно, усомљено и готово без петељке. Чаша је звонаста, петолиста, белчаста и по ободу обрасла жлезданим зупцима. Круница је такође петолиста, листићи су елиптични, усечени и при врху дакави.

¹⁾ Ово постоје треба што пре да прибере Угаро или Мискарство за да се види право стање, и да се према њима сања и прави узрок напуштања струке. А узрок има и сунше.

Ред.

Род спада у јабуковице, које у бољаштој лож¹⁾ имају плоднице²⁾ поређане у круг, па плодници затим срасу и један с другим и с бољаштом ложом, те се тако од свега тога развије: дуња. Спољашњи меснати слој, постаје као и у јабуке од ложе, а унутрашњи кожаста слој (ових пет семеничних кућица или оцака) постао је од плодника. Род је крупан, меснат, миришљив, округласт, на врху улокиут, а по површини кундраст и подељен је на пет кућица (оцака). Кад је свеж, доста је опор, и стезе зато због јабучне (маличне) киселине, па с тога се најрадије једе, пошто се испече или искува, или кад укрти, што бива после дужег стојања, — т. ј. треба да доври на местипшту.

Од дуња има мало сората, а деле се по облику на: јабучaste и крушчaste, а по крушоци, у: круше и ситне. Најважније су сорте:

Анженска, алџарска, (*Quitte von Anger*). Род је крупан, и јабучаст, јер је при врху и дну нешто спљошнее. Дрво је снажниг раста с врло дебелим гранама, узима се радо за подлогу ниских крушана. Рађа добро.

Португалска (*Portugalsche Quitte*). Род врло крупан, крушчаст као што слика показује и најбоља између свих дуња, дрво је најдурашњије између свих сората, па се зато као и анженска узима радо за подлогу дуња и крушана. Рађа редовно и обилно.

Шампион (*Champion*). Род хвата средину између јабуке и крушке боје је отворено жуте и има рђасту петељку. Дрво је снажниг раста, стасаво рано на род, сазрева касно, а род на дрвету, држи се најдуже између свих сората.

Цариградска дуња (*de Constantinople*). Род је најкрупнији између свих сората. Такве дуње, зову се и „дуњаци“, за разлику од обичних и у опште ситнијих „дуња“. Дрво је снажниг раста и рађа добро. Слична је овој дуњи и наша врањска дуња.

Обична дуња. Род је између свих сората најситнији али и најкуснији и најмиришљивији. Дрво је изрђаво, рађа обилно.

Дуњи се гаји ради рода, а и ради подлоге, и то не само за боље сорте дуња, већ и за крушке, кад се подику у облику краљичина (ниских воћака). Производи се из семена, но у том случају, род ретко кад

¹⁾ Ложи је оно за које су употребљени сви цитени делови.

²⁾ Плодник је онај изобилан до тучка, у коме су смешани змезни, семеници плућчићи или бива јаја, из којих се развија семе.

иснада у особинама појединак роду на којег је семе узето, већ је обично лошији. Зато је далеко боље произвести подлоге (двљанке) на их за тим околностима. За подлоге узимају се и највише *обична дуња* (*Cydonia vulgaris*) и *анжонска* (*Cydonia vulgaris macrocarpa*). И једна и друга размножавају се за овај циљ или *шпорцима* или тако званим *нагртањем*.

Приврци се производе из резница летораста, једногодишњег дрвета, летораст се пресеће у дужину за 10—40 см. или одмах иснад каквог оцка или одмах од основе, т. ј. близу места где се с граном састаје или најзад одсече тако, да на њему буде и нешто двогодишњег дрвета. Ваља их одсећи од јесени до фебруара, па их до пролећа чувати у веску или их заровити у земљу, у слободи — На пролеће их треба посадити, т. ј. заброти у рупе које су пре тога избушене садњомом, шашици при том, да се резнице које имају дужи од 20 см. забоду усуравно, а оне, које имају већу дужину, нешто носе и тако, да буду нагнуте на једну страну. Једна од друге треба да је далеко за 10 см. на земље ваља да им шири и то код кратких само једно оно, а код дугачких резница 2—3 ока, па затим земљу што боље набити садњомом око сваке резнице. Кад за тим из резница избују шиле, онда је свака од њих приврзак или шпорцима. Размножавање је као што се види врло просто, али с тога, што се на корену дуња често не може да произведе и довољан број шила, оне се много радије размножавају „нагртањем“, с тога, што оне тирају из врата¹ добре изданке.

За тај циљ, прекрати се вошка (дуња) до земље, па се изданци пошто избују, и кад достигну висину од 15—20 см. Загрну земљом од 10—15 см. После 4 недеље та се радња понови, при чему се pazi, да се земљом овом приликом изнадци покрију нешто више, од прилике за 40 см. Из делова изнадца до земљом избује још неке године, доста и добрих шила, тако, да се већ с јесени могу довршити од мајке, и пресадити као самосталне двљанке, а ако није тај случај, онда их на том месту задржати до избује јесени.

Сем обичне дуње и анжоневске, узима се дуња за подлогу и бели млог (*Crataegus oxyacantha*) произведен из семена, и то у случају кад је земља где ће се посадити, мразива и сува.

Двљанке (подлоге) је најбоље казмити *очевем* ма *сивајуби пуцаљак* и то у јулу, а добро воде циљу и начини: *сајајне* на *исецак* и у *процеи*, кад се наврши у пролеће, у марту. Ако је угодно (топлије) време, онда дуња потера већ у фебруару, па зато калам граничне треба одсећи још у јануару. За калам границију ваља узети само такву, на којој су оцка добро развијена. Кад се оци, онда ваља на подлози више оцка оставити маадар с неколико листа, јер се дешава, да се део изнад оцка, тако звани „патр“ осуши па захвати и само оцке, а овако, кад се остави маадар с лишћем, неће да се осуши, а сем тога доприноси и бржем зарашћивању калам — граничне с подлогом.

(наставиће се)

У свако доба године земљоделца као добар радник мора имати пуне руке посла. Највећи и најтежи су му радови за време сејиде, за тим скоро целог лета све до саме јесени, док се не приберу и не иде пољски усеви, воће и виноград; па и кад сврши ове послове, напућ опет важни јесени радови као сејање озимних усева и преоравање леђина и тешких земаља за пролетње усеве, све док се земља не смрдне или снег не падне. Но и у ово доба године кад су сви пољски радови престали одавно, земљоделца не треба да заборава да му ваља одмах сада и потребну арвену грађу спремати. Ово не само с тога, што је сада више докопан, него и зато, што је одсечена грађа у ово доба године, као: греде темљанке, обичне греде, мортеци, греде, талпе, даске, летве, басице итд. далеко трајнија, него у ма које друго доба године. Дрво је сада зрело за сечу, јер нема толико сокова (воде) као у пролеће за време мезрања а и преко лета. Пред тога и шумски подмадлак мање се квари и штети при сечама за време снега по ишале.

Чам се дрво обори треба га одма у потребној дужини претрутити, кући превући и бар од коре олуштити, ако се иначе из ма којих узрока не би могло одма израђивати. Па тако одсечене и превучене трупе, балване, греде и у оште грађу било прерађивати или непрерађивати сложити под таква наслои. При смањеној подићи мало од земље да одоздо не трули и пецурке необразује и даље искрешити тако, да се промајом ваздуха лакше може сушити. У ово доба одсечена, овако спрењена и жуена грађа, дуго је трајнија, па било да је употребљена на еву или у вази.

У грађи одсеченој у ово зимње доба нема места оном неспособном сипцу жишцу — што једнако сипа брашно за врат, као што се у многих сељака виђа, чим се седне у кућу.

С тога, ма како да је ово зимње доба неповољно не треба одлагати са сечом и набавком грађе, коме је год ова потребна за грађење нових или ошраку и преравку старих стаја у идућој години, јер је штета наунштати много важније и хитније летње послове за ове, који се у ово зимње доба могу свршити. Ово још више важи за оне, који немајући својих забрана морају тражити и сећи грађу из државних и општинских шума, пошто се у овим шумама може сећи само у времену од 1 новембра па до 1 априла, но и за то је се ваљао пријавити надлежној власти до краја месеца октобра, иначе позније пријаве не важе.

Па баш и онима, који имају својих забрана, већ, лимо, не треба ову прилику олако да пропуште, него одма синкуру у руке, волове и своје преда се па у забран те припремити шта је од грађе и дрва потребно. Ружио је то видати да човек погодну мајстору, па му ови заудни данубе и чекају, док им газда тек онда сече и довлачи потребну грађу, док крстине му можда још стоје неовршене а њива не преорана за јесењи угар.

Шта би још савестовани, кад човек већ дође у свој забран ради какве сече, то је, да одмах не замале секиром докле се добро око себе не обазре, и,

¹ Врат је у вољка међа (грањина) између корена и стабла, т. ј. ово место, од којег корен расте из шиле, а стабло на њему.

kao dobar domaćin ne pomisli za svoje mahe, pa he onda i sam znati koja mu drveća valja seći a koja ostaviti.

J. M. J.

НОВО ПОВРЉЕ — LILIUM TABERO:

Ona je bila iz plemena alyaska (Lilium), u koje se od navedenih biljaka ubraja amelin, vrsti ili borovnicima čvrsta (Lilium solidum), alyaska (Lilium alyaskanum) itd. Lilijski su obično dugovojne biljke, s glancovitim a ređe s pužavim listovima. Lijepi im je veškom jelistost, a cvijeće vrlo ukrasno. U početku imaju 6 perislika a na tucima, razvijaju se čaura ili bobica. U avaslenski spaduju mnoge vrste biljke, neke su od njih otrovne a neke su ukusne i za kuvanje, dakle za jelo. Među posjednicima je i to novo povrće, koje je nazvano Lilium tabero i s kojim smo namirni da upoznamo čitatelje, Tekana.¹

U 49. broju nemackih poloprivrednih novina „Der Praktische Landwirth“ („Praktičan Zemljodjelac“) čitamo o ovom povrću ovako saopštenje:

„Poznatiji pomalac g. F. Gerstner, iz Hale, živio je više vremena u Japanu. To je onaj isti gospodin, koji pre nekoliko godina raspoređivao gađenje onih prastava što se vežu za plot (kao prvo), a sad on eto ima i novo povrće Lilium tabero, koje je preveo iz Japana i na koje skrpa našku u ovome:

„Lilium tabero mogu preporučiti svima ljubiteljima vrtova i ljubiteljima osobitih jela („gurmancima“), da ga raje i kao povrće u svojoj baštama, jer je to jedinstvena biljka u svoje pleme, naravno još i u to, što je sa istim ukrasnim cvetom može biti da uresni svoja bašta. Kao što već i samo ime Lilium kazuje, ovaj Lilium, koji se s pravom uprskuje u najljepšu lepu sortu, dostiže sličan biljci Lilium tigridum, da bi se na prvi pogled moglo reći e to je taj Lilium. Ali Lilium tabero od Lilium-a tigridum razlikuje se bitno u tome, što on cveta augusta, a cvet mu se drži preko celog septembra, dakle na ovih šest nedelja najduže, meštini tigridum i njemu slični Lilium-a, cvetaju još u junu, a cvet im traje samo kratko vreme.

„Ovaj alyaska (Lilium) naziva sam „tabero“ što, što on ima glavnu odliku lukovitog stabla, koje se upotrebljava za jelo. Japanski „tabero“ znači jesti, odnosno jedem jesti.

„Ja sam ovo povrće uočio u Japanu, privikom mog bačena, tako, a dobro sam ga proučio.

„Imam ga od 1891. godine, i sad sam u stanu objasniti svakome, da ga neoprestano glijem i lupo sam zadovoljan što mi se nada nije osuđena, jer mu i pola otadobna priča vrlo dobro. Od nje ne strada, može potpuno da je izkuza, cveta svoje godine i to isto tako leno kao i u Japanu, ima osobena vrste, te sam tako u mogućnosti, da na stolu imam no nešto od toga povrća, radi običaja na moje gurmancu jestivo u lepo otadobni Lilium-a tabero.

„U prošloj godini ovo povrće zainteresovalo je savetnika u profesora g. dra Kina, te je moje Lilium-u tabero odredio skriviti mestanje (lešnju) u omlatno bašti Vishe Povoprivredne Škole u Hale, a savetnik i profesor g. dr. Merker, bio je tako dobar, te je o ovom novom luku, napisao svoje povoljno analizu, t. j. da je vrlo hraniv i vrlo ukusno. Otkriveni su ovom prijamu ovog povrća, ja sam se potvrdio da se ono i što je naj ranija, i toga radi, dobio sam zveku dolaznicu novih originalnih lukova.

„Gajevo (kultura) ovog povrća vrsti se vrlo просто, a što, što ono može da vrsiti zemu, moguće je, da ostane na ovom mestu tri godine, upravo toliko, koliko mi je potrebno i da se može potpuno razviti. Stari lukovi retko služe za razmnožavanje. Dobra je strana ovog povrća i u tome, što starije biljke ne „stipralaju“ bujaju, već prave tako lep red, da e oko njih može komotno raditi motikom, i na taj način čuvati od korova. Raznovidna se ovim svetlim i mnogobrojnim čvama (lukovima) koja se jelaču na svetlim i mnogobrojnim čvama (lukovima), valja ih obrati i u brzadih nasladi na isti način kao i sad se seme jede, i to odmah, čim biljka prerasta i čim petelke uvenu. Iz lukova poteraše žale odmah. Već prve

godine biće od njih dosta glavica u velikim oraha, koji se u kulturu mogu upotrebiti, a pojedine biljke omiljene se i prekom na vrhu petelke, koja je dugачka od prilike za 10 cm.

„Što se tiče upotrebe lukova u kuhinji, o tome mogu pouzdano tvrditi, da im je ovo rasnovrsna i zelena, jer ovo povrće, koje im u čemu ne ustupa šparagi i narajolu, može isto tako da se meše u čorbu („supu“), a mogu se od njega pripravljati i naročita jela. Sem toga ono se isto tako kao i krompir i kestenje mogu upotrebiti za „garniranje“ (ukrasavanje) pečena i ribe, a po tome, što kuvano u vinu vrlo malo lep i prijatan ukus, izvesno je, da je vrlo zgodno i za komote i za slatka jela.²

Poručuju, koliko je potrebno u letnju, prodaje g. Gerstner od prilike za 3-5 dinara, u mestu, te je lito, što je tako jestivo, kao što veći „Practische Landwirth“, g. Gerstner u mogućnosti, da Lilium tabero vrlo brzo rasprostru.

Da postoji i ovaka kulturna biljka, treba da znaju i čitaoci „Tekana.“

Boat.

ЈЕДАН РЕФЕРАТ МИНИСТРУ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

(СРБИЈА)

U kulturnim zemljama, нарочито у мањим, као у Баларској, Виртебершкој, Саксонској, Чешкој и т. д. где се велика важност тако ставља: „васијим полoprivredним школама“, које с мале трпшова и вршена постижу не мало исти успех као ратарске школе. Као што смо назив њихов кажује, оне раде само у зимском добу од половине октобра до половине марта. Ученици су махом мале земљорадце, који су свршили основну школу и код нас пре 15 година. Курс траје 2 године. Такве школе могуће би бити и на спаком културном добу, и могуће би сваке године дати најмање 10 стотинак земљорадника.¹

Ну, све те установе не би биле довољне, да имају полoprivredна што пре заинтересују за полoprivredне напредке. Наша основна школа, нарочито сеосна, треба да је такође пројамна том крвој; настава њена треба такође да се прече што јаче у правцу ширења корисног, полoprivredног знања. Ради тога треба од стране Министарства Народне Привреде настојати:

1. да се посвећа превреда као предмет предаје још у нишој основној школи;
2. да се ради практичног рада заведу школске багте,² уређене по мусри напреднијих школа;
3. да се и учитаљи што боље спремају за практичан рад у учитељским школама, као и у нарочито за њих приређеним полoprivredним курсевима.³

Назад, као врло активну установу за ширење полoprivredног знања, сматрам у установу путних полoprivredних чвчвела. Ну, ови би требало организирати као нарочито циљовпривредне инспекције, прио којих би се Министарство испоставало о стању привредног развоја у земљи, а било би извесне службене послове и водило би надзор над установима и удружењима, које имају државну потпору. С тимом се потпопушћу и непоудачиој врше алале они послови преко одружних и средњих државних власти, не треба ни допављати. — У почетку требало би, сваки одру да има једну инспекцију (или једног инспектора) и да су оне оставени до одружних надлежности, као што су одружни званици, инвешери и т. д.⁴

По гвчви 2. — Несумњиво је истина, да с напредним развијањем практичног полoprivredног рада назива и већа потреба напавала, јер се вистинитост у пољској приреди а мери познатито по

¹ За остварење овога пројекта је био и пројакт закључка о уређивању полoprivredних добурака с практичким полoprivredним школама, који је нико за ошву развој пројект „о полoprivredним станицама“.

² О овима је био подвек а предаје г. Министру Просвете и Цркв. Школна, и то у време, кад се јавно разило било за нову школу у основ. школама.

³ И за ову установу спремање је био извесна пројект.

veho) upotrebi obrtnog kapitala. U polskoj privredi kapitalizacijama itd. Po zakonu „o čuvanju posejnih imovina“ slobodno je moguće se u toj mjeri povećati štetošom, u koliko ga moguće uštedjeti; s toga se mora prebrati vrednost.

Različiti su principi, s kojih se poziva u organizacija poloprivrednog kredita: ali važno je da li dano prethodno uzao princip kooperacije, kao najpovoljniji za privrednici s malim gazdinstvom. S toga i ja delim mišljenje, da organizacija poloprivrednog kredita treba da leži na ovom principu, a u nekoliko je do izuzetno državnim posredovanjem. (O ovoj organizaciji imao sam priliku govoriti opširnije u članku „o potrebi i uređenju poloprivrednog kredita kod nas“ „Težnik“ br. 33—37 1889 g.), ali bi ipak ovde u kratko izneti delimični nacrt isti. —

Poloprivrednici jedne opštine ili nekoliko obližnjih sela združuju se u „poloprivrednu zajednicu za štetu i vrednost poloprivredni“. Ulog je isto mal, ali to naplaćuje plitova „teorijski solidarni obaveza“ s celim članovima mišom. Uzova (uzdev) da to su mali, da mogu zadržati biti i manje imovina, koji su za pozajmice i potrebniji; a „solidarni obaveza“ zamenjuje hipoteku, da bi se zajednica, koje združuju prima, dala jača garancija, te da se oni pod poglaviti interes dobijaju. Zajmove združuju da se preneseno na članove i s interesom $4\frac{1}{2}\%$ — $6\frac{1}{2}\%$ a s rokovima na 1 — 5 do 10 godina. Manje pozajmice daju se izdajivo do novembra ili do kraja decembra, do kog se vremena obično primolva prve žetve mogu prodati. Kod većih je zajmova način vraćanja na amortizaciju.

Zadruge jednog sresa ili više sresova silnaju Savez, a ovaj ustanovljava: „svojevrne sreske ili okružne poloprivredne banke“, sa zadatkom da težebe polac pojedinih združuju skupljaju, pa da ga daju onamo, gde je potreban; i da na jermsto sav-zihih združuju čini pozajmice kod drugih novčanih zavoda. Država bi ovama ustupila kapitalne „okružnih štetošnicima“; a ovima toga mogla bi im izdati i jedan deo kapitala Uprave Fondova, i najrad ustupiti im sve sresce, okružne i sukuse deponoze, opštinske novce itd., — razume se sve sa svojim interesom, najviše do $4\frac{1}{2}\%$.

Uprava kako zadruge, tako i banaka bila bi besplatna, samo bi se stalnim kuzionozimima davala nagrada, a oni bi bili: pisari opštinskih, učitelji, sveštenici i ostali intelektualni ljudi u selu, koji bi upravo bili glavni promotori za ovakva udruženja. Dividenda i tantieme otpadaju, i dolaze u rezervni fond.

Na ovim od prilike osnovama bazirala bi organizacija poloprivrednog kredita, kojoj je osnovac Rađevac u Južnoj Nemačkoj. Principi ovim primenjeni su i u Francuskoj i danas se tako naročito za svu zainteresovani merodavni drugovi, da joj i zakonsku formu daju. Prema tome i kod nas, ako se u načelu usvoji ovakva organizacija, trebalo bi joj principne sprovedbe kroz zakon, naročito pravni odnos izdavalca zajmova, „teorijski solidarni obaveza“ i t. d.

По 3 гаччи. — II у екстензивном начину газдовања штете од елементарних случајева оштете су, а у интензивном далеко су оштете, нарочито, ако се овај потпомка кредитом и позajmицама. С тога је врло нужно организовање осигурања плодова и производа земорадње и полoprивреду стоку. Начин овај-јачи, осигурања признат је као најповољнији. Кад нас пак најповољније је да се ова осигурања организују за сваки округ, са обавезом плаћања извесних такса (понижа, и то за осигурање овећа и осталих плодова, — плаћање таксе по хетару, а за осигурање стоке, — таксе на одрада глг). Ова би се осигурања имала такође законом утврдити и регулисати.⁴⁾

По 4 гаччи. — Неоспорно је истина и то, да је за увећање напредних начина газдовања потребно и правилијих односа у полској привреди. Наше полoprивредно законодавство, којим се одређују ти односи, још су врло мало обрађени. То се осећа јаче, чим се приватни реше, да унеше покушаје у рационалијан газднству. Наиласи се одмах на односе службенисти: претеривање стоке преко туђих земљишта, прелаз с

⁴⁾ У том циљу спремањем су били законски пројекти, „да обезбедне увеза од града“ и „да обезбедне говеда“, од којих први је био и пред Државним Саветом. У овим са посљедњим пројектом спремање је био и законски пројекат „о стоцићим земљиштима“. Осим тога, изврши је био пројекат о извојичном уређењу сточарске и овчарске стурке под управом извојичног оддела у Министарству. Сви ови су ови пројекти били и пред Привредним Саветом.⁵⁾

је и данас тумарале стоке зими. По истом закону чак је гарантована претарала мера тако злици: „злуриван“, по коме се земљишта у потесима могу, према пределима, поделити на разне културе. Таме је несудачно свакоме слобода избора система газдовања и интелектуалније полoprивредници потчињени су једној несаревеној принудној мери.

На извршењу комисији (јединица) земље, као познате такве на извршењу културу земље, такође није ништа позитивно одређено. Покушавамо се, да се путем распаса понаше највише оне изуме мере, а да резултата од тога није било. Исто тако стојимо и са културно-техничним предузећима, као: регулисање потока и речца, чиме би се знатно смањиле штете од попова; употреба воде за наводњавање, извршавање одводњавања и испуњавања земљишта ит. д.

Све ове мерне мање штеде од осудујућег су значаја за уређење земорадње и сточарства. С тога би требало у тој крајем року проучити и спремити законе:

1. о потпуној полској полицији у вези с уређењем позасе-политичне службе;
2. о комисији имана и регулицији веоких потеса (шаре);
3. о регулицији потока и речца у вези с употребом воде и одводњавањем.

Пошто питања под 1 и 2 значајно задру у обичајно право и право сопствености те би извршене њихове извршавале веоко на тежиште, те би корисно било радити оне главних принципа, који би се имали у закон унети, овакати један збор чланова Срп. Полoprивредно Друштва.⁶⁾

На 6 гаччи. — Последњих година ошква „се“ да је промет полoprивредних производа, нарочито производа земорадње знатно засто. Извесно је, да у томе лежи као урок негалине политичке прилике наше, али вероватније, да је праван урок тога стања: недовољно организовани промет. У том погледу, ја се предлажем извршати и предлози Срп. Полoprивредно Друштва, које је ово поднело Министру Народне Привреде у своје извештају од 20 јуна 1891. го. По првом питању имало би се установити „централни привредни одбор“ са пододборима у унутрашњости, који би прерађивали мустре производа, те да с овима утиче на пролазу у иностранству.

По другом питању имало би се сточне трговина у земља концентрисати на неколико главних тргова, а за извоз постројати уређене трговне у Палици (за говеда), у Београду (за свиње), а у Бралу (за ове и говеда).

Осим тога, од стране државе требало би потпомогати предузећа за прераду свакосог меса, а сувоше меса (пршута) у планинским крајевима извршити посредством угледних радника (сушнице).

Мора се признати, да је у данашња мрежа сувошених путева мало у циљу тога, да узевује села за европци; да то би требало настати, да се што својим построје и одржавају добри друштва, која ће однавати превоз полoprивредних производа до главних тржишта и извозних тачака.

На 7 гаччи. — Код нас је Срп. Полoprивредно Друштво једно добровољно удружење, које је створило себа у задатку: унапређења: совољике полске привреде. И за то већ, што је овој задатку сличан задатку Министарства, дужност би овога била, да Друштво обилато потпомане средствима, како би оно на што многострујније начине могло свој циљ постигати, и практичне усеве показати. Обилатост рада Друштва нарочито се овде примећује у последња време, од када је Друштво добило већу помоћ, и од како је свртали већу важну на организовање стоке већер броја поддржани.

Осим редовне годишње помоћи Министарство треба нарочито помоћ да даје Друштву:

1. За државне регионалних и локалних изложба; и
2. За премирање напредних полoprивредника; и

⁶⁾ У смислу овом већ је познато било Срп. Полoprивредно Друштво и Управни Одбор, успевши у својој радној извесној и кту Министра Народне Привреде реше, да се одане рад тога Владећег Одбора. Дошаје су ова питања њима била са протеклом двадесет-петогодишњине Друштва.

3. За уређење votnih rasadnika, ugljednih pčelaznica i savlara.

Нико то, Министарство треба да потетице и образовање привредних задруга, а нарочито задруга за прераду млека у планинским крајевима; за једнаком обрађивање земље итд.

Министарство треба особиту пажњу да обрати на општовластна тела, — округе, срезове и општине, — да их упуту и подари у тежица за унапређење економског стања њиховог. Прена седничној организацији њиховој, нарочито округа, знатан део утицаја на унапређење земљорадње и сточарства може Министарство да пренесе на њих само ако их, чим се у њих појаша наша тежица за привредно унапређење, био оклевану пристојно светом и упутом. Напред је у неколико речено, на чему би та самопрана тела могла поравати; а нема сумње, да би се пажњу још више шта, што би она могла не се узети.⁴⁾ За набавку и држање мушке прилодне стоке, нарочито биковца, могу се нарочито општине обавезати; па и за набавку скупљак пољопривредних машина, нарочито жетвалца и вршалаца [шарни]. На кратко: требало би особиту пажњу на то обратити, да наше општине и у економској организацији буду прве инсталне, као што су у политично-административној, и нема сумње, да би резултати врло повољни могли бити.

Ово је у кратко нацрт рада, који се Министарству истаче као предмет на струци земљорадње и сточарства. И завршавајући га, ја мулим Господина Министра, да му своју пажњу покљони, а у докљности ми је, да, где буде потребно, и ближе објашњава Господину Министру поднесе.

Господина Министра
показав

П. Т. Т.

секретар и резервист за
земљорадњу и сточарство.

ВЕДЕШКЕ.

Када уређаје зими стоку хранити. — Поред добре и довољне количине хране, врло многог утицај на напредовање стоке такво одржавање зреница, као се стока храну и ред, по којој јој се разноврсно храна поклања. Најбоље је хранити стоку три пут дневно а сваки пут давати јој врло ситнију храну (као сечу, мекшице, прекруху итд.) на тем онаш понесеном сеном или сламу. Ко нема довољно сена, она га поклање стоци само један пут дневно и то у подне, а јутром и вечером сламу. Да стока баш здрава треба нарочито још и на то пажли, да јој се даје само добра непожарена храна, јер се баш зими често дешава, да се, у оскудици добри хране, поклање стоци пасеница, натурла, кивела итд. храна, која јој може само штетити. На зетина ранига треба пажли и на чистоту јасла, јер се заостаја хране у њима лако укљоне на поклопнице, на их стока о оставеном храном може да поједи и да обочи.

Вг. Ђ.

Држите праву зими у стајама. — Ко које да му праву и зими ладу доста знања и да право зими не окривне, треба да их зими у добрим и топлим стајама. У топлим стајама уштеди се још и на храну. Домнак, који своје праву држи зими у топлој стаји износи од њих при малој количини хране веће користи, него ли она, која их на једну при обавној храни држи зими много дава на пољу. У кас се у том поглављу много греша, јер има, на жалост, још доста домнака, који своју стоку изложу најоштријој стужи — да и вољу. При државу праву у стаји зима се изостаја хитно покла, али се тај наша трга бољко напредује во само неким привремено мисла и упутном хране, већ и неким великим губрета, која се добија државном и транспортном храном зими у стајама. На какво пољопривредник шире

⁴⁾ У овом праву већ су отуђеница била два расиса стављени орг. одобрења, и то први о узајамном раду одборе с Министарством а други о унапређењу сточарства у појединим округама. — Споредно је био и третси расис о пољопривредним заводима и установама, који би одбори могли да подину и потпомалу — влашћаву одољопривредних завода, потпомогну напредних и практичних пољопривредника (нарочито сирених ђака пољопр. школа), привреднају изложбама итд.

зими интересе оставим пољопривредних радника, зато би могло уложити више труда око своје стоке.

Вг. Ђ.

Посебнија дрва. — Умало строгог расиса г. Министру Народне Приреде, да се во пројуду дрва из приватних забрва без вредноста лозине изложене државној стоци, дрва су за огрени на сива ивицама у уградњостима нагло поскозана до зато сива зреница грађана а особито широтини, три месецу оскудицу у дрвама, због тога су учествовае колеб г. Министру Народа, Приреде да изведе расис ваго тако, ублажи.

Ј.

Персијски прањаци. — Овај многоколени прањак, који је у првими поклово одлике успеко, испрала се овако: осуми се баронак (двину рударник, ledim rakniste), па се испуца у толикој мери, да се сиве зреници у прах. Иначе се ситину: ваши, селенице молди буре, буре, црни од манауара и тим повољни извести. И⁹ ово билице притовљени лек, тинктура одкљана сраб.

Д.

Цене америчке лозе из државних расадника у Хрватској и Славонији. — По оглаву који је хрв. сав. земљорадњава изаша изаша (т. с. 1.1. бр. 23 о. г.), за провене вакуе годне изложба се расиса притоци и поклопнице лозе по ову лезу: Kiparis portalis притоци 1000 ком. по 18 еор.

„ selectionne	„	„	„	12	„
Vitis rupestris	„	„	„	12	„
„ solonis	„	„	„	12	„
Rupesfrus monticola	„	„	„	12	„
„ metallica	„	„	„	12	„

а резнице

од прве 1000 лозака по 5 еорини	„	„	„	„	„
„ друге	„	„	„	4	„
„ треће	„	„	„	4	„
„ четврте	„	„	„	10	„
„ пете	„	„	„	10	„
„ шесте	„	„	„	10	„

Онамаме лозе (притоци) 1000 ком. стају 80 еор, на поклопнице од Kiparis portalis, selectionn и rupestris-а.

Поруџиба ће се испомати у месинаним себурару и харту.

Г Л А С Н И К.

Закони по струци министарства Народне Приреде. —

У бр. 171. Сприсављу Показав од 2. доцне. ок. т. ишкљички су закони: 1. О обривању и унапређењу виноградарства; 2. О потпомогаву влашћиних предузећа, и 3. О потпомогаву српског акционерног друштва за стоцини трг.

Први закон долази у област пољопривредних заводова иства и ми око та у пољни лозени а броју „Тенкас“ пред опик, а други два закона савдују у зреницино законодавство и истако се привредно потпуно уложно, уложно једној мисли грави, сточарству, пружају могућности да се брине и јаче од савј расиса.

Закон о потпомогаву влашћиних предузећа има 16 чланака и негова би се, у гласовно поклопци у три расиса:

1. о правима влашћиних предузећа;
2. о дужностима ових предузећа; и
3. о избору државном.

Показавице и олашнице, што их закон за ова предузећа пренаица, јесу:

Ослобођавање од узложних и изложних такса; бесплатна сеча грађе у државним шумама и бесплатна узимане државних земљини, потребно за оснивање влашћиних предузећа; потпомога сави с 30% испуште и ослобођавање од неосредне порезе и општених пририва на себурку и вене привлажност.

Овака друштва измине права за поклажу изложнице и пруге ради лакшег саобраћаја; да граде себуре на свом протрогу за праву стоку измешене за клада и прераду у себурци; да их државним

меланицима уживају нарочите олакшање, које ће се утврђивати од случаја до случаја.

На случај да ови предмети употреба и изазов општинског или државног земљиште, ова ће га откупљивати или по закону од 15. марта 1886. или по оном од 16. Јан. 1880. године.

Где ће се класичне забране поднасти решена државна споменица власти и Министар Народне Привреде.

Класична предузећа имају и то право, да им се испоруче при ови државни наплатима плаћају окупце за 3%.

И впркоску ова предузећа имају изгледа на израду од Министарства Народне Привреде у том случају, ако годишње буду плаћати нине од 30,000 комада стога или износила на отплату нине по једна милиона килограма америчког неса.

Како ће бити ова израда, решава Министар Народне Привреде по саветима Министарског Савета.

Државни класичних предузећа састоје се у томе: да помажу фабрике у року са две године од дана добијене поднасти; да имају право прераду од 10,000 до 20,000 килова **СВЕНА**; да се припремају сваку неферитивно-санитетски процес; да имају поштита дозволе, да може узети кинте по прописима трговачког закона; да поднесе списом прераду; да помажу мајину благодаре Министарства Народне Привреде као јединств да ће фабрику у одређеном року свести; ко од ове обавезе може предузети ослобађати Министар Народне Привреде по саветима Министарског Савета.

Државни избор или ови предузећа врши Министар Народне Привреде; он има право да својим решењем, чим их је добије приватни Министарског Савета, одузима дате новљаштине ови предузећа, ако не би испуњавали ове обавезе и обавезе, који би били продајне у случају, којим ни се олакшање изду.

Закон овај потписан је 28. новембра ове године и ступа у живот пет дана после објављивања.

(наставити се)

* * *

Распис свима окупним начелствима. — У намери да се

отворе на пут заштитну и присилну државних, општинских и окупних шума и утрва, од стране појединих лица, а ови тога; да би се суклоба злоупотребе које чине општине власти при изазову тајних појединим лица и нама изложено убавити, који је претходних расписом од 5. маја прошле 1894 године ШБр. 1911, народно средним начелствима шта треба да ради кад им се поднесу на интересе тајне власти од стране општинских власти. Првом тачном изазовом распису наређено је: да се, без изричитог мог одобрења у сваком поједином случају, не потпуђу тајне на земље било под шумом или без шуме у атарима окупних општина и ола у којима има ма којем државних, општинских или окупних шума и утрва итд. — Међу тим, приметило се, да може средно познате власти не поступају омако како је изазовом тачном поменутог расписа наређено, већ им ипак у трине одобрење за потпуђу тајних и из окупних општина и ола у којима нема државних, општинских или окупних шума и утрва, или у којима их има, али где је земљиште, на које тајних тачном, по пот и нине властотара узложено од грађине државних, општинских и окупних шума и утрва.

Па како се овимим поступком поштинских власти, а једне стране изазову познате превиско, а с друге онег појединих чине смислено не могу да се што при убавити, — то наређујем томе начелству:

да изда изредбу и народно средне начелства, да се при потпуђивању тајних тачних придржавају изазовом расписом тако претходних од 5 маја пр. гол. ШБр. 1911, а изричито тач. 1. истог расписом и да им у будуће не шаљу на уиђају и одобрење тајних: из окупних општина и којима не прева познате кингата и а на ипак нема државних, општинских или окупних шума и утрва, као ни ове тајних: које би гласиле да јавити земљишта нине, нине, овише, итд. а која би износила километра била узложена од грађине државних, општинских и окупних шума и утрва, — аћ нова тајних, у ова наредна случају, ови средна начелства по изазовности омакх потпуђу.

ШБр. 7111.

7. децембра 1899. год.
у Београду.

Министар Народне Привреде,
Вучко Д. Стојановић с. р.

Пољопривредни програм цара Николае II. — У 50 бр. државног листа о правителјо земљорадња ми о Пољопривредном програму цара Николае II из шера Рундолово читаво ове решење, које односно и поднасти читавога „Темна“ у уређењу, да ће их те изјавити, као то програм:

„Министар руске пољске привреде поднео ту не даво, шару Николае II, презенту о овој години рал са овог министарства. Премаће, што аћ је сјај нар чини, позвао овог изазовити, посажује као путовање у истини рал министарства, које ће да јачи начин изати да се рудовал последица изазова. То је дакле изјавио пољопривредни програм, што га је нар Русије објавио.

„Министарство изазовити тарди да је број средних пољопривредних школа штога их има само 7, поднасти: „Савени тако“ олаво је нар. Број **НИКИХ** пољопривредних школа повећао се у року године од 65 колико их је било, на 72; број оних, што се прелазују нини 8; што укупни број оних школа нине на 80. „Па и те је још поднасти.“ ови нар од речи до речи. Затим нар одобрена прелазу у уређењу стручних школа из Милеварку радност. Премаћем ола да је руска алаја већ изричиту прелазују овог последица прелазу новљани у Нарвј изазову руског агронома овог служавца прелазути 1. Дистант, управителја Народного института, и др научи класични истеритивни изазов. Ово изазовити наћије своје примене у угладом Милеару који се налази у Русији, Пашага министарства прелазути и оснивање баштованских школа.

„Што се тиче право земљорадња нар је нишавља да изврше део у овом развијању треба да подати од **приватне иницијативе** и алаја, да ће мен утицај у томе изазову нини на овиа тачнама издржавно. Уоста алаја треба да се ограничава на припремање земљишта за свобода развоја приватних предузећа и да служе као копча изазову развоја пољопривредних уређења. Влада прелазути, да је ово одобрена ново газетити у Русији, где је до сада прелазујаво дух изазовити централизације.

„Не треба смелити с обнародовањем закона, који је **теблико важан**.“ нини нар затим позвао прелазу, које је позвао издржавног смислу и које му је цака да створи законе за **пошумљивање** поштинских земља.

„Министар земљорадња и нар с њим цене, да се при изазови цинама стритивања, треба ипак бринути да се гајене стритивања замени гајеном мадустритивних бавља, а тако исто да треба одвајати гајене стога у случају ириновитије меса. Да би помагали гајене мадустритивних бавља, влада изазовати да у омако развоја познате меса. У овом реду мисли, нар одобрена мере, што аћ је предузете министарство за уиђање одобрених пољопривредних привра, као год и нештатних патинаја у Русији.

„Ово је врло важно питање; нини нар алаја по пријетму развоја, који се нини предузети рали обобавитија нештатног изазовитија јурих област Русии, Туркестана и отапа у Сибири.“

„Затим, нар се налази да ће изати саопш министра како свјазно рали на објављивању одвајаних шума и на потпуђивању, које се има чинити изричиту у ошито.

„Напомену, нини је проучено немо друга питања које се иричито тичу **економичног отапа руског совлада**, нар одобрена намера министра у нареду повећавања плато сакупљених у рукој издржавног сајуба.

„С објазом на ауторитет, који нар узима у Русији, изазов је сумње да ће нине, које је он изазов, уједно постати саршана нини.“

А. М. С.

* * *

Уређивачки (Редакциони) Одбор и стални сарадници.

— На прелоту уређивача „Темна“ изабран је редакциони одбор, у који су ушли: г.г. Александр М. Секулди, Иване Толорони, Лу-бомир Војки и Милоша П. Куртови, а по свима странама пољске привреде изабрано је 55 сталних сарадника. Осим овога донесена је одлука, да „Темна“ од овог годино буде уредитија и на око: са леним изазовима и уверени, а осим тога, у изазовим радности и година, доносиће као прелот и дакле издржавно бавља.

Нова сумња, да ће „Темна“ у будуће и по одирених и по делови изазови дакле нини. Осим се само можемо разговати.

— Јос.

* * *

Куршумлијска ђачка Пољопривредна Подружнина. — За ову годину даваћемо три ђачке пољопривредне подружнице. Једна је код школе у *Житном Пољу*, друга код школе у *Стакоси*, а трећа је ово сада заснована у варошци *Куршумлији*.

Врећица постављених и постављених основних куршумлијских школа са својим учесницима и учесницама основне ово даваћу бачку пољопривредну подружницу.

Циљ је ову подружницу да у школској башти гради све ово пољопривредно биље, које доскочи користити пољопривредно, свега тога ова подружница ставља је себи за циљ дакле да код школе подигне и један мали ивицама у коме би се рационално истражило и да се башти још и гајењем свих ових биља.

Циљница за ову подружницу циљ добила је подружница на пољима од савесне стрелачке друшине „*Иван Косачић*“ у Куршумлији.

Ова подружница израђиваће се себи и пријемати, по којима ће се у будуће изражавати, те да свој додатки што посматрају неможе оставити.

У својим правилима подружница је обавила: што јој је циљ; ко саставља подружницу; од куда ће добити материјалу постоју и рад уприне подружнице и т. д. а сви остали тога подружница у правилима својим ставља себи у дужност да сретно изврши својих чланова распоростре у варош и једни пољопривредна зног „*Тешка*“.

Како је Куршумлија среско место, где се стичу све грађани из целог среса, то би и ова циљница била, поју подружница мисли да сазнавати код своје школе, била — оно се у један збољски уреди — објавило целом ковањачком сресу. Ова би би била узглед и сива оваквим школама. — Подружница би требало да покрене и цело сресу у коме је заснована.

Подраваљивају ову нашу малу подружницу са „*Сребна ми рад*“, не можемо а да овом правилом да препоручимо и осталим врелим учесницима да се својим науку, то да ва све пре добити грађевине земљиште код својих школа од школске баште, у којима би поред баштенских зрела, без којих не може бити учитељ, наметан још и у наредном распадима од воћа и змијерачне земље, који би као узглед научили околину у којој су подигнути.

Две три новине овог система могла би свима школама набацити, са којима би учитеља брзо научили правилима а истражили, а на узглед околине у којој су. Да за ово извазело само јед примера, шта се од сад ученицима учитеља у овој постоји:

Г. *Михаило Ступаровић* учитељ у *Беоцима* у округу наредњем већ одмадо рационално истражи; а тако што од прошле године ради и г. *Јоан П. Јовановић* учитељ у *В. Ловцу* у округу наредњем. Обојина и свима израђују новине. —

На закључку да споменимо да управу ђачку куршумлијске пољопривредне подружнице састављају ова лица:

Г. *Радовац Вукчић* учитељ као председник, г. *Илија Мирковић* учитељ као потпредседник, г. *Ћа Периса М. Клео* учитељница као благајник, г. *Ћа Парасона Д. Јанковић* учитељница као помоћница, *Јосиф Тодоровић* ученик IV раз. основне школе као поштовани подносиоци; *Божидар Милчић* ученик IV раз. основне школе; *Алексија Стојановић* ученик IV раз. основне школе, и *Слава Н. Костаћ* ученик V разреда као помоћници благајника; *Милан Огрозановић* ученик V раз., *Зорка Филиповић* ученица IV раз. и *Милорад Војновић* ученик IV разреда као одборници.

Срећан и обилат рад жељимо им. Молимо се Богу да им рад благајника!

* * *

Стенај за израду планова пољопр. грађевина. — Српском Пољопривредном Друштву пошљени је предлог, да се расписују стенај за израду нормализације за све пољопривредне стаје за све крајеве у Србији.

Због саме важности овога предлога, који дубоко засади у једно од најважнијих питања о неопходним потребама наше пољопривредне земљи, Друштво је својим збором прихватило постојећи предлог и изабрало нарочиту комисију да изради услове за израду ових нормализација, под којима ће се расписати стенај који је, него врло кратко време.

Помоћом овога предлога, поштовани г. *Јосиф Ковачић* професор београдске реалне, редовни члан Друштва и стани сарајанин „*Тешка*“ у виду писма изложио је своје погледе за распоруд овог питања. Он у својој писму вели:

„Од наших питања, којима се давао цело мисаоно свет питања, једно је од најважнијих питања „о изворном и чистом човечијем стању“. Оно треба, по наше мишљење, да буде поставио питање о овом предлогу који је покрећу г. *М. Куртовић*. Јер само у изворном пољопривреднику биће здрав и ауто; тако је пољопривредник измишља да приреди: он ће и дама, што га је сав одгајало, бити само појави; па кад као тајан буде наше израђивање, тои тада биће му потребе пољопривредне стаје, у којима ће он, као на сигурно место сакрити сав, што је својом бргом, муком и трудом за себе и све нас пошљено и одгајало.

Ми знамо где дама св науку: ботаника, хемија, физика, географија, механика и др. узрокима нуло своје узгоје пољопривреднику, да с њим израђене ради на благостању народном и на подизању узглед науку. Ито би збога миса што и г. Куртовић дама са мном то мишљење, да и наука о пољопривредној стаји треба да се придржи на да се пољопривредном стаји узгоре.

„Овом питању мислио сам и ја и најпосле узглед сам, да је оно једно од тежих питања, тежих мисли ако се томе како треба да реши.

„Израдити нормализацију за све пољопривредне стаје, значило би израдити повоље дело. У поред свих тежишта наше мисли да би се, у мањој објекту (овоко енциклопедијом) могло израдити.

„За то би требало расписати конкурсу за израду нормализације за све пољопривредне стаје. Оно мисли да би добро било нећ и зато, што би многи стручни радници на томе питању, а тавних људи мисли у Србији, а друго, што би то мисли свих прављеница у Србији се о концирсу тавичне наћи техничари. За ту нећ требало би одредити три награде: прву од 500, другу од 300, а трећу од 100 динара.

„То нормализације требале би да буду таке, да на њих пољопривредник може водити, како њима наћи стаје, па да ово најбоље одговарају потребама; како треба да је распоруд војнованих стаја и да их наља подати. При својом том да га науче, како ће са највише трошна пољиви себа стају.

„Ја одмах рекох са најмање трошна, јер пољопривредник треба да стаја. Јер је нећ допазио, да августина пољопривредне стаје не одговарају у најпосредном-економском погледу. Сваки човек и најмање има рачунање интереса, узимаће да је бољи рачун о једнаквима стајама по са дужности.

При изради ових нормализација треба имати на уму то, да су стаје за пољопривредну пољопривредну стају, да сигурно сакрити целога живота израђивањем, да г тога треба стаја да буде добар штетни протекторских утицаја и да са израђивањем и економском грађевина потпуно одговарају циљу.

- С тога их треба подати на ово околине:
- I. Стајни
- II. Стаје за стоку и живину
- III. Стаје за усеве
- IV. Споредне стаје за живину.

Веома сам благодаран г. *Ковачићу* на овако лепој помоћи, којој је узглед Друштву, у расписивању овога питања. И е тога, што су погледа г. *Ковачић* и во мишлењу Друштва, свесан прихватио, ово је изабрало како је израда реалне, и нарочито комисију у којој су ушли г.г. *Јосиф Ковачић*, *Мета Јовановић*, *Коста Јовановић*, *Никола Тодоровић* и *Милосав Куртовић*, и сви ће, невој сужи, за који рад израђити услове стајања, за израду планова (нормализација) за ове стаје.

Ми се надамо, да ће г.г. техничари својим знањем повоћи Друштву у овоме заносу тежном, али истројеном раду.

— Јов.

НЕКРОЛОГ

† **Др. Богослав Шукел**, члан југословенске Академије Наука, почасни члан Академије Наука, и редовни члан Хр. слав Господарског Друштва ит. д. ит. д. — Један од најпринципативних и најстрајних књижевника хрватских *Богослав Шукел* умро је 19. пр. и у Загребу у 70. година својега живота. Шукел је родом Слован. У младости одушевљено се словенском мисли; па како се она у његовој потпуној домини не онда нећ

nije trpela, to se on okrenu na jug, gde je stupio u kolo suvrenina ku — pobornika „djarabaca“. No klijenka rad i ispitivanja glavno je, čime je on duboko obaveo svoju novu domovinu. Od mnogih dela i radova koji su iz njegovog pera potekli, najvažniji su mu *Немачко-Хрватски Ресник*, најпотпуniji od svih dosadanih na немачко-хрватском језику; *Именик биља*, у коме је изавршним трудом, на основи властитих испитивања, и служећи се делима свих важијих јачко-словенских писаца, нарочито Пука и Пачића, прибрао јасно ерсно-хрватских назива биља, подељених с четкица, руским и словенским. Последица делом нарочито документално је у толикој мери ботаничког знања, да се с правом може изјавити — *Хрватски Пачић*. Не мање је вредности и спис *„Kovisti dojenje divnjak“*, с обзиром на прилике у Троједници, којим је, као и код нас Пачић, изстало огромну важност и подлање пуца, зато најобилнијег природног рика човешту и привредног земљасној. *„Именик биља“* је ручна књига много ерсног и хрватског пољопривредног писца, да у њему није право име појединих колевних, пољопривредних биљака, као и синониме које се употребљавају у широкој домини Срба и Хрвата; а књигом *„Kovisti i dojenje divnjak“* обогатена је ерсно-хрватна пољопривредна књижевност једним од најзначајнијих дела те врсте. С тога — нека је старцу Богославу Шулеку невати помен и међ нама! ... — — — 2.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПИСМОБИ.

ЗАПИСНИКЕ XXXIV. СЕДНИЦЕ

Управног одбора ерсног пољопривредног друштва

Државне 11 октобра 1895. год. у Београду

Били су; Председаник г. Милан Антић, потпредседаник г. Јанко А. Марковић, благодик г. Вучко Богдановић, чланови одбора: г.г. Александар М. Соулић, Драгољубовић, Коста Јакович, Никола Веселиновић и Преја Тодоровић.

Председаво г. Милан Антић председаник, беласко г. М. Јовановић секретар.

279.

Прочитане записнице XXXII и XXXIII-ће седнице. — Одбор усвоји.

280.

Протива се писмо г. Министра Народне Привреде од 30 септ. г. Збр. 2629, којим доставља кавештај г. А. Целбо побара Високошко-Војвођанског Школе, са списа акција, која се одnose на питање о скупштинама, у вези развијег писма Збр. 2631, којим је тражено стручно мишљење од Друштва о томе: „Шта би и како би овалло уредити те да наши пшаварици промишљају и трговати оно што пре имају ступити, која би изложена потребама и нашим приликама одговарала овако како треба. — Одбор одлучи: да се ово ово предмет упути Секцији за технологију, да га проучи и изјави своје мишљење.

281.

Протива се писмо г. Министра Нар. Привреде од 2 г. м. Збр. 1419 са којим пише „декане о стану заводске привреде у Србији, изједно са мерима, које би требало предузети да њено узакрпљење“, што га је позвао г. Љубомир Којић, а у исто време пише и мишљење референта министарства по оној ствари, да тражи од Друштва стручну оцелу и мишљење а нарочито о томе: како би се што брже и што лакше добио доводног броја колевних племена, који се заводске обухватају у каменљеном лозе. — Одбор одлучи: да се а овај предмет упути дотичној секцији да га проучи и изјави своје мишљење.

282.

Протива се писмо г. министра Нар. Привреде од 30/IX г. г. Збр. 2630, којим спроводи навестај а списе г. Фришмана, председаника царинске задруге у Неготину, о лакшеим и брже начелу поднаказа виноградра крајевских* и тражи од Друштва стручно мишљење о предлозеним средствима и мерима за обилнање крајевског винограда. — И овај предмет одбор упути дотичној секцији да изјави своје мишљење.

283.

Изнесе се писмо г. Министра Народне Привреде од 26 септ. г. Збр. 2520 које је прочитало у XXXIII. одборној седници.

Пошто г. председаник објасни зашто је овај предмет стављен на дневни ред за ову седницу, приврсто се дебати.

После дебате — Одбор одлучи: с погледом на велику важност питања и предмета, који писмо г. министра обухвата и с погледом на то, што г. министар тражи изненигај о проматрањима стања вино доколуке пољопривреде а о мерама, које би требало предузети по појединим грањима народне привреде а оште, то да се ради тога седнице нарочити повреник збор, коме да се изнесе ово писмо да расправу. А зато, а при него што се о овоме збор, да се у Друштву приврсто сви што је досад рађено и уредено на узакрпљење било појединих своје грања било целокупне пољопривреде, било иницијативом Друштва било по захтеву г. Министра Народне Привреде и предлозеним појединим чланова Друштва и приврслена. Било на заставници Друштвене управе, било у секцијама било на друштвеним зборима.

284.

По молби г. Светозара Петровића управника друштвеног збора у Шању, да му се одобри семозадово одсуство од седнице. — Одбор реши да му се одобри.

285.

Секретар реферирше по молби бантованинског оспаса, који је у XXXIII-вој седници прочитана, а после доловог обавештења — Одбор упути ову молбу председаништу на заљи административни рад.

286.

Прочита се покуда заступнички верже Кадета Шугленорца да испоручу пољоприв. справа и машини за рачуи Друштву, и реферат зршица дужности оспаса г. Н. Волковића по истој:

И као су уредни таба којима фабрика, односно заступничтво, нуди Друштву своје фабрикате — справе и машини, — повољни, а погледом на то, које су штамо веће од нека Кисно-ове фабрике, а рабај анално мање, референт је мишљена да се не провлада рад с фабриком Кисно-овом, а од фабрике Кадурова и Шугленорца изабавати ове справе, које Кисно-ова фабрика не израђује а оне да које се изада сваштешке и боље у рачуи, а од осталих справа, које се код Друштва траже могао би се набавити по једни или неке екземплари као мустре те да се тиме да прилима потрошавана да се тако употребена, па по које бољу и сваштешку справу он ће више и платити. — Одбор усвоји мишљење референта.

287.

Чита се рецензија г. Косте Галичића по делу г. Милорада Тројановића под насловом „о каменљеном лозе и подјакну шаша винограда“.

Г. рецензент изјави: „да је ово, изумијатијви само неоскоко наука, вештачко јасно и разговорно; да су поједини радници, који зрба извршати при подјакну нових виноградра, оспаси само радом којим се и врпе: да би језик неиставица могао бити бољи по што је, и напоменути да би вредност дела била повећана, да је се писач обавео нека и да ескуста стравих практичара и да је описано и каменљено у процес, јер је овај начин наменљива држе ове једни од најважнијих и дје велики проценат приривања“. Мишљена је да би било корисно да се известан број ових књига одлучи за раздалање ученицима привредних школа и да нар маљина припошавачија која српски календарски тежи. — Одбор усвојајући оцелу и мишљење г. рецензента реши да се изнеси г. Мин. Нар. Привреде, а г. решеништу у име издрале да се изда 20 динара.

288.

Секретар реферирше да су оштатимања о друштвеном тропу каљичице:

„Извештај са виноделског конгреса у Монтенеглу* у 1900 и „Извештај пречелка у културној земљи се уштево за мерења процентица садржице помоћу калемитра* у 1900 приврслена; обо од г. Љубе Којића. Ово извештаја треба одредити пројаму пену да изиди одбор да се то учини а једно да се реши шта да се уреди са књига.

Мишљена је да би и од ових књижина, као и од свију осталих друштвених издатаја требало носити по једни примерки подружњима

и осим члановима друштвеним, који на то не приklапају друштвеним измају права а што премаке постојаним широким књижицама, или бар осим учитељима, који су поклази и воље и труда око унапређења вољне привреде.

По овој резервати — Одбор реши: да се књижице: „Извештај са школског сабора у Монтенегу“ продају по 30, а „Извештај учитеља и т. д.“ по 20 шара лин; да се и од ових издата као и осталих друштвених издата задужи по известна броја на распореду а остало да се издава члановима друштвеним који на то не приklапају друштвеним измају права; по неколико примерака раселати подржанима, а по једни примерак учитељима који су поклази као добри и вредни помакни на унапређењу вољне привреде.

А г. гости ових књижица да се поклази и то Извештаја 100, а „Извештај учитеља итд.“ по 30—30 примерака, пошто је обоје претпоставило из „Теплака“ за шта је писак конториски.

ЗАПИСНИК XXXV СЕДНИЦЕ

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Држана 20 октобра 1895 год. у Београду.

Били су: Потпреседаник г. Јакон А. Мариновић, благјиник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г.г. Анта Губошковић, Коста Првотрорац, Коста Д. Гаврић, Паја Тодоровић и Тодор Николајевић, као гости г.г. Аубојер Којан, Благоје Тодоровић, Стеван Петковић и Јован Језић.

Председавао г. Јакон А. Мариновић потпреседаник, беољико г. М. Јовановић секретар.

289.

Прочитани записник XXV седнице — Одбор усвоји.

290.

Прочита се писмо г. Министра Нар. Привреде од 10 т. м. Збр. 1761, којим тражи од Друштва да му у што краћем року изнесе своје погледе на глејне дукана у Србији; да потребу и могућност његове јаче културе, из узлозе на ту прилику, имао с одбором на мишлење комаде потребне српским дуканом, тако и с одбором да могућни извоз на страну, и о чему тиме да му поднесе своје мишлење с погледом на закон о монополу на дукан и све остале одредбе о његовом глејњу и отуђавању на потребу државе. — Одбор одлучи да се овај захтев г. Министру упути Сенације за ратарство, да га пруче и изјави своје мишлење.

291.

Прочита се писмо г. Министра Нар. Привреде од 3 т. м. Збр. 2647, којим извештава Друштво, да је успео споразум који су извршили министарства уградни са посављенима друштва о шинади, која се Друштву исплати од стране српске државе за покретни и непокретни инвентар друштвеним на условном по измају у Шању, које је ово српској држави уступило за њиху пољопривредну школу, и да ће министарство исплатити суму од 23.801-60 лин, у сребру чим се у државној власној дутрији введе рачун о приходу за ово годину, а тито исто доведе и у рач и све остало, о чему је реч у споразуму, кад што прена вршењу буде дошло на ред.

Пошто је у седници од 27 пр. мес. бр. 271, када је читан извештај о продаји и пријему друштвеног угледног добра у Шању, у коме је изнесено шта је још остало ве предато и шта треба урадити на да се ово питање сваки пречисти, дошла одлука да се о овом предмету у комисионим предлозима доведе одлука пошто г. Министар Нар. Привреде претходно донесе одлуку о пријави имања и о накнади за уступљене инвентар. — Одбор примајући извештај г. министра к измају преступио решавњу извршних предмета и одлучи:

1. Да се управителу г. Стевану Петковић задужи у служби на добру све даље, док се комплетно ве предато управе Министарству Народне привреде оно што је комисија за предат извештаја, а неку тих извештаја г. Министра, да што спорје одреди лице, које ће руковољати са добрим примити.

2. Овлашћује се управителу добра г. Стевану Петковић да од извршних прихода — ропце, и вршење владој потребу ко-
нториски продају за семе и пољско Друштву, а остатак да распореди,

тито исто да распореди и стоку и старудину — шкарт од влада, гвошћа и дротиерије, што није предато министарству, на васти која за већина изде.

3. Да се друштвени подносиоци г. Вучко Борбенић овамак распореди од друштвених прихода да му се изла до коша новембра с. г.

4. Да се као приход са добра друштвеног у овој години сматра само оно, што је дошло на него тога добиљено, као и оно што ће се добити продајом хране, стоке и шарага што је остало ве предато министарству, а као расход да се сматра оно, што је до сада издато и шта ће се издати до копчаке предаји и распореди друштвених службенима од службе да добу.

5. Са сумом, коју г. Министар има да исплати Друштву на име накнаде за уступљене му предмете на измају, да се, кад буде примања, поступи овако:

а. Та сума да се ве линка као јаван приход друштвене благјинице, већ да се прити и сматра као особени депозит, који да се распореди овако:

б. Уплаћавајући засебни предлог г.г. чланова комисије, који су имаће предлазили и прикла, и задату управителу довршавају друштвеног добра г. Стевану Петковића, стечене његовим радом и постигнути резултатима на измају — уштити предлог одбору, да се 10% од те суме даду г. Петковићу у име оправдања од стране Друштва, и

в. Остатак да се одмах преда на безбедно место, о коме ће накнадно решити управни одбор, на прилози на и главнину и прилози чуваћи до прибавке другог извештаја из Шања углавни рад, и тада да се тај новац не по и употреб. А за случај да Друштву за дуже време не буде могуће приобити земљиште, — онда да се може употребљавати и на унапређење кооперативних добара.

292.

По молби Пољопривредне подружнице у Гер. Милашпољу, коју је упутио г. Министру Нар. Привреде, да јој се узмаже помоћ из прихода власне дутрије, а коју је г. Министар заједно са мишлењем начелства опр. руковољко, упутио друштву на омену — решено је: Одбор примајући да молба ово подружнице додукује приреша, и сматрају се са мишлењем начелства, измаји да треба умотати г. Министра да се подружници што спорје издаде једна помоћ.

293.

Прочита се молба г. Смире Радивојевића учитеља у Бороку, да се школи беољикој издаде „Теплак“ бесплатно. — Одбор одлучи да се овој школи издаде бесплатно друштвени лист „Теплак“.

294.

По молби г. Петра Стојановића, да га Друштву послужни са потребним му књижицама за месону кингу „Школна банта“ — решено је: да му се да на посуду с тим да их по употреби дамак врати.

ЗАПИСНИК XXXVI СЕДНИЦЕ.

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Држана 30. октобра 1895 год. у Београду.

Били су: Председаник г. Милаш Р. Антић, потпреседаник г. Јакон А. Мариновић, благјиник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г.г. Анта Губошковић, Коста Гаврић, Др Марко Т. Лозо, Никола Белошковић, Паја Тодоровић и Тодор Николајевић.

Председавао г. Милаш Р. Антић преседаник, беољико г. М. Јовановић секретар.

295.

Прочитани записник XXXV седнице — Одбор усвоји.

296.

Г. Председаник изнесећи потребу већег броја календариског веро-
слова за саопштавање послова, а нарочито за унапређење стручних питања, која се од стране Министарства Нар. Привреде Друштву упу-
туду, пошто се тиме знати узелама и календариски рад, шта: да

ли се одбор одлашања с тим, да се од г. Министра Нар. Привреде тражи, да једно стручно лице одреди, које ће ставити одржавањем дужности друштвеног секретара, а да буде и чиновник Министарства Нар. Привреде и као такав да прими плату по буџету поменутог министарства. — Одбор увидајући потребу веће канцеларијске радне силе слаже се са предлогом г. председничком, и омети председничко да у овоме поглављу учини шта треба; и и о личности, која би за друштвено послове подесио била, да се може са г. Министром споразумети.

297.

Чита се реверт Сенције за ратарство о нерама, које би требало предузети за унапређење земодела и воћарства. — Одбор усвоји, да се пошаље такав предлог г. Министру Народна Привреде. (Овај је штампан у 45., 46., 47. и 48. броју „Тожица“ на чезу листа).

298.

Чита се извештај г. Носе Д. Главићина о извршеном предлогу ових виноградара, који су ради предузели од Пероносопе, и ради сувабијела оне бојасте, предани у околинина: Брине, Властиваца, Доколина, Нања, Крушевца и у Жупи. — Одбор усвоји са захвалношћу и упуту „Пероносопном одбору“ да даље учини шта треба.

299.

Прочита се извештај Груписе Саврозијевића економа из Гар. Добрице (и практичној вредности земљоправца из америчке наруг отргач, који је израђен у фабрици г. Аге Богдановића у Краљеву. У извештају се наводи да је новина раовин далеко бољи од оних — лимских која се из фабрике добијају; да је и дуни и ширин, и из послужу да се с њим лако пе, него с лимским.

Према овомом извештају — Одбор одлучи, да се за Друштво разуп набави за фабрику А. Богдановића у Краљеву један новина раовин за америч. судат бртва, да се с овом опева његова практична вредност, па у будуће, набављати их за све ове, који из Друштва буду тражили резервни раовин за плагуре ове врсте.

300.

По молби Петровија Ивезића поресника срезе дужничког, да му Друштво опрости интерес на суму коју, по објасни дугује Друштву за справе још од 1887 г. — Одбор одлучи, да му је припрема на то, што је својим поступцима довео Друштву, да палату дуга тражи сухим путем, не би требало учинити никакве одштине, али с тога, што је овај дуг учинио за набавку саври. земља. спрема, и тиме у својој околини, где је уређе живино, радио на унапређењу тако првир, да му се понуди поновна припадлућег интереса до дана назавате.

301.

Прочита се писмо Мих. Ст. Јанковића из Алексинца, којим доставља Друштву да је намеран држати предлазла о наведених нока и лозе у срезовима: моравском, рашкомском, раскомском, трстеничком и нушкоком, па молу да га Друштво материјално помогне: да му плаћа павоз и по 2 анк. дневно у име патрале.

Пошто је и ове године моравско подружница у споразуму са предузетником а из помоћи коју добијају од Друштва, плаћала путујуће лампаре. — Одбор одлучи, да се молаци упуту да се с молбом обрати или моравској или крушевачкој подружници.

302.

Прочита се доставка г. Боже М. Миловојина трг. из Шања, како је Саванш Новајино, које поклоном које глуми ствари и савља овога сада пенаци ил храпе и како им оспеча за сојање, па молу Друштву да нађе начин да се поникнутм сављанима притече у ложић брш са семеном за онеке усеве.

Поводом овога — Одбор одлучи да се ово доставља г. Светоглинку Петровићу управнику усталоог добра у Шању, да највише своје мишљене.

Д О П И С К И.

Бечањ, 27 новембра 1895 г.
срез Јубин, окр. руднички

Ова 1895 год. свуда по родности својој у овоме крају у

добре године, а стане летине је овако:

Шљиве равине и виноградаре су врло добро родиле а пожелаче добро. Виногради су добро родили, по осерећа је само што има нисгела да није с виносопера већ доста у госте.

Остале воћне вршине, јабуке и ораси, добро су родиле.

Пшеница, јечам, орас и раж добро су родили а кукуруза средње. Брошчир и монолаз добро; ажури добро; мукаш је врло добар оном, који је имао башту поред воде и зазирао, иначе је прошао од суше по оцидним местима.

Пчеле су добро и од пре 3 — 4 године, како сам почео пчеларити ниједна година није показала бољи успех да треба напустити стари начин пчеларне вршкарма, а примити српску поменуту кошницу, — као ова година. Моје ћеронке ове године осветљене ми образ код суседа и гостују, јер и сами судећи без затезања видеше, оспљане и приноше да је боље пчеле држати овако као што их ја држим, него по старински.

Цена су произвојина добра, сем пшеница, а цена говеђи и коњ одр добра је; остале стоке добра сем ошња.

У нашем срезу основан је под окриљем Срп. Палоприв. Друштва Пољовина, Подружница са седмисту и Мрчајевића. Као свака поновна тако и ова тежио на. Прич збор по правилима био је 19 ок. и. За благодина полугодиског и да руководи одбрајом имања изабрани смо г. Мирајца Новајино економа из Доње Горенице, човека који је калар сам имовно овој установи темах положити, а потребу његову и сам појми, јер својег сина школује у Ади, у пољопривредној школи у Мађарској.

Заравао јуди и стоне поволао је.

Пав. М. Анђелић
земљопалац.

Лебано, 5 децембра 1895 год.

Као и у целој нашој Отаџбини, тако исто и ове и у целом срезу суна је летос била јавна, тако да је на по неким местима трајала по 2 — 3 месеца. У по неким општинама летина је била доста алба, а у по неким доста добра. Просечно може се рачунати, да је летина ове године била: прилично, и то како по квалитету, тако и по количину.

Но, и ако је овако бернџет једна прилично родно, цена је свима ове годишним земљосним произвојина била ипак врло ниска. Тако:

100 старих ока шенице продаје се по	12-50
100 старих ока ошса продаје се по	10 —
100 старих ока јечма продаје се по	8 —
100 старих ока кукуруза продаје се по	8 —
100 старих ока пројног брашна по	10 —
100 старих ока шеничног брашна по	15 —
100 старих ока природног вина по	30 —

И за чудо је и на казну је, да се овамо, чак, још и службено купује и „старе ове“.

Винограда у оном срезу има само у неколико општина по мало. Њима, истина, виносопера још није доста у госте, но на сваки начин ће скоријем доћи. С тога би дакле, требало на

*) Потребно је квали: колико ети добан којег усева с једног ентара; колико сва стаје рал оно тога приноси; јесте ли, према томе, у добитну или губитну, тако исто ваља квали и вино, није ети добан за стогу, јесу ли оне доводе или не; јесу ли веће или мале по дослалаче. Сва своја пружачања оспљане на то, да највише сами и да вина други: или ли пољска привреда вањета места напред или напрат.

Прим. рес.

Томе радити, да се сви мањи виноград подижу американском лозом. Истина, са овим садашњим расидницама американске лозе, што их данас имамо, ми не би смо могли наше винограде ни за 200 година попуњити и подићи. С тога би, дакле, на онемо требало више да поради: држава, а за њом: друштва, округи, срезови, општине; приватна лица а то под контролом стручнога и за овај врло велики посао довољно спремнога лица.

Шљива у овоме срезу има врло мало.

Не производе их с тога, што пеле, да немају земљишта за ову привредну грану, јер ово земљиште што имају то обделувају, а неки опет пеле да их не производе у већем размјеру с тога, што је ово प्रदेश доста хладан, због чега цвет често пута страда, од пролетних мразева.

Но и једни и други разлог на сви се су неумесни и погрешни. У колико имамо мање земљиште, у толико се морамо више трудити, да са што мањег земљишта, са што мање труда и капитална можемо што више произвећи. Међу тим ни под једне друге привредне гране, не можемо са извесног земљишта, рада и капитала, доћи до таквог плодљивог производа, као што можемо доћи код нашега шљиварства, само ако ову привредну грану будемо гајили у неговани по правима научног воћарства и ако плод будемо умели што корисније употребити.

Овамо шљивово дрво расте врло снажно, а то значи, да је небу у овоме срезу за шљиварство па и друге воћарство врло погодено. Међу тим, баци ако по које године пропадне цвет, услед елементарних непогода, то још није никакав разлог, да се шљиварство у овоме срезу не производи. Јер и у славној Шумадији, колевци наше шљиве, где шљива дакле најбоље и најређе је роди, где ради т. ј. на далеко чувена „Шумадијска шљивовица“, и тамо велимо, пролетне хладноће омету род, па се опет шљиве из године у годину све више и више производе и увезује их се довољно пажње са стране стране. У Шумадији, тек онај домаћин, који, поред осталих имања има још и добар шљивар, рачуна се, да је сигурно и богат човек.

Остало воће: крушке, јабуке и др., такође је врло занимљиво и упоредљиво. Јер, оно воће, што га данас имамо, то ми је остало од Арнауца и Турца. Арнауци и Турци, заиста су били велики љубитељи разноврсног воћа, дехи вода и добрих путева. Арнауци и Турци нису рачунали ручак или вечеру, па ма било на посту или на иреку, док се на њиховој трпези не налази кувано воће, које су они врло радо јели.

Крушке су обично сунјали на малим сунјацима, онако исто као што шљиве сунјали, па су онако суве преко зиме на трг носили и продавали, а за своју кућу употребљавали.

Кoliko су Арнауци и Турци имали крушка и јабука најбоље се види из овога примера. Господин Милош С. Милојевић, директор лесковачке гимназије у пензији, има у селу Тулекару општине бивске 24 куће напољничара и само један његов напољничар има 300 дрвета крушка и на 100 дрвета јабука.

Пошто, дакле, у овоме срезу нема шљива то становиници овога среза у оскудици ње употребљавају за пециво ракије давае и питење крушке. Дивље крушке у најповољнијем случају дају 10 литара ракије, из 80 кгр. сибре дашле 10%, од 80 килограма; казан са дибром од истиних крушка, даје 14 литара ракије, дашле 17%. Из овога, дакле, излази: да један казан од 80 килограма сибре од истиних крушка, даје 4 литра више од једног казана од 80 килограма сибре од дивљих крушка; а један казан сибре од истиних крушка од 100 килограма, даје 5 литара ракије више, него један казан од 100 килограма са дибром од дивљих крушка.

Најтепша ракија по доброту и највише по количини излази, ако су крушке што крпнине и једнообразније, изривније, врелије и, ако се сибра одна пече, чим преври.

Р. М. С. Попић.

ИСПРАВКЕ

У 45. и 46. броју „Тешања“ на стр. 476 погрешно је:

1) Да се сваког земљоползу тузину бесплатно по 1000 ком. оштакљене довањом, по под условом, да претходно по правилу спрема за то земљиште;

А треба:

1. Да се сваког земљоползу тузину бесплатно по 1000 комада америчке лозе и блатно по 100 оштакљено довањом по под условом, штд.

У 47. и 48 бр. „Тешања“, на страни 497 у 6 реду овог места „општину (уследно) колопривредну станицу“ треба да буде: „општину (уследно) колопривредну станицу“; а тако исто, из истој страни у реду 25 овог места „поставља“ треба: поставља.

Уредништво.

Знатно спуштене цене свињама берширске и шумадјиске расе у Добричеву и Љубичеву. — Господин Министар Народне Привреде, решењем својим од 15. Новембра о. г. Збр. 3134, изволео је знатно спустити цене свињама берширске и шумадјиске расе у Добричеву и Љубичеву. Тако ће се и у том заводима продавати од сада:

Свиње берширске расе у Добричеву од 10 месеци старости по 75 динара пар (или 37-50 динара комад); а Свиње шумадјиског соја у Љубичеву, по нацртету 17 месеци старости по 70 динара пар (или 35 динара комад).

Превозно на купцима имају колопривредници са свела.

Купци се имају обраћати непосредно Управи државне вреле у Љубичеву, или Управи великога одвања у Љубичеву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР ЗА 1896 ГОДИНУ

Готов је и може се добити од Српског Пољопривредног Друштва. Садржила му је ова:

1. Календарски део.

II. Чланци:

Српљаци, од Јована Марковића.

О бивоским стањима, од П. Т. Тодоровића — Ђаповића.

Подизање дудара по општинма, од Ант. Голубовића.

Подизање вилострога домаћом лозом на невољном земљишту, од Љуб. Ђојића.

Јасен, Врест и Граб, од Јов. Јокића.

Бресква, од Светозила А. Петковића.

Црвени аштлици, од др-а Ђ. Радаћа.

Избор места за ачелаци и како ваља уредити уледни ковакли, од Дем. К. Михајловића.

Пилтарство, од Ари. Храдицевог.

А ча са, од К. В. Ђорђевића.

Овце од К. Црногора.
Сам и јавн (приволетна) од Благ. Д. Тодоровића.

III. **Белешка.**
Подсетним коња.

IV. **Подаци и таблице из свих грана пољске привреде.**

V. **Пољопривредни завод и установе.**

VI. **Српске пољопривредне збирке и новине.**

Има 136 страна велике осмине, а кошта само пола динара.
Продавци добијају у име рачата 25% за готов новац. С по-
ручином ваља похитати.

ПЧЕЛАРСТВО

За потребу почетника и пчелара, израдио Светозар Љ. Гаври-
ловић. Београд 1894. 8. стр. 305 са 127 слика. Пчеларство је
уведено за почетнике, да по њему могу одмах радити на пче-
ларству око пчела. Радови су подељени по месецима и описани
су јасно и присто. Други део говори о пчеларској теорији. —
Министарство просвете препоручило га је за књижице ос-
новних школа, а удеоно је и за пољазвање ученицима о аспи-
тима. Цена 3 динара. Може се добити под Српског Пољоприв.
Друштва.

О КАЛЕМЂЕВУ ЛОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Написао Милорад Тројановић, ружовалац расадника за аме-
ричку лозу у Крајини и конзерваци наставник Винолејско-Во-
ђарске школе у Крајини. Београд. 1895. 8^о стр. 66. Цена 1 динар.

СТОЧАРСТВО

I Део.

Познатије и негованије тела наших домаћих животиња за
Наше Пољопривредне школе у Краљевини Србији. Београд 1895
8^о стр. 121. са 35 слика, израдио Владимир Ђорђевић, настав-
ник Ратарске школе у Краљеву. Издање Министарства Народне
Привреде. Цена 1 динар.

ПОЉОПРИВРЕДНО РАЧУНОВОДСТВО

За наше пољопривредне школе у Краљевини Србији по Д-ру
Голу и другима, израдио Благ. Д. Тодоровић, наставник Ра-
тарске школе у Краљеву. Друго поправљено издање Министар-
ства Народне Привреде. Београд 1895. 4^о стр. 94. (Цена 1-5 динар.)

Цена мањим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара динар; од осталих крупних пис-
мена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 динар. (5 фор.) четврт стране
3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара динар државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

ЗНАЧАЈ КРЕЧБАКА У КУЛТУРНОЈ ЗЕМЉИ

СА

Упоством за мерење процентилне садржине креча помоћу ква-
драта, по француским изворима саставио *Љуб. Којић* настав-
ник Винолеја на Винолејско-Вођарској школи у Букову код
Неготина. Београд 1895. 8^о стр. 21. Цена 20 пара динар.

ИЗВЕШТАЈ СА ВИНЕОЉСКОГ КОНГРЕСА

Држаног од 1 до 5 јула 1893. године у Монпелују (Јуна Фран-
цуска) од *Љубомира Којића*. Београд 1895. 8^о стр. 72. Цена
30 пара динар.

ПРИВАТНИ ОГЛАСИ.

ТРАЖИ МЕСТО

Један младик који је свршио нашу Ратарску Школу и
Винолејско-Вођарску Школу у Аустро-Угарској, и који је
одговорио војеном позиву жели да добије какво место које од-
говара његовој спреми. За услове обратити се уредништву,

НА ЗНАЊЕ.

Ако би који пољопривредник или ма који хтео
да изврши какву набавку алата, стоне или других
каких пољопривредних предмета и производа са
стране, на би желео да то добије преко Друштва у
ком се случају *црпима не плаћа*, онда се ради тога
мора обратити Српском Пољопривредном Друштву,
да оно набавку изврши, и да оно увезе поручени предмет
или производ. Поручнику на други који начин Дру-
штво неће узимати у посао.

УПРАВА.

Уз овај број следеће додатак од пола
табака.

Садржина: Чланци; Предлог Српског Пољопривредног Друштва. — Теорија и пракса на нашим Пољопривредним школама. —
Дуња. — Спремијо потребну грађу. — Ново покрће Шпаци табера. — Ложи резерва Министру Народне Привреде. — Белешке —
Гласник — Исправак. — Друштвени и Подружнички послови — Дописи. — Погралко. — Књижице огласи. — и Приватни огласи.

Бележник и издавалац СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО.

КРАЈ.-СРП. БРЖАНА ШТАМПАРИЈА.

Одговорни уредник БЛАГ. Д. ТОДОРОВИЋ.

ПРЕГЛАТА И СТИХОВИ

КРЕТКУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.НА ОСНОВУ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869 ГОД. № 204 СРПСКИХ ДРУШТВА
КОЈИ ПОИТА ЕКСИСТАТО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Стaje за Србију:
НА ГОД. 8 ЛИВ. НА ПОДА ГОД. 4 ЛИВ.
ДРУШТ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ
СВОЈУ ДРУШТВ. ПОПУСК. КОЛИЧИН СТАВНО
ВАРА И ЧЛАН У ОШКИ ДОБИЈАЈ
ЛИСТ У ПОДА ПЕЊА АБО ПОЛОЖЕ
ПРЕТИ. УПРАВОРА ЗА ЦЕНУ ГОД.За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ЛИВ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима вложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

БРОЈ Б1 и Б2.

У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА, 24. ДЕЦЕМБРА, 1895. ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXVI.

ХРИСТОС СЕ РОДИ.

Вас земљорадници, који све хлебом храните, и вином запајате, „Тежак“ у име Српског Пољопр. Друштва, поздравља најраднички овим радосним поздравом свете пркове наше, поздравља и зато, што сте ви они, ради којих се Спаситељ и родио и што сте му ви при рођењу дали кров и склоношта. Довикујући вам тим срдачним поздравом у име рођеног младенца Христа. Спаситеља увекних и поборника поглавних — „Тежак“ и душом и мислима улази данас у скромне обитељи ваше, поусте сломом и украсене баљмаком и свима плодима које ваше вредне руке помышљу и милостиу Божијом добијају из обрађене посејане и засејане земље и највише вам, толику жељу да и ове као сваке године, милост Божију, преко рођеног Спаситеља нашег, укрену здрављем животу и снагу вашу, да росном кипом натопи и благослови летину вашу, труд, рад и мисл ваш, да вам се уложена радна снага ваша награди обилатим плодом, да вам живот и рад ваш прати здравље, свака срећа и да вас Божији благослов обасипа сваким обљем. Вас земљорадници „Тежак“ најсрдније поздравља на данашњи весели празник хришћански и зато, што на најбоље чувате православу веру и лепе обичаје еписке, и што кроз глас црпне абердарке на данашњи дан довикујете свима и свакоме, да још живе у ерпу влади, у дому вапем, у отаџбини српској: вера хришћинска, православна и леви обичаји еписке. Чувате их, чувате, јер вас они одушевљавају да јупачки и без колебања издржите све неприлике, беде и невоље, које вам по கட што завају они, које вера Христова не крени, које неодушевљава српско име и српски интерес, и чија душа и срце немају никаква осећаја за вас. Ви сте и у стању да отчувате као што треба тај свети аманет наших бедова, јер сте ви други земљорадници основа и највећа моћ државна. Ваше су заслуге свете и драгоцелне за слободу ове земље, за привреду и економски напред њен, за културу и просвету, јер се све то не да ни замислити без хлеба и потребних средстава.

„Тежак“ вас ради тога и моли и призива, да ни у најосуднијим тренуцима не клонете српским Духом, јер и у тренуцима најтежих искушења, ваља да вас крети и снажи та грудва земље еписке коју преврћете

и обрађујете, да бисте себе и друге исхранили, да вас крети зато, што је она потопљена крвљу предана ваших, који су пали за своју слободу, за слободу нашу, и за слободу омањине еписке. Не клоните, јер вас Спаситељ ованодневно гледа са престола свога, који је у ведром сведу неба, како у своју лица свог заратујете хлеб свој. Он вас гледа и благосиља. Не клоните, већ се креште и снажите слогом и љубављу међусобном, јер све докле, докле вас вежује међусобна љубав, она љубав, ради које се и родио вилејемски младенац, љубав у кући, суудеству, селу, општини и држави, све докле ни вашој личној ни економској ни политичкој слободи вашој, не може нико нашкодити. Само тако живећи, ви ћете бити у стању да поднесете сва па и најтежа искушења, које снажне и појединце и народ у њиховом животу. И у тој вади и са тим уверењем, да вас прати братска љубав и слога на сваком кораку, „Тежак“ вам радосно довикује: *Христос се роди.*

Христос се роди „Тежак“ довикује ч свима вама, који трудом и радом својим подижете велике домове и угледна добра своја, а и вама, који мучним, али часним радом заратујете насушни хлеб. Вас, пак, који према труду свом и Божијем благослову, живате у злобиљу „Тежак“ поздравом, Христос се роди, подсећа и моли, да принесете по што год и на олтар привреде и просвете, и да се селате бедних и невољних.

Христос се роди и вама младе еписке мајке, предне домаћинце еписке, Христос се роди, јер сте ви радом и трудом својим егубовице домова српских, а породом, живот, снага и подмога отаџбини наше. Вера је аша будни чвар лепих обичаја српских, чадност је вама душа слоге домаће, пород ваш живот и снага племена нашег, ви уздицате моралну снагу народа нашег без које нема одстанка ни једном племену, ви, слогом и и љубављу чувате снагу издржике куће еписке, без које нема живота и напретка, славе и богаства.

Христос се роди и теби мила младенац еписка, теби свеколика уздицане. Нека се песма братске и сестринске слоге ори на слојном заграља нашег преко поља и лугова, преко њиња и љивада, у раду и весељу, на мори и позацији. Нека вас још из рине младости ваше абратиљују искрене тежње заједничком добру и напретку, нека вас воде стазама славе, којом гредите славом увенчани преци ваши, нека

нас u одбрани свега што је свето и српско задатне велики дух великана наших, који од рођице Србије начинише Краљевину нашу. Не заборавите, да су у томе њихове заслуге велике, и да је зато наша дужност, да ово што су они стекли очувамо, повећамо, и унапредимо.

Христос се роди и нама млади пастири и пастирке српске, нама, који чувамо, васете и пејете белу стаду српска. Нека се и ваша невина песма поред стада нашег, узноси престола славе Божије; нека се ори по лугонима и пољима српским, а млађана душа ваша нека се још из рана приликава свима врлинама српским, нека се учи кунити и чувати кућу своју, поштovati своју свету веру и љубити мому отаџбину своју.

Христос се роди и теби свеколики роде српски, *Христос се роди* са жељом, да си здрав, весео и напредан. Нека би спасиога наш, подаро српском роду и племени, да ускоро сав олобођен прославица у братском загрљају Христовом рођење и пева на дому и у пољу веселу песму слободе српске и хвале Богу. *Христос се роди!*

ПРЕДЛОГ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА*

мисли о
мерама за унапређење Свицларства у Србији

поштом

Господину Министру Народне Привреде

Господин Министар Народне Привреде, изволео је послати Српском Пољопривредном Друштву на оцену и стручно мишљење реферат г. Живка Шопорца секретара министарства, о мерама за унапређење свицларства у Краљевини Србији.

По том реферату треба:

1. Свака општина да подигне дудару и да засади дудове поред путева;
2. Држава да заснује завод по примеру оних што постоје у Панчеву и Новом Саду, а дотле да откупује мекуре првог квалитета, па да их продаје странним фабрикама; и
3. Држава да узме у своје руке производњу семена свицлених буба.

И овај је реферат проучама претходно надлежна Секција [за сточарство], а потом је претресен и у седницама Управног Одбора, и кад су на тај начин прибрана свеколика мишљења за унапређење нашег свицларства, онда је Српско Пољопривредно Друштво непосредно Господину Министру Народне Привреде предлог следеће садржине:

„У погледу мера за унапређење нашег свицларства, Друштво истиче ово своје гледиште:

И Свицларство, као и Пчеларство, ако се постави на рационалан подлогу, може учинити знатне приходе и привреднику и држави. Оно је у толико велики, што за најкраће време, а с најмање материјала, радне снаге и трошкова, даје пристојну ренту. За наше прилике специјално, свицларство може бити привреднику

од осетне користи, с тога, што је у времену, кад се прибира род оне гађе, нашем сељану највећа потреба за новац. У то доба, као што је познато, настаје коша кукуруза, кошаца ливаца, па и жетва стрмина. Сви ти послови морају се у данашње доба, од како је обдарила њикоштвина, помагати и плаћеним радницима, а у то је доба и последњи рок за измирење пореза за 1. пољође. У другим земљама, привредници се у то доба помажу доста реницом, која стасаву у мају, јер је одмах уноше, али где се овај усев не сеје, као у нас, ту свицларство абјакта може да буде од помоћи, наравно с претпоставком, да се проивод може одмах и продати.

Као што је познато, свицларство је у нас пре једно два деценија, стајало много боље по данас. Народ се радо занима овом привредном граном — али је од ње имао и боље користи, с тога, што је била повољна цена и мекурцима и ситни. Ваља се сетити само тако званих „Латина“ који су за време свицларске мампаве у Јагодјини, Свицлајцину и другим градовима куповали огромне количине овог проивода. На њиховим стовариштвама могла се видети жива радња у чшћењу, прибирању и товарињу мекурака, радња, у којој је сиромашан свет имао и налазио добре зареде. Али, несталоше „Латина“ па несташе и веће производње овог проивода. Гађење свицлених буба, поче се с тога ограничавати све више на домаћу потребу, док и ту неаврши тако, да се до скоро не одржаваше још само по имену. Од како држава даде повластицу Еразму Марију, од тога доба гађење свицлених буба живахнуло је нешто мало, али није могло добити и полета, с тога, што се повластицар не хтеде тачно придржавати обавеза и нарочито оних у погледу куповања проивода.

Тиме, што се је у нас некада неговало свицларство у великом размеру, и што је у новије доба имало изгледа, да се поново може подићи, знак је, да у нас има погодба за његово развијање. Но, ако је некада и могла приватна иницијатива да покрене и одржава ову привредну грану, да доноси добре користи данас, кад је међународна привредна утакмица узела тако силни мах, то није у стању да учини, јер примитиван рад није у стању, да се бори с модерним. Зато је данас потребно да држава и овој грани као и многим другим грапама, обрати јачу пажњу па и своју потпору, да се може развијати и да може користити. Нужно је дакле и овде нарочита организација државнога рада.

Упооређујући наше прилике са некуштвима, која су добијена у другим земљама, организација државног рада на свицларству, ваља да се, по мишљењу Друштва креће у овим главним правцима:

1. На *штрелу покрс*. Примитиван рад не може се ујачити стално напредовање ни једној грани па ни гађењу свицлених буба. Многи неуспеси у овој грани, потику од примитивног рада, који је у толико гори, што је у нас у вези и с неким предрасудима и ирационалностима. Да се старобитност замени рационалношћу, Друштво мисли, да би ваљало порадити на томе:

а) да нике пољопривредне школе сваке године, у време гађења свицлених буба, држе јавне курсеве из свицлодења упоредо с праксом;

б) да се према приликама и потреби потпомгну учитељи основних школа у гађењу свицлених буба и

да се ревносим учитељима у том раду издају награде и јавне похвалнице;

в) да се рационално гајење свилених буба потпомаже и код војске по градским послама, војеним болницама и zgodним приликама, и ради тога, ревносим овицирима и подофицирима, треба издавати награде;

г) да се поуке о рационалном гајењу свилених буба и о подизању белих дудова, шире и популарним књижицама. Рукописе за ове списе, треба прибављати конкурсом, а између ових претпостављати оне, који су од писана, који имају довољно праксе.

2. *На оштећеном подизању дудова.* Ма да у нас има доста дудова, према томе, у којој се мери гаје свилене бубе, ипак је за повећану производњу потребно обезбедити се и већом масом белих дудова. Ове дудове треба подизати свуда по утринима и испустима, а најбоље би било оделити за то нарочито земљиште за дуваре, као што је то некад било. Сем тога, на подизање дудова, ваља подстицати и приватне: на засађивање у градинама, дворинтама, вотивама, по увратинама, међама, пашњацима и плаздинтама. Жива ограда од дуда, добар је штит од штеточина, а даје у обилној количини и линава за хранење свилених буба. Иего су тако zgodна за подизање дудова и школска дворинта, затим црквена и општинских судова.

С тога би по мишљењу Друштва требало:

а) Ставити у дужност овим општинама, где има могућности, нарочито сеоским, подизање дудова на општинским дворинтама, и да потпомажу школе и цркве у засађивању и подизању дудова. За првине ове ове послове, надлежне власти ваља да су одговорне, а за оне, који би општеници подигли дудове, ваља да се проишну строге казне;

б) Ставити у дужност старешинама црквеним и школским подизање дудова и произвођење садница из семена и расадницама;

в) Исто тако ставити у дужност пољопривредних заводама, да у својим вотивним расадницама производе дудове саднице из семена, па да се ове поклањају ревносним произвођачима, а да буду у стању снабдевати потражнице и семеном белих дудова;

г) Настати, да и железничке инспекције засаде дудове поред железничких пруга; и,

д) Настати, да се и дворинта касарни и логора, засађују белим дудовима.

3. *На производњи и раздвајању семена од свилених буба.* Познато је, да су многе болести, којима је изложена свилена гусеница, јављају преносом семена од свилених буба. Зато, да би се то избегло, нужно је семе производити по нарочитој, тако званој „хелијској“ системи, и да се пре употребе микроскопски испита. Негде тај посао врше и приватни, али у свима земљама, које свиларство сматрају као важну привредну грану, производња и испитивање семена, поверена је нарочитом заводу.

Из разлога, што међу нашим произвођачима има мало људи о довољно спреме, којима би се могао поверити овај посао, по мишљењу Друштва:

а) Произвођење семена од свилених буба за раздвајање у народу, треба првенствено ставити у дужност нашим пољопривредним школама, под руковањем на-

ставника за сточарске науке. Произвођење семена да се врши само по хелијској системи, а пре употребе, да се подвргне научном испитивању;

б) У којој се и кад не би могло произвести семена у школи, да се ово добијање из страних ревномирних завода за производњу и испитивање семена свилених буба;

в) Произвођење овог семена поверити само овим приватним привредницима, за које се има уверења, да тај посао могу стручно и савесно вршити, по свакојко под контролом стручних лица и завода. Произведено семе на овај начин, ваља да се испита у неким пољопривредним школама, где би га требало и чувати до употребе;

г) Раздвајање семена ваља да се врши преко нарочитих повереница у свакој општини, где се желе гајити свилене бубе. Ови повереници да се бирају у првом реду међу устаљеним члановима Српског Пољопривредног Друштва и школованим економима (из неке пољопривредних школа), па онда и међу свештеницима, учитељима и вишењим људима занатлијског и трговачког реда, с претпоставком, да се ови потпуно разуму у рационалном гајењу свилених буба и манипулацији до продаје.

4. *На инспекцији.* Гајење свилених буба не треба оставити без стручног надзора, нарочито у прво време, док поука о рационалном гајењу не продре у све делове оних, који се занимају овим послом. Зиа се, да погрешке за време гајења, изазивају у много случајева не успехе, а мимо то и разне болести. С тога је у интересу напретка свиларства, и да оно буде од истинске помоћи за наш привредни народ, завести особу за државну инспекцију.

Та инспекција имала би се састојати: из једног главног инспектора за свиларство и из повереника. По томе, требало би:

а) За руковођење и надзор свилених радова у гајењу свилених буба, завести у Министарству народне Привреде место државног инспектора за свиларство у рангу секретара, или најмање стручног економиа наше класе;

б) Повереници као органи за свиларство, да буду исти људи, који се изберу за раздвајање семена. Свилова би дужност била, да надзиравају радове око свилених буба у општини све до продаје, а зато да им се одреди извесна награда, или ако буде поднесених тужбијама, према количини добро произведеног производа.

В. *На откупку производа.* — Напред је наглашено, да је поглавни узрок нашег свиларства, тај, што није било купана. Зато, да се свиларство оштер подигне, треба уредити куповину. Покушаји, који су ове године предузвани, да се прибаве приватни купци, остали су без успеха, па се на то и у будуће не може рачунати. Међутим, Друштво има уверења, да од куповине, коју држава врши непосредно од произвођача, имају користи и произвођачи и држава. Така је случај и у суседној нам Мађарској.

Зато је и Друштво тако мишљено, да откуп свих производа свиларства а првенствено мехурака (кокона), ваља да узме држава у своје руке, па да за свакојко откупљеној количини тражи и налази сама купца.

У Мађарској је гајење свилених буба организовано као монопол, тако да су одгајивачи дужни ову количину мехурака продати држави и по ценама које она одреди. Друштво није тога мишљена, да би и наши држави требала да поље у свему овим путем, с тога, што изајави, да би се тиме могло нахулити нашој кућевној радности, која тропи свему за домаћа ткива и вџа. Али свакојока, онај вишак који произвођачи не би употребили за домаћу потребу, ваља да се обавезно продаје држави, по цени која најбоље компенира трговачком предузећу, без тежине за великом добити.

Ради тога ова државна радња, имала би се поставити на овим основама:

а) На средотраћу оних места, у којима се гаје свилене бубе, ваља подићи магацине за откуп мехурака и одредити лице које би управљало убијањем, сушењем и сортирањем мехурака;

б) Откуп да се врши готовим новцем, а за ову потребу установити нарочити фонд, из кога би се чинили сви издаци на организацију ове државне радње. У тај фонд улазно би новац од продаје производа. Инавијак проценат од чисте добити, могао би припасти државној каси.

Раднице за одмотавање свиле у Мађарској, које су истакнуте у овој намери, није се показале као практичне, и данас су претежно неупотребљиве.

На послетку, да би се колико-толико усавршила домаћа нарађенија свилених производа, Друштво је мишљена, да би вредним произвођачима требало препоручити и показати савршене сарање за одмотавање свиле и обучити их у руковању тим саравама.

Све ово, ваљало би, по мишљењу Друштва, регулисати законом и правилницима а у исто време ангажовати и људе, који ће потпуно стручно и савесно руководити пословама. Особу, које се употреби за овај циљ, ваља ујачити сталношћу, јер без тога ни једна привредна грана не може водити успеху, па се зато не може ни развијати као што треба*.

СЕОСКИ ДУЊАНИ И КУЊЕВНА РАДНОСТ

Питање о сеоским дуњанима цовања се скоро на свакој Народној Скупштини. Многи Народни Посланици верује, да ће својој околини учинити велико добро, ако сеоски дуњани стану и омет на „своју стару ногу“, ако и омет отпочну укрешити српске сељанке „фаланцима“, „винзитама“, мишушама и многим драгуљама.

Неразумевале и лачни рачуни, одведоше нас и сувиле далеко. Снаге године створимо од по којег села по неки новп град, нову варош, па нам, ето, ни то није доста (и ако нам се, узгред речено, страни свет и чуди и смеје, него хитамо да и сеоске дуњане оживимо, да се не мал сви претворимо у агенте туђинске радности, и да што пре рашчистимо и са њим и иначе несатни остатак своје некад лепе кућевне радности!

Сеоски дуњани су гроб кућевној радности. То треба да зна сваки који се за њих залаже. О њима је тако и говорено и писано већ толико пута, па ишк

ето има људи, који кућевној радности желе да одузму и оно мало живота!

У одбору кућевне радности подизан је глас као што рекосмо још давна и давна. Један такав глас изајавио је „Отарбић*“ и зато, што је и сад у свему zgodan, да да одговор на потргнуто питање о сеоским дуњанима, и да укаже пут, којим ваља повести српску кућевну радност, ми га ево прештампавимо у онолико, колико је то потребно, из, нека према њему српске патриотске ошине, како им се ваља кретати у овом и судбоносном питању по нашу кућевну радност.

Ево тога гласа:

— — — — — „Али, у колико се још може рећи, да развије наше фабричке индустрије припада познато будућности, у толико се мора пре признати, да наша кућевна индустрија и занатлијство очекују у садашњости што пре најобилније лажаве и најпривлажније потпоре. Ми смо данас на растању са нашом *двном* и *корисном кућевном индустријом*“.

И ако се строго математички не може одредити, колика је привредна корист народу а земља од његове кућевне индустрије, омет се може смело тврдити, да је она до скоро престајала вредности за читаве милијуне у динарима. Она је 95% нашег адуства одела а куће снабдевала потребним наменштajem, а у њој је и била одлична сва привредна лепота и укусу нашег народа, која је стекла достојно признања код свију индустријских напредних народа.

Сви ти милијуни познате вредности, одлични су у нашој кућевној индустрији, поред других радова, поклоп су и уздарје српској кући од њене редовне, и то само за онај хлеб, храну, који сваки мора редовно трошити, па радио ни или нерадио. Оне руне, које су произвођаче те милијуне, сва она уша стараријућа моћ, која је руководила ове радове, данас увелико напуштају своје досадање свакидневне замишљае, а за милијуне познате године мора се са стране доносити оно, што смо у својој рођењој кући произвођали. Српска кућевна индустрија и српска народна поезија, две су рођене сестре, рођене у једно исто време, расле подједнако, једна поред друге, неравнојо животно и одушевљавале једна другу једним и свеским животом, а данас обе болују од једне болести — самртне болести.

Нема наједног напредног народа у Европи, која поред напредне индустрије бржаљиво не гаји и не негује своју кућевну индустрију, само смо ми једини који позитивним мерама енергично умртвљујемо овај животни нерв у нашој народној и привреди. *Прекло девет стотина сеоских дуњана неуморно руже морал и привредне кућевне врлине нашег народа, докле се наша интелектуална тропи и индустријала. До пет стотина одведет учитељска ревности су релациони стране ношње по народу — живе дугке, на којима учи српска сељанка да се стиди своје ношње и својих обичаја. Нић и помодни дуњани и раднице негу по њеним сељма за српске сељанке. На оно ало ваља заргмети боланосом рети са првехних предзнаоцима, гласом државног ауторитета на општинским зборовима а патристичка штипа да догаси пожар партијских стрелци и да постави себа за прву задлаку, да буди у народу привредно одушевљење, спојено са брижљавим чувањем народних привредних особина. У исто време и народно законодавство треба да приступи што пре законским мерама, развијајући кућевну индустрију широким образовањем и шировањем сеоских дуњана*.

„Тежак“ усваја овако мишљено у целини. Српски напредак позива га, да се сав залаожи за српску кућевну радност, и кад јој је највећи ударац од сеоских дуњана, онда нека их и — нема. Поменули се, а не повратили!

Блаз.

* Књига 22. стр. 21, 32 и 33. од 1889.

† Кућевн је мџр.

Д У Њ А

Дгуна, Дуња, мркатуња, (*Cydonia vulgaris*)

„Јело ти је био подас гаврати
Жуто дуњу међу ангошима
Како Мару међу доверима“.

Врст.

(савиштак)

Дуња најбоље напредује, кад се подиже у облику: *шиба*, *опредне воћке* и *високе воћке*. Неки је гаје и у облику *пирамида* и *шпалира*, нарочито у облику *лешне*, али је доходак од таквих воћка далеко мањи.

Кад је у слободи, сама за се, онда успева добро скоро на свакој земљи и на сваком положају. Ни тако повољно не развија се и у случају, кад се она употреби за подлогу крушке или друге које воћке. Ако се може чинити избор у земљишту, онда дуња ваља дати добру, снажнију и умерено влажну земљу. У погледу на положај, дуња успева још добро и на северним странама, па и тамо доноси леп и мирисави род, али, нема сумње, најбоље напредује кад је на приеоу, т. ј. на месту које је топло. У том случају она најбоље рађа, род се најотпуније развија а и дрво узри као што треба, те због тога не страда од мразева.

Дуња према наведеном није удесна за оне баште у којима се гаје воћке у облику шпалира, ма да је многи употребљавају за застирање зидова са северне стране, где је и сама шпалир (шалмета). У таким баштама, биће најбоље, ако јој се да место између других воћка а још је боље, ако буде за се, па било да је у групама, по оласивачима леја, около козности и сличним местима. Она је по користи коју од ње имамо дрво првог реда, па и као украсно дрво не уступа место ни једној воћки, мимо то, она је посебе удесна да послужи и као подлога крушкама. За дво-риште и места где је земља подесна за гајење дуња (а ретак је случај где то није), на дуњским подлогама подижу се шта више и високе крушке, јер су ове тада дурашне, врло родне, цветају прве године по саењу, и род им по криволињ левоти и каковни, не уступа ни уколико роду који се добија с пирамида, и при том само гајење не стаје толико труда и мукe, као гајење пирамида које се и орезују, и окрвљују, и варају и увијају итд. итд.

При орезивању дуња ваља свакад пазити на то, да се овај рад ограничи на *удлавање сванског дрвета*, а само орезивање нужно је у највише прилика вршити за прве три године по каламлењу, и то како код дуња у облику *шиба* тако и онах у облику *опредне* и *високих воћка*. Има доста присталица *вештачких облика* који се толико тиме заносе, да и дуњу подижу у облику *пирамида* и *шалмета* (шпалира) те у том случају, морају наравно и на дуњи да врше и зимско и летње орезивање. Баш због вршења тих орезивања, дуњу, као што ћемо видети, не треба никакo гајити у облику *кркљуша*, јер у тежињу да се добије *правилан облик*, изгуби се оно што је главно, изгуби се род, пошто *правилност облика* иде на рачун рода.

Цветови су, као што је поменуто на врховима кратких младара, који се развијају из ошца на ле-

торастима (прошлогодишњем дрвету). Тек пошто отпочне вегетација (пораст) и кад младари нарасу за неколико сантиметара, може се оцепити, да ли ће се на младарима и на којим местима појавити цвет, те је због тога, нужно, да се орезивање тако изведе, како би се ошца са стране могла развити. Али из разлога, што се не развијају цветови из свих побочних ошца, и што се јавио леторости у толико родији у колико су кривљавци и уколико су удаљенија њихова ошца од основе, то је онда са свим на свом месту, ако се жели добити што више рода, да се сви такви леторости бар дотле не орезују, док се род не заметне, дакле после цветанја. Ну, како се из искуства зна, да многи род опадне и увене још у јуни, по свој прилици због лошег оплођивања, то је онда са свим на свом месту, да се са орезивањем причека чак до тог времена, јер се у томе добу решава право питање т. ј. хоће ли дуња моћи да користи или не.

Дуња се развијено употребљава. Род је као што је познато тврда, те је отуда врло удесан за пренос а с тим и за трговину. Кад се томе дода још и то, да она рађа добро и на оним земљама и положајима, где друге воћке не могу да успевају, или бар слабо напредују, онда се дуња мора сматрати као посебна корисна воћка. Од дуња се готове врло укусне штије („сулиц“) и најбоље (најјестивојаше и најкукусије) слатко и посебе добри компоти. Некмеа од дуња познат је у целом свету под именом *мармелада*.

Да кажемо тако се за дуњу готове слатко, некмеа и друге закуске.

Слатко. Кува се на два начина: у *парчама* и као *штије*, тако зване „сулиц“.

Да се скува слатко у *парчама*, треба узети што лепше дуње, па их ољуштити, и исећи у парчад. На сваку килу парчади узети затим $1\frac{1}{2}$ до 2 кгр. обична (бела) шећера, па шећер мегути у земљану шерену и на огњу кувати док се сва пена издвоји. На тај се начин шећер пречишћава, тако треба радити и кад се мисли, да је шећер најчистији. За време док се шећер кува, треба загрејати чисту воду до кључања у каквој другој шерени, па у такву воду сузити парчад дуња. Ту ваља да стоје док пребади кључ-два, управо дотле, док парчад толико одмекне, да се могу слатком набосити. Кад то буде, извадити их на килу чисту крпу да се оцеле, и оцеђене спустити у шећер. Ту их кувати док се шећерни сок не почне отезати. Кад се охлади, онда напунити тегле и ове затворити. повезати, бешком, или шпегментском хартијом.

Питије („сулиц“) од дуња, кувају се овако: Ваља узети отпадне (суве) од ољуштених дуња које су употребљене за слатко у *парчама*, којима додати и целих дуња, и кувати док добро не одмекну, па затим оцеђити воду, и на сваку килу шећера додати два литра воде. Све то затим кувати док се питије не скувају. Да ли је слатко кувано или не, проба се овако: Од сока захити се кашчицом и капе на чист тањир па, ако се капаљца спитијоше, слатко је кувано, а ако не, онда треба још кувати.

Кад се спремају штије за начин уз јело, онда се на сваки 10 кгр. отпадака и дуња сипа 1 литар воде и на огњу дотле кува, док са свим по омекну, тако, да се од њих начини каша. Каша се затим процеди кроз платно или сак. Шећера треба додати до 500

грама, на свако кило сока, па сок кувати док се не згусне као сируп. Да питије буду бистре, провидне, треба у кувачу додати на сваки литар сока од прилике по једну кашицу испршене креде, која је пре тога у води добро пречишћена. Од 30 кгт. отпаднака добије се на 15 литара сока, а из оног до 4 кгт. питија, које су добра закуска и старом и младом.

Пекмез од дуња, познат је у трговини, као што је речено, под именовом *мармелада*. Име ово долази од португалске речи „Marmelo“, што значи *дуња*, а *мармелада*, пекмез од дуња. Но у новије доба, под тим именовом разуме се и пекмез од другог воћа, ако се сипавања на исти начин као и од дуња. Куваче пекмеза врши се на два начина:

а. Зреде дуње ољуште се и исеку у кришке из којих се извади семе и кувају заједно са отпадцима док одмекну, затим се парчад метну на сито од струне или на ђеџир, да се оцеди, и кад то буде, онда се изгњече и пропусте кроз сито или ђеџир у воду каше, а потом се на свако кило каше додаје $\frac{1}{4}$ —1 кгт. шећера и сока из једног лимуна, и доде кува, док се каша не згусне као пекмез. Кад се мармелада охлади, ваља напунити њоме судове, затворити их пергаментском хартијом или бешкиом и чувати на хладном месту.

б. Узму се са свим жуте дуње и овака посече на 4 кришке на заједно с љуском сруче у суд у коме је вода и кувају док добро одмекну. Затим се вода однесе а кришке изгњече и процеди кроз сито, па на сваки пола килограма сока дода 375 грама шећера и добро укува.

Колачи Ољуштене дуње ваља са отпадцима кувати док добро одмекну, па их затим као и при кувању мармеладе нагњечити и пропустити кроз сито или ђеџир. На свако кило каше узети кило шећера, и овај кувати у чистој шерпени, док се пена издваја и док се не почне растезати у коцке, па затим сипунити у њ и кашу, којој је додано нешто истарене коре од лимуна и мало шимета, па кувати, док се не згусне као пекмез. Кад се то уради, онда се пекмез метну на хартију у танком слоју, од које се пре тога начине „форшине“, и по том однесе у пећ на које је хлеб паванен или у сушницу, па кад се осуши, онда су то *колачи од дуња*. Ако исеку узете „форшине“ од хартије, а њх је пекмез стурен по целој хартији, онда, пошто се осуши, исећи колаче у „штанганце“. Да се хартија уклони, ваља је олакјати сушењем, па ће се лако скинути. Колаче треба чувати у мале сандучиће, а могу се чувати за годину и више.

Компоти, готове се овако: Лене и чисто дуње без мрља ваља ољуштити, исећи у парчад, обично у половине или четвртине, уклоњити тврдицу са семеном па их затим заједно са отпадцима потопити у воду и барити док у пола одмекну. Од семена компоти добију лењу црвенкасту боју, а од љуска пријатну арому. Парчад по том повадити на сито и осушити, а однајне барити док са свим ле одмекну. Оцеђеном соку из љуска и тврдине, треба додати на свако кило парчади од дуња 500—600 грама шећера, и на огњу кувати докле, док се пена издваја, т. ј. док сок не буде бистар, па затим метнути и парчад у шећерни раствор с нешто шимета и каранџила и парчад кувати док добро одмекну. Кад то буде, онда сок с парчада

разлити у плитке судове и у овима их држати 1—2 дана, па затим оцедити сок, који поново кувати, а ако је потребно и имену сидрати, и кад се нешто охлади, налити њиме судове напуњене парчада. Судове затим затворити пергаментском хартијом или бешкиом и пошто се из њих истера ваздух загревањем судова у пари или води, па начин као кад се кувају патлиџани „парадајс“, ваља их чувати у мраморним и хладним одјама. Ко би желео да му компоти буду нагњесени, онда ваља на свако кило дуња у парчада да дода сока из два лимуна.

Лусер Зреде дуње ваља ољуштити, извадити из њих семе и затим их нагњечити да се сок иседе. На 3 литра сока узети 1 литар ракије, 1 кгт. шећера, 10 грама шимета, 5 грама каранџила и 50 грама горњих бадема, напунити стакло на посла 14 дана течност оцедити и разлити је у флаше. То је онда *лисер*.

Као што се види, велика је употреба дуња у кући, и то што поменуто није све. Од дуња се пече и ракија позната под именовом *дуњовача*, нарочито у Шумадији; често се оне и суне као и друго воће а због стекнућих материја, долазе се по која дуња и јабуковача да се боље избистри. Дуња је напоследку и врло лековита, јер се због гстих материја употребљава у лекаству против пролива, одлива крви, хроничног катарa и т. д. И семке су јој лековите, због лељивних материја, па се зато употребљавају у различитим запаљенима. Од дуње се сипавања у апотекама и још неки лекови, нпр. *Mucilago sydoniotum seminum*.

Према свему овоме држимо, да је са свим на своје месту, што смо чланак почели речима: „Дуња је красна воћка.“ То је у осталом признато дуњи у и већ поменутој народној изречи.

Благ. Д. Тодоровић.

НАПОМЕНЕ О ГЛЕЂЕЊУ МЛАДЕ СТОКЕ

Млада стока, док је још у утроби, развија се и напредује, али па разуму снаге материје. Све промене које обременава стока претрпн у том добу, претрпн и њихов подмладак у утробу с том разликом, што га претрпн много јаче и осетити од материје. Подмладак је тако рећи први преносник свих болести материњих, јер оне из утробе материје прелазе у њега, а њихов подмладак мора због њих да претрпн; тома су пошто болји долази често болбавна подмлатина нарочито код крава и оваца. Што се порођајнице крава приближује, у толико јаке и осетити расте и овај унутра, то је зато нужна, да сточар обрати нарочиту пажњу бременој стоци, још у првом почетку.

Као што с мајком стоје у овим подмладак док је у утробу, исто тако стоји он у овим с мајком и после порођаја, јер је доказана ствар, да од зирања и кашење хрпане материје, виших дарваља и напредовања подмлатка, све докле, докле стока, т. ј. докле прима храну изво мајке. Свима подмлатина прихваља мајку далеко веће негодне, него у подмлату, кад је она бремена, и зато сточар ваља да обрати пажњу и на мајку и на подмладак и у једном и у другом добу.

А шта све треба да се тада ради, циљ је овог чланка да покаже.

Бремена стока ваља да се храни много боље по обично, а нарочито почетком друге периоде бремености (у 6—7 месецу), и пред порођај. Да би се ово што боље извршило, после је нужно, да сточар обрати велику пажњу, на ова и врло важна правила:

1.) Бремену стоку треба подељивати и врло хранити, нарочито ваља избегавати сваку наглу промену хране, нпр. сене суве на зелени ошћу;

2.) Treba je što bolje hraniti, ali ne i toliko, da se goji;

3.) Najbolje je brezenju stoću hraniti prirodnom ili tavnom hranom, koja je ovoj najprikladnija;

4.) Hrana teška, nesvarljiva, odevš jake, kisela, buđava i ona što nadima (slama, detelina, reš št.đ. bređavo) stoću ne sme se nikako davati, a voda valda da je umereno topla, t.j. ne sme biti hladna ni vrela, vruća.

5.) Svađa hrana koja se polaze takoj stoću, mora biti sveža;

6.) Hladna, sirožnuta i buđava hrana ne sme se davati;

7.) Na pašnjake i livane ne sme se puštati rino s proleđa i došcan pod jesen;

8.) Obroci: dakle i hrana i pašnja, valda da su preko dana što češće, jer se stoća samo na taj način odučava od halandžavosti i neће нинад да се преједзе;

9.) Ležniste treba да је утодно, менао и рино, јер носе лежниту потпомољу пободинање;

10.) Овад-опад, а нарочито поцевши од 6—7 месеца треба је агонити да се што више креће, но при том паити, да се преће мирно и само у холу, а пред сам порођај оставити је на миру, па је по могућству и засебно оградити;

11.) Особито је треба чувати од шнеба турбуха, незгодних скокова и падала;

12.) У том добу треба је обдан тиварити, четити само једном и то овази, т.) обрнати само пранину;

13.) Чим се примете први знаци скорог порођаја, места је треба извојати од остале стоће;

14.) Дотадашња храна и убоичини начин храњења не сме се у то доба нинано мењати, ну ако би се то из наших економских потреба, или јаке нужде, морало да учини, онда је боље да се то уради на 3—4 дана после порођаја;

15.) У том добу треба је нерестано осматрати и надгледати све до порођаја. Нарочито валда приваити да јој трбух буде свакад утопашен и поправен.

После порођаја, валде за премо сисања подмлатка, сточар валда да обрнати сву своју пажњу на то, да му стоћа добије што већу количину добриг и хранивог млека. За оно је опет потребно, да се стоћа храни и негује онако, како смо већ напред поменули.

Ну поред тога одгајивачу стоке потребно је да зна још и ово:

1) да се велика количина добриг и хранивог млека добија само у случају, ако се стоћа храни зеленом храном на ливади, Овако хранене није само добро за мајку, већ је оно врло добро и за подмлатка, који поред сисања учи и да пасе;

2) Који не би могли, да хране своју стоћу на овој начини оно треба бар приближно онако да је хране шпр, казани напојем од удрманог јечма, оваз штд. Ну при том валда имати на уму, да је за овај циљ, а на овој начин, врло опасно davati стоћи: рин, хенду, сочново, траорину, крошар, детелину и збирнице отлике. А ако се и ова храна буде davала, онда се увек мора davати у малој количини и врло предострожно;

3) Убоичини начин храњења, мора се одржавати строго и да се постојито ничи прелази с једне хране на другу;

4) Врло је важно обрнати пажњу на то, да се тавна стоћа не нагрее, и да не онебе и да се у случају материног пободинања, подмлатку не допусти сисање за све време тријања болести.

Подмлатак, у раној младости својој, расте, као што је познато врло брзо, и баш зато, он је у томе добу највише много сповољачним шкодљивим утицајима, и због овах врло се често пободева.

Све пометље у растењу и успевању доицие се, или никак не могу надокнадити, или, ако се и надонаде надокнађавају се само од чеши, али никад потпуно. Оно, што се пропусти у овом добу развијања тела, не може се после накондати ничим, па ни најбољом храном и негом. Отуда подмлатак још у првом добу свога живота, валда да није најповољниј услов за темелно развијање, т.ј. да се одликује добрим и трајним здравље, па ће се као тавна моћи и као што треба да раскрива, и да буде послушно и да позуљано користи.

Да се неговале подмлатка увек таво, да оно одговори у сваку условима здравља и доицијој корисној употреби стоце,

потребно је да сточар своју пажњу управи потглатно на то: да му млада стоћа расте и напредује природно и сразмерно (подједнаке); а да се то и постигне, нужно је:

1) Да се стоћа храни природном и славном храном у тавном облику и количини, која најбоље одговара њеном растењу. Сем тога та храна треба да је најбоље квалитет;

2) Млада стоћа не сме се никако кратати претлеа по поху и по чистом ваздуху, јер јој кретање не служи само за поткрепљење и развијање телесне снаге, већ и за одржавање трајног здравља; то ради тога валда и све сповољачне угодности да су тавне, да у сваку одговарају условима за оснававање и здравља и тела.

Подмлатку је у прво време, најповољнија храна млеко и месо. Сисање се не може ничим агонити. Све што се друго ради, ради се само по нужди. У матерном млеку има у лабоду хранивих сестина и то тавних, које нинана друга храна не може потпуно да замени. У млеку има једном реми свих органичних материја, и то како ових које су потребне за храну, односно за одржање тела, тако и ових које су пунише за развијање свих органа тела.

Све ове материје у млеку су и по сразмери и по облику и по количини упорно тавне, како их употребљавају органи за варење. Ну количина ових хранивих честица у млеку, није подједнака и у све стоће; зато се с правом и валда да је ово млеко највише најбоље и најповољније за храњење подмлатка, младах и да се, као тавно, бар у прво доба, не може потпуније нинанати млекоп ни од каквог другог стока.

Којих материја и у којини мери има млеко појединих врста домаће стоке показује следећа таблица.

У млеку:

	кобице	муле	краве	козе	овце	свиње
Калорина	1,9	1,8	4,5	4,1	4,5	7,4
Масла	0,7	1,0	3,1	3,3	4,2	2,4
Млечна шећера	6,0	6,1	4,8	5,3	5,0	3,0
Соли	0,4	0,3	0,6	0,6	0,7	1,2
Воде	91,0	90,8	87,0	86,7	85,6	86,0

У кобице и муле има, као што се види из таблице, највише млечног шећера и извесне количине сирастих материја и масти, док у кравалм и овцем млеко, има више осталих материја. — У овом млеку има најнише масти.

За прв 8—14 дана по порођају у млечним жлездама (вимиу) учи се са свим другим млеко, него после овог времена. То прво млеко, названо „молострум“, ври се лавно лакше но обично млеко и врло добро је средство за шишање.

Из тих рилога нинад не треба младој стоћи забрављати сисање бар за првих 14 дана или још боље, за првих четвори недеље.

Свој младој стоћи, изуврине телад која се поренио од врло млечних родитеља, доволна је у прво време ова мајчина храна, те им је треба и остатни, а само од добрих музара, мора се најгоре нинати извесна количина млека јер би цела количина млека у вимиу била сувашна за олоње, а сем тога ни за даље мушке млека не би валало, кад се млеко не би нинувало.

Ако по над-квал наступе и такве околности, да младо грло не може да сиса, н.р. ако је мати болесна, што није редак случај, па се због тога младо само од времена на време пушта да доји, или се по кашто мора да храни нинувати млекоп, онда прво лако могу наступити извесне негодне као што су: преједост, инду, покварен стомак, слабост варена, пролиа и т. д. којима се знатно може да омете растење. Добром храном и негом можемо у неколико овах или да сведемо на малу меру, али против крајковости, која ота дознав, не можемо ништа успешно да предуземо. Оно се може

арло лако објаснити: младо грло траје нагон да сине и то обично после зима два сата. Не овај начин не може оно никад да се прелоји, јер оно то чини само кад га гила на то шатера; на против, када се пушта да доји неуредно, онда се врло лако прелоји, а тако што често се дешава и онда, када се хране поменутим млекошом, нарочито из хладних и прашњавих стубова. Сви тога, негодна се овој иле у многоме на руку и томе, што се млеко пожељно одла промена, те поставе не спарвамо, на као тако врло често је урок да младо грло добије болове у стомику.

Да се уштеди цела, или само извесна количина млека употребљавају се различити сурогати, на име: мачећи остаци, шир, угрушани, промисли млеко и сурутки, или нарочито приугодна била храна, нпр.: теј од сена, одар од лановог семена, одар од ораса, ораси јарме, кукуруза, парна (сочна) а гравља, или вака окувани на разблажена каша од репе или кирвора.

Сви ти сурогати, дају се у почетку само по млеко, као споредна храна, јер се поред тога младо стока пушта још и да доји. Они се сурогати постепено повећавају. Док младо стока подноси и доје се сасвим не плашње на билину храну. Но сви ти сурогати, највише се употребљавају за одгајавање телата и прасди, ређе за осталу стоку.

Сву ову стоку која је одбрава на домаљак, не треба хранити сурогатима, бар у прво време; кад младо стока ојача међе јој она тако школати, као кад би јој се давали у ратној школи. На против, осталој стоци од које се не тражи трајно здравље и снага, даље која је намењена за продају, сви сурогати могу добро да послуже и онда, кад се дају у већој количини.

Свака храна, која се даје младој стоци, треба да је што природнија; да је лако сарвама и да добро хране. Оно је потребно и два разлога: једно за то, да се и онакo слаб орган за варење не би теретио, а друго и за то, да би се још за рана предузели све душевне слабости.

Према овоме за млаку би најбржа била најповољнија храна зелена трава (наша), јер јадром на овој храну најбоље успевају. За прасад добра је храна разио корење од зека, пртола и мачећи остаци. Онде, где се из материјалних обзира стока не би могла да хране оном, треба ову храну заменити сувом храном или различитим најојима од брашна, јарме, порена или кртола и тако привремено давати стоци увек с малим додатком ораса меква, сечке или чим другим.

Фабрични отпади од кртола, репе, мачећи и др. нису увек за храну за радна и младо грла јер помажу гојење те тако слабе и отепавају телу.

Исти овај нагон, који младо стоку тера да доји, тера је још при крају првог месеца староста да поред сивања узима и ову храну, коју узимале и одрасла стока. Наравно, да то младо грла чине у почетку више ради аграрна и из другог времена, му у сиоро се све више и више привлачува да једу ову храну а мање да сину, нашта иви додија гони и та околност, што се у винуду стоци много мања количина млека по долте, па га најзад и са свим не стане — пресуши. Сви ови појави изазив муку стоку (говела, оиде и козе) добијају се и код остале стоке.

Да би дава нега младим грла била у свему као што треба, нужно је, да сточар обрати пажњу још и на ове ствари:

1) Сва млада стока, кад је осетљива кад се мазако промена спољне ваздуха, те је за то дужност свимага сточара да се на прво место побрине за здраву и углову стају.

2) Чим се младо грло појави на свет, сточар ваља нарочито да пазн, да се оно у што скорвије време провисти; то треба да буде већ после 2—3 часа од првог сивања. Ако се младо грло не провисти за то време, висино је, да би се побрзало: од болова трбуха, павацина, а није ретвио и да узме, или ако би и остало да живи, онда је најбоље разици болестима. За то, чим се то приметити, не треба чекати, него таково грло одмах лати јелу до две пуне вадице гавирина, давачког везина за си или тејом од титрине, борбарке или с млеком, а за тим га одла и класирати, пошто му се прво претом изводи опореза балета из дебелог црева.

3) Младо стоку треба, по могућству држати што више у слободи.

4) Све промене у неговању и хранењу (сивање, хранење и одбијање) не смеју се вршити нагло, већ увек постепено.

5) Младо грло треба само толико хранити да увек буду у срећну руку ухрањено.

6) Једини их треба надгледати јер све акрваотине у растину, у ово доба, тешико се или никако не могу доијаје надонадати и поправити.

Млада стока у слободи, или се сама одути од сивања пошто је на то тера сам нагон, или је сама најра одбије, не дајући јој више да сине; чекати до последње промена, било би одвећ дуго и неугодно, јер оно може да се отегне врло дуго а оставити одождат да сину за све ово време, било би за материју врло штетно и губитачно. Из тога разлога, обичај је, да се ово доба дојења скрвати на половину дакле за 3—4 месеца. Ну оно би се и од овог времена скривало, било би губитачно за младо стоку. Нема сумње, да је најбоље ако се млада грла пуште да сину 5—6 месеци, што, у остало, одређује економска потреба.

Млада се стока врло лако одбије од материје. Оно вако: у почетку се све ређе и ређе пушта материја да доји, па тим само један пут на дан и најзад се сасвим од ње одбије. — Обоје се заборава, а то не шкоди ни једном ни другоме. Ну ако је младо грло акрвавало, или је висино слабуњаво, треба га оставити да доји дуже времена.

Сва наша стока нарасте највише у првој години. Према томе, прва је година основна свим потоњим годинама развијања, што је врло важно за одгајача, односно за неговање и хранење подмлатка у првој години. За гајење стоке у овом добу, важе све оне напомене, које смо најред споменули; у главноме: пожељно хранење снажком и сувом храном, умерено кретање младе стоке по пољу и чистом ваздуху, јесу најважнији услови за развијање стоке, па их се само ваља строго држати: сваки стока одгајивач све делове, док подиже своју стоку, т.ј. док стока мало не ојача и недросте.

Ако би по каквад економске прилике захтевале, да се од ових правила учини и по који изузетак, онда се препоручује, да се исти не чини никад у првој, већ увек у другој или у трећој години, јер су у доцнијим годинама ти изузеци мање штетнији него у првој години.

Шуф. Јовановић.

Важност шума у погледу подмиривања дневних потреба.

Шуме у историји развијања људства играју велику улогу.

Прими насељеницима, који се занимаше искључиво ловом дивљака, и риболовом, биле је шума све и сва. Од њених производа спрахувај они стреле и оруђа, којима долажу животиње у шуми и води, те тако подмиривају једну од најрешчих својих потреба; производи шуму служули им за огрев и за сарвавање јестина; да јело употребљавају и шумске плодове као и плодове оних биљака, које се најду у шумама. А шума — она им беше једини и најугоднији стап.

И помодни пастиви били су такође везани за шуму. У шуми налажули они храну и запово за своја стада, а и сами, непосредно или посредно, подмириваху на ње највећи део својих потреба.

Земљоделу и ало шума пије једино средство за онстанак, она му је носила ивице ивиц понапротности. Од дрвета које извади из шуме, правил он различна оруђа, којима се служи при обрађивању своје земље. Из шуме, извази он потребу граву, за сарвавање својих станова и осталих стаја у своје доирности, а од ње подиже и стаје за своју стоку. Даје од дрвета гравла кола, саонице, јазно посуђе и много што шта. У винограду и потвалу побода пратке од дрвета; прошев које дрвета правил он шумског гравла, заргајује, т.ј. ухрањива своје имале, те га тако чува од погнива и других швети. Многа ивеси ручни алати, као и алати многих занатлија, не би се могли ни замислити без дрвета. Шта би ридно земљоделан, кад не би имао дрвета, а шта многе занатлије, (сточари, колари, качари итд.), који се једино његовом прерадом и занимају? Шума и земљоделан и свима другима даје и дрво за огрев.

kojim se umerala jaka vima u izabranom staništu, i sa kojim svaki član porodice građa i nalazi sklonište.

U koliko obrazloženje sve veoma korata, u toliko je i štuma sve više potrebna. Brodovi na kojima ljudi prelaze preko najdubrih mora i okeana, pomoću kojih su jedino u stanju da razmenju svoje proizvode sa ljudima daleko mora,* načelnici su velikom od drveta. Ili metaliziranih dutova, ili metaliziranih vlakova, koji na kosu, preko metalnih voluga tako brzo prenose svaki svet, pa i tako glasovne i teške predmete, koji bi se inače mogli teško poneti, ne mogu — bar za sada — biti bez drveta. I telegraf, to najsvetlije sredstvo za spoštivanje vesti i za razmenu masi i u najdaljina krajeve na zemlji, stoji na drvenim stожарima. Čak, kad i u rat položimo, ne možemo bez drveta, jer se u lučnicama pravu, kao najsvetlije sredstvo za ratovanje, nalazi ugljen, koji je spravljen od drveta. Čoveka dalje, drvo prima od nožene pa do smrti!

Ali! — tako se često čuje — drvo se sve manje i manje upotrebljava, ono se može mnogo bolje čim da zameni. Pri izdaju kude, u mesto drveta upotrebljava se kamen, opeka, pa i savno željezo. U velikim radionama, mesto drveta upotrebljava se željezo ili drugi metal; u mesto ograde od drveta i drvenog ugljena, upotrebljava se za ograde: kamena ugla, miris ugla, treset itd. i sve to, neke, bolje koristi od drveta.

Što se danas drvo može više čine da zameni, to je ne samo dobro, već i preko potrebno, jer, kad bi upotreba drveta i kod takvog staništva na zemlji, bila u svetu neta kao i pre, kad se, dakle, drvo ne bi imalo ni čim i ni u čemu da zameni, onda bi se i štume na brzo morale da uprotaste.

Pa i u slučaju, kad bi se drvo kod i namo moglo više zaminiti čim drugim, ono ipak ne bi bilo bez vrednosti, što više ne bi uov ni jeftinije bilo, a najviše, da bi bilo izlišno. U mesto grada, koje služe za podizanje provona, ne može se upotrebiti nimalo druga građa, koja bi u ovome bila isto toliko korisna kao drvo. I ovome prirodne građenje, jer, žitnice, koseve, itd. iz raznih obira, mnogo je bolje, da su načelnici od drveta, nego od druge koje građe.

Kod nas nije još nastala prava potreba, da se drvo za ograde zamenju kamena ili miris ugljen. Nu, da to potreba ne bi odista nastupila, što bi za nas bilo i teško i stidno jer bi i namem, do skoro pa i sada u svetu čuveni šumama, bio kraj — da ne bi, velimo, nastupila ta prava potreba, svakojako bi bilo korisno, da se kamini ili miris ugla što pre otпочne upotrebljavati, a ovo bi u toliko više bilo korisno, što se u jednom i drugom ugla, nalazi skoro po svima krajevima naše domovine. Količno bi imala više štuma, kad bi pomislili ugla trošila samo drvenim nadstavlja, a koliko onda, kad bi se upotreba njegova od iste rasprostranila i na sve naše gradove i gradine?

Pri ovem tom, što su kamini i miris ugla tako zgodni, da se njima mogu vrlo zaminiti drva za ograde, a time i štume znatno štedeti, ipak se oni ne mogu upotrebiti u svima mogućim prilukama. Tako im pri planicima bilo bi teško upotrebiti kamena ugla samo s ograde, što je isti ugla dosta težak, te bi bi odista i prenos do mesta bio skopčan primičnim troškovima. Da to bi oni ljudi, a naročito, što su blizu štuma, i posle, kada se kamena ugla bude uveliko trošilo, još drugo namom toga, služi se ogled od drveta. U tim prilukama, da i kod bi kamena ugla bio u bozi, za ograde od drveta, drvo bi imalo veću preovagu. U ostalom, drvo i u ovim drugim prilukama ne upuću kamenu ugljen. Tako, pri topavešću željeza, kad se te razne mašine, ta svevika čudovišna, potrebuju pri loženju za i vado drveta, onda, zar može koje pomisliti, da li se drvo ništa može čim potpuno da zameni, i zar otuda ne izlazi, da štume ove to veoma treba podizati i negovati?

Nu, štuma ne stoji samo za podizanje potreba u drvetu. Ona je dala, od i danas daje mnoge druge koristi.

Štuma bese prva domovina našeg jabučastog voća, čij su uvešni plodovi — jabuke i kruške — svima prijatni i zdravi hrana, a od kojih se, kao što je poznato, dobiri i jabučovica, to bese pravašeno i zdravo piće. I trešnja i šljivavica, koje nam daju isto tako uvešne i korisne plodove, štuma bese takođe prva domovina, a potom i nesten, i danas se i najveći delovi, veđa po šumama.

Za štumove (čiješće) životinjskih kosa, daje štuma potrebno pitanje — tanini. Iz štume dobijamo i smolu, katim, terpentini, katran, kizjerus, potahu, i ravne materije za bojenje. Stожар u planinskim krajevima nalazi razne trave, kojima hrani svoju stoku. Mirisane jagode i sočne i ukusne masline i kuzine kao i borovnice, nalaze se takođe po šumama, a sveže i vladove mnogih drva i trava, koje su u štumi, skupljaju i apotekari, te njima prizuju bolovima u stomaku. Štuman, kojim se svotomama godina dubrila štuma zemlja, kao je položaj takav, da se tu mogu izdričati, upotrebljava se kao „štuma zemla“ za popravljaje zemlje u baštama i vrtovima i za gađenje mnogoga preba. Parah, štuma je borovnište misle davalac, koju vrlo rado jelemo, i koju tame xitri lovac zadovoljno traži i nalazi.

Pa kad je štuma u tako tesnoj lezi sa prirodnom ljudskom, onda, kakim li bi nam izgledali njeni statistički podaci na kojih bi mogli zameti odnos između poljara naših štuma i godišnje upotrebe svazih proizvoda, i kako li bi ona sebe nalazili, kad bi na tri podatka, koje za žalost nemamo, pročitali, da nam je podizanje i štuma, bila poslednja briga? — Za to ta, i u nas po sve nepovoljan odnos između proizvođača i upotrebe štume, nek nam bude prva omena, da naše štume nerazložno ne sečemo i da ih kako pada podijemo i negujemo.

Blag.

OKRUŽNE SKUPŠTINE

Stalni Okružni Odbori u Bugarskoj

Kao što je bilo i kod nas, u Bugarskoj postoje i dan danas ove ustanove. Pod naslovom „Okružni Saveti (Skupštine) i naša poljka pravde“ „Orlo“, organ Bugarskog Poljoprivrednog Društva, donosi jedan vrlo interesantan članak, koji ćemo, u glavnijim tačkama preneti u „Teziku“.

Naševine narodu ustanova, koja je uzela na se brigu za njegovo blagostanje, jesu okružne skupštine samoupravni organi. Kao pučnovnici ovih javaju se Stalne Okružne Komisije (Odbori).

Ustavovljeni po silu jednog specialnog zakona — Okružne skupštine postoje još od oslobodjenja. Vojni je rad ovih a blagodarini je cna, s kojim su ustanovlene!.

Ako je za upravljanje naše zemlje, kao ustanove držanje, Narodna Skupština pozvala da izdade zakone, okružne Skupštine imaju zadatak da se zanimaju nesvakudašnim prirodnim potrebama ogruka koja predstavljaju da izučavaju potrebe naroda i, narode, da služe kao izvorišnici drvinah mera na unapređenje opšteg blagostanja u zemlji.

U Francuskoj ovu ulogu imaju Departmanški Saveti, u Švajcarskoj — Kantonalne uprave, u Austriji — Oblastni saveti¹⁾ i Rusiji zemstva itd.

Član 14 vol a zakona o okružnim skupštinama glasi: „Opređuje štume i rešava: naše mere treba preduzeti za popravku prilozda štove i načine za obrađivanje zemlje“.

O tom upravo pitanju možemo da rečemo dva — tri reči.

Do 1887 godine, koje se reči, naše se okružne skupštine, u odnosu na polsku pravdu, ne mogahu ponositi nikim osobenim delima. Ponek poarvane na druženima, podizanje po nena česme ili izdavanje pomoći iz svojih budeta za izdravanje ponekog pansionata kod gimnazija, — bila su glavna zanimanja tih skupština. Posle 1887 godine, kada se i poljoprivredno pitanje malo življe krenu, i u okružnim

¹⁾ Dakle — ne „društvo iz narodnom teku“, kao što se na javost kod nas može čuti, i to čak i iz ovi sredina, kao bi se o blagostanju naroda i narodnjak ovoga trebalo najviše razmisliti.

Pes.

²⁾ U Hrvatskoj i Slavoniji — županijske skupštine.

скупштинама се по где-где јавља непра — у тежица да порази у корист наше завазреле пољске привреде. У Плавни је попио италијанске се се заступе окружни виноградарске завод. У околним јуџама Бугарске (Русије) је настало је распрострањене неких пољопривредних средстава и машина, у Савитицу распрострањене семена од сирова и т. д. Но, то беше само један почетак на послове који изступили. Задатак је ширин: окупних скупштина таква, да ми сможе тражити од њих и нешто више, но што су учиниле у оном времену. —

Живот неких пољопривредних представља једну верицу од мукла и смећка, које, да би се излониле или бар у неколико умањиле, измислилу подстрекавање и потпомагање приватне иницијативе од онога степена, докле то буде потребно да наши пољопривредници ступе здравом погледом, и да створе светлију будућност нашој пољској привреди. Окупне су скупштине такве, које стоје најближе ономе правцу. У њихов састав улазе адука из срдине онега становништва, који синосе своу тежицу давањем жалости, и, складетено, прикоставља се, да те скупштине имају миса да најрасије оштрају потребе пољске привреде свога округа, и најосновније изабору путева, разуме се уз развоја неких државца, за усправљање пољопривредне приводе. На једно, на друго, на три треће не валдемо да је било учинио до пред неколико година.

Наједан окупна скупштина у нас на жалост, није изваила с потпуним одговором а да ми објасни: у каквом се стању налази становништво које оно представља, каквим се особинама одичава мисла пољске привреде, које су змино грине [културе] више заступале, какве су потребе сточарства, и у опште, да представља ставље округа у привредном погледу овако како је...

Истина је, да се окупне скупштине, у поређењу са нама што су изадали на подизање касарна, нису претрпеле да потроне нешто особито на своју пољопривреду: но и то што су дали, било је на заштуну њиху, и ако се не поправи — ризикује се да потону у ону општу струју, коју непа још: „далосно мисао партизанства“. Да би се уверили читавом о том, доста је споменути историју читавки (имања) у Целини, Врану, Соваји и Кутиницу, или на означивања иницијативе у Славни и расадника у Кутиницу. Споменуће се најбољом номером, она установе једна су проживеле 2—3 године, на су се распалила њих из дан, и не могаће дати ону корист коју пољопривреда од њих очекивала...

Давас пак, кад је било заведено засебно Министарство Пољске привреде, улога окупних скупштина треба да змие већ други савршенији правци. Набавна путовања, жетелица и вршљаци и растурање оних немалих по окупних, треба да се прервати. Снабдевање општине биловима и оновима, без сваке пакље при избору, треба да престане. Оснавање имања, расадника и др., треба да буде на подлогу претходних и опширнијих проучавања. У том смислу је и Министарство Пољске Привреде већ подизало Народну Скупштину „Закоски пројекат о потпомагу привреде која имају за циљ повраће у околну привреду“¹⁾ којим се деловање окупних скупштина доводи у складност с деловањем Министарства Пољске Привреде.

Ми знамо, да окупне скупштине, које хоће да потпомагу развоју развијање пољске привреде, треба да побудују само приватну иницијативу: снабдевају пољопривредне развојем семеном од најкритичнијих биљака, као и пољопривредних средстава, које би се давале јединице за неколико процената од цене, исплаћене од стране окупне скупштине. На тај начин би се подизао приватна иницијатива, а ова је главна подлога унапређењу пољске привреде.

Министарство Пољске Привреде и Државних добара²⁾ — рекао је руски министар Пољске Привреде у свом предлогу рада атег министарства у првој години (1894) свога поства, „имало је пре свега у виду, да при удео у делу на унапређење пољске привреде треба да принаде приватној иницијативи, према којој држава да прими улогу једног вољног заштитника,

заступника и потстицаоца у развијању деловања појединих уставноа и лица.“ Поводом овога руски император је написао на спомеником прегледу речи: „Управо тако.“³⁾ Па и у нас је исто тако: приватна иницијатива треба да се заинтересује иницијатива (приватна) и другим потстицањем јер она најбоље може да потуче и оцени економску вредност једног предузећа.

Под таким околностима наше окупне скупштине неће да харче направио паре, и пољска привреда ће се развијати под добрим околностима.

Разуме се, да је ова мера само један слаб део од оних погодоба, под којима би могла да процвета наша пољска привреда. Да то буде зависи од читавог шлага погодоба, од које неке спадају у дужност утвараја државног, а неке окупних скупштина.

У том погледу може да служи за пример једна окупна скупштина, која је уз приноме пољопривредних издржава (инспектора), растурила међу поједине привреднике 50—60 машина за жињење, 300 путова и велику количину семена од сивилних буба, и све то није остало да истрине или да изађе, као што је случај код осталих округа...

Сада парависи стални окупни одбор издржава једну разумно уређену гвоздарску радњу и мљу свираицу, Т. парависки и парависки стални одбор издржавају по једно државно имање.

По извештају којим имамо, окупне скупштине у поседом септембарском сазиву решилу су потребе ступе за снабдевање општине биловима, перистима оновима и растурања, и поједине пољопривредне средстава и семеном, којих се осећа нећа потреба. Више окупна скупштине предлаже су по 500—600 лева (динара) за разво пољопривредно семеном, за увођење демонстративних поља на приватном гадништвима Друге су опет предлаже по 500—1000 и више лева за приређивање утакмица ратарских производа у домаћих животиња и подизања а треће су сиренуле своју делатност на подизање и издржавање конјарских станица и аотних расадника. Силвестрина окупна скупштина је донела решење за отварање једног практичног завода за пољопривреду, видлица опет — за оснивање једног пољопривредног гадништва за околну Падина, Хасковска — за уређење једног вољног расадника, вратчишца — за подизање једне свирање станице итд.⁴⁾

Насио (П. Дичев) наслетелу изражава наду, да ће Народна Скупштина усвојити још овог сазива споменути пројекат законика, и да ће та мера, добро руковођена од Министарства Пољске Привреде, постигнути дати добре резултате. А окупне скупштине, користеће се неуспешним примерима, стараће се јачачно, да свом задатку што репосије одговарају.

Ми смо овај чланак из „Орада“ иницијативе наведи поглавито у намери, да се види како се у Бугарској гледа на њихове окупне скупштине, како се у новине доба развија благотворна делатност ове установе и шта се још од њих може очекивати да учине на корист унапређења домаће им пољске привреде. И кад завршимо ове ретке, ми отворено принајемо и сада, као што смо и пре у више прилика изјављивали, да смо у окупним скупштинама и сталним окупним одборима, имали поуздане чиниоце за привредно унапређење наше, и жетети би било, да се у интересу ове земље што пре поврате, па макар ми се позив огранично само на — *привредно-финансијским* радњама.

П. Т. Т. — Е.

З Е Л Е Ш К Е.

Читарони малендар. — У јануру. Такава школске бубе и мшине. Кад је хладно и суше прешле, поправај ношине с мта, да се чеће не губице. Тонкак два слаба ретке прикравују. Чувај их од мрзла и мшине. Неће феронце или вршари гради.

У фебруру. Ако је топло време чисти све жорде ношине и ношине по земљи салму, уз ичове крета или наоси за вилет ради чинишња. Такава бубе по ношине, очисти дубри и мртно ичале стру-

¹⁾ Као што читавио вале, у Бугарској више која установе или одговара постоју онега задатку, но претставу омак измислилу — оне установе неће настојавају да је живоме пољопривредном или као што је омак случај, нимом збојним законик прате на праван пут. Бугари, дакле, не раде по оној начели — да вршоме оном и леће ишорати, као што се во негде врад изравамо рад.

гачем. Прихрањују слабе ројеве и ројеве без матица сједињавца). Паша да између осталих хране, воде и ваздуха. Чужај је од хране и хладноће. Пуна сине брашном сејањем и са топлој јау остављај по длаке од пошваца на сучаном месту, да га чеће унесе у кошнице.

У марту. Топлах јава чисти пошваце струтачем. Слабе ројеве хране и сједињавај, бољидко каше не трпи златице гробем. Пресадњај чеће из старих прихрањуј у јеронике. Буђамо сине вибању. Храни чеће брашном. Чисти снег и хладних дна у топлој јау да лежи по зградама.

У априлу. Мата шире отвори. Савку и виану су чми су угоднама излази, али је нека чужај, да их овог утолпи, ако настури јава хладноћа. По вучки прихрањуј. Чисти. Добрих година при крају пошваце ројеве. У јероникама долај право сине и спешактивно прихрањуј јаке кошнице.

У мају. Пошваце ројеве. Спречавај ројеве кошница за нид долажким правом чеће. Потпожики слабаје и најваљкују с јаним. Спречај кљешчице за матице и Ханкевоше програде. Чисти. Стрвај ројеве на вратах у јеронике. Бенчатики рој јеронике за ројеве.

У јуну. Прво време ројева, и обитно сабирање шла. Убијај старије матице. Мале отграју Ханкевошом проградом или долај асхатики ројевама у сучише чужај у малим кошницама за зајачињене матице. Интерес јако тресавном и правом сине враћају у кошнице. Непотребно кљешчице засечај.

У јулу. Поано ројеве спречавај. Слабе ројеве сједињавај, јавки бошатицама долај мале ошвоше матице. При крају убијање трутова. Провоа кошнице у ниста с бољом пашом.

У августу. Убијање трутова. Ваде нид из слабих кошница, поје не могу превести у чеће долај другим. Чужај кошнице од мотал чмишном. Правом сине не остављај на пољу у славањуку.

У септембру. Чужај кошнице од мотала, отграмоша и испча. Цели мај. Појачавај слабе и стрвај сие за унаваљене. Ханкевоше програде нид.

У октобру. Прихрањуј вришаре, чужај их од валаге, зиме и света што име шива. Пашом сучише рој јерода, средње јачине, потроши меда за своју исхрану од 1 октобра до новембра ширма месеца. У средњу руку потроши рој:

У новембру. Утопај јеронике пољом и савном за јану. Сувавај гети. На топлој јану изгради чеће на измет јаки чмишња а ано нид света, остави га прво за земљу ширма савном пред пошвацама.

У децембру. Чужај кошнице од мотала и шиваљних буба. На топлој јау снег остави да лежи пред кошницама ширма савном и изгради пашом чеће на програде рани чмишња.

Ж. М.

КОЛИКО МЕДА ПОТРОШЕ ПУЧВЕ ЗИМ? — Огледали се сављом новино један рој јерода, средње јачине, потроши меда за своју исхрану од 1 октобра до новембра ширма месеца. У средњу руку потроши рој:

а) који превени на пољу у кошницама с вришма дуварионика 5,3 кгтг;

б) који превени на пољу у кошницама с дуплам дуварионика 4,05 кгтг;

в) који превени у подруму 2,1 кгтг;

г) који државни у топлој ооби 2-07 кгтг;

д) који превени у подвожним зевуцима (трпошима) 2-05 кгтг.

Најмање меда потроше јавке овај рој који је у јануру ошвољено. Кошнице које су превени у зевуцима и у подрумима бубе се тек ово новине ширма, а остале зжељу на чмишње нид у јануру. Што се тече броја матица шива, нека измет разлику; он је појачаван ма где пучве прошикло. По „Ост.-шв. Bienen-Zeitung“.

В. А.

УУЦИЦА ХЛАДНОЋЕ НА ЖДРЕБАД. — Мноси греше, што невештоство драге или ждроба у стајана (монаришима), јар се таква ждроба јаво рашине , на су после при употребе ошвацањања на промену вришме. Над се ждроба зжељу храни, а вришче над им се јако дошло оно. Нека им нива шива жуваши. Ждроба треба да очисти, на с вала тога да се што ниво по пољу краде. Над се на пашваљу подлогу добри законни и ждроба добро хране могу да остају на нива док год се не порже јачи вришме и пашма не површи сметом. Ини случајева, да су ждроба, поји су нива оно — правено оштре — зиме поред добро хране и законни остављај на

пашвацама, исто тако изредна бива, као и они, која су прешлава у стајана. С тога је добро поред стајања ждроба ограбити исхрану, а крапа од стаја отвори да ждроба поји сине напати на поље, и по исхрану се претиати вољико хоће и угаши у стају над хоће.

В. А.

Г Л А С Н И К.

(савршена)

Закони по струци министарства Народне Привреде. — **Законом о петпоглавој српској акционарској друштва за сучише трг —** јају се Српском Акционарском Друштву, које се лево обралома, права и влашине и промену јавности, о којима немо онаје да програвома невољно рочи.

Српско Акционарско Друштво за сучише трг ужило све пошваце и ошваце: не влаа чарку, нити употреде паше на јаво синуј проваде, који су му потреби за проваде; не влаа на један облик поред на земљу о непосредном поручу и не влаа општине змебине и тако се за сучу стору, која се од земље нидом и у државним шумама сече бесплатно грађу за пошваце оборе и осталих грађинама.

Земљишма, потреба за оборе и друге грађинаме, Друштво ће изрибавати по закону од 15. марта 1866. г.

Српски онога Друштва и приватних решавају се у брашном сучу, чеје су пресуди изришме.

Јавности Друштва ово су: да нива 1.250.000 хектара у сребру основног капитала; да створи сучише трг у Београду и да се стара о непосредном развоју сучише трговине; да у Београду изведе оборе за сучишма, ројева и проваде сине. Ови обори који се нивој водике у року од једно године вала, треба да ниву да врише до 10.000 комада сине, а после; сина пошваце се оборе и шваљу за рогају стору прева стору. Све зграде ширма ошвацама сине ошвацама-отварањима прошишма и међуотворима обшвацама.

Одговорно је овој згради чужај се шваљу обори и шваљу за сучишма и близак стору. Поред сине основног Друштво је јавно пошваце ошвацама за храну, нива да програде, рогостиву и ошвацама и сие остало, што је издржељу потреба. Друштво је јавно влаа јавноме на стору која је у оборима, на Правнишма, у коме ће се влашине и сие остали одласе нивој Друштва и трговина, тарвај за државне стору у оборима и нивој храну, за отпач бољосих сине за ошвацама и нивосету Друштво је јавно да управља пошвацама вришмама за рогају стору.

Занос о новизавању Српског Акционарског Друштва за сучише трг вришме ошваце, да је Вострад јавно изводи таква за стору и врише и да је сина државна дужнај за сучишма сине и рогају стору за ниво држи у друштвеним оборима и шваљама до 8 вала.

О отварању нивојних тачака да нид другом грађу Србије за ниво рогате стоне и сина, рашваја прова укључају потреби. Министар Народне Привреде по савлашању Управе дрштвене.

Назор на ови Друштвом врши Министар Народне Привреде прено свог нивојника, који представује савиданија и сучишмама Друштва и који појачава одлаже Друштво може да обралома да ресети Министар Народне Привреде, која мора доћи у року од једнег вала.

О претставу пошвацама и права, датећ оно Друштву одржељу се да ће то бити по истету 50 година од јавно над су му права и ошвацема лате; лате, над то реше Министарски Савет на предлог Министра Народне Привреде ако Друштво не би испуњавало јавности по оном закону и влашетику над то реше скупштина акционара, у ком случају Друштво враћа државно влашетику, оборе, и сие зграде са сивм прибором, за ниваљу, коју вришма одраде.

И овај закон пошваце од 28. нов. ов. г. а сучаја и живот на ниву јавно обралома.

Приглавају савно у нивоу бива ова законни, ни у сечи са развојим савошвацама у „Тезаку“ изваљујемо, да у јавно гласно ширку ошваца за јаво развојене влаште сучишмама, вришмама сине, ГОВЕДИ И ЖИВИНО и нивоје се најбољим успесику отпаја за пошвацама благаства у јавно.

Ако нива пре по што се појачао грао изваја за ШИВО бива у живиј стони бива у проградом нивоу, треба да се оно јавно влаа

304.

Прочита се резерат уредб. „Тешака“ о списака г. Др. В. Керешешаји, „Монографија шмања“ и „Јабуча Зеленица.“

Резерат је мишљења: да би Другито требало да предложи г. Министру Народне Преваре, да се што при изабавише одговорише да г. Керешешаја, те да се изгласи одуговлачење, које нешто више оправдало је нарочито према г. Керешешају, као погрешном списком пријављива у списку да се на сваки начин штетикају у дољаку „Тешака“ и да се одштапију у засебу клинџицу; Пошто су тек скоро 2 год. прошло, а он јо је сваке зиме и послао, по мишљењу резерата, требало би списе првати испиту да, ако зиме, које уасе што има и поирава према стеченом земаљском испиту, да оне говоре гласом. Ток првелек са дојавом изаше и обирав српани мема на говор гласа, доставити му и резерат г. Саванџи и оставити му на вољу, томе да се користити изашема шмањем стручњака, коме су мишљење прилико много боље познате по г. Керешешају. Иначе би мишљење списе требало штетикају без испита, извае једном, што би требало г. Керешешаја умотати, да дојави преруку језика у његовим списака, што ће он, би сумња, драговољно допустити.

Према овом мишљењу резерата Другитоше — Објор одлучи да Другито узима г. Министра Нар. Преваре, да се предложени одговорише да г. Керешешаја изабавише, а оба његова списа да се изабавише штетикају у дољаку „Тешака“ и у другомтвом тронку одштапију у засебу клинџицу, пошто се од списа добије одобрење, да се списе могу поправити у поседу државата српаног језика.

305.

Чита се резерат технолошког одељења о мезрака за узавређење: мезрацете, преруке ноћа, и израдо пољопривредних српана.

Објор прилико начавно изашево мезраче и мишљење одељења с тим да се да извау седницу стави на дневни ред прегресење оних питања и делавана.

306.

Чита се извештај одељењачког суда о прегреланим вољавицима пријављеним тажицарна поје јазик;

„Према ривисањом стезаку и на ретнебу збора Српског Пољопривредног Друштва за „доубење изабавише мишљење“ пријавили су као тажицарна за „правилно поћити вољави“, а тажицарна су се само округу Валевски у Подринско и то из округа валевског г. Милути В. Жујевши свештеник из Ворданџина у округу валевском и г-ђа Јелена Камашировић из Кокурају у округу тажицарно; из округа валевског само г. Мелентије Стевановић свештеник у Радошанима у среку понорског; још се пријавио и г. Арсеније Проложићев прота и свештеник из Нишавине у округу јужном. По овом извештају више у одређеној територији за тажицарна, да се његова пријави више ни могла узети у обзир, и као му доста треба одати изваљност на израд, који је узавео ово уређења угледно вољавица.

Пријављени јавили су се у поновном одређеном року до 1. септембра ове 1895. год.

Уриваши објор Српског Пољопривредног Друштва у седници својој од 27 септембра ове год. изваило је изабрати потписале као одлученицу суда, који ће обити вољавице пријављених тажицарна и одштапију о томе поднати изашта и израдо сва коме од пријављених тажицарна прилико одређења Друштвене таблаје 350 ливара.

Потписале имену се могли, због кинџинотво времена прерути на пут при 20. окт. мес. и одад су језичаница пошли из Богородице града Обрешница и Уба у Врачеваче и вол свештеница г. Милути В. Жујевши.

Вољави г. Жујевшиа разгласили смо 22 октобра по подне. Г. Жујевши има мала вољавица изабави шмањима магарушана — „Понеглачава“ на простору од 2 ектара. Свег тога има око 20 ара простора изабавише пољемштими вољем разиак прота, изабавише из Топчидара, Друштвеног добра код Шваца и пошто што је сам одлучио и изваљено Пољошја је вољавица одрекут југо исток с ближак изабави. Више од пола ектаре вољавица поднегругу у изабавише шмањима, који је простор за тажицарна, тачно смо прегрели. Савише је у тронку прилично у растојаније од 55 метара дољаво. Савише су на овом целом земљишту израдо. Мама их је припољоштински града изваљаво, но већ су се добро поирава. Старост савиша у овом вољавику је 6 година.

Сем овог вољавица г. Жујевши израдо добро и разновољно и пчеларско (има око 60 кошница, које оршкаре, које керешеша). Све

пчеларско српана изабавио је сам. Једном речи г. Жујевши даје угледно онолико у оме две српаче Пољске Преваре.

Од г. Жујевшиа узвратио смо се у Кокурај код г-ђе Јелене Камашировић, где смо 24. октобра разгласили и прегрелише мишљење вољави, који је она пријавила Друштву за тажицарна. Вољави Јелене изабави се у одад Кокурају на једном брестуку, по пољавику одрекут је северно истоку са ближак изабави у дољаку. Вољави овај има у простору око 2 ектара и изваљаво изабави је само шмањима магарушима „Понеглачава“. Савише је у тронку свештеник изваило и у растојави од 5 метара што је дољаво за пораст. Савише има једнако, да мама музетном добре су. Другог блатородног воља постоје и нема ни код куће. Онај прегрелише вољави стар је 3 године. По г-ђи Јеленичиа знаје је угледнаво Пољопривредни Подринско у Обрешници и почала је одад изабавити по мамо и другог блатородног воља. Она одлажује и друге коње, а има и доста добрих виногради.

На Кокурају израдој смо се прино Сувог Села где смо посетили израд и дојавише Бурџу Милославовића, који под родом има до 4000 арата маљавица од шмања, а има и до 1000 вољавица маљавица од шмања у растују, које на прегрелише испити смо одлучили и тек одад на овом месту прегрелише. Кољико користити од шмања има може се изваити од овога, што је он ове године узео за род одлучи од шмања — сем тога што је доста себи оставио за пчеларство израдо 3300 ливара. Но осим овог Бурџе има и његови другачи који имају земљине шмањавица у велико пољавику и мале садове, појима ће ове осталих маља при пољавику била пријема, што савише једну другу биљу сави, те при порасту биљу ни дољаво простора а ни дољаво свештеника.

Од Сувог Села израдо Шваца стигли смо 25 октобра у Мезрацар Радошанима где смо 25 и 26 октобра прегрелише вољави које је пољави г. Мелентије Стевановића свештеника Министара. Она је у овом мањавику старавица од при савица и пошто више савица. Вољави које је пољави г. Мелентије лежи до савица Министара. Распрелише је шмају и на тог простору изваило око 7 ектара простора вољави. Радошана шест ектара вољави је има шмањави од једне и две гољине. Радошана тојави у једном вољавику је 430 мес. а у другом 6 метара. Савише је у извајави правило. Пољави је вољави северно истоку са изабави појави постоју Радошанима. Пољави тако изваило да му извајави ни друго не може пољави. Но осим овог вољавица, г. Мелентије пољави је ове године и један угледан вољави од једног ектара простора. Овај вољави изабави је савица блатородни вољем одлученик код министара. Савише је израдо по таблама: трешама, јабучама и крушавица. Растојави савица у овом вољавику је 10 метра.

Сем вољави г. Мелентије има још расваљених припољавицима највише, и извајави; има ореха; а има расваљених трешама нар. поје тек мишљење извајави. У растују има доста изваљено. Савише изваљено воља имаје око 2000 комада. Код прилике има и изваљених рука. — Валевски свештеник вољави израдоше је начавица: очелом и савицама — начавица прилике има највише у шмају. Вишави одлученик воља расваљенице по обичнојј онолико Подрине и Мачве.

Прегрелише вољави све вољавица на три разна места у три српача, извајави смо да г. Жујевши и г. Мелентије угледно угачу на своју онолику, Они савише, извајавишу прилику свештеника нарочито Српског Пољопривредног Друштва.

Према узвату који је пољавио Српско Пољопривредно Друштво и који се састоји у овоме: „Да правилно поћити вољави око једне или више ерети вољави и обираво на избор срста и сорти вољави и прерутише: даље на правилност растојави вољави, начави расваљавица и мезу.“ начавише услова за извајави или г. Мелентије Стевановића шмају, за тим г. Милути В. Жујевши и тем на тронен месту г-ђа Јелене Камашировић, пошто она нема другог воља у вољавику сем шмања.

По да не би нико одад од пријављених тажицарна без извајави пошто извајави земајави јако узавише на даљ извајави у овом извајави, то су се потписали савицама и решили: да учтиво одређено Српско Пољопривредно Друштво да оно извајави извајави извајави пољавица на троје и то овако:

1. Да се г. Мелентије Стевановићу у име извајави има 300 ливара.
 2. Да се г. Милутику Жујевшику свештенику у име извајави извајави 100 ливара; и
 3. Да се г-ђи Јелени Камашировић извајави у име извајави 10 ливара што чини савица 500 ливара.
- Сем тога, част нам је предочити, да се г. Жујевши и г. Мелентију извајави и друштвене вољавице.

И сваке нове извештају нико да долази још и ово: Да сви својим тајничару и сваком који је у додир са њима долазио — објаснима како да даље поступају према својим позвању и свом вољњаку.

Но хоће ли Друштво у будуће одређеном награди за узвикоме ни би свакој сторијош мишљењу да буде нише награда и у њејој суми, јер ово благодетно утичу на унапређење Пољске Привреде.

Владогарење Друштво на узвикоме њим почастима изабраним ишо да своје поверење, јасно уочи на усуди: Анса Голубовић русички члан управног одбора; Социјалиста Петковић; управит. одбора у Шаншу и Војска Бураки војар.

Према овоме извештају одређеном суду. — Одбор, изложивши да би премо постојећим резултатима, требало наградити сва три тајничара, те на тај начин јасно постепати на унапређење пољопривреду. — одлучи да се награди:

1. г. Миленције Стојановић да 200 дина.
2. г. Милутин В. Жујевић са 150 "
3. г-ђе Јована Камениковић са 30 "

и извештаје да се не изаду. Шпанш, што би се ови наградица утишно — изашо премо одређене суми за тај циљ, да напде на терет партије за унапређење пољске привреде.

367.

Чита се акт г. Министра Привреде од 31 пр. ч. Збр. 2998 који извештава Друштво, да је унакшњајући његову представу о потреби неке ране сазге у друштвеном пазиселарију, одредио г. Благ. А. Тодоровића стручног економка и М. Мил. Пар. Привреде да врши друштвеног секретара у Друштву, и да га је на ово одређеном и упутио. Одбор врши и шаншу с тих, да изаштајује председничком, да уочи развојера у раду пазиселаријског особља, на пети да внесе пред одборску седницу.

368.

Прочита се предлог управног одбора Друштвеног одбора у Шаншу, да се сва познатима реначе добиљена са друштвеног добра уступи г. Мила Симојевићу по 12 дина. — 140 пр. с почетком да се исплату до краја надуће године. — Одбор премо развојера извештаја у предлогу, усвоји предлог управног одбора.

ЗАПИСНИК XXXVIII СЕДНИЦЕ

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Држана 18. Новембра 1895 год. у Београду.

Били су: Благојајини г. Вучио С. Богдановић, чланови одбора: г.г.: Анта Голубовић, др. Марко Лето, Милоша Куртовић, Ђоста Прасковић, Ђоста А. Гакиновић, Никола Волковић и Найд Тодоровић, као гост г. Драгић Мучић економ из Кожирића редовног члана друштва.

Председвао г. Вучио С. Богдановић белградски, белогор. г. М. Јовановић секретар.

369.

Прочитан извештај XXXVII седнице — Одбор усвоји.

370.

Прочитан предлог секције за „Стечариство“ у коме се износи мишљење сенцијоно о земљи, које би изашо предлази за унапређење свиларства и пазиселарства. — Одбор усвоји у целини.

371.

Председвајући предлази: да се овај и досадања резервати сенцијоно свиле нашо су у седницама Управног Одбора усвојени, штанцају у „Топлаку“ на врхом месту, а у будуће да се резервати оне врсте на врхом месту у „Топлаку“ штанцају. — Одбор усвоји овај предлог.

372.

По дневном реду, председвајући изашо у дебату питање по резерату „технолошко“ Секције о преради маена и воћа и изради пољопривредних сирава.

По објасненом мишљењу: да би о преради маена требало изашу-шати и мишљење створило Секције. — Одбор одлучи да се ишине „технолошко“ Секције о преради маена дошати „стогорско“ Секцији, да и она изашо своје мишљење, на гост овакво изашо сав то у одборској седници и на коначну одлуку.

373.

По питању: да ли би било корисно, да се на надућу годину русички покурке, за порадк ишине на пољопривредне стаје за све крајине у Србији, а с обзиром на прашине и материјала породних врста. — Одлучено: да предлози секретаријату свима је да и шта грађањемо, у „Технолош.“ Секцији и козије је изашо сва претресеним питања о томе, да се одреди награда за најбољу напуну шталу за коње и говеда, на да о томе изашо и Управни Одбор.

374.

По молби „Резервних пољопривредних подружнице“ да јој Друштво послони ошак 75 динара, ишине свима да изашо за помену јој прашину, пазиселарство и изашу-шати. — Одбор одлучи да јој се по молби уочи ништо она својим прашинским радом на унапређење пољске привреде изашује сваку пазину.

375.

По молби Отшана Дуновића економка из Стрпена, да му Друштво да у вола неше ниш да одштату једну сечу. — Одбор одлучи да му се одшца да у вола неше с тим да је одмах плати.

376.

По молби Саве М. Тодоровића економка из Рибња, да му Друштво послони: једна велика шак, пово: једна изашо-шати пово: једна маказе и једна тестерицу.

На прашине што је изашо прешах и ушати економка за своју седницу. — Одбор одлучи да му се оно плати ишине.

377.

Прочита се извештај управног одбора Друштвеног одбора у Шаншу, да је у штини се свемо своме Пољојски Саваш него и друга своме поред Саве, савршено пошавом и градом, и да би требало савшине пошави. Мишљења је: да би требало и Друштво да их пошави, ако ниш предсташа за то. — Одбор, премо овоме изашо одлучи: да се у име пошави, у осмену за прашине својне шак да 100 дина, а ушати г. Министра Пар. Привреде, да се оми штрашавицима изашо обилгаја повош на прашине благодети.

378.

Прочита се писмо подружнице изашоине од 10 т. м. Бр. 9, који извештава Друштво да ће 19 ов. м. држати у Мршавицима пољопривредни збор за уочи „шавина“, и вола да Друштво изашо за овој збор свога изашавина. — Одбор одлучи да се од штрине Друштво изашо на овој збор г. Вилд, Борфовић шавина, ратарско школе у Краљеву, а поред тога, дошавом честитати зборни рад.

379.

Прочита се писмо „Притосне Пољопривредне Подружнице“ којим изашо своја вршавна да се одштатују у 500 прешавна а подружници ће платити уштрешу хартију за нека. — Одбор одлучи: да се изашо подружница да Друштво ни једну подружницу није помагало штанцама подружничким правима, него у другом облику — у ишине прашинским радомека, којима пошави утичу на унапређење пољске привреде у својој седници.

ЗАПИСНИК XXXIX СЕДНИЦЕ.

Управног одбора српског пољопривредног Друштва

Држана 25. новембра 1895 год. у Београду.

Били су: Председник г. Милан Р. Анташ, белградски г. Вучио С. Богдановић, чланови одбора: г.г.: Анта Голубовић, Александар М. Со-

кулац, Коста Прогогорац, Коста Главинић, Милоша Курговић, Никола Вељковић, и Паја Тодоровић.

Председног г. Милана Р. Антић председника, бележно г. М. Јовановић секретара.

320.

Прочитава извешаје XXXVIII-ог седнице — Одбор усвоји.

321.

Прочита се извешај комисије одбора за извођење, о спогоднини гледећи садњања брва у Србији. — Одбор захваљујући на олакво испуњеном задатку одлучи да се према развоју досадашњег одлучи, штампати у „Тексту“ на првом месту и да се у деловима досадашњег г. Министру Нап. Привреде, а међу тим упутити економској Секцији да га проуча и изјави своје мишљење.

322.

Председник, изјавише да је крајње време, да се питање о земљишту за углавном добро Друштво сестрано изгрене и доведе пожељног изста, тласки га и ставља у преглед.

После подне дебате, и према извешају извешајника. — Одбор одлучи, да се ствни у извешају одбору за прибављање земљишта за друштвене добре, да и обновили на све што је наведено и у јавности извешаје, сестрано проуча ово питање и изведе своје изворе и мишљење на томе предмету, на томе овла да се о њему дебатује и покочи одлучи доведе.

323.

Прочита се оставка г. Светозара Ђ. Гашиновића за уредништво „Текста“ у којој изводи узроне немогућности излет уредништва друштвеног листа. — Одбор жали, што је г. Гашиновић био уваженом пољопривредном наставнику, из оправданих разлога, немогуће излет уредништво „Текста“, и захваљујући му поднесује оставку, изабра његовог места за новог уредника г. Витоја Тодоровића стручног економ Министарства Народ. Привреде и вршиоца дужности секретара Српског Пољопривредног Друштва.

324.

Прочита се извешај друштвеног извешајника г. Нап. Борбенића извешајника Ратариш Писмо о раду одбора „Љубице“ Пољопривреде Подружнице, који је држао 19. т. и. у Мртавешини. — Са захваљујућу одбор врши овај извешај и знању.

325.

Прочита се писмо Андрије Николића поседа из Деловоградина хојом излет Друштво да му се прати пут, који је послат олакво државне ерине у Добричу да објављује утисци. Тако исто прочита се и извешај оддела и управе државне ерине, да је извешаје пут погрешно послат у Смедеру, за који за наредне да се из Смедерева прати пут Андрије. — Одбор одлучи да се писмо одлажу да он, као поштом, тражи померање, а Друштво да извешаје прели да одлучи на тај пут не на тај начин избећи непријатности, која је проузрокована непознавањем у грађани — експедицији.

Знатно спуштене цене свињама берширске и шумадијске расе у Добричу и Љубичеву. Господин Министар Народне Привреде, решихем својим од 15. Новембра о. г. ЗБР. 3134, изведе је знатно спустити цене свињама берширске и шумадијске расе у Добричу и Љубичеву. Тако ће се и у том заводима продавати од сада:

Свиње берширске расе у Добричеву од 10 месеци старости по 75 динара пар (или 37-50 динара комад); и Свиње шумадијске расе у Љубичеву, по извешају 17 месеци старости по 70 динара пар (или 35 динара комад).

Првенство на куповину имају пољопривредници са села.

Купци се имају обратити непосредно Управи државне ерине у Љубичеву, или Управи њеног оддела у Љубичеву.

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво понавља и расписује награде за ове практичне радње:

1. За *изнотрад засајем америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерста*, на површини од најмање 10 ара и с тим да свака ерста лозе буде извођена. — Награда 300 динара. Могу се такмичити виноградари у срезу крајинском. Рок за пријаву до 1. Септембра 1896. године.

2. За *стално проваљивање доброт сира у велики размеру* јоко би био месеци и укренији на што је садњања тврди сир и који ће изред тога бити трајанан и повољан за пренос. За ову награду могу се такмичити окрузи: крушевачки, руднички, увачки и топлички. Награда 1. 500 динара, II. 200 дина. Рок за пријаву до 1. Октобра 1896. год.

3. За *сталну употребу врстине сејалице за стржине на необработеној површини*. Могу се такмичити привредници из окр: подријачки. Цићење се извешаје усева. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

4. За *правилно подизање воћана од једне или више ерста* објави се обимом на избор ерста и сорта воћана и пресадница; даље на правилност растојања воћана, начин раскидања и негу а на површини најмање пола хектара. Могу се такмичити ерствени добричи и јабланичи. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1897. год.

5. За *изнотрад засајем америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерста* на површини од најмање 20 ара е тим, да свака ерста лозе буде извођена. Могу се такмичити виноградари из Жупе. Награда 300 дина. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

6. За *изнотрад засајем америчком лозом и омакљем домаком од најбољих ерста* на површини од најмање 20 ара и с тим, да свака ерста лозе буде извођена. Могу се такмичити виноградари из околине Напа. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. Септембра 1898. год.

7. За *сталну употребу гледа прирвача и олопаца у велики размеру* сејалицама. Могу се такмичити привредници из Добрича из среза лесковачког. Награда 150 динара. Рок за пријаву до 1. Априла 1896. год.

8. За *сталну употребу железнице*. Могу се такмичити привредници из Стити окуп. пољарвачког. Награда 300 динара. Рок за пријаву до 1. Маја 1896. год.

9. *Првио убрзаној у Србији са показаним успехом и резултатом за најбољим наваку и употребу пољопривредних сиреза*. Награда 300 динара. Рок до коња 1898. год.

10. Који учествова на извешаје одбор може да покаже *добро уређењу школску башту од најмање 10 ара, у којој ће бити добро подизано војно и лозно растло са ичеланисом од најмање 10 кошица са покретним сајам*, Награда I-ва 300 дина. II-ва 200 динара. Рок до коња 1898. године.

11. Који од подизача одлучи подизање олопаца да не обавди, са свршенијим алатом и подвожњима — излет по модерном начину. Награда 300 динара. Рок за пријаву до коња 1898. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници, којима је пољска привреда или која њена грана једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грана пољске привреде или у ширем обиму; пољопривредне подружнице, мањетари, општине и списа пољопривредне задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље. А за последњу, знајући, којима је подизачки знаат главно занимање, од кога живе.

Сви награда у новцу даваће се и познанице.

Ко би од оних, којима се награде буду доуздале, желео да му се у место новца набаве за исту вредност: сирани, прилодни грла и т. п. то ће му се учинити без рачунала позовних трошкова.

Имена награђених обављаће се у друштвеном органу а другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за на коју од ових награда треба да се пријаве усмено или писмено Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да опише за коју награду желе да се такмиче и тачно адресу места, општине и среза у коме живе.

Из канцеларије Српског пољопривр. друштва 1895 год. у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРСТВО

За потребу почетника и пчелара, израдио Светозар Љ. Гавриловић, Београд 1894, 8. стр. 265 са 127 слика. Пчеларство је удешено за почетнике, да по њему могу одмах радити на пчелашку оно пчела. Радови су подељени по месецима и описани су јасно и присто. Други део говори о пчеларској теорији. — Министарство просвете препоручило га је за кљанине основних школа, а удешено је и за поклањање ученицима о испитима. Цена 3 динара. Може се добити код Српског Пољопривр. Друштва.

О КАЛЕМЉЕЊУ ЛОЗЕ И ПОДИЗАЊУ НАШИХ ВИНОГРАДА

Написано Милорад Тројановић, руководилац расадница за америчку лозу у Крајини и хонорарни наставник Виноделско-Вођарске школе у Крајини Београд. 1895, 8^о стр. 66. Цена 1 динар.

СТОЧАРСТВО

1 ДЕО.

Познате и нове тачне податке о стању домаћих животиња за Ниже Пољопривредне школе у Краљевини Србији. Београд 1895, 8^о стр. 121. са 35 слика, израдио Влазимир Ђорђевић, наставник Ратарске школе у Краљеву. Издање Министарства Народне Привреде. Цена 1 динар.

ПОЉОПРИВРЕДНО РАЧУНОВОДСТВО

За ниже пољопривредне школе у Краљевини Србији по Д-ру Голцу и другима, израдио Влаз. Д. Тодоровић, наставник Ратарске школе у Краљеву. Друго поправљено издање Министарства Народне Привреде. Београд 1895. 4^о стр. 94. (Цена 1-5 динар.)

ОПЧАЈ КРЕЋИКА У КУЛТУРНОЈ ЗЕМЉИ

СА

Упутством за мерење процентане садржине креча помоћу калциметра, по француским изворима саставио Љуб. Којић наставник Винодела на Виноделско-Вођарској школи у Вукову код Неготина. Београд 1895. 8^о стр. 21. Цена 20 пара динар.

ИЗВЕШТАЈ СА ВИНОДЕЛСКОГ КОНГРЕСА

Државног од 1 до 5 јуна 1893. године у Монтевиљу (Јуна Француска) од Љубомира Којића. Београд 1895. 8^о стр. 72. Цена 30 пара динар.

ПРИВАТНИ ОГЛАСИ.

ТРАЖИ МЕСТО

Један млађан који је сиротино школу Ратарску Школу и Виноделско-Вођарску Школу у Аустро-Угарској, и који је одговорно војеном позиву желео да добије какво место које одговара његовој спреми. За узелне обратити се уредништву.

НА ЗНАЊЕ.

Ако би који хтео да изврши какву набавку алата, стоке или других каквих пољопривредних предмета и привреда са стране, на би желео да то добије преко Друштва онда се ради тога мора обратити Српском Пољопривредном Друштву, да оно набавку изврши, и да оно увезе поручени предмет или производ. Поручбину на други који начин Друштво неће узимати у посао.

УПРАВА.

Цена мањим огласима: Од петог врсте од једног ступца по 10 пара динар; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 динар. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2-50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара динар. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јевтиније.

Садржина: Чланци: Христос се роди — Предлог Српског Пољопривредног Друштва. — Соосни дућани и до која радност — Дуба. (вештач). — Изложба о стању младих стоке. — Важност шума у погледу пољопривредних делова. — Опружно ситуација и стања окр. одора у Бугарској. — Белешке — Гласници — Награде за убовање напредних пољана радње. — Друштвени и Подружински послови — Књижевни огласи. — и Приватни огласи.

НАВАКА ПРИПЛОДНИХ ГОВЕДА

У АГАГАЈУ, ФОРГАВЕРНСКОЈ, ТИРОЛСКОЈ, ГОРЊИШКОЈ И ШТАЈЕРСКОЈ

од Паје Т. Тодоровића

(наставник)

Да би читаоцима било јасније, какве се прилодне књиге у овим удружењима воде, прегледаћемо их овде опет по реду.

И тако, — Друштво води *Пореклописну књигу* (Herdbuch¹⁾, која представља главну књигу великог агагајског сточног стабла. Осим тога оно за свако грло које се прима и заведе у ову књигу издаје *Пореклописну* (или *столописну*) *листу* (Stammliste). Одгајивачке задруге пак или усамљени одгајивачи (у усамљеним домовима), који улазе у састав друштава, воде сваки за себе, *Западне књиге* (Zuchtbuch). Свака ова књига добија од Друштва свој број, који је и број задруге (или усамљеног члана). У тој су књизи заведена сва она примаса и уписана града дотичне задруге, која су заведена и у пореклописној књизи друштвеној. Граница могла би се то овако представити:

Алт. Др. за вођење сточне пореклописне књиге ПОРЕКЛОПИСНА КЊИГА

С овима стоје у вези и ове важније књиге: *Бележним смоковца* и *Бележним додуже*, које води пословођа задруге; за тим: *Књига смокова*, *Старосна књига*, које воде задругаре, одгајивачи. Ове поглавито дају материјала — података — за попуњавање дотичну рубрику у пореклописној књизи и западној књизи.

На сваки начин биће интересно проучити и формуларе — обрасце — ових књига. Ми смо се постарали да и њих могу приказати с најпотребнијим објашњењем о њиховој употреби²⁾.

I. Први формулар — *Пореклописна књига*. Има две стране са 4 одељка. У првом је одељку, испод наслова, опис и пореко грла; за тим долазе однос одгајивача, или власника ако је градо прешло у другу руку. У другом је одељку оцена грла, сваког највишег дела тела који утиче на зорме, и најзад, колико су на грлу изражени знаци расе. У *трећем* се одељку (на другој страни) налазују подаци о мрзави: спаривање, тежине и особине телаци; а у *четвртном* одељку је употреба бика за спаривање и подаци о мрзави код крава. У *примедби*³⁾ се бележи атласне, употребне подобности, којима се

грло одликује, употребљивост за приплод, продаја грла итд. На крају, у том одељку је и рубрика за живу тежину грла.

Страна 1.

Уписано — 188 — АГАГАЈСКА ПОРЕКЛОПИСНА КЊИГА: Задруга.....

Пол..... Име..... Боја..... вртници кој

Одељци..... 18..... Одгајивачи име и место..... 18.....

Имава је..... телом, пословођа пут телаци..... 18.....

Особине живих.....

Особине особине.....

Породица: Мајка..... Отца.....

Баба..... Дедо..... Баба..... Дедо.....

Особине особине предаци.....

Име и место власника..... од..... 18.....

Прозвање у власништву..... дева..... 18.....

ТАБЛИЦА БЕЛЕЖАКА	КАКВЕ СЕ ПРОЈ БЕЛЕЖАКА		ОЦЕНА (ВЕЛАСНИШТВО)	ПРИМЕДБИ О ПИТАЊИМА ИТД.
	ЗА	НА		
I. Глава, рогави	3	2		
око	1	1		
уши	1	1		
чело	1	2		
нос	2	2		
жуљаци	1	10	10	
II. Врст дупља и дебљина:				
марамби (поуштр)	1	1		
воза главе и одељка	1	3	3	
III. Предели: ширина у дубини				
гребен	0	5		
посла	5	2	11	
IV. Средина, лева	5	4		
одељка, лева	5	4		
Бела, капицево укучење, трбух	5	10	10	
V. Подопалици: оми (уш), вртници				
спаривање златног дела	4	3		
квали	3	9		
мукулатура (мескитат)				
бутина и разорно	4	10	10	
VI. Ноге: лават, гилу	2	2		
квали и рошљаци	3	2		
додинава	2	2		
чакли, капице	1	1		
одељка	2	2		
стез носу и код	4	15	11	
VII. Кожа и длака: кожа	3	3		
длака	2	3	3	
VIII. Воја и раса				
10	10			
IX. Пери и човица живца				
5	5			
X. Характера зорма				
5	3			
XI. Породица				
100	100			

¹⁾ Овај назив за књигу о пореку усвојен је у Управној Архивице Ереде, да то било га и ки, у недостатку бољег израза, употребити. Међу тим ова се књига у швицарској и немачкој употребљује у Крајској зони: Матца, а тако у Хрватској зони матрицеду.

²⁾ Објашњења су узета из „Instruction über die Anwendung der Formulare“. Издање Агагајског Друштва за вођење пореклописне књиге.

Име: _____ Задруге № _____ Заведно име № _____

ИСПИТНИЦИ	РЕЗУЛТАТ МУЖЕ						УКУПНА ОЦЕНА		ПРИМЕДБЕ
	МАСИ	ДАНА	ДАНА МУЖЕ	УТРОМ	ВЕЧЕРИ	ОСТА	ОД ПОСРЕДНОГ ПОНЕШЕ	ОД ПОСРЕДНОГ ПОНЕШЕ	
	кг	кг	кг	кг	кг	кг	кг	кг	Тело је обичног дана — Крвак је покрива с белим мном — Премакле о стању телата и о издржању у овоме, о датуму извођења:
ОСТА ЗА ПРОВЕРУ									

Страна 2.

Васпитање име _____ Место _____

ИСПИТНИЦИ	РЕЗУЛТАТ МУЖЕ						УКУПНА ОЦЕНА		ПРИМЕДБЕ
	МАСИ	ДАНА	ДАНА МУЖЕ	УТРОМ	ВЕЧЕРИ	ОСТА	ОД ПОСРЕДНОГ ПОНЕШЕ	ОД ПОСРЕДНОГ ПОНЕШЕ	
	кг	кг	кг	кг	кг	кг	кг	кг	Крвак телата дрва, мерена под притиском од 100
По годишњем резултату издржања делова добијање _____ кгр. меса и _____ кгр. масла									
ОСТА ЗА ПРОВЕРУ									

Важно је познати и VII формулар — *Зависник преледа и оцене грла* („Musterungs-Protokoll“). Као што је напред речено за свако грло, које се уписује у заватну књигу, мора да буде зависник оцене његове, коју састављају одгајивачки одбори. На другој страни овога је таблица за белешке, која се мора пажљиво и савесно испунити. У колико се за оне грла не може све на самом грлу означити, уписале се само оно што се може без икакве сумње поверовати као тачно; у противном боље је додатно рубрику и не попуњавати. Председник овога одбора испуњава зависник, и речи које не одговарају стању ствари препишу се. Ако се пријам грла једногласно усвоји, онда се на зависнику сви потписују; а ако за пријам има велика и мањина, онда се чланова мањине не потписују. При попуњавању таблице „за белешке“ додају се у кратко и особите оцрте или мапе код појединих делова тела. Зависник се по том предаје, најдуже за 8 дана инспектору, а појаја од истог задржи се. Ако инспектор што посумња у оцену, може се извршити поновни

преглед; ако је пак призна за правилну, онда по њему заводни дотично грло у порекловенску књигу, па по том спрема и порекловенску листу, коју шље писмопоштом издруге...

За оцењивања грла прописана су начрточна уопштена; и на тих „Упутствима (Instrukcija) за оцењивачке одборе“¹⁾ изнешу главнија места о *преледу и оцени грла*, на које нећемо да се обради што већа пажња, јер је у њима, поред темеља за усавршавања алгејских говеда, изведено шта се поједине грла код појединих грла, чиме се раса карактерише, и на које се знало нарочито могући при издавању награда (премијарања) на изложбама говеда.

Прелед. Прелед, осматрања („Musterung“) грла вршише одбор, на год се поје грло пријам за укупно испитну књигу. Но онема тога одбори не вршише редовно годишња осматрања свих грла уписаних у заватне књиге на задржавно испитно говеда, па за која се најде да нису нише добра за прелед, ти се брину на крвак. На осмотру се могу довести и пријављена грла, да се на њих осматрање изврши. Трошине за редовна осматрања своје задруге, и за завреда — додатно класификација грла.

Оцењивачке (Rankierung). Цва је оцењивачку или заватну белешку — поздравилу — да се с једне стране означи степен карактеристика приложних грла, а с друге стране — да се види као и добре особине грла из систематски начин објашњава, да би се и код извођења тих особина за потпуности могла оштити у вредности. Оваа тога давање белешка прабавља се и основаност решења одгајивачког одбора о пријаму или испуњавању грла. Набрза је систем оцењивања од И. Вајдхана (Weidhan), којим се служи и други пошвајдрински поддржављеници за своја грла и свих говеда.

По Вајдхановој шемци (образцу) вредност појединих делова тела прена извајеним одборима и особинама одређује се бројенима, а они у збру (100) представљају извајено грло, са свима особинама и одличама подобностима расе. У колико се поједини делови нише или мање при-

Страна 1 (павана)

Алгејска сточарска задруга _____ № _____

ЗАВИСНИК ПРЕЛЕДА И ОЦЕНЕ

На заште

данак је испитивачки одгајивачки одбор *преледом дана* обично грло и по постојаним укупна пришло та за _____ *класификација* за пријам у алгејски завод.

ОПИС ПРИЛОЖНОГ ГРЛА

Пол: _____ Име: _____ Боја: _____ *пружније* соја *маног*

Отомоле: _____ 15. _____ Одржавање као и воле: _____

Имао је _____ *толани*; *шосавица* *пул* *теже* *дан* _____ 15.

Особити знаци: _____

Особите особине: _____

Порекло Мајка: _____ Отца: _____

1. Баба _____ 1. Дедо _____

Особито особито родитеља и преледа: _____

Име и место извођења _____ од _____ 189 _____

Место _____ Дан _____ 189 _____

Зависник у заватну књигу под № _____	Одгајивачки одбор:
на листу _____	
_____ 189 _____	
Пословође _____	

¹⁾ *Leitrication für die Züchter - Anweisung des Allgäuer Züchtervereines* - швајцар. Издање Аугсбурга.

²⁾ Ако грло јако за прелед, онда се пријам онема рочи ставља на,

ТАБЕЛНА

НАЈБОЉИ ПРОГ ВЕЉЕЊА	
ЗА ПОСРЕДСТВОМ	ПОСРЕДСТВОМ ОСЛОБЉЕНИКА И

ВЕЉЕЊИМА ОСЛОБЉЕНИКА И

I. Главо:		
9. рогови	3	3
10. очи	1	1
11. уши	1	1
12. чело	2	2
13. нос	2	2
14. вушца	1	10
II. Врат:		
15. Дужина и дебелина	1	1
16. заравнао (вола.)	1	1
17. Висока глава и широк капо	1	3
III. Премаши:		
18. Шкарни и зубни град, коњи	6	5
19. Грабни	5	5
20. Чашчи	5	14
IV. Средина:		
21. Деља	5	4
22. Облика деља	5	4
23. Беоги, угрубо са- бине, зрбух	5	16
V. Нооиди:		
24. Силе и крстине (дужина шкарна)	3	4
25. Стрминаст задњи део, поклопци премо деља	4	3
26. Кожи	2	2
27. Мускулатура бу- тина и зариога	4	16
VI. Ноге:		
28. Дужина и глав	9	2
29. Поклопци задњи и поклопци	3	2
30. Поклопци	2	2
31. Чашчи, Крстине	1	1
32. Пашчи	2	2
33. Сила ногу у општо	4	14
VII. Кожа и длака:		
34. Кожа	3	3
35. Длака	2	5
VIII. Боја и раса	10	10
IX. Висе и одлог, жваки	—	14
X. Хармонија зорама	3	5
XI. Пораст (голова)	3	5
Свега	90	100

СТРАНА 3.

ВЕЉЕЊИМА ОСЛОБЉЕНИКА И

ближику главе, у толико се свакоме даје сећа или мања боалина. Тако на пример, да неки део тела по оној страни стоји мањим број 1; та се боалина даје тако дају тако овог грана које се означаје само она, као се означава одговори главе, ако ни у којем правцу нема никаквог излаза. Ако да она буде ниска ни у чему никаквог излаза, она се чини само до поклопаца наболе очима, мада даме се боалина 2. Као се на тај начин ширима класифицира оних особина тела, она се добија збир боалина, а то је процентилни однос особина достигнутих грана према глави. Овај поступак има ови добри стране:

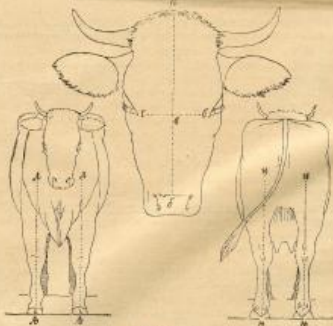
1. да се тако ипаче ови закључци ипаче, и по томе је некогудно израчунати неке главне добре или лоше особине;
2. ипача грана је много једнообразнија и правилнија, чак и када су грана просторно и по времену одвојени;
3. дачне објери и великоности означавају не могу ниско тако да узму маха као при обичном ценима;
4. добијају се докони, а којима се реткоме оцењивачког одбора може у свако доба објективности или контролности;
5. најчешће је могућност да се строго суи.

Само грана често расе, без изданих, најчешће телесних или характерних знања могу се из оцењивачког израчунати. Најбоље се долази до резултата, ако се поредице делови тела од више грана на једну таквострају, на се она прелазни по реду на одлазе. На тај се начин добија једно поредице а с тиме још и једнаквија очена.

Значај и особине припадних грана могу се смести у XI групи. Оне су: I Глава, II Врат, III Премаши, IV Средина, V Нооиди, VI Ноге, VII Кожа и длака, VIII Боја и раса, IX Висе и одлог, жваки, X Хармонија зорама и XI Пораст. Да би сви одговарачки одбори при оцењивачкој припадних грана познани са једних једини основни, означаје се најчешће све особине, које нема на извесна одређена једнообразна класификација, која се поглавита знају у виду при постављању припадних циља⁵⁾.

I Глава

Облик (фигура), велика и величина главе дају у ипаче мање по-
дацима тако при оцењивачкој погодности грана. Величина главе треба да стоји у извесној размери према осталим деловима тела. Дужина главе, то је дужина од највише тачке носне кости (а сл. 11.) на до ипаче бравице (б) према премој дини; она се одстоји из дужице чека и носа, а сећа између оних делова управо очна, где се она дужица укр-

Слика 11.

шта са хоризонталном линијом од једног до другог унутрашњег очног угла (г и д). Чови део и носни део (а и в и б) треба да буду приближно једнако дужице; ни у ком случају не треба да је носни део знатно већи од чевога, јер грана са дужице носом већоме очна и ипаче носе, и постоје се развија. Цела дужина главе не треба да пре-

⁵⁾ Члановима одговарачких одбора особито се препоручује да проуче дело: „Das schone Rind“ од проф. Dr. A. Krümer-a у Цирху, (Berlin, Paul Parey). Цена 1-80 м.

ама 30%, од дужиног трупа (В. Б. са. 12). Главна димензија треба да је, у односу према осталим димензијама тела, кратка, па овака и лака и вршана, а да је дуге бакоровајне упоштега.

Голова. Ма да помоћна рогова не даје никаквог значаја тиме, којак се лака држава при одређивању плодотворности, она је полак велика илакоја; она рого оштра поглава; често тако изгледа са одиш у изгледу на врату и докључу буду и ешиа и акиа. Поширина ланана не треба да је дужакоста и равана, него глатка, масна. Код бива да су уредно развијена, код јушња и крава да су округлија на ишиа и ишица. Код бивака трава се да су кратки, чврсти, а код јушња и крава да су дужи и мекши, и да се подједнака поклањају. После сваког годена праве се код крава на роговица година претоница; у старијак је тра и пречник доког дела рогова мина, узема код средине рогова велика деоба, но рог не треба у корпу да буде тавна, но што је у средини.

Оча треба да су кружни, да широко стопају, да су умерено подупрени, а не углави; поглава да је мина, прамикла, поверана и добројска, а не мина, постала и потугна. Грач са последњак обележјама будана су, а то није добро; код бивака нарочито морају очи да буду особито нишаве, смеае, док код јушња и крава морају свакаг гледати благо, тихо.

Уши. Довлашност главе зависи и од врсте и понашаја ушња. Уши треба да су таше, широке са ташак длакама и да се носе хорозовалитно. Таше и о кратак длакама уши, код којак се пома извој алава провала, маж су у опште више важење алава, а деоба, компакт уши са честом и грубом длаком на против ишиа грубу важању длава.

Чело. Површина чела треба да је тавана, да између линије самоотница и очак дуглак буде маса, платво удубљење. Обав, испуштено чело даје лава негудна обана, и значај већинам прост силно тела дава. — Чело треба да је дугачко и широко, на чега се даје акумулација мећа неговалитација, и да грач има шире мидице, а е тиме и асбро развијене органе да изастане. Диме треба да су што више и да лепо прилажу; масе а не грубе и издрате, што је такође знаа просте грава. Чуса и аки је дугачка треба глатко да прилепе, а да лепо прута и рапчунци. Код је лава па челу корписта и курава, може се издлажати да је ножа оштра и грава тега у оштре проста. Код бивака се ова важења диме блажење ужимае, али се овет у томе сушине не поштуа. Теменица између рогова треба да је тавна и да прелепа ривно, без удубљења, крат, тако да се тиме прави добар заглак. Удугачак задикак, еј, шурала, и наа није потпуно ажурира, знаа је слаба него међу прилашавима и слабе конституције грава оштре.

Нос. Линија носе да не буде изако дуга од чеше носе. Носни гробан да је равна; гробан, испушчен или угнут нос не само да није лава, мако је и једна знаа да грач није доволно производно, мако се важења дугачку краву упоштега. Дуг нос, дуг врат и дуге славе повлаше знаа су испарало образованог грач („Ueberbildung“). Нокаре треба да имају широки отвор.

Ширина. — Широна мидина, добра мидера*. Дома мидина не треба да буде равна, јер иначе грач тешко дохвата траву на мидина. Грач са кратком долом мидинам треба на привадо одстранити.

II Врат

Дужина и дебелина. Врат (са а до првог гртца ширине Б. са. 12) треба да је сразмерно дугачак (27—34% од дужиног трупа (В. Б. са. 12), али да не доминат. Дуг, али, кратак врат са угнутим поглавом маж је слабог строја, неприродног размаха; а длакаст, дебои врат са деобом ноком показује просту конституцију тела. Фено конституција грач имају па странима прату мако очина борј са ташак длакама, и једна до друге. Код мачковач је вршито врат у оштре тавла и дужи, а код мачковач вршитола кратак и збујерија. Све што овакава сингу и јачину на врату треба да је код бивака развијеније, но код крава. Уважење на гробу лавама, узела нагомилане маси, до знаестог се мидина допуста код бивака, али код крава не.

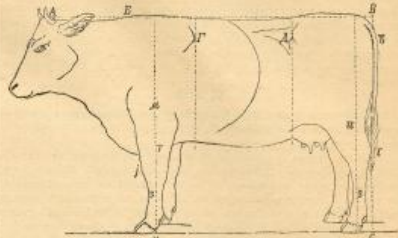
Доушњак (мрампа). Овај треба да је умерен и мекши, и да нека пуно копкав бора, само не вршних. Дебои, груб, јак подгушњак показује просту конституцију, а мекла је мина, нарочито код мачковач грач.

Воза алава и плева. Врат треба да се равнотерно вегаје и глатко. Према врату у плева такође треба да буде равнотеран; удубљења и угутају та се бити.

III Преднина

Шарина и дубина преднога мидина. У пољско није па штега важење (савадност) тела, — што су мере мећа то је боље. У дубини,

испуштеним и пространим грудима могу и органи који су у алма запорна бач смеље своје ваушине да врше, док у усној грудној дужи органи и макове ажурије су стопишине. За обриване меса и тегање мачковаче се да су органи груднога мидина боље развијени; за мачковаче се то не трава, али зато овет крава не треба да буде тешак и усних гртач, па да се као добра мидина одликује. Широна груднога мидина не треба да буде мећа од широке мидина, али бар не много мећа, а дубина од привне за 50—55% према мидина гробана.

Слика 12.

Грбач треба да буде јак, широк и пуно мидина. Грач са слабо развијеним, усним или мидина, између допаста конститутивним гробаном, показује слабот цело гребаче штега. Грбач треба да је прио мидина мидина од лева а равна са бедрима и кривина. Мидина мидина може да се мере штега 75 до 82% од дужиног трупа; ако се прилажује мидина мидина, боље је.

Штега стоје много боље, ако су дужи и ете носе. Стрмена мидина не само да је мидина мидина, него утица да код буде прост. Допаста треба са апташавном да прати праг утица, али да стоја у једном маж правом углу према хоризонталној линија. Диме, плевање треба да су што дужи и шире, да су пуно мидина и да су с гредина потпо добро својене. Простог ни плевање треба да је лево мидинам, а пукаа, а не угнут и убран. У том, последње, ситуација може се да је грач „вршних мидина“ и „држих мидина“ („Jalftenger или „Jugleer“).

IV Срединна

Срединна је средња партија тела, која лежи између предњак и од последње задње важење допаста (Г) и предњак на предној мидина мидина (А).

Деба треба да су што равнија, мако без угубана или уочајног важења, и да су што дужи и широна.

Облана ребара. Ребара још од мидина да се важајују у дуг, тако да облана грудинак пома бач важаестог облана. Провална облана ребара јесте поглава па широка лева.

Дебра (мачковачина), слабама и грбач. Шарину лева уземајују и околно развијања блага. Она да су кратка, али широна, и да се штега у једну помену ваушину. — Угађење ни слабама, тако важења „лава руга“ треба да је складна мидина и рина; ширину и дубину ругу није лако мидина, и знаа је мидина користа од гртач. — Грбач не да буде оштре ажурира. Грач са испуштеним грбачом краву право испуштења; на против треба мидина, да дома чега страна, тако важења мидина мидина* („Metagriff“) лева дубина, мидина. Ако је грбач на том маж мидина, овака се мидина да мидина „дубина грбач“ (индуци грбач), који обана важи за грач која су мидина и поја драво краву мидина. (Разуме се, да је потребно у овим поглаву унашти у обир стопност.)

V Позадина

Позадина лежи између вертикалне линије кривака (Д) до вршак на задњем челу седлава (В).

Кривак, шарина и димина кривина. Кривак не треба да су оштре ваушину него важе мидинам. Ширина и дужина вршито мидина да не прилаже мери; што је вршито дуга и шире, то је грава и склад задње дела гемаваја. Широна кривина код грач добрија кроја продукције се и у ширину вршитова, док се узма кривина мидина као рфаа отрој, нарочито код женских грач; тада је е странија

доо тела у ширше кавне мускулатури, па и пола та партија је слаба и губи ефикасност. Дужина и ширина српине треба да износи 33% од дужине трупа.

Старност добог дела, и положај прена линија леба. Стрпна задњег дела тела не треба да су одмах савијеносте. Крпина треба да стоји што ближе у првој линији са леђима; она не треба да буде ни ниска, нио се каже „преосторости“ („überhart“) са планине леба, нио да је ниска „стесана“ („angeschlagen“). Кина (курду) не треба да буде одмах напред, нио пак сувише ниско нио онто да је ниско се каже: „при ниско усавен“. Не њава ни над је напак добог, а треба да лево прилавно и телу. Репи треба праванно да се савиоа, да је таква и да се савирује њеном бућом. Бућине треба да су меснате и мускулатури да снажи писно, како се каже да су „тањавше“ („dünner werden“). Женски стипни да треба да је што ближе, и да је развој заворен.

VI Ноге

Лавитација и снаг. Пира (т) треба да је у срамери према долинци дуга, широна и да је месната. Пира (н) такође треба да је дуг и меснат, и да има коки повојоа.

Злоб колена и анелација. Пира (ј) треба да је широна, напред мало обода а на предалу у долинци да има коки претбог. Пешчана (г) треба да је добро развијена; са стране лавана да изгледа широна, не све боје заокружена. Боја на пешчани да је разнате, тако да изгледа прена и сува; ако је месната и округла, онак је слабе грађе.

Пешчине да су, у срамери према горњем деловима ногу, криво по широна. Код дуготних пешчани не мога бити издурани ход, а код младих граа онак је слабе развијеносте. Пешчине треба да су мршаве, суве и меснате, а не округле.

Чилици (кичичи) да су кратки и добои. Дугачки чилици су обично краши, и ноге се у ходу сугирују.

Панди. Код су праванног облика, површина ни је округла; стране не треба да су одмах ниско, нио онто са снам осетиво. Отвор између пана да није одмах широн, поутме не треба да су ниога развијеносте.

Стаг (пивојоа) ногу и ход. Првае ноге треба да имају тиназ стаг, да успрвана лава поучва до средње изваности, нио успрвана поучва до средње излучног главог, припаљави пољени главог лавног стага и главо пешчине, да тим пешчине и изван стага, нио да су спале између напак на ниску. Са стране главог, треба успрвана линија, поучва до средње главог лавине да пролази кроз средњу пољени па да има на ниску нок повојоа (д. 11, Та. 12). Да пешчине колтуру при пешчаном чвора (г) па да имају грубо пешчине нио готово паралелно, и онак да ниско се савирујуа на ниску допре на ниску. — Ход треба да је лава, гелан, и вршан. Праванно и првае ноге, главог ах а предла или од стране, треба да се у ходу тачно поправују.

VII Кожа и длака

Боја треба да је пре свега мелана или се ошва, а на ребрима ошва. Код крава се управо и захтева да је кожа глатка, док је код бикова то знаи неке конституције, не и мали се разло. — Длака треба да је глатка (овна), мела, сјајна и да добро на телу прилепа, да је глатка, Пешчана длака знаи је прсто конституције, као и то да се глатко рђано крши и сугиру. Код граа, која морају храну на ниску и не рђавом времену трпати, нога је ниога труба, длака мала чина; а то њава нарочито у облар узети као се ошвају граа који су догата са снам.

VIII Боја и слава

Граа треба да су јавнобоја, и да имају боју између отворено снам и углатно мрве. Боја ниа са снам праа, као и мртва ни прена боја, да тим граа а бољешта, шарма, нискуљена се од прена, у припаљави колете. Боја припаљави бикова треба да је јавно акворна. Као ошва нице боје ошва: црни врхови рогина, бела прстена око прве нучике, отворенија (бела) прута на леђима код бикова; углатни јавноа, углатна бува, глатке ноге у длаки. Одгуљивања од овога припаља даје се слабаја ошва, ако се поводом тим граа са снам и не одбују. — Раса се знаа по саваности (хармонији) појединих делова тела и по степени бојених ницова. Оне боје које лети и ниси, па алаи и у стаја, осталу непроменене треба припаљави оставиати.

IX Висо и млочни знаци

Висо треба да је широна и чврстогра. Сне да су довољно развијеносте. Шо је шире ниско, то су леће млочне знаке. Длаке на

тисењу да су ниско, плавае, а не круте, чеканили. Кожа треба да се лабара у таше, ниско боре. Неправаног је облика ниско са кратким снама, прстоим кожом и грубим длакама.

Млочни знаци. Као добар млочни знак сматра се добро обележено „млочно огледало“, и кад се оно прута високо у бућине. Раши прсте млочно огледало понају ниског главог. Типо високо „млочно ниско“ код добро су мрзоре добоа, млавог а пратили ниског, и код лава извоног у трубу ниско се ошваги „млочна јана“. Велика „млочна јана“ уви је става зна добре млочности. Млочно знае најчине лабурку у време побавирајуг гучна мела, и што се авитација периода прстоим ниско прају и оне су таче. Као млочни знаци узимају се јои: растојање између ребра, дуга и дубока углубљања на странима високо највињих (три или четврт) рених прставаца, тачаи рен, која је такође знак снам поштана граја.

X Хармонија (саваност) форма

Највињенија партија тела треба да стоје у правим размерима. Преднаја треба да је по могућности јаване ниско са пољеницама; повољана длака да није најлонча предлава („übermäßig“). Дужина ногу треба да износи 44—50%, а дужина главе и крака највише 33% од дужине трупа, поја се мора од врног вршане грудног кона (д. 8) па до чвора саване (В). Дужина ногу мора се од аваног или колениг ниско на ниску.

XI Пераг (висина)

Као порасно ниско се граа онак као је у срамери према његовом добу („старости“) добро развијена и тешко. Ако је ниско ниску требало би припаљави граа једном у годни изврати на снам. По резултат мерења уписује се у припаљави ниског тит онак, као ил овара које орган друштво, или ниско.

Додак

Међа између вршанија и ниско: која променује се са 123 са ниско на мотан.

Као што се у писалу на писану развијају два своја, тако и у писалу на боју имају два своја, а на ниско: мрви и снам своја. У мрви је своја основна боја мршва, пешчана у првој линији, отворено мрва и мрва мрва у другој линији, а углатно мрва у трећој линији. Код снам је боје обртно, углатна боја долази на прво ниско; длаки углатно тина (назива јавноа мршва) у првој линији, отворено снам у трећој и тако високо „средња боја“ у другој линији.

Високи и краше са белом, преном или црном лавом треба да отворенија припаља; што тако не све се пренаста слога са бикарним носом, белом мршва и ниски да изгледа мрва труба и по бољешта, са белни или мршвасти рогина са рогинама, са белни партијама у бува и са белни пелама на писанија.

По ниски ниси своја с годинама добог редовно и отворенија боју, да шта ниско у белу (имаму „Fingst“ Schimmel), то онак старије краве од 8—10 година не треба одлучивати припаља, докве год буду тешко году углатно боје. Дале не треба увести да припаља ни ова граа, код врхог ниско ниско ниско, које не се ниско ниско, и које нискују снаму у порека.

Бикове треба вада отвореје црнети, но жоава граа. Них треба одбити тим ниску само једну већу ниску ниску боје на брици, нио ако имају тако ниску „губаву“ („Ferkel“ — „Schimmel“) ниску). Бикова с правном или предластом чином на глатки, и раснати савијени мрва као мрва, добог и округли, и раснати савијени мрва, с белни нискима широна на трубу, од ошва са жућкав и асабени белни длакама у бува, не смеју се припаља у припаљави ниског. Нарда и углатно мрва белна, нио комају отворенија пруту на леђима, нискуљена су на припаља.

(Наставнак се)

*) Она је бољата нарочито хармонични знак мршвасти своја. — Писак.

НАБАВКА ПРИПЛОДНИХ ГОВЕДА

У АГАЈУ, ФОРАЛБЕРШКОЈ, ТИРОЛСКОЈ, КОГУШКОЈ И ШТАЛЕРСКОЈ

од
Паје Т. Тодоровића

(НАСТАВАК)

Као веће или мање лепоте стоје се у опште, а нарочито код бикова, оне: мале или веће месо или блатина; блатина од бријана, као и „субина“ на вусу; за тим блатина бријана или са свим угнати, као и јака прстап она веће шире са свим блатом (код крава лице ве споро огнати често је овај прстап поменан и са тамнијом алијаном), пругасте уши, уклати или мекларна ромена, исто тако и ако су сви лебави или имају рлаво сукретање, за тим блате на и усамљене ланце у бува. — Отворенија чланик само нио вусу сваким блате, не треба под врхих говица увнати као млаву лепоте.

Да ли ће се крава или само говица гурати алијанце од бикова, који стоје за распоредом. Отавненије одбира разиће на токе, да се једном алијанца боја не мени, и да су бикова издржани свагда од једног истог соја одвајано боје.

Обобити издачу објављених одбора. Осим опшениња граа из упису у поредоничну књигу, одговориште је одбору одлучно да води избор на свама законима у дотичној издржи и да има управља. Нарочито нио сплав и најважније: издавати потребне наређе за прилозно мерење прилодних граа, брижити се да се сваким биву одреди прави број пољских метара граа, т. ј. да се образу прилозно мерење. При томе издаа табелице. Да се све каже, неће би још на прилодним грамама било, отадице.

Дале одбор треба да побудује одговориште за уписно одговарање табели, да се нио не крава изабом (изузимајући) храмом на јаким, нарочито пре године и у почетку свеовости, и да се бриже о том, да табела доброна поредак на изаду у упису мекарна, него да се, ако је табела могућа, одговарају у другу изаду.

Завлаж је, издачу, одбор, да контролише, да се тачно одржавају прописи издачи на основу Правилна издржи: да се држи ред у погледу на издавањима објав и вођења књига од стране издржи и чвора бикова; као и да отадицају све могуће поштење и споре, по потреби и да о томе издају управу издржијош*..

По правилна својим друштвом приређује често локалне смотре регистрованих прилодних граа, и на овима се издају награде (премије). Осим тога и саме издржи на основу својих Правилна, држе сваке године редовне смотре својих прилодних граа. Прве се зову **друштвене смотре** или изложбе, а друге **заједничке смотре**. Циљ је првих смотри, куда, разуме се, долазе уписана граа свих издржи: да се најважнијим најбољих и нај-производнијих регистрованих прилодних граа потврдиломе циљ друштвени, и једно да се изазову и други да ступе у пољу друшта. Смотре се ове држе свагда у прозеће. Награде се о погледом на пољ, доби и производност граа две изложбе:

А. Награде за поједина граа

- I група: бикова, подобни за скоп, преко 24 месеца;
- II „ „ „ „ „ од 15—24 „
- III „ „ „ „ „ краве преко 48 месеца
- IV „ „ „ „ „ краве до 48 месеца
- V „ „ „ „ „ јунице преко 24 месеца
- VI „ „ „ „ „ телад, забележена у прилодне књиге, од 12 до 24 месеца
- VII „ „ „ „ „ јунак, забележена у прилодне књиге, од 9—15 месеца

Б. Награде за фамилије

- VIII група: бикова са најмање 3 непосредна потомка;
- IX „ „ „ „ „ краве
- X „ „ „ „ „ бикова и крава са најмање 2 заједничка потомка;

Б. Награде за производност

- XI група: бикова с погледом на порекло и успех у прилоду;
- XII „ „ „ „ „ крава с погледом на порекло и успех у прилоду;
- XIII „ „ „ „ „ крава у погледу на млечност.

Осим ових награда могу се за нарочите циљеве одредити и специјалне награде.

За сваку групу постоје: **мајорке** у пољскама I, II и III класе и **малачке награде**. Одличнија граа могу добити и једне и друге, као што су на прилику она, чије смо слике напред ур-стали. —

Вредно је упознати се са „**Прилодником за оцењивачки суд**“ који важи за ове смотре. Да ју да овде извести у целину, јер налази да има много добрих страна у себи.

Правилник за оцењивачки суд на смотрама граа уписаних у поредоничну књигу

Да би се оцењивачки вршило на што могуће једнак начин, препоручује се да се о обавион у обите одребе о смотрама граа уписаних у поредоничну књигу (бр. 14—19) поступи на овим правилима:

1) Чланови оцењивачког суда требако би у дозволној одлуци о наградама да се класе свега, што би могло на и најмање да изагла за приростао. Да би то могуће било, члановима суда потребно се на сваконима појединих граа (група) покла, потребно за оцењивачке појединих граа без ивица алијанца. — Чланове треба нарочито упознати, да никад не питају за име алијанца граа, или издавача.

2) Начин, по коме се има извршити оцењивачке појединих граа, или ће чланови суда у општем одребама о овим смотрама; по препоруци ни се да одрже изагла за прописе „Упутства за издавањичке одборе“ одговоре изагла појединих алијанца табла и у „одлашту“, и покла је год могуће, да се у изложбу овине свама издавањичке алијанца (изузимајући). У сваконима случајевима суд решица, да се у присуству инспектора друштвеног предузме мерење.

3. За ивине група одребаће се нарочити опшени издачу, свакоме по 2 члана. Свици отадице болаве своје преференци (Објави) који има дугогодишња државна долаза свога отадице. На једни члени суда само суделовати у испитивању свима граа; исто тако, ако је члан неке одговориште издржи, не ће смети да учествује у оцењивању граа које припада неговој издржи. У овим случајевима на негово место долази заменик.

4) При оцењивању граа оцењивачки ће суд једно и само у уобич узматати прилодну вредност. Сва лебева, уговена, граа треба са свим изаглажити на тамнијима за награде.

5) Сваком предлажнику одлуче отадице дабо се у повољ једнак резултат са дозвољо изаду, који ће приводити исто као и као издржи преференцие најважнијима.

6) При ивине оцењивачког суда, да граа предлаже на месту, где стоје. При том издаа сва граа о мјазима који су испод свине вредности изадржи, и из дотичнога свина изврбати. И тиме изврбени свина предлаже се прилажнику отадице, који наређује, да се издржи граа изаду у друг. Ако ових у једном козу има једна предлаже се може извршити у другу, у ком случају се сва граа тога кола изаду на среду.

7) Извазе се најпре само граа једног кола. При том се најпре ова граа без вредности изадржи, и на своје место покла. После тога се свак заостапна граа по **најповољјој доброту** (кавалитету) изадржи и у прсту покламе. Ако онопа издачу издачу граа изадржи сумуј коме од тих припада првенство, за дозволно одлаче ће се узети у обир покла из поредоничне књиге, који ће бити у сваконима кола; из другог кола одлачује мерење, који врши инспектор друштвени. Резултате, добијене на овај начин, изаглавање оцењивачки суд и свинак кола.

8) Чам се граа немог кола по најповољјој прилодној вредности у ред ставе, покламе одребавање мајорка (премијери); и то најпре се репава о издачу покла, на онда о издачу најважнијих мајорка.

После се поглаште издачу само овим грама који су са својих првих особина немогуће долазе за даљи расплод.

После I реда могу се дати само повољно одличним грама којима изадржи друге или нека осим колама неких класа или не

поне. Ако ни једно грао не би било тако савршено, онда се ни не надавати пољској Г реал.

Резултати одређивања новега уписаће се у рубрику 3. списака земљина D I, или D II, или D III. По томе ће се одмах и списак редитеља попуњити, који ће за то спремати „наградне листице“ на којима су упуштени редови бројеви превезати на чело сваког грау, који награду добија. Редитеља у овом послу контролираће додешни судски одбор, нарочито пак биће дужан да упореди бројеве додешних листица књиге са регистром са списком, на које се није разлика да одмах достави изложбеној комисији.

Кад је све готово, онда се одличнија граа прелазу инспектору на даљи поступак: ради уградње (фотографира) наградног листа на десном рају; мерена и фотографирања.

9) Пошто се реши о пољскога, одмах следећу решаваше о издавању пољских награда. При том треба обратити пажњу, да се дрво пољских награда плаћу само граница, који су добила пољску Г реал. Осим тога треба се држати и распореда по тачки 7. Више од 2 пољске награде не може једна исти излагачу једном колу добити. Гада тога при десетитине одлука о пољским наградама призива председника и једног члана изложбене комисије.

Одређене пољске награде изписиваће се такође у рубрику 3 списака.

10) Чим се пољске и нов. награде одале, председнику одсека изградње дама наградне спискове, на пошто сваки списак попуњити сва 3 члана одсека, израдеће их што при изложбеној комисији, која ће доставити имена оних којима награде прилажу, и извршити да се пољске спреме.

У наградном списку граа ће се заводити по овом месту режу, као што је т. 7 прописано — по вањској прилошкој предности — тако да текући број (рубрику 1) означава и редну кумеру. У рубрику 2 изписиваће се бројеви места награђених граа у логичном пољу, и у рубрику 3 изписиваће се одређене пољске и пољске награде. У рубрику 4 означаваће се контролни број поређених књига, а остале рубрике остају неизпуњене. У рубрици 10 „примедбе“, могу чланови суда по каже вањској квалитети пречитога осека, поје су утицаје при осеци пољских граа, као: поредко, гољине, употребе пољности, број бенезина, резултат мерена итд.

11) Чим се награде начне једном пољу издавају и изврше се изговарање, редитеља ће извршити да се стога из круга одале. Испитива се стога врћа на своје место и одмах се пренеше, да се у кругу достави граа другог кола.

12) Заменица треба да су свагда готови да убу у отсеку суда, и да члановима буду у помоћ у раду; али они се ипак уздржати од оценовања и решења. За то се они овлашћују тек онда, ако се по т. 2 бр. 3 помену као извршни чланови суда. Кад који члан изстани из отсека мораће одмах да се узложи из круга.

Сви чланови оценовањског суда треба да буду при разлагању награда.

Циљ је извршних смотре: да се спа „регистрарица“ и „набележник“ граа једни из друге по вањској прилошкој пољности, односно прилошкој вредности, сваке године прегледају и да се сва граа која су изабрана за неподобна бришу на прилошких књига; да се изврши редован преглед а осека граа која се прилаже за упис; да друштвени инспектор може да контролише квалитетовство да ли и у колико се ради по правилима и унутштвима, као и да му се да прилажа, да може рад одгајивачких одбора контролирати, па нао ваје за потребно, да тржиши испуњају; да се чланови одгајивачких задруга испрестано постојуту ни брицавајуће гајене своје стоке и, најзад, да се могу оценити мољбе за потпору које подноси поједине задруге.

По одлуци „Алгасјског Друштва за пољене поређених списака књига“ (15 новембра 1893) изградити смотре држе се сваког у јесен. На свакој је дузина присуствувати друштвени инспектор или место њега један заступник, кога друштво одређа. Инспектор, односно његов заступник, са 3 члана управе или одгајивачке задруге која смотру приређује састављају комисију за руковање пољским смотре. Само преглед и осека додешних граа спада у дужност одгајивачком одбору логичне задруге.

Опште одребе о друштвеним смотрама или изложбама и изградити смотрама изнесене су у парничној књижице, која носи наситице „Опште одребе за смотре пољског друштва за вољене поређених списака“.

Доде сам желео да упознам читаоце са укупним уређењем овога тако поређеног и од великог утицаја друштва у Алгају, као и са главнијим моментима његовог одуста врло систематског рада на усавршавању гајена голеда у Алгају. На реду нам је сад, да посматрамо ови друштру страну приредног рада у Алгају, — прераду млека, која је такође врло смешљиво организованана, и која нам својим уређењима може понудити пуно материјала за тајан рад и код нас.

У том правцу делују две врсте удружења, — и то: „Млекарско друштво у Алгају“ („Milchwerkstofflicher Verein im Altgau“) и „Здружење за бачвање“ („Sämerei-Genossenschaft“). Млекарско друштво је установљено 1887 године, а изграја за бачвања у Сапкошкој угоспонашени је 1891 год. Циљ и уређење једне и друге установе издељемо одде у главним тачкама. —

„Млекарско друштво“ је заједница пољопривредника и млекарја, власника бачва и извршница сара у баварском Алгају и у опште свих пријатеља млекарства, с циљем да ради на усавршавању интереса пољске привреде и спешити прераду млека, како би се постигла боља и јединија продукција млека и сира а тиме повеља и правно млекарске привреде. Средства за постизање овога циља јесу:

а) поуча на изборима о свима пољопривредним и млекарско-привредним односима, нарочито о упућеном хранљењу, производњи здравог млека, о руковању и преради млека, о рационалном гајењу и неговању стоје;

б) изабана млекарских, млекарско-техничких и сточарских часописа, књижица и дела, ради извођења резерата из ових и уређења једне друштвене књижице;

в) подстицање и давање упућевања о подизању и уређењу добрих бачва (стајара);

г) подизање млекарске станице за испитивање и оценовање млека, приређивање млекарских курсева и за специјална испитивања пољскога који спадају у круг рада бачва;

д) подизање завода за прераду млека ради поуче у прављењу округлог и четвртастог сара;

е) установљење стајских, бачвских и алињских инспекција за редовно надзирање рада и подстицање у поправама;

ж) приређивање курсева посредством путних учитеља за општу млекарско-привредну народну поучу;

з) издавање часописа, као средства за објављивање вањских ствари друштвених и за подстрек у изградитијем издавању;

а) потпомагање гајена стоје и завођење једне алгајске поређених списака;

и) старане да се подигну уређења за правилну стајско гадитиство.

Чланова друштвених има редовних и вањских; самостална лица, домаћина, могу бити чланови прве врсте; а вањска лица, као: списови пољопривредника, службеници у бачвама и код изабраних сара, могу се признати само као вањска чланови. —

У састав друштвених органа долазе: главни одбор, специјални одбори и сепцијални одбори. Главни одбор састоји се из једног I и једног II друштвеног председника, секретара и најмање 10 редовних чланова. Специјални одбори су помоћни одбори главног одбора, ради савршенејег припрема задатка његовог, и деле се на ова стручна одељена: I за извођење, II за стајско извођење и III за млекарство; за тиа на — наставно комисију за наставу и управу централног завода за прераду млека и станице за млекарска испитивања. Ове одборе, као и ваљене председнике сара главни одбор на 3 године.

Гад год се ваје бар 10 чланова друштвених, из реда пољопривредника, може се образовати секција млекарског друштва. Секцијама је специјална задатка, да преко председника примају све наредбе и упућевања од друштва у циљу потпомагања задатка друштвених; да ове својштвину члановима секције и старује се да се они тиме користе; да испитују локалне потребе и т. д., па да их достаљивају издељеним специјалним одборима, и, на посетку, да раде на томе, да се за циљене друштвене придојбу и други, осим чланова.

За извршење задатка, које је друштво себи поставило, прибављају се пољачна средства узложима чланова; а осим тога

*) „Allgemeine Bestimmungen für die Viehschau der Altgau-Herdbuch-Gesellschaft“. Memingen 1894. Дочеја се бачвама од Друштва.

главном је одбору дугогодишњим старати се, да се за нарочита предузећа и уређења наду и други извори, као: добровољни придоноси од чланова и потпоре од других корпорација, па и од државе. Годишњи доноси чланова подељени су на 4 класе: а) забраница сира и они полуприправници који сами бичајују плаћају годишње 3 марке на сваку бичању, с тим, да се бичање св 2 наана рачунају као две; б) редовни чланови, који не раде у бичањима, плаћају годишње 2 марке; в) чланови сенија плаћају годишње 1½ марке, и г, напредни чланови плаћају годишње 1 марку.

Седиште је овога друштва у Кемптену.

Међу установама, које је друштво подигло и одржава, заслужују нарочиту пажњу: **централи завод за израду млека, и припремне поучних курсева посредством путних учитеља.** Обе ове школе имају стручну школу, и то завод — за стручно образовање сирара и бичањског особља; а — курсеве, за школу народа у равномном гајењу стоне и преради млена. Ја су из програма ових двају интереситних установа навести овде главније одређе.

Централни завод за израду млека по програму, прописаном 1874 год., утешаолен је у школу; да се мали полуприправници и они који се желе дали сираарском послу могу спрети за стварање сирара и сираарско особље. У школу се израђује **оригинал сир (Hauksäse), четвртаст сир (Bastelsäse) и састо млеко.** Ученици, који желе ступити у ову школу, дузни су најпре да изуче један нарочити курс, а пре сирењања школе ову школу понављају кениг. Училиа у школу траје 3 месеца, а за други весту — 2 месеца. У овом курсу израда се:

- а) настава о основним млека, ризиовању млена и оцењивању;
- б) унут за равне начине поштитања млена, и практично искушење у томе;
- в) настава о најважнијим пословима у стаји, о ризиовању и поговалу стоне, из науке о хранењу, одгајавању и о нуни;
- г) настава о потребним уређењима равномалних стаја и бичаја;
- д) настава о напивошћу;
- е) увод у равномалку израду млена, са практичним вежбама у овим пословима прераде млека и млиновашће;
- ж) теоријска и практична настава у раду са пестривом, анбрикацијом млена и сира.

По сирењу овога курса ученици се практично употребавају на раду у истом заводу, али на другим малим бичањима које друштво поседује, а под руковођењем стручних мајстара, сирара. На раду овога ученика дужни су ученици овима и без ичаје помоћи каранти и носећи број пробних сирева, које „вистава комисија“ оцењује, и то се свако узиме у обзир при давању оцене (квалитетације) ученицима. Свака ученика који добре положи теоријску и практична испит добља саводбу; и такви ученици онак могу да служе као сираарски помоћници (мајери). А оно они ученици рале 2 године у Агду, као при помоћници или самостални сирари, и долажу подишћу погоднобу у еабрикацији сира, вистава комисија издаје му мајсторско право.

Назор и управу над овим заводом и осталим малим поучним бичањима има једна наставна комисија, која се састоји из старошине млекарске општине станице и 3 изабрана члана, једног полуприправника, једног сирара за четвртаст сир и једног за округаст сир. Овим тога је инспектор централног завода резерујући и извршни оргини ове комисије; њена бира и наставна управа друштва.

Погође за првије ученици у „кварталној школи“ оне су: 1) да су здрави, добро телесне развијени и да имају а) за прављење четвртастог сира 16 година, а за прављење округастог сира 20 година; 2) да имају довољно интелектуално образовање; 3) уверене о владњу; 4) докњи о допунском раду, и да је се ученици најмање годину дана вежбао у сталним помолница и у поговалу стоне; 5) на случај малолетства — допуст од оца или старатеља. Овим тога сваки ученици има да издржи пробу за 4 недеље, на ако за то време не буде знала б о сира. На курс примају се највише до 6 ученика. Курсови и то најпре два за округаст сир, на ода два за четвртаст, почну и то: први почетком октобра и јануара, а други почетком априла и јуна. Само у месецима: август и септембар могу се примаати и практицима за рад под руковођењем стручних сирара.

Ученици стаљују и хране се у школу; урешени су месечно 20 марина, и млада се у најпре: доније ученици добијају напиво. Ови

ученици који раде у малим бичањима друштвеним плаћају месечно хонорар учитељима сирара на израду млинована. — Училиа из других места у Валеновој плаћају школарину. Практицима се сами браву за храну и стаји, али плаћају за учене месечно танку. Сиромашни ученици могу добити стипендија.

На школу се приређује приправни курсеве од 8—14 дана, за чланове друштвени — воцугт у бичањима.

Програм курсева путних учитеља садржи, у пратно, ове предмете. —

Два је ових курсева, да се с оврбанима поузима у успосниј школији шари путници, и да се они пореди с властитим пословама, али да се приправници покретни на покрцају и ушарјевања свога рада. Предмети попу у најважнијим курсевима оне су:

- 1) Гајење млека и о љубрењу;
- II) Храњење, мезовање и одгајавање стоне;
- III) Млиноваштво, у нем са практичким вежбама у шестинављу и оцена млена.

Свако припремање је у земи о равномалној (дискусијској) школи би се у међубојој иштити младања равномалних различити знаори, и на тај начин нарављама пут утор (1 и 2).

Курсеве траје 5 до 10 дана. Сваког се дана 2—3 сати сонири, а остало време употребљује се на вежбање (3).

Гле год се прираде 10 савушаних који се обично да не израчунава се часно пословема, држе се овим поучна курсеве. Ако се јави више од 10 савушаних, онда се један јон један, нарављамо пут (1 и 4). —

Курсеве држе бесплатно службеници (ејунцијарни друштвени, и они су само за чланове друштвени. Но не заборавају се и шестинавља; свако они имају платити друштвеније благодина 5 марака, као и да најмање једни део трошкова у вежбама, који не могу изнети више од 1 марке (1 5).

Наставни је план курсева овакав:

За курс I (гајење млека и о љубрењу)

- 1. Важност гајења млека. — Малишанствени приноси. Упоредна израчунавања. Потреба антивиталног гајења.
- 2. Ишто из науке о млеку и млиновашће. Састојци и особности сираг зема; распалење зема. Атмосферени тлози. Вага млекарна. Врсте зема за различити била.
- 3. Млиновашће била. — Горен, слабо, мина, цвет.
- 4. Важности млека била. — Как се млеко, мила вредност и настале важности особина.
- 5. Важности млеко на млиновашће. — Гле се млади и употребљавање. Утпај млекарна.
- 6. Састав билака и млеког зема. — Влад. Органски и неорганијски састојци. Пепео.
- 7. Држење била. Подземни и надземни делови била. Заноси прилика храна.
- 8. Одржавање и пошривање погоднобу времена у земљи. — Истравна земља. Цва љубрења. Природна и шестинавља врсте љубрења.
- 9. Равнонегностри. — Након цва и вредност.
- 10. Старење љубрења. — Неволи састојци и вредност на годешњих, сивњаних и ливњаних стаја. Поступање, чување и употреба.
- 11. Особа (шестинавља). — Вредност, ризиовање, чување и употреба млена.
- 12. Течно љубрење. Справљање витор.
- 13. Осладе врсте природног љубрења. — Прилично љубрење, пепео, пошност, гни, врец, амор, млекога вредност у употреба.
- 14. У овине о шестинављим врстама љубрења.
- 15. Кипована шестинавља љубрења. — Одривање вредности и шестинављим садржине млекарне.
- 16. Пошобо о шестинављим врстама љубрења. — Азотна, фосфорна, калијана и сложенга љубрења.
- 17. Употреба шестинављим врста љубрења. — Одривање потребних количина. Растурине. Спрема и млинање за од.
- 18. Ризиовање и меза млекарна и млиновашће. — Одолнавање и навољивање. Држење. Време за љубрење. Млекарна. Неиздржива и придрата гајења млека.
- 19. Гособоја и чување млека. — Суво сиво; млеко сиво. Упоредно сиво. Пресовамо сиво.

Наставни план за курс II (хранење, неговање и одгајивање стоке)

A. Састојци животињског тела и његове функције (радње):

- 1) **Повела:** Састав тела. — Састојци (материја), Облици (оорно).
- 2) **Органи тела и њихове функције.** — Органи за варење: једнак, желудак и црева. Први систем: срце, артерије и вене; крвоток. Органи за дисање: плућа, вола.

B. Хранјење животиња:

1. **Хранљиви састојци шибле.** — Однос између хранљива блага и хранљива животиња. Азотин, белозитин и минерални хранљиви састојци.
- 2) **Сразмера хранљивих састојка.** —
- 3) **Израчунивање вредности шибле.** —
- 4) **Потреба хранљивих састојка за марице.** — Удрина и провизина (продукциона) храна, израчунавање по граду и по животињској врсти. —
- 5) **Потреба хране, менаџе и норме хранења.** —
- 6) **Потребан у хранењу.** — Правилност и чистота у хранењу.
- 7) **Хранљиви састојци:** Синова храна, врсте сова и сламе; зрнасти пасадни; корнети пасадни и кровер; отпадни техничких радња; пања вола.
- 8) **Приправљене и подмањене хране.** — Упитивање (розњек, јарменек, гнетњек); унашавање (марицама, кунама, паремек, несасењек).

B. Одгајивање млечне стоке:

- 1) У опште о размаи говеда. — Агајина, монтанска, граубиндерска и швајцарска говеда.
- 2) **Маточе јајна.** — Галење у циелој прси, укривање, галење у доњемстојној груд⁴. Циљна заштита. Избор прикладног материјала по врсти као пронајдљиве погодности; белозитин (једнак) стоке, порокљивости млека.
- 3) **Риновање и подмањене сточних граи.** — Хранјење, Покрепање.
- 4) **Лавост и подмањене.** — Урочи и последице.
- 5) **Поступање и менаџе краје прво и после телења.** —
- 6) **Поступање и менаџе телења по поробају.**
- 7) **Неправилно стање код краје прси, за време и после телења.** — Обрнутост, временска измова (грудно⁴), обрнутост засељене, извор материје, неизмак покрете, простот материце.
- 8) **Неправилно стање покла.** — Неправилна поклаја.
- 9) **Болести као последице поробаја.** — Мачна грозница, бела ступ и материце, запалења нивома.
- 10) **Болести телеца.** — Знањење пушка.
- 11) **Хранење и неговање телеца до погодних развоја.**

G. Невољне млечне стоке:

- 1) **Поступање и генање стоке.** — У стаји и на пашу.
- 2) **Потребеје стаја.** Величина, осветло, ваздух, температура, Остак уређаја.
- 3) **Бележњак млека и испитивање.** — Пробис муно. Одредивање мениш делова у млеку.
- 4) **Менаџе у сточном стану (инвентар).**
- 5) **Млеко.** — Постајање и састав млека. Нико. Муша.
- 6) **Промене млека.** — У време муше и млативање периоде; улога волне делатности и менаџе хране; комошту.

Наставни план курса III (млечарство)

- 1) **Срштина, састојци и особине добрих млека.**
- 2) **Промене у квалитету млека, изазване а) утицајима у самој животињи: расом, индивидуалом, добом развоја, порастом, добом родне, употребом у раду, неговањем, пољим издром, стеновању, телењем, кастрирањем, болешћу, анимијом, хранењем, добром и рђавом храном, менаџем хране, шкљом; б) спољним утицајима: мужом, рудовањем, чевоњем, клађењем, пресоном, чувањем, мрвањем, утицањем, кувањем млека, унашењем и гурањем млека, и чине се ово отпаљива; в) менаџем: сипањем воде, сипањем повоље, сипањем воде и обирањем, остављам пањина кверана.**
- 3) **Испитивање млека и оцењивање:** а) испитивање млека с послобам на марене; б) сирване за испитивање и менаџе употреба за

повољавне кверане млека: Макомер, термостат, сиротометр (кременитар); и контролне млека у прени; г) испитивање млечних мена: саставни и урочи млечних мена, опис, распознавање и одгајивање најважнијих млечних мена, испитивање ових мена кунама, несасењек (време) и подмањене.

- 4) **Оснона правила за добијање добрих млека и риновање.**
- 5) **Уште и добојној преради млека и у млакоме.** — Инавање, врсти чистица паљивања, издроме, обрво млеко, млеке у паљивање. Мучење млека из рањом млекарима; славо млеко, млаво млеко, гомоно млеко, млеке млека, млавањина. Врштине млека, Урочице и сирване. — Правила за добијање добрих млека и поступање с овим, Сирване, домаји сир, суврштине, ромлау, менаџера, млаши сир (Krautkäse), Сирштине, сирштине, повоља сир (Sperg).
- 6) **Употреба млечних отпаљива (угрених продуката).**
- 7) **Вредност и потреба рационалног уређења прераде млека:** корист за поједина и за штење истерево.

Зарад упознавања с новим резултатима научних испитивања и технике, у којима ове новине могу имати вредност за правцу, млечарско друштво у Алтају младије а стручан часопис; а овим тога штампати и мање расирале као популарне списе. По, на све то оно мању вредност поклаје, сматрајући поучу живом рени са дискувањима као много претпашу и неоходношћу, а то се и виде напред наредених програма.

На крају имам за додам, да је друштво намерно поједи и специјалу „имати за стајено гласноста“. Управа друштвање већ се у велико занима издром пројекта за ову школу, и на ову правцу она ће се отворити још ове године, и то спавојачу у Сонтхоену.

Под утицајем истога друштва у Алтају су основане већ на неколико места задруге за подмање бачије, које носе име „задрге за бачијање“. Такав је једна задруга и у Сонтхоену, која такође заслужује пуну пажњу.

Имено је уређење на са свим другој основици; она је удружење често за добит, јер је основана у циљу: да прерађује млеко добиљено од задругара на савршености начина, да га што боље искористује, и да на тај начин осигура задругарима од тог производа што леуо добит. — Ја у једне навести један извод из статута задругиног; на ју после покушања да у вратно опшине и пашу посету у задругиној бачији, која је у Сонтхоену.

Задруга је установљена 1891 године. Статут ње састављен је по обрасцу природних удружења, чије је први основала Рајзарен у Немачкој, а савршан је и закону од 1 маја 1889 год. за немачку царевину. Према томе удружење је ово ише мање трговачког карактера, и по овом закону прерађује се надлежном трговачком суду, како би ушао у сва права, која тај закон гарантује задругарима према задруги, а и овој према члановима задруге, у погледу на обавезе које она прима у вострат задругара. У последњем случају она врши тако звању „несоглаштену солидарну обавезу“, тј. за обавезе задругине даје се гаранција по само у измањени задруге, него и са измањем свих задругара. И с таквом обавезом теи удружење је узајамно штетљиво интереса и као производни камен на гради Свјетовној од нешто од нешто издроме добит. Таква основица само и одговорна пољу „задрге“, — тако се код нас рачуна. — материјала према савременим односима припадне својине; а с друге стране, она је једино таква одржавана нао солидарност послова управе, тако и сигурну добит.

Најважније тачке статута задруге на бачијање оне су:

Циљ је задруге: подмање, уређење и управљање једне бачије (стопре) ради издроме прераде млека које задруге могу допостиги и преобратиће невољу у лебе плодности. Млаком задруга — задруги — могу бити сви производни камен на гради Свјетовној и осмелне које наду грађанска права, и које се могу издроме премо обавести. Да се добије чистоте, потребно је поднети пашмеку пријау, а у урештењу у задругу решала главна збор задругина. Пашмеку израде чаклова достављају се по том суду, који их уштеју које ортаме. —

Душности пашмеку члава оне су: 1. да све млако које произвоља на своје менаџе, кунају за доду, влаштују потребу, прадије задругиној бачији, по подмањама, које приносеће главни збор; 2. да сдружује узлом; 3. да при доду приносеће главни збор; 4. да се обавезе покла задруги на и према повременом или одгајача свом својим менаџем, на на да су ове обавезе прилажене и пре неговог уштеа у задругу.

Задруга прима млеко по преради и из задругара, по специјалним прописима и правилима.

Прва или задругара она су: 1. да све на свој добром произведено млеко које буде одговорно специјалним одредбама, по утврђеном поредку, предаје задругиној бањаци; 2. да гради да му се буде одговорно плаћа и плати млеко; 3. да на свим димљивим возовима одређење 1 и 3, да на истом млеку суроловима и ренжолити, или овим задругар само с једним гласом.

Задругар не може да суроловљених уласком од 250 марања, која се у почетку попио унапреду. Ради мањих средстава за подизање грађевина и рад под самонарном одговорношћу свих задругара унапреду се изјави, који се по нарочитом плану отплати. Кошта и амортизација која се израчунава на сваку хиљаду литара млека, које се задруга даје. Пошто се јавља исплата, она се догити исплате дене или ваучера, по ретку гласом збора. Исто тако, и овај ваучер може или ваучеру годишњих рачуна, преостале, или се по ретку гласом збора; на годишње резервног фонда, на нарочито одређење и, по мери редовног млека последње године, исплату се задругарима да име добије, ако се и тај год по ретку гласом збора да или да издвојено не уласку у задругу унапреду. Појави да се имама млеко, онај се разреши, у складу према правилима млеку од последњих задругара у првој години, и плаћа од задругара у готовом новцу.

Управни су органи задруге, носе гласом свршиште: управна и изборна одбор. У управни су само два лица: познатија и блажија, које бира изборна управна одбор на 3 године. Изборна одбор изстоји се на 3 члана, који само у том броју могу довести одлуку; и она се бирају на 3 године.

Остале одредбе, које су укључено у 27 чланова, одређују посебне мерење димљивости и прера, која у опште имену „редакцијарна удружења“ (Reinigungs-Genossenschaft) по закону од 1. маја 1889 год....

Задругина бањаци у Сонтхоуену у средина је вароши. Зграда је од попутарског материјала, довољно висока и просторна. С проточна уласи се најпре у локал за прераду млека, где је и казан за кување сира, и буњалице за млеко. У истом су и све остале сираше за пелене и пресовање сира, преса, првај за прanje и пелене масла, судови за разнавање млека, обрине повлазе и т. д. Не овога локала иде се лево у овај локал где су отплате с суроловљеним производима пара, помоћу које се греје сирањена у сирном казану, а служи и за изгрејавање воде потребне за прanje сирава и за сување. Из овог локала иде се у млеко нишке локале, који су за сувањене сира. У овима су поред издана поменутах пошине (шпаларе), на којима су једно до друго поређани велики округли сирени — ементалски. Сви локали као и у опште рад у бањаци даје утисак довољне чистоте. По словима непосредно руке један сирар (бач. Same) с једним или два помоћника.

Ми ћемо у кратко да претјемо долу манипулацију око израде сира, као главнога продукта ове бањаци.

Сиршце (Kasit) за подизање млека употребљава се искључиво од телана, и то од потпуно латиних. Од сиршца постоје две и задруг, првог, које је од бољег телета, на ма да је мало ниједе и корда се израђује сираше, не може се издати добра роба: сир тлак брзо расте, добија непријатан или лако се може — „надује“ се; сиршце се одиже лево (кад се сме се прати), уљаво и добри утисак, па се онда по вољери све ковад по кама. За сирањене сиршца тако чешће најбољаше се узимале суролов, из које се одредује тако познати, сир од суролов¹⁾ („сирот“); ова по се баче сиршце пошине, треба је расквашати у млеком гомеосом суду на температури од 26 до 28° К, према томе колико је ка температура на вазду. На 3 литра суроловљених се сиршца 12 до 18 грам. Већа температура од првога ће се узети вели кама. За лакше расквашање сиршцама састојка у млекомним млекима, и да би се отклонило узимањене, добро је додати и мало соли, пошто се млеко много изгубило заквашати. Сад се млеко потпуно сиршце млек на томо томо место, или на томо мек; кад је томо време не треба га покривати, да се

не измекли. Температура не би требала да буде већа од 30° К, а ни мања него 26°, и да на то толико одстаје 30 до 30 часова. Ако је сиршце јако, онда га треба да биде 12 часова пре измекати, одекати и оставити на истој камији млек.

Од се сир једна пут на два. Северно млеко се разликује у суролов, за подизање; издурга се онамак одере а млеко се спеше у гуртене. За подизање треба млеко изгрејати на 26 до 28° К, а кад кад је толико, нарочито кад је и млеко дошине, може бити и камија, а тим често се изгреје — и до 30° К. Пре по што се у млеко сиршце масе, потребно је извршити једну пробу: узме се млека 5 камија (кума) и поше се 1 камија (шук) сиршцама сира, да там се добро прокува, и за 15 до 20 секунда се изгуби. Гуртенија треба да је са свим сиром и шпаларе, а не суролов и протина. Ако је сиршце одмак јако, разблажиће се млеком; а ако је слабије, онда се од тинкова мекше мекше. На 1000 литара млека обично се изотрени 2 до 3 литра доброт сиршца, да би се млеко за 25 до 30 минута могло измекати.

Пошто онда изстоје „домачко“ (Шведски или Vorkäsa), или камија сиршца, кад је се млеко толико изгрејало, да се шине по лево ка камији, путањак, и она сиршцама камијером се млеко и лево мекше, треба онда суролу који је скапуле на изборним машиним суролу, да би се сир могло боље измекати. После тога се сиршцама сако поново сиршцама харома или сиршцама ренжолитом („Käseharer“ или „Käsebelter“) масе, па ако је доста чврста, и при суртута („Sigen“) славио жуто боје се камија, измекше се најпре путањак, па се онда „домачком“ („Bretcher“) млеком и шпаларе тако, да сирше гуртенија добију величину малог гуртеног зрна. Ако се извршују велики сирени, онда оно гуртенија не треба да буду врло велике, јер сир онак хоће да испреса; савајошма пак чувају се да буду оно што могућа једини величина. Са „сиршцама харома“ се то млеко поставља, но се „домачком“. Ако се при доквашу одмак треба бела суртута, онак је да је овај рад отпочне сување сира, или шпаларе велик масом; и онак се добија мање сира, јер тек је још мекше или по мекше од осталих масом.

После онга се сир остави да се спеше, а мек је потребно суртута се вреће да би се гуртенија, ако се „мало изду, онет сиршцама харома измекше а с домотом променом, док се у сире прече на равнице тако треба. Чин се пак гуртенија на једну савај једна од друге, кад се промешају, и кад се не може једна до другу, добију кокицу мањаву и боју отворено жућкасту, могу се измекати, добију не надувају и у истем једу узме мек савајати и не спор, пошине шпаларе („Bretter“). Домање сира траје обично 36 до 35 пута; кад се млеко брзо сире онда се онак поше за прве време суртута.

Обично се сир кува, према величини и влакату, на температури 42—47° К, и то у мање сараје на камији толико, а за веће на лево. Од 70 до 80 кгр. сир обично се кува на 44 до 46°. И за време кувања треба сир извршати мекати, да се гуртенија не би спешила. Као јак да је сир домање испувава камија; кад гуртенија биду суви, или су шина шине. Ако се суршце јако лежи, онда се у сире томо масу.

Кад је сир домање испувава одмање се с ватре, и онда пошине „домачко“ или „сиршце“ („Ausbreiten“ или „Trooknen“). Кад је и најј рад отпочне, одређује кување; по првину сир се измекше пре 30 минута не мекше; али најбоље треба то продукт масе 50 минута. Ако је још од неког домање или кувања постоје сува, то се може често само 26—25 минута мекше на је сир мек тура и прг. На протина, ако је сир мало кува, мекше може да траје 60 минута. Мекшење треба гуртенија толико да се, масе, да се на јдану влакату једна од друге, или се онет могу неже сабити, по ломе се лако, или не измекати ни пошине; ивет ни тарде маса ренжолитом, или су међу дрвима по мало шпаларе („Sigen“). Чин се поклажу око обрине, онда је се сир расквашати белом суртутама, која је при доквашу шпаларе; или ако оно нема, онда ће се опати камија мек. Али обрину, јер од ово сир пошине прг. После се с домотом још поклажу пута брзо промена, да би се сир сурло у средина камија, и да би се могло боље измекати.

Пошто је сир у камији добро измекати, довољно „сир“, онда се у једном путу сурти, измекати и мекше у покла, и лево ренжолит. Нарчачи, који се по други пут хавају, величини сир сира „шпаларе“, и треба га изгуби у средина сира. Кад се први пут пресеку не треба измекати много ствари, јер суртута така масе камија, а од шпаларе пртивна целица се утиски у сир и првела се. Дошине према првину треба притиски одекати или умалати. Кад се сир, пресеку треба га изгуби у суво млеком. Кад се први пут одере, треба

¹⁾ Уведено камијема пошину сам и измекати од Anders Pilsbørg-а. Prakt. Anleitung zur Fabrikation des Kaseinbalkens, 1888. пој суртута ма упувају за првелема тинковог сира. Камију сам добио од г. Алдуса.

обратити pažnju na to, da u sredini ne bude mnogo rana, a na se privlače drugom da se zabira, jer tada he se osušiti uravno na vreme. Prva obruba obruba treba sir još da je zbijena; presa se ostereću, prema veličini sir, tako kako bi se potpuno osušilo, pre to štta se napravi girala kor. Na 1 kilogram sir računaj se privlače osterećena 15 do 20 kg. Kad je sir dobro izreban, onda treba da odmah samo česta srućta, a ne kako bila tečnost, jer u ovom slučaju u njemu ima odmah tečnosti. Po pravilu za 4 do 8 časova treba da je sir sečešna. Kad se sir unija treba izneti da se ne utopu bube od plavala, te da tako dobije dobru kor, kako se ne bi lako rasulo. Kad je toliko vreme, sir ne treba da stoji na preva drugo otvoren i da se izlaze vazduhu, jer kor bira otvrdne te se srućta ne može potpuno da iscedi. Kad je sir već dosta suv, onda se, da posle, preseče bez plavala, da bi dobro glatko, lemu koru. Za 22 do 24 časa treba da je presoseno gotovo; mlad sir, dobro izreban, treba da ima tada osnovnu bazu; žučnjaku sa mnogim beliznaćima sećama; osim toga sirvenna „tečnost“, treba da je mokša i osušena, i da je potpuno zatvorena masa. Kad sir nije jako treba sečešni, on tada ima beliznaću boju, nije potpuno zatvoren i ima u njemu mnogo rana.

Gotov, sečešni sir nosi se u noćnim, čim sobu za ostavu. Služi 5 do 6 dana treba da preoparuje, i ne samo na površini nego i u noćini dobro ga nositi, da bi dobro čestru poru. Posle ga treba metnuti na suhu osušuju vreću, kao poklova, i sećni drugi dan da nosilo solima. Kad nastupa vreme može se ovet više solima. Ako se tada se tomi, treba sir izvalno brisati „sivom četkom“, „Käsebrett“, a ako se napravi debela kor, onda se mora po kva nađ napraviti srućtu, da bi se je bolje osušilo. Mlad sir ne bi trebalo duže od 10 do 15 dana da stoji u hladnom vazduhu; posle tog vremena valja ga preneti u topliju vazdu od 16 do 18° F, da bi vreme otvorače per po što sir postaje slan i kr. Velika toplota i brzo vreme štodi ošihni siru i ukusu. Sir pravno nalizna, kako se lako se više traži, treba da je masac, čvini, elastičan; da ima dobar orahovni ukus i u prouku da ima 7 do 3 študiona na 1 do 1 1/2 centimetar; uz to treba da je često i brizljivo izreban i da nije odmah slan.

U pravom siru razlikuju se dva vrste vrste. Prvo vreme počelo još za vreme izvala, koje se razvija odvajanje namena (sirvenje) iz mase, uo utvajač sirvenja. Drugo vreme počine u vazduhu, i to usled ove tečnosti koja zastoje u siru, i u kojoj ima klobučev šehera i beliznaćev (vazduha). Ona ima tu osobu, da se lako rastvara i nalaze izrtvaranje šehera u naseluju, usled čega se razvija utvajač naselina, koja prava nulaćna. U dobro izrebanom i pravom siru vrtaje vreme u vazduhu tek u 3 do 4 mesaca i osušena se ina se siri sastojni rastvoru.

Mnoge kor siru mogu biti ove: 1. „Nabren sir“ (Gehähter Käse). Ukor je: rđavo mase, a može biti i rđavo sirvenje; za tam, — namolimo češnje, presosane. Ovako siru samo pripremiti ukus, poklad je u su. — 2. „Holländ sir“ („Vogel-Käse“). Ukor je: rđavo mase koje toni da od rasplata, te još za vreme izvala nastupa bolavno vreme, koje proizvodi neprijatni ukus, a koje se još naj ranija za vreme češnja, usled čega se u siru privlaćno nalozno prao stvika nulaćna. — 3. „Rundschir sir“ („Gibber-Käse“). Postaje u više načina. Ukor je: ml sir, ne bolje potrebu mekoti u elastičnosti, a u najšnje je slučajno ukus potpuno izvala i neprikladno postupanje. Ovako siru biva usled slabog sirvenja i slabog domalja, a da protiv javog izvala i študina; lako usled hladnih domalja i solenja. — 4. „Tulap sir“ („Rundhohle-Käse“) postaje ina se ostaje velike trouglaćne, na se dovoljno ce potpuno i ne osuše. Razvije se naselito vreme, pa se na površini naprave velike študine, kao jabač, i sir je izokusa. — 5. „Görlik sir“ postaje od gorog mesa, od nečestog, povremeno vazduha, a i od mnogih dima i pare, itd. Isto tako i 6. „Süßbrat sir“ postaje od rđavog, bolavog mesa, i od napravnih izvala, a pripre ml sir nije dovoljno osužen, pa vreme nastupa suvano rano, i tova mnogo u študine.

Osimte izmenimo. Na svega ovoga što je napred naznao naznao, da je u pravu javog izvala „sementalov sir, prav pogodba: dobra osušena, a to je klasno. Bez pravog mesa ne može se napraviti osimentalov sir prvoga kvaliteta, na na kako da je sirvan svet čvini. Mamo to, i samo čisto mleko može dati čvini i pravni „sementalov“ sir.

Sir koji se u sontoženskoj baviču izrađuje po obliku kao i u ukusu ne razlikuje se siru ni u koliko od švajcarskog „sementalera“. Sazreva ono 6 mesaca, pa se posle izlazi u potrošnju; po nazivima se izovoi na stranu pod imenom „sementalera“.

Na kraju imam da spomenem još jednu ustanovu, koja je od ne maloga značaja za stočarstvo u Alžaju, a to je: Organiz-

acija obezbeđenja stoke. Ova je sad u projektu, da se ustanovi, a pokretaj je ovet „Alžajsko Društvo za vođenje porezovane knjige“. Društvo osniva ovo ustanovu za svoje članove, a na načelu rđavosti, i to za svo ona graa koja su zavedena ili samo zabeležena u porezovanoj knjigi. Upravu, u Alžaju postojia još davnio obezbeđenja od običnih smrtnih slučajeva kol gveda, ali to samo za vreme detvoga bavljenja stoke na društvenim alpama; dop se štete od zaraznih bolesti kao: goveće kuge, zaraznog zapaljenja pluća, prostrela, šumivog prostrela, namnađuju iz državnih kase. Nalazna, da je vrlo potrebno da se upoznimo i sa Pravilima ovoga obezbeđenja; e toga ih njih investiti ovu u celini. Ona glase¹⁾

1. Svi članovi „Alžajskog Društva za vođenje porezovane knjige“ nastupaju sa svima svojim registriranim i zabeleženi graama Svoje za uzajamno obezbeđenje stoke, kojim he upravljati organi ovoga društva.

Svega zaruga ovog društva obuhvata je sebe blagajniku za obezbeđenje, nojom upravljaju organi zaruga.

2. Obezbeđenje se prostire samo na sirvini plućaj, bio on usled kakve oserebe ima bolesti, ali usled prirođajnog plavala.

U obezbeđenje ne dolaze one štete koje postuju usled: goveće kuge, zaraznog zapaljenja pluća, prostrela, šumivog prostrela, ali su poslednja ratova, bube, polane i sva vrta.

3. Svega zaruga društva je da za svako grao, koje je izvedeno ili zabeleženo u porezovanoj knjigi, u sporazumu za naknadni njegovim odredi vrednost obezbeđenja; ona je odgovorna, da ni jedno grao ne bude študine obezbeđenju, no što mu je pravna trošotina vrednost.

Namavalni od registriranih graa, u kojima bi bio podovan za uslu u porezovanoj knjigi, podležu takođe obezbeđenju počev od vavršnja 3 meseca.

4. Kako pri osnivanju ovoga obezbeđenja, tako i posle, sveke godine he se 1 novembra određivati vrednost obezbeđenja svakoga graa zaruga, i sastavne se šteti o tome, koji he odmah nositi inspektor društvenom.

Koji stoji u društvu posle 1 novembra, taj he odmah per prijaviti dotični grao za uslu u porezovanoj knjigi ošiviti i suhu obezbeđenja.

Inspektor he društveni useti osipnosne ovog dana kad mu u ruke dođu u listovni obezbeđenja (Versicherungsjournal), i u tome he izvestiti zarugu. S ovim zabeleženi tek otpočine obezbeđenje.

Inspektor ima pravo da u pregledu (reviziji) obezbeđenju vrednosti po pojedini mestima na i za svu zarugu razupira, i da reducirano siru u listovni uslu. Protivu ove redukcije ima pravo zaruga žaljeti se upraku društvu, koja onda određuje sva rali presuđena spora.

U tu svrhu se svake godine na glavnom zboru društvenom izabere 9 žentaka (inspektora), od kojih upraku za svake slučajevne određuje po trećinu za sud. Trećinove suda podnosi društvo i dotični zaruga po dva.

5. Potpuno se obezbeđenja može da bude samo sa uspehom na porezovane knjige, tj. u momentu kad dotično grao pređe u svojnju pečena, ali kad se grao ispušta na klad.

6. Dnevno obezbeđenja sastavna se sveke godine 1 novembra, od nal potpuno otvati poim svinovni od zaruga. Ovak uslu i svladano u toku godine ima se približaviti u isplavoteno zaruga, kao i u dnevnoj obezbeđenja.

7. Svega smrtni slučajaj prijavio dotični zaruga odmah inspektor društvu.

8. Obezbeđenja valda stoke svake he se godine, osim redovno proeviti 1 novembra, četvrti i 1 nija rali povećanja vrednosti.

9. Kad obezbeđenje grao osobe, vlasnik je dužan da to odmah javi poslovoću svoje zaruga, i ako je potrebno poneti stovnoj lezari. O rđavobavljanja koja se siruju siru, ili su poslednja, poslednja zaruga dužan je odmah prijaviti inspektor, koji u sporazumu sa zarugovim organima nalozno rešava u izbijaku obezbeđenja graa. —

Ako je obezbeđenje grao utvajač osipnosivom prijaviti vlasnika, onda je Svoje u pravu da odijbe zarugu i štete.

10. Ako je obezbeđenje grao utvajač kao je preklado, upraku he zaruga, kojoj pripadala utvajač grao, odmah žaliti inspektor i „se-

¹⁾ Po Pravilima uslojenim u Decembru (3-og) prošlog godine.

уједино се побринути, да се успува или преклава грао најповољније изнуђереба.

За све узгаје и виаатке измрутивој не се благајина од бруто-приноснх измрутих 15%, адвине на 10 марака. Остатак не се по-одати благајни друштвеној. О томе не и дотачна измрути, највише за 14 дана после тог догађаја, послати путем благајника, који ће после измрутиши капако по измрути треба преносити да по-ложи, и онуко ће измрути извастати.

11. За обезбеђење грао вакнује се штега у 75% од обезбеђење суме. Наплата се поналађе највише у току 3 месеца, од када грао узгаје.

На предлог дотачне измруте може се би благајина друштвено виаатк позадиком. О надалаку позадикне ренава управн друштвено.

12. Од доуђене виаатке венаљује се 80%, 3% издржава се благајни друштвеној за тропосне узгаје Савана за обезбеђење.

13. При ревнтарниј појединах доугата оној не се измрути, која је пријавила стругу за виаатку, развекати улагати улага. Ако је дамак улог испано 0-1%, од обезбеђење суме, онда она измрути која је травила виаатку виаатике од својих чланова 0-2%.

Угављени одгајивачи онмруте се по измруте.

14. Тропосне за доверско довоње нтл. довоње снм виаатки.

Оно обезбеђење виаатк и кад је откопа на виаатки.

16. Ако би се у тропосне оне одржава намену самозно управне и обезбеђења порозко разкоре, виаатке ће одлучити при главно збор, коме ће обезбеђење измрути докогте.

Оне одрже неоне само главно збор друштвено виаатк или до-кувалати.

Да се може измрути Саван обезбеђења треба да о томе довоње одкури два главно збора, који се виаку у току од 4 виаатк из раз-личних местима попати, и онда да неонко од 1/4 главога².

С овим је испрвадено што се виаатко као вакније у Алгају да наведе. Материјала рекли бисмо и стунше за размивање, а примерј пуно за поддржавање. Овано мали крај, па оновено да створи, одста је за чуђење. Па још кад се узме у обзир, да се што је урађено, урађено је само по приватној иници-јативи, онда тек можемо размислити шта може да учини просве-ђењет, коју потпоможе неуморна енергија. И онда није чудно, што се Баварска, којој Алгај чини један достојан део, са још неким јувно немачким земљама узимале за пример радности и мирног развоја на свима пољима рада, па и у посвејој привреде.

Још један кратак поглед на народ и живот народни у овице крају. Народ, севаши у Алгају су Немци, римсколатинског пра-вона. Врло су побожни, али и интелигентни. Имбуљот је за-коново подвезана; позивак бштинска нема, а као да ни пуке сиротиње³. Куће су лепе, велике; села саморене, а има и усам-љених домова, скоро као и код нас у брадским крајевима. До-вршита су врло ретко ограђена. Гостиваце и крмне свуда су по-више грађевине, по већини се мало развило од обичних сеос-ких зграда. Чистота и уједносно је у правило. Гостивацвр одуки сам, или га у томе помаже искључиво женске и није ретко да је сва посуга од чланова једне породице. За то је и солидност по врцима примерна. Пиће је искључиво пиво, мрво, позвано под именом „баварско“. Вино је врло ретко пиће и, за чудо, пиће се пре јела, а то највише празничног после-праве. У свакој крми виси на ону гитар, као кол нас гусле, којим се весела оплавана правичном увече позивају у пиво, повенајући и по коју лему на свој особити национални начин с „јодлама“.

Мимо сточарство, главна је варада Алгајаја јавијарство, спремање сирове граја. Шума је свуда добро озвучана, у ко-лико су правине за ну; већим делом су пуше четинарне, од сирне и бора. Од ових се израђују познатије даске на стру-жницама. Стружница има по велика доста, и раде највише с успраним (вертикалним) тестеретом. Воде по ренама и реча-мама у виаатку за тај посао. — Осим тога, народ се занима и хрвољством. Од индустрије познатије има предахних фабрика, којима је такође већином поврнета снга вода. После тога до-

лаше: шпалра у којима се, као у Чешкој, ради анитати, у ма-ломе, но при свем том дају добро пиће.

Због тога, што овај крај није испуњен фабрикама, те је виаздух чист од дима и прашина, и што је оловина пуна из-ришпаље четинарне горе, скоро свако је место онде „лимесина бавар“. Нарочито се лепа далази много у Обертдорф и Хин-деханг (где је близу и суморивач бавар — Обертдорф). Веш-тацких узвешања нема; јаде је природна створила чаробности, кул год се човек окрене. Наше слике приказују оловине тих двају места (стр. 36).

Испана сообраја између села и вароши виавазо је по-требу, да у свакоме селу има пошта, а у многим и телеграф, у новје доба поналаже се већ по слима и телефон. Државни су виавсна Зими се снег одвђе нарочитим спешним плугом, јер би иначе били од велике мношине снега непроходни. Овај се посао врше прво тачно под надзором општине власти. Ха-рантеристичне су кулрије прево река; оне су дрвене и покриве-не су даскама или шпаларом по целој дужини њиховој, тако да се пролази на кулрији као испод каменог крова. Разуме се, да су оваке кулрије постојаније и да дужије трају.

Убеђена у велику корист од птица, Алгајци се старују да им борави у њиховој средини омаке, намештајући по дворшату и по градинама савршенске да домаке. Нема куће, која се и за ове мале створове није побринула. Зими сад снег птицама прет-рна сва средства за храну била им се на угледним местима снпа храна и отпаши.

Пре по што се развезано са Алгајом — да завршимо си екс-педицијом стоке.

Штегот вода нашег бавараца у Алгају сва набавана стока дотерана је била за ексвандован на мелешничјој станицу у Сопт-козену. За ексвандију и спрвадо за Београд ангикопани смо г. Алтхаус, који је узео још једног у помоћ. Узета су 2 ва-гона; и у једноме су смештене праве а 4 бика (за поларелацио онури), у другоме 8 бикова (за измрутевачи онури). Између врата смештена је храна, која је спремана за пре пут до Београда, као и прибор за појење и мување. За теме је начињен један четвртсти вакоз од летана, са вратима. На простору је увезено довољно струготина. Пре улобања у вагоне немилни-рних биковама је проучен „дрштен“ (вак) проз оново ренавију.

Правца путовања одређен је најкраћом линијом преу Ман-хена и Симбах у Беч, а одатле у Београд. Чим су вагони за-кључени за вод, јавили смо депешом Министарству Народне При-редне и Посланству у Бечу о посласку стоке; последним и ради тога, да по обељаву виаатке, да се стока одмах леде испе-дује, пошто је баварска мелешница примила овај транспорт само до Беча. У исто време послат је Министарству писмена извеш-тај о набављеној стоци, обавештен му је и распорео исте и на-глашено је, да ће о појединостима у погледу на храну, муку и неговане дате усменог обавештени г. Алтхаус. Стока је у Београд стигла два аврадо, и са београдске мелешнице станице одмах је одвезена у стале Управе Точноридерне Економије, одале је после развасата кул троба.

Ми смо, међу тим, извог дана, кад је овај транспорт екс-следован, а то је 10 фебруара, такође оставили Сопткозен и железничком отпугавали преко Линдаге (Lindau) у Брегенц на боденском језеру. — главни град Форалбернше.

II

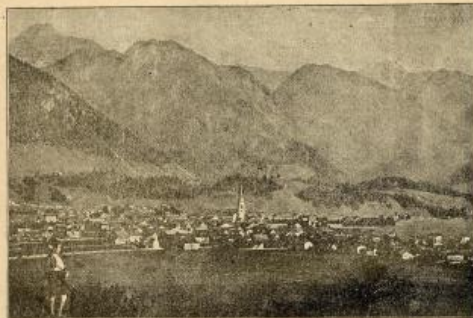
У Брегенц смо стигли после виаатке истога дана. По ранаје утврђеном плану нашег путовања, овде нам је требало пре свега састати се с гровом К. Белтурп-Тивомом, чл. вр. коморничком и председником поазоривредног друштва за Форалбершу, коме смо имали предати писмо од г. Просковета.

Сутра дан по доласку посетили смо господина гроза Бел-рута у његовом стану. Пријавио нас са својим одмерном предузетљивошћу, г. гроф, који важи као добар познавалац привредних прилика у Форалбершој и која има много личних засуда за унапређење нарочито сточарства. Форалберничкој, по-кушава је дати нам ближа објашњења на питања, која смо му ставили, па се старано ставити нам на расположење и наро-читог поштог председника у њимом пословима. Нешто је мнша-љена било, да најпре пригледимо доршери, који је најближа Брегенцу. Нашавина снма вођу ми смо предузели излазак најпре

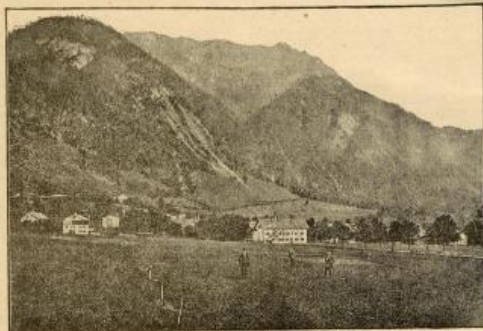
² За сиротиње, који путујући траже рана, одређени су по се-лама нарочити домови за храну и пребивање да не би се стубина додељивали просиоци. За то се још при улазу у свако село или дасок ваја на мду принавана табла, која такође указује у додељну кућу. Оне утваракоме има у свима адвинема крајевима, где смо ми пролазили.

у најближу околну Брегенца у правцу према Дорбирну, па после и у Дорбирн.

Но, пре но што се упустим у описивање нашега бањског у овим крајевима, потребно је да у краћим потезима опишемо земљу и земљаних прилика које оне стоје у вези са годишњем годиш. Овим описом обухватиће се цела земља Форалбершка. Јер, ма да је монтањском гометују изворно место једино покривају ове земље — Монтањон¹⁾, ипак су монтањонска гомета, у мисли или већем одступану, распрострају у свој вендај и сматрају се као гомета земље Форалбершке, као што се она сада тамо и службено назива под именовом „Форалбершка мрпа раса гомета“, што ће се доцније потврдити. —

Сл. 13. Град Оберстаро у Аајцу.

Сл. 14. Хиџеланг (овна) у Аајцу.

Форалбершка (Vorarlberg) називана и „Аустријска рајнска покрајина (провинција)²⁾, крајина је западни углау аустро-угарске монархије. Име је добила од планиског ланца Арлберг (Arlberg), који је на граници између ове земље и Тирољске, и што

¹⁾ Монтањон долази од Монт Авант (Пребрије, — Преагорје). С тога је потпуно зашти: „монтањонска раса“, већ „монтањонска“, ико што се она некадашње тако и зове у Монтањону, па и сада у овим крајевима.

се налази западно према Арлбергом, па отуда немачки: Vorarlberg. Граници се западно и јужно са швајцарском републиком, северно с баварским језером и Баварском (Алгајом), а источно с Тирољском. Река Рајна је на извесном простору граница између Швајцарске и Форалбершке, па се улива северно у велико баварско језеро, које топа обале Швајцарске, Форалбершке, Баварске и Виртембершке.

Од запада на исток Форалбершку дели један ланца Брегов, на северу и јужни полуострв; и у првој је област, називана Брегенцвалд, а у другој краји „Форалберг“, која се састоји из срезова: Фелдкерх, Вуденц (назива и Вагау) и Монтањон. Брегенцвалд дели река Субербах на северни или управо северно-источни део, назван предња Брегенцвалд или краје „Форалвалд“, и јужни, односно јужно-западни део, назван позадина Брегенцвалд, или „Хинтервалд“. Предња Брегенцвалд долази у област моласа, а позадина у област креде, коју дели једна широка пруга формације злима, почев од Дорбирна па до алгајског Шлертла.

Област креде позадинога Брегенцвалда дели такође злима од доломита, који је главна формација Вагауа. Монтањон се састоји по највише из гнајса, који је западно и северно ошкочен злом глиниког шкрињаца, а југоисточно, па прелазу у Вагауу (у Тирољској), злом амфибојског шкрињаца. Моласа у предњем Брегенцвалду не иде високо, тако да она не прелази 5000 стопа над морем; док креда у позадином Брегенцвалду образује много стрменитаје обрне брегова са многим главицама, које иду на висину од 8000 стопа. Но највеће висине налазе се тек у Монтањону, у области гнајса.

У погледу на висину терена, Форалбершка се може поделити на: планинску и равну област. У равну област долазе поглавито срезони: Брегенц, Дорбирн и Фелдкерх; а у планинску област — Брегенцвалд, Вуденц и Монтањон. Последња, планинска, област захвата много већи простор; док она има 85% на прву долази тек остатак — 15%. У равни области роди и кукуруз, гаји се с успехом вишња зема и воће, а карактеристичне се и интесивним ратарством — слободним газдованем; у другој преоблађује пашњакство, ратарство јако заостаје, па и ишчезава. У Монтањону се поглавито производи овас, за излазу стоку. Међу тим, и једна и друга област одликује се обилном природног раста траве, природних ливада, — пашњака и утрнај, чему нарочито иде на руку влажни климат и правилино повећање влаге на она доба године, тако да бива од суше готово никада не страда и, ма да се ливаде не наводњавају, омет се не мало свуда редовно два пута косе (први пут у јуну, а други пут у августу³⁾). У Дорбирну, где је земљиште изложено поплави од Рајне, изведеним јарковима, те то даје могућности, да се и приличан број пољских усева може гајити, као кукуруз, крumpи, овас и јечам. Но ипак има приличан део који се није могао истурнути од домањај речне воде, те је остао поплави. На њему су добији слојеви тресте, који се секу за гориво, а трава од њих даје јавно сено, названо „панисен“. Скоро највећи део паша употребљавала се и као сеносено; и то: у равници именоване као њиве и ливаде, обично по три године, док у планинској области после трогодишњег обрађивања лежи земља за шест година под травом.

(Наставиће се)

²⁾ У равни области живосне ливаде дају годишње сена (и отаве) 40 мет. паша по хектару; а у планинској, и то ширине и ове на први планински регионима, и једносено ливаде, тако јаче „крива“, могу дати у срећну руку 25 мет. п., узмиче се много крајданије и у кукуруз, сена. (F. Kaltenecker, „Die Ost. Rinder-Rasse“, II, 2, стр. 22.)

НАБАВКА ПРИПЛОДНИХ ГОВЕДА

У АЛГАЈУ, ФОРАЛБЕРШКОЈ, ТИРОСКОЈ, КОРУШКОЈ
И ШТАЈЕРСКОЈ

од
Паје Т. Тодоровића

(ИСТАВАК)

Овај се начин гадовања зове „шпаничко гравено-шолово гадовање“ и на овај начин прибавља се такође доста хране за стоку¹⁾. Најзад, у равнијим крајевима производи се на пшима и нешто пштакче пшбе, као: дестелна, пшма мешавина, стошна репа, кромпир и др.; па и слама од стричина, која се већим делом употребљава за хранење, повећала количину сточне хране.

При свем том, за планинску област главна је потпора исхрани стоне алиска пшва. Ова је обилна у области плодних територија моласе и елипа, на аљмама у Брегенцвалду, но на пространим аљмама са мање плодном подлогом у срезовима Вауденца и Монтањона. Према овим приликама у опште и стоцарна привреда у Форалбершкој аљони се — или више приземљом млека и фабрикацији сира, као што је у Брегенцвалду, или више обилнојма, као у Валгау (Вауденцу и Монтањону)²⁾.

По Виленку³⁾ култура алиска пшве стоји у опште на ниском ступњу. На аљмама има много корова и мховине. Мало је боља нета аља у Брегенцвалду и срезу елдерхорској, а најпунштенја је култура у Монтањону, чему је већином узрок високи положај и вредност аље. При свем том у Монтањону се предње аље или најкми сталови негују врло добро, па се и обилато бубре. Мајска су стањени махом у приватним рукама, док су средине и високе аље већином општине и сталешце, те је онда појмаво, од кука и разликe у вени.

Односи својина аљу у Форалбершкој одступају у неколико од општег правца. Интереситно је, осим тога, како се овде рачуна вредност пошаве на аљмама, —

на својина аље се деле на:

а) општине, које уживају сви власници земље који покре плаћају;

б) службене аље (Gemeinschafts-Alpen) такође су својина општине, али право користовања налази се искључиво у рукама власника извесних имања и галдината, који своје удаје у пошави могу издати под закуп, али не могу их никоју продати;

в) економичарске аље (Interessenschafts-Alpen), које су слободна својина и у заједничком уживању свих власника, економичара, а прешле су на оне понавјаше деобом општинских или службених аља; и, најзад, —

г) приватне аље, које су својина и на уживању су приватних лица.

Право уживања у општинским аљмама има свији власник, — „богат или сиромаш“, који год живи у потчиној општини,

сезу или засеону. У домаћим поведима и записима стоји изречно: „да се свеколика стоке која се прек- аше може исхранити свом, добивеног са земље, у истој општини, али са алисних аљма, може пуштити на летње борављење (детовање, Sommerweide) на аљмама.

Највећи алисни комплекс налази се у рукама општине. Једна општинска аља у округу Вауденца, именована „Ненцингер небо“ (Nenzinger-Himmel) велика је 1500 хектара и има пшве за 750 аља. Мање су аље осталих категорија, а најмање приватне.

Према на пошаву рачунају се — по крајма; тако су још из давнина издвојене општине аље. Према томе прописано је колико дозази пшве на јунак и на осталу стоку. Тако:

1) 1 аља или 1 порасна јунак у 3 години али евовај има 1 аља.

2) 1 обична јунак (двогодишња и која није стона), има 1/4 аља.

3) 1 теле (од 1/2 до 1 године) има 1/2 аља.

4) 1 коњ (по годинама) има 1/2—1/4 аља.

5) 1 овца или коза има 1/10—1/8 аља.

Ивино, као се леги изгоде на аље, не уживају се у рачун; исто тако и мање партије кова, овца и свиња.

Остали односи и начин употребе аља и у Форалбершкој исто је оноко, као што је изврш (у 1 одељку) описано⁴⁾.

Да пријемо сад ближе монтањонских говедаима. Најпре ку, као и код алгајских говеда, да наведем суђење чуенајих пшваца и шпанитвања ових говеда; а после ћу показати и резултате наших опашања.

Д-р Фук⁵⁾ о монтањонским говедаима (које зове и „монтањонска“) пише ово: „Припадају првој групи III класе јунако-европских алиских раса, групи Brachyceros-a⁶⁾. Зону се и „форалбершка говеда“. Постојбина им је долина реке Пна, јужно од Брегенца и брегенске шуме (Bregenzer Wald). Сродна су са шпанцима говедаима, али су мања од ових, а теже од алгајских. Тежина је аље: 450 до 500 килограма. Боја је свиња шпанцима говедаима. Млечност достиже на ретко 2000 литара, па и прелина, до 3000 л. За тегаљење и за гојење повољна су. Гра се аље могу аклиматизовати на пшваца; за то су у Немачкој прилично распрострањена.“

Д-р Г. Краф⁷⁾ о монтањонским говедаима пише ово: „Налазе се у монтањонској долини, јужно од Брегенца и Брегенске шуме. Често се под именом монтањонске пралну крајне обилке Валзертал и Клостертал. Сродна су са шпанцима претиталској шуме (Prättigauer Schatz) и тиролским плашугенима говедаима (Rappinger Vieh). Крање су тежне 450—500 килограма, — дјело аљше су, мање, од шпанцих, а теже од алгајских. Ноја и свиња исти су као у шпанцих говеда, но ипак већином бледе, крие јав измељу угасито крпе и мрво сви без белих белега. Дужина тела 136 м, обим груднога кошца 18 м, висина 125 м. Тежина крање: 360—400 кгр. Просечна млечност: 2000 до 3000 литара. Подобност за тегаљење и гојаност повољна.“

По В. Курхеру⁸⁾ монтањонски и брегенцвалдски сој припадају краткорогим раси, алисним мрпим говедаима (von Brachyceros). Постојбина му је јужно до Форалбернице. Много је сличан мрпим говедаима шпанцима, нарочито својима срељне величине, но има мање хармоничне форме, јер су деља обилно преддетаља; аљма је од шпанца и узи, кости у опште ку-

¹⁾ Интереситно је, да су ипак аља понавјаше поредом рокашског и предоромског — јеро-рокашског — а ретког. Тако у Монтањону има ових аља: Сибина, Рохна, Гисла, Валџа, Мардсен, Ризл, Вергелд, Рахл, Валкерл; у Валгау: Радл, Ламперт, Вермаис и т. д.; у срезу Фелдтал: Тешугин, Стрел, Салдона итд. Иова сурме, да су ипак заредна и репа ипак нест²⁾ у Монтањону, као: Пшра, Макуе, Валдава итд.

²⁾ Д-р У. Фук, Die Rindviehhucht, 1884, стр. 8 и G. Краф: Landw. Lexikon, 1884, стр. 675.

³⁾ Д-р G. Краф, Die Tierzuchtlehre (III Band Lehrbuch der Landwirtschaft), 1881 стр. 94.

⁴⁾ Д-р В. Курхер, Die Rindviehhaltung (у Handbuch der Gesamten Landwirtschaft von Dr. T. E. von der Goltz, Dritter Band, 1890) стр. 246 и 246.

¹⁾ Пошто се у опште ова земљишта одржавају у добром културном стању, јер се сваке године обилато бубре, могу ова аљга годишња, иад се 2 пут коше, на 50 мег. цва, славог, пшваког и „машога“ сена по хектару.

²⁾ Према културно стању рогате стоне, највише се дрине крање у Брегенцвалду у 1869 год. 82% које се леги повећала за 21-29%, рудна добојана мена; после долина равна област (73-6%), такође за подређене потребе маска, због дуготр носељна, и то ни за високосреду потрошњу, али за производње масла и сира. Процентама здјавни број аља (35%) повећаје се у Монтањону, где се оно погаша што дрине као репродуктора, за производње полклатна.

³⁾ Die Alpenwirtschaft, стр. 276.

косте. Глава је краћа и шира од шницких говеда, кока мање опрука. Престено има сиво мрка боја, јер беле шаре на челу, ногама, трбуху не рало се гледају, али више су мање лепоте, по употребљивости, а исуу никакак дозна да грао није чисте расе. Висина (гребена) монтањонских говеда износи 1-25 м., тежина 400 до 450 килограма, а лице грао доброд млека око 2000 литарама¹⁾; подобноста да гојење невизита. Тељење наау у месецу октобру до децембра; лети се стока храни на виши.

Врао је сличан монтањонским говедима брегенцвалдској соју у северноме делу Форалбершке; мако је мања (висина гребена 115—120 м., жива тежина 350 до 400 килограма). Боја је отворенија, и мања се од жуто сиве до јавачако сиве. Млеочност је с погледом на живу тежину грао повозана, и износи годишње 2000 до 2400 литарама²⁾.

Проф. Вилхелм³⁾ у одаву свога дела „Die Alpenwirthschaft“ — „Говедарство Форалбершке“ описује ова говеда овако: „Говеда Форалбершке спадају коначују у мрка говеда; али има два соја: брегенцвалдска и монтањонска.

Брегенцвалдска соја⁴⁾, која прелазује у Брегенцвалду у и Ваугу, првочно извонико је мако од монтањонско, и разликује се од онога отворенијој бојо. Главна је боја брегенцвалдских грао жуто мрка са отворенијој (земички боје) и угастајши сивичем. У Брегенцвалду има и много јавачако сивих (рекоа би изаграјско порека) и угасто сивих говеда. Тамне боје говеда су монтањонско, од чести и угастог порека, т. ј. од шницких говеда вапнтана Санкт-Галена (St. Gallen) и Анселца (Arrenzell). Ја сам у Брегенцвалду видео а неколико грао тако названих „говеда с појасом“, т. ј. мрка говеда с једним белом појасом на леђима и трбуху, као што су се пређе гледају у вапнтону Анселцу⁵⁾. Првочно уше, брегенцвалдска говеда једва да се развију до средње величине; по мање савизну, то је највизитијо леме мрких говеда у немачко-аустријско-алпским земљама⁶⁾. Како изгледа мако се бриге полазе на гајење ових говеда, и с тим сам у бива плана изукрштена с другим сојевиша мрких говеда, па чак вероватно и са сојевиша шарених говеда. Утицај онога укрштена оважа се: по белом шарима на глави, које сам често наодио, као и по јако развијеном темном ознаку између рогова; па онда по слемента-стимени шареним роговиша. Можда је и појава појаса последица умешана грао шарених говеда. Оних тога и на другим местима на трупу виђају се беле шаре. На иша ова „брасан“ шарена стока имајуће стално угасту бричу, — али што опет говора за вероватно укрштена, брица имајуће црвени руб. По обичајима брегенцвалдских говеда, које сам видео, висам могло на њима да наведем један одређен тип. У опште понавизање се: сразмерно мако глава са угастим бругама на челу између очју, шароко чело са пралично криван змием, угастим бриљом с белом престеном, дугачке китице на ушима, велик и много пута груби рогови са црним врхом; кожа, поред тога што се рђаво пекује, сразмерно је талка и гива. Брегенцвалдска говеда одликују се: што су изолована и па ложије дрљави, што су отворла а дају сразмерно много млека. На против, изгледа ми, да за гојење у опште мако продо; форме су мако равнотерне, и, задуштена у младости, стока у опште нема подобности да се лако уради.

¹⁾ Добу ли монтањонска говеда у друге врлине, она могу бити и тежа. Тако 1887 годише у Францурт наокоме монтањонско (№ 412) девога Стев. Алхтгена (из Вургенбергера) да 5 1/2 годише. Била је тежна 838-5 килограма. Осим тога имаја је оне мере:

дужина главе	52.5 см.	%	дужине трупа
„ трупа	164.0 „	—	—
„ првдише	39.0 „	—	23.8
„ средњише	72.0 „	—	45.9
„ позадњише	53.0 „	—	32.5
обим првдише ноша	192.0 „	—	117.1
месаив гребена	135.0 „	—	82.3

²⁾ Die Alpenwirthschaft стр. 285.

³⁾ Наводиш и ошве онога соја из разлога, да би се могла боло скватити разлика између мега и првих монтањонских говеда.

⁴⁾ Иа сам првоче гледе путеноа у вапнтону алпическом ишве ишам суретно алпическа говеда с појасом⁵⁾. Како сам дознао, та се говеда тако ишве по гаје. (Принципи проф. Вилхелма).

⁵⁾ Хоћу одах онда да приметим, да је још мања епитела годива ирочувану у чисту мрку расу (В.).

Па и форме монтањонских говеда, у опште узевши, исуу лете, само су она већа, више статује и крупнија, јаче телесне. Боја је диме правог монтањонског гоа угасто мрка; зупа на глави и бруга на леђима је отворено мрка. Брица је стално црна и оточена једним отворенијој престено; уша су отворено мрки или жути, с дугим китима. Глава је сразмерно кратка, дужина чеља је за половину дужине главе; чело је широво, шире но код шницких грао с којима су у блиском сродству; зуља је веома развијена и спитна се често по челој кости све до виших очју; чеош јавица између очју такође је дубаа но у шницких грао. Навизита рогови отвојо расправљени и мако се искривајују на више, по калшто и у назад, бели су с црним врховима. Шара глава код крава даје им више или мање биконит израз. Лице се сужаја пред очима, тако да ушега тога изгледа доста шављаста. Брвг и позадњише су средње дужине, чело је првочегасто, опружено и лепо бањасто, обаво. Став је маком израз, граа с извесном погама мако се виђају; задња лео ретко је без ишвејо кривина је шављаста, повизито поласате и непашице не изгледају тако јако као код шницера. Како је и код многих грао мако повисок, но реп је талка и зашпуше се дугачком бучом. Често се виђају првочегаста леја. Кожа је пралично тврда, а шиме једва је средње величине.

Утисак који се добија од ишве монтањонских грао, полаве са изврљаво гајења. Ја сам на дошој Шпирер-алпи (Sporer-Alp) код Шрупа, па и на самој алпи Лачец (Latscheg), на којој би требала да буду најбоља монтањонска говеда, међу 350 до 400 грао мако извао таконих, граа која могла да оправдају првечиша на даљено чувени глас монтањонских говеда. Није се које лепо грао са шареним оворима, нарочито с шаровом китицом, која је по средини мако угуста, али сам врло ретко наодио добро музари. Најбоља монтањонска говеда у Форалбершкој видео сам на алпи Фурис (Furich) у латервиној долини (Latterweg-Thal) и у стаји г. Чавола (von Tiefenloch) у Феднаху. Три краве из овога стаја, од 3—4 годише, биле су од мја до октобра у аустријској стањари бечне светеке наложбе (1872). Оне су имале средње висиу 1-277 метра, дужину од чеоше кости до капа 212 мет., обом грудног ноша 2, и ширина крстине 0-47 мет. Жива тежина на изложби била је првочено од грао 962 долуготе (мерене 1 јуна), а на врлу наложбе (27 октобра) 1145 килограма. Мена је добиљено дневно од грао 91 лит. Најбоља крава, која је 9 јуна пре изложбе отелела, даја је за 153 дана 1703 лит. млека, даље дневно по 11-13 лит. Ова је крава била између најбољих свих (свега је било 48 музари на 12 различитих аустријских сојева), али ју је у млеочности превизаила једна швицарска, једна металва, једна обериталка, једна мариахоана и једна кулангиана. Оне друге две монтањонске, које су 15 новембра и 3 децембра 1872 отелале, биле су на 27 и 31 мете. Али се оне монтањонске у Бечу одиновале добрим квалитетом свога млека. Специфична тежина овога износила је 1-0347 и само их је у томе надмашила једна егертангијалка (са 1-035). Млеко од монтањонских имаја је масних делова 4-43 процента; ишве је имаја ових делова само млеко од кулетина (4-5 проц.).

Глава једне монтањонске која је била на изложби у Бечу приказана је у слици 15. Мере су њоше оше: Размак рогова 155, ушина чела 150, ширина чела извад очју 250, ширине чела 215, дужина нош 240 милиметара.

Госп. Чавол има монтањонских крава, које му годишње у 300 музних дана, дају до 3000 литара млека, и рачуна првочено на крвну, кад се добро и правило храни (непостављајући алпску напу) око 2200 литара. Из 100 лит. млека добија г. Чавол у фабрицији поног слагатог сира око 6-7 суната мрси и 11-7 е. сира, а то значи добар квалитет млека. По кравама, које сам ја налазио у Монтањону, држим да није никако велика првочеина годишња количина од 2000 литара.

На алпама монтањонским нема у већини чистог угастог мрског соја. Вађа се много и отворено мрких и сивих говеда, мако год у дубоко мрких или бледо црних. И тамо је једна шарена мешавина различитих сојева, међу којима су у већем броју заступљена брегенцвалдска и обериталска говеда. У Алаују, Салцбургино, па и у самој Горној Аустрији могу се наћи много оригиналнија монтањонска граа и лепша, но у самом Монтањону. Најбоља монтањонска запати вађају се у Алаују; и одишта је за чуло, да монтањонски сељаци своје најбоље краве продају. Ја објавишам себи ту околност тиме, што се у Монта-

тону мало познате важност на менаџерство. Одгајивање младе стове и менаџерство могу се врло добро и с већом коришћу спаво за се радити: али млада стока која обећава да ће бити млечна налази се само тамо, где се на менаџерство с највећом брижљивошћу ради, а то у Монтанону (најчешће случај). Само овај коњ сива да младо преобрата у провазде највеће вредности, да га даље напредне уме искористити моћи ће да одгајије и млечну сточу¹⁾....

На крају, да наведемо још и посматрања проф. Балтенера. У књизи „Oestereichische Rinder-Rassen“²⁾, под насловом „Montanovska tina“ он се овако изјављује:

„Оба среза горње Форалбершке, нарочито среза монтановских, па и тако названих „Зуттрампа Ваггау“ и веће пољне долине које се с овим састављају, још од прастарих времена јесу одгајивачка места грла, од којих је произишле форалбершка земалска раса. Одате су, она прошла у остале срезове и, као што се налази, није далеко време, кад ће поступно обладати свом позрајном; а са својим добрим вормана тела, спојеним с поновном млечношћу, изгледа да је и повоља, да заузме место невоједничких земалских говеда, у којих су порисне особине првично неостојане и непоуздане.“

Ума домова монтановске расе није ограничена на ове дистрикти; она прелази и у бандиерску Притгау, па и преко — до Давоса (Davos³⁾), која прелази природно формирају заједничку област монтановске долине.

Cl. 15. Глава монтановска.

Швајцарски „притгавски сој“ једно је исто стабло с монтановским. Исто је то било, па од честа још и сад, са дванаестим говедима⁴⁾, у крајњем одељку тиролског Тристингала, који је са Језинџомом (Zehinjoch), као и са Вермонталом, у Тиролској, вежан са Монтановом, а исто тако и са рогацом стоком, која је у швајцарским високим долинама, што силвае јужно и јужнозападно од албуинског врха у Ингиди. Али пидвајска говеда, како су поменана с врхом оберигалтског соја, готово сасвим већ сачинавају да себе подеој овог последњег типа, док стара мрка ласини са ингидијска све више подложа утицању еталских и бандиерских свих говеда.

Прелазићи на систематски опис монтановског типа говеда и његових напредних особина и подобности, почињемо с његовим телесним склопом.

Основа боја длаке је бледо црна, или прелазно између угасито мрље и мрље сиве. Као год код многих једнобојних, без

шара, титова јављају се редовно и код монтановских грла сивеца и изјасне на извесним местима на телу, које често постану и главна боја. Налази се прилично и грла отворено мрље боје, па и средње или звериске (зеленске) боје, као и јављачко сиве или жуљасте сиве, понека грла и још светлије боје. Код мрља, као код угасито мрља грла, прелазна је редовно још зајачитија, црно мрља, а леђа, бедрна, кристна, пунак и цетињско отворење су боје, већином између тог мрље жуљасте и нешто и чупа на темени и длака у ушима). Такве је боје и прстен, који оповлава јушну и бравају („досно огледало“). Исто се овако одштавају и мрље сива монтановска грла, само што се отворење партије иже прелазноју у жуљасту сиву или белчасту сиву боју.

Веће одступање од оштарг колорита, шта више често и измена у сечену, налази се код грла са отворенијом бојом, која су у осталој у великој мањини. Нарочито делови лица су више или мање угаситог, без отесченог ограничењог сечена, које се одатле наласта преко образа, у неједнакој ширини, на прату, грудном кошу и плећима, као и на предњим и спољним странама ногу (евстремитета), а често и доле на трбуху по странама прве ковањане круг. Зуттрампае површине ногу, као и тако названо „средње месо“ — разреза — па и ивице маље и околина пунак тела нема.

Али на глави, управо на челу, има црно сивих пруга, или се у сечену на трну вајају опругасте, угасите пеге („дегати“ — „Baler“); или ако је боја тела врло отворена и без икаквих или једна приметних осечених партија, — онда то већ није оригинални сој, него: или су укрштана монтановских грла с пидвајским, оберигалтским, еталским и граубинденским, или директно импортана припадница ових типова. Побуда да такво укрштање и увоз не може се узети као назајак или замарење у прилоду, него што је правим монтановским говедима, у току последњих двај деценија, цена знатно скочила. На жалост баш крајин има много мање после аришнуко-пруског рата, јер су 1871 и 1873 године места, где се овај сој одгајивао, била савршено аришна. Па и Алга, нарочито његова развијена интернационална трговина с аалинским сивим и мрљим говедима, иже је монтановска грла у маси, а под колективним ижевом „гошма алајери“ развијало их по целом свету, па и сад то чини. С прва одгајивачима додуше није било лоше, кад су после минулих тринаест година у пидвају извели тешике пеле алата код старих кулаца. Овај своју сточу, како је била лева, непрофитабилна, па поставиве провазде моравске попуњени из суевалда, у којима се могаше. Средна, по не више пунокрвна пидвајска и горњо-ингидијска мрља говеда морала су се, поред претавалских и аленцалских, у врвој линија изабавати. После тога се пришло, без многог избора, на оберигалтску и граубинденску, лошњу швицку и другу робу, која је мање трајане, па по томе и мало се и јевтино могаше набавити, по која је, разуме се, са собом и особитости својих вормана у нову домину прелела. На срећу је моћ наслеђа монтановске краве доста јака, тако да се измена вормана, која је типски основни облик ослабила, опавала само на појединим грмама. Али би било наметно, да се од таквог укрштана одустане, јер свакојак, ако и даље утраје, не би се могла спречити савршена измена оригиналног карактера.

Овај се на прилично грла монтановског соја, да, нарочито на пошма (спелтретити) као и на ивицу и око пунак, има белог белета, или бледих грудних шарка. Преле, управо до дозвољене наметке вела, била је боја монтановских говеда, просечно угаситија, приличноје тамне мрље црна. На тим тако затворено угаситим грмама била је обична ствар ивита бледе белете; и оне ивице сатрање на као мање делете, није је то било „противно раси“. Динас влада о томе другој мишљење. Бар се на смотрама рогаце говеда, које ове године прелелује пољопривредно друштво, и на којима се ради унапредња говедарство издају аришне субвенције, такмиче за награде ограничењем. До душе сточар трговина није се обаврала до сада на оне белете, то да их због тога мање цена. Па и интравивања која имамо изнела су на ивиди резултат: да изворено мрља грла (ижево црно мрље па до готово сасвим црне боје) као год и сад, тако су и у прелазна времена, врло често носила беле шаре на трбуху, нарочито између пунака и ивица, по каднак и на млечном огледалу, па и на предвањима, и да су имала звездицу или мехурак на челу: да је осим тога, код ових

¹⁾ Erster Band, zweit. Heft, стр. 32.

²⁾ Налази ова поделена област бејане уједно, као што се може и по старим називима измалчити, по којима је Монтанов: mont d'Avon „мачило „Притгау“, а Давос: (mont) d'Avos, „Загорје“ („Занавље“).

grla karakteristična otvorenija pruga na leđima i optočnije brvnale i ušiju boje sranio mrlje pa i rđasto prenaske (u tome obliku beličasto sivie ili žućkasto sive); na posletku, da tanova grla, gotovo bez izuzetka u nošnji (habituasu), imaju prenasno nad onim noja se zamisljaju da su uokruženo raspisahnada, kao što su, zagastio mrvio siva, ali nasene i vezanje („šlamov“) boje. Kad isporodimo ova ovažnaka s nazvednim nazorima, po kojima se hoće da posuzna u četvrti rase ako se na grlima najđu jasnije obložena bela mesta, pobuđuje nas da se zalatimo: da li je bilo opravdano ovo novaje shvatanje?

По зашадној општој систематичкој раси говеда, монтанонска се говеда, како је познато, уброявају међу једнобојна и краткорого сива и мрка говеда, којој је постојбина приобитно у планинским пределима средње и источне Швајцарске с граничним деловима Форалбершке и Тиролске. Међу многим сојевима ових говеда које се међу собом разликују, „швицки сој“ сматра се као прототип; па се по томе и боја, облик и особине швицких грла обично узимају као мерало за оцену телесних знакова и физиолошких квалитета осталих, као „племених средњих“ типова говеда.

Ван наредне је задатка овде, да испитујемо, да ли је ова наведна основана. Али треба да се зна, да су геогрфска међа овде уске. Јер краткорогој главој раси — ако хоћемо већ да се ове поделе држимо — није само домоваца у средној и источној Швајцарској, као и у јужној Форалбершкој и западној Тиролској; него област њена обухвата, ових ових ревира, још даље и веће просторе западних, јужних и средњих Алпа, па допире у шпиралној вези дуга целог јужног огранка алпских ланаца, од Алпина па до Кварнерског затора. Број ове краткорого и одста једне једите велике групе типова, у овом огромном планинском појасу, велика је. Што се боје тиче, ова је првенствено једнобојна сива или мрка, али има неких, и то врло истакнутих и већинских чланова групе, с белим белегана, па било да су оне као првобитно код свих швицкиња, али да се понајвише само на више или мање индивидуа. Такав је случај на пример са чувеним „жито-бојним“ сојем од Авете у Салонској и у Пјемонту; па овде, а са прио мрком говедама ломбардске долине Лавине; тако се објашњавају и многи случајеви код мрких говеда швајцарских кантона Тесина и Граубундена, у горњо италијанској Val Sannica и у Рудикарији у јужној Тиролској, нарочито Алпина, па и прено ови у Петрији и Доној Крајској. Ова чивљеница, и околност, што се именовани типови са племеним расом из Швица не могу довести ни у какве генетичне односе, дају узрок за разматрање: да ли би швицки сој и даље требало узгизати као главни и „редовничели“ облик краткорого расе Средње Европе, па дакле и монтанонских говеда, и тражити, тако рећи, потпуту сагласност у свима грлима, ма да је неко грло у својој родној постојбини прихватило као типично или чистородно. Ми бар не можемо то чинити после објашњених чивљеница; и прена томе, што се овде показују бели знаци са остетеним ограничењем, ми не можемо да то стоји у супротности са знацима, које су првобитно оне телу, као то што међу шареним сојевима има често много индивидуа са „дупом“ или „делом“ бојом (од беле), па се опет због тога не спорја или пориче припадање датим типову.

По вратимо се, после овога малог скретања с главне ствари, на производње описивања боје. Ниса се још довели, да је брвњама у монтанонских грла овдега пигментована: између угастио сиве до сиво црне боје; да је, даље, и попурина јуника и нецпа угастио или црна сива. Врхови рогова и вонци су свагда беоцрвени (табачари) или бledo сива, а врло је ретко са свим тавна боја и сподла кожа. Обично је кожа боје свежега меса, по кадтав изгледа и бledo црвенасто или бledo жућкато, нарочито у пролеће, после дуге зиме, па време које је стога телу у тамној зашадној ношњи.

Као и код свих сојних мрких говеда, мутна су грла редовно угастија но жепца; и осим тога, боје боје пола у младом добу говеде добијају црва тон по у лето. Последња појава има своје природног узрока у збијању алана; јер с јесени израсте још и зимска алана, која као млада телва је и крва, па као јусти подматка прави осим дуним и ређим горним аланама још сачење. Док је за жепца грла бledo сива, мрко сива и угастио мрво сива боја нармична, као бивовска боја и црне се, после и пре прио мрве, највише и у првом реду оне мовинације, код којих се у мрво приој длаци на леђима и

изнад слабине и на излечкама најђу сребриасто сива или белачасто жути врхова. Како су ове алане само на врховима отвореније боје, док им је ложа угастије боје; а пошто су оне, осим тога, дуге и сјајне; не остале алане, то ипак врхови преко тамног тона, те грла, кад се по алане погледају, изгледају као да би их на тим местима роса повала. За то тамније партије са ованих блустанцима изгледају као алане.

Монтанонска су говеда средње величине и телане. Просечна висина порасних женских грла (мерена су 37 гра) износи 125.5 сантиметара; средња дужина грла 156.3 сантиметара и обим грудног коша 179.9 сантиметра. Просечна (око оценавана) жива тежина испитиваних грла била је 400 килограма¹⁾. Најмања монтанонска имала је 120 см. висине (грбена), 136 см. дужине грла и меру појаса 200 см. Жива тежина најслабијег грла оцењена је на 280, а најкрупније драле на 450 килограма. По има и тешких индивидуа до 600 килограма. Просечне мере групе једнобојних типова говеда у западно-аустријским Алпима, ове су: висина (на грбеноу) 125.5 см., дужина грла 152.4 см., обим грудног коша 175.3 см. и тежина тела (на живи) 365 килограма.

Поређујући монтанонска говеда са граничним сојевима, а па име: оберталским на истоку, швицким на западу, старим алтајским на северу, монтанонски је сој тешка средњи сој — ланија је и слична од швицког, једнак је са старим алтајским, а знатно је крупнији и тежи од оберталског. Просечни подаци мерених димензија на телу и телане ови су:

	ОД ПОРАСНИХ ЖЕНСКИХ ГРЛА, И ТО КОЛ:			
	ШВИЦКИХ	МОНТАНОНСКИХ	АЛТАЈСКИХ	ОБЕРИТАЛСКИХ
Висина	130.5	125.5	125.8	121.4
Дужина грла	167.2	156.3	156.3	148.1
Обим грудног коша	188.2	179.9	178.0	171.1
Жива тежина	475.0	400.0	389.8	325.0

Подаци о величини, тежини, односно прираштаку, имале стопе (женских грла) прираштаку су па нарочито повољнијем друштва живи говеда; при астерваљу и ештулаку, стопе на угледној јалонској али, названој „Vordere-Niederer“ у Брегенервалду. И по томе, просечно на грло добијени су овакви резултати:

	Дужина тела ²⁾		обим груд. коша	тежина килогр.
	сантим.	сантим.		
158 женских грла у 1 години	133.4	116.0	146.6	
92 „ „ „ 2 „	170.6	153.2	314.9	
42 „ „ „ 3 „	186.5	173.1	453.8 ³⁾	

Из овога налази, да ако се узме као нормална тежина одраслих грла овога телног облана, од којег су највише грла и мерена, 475 килограма, то су она:

у 1 години имала прираштак	30.8%
„ 2 „ „ „	66.3%
„ 3 „ „ „	95.3%

(наставити се)

¹⁾ То није средња или нормална тежина ових намова, јер је она мања, и не пролази 365 килограма.

²⁾ Мерења од латина па рогова, до чвора сачења; не треба променути са „дужином грла“, која је, од вршине, за постојну дужику врати краћа, од ове линије.

³⁾ Грло су готово искључиво монтанонске расе, — беожа врло лепа и добро развијени ексемлари; но чеза се може објаснити редовно мањина тежина ових трогова јуника, која тек пролази средњу меру зрелих драла, и која, иако је изоловано, ушла се са тип 365 кг.

НАВАЖКА ПРИПЛОДНИХ ГОВЕДА

У АЛГАЈУ, ФОРАЛБЕРШКОЈ, ТИРОЛСКОЈ, КОРУШКОЈ И ШТАЈЕРСКОЈ

од
Паје Т. Тодороскић

(наставак)

И као што се види, она су у другој години релативно највише порасла, јер су у томе стадијуму добила процената за две трећине више.

Број растене у младости, брзи тои развијања је, према томе, особито монтањенске расе.

Други преглед, који ниже савоштитањем, показује нам, колики је просечни дневни прираштај тела код младе стове прве друге и треће године, и то за време алијне паше. Подаци су ови бележени по резултатима мерења на ваги, и то опет на изворд споменутој алији.

У прилог горе савоштитених бројева, који се односе на женска грла неких година (у првој години), може се даље додати, да и бикови расту брзо, а с овим ступи у вези и брзи поља зрелост њихова, као и развијање снажних волова. Пораси волова достигну лако висину (измерену на грбенију) 150 сантиметара, дужињу трупа 190 сантиметара, обим (мера вадаса) преко 200 сантиметара и тежину 600 килограма, и то кад се налазе у обичном стању узрањености, а не као утроејени.

Форме појединих делова тела у опште показују такве знаке, по којима их, према искуству за обичне привредне циљеве, сматрамо као повољно изражене; шта више, по нормама, које су за то прописане, може се рећи да монтањенска говеда спадају у лепа говеда.

Глава порасних женских грла даје благ и управо рећи слаобаван, живосан утисак. Она је добро пропорционарна, и у појединоствима екстернера свој добро је карактерисана, тако да се знање њене јасно разликује од осталих чланова групе.

Ми ћемо овде савоштити податке апсолутних и релативних димензија, ставаљујући им мапоре и нормалне размере главе знападне главне групе. (Стр. 42).

По овим мерама глава је у монтањенских говеда — спреам дужиње трупа и спреам ширине са стране и попречно, крај од осталих једнобојних типова. Вадисе као и ширина између унутрашњих углова очних и јагодина на горњим алицима приметно

ГОДИНА	ЖЕНИЦА ТИЛА У ПРВОЈ ГОДИНИ										ЖЕНИЦЕ У ДРУГОЈ ГОДИНИ					ЖЕНИЦЕ У ТРЕЋОЈ ГОДИНИ				
	ЛИНЕАРНА ДИЖИНА У ДИЖИНА		ПРОСЕЧНА ТЕЖИНА НА АЛИЈИ КРИ		СРЕДЊА ПИРАШТАЈ ТЕЖИНЕ		ПРОС. ВИСИНА ГЛАВЕ		ПРОСЕЧНА ТЕЖИНА НА АЛИЈИ КРИ		СРЕДЊА ПИРАШТАЈ ТЕЖИНЕ		ПРОС. ВИСИНА ГЛАВЕ		ПРОСЕЧНА ТЕЖИНА НА АЛИЈИ КРИ		СРЕДЊА ПИРАШТАЈ ТЕЖИНЕ			
	СТАВАЈУ	СТАВАЈУ	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	СТАВАЈУ	СТАВАЈУ	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	СТАВАЈУ	СТАВАЈУ	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	ПО ГРУД ОД СНАК	
																				КИЛОГРАМА
1871	38	18	143-8	88-5	38-7	0-498	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1872	39	30	148-2	83-0	33-8	0-437	24	320-0	365-0	38-9	0-501	9	432-0	501-5	40-5	0-611	—	—	—	
1873	38	33	147-5	137-5	38-2	0-382	25	323-9	358-9	31-8	0-485	10	443-4	511-8	48-4	0-612	—	—	—	
1874	40	30	148-2	131-4	32-2	0-412	25	338-6	345-2	40-0	0-638	10	446-9	481-9	45-8	0-574	—	—	—	
Опште просечне стике	38	—	146-6	100-8	34-0	0-430	—	314-9	356-7	41-4	0-522	—	452-8	521-7	47-9	0-606	—	—	—	

Као нормални прираст дневно и по граду, од како се теле одбаје па до навршетка прве године, рачуна се обично 0-5 килограма. Кад се узме у прирање јава промена температуре и сурово време у опште које влада на отвореној пашји високим планина, и спреам којих су први пут истерана млада грла врло осетљива, излази да је показани прираштај тежине од 0-43 килограма доста поводан да се документује брзо развијање у првом добу, а уједно и силност ове расе да храну корисно у вредност преобраћа.

И млада мушка грла брзо се развијају. Од 32 месеца приплодна бива, који су просечно имали 18 месеца, бежаше средња:

- висина 117-5 сантиметра
- дужиња трупа 142-3
- обим груд. кош 182-5
- тежина 365-0 килограма.

Кад осам младих јуница, просечно од 9 месеца, које је на једној стотици говеда мерно одошвањачка суд, највише су оне средње мере:

- дужиња тела 162-6 сантиметара
- обим грудног кош 146-4
- тежина 266-0 килограма.

су јаче развијене. К томе долази још знатно већа ширина тела, док се она у линији између роговог сукана. Рогови су дужи но у једној тили ове групе, па су им и врхови доста развијенији.

Од осталих знакова главе има се додати: Чело између очних дупла прилично је угнуто, и ово угнуће — од равнине чела па до два угнућа — износи 3 до 5 милиметара. Круне очна гледају више у страну; теме је мало нише од хоризонталне линије, и крај са велина чупа; рогови су развијени равно у страну, па се онда савијају напред и у оне.

Уши су алијне, ушне школке широке, латине ушне густе и прилично дугачке. Нео широк и на месту, где прелази у чело оно угнуће савија се као кол штуче [„gehohlet“], па глава у промају лаје ленин крој. Подбраје су сразмерно доста раширене, тако да се и бравања шири у већу површину. Усајеност и држање главе је лепо¹⁾.

¹⁾ Морало још додати, да између мери црних грла има често грла са широким главом а алијем крајном, као и са обичним формама, које нас обично у на прво-бело ерлгоштитој говече у Тиројској, спешвају — на дугуку расу. Кад бисмо знали у историју развијања ова ова тина, дошло би се извесно на монетар, — које би нас исуђувано повладо доколичито криво кривоство оних двају раса. Отуда се може објаснити и ово чешће јављање белх белоса, а на

Пре no што прелазимо на описивање осталих врста тела долажемо бројне димензије и размера важијних партија и удова, употребивши е дотичним нормалним средњим бројевима типне групе. —

ОБЈЕКТИ МЕРЉА	МОНТАЖНОСНИ ГРАД		СРЕДЊА ТИПНА ВОЈА	
	ВАЖНОСТА	У ПРОЦЕНТИ ОД ПОСРЕДНОГ ПОСРЕДНОГ ГРАДА	ВАЖНОСТА	ПРОЦЕНТА ОД ПОСРЕДНОГ ПОСРЕДНОГ ГРАДА
Различ рогова (на ширину)	161	29.1	148	31.1
Линија између савојних широва	188	39.0	187	39.1
Својом линија (зелена широва чаја)	247	51.0	253	50.9
Унутрашња линија	195	40.2	177	37.0
Широва обраба	175	35.2	163	33.9
у ширину	371	75.2	389	79.9
Дужина тела	398	81.2	428	87.2
лиња	386	79.8	383	79.4
Дужина главе	394	—	477	—
Широва шлица	337	—	318	—
Пала широва главе од стране	721	61.3	296	62.1
Дужина трупа	335	—	297	—
Укупна висина рогова	297	—	370	—
Дужина ушију	214	—	205	—
Широва	194	—	361	—
Укупна висина	447	—	450	—
Дужина главе у просечној страни	—	36.3	—	37.6
Дужина главе у просечној страни	—	30.9	—	31.2

Согласно са овим бројевима, злата овога типа показује нам, да је врло мало крајни, али знатно меснатији (пунији и дубљи — спунатији) него код других племена која припадају групи. Подуднајак је умерене — средње ширине, и почиње још од главе. — Трупа је хармонично развијен. Према већој дужини и нормалној поголи предњег, средњег и позадињег, трупа је у грудима шарог, гребен је врло меснат, тело у опште дубоко, а у линији леђа — бедра је доста растегнуто мало срачено. Широка кристна и синка, као и јаво развијени стражњаци у попречним димензијама и већи обим грудноско поља допуњују оно што је речено, нарочито кад се узме у обзир и пространа „дубина тела и прилична висина рамена“. Далеко треба додати и да врло стоје на довољно косим и пунији плећима и гребену; гребен је нешто виши, али ипак јаво грађе, бољег и размера тела су извунени. — Ноге су такође нормално савиљене; талас реп мало је дужи но обично. Нарочито су зајачњача и бутине меснате; глат стоје напред право справ вертикално; перашице су састављене из таних чистих косију; чланици (каичници) су кратки и широко су спојени с тврдима наповишња. Нога је широка, и ако није баш тако јак и хителан као код обриватаља и хеталаца, али у старих алгајана. — Виса је велико, четворугласто у основи а напред особито по страни, тако да доприноси до вертикалне, што је добар знак млевности. На а остали млевни знаци показују на маћ обзаве продукције млеца.

Тако скупљена крој монтажносних говода није прано направила ди није леп, и изванредно ни недостатке. Заста немо много својо говеди у алтиским земљама, која би се с њим могло мерити у партијама тела које су делови хармоније грађе и лепоте укупне појаве, у ногама и размерама тела, и која би било тако блиско типној средини, односно — нормалним пропорцијама јединца исто тако извесног или и лепота своја тела. По соби се радује, да и у овом случају, као и у сваком другом, има индивидуала, које у типским и просечним особинама неостују од

својих племенских другова у погледу на форму и погодности; али за то има и пуно примерака, па и читавих запата, који у обзаву грађа пренаглаво међу обичаја. Не може се поравати, да су за монтажноска говода велики млек изостајали, који с гледниста чисто млевних престава изгледају као мале; али погрешно је ове приписивати необразљивом гајеву, хранењу и неговалу. Они би се лако могли одстранити, јер су већинам племенске особности, које имају користи од чести и историском развијању расе, од чести и у постојаника гајења који су последња прилика онога сточарства.

ОБЈЕКТИ МЕРЉА	МОНТАЖНОСНИ ГРАД				СРЕДЊА ТИПНА ВОЈА			
	АБСО-ЛУТНО	ПРОЦЕНТА	М	П	АБ-СО-ЛУТНО	ПРОЦЕНТА	М	П
Висина (на гребену)	125.5	—	80.2	121.5	—	82.4	—	82.4
у бедра (уши слабица)	319.4	—	—	124.0	—	—	—	—
Дужина предњег	122.5	—	77.4	122.8	—	—	—	—
у средњем	78.5	—	40.5	70.9	—	—	—	—
у позадињем	49.9	—	24.5	37.4	—	—	—	—
Дужина трупа	150.4	124.2	—	152.4	121.4	—	—	—
Широва трупа (напред)	31.7	—	30.3	30.2	—	—	—	—
Широва предња грудина (напред)	20.2	—	19.2	20.2	—	—	—	—
Дужина трупа	47.8	38.0	40.2	40.4	50.7	42.8	—	—
Обим средњег млека (веса лопка)	179.9	—	113.0	175.0	—	—	114.0	—
Дужина предња широва тела	40.1	—	29.5	42.5	—	—	29.0	—
Задња широва широва тела	47.2	—	30.2	44.4	—	—	28.0	—
Дужина тела	70.4	68.8	—	70.8	50.9	—	—	—
Линија леђа — бедра	80.9	—	—	83.0	80.4	—	—	50.5
Широва синка (уздочна)	33.2	—	33.4	44.1	—	—	—	31.2
Дужина кристна	22.8	—	—	22.4	—	—	—	—
Широва синка	14.7	—	—	19.3	—	—	—	—
Висина доњег трупа од шлица	0.2	—	—	0.0	—	—	—	—
Висина ноза од шлица	5.8	—	—	5.0	—	—	—	—
Дужина врта	6.3	—	4.5	6.4	—	—	3.7	—
Дубина	17.9	—	—	17.2	—	—	—	—
Широва широва	11.9	—	—	11.5	—	—	—	—
Висина предњег жогу	7.8	5.7	—	7.14	5.7	—	—	—
Дужина предња дозна	30.4	27.4	—	24.9	27.4	—	—	—
у претходном	48.4	28.5	—	50.2	30.2	—	—	—
Дужина реп	104.7	83.4	—	102.9	82.4	—	—	—
Остатна висина од шлица	23.4	—	—	28.4	—	—	—	—
Висина стражњаци	63.2	33.5	42.2	50.7	48.4	30.2	—	—
Висина	44.3	—	—	35.5	—	—	—	—

Такви су недостаци у првом реду — висина стражњаци, много тела шлица кристна, као и често — висок канал; исто тако — а мало предсавата леђа, строга чланица (каичница) тврда и дебеља нога. У друго ред долазе: што се у одлажању, које је од неколико деценија управљано искључиво на провајново млевне етоке, постојно приступамо максимуму, на се у савињању — што је у осталом с природнога гледниста оправдано — одбирали бикове врло млади и висе анимских особина, који су у највећем делу били широки и дубоки, међу тим у предњима слабија и тежиша. Широштина је последња била, да су се у постојству, поред лавно грађе у опште, чешиће виђала оштрија кристна и леђа, прасне млеке, уше трупа, као и што је по гледу неправилности у савињању, што је дабоме морало ићи на другој отмености и старној хармонији епигуре, до су се, с друге стране, погодности: млевност, тако телесно развијање и моћ преобрађања хране неспорно добило. Но опет се свуда тако не постоју и одлајачишним срединама; за то и није до сада наступило дегенерисање расе, нита погоршање млекних уробних корисних особина, шта више, у новије доба ушених је велики напредак у утврђивању и бољем образовању домаће типне форме. Податакити краљини субвенци-

цима: да у историском времену живишито укршташе са брахисцефалним парем говедима. Грм средње боје, али боје зрелана, као и грађа више синка показује често корак главе и тела зајачњача и млевних говода. Нарочито се то јавља на северу и јавља припадности области монтажносних говода: у Кострогату и Валерогау с језаве, и у Валгау и друге стране, где је млек тип више пуно долажу у додир са споменима којима.

1) Дубина врта извесно код млења, говода 27.6 — средина е типне трупе 24.9 — млек дозна

2) Већ је напоменуто, да просечна телесна сеја у млењај постојаника не прелазил 365 килограм.

lipijama i potpomognuti stručnjim rukovođenjem poloprivrednog društva, srećnuta je naročita briga odgajivanju u upotrebi važnijih proizvodnih biljaka koja potpuno odgovaraju rasu. Ne treba se čuditi, što se teži biljke dovode i na privredniji Prigruva; jer, kako smo već videli, pravi prigruvanski soj isto je glava, pošto je u pređašnja vremena mnogo montavon- ske stope tereno s ove strane, u Prigruva, da se тамо одгаји и за приклад употреби.

Монтавонски бикови носе на себи карактеристично obeležje rase на одрецим пласци. Кратка глава прво је широка, и лични укупно мере 45 центиметара. Површина је чела више или мање поплаћана (дугобача), међу очима поплаћје, и подиже се с малим дугком према равном телу. Тело је, као и горња половина чеља, обраста густом и покривахом чупом. Унутрашност тела продужава се на ивице и у носни гробан да средине лица; удељ чела доњи део носу стисне ширине брадње често нагледа мало повртну, као у мовца (шмарти).

Рогови, излазећи на усвога темена, дуи или у истом правцу са часном равнином, или се свајаву на више или ниже. Због мале разлике између унутрашње и спољне очне линије, очи су више по страни, по коју крају. Према томе, бикова не могу тако слободно и право пред-ићи гледати; за то им погодан глед често бојажљив, плаћљив, а по ивицах и омак. Трајање је често перманент ове расе у опште право благо, то не треба чудити да је и у ствари омак, мало изгледају. — Уши су нормално пропорционални. — Кривај врат је у потпуно омак, но код млађих граа не вадебава много. — Трун је у грудима широк, боквај и између плећана ниско спуштен, те да то, пошто су и ноге краће, бутине грубе, гробан широк, раван, слабије чупе, и цело тело је прилично објено. Ногое су, у сразмери према дужини тела, ниске; имају много јака кољена и вишњаче, јаке ношти објене мишићама, тако да граа изгледају као да стоје на јавни ступовима, и дају у опште силку особито робустне (просте) конституције тела и јаке снаге. Ове се особине још више повећавају меснатом крвину и пуним бедрама, тако да идући изгледају често јако урасли, да се ношти и утао е пома не могу омакати, него се тек руком морају омакати. Последња особинот у већи с дебелим бутинима, меснатим плећима, дебелим ногама, збијеним, добро свезаним телом и опнатим кројем главе, још више побуђују сурму, да монтавонска говеда стоје у блиском племенском родству са швинцом расом, што се много пута тврди, а то се могло већ омакати и код описа женских граа⁴. Јер карактеристични знаци главе швинчине говеда мало се слажу с типском формом главе монтавонских говеда, а крој осталих делова тела, у већинам као и размер ногу према трупу још их удаљује на више степена⁵.

О порисним особинама и могућности алкамитације⁶ зоразбирке земљане расе⁷, Кателгер наводи таква и ово:

Монтавонске краве не долазе са свим у ред најмилетинских крава; али у погледу на количину и квалитет млека више и испоредне се понајвише и омакеним алпским млечним расама, могу нас са свим задовољати. Код омакено, не треба губити из вида, да мислимо само на омак млечну продукцију, коју граа у својој усвој поткобину између под тамошњим нацином одгајивања, и која је производ нарочитих одношаја хранења и погована која тамо пладају, а није под утицајем по неких фактора, који продуктивност краве сваке расе могу да повећају, као што су: крава обичног хранења, нарочито припремице хране, него и врло и т. д. По многобројним истраживањима, која сам добио на самом месту, монтавонске краве средине величине и тежине у монтавонској долини дају годишње просечно 1650 литара или, раздвојено па 300 дана млеко, дневно по 5½ литара. На спавањ 100 килограмна нормалне ивице тежине (300 килограмна) долази дневно 1527 литара. Како се у фораљберској одгајивачини срезавана у опште рачуна, да вредност ивице па једну краву не пролази ивице од просечно 35000 килограмна сира, и на спавањ 100 килограмна овог да се произведе 4708 литара млека, то онда оваква резултат на спавај начин није исподован. Ово је обична средња мера, што може сој у својој

увој доновати да да, где је главна нажална сврхања на репродукцију и облагорађивање расе, а не на што већу количину млека. Није ништа ретко, да многе краве дају и веће количине млека, кад је највећа ивица ивице. Тако се на травама ивицама срезавана монтавонског и будајевског млека доста прикладно крава које дају просечно годишње 1800 до 1900 па и 2000 литара.

До кога ступа производња ивице ове расе може да дотера, само ако је хранљиво и здраву у опште то цаа, моћи ћемо се уверити најбоље на просечним бројевима о добијању млека од монтавонских крава, које се хране у мларским стајама и са бачиским алпима у Брегенсвалду, као и у Ваарској Алпају, где се оригинална граа одво много и у лепом избору. У овим мларским областима средња величина ивице рачуна се годишње добијање 2400 литара; а код бољих и најбољих граа као и у највећим пределима достиже максимум ивице ивице и 3000 до 3400 литара. На Танбергу и у долини Мелтеберга и на Шревану (Schwabens), млека у Гиллеровској долини годишња приноси млека од добрих крава врло су често; као год и то, да краве после тељања дају у средњу руку 18 до 20 литара дневно. Међу тим у суровим одгајивачким местима рачуна се просечна количина према датационој периодици 14 до 15 литара и једна крава за 8 месеца, док се држи ивице у стаји, дак 300 литара. На исто галки количину млека, па и на мало веће, од једне краве рачуна се и у Монтавону за четири месеца добијања млека на спавај равуно отруто 1200 литара; и сад се то раздели на 126 дана ивице, онда долази дневно 10 литара. Но, кад се ова омакност хоће да пости, онда осим обилате и одличне хране, поред добрих кошара и добрих погована, треба ужити у вид и утицај доба тељена, које је различито у земљама. У одгајивачким крајевима обичај је обде пробаје стоја да се краве теле од позавне октобра до почетка децембра; и по томе, прва млека крава пада у ерд зими. У фораљберској ивици нај тељене је већином помешноту у месец март и април; краве се у прво доба млеку на скоро — обично до позавне маја — истерују на ниже брање паше (предје или мајске етапове), или на горе испусте код куће које рано омакене и имају добру траву, па до, ако се не терују на више алпа, продуже и даље давати знатно већине количине млека.

Према пресуења код крава траје 8 до 10 недеља — у средњу руку 65 дана, тако да се може просечно ужити 300 млечних дана.

Квалитет (квалитет) млека од монтавонских крава је добар; што потврђују хемиска истраживања, као и најпрвенце мларске радње, које о добијању млека и сира дају позавне податке. — Саопштавање овде неких неких анализе млека. Иако их још од 1873 године од монтавонских крава чувањо запата Г. Андрије ригера од Чавол у Фалдирху, које су за све време свесне изложбе у Вету биле у стаји (аустријске станице⁸). Јамоћно (више) млеко испитивао је ивице пута проф. Д-р Ј. Моер, старшина а. к. полупривредне хемиске огледне станице у Вету. У генералном просеку највише је у 100 делова: 86.63 процента воде, 4.43 проц. масних делова (приглајна), 3.06 проц. протеина, 0.33 проц. белачевине, 4.79 проц. млечног шећера и 0.76 проц. повена.

Русовате, полупривредно-хемиске огледне станице у Тино асту у Фораљберској, Д-р Оугинг (Engling) извршио је у лето 1877 год. у друштву са тадашњим старешином др. Бакер-меларске огледне станице у Вајенстоау (Weihenstephan, Д-И Келцен-омак), један на анализа, за које је такође узимано млеко од крава Г. Чавола, али кад су оне биле на пашу на алпима. Процентна састав појединих проба полазно је оне станице бројеве: 86.910% воде, 4.224% масних делова, 3.073% албуминаста класена и белачевине, 5.014% млечног шећера и 0.777% повена.

Зампаљиво је, али и објашњиво, да при поређењу просечне садржане млека, које је испитивано у Вету и Тинску, млеко са алпске паше показује већи део воде, односно мање сувице састојака, него ли млеко, које је добиљено од иштеничких храниља, богатије у протеину, у аустријској станица⁹ бачке свесне изложбе; а осим тога — мање и албуминаста и масних делова, међу тим више млечног шећера. Што, супротно овоме у Фораљберској, као и у свима планинским земљама, аустријско млеко даје више млека и сира, него ли млеко од стајских краваца, ивице, ивице узор, поред несприродних погована боравачна, и у доњаким стајама; и ивице би се то поправало,

⁴ На ових објашњења још ивице изворно потврђује да постоји разлика међу монтавонским говедима с једним главним предзнаком прилагођавања погована; — једна појава, која се до јаво јаво мало у обзору унаша. Бикови у опште мање су оптар израи типско форме, него ли женска граа.

над би се храна квалитативно и квантитативно повећала, и стаје би у опште била боље.

Подобно за гођење монтањонских говеда, само се има обичај рећи, није „исправна“; међу тим она је у ствари „добро средња“, и тиме овај тип, према неким другим алипским расама, изабавља првенство, јер се у новејо доба скоро у свима земљама, где се стока држи ради млека, од ове трава, да се до извесног степена може употребити и за гођење, пошто се одлучи од мусе. Месо угодних грава најбољом особито мекано, него више с грубим влакнима; мање је сочно и прилично уграјци боје. У овом погледу наводи се бјајти искуство, да млеко црна грава у опште имају живање месо и опоруку млеку, а по саво мрва али у опште грава отвореније боје, док црна опет боје ступи у погледу на количину масних делова у млеку. За краве угасити боје какав се да зају „доба“ млеко, а отвореније боје опет да зају „много“ млека.

За теломе (пучу) монтањонских волова нас могу са свим задовољати. Они иду полако, али су много дуражни и врло благог темперамента. У хоразбершким одгајаницима срезовима сада се мање одгајивају волови од овога стоја, почем је јави травања у јесени грава, а пређави је велики ниво младах волова за Шапдраску и Горњу Италију опало.

Од осталих физиолошких особина истакнуто још подобност: та се у туђина, нарочито у развијених земљама и при непрекидном држању у стаји, како се каже — лако акклиматизује и храну корисно употребљује. Томе доприноси извесно највише изванредно јака конституција тела, мало склона болестима, изворно болестива органа да дисање и варење, јер се отпорни организам не да лако поремети у својим функцијама од утицаја промененог ваздуха живота, него се добро прилагођава и у другим погодбама. И закључно, таква ноћ акклиматизује (прилагођава) као да је јединствена онемо тину. Додатком и резултате неколиких испитивања, која се оне ствари тину. Како чистокрвних монтањонских зивата има доста у разним аустро-угарским земљама, то је се дала могућност, да се испитивања и у онемо прелазу предузму. Разуме се, у овим испитивањима није сешло за тим, да се констатирају сва она ситна одступања у формама, крол које измилује од оригиналних грава у ваљим генерацијама морају да прођу, него да се фиксирају одређеније последње процесе парејације (изменијања), па да се тиме докоже бар општи правци, у коме се преобјајају врши. Навешћемо онај из опашања, која смо добила прошлога лета од индивидуа чистокрвних одгајених монтањонских грава, на домена меза Вреде у Мондсеу (Mondsee) у Горњој Аустрији, и на валеетском добру ерцхерцога Албрехта у Марсбургу Алтенбургу. И једна и друга грава стоје у истом генерационом реду. На оба су места испитиване вреле краве, у потпуном порасту, које су биле од потомства трећег и четвртог степена, и то у Мондсеу 12 грава, у Алтенбургу 18 грава. Анепотицим просечан подацима долажено и дименције које женска грава монтањонског тина имају у својој постобјини.

Мере главе	у Мондсеу	Марсбургу	Постојбина
	у милиметрима		
Длина између рогова	149	161	141
Длина између слепоочница	192	200	189
Слопа очна линија	245	255	247
Унутрашња	193	205	195
Ширина обраба	171	175	175
Ширина њушне	169	162	171
Дужина чела	225	211	228
у носу	264	276	256
Дужина главе	493	487	484

Мере тела:	у Мондсеу	Марсбургу	Постојбина
	у сантиметрима		
Висина тела	140-95	130-70	125-5
бездра на шталу	132-35		129-8
крстине код вапка	186-45	133-75	132-5
Дужина предњег нога	37-90	36-10	35-0
средњег	74-30	75-50	72-3
задњег	51-45	50-25	48-9
Дужина трупа	163-65	161-85	156-3

у Мондсеу Марсбургу Постојбина
у САНТИМЕТРИМА

Предња доња ширина тела	51-00	49-60	46-1
Ширина гробена	34-00	29-85	30-2
у сали	55-20	53-70	52-2
Обим грудног коша	188-70	179-20	179-9
Дужина предњег нога	73-60	82-85	71-8

Жива тежина	у Мондсеу	Марсбургу	Постојбина
	у килограма		
	489	447	300

Ако се ове апсолутне дименције прерачунају на њихову релативну вредност у процентима спрам тинујих основних мера (дужине главе, дужине трупа и висине тела, како се и најбоље могу представити суми и начин измене зорама у туђинском месту, онда ће се добити ова бројења:

Дименција између рогова	у Мондсеу	Марсбургу	Постојбина
	у процентима спрам дужине главе		
у слепоочници	30-29	33-13	29-1
у спољних очних углова	32-90	41-13	33-0
у унутр. очних углова	49-64	52-30	51-0
Ширина обраба	39-18	42-15	40-2
у њушне	34-64	35-89	30-2
Дужина чела	32-82	33-33	33-3
у носу	46-50	43-28	47-1
у глави	53-50	56-72	52-9

Дужина главе	у процентима спрам дужине трупа		
		30-17	30-12
Висина тела	80-06	80-75	80-3
Дужина предњег нога	23-17	22-30	22-4
у средњег	45-54	46-64	46-3
у задњег	31-29	31-06	31-3
Доња предња ширина тела	31-18	29-41	29-5
Ширина гробена	20-88	18-41	19-3
у сали	33-75	33-18	33-4
Обим грудног коша	115-37	110-72	115-0

Дужина трупа	у процентима спрам висине тела		
		37-68	37-29
Висина предњег нога	124-99	123-06	124-5
Висина предњег нога	56-20	55-28	57-2

Како што група релативних бројења показује глава, монтањонских говеда у Мондсеу, поређења с дужином трупа и статуом тела, са свима њеним деловима је мало краћа, само је лице на против дужи. Самозако погрешне дименције, или нишине, извесно само линију између рогова, теломе ко, а степинавање је највише у ширини између очних углова. Релативне мере трупа, у погледу на висину тела, обим грудног коша и ширину њушне, остале су исте, као год у постобјини; а дужина, предње, средње и задњег, као и однос дужине трупа према вертикалној величини, показује се теориски нешто мало повишије. Дале, боље се развио грудни кош, као што се то нарочито види на дименција ширине доњег предњег дела тела, горње ширине грудног коша и гробена, као и на дубав, спуштеније тела (испореди дужину предњег нога према висини тела). Од осталих промена у погледу на стас, боју длаке и употребне способности јављају се оне: Грава су просечно већа и тежа; брже се у младости развијају; угасити мрва оригинална боја на ваљим потомству постаје биећа, преобјава се у мрско сиву; рогови, кова и длака бијају простији и сувоваје. Количина млека, по њиме годишњем просечном беленску, износа 1979-6 литара.

[Наставакће се]

НАБАВКА ПРИЛОДНИХ ГОВЕДА

У АЛГАЈУ, ФОРГАДЕРИХОУ, ТИРОДСКОЈ, КОРУШКОЈ
И ШТАЈЕРСКОЈ

Паје Т. Тодоровића

ПРЕДГОВОР

Набавка прилодних грва говеда, коју је Министарство Народне Привреде преко нарочитих изасланика извршило у страним земљама, у фебруару и марту прошле (1894) године, остаће, нема сумње, као важан чин на путу унапређења сточарства код нас. С тога сам сматрао да га треба забележити једним остварним радом, у коме ће се поредити најважније појаве, које су претходиле тој набавци, као и оно, које су биле у вези са овом набавком.

Као тадашњем референту за послове земљорадње и сточарства (осви министару) у Министарству Народне Привреде ја уредно и члану комисије за ову набавку стоке, мени је дужност била, пре свих, да се прихвати овога рада. И ја сам се старао, колико је то могуће било, да он буде што потпунији. Међу тим не месам омет, да свом раду пресавијам прво студију; он има да послужи као материјал као основа онога саопштења¹⁾, поднега Е. Министру Народне Привреде. При свему том, појмајући најбоље предмети сматрао сам за потребно, да поред својих забелешки нао резултат властитих посматрања, и оставља материјала прикупљеног у току путовања, унесем прилично део из већ изнених писана и сточарских научника, нарочито оних који су се лично бавили испитивањима оних раса, које су за нас набављене. На тој наци, овај рад има ипак у неколико веома научно-испитивачка. Циљ је свему томе, да се код нас унесе што више прародна жива и поузданих података о расама и њиховим приликама, како би се тиме створило свако сањастичко нагађање о томе, као што је на жалост било случајем и у јавности. Међу делма, која су нам не мале услуге упривреду и у ориентисању при извршењу набавке, спомињем проф. Др. М. Валкенсу Die Alpenwirthschaft der Schweiz, des Aelgins und der west-osterröschischen Alpenländer (1885), а см проф. Ф. Катенегера Die österreichischen Rinder-Rassen herausgegeben vom K. k. Ackerbau-Ministerium, erster Band: Rinder der österreichischen Alpenländer, 1879. Остале мице наводно сам позвао на рад поредња, како би се чула и друга мишљења, на да се аутентичношћу не могу веровати са правна.

Набављена прилодна говеда спадају у тако позване: прилодне расе. На очувању њихових особина, а од чега и поправљање оних у циљу веће користи, утицала су, нарочито у послије доба, многе установе и ураде, које не мале заслужују нашу пажњу. С тога сам се и на њих обаврло у жељи, да нам послуже за углед и да од њих преберемо оно, што ће и у нашим приликама од користи бити. Многе од њих стоје на ступњу модерних и неопходно потребних мера за унапређење сточарства.

Дале напомињем, да ми се нису могле пронаћи из вида ни остале привредне и културне установе, као: поповривредна удружења, поповривредне школе, поповривредне земљосејачнице и слично установе. На већем делу оних установа нама је још врло отворено поље рада, како за државно старање тако и за круг појединца. Иако је циљ, побуде на и циљу организацију њихову у земљама које су приближно, а неке и мањег, обима но што је наша отаџбина, међу тим су у култури доста измале, сматрао сам и за патриотско дужност.

Најзад нисам пропустео закрити и у живот тамошњег привреднога народа, његове социјалне одnose, понеке навике и духовно расположење, а у намери, да нам и то буде један прилог ширег познањања прилика и погодба, у којима се народи у свом привредном и културном делану крећу.

Ова је расправа протана и илустрацијма, које су направљене по фотогрфским снимцима, или по сликама у споменим делима Др Валкенсу и Катенегера. Мени је као, што код нас

није још увек обичај, да бар државни заводима сличају своја бива прилодна грва те да бисмо могли довести и слике њених грва, која смо ми набавили. Да сада сам могао на свој трошак довести само слике неколиких грва: мариадорске расе, која су ми била најближа, у тошчидерској економији, а осталих и из осталих државних завода; јер, како ће она бити великом основом нових стабала у заводима, биве свакојима потребно поред тачног описа имати и слике њихове. Не треба да измишљамо, да у напредњем свету овако расе и приватна а то је државни заводима, чија је вруг утицања далеко пространји и ширини.

Иде испозната ствар, да је наша државна нише пута набављала са стране прилодна грва принајбожих и препоручљивијих раса: говеда, оваца и свиња²⁾. Веће њивике прилодних говеда датирује се од успостављања управе државне ергоде и тошчидерске економије, док је набавка страних раса оваца и свиња много млађег датума. Набављена стока већим делом дата је била на руководе и прилоду овим државним заводима; а чињен је оглед, не баш тако срећан, да се набављена мушка грва, нарочито оваце — дају непосредно појединим домаћинима, припремајућа рада облагоурађивања домаће стоке.

Као што се зна, како за управу државне ергоде тако и за тошчидерску економију набављене су у прво време говеда расе: једнобојних белокожих говеда: лантанска и мариадорске расе. Доцније су набављена грва раса: мушка говеда (швицах и алгијска), а у новје доба грва раса шарених говеда (берниско-варајубришних, сementsких и швицахских). Као што се из овога види, и код нас се нило у овим пословима по моли, која је владала у страним земљама, а нарочито у суседној или Мариадорској, која нам је све до скоро била једини извор прилодних говеда. Колико су погрени били ови радом, види се из ових тачака, које је споменути оточарско комисија констатовала:

„1. што у раду око унапређења сточарства није се стално радило, према напред емпијелном и утврђеном плану и циљу запљата, — иије дикле било никакво систематског и интензивног рада према начелима сточарства и потребама наше земље; на пример: није се истрајало у поправци стоке са једном истом страном расом, иије обдарила најбоља грва за прилоду по су обично најбоља продавања, а дошња у заводу задржавана за даљи напад итд.“

2. што иије увек рађено са довољно стручно спреме и са довољно средства; заводима су добијали старешине често да са свим другим струка, на овима руковођене поправке стоке у њима није могло бити ни у колико рационално;

3. што се није никад истрајало у облагоурађивању наше домаће стоке, иије се обнављала пре;

4. што нису увек бирале за извршавање такве стране расе, које су имале тачне личности са нашим стоком, и иије се увек одлазило при избору стране расе на њен „дике“, него да што се пошло да се из те расе изберу за прилоду доста најбоља грва;

5. што се није наша стока поправљала према каквим одређеним правцима и према потреби, која је у тим правцима требала да се постигне и

¹⁾ Циљ се, да је још позн. Како Милан доводи у нашу земљу били свиње из Мариадоре, али се не зна поуздано, од какве су расе били ти свиње. Били довели сејени у Штудинци и Клаубери као да су проишле тог утицаја; а ипак у овима постоји и особине боље мичности, то је сва прилика, да бивају нише били од нешто при извршења говеда, јер су она лине мичности. Истеу Милошу су селовима друге тачкине старешине, као: Ресвица у Ресвици, и др.

²⁾ Био би збога врло похвално посто, али би се лежи од млађих и предних чиновника споменутих државних економијских завода подухватили, да нам по службеним подацима испеду око претње прилодних говеда (или и остале стоке), као и начела која су ишвала у њиховом прилоду. Оба ова завода имала су ипак поповривредније утицаја на наше сточарство, а прерод времена који су за собом оставили, — тошчидерској економији 45 године, а државној ергоди 42 год. — свакојога би нам до врло интересанте ствари за историчку страну питања о унапређењу сточарства код нас.

министру с травањом, да им се набаве страни бивоци, према рејону, који су горе означени а које подробије, биће залазати: стад, сточарско-ветеринарске комисије и у појединоствима да изведе и проиступира, комисија је мишљена, да такође треба набављати прикладна грла на оних раса, које одговарају рејону.

3. За унапређење овчарства комисија је закључила, да од страних раса треба набављати:

а) за поправку вуне овце *рамбује без бора*, које су и до сада у тој истраји у држав. заводима показала врло добре успехе, и то за све оне ирањене у земљи, у којима се овце већ одликују добром вуном. Рамбује ће поред вуне поправити код тих овца и круншаћу и гојазност.

б) за поправку свију осталих, нарочито више планинских овца, којима је потребна већа гојазност и развија телесно развиће, да се набаве овиоци расе *сусдаун* (Soahdown); но ове да се претходно опробају у државним заводима у укритању са нашим овцама бар за једну годину дана.

Што се распореда таче, комисија је мишљена, да се у заводу дољубическом гаје *рамбује* у чистој крви и чине попуњавање укритања с иривоарским и осталим типичним овцама; а мена лео да се гаји при *виноделско-вођарској* школи у Букову.

Сусдаун пак да се гаје у *дубическом* заводу у чистој крви и да се укритају нарочито с липским и морванским овцама; за тим још при управи ратарске школе у Краљеву и ту да се укритају са *краљевкама*.

Докае се не опробају сусдаун — у Љубичеву и Краљеву, ако би поједини окрузи тражили за поправку својих овца болу страну расу, дотле им се могу набављати овиоци расе *рамбује* без бора, што су ове овце са сусдаун-ом дали и у другом свету врло добре производе укритања.

Из државних завода треба остати мерино шпартарица.

4. За унапређење свињарства да се за масу првенство употребе за укритање мађарске свиње *мангулице*¹⁾, чиме би се извршило обнављање крви.

За постигнуће веће гојазности и развија телесно развића и за Поморавље и иначе, где се то буде захтевало, да се употребљају и препоручују *виглеске свиње*, расе *берншадерске* (врне свиње), које су издржљивије, налим приликама прикладније и на нештаско пејаши боље плаћају, него ли *јоркшадерске свиње* (беле виглеске свиње). Ове јоркшадерске свиње да се из завода шпартарица и да се никако више не препоручују.

За поправку мађанских и овиоцих свиња да се набаве *буфеновачке* свиње и да се оне држе и гаје у топчидерском заводу. А односно распореда осталих свиња, где да се гаје, комисија је мишљена да *берншадерске* свиње треба гајити у Добричеву и то у чистој крви, а мађарске, омет у чистој крви, у Љубичеву, а по могућству и код полуприпадних школа.

5. Набавку све ове стове, а по најпре говеда, требало би што пре извршити према потреби појединих завода и поручама појединих окружних одбора. Говеда препоручених страних раса треба набавити на самом извору, у њихов постојбини, а ипак, као што је до сада практиковано са спашиских имања у Мађарској и осталим покрајинама Аустро-Угарске²⁾.

Први корак, који је предузет на извршење ових одлука био је: одређивање комисија, које ће по државним заводима извршити преглед и оцену прикладне стове и чување — шпартарице — неотребних грла. Ради тога су за управу Државне Ергеле, Љубичево и Добричево, као и за управу Топчидерске Економије, пошто ови заводи имају много стове, одређене две комисије: а управама Ратарске Школе и *Виноделско-вођарске* школе наређено је, да оцену и издвајање саме оне учине и да списак својих прикладних грла пошаљу Министарству³⁾.

Када је Министарство добило извештаје о прикладној стоци у свима заводима као и о томе, којима број грла од појединих

прета стове, према престоју, производња хране и осталим погодбама за рационално држање стове може сваки завод признати, онда су утврђена за заводе ова стоци стабла:⁴⁾

I. За ратарску школу

- 2 бика *алтајске* расе
- 12 *краве* „ „
- 2 овца *сусдаун* расе
- 15 овца и то 5 брва *сусдаун* расе и 10 брва *овцац* „*краљевца*¹⁾

2 *нераста мађарских свиња* [„мангулице“]

4 *кравце* „ „

По предлогу комисије за грла у управи држ. ергеле, ова школа добија од исте управе:

1 бика и 1 јуница *алтајске* расе,

3 *краве* и 1 *теле* (женско) исте расе.

По предлогу комисије за грла топчидерске економије, школа добија и отуда:

1 *краву* *алтајске* расе.

Од својих приклада школа задржава: 1 бика и 2 *краве* *алтајске* расе.

Према томе требало је школи за попуњавање стабла набавити још:

4 *краве* *алтајске* расе

2 овца *сусдаун* расе

5 овца „ „

2 *нераста мађарских свиња* и

4 *кравце* „ „

II. За школу за виноделе и вођарство

2 бика *монтебоске* расе (оберталске или алтајске),

4 *краве* „ „

2 *нераста мађарских свиња*

4 *кравце* „ „

Овце *рамбује* (видржава десетина стабло).

Управа ове школе захтевала је искуваћу говеда *монтебоске* расе.

Сва је ова стока, изузев овце, требала да се набави са стране.

III. За управу државне ергеле

а) Љубичево

3 бика *ливантаске* расе

15 *краве* „ „

2 *нераста мађарских свиња*

6 *кравца* „ „

2 овца *сусдаун* расе

33 овце, и то: 30 брва *сусдаун* расе и 13 бр. *липских* овца.

б) Добричево

2 бика *маријаховске* расе (или *ириталске*),

10 *краве* „ „

2 *нераста берншадерске* расе

3 *кравца* „ „

Овце *рамбује* (видржава десетина стабло).²⁾

Сва је ова стока требала да се набави, и то, осим *липских* овца, којих има у свом Липама код Смедерева, све остало на страни.

IV. За управу топчидерске економије

2 бика *маријаховске* расе

30 *краве* „ „

1 бик *волубарско* соја

10 *краве* „ „

2 *нераста буфеновачких свиња*

4 *кравце* „ „

¹⁾ У комисији за оцену и чување стове при управи држав. ергеле одређени су ови чланови: управник Антон Д. Поповић, шеф одељења Николаје Стојановић, Д. Гавриловић, резервист мена. Милош Куртовић и мара. лекар управни Освалд Ренш и у Добричеву прикладни се комисије као члан, помоћник управни Александар Милошевић. Комисија за стоку управе топчидерске економије биле је састављена од оних чланова: управник Александар Секушић, резервист ветеринарства Ђања Т. Тодоровић, глав. мар. лекар Др Зарја Поповић.

¹⁾ Пошто је овде реч само о набавци говеда, овца и свиња, то се краве стабла свега ових врста стове.

²⁾ Мишљено је било, да се ради обнављања крви набави на страни који овал ове расе.

б, за овце

И да овај завод имао се набавити нова стога, и то: ко-дубарска говеда и буђеновачке свиње у земља, а остала стока на страни.

Кад се сведу укупно сва грла по расама, онда је требало са стране набавити:

а) говеда	
амајских крава	4 грла
монтанских (обериталских или алгајских):	
бикова	2 „
крава	4 „
аланталских:	
бикова	3 „
крава	15 „
марјалкофских (и мирцалских):	
бикова	4 „
крава	40 „
Свега грла говеда	72

б) овца	
саусдаун: овнова	4
овца	25
Свега брва	29

в) свиња	
мађарских: нераста	6
крмач	14
берншјарских: нераста	2
крмач	8
Свега свиња	30

По приближном рачуну, набавна цене ове стоке на страни износи би на 45.000 дина, и то свима говеда стада би оно 38.700 дина. (1 бик по 800 дина и 1 крава по 500 дина), а овце и свиње око 6.300 дина.¹⁾

Стални окружни одбори, одлажући се на поновљена пољни Министарства, одредили су за набавку прикладне стоке, и то:

а, за бикове

Стални одбор подрински	3.000 дина ср.
„ „ крјугењачки	10.000 „ „
„ „ позаревачки (за срезове ховољски и звишки)	2.400 „ „
„ „ топљачки	5.000 „ „
„ „ крајински	7.700 „ „
„ „ крушевачки	12.000 „ „

¹⁾ По једној белешки, која се налази у Министарству, изгледа да је неки Вилхелм Валтенберг, овнома и члан комар, крушка у Бечу (П. Рајателгазо 44) посредовао за набавку под овим погодбама:

1 вагон од 1 бика и 9 јуница (19 до 11 месеца), да се набави поједино за 4, и највише 6 комада. Говеда су најбогоријадне оријенталског злата, транспорти да саопштава ризи и трошак до Београда.
1 Пашањски бикова по 300 дина у закту
1 јуница 520 „ „ „
II Бернски бикова 550 „ „ „
1 јуница 480 „ „ „

При порубени плаћа се половина, остатак по предвиђ говеда. Кад се узме мале од 10 трав 25% снула.

Најрационалније је купити стоке јунице од 1—2 $\frac{1}{2}$ године, а бикове од 1 $\frac{1}{2}$ до 2 године. И онда се може у вагон товарити: Пашањских говеда: 1 бик и 7 јуница

Бернских 1 „ 6 „

Погође по цене.

Пашањских говеда стаје: бик од 1 $\frac{1}{2}$ —2 год. 650 дина у закту
 стеона крава музара 600 „ „ „
 стеона јуница од 1

 до 2 $\frac{1}{2}$ год. 320 „ „ „

Бернска говеда: бик од 1 $\frac{1}{2}$ —2 год. 1050 дина у закту

 стеона музара 950 „ „ „

 стеона јуница 1 до

 2 $\frac{1}{2}$ год. 800 „ „ „

Стални одбор крушевачки	1.800 дина ср.
Свега	41.900 „ „

Овај је новац послат Министарству (од сталног одбора крушевачког дошло је његово издржање извешајна г. Љуба Николић, која се извешајница Министарства придржало у Бечу).

Осам тога Министарство су известила да ће употребити на набавку прикладне стоке, поглавно бикове:

Стални одбор подунавски, за 16 бикова (по 800 дина), 12.800 динара.

Стални одбор крањски 3000 дина.

Како нан ови одбори нису послали бити новац, то се извође прилаже нису узимале у обзир.

И тако, кад се саберу суме које су узете у предрачун за набавку стоке за државну потребу, и суме које су стални одбори послани, на ову набавку износило је се утринити укупно 86.900 дина.¹⁾

Кад је овако био готов распоред стоке по државним заводима и наредена продаја одлучених грла, да би се што пре начинило место новој стоци, требало је по мањој комисије одмах присутити набави нове стоке, и то најпре на страни, пошто су и цене стоке, услед тамошње перодиче у стојној храни, знатно јефтине биле. Условијени предлог комисије, Министар је за извешајне за набавку: говеда, овца и свиња одредио гг. Светозару Љ. Гавриловића, Петру Д. Тодоровића, и потписано. То како успора изступа перома владе, 9 јануара, и то је изгледало, да ће се ова ствар у најмању руку одложити, ако не можда још по дојакном обичају и сасвим напустити. Али на енергично заузимање шефа одеоња за земљорадњу и сточарство г. Љ. Попковића, нови министар г. Сима Лозанић, као можда први и једини од својих претходника, одобрено је да се у оном поведу настава, како је раније закључило.

Снабдевање се и поново, потпомоћу познатијом извешајне аутрије, ни смо се могли кружити на пут 25 јануара пр. г. у 6 часова у јутру. Тог дана смо стигли после ноћне у Будни-Пешту и ту смо се задржали у намери, да се обавестимо о набавци мађарских свиња, којих, како смо раније дознали, има у врло добром набору у мађарском државном сточарском заводу — Мезебешу.

Дошао у Пешту, дугоност нам је налагао, да се јавимо најпре српском консулу, а да с њим најпре измемо мисли о извршењу наше намере. Генерални консул г. К. Христић понудио нам је одмах своје посредовање; и ми смо сутра дан с њим отишли у мађарско позорноприредно министарство. Пријавили смо секојном шефу за ратарство г. Рагаји, која нас је предуретљиво примио; али како предмет о коме смо хтели обавестити не имамо у његово надлежност, то је позвао другог, да се с њим споразуме. Резултат је овога био: 1, да ће нам се ма и пре редовне продаје (која је обично у мају) уступити из мезебешког завода потребан број нераста и крмач мађарских свиња; и 2, да би нам се из истог завода могли дати овише рамбује без бора. На питање: да ли у ком државном заводу имају саусдаун овца, добили смо одговор, да су чиници попуњаја укрштена саусдаун са домаћим, аутономним, овцама, али да чистотинских саусдаун немају. Осим у Мезебешу, гдје се одлични запат мађарских свиња на државној домени и другом сточарском заводу у Мађарској, — Кишбер (код Бура)...

27-ог Марта присели смо у Беч. У Бечу смо требали остати неки дан, како би се детаљно обавестили о местима и начинима набавке говеда у аустријским покрајинама, као и о местима набавке берншјарских свиња и саусдаун овца; затим о односима транспорта и ветеринарских прописа који важе у појединим земљама монархије. Осим тога имали смо у намери порадиати и на олакшицу поздраве за купање грла.

Ради обавештења о свему овоме потребно нам је било посредовање нашег посланства у Бечу; за то смо, пре свега, отишли к њему. Познат са своје готовости, да нарочито у привредним питањима буде наша брз посредник, г. Љ. Барловац

¹⁾ Стални одбор подунавски набавио је премо својих извешајних, бикове за свој округ у Штајерској, околини Маришта, дакле од оне расе, која је преторучена за сточарски рејон који обухвата и округ подунавски.

отправним poslovima istovremeno se da nas upozna sa svojim licnim prijateljima g. Maxom Prosencom, i. kr. trgovcem i biv. sekretarom odbora poselje međunarodno poloprivredne izložbe u Beču. Na prvoj konferenciji u stanu g. otpravnika mi smo g. Prosenku izložili sve što želimo; a na drugoj koja je bila sutri dan, on nam je po prethodnom dogovoru sa nadležnim i. kr. Ministarstvom Pošleke Privreda i ostalim obaveštenim licima podneo detaljan odgovor, koji se, od prijave, sledio u ovim tačkama:

1, da he nam se dati preporučna pisma na viševne licnosti, koje bi nam bile na rudi pri kupovini stoke u austrijskim pokrajinama;

2, da je za transport stoke na željeznici potrebno da svako grlo ima svoj „stojni pasov“, a pri utovaranju na željeznici izvršeno, po dužnosti, pregled svakog grla nadležnim stojni lekar;

3, eksport prirodnih grla koja budemo nabavili vlada he potpomoga, a ako se od strane poslanstva intervensije moguće je, da he se dobiti i jeftiniji podvoz;

4, da bi i Ministarstvo Unutrasnjih Dela moglo savetiti pažnju poglavarna (šesovima) i cela pojedinih kružovina da nam i oni budu na rudi u našoj misli.

Prešli smo na stručan razgovor o osobinama i nakloni rasa, od kojih imamo nabaviti prirodna grla, g. Prosenec je napomenuo, da, no njegovom saznanju, Altagaji od 60 godina na ovamo kupuju obertalaska goveda, na ih vodi svoje prodaju. Daje, da su Mađari poselje jeseni u velikom broju nakupovali obertalaska goveda, jer ova stoka zadovolja sve veću pažnju u kružovima privrednika poradi svoje izdržljivosti — lakog aklimatizovanja u strani zemalima — i osobito dobre mlečnosti. Oblast je ove rasa od Insebruka na vrhu, u dolinama Ina (u Terolozu).

Osim toga, pozvali su i osobine evladijskih goveda (u okolini Merana), murbodenskih i miritalenskih (u Štajerskoj) i pinigalskih (u Salcburškoj).

Od boćah i čuvanja austrijskih ovaca svratilo nam je pažnju na selanske (Seeländer) ovce u Koruškoj i najrad preporučio nam je suvalske ovce.

Razume se, da ovaj drugi dio razgovora koji se vodio između nas i g. Prosenca, nije imao za cilj da nas odvraći od našega utvrđenog plana u pogledu na izbor rasa, koliko da u oštne potpuno jednu obliku izmynu misli.

Merodavni sud o izboru rasa, načinu i metodama, uslojima za popravku naše stoke, s nestravljenjem smo očekivali od druge strane; a to je od čušenog naučnika i stočarskog pisca Dr. Martina Waldera, profesora bečko poloprivredne Viskije Škole. Mi smo g. profesora radi toga posetili u njegovom stanu; a o nama je imao i g. Salvo Kuzarić. Arhiv. pitomac za preradu mleka u Beču, njegov slušalac.

Profesor Vlakenc stanuje u svojoj vili u IX kvartu bečkom Sternwart-straße 48. Približavajući se njegovom kabinetu ja rad, nama kaže na suretet čovek na jako debe brade koja ga izdaje za je blizu sedamdeset, naslanjajući se na stapan. To je bio čuveni naučnik, nekadšnji profesor politisnog, koji je svojim životom i primamljivom reči, niz kritičnih i strogo naučno napisanih delova mnogo uveo u istine stočarske nauke i pokazao pute razumnoga delanja na stočstvu. Uprav u njegov kabinet, nama se ukazahu puni zidovi slikah, prenatih u slikah, među kojima je ovaj visokim im zasnovalo svoja nekadšnja istraživanja, koja su imala porvadu u njegovim delima: Form und Leben der landwirtschaftlichen Haustiere (Osnov i život poloprivrednih domaćih životinja) i Die Rinderrassen Mittel-Europas (Rase goveda u srednjoj Evropi).

Posle uobičajenog međusobno predstavljanja, g. profesor nas svojim narativističkim arhivom gonorom oslonio se: Was wünschen die Herren? (Šta želite?) — Govor se vodio o našem zadatku, o stavu našega stočarstva i materijalu kojemu imamo u stoici kod nas; za tim su završena razgovor o izboru rasa, koje su uslojane za popravku naše stoke, a naročito je istaknut povoljan uspeh koji je u jednom delu naše otadžbine već postignut uz labantalskih i marjažoskih rasom, koje do danas imaju „svu“ u „molu“. Posle toga je uzmeo i g. profesor, da nas kao vrstan poznavalac najvažnih austrijskih rasa goveda, i pravila u kojima se nalaze, upozna sa mestima, gde ćemo moći

dobaviti najbolja originalna grla, po mogućetu u preporučni licna, koja bi nam u poslu bila na rudi.

Temu razgovora bili je ostanu vrlo prostorni, tako da je on svoj odgovor dao u vidu citavog jealnog predavanja. Pa da bi izbegao ponavljanje, on nam je — vada veš i po profesorskoj navici — preporučio, da zavisajmo približavamo, pa bita nam bude pažnju obratno. Sadržajna njegovog „predavanja“ bila je u glavnome: kratak ali ještroviti opis osobina i prirodnih podobnosti rasa o kojima je reč, izbegavajući da podržava kritični veš utvrđen plan rada na poboljšanju našeg stočarstva, u toliko pre što su pokušaji sa ovim rasama veš dati izvesne povoljne rezultate. Među alniskim rasama na popravku mlečnosti mogu preporučiti, o „miritalenskoj“, veš, mi možemo dajati biti tovara; ona je izbrblava u svojoj avstrijanskoj, dolina reke Mur (u Štajerskoj), i mi mesto ove danas je tako altagajski i obertalaski soj, koja se prodaje pod imenom „miritalenski“.

U pogledu na izbor rasa, naročito upozoruje na „mlečnu prubu“, koju treba na neda izvestiti, i na mlečne znak: „mlečnu vlnu“ i „mlečnu jarnju“. Tako zvalo „mlečno ogledalo“ nepoznatu je vnu. Po njegovom iskustvu: kravo „mleko boje, murtine, bolje su mltare od krava otadžbine boje; po tome su i montalenske rase mlečnije od altagajski.

Za nabavku altagajski goveda proe, Vlakenc preporučuje grad Sonthofen i okolinu do Oberdorfu, u bavariskom Altagju za montalenske goveda — Foralberšku, južno od Breigenbervalda, ma da po njegovom nazivaju „montalenseri“ ima i u Altagju; za obertalaska — Obertalta do Insebruka u Terolozu. Lavantalska goveda treba tražiti u Lavantalu u Koruškoj, dajni nam ujedno i svoju kartu adresovanu na g. A. Kolerera, direktku Poloprivrednog Društva za Korušku u Celovcu (nemacki je Klagenfurt), a marjažoska goveda naša ćemo u okolini Najmarkta i Sankt-Lambrehta u Štajerskoj.

Po što nam je g. profesor pokazao još pravac našega putovanja, kako bi u jednoj rutni prošli sva mesta gde nam se valja zadržavati, i, na kraju, izneo i prosečnu cenu biljovaka i kramova od svih rasa, preporučivši nam ujedno, da pri odabiranju i kupovanju grla verujemo samo svojim očima, mi smo završili našu posetu.

Posle toga je konačno utvrđen plan našega putovanja, i to ovim redom:

Na prve izvestiti nabavku goveda, koja je najmnogobrojija. Radi toga ih Beču otišli preko Salcburga u Minhen (u Bavariskoj) a odatle u Sonthofen, i u okolini onoga nabaviti altagajski goveda. Iz Sonthofena otišli u Brezenc (u Foralberškoj) i u okolini Štrunca, kao glavno mesto Montalensa, nabaviti montalenska goveda. Odatle otišli u Obertalta (u Terolozu) do Insebruka, i tako nabaviti obertalaska goveda. Iz Insebruka otišli u Celovcu (u Koruškoj) a odatle u Lavantalu, te nabaviti lavantalska goveda, a za tim — u Najmarktu i Sankt-Lambrehtu (u Štajerskoj) i tako nabaviti marjažoska goveda. Ovi bi završena bila nabavka goveda, te bi se odatle, preko Leobena i Severinga, vratili u Beč.

Iz Beča bi otišli u Moravsku, te bi tako po preporuci g. Prosenca nabavili suvaldske ovce i berksajerske neraste. Otuđi bi se ovet vratili u Beč i u potvratku za otadžbinu svratili bi u V. Peštu i Mezehejski radu kupovine mađarskih ovaca i ramblje ovnova.

I

Rano ujutru 31 Januara seli smo na bron voz, zapadno izlazivši „Wachauin“, koji preko Salcburga vodi u Minhen. 3-og februara priselili smo u Sonthofen, sedište bavariskoga Altagja. U Beču smo ostali i najviše toliko i sučajno vreme, a u Altagju smo zatekli sneg neha od jednog metra sa oštrom planinskom zimom.

Sonthofen (nem.: Sonthofen) je grad (ili upravo trgovišnica — „Markt“) u dolini reke Iszera, po kojoj se i dolina nazivaju zove „Iszertal“ (Iszertal). Grad leži na ravnom mestu u podnožju jednog omlanog brega, koji mu je na istočnoj strani; od ostalih strana ima pred sobom ravan, koja se čitaju od Inzentata, kao prnog vešeg grada u ovoj dolini, da do izuzetno dalekij grad na jugu — Oberdorfu. Celu dolinu čineća

долина железничка пруга, којој је последња станица — Обертдорф, а до Именштата велика је са главном пругом из Минхена у Инлиду (на боденском језеру). Негде се долина сушава на саме обале речне, а негде је она доста широка, као што је од Сонтхоена до Именштата, или око Обертдорфа. Далеко поглед од Сонтхоена сусреће се са снежним врховима и главцима алгајских алпа, и то западно на јоралбершкој страни, а јужно и источно на тиролској страни. По политичкој подели Баварске Сонтхоен је главно место сонтхоенског среза (Bezirksamt Sonthofen).

Изертал је само један мали део Алгаја. Под именом „Алгај“ невада су се разумевали и неки предели Фарабершке и Тиролске; а сада се тим именом зове само овај крај у Баварској, који се некада звао „Оберталгај“.

Алгај као једна покрајина Баварске, протече се северно од града Кемпена на југ до границе Тиролске; али у Алгају у обичнијем говору узимљу се само срезова: сонтхоенски и именштатски. Ова два среза дају енергију, доста велику нашој Србији; и као год што Србију овајва моравна равнина на источну и западну половину тако и Изертал дели Алгај на источну и западну страну.

Алгај је алпски крај, Западна је страна изоставак планинског вена (Ланца) „Брегенцeralпа“ из Фарабершке. Географскиј састоји се из масаца¹⁾, који доприре до између Именштата и Сонтхоена у Изертал; и онда из алпа које иде јужно према Обертдорфу, прелазу на лесу обалу Изера и долазе северно до места Хинделанга (Hindelang). На југу и источу Изертал се граничи кречним планинама, које северно иду до Хинделанга, Изертал је на висини просечно 800 мет. над морем; Именштат, као северна копања у алиску алиску област, лежи 720 м. н. м., а Бригсуа (Brigau) у Бригсуерталу, најјужније веће село горњег Изертала, лежи на висини од 971 м. н. м. Речка Изер постаје тек неке Обертдорфа, где се састају 3 река (Брајтах, Стилах и Третлах). Ова Именштата до Бригсуа Изертал је дугачак $\frac{4}{5}$ до 5 географских миља. Клима је у Изерталу доста сувава, оштра, услед високог положаја, и што је долина изолована дувању северних ветрова. Западна алипска ланац понавља благаје оброне и мања узвишења на источни и јужни ланца, који су врлетини и са високим брговима. При свем том, алгајске алипске лане не иду тако високо као у Швајцарској. Највише алгајске тако зване „бачишке лане“ које лане већином на западним и северозападним странама бргова, ретко да доприре већу висину од 5000 стопа н. м.; док се оне у Швајцарској подижу и на висину од 7000 [за говеда (на 16.000 (за ове) стопа) н. м.

При описивању алипског газдинства у Алгају — као и у осталим алипским земаљама обухваћеним овим распривом — које стоји у природној вени са сточарством свих алипских земаља, долазиће нам уз реч неки називи, који изискују објашњења. С тога, пре но што пређемо на даљи опис односу у Алгају, ми ћемо упутико овде дати та објашњења; а она с милом али иквалним изузетком важе сјиро за све земље, на и за Швајцарску.

Под називом „алпе“ (или „алма“) у Тиролској, немачки „Алпен“ („Alpen“), у природном смислу, разуму се брдне земље обраде тропом, које поглавико слуде за пању, и то у првом реду за пању говеда. Разликују се у главноме: „бачишке алпе“ (Bachalpen), као најбоље за мизаре, на којима су и бачије (стањаре), тј. зграде за руковање и прераду млека, а ове је на алпама узлежу алпама поглавико на израду сира (тарлога); и јаловишке алпе (Galtalpen), које су довије и стрменитије, и на којима се историје остала стока која се не мизе — која се код нас зове „јаловишке“ — а то су: јунак и јунице, јалове краве, волови и коњи, но негде и стоне краве. Правилно је, да се алпе само описују а икако не носе; али више се пута на већим алпама одвоји но која довица (парцела) те се кова, наво би се од гуд добијено село могло на крају бачијања, али у почетку, у пређево, полагати стока на сува храна. Сено се тако зване „пређево алпе“ у лето цепа попове за сиво; јер је на њима у пређево,

кад се стога изгонн на алпе, прва пања, а у јесен омет, паа стога сизани са алпа, у то је за ња последња пања.

И по висини положаја јединиш алпа разликују се оне на пређево алпе, или „најсни стовањ“ (Vorder- u. Hinteralpen) или „Мителалпен“ или „средње алпе“ (Mittelalpen) или „окоње алпе или „ошчије алпе“ (Hochalpen или Schafalpen). — Пређево су алпе „средње“ станица између долине и планина. Оне се драго висине од врхове за 2000 до 4000 стопа н. м. Као што је мало пре речево, на њима стога пање највише у пролеће, ако се у то време не издржава по пањима у долини, и најзасија у јесен при сизаску са планина. Оно много помяку, да се поштито трава на изпадама у долини. Стога се на њих изгонн у Мају (по новом календару²⁾); ради тога се ове алпе и зову „најсни стовањ“ (у француском делу Швајцарске „Mauges“). У крајинама, где нема прељих алпа — а нема их на много места — алипски стопа принуђени да стогу драје у стајара све док не буде време за изгон на средње алпе; или да је пасу по неустетима или изпадама, што је наравно, у последњем случају, штетно за добијање сена, потребно за друго зимско хранење. Ако на тај начин стога мора да остале у долини, код куће, све до половине Јуна, онда је привредним принуђен имати више извад, или да сизани број стове ако није рад да му зими глудује. Или како је право користована помяне на тако звананим „оштити алпама“ везано само за овај број стове који се преко зими у стаји код куће скршати, то је за зимско стоке врло штетно, кад невају пређево алпе³⁾.

Пређево су алпе махом приватна својина. Док се стога преко две бани на средњим и високим алпама, трава на предњим алпама толико порасте да се може косити. Сено, добијено од тих алпа потражи се већином док се стога то издржава. Како се, да онај већ није вазда привредним, који оне сено сизачу у долину на зимовиш. Вазе [вегетација] на овим алпама готово је онако исто, као у долини. Највише има трава (граминна) и леоптиришних биљака (papilionaceae), а од ових, последњих, нарочито је много детелине. Пређево алпе долазе у регион бучке. Растење [вегетационој периоду] траје 200 до 230 дана у години.

Средње алпе иду од 4000 до 7000 ст. и м. То је већ прва алпска област. По висини леже се и оне на три историчне (Stafeln или Läger), које се, од највише до најниже, зову; ивица, средња и горња поступица. Стога се најдре изгонн на нињу поступицију, и то обично у половини Јуна, тако остаје до половине Јуна; после се тера на више на другу поступицију, и то остаје до половине Аугуста; и, најзад се тера на горњу поступицију где пробава најкраве време Аугуста месеца. Муња се стога насе само до друге поступиције, где су и бачије; а на горњој поступицији средњих алпа и ниже регионе високих алпа насе само јаловишке. Око половине Септембра напуштају се више поступице и прелазе се на вине. Овде траје бачијање до Маховалда, или до прве недеље Октобра, а онда се сизачу на пређево алпе, на којима се стога дражи све до зими, управо докле год се може и док се сено не потражни, па се онда тера на зимовиш, у долину. Вазе ових алпа одликује се својом бујишћу, растом и врло је хранљиво, високо али лиснато. Првава трава већ није нижа, али месту ових има више детелина, конопчишних биљака и др. Међу главним највишајима је и особито се пени „алпска делушница“ (Foa alpina); а међу детелинама сизачује се као најбоље алпска: биље; бусота детелина (Trifolium caespitosum), златица (Trifolium pratense), алпска детелина (Trifolium alpinum), слатка детелина (Hedysarum albosum) и планинска еспартерта (Onobrychis montana). Осим тога карактеристичне ове алпе и; алипска пелен (Artemisia frigida), бедарина (Pimpinella), или др. Како средње алпе долазе у регион јеле, то на њима расту готово све сами четинари. Вегетација траје 160 до 200 дана.

Високе алпе, или „ошчије алпе“, простру се на висини од 7000 па највише до 10.000 ст. и м. Ових алпа већ мало има, које се употребљавају као ишпане за краве. На њима је и биле

¹⁾ Algen или Algaen. скрпавено је од Algaen (Dr. Wilckens — Alpenwirtschaft стр. 237).

²⁾ Ова подаци о Алгају преици су поглавико из књиге Др. М. Вилкенс: „Die Alpenwirtschaft der Schweiz, des Algauen und der westösterreichischen Alpenländer etc.“ 1888, г. стр. 237.

³⁾ Месеци и долина које се у овој расприви споникну, треба разумети све до новом календару, која, као што се овде ваде за 12 дана израдрод од пањета — староста — календара.

⁴⁾ По негде је ово право на изгон стога у „оштити алпе“ рзаспољено и таме: да извади стога ика и „дошлово зимско у долини“.

ређе; — трава и детелина има сасвим мало, и оне су високе али међу њима има доста мирисага биља, тако да, укључујући, могу дати пашу само за себе и оце. Од дрвећа расте само јабуне и то врло ретко. Регентација траје 35 до 100 дана.

По својим алима се деле на: општине или „опште“, *општине* и *сталежне* али појединих *користача* као: манастири, бившња, грађанских редова и појединих прелата, а међу ове долазе и државне алие.

Општине или *опште алие* јесу општа својина неке општине, било политичке или привне. Право слободног коришћења општине алиа може бити двојно. У неким општинама је допуштено свакоме, који год преко зиме на једно грло има на крави — без обзира има ли он у општини сенокоса („Maitland“) или не — да у лето на општинским алиама пасе сву стоку која год њега презими. За такве општине важи правило: „Све што у долини презими, има право да слободно на алии летујеку“. У другим пак општинама право пошаше условљено је са извесним ограничењем: да само внесио две сенокосне земље даје право на коришћење општине алиа. Код ових важе ове погодбе:

1. сваки уздизатељ прана алииске пошаше мора своју стоку преко зиме хранити у кругу своје општине;
2. он мора стално живети у општини;
3. он мора имати и извесно непокретно имање.

Свака крава која зимује може на алиама да летујеку. По једног зимљених крава не одлучује свагда толики број и да летујекување („Stimmrecht“), него ово зависи и од облика сенокосне земље. Али општина има више алиа, онда се пошаша међа између грађана општине, тако да се нико не натрагује алиама бољег положаја, а други онет да се шетити алиама мање повољног положаја. Којим општинама претаче пошаше, те примају у туђу стоку на суватење.

Приватне алие може имати сваки приватан грађанин; оне су или свако пријатно добро и не стоје ни у каквој вези са поседом у долини. Оне могу бити својина једнога алиенска или више њих; и у овом случају право пошаше управљање се према уделу у капиталу који је уложен на куповину, тако да оно може бити: једнако за све, или *неједнако*. Код има више приватних алиа на близу, онда власници састављају „алиску општину“, која се ставља под избор изабраног „алиског члана“ (али привне као што је код нас „hexha“ — „Alpmeister“).

Трећа класа алиа — *сталежне* (корпорационе) обично се дају под закуп.....

У којима се ови односи у којим земљана друштва понадују, споменуће се на подесном месту. А сад да се вратимо на двама опис Алгаја.

Алгај је чисто *сточарско* покрајина; због тога је *сточарство* у њему зграда на високом ступњу. Од давнинашњих времена је већ Алгај средине *сточне* трговине, и то за *говед*. Многа се говеда дотерује онде из Форалбершке и северне краја Тирола, па се трговина и кућина приводе *сточне* продаје под именом „алгајска“. Промет је овај најчаша у јосен. При свем том, Алгај се признаје и као *вредан* одгајивач. Земље у долинама Алгаја употребљавају се искључиво за *излагање* и *пашивање*; ратарство, производње *жита*, у Алгају нема. Ми смо проишли око Илертал, па *нигде* не *паздено* *пашу*. За то је и алиско *газдство* у њих врло *напредно*¹⁾. Алиснке се *паше* у опште добро *негују*; нарочито се *ревностно* *пасиву* *земљом*, *чисте* од *јањена* и *шкодљивог* *корова*, и *редовно* *ћубре*. За време *нашег* *базарна* *излаза* *сво* на *врло* *високим* *косама* *спаше* *с* *ћубретом* *који* *звучу* *кучу*; али то *омогућује* и *добри* *ћутова*, који *знају* *олакшавати* и *транспортovati* *млечних* *производа* од *банија* у *долина*.

С особитом се *важно* у Алгају *свију* *сено*. За то су *смишљене* *рогаче*, онде их *зову*: „Heuzen“ скраћено од „Heuzinken“, *које* се *праве* од *сојки*, 1 метар *високим* и у *ове* се *накрст* *углаве* по 3 до 4 *палаче* (штакла). *Лети* се *оне* *лебују* *вањаленим* *крајем* у *земљу* по *сеноскосяма*, па *кад* се *трава* *повоен* *патра* се *по* *њима* и *так* се *суми*, *много* *сагурије* и *браје*, *јер* *није* *изложена* *земљаној* *паша*, *која* *сушење* *сво* *успорно*. *Пред* *зиму* се *сушиљаче* *повале*; *свака* се *лепо* *прегледа*, *ако* *треба*

опрати и *зашнати*, и онда се *испод* *какве* *стреје*, *пред* *стајом* *али* *сенаром*, *поређују* на *дугачким* *лењезима*.

Земље у Илерталу *изделе* се на *много* *општних* *долина*. Долина се *у* *махом* *ограђене* *дугачким* *мењана*, *привојима* по 3—4, на *дирченима*. *Пада* у *они*, да се *нигде* не *употребљавају* *газдени* *есери*, по *су* *ове* *дрини* *алици*. — То *ограде* *ни* *служе* и *као* *белеге*, по *којима* *лиди* под *својом* *излагање* *своје* *долине*, *нарочито* *кад* *излаже* *ћубре* *али* *извештну* *окоцу*.

Али се у Алгају *већном* *општиске*. Општине *градона* *Ивештата*, *Сонтхоена* и *Оберсторја* *имају* *градо* *велике* *алиске* *просторе*. *Прво* *пошаше* *условљено* је са *непокретним* *имањем* у *долини* *Већене* *али* Алгају *леже* *већном* на *нападној* и *северозападној* *страни*, а *јаловице* *на* *јужним* и *југозападним* *косама*, и *ове* су *већном* за *млаку* *стоку*.

Да се *задржи* *ош* на *алиском* *сточарству*. *Без* *мало* *цело* *алгајско* *сточарство* *састоје* се из *два* *класа* *говед*. Друго се *врсте* *сточке* *врло* *мало* *пађују*, *осим* *коња*, *који* *се* *за* *тежну* *кучу*, и *по* *вртема*, *кап* *што* *смо* *описали*, *изврсно* *слажу*. *Ми* *смо* *видели*, да *некада* *по* *један* *коњ*, *паше* *по* *двоје* и *троје* *маме* *саопице*, *везане* *као* *воз* *једна* *за* *другу*, *које* *су* *биле* *натопрешене* *дебелим* *сврњацим* и *јаловим* *трущинам*. *И* *то* *вучу* *алгајски* *коњи* *готово* *без* *запора*.

Ну, *за* *Алгаја*, *као* *ренов*, *најважније* је *говече*, *коме* *он* *пошаша* *сувојучно* *паљу*, и *које* је, *некада* *више*, а *ли* *данас* *још* *ни* *великим* *гласу*. *За* *ћу* *нејуре* да *наведем*, *шта* *говоре* о *алиским* *говедима* *ћувенији* *писци*, па *ћу* *онда* *изнети* *и* *паша* *посматрања*. Тако

Д-р В. Фук¹⁾ описује алгајска говеда овако: „Спадају у групу *једнобојних* (одно-бојних или јавачничких) *алиских* *говед* (Bos brachycornis по Billingham-у). Гаје се на алгајским алиама близу Сонтхоена, и у Немачкој их много има. Јер су *спрам* *свога* *тепа* и *тежине* *врло* *алема*, а у *погледу* на *храну* и *негу* не *изменују* *много* *шта*. *Добра* *су* *за* *мале* *повопривредине* — *сољане*. *Тежина* *праве*: 400 до 450 кг²⁾, а *даје* *млеча* *годишње* 1900—2500 л. *Добра* *су* *за* *тељење*, а *за* *гојење* *су* *мале* *употребљива*“.

По Д-р Г. Крајт³⁾ алгајска су говеда такође *једнобојна* *алиска* *говед*⁴⁾. „Изазили су из *баварског* *опшугу* „Швабен“, у алгајским алиама. Боје су *отворенија*, *већном* *бело* *сиве* или *кучо* *сине* и *јавачничко* *сине*, а *растом* су *мале* од *монголско* *свих*. Уши, *кучка*, *пруга* по *леђима* и *трбух* су *такође* *отвореније* *боје*. *Костур* је *ситнија*, *душина* *тепа* 2 м, *висина* *трвен* 1-25 м, *оши* *тепа* 17—18 м. *Тежина* *праве* 400—450 кг⁵⁾. *Млеко* је *доброг* *качества* и *годишње* *се* *даје* *просечно* 2100 л, а *може* *да* *буде* и *до* 2800 л. *За* *гојење* и *за* *вучу* *већном* *су* *мале* *предности*. По *подацима* *Калтенгерером* *сада* и *нема* *више* *старих* *оригиналних* *алгајских* *говед*; *највише* *ти* *ових* *задржао* *се* *још* у *Форалбершкој* *под* *именом* „*али* *алгајски* *сој*“. *Теши* *алгајски* *сој*⁶⁾, *који* *се* *продаје* у *Алгају*, *монголско* *са* *су* *гра*“.

По В. Кирхнер⁷⁾ алгајски сој (Alpiner Schlag) *долази* *међу* *сојеве* *краткорог* *расе* (алиска *три* *говед*, Bos brachycornis), *Постојања* *деу* *је* у *Алгају*, *једно* *прелату*, *који* *обухвата* *југозападна* *део* *баварског* *среза* Швабен са *градовима* Кемптон, Ивештат и Сонтхоен, *који* *и* *неке* *делове* *Тирола* *ске* и *Виртенбершке*. *Одликује* *се* *особито* *характеричним* *формама* и *великом* *млечношћу*. *Глава* *алгајских* *говед* *није* *много* *широка*, *као* у *других* *сојева* *трих* *говед*; *рогаче* *имају* *ташка*, *бео* *са* *првим* *арховима*, и *с* *преда* *славијене*; *леђа* *су* *им* *широка*, *тепо* *ниско*, *дубоко*. *Ноге* *су* *им* *ошне*, *по* *спашке* и *жилаве* (мускулозне), *за* *то* *им* *је* *ход* *енергичан* и *изважан*. *Палови* *су* *угнати* и *тврди*, *као* *мењана* и *танана*. *Боја* *је* *алгајских* *говед* *отворено* *сива*, *па* *иде* *и* *до* *угнато* *и* *риве*; *плећке* и *бутине* *су* *им* *уви* *уви* *у* *госитије*, *а* *на* *леђима* *имају* *отворенију* *пругу*; *оно* *ушине* и *носа* *имају* *такође* *језну* *зону* *буњал* *дуга*. У *ушима* *имају* *дуге* *бусе* *длаке*, *што* *је* *тако* *боје* *чупа* *између* *рогача*. *Боја* *бријача*, *језника* и *пенца* *је* *угнати*. *Тежина* *алгајског* *краве* *може* *да* *буде* *350*

¹⁾ D-r V. Fink: Die Rindviehzucht (Thier-Bibliothek) 1884 г. стр. 8 и у G. Kraut-а. andwirth Lexikon 1884 г. стр. 28.

²⁾ D-r G. Kraut: Lehrbuch der Landwirtschaft, 3 он. Die Thierzucht 1881 стр. 91.

³⁾ U Dr. T. von der Goltz: Handbuch der gesamt. Landwirtschaft, Dritter Band 1890 стр. 316 и 367.

⁴⁾ Ово потврђује и Д-р Вилхелм у „Alpwirtschaft“ г стр. 238.

до 450 кгт., а може да се добије млека, врло добро квалитете, у средњу руку 2500 кгт., у повољним приликама се паше козачина на већу меру, па ишо на добру „Веннгегуту“ код Именштата краве просечно дају годишње 3000 кгт. (3000 л.). Алгајска су говеда средње употребљивости за млеку, а за гојине су добра; но месо им је мање вредности: много угасито и са дебелим месним коначима. Угасите боје града су тежа, но она отвореније боје, и по томе разликују: једна тежа и једна лика алгајски сој

Пре неколико десетина година алгајска су говеда набањивали нека у средњој и северној Немачкој, нарочито у Савсонској, и то због многог њеног спонашњег изгледа, а у том погледу је овај брски тип претелијање од домаћих — земањских — говеда; али су од те моле одустали, јер се овај сој не може навишњу на многе односе стајскога хрмљена¹⁾.

Особиту важну заслужку погледа Д-р М. Вилкеуса о алгајским говедима²⁾. По њему — „Алгајска говеда припадају раси мрких говеда (Vos Bruchsgenoss). Давнишња алгајска говеда у опште не чине један засебан, а из осталих сојева мрких говеда, типски различан сој. Швајцарског прањог алгајског соја има сразмерно у малом броју у горњем Алгају, јужно од Оберендорфа, а поглавито у Рапенваленту (Rappental — Thal); он је боје јазбавно сиве, средње крупноће и лепо пропорционалиране, изабине грађе. Многа говеда, којих има данас у Алгају, већ су одавно укрштана са монголским, брегензарландским и швајцарским сојевима, а од скоро и са оберингалским. Појачавање овак укрштана постала су два подсоја, која се разликују по боји длаке и величини тела: један је крупнији, жуто мрља, а други мањи сиве соје. Жуту мрља боја претиче од једне стране у отворено жуто (земничине боје), а друге стране у угасито мрљу. У колико сам могао ја да испитам, жута боја се споменутих предлажња знал је увећала крај брегензарландске боје, јер од тих укрштана изаше највише отвореније боје (од жуте до отворено мрље, а тамно, угасита боја (жуто мрља и тамно мрља) јавља се на мелењима укрштана са монголским и швајцарским говедима. Сваколика грађа мрље боје имају на леђима отворенију пруту, која почиње од грбенице, иде преко стражњаци на шипке и налази на мачено огледало и шипке. Брљаци је овога крупнога алгајског соја ира.

Мали алгајски сој јавља се у две врсте боје: једна од сиве прелазно у бело сиву и белу боју, а друга од сиве у угасито сиву и црно сиву боју. По првину, обе последње боје врхују се на једном граду: средња леа трупа је тамно сива и има обично отворите црно сиве широке пете (које се зову „печата“ — „Schalste“); предњина (на шљакима) и позадина (на бутинима) мрљом су црно сиве боје, и одакле силани на доње делове трупа где се од једне и друге стране сива једном црно сивом прутом. Тамно сива боја и црно сива „на печате“, виша се пођином на бисковина манет алгајског соја. Угасито сива грађа имају увек бело сиву пруту на леђима. Брљаци је овог малог соја угасито сива или оловне боје.

Средње, прелазне боје зими су угаситије, а лети имају отворенији тон. Тако на пр. сива су грађа зими угасито сива, а лети белу боју сива; отворено мрља грађа зими су угасито мрља. Само бело сива и бела, као и земничине боје грађа но некају боју на зими ни лети.

У свих грађа, названих „средње бојних“ и угаситије боје, брљаци је угасито боје, узвириша прстеном од белих или бело сивих длака; исто су тако и доње длаке (вите) у шипма бело сиве или бело жуте боје, и, осим тога, дужи су од врха ушњују. Равнице у боји виђају се и на глави. Код средње бојних грађа, глава ретко ја је исте боје као што је тело: али је бела или једнобоју главу; на челу је обично, између очију, тамнија пруга, и то у жуту мрких грађа тамно мрља, а код сивих грађа — сиво црна. Поред ове угаситијаш пруга виђају се често и слабије кожане боје, које су махом исте боје с пругом. Дале, сва грађа имају на темени чупу, која је код грађа угаситије боје бела, а код грађа отворенијаш — угаситија. Код је глава отвореније боје онда редовно око очију има угаситих прстенова, названих — „шочари“ („Brille“); белих шочара код грађа с угаситијом главом нема.

Осим ових разлика у боји и величини, која служе за основу, да се алгајска говеда могу поделити на два подсоја или пасме (элемена), ова говеда имају у опште још и неке особане:

Глава је средње дужиње; права линија³⁾ од темениг ошљака па до горње шипке брљаци има 43 до 40, у средњу руку 46 сантиметара. Највиша глава, које су потпуно обележене расе, између се често линију (од темениг ошљака до поног обрва) исте дужиње, као што је дужиња после линије (од поног обртва до горње шипке брљаци); у опште пак поста је линија за 4 до 5 см. дужи од чеоне. Између очију је чело мало угнуто; угнутошћ протме линије, односно равнина од праве елеане често линије до првоглог угња износи 2 до 3 милиметра.

Рамена су кратка; код бискова мере око 16 до 18, а код кравца 18 до 20 сантиметара. Код бискова су раменама у страну, а при врху мало скрећу у напред; код крава су тако исте раменама, али привуљку напред и у пасину, често у напред па на иже. Зупак до две године имају црни рогае; дошине, које се две године рога побела, само врхова остану црни. Дец рог грба да је валалст и сивим гласик. У којем природо ово не ушми, стварају се Алгајска, као гол и Швајцарци, где су мрља говеда, да рогае поправе стругањем парчетом стакла. Но швајцу се често и стившени рогае, с отирима рубовима средла и награт, и површинама горљом и дољом. Размаз рогае у корену, код бискова је просечно 15 см, код крава 15 до 16 см. Чело се шири испод рогаеа све до око очију (обочја); најдужи је оно испод рогаеа (нако ја зовем „чеона узина“ — „Stirnenge“), и права линија од једног слепоночног чвора до другог код бискова износи 19 до 20 см, а код крава 17 до 18 см. Најшире је чело код очију, а мера с очима заједно: код бискова и крава 24 до 25 см. Њушка је ширине у средњу руку 14 см.

Глава алгајског грађа даје слепач утисак као глава грађа шипче расе, којој је алгајски сој најближим еродиком. Очи у алгајских су грађа готово круглије и више удубљене, но у швајцарских. Цела глава до врха примамки, добурићом, шта више може се рећи: интелегентан утисак.

У савица 1 је отисак главе једнога оригиналног алгајског бика из говеда ерхтернога Албрехта у Визебургу (Мошоу) у Магарској⁴⁾. Глава има оне мере: линија између рогаеа 140 ми-

Слика 1. Глава алгајског бика.

лиметара; узина чела 190, ширина чела преко очију 245, ширина њушке 140, дужиња чела 205, дужиња носи 265, дужиња рогаеа 175 см. Вис је боје сиво црна; ребра и бискови су сиве са сиво црном печатом; предњина и позадина су сиво црна.

(Наставиће се)

¹⁾ Мерења угаситијаш шочаром („Testerzirkele“).
²⁾ Алгајска стада у швајцарском Алтсбургу, Визебургу и осталим добрима ерхтерног еродика, пошто има највише је алгајско стабло, које живи. Знал је састављао од најбољих стабала у Алгају, као што сам од разних грађа у Алгају чуо.

¹⁾ Dr. M. Wilkeus, Die Alpenwirthschaft etc, стр. 240.

НАБАВКА ПРИПЛОДНИХ ГОВЕДА

У АЛГАЈУ, ФОРЛАБЕРШКОЈ, ТИРОЛСКОЈ, КОГНИШКОЈ
И ШТАЈЕРСКОЈ

од
Паје Т. Тодоровића

(ИСТАВА)

Сл. 2 показује главу једно оригинално алгајске краве из исте стаје. Мере главе ове су: дужиња између рогова 150 мм; ширина чела 180, ширина чела преко очију 245, ширина уснице 140, дужиња чела 240, дужиња носа 240, дужиња рогова 195 мм. Грло је жуто жуте мресе; чула и пруга на челу напредно очију је мрва. Угнутошћ провалине дужиње 2-9 милим. Рогови имају се свим

Слика 2. (Глава алгајске краве).

нормалној положај; окренути су у страну, да тим иду у напред и на виси, али нису влакста, него мало стиснута (депрес). Наумијају ову миду млиу лепоте, тако лепо кравау главу ја несам видео ни у самом Алгају.

Прог је у алгајских говеда кратак и дебео, с умерено дугачким подгушљаким израженим. Високи имају лебо, мало грбаб заглав, као у либу бикови. Леба су већином равна, крстима широким, напред дугачким; равна, широким пуње, тело лепо обло с размакнути ребрима; бутине широким по не пуње, као што је у опште стање урвалности средње; додаци алгајских гра нисам на алпама нигда видео. Носе нису су кратке не високе, а врло јане; алгајске главе имају танке кости и лак, јибак ход; челанице су пране, равне; изоб већалаче дебо; паловци боје прве или угасно сиве, стају стрмно и обли су. Гед је танак с дугачком црном брвом (нитом) и спунта се много несно већалаче.

Лешета обила, на мом нахођењу, има код мањег, сивој соја. Крушица мрк, муржаста сој није тако правално, равномерно развијен; марочито се код овага често виђају просваласта леђа и висок капак.

У опште је вока код базуваних алгајца тана и мекша. Висе код обода половај није јако развијено; сине су дугачке и дебеле као човечији палци. Али кога бизена је збома зина, прави мале баре и обрала је кратким танким малем.

Алгајске краве не припадају баш најмеленијим расама; али је млеко врло добре квалите, нарочито ако краве иду на алпску пашу. Просечно се може узети 2100 литара годишње, или 6 л дневно. На једној алпи општине сонтхолене у Ретеншвангер-талу, на којој сам био 30 јула 1873, биле су 73 краве, и ове су давале млека укупно 586 х, или по глау 8-14 литара. На овој су алпи биле сиоро све пасмине, којих има у Алгају: велике и мале, мрке, сиве, белокуте, — тако да се речени количина млека сме слободно узети као средња за алгајски сој, у време алпско. Најбоља муара ова стаје бине једна велика мурка, порекла монтаонског; она је давала тада 15 х. Код се млеко разлике, и после 30 часова обере повила, од 23 до 25 л. полаке може се измучити 1 кгр. пресног масла. На именованој алпи, 1 кгр. масла добијен је од полаке која је после 12 часова складила од 35 л. вечерњег млека. За 1 центу покуманог сира, најлепог у предлаге стаљу (т. ј. при крају бачина), било је потребно млека 550 л; — дикле на 1 кгр. сира долази 11 литара млека.

То су од прилике средње срамере; али сам ја на алгајским алпама видео краве које су давале 18 литара млека, па и преко тога; а краве са годишњом муком од 2700 до 2800 л., или просечно 7¼ до 8 лит. дневно, није никаква реткост.

Ма да алгајске краве на алпама дају највише млека, могу се ове лако навишнути и на летње краљеве у стаја, па да у давању млека ништа не попусте. Од свеколико планинских говеда држи да се алгајска највише могу приучити на туђе земље. У колико ја имам искуства, она су у погледу на храну задовољна и не проберају је; и према потрошеној храни ова говеда дају више масла, много више, но доливне краве. Најобилније је маслом млеко од крушињег, мрког соја, који је постојао највише од укрштана с монтаонским говедима, а монтаонске краве као да међу свима планинским кравима дају млеко најмасније.*

Гојаност се код алгајских говеда у опште не хвали; у Алгају се не даје томе никаква важност. Бесе боје стопа бине се удеој но угасити боје; у мидарском Алтенбургу видео сам једну удеојну алгајку, која се по гојаности могла мерити са шорторсенском кравом. По правину, алгајска се стопа не употребљава за гојене. А тврди се, да и месна влана у опште код мрких говеда нису тако танка и мивљу прораста, као у шварених, или у ниванских говеда. На против, да врчу алгајски се полова хвале, као вакљан. Они имају врло лак и широк порак; врло се лако управљају, као што се у опште алгајски сој одликује својом благотњу и поповлаћивошћу.*...

Довле проф. Вилхене. А сад да наведем још астралијана проф. Ф. Калстенера, воје је опширно у службеном опису ц. вр. Подоправничког Министарства под називом: „Die österreichischen Rinder-Rassen (аустријске расе говеда)“. У одељку „Originalität alpaјska kveda“ он пише оно:

„Алгај“ у своје време завлао се цело подгорје некадашњег царско немачког „Швабен“а, која се пружа од Пасера и болесног језера до Леха, и од Ина до Дунава. Данас се тако зове само јужноивадиња две баварског округа „Швабен“, а осим тога и поручински делови Виртенбершке, Форалбершке и Тиролске. Средина су Алгаја баварски срезови: Сонтхолен и Импштат, која су места већ одавно, више од једног века, повила као вакша тржишта интернационалне трговине с рогом стогом. Од Форалбершке припада организација таклима називом „горњег“ Алгају доња Валзергаат, а од Тиролске долина Тихајка.

Долине Обералгаја већином стоје на висини 600 до 800 метара над морем и излазе у северозападном и северисточном правцу у долину долина Пасера, која се отарапа према северу. На југозападу, југу и југоистоу ове се долине затварају систе-

* У „аустријској станајка“ бичне свотски швајцбе (1872) млеко од монтеонских крава одржавало је 4-13 проценти маси (протина), и имену свих навољаних 15 одржа само с-и их претиле муконде краве, у чијем је млеку било 4-50 проценти маси. О пољивци и навољани млека монтеонских крава говорити се у другом одељку.

* Die österreichischen Rinder-Rassen, herausgegeben von k. k. Ackerbau-Ministerium, Erster Band, Zweites Heft, 1880, стр. 44.

мом долни Брегенцов Аха и рене Леха и планинским ланцима, високим 2000 до 3000 м. и м. Клима је већим делом преко године сува; зима је оштра, пуна снега, а лето кратко и влажно, узелд чега је и ратарство, као непоуздана радња и што доноси мало приноса, врло ограничено, при свем том што је земља дубока и плодна. На против, траве упућују одлично; додуже су дуге бујних ливада, а зиме богате њивом повлаче се већином по благим планинским висоравнима, величаствене шуме покривају падине између оних.

Сва Оберахај, — диле и ораблерица долина Мителберг (Ваалертал) и тиролова долина Тихкир — бешу од најкада постојина једног засебног типа говеда, који се од суседних сојева карактеристично разликовао. То је олајска раса.

Телесне особине ове расе беху тако озичне, да је управо било немогућно променити је са другом стоком, па и са оном на најближег суседства, а да се на први поглед не олазе разликује. На жалост, прелаз на галдиштина олајскајна у галдиштина млекарства допринело је, да се у свему Агају раса од ланцима олајског тивирна помена са другим расама и сојевама, тако да је она најкада готово са свим изгинула....

Уришане и замена пришла се једно време са велерским говедима и монголским, а додуже у већем размеру са швицким са једне, оберталеским и лехталским са друге стране, па и са различитим другим сојевама којима је порекло на изворима рене Еча (Etsch) и Пна (Pna), шта неће и у северној олајској италијанској Тиролоској. На тај начин, данашња олајска говеда нити је никак одређени тип, нити им се зна порекло. Она су, може се рећи, из близа и из далеча сплоснени и многостручно прелани мозајци, у који се тек у најновије доба, у темпа да се обнове занесени пришани највиђаји стојали злаци (као понавља оригинална благородна, али палана још и „характер“ — боја и септене), могаће унети нека једноличност.

У прво малом броју и врло растурумо могу се још наћи пасме и занати старе праве олајске расе у њеној пређашњој постојини, и то у баширному Рапеналеталу, и у ораблерици високим долинама Мителберг и Тамберг. Осим тога, биче их на Шрепену („am Schrböcken“) и у Хохкрумбаку (Hochkrumbach) у понавном Брегенсвалду, па и ову страну Шапонне млекуре (Schafonarlau) у тако паланом Бухбонду великог Ваалертала, и најкада појединачно у Холдгау тиролоског Обераха. Сви су они прелани високи и заокружене су долине, где има богатих алишних паша за младу стоку, те се одличајни још држе старинских начина олајскајна. С тога је код њих и остао још непроцењени и непонавани прилодни материјал.

Неупуштајући се у обимнаша историског развијања олајске расе, нека је оне у вратко напоменуто: да (стара) олајска говеда, у погледу на спољне знаке и унутрашње особине, приближно стоје у средини између монголских и швицких говеда са једне, и оберталеских и лехталских и друге стране.

Боја њихе оригиналних олајских града варира између жуто-сиве, минаше сиве, жућкасто сиве и белчаство угуто, са правително угаситим сенчевим (штаричним) на плећима, доњем делу трбуха и горњим деловима бутина. По леђима понавна се једна белчаство сива или жућкасто сива нуга, која се шири на обе стране белара (партије бубрега, као и навал прено стравична („варежа“) до млечног нога (млечног огледала), и тек се губи око нупка. Око нупше и носу увек има бели оквир. Исто су тако и ути обрасце белчаство сивим или жућкасто сивом, доста дугачким китима од крних длапа. Чупа по телу не до шведке (цвет) на чезу, као и длака на затопно исто је тако беле боје. Бриња („носо огледало“) је модро сива без икаквих пика и прута; и исто је тако пигментована горња површина јевка и нупа.

Глава, испоређена са просечним мерма западне групе говеда, средња је дужиња, нормална. Дужина главе од 14 оригиналних првои ноје исподитавно, износи 480 м. и., или за 30.7% висине тела, а за 38.2% дужиње трупа. Чело је у пројалној линији мало унутро, између рогова испуцануто, конично, а намеђу елементних чворова је ужо него и у више суседних типова. На против, обрви су јаче развијене; кунжа је широка и по странама чела исподује се лево усунене, а прајалеским по следом, прунине очи, што свој јачина, може се рећи, даје елегантан и приличан екстеријер (сповалност). Онај утаклас потномаје још и слободно држање главе, и лако и живо кретање улова.

Рогови су дугачки — 280 м. и. —, сразмерно тани, глатки и сјајни; размачкати су у страну и аду шире, ретко без сапцања. Од корена па до понавне су бели, а на врховима црни.

Врат је у алајских говеда (прана) критак; исподује је жуп, редитивно дебљи, и са мало дужињом подгушњакмо но у средњих сојева.

Мало високи, често шваат, оштар зрбем прелани у такође често оштра леђа, која се према белима (бубрежњак) уздижу. Повисока крстена прелазе рашно у длапа. Бедра су и крстена широкое грабе; често мржоба су недовољно распорене, те се из тога изводе мале неволе; сува ланца грабе и асхларичности чорне — крстена, силна и бутна. Грдиња ком и тело (трбушна партија) између нормалне (равне) димензије; трбух је простран, али прилично добро развијено и сиво.

Како су поједини делови међу складно спојени, та је став и крстена прилично, користно; није су дозвољавало на да није сувине отворене сувањ жалама. Угасито мрви изади су тврди и трајачни; рео је танак, има бућу и црним делма и силан испод белчање.

Леза је обично врло лежна, готово премерно тина и тина, еластична, и без икаквих пигментовања.

Што се тиче обележја и тежине, право олајско говече долази у средњу групу. У ошито узев, гра угастије боје мина и лачка. Како давас мало има овога типа на домаку постојини, то није потребно дајати та у два појасца.

За биче обимнаше наведених размери грабе тела, додуже и бројне мрела, која смо ми нашла, поред оних, који су узети као просечне размере тела западне главне групе једнобојних тиваова у аустријским алпима. И једна и други бројни тичу се одраслих женских граа.

Као несумњиво оригинални алајски бимови могли су се само три испитати; исти бејаху још прво млади — на прено 1 године; па за то и немамо намеру, да телесне особине мушких алајских граа опуснемо по подацима, које имамо при руци¹⁾ (Види таб. на стр. 415....)

Поређујући сад ширега наведене описе алајских говеда са њихим опшаклама, ми можемо констатирати ово:

1. Порекло алајске расе говеда лежи у доста великој фамилији — групи — алишеског краткорогог, мрвог говечата: Vos brachuscegos.

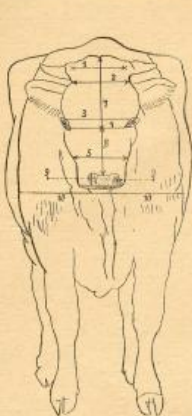
2. Ма да се не може апсолутно порећи, да у данашњим говедима у Агају има мепонитих еволуцара, па и чистопраних граа туђих раса, омет се међу њима налази доста стова алајске расе, парчиито само оном која се драи рада пришлоа. У том погледу биче се избор чини у мушким грама, и ова се поглавно извађају из оних места и од оних домаћина код којих се одржала чиста раса.

И по нашим опшаклама алајски сој има два подсоеја: мина „сива“ сој који је бели сиве и јачавачно сиве боје са глатким или јачим сенчевим на појединим деловима тела; а крпунци, „мрка“ сој, који је угасито сиво, мрке и прво сиве боје. Сенчевца у грај загаситије боје мина сива. На грама прве врете характерна знаца расе бале су обележја: тало ми је протегавосто, ниско и објевно, глава правилна; док је у грај друге врете тело, према величини грај, кратко, на асик ми је ногама, са опунитим трбухом и више пута гломазном главом. И ножа је у првих на партији ребара тана и мекша.

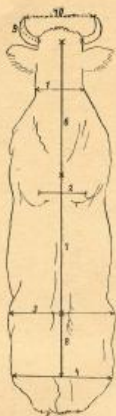
У новије доба теми се, да се испуштена стара раса по праву уносесем при средњим минаше раса, и у бишковама више мрво сиве и минаше боје, понавлеа с тога гледити, да је главни претставник алајског мрвог говечата — швањска раса. Да се ово и са стручне стране потпомаже, довал нам је: 1, што су и

¹⁾ У осталом, допавно је поштата оштра, да парчиито мина бичош првои алајске расе, изади често понавни втрбући, између прилично мекше екстеријере, и недовољно су близи и шитом. Тем кад остаре и кад се дуже употребљавају за прилоа, они првој друго и у почетку грбево године, јаклају да њима одступања у обину тела и у темеравачној: актин набури, граа се рашире, понавна длака на чезу порасте, рогови одбелбују, погледа је изгаситија, глазу меко вошту, на крзго: сви крој и природа бича жућкава и еластичија.

Характеристично је, да по казивању [Алгајца, Граубинденца (у Швајцарској) ради обнављања прик својих говеда прибављају прикладна грла из Алгаја, а не грла швицке расе, која им је ближе, и ваљаним говедима свакојакно у еродирани. Ова узашноност између Алгајца и Граубинденца даје повода да се мисли, да ирва говеда, која се тамо виђају нису монголског

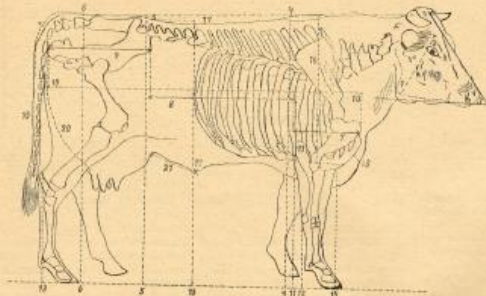
Са. 1 (I).

Са. 1 (II).

порека него мешавина са граубинденским говедима. То су сви и познатији много бела сточари у Алгају, с којима смо у додир дошли.

3. Општи карактери знања алгајске расе говеда они су: а. Главна је приметно дужа, а чело ужо, но у еродиранијој раси, тако да сав облик главе потешка долази на главу ваљаних племенских говеда. Боја је главе обично угасатија или отворенија, но што је општа боја тела. Поред очију и испод очију

Са. 3 (III).

с једне и друге стране на челу, спуштају се угасатије пруге, а код главе отвореније боје оно очију, преле се прстенова тамније боје, тако палаче „ночари“ („Beille“). Намећу рогова имају повећу чупу, која је код угасатијих грла отвореније боје, а

угасатија је код грла отвореније боје. Тако је и чело испред рогова и у челој јамци. — Њушка је поширена, а непосредно оно подрач повлачи се безначајно преле. — Брчица је ужи модро сива без икаквих белега, а тмава је и зеница, па и окопи. — Ротви су омалена, танки; код бикова кратки и развођени често и мало у напред и на ниже савијени, а код жрва лева и савијају у страну и на више. Рогови су бели с црним врховима. — Уши су изнутра блеђе боје, жућкасто мрво или жућкасто сиве, са повећаним китима од крупних длака.

6. Врат је у заткино задебљање, изгледа као грбав, иначе је добро сложан са умереним подугушњаким. Грла је у средњи угасито сиве боје, често вишарно црно сивим погача, „дечакима“ („dehalekt“); и та боја на шљакмама, бутинима од кукова, на трбуху, предњим и задњим ногама до половине, прелазом у црно сиво, док се дуж лева пружа пруга отвореније боје, која се назад између задњих ногу спушта до пивена. — Лева су махом равна; прстиња и сени су широка, рив (панан) равни усађени, ретко висок код жрва. Тело је у опште лепо сведено, с већим размјаком ребара. — Реа је тана, прелазна пешалачу, с дугим и тешком буљом.

в. Бугице развијени, али не црни. — Нос имају леп став, јаке су, са широким избочинама у коленима и вешањима. — Виме у опште оредале, а код крупнијих жрва често велико, с танком кожом и ситним маљем. Сисе ретко веће од оловачег палца, правилно размачнуте. Виме лако прави боре. Млечне су жале средње, добро ошпачене. — Палачица црна или угасито сива.

Купљене краве (за Ратарску Школу у Крајеву) имале су ове мере¹⁾. (Види списак стр. 417).

Крва бр. VII и VIII (овога списка бр. 1 и 2) од мањег су сивог соја; давале су млека у оно доба дневно по 12—14 л.; а крва бр. IX и X (у списку бр. 3 и 4) од великог су мрвог соја, давале су млека по 16 до 24 л. Поред обичне краве (сена и отаве) добијале су по мало јечмених дрожаца (требара), изди веће продукције млека.

Место савиј алгајских прикладних грла, прибављених за Ратарску Школу, доносили овде слике трију оригиналних алгајских грла, која су изграђена (премерена) на смотри прикладних грла „Алгајског Друштва за пољске пореклописне књиге“ у Сонтхоузену 5 маја прошле — 1894. године.²⁾

Са. 6. бика „Фриц“ („Fritz“), стр. 425. Награђен дипломом I класе и првом новчаном наградом од 200 марка. Отављен је 2 фебруара 1891 године. Боје је мрве. Жива тежина 670 килограма. Дужина трупа 170, висина грбена 136,5, висина леђа 134,5, висина до прве крне кости (над боковима) 138 сантиметара. Власник је Клевер Ото, из Кемпена. — Исти је био претпрошле (1893) године на „немачкој полупривредној изложби“ у Минхену награђен златном наградом у класи „млађих бикова“; а сеним тога награђен је и у јесен исте године на специјалној централној полупривредној изложби у Минхену.

Са. 7. јуница „Фал“ („Fol“), стр. 426. Награђена дипломом I класе и првом новчаном наградом од 150 марка. Отављена је 22 децембра 1891 године. Боје је отворено мрво. Жива тежина 390 килограма. Дужина трупа 141, висина грбена 125, висина леђа 123, висина до предње крне кости 129 сантиметра. Власник је Јохан Георг Хајм из Гарденберга (вр. Сонтхоузенца).

Са. 8. крва „Јета“ („Jette“), стр. 426. Награђена је дипломом I класе и трећом новчаном наградом од 100 марка. Број поредлописне књиге 1002. Отављена је 1888 године. Боје је угасито сиве. Жива тежина 545 килограма. Дужина трупа 143, висина грбена 132, висина леђа 133, висина до предње крне кости 133 сантиметра. Власница је Јозефина Хес (Нова), власница пиваре „код Јелена“ у Сонтхоузену.³⁾

¹⁾ Мере су узете у новембру пр. год., јер су подаци, који су узети на месту, при куповини, сугађени лажурни. За оно податке заручито сам изгледа г. г. Ваљам. Борфешић, ставанику у Јоци Мариновићу високом Ратарско Школе.

²⁾ Сиске су рађене по оригиналним фотографијама.
³⁾ Крва бр. 3. и 4. које су подишле у списку јуница Ратарско Школе купљене су с једним врло лежим телетом од исте сопственице, и са награђеном су првом у бланом орошачу. Интересантно је што

ПРИЛОДНА ГОВЕДА АЛГАЈСКЕ РАСЕ

набављена за Ратарску Школу преко нарочите комисије Министарства Народне Привреде

Узр. год.	ИМЕ ГЛА	САНТИМЕТРА										МИЛИМЕТРА				ПРЕЖИВА		ОТКЛОН	ГДЕ И КОЈИ УМРО	КОЛИКО ЈЕ ПРЕЖИВО
		ВЕСИНА	ДУЖИНА ТЕЛА	ОКЛОУГАДИ	ДУЖИНА ПРАТА	ДУЖИНА ТРЕЋА	ДУЖИНА ГЛАВЕ	ПРЕЖИВА ЧЕЛА	ПРЕЖИВА УШИ	ПРЕЖИВА УШИ	РАМАК РОТОВА	2. АПРИЛА 1894 г.		21. ЈУЛИ 1894 г.						
												У КИТ.	У ГИТ.	У КИТ.	У ГИТ.					
1	Алгојка	137	197	180	54	140	510	350	200	170	470	460	1889	новокбра	Јосиф Алајер у Вајлеру	впра- рка	400			
2	Пашинка	133	147	160	57	144	501	250	200	182	415	417	"	"	Јосиф Ф. Херц из Соптхоена	400				
3	Ашишка	145	214	197½	61½	160	552	270	190	187	530	526	"	"	Уаина Хес из Соптхоена	600				
4	Нарка	147	204	188	50½	158½	563	280	200	175	530	515	"	"	Уаина Хес из Соптхоена	600				
5	Турвог (ома Ибар)	109	139	148	43	124	390	240	210	182	400	300	Јулија 1894	С крајем Пирова	—	—				

Прелазимо сад на описивање нашег баљдеа у Алгају.— Дошавши у Соптхоен, прва ми је брига била наћи добродога вођу која познаје места и виђења одајачице у околини. У избору смо били врло срећни. Сам руковођа (Glücksführer) тамошње „одајачичке задруге“, који је на наш позив одмах и наша доша, примио се с највећом готовишћу посредничтва. Господин Јудовиц Алтхаус — тако се звао — једна је од највећих личности у граду, врло познаталца домаће стоне и покретач свега напреднога на пољу гнјена стоне. Родом је Швај-

је и отац нашега вође.¹⁾ Г. Алтхаус има лепо имање у Соптхоену, доста прва и своју малу сарару, као многи имућнији привредници у Алгају, поред тога што је главног саучесника у септоскопској тако названој задруги на бајдињавој, а за фабрицирању „ементалера“. Код њега су и неколико бикова „одајачичке задруге“, и он је могао се рећи све с сва у оној задруги. Како позудан и виђен, он је у овине првима био посредник за набавку прилодних говеда и спроводио је транспорте и до Русије.

Сутра дан по доласку у Соптхоен, ми смо одмах отпочели прегледања стоне, и то најпре по граду. После смо се извесли изван града првешни свуда с. Алтхаусом. Обилазећи градове и села у Алгају, ми смо прошли ова места: Бургберг, Валериц, Вајхер, Тиселбах, Ханделанг, Булау, Обертале, Алтштетел, Обертале, Деспа, Бишуа — источно — Изертале, Финла, Сигаслоуен и Вилзах (десна страна Шортала), први још овине засеоба. Дале, у овине дојиде до Гурена црнота тај нешто мори наћи због великог снега; а, по уверљању, не бисмо за оила могли бољег набора на тако паћу. Још би можда било у изгледу наћи које добро прилодно грло у макове Валериалу, преко границе, у Форбершкој, али се такође гаје алгајска говеда, али је нув и у ову долину на Изертала био савршено непроходан. —

При свем том, ово је време за набавку одабраних прилодних грла у овим крајевима згодније по много друго. Лета, кад је стопа на алпама, овај је посао апсолутно немогућин. За главног пројекта стоко одређено је овде време јосем, кад се стопа спуште са алпских планина. Тада су највиша сточина саркови „пашајри“, на које се дога много млађи и старије стоне. Али како се претпостави, да ће добар домаћин са својим злит задругасти најбоља, одбранија грла, а сувинах и мање добра истерати на пазар, онда је за куповине добрих прилодних грла спавојо корисније допунити време, када је стопа на зимском становиљу. Осоме још има се додати и та врло важна околност, о којој ће више бити више речи, а то је, да је у Алгају једино време за спаривање говеда: зима.

¹⁾ Овој је догађај записко Ар. М. Вилхоен, у својим Alpenwirtschafft — у стр. 258 (у првонабел). Г. Алтхаус пак о овоме догађају прича овако: „Негмис је да је Аларојд Стајлер године 1827 доде једног сарарског калатора — „пашајри“ — и то је био још омак. Он је био први сарар, који је у Алгају на и у такој Бајерској фабрикаској пашајрицик маслар сар. Тај су повољно годинама дошли више сарара у Швајцарску. Мој је отац био зиме година код Стајлера сарар; после је ушо на путу једна сарарској у Соптхоену са алма, на је дошавши до некакг купца, на коме је фабрицирано тако ипашки „ементајски сар“ и то јега на алпа, изме у Соптхоену, сав до 1876 година, а те је године умро. Ине „ементајски сар“ потиче омак од моста омак, јер је он први сарар, које је тај сар фабрициран, а и родом је из Ементала у Швајцарској“...

Сл. 4. (Вид „Фриц“ стр. 434.)

сарар, па је и дан данас поданих дичне му Швајцарске. Име његовог оца, Јохан Алтхаус, тесно је везано са првом изродом или боље рећи фабрицирацијом сира, на мајцарски начин, која је отпочела у Алгају у другој четвртини овога века. Фабрицирацију ову први је заво Авреајде Стајлер (Aurel Stadler) из Линденберга, која је 1827 год. доде са собом „пашајер“ (сараре) за фабрицирацију „великог швајцарског масног сира“, названог „ементалера“ (ементајски, „Ementhaler Käse“). Међу овима био

више звити о овој одајачичкој домаћини. Реали је гавки човек који би с тимом фабрицирацијом и алпаљу своју сточу нагладио и паљо како алпа дошва Уаина Хес. У отац је немко све узгајиво; и она се што много врла одвојила у Соптхоену. С осећајима првог интересовања оне се одвојила од врла, које смо од ње купили. Зар така домаћина није да подржавати! Али, у Алгају можете наћи пуно таквих примера, па није ни чудо, што ми нас све добро.

Набављач прикладне стоке има пред собом један избор већ одобраних и разуме се најбољих грла за приклад, па из таквог избора да бира за себе, што му највише советника. Још је једна

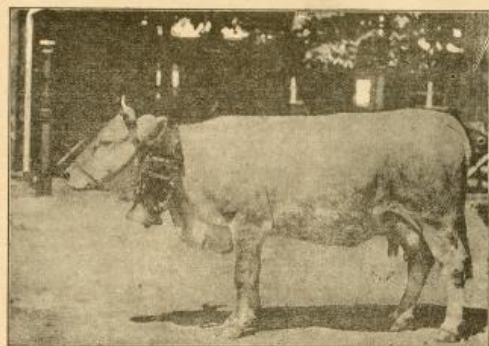
Прва куповина ми смо се руководили тежином да првенствено набављамо јављачко сива грла, или како се она тако зову „daelslet". Бикове ове боје нарочито смо наменули планинским крајевима прашњачког округа; док за полжаревачко срезове — хомолског и звишка — допуштали смо да буду и мрке боје. Равнога за то имали смо у томе, што смо усвојили, да за топлински округ у старим границама, с јужне и јунањинске стране копачких гора, набавимо оберталско бикове који су, као што ће се доцније видети, такође боје сиве, а осим тога, како се тврди, и с њима су у већем сродству; а за округ крајински, који се граничи са споменутих срезовима полжаревачког округа, да набавимо бикове монтаносне расе, боје мрке, као што ће се од исте расе набавити и стопа за Школу за виноделство и полжарство у Букову. Нада у очи, да се под глекојих пашака још у употреби са свим млади бикови, од толико, па и испод једне године. Завуко нам је било, кад смо и већу задругу биковима, па и под председника месног задругу одбора, имали бикове испод 1 1/2 године, који се, до душе врло умерено употребљавали. Ова рана употреба прикладних бикова прашка се равни телесним променама млађе расе. Само то Алт-јци ретко држе бикове за приклад дужи од једне године. По сирњетој периоду вођења, бикова се обично, ако је потребно, мало подгоје, на продају месару. Увијале — настригање — није у обичају; јер се волонима не служе. Одобранија бикови и жене, правилно

Сл. 7, (Крмач „Јосиф", стр. 414)

не мања вредна плодност, која стоји на страни набавке прикладних грла у зиму, што је стога узел мање обилније хране, слабија него да кад се ситуи са алма, те куповна оне не може

грла, и које одбор одгајивачко задруге, на основу својих правила, оштра као добра за приклад, завешта су у прикладне кинге задругине, и с њима се наставно употребљавали за приклад.

Сл. 8, (Крмач „Јосиф", стр. 414)

тако да сакрије неопкладност у формаци, као би их на грлу било. Једина, што би се могло приметити, противу набавке у зиму, нарочито још у врло доба зиме до фебруара, што се прикладни бикова тада нерадо продају, нарочито где оштра нема зиме, јер до тог времена још нису све крпе извојале. Али, како већ у фебруару има мањи број крпа за подвођење, то се најчешће изнала да се неки сукесни бик употреби за остале крпе и за оне које би понављале; и онда већ није тако теško саставити потребан број прикладних бикова. Доцније у марту до априла, кад већ престаје вођење крпе, и кад се бикови који се не нисе па али терати продају месарима, може се јакше одвојити и већи број, па и по повољнију цену. Само се у овом случају куповина бикови не би смели за дуже време употребљавати за приклад, како би им се дало времена за одмор и опорављале од зимске непаде и прекомерне употребе за приклад.

Знајући то, ми смо се старали, да већу нашим биковима буду грла, која су заплемена у кинге задругине, или су „општински бикови", али неки и у томе гарантују за добар избор. Ма да нисмо могли доћи крпе, добути крпе, који су примале у прикладне кинге задругине, јер се таква грла већ теже из руку испуштају, ниско смо успели, да их бар из устава стаја и од устава запата набавимо. Па и неколико општинских бикова успели смо купити као особито одликована запата, које смо имали правилно видети, заслужују да се спомену: запата Д. Алтхауса, нашега вође, и запате Хее у Сонтхолену, Алгајера у Вајхеру, Мајора председника општине у Оберталоу и Алтхауса у Вајхаху.

Ово куповине стоке у Алгају правили смо једна. И за то време набављено је: 1, за Гатарску Школу у Краљевоу 4 крпе, — две крпунице соја обе из Сонтхолена (од узданице Хее) и две мањег соја, једна из Сонтхолена, а друга из Вајхера (од Алгајера); 2, за полжаревачки округ (срезове хомолског и звишка) 4 бика (1 из Вајхера, 1 из Бургберга, 1 из Хинделанга, 2 из Твинбахха); 3, за крмачевачки округ 8 бикова (2 из Бургберга, 1 из Сонтхоена, 1 из Сигхтоена, 1 из Хинделанга, 2 из Оберталоу и 1 из Алтштетена);...

Цене ових грла као и остале односе куповине и продаје у Алгају, ми ћемо видети мало ниже, а сада да бачимо још поглед на одгајивање, хранење и неговале говеда у Алгају.

Као што је већ напоменуто, периода вођења крпа у Алгају трије само зими, и то најдуже до априла. Тељење почиње

Цене ових грла као и остале односе куповине и продаје у Алгају, ми ћемо видети мало ниже, а сада да бачимо још поглед на одгајивање, хранење и неговале говеда у Алгају.

Цене ових грла као и остале односе куповине и продаје у Алгају, ми ћемо видети мало ниже, а сада да бачимо још поглед на одгајивање, хранење и неговале говеда у Алгају.

Као што је већ напоменуто, периода вођења крпа у Алгају трије само зими, и то најдуже до априла. Тељење почиње

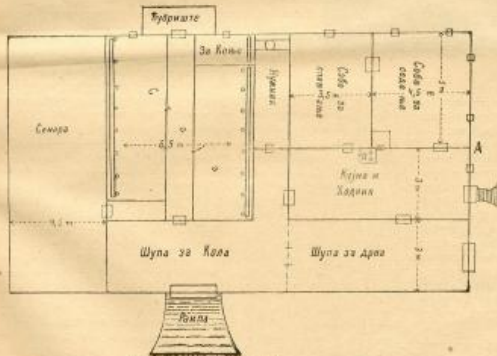
од новембра, или чак и тамо узимае од Св. Мартина (11 новембра по н. к.), па траје до Нове Године⁴. Што је то тако уштеديو, има свога разлога у томе, да се телад могу бржавити-ије неговати код куће, него на алпима; и што код несталених циана у врсности, над се историју на алпи, постоја и највише периода лактације, а то иде у корист произвођача сира за алпским бочињима. Телад се готово никад не остављају да пасују, него се одмах по телењу дуче од маје, и онда се поје на вештачке (шабонне), највише свешком материјалом, на онда тако званом „општим“, необраним млеко, а после и обраним. У почетку гледа се, да млеко буде топло, онако као кад се помује, а доцније се поникако теле и на рањелијем млеку. Теле још млеко, одмах по телењу, не уме само да пије; за то му се највише у уста зачуку прети, па кад му се носе тога млека зачука у млеко, оно буче млеко као да сира. За кратко време се оно после научи, на сече и без претију. У бољим знањима се мекена телад поје млеко 20 недеља, а мушка до 25 недеља; и код таквога откаривања, она се у опште лепо развија и непује. Која се телад не желе остављати за припод, она се већ после 14 до 40 дана продају месару. У мају се млада телад извоје заједно с осталим стоком на алпе, и тамо под утицајем оштрог ваздуха и махом не баш најбоље наше доста изостају у развијању. Осим тога млада стока тако доста подлаже опасној болести (названој „шумним простром“ (Kauschbrand“).

Што се тиче хрљења и негована стоке у Алтају, рећи ћу само оно, што смо сами видели, а то је: пано се једно и друго врши у оном времену, кад смо ми били, изостављајући даље, савени борављење стоке на алпима. Да се задржимо највише у кратко ли зградама, у којима се стока држи. —

Стаје за стоку су у Алтају код сељака у једној истој згради са одвајањем за становање: од ових су одвајене једним поширим ходником, који је патосан каменом, и служи обично као спремиште за храну. Из стаје налази се сенара (отукана) у којој је сено добро избивено, скоро као пресовано, те се

тако у сразмерно малом простору сеништа знатна количина. Овај је одвајач начинић већином од брвана, мало разминути, како би унутра могло бити снага довољно промаје. Под истим је провом, даље, и шума за кола, над којом је обично луцерија (шмица) да се с пољима може узлазити на горама. Према овој је шуми други шума за дрва, а до ове, с лица зграде, одвајања за становање. Над овом довајањем су обично по један, а најчешће и по два отвора тако да су махом куће двокатне или трокатне. Редослед једне сељачке куће у Алтају види се у нештоли у овом нацрту (осле сл. 9; а сл. 10 (стр. 128) показује бачију Spielmanns у Алтају.

Стаје су махом једнокатне; за говеда и коње. Одвајач за коње одређен је од осталог простора становања прегрнатом од даска. За бачије има такође засебних прегрнатих одвајања. У кога домаћина има и савља или оцаца, и оне су такође у засебним прегрнатим од даска — бачињима — у истој стаји. Говеда су везана за јасла, а јасла су до мала, тако да је колима на прилазак стоји и за напашање љубреца измеђ задних ногу стоје. Јасла су дрвена, но има и од цемента, нарочито онде, где се праве хране и високим хрлцима (гребером). На вине места су јасла напред, испред гледа отоце, задарена даскама или металом, а пред сваним је глатко остављен отвор, толико да главу у јасла може провући. Над (што) је од даска; он је нагнуто према задним ногам. Тајан је од дрвених греда и мекеница. Прозора сауди има мало па и никаквих; и одувања (вентилатора) за процишћавање ваздуха нема никакво. Страница врата, која служи за доношење љубреца, сипозаљена су на две полутине, па се горња отвара као капак, кад се уђе у стају, иначе не би се могло видети ништа у стаји. Особито нас је задовољило, што смо видели подовод у сваним сељачким. Свака кућа има своју чесму са дулом, на којој перистало вода тече; а за зимско појење отоце вода је спроведена у стају. Ради тога није потребно стоку цела зиме испуштати на ноге. Гледајући ово уређење има је у души забавило за што да ми у том

Сл. 9 (Основа алпске куће).

погледу тако далеко назад стојимо. И у нас има лепо бистре воде, па има је бесна потоци одлучу сабом, док нам се стопа налази водом из бара, која је делом сваког гада и међазна. Подовод је на врло прост начин постројен помоћу избушених четинарских дебла. До душе изобилност овог материјала много олакшава извршење оваког постројања; али да нема угодности и усталовљености код ових аду, да ли би се могло и то отворити?!

Ма да се на први поглед не би имало много што применити на уређење стаја у Алтају, ипак ово није баш мала. Мало светлости, никак таван, никакво проветривање чини да оне иду

најповољније за здравље стоке. Није ништа неочејно, да нас при уласку у стају, у којој је и иначе препуно савијених стоје, задимне шапарин и веома наредном стајаци ваздух, јер се љубре узел осушује у просторија — пошто савме нема — обично брзо распада. Вине пути се онда да је стока добро озонопа у тоном простору. Но добра нека знатно ублажава она посидице овога. Тимар је врло бржаван и љубре се реално абри-гује и копаје из стаја. Ово се слаже у четвртине године; а да се не би оне растурале, па ишпаша се споља праве завојне. Поред љубришта је и основара за осушавање отоце (индикатор), која се а засебно употребљава на љубришта. За проветривање много се употребљавају струтине на струцима, за тим огрлавно од сена, суне четине с шипцем, а кад онага нестане и земне границине од четинарског дрвећа. Све оне послове у стаји врше

Подели одвајања за становање може бити за горњи боју стаја као за доње: само над шупов за дрва може да буде једна помера. У надлеж, економном, делу зграде може да буде рампа, на којој се увози храна вине шуме за кола и стаје. — А, Протеже.

Превртно,
Р. П. Т.

⁴ Куделна гора у Алтају отаљена су скоро сја у месецима новембру и децембру.

сноро истраживаче женске, најчешће, или домаћице са вџерима. Домаћице се брину и за муну, а рукују и с млеком. Топлину млеку, поју домаћице понављају одне кравима, нисмо могли онда запазити. Рада тога у пролази краве оне имају готово ослучну реч: с добром и омиланом музром врло се тешко растују, или поставе такве погодбе, да је није могућо откупити.

Замска је крвава говедама: сено и отава. Од оне се хране рачуна дневно по 10 до 11-5 килограма (20 до 23 фунта) на грло. Пригодним се бивовима за прве ноћера крвава додаје по мало ова (1-5 до 2 вр), и то, многи дају ова само после скаскања (по 1 до 2 претрета). По негде се дају кравима писне прокваше (требаче) ради повећања производње млека. По у опште може се рећи, крвава је природна и готово без икаквог прирадања. Полаже се 3 пут дневно.

Сл. 16. (Ваваја у Алтају).

рицаја предузимае поглавито код краве добију јајчану болест, услед које после наступта отицања и водена болест, или она има и свога праведног значаја. Кастриране краве могу се мести непрестано: шта нисе има случајева, да је кастрирана крвава давала више млека, но пре. Специјално у Алтају, краве се кастрирају, кад добију речену болест, и онда се утоје и продају. Краве краве кастрирају само у општини Кематна, да би се мунале без заушњавања.

По пров. Валденсу¹⁾, узрок је овој болести абнормално стање јајчаница. Краве непрестано ричу и мукају, и непрестано повијају. Спосоди је анка, да крвава упадне. Ваљеш јајчаница врло нешто нише сточни лекари у Алтају. Рада тога се направи прорез на слобинама. По искуствима тамошњима, после операције слатке палчица млека на 1 до 3 литра, после 3 недеље дође олеп на редовну меру, али ретко да достигне пређашњу количину. Обично се кастриране краве музу $\frac{3}{4}$ године, па се онда тове; кастрација помаже гојење.

Главни је трг за продају алтајских говеда у Соитхенуу. 14 и 15 септембра (по и. п.) држи се годишња велика сјајм поглавито за продају младе сточе, а за краве је гласни сјајм у половици октобра. По Валденсу²⁾, најбоља, а сиромаша јовшница, влада стока може се добити два дана пре сјајма и то на тако изваном „разлазу сточе“ („Viehscheide“) у Обертдореру и Хиндвалдену. Тада се стока, која је доверана из планина, алпаја, тј. предаје власницима. Што год није за узимљане, одмах се прода, — понавине сточни прирадањима. Купцима се страве препоручује се, да иду на те разлазе, и то понавине у Обертдоре. Тамо купљена стока тера се после на пашару у Соитхену.

Дошња у октобру дотера се нисе хиљада сточе и са стране, нарочито монголске, која се вавинује на великом па-

Млеко од краве прерађује се у сир и масло. Вечерње млеко се разлива, те се од њега склада повлака за прављење масла; а обрано се млеко сада меша са јутерним и предаје месној задруги. Судови да млеко готово су сиви од дрвета, лепо се израђени а врло се чисто држе У погладу на четврту, која влада у руковању с млеком, и на знању при музениу Алтајци су чувена. Тако, пре но што ће се мести у ведрине, нисе се опере, па се од сваке писе млеко проба, из сваке се тј, најпре музе у ута; и ако није еским слатко, оно се на страну изведе. Најобичајне су промене на млеку: да је слано или горко. Осим тога и модоро млеко не меша се с добрим.

Алтајци су мишљели да млеко с овајим манама изазива „надимљане“ („Häufig“) код сира. Ма да овај јазују могу бити и други узроци, као: кад се сир добро не испреже, или тонал подрум, свакојо има смисла да и само млеко може бити невад узрок томе. Опанак мана бива код млека чешије леги, кад стога борани на алпама, а као узрок приписује се: много претале крвава, велика оторина, олује, извесно иста. По некада се јеси, да је само прво млеко слано и горко, на после отпочне тећи добро и слатко. Главни је, да у Алтајца ваља као прво правило: млеко за сир да је здраво.

Сад се прерада млека врши поглавито на удруженој основи. Млеко се предаје „Задруги за бачијање“ у Соитхенуу, Обертдореру, од кога се производи тврда „ементалски“ сир, а споредно и слатко масло. Овај подумани сир, који се тамо производи, лабогме не може, да се мери с правим швајцарским масним „ементалером“, али му у зином укусу нисама не уступа. На алпама се израђује и једна прета некое масног сира „баштаја“, у четвртастим сирмама, који је по иметном „ромачу“ добро особитог гласа³⁾. Предање је извета начин израде еманталског сира у Алтају, како само се о томе извештали у сирарници у Соитхенуу; по то лема учинити на другом месту, кад будуће говоримо о алтајском млекарном удружењу.

На овом месту ишло да напоменемо још и кастриране (каслане) краве, које је у обичају у Алтају. Ма да се, по увервању, ова опешару у Шрунсу (у Форалбернској), па се у Соитхенуу, као на најчешће тргу, продаје под именом „тешик алтајер“.

Продаја се врши у опште тачно и солидно; погодба је кратка и за готово. Свако грло добије од општине уверено и пореклу (сточну објаву, „Ursprungs-Zeugnis“) и уверене о здрављу. У уверењу за јунице и краве гарантује се и степеност.

По Валденсу⁴⁾, који хоће у Алтају да састави једни запат од 7 бика, 40 до 50 краве и 10 до 20 јуница, може да рачуна просечну цену од грла 400 марака⁵⁾, или од правине 220 мар. а. вр., на колоници у Именштату. Ми смо нашла просечно: бивове по 300 марана (280—360), краве по 500 мар., (400—600); онда излад се од обе ове цене узме средња поља од 300 мар., онда излад се ми нисмо нисама скулае плаћања, но што је као порамална цена од грла ваљана пре 20 година⁶⁾.

¹⁾ О озоле наводи Валденс у „Die Hindertausen Mittel-Europae“ стр. 126. Главни је место за продају алтајског сира у Кематни, као је и уверна млекарског удружења.

²⁾ Ibidem, стр. 249.

³⁾ 1 печмача марна (швајц) равна је дин. 1/25 у злату или по одлашном курсу 1/40 сребра.

⁴⁾ Прво је ишло пров. Валденса Alpenwirtschaft-а године 1874.

(Наставање се)

¹⁾ Die Alpenwirtschaft, стр. 253.

²⁾ Ibidem, стр. 248.

НАБАВКА ПРИЛОДНИХ ГОВЕДА

У АЛГАЈУ, ФОРГАЛБЕРНСКОЈ, ТИРОЛСКОЈ, КОРТИНСКОЈ И ШТАЈЕРСКОЈ

од
Паје Т. Тодоровића

(НАСТАВАК)

Проф. Виленио рекао је у своје време: „Са начелима одгајивања Алгајца не залаже себи ни какве муке!“¹⁾ И одиста, све до скоро Алгајци су са свим испуштали била одгајивање стоке, што им је пре 2 генерације био главни рад, а млекарство је тада ограничено било само на домању потребу. Нове саобраћајне прилике изазвале су и у Алгају помет у пољопривредним радњама: млекарна привола су се добро продавали и давали брзу и поуздану добит (ренту). За то се млекарство и индустрија сира много више петовала, производња шира и побољшавала, тако да је потпуно узела мах, и заоставила одгајивање. На, узред ових ствари, и свеје припреле на западу изванредном страном јаким угачином, приступило се сауда све више производња сира и масла, тако да је најзат и овим производњом иштала слабија трговина, а неминовно се овим и дејствија цена. Узред тога су се и Алгају с производњом сира иштати пред не баш повољном ситуацијом. Да би се према млечној трговини и јединици ценама могло остварити неки користа, требало је се изумити: да се не само „боде“ но и „дејствитије“ производи. Али је поред тога јаче ширења нашла другом још јаким сигурном извору приреле Алгајца — одгајивању стоке. Алгајска стопа још се и данас добро продаје; иено добром иже још се цена на свом континенту, што су у неколико јара имао и тако велики шашира у јесен, на којима се у првом реду траже прилодни грла.

На једном страни где немамо продаје и репоме²⁾, тако се се вели у једном предавању кад се објављивала прва одгајивачка задруга у Сонтхојену³⁾, тако имамо робу у изобилју, а ошмо где би нам било и репоме и продаје, оскудевамо у роби. Не би ли, дакле, било много паметније, кад бисмо вољели више рачуна о трговини алгајских говеда, на да нам стоочарство не буде тако запостављено, као што је на жалост сада. Ако оставимо на досадашњем путу, то ће нас остати крајевни који се гајењем стоке занимају претежа, и употребити се потпуно гледа наше ресе. И то би се десило управо у оно време, када можемо очекивати да ће наступити и трајан напад у индустрији сира: јер како је угачина и у производњи сира велика, не можемо да неслидимо, да ће се она омет поиди. Алгају се не пребацује што је завоо млекарску индустрију; он је много погрешно у томе, што је преобригао гајење стоке. Може се нешто радити, а да се друго не мора напуштати. Да је то могућно, могу нам послужити примери у Холандској, свој сегајој Немачкој и Данској, где се, поред најрационалијег и угачног гајења стоке, прерада млека поступно али постојано до великих размера развијала, тако да јој се динико. Ми смо заостали, јер смо доцнијаше, колико то вреди, али се и у пољској приреди, поред практичних искустава, и напречи науке и технике усвоје⁴⁾.

На овом путу, на коме су у одгајивању и побољшању својих говеда пошло остале покрајине у северној и јужној Немачкој, а нарочито у Бавелској, Ојденбуришкој, Шлезенг-Холштајнској и др., требало је поља и у Алгају. Па и у самој Баварији доказало се на шајнеландским говедима, шта може да учини једна рационална метода одгајивања. Следећују ошоме објавиоана су на иште мште удружења за гајење стоке; па иницијативом алгајског млекарског друштва основано је и у Алгају: „Алгајско друштво за вођење стоке пореклоисне књиге“

са задатком, да сточарне задруге и поједине одгајиваче задруги у једничком циљу: објавиојављивање алгајске планинске расе — „да се остајују грла с лепим формалима и са што ошом и користнијим производном млека, иштеби на иште ми производном млеку“. Ако се само брижаније обрати пашама на порелло, особине родитеља, ошда ће она тежија за усавршавањем расе постигнути бити кривисана успехом. Циљ, организација и деловаше овога друштва од великог је значаја; за то ћу овде иштати у целини иштега правила.

Правила Алгајског Друштва за вођење сточне пореклоисне књиге.¹⁾

Циљ друштва и средства за постигнуће циља. — 1. Под окрило: „Алгајско Друштво за вођење сточне пореклоисне књиге“ узаружују се сточарне одгајивачке задруге и поједини одгајивачи у одгајивачком ороју једнобојних планинских говеда, јан узаружују облагородивање домаће расе и крие алгајске планинске расе и за потпомагање продаје оне стоке.

Као циљ, иоме се има тежити јесте: одгајивати грла с лепим формалима у зени са што објавиојом и користнијом производном млека и с објавом на производњу млека.

2. Друштво ће поштом, личној речју и писмено поштом, да се ошда западу свирепење жере и ошбојано уређење, као год се за то прилика указше. Иегов је посебан заштат:

a) да потпомаже оснивање одгајивачких задруга и уређење млочко, и да их потпуно за нормалне пашама и обнова млочних у смислу правила;

b) да се стара о одбирању најбољих прилодних грла, и о регистровању (инспирању) оних у пореклоисну књигу;

c) да задругама најбоља прилодна грла у Алгају;

3. да се стара за добре алипне паше, на којима ће млад стопа дати брзину, а ошми тога, и да се стопа узаружно обезбеђује за време паше;

4) да припређује воће пашама, потпомаже суловашње на пашама и дрин чићење пошоме (пошме) смотро говади с награлма, по уштрелки порекама (правилма);

5) да потпомаже обраду пореклоисну књигу у Госхајну, воће леду да продаћих прилодних грла, и да потпомаже сточну трговину ошмом крвама; и вајал —

o) да воће леду и са самитетосе жере тачно зрше.

Организација и цела. — 1. Циљ се узаружно иште одгајивачких задруга, постигнување се „Алгајско друштво за вођење сточне пореклоисне књиге“, поје ће се као засебно узаружно придржати Пољопривредном Друштву за оштру Шабок и Најбург, и пољомаже иштеорачном извору ошвоме комитет (одбор).

Чланство; упис и ошме; 4. Чланови алгајских одгајивачких задруга поштом и чланови ошог Друштва, ако правила логично захтевају одговарају правила овога Друштва.

Одгајивачи у засебнома у појма иште одгајивачке задруге, или поје стогају у ускањенима дошоме, могу се припити у Друштво под пошлагама, које буде одређана управа друштвена, а на иште:

a) иже је могућно да се придрине најбољом одгајивачкој задруги; или

b) да се посе издржавају оне обавезе одгајивачке задруге, или и да се поддржавају контроли пошеришних, кога друштво потпуно буде.

У овом случају сгаружу пошеришних ће за оне одгајивачке зметушати пошеришну и иштего ће динишати пришти. У оба случаја ће се за сваког одгајивача пошати засебно заштат књига са својим димерима, као год за одгајивачку задругу.

О пражму у чланство репоме друштвена управа.

5. У пореклоисну књигу вогу се регистровају само таква прилодна грла која су својима члану друштвеном, и која буде иштеорачни (вајеришни) прерадега и прерадо као иштење да се иште пришти.

Ако се придривено грло огласи као иштеорачно за упис у пореклоисну књигу, алиаси иштего може захтевати, да га још једна пут ошми управа друштвена (иже | 26 став 6).

¹⁾ Ibidem стр. 249.

²⁾ Volksschrift № 3 des milchwirtschaftlichen Vereines in Allgäu. 1892, стр. 2.

³⁾ Statut der Allgauer Herdbuch-Gesellschaft. Издање Друштва.

За свако грао, које се прили у поредашному квалити, издаше се поредашном листе, која ће бити прене на поредашном листе, и то је у једно усерије на пријаму грао.

1 6. Са списком грао укључивши неог члана из одређивачке задруге, губи се и чланство овог друштва.

Друштво има право тражити, да се сваки члан одређивачке задруге, који са списком и својим власнишвом ради одређивачке задруге, изведе из друштва, а случај да задруга не хоће дај захтев извршити, главни збор друштва може довести одлуку да се члан задруга искључи из списка овог друштва.

1 7. Када се изгуби чланство друштва, онда се бришу и сви придодаци грао укључујући члана из поредашном и списак листе. Поредашном листе се такође поштомачки, жалосне се на рогама бришу, а грао се у опште сматрају као и да небу била укључена у поредашном квалити.

Ако укључена грао одређивачки одбори огласе као неподобни за квалити примом употребу, онда ће се дотични листови писати, а примком о том, укључити, листе поштомачки и други извршити.

Одбори да се како грао из одређивачког савеза прекојом печатомима, онда ће се дотични листови у квалити са складом примком укључити, а листа ће се предати новим власнику, пошто се ови и забележи извршени. У поредашному квалити могу се само онда општити даље премакоб и искључени грама и промена квалити у рејону ове квалити, ако се буде покосила нека поштити поштомачки.

Листови квалити ових грао који укључују се са примком о томе, и листа ће се писати поштомачки.

Право и дужности чланова. — 1 8. У друштво припадају задруге имају право писати писанима на главни збор. Број писанима, који може једна задруга послати, стајаће у размери према броју укључених придошних грао; и тако на сваких 25 укључених придошних грао долазе 1 писанима, а на 26 ће могу бити 2 писанима.

Одређивачи у свакијем домену са мање од 8 укључених грао, не могу дозвати на главни збор, него гласати; тек ако буду имали више од 8 грао биће им допуштено да сучествују на збору и имају право на једно глас, на ма колики број укључених грао имају. У осталим же ове одређивачке важи исто, што и за задруге.

1 9. Сваки је члан друштва дужан извршити све што је прописано одребама Друштвених правила, а нарочито плаћати доноси угар 111). —

Писаноста Друштвених. — 1 10. За поштомаре писанима Друштвених служеће ова средства:

- а) узрок одређивачких задруга, односно усамљених одређивачки;
- б) писаноста на особити усерије и забавно друштвених;
- в) приноси једних фондова и Пољопривредног Друштва;
- г) казне;
- д) дарам.

1 11. Задруга и одређивачи у укључени домена плаћају каси друштвену за свако укључено грао годишна угар од најмање 10 денарија¹⁾. На главном зборима може се овај угар повећати, како би се могла поштомаре трошкове пренесе с поштомачки.

1 12. За све писаноста и изказе задруга ће тражити писаноста, ради чега управе прописује нарочите таксе и ценовик.

Плаћајина Друштвену плаћа се за извршене преседе и за преседе стоке усамљених одређивачки; за уносе у квалити и издавање поредашном листе, за исправну прилазе, да годишна издаше ита. Друштво издаваће сва штампане формуларе (образце) за списак задруге и плаћају их по цени контама.

1 13. Да би се могла друштвених плаћа по 1 2 Н, а и 1 извршени, тражиће се нарочити долазе.

1 14. Обредом о квалити дошеће главни збор. Не за поштомаре редовних издавања не може се један привати.

Писаноста рачуна. — 1 15. Писаноста годишна Друштвених почевше 1 октобра и сврстана се 30 септембра изнуо годишно. 30 септембра сваке годишне измучују се сва квалити и их закључују годишне стање се постојеће. После реонима, поју зрши управе, подише се закључени рачун на одобрење главном збору, и резултати, с кратким извештајем, доставиће се списку контама задругама.

Закључани годишним рачуна подносиће се свако годишно с годишним извештајем одређивачком Комитету.

Управни органи. — 1 17. Друштво уређује своје послове: а) на главном збору, који се састоји из писанима одређивачких задруга и усамљених одређивачки;

б) својом управом, која се састоји из председника, писанима, плаћајина и четири до 10 одборника.

с) сврхатак писанима сва су остала знала почива, која се не дозирају.

Пути трошкове чланову управе има долазе у квалити, накнадиле се из друштвених плаћајина по поредама, које прописује главни збор.

Писаноста трошкова писанима имају задруга, односно укључени одређивачки.

За нарочите послове, као и сучествују у интересу друштво, плаћеће се, поред путних трошкова и аливанца, која ће се долаже употребити на главном збору.

Главни одбори. — 1 18. У току првог 3 месеца после пословне годишне држаће се редовни главни збор. Наредне главне зборове може предводити по одлуци управној, или над то писаноста изврши једна трећина укључених задруга; у свакијем случају предводити морају овачити и предмете за решавње.

Председник управе савршава кумерскама писаноста поштомачки на збор свима задругама и укључених одређивачкима, најмање за 8 дана пре дана одређеног за збор, укључивши једну у пошту и број писанима, којима која задруга може да пошле. У пошту ће се извести и алианси рел.

Над се контамама реонимама долаже таксност поштомачки поштомачки, онда главни збор решава писаноста по обира на број присутних.

О предлозима, који имају стављени на дневни ред, не могу се доносили обавезно одлучи, али се о таквим предлозима може повати.

О сваком главном збору писаноста ће с оружани Комитету, ради могуће квалити у броју писанима.

Задруге могу одређивачки за своје писаноста на главне зборове само чланове друштвених, бици они одређивачки или не.

1 19. На главном збору предводиће председник управе. Ако је овај сирочен, збор ће отворити писанима и позвати га да изврши избор председника збора.

Писаноста ће пре отворена збор показати поштомачки писана.

По правду, одлуче се доноси проретом већином. Само при решавању о укључујући чланови из друштва, укључујући чланова управе са накнадном знања, о именника правила и о преставку управе потребна је већина од 2/3 чланова.

Избори се врше гласачкима гласањима. Анквацијама се може избор извршити свако ако се томе нико од правних гласача не успоречи.

Избори прерога траје 3 године. Ни једна писаноста не може имати два мандата (кандидатура).

Сваки има само једно глас. Чланова управе могу гласати, на ко и не бици они укључених задруга.

Задаци главном збору. — 1 20. Главни збор има право:

1, да реши о писаноста рада друштвену, да реба о поштомачки годишним рачуна, да издаје разрешину плаћајина и да одобриво преставку призма и издавања;

2, да одређује годишне улоге, таксе за писаноста које Друштво зрши, и пенонине за формуларе, штампане ствари ита.

3, да одређује писаноста за особите послове и одобриво управе за ставно друштвених службеника, и оне који имају редовности мола код друштва;

4, да прописује и прима управе о запису писанима за квалити стоку, и решава о потребном за то зајму;

5, да одређује број чланову управе и да врши избор управе;

6, да прописује писанима за управу и неопшту конвенционалних квалити;

7, да решава о укључујући задруга или поштомачки чланови из друштва, о укључујући чланову управе;

8, да решава о именника Правила друштвених и о преставку управе.

Управе и једни органи. — 1 21. Чланову управе бирију друштвених чланова, као и два писанима на случај изостава нешто члана.

Писанима Друштвених је ставан члан управе. Остале чланове управе бирија главни збор са једном писаностама целокупном, ако не би избор извршени био анквацијама.

Дужност је управе:

¹⁾ Једна денарија марка има 100 денарија.

- a) да упукује Правилма;
- б) да спрема предлоге за главни збор;
- в) да извршује одлуку зборног;
- г) да доноси одлуке за све издатке који нису у предачују предшави, а који износе преко 30 динара, и да за оне тражи извазано одобрење од главног збора;

д) да одобрава заштита узгорае за ишло мале стопе и да проширује рол на иши;

е) да провине правила за обезбеђење стова у оште, као и посебно за граа уписана у пореколнску књигу за ишама друштвенима;

ж) да проширује унутрнје (инструкције) за друштвене послове и законитости, као и за пожење стопе пореколнске књиге, белешки (регистар) знокова, пореколнске књиге, предгав и ошвањене граа, извазана граа ита;

з) да заступа друштво.
Правно заступају друштво: председав и два друга члана управе, које да то пошума управе избере; ова тројица потписује и сврку друштвеноу.

22. Управу пошума председавши у ошвине, по потреби. Пошум се писмено саопштава. Управу може решавати, ако је присутна половина чланова пошума.

Одлуке се доноси о списку предметна простор већином гласова. У дитним случајевима доноси се одлука у циркуларном (одржавајућем).

23. Избор авк списа пошума у пошуму пореколнске књиге свика у друштво председавши управе, ика у томе постожи инспектор и белешки. Председавши нарочито позива да се пошум друштвенима такмо преку по Правилма и да органи друштвени врше списи свој пошум; да наређује извршење свих одлука друштвенима, и да исперео друштвено у списа правима чува и заступа. Он има право да наређи пошуму до 30 динара по списа извазави, који предачујући ишеу предшави.

Ако председавши куде одлучује, на првој одлуци управавој бира се заступник; до ошвине иви, председавши заступа инспектор.

24. Инспектор друштвени поставља се као чланови судбешки и под управо; он добија наређе од председавши. Нарочито је друштво инспекторова:

- a) да иши пренеску по наређив управавој;
- б) да иша пореколнску књигу и све у то потребне листе ита;
- в) да упукује и контролише издате у вршењу свих одреба и одлука друштвених у њиховођењу, ошвањеноу и извазаваноу стопе ита;

г) да ише књиге о ишвањени издату у усвањених одгајивача;

д) да извршује рошвање, ударење листова (занока) и нумера пореколнске књиге на рогонима регистрованих граа;

е) да управља извазавима принозавих гоевца у кругу пошавних издату и да позива на вршење пошума о томе;

ж) да дрши предмања, и да се стара о шерењу пошум у целој области гајена, кад год се вршава ушине;

з) да води извазана о своје спољном раду и деловању, и о ошвањених при тоа;

д) да потписује предшавна управе у свима ишеганим друштвенима, и ва случају ишеганог дитог одсуства да га заступа.

Кад је инспектор спречен, или у оште у књигам ошвањених случајевима, може председавши наређати да инспектора у друштвени заступа који од чланова управе.

25. Извазави врше благајивачне послове и воде књиге по ушуму, који принозије управе.

Извазави је одговоран за трошине по предачују; све издатке који нису ушли у предачују, а извазави су од управе или од председавши, дружин је он да правда пред главним збором.

Оборшени се бирају из разних ошвина где год друштво има својек чланова. Они су дружин дошлага у ошвине управине. Они су својине изборних органа управине и дружин су као талоно потпошвајући рад друштвенима, и жетриви како инспектор врши вршење у пошуму да пошуме пореколнске књиге, на иви несправности или сами исправљају, или да о томе правине управе.

26. Одгајивачки одбори књигу се старати о предгаву принозавних граа и њиховом пријему у пореколнску књигу, али да их предгави да ишине. За сваку одгајивачку издату принозавноше се по једна нарочито одгајивачки одбор.

Над усвањених одгајивача раднише одуј носило одбор најближе издате, одшине једна нарочито одбор, него ће одредити управе.
Своји одгајивачки одбор биве одшавани у 3 члана, којима ће се извазавати и зашвањени. Од оних једнога члана и зашвањена

ошуме одредити пошумпривредни ересни Комитет ошума средом у коме је дошвана издате.

Кад инспектор тражи пошумавши предгав граа, онда и он куде као четврти члан у одбор, и при пошуму гласова за једнак број њихове глас решава. За пошумавше предгаве, које тражи одгајивачи, управу друштвених одредити да пошум члана да издату одбор; и онај овако пошумавши одбор решава у пошумавше стопену (вешташи).

На штећен списавих члана одгајивача морају се извршити пошумавши предгави, као он пошуму трошине, које инспектор издату. — Ишине иви пошумавши предгаву у пошуму моштва, онда ће му се вртити пошумавши конал, а издатке ће се ставити на торг дошлага издате.

Пореколнсна књига, пореколнсна листга, извазана књига ита. — 27. Пореколнсна је ишине основана књига извазавог стопног стабла. У истој ће се да књигу дошлага граа ошвини она добљенише пошуму о порему и у ошвањенима пошумавши ишегани. За зашвањеним у ошум књигу свика се грао свирку иви као грао стабла извазавог риве гоевца; по томе ће се саставити пореколнску књигу и дошлага издатуима или пошумавшима за усвањене одгајиваче предати као дошлага (документ) о пријему у пореколнску књигу.

За пошумавше оне ишине, издате или ошвањенима приобање, по шавитним ушумима, све зашвањене податке и друштвеноу управу писмено пошуми.

28. У присуству инспектора и једнога члана дошлага одгајивачког одбора, свика грао зашвањено у пореколнску књигу, одгајивачише се на рогонима жетон А. Н. (Allgäuer-Herdhubch) а извазавог пореколнске књиге.

Ишине (занока) чуваје инспектор.

Ишине пореколнске књиге саставља се из риве нумера граа у извазавој књиги и риве нумера издате или усвањених одгајивачи, тако да нумера извазавих књига ишеу на место јашине, дошлага, дошлага, а нумера издате на место пошумавши књиге. — При грао прве издате добије једна нумера пореколнске књиге: 1001 (извазаво једна), 130-то грао дошлагаше издате: 12, 130 (извазаво хвалаа сто предгав). Нумера извазаво књиге издате се на десни рол, а издате издате — која такође може бити а нумера усвањених одгајивача — на десни рол. На пошумавше се ишине, ишине шира, удара жетон А. Н.

Кад пут одрешена нумера пореколнске књиге остаје на свитку неврешеноу, на кадар дошлага грао прешао у другу издату или код другог усвањених одгајивача.

29. Пореколнсна књига састоји се из такво одвазана, којима иви приобањени издате и усвањених одгајивачи. За списа одшине спремише се извазаво књига. Пореколнсна је књига даже скуп свих пошавних књига.

У сврку пошавних књиге трошине свика гоевца ће се извазави ва јашине дошлагави вешташе стопног стабла.

30. Извазаво књиге (књиге дошлага) издату и усвањених одгајивачи, свика пошумавши списавити у 27 тачен 1, савравајући и потреби забелешке о пошуму, које прошави од граа зашвањених у приобање књиге, како би се ишине добити извазавих дошлага пошуму при предгаву тога пошумавши за првјам у пореколнску књигу.

За такмоше свих дошлага и уписивана у извазаву књигу, одшине су дошлага издате, односно дошлага неврешени.

На приобање ошвањена, такмену и продају извазавих друштвени нарочито обрабе, и извазави нарочито извазави (инструкције) о извазавој употреби.

31. Добљена, малка од ишине извазавих се у пореколнску књигу само онда, ако се дошлага тржили мушма, које се ишине пошумавши одшавани и зашвањени у белешки књиге.

Поступине при стопношави свика. — 32. Сви органи друштвени дружин су, она се пошуму стопно извазаво, да извазавоју да се најштражије ишине законски промена и наређе књиге.

У зашвањеним или скупине стаје за своју ошвини друштвених извазави; они се морају нах дошлага ишине год ишине ишине ошвањених принозавних извазави извазави на такво стаја. За то време се у овим стајама не сме чинити извазаво ошвањенима.

Извазави или скупине морају не смеју се дошлага под извазавих баконе све дошлага, док не само извазави се промена ишеу год и скупина да се извазаво може пренети пошуму, и док се десинеишваја проведено по ишине.

Ако би се који извазави биве извазаво у књигу усвањених стаја, дошлага ће се издату поштражи да најшам извазаво пошумавши бива.

Закључак. — 13. Како ће се дошлага одлука о ишвањенима Правилма и о преставку ошум друштвени, прописано је у 10 т. 3.

Ако се при преставу друштва са $\frac{1}{4}$ његове гласова не би дошло никакве одлуке о извојених послова ида ће, пошто се измаре све писме, остаци иницијал приватни орудионим инаквопривредном Друштву за Швабец и Хајбурге...

Као што се из ових Правила види, ово друштво у практичном деловању највише помажу савезне задруге. За то је за боље и потпуно схватање свеопштог деловања његовог врло важно упознати се на и са главним основима уређења и рада алгајских одјигначичких задруга, као главних извршиоца тежиња друштвених. У нареду наводићу главније одредбе из угледних Правила сточарске задруге¹⁾.

Одржа је задруге²⁾ да се под управом алгајског друштва за вођење поредиског сточарства, стара за облагоурађења алгајске локале једнобојне гезе или мрсе мањинске расе, и да извојеници породица једнобојне расе и одјигначички жлани сточне. Као главни привредни циљ, може изаћи тежити, јесте: а) да се развије формална тела јединица производње млека (1 2). За постигање овога циља треба: а) на основу привреда и оцењивања бирати одлична гра за приноса; б) изабрати телца гра у приносне жлани; в) водити строгу контролу над тим извојеницима у списку жланица и регистрацији; г) најбоља привредна гра за сваки жлан изабрати у задругу; д) по могућности сваке године један пут извршити смотре говеда; е) припојити га суседским на једном сточном власника; и) најка е) ширити попуку о правимама одјигначички жлани сточне (1 3).

Члан задруге (задругар³⁾ може бити сваки одјигначички и пријатељ говеда говеда, који живи у месту задруге или у околини. Упису у задругу бива при остварењу задруге, или допису по писменој пријави, или само у року од 1. Октобра до 31. маја. Сваки члан добија чланску карту (1 4).

Извојеници задруге састоје се из: а) годишњег улога чланова; б) уписнице за уписана гра; в) прихода од сточних задругених бигова; г) прихода од извојеничких држава женовских привредних гра; д) премјаги (наград), које добија задругама прилозима гра; е) прилога јавних општина или приватних приложника; и) из постојку, ако је потребно и зајма (1 8).

Управна је задругина: председник, постојећа, струковајни који је једно и извршни председник, и благајник. Од ових најважније су дужности постојеће, који осим остале претписке, води приносне прилозице књиге, укључује чланове у вођењу регистра, и посредује у пословама између задруге и друштва. Нарочито му је даље: да прима приносне жланице и прилозице гра, и да се стара о њиховом правању у задругу и упису у поредискоку књигу. Нарочито има дужност да води одјигначички одбор; да његове одлуке белени, инаквоуко даље по њима ради. Постојећа члени и сви извојеници свако се крамо и жугу задругина прилозима гра, и поштује право задругари воде прилозице књиге (1 21 и 24).

Одјигначички одбори имају задатка:

- да одабери и оценују прилозима гра, која се пријави за упис, да их изумеришу и розаже;
- да свакоме оцењивачу издати и овај предлагу постојећа;
- да воде контролу о тежести; бележе телца, која се огласе као добра за принос и пријављују их за упис у извојеничку књигу;
- извојеничку прилозима гра, која нису није за принос, поинтаму да њихове и траже да се они извршују на књигу;
- контролишу крамоле и његоване гра одличних у поредискоку књигу, нарочито она, која су својина задруге;
- поводе годиничке извештаје на главном одбору о деловању сваког и о успесима оцењивача.

Одјигначички одбори састоје се из 3 члана, којима се и извојеници бирати. По извојеници бира главни одбор задруге, а треће бира средњи подизвојеници вожди овога среза, у коме је одличне задруге. Одлуке овога одбора водисе контрола инспектора Друштвеног (1 26 и 27).

Писма и државне прилозице бигова. За спажање регистрованих женовских привредних гра задруга може кунати потребне регистроване бигове, или они могу бити својина задругари. У оба случаја закључиће се уговор између задруге и овога која дари биго, у коме ће се изложити права и дужности чувар и задруге, као и лични капитал и њена љубавица. Нарочито су чувар дужан, да сваког задругеног привредног бигова свакоме води књигу сточара, и издати га по пропису задруге воде књиге крама⁴⁾.

Штења гра, која се бугу припрема у извојеничку књигу, могу се поделити само под задругених бигова. Ако задруга има више бигова, то ће се право и износ које ће да воде контролисати ошити и по списку одржати списак бугу да свакога биго, ради образовања привредних извојеника, на чуварима списачког прилога.

У извојеничким случајима допуштено је куповати женовских привредних гра за рачу задруге, као и извојенички помоћи задругарима ради њихових телца гра. (1 28 и 29).

Пријам и уписнице у извојеничку књигу. Свако се таква гра могу издати у извојеничку књигу, да која се одјигначички одбор, извојенички одбор свакога, најбоље да су добра за принос. За упис у ову књигу бива треба да има најмање 15 месеци, а месна гра треба да су њени јазани чук телца или да се сточност може познати, и да имају 2 године.

При описивању треба о сваком гра, припремити за упис, извојенички: а) поредо и особине реалитета; б) годину, месец, по коју тежити и дан кад се отекло; в) име, боју и особине сваког гра; г) име и место извојеника, ако се има; д) име и место власника, и е) у постојеће се може издати постојеће у употреби постојећима гра.

Ако од извојеничких списака и муњних гра бугу телца, извојенички се и овако кад принос — истере —, дан на извојенички да се могу ошити и у извојеничку прилозима гра приписати, те да она добија извојенички листове. За зна да су и она извојенички, удајемо да се пронаш на упису од материјалних кумера из извојеничке књиге.

Извојеничку књигу, бележник (писар) сачувава у поредискоку листу водеће постојећа, како ће податога за извојенички довати ошитица одбор својим извојеничким (протоколима), и чувар бигова издати њихова права (1 31, 32, 33).

Дужности чланова у постојеће на извојеничку прилозима гра. За пошражу донашег своја говеда нуже је, да се од облагоурађења прилозима у пошражу изита не продаје, него да се сви извојенички и извојенички, могу се таква гра продавати, и то највише извојенички и истом срезу који пишу задругари, у трећем реду тек допуштено је продавати купцима, који су жлани прилозима гра одличних области. Сваки задругар дужан пошражује се, да број уписаних сточне говеда телца бугу бар е једним месом прилозима граком. У нулам прилозима гра треба продавати првенствено задругарима. Треба дојавити да се најбоља да наво извојеничку задругу.

Сви задругари добијају од постојеће потребне формуларе — обрасце — бележника, или кад се они дужан издати уписано и правано. Извојенички вожди, свако се по пропису не издати све оно што треба, као и кад се и иначе не врше све обавезе по Правилу, како да има за последњу — извојенички из задруге.

Сваки је члан дужан одобрити контролације од стране извојеничке или одјигначичког одбора; извештаје објављивања дужан је такође такво и верно дати, и у оште за све готов и на уредан бити.

Сваки задругар има право, да у свако доба излага у задругину извојеничку књигу.

Резултате нуже само ће се она издати, ако се она добијају по извојеничким, по којима треба издати пробне књиге. Ова извојеничка произвође управу друштвима (1 34 и 35).

[Настаће се]

¹⁾ Sitzungen der Viehzucht-Gesellschaft. Изање „Algaierer Druштwa за вођење поредискописне књиге.“

²⁾ Унапођење књиге сточарства путем образовања сточарских задругама, под изисном: „сточарске задруге“, изступило је и насад ових редова у својој расправи „Пред излагањем за унапођења сточарства“ (оштитица из „Гласника 1889, стр. 13). Ма да се она разликују од ових задруга, ика савремено напредују чланица на свакој меси, извојенички у тој расправи, која имају циљ сачувања овојке.